

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია
ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ქართლური დიალექტის ლექსიკონი

(მასალები)

შემდგენლები:

თ. ბეროზაშვილი, მ. მესხიშვილი, ლ. ნოზაძე

მეცნიერება
თბილისი
1951

~~4 F(0)~~
~~81.2Fp-4~~
499.962.1.0-3
~~ბ-55~~

ლექსიკონში წარმოდგენილია ქართული ენის ფუძე-დიალექტის — ქართლის ლექსიკა. შეკრებილი ვრცელი მასალიდან შეირჩა დაახლოებით 7000 სიტყვა ან მყარი გამოთქმა. სალექსიკონო ერთეულები ილუსტრირებულია ქართლის სხვადასხვა სოფელში ჩაწერილი სადოკუმენტაციო ფრაზებით.

ნაშრომი ძირითადად გათვალისწინებულია ქართული ენის სპეციალისტებისათვის. მას ინტერესით გაეცნობა აგრეთვე ფართო მკითხველი საზოგადოება.

რედაქტორი მ. კ ა ბ ა შ ვ ი ლ ი

წ ი ნ ა ს ი ტ ყ ვ ა ო ბ ა

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ენათმეცნიერების ინსტიტუტში გარკვეული მუშაობა წარმოებს დიალექტური ლექსიკის შესასწავლად, სათანადო ყურადღება ექცევა, კერძოდ, ქართლურ დიალექტს.

როგორც ცნობილია, „ქართლის მეტყველება იყო და არის ქართული სამწერლო ენის საყრდენი დიალექტი“¹.

თორმეტი წლის მანძილზე (1950—1962 წწ.) ქართლის სხვადასხვა რაიონში ექსპედიციებისა თუ ინდივიდუალური მივლინებების გზით შეგროვდა მნიშვნელოვანი მასალა, რომლის საფუძველზედაც შემდგომში შედგა წინამდებარე ლექსიკონი.

ლექსიკონი მზად იყო 1963—64 წლებში, მაგრამ მისი რედაქტირება და სასტამბოდ გამზადება მაშინ ვერ მოხერხდა. შემდგენლები და რედაქტორი დაუბრუნდნენ მას მხოლოდ 1976 წ.

ლექსიკონს, რა თქმა უნდა, სისრულის პრეტენზია არა აქვს. მასში წარმოდგენილია დაახლოებით 100 სოფლის მეტყველების ნიმუშები, დღეს კი მართო მცხეთის, კასპის, გორის, ქარელისა და ხაშურის რაიონებში 400-ზე მეტი სოფელია. იგი მიგვაჩნია მხოლოდ მასალად ქართლური ლექსიკონისათვის. ამიტომ მიზანშეწონილად ჩაეთვალეთ მისთვის გვეწოდებინა „ქართლური დიალექტის ლექსიკონი (მასალები)“.

---

¹ არნ. ჩიქობავა, ისტორიული დიალექტოლოგიის საკითხები ძველი ქართლის ძეგლთა ჩვენებაში. კრებულში: კავკასიის ხალხთა ისტორიის საკითხები, 1966, გვ. 92. იხ. აგრეთვე: მისივე, ენათმეცნიერების შესავალი, 1952, გვ. 115. ი. გიგინეიშვილი, ვ. თოფურია, ი. ქავთარაძე, ქართული დიალექტოლოგია, I, 1961, გვ. XIX; იქვე: ვ. თოფურია, ქართლური, გვ. 269. შ. ძიძიგური, საენათმეცნიერო საუბრები, 1960, გვ. 160, 161. გრ. იმნაიშვილი, ქართლური დიალექტი, I, 1974, გვ. 11.

სალექსიკონო ერთეულების შერჩევისას შემდგენლებს მხედველობაში ჰქონდათ ქართლურის, როგორც სალიტერატურო ენის ფუძე-ღია-ლექტის, განსაკუთრებული მდგომარეობა.

სალექსიკონო მასალა პირველ რიგში შეუდარდა ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონს. სიტყვები, რომლებიც იქ შეტანილია „კუთხურის“ კვალიფიკაციის გარეშე (ე. ი. მიჩნეულია სალიტერატურო ენის კუთვნილებად), ჩვენს ლექსიკონში აღარ შევიდა. ასეთები კი მასალებში საკმაოდ ბევრი იყო: გაშანშლავს — გაფანტავს; დაშარტავს — მაგრად შეკრავს; მოინარიკლებს — ამოიჭამს, მოინელებს; ღლანჭია — წერილი, გამხმარი, წრიოკი; ჩინჩხვარი — წერილი ფიჩხი; ჩინჩხვრავს — ჩინჩხვარს აგროვებს; ცეტერი — ცერად წაჭრილი წნელი, შტო; ძაღლთოდენა — ძალიან ბევრი; ძიძიბი, ძიძიბო — პატარა მუწუკი; წაკულაკი — შემოუსვლელი ნუში (აგრეთვე ჭერამი, ტყემალი...).

არ შევიდა აგრეთვე სალიტერატურო სიტყვათა ფონეტიკური ვარიანტები, რომლებიც მრავლად აღმოჩნდა მასალაში; ისეთები, როგორცაა: გაიქაურებს (= გაიქარვებს), ლავარძაღა (= მრავალძარღვა), შხირად, ჩხლართვი (= ჩხართვი), მუატი (= მუშტი), მძვირი, ბარცხნის, რამბტელი, კომში და სხვ.

ღიალექტურმა ლექსიკონმა, ჩვენის აზრით, თავი უნდა მოუყაროს ერთი მხრივ ისეთ სიტყვებს, რომლებიც პოტენციურად სალიტერატურო ენის ლექსიკური მარაგის ნაწილი იქნება, ხოლო მეორე მხრივ ისეთებს, რომლებიც მოცემული კუთხის რეალებს აღნიშნავს.

სპეციალისტებს მოეხსენებათ, რომ ცნობილმა მეცნიერებმა შ. ძიძიგურმა, ნ. კეცხოველმა და პ. ხუბუტიამ თავის დროზე შეადგინეს ქართლური ლექსიკონი (რედაქტორი — ვ. თოფური), რომელიც ჯერჯერობით გამოქვეყნებული არ არის. შემდგენლებმა ქართლური ღიალექტის ახალი ლექსიკონი შეუდარეს ზემოაღნიშნულ ლექსიკონს და მასთან საზიარო სალექსიკონო ერთეულები თავისი მასალებიდან ამოიღეს.

სინანულით უნდა აღვნიშნოთ, რომ წიგნის მოცულობის განსა-

ზღვრულობის გამო შემდგენლები იძულებული გახდნენ უკვე რედაქტირებული დედნიდან ამოეღოთ ბევრი კარგი საილუსტრაციო ფრაზა, ზოგი მათგანი კი შეემოკლებინათ; სამაგიეროდ, შეძლებისდაგვარად რომ შეენარჩუნებინათ სიტყვის გავრცელების სურათი, მიუწერეს იმ სოფლების სახელები, სადაც მოპოვებული იყო ლექსიკონში არმესული ფრაზები. ერთი მაგალითი: ანდე ხასიათი, ზნე. „გაიგე შენცა ჩემი ანდე და როგორც მე მესიამოვნოს, ისე მოიქეცი!“ (ქვეში). „ვერ გაუგე ამ პურსა ანდეი, ხან კარქი ცხვება, ხან ტყლინჭი გული გამოსდექს“ (ტყვიავი); აგრეთვე ატენი, ბიწმენდი, სასირეთი, ყანჩავეთი, წილკანი.

ჩვენი აზრით ინტერესს იწვევს ქართლურ ლექსიკონში წარმოდგენილი სიტყვები, რომლებიც ქეგლ-შიც გვაქვს, ოღონდ სხვა კუთხის (ან კუთხეების) ჩვენებით, ანდა კვალიფიცირებულია, როგორც „ძველი“. ქეგლ-ის წინასიტყვაობაში ნათქვამია: „კუთხურ სიტყვასთან აღნიშნულია ის კუთხე, სადაც სიტყვა დადასტურებულია. ეს არ ნიშნავს, რომ ეგვეე სიტყვა სხვა კუთხეში არ გვხვდება (დიალექტების ლექსიკა არაა ჯერ მთლიანად გამოვლენილი)“ (ქეგლ, ტ. I, გვ. 089). ნათქვამის კარგი დადასტურებაა ქართლური ლექსიკონის მონაცემები. მასში ცოტა როდი აღმოჩნდა ამ რიგის სიტყვები.

ქართლურ ლექსიკონში შეტანილია ზმნის ყველა წარმოქმნის ერთეული (ნეიტრალური ანუ საარვისო, სასუბიექტო ანუ სათავისო, საობიექტო ანუ სასხვისო ქცევა, კაუზატივი, მასდარი, მიმღეობა...), როგორც ეს განმარტებით ლექსიკონში გვაქვს. ოღონდ სიტყვის ახსნა მოცემულია მხოლოდ ზმნის ამოსავალ ფორმასთან (ჩვეულებრივ, მოქმედებითი ან ვნებითი გვარის ნეიტრალურ ქცევასთან), დანარჩენი ერთეულები კი წარმოდგენილია მოცემული ზმნის ბუდეში განუმარტავად. ამით თავიდან არის აცილებული ერთი ზმნის ფუძის სალექსიკონო ერთეულებთან განმარტების გამეორება სხვადასხვა ფორმით (ეს წესი ადგილის საგრძნობ ეკონომიასაც იძლევა).

წინდებულები (მაგ., გა-, და-, მო-, შე-), ზმნის ფუძის საწარმოებელი სუფიქსები (მაგ., -ავ) და სიტყვის ზოგი სხვა ელემენტი სალექსიკონო ერთეულებად გამოტანილ სიტყვებში წარმოდგენილია სალიტერატურო ენის მოთხოვნათა შესაბამისად, ზოლო საილუსტრაციო წინადადებებში მოყვანილია ისე, როგორც ადგილზე იქნა ჩაწერილი.

ლექსიკონის შემდგენლები ადვილად შეჩერდნენ ზემონახსენებ წესზე იმიტირებდა, რომ ქართულ მეტყველებაში გვხვდება ცალკეული გრამატიკული ელემენტების როგორც კუთხური, ისე სალიტერატურო ენის კუთვნილი სახეობა. მაგ.:

დაეჭარებ-ა დაებეგვება, დაეჟეჟება. „ხელი ან ფეხი რო დაგებეგვება, სისხლი რო არ გამოვა და გაშავდება, ღეჟეჟარო“ (ზერტი).

შეაკოკებ-ს შეაგროვებს (თივას, ხორბალს...). „შააკოკებდით შაინცა ი თივასა! ავდარი არ წამოვიდე ამალამა, სუ გაოხრდება“ (წილკანი). „მამაჩემს უთხარი, ეს თივა შააკოკებ-მეთქი“ (ზემო ხანდაკი). შეუკოკებებს: „თავი შეუკოკებო“, პური აავროვა, იმაზეც იტყვიან, ფქვილზედაცა...“ (ატენი). შეკოკებება: „გაშლილი რო რამ არი და იმად ერთ ალაგად შავხვეტამთ., შაკოკებამ კეტყვით“ (წილკანი).

ამოხეჩავ-ს დიდი ხმით დაიწყებს ტირილს. „გული ყელში ძირია ემ მიწადასაყრელსა, ერთი ხმამალალი სიტყვა რო უთხრა, იმსაჩი ტირილ ამოხეჩამს“ (წილკანი). „აბა ერთი დაუტიე..., იმოდენას ამოხეჩამს, რო!..“ (ოძისი).

შეაბეზლებს ხატის წინ დაწყველის. „სალოცავის კარზე... არ უნდა შიაბეზლო“ (ქიწნ.). „ვინც შიაბეზლებს, იმისთვისაც არ ვარგა“ (ტყე).

სალექსიკონო ერთეულები სალიტერატურო ენის მოთხოვნათა მიხედვით არის გამართული მაშინაც, როდესაც მასალაში გვაქვს ქართლისათვის დამახასიათებელი სხვა ფონეტიკური გადახრები. მაგ., ლექსიკონში შეტანილია: აბრეშუმის თელა, ავადყოფი დღე, გაიცხვირება, გალასტული, გოხა მსხალი, დაამტერევს..., თუმცა საილუსტრაციო გამოთქმებში გვაქვს: აბრაშუმის თელა, ავანტყოფი დღე, გაინცხვირება, გალაატული, გოხა სხალი, დამანტერია...

ლექსიკონში შესულ თითქმის ყველა სიტყვას ახლავს ადგილზე ჩაწერილი საილუსტრაციო წინადადებები. ხშირად მთქმელი თვითონ გვიხსნის სიტყვის მნიშვნელობას. ეს მეტ დამაჯერებლობას სძენს მოცემულ განმარტებას. ასეთი წინადადებები ყოველთვის წინ უძღვის ყველა დანარჩენს.

საილუსტრაციო წინადადებებში ბევრი სიტყვის ლიტერატურულ წარმოთქმას ენაცვლება კუთხური, ხოლო ეს უკანასკნელი თავის მხრივ

არ არის ერთგვაროვანი. მაგ.: ჰქონდეს და [ჰ]ქონდეს; გაქვს და გააქვს, გააქს, გააქე, გააქ ან გაქ; ბავშვი და ბამშვი ან ბანშვი; ის კაცი და ი კაცი; ამ კაცს და ემ კაც; თონე და თონეი; მოაგროვებს და მოაგრუფვს; წავიდნენ და წავიდენ; ეგრე და ეგე; ჩემმა და ჩემა; ვისაც და ვისაჲ და სხვ. და ა. შ.

ჩვენ მიგვაჩნია, რომ მასალა ძირითადად ჩაწერილია კვალიფიციურად და ამდენად იგი სანდოა, მასში სიტყვების ადგილობრივი წარმოთქმა შეძლებისდაგვარად გადმოცემულია ადეკვატურად.

გადაუღებელი საქმეა ქართლის ყველა სოფლის მეტყველების ნიმუშების თავმოყრა და ქართლური ლექსიკის ცოტად თუ ბევრად სრული კარტოთეკის შექმნა. ამ ლექსიკის დიდი ნაწილი ქართული სალიტერატურო ენის სარეზერვო ფონდია.

წინამდებარე ლექსიკონი ნაწილობრივ მაინც შეავსებს იმ ხარვეზს, რომელიც დღესდღეობით ჯერ კიდევ გვაქვს ქართული სალიტერატურო ენის ფუძე-დიალექტის ლექსიკის შესწავლის საქმეში.

ლექსიკონს თან ერთვის ზმნური ერთეულების საყრდენ ფუძეთა ინდექსი.

მ. ჭაბაშვილი

ქართლური ლექსიკონისათვის მასალა შეკრიბეს: ირინე ასათიან-
მა (დადიანეთი, იკოთი, ნოსტე, ყანჩავეთი, ხოვლე), სარა ბელუკაძემ
(ბაზალეთი, მეჯვრისხევი, მჭადიჯვარი, საშაბურო), თამარ ბეროზა-
შვილმა (ბიწმენდი, კაპრაშიანი, ძეგვი, ზემო ხანდაკი), რუსუდან გაგუამ
(ქორდი), პოლიევქტ გაჩეჩილაძემ (ბრეთი), ლამარა თამარაშვილმა
(მერეთი), შალვა თაქთაქიშვილმა (დიდი თონეთი), ანა კალანდაძემ (ლა-
მისყანა, მეჯვრისხევი), მედეა კანდელაკმა (თვალადი, კავთისხევი, ქვემო
ხანდაკი), რუსუდან კუსრაშვილმა (ახალშენი), მედეა ლაშაურმა (წილ-
კანი), მაკა მირზაშვილმა (ლამისყანა), მაყვალა შელითაურმა (კარალე-
თი, კარბი, ტყვიავეი, ფლავი, ქვეში), მერი მესხიშვილმა (არადეთი,
ბრეთი, ბროწლეთი, გრაკალი, ერედვი, ერთაწმინდა, კავთისხევი, მეჯვ-
რისხევი, ნიჩბისი, ოძისი, რუისი, საგურამო, საკორინთლო, სალოლაშე-
ნი, ტირძნისი, ქვემო ჭალა, ძლევიჯვარი, წვერი, ხცისი), ლამარა
ნოზაძემ (ატენი, სამთავისი, სამწერისი, ქემერტი, ჩუმათელეთი, ხაშუ-
რი), ბეატრისა საბაშვილმა (ქვემო ჭალა), თამარ სალარიძემ (ღისევი,
ზერტი, კულბითი), ანასტასია შაყულაშვილმა (კავთისხევი, კოდისწყა-
რო, ქვემო ხანდაკი), ბაბო წერეთელმა (ვარიანი, ტყვიავეი), ალექსი
ჭინჭარაულმა (ტანძია), ვენერა ხერხეულიძემ (გარიყულა, თამარაშენი).
ლექსიკონის მომზადებისას ზოგი ტექნიკური სამუშაო შეასრუ-
ლეს: მაყვალა გალდავაძემ, თამარ გვერდწითელმა, მერი შინჯიაშვილ-
მა, ნინელი ჭოხონელიძემ, მარიზა ზომასურიძემ და ლიდა სოხაძემ.

დასახლებული კუნძების სახელწოდებათა შემოკლებანი

- აბ. — აბანო (ქარელის რ.)
 ავლ. — ავლევი (ქარელის რ.)
 არად. — არადეთი (ქარელის რ.)
 არც. — არცევი (ქარელის რ.)
 ატ. — ატენი (გორის რ.)
 ახალხ. — ახალსოფელი (ხაშურის რ.)
 ახალშ. — ახალშენი (ქასპის რ.)
 ბაზ. — ბაზალეთი (ღუშეთის რ.)
 ბებნ. — ბებნისი (ქარელის რ.)
 ბელ. — ბელოთი (ცხინვალის რ.)
 ბელღ. — ბელღეთი (ხაშურის რ.)
 ბიწმ. — ბიწმენდი (მცხეთის რ.)
 ბორჯ. — ბორჯომი
 ბოშ. — ბოშური (გორის რ.)
 ბრ. — ბრეთი (ქარელის რ.)
 ბროწლ. — ბროწლეთი (გორის რ.)
 გარ. — გარეჯვარი (გორის რ.)
 გარიყ. — გარიყულა (ქასპის რ.)
 გორიჯვ. — გორიჯვარი (გორის რ.)
 გრაკ. — გრაკალი (ქასპის რ.)
 გუჯაბ. — გუჯაბური (ცხინვალის რ.)
 დად. — დადიანეთი (ლენინგორის რ.)
 დამპ. — დამპალეთი (ცხინვალის რ.)
 დ. თონ. — დიდი თონეთი (თეთრი წყაროს რ.)
 დის. — დისევი (ცხინვალის რ.)
 დუშ. — დუშეთი
 ერედ. — ერედვი (ცხინვალის რ.)
 ერთაწმ. — ერთაწმინდა (ქასპის რ.)
 ვან. — ვანათი (ცხინვალის რ.)
 ვარ. — ვარიანი (გორის რ.)
 ზ. ხანდ. — ზემო ხანდაკი (ქასპის რ.)
 ზერკ. — ზერტი (გორის რ.)
 თამ. — თამარაშენი (ცხინვალის რ.)
 თელ. — თელათგორი (ქასპის რ.)
 თვალ. — თვალადი (ქასპის რ.)
 იგ. — იგოეთი (ქასპის რ.)
 იყ. — იყოთი (ლენინგორის რ.)
 კავთ. — კავთისხევი (ქასპის რ.)
 კაპრ. — კაპრაშინი (ქასპის რ.)
 კარ. — კარბი (გორის რ.)
 კარაღ. — კარაღეთი (გორის რ.)
 კას. — კასპი
 კოდ. — კოდისწყარო (ქასპის რ.)
 კულბ. — კულბითი (ცხინვალის რ.)
 ლამ. — ლამისყანა (ქასპის რ.)
 მარ. — მარანა (გორის რ.)
 მარაბ. — მარაბდა
 მერ. — მერეთი (გორის რ.)
 მეტ. — მეტეხი (ქასპის რ.)
 მეღვრ. — მეღვრეკისი (გორის რ.)
 მეჯვრ. — მეჯვრისხევი (გორის რ.)
 მონ. — მონასტერი (ხაშურის რ.)
 მოხ. — მოხისი (ქარელის რ.)
 მუხრ. — მუხრანი (მცხეთის რ.)
 მცხ. — მცხეთა
 მჭად. — მჭადიჯვარი (ღუშეთის რ.)
 ნაბახტ. — ნაბახტევი (ხაშურის რ.)
 ნიქ. — ნიქოზი (გორის რ.)
 ნიჩბ. — ნიჩბისი (მცხეთის რ.)
 ნოხ. — ნოსტე (ქასპის რ.)
 ოს. — ოსიაური (ხაშურის რ.)
 ოძ. — ოძისი (ღუშეთის რ.)
 საგურ. — საგურამო (მცხეთის რ.)
 საკორ. — საკორინთლო (ქასპის რ.)
 სამთ. — სამთავისი (ქასპის რ.)
 სამწ. — სამწერისი (ქარელის რ.)
 სახირ. — სასირეთი (ქასპის რ.)
 ხად. — სალოლაშენი (ქარელის რ.)
 ხაშაბ. — ხაშაბური (ღუშეთის რ.)
 სურ. — სურამი (ხაშურის რ.)
 ტანძ. — ტანძია (ბოლნისის რ.)

ტეზ. — ტეზერი (ხაშურის რ.)
ტირძ. — ტირძნისი (გორის რ.)
ტყვ. — ტყვიავე (გორის რ.)
ურბ. — ურბნისი (ქარელის რ.)
უფლ. — უფლისციხე (გორის რ.)
ფლ. — ფლავი (გორის რ.)
ქარ. — ქარელი
ქემ. — ქემერტი (ცხინვალის რ.)
ქვ. ქ. — ქვემო ჰალა (კასპის რ.)
ქიწნ. — ქიწნისი (გორის რ.)
ქორ. — ქორდი (გორის რ.)
ღვარ. — ღვარები (გორის რ.)
ყანწ. — ყანწავეთი (ლენინგორის რ.)
შინდ. — შინდისი (გორის რ.)

ჩანად. — ჩანადირთკარი (დუშეთის რ.)
ჩუმათ. — ჩუმათელეთი (ხაშურის რ.)
ციხ. — ციხისძირი (დუშეთის რ.)
ძეგ. — ძეგვი (მცხეთის რ.)
ძღვეიჭ. — ძღვეიჭვარი (ქარელის რ.)
წვ. — წვერი (ქარელის რ.)
წილკ. — წილკანი (მცხეთის რ.)
წინარ. — წინარეხი (კასპის რ.)
წირქ. — წირქოლი (ლენინგორის რ.)
ხანდ. — ქვემო ხანდაკი (კასპის რ.)
ხაშ. — ხაშური
ხვედ. — ხვედურეთი (ქარელის რ.)
ხოვ. — ხოველ (კასპის რ.)
ხც. — ხცისი (ხაშურის რ.)

შეუმოკლებლადაა:

ალო (ხაშურის რ.).
დიცი (გორის რ.)
დოესი (კასპის რ.)
ვაყა (ხაშურის რ.).
აუზი (კასპის რ.)

ნიაბი (კასპის რ.)
რუისი (ქარელის რ.)
ტბა (ბორჯომის რ.)
ქვეში (გორის რ.).
წაღვლი (ხაშურის რ.).

ააბილბილეზ-ს ააგულია-ნებს, წააქეზებს; აამსუბუქებს, აამჩატებს. მაგათ ააბილბილეს, აბილისში წადი სასწავლებლათაო (კარალ.). სუ ძალითა, სუ სიტყვით ააბილბილეს ი გასაწყვეტმა გოგოებმა ვალოი, ხან ის უთხრეს, ხან ისა და იმასაც შეუყვარდა (ერედ.). **აბილბილდე-**ბა: მოვიდნენ გოგუები, კინოში წამოდიო, ხელათ აბილბილდა ეს ჩემიცა წასასვლელათა (მერ.). **აბილბილძე:** ერთხელ დამშვიდებით გააკეთე საქმეი, რათ იცი ვერე აბილბილეზაი? (ტყვ.). **აბილბილძეული:** ისეა აბილბილბული გასათხოვრათა, რო კაცი კი იყვებს, შარვალი ეცვას მართო და სხვა რამეს არ დაეძეფს (მერ.).

ააბლმჩ-ს აიდერებს, აიშვერს (თავს). ამათ კი არ აუბლმჩიათ თავები და დადიან! (მეჯვრ.); აგრეთვე ზერ.

ააბუტულავეზ-ს აურ-დაურევს, აიკლებს, მივედით, ავაბუტულავეთ იქაურობა და წამოვედით (ზ. ხანდ.). **აბუტულავეზ:** სიტყვაზე, პატრონს სახლის კარები ღია დარჩა, ღორი ან ქათმები შევიდნენ და სუ აურ-დაურიონ ყველაფერი, ესეთ არევასა აბუტულავეზა ჰქვიან (ხანდ.).

ააბულგულეზ-ს დაუტენლად ჩაყრის (ფქვილს). ფქვილი ააგულგულე და ისე მასესხე (ბაზ.). **აბულგულეზული:** ფქვილს მეც ააგულგულეზულს დაგიბრუნებ (ბაზ.).

ააზართიანეზ-ს ააგულია-ნებს, წააქეზებს. იმან ააზართიანა ჩემი ქმარი და იმიტომ მენხუბა მერე, თორე რა ეტყობოდა იმასა გაბრაზებისაი? (ატ.).

ააპატატამ-ს სიმიდის (მზე-სუმზირას...) ძირებს ამოთხრის, ამოძირკვავს. ჯერ ლამაზათ ააკაჭაჭე და მერე დათოხნე (კავთ.). **აპატატამ:** როცა დაბარამენ ვენახსა და კაჭაჭები ამოყვება, იმას მაშინვე ბერტყავენ და ნაპირზე გაიტანენ. ვერე აკრეფას კაჭაჭებისასა აკაჭაჭებას ეძახიან (კავთ.); აგრეთვე ატ.

ააპიწმაცამ-ს ერთიანად, პირწმინდად აკრეფს (რისამე წვრილ, პატარა ნამტვრევებს). პატარა, წვრილი რამე რო აკრიფოს კაცმა პირწმიდათა, იმაზე იტყვიან, ისე ააკიწმაცაო, რო არაფერი არ დატოვაო (ქვ. ჭ.).

ააღავლავეზ-ს, ააღივლი-მეზ-ს დიდ წყალს მიუგდებს, დატბორავს; აატივტივებს. შეუგდია წყალი ზევით ბაღში და სუ აუღავლავეზია (კარალ.). შეუგდებ

ამაღამა წყალსა და სუ ავალივ-
ლივებ ერთ წაშში მთელ ვენახსა
(ტყვ.). **ალავლავლებბა:** თაჴშა-
ლი წყალში ალაჴლაუდა (კავთ.).
ალივლივებუღი: ალივლივებ-
ბულია მთელი ტიბილაურები
(კარალ.).

ანამცეცეცებ-ს ნამცეც-ნამ-
ცეც, მარცვალ-მარცვალ აკრეფს.
როგორჴ დააპნიეთ, ისე ანამცე-
ცეთ, თორე ვაი თქვენი ბრალი!
(ძეგ.). **ანამცეცეცებუღი:** ღეღი-
ნაცვალმა ეთერსა დაუტოვა გაღა-
ვებული ხორბალი, სინამ მოვიდო-
ღე, ანამცეცეცებული იყოსო (მერ.).

ანაშლიანებ-ს იგივეა, რაც
გ ა ა ნ ა შ ლ ი ა ნ ე ბ ს (მნიშუ. 1).
ეხლა მთელ ბანკას ხო არ ავანაშ-
ლიანებ შენი გულითვინა, დაიცა
ცოტა ხანი, შევღღევაბამ და მოგი-
ნარჩუნებ (ტყვ.). ღიდ ქვეერსა ვერ
ავანაშლიანებ ეხლა (კარ.).

ასპინაჴებ-ს ასხამს, აჴაგ-
ნის (ხილს, ბოსტნეულს). გინდა
წნელით ასპიჴეფეფ, გინდა სვიითა
(ლაბ.).

ასწრაჴებ-ს ნადრეჴად გა-
ახმობს (მცხუნეარე მზე მოუსე-
ლელ ჰურს). მზე ასწრაჴებს და
აოღავს, აღარ გამოვა კაი ჰური
(ქვ. ჳ.).

ატალახებ-ს აღარ დაუბ-
რუნებს, შეინარჩუნებს (ნასეს-
ხებს). აატალახა, აღარ მამცა ფუ-
ლი (ძეგ.). **ატალახებბა:** ხუთი
თუშანი ემართა და ამიტალახა
(ძეგ.). **ატალახებბა:** ჩემი ფუ-
ლის ატალახებაც უნდოდა, მაგრამ

არ შევარჩინე (ძეგ.); აგრეთვე;
ღ. თონ., რუისი.

აბტიმბ-ს აბორებს, გაატია-
ლებს. ცალკე ამ რძალმა ამატი-
ა და ამაოხრა (გარიყ.).

აბტიმბებ-ს აბტიმბებ-ს აბტი-
ვტივებს; წყლით აავსებს, დატბო-
რავს. კეტებით უნდა აგვეწია, ავა-
ტიებლით და წამოვიღებლით ტივ-
სა (ზ. ხანდ.). დარბაზის ღიღი კა-
რებიდანა შემოვარდა წყალი და
აბტივა სახლი (მერ.). **აბტიმბებ-**
ბა: რო დაგვერიყებოდა ტივი,
მარქაფებს გაუშეებლით, აქეთ-იქი-
დან შაუგუბებდა წყალსა, აბტივ-
ებოდა ტივი და წამოვიდოდა.
(ზ. ხანდ.). **აბტიმბებუღი:** აბტი-
ვებულია ჩვენი ვენახი, ვინ შევა-
შიგა! (კარალ.); აგრეთვე ტყვ.

აბტმასნი-ს ააცლის, გამოს-
ტყუებს. ის ოცდახუთი მანეთი
როგო აბტმასნა? (გარიყ.). ოქ-
როს ბეჭედი არ აბტმასნა ხელა-
თა! (ძეგ.).

ააღრმნ-ს აიღებს, აიღერებს
(თავს). უნდა ააღრმნო თავი და
წახვიღე (თამ.). რა თავი აუღრე-
ნია და დაღის! (წვ.).

ააშურაშურებ-ს ააჩქარებს,
აასწრაჴებს. რო ააშურაშურე ჩემი
გოგოცა და წაბრძანლით თბილის-
ში, რა აიტაცეთ?! (კარალ.).
ააშურაშურა და 'იმიტომ დასკდა
ჩურჩხელები (ტყვ.). **ააშურაშუ-**
რებბა: ნუ იცი საქმის ესეთი
ააშურაშურებაი! (ქვეში). **ააშურ-**
აშურებბუღი: გეუბნევი, თუ აკე-
თეფ, გააკეთე, თუ არა და ააშურ-

შურებულ საქმესა ისა შჯობიან, არ გააკეთო (კარალ).

აახუვლებ-ს ააბოლებს, აახ-რჩოლებს (ცეცხლს). აუჩუვლებია ცეცხლი და მიუჩუვებია თავი, ნეტა რა უნდა გააკეთოს მაგ ცეცხლითა? (ერთაწმ.). **აახუვლებუ-**ლი: აჩუვლებული ცეცხლი რო დაგიტოვებია, ქა, რასა აფიქრობდი ნეტა? (გარიყ).

ააცქნაფა-ს მოპპარავს, მონერხებულად ააცლის. ერთი თოხლი ააცქნაფა ხელათა ი საცოდავ მთიელებსა (წილკ.). სუ იმასა ცდილობენ, რა დაგრჩეს და აგაცქნაფონ; ვედრა არ იყო, რო ამაცქნაფეს?! (ბროწლ.). **ააცქნაფა:** აცქნაფა მოპარეასა აქვიან (წილკ.); აგრეთვე ძეგ.

ააჭდე-ს ჭდეს გაუკეთებს, დააჭდევს. მერე რა, ქა, წაიღე და ააჭდე, მერე გამოვრწყამთ (კავთ.). **ააჭდეული:** ჩაყოფს აჭდეულ ჯოხსა ი ცარიელ მანვნი ქილაშია, ჩაასხამს წყალსა ისე, რო აჭდეულამდინ მოვიდეს, მერე გამოვრწყამს ტაქნითა და გაიგეფს, რამტენი იყო მანონი (კავთ.).

აახაჭმაჭიჭი-ს უშნოდ ააჭრელებს; ჭრელ-ჭრულს ჩააცმევს. აახაჭმაჭიჭეფს გოგოსა და გამოუშვეფს: ტუფლები ღურჯი, კაბა წითელი, ლენტი ყვითელი (მერ.). თელი კედლები სუ აახაჭმაჭიჭა, რა ფერი არ გინდა, რო კედლებს არ წაუსვა! (მერ.). **ახაჭმაჭიჭიჭიული:** თუ რამე ახაჭ-

მაჭიჭებულია, მაგას ის მოსწონს (მერ.).

აახროლაპე-ს სახელდახელოდ ააშენებს. ქვიშა დაყვარეი, ჩაყვარე სამნები და სამ დღეში აუახროლავე ეს სახლი (გარიყ).

აბალარტყე-ს კალათის ჩონჩხს ამზადებს (შდრ. ბალარტყი). დედაჩემმა იცოდა ხომე, ას კალათს ვაბალარტყებდი დღეშიო (ხაშ.); აგრეთვე ჩუმათ.

აბატამ-ს იგივეა, რაც დაბატავს. ზამთარშია აბატამენ ხომე სიმინდსა (ვარ.). აბატამენ, ახალავენ, ბატიბუტს, ბატილას გააკეთებენ (ვარ.).

აბაძე-ს ადარებს (შდრ. ბაძი). მე მბაძეფს უქმრო ქალეფსა (კავთ.).

აბედენაპე-ს: არ აბედენაპეზს არ განასხეავეებს, არ არჩევს. რძალსა და ქალიშვილებს არ აბედენავეებს (ბიწმ.).

აბერტყევა გაფხვიერება (მიწისა). აბერტყევას ადგილის აჩეჩვაზე იტყვიან, დაბარულ მიწას რო სამითითთ ააფხვიერებენ რამის დასარგავად (კავთ.).

აბზაკურიბა დიდი ამბით კეთება რისამე, ფახიფუხი, ფაფხური. აბზაკურება ის არის, რო ემზადება წამოსასვლელათა (კარალ.).

აბიჭკიოტიბულ-ი ცუდად განვითარებული (მცენარე). შდრ. ბიჭკიოტი. ჭარხალი იყო აბიჭკიოტიბული, ისეთი გამხდარა, რო! (კარ.).

აბლადუნებ-ს უთავბოლოდ, უაზროდ ლაპარაკობს. გამოვიდა კრებაზე, რაღაც აბლადუნა, აბლადუნა და დაჯდა, არავინ უგდებდა ყურსა (კარალ.). რო დათვრები, აღარ იცი, რას აბლადუნეფ (ტყვ.); აგრეთვე კავთ.

აბლანჯი-ი დიდი, ტლანქი, მოუხეშავი (ჩვეულებრივ, ცხენი). დიდი რო არი, ტლანქი, უხეში, უფრო ცხენზე იტყვიან, რას დაღიხარ აბლაცი ცხენივითაო (საგურ.). შაქრაი რატო ვერ შეეცევა კარებშია და იმიტომა, რო ცოტა აბლაცია (ღის.).

აბლაცუპა გაუგებელი, მიუხედარელი; უეშმაკო. აბა, ჩემი აბლაცუკა რძალი რას მიუხედეობდა ეშმაკობასა (კარალ.).

აბოლღებ-ა ერთბაშად ტანს აიყრის, უნაყოფოდ გაიზრდება (ბოსტნეული), ალაღდება. „აბოლღება“ კომბოსტოზე, ნერგეულობაზე (ხახვი, ბოლოკი) იტყვიან, მაღლა-მაღლა წავა, თავს არ გაიკეთეფს, თესლს ამოიღეფს, ზოგი თესლსაც არ ამოიღეფს (ქემ.). **აბოლღებ:** ჩვენებისათა წრეულ რაც ბოლოკი დათესეს, სუ აუბოლღათ (კავთ.).

აბრასტნებ-ს ძველმანებს აკერებს საკერებლებით; საკერებელს საკერებელზე აკერებს. იმღენს აბრასტნეფ, თავისი ფერი აღარ ეტყობა (ქორ.). ჩემ იუბკას შეხედე ერთი, ვინ აბრასტნეფს ესე, მე რო მაცივია დაბრასტნილი?! (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

აბრაშუმის თელა აბრეშუმის პარკის გადანაძრობი. აბრაშუმი პარკ რო ზეიდან გადაკრული აქ მატყლისეფეფა, იმაე ვეტყვით აბრაშუმი თელასა (წილკ.). მუთაქა კი აბრაშუმი თელისა იყო, მაგრამა ნაალ-საბანი სუ ახალთ-ახალი მატყლისა შუეკრე (წილკ.).

აბრო აგებულება, აღნაგობა, ტანადობა. აბრო — აღამიანიე აგებულობასა ექვიან, ტანადობასა (წილკ.). აბრო კი კარქი აქ, მაგრამა ჭკვაც რო იმითანა ექონდეფ, არა უშავდა რა (წილკ.).

აბუზარა, ბუზარა, ფუზარა ბუზანკალი. სხვილი ბუზია ბუზარაი, საქონელს რო შეუძერება კულის ქვეშა, დააბუზარაეფს სომე, გააქცევს (ტყვ.). ფუზარა დიდი ბუზი არის, მწვანე ზურგი აქ, ჩვეულებრივ ბუზზე სამჯერ დიდია (ზ. ხანდ.). აბუზარა რო შეუჯდება ძროხასა, ისე დატიშამს, რო მოკედე, ვერ დაწევი (ხაშ.); აგრეთვე ვარ., მეჯვრ., ჩუმათ.

აბუზარაშებ-ს აფრთხობს და გააქცევს (ბუზარა — საქონელს). ბუზარა ბუზის ჯიშია, საქონელს აბუზარაეფს სომე (ტყვ.).

აბუტულაშებ-ს 1. აწვალებს; მასხარად იგდებს. საწყალი ბავში ჩაუგღიათ ი გიჟ ბჭეფსა და აბუტულაევენ (კავთ.). 2. იკლებს, ურევს. ის დრო სჯობდა, როცა ვაბუტულაევდით ამ სახლსა (ხანდ.).

აბუხალაპ-ი საწყალი, საბრალო; დაბრიყვებული. ერთი აბუხა-

ლაკი კაცია, ჩამოსულია, რა გინდათ მაგისაგანა, გაანებეთ თავი, თავი საცოდაობაც ეყოფა მაგასა (კარ.). აბუჩალაპად იბღმებს აბუჩად იგდებს, იბრიყვებს. შენა ვის იგდეთ აბუჩალაკათა, უპატრონო ხო არა გონია? (მერ.).

აბუწებულ-ი წვრილი, უნაყოფოდ აზრდილი (ჩვეულებრივ, ბოსტნეული), აჩოყებული (შდრ. ბუწი, მნიშვ. 2). გაწვრილებული, წვრილათ რთა ამოსული ბალახი, ხახვი, აბუწებულს ვეტყვით იმასა, ბეწვივით რო არი (ატ.). თუ არ გათხელდა ხახვი, საცა სქლათა დგა, ისე დარჩება აბუწებული (კავთ.).

აბაჯრულ-ი იგივეა, რაც ა გ ე ჯ რ ი ლ ი (იხ. აიგეჯრება). ჩემ არჩილას აბაჯრული აქ თმამი (ზერ.).

აბლიგუგლის გამართამს (ბაუმართამს) ითამაშებს (ეთამაშება). დახე, რა აგლიგუგლი გაუმართინათ ბავშვეფსა (ძეგ.). ე შვილები იმიტვინა ყვავ ვეგ წავვინიზებული, რო ჯერ გაუჯვარდება და შემრე აგლიგუგლია გაუმართამს (წილკ.).

აბნაზუნებ-ს ახრამუნებს, აკნატუნებს. ქორფა კიტრ რო მჭამენ, ვისაც კბილები აქ, ეგე აბნაზუნებენ, რო კაცსა ნერწყვს მაადენენ (წილკ.). **საბნაზუნებმელი**: ღებეპ ვამტვრევთ ხომე, გავფტკვნით და ვჭამთ, კარქი საგნაზუნებელი საჭმელია, თუ კაც კბილი უჭრია (წილკ.).

აბულუბ-ს ჰგონია, რომ რამე, აქვს, ეგულება. დედაშენს რას აგულეფ, რა აქ, რო მოგცეს? (ტყვ.). მინამ მაგულუბდნენ რასმე, მინამ კარქი მამიდა ვიყავ (წილკ.); აგრეთვე ქვეში.

აბულისჭირებ-ს საჯავრებლად, სადარდებლად უხდის; თითონ არ დეძებენ თავიანთ საქმესა და მე მაგულისჭირებენ (კარალ.).

აბულისხმებ-ს აბრალებს, მიაწერს. აბა, მე როდისა ვთქვა, რო მოვიდა-მეთქი, ის მაგულისხმებდა (ქვ. ჭ.). მე არაფერი არ მითქვია, მაგულისხმეფ რალაცას (იკ.).

აბუნძლი-ა ძალიან ბევრი ასხია. ე კაკალ რა ისე აგუნძლია, ჭინჭარივითა! (თამ.).

ადამჰაპის დროინდელ-ი ძველისძველი, ადამის ხნისა. მოიგონა ეხლა ამანა ადამჰაპის დროინდელი ამბავი (ძეგ.).

ადგილ-ი ფონი (ქსოვილისა). შავ ადგილზე თეთრი წინწყლები ჰქონდა მაგი კაბასა (ტყვ.). მე რო ხალათი გავცეითე, თეთრი ადგილი ჰქონდა და წითელი ყვავილები (კარ.); აგრეთვე ბაზ., საგურ. **ადგილის ლობიო** ლობიოს ჯიში ერთგვარი. კუტი და ადგილის ლობიო ერთია, კავს არ გაიტანს (ზ. ხანდ.).

ადნილ-ი დაუტენლად ჩაყრილი (ფქვილი, ბზე...). ვედრას რო არ დაუტენით, ადნილსაც ვეტყვით, აფომფლილსაც (ატ.). სა-

ფანელი დამაკლდა და ამ ჯამით მასესხე, ხოლოთ აღენილი იყოს! (კავთ.).

ადირგალეზ-ს აღიზიანებს, აბრაზებს. ძალათ გაბრაზებაზე იტყვიან, ადირგალეფსო (კავთ.). ნეტა რაღას ადირგალეზენ, ვერ წაიყვანენ იქითა? (კავთ.).

აღუსჭირებ-ს ავიწროებს, ამწარებს. ჩემი ქმარი მაღუსჭირეფს, ბავშვი არა გყაამსო (კარალ); აგრეთვე ბროწლ.

აქვწეშებ-ა აეწეწება, აეჩეჩება (თმა). (თამ.).

აქჩინჭრებ-ა ეკალს დააყრის, კანი აებუძგება. ნესვს რო გასჭრინან და სული მამიყა, ისე მეჯავრება, ტანი სუ ამეჭინჭრება (დის.).

აპ-ი: იმის აპი და შაპი შარ 1. იმაზე ვჩხუბობ, ვბრაზობ. სუ იმავე ვჩხუბები, სუ იმია ავი და შავი ვარ, რო ნუ დაყერი სანეხეზე ნაგავსა და ვერა შვანხინე რა მაგასა (წილკ.); აგრეთვე ძეგ. 2. ბრალი იმაზე მედება, ჩემი დანაშაული ის არის. იმის ავი და შავი ვარ, რო მაგას პანღური არ ამოვკარი და არ გავაგდე სახლიდანა (ტყვ.).

აპადგყოფი დღე ნისლიანი, ჟინჟლიანი დღე. რო არც წვიმაა, არც დარია, ჭინჭყლიანია, იმას ვუტყვიოთ ჩვენა ავანტყოფი დღეო (ქვ. ჭ.). აი, დღეს არი ავანტყოფი დღეი, თანა ჟინჟლაჲს და თან ვნანება, რო იწვიმოს (კარ.).

აპასხაპასად საგანგებოდ, განსაკუთრებულად, დიდი ამბით.

ავასხავასათ ვინახავდი, დავგურგურებდი თავსა, რამ მომიკლა ასე ერთბაშათა? (სასირ.). რა ვიცი, ავასხავასათა თხოვდებიან და შვილებ კი არ აჩენენ (ქვეში); აგრეთვე ატ.

აპაქ-ი, **პაქ**-ი ყოველგვარი საოჯახო ან სამეურნეო ნივთი. ნაჯახი და ცული ავეჯი არი (ერედ.). ყველაფერი ვეჯი არი, რაც ოჯახში იქნება, გინდა სკივრი იყოს, გინდა ტახტი, ეგეთი რამეები. წინათ რაც რამე მიწის იარაღები გვექონდა, გინდა გუთანი ყოფილიყო, ფარცხი, ბარი, ფიწალი, რავი, ყველაფერ ემაგითანეფსა ვეჯ ვეტყოდით (ერთაწმ.); აგრეთვე კავთ., ქემ.

აპიზამათ-ი ავღარი, ცული ამინდი. რო აღარ გამოიღარეფს, რო ცივა, ტალახებია, ის არი აპიზამათი (კარალ.). იმითანა აპიზამათი იდგა, ეს ქალბატონი რო მოვიყვანე ურმითა, რო ძალლი არ გაიგდებოდა გარეთა (მელერ.); აგრეთვე ძეგ.

აპი შარი ბნელა, ავი ზნე. ავი ქარი იგივე ზნე არი (ბროწლ.). ჩაღმა ავი ქარის წამალია (ძეგ.).

აპი ჭკუისას მესუმრება ცუდად, სახიფათოდ მესუმრება. ეგ ცოტა თავი ქერქში დეეტიოა, თორე ავი ჭკუისას მესუმრება, გონი სუ კაპწკალეზით გამოვჭრა ყელი (წილკ.); აგრეთვე კარ.

აპლარიმა უშნოდ მაღალი, ტლანქი, მოუხეშავი (აღამიანი). უშნო მაღალსა ჰქვიან ავლარიქია

(ატ.). იმხელა ავლარიქა გოგუა და ერთი ბეწვა ჭკუა არა აქ (კარალ); აგრეთვე კავთ., მერ.

აპპირ-ი ავი, ანჩხლი, კაპასი. ადამიანი რო ჩხუბოფს, ლანძღავს ყველასა, რა აპირი ადამიანიაო, ვიტყვიო (ატ.).

აპსება: ერთი (ორი...) აპსება პური (მჭადი) ერთი (ორი...) თონე პური (მჭადი). ცოში მოვზილე, ორი ამსება ძლივ გამოვა პური (ბროწლ.). ერთი ამსება პური გამოვაცხე და ერთი ამსება ჭადი (კარალ.); აგრეთვე ერედ., შინდ.

აპქარდაცემულ-ი ვისაც ბნელა, ავი ზნე სჭირს. აპქარდაცემულსა ჩალმაზე ზედ მოვატარებდით, ჩალმის ფერფლსაც და აღეინეფს ზოგი (ძეგ.).

აპშარა სოლი, რომელიც ამაგრებს შალაშინის თიღს (კავთ.).

აპსელ-ი ქურდი, ხელმრუდი. ცოტა ავხელია ეთერაი, ისე არ შემოვა, რო რამე არ მოიპაროს (ქორ.); აგრეთვე ატ.

აზარმაზარ-ი ბავშვების თამაში ერთგვარი, ოთურმა. აზარმაზარი თამაშობაა. ერთი წაიკუზებოდა, მეორე გამოქანდებოდა, გადაახტებოდა და თითონაც წაიკუზებოდა, შემდეგ მესამე გამოქანდებოდა და ორივეს გადაახტებოდა, ისიც წაიკუზებოდა და ასე, ვიდრე რომელიმე არ ჩამოვარდებოდა; იმას აწიაწებდნენ (ზ. ხანდ.). **აზარმაზარ ჩიჩხაკუდა!** შეძახილი აზარმაზარის თამაშობი-
2. ქართლური დიალექტის ლექსიკონი

სას. „აზარმაზარ, ჩიჩხაკუდა!“ — დავიძახებდით და გავიქცევდით (ზ. ხანდ.).

აზმუხევი-ი ფეხზე წამომდგარი, გამომჯობინებული (ავდმყოფი). ჩემი ქმარი მაშინ აზმუხევი იყო და მეველე იყო გასული (საგურ.).

აზიზ-ი ძნელად შესაჭმელი, დასალევი. ზაფხულში ღორის ხორცი აზიზი საჭმელია (ტყვ.). რძე აზიზია ახლა, რო ცხელა, მაწონი ადვილი საჭმელია (ლამ.).

აზინჯულ-ი ზინჯლიანი, ჭუჭყიანი. ე ოხერი საპონი და წყალი ხო ბევრია, რათ დადიხარ ვგრე აზინჯული? (კავთ.).

აზრიკვალად აზრით, ვარაუდით, გუმანით. მეც აზრიკვალათ მივხვდი, განა ვინმემ მითხრა რამა (ძეგ.). აზრიკვალათ ვაკეთეფ (ხაშ.).

აზრს აართმევს მიუხვდება, გაუგებს. რო ადამიანსა გაუგეფ, მიუხვდები, აზრი ავართვიო, იტყვი (ატ.); აგრეთვე ძეგ.

ათაბაბის დროინდელი ძველისძველი, უხსოვარი დროისა (დ. თონ.).

ათაპთაპ-ს სათითაოდ, თითო-თითოდ აკრეფს. თუ რამე ყრია ძირსა, ავთავთეო, თავთავზედაც ითქმის, სუყველაფერზე შეიძლება. თუკი რამე ძირს დაიბნევა და აკრიფამ (ატ.). **ათაპთული:** რო აკრიფოს თავთავი, რამეი, ათავთული ის არი (ატ.); აგრეთვე ვარ. ძეგ.

ათაჰნებ-ს, ათაჰნიერებ-ს სარგებლით გაასესხებს (ფულს...). ეს ფული შენთინ მომიცია, წადი, როგორც გინდა, ათაჰნეო (ქვ. ჭ.). ჩემი მზითები იყო ჩემი სათაჰნეო. იმ სათაჰნოს ვათაჰნიერებდი, გავავალებდი, პროცენტს მომცემდნენ (ატ.).

ათაჰჴჴჴჴჴჴჴჴჴ-ა გადიდგულდება, გაყოფილება, თავს გაუვა. მეტი-მეტათ რო ათაჴჴჴჴჴჴჴჴჴ რაკდა, არ იცოდა, რო ეგრე წაუილოდა საქმეი? (ერთაჴჴ.); აგრეთვე გარიყ.

ათათბირებ-ს ტყუილად ჰპირდება, აიძულებს. მათათბირეფ, მათათბირეფ, არ მიკეთეფ, ტყუილად მპირდება (ქემ.).

ათამამებ-ს პირობებს უქმნის, რომ კარგად განეითარდეს, თამამი გაიზარდოს (მცენარე, ცხოველი). ეს დეკეული რო ვათამამოთ, წელსვე იმაკებს (ტყვ.).

ათასი ჴნის დედად დასჴამს ათას რამეს დააბრალებს, ათას რამეს დასწამებს. ბრიგადელი იყო ქალი, მარა ათასი ჴნის დედათ დასვეს (ვარ.). ისე გამლანძღეს, ისეთი სიტყვები მითხრეს, ათასი ჴნის დედათ დამსვეს, ქურდიც გამხადეს, იმნაირიცა (ატ.); აგრეთვე ბროწლ.

ათენითიანებ-ს ანაგვიანებს. ნუ ათენითიანეფო, ბავშვ ვეტყვიოთ, რო აჩქარეფს (ატ.). უთინ-თინანებს: უთხარი ლეილასა, ნუ მითენითიანეფს ეზოსა, თორე არ ვიცი, რას უზნჴ! (ტყვ.).

ათლახნი-ს იგივეა, რაც ატლახნის. ასთლახნის ეხლა არე-მარესა და აღარ იღირსეფს გამოდარებასა (ტყვ.). **ათლახნილი:** ბალში რო შევალთ, ტალახი როა, ათლახნილიო (ატ.); აგრეთვე ძეგ.

ათონთლოვდება-ა იგივეა, რაც შეთონთლოვდება. მაწონს რო შევაყენეფთ და კარგათრო არ შედგება, როგორ ათონთლოვდო, ვიტყვიო (ატ.).

ათუთურავდება-ა იგივეა, რაც ათურთურადება (იხ. ათურთურებს). თუ ათუთურავდება, კაციც ათუთურავდება და ქალიცა, უფრო გოგოებზე იტყვიან ხომე (ატ.). **ათუთურავდება:** ათუთურავებით საქმე არ გაკეთდება (ტყვ.).

ათურთურებ-ს 1. საჩქაროდ, ზერელედ აკეთებს, აფურეჩებს (საქმეს). ჩქარა-ჩქარა რო აკეთებს, ართამს, იტყვიან, ათურთურებსო (ქვ. ჭ.). 2. **ათუთურდება** აჩქარდება, ასწრაფდება; ამჩატდება, აცუნდრუკდება. ე გოგო ათუთურდა, უნდა წავიდე სვალაო (ატ.). **ათურთურებუ-ლი:** რაიმეს გასაკეთებლად რო აჩქარდება კაცი, ის არი ათუთურებული (ტყვ.). ათურთურებული რო იყავი გასათხოვრათა, მამ რა გეგონა?! ეგ არი, აი, ოჯახი. (კარ.).

აიბლახებ-ს 1. უშნოდ მაღალი გაიზრდება, აიყავება (შდრ. აბლახი). მაღალი რო არი ადამია-

ნი, გინდა საქონელი, უშნოთ რო არი გაზრდილი, იმას ვეტყვიოთ ზომე, რას აბლყულა, რასა გაუსო (ერედ.). ე მაიმუნი, ჩვენი ელგუჯაი, რა უცმათ აიბლყა! (მერ.). აბლყაშული: ამხელა აბლყული კაცი ხარ და ის არ იცი, სკოლაში როგორ უნდა მოიქცე? (მერ.). 2. აბლყაშული თავადერებული, თავადებული. მოდის აბლყული, არც აქეთ იხედება, არც იქითა (მერ.).

აიბრუსება-ა გაიბუტება, განაწყენდება. გულყინტია და გულყინჭია ერთი და იგივეა, ეტყვი რამესა თუ არა, აიბრუსება, დაუშვეფს ჩიჩვირსა (კარალ.).

აიბუჩალაშება-ს ურქენს, რქებზე მოიგდება. ძროხაზე ვეტყვით ზომე ბაეშესა, იქით წადი, თორე აგიბუჩალავეფსო (ატ.).

აიბღღებ-ს დაუზოგაყად გამოიყენებს, მოიხმარს. აიგდეს ჩვენი თუშფალანგი, თელი უბანი იმასა ხმაროფს (რუსისი). აიგლო ი ახალი ტუფლები, ვენახშიაც ის აცვია (კავთ.).

აიბჟარება-ა 1. აეშლება, აებურძგნება ჯაგარი (ბალანი). წვიმის წვეთები რო დეეცა, ღორი აიგეჯრა (მერ.). აბჟარილი: მიიხელა ბიჭმა და რასა ახედამს, მორბის ღორი აგეჯარილი (მერ.); აგრეთვე ბროწლ. 2. გაბრაზდება, აიფხორება. რა იყო, რას აიგეჯრე, არ მოგეწონა ჩემი სიტყვაი? (მერ.). აბჟარილი: დედას რო ეჩხუბებოლნენ, შვილი აგეჯარილი

იდგა და მზათ იყო ფრჩხილებით დაეკაწრა ყველანი (მერ.).

აიბირსლებ-ა გინგლი აეშლება, აიბუტება (შდრ. გირსლი). როგორ ავირსლულხარ!? (ზერ.).

აიზუზება-ა აიბუზება. აიზუზა ჩემი კაცი და მოვიდა, ამოვკარკუკუი და გაეგდე (თამ.). აზუზება: წიწილებმაც იციან აზუზვაი, ავათ რო გახდებიან (ბროწლ.). აზუზული: გინდა ადამიანი, გინდა ქათამი უხალისოთ რო დგას, აზუზული ის არი (ატ.); აგრეთვე ზერ.

აითათავს-ს 1. ხელებს აიხსნის (აკვანში ჩაკრული ბაეშეი). ბაეშეი როცა გაიღვიძეფს, რო აქ გადაჭერილი, იმას რო აიხსნის, აითათამს კლავეფსა (ატ.). ათათათავს: რო აუთათამთ ბავშესა აკვანში, გაშლის ზომე ხელებსა და იზმორება (ქორ.). ათათავს: აკვანში როა ბავშეი და ხელეფ ამოუღეფ, ეგ არი ათათავა (ქორ.). 2. თავს აიშეებს, თავისუფლად, უსაქმურად ივლის. რო აგითათავა და დადიხარ, რასა ფიქრობ? (ქორ.); აგრეთვე ზერ.

აითვალმაზება-ს თვალს დაადგამს, გამოარჩევს. ი ბიჭმა რალაც სხვანაირათ აითვალმაზა ე გოგოი და თუ არ მოარიდეფ, ნახე, თუ რა მოხდეფ (იგ.). ათვალმაზება: რო მოეწონება ვინმე და გამოჩევიოთ შეუყვარდება სხვეფშია, იმას ეტყვიან ათვალმაზებასა (იგ.).

აიპალთავება-ს კალთებს აიკეცავს. ახალი მორწყულია, კა-

ბა აიკალთავე, თორე მოგესერება (კავთ.). აიკალთავებდი ფარაჯი კალთეფსა, არ გეჯავრება მინცა, რო ფეხებში გედება? (წილკ.).
აქალთავებუღი: კიტრი კრეფა თუ ლობიოა კრეფა, აიწვევენ ზომე დელაკაცები კაბი კალთასა, დამავრებენ ზალტაშია და ეგე აკალთავებულ კალთაში აკრეფენ (წილკ.); აგრეთვე იგ.

აიპალხმბ-ა ყალყზე შედგება (ცხენი). დახე, როგორ აიკალხა ცხენი, არ გადმოაგდოს ი ბიჭი! (ხოვ.).

აიპანჩურებ-ს მეტისმეტად დამოკლებს (კაბას). რას აგიკანჩურებია ე კაბაი, ვეღარ ჩამოუშალე? (ტყვ.).
აპანჩურებუღი: რა აკანჩურებული კაბა გაცვია, რა არის ეგა! (მერ.); აგრეთვე იძ.

აიპანჩავებ-ს აიწვევს, აიკეცავს (კაბას) მუხლამდე. კაბას რო წამაიწვევს კანამდინა, კალთასა, იმაზე იტყვიან, აიკანჩავო (საგურ.).

აიპკალთავ-ს იგივეა, რაც აიკალთავებს. აუკვალთია ჩოხის კალთები და შესულა ი წყალშია, მითომ მარტო ჩოხა ეცო და სხვა აღარაფერი დაუსველდებოდა (იგ.).

აიპკანჭილებ-ს აიკანჭურებს (ფეხს). რო დაკოჭლდება, ფეხს აიკვანჭილდებს, ან შეერჭობა რამეი, ფეხი აიკვანჭილაო, მაშინაც ვიტყვიო (ატ.).
აპკანჭილებუღი: ფეხი სტკივა და დადის ეგ-

რე ფეხათრეული, აკვანჭილებული (ატ.).

აიპლარწმბ-ა უცბად ტანს აიყრის, მაღალი გაიზრდება (ასაკთან შედარებით). უცბათ რო გაიზრდება, იტყვიან ზომე, როგორ აიკლარწა, მალე გაიზარდაო; გოგოზეც იტყვიან და ბიჭზეც, ასაკთან შედარებით რო არი მაღალი (ატ.). ე ბიჭი როგორ აიკლარწა, ზრდაში მიდის (კავთ.).

აიპუჩმბ-ს ზურგზე შეისვამს, წამოიკიდებს. რო წამოიკიდდეს აღამიანი აღამიანსა, იმას იტყვიან, აიკუჩაო (საგურ.). ქვეფს ავიღეთ, გადაეგდეთ ზომე ერთერთსა და თუ დავარტყით, აგვიკუჩებენ ზომე, ახლა ისენი ესვრიან, თუ დაარტყეს, ჩვენ ავიკუჩეთ ზომე (მჭად.).

აიპუწმბ-ა აიჭრება (დო, რძე და მისთ.). დოს შეჭამანდს რო მალე მოურევ, აიკუწება, თუ არ მოურევ, შეიკვრება ისევე (ზერ.).
აპუწუღი: აკუწულია რძე, მაგისგან რა ფაფა გაკეთდება (ატ.); აგრეთვე ძეგ.

აიღმეშმბ-ა აიმრიზება, საჩხუბრად გაემზადება. ნეტა რას აღეშილხარ!? (ბროწლ.).
აღმეშმიღი: გავიხედე და ჩვენი ვანუაი აღეშილი მოდის (ბროწლ.).

აიღინთ-დაიღინთებ-ა იგივეა, რაც აიღინთება. ტომარაში რო რბილ, მწიფე რამეს ჩააწყობ, ის აიღინთ-დაიღინთება (კარალ.).
აღინთულ-დაღინთული: ეს რაღა მურაბაა, ლო-

ბიოსავით არი ალინთულ-დალინ-
თული (კარალ).

აილინთებ-ა დაიჭყლიტება, აიზილება (წენიანი ხილი, ტალახი...), ფთხილათ კი ვაწყობდი, მაგრამა სიმწიფით აილინთა (ძეგ.). ჩამადანში მაინც ჩაგეწყო ეს პამილორი, ხო აილინთება ბადეში (ტყვ.). **ალინთული:** ამ ალინთულ ტალახში როგორ გავა მანქანა?! (კარ.); აგრეთვე ძეგ.

აილინჭყებ-ა, **ალიჭყდებ-**ა ატალახდება. ჩვენ ვენახებს კი არგებს წვიმა, მაგრამ გზა რო აილინჭყება ხოლმე, მეჯაურება (ძეგ.). როგორ მეჯაურება, თოვლწყუპი რო ალიჭყდება (ზ. ხანდ.).

აიმრუსებ-ა იგივეა, რაც დაიმრუსება. რო მოვა ვინმე და ფინთ წარბზე დახვდება, აიმრუსაო, ვიტყვი (ატ.). **ამრუსული:** ნეტა რა ამრუსული ზიხარ, ვის უწყრები? (ტყვ.). მოვა და ზის ამრუსული, არც ამ მთისას იტყვის რამესა, არც იმ მთისასა (კარალ.); აგრეთვე ატ., ქორ.

აიმჩვირებ-ა იგივეა, რაც გაიმჩვირება. აიმჩვირება და ზიის! (ქვეში). **აიმჩვირული:** სუ აიმჩვირული დადის, რა უნდა, ვერ გამოვიდა, არც არას ამბობს, არცა (ბროწლ.).

აინიყა-ს 1. აინიყებს, აიხირებს. ერთი თუ აინიყა, აღარ მოიშლის, სანამ არ შეასრულებს, არ გაჩერდება (საგურ.). 2. გადაუღებლივ იწვიმებს. ვითომ კიდე გაავდრდება? — ერთი უჭირს, თო-

რო თუ აინიყა, მერე მორჩა! (საგურ.). აინიყა და აღარ გაშიადრა (ქვ. ჭ.). **ანიყებული:** ანიყებული წვიმა რო არი, მაინც გაზეპამს ისა (ოდ.).

აინონ-ი უვარგისი, გამოუსადეგარი რამ. ვისია ეს ტანსაცმელი, ეს აინონი? (დ. თონ.).

აინცებ-ს აიკლებს, ააოხრებს. წუხელ შაპარულან კატუამ კიტრშია და ეგე აუნცებიათ იქაურობა, რო მტერს ეეტირება (წილკ.).

აიპეკებ-ა აიბურცება, დაბებრდება (კანი). კანის დაწვის დროს კანი აიპეკება და წყალმანკი ჩადგება; კანის დაჟევის დროსაც აიპეკება ხოლმე კანი (დ. თონ.).

აირუმ-ი 1. თავნება, ძნელად დასამორჩილებელი (საქონელი). გიჟი რო იქნება და ფთხალი საქონელი, ახლო ვერ მიუდგები, სუ ხტის და წიხლებს იცემინება, იმას ეტყვიან, აირუმი საქონელიაო (ერთაწმ.). ერთი აირუმი კამეჩი გვეყვანდა, არ შაიძლებოდა ბალლი გაგეგზავნა იმი მოსაყვანათა, ბალლი იმავე ვერ დაიმორჩილებდა (წილკ.); აგრეთვე მეჯვრ. 2. უხასიათო, უემური; ჯიუტი, კერპი. აირუმი — ჯიქი აღამიანი რო იქნება, თავისნათქვამა (სამწ.). ე რა აირუმი ყოფილა, სამი ღლეა, ექ არი და ერთი ხმა არ გაუცია (იგ.); აგრეთვე ახალმ., ქორ.

აიტლოძნებ-ა, **აიტოძნებ-**ა დიდი, ტლანქი გაიზრდება. ამხე-

ლა ბიჭი აიტლოქნა და ჭკუა არ მისცა ღმერთმა (ტყე). ატოქით კი აიტოქა, მაგრამა ჭკუა ისევ ბავშვისა აქ (მერ.). ატლოქნილნი, ატოქნილი: ამხელა ატლოქნილსა როგორა ვცემო? (კარ.). განა მე კი არ მესირცხვილება, ამხელა როა ატოქილი და ისევ მესუთეში რო დადის? (მერ.). რამხელა ატოქილი ხეები იღვა მაგათ ბაღში და სუ დაუჭრია (ტყე.); აგრეთვე ერედ.

აიტრუნქაძე-ა ჩუმაღ, შუემნეულად. დაღება, აიტუზება. მისულიყო ელენაანთ კარეფთანა და ატრუნჭულიყო, შემეცოდა და სახში შემოვიყვანე (მერ.). **აიტრუნქაძე**: წავა, წამუა და ამეტრუნჭება აქა, იტყვი, ამი ნახვითინ სული მცვივა (წილკ.). **აიტრუნქაძე**: ატრუნჭვა იმასა მქვიან, რო საცა არა ეკითხება რა, წავა და აიტუზება ჩუმათა (წილკ.). **აიტრუნქაძე**: იღვა, იღვა ატრუნჭული და ყურადღება რო არ მივაქციეთ, ადგა და წავიდა (მერ.); აგრეთვე ატ., კავთ., ტყე.

აივლართავ-ს, **აივლოთნი**-ს ჩაიცვამს (შეიკერავს) ფართოს, უშნოს. აუფლოთნია თავი დედი კაბაი და გამოსულა გარეთა (გრაკ.). აი, ენგრე კონტათ უნდა შეიკეროთ, რო აიფლართამთ ხომე კაბასა! (ქემ.). **აივლოთნი**: აი, ე კაბა როგორ ამეფლოთნა, რო გავილახე (კავთ.). **აივლოთნი**: დიდი რო გაქ, უშნოთა კაბა, პალტო, ყაკე-

ტი, აფლართული ის არი (ქემ.). თავი დღეში არ მინახავს მაგი ტანზე კარქა გაწყობილი ტანისამოსი, სუ აფლოთნილი აცვია, თითქო სხვისიაო (კავთ.).

აივლასუნებ-ს ფებს წადგამს და აითრევს (დიდ ან ძველ ფეხსაცმელს). ძველს აიფლასუნებს, ფლოსტებივით აითრევს რამესა და დააქვს (საგურ.).

აივრატავ-ს, **აივრატუნებ**-ს წაქეცავს და ისე ჩაიცვამს, აღარ გაუფრთხილდება (ძველ ფეხსაცმელს); საერთოდ, ძველ ფეხსაცმელს ჩაიცვამს. ფეხზე ძველებს რაღაცას რო წამოვიცმევთ, ავიფრატეო, ვიტყვიო (ატ.). რაზე აიფრატუნე, გერ კიდევ კარგები იყო (ძეგ.).

აივლავ-ა აიბუზება. ჭუკიები აიღულებიან, იბუზებიან და იხოცებიან (ქემ.). **აივლავ**: ისეთი აღუღული ჩიტივით იღვა, რო, საცოდავთა! (ძეგ.). რაღაც ნამციენივით არი აღუღული (ბროწლ.).

აიყინება-ა დაიძაბება რისამე მისაწყდომად. ვაშლის ტოტი თუ მაღლაა, აიყინება და ისე მისწვდება და მოკრეფს (დ. თონ.).

აიყმინდება-ა, **აიყმინდება**-ა 1. ზედმეტს ჭამს, გაძლება. დღეა აიყმინდნეთ და ხვალ მშვიერები ვისხდეთ? (წილკ.). **აიყმინდება**: ხან აყმინდა, ხან დაყმინდაო, მწორეთ შენზეა ნათქომი (წილკ.). 2. მადა დაეკარგება; დაღონდება, გაირინდება. აიყმინდება და ღგაა, არც

ავს ამოფს, არც კარქსა (ტყვ.). ძროხა აიყმენდა (მეგ.). აყმენდა: ძაღლს იქნებ დაარტყა ვინმემა, იმანაც იცის აყმენდა (ტყვ.). აყმენდლილი: ამდენი სასმლითა აყმენდლილი ვაარ, ვეღარაფერსა ვჭან, ჟავე გააკეთე რამეი (წვ.). დღეს ეს ბავშვი რაღაც აყმენდლია, სიცხე ზო არა აქს? (კარალ.); აგრეთვე ზერ.

აიყუღებ-ა აიწოწება, აიყლარწება. შაგოტენა ვაშკაცი აყუღებულა და ჭკუა კი არ მუყცია ღმერთსა (წილკ.). აყუღებულნი: აყუღებულა ალვი ზესავითა, შაგრამა არაფერი მაქნისი კი არ არი, და! (კავთ.).

აიშრიტებ-ა გახმება, გაჭკნება მარცვლის დასრულებამდე (პური, ქერი, ლობიო...), აოდღება. არა მგონია, წრეულ აიშრიტოა ყანები იმითვინა, რო ნიათიანი სიცხე აქ (წილკ.). აშრიტნილი: ეს წვნიკია, აშრეტილია, თორე მამიდა ლობიოა (მეგ.); აგრეთვე ლამ.

აიწმეპ-ა 1. გახმება; გასკდება, გადატყდება (ხე). წელს იმტელი ესხა ყველა ხილსა, რო ტოტები სუ დაზნეჟილი ჰქონდა; ატამსა დასძლია ერთ მხარესა და აიწვა (მერ.). 2. ვერ დამაგრდება, ასხლტება (სოლი). ქვასა ძირ აღარა ექონდა ჩასავალი და ძირს რო აღარ დაძწია, აიწო სოლი და ამოვარდა (მეგ.).

აიჭრუნტებ-ა აიტუზება. ხან სად აიჭრუნტება, ხან სადა (ტყვ.).

კედლის ძირში აჭრუნტულიყო (კარალ.). აჭრუნტული: ეღვევარ ასე აჭრუნტული კედელთანა (ქემ.).

აინეთქავ-ს ამოვა, ამოიყრის (მცენარე). თუთა გაღაკაფე და აიხეთქა (იკ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

აინუხებ-ა მხრებს აიწვეს. რა არი, აიხუხები და დაღიხარ, გეგონება ნათხოვარი მხრები ააქსო! (ტყვ.). ანუხული: გაშალე მხრები, ახუხული ნუ დაღიხარ! (ტყვ.).

აიჯონჯლებ-ა ბევრს მოიხსამს, დაიხუნძლება. ეგეთი ლობიო იცია ბაგაშია, რო სუ აიჯონჯლება ზომე (წილკ.). აჯონჯნილილი: აჯონჯლილია ჩემი ლობიო, მაგრამა თუ ნამი არ მოდებდა, სუ ჩაიფურუკება (წილკ.).

აპაპებ-ს კავით ხელმეორედ ხნავს ანეულს. შემოდგომის ნახნავს გაზაფხულით ვაკავეთ, აკავეების შემდეგ სიმინდსა და ლობიოს ვაბნემთ ხელით (ქარ.). შემოდგომით მოხნულს გაზაფხულით აკავებენ და ფარცხავენ (ქარ.); აგრეთვე ბრ.

აპაპბავ-ს უცბად, სწრაფად დაიჭერს, ხელთ იგდება. ი ოხერმა ქორმა ისე აკაპბა ქათამი, რო დაყვირება ვეღარ მოვახერხეთ (კავთ.).

აპანწურებ-ს აქნევს, ანძრევს (თავს, ფეხს). ხმა ვერ ამოვიღია, რა თავს აპანწურეფ? (კავთ.). ჯერა ქათმეფ არ დაუბუ-

დიათ და ესა უკვე თავს აკანჩურეფს (ივ.).

აპანჭურებულ-ი ძალიან მოკლე (ტანსაცმელი). მაქხელა ქალი ხარ და კიდევ ვერე აკანჭურებული კაბა გაცვია (კავთ.).

აპარკაცებ-ს აქნევს (თავს). თავს რო აქნევს, „აკარკაცეფს“ ის არი (ატ.). **აპარკაცებ**: რა თავს მიკარკაცეფ, რა გინდა? (ატ.).

აპათილებ-ს ახეირებს, ახარებს. რა არ გადამხედია თავსა, აბა, რამ უნდა მაკეთილოს? (ზერ.). **იპათილებ**: რაცხან ემ სახში გადმუელით, ჩვენ ვეღარა ვიკეთილეთ რა (წილკ.).

აპაწრაპ-ს ქვემოთა ტოტებს წააჭრის (ხეს). ე ხე აკეწრე, თორე ჩრდილამს ამ ლობიოსა, სუ გადაევითლდა (კავთ.).

აპპირებულ-ი ახირებული, უცნაური. დიდი აკვირებული ქალია რეზოს ცოლი (გუჯაბ.).

აპლანჯაპ-ს მოთხრილ გლერტას აკრეფს. როცა მოხნამენ ან დაბარამენ კლანჯიან ადგილს, მერე ფესვიანათ ამოცვივნილ კლანჯას აკრეფამენ, აკლანჯამენ (კავთ.). **ასაპლანჯი**: ბრიგადელმა თქვა, დღეს ვეპელაში უნდა წავიდეთ ასაკლანჯათაო (კავთ.).

აპლიტებ-ა აიჩემებს რასმე, ატყდება (?). ეხლა აკლთება ამაზე, უბედური ატეხა იცის (ივ.).

აპოპბილ-ი ერთად შექურებული, აკოკოლავებული (თივა,

ხორბალი...). პური ააგროვე, იმაზეც იტყვიან, ფქვილზეცა, გინდა მიწა ააგროვე, აკოკბილი ჰქვია იმასა (ატ.).

აპონდლებ-ს ულაზათოდ, სქლად აკერებს (საკერებელს). წინანდელი სიღარიბის ლახტო არი, ვინ აკონდლეფს ეხლა იმდენათა (ატ.).

აპოპბიტებ-ს ზედმეტ ნაწილს აცლის, შავად, უხეშად ამუშავენს (მასაოლას). შდრ. კოპიტე. პირველათ რო დაეჭრით ქვას სოლებითა, იმას ვაკოპიტებთ ზომაზე, ჩამოვაცლით ზედმეტ კოპიტს (ძეგ.). **აპოპბიტლებ**: წერაქვით კოპიტლება საფლავის ქვაცა (კაპრ.).

აპორპოტლებ-ა, **აპორპოტინაპლებ**-ა 1. აიჭრება. უნდა აიჭრას დოი დულილის დროსა, ისე უნა აკორკოტიჩავდეს, რო უნა გაირჩეს დო ცალკე და წყალი ცალკე (ატ.). **აუპორპოტლებ**, **აუპორპოტინაპლებ**: აუკორკოტიჩავდა, დოზე ითქმის უფრო, ფქვილს რო უზამთ, კარქა რო არ გაიხსნება, რო დაიმურკლება (ატ.). შენმა დედამ ზო არ გააკეთა და აუკორკოტდა დოი? (ძეგ.). **ბუპლი** **აუპორპოტლებ** აფორიაქდება, აწრიალდება. ერთი ბეწოთი გული არ მიდგება მამიდაანთა, მივალ რამ საანი და გული ამიკორკოტდება ხელათ წამოსასვლელათა (წილკ.). **სახე** **აუპორპოტლებ** მრგვალი ლაქები გაუჩნდება სახეზე, დაუფორეჯდება სახე. რას

აუკორკოტდა ამ ბავშვსა სახეი? (ძეგ.). 2. აირევა, აიმღვრევა (ღვინო). ღვინო აკორკოტინავდება, როგორცა ღო რო მაადულო და აიჭრას, ეგრე (ძეგ.).

აპოტაპეზი-ს ანებიერებს, ათამამებს. ის ქონება აკოტავეფს მაგასა, თორე ჩემსავეთ გაჭირებული იყოს, მაშინა ნახამდა! (თამ.). რა ჭირათ გინდა ე სახლები, მაგრა შენა ფული გაქ და ის გაკოტავეფს (თამ.).

აპოლინეზი-ს 1. გული ერევა, აღებინებს (შდრ. კოლინი). წუხელი გაღეშილი მობძანდა და, იცოცხლე, რო აკოლინა (ტყვე). ეხლა კი დავლემ ამ ღვინოსა, თუ შერე არ მაკოლინა (მერ.); აგრეთვე ქვეში. 2. ხველება აუტყდება, ხველება აუვარდება. ისე აკოლინა, რომ სული ვერ მოითქვა (ძეგ.). ჩაიცვი თბილათა, თორე შერე გაკოლინეფს, გაცივდება და ისახვეფს ლოგინშია (მერ.). 3. არ შეარჩენს, ამოაშხამებს, დაამწარებს. კიჭება რო ეხლა ჩუმათ არი, მაგას ხო არა მგონია, აპატივია; სუ ერთია, აკოლინეფს, არ შეარჩენს ამ სირცხვილსა (მერ.). თუ არ გაკოლინო შენა, მე ბიჭი არ ვიყვე! (ატ.).

აპონილაპეზი-ა თეთრად გადაიშლება, გადაიპენტება. სიმინდს რო ახვალამთ ხომე, აკონილავედება, თავეფს გაიკეთეფს, თეთრათ გადაიპენტება (ვარ.).

აპრევი-ს 1. საგანგებოდ დაიმახსოვრებს (ნალაპარაკეფს, გა-

გონილს...); იტყვიან, ჩვეულებრივ ბავშვზე. სოფელა, აკრიფე ყველაფერი, რაც ვილაპარაკეთ? (კავთ.). 2. მზემ აპრევიპს მზე გაახუნებს, ფერს დაუკარგავს. სარეცხ რო დაეფენამთ, ფერად სარეცხსა, მალე ავიღეფთ, თორე მზე აკრეფამს, გაახუნეფს (ატ.). გაღმაპრუნე, მეორე პირზე დაფინე საბანი, მზემ არ აკრიფოს! (ძეგ.). 3. აპრევიპი გახუნებული. ნახმარი კი არი ე შენი კაბა, მაგრა ძალიან არ არი აკრეფილი (ოდ.). აი, ამასა აქ აკრეფილი ფერი, ძაან ლურჯები იყო ესა (ატ.). 4. აპრევიპს დაორსულდება. აუკრეფნია ჩვენ პატარძალსა, მაგრა რამდენისა არი, კი არ იცის (საგურ.).

აპრუსღეზი-ა დაძველებდა, გაღივდება, გემო შეეცვლება (კარტოფილს, სიმინდს...). დათესვის დრო რო მოუვა, გვითქვამს ხომე კართოფილზე, ლობიოზე, სიმინდზეც, ეხლა უკვე გემო აღარა აქო, აკრუსდაო (ატ.).

აპრენი-ს დაჭდეულს ათლის. რამტენი მიუტან ხანულს წველასა, იმდენი აკუნის ჭდესა და ესე ვიგეფთ ვალი გადახდასა (კავთ.). აპრენა: რო დააჭდევენ და ისევე აათლიან, ის არი აკუნაი (ერედ.); აგრეთვე ერთაწმ.

აპრევიპი-ს აახვამს (ყურპენს, ვაშლს...). ბევრი აკუნულე ვაშლიცა, სხალიცა, გაზაფხულზე ძრიან გემრიელია ხომე (ერთაწმ.). გინდა ჩაალაგებ, გინდა აკუნ-

წლავ ყურძენსა (ვარ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

აკუნწლი-ა დახუნძლულია. დავინახავ, აკუნწლია, ისე ასხია, საყვარლათა, შეხედავ, აღარ არი (ქემ.).

ალა-ბაღას არეულად, აცა-ბაცა. როგო ალა-ბაღას დააქ ფეხები (მონ.). **ალა-ბაღას** დადის უსაქმოდ დადის, დაეხეტება. აგიღია ფეხი და რა ალა-ბაღა დადიხარ, რას დახეტილოფ (სამთ.).

ალამ-ი ალი. თუ არ გააქრე, ალავი დაარტყამს, ყველგან შეეკიდება (ტანძ.).

ალამლაშვებ-ს 1. ზერელედ რეცხავს; ავლებს (სარეცხს). უხეიროთ რო რეცხენ სარეცხსა და ნახევარი ჭუჭყი ზედ გაადევს, იმაზეც იტყვიან, ალავლავებენო (წილკ.). 2. დიდ წყალს მიუგდებს, დატბორავს (ვენახს...). წყალს მიაქს იქაობა, სუ წყალში ალავლავა მთელი ვენახი (კარალ.). 3. ატრიალებს (პირში-ლუკმას, ენას). რა შემოიღეს ეს სამთლის კევი, არც გემო აქს, არც არაფერი, მარტო პირში ალავლავებ (ტყვ.). ჩვენი ჭია ცოცხლდება, ენას ალავლავებს (ზ. ხანდ.).

ალალ-ი ნამდვილი, სუფთა (რძე...). მთელი ზაფხული ალალი რძე უზიდე (ძეგ.). რძეში წყალს რო არ გაურევენ, ალალი რძე არის (დ. თონ.).

ალაღბულა გულმართალი,

უეშმაკო. ალაღბულა კაცი რუა და რაც მაადგება პირხედა, ლაპარაკოფს, ამითანა კაცსა ძქვიან ბეყე (წილკ.); აგრეთვე ატ. **ალაღბულად** გულდანდობილად. კაცი რო მიდიოდე ალაღბულათა თავითეინ ჩაფიქრებული, იმაე რო ფეხი წამოუდონ, მოსხლეტით დეეცემა დედამიწაზედა (წილკ.).

ალაღულ-ი წყალში უჩინარი კლდე, ლოდი. დიდი ქვა იქნება თუ კლდე, ბურჯივით დგა, წყალი ვერ წაიღეფს იმასა, ალაღული ძქვიან (იგ.).

ალაიღ არის მოისულელებს, თავში უქრის. ნეტაი, გოგო, შენცა ალაოთ არ იყვე! (ქემ.).

ალაშაშვებ-ს ლაფებად (იხ.) ჭრის დაზელილ და გათხელებულ თიხას. რო ვათავებთ დაზელას, დაჭრით, ვალაფავებთ (ზ. ხანდ.).

ალაღუნებ-ს საშუალებას მისცემს უსაქმურად იაროს, იხეტიალოს (შდრ. ლაღუნა). შენ ოღონდ გალაღუნონ, საქმე რაში გეკითხება! (ტყვ.). საცა გინდა, ალაღუნე, საქმეს ნუ გააკეთებინებ ოღონცა (კარ.).

ალაშა ფაშატი, ჭაკი (ტანძ.).

ალაჩოყები სხენი უშნოდ მაღალი, ტლანქი; თამამი ქცევის ქალი. ცხენითაეა დედაკაცი რუ არი, აშარი, ემითანა დედაკაც ეტყვიან ალაჩოყები ცხენსა (წილკ.). ალაჩოყები ცხენ რისა დცხენიან (წილკ.).

ალაჯუნე უთავბოლოდ მო-

სიარულე. მაგ ალაჯუნეს ზომა ოჯახს ვერ ანდოფს ადამიანი, ხან საით დეეშვება, ხან საითა (იგ.). გოგოობაში კი ძაან ალაჯუნე იყო და არვი, ეხლა როგორღა მაიქცევა (წილკ.); აგრეთვე ძეგ.

ალერს-ი ქვედა საცვალი (ქალისა). ქალის საცვალ ალერსს უძახით (იგ.); აგრეთვე კავთ.

ალეშიანება-ს ასუქებს (შდრ. ლეში). ბოზალუყი კარქია ღორე-ბითვი, როშივით კი არ ასუქეფს, მაგრამა ეგე კი ალეშიანეფს (წილკ.).

ალთაშა ცალყურა ქოთანნი (ახალშ.).

ალია-ბალია დიდი-დიდი, სულ ბეერი. ალია-ბალია, ორი შანეთი ეღირება (კარალ.). ალია-ბალია, ერთი თვე გვეყოს ეს ფქვილი (ტყვ.).

ალიპარტი-ი ვაზის ვიში ერთგვარი. ალიკარტი წერილძარცვალა შავი ყურძენია, შეწამვლა არ უნდა, წამალია იმისი ღვინოი (ჩუმათ.); აგრეთვე ხაშ.

ალის ღობიო სარის ღობიო, აქვს ალისფერი ყვავილი და ლურჯი, თეთრწინწყლებიანი მსხვილი, მოგრძო მარცვალი (საკორ.).

ალიფლიფდება-ა ალულ-ლულდება, ანიფნიფდება. ელიჭკასავით ნუ ალიფლიფდება ზომე, სწორე თქვი, რა გინდა! (კარ.). რო დათერება და ალიფლიფდება, მაშინ უნდა უსმინო, თორე ეხლა რა არი! (ტყვ.).

ალიყლიყდება-ა გაურკვეველად დაიწყებს ლაპარაკს. ეხლა ის მოვა და ალიყლიყდება, იმის თა-ვი მაქს? (ტყვ.). უშნოდ ნუ ალიყლიყდება ზომე, თუ ღმერთი გწამს-და! (კარალ.).

ალიჭყდება-ა იხ. აილინჭყება.

ალო: თავის ალოს ბაღ-ღმეტს სამუშაოს არაკეთილსინდისიერად შეასრულებს, იცულ-ლუტებს. სამუშაოზე წავა, არ იმუშავეფს, დღეს მოიშორეფს ალოსა და იტყვიან. თავისი ალო გაღლიტაო (იგ.).

ალორტიბეულ-ი ძალიან დასეელებული, გალუმპული. გუბეში ჩამივარდა და ალორტიბეული აპო-ვიყვანეი იქიდანა (ახალშ.).

ალოღლეტი ცულლუტი, არაკეთილსინდისიერი (მუშაობა-ში). ზარმაცი კაცი რო იქნება, ცულა კაცი და ისე კი აჩვენეფს ზალხსა, ვითომ მუშაოფს, იმას ეტყვიან ალოღლეტიასა (იგ.). ეგ კარქი ალოღლეტია იქნება, ვერა ხედამ, საცა ჩილია, იქ ეტანება (იგ.).

ალუნმალუნს შაყრის ერთად შეყრის, ერთმანეთში აურეკს სხედასხვა რამეს (ფრინველს, საქონელს). კაც რო ღორიცა აყავ, ქათამიცა, ბატიცა, ძროხაცა და რავი, სუყველა, იმაზე იტყვიან, რო შაყარა ალუნმალუნსიო (წილკ.). შაყარიან ქვეყნი ალუნმა-ლუნსა და სხვი ჭირათა (წილკ.).

ალსომალსო შეუწყობლად,

არეულად, აცაბაცა. ისეთი შთერა-
ლი იყო, რო აღზომალხო მიქ-
ქონდა ფეხები (ქორ.).

ამალა აიენის ბოძებზე გადე-
ბული მსხვილი ხე, რომელზედაც
ეწყობა აიენის კოჭების თაეები.
დააყენებენ ბალკონის ბოძეფს და
ზეიდან დიდ კოჭ გადაადებენ, ემა-
ხიან ამალასა. მერე წინა კედლი-
დან ამალამდინ გადაზღებენ კო-
ჭეფსა (კაეთ.). აიენის ბოძებზე რო
გრძელი ხე არი გადებული, ის
არი ამალაი (ერთაწმ.); აგრეთვე
გარიყ; კაპრ., ხოვ.

ამარმარებ-ს ასუფთაეებს,
აწკრიალეებს. აღალოს გოგოი რო-
გორ ამარმარებს კარებსა, რომა!
(კარალ.). ისეთი სუფთა ქალაა,
სუ ამარმარებს იქაობასა (ძეგ.).

ამარცვლავ-ს სათითაოდ,
მარცვალ-მარცვალ აკრეფს. მოდი,
შვილო, ამარცვლოთ ე ლობიო
(ლამ.). მიინც ასაკრეფია, მერე
ამარცვლი (საკორ.). **ამარცვ-**
ლბ: მარცვალ რო აკრეფამენ რა-
მესა, იმას ეტყვიან ამარცვლასა
(მეჯერ.).

ამზნივ-ს, ამძნევ-ს აენებს,
ზიანს მიაყენებს. თუკი ჩემი ძრო-
ხა აქედანა იქ ამძნევს, შენი ძრო-
ხა აღარ ამძნევს, აქ რო გავი-
შვია!? (ბიწმ.). ნუ გეშინია, ჭამე,
არაფერს არ გამზნევს (ძეგ.). **ემ-**
წნეპა: ღრინჭოლა რო უკეთია
ბაღლს აკვანზელა, იმას არაფერი
ემზნევა (საგურ.); აგრეთვე ბენს,
ბოშ.

ამთოხდებ-ა ამჟაელება, გა-

უჭდება (საჭმელი). ეს ლობიო-
რო ამთოხებულა, სად იყავით, კე-
ღარ გადაადულეთ? (ტყვ.). **აშმ-**
სოხდებბა: ესლა მაგასა სუ აშმ-
თოხდება ეგ ჩირები (ზერ.). **ამ-**
თოხნებბა: მაწონმა იცის ზაფ-
ხულში ამთოხება და ამობრუნება
(ტყვ.). **ამთოხებბულნი:** სამი
დღი მაწონი, ამთოხებული, რაღა-
საჭმელი იქნებოდა? (ქიწნ.); აგ-
რეთვე ატ., კარალ., ქემ., ქეეში,
ქეგ.

ამინისუკუნისამდე საუ-
კუნოდ, სამარადისოდ; არასოდეს.
ამინისუკუნისამდე ედოთ მაგი ცო-
დოი (კარალ.). ამინისუკუნისამდე
არ დამავიწყდება (კარალ.).

ამოაკაუჭაუჭებ-ს გამეტე-
ბით დაწყევლის. ძალიან რო და-
წყევლის, გამეტებითა, იტყვიან,
ამაკუჭკუწაო (ქვ. ჭ.). ეგე გუ-
ლიანათ ამაკუჭკუწეფს ზომე თა-
ვი ბაღლეფსა, რო მე შამეშინდება
ზომე იმი მაგივრათა, ემანდ მართ-
ლა არა მოუიღეთ რა-მეთქი
(წილკ.). **ამოკაუჭაუჭებბა:** ამო-
კუჭკუწებაა წყევლაა ვეტყვიო
ჩვენა (წილკ.); აგრეთვე ატ., სა-
გურ.

ამომამანანებ-ს იგივეა, რაც
მოამანანებს. ჭია რო გავი-
ლოლა ჩარხზე, რო დარჩებოდა
ცოტა ჭია, იმას ამომამანანებლით,
გადავიღებლით სხვა ლასტზე
(ძეგ.).

ამომამაწაწურებ-ს მაწაწუ-
რით ამომაწურალებს (ქვეერს).
ქვეერს ამომამაწაწურებთ ზოლმე,

მემრე გოგირდს ვახრჩოლებთ ში-
გა და მემრე ჩავასხამთ ღვინოსა
(თამ.). გვერდების ნაწური ძირში
ჩავა და იმასაც ამომამაწაწურებენ
(ძეგ.); აგრეთვე კარ., კარალ.

ამოამოწმებ-ს იგივეა, რაც
დაამოწმებს. ჯერ საკერებელ
რო დაადებ, არა, მერე იმასა ამო-
ჭრი, დახეულები საცა არი და
ამამოწმებ (ატ.).

ამოაყენებ-ს ამოიყვანს
(ყველს). ერთ გუმბულას ამოვაყე-
ნებ ღღეს, ერთსაც ხვალა (ბრ.).
გორდაზე რო ყველს ამოაყენებენ,
ის არი გორდეული (ერედ.); აგ-
რეთვე თამ.

ამოაჩანჩუხებ-ს ჩანჩუხად,
ხიფად ამოახვევს (ძაფს). აი, ამ
ძაფ ამოვაჩანჩუხეფ და წამოვალ
(ვარ.). **ამოჩანჩუხებ:** ამოჩან-
ჩუხება მეზარება, თორე სამღებ-
რო კი მაქ ძაფი შესადებათა
(მერ.). **ამოჩანჩუხებული:** შენ
გახარებას, ერთი, წყალი დამისხი,
ძაფი მაქ ამოჩანჩუხებული ხელ-
ზე და ხელი ხელთ არა მაქ
(მერ.).

ამოახვევ-ს წამოედება, ჩა-
ჭვდავს (ლოდი ტივს...). თუ ლო-
დმა არ ამოახვია, ტივი არ დაიძი-
რება (ზ. ხანდ.). **ამომხვევა:** ეგ
უნდა ამეხვევს ლოდში, რო მივა
(ზ. ხანდ.).

ამოახურებ-ს ხელახლა გა-
ახურებს (თონეს). ცოტა რო გა-
ცივდება თონე, მერე ისეფ ჩაუკე-
თებენ ფიჩხსა და ამოახურებენ

(საგურ.). ამოვახურებდი თონეს,
მაგრამ ფიჩხი არა მაქ (გარიყ.).

ამობლისკნილ-ი ამოთხე-
რილი, გაჭუჭყიანებული. ამო-
ბლისკნილი რო დადინხარ, რას
გიგამ ე კაბაი? (ტყვ.); აგრეთვე
კარალ.

ამობუსრაპ-ს ამოხეთქს,
ამოსკდება. ამობუსრამს — უცბათ
რო ამოვა და ამოხეთქამს, გინდა
წყალი იყოს, გინდა სხვა რამეი;
მუწუქმაც იცის ევა, ამობუსრავს
უცეფა (ერედ.).

ამოგოზილ-ი ამოთხერილი,
ამოთხუპნული. ამოგოზილი არა
აქ ი შარვალი!? (ტყვ.).

ამოდი, სულო, და ჩადი
იტყვიან ძალიან გამხდარ (ან დაღ-
ლილ) ადამიანზე. ნეტა რამ გააუ-
ბელდურა ვერე, ისეთი გამხდარია,
რო ამოდი, სულო, და ჩადი!
(კავთ.).

ამოგერსლება-ა გინგლი
ამოუვა (მდრ. გერსლი). ვენაცვა-
ლე ჩემ ბიჭ, უკვე წვერი ამოგერ-
სლა (მერ.). **ამოგერსლილი:**
ჩვენ ინდაური კუტიფესა ფთებ-
ზე უკვე ბუმბული აქთ ამოგერს-
ლილი (მერ.).

ამოჰკრისებ-ა გაუელმდება,
გაუმრუდება (თვალი). ამოჰკრე-
ხია თვალები და ჩემზე ლაპარა-
კოფს?! (ქვეში); აგრეთვე კავთ.,
ტყვ.

ამოჰჰინტლება-ა დაევესება,
დაეშრიტება (თვალი). ჩვენ მეწის-
ქვილესა ცალი თვალი ამოჰჰინ-
ტლია და ცალ თვალსლა აჭყე-

ტამს (მერ.). ამოჭყინტლუ-
ლი: ჩვენ იობასა ერთი თვალი
ხო აქ ამოჭყინტლული, ჩემი ცო-
ლითა ესლა მეორე ამოეჭყინტ-
ლება (მერ.).

ამოწუზნი-ს მთლიანად, ერ-
თიანად ამოსერის, ამოთხერის.
ი ვერანა გზაზედა გუბე ყოფი-
ლიყო ტალახისაი, გამაიქროლა
მანქანამა და ისე ამამზუნა, რო-
მა სახე აღარ მიჩამდა (კავთ.).

ამოთართავ-ს ამოახვევს
(ძაფს). ძაფს ამოვთართავ და მო-
ვალ (ქვეში).

ამოთავაზ-ს 1. ამოაგდებს,
ამოკვეთს. ი ხე ისე ძირფესვიანად
ამოვთაფე, რომა იმი ნაადგილა-
რიც აღარ ეტყობა (კავთ.). 2.
გაათავებს, ამოჭამს, ამოლევს.
როცა აღამიანსა ეგულება რამეი
და აღარ დახვდება, იტყვის, სუ
ერთიანათ ამოუთაფიათო (კავთ.);
აგრეთვე ძეგ.

ამოთაჟავ-ს ამოთხრის, ძირ-
ფესვიანად ამოიღებს. რა ძირია-
ნათ ამოუთაჟია ეს ხე! (ძეგ.). სუ
ძირში ამოვთაჟე ქაცვები (ტყვ.).

ამოთენგავ-ს თევით ამოჭ-
რის (ხეს). ხიდან რო ღრმულს
გააკეთებს თენგითა, ამოთენგავს
(ხაშ.). ამოთენგვა: თენგით რო
დაამუშავებ ხესა, ამოთენგვას ვე-
ძახით მაგასა (ხაშ.).

ამოთოფრავ-ს ფართოს,
ტანზე გაუწყობელს შეკერავს
(შდრ. თოფრე). როგორ ამოთოფ-
რა, წმინდა გულით კი არ გააკე-
თა! (ძეგ.). ამოუთოფრავს:

ამოუთოფრა და ჩააცვა (კავთ.).
ამოთოფრავ: უბრალოთ რო
ამოქკერავს, ამოთოფრავ ეგ არი
(ატ.). ამოთოფრილი: ამო-
თოფრილი. კაბა აცვია (კავთ.).

ამოიწუნებ-ა ამოიწუნე-
ბა; ამოითხერება. ბავშვ ეტყვიან
ხომე, როგორ ამოიწუნელიო
(ატ.). ამოწუნებულნი: შენა
ათი კაბა რო გიყიდო, მაინც ეგრე
ივლი ამოწუნკლული (ატ.).

ამოითართლებ-ა იგივეა,
რაც ამოითართლება (იხ.
ამოთარტლავს). წაიქცა და ტა-
ლახში ამოითართლა (კარალ.).
ამოითართლული: საქონელი
ნეხვით არი ამოთართლული
(ძეგ.).

ამოითვლებ-ა ხარშვისას
მარცვალ-მარცვალ ამოვა, ამოიკ-
რიფება (ლობიო). ლობიო ხო გა-
ცხელდება, ვიდრე ადუღდებოდეს,
თითო-თითო ამოვა ზევით, ამო-
ტივტივდება, ამოითვლება (სა-
გურ.). ოღნავ რო ამოითვლება
ლობიო, ხირხველია (ძეგ.).

ამოილანგავ-ს ამოისერის,
ამოითხუნის. ამ გასავერანებელ
ღორსა სულ არ ამოულანგია
ცხვირი? (ძეგ.). ამოილანგა-
ბა: ამოილანგება ტალახში და და-
დის ისე, არც სირცხვილი იცის
და არც არაფერი (ზ. ხანდ.). ამო-
ლანგებულნი: ამოლანგული ბავ-
შეები რო გამამიგზავნე, პირები
ველარ დაბანე? (კარ.); აგრეთვე
კარალ., ტყვ., ქორ.

ამოინიშნებ-ს აიხირებს, ამო-

ინებებს. ამინიებებს ერთ რასზე გიჟივითა და სუ ის უნდა, რო ჭამოა (წილკ.). ამონიშება: ზოგმა საჭმლია ამონიეება იცია (წილკ.).

ამორიორთქლამ-ს ღრმად ამოისუნთქავს. ამაიორთქლა იმ დევმა და ამოარდა (იკ.). რო ამოიორთქლა, ისეთი ცხელი სუნი ამააყოლა, რო ძაან სიცხე აქს (ტყვ.).

ამორიფარღებ-ა ფერდებს ამოივებს, გაძღება (საქონელი). რო გამაძღარია საქონელი და წყალსაც დაღევს, იტყვიან, კარქა ამაიფერღარ (ოდ.).

ამორიძაპრამ-ს ქარს ამოიღებს, დაისვენებს. რო დაიღლებიან ან სიარულითა, ან საქმითა, იტყვიან, ქარი ამოვიღოთო, ამოვიქავეროთო, დავისვენოთო ცოტაო (ერედ.).

ამორიძარამ-ა ძალა დაეკარგება (არაყს, ღვინოს), ამოქრება (სპირტი). არაყს დაზურე, არ ამოიქაროს (ქემ.).

ამორიძაგამ-ს შეიძულებს, ამოიძულებს. ამოიძაგებენ მაგას მართლი თქმითინა (თამ.).

ამორიწუთსამ-ს ძალიან ვიწროს შეიკერავს. ამორიწუთსა კაბა და ჩაიცვა (ტყვ.). ამორიწუთსული: ჩაუცვიათ ამორიწუთსული შარვლები და დაიჯგომებიან (ქვეში); აგრეთვე ძეგ:

ამორიჭვრინტამ-ა ამოვა და აიტუზება. მალე-მალე ამოიჭვრინტებიან იქა (ქემ.). ეშმაკივით არ

ამოიჭვრინტა?! (ტყვ.). ამორიჭვრინტამ: ერთი ია აქ იყო ამოიჭვრინტილი, ერთი იქა და ამოიკრიფეთო (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

ამორიკაპანღებ-ა ამოვა (მზე). ისეთი მზე ამოკაპანდა, რო ქაჩალსაც კი თავს დასწვავს (კავთ.).

ამორიკრინტამ-ს მოჭუტავს, მოხუჭავს (თვალს). ბეცი ადამიანი რუ არი, იმან იცია ზომე ხანდისხანა, ერთ თვალსა სუ ჩაახუჭამს ზომე და იტყვიან, ამოიკრინტა თვალისო (წილკ.). ამორიკრინტამ: ძაან კაი გოგუა ი თვალის ამოიკრინტა რუ არ იცოდეა (წილკ.).

ამორიკუჭამ-ს დაწყევლის. მარატო არ მიტხარი, რო ამოიკუჭტე, მაგას არ აუღიაო (ოდ.).

ამორიკუჭამ-ს დანის წვერით გულს ამოაცლის (ნელდ კაკალს). დანით გაჭრიან ღენჯოიან კაკალსა შუაზე და ამოჭრიან დანის წვერითა, ამოიკუჭავენ თეთრ გულსა (ოდ.); აგრეთვე ქემ.

ამორიკუჭამ-ს მტკაველზე ამოახვევს (ძაფს). ძაფსა ასე რო ამოვახვევთ ხელზე, ამოიკუჭაველეთო, ვიტყვიო (ძეგ.). რითი ვერ ამოიკუჭაველეთო, ერთი გორგალია, მგეტი ხო არ არი? (ტყვ.); აგრეთვე კარ., საღ.

ამორიწამ-ს ძალავს, ერევა (საქმეს). ქვეყნის საქმეს ვამონავებლით (ნოს.).

ამორიწამ-ს ამოჭრის, ამოკვეთს ხის (ნალოს...) თავს (მდრ. ნიღრი). ნალოს თავისა ამონიღ-

რამენ, ამაბამენ ჯაჭვსა და ჩამა-
ათრევენ (კავთ.); აგრეთვე ერთაწმ.

ამოპოსკილ-ი იგივეა, რაც
გ ა პ ო ს კ ი ლ ი (იხ. გაიპოსკავს).
ამოპოსკილები რო დაგყავს ბე-
შეები, წყალი მღევს ხო არ უჭი-
რავს? (ტყვ.). ამოპოსკილი რო
გააქს ყურები, შენც ხო პატარა
არა ხარ? (კარ.); აგრეთვე კარალ.

ამოჟიჟინდებ-ა წვერს ამო-
ყოფს, ამობიზინდება (ბალახი, ნა-
სესი). ვენახში მწვანე ბალახი
ამოჟიჟინებულა (კავთ.).

ამოსამარბლ-ი ამოსაგდები,
ამოსაწყვეტი. ამოსამარგლები არი-
ან ამ ქვეყნიდანა, ერთი აღარ
უნდა დარჩეს მაგათგანა! (კარ.);
აგრეთვე ძეგ.

ამოსარბლი-ს 1. ძალიან
ღაწყველის. ისე ძირიანათ ამო-
გესარგლის ზომე დეღანეში, რო
სუ კუბოში ჩაგყალაგებს ზომე
(ტყვ.). **ამოსსარბლი**: რაზე
ამომისარგლე მთელი ოჯახი, რა-
ზე მწვევლიდი? (კარ.). 2. **ამო-**
ისარბლებბ ამოიელიტება. შენ
ამომისარგლე, შენაო, ჩხუბში ეტ-
ყვიან ერთმანეთსა (ბრ.). **ამოსა-**
სარბლი: ეგ ამოსასარგლები,
ეგენი, მეტი არ უსწავლიათ იმ
სკოლაში?! (ტყვ.).

ამოსლანბავ-ს ამოსვლევს.
ეს ქვაბი რომელმა ამოსლანგეთ?
(ვარ.). კატას ამოსლანგია რძეი
(ტყვ.). **ამოსლანბავ**: სუ იმას
გელაპარაკებით, ჩუმათ ამოსლან-
გა ნუ იცით! (ტყვ.). **ამოსლან-**
ბული: კატის ამოსლანგული ვი-

ღას ვაჭამო? (კარ.); აგრეთვე
კარალ.

ამოსრუტულ-ი ტანზე შე-
მოჭერილი, ვიწრო (ტანსაცმელი).
ერთი ამოსრუტული კაბა აცვია
და ეგ არი (ძეგ.); აგრეთვე დ. თონ.

ამოსუნგლავ-ს 1. იგივეა,
რაც ა მ ო ს ლ ა ნ გ ა ე ს. საჭმე-
ლი ქვაბში ამოსუნგლა (ძეგ.).
ამოსუნგლული: ამოსუნგლუ-
ლია, მაგას რაღა შეჭამს (ძეგ.).
2. **ამოსუნგლული** ამოსერი-
ლი, ამოთხერილი. სუ ამოსუნგლუ-
ლია მთლიანათა (ქვ. ჭ.). ამო-
სუნგლული არ დადის? (ძეგ.).

ამოტარტლავ-ს 1. ამოსვ-
რის, გააჭუჭყიანებს. როგორ ამო-
უტარტლია კაბა! (ატ.). **ამოი-**
ტარტლიებბ: ღორზე ვიტყვით,
ტალახში რო ჩაწეება, ბავშვზეცა,
ამოიტარტლაო (ატ.). 2. უხეი-
როდ, სახელდახელოდ ამორეც-
ხავს. ერთი ამოტარტლა და გაფი-
ნა (ძეგ.).

ამოტლანკავ-ს ამოსვლევს
(საჭმელს). შენ შენებურათ ნუ
ამოსტლანკავ ზომე, დაისხი და
ჭამე! (ტყვ.). მაგან თუ ქვაბიდან
არ ამოსტლანკა, რა?! (კარ.); აგ-
რეთვე ოძ.

ამოტლიხნი-ს სახელდახე-
ლოდ ამოზელს (ლობიოს). ამოტ-
ლიხნის ლობიოსა და ჭამე! (კარ.);
აგრეთვე ტყვ.

ამოუთათავ-ს ხელებს ამო-
უშლის (აკვანში ჩაკრულ ბავშვს).
ხელები ამოუთათე მაგ ბავშვსა,

ცოლო! (ძეგ.); აგრეთვე თამ., კავთ., საგურ.

ამოულუნება-ს ამოუსერის, ამოუთხვრის. ესა ღვრია წყალმა ამამილუნება (ატ.). **ამოლუნებუ-**ლი: ეს არ არი მიენ ამოლუნგუ-ლი, ცოტათია (ატ.).

ამოუნანდურება-ს ამოჰკ-რავს, ამოსცხებს. პურები იქ რო დატოვე, იმას უფრო არ ამო-უნანდურებს ღორი დინგსა? (ტყვ.). ი ბიჭი რო მოვა და მოიყვანს ში-ნა ი გოგოსა, მოტაცებულსა, უნ-და ამოუნანდუროს ი მამამა და მოიშოროს თავიდანა (ბროწლ.); აგრეთვე კარალ., ძეგ.

ამოფატრავ-ს ამოაშრობს (კერძს) ბევრი პურის ჩაყრით. როგორ ამოფატრე, ეგრე ჩაფაშ-რული ვის გაუგონია? (ტყვ.). **ამოფატრული**: ე ამოფატრუ-ლი ლობიოს ჯამი რო დაუდგი ბაეშეებსა, არ იცი, რო არ შე-ჭამდნენ? (კარ.).

ამოფაშვავ-ს უანგარიშოდ, დაუზოგავად ამოიღებს (სურ-სათს). ამოფაშვა იმოტოლა ლო-ბიოი და გადუეტანა თავის ქალი-თვინა (კარალ.); აგრეთვე ტყვ.

ამოფლემავ-ს ღრმად ამო-ჭრის (გულისპირს, ილღიას ტან-საცმლისას). ამოფლემოა ე ილ-ღიიძირი (წილკ.). **ამოფლემ-**შილი: ძაან ამოფლემილი გული მეჯავრება და ბევრ ნუ ამაჭრი (წილკ.).

ამოფრობილი-ი მოსწორე-ბული, ვაკე ადგილი. ერთი ადგილი 3. ქართლური დიალექტის ლექსიკონი

არა აქვს მაგასა ამოფოშტილი, ღორი დააბას (თამ.).

ამოლაჯლაჯებულ-ი ამო-ბიბინებული, ამოლანებულა. წიწმატის თესლი ჩავაბნიე და ისეა ამოლაჯლაჯებული, შვენიერად (თამ.). ისეთია ჩემი სიმინდი, ამ-დენზეა ამოლაჯლაჯებული, სა-ცაა გათოხნა უნდა (ბროწლ.); აგრეთვე წვ.

ამოლქაქაქდება-ა გალიედე-ბა; ღეჯეჯივით ამოვა. ხახვი რო წვერს ამოჰყოფს, ამოლქაქდაო, იტყვიან (კარალ.). **ამოლქაქ-**ჯებული: ამოლქაქებული ლო-ბიო გამითოხნა და სუ გამიტიე-ლა, რა ღრო იმი გათოხნა იყო! (კარალ.).

ამოღმერთილი-ი ამოხნექი-ლი. აბა, ე ფიცარი პოლიძოვინ რას გამოდგება, ვერა ხეღამ, რო-გორ არი ამოღმერთილი?! (კავთ.).

ამოყროლდება-ა ამოყარდე-ბა, დაუბერავს (ქარი). ახლა ეს უპატრონო ქარი ამოყროლდება და სუ გადაყრის ე ღრუბლეფსა (წილკ.). ამოყროლდა ეს ოხერი და სუ თან მააქ არემარეი, ბუ-რიაყ დააყენეფს ხომე ტვრისასა (წვ.).

ამოშლაპავ-ს ამოაშრობს. კანო ამოშლაპა მზემა (თამ.).

ამოშულავ-ს შულოდ ამოა-ხეევს (ძაფს). უნდა ამოშულოთ და ისე შეადებოთ (საგურ.). თუ ნარღვევი ძაფია, საცერზე ამოვ-შულავთ, გავერცხამთ (რუისი).

ამოჩავავ-ს ამოხაპავს; ამო-

ცლის, ამოაცარიელებს. ეს ამო-
ტელა ღვინო სუ ამოეჩაფათ, სა-
ნამ შოვიდოდი (ტყვ.). რაცა მქონ-
და ჯიბეში, შენ ამოგიჩაფია და
მე რაღაი? (კარალ.). ამონაწე-
ლი: სანამ ჩამოვედი, სიმინდი
ამოჩაფული დამხვდა (მერ.); აგ-
რეთვე ბროწლ.

ამონხორავ-ს ამოავსებს,
გაავსებს. ნიაღვარი რო შაიტანს
ლორღსა, რამესა და ორმოებ ამა-
ავსებს, სუ ამონხორა, ამოლორდა
აქაობაო, იტყვიან (ერთაწმ.). აჰა,
როგო ამოეჩხორე ფიჩხითა ე თო-
ნეი (თამ.). ამონიხორამბა: ამა-
ჩხორა უშნოთა, კარგა გააჩანჩ-
ხალე, რო ჩაივდეს ძირშია!
(ერთაწმ.). ამონხორავა: ფიჩხით
თონის ამონხორავა (თამ.).

ამოცნებ-ს წველის დაწყე-
ბამდე მცირე ხნით აწოვებს
(ხბოს), უგერისებს. „ამოცნებს“
არი, ხბოს რო მოაწოვებენ, სანამ
ძროხას გამოწველიან (ხაშ.). რო
ამოცნებენ ხბოსა, მერე ძროხას
მოწველიან (ჩუმათ.).

ამოცხვირავ-ს ამოჭრის,
ამოკვეთს ხის (ნალოს...) თავს.
ხეს რო მოჭრიდენ, ამოცხვირო-
თო, იტყოდენ, ამოვჭრათ თავიო,
რო ასაკრავი გაუყარონ, დაუბან
საქონელი და ჩამოათრიონ (ერ-
თაწმ.). ამოსაცხვირი: რომე-
ლიც ცოტა გრძელია, მოხრილია,
ის მეტიური ცულია, ამოსაცხვი-
რია (მეგ.).

ამოწაპულ-ი ამოთხერილი,
ჭუჭყით გაგლეხილი, გაზინზლუ-

ლი. იმტელი მოცლა არა მაქ, რო
ამოიჭეჭყო ე კაბატიალა და ესე.
ამოწაკულმა აღარ ვიარო (წილკ.).
როგორ ამოწაკული დაღიხარ-
დღესა! (ატ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.,
ტირძ.

ამოწმებ-ს საკერებელს წმინ-
დად უხვევს (კარგი პირიდან).
აი, აჰა, ჯერ ვაკერებ, მერე ვამო-
წმებ (ქვ. ჭ.). შარვალი დაგიკე-
რა, ცოტადა აქს, ამოწმებს და
მოვა (ტყვ.).

ამოწუნვკლავ-ს ჭუჭყიან
რამეს ჩაყოფს (საჭმელში...). მი-
ხედე, დედაკაცო, თორემა ბავშვ-
მა სუ ამოწუნვწკლა კერძი (ერ-
თაწმ.); აგრეთვე საღ.

ამოჭმეჭმავ-ს სახელდახე-
ლოდ ამორეცხავს, ცუდად გარე-
ცხავს. მაგან ხო სარეცხი დარეც-
ხა არ იციო, ამოაჭეჭყამს თითო-
ოროლა ნაჭერსა და მიიფენს ლო-
ბეზედა (წილკ.). მითომ შენც ქა-
ლი გეტქმის, ხელათ ამოჭეჭყამს.
და მიფენამს, მითომ გარეცხა!
(კავთ.). ამოჭმეჭმავა: საჩქაროთ
რო ამორეცხამ რასმე, ფათიფუ-
თითა, ამოჭეჭყავა ჰქვიან იმასა.
(კავთ.); აგრეთვე ერთაწმ.

ამოჭიპჭიპავ-ს ჭიპჭიპი გა-
აქვს; ამოდულს, ამოჩუხჩუხებს.
რო ან ქვეერი ამოდულს, ან სა-
არაყეს რო ჩაეზელამთ და ადულ-
დება, ამოჭიპჭიპებსო, იტყვიან,
როცა ძალიანა დულს (ოძ.). ამო-
ჭიპჭიპავამბა: გველ რო ეკბინა,
მერე სისხლი ამოჭიპჭიპებული-
ყო (ქემ.).

..ამოჭუჭყულ-ი გაჭუჭყია-
ნებული, ამოსერილი. ამოჭუჭყუ-
ლი კაბა მაცვია, როგორ წამო-
ვალ ამითი ზევითა? (ტყე.); აგრე-
თვე კარალ.

ამოსასავ-ს ამოაშრობს. მზემ
ამოხახა, რაც გუბეები იდგა
(ბროწლ.). ამონისასება: ქვაბ-
ქოთანა რო ამოხახულა, წყალი
ველარ დაახსი? (ტყე.).

ამოსადი-ს ამოყრის (თონი-
დან პურს). პური რო გამოცხე-
ბა, ამოვხდით შამფურებითა (ოძ.).
ის იყო, ამოვხადე პურები და
თავზეც დამადგენ (ბიწმ.). ამონ-
ლა: დაკვრა არ მიშველე, ამოსდა-
ში რაღა მოხმარება მინდა?
(ბიწმ.). ამონსახდელი: კავიანი
შამფური არი თონითვინ, პური
ამოსახდელათა (წილკ.).

ამონქნავ-ს დიდი ხმით დაი-
წყებს ტირილს (ბავშვი). — აბა,
ერთი დაუტყე. — რას ამბობ, ქაა,
იმოდენას ამოხეჩამს, რო! (ოძ.).
გული ყელში ძრია ემ მიწადა-
ხაყრელსა, ერთი ხმამალალი სი-
ტყვა რო უთხრა, იმ სააჩი ტირილ
ამოხეჩამს! (წილკ.).

ამონხუნხუნდება-ა ბევრი ამო-
ვა, ამოჯეჯილდება (მწვანილი).
საცა ბევრი ამოვა ერთბაშათა
მწვანილი, იტყვიან, ამოხუნხუნ-
დაო (კავთ.). ჩემი ხახვი კი მშვე-
ნიერთ ამოხუნხუნდა და! ერთი
თესლისა არ იყო? (კავთ.).

ამოჯღღარდულ-ი სახელ-
დახელოდ, ცუდად შეკერილი (და-
წნული...). ცუდათ შეკერილსა და

ცუდათ დაწნულსა ამოჯღღარდუ-
ლი ჰქვიან (ტყე.).

ამტპრპ-ს ამცივენებს, აჟრ-
ეოლებს (ავადმყოფს). აი, რო გა-
აცივემს ადამიანსა, ტანში ამტე-
რევს (ქემ.).

ამტუნულ-ი გაბუტული, ტუ-
ჩებაბუებული. მაგან დღეს თა-
ქები მიიღო და იმიტომ არის ამ-
ტუნული (ტყე.).

ამურაპიპულ-ი გაავებული,
გაანჩხლებული. კაცია თუ ქალი,
რო გაბრაზდება, აჩხუბდება, ილან-
ძდება, იმაზე იტყვიან, ამურავე-
ბული არისო (ერედ.).

ამჟახ-ი მეწყვილე (თამაშ-
ში); ამყოლი, ამფსონი. ესა იმის
ამფაზი არისო, ესე იგი, იმის გამ-
ყოლი, იმის გამგონი (კარალ.).
ჩვენ ამფაზები ვართ, კარტში
ნუ ახედებ! (ქიწნ.).

ამძნძ-ს იხ. ა მ ზ ნ ე ვ ს.

ამწიწკინა ამოდენა (ამბო-
ბენ ძალიან პატარაზე). ისე ზუ-
ხივ ეყო ი ძაფი წინდებსა, ამწიწ-
კინა არ დამჩნა (კავთ.). ქვამარი-
ლი ვთხოვე ანეტასა და ამწიწკინა
ნატეხი მომცა, ი რა გაუხდებოდა,
თელი ბოჭკა მწნილი მქონდა ჩა-
სადები (კავთ.).

ამჭახდება-ა ამჟავდება. მწი-
ფე ხილი, თუ დიდხანს დადგამენ
ისე გოდრითა, ან კიდე კალათითა,
ჩახურდება და ამჭახდება (კავთ.).
ცოტა ცომი იყო, აგელო და გა-
მოგეცხო, რო ამჭახებულა (ძეგ.).
ამჭახება: ამჭახება მაწონმაც
იყის, თუ დიდი ხნის შედელებუ-

ლია და თან სითბოში დგას (კავთ.).
ამჭახხმებულნი: ამჭახხებული ნა-
ხადი დაუსხა ღორებსა (კარალ.).

ანაბრებ-ს 1. აყრდნობს, აბ-
ჯენს. ვეღარ დადის საწყალი,
ერთ ფეხს მიწაზე ვერ ანაბრებს
(ძეგ.). **ინაბრება:** გეჯას ნუ ენაბ-
რები, თორე გადავარდება (ბიწმ.).
ძაღონეფს ძალიანა, არ ვიცო,
შიგნული ენაბრება, თუ რა არი,
რათა მტკივა ვერე ძალიანა? (ქვ.
ჭ.). 2. **ინაბრებს** თავს იღებს
(ვისიძე მოვლა-პატრონობას); მი-
იბარებს. თუ ინაბრებს დედ-მამა-
სა, ხო კარქი, თუ არა და იყოს
ოავითონა (ქვ. ჭ.). სხვის ბავშვს
როგორ ინაბრებს ამდენი ხანი?
(ტყვ.); აგრეთვე კარ.

ანაბმებად სრულებით, სულ.
ანაგებათ არაფერი დატოვა გვალ-
ვაშა, სუ გადაახმო ბალ-ვენახები
(კავთ.).

ანაგულ-, **ანაგულა** 1.
რისამე გული, შიგნითა ნაწილი.
ნიორ რო კბილებ დაეცლით,
შუაში დარჩება ანაგული (ძეგ.).
საზამთროს რო დასჭრი და შიგ-
ნითა გული დარჩება, ის არი ანა-
გულა (საგურ.). ზეს გათლიან, და-
აყენებენ გულზე, ანაგულია (კავთ.).
2. ცომის ნაფშენეტი. ცომიან ხელ
რო დაეფშენეტამთ ცომშევე, ის
ნაფშენეტი არი ანაგულა (საკორ.).

ანამტკიც-ი სამტკიცში დარ-
ჩენილი ანაცერი. სამტკიცში რო
დარჩება, ანამტკიცია (ტყვ.). ანამ-
ტკიცი რო საცერში ჩაყარო, კიდე

გაიცრება (ზ. ხანდ.); აგრეთვე
კარალ.

ანანურ-ი წყალში უჩინარი
კლდე, ლოდი. დინარე რო მოდის,
ამოჩნდება ხომე მაგარი კდე წყალ-
ში, ანანური მაგასა ქვიან. ეგ რო
არ იყოს, სუ წაიღებდა ყველა-
ფერსა წყალი (ქემ.).

ანარდელულ-ი ანაზდელული,
უეცარი, მოულოდნელი (ავად-
მყოფობა, სიკვდილი...). ხალ-სა-
ლაძათ ადამიანს რო უცნაურათ
რამე სატკივარი გამოუვარდება და
ხელათ ფეხეფს გააფშეკინეფს,
ეგ არი ანარდელული. წყევლაც
იციან, ცეცხლი და ანარდელული
შენაო (კავთ.).

ანაშენება-ს გაამრავლებს. შაქ-
რასა დედა ღორი უყიდია, უნდა
ვანაშენოო (გრაკ.). **ინაშენება:**
ისტატეს ეთქვა, კარქი ჯიშის ღო-
რიაო, კარქათ ინაშენეფსო (რუი-
სი).

ანაცხაპ-ი ჯეღლი, ჩელხი.
რო გააცხავებენ, ზევიდან რაც
დარჩება, ანაცხავი არი (ძეგ.).
თუ ბევრი იქნა ანაცხავი, იმას
კიდე ცალკე გალწამენ დამატე-
ბითა (ბროწლ.).

ანაფყობ უხელია თვა-
ლები სული ძლიეს უდგას. ანა-
წყობ მიხელია თვალები, ერთი
თვალი რო დავხუჭო, მკვდარი
ვეგონები ვისმე (ძეგ.).

ანბალ-ი 1. ურჩი, თავნება
(ჩვეულებრივ, პირუტყვი). რო
მოუხეშავი რამე არი, რო ვერ
მოიგნეფ ხელშია, ანგალს ეტყ-

ვიან, საქონელზეც იტყვიან, ადამიანზეცა (სამწ.). ანგალი როა საქონელი, ცუდია, ბავშვები ვერ უყლიან ზომე ანგალ ძროხას ან კამქნსა (ტყვ.). 2. ცელქი, მოუსვენარი. ძაან ანგალი ბავშვია, საცა არა მგონია, შეძერება (ტყვ.). პატარა ბიჭი ძიენ ანგალია, როგო დავიოკებთ, არ ვიცი (თამ.); აგრეთვე ბროწლ., დ. თონ.

ანდმ ხასიათი, ზნე. გაიგე შენცა ჩემი ანდვი და როგორც მე მესიაძმონოს, ისე მოიქეცი! (ქვეში). ვერ გაუგე ამ პურსა ანდვი, ხან კარქი ცხვება და ხან ტყლინჭი გული გამოსდევს (ტყვ.).

ანდებარი-ი თავმსუბუქი (ურემი). წინ თუ დაუღეთ ბევრი, თავმძიმეა, ბოლოზე თუ დაუღეთ მძიმეი, ანდებარია ურემი. ისე რო, შუაზე უნდა დაუღოს, რო კარქა იყოს, თანაბრეა (ბროწლ.).

ანდმუხე ალლოთი, გუმანით, ვარაუდით. ეგრე წავედი ანდმუხე და ზედ არ მივაღექი ი ღორსა! (ბიწმ.). მეც ბევრჯერ მივლია ბნელაში ანდმუხედა (ერთაწმ.); აგრეთვე ყანჩ., წილკ.

ანდოყდებ-ა 1. ამჟავდება, ადულდება. როცა საარაყე ანდოყდება, საარაყე ქვაფში ჩაასხამენ (მერ.). **ანდოყმბული**: საარაყე ანდოყებულია, ქვაფში ჩაასხი და გამოსადე (მერ.). 2. **აუნდოყდებ**ა გაუბრაზდება, გაუჯავრდება. რა იყო, ქალო, რას ამინდოყდი, რას მიყვირიხარ, რა მოგივიდა! (მერ.). **ანდოყმბული**: ისეა

შენზე ანდოყებული, არ ვიცი, როგორ გადაურჩები (მერ.); აგრეთვე კარალ.

ანიანელ დიდი ამბით, საგანგებოდ. ჩვენ ანიანეთ დავეძებდით გონგოლაჲ ცახითვინა და აქ რამოდველა მდგარა! (წილკ.). კოტეს ანიანეთ ჩაუცვია ახლები და წასულა ქალის დასანიშნათა (ბიწმ.).

ანიო ბანამდე თავიდან ბოლომდე; სრულებით. გამლანძლა, რაღა არ მითხრა, მაგრამა ანიო ბანამდე ხმა არ გამიცია, უჩუმრის პირით წამოვედი (კარალ.). ანიო ბანამდე ხმა არ ამოუღია, ისე იჯდა კუსაეითა (ტყვ.); აგრეთვე კარალ., ქორ.

ანიულის შეშა გაზაფხულზე მოჭრილი, ტყეშივე გასახმობად დატოვებული შეშა. ლოპო რო აქ ხესა, მოჭრი, ტყეშივე დატოვეფ, გაშრება, დაიბრაწება და შემოდგომაზე წამოიღეფ, მაგას ანიულს ვეძახით. ანიულის შეშამ კარქი ცაცხლი იცის (ძეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

ანიჩბავ-ს იგივეა, რაც გამონიჩბავს. რამდენიც ანიჩბამს ერთი, მეორე გადაუსურავებს (ძეგ.).

ანკაპა წყალი ამბობენ წყლიან რძეზე, ღვინოზე... ბოლოს ისეთი რძე ჩამომიტანა, ანკაპა წყალი (ძეგ.).

ანძურა დამონძილი, აბრანძული. დახეული ტანისამოსი რო აცვია ადამიანსა და დაკერებული,

ანძურა დადისო, იტყვიან, ე. ი. დაძონძილიო (ერედ.).

ანხლახუნხლა არეულ-დარეული; ნაყარნუყარი. რა ანხლახუნხლა ხალხს მოუყრი ხომე თავსა? (ბროწლ.). სუ ანხლახუნხლა ხილია (ქორ.). შეშები ანხლახუნხლა ყრია (ბროწლ.).

ანჯახს-ი ავი, ანჩხლი, კაპასი. ანჯახ ვეტყვიო უანგარიშო ანჩხლდედაკაცსა, ყველაჲ ზედ რო შაახკლება უბრალო რამეზედა (წილკ.). ეგ ეგეთი ანჯახია, რო ზმა არ გეცემა, ხელათშივე პირში მივარდება კაცსა (ძეგ.).

აპანკლულ-ი დაკონკილი, აბრანძული. ძველი ტანისამოსი რო აცვია, დაკერებული, იმას ეტყვიან, აპანკლული, აკონკილი არიხო (ოდ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

აპანჭყალ აპივებ-ს ანჯღრევს, აჯანჯღარებს (შდრ. პანჭყალი). ნაკრული ტიკივით აპანჭყალეს, აბა, ნუ იტყოდა დანარჩენ ქურდებსა! (ტყვ.). დამეხსენი, ნუ მაპანჭყალავენ, შენი თავი არა მაქ! (კარალ.).

აპენტავებ-ს 1. ხელში ათამაშებს, მალლა ისვრის, აბურთავებს. ჩემ ქულს აპენტავებდნენ (ქვეში). უპენტავებს: ქულებს უპენტავებენ ბავშვები ერთმანეთსა (ქემ.). **ნაკენტავებელი**: აი, ლოლოს ქულია ნაკენტავებელი, ხან აქეთ რო გადავადეთ და ხან იქითა (ქიწნ.); აგრეთვე კარალ., ტყვ. 2. მაგრად სცემს. მურაზაი რა, მე მაპენტავებდა?

(ქიწნ.). **ნაკენტავებელი**: ჩამოხდა ნაკენტავებელი ედელაი და მივარდა ისევა ჩემ ფალავანსა, გეგონება, წააქცევა (არად.); აგრეთვე კარალ., ტყვ., ქვ. ჭ.

აპლიონ-ი ძალზე დაქანებული ადგილი. რა აივლის ამ აპლიონს! (ჩუმათ.).

აჟიჟინებ-ს ამციენებს, აფრეოლებს. ცოტას ტანში აჟიჟინებს და იმიტომა წევს (ტყვ.). ტანში ისე მაჟიჟინებს, ეტყობა ავათა ვხლები (კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

არადიად იშვიათად, არა ხშირად. ჩემი მეზობლები არადიად მაწუხებენ (ჩუმათ.).

არაპუნებ-ს, **არატუნებ**-ს დაუფიქრებლად, უთაებოლოდ ლაპარაკობს, რატრატებს. ნეტა შენ რაღას არაკუნებ? (ძეგ.). ეგ რაღაცას არატუნებს, მაგას როგორ უბღებ ყურსა! (ძეგ.).

არამ-ი ცუდი, უვარების, უსარგებლო. წურბელა, სანამ არამი სისხლია, მანამა სწოვს. როცა არამ სისხლ გამოსწოვს, მოძვრება თითონა (ქემ.). **არამი** უშტკარნი მამალი ფუტკარი. არამ ფუტკარსა თითონ ფუტკრები ხოცამენ, შრომა არ შეუძლია და მარტო შჭაამს (ატ.).

არამაჟოს კური ძველად: ახალი წლის მისალოცად გამოცხვარი პური (შდრ. მაქოს პური). აბრამიანითვინ აცხობდენ არამაქოს პურსა. არამაქოს პურ-

ში ნიგოზს არ ჩავაყოლებდით შიგა (ხც.).

არახსილ-ი ქლიავის ჯიში ერთგვარი. არახილი ცოტა მომკაუა, მწენიკია, მოგრძეა; თეთრი ქლიავის ფერია (კარალ.); აგრეთვე ძეგ.

არაჯურა უხეირო, უჯიშო (ადამიანი). უვარგის კაცზე იტყვიან არაჯურასა (ღის.).

არმ-არმ გარე-გარე, გან-გან. გაქსუებული ადამიანი არე-არე დაღის, უსახლკაროთ, კარდაკარა (ქვ. ჭ.). თურმე ეგრე არე-არე დაღის, ხან სად ათენფუს, ხან სადა, გაუბედურებულია (ოდ.).

არიარად დაღის არაფერს აკეთებს, უსაქმურია. უსაქმურათ რო დაღის კაცი, ცუდ-უბრალოთა, შაგზე იტყვიან, არიარათ დაღისო (იგ.). ე ზაქროს ბიჭი დაღის ეგრე არიარათა, არც არასა მუშაოფს, არც არასა სწავლოფს (იგ.).

არსაბოგინებელ-ი წყევლაა. შე არსაბოგინებლო, სად ჯანდაბაში იყავი!? (ქვეში). მაგ არსაბოგინებელმა ბოსტანში კიტრი აღარ შემარჩინა (ძეგ.); აგრეთვე ტყვ.

არსად არასოდეს, არასდროს. რავი, არსად გამიქირავებია ჩემ სიცოცხლეში და რა დაგიფასო? (ატ.). ესე ადრე არსად ამდგარა ნასყიდაი (მეჯვრ.). ესეთი საზიზღარი ამინდი არსად ყოფილა (საგურ.); აგრეთვე რუისი, ქემ.

არსადი-ი უვარგისი, უხეი-

რო. არ არი ჩამოსაწყველი ეგ არსაითი, ეგა!? (ძეგ.). გაგიშრეს სისხლი, შე არსაითო, შენა! (ძეგ.).

არსებაში გამოვა (გამოიყვანს) ხალხში გამოვა (გამოიყვანს), ხალხში გაერევა (გარევეს). წაიყვანეს ძმებმა და გამოვიდნენ არსებაში (ვარ.). ვასწავლე და არსებაში გამოვიყვანე (კავთ.); აგრეთვე იკ.

არწივ-ი ქართლური დარბაზის კოჭი. ძველებური ქართლური დარბაზის ბოძებზე ეწყო დიდრონი ხეები, რომლებსაც არწივები ერქვა. არწივებზე ერთიდან მეორემდე დაწყობილი იყო აყრები (კავთ.); აგრეთვე ბროწლ.

ასარმა აზარმაცის საყრდენად გამოყენებული რამ. თუ ვერ დავძალავთ ქვასა, რკინი კეტს დაუგდებთ, რკინი კეტს ქვეშ დავატანთ ასარმას და აიწვევა ქვა (კაპრ.).

ასიპაპ-ს ალესავს, გალესავს. წყლის სალესავზე ავსიპამთ ცულსა, ცელსა, რამესა (ქვ. ჭ.). მასათზე ავსიპე დიდი დანა და კარქა სჭრის (იგ.); აგრეთვე ძეგ.

ასინინებ-ს აქეზებს, აღიზიანებს. ვანო ასინინებს, თორე ეგ მაგ საქმეს გააკეთებდა? (ოდ.). მაგაჲ ვილაცა მყავ შაჩენილი, ის ასინინებს (წილკ.).

ასკანა, მასკანა პწკალი, ულვაში (ვაზისა). მასკანა ვაზის კავია (დამპ.). ასკანა ერთი-ერთმანეთს გელეებმება, მეეკაუჭება

(იკ.). შააცალე სარსა ასკანა (სამთ.).

ასკიკუკუს უვლის (დაუმ-ლის) ძალიან ჯავრობს (გა-ჯავრდება), ბრაზობს (გაბრაზდებ-ა). ასკიკუკუს უვლის მაგის ქმა-რი, ჩვენები რატომ არ ჩამოვიდ-ნენო (კარალ.). ეტყვი რამესა და იმ წუთში ასკიკუკუს დაუვლის (ტყვ.).

ასკილის ყვავილობა სა-კვების ნაკლებობა (გვიან ვაზა-ფხულზე). ვაზაფხულს, როცა ას-კილი ყვავის, ძველი მოსავალი გათავებული არი და ახალი ჯერ არ არი შემოსული, ასკილის ყვა-ვილობას ეტყვიან (საგურ.). ასკი-ლის ყვავილობა ხო არ არი, რას გაიწყვიტეთ ყველაფერი, ცოტა რამე მაიტანეთ (საკორ.).

ასმურტილი-ს თხლად ახელს (ფქვილს). ფქვილს ასმურტილია, ნიგვზით, წიწაკით, ხახვით გა-აკეთებდა (ძეგ.).

ასრუტუნებ-ს ცხვირში უჭ-ერს. ბავშვს ცხვირში ასრუტუ-ნებს, არ ააყენო ლოგინიდანა! (ტყვ.); აგრეთვე კარ.

ასტაბასტა, ატაბატა აბ-დაუბდა, უთავბოლო, უაზრო (ლა-პარაკი). მოყვება ახლა ასტაბასტა ლაპარაკსა, თუ გონია, რამეს გააგებინეფს! (ტყვ.). ეგრე იციან მაგათა ატაბატა ლაპარაკი (კა-რალ.).

ასუნდებ-ა სუნი აუვა, სუნი დაეცემა. ქათამს სუნი ასელოდა უპეპი, ასუნებუდიყო (ქემ.).

ასუსულ-ი აბუზული; ატუ-ზული. ჩემი წიწილები ასუსულე-ბი არიან, თუთა უჭამიათ, თუთა წყენთ პატარეებსა (ატ.). გამო-ვიარე და გიორგი ასუსული იყო კედელთან (დ. თონ.).

ასწრაფებ-ს ნაადრევად აბ-მობს (მცხუნვარე მზე სველ თი-ხის ჭურჭელს). ჭურჭელს მზეზე. რო ვასმობთ, ის ასწრაფებს, შეი-ძლება დაიბრიცოს კიდეცა (მე-ჯვრ.).

ატანილი-ი ცხარე ცეცხლზე გამომცხვარი, ატკრეცილი (პუ-რი). როცა პურს მოუთუთქავ თო-ნეში ჩააკრამენ, პურს პირი დაე-წვება და არ გამოშრება, ეგეთ პურ-ზე იტყვიან, ატანილიაო (კავთ.). ხო გითხარი, კარქა ჩათუთ-ქე-მეთქი თონე, სუ ატანილია პუ-რი (იგ.).

ატაუტა მსუბუქი, მჩატე ჭკუისა. მსუბუქი, ფშუტი ადამია-ნი არი ატაუტა, ჭკუა რო არ ექ-ნება დალაგებული (ბროწლ.); აგ-რეთვე ერედ.

ატაცებულ-ი მოკლე. ფეხიც ატაცებული ქქონია, კოჭლობა-კოჭლობით ძლივ ჩავიდა კიბეზე (მერ.). შარვალი ატაცებული აქს, კოჭები უჩანს (ტყვ.); აგრეთვე ძეგ.

ატიალი-ა აბადია, გააჩნია (ამბობენ უპატივეცემლოდ). არაფე-რი ატიალიათ ოჯახში (იკ.). ღმერ-თო კი მომკალი, ჯერ ისე არა მა-ტიალია რა და სუ გამოიხრა ყვე-ლაფერი (ატ.).

ატლასნი-ს, ატლიხნი-ს აატალახებს, აჭიჭყნის. დააბი ღორი, არ გაუშვა, თორემ ატლახნის მანდაობას! (ქვ. ჭ.). ეხლა მაგ ფეხებით შედი და ასტლიხნე იქაობა! (კარ.). **აიტლასნება, აიტლიხნება:** ახალ მორწყულში რო შეხვალ, აიტლახნება (ტყვ.). ნუ რწყავ, თელი ეზო სუ აიტლიხნება! (მერ.). **აატლახნი-ნება:** ეხლა იმის ბავშვებს ავატლახნიებ აქაობას! (კარ.). **ატლიხნილი:** სხვისი ძაღლ-ღორისაგანა სუ ატლიხნილია თელი ეზოი (მერ.).

ატონტყილი-ი დიდი, ტლანქი ტანისა (შდრ. ტოტყი). რომელიც ოდროგელა არი, ის არი ატონტყილი (ქვ. ჭ.).

ატუტრუჩანაკვი-ს ხელში ათამაშებს (ბავშვს); ამბობენ აგდეებით. შენი ცომის დარდი გასწყვეტია, უჭირამ ბავშვი და ატუტრუჩანავეებს (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

ატუჩულ-ი გაბუტული. ეგ სუ ივრეა ატუჩული, ნეტა ვის უწყრება?! (ძეგ.).

ატყაჭუნება-ს ლაქლაქებს, ყბელობს (შდრ. ტყაჭუნი). ეს დედაკაცი რას ატყაჭუნებს? (დ. თონ.); აგრეთვე ტყვ., ძეგ.

აუბარაქობა-ს ანიავეებს, ფლანგავს (ქონებას...). სუბუქი ადამიანი რო არი, იმას ეტყვიან, აბუქა ადამიანი ხარო, ცხოვრებას აუბარაქობო (იგ.).

აუბუქავი-ს უანგარიშოდ,

დაუზოგავად მისცემს, დახარჯავს. საყვედურისაა ეგა, აუბუქაო, სუ გაატანა დაუნანებლათაო (ოძ.). იმოდენა ვაშლი ჰქონდა, აუბუქავა და ახლა თითონა ისეა (ქემ.); აგრეთვე ტყვ.

აუხეითი-ს ზევით წავა, აღმართს შეუღება. ზეით წავიდა აღმართზე, აუხეითა (ყანჩ.).

აუქავრება-ს 1. მდულარე სითხეს გასანელებლად მომცრო ჭურჭლით ამოიღებს და ისევ ჩააბრუნებს. ცხელ წყალ აუქავრეთ ხომე, რო განელდეს (ატ.). დოს რო ადუღებენ დომხლითვინა და ამოიწვეს გადმოსასეღელათა, კოვზით აუქავრებენ (ამოიღებენ და ისევ ჩაასხამენ), დო გაცივდება და აღარ გადმოვა (კავთ.). **აუქავრება:** კერძს აქავრება უნდა, რო არ გადმოვიდეს (დ. თონ.). 2. ასაკიდებელ ტვირთს აუწვეს. ცოტა ამიქავრე, თორემ ლამის წელში გაწყდე! (ძეგ.).

აუქში თავქარიანი, ქარაფშუტა. ერთი აუქშიე გოგო არი, იმაე ორ ბატ არავინ მიაბარეფს (იგ.). მაგისთანა აუქშიე კი არ არი, ისეთი დარბაისელი კაცია, რო! (ტყვ.).

აუღავლაკვი-ს ჩხუბს, ყვირილს დააწყებინებს, აუყვირებს. ეხლა ის უნდა ამიღავლაოთ, ისლა მაკლია! (ტყვ.).

აუღოღღებ-ა გაულივდება. ხახვი ავიღოღღათ? (ბიწმ.).

აუძღვება-ა აედევნება; გადაეკიდება. აუძღვა ი ცეცხლმოკიდე-

ბული და აღარ შეეშა, აღარა, სანამ თავისი არ გაიტანა (მერ.). როდამინახა, ვენახში მივიდიოდი, ამიძღვა, მღია, მღია, ხმის გაცემა კი ვერ გაბედა (დ. თონ.) აძღწონილი: ხო ხელამ, რო აძღწონილი გყამს, ან პოობა უთხარი, ან სუ ჩამოიცილე თავიდანა! (მერ.); აგრეთვე იკ., საკურ.

აწიწილები-ს 1. აუსწრაფებს; აუტკრეცს, აულანძავს (ცხარე ცეცხლი პურს). ქარი ქროდა და პური ამიწიწილა (ხერ.). **აწიწილდება**: პური რო აწიწილდება, ალაგ-ალაგ დაიწვეება, ალაგ-ალაგ ცომია (ლამ.). ცალპურიცომა ხო არ იყო ეს პური, რო აწიწილებულა (ქვეში). აწიწილა პური, მალე, თუთქი მიეცი თონესა! (ერთაწმ.). **აწიწილდებულნი**: ეს აწიწილებული პური რო არ მოგეტანა, სხვა აღარ იყო? (ქვ. ჭ.). მოთუთქე ჩქარა, თორე სუ აწიწილებულია! (კავთ.); აგრეთვე გარიყ., ერედ., ტყვ., ფლ.

2. **აწიწილდება** დაუფორეჯდება კანი მცხუნვარებისაგან. როგორ აგიწიწილა ფეხები! (ძეგ.).

აუჭარს და დაუჭარს ხუბს, ყვირილს დაუწყებს და აღარ გაათავებს. ბროწელე კაცს მიჰყიდა საშარველი, თხუთმეტი მანათი გამართვა, აუჭირა და დაუჭირა, ესე ღირსო (ტირძ.). როგორ თუ შენაო შრომადღეები არ შეასრულო, აუჭირა და დაუჭირა (ხერ.); აგრეთვე ბროწლ., კარალ., ტყვ.

აუჭოჭოლაკდება-ა ჭოროფლს დააყრის, ჭოროფლი გაუნდება (მდრ. ჭოჭოლა). მზე რო გამოა, მაშინვე სახე ამიჭოჭოლაკდება ხომე (მერ.). ჯერ სუ ფინთი სახე აქონდა და ეხლა უარესათ ასჭოჭოლაკებია (მერ.).

აუხდება-ა. ეყოფა, გასწვდება, აუვა. ამოდენა მოსავალი მოღის და ის არ აუხდებათ (სამთ.). დეკეულა მაგ გადასახადს არ აუხდება და სახლი! (ვარ.).

აფერანთეული ანგელოზი სილამაზის, სათნოების განსახიერება. როცა არ მოსწონხარ, თუ გინდა აფერანთეული ანგელოზი იყავი (ძეგ.).

აფიწლავს-ს ფიწლით აიღებს, მოაგროვებს; გაანიაკებს. შენ აფიწლე და მე გაეთიბამ (ტყვ.). **აფიწვლა**: ამ ლობიოს აფიწვლა ძნელი საქმეა, რო სველდება? (კარ.). **აფიწვლული**: აფიწვლულია? ფიწალში გამოატარე? (ძეგ.).

აფლაფატო დიდი, გრძელი, განიერი ტანსაცმელი. ნეტაი მაგ შარვალ არ ჩაიცომდე ხომე, ძან აფლაფატო რამ არი (წილკ.). ერთი აფლაფატო პალტო რამ ჩაუჯაჯნია და იმასა მგონია, ჩემითანა აღარავინ დადიე წილკანსო (წილკ.).

აფომფლილი-ი დაუტენლად ჩაყრილი (ფქვილი...). ვედროს რო არ დაუტენით, აღენილსაც ვეტყვიოთ და აფომფლილსაცა (ატ.).

აზოფლებს-ს ღუნედ, ფომფ-
ლედ ართავს (ძაფს), ზოგი სწრა-
კნის, ზოგი აფოფლებს, რბილი
გამოვიდესო (ზ. ხანდ.).

აფსრუკუნება-ს ატირებს,
ასლუკუნებს. ნეტა რა ჭირი გა-
ფსრუკუნებს?! (ზ. ხანდ.).

აფუცუნდება-ა ზედაპირი
აეფუცუნება (თიხის ჭურჭელს); გა-
ფუხვიერდება, აიფუხვება (დატკეპ-
ნილი მიწა). ჭურჭელი აიტკიჩე-
ბა, აფუცუნდაო, ვაპობთ (ქემ.).
დედამიწაზე ვიტყვით, გვაღვა რო
არი, როგორ აფუცუნდაო (ზ.
ხანდ.). **აფუცუნებაშლი**: აცენ-
ცილი რო არი თონის პირები,
აფუცუნებულიაო (ზ. ხანდ.). აფუ-
ცუნებულია მიწა, მორწყე და და-
ჯდება (ძეგ.); აგრეთვე კავთ.

აფუხფუხება-ს ღრმად ახვე-
ლებს. ეგე აფუხფუხებს თელი და-
მე, რო ბალიშზე თავ არ ადები-
ნეფს (წილკ.). ერთი ბეწო თხი
ქონ ჩაყლაპამდი, როდამდინ უნ-
და გაფუხფუხობა ეგე? (წილკ.).

აფუპრიალდება-ა ამტკერ-
დება, აბორიალდება. უნდა დაზენ-
გონ ნიადაგი, დაზეპონ, რო არ
აფუპრიალდეს (საკორ.).

აფუპაქუნა იგივეა, რაც ფ შ ა-
კუნა. აფუპაქუნე ნუ ხარ, რასაც
იტყვიან, ყველაფერზე ნუ აბილ-
ბილდება სომე (ტყვ.); აგრეთვე
ზ. ხანდ., ძეგ.

აფუმატუნა, **აფუმატურა**
დაუფიქრებელი, არასერიოზული,
ქერქეტი. სუბუქი ჭკუისა არი
აფუმატურაი (სამწ.). თამროი ერ-

თი აფუმატუნა დედაკაცია (ღის.).

აფუმატუნება-ს უაზროდ, და-
უფიქრებლად იტყევა. აი, ყენია
რო არი, იმისთანა ფუმატუნაა,
საჭიროა, არ არი საჭირო, აფუმა-
ტუნეფს მაინცა (ბროწლ.).

აფსუზა ჩანჩურა, ჩლაჩუნა.
აფსუზა, რას გიგავს შარვალი,
სად ჩაგვარდნია! (ტყვ.). აფსუზა-
სავით რო დადინხარ, არა გრცხვე-
ნია? (კარალ.).

აფსუზულ-ი ცუდად, ულა-
ზათოდ ჩაცმული; აჩაჩულ-დაჩაჩუ-
ლი. აფსუზა მეტი სახელია იმისი,
ვინც აფსუზული დადის (კარლ.).
შენი ბავშვები აფსუზულები და-
დიან სკოლაში, შენ ფული გა-
გეცემოდა? (ტყვ.).

აქანულა ქანდარა. დედამ
მითხრა: აბა, ერთი წალი და ნა-
ხე შვილო, აქანულაზე არ შამსხ-
დარან ჭუკიებო? (ბებნ.).

აქლიამება-ს ანიაეებს, ფლან-
გავს (ქონებას). რასაც შოულობს,
აქლიაეებს, ასე გონია, მუდამ მექ-
ნებაო (ძეგ.). ჩემს პატარძალს
ერთი ბეწვა ყამი და ყადრი არა
აქვს, ძალიან აქლიაეებს ყველა-
ფერსა (დ. თონ.); აგრეთვე კავთ,
წილკ.

აქნამ-ს ურევს ფქვილს წყალ-
ში. მანამ შეცოლქმარდება, აი,
ესე უნდა აქნო, ეს ოუ არ შე-
ცოლქმარდა, ზღმურდღს იკე-
თებს (ზ. ხანდ.).

აქრიტინება-ს ახველებს
(მღრ. ქრიტინი). ბავშვს აქრიტი-
ნებს, ცოტა თხის ქონი გექნებათ,

ეგები შეეშვას (ტყვ.). რა თხასავით აქრიტინებ, ალბათ შეგცივდა (კარ.).

ალავებ-ს აქა-იქ აბნევს, ფანტავს (მარცვლეულს, ნაგავს...). აქმა, ნუ აღავეფ სიმინდსა! (ქორ.). რას აღავეფ მაგ ლობიოს, იყოს ერთ ალაგას! (თამ.).

ალარსად სულ არ, სულ აღარ (შდრ. არსად). აღარსად ჩანოვიდნენ ი ჩვენებიცა, ველარ გავიგე, როგორ არიან (ალი). რად დაგვივიწყე, რო აღარსად შემოიარე? (ქემ.).

ალელღებ-ა ბევრი მოვა, ბევრ თავთავს დაისხამს (ყანა). პური მქონდა ისეთი, რო აღელღებოდა ხოლმე (ქორ.). **ალელღებულნი**: ჭინახულზე, ხეხილზე, რაც კარქი აწი, კარქა ასხია, ყველაზე იტყვიან, აღელღებულიაო (წვ.).

ალიზღიზებ-ს უთავბოლოდ ალაპარაკებს, აცინებს. ნუ აღიზღიზებთ ხალხსა და არ იღიზღიზებენ! (ტყვ.).

ალლაჭუნებ-ს უშნოდ, ულაზათოდ ღეჭავს. ჩაიღე კევი და აღლაჭუნე, ვითომ პატარა ხაარ! (კარალ.). რძე კი აღარა მაქ და არ ეშვება ე გასაქვავებელი, აღლაჭუნეფს წარამარა ე ძუძუსა (ქვ. ჭ.); აგრეთვე ტყვ.

ალლაჯიჯა 1. მეტისმეტად ცელქი. თამამ, გიჟ ბავშვს ეძახიან აღლაჯიჯასა (თამ.). 2. თამამი ქცივის ქალი; ახტაჯინა. აღლაჯიჯა ის არი, გათამამებუ-

ლი რო იქნება ქალთ. რო არაფრისა არა რცხვენიან (სამწ.).

ალონებ-ს სტიკია, აწუხებს. არაფერი მალონეფს. მარტო თავი მტიკია (თამ.). ე თვალი, იცი, როგორ მალონეფს?! (ატ.). **ლონებ**: ერთ ლუკმას როგორც შეეჭამ, დოლივით მიხდება მუცელი და ღონებას დამიწყებს (დად.).

ალორებულ-ი ვინც უზომოდ ბევრს ჭამს, ღორმუცელა. აღორებულია, ბევრ რო სჭამს და ძლომას აღარ იკიღებს (ღის.).

ალრძევი-ა აბია, დაბმულია (მშიერი). ღორსაც მოუკრიფე ერთი ბეწო ღიჭა, დღეღანღელა დღე მშიერი აღრძევი (წილკ.).

აყავაყავებულ-ი აჩხუბებული, აყვირებული. მივედი სახში და აყავაყავებული დამხვდა, რა ვიცი, რა დეცა, ვინ გააბრაზა! (მერ.). **ოღომც** ჩემ ცოლ აყავაყავებულ ნუ დავინახამ და, რა ვიცი! (მერ.).

აყამფრებ-ს ტყუილად ჰპირდება. ტყუილად რო შეჰპირდება და დაათათბირებს, იტყვიან, აყამფრეფსო (კავთ.). შე კაი კაცო, თუ არ შეგებლო, რაღას მაყამფრებდი?! (კავთ.).

აყელღებ-ა აყვადება (მცენარე). ბაღებში ყველაფერი აყელღებულა (თამ.).

აყეფებულ-ი 1. ანჩხლი, მოჩხუბარი (ქალი). ინღე, გაღმა რო სალომე დგა, აქ გამოდიე ხომე იმი ხმაი, ისეთი აყეფებული დედაკაცია, სუ დაღანძღული ყეავთელი ხალხი (იგ.); აგრეთვე

კავთ. 2. აღიღებული, ახმაურებუ-
ლი (მდინარე). ეგეთი აყეფებული
მოდია ჩვენი ნარეკვაი, რო სუ
აგლეჯამს იქაურობასა (წილკ.).
მითომ უნდა გეგვეტოპნა ქსანშია,
მაგრამა ეგეთი აყეფებული მოდი-
ოდა, რო იქ ვინ გიჟი შაბედამდა
შასვლასა! (ოდ.).

აჰვპვღებ-ა ობი მოეკიდება
(პურს...). ქვაბში ჩავდე პური და
'სუ აყვავდა (საგურ.). **აჰვპვპ-**
ბა: ქერი პურმა ჩქარა იცის აყვა-
ვება, ღაობება (ყანჩ.). **აჰვპვპ-**
ბული: აყვავებული პური კარ-
ქია ჩაფუფქული (ბაზ.).

აჰველებ-ს ყველს იყვანს.
ეგენი აყველებენ (ატ.).

აჰველებული-ი აჭრილი (რძე).
რო დარჩება რძეი ასადღარო,
აიჭრება, ჩაწვება, აყველებულ
რძეა ეტყვიან იმასა (ერთაწმ.).

აჰვერღებ-ა ყვაეილს გამოი-
ტანს, აყვავდება (მწვანილი). მწვა-
ნილი სანამ აყვერდება, მანამ არი
კარქი (კარალ.). **აჰვერებბა:** სა-
ცაა უნდა ამოვიღოთ ხახვი და
რადღა დროს ამის აყვერება იყო?
(კავთ.); აგრეთვე დის., ქვეში.

აჰინულა-ბაჰინულა სა-
ბავშვო თამაში ერთგვარი. ერთი
დაიზუკება, მეორე შიანტება ზურ-
გზე და ამოფხ: „აჰინულა-ბაჰი-
ნულა“, სანამ ლექსი დამთავრ-
დება, თუ ჩამოვარდება, მერე თი-
თონ უნდა დაიზუკოს (ტყვ.).

აჰინჩაპ-ს გულს აუსუყებს;
კარგად დაანაყრებს, გააძლებს.

ერთი ნაჭრია შაჭმაზედვე ეგე ამ-
ყინჩა ცხვრია ზორცმა, რო იმ
დღეა გემოთი აღარა მინახია რა
(წილკ.). **აჰინჩაპბა:** როცა ადა-
მიანი მსუქან საჭმელსა შჭამს,
სუ რო ცოტა შეჭამოს, ხელათ
გაძლება, აიყინჩება (კავთ.). ისე
აჰიყინჩე ამ ცარიელა პურითა,
რო შენი კერძი აღარც კი მინდა
(დოესი). **აჰინჩული:** ყველი-
რის მოსვლა ყოველთვის გეიხა-
როდა, დედაჩემი იმტენ კაცეულს
აცხოზდა, თელი კვირა გული
გექონდა აჰინჩული (კავთ.); აგ-
რეთვე ატ., ზ. ხანდ., იგ., ქვ. ჭ.

აჰინწული-ი მედიდური, ამ-
პარტაუანი. აჰირავეებული ადამია-
ანი რო არი, მედიდური, იმას ეტ-
ყვიან აჰინწულსა (ბროწლ.).

აჰირო ერთგვარი ჯიშის
მსხალი; მოდის აგვისტოში (ხაშ.,
სურ.).

აჰლარწუნებ-ს ნერწყვს
ყლაპავს (ლაპარაკის დროს). თუ
არ შაუძლიან სიტყვი თქმა, რა-
ღაა დადგება და აჰლარწუნემს
ხოშე ნეტა?! (წილკ.).

აჰლაჰ-ი აყლაყუდა, ახმახი.
თედო რა უშნო აყლაყი გაიზარ-
და?! (დ. თონ.).

აჰლუჭინებ-ს, **აჰლუჭუ-**
ნებ-ს ყელზე ადგას რამე და გა-
ურკვეველ ბგერებს გამოსცემს.
„აჰლუჭუნეფს“ ის არი, რო ყელზე
ადგია რამეი და „ყყ“ შერება
(ქემ.). რა ცუდათ აჰლუჭინეფს
ე ქალი?! (წვ.).

აჰრილ-ი თონეში ჩასაყარდ-

ნად ამობურცული, ნაპირაწეული (პური). ამოყარე, აყრილია უკვე პური (კავთ.).

აყუატიშბ-ს აძლებს, ამაწიერებს. ხალიფაფა ვჭამე და ისე მაყუათა, თელ დღეს აღარაფერი მინდა (არად.). პურიც შაატანე, ცარიელა კერძმა რა უნდა გაყუათოჲ?! (წილკ.); აგრეთვე კავთ.

აყუნცულამებ-ს ალაზღანდარაეებს. შენა მარტო გაყუნცულაოს კაცმა! შენი ტოლები ცოლ-შვილსაც ინახამენ და თავი თავსაცა (ქიწნ.); აგრეთვე კარალ., ტყვ.

აყუნცულდებ-ა ბუქნით, ბაჯბაჯით დაიწყებს სიარულს, ცეკვას (შდრ. ყუნცული). დათვივით რო აყუნცულდები ხომე, ხო ხეღამ, არ იცი თამაშობაი! (ქიწნ.); აგრეთვე კარალ., ტყვ.

აშაპ-ი ავი, კაპასი. ისი აშაპია, ცხენიდან კაც გადმოიღეფს (მონ.).

აშტ-ი ჩამოთლილი კუთხე ბოდისა (აელ., ქვ. ჭ.).

აშურშუტდებ-ა ამსუბუქდებ, ამჩატდება. ერთი ამოსაგდები ამხანაგი ჰყამს, ის რასაც დაუჩურჩულეფს, ესეც ხელათ აშურშუტდება და უჯერეფს ყველაფერსა (მერ.). **აშურშუტბული:**

დარბის აშურშუტბული, ვინც გაიცნოფს, მაშინვე სხვანაირათ დაუწყეფს ხომე ლაპარაკსა (მერ.).

აშხეკულა მალლა აზიდული, გრძლად გადაჭიმული (წარბები). ზოგს ისეთი წარბები აქ,

ზეით აწეული, გადაკალმული, გეგონება, ძალათი გაუკეთებიათო; აშხეკულას ეგეთ წარბებზე იტყვიან (კავთ.). დელასავით აშხეკულა წარბები აქ მაგ გოგოსა (კავთ.).

აშხიტინდებ-ა აშიშხინდებ. ცხიმს რო დავდებთ ტაფაში, აშხიტინდება (საგურ.). **აშხიტინება:** ხორცმა იცის აშხიტინება მოხრაკვის, შეწვის დროს (საგურ.).

აშხმაკებ-ს ფერს უკარგავს; მომწვანო ფერს აძლევს (შდრ. შხმაკი, მნიშვ. 2). **ჯერ სუ შხმაკია** და მწვანე კაბა უფრო აშხმაკეფს (მერ.).

აჩანჩუხებ-ს ჩანჩუხად, ხიფად ახვევს (ძაფს). ვზივარ, ძაფ ვაჩანჩუხეფ ტახტზე მოკეცილი და ამ დროს შემოვიდა სონაი (მერ.).

აჩანჩავ-ს, აჩანჩსავ-ს აშლის, აჩეჩავს, აბერტყავს (ჩევეულებრივ, აკრეფის დროს). ჭაჭას რო დაეჭაჯამთ, მერე აჩეჩნავთ (კულბ.). თოხნი დროს რო ბალახს მოაგრუეფ, მიწა ხო შეჰყეფება, აჩენჩხავ (ბროწლ.). **აჩინჩსვა:** აჩენჩხვა გაულეწავი კალოსი იციან, აუქცევენ ცალი მხრიდან შუა ლეწვაში (კავთ.). **აჩინჩხილი:** აჩენჩხილ ბალახსა მიწები გასცივია (ტყვ.); აგრეთვე თამ., საღ., ტანმ., ძეგ.

აჩლარტი-ა აცვია (უშნოდ, ულაზათოდ). რა ვქნა, სხვა არა-

ფერი აქ, რო სუ ეგ ანლარტია?
(მერ.).

ანლანულ-ი უშნოდ ჩაცმუ-
ლი, აჩანულ-დანაჩული. ანლანუ-
ლი არი, უშნოთ რო აცვია (ქემ.).
რა ანლანულათ დაღისარ, ბიჭო,
პატრონი არა გყავს?! (ოდ.).

ანლანუჩლა ჩლანუნა, ჩან-
ჩურა. უშნოთ ვისაც აცვია ტან-
საცმელი, დიდი აქვს, ის არი აჩ-
ლანუნლა (საკორ.). აქ ანლანუჩ-
ლასა კვამლა და იქ — რავი? (კა-
რალ.).

ანლიავებ-ს უთავბოლოდ
ხარჯავს, ფანტავს, ანიავებს. რას
აჩლიავეფ, რას ანიავეფ ქონებასა?
(კავთ.).

ანუკლავებ-ს, **ანუპრა-
ვებ-**ს ხელში ათამაშებს ბავშვს
სათანადო შეძახილით. თელი დღე
ეგრე აჩუპლავებს, თითქო არც
გარეცხვა უნდა ბავშვსა, არც და-
ბანაი (ბროწლ.). ბავშვს ვაჩუპ-
რავებდი, არც კი უხაროდათ!
(ტყვ.). **ჩუპკლარობა**, **ჩუპკარა-
ობა**: ნოდარმა იცის ძანა ბავშვე-
ბის ჩუპკაობაი, აი, აქამდე ისე-
რის ხომე! (ქემ.). უჭირამ წუწი-
ანი და ეგ არი, ჩუპკაობა არ მო-
აკლოს! (ტყვ.).

ანუჩხუნებულ-ი აცუნტრუ-
კებული, ატროკებული. თეიმურაზ-
მა თავისი თავი თითონ დანიშნა,
ისე იყო აჩუჩხუნებული, რო აღარ
ისვენებდა (საგურ.).

ანქმარღებ-ა სწრაფად გაი-
ზრდება, ამოღდანდება. ან სი-
ძინლი აჩქერდება, ან ყანა აჩქერ-

დება, ავდარი რო წამათამამეფს.
(ბროწლ.). **აუქმარღება**: შეუ-
შვირა თავი ეთერმა წყალსა, რასა
სელამს, სუ ოქროს თმები ასჩქე-
რებია! (მერ.). **ანქმარღებულ-**
ი: ნაქონარზე დაეთეუ წრეულა ბოს-
ტანი და ისია გადარეული, რო
აღლეუებულია სულა, აჩქერებუ-
ლი (ტყვ.). დედინაცვალმა რო და-
ინასა ეთერის აჩქერებული თმები,
ახლა თავი ჯორცხენა შვილი გა-
აგლო (მერ.).

ანხაბანხა 1. უსწორმასწო-
რო, უთანაბრო (ადგილი, ნაგე-
ბი...). **ანხაბანხა** გზებია სულა
იქითა (ტყვ.). 2. უთანასწოროდ,
უთანაბროდ. **ანხაბანხა** გაუკეთე-
ბია ბუღნები (ტყვ.).

აცენცავ-ს სათითაოდ, მარ-
ცვალ-მარცვალ აკრეფს; აკენკავს.
ეგ პური, მისამარას, როგორც
დააპნიე, ისევე აცენცე, თორე
ვაი შენი ბრალი! (კავთ.). სად
არიან ეხლა ჩემი ჭუკები, რო ამ
მარცვალ არ აცენცავენ?! (თამ.);
აგრეთვე ატ., ბროწლ. საღ., ქორ.,
ბეგ.

აცენციენებ-ს აცქერინებს
(სასურველ რასმე), შეახარბებს;
თვალებს დააბრეცინებს. მაიცა,
მამიტანოს დეეჩემა კამფეტები,
თუ არ გაცეცქინო შენა და ნახამ!
(წილკ.).

აციკა! შეძახილი თხის გასაგ-
დებად. აციკა, შე ოხერო, შენა,
შენ ხო არაფერი მოგეხვეწება!
(ტყვ.); აგრეთვე დ. თონ.

აცეცეცეცეცა დაჭერობანას თა-

მაში ერთგვარი. აცქაცუცქასა
თამაშობენ სამნი და უფრო მეტნი.
გაითვლიან, ვინც ღარჩება, ის
იჭერს, დანარჩენები გარბიან. თუ
დაცუცქება ვერ მოასწრო, და-
იჭერს და ახლა ის გამოუდგება
სხვეფსა (ქვ. ჭ.); აგრეთვე ქორ.

აძალბობა ზედახორა.
რო მიეხვევიან, იმას ეტყვიან ზე-
დახორასა, იგივე აძალბობალასა
(ივ.).

აძანძანდება-ა ძალიან ატა-
ლახდება. რო დაიწყებს ახლა
წვიმას, აძანძანდება (ბრ.). ისე
აძანძანდება ხომე, რო ბოტებშია
ყელებიდან ჩადის ხომე ტალახი
(ზერ.); აგრეთვე ბროწლ.

აძიძიძაბება-ს რკინის ფარ-
ცხით ოშავს, აფხვიერებს მიწას
(შდრ. ძიგძაგი). ახლათ რო ამო-
ვა სიმიინდი, სანამ გათოხნიდენ,
აძიძიძაბებენ, უფხვიერებენ ძირეფ-
სა. მერე გასათოხნათ კარქია; ხნუ-
ლებსაც აძიძიძაბებენ (ბროწლ.).
აძიძიძაბდება: პური ეხლა მო-
იხვნის ანიულათ, შემოდგომით
აძიძიძაბდება ისიცა (ატ.).

აწამება-ს: ვერა (ვერაშვი-
რი) აწამა რა ვერაფერი თქვა,
ვერაფერი უპასუხა; ვერას გახ-
და. რო უთხარი, ესა ჩემი კაბის
ნაჭრისა არი-მეთქი, რაღა უნდა
ეთქვა, ვერა აწამა რა (ტირძ.).
ბევრიც მწყინს, მაგრამ ვერაფერი
მიწამებია რა (ძეგ.); აგრეთვე
კავთ.

აწამლება-ს წამლად ახმარს;
წამალს მისცემს. წამლები ვაწამ-

ლელი და მაინც გული ვერ იპუა
(ზერ.). რო აუთ გაუხდება ვინმე,
აწამლებს და მოარჩენს (ტირძ.).

აწარამარამება-ს წარამარა
აჭმევს; ყოველგვარ სურვილს უს-
რულებს, ათამამებს. და-და-და,
როგორ გაწარამარავენს, როგორ
გაწუნწკებს დედაშენი! (ომ.).

აწვირავს-ს გაასუფთავებს,
დაარკვევს მარცველულს (ტაბა-
კით, ხონჩით). ტაბაკით ავწვე-
რამთ პურსა, გაასუფთავებთ,
კარქი პური წინ წამოვა, ჩეჩქი
ღარჩება (მეჯვრ.). **აწვირავა**:
აწვერვის დროს ჩვენკენ ვიქნევთ
მალღა და ჩვენკენ გადმოღის
კარქი პური, წინ ზოლათ რჩება
ნარკვევი (ბროწლ.).

აწიწიწება-ს! 1. სხედასხვა სა-
ბავშვო თამაშში: დამარცხებულს
რაიმე სასჯელს ადებს. ორჯელ
ვიგურდღავეთ და ორჯელვე მა-
გან მაწიწაწა, ერთხელაც რო კი-
დენ მაწიწაწონ, აღარც ვიგურ-
დღავეფ და აღარცა (წილკ.).
იწიწიწება: აბა, მიდი, იწიწაწე!
(ძეგ.). **წიწიწობა**: საცა დეცემ-
მოდა გურდალი, იქიდანა შააჯ-
დება მოგებული წაგებულს ზურგ-
ზედა და ბინამდინ ეგე უნდა მი-
იყვანოთ, ამა ეტყვიან წიწიწობასა
(წილკ.); აგრეთვე ატ., მჭაღ., ქვ. ჭ.
2. **იწიწიწება**ს იწვალებს, გაი-
ტანჯება. ვიწიწაწე, ვიწიწაწე და
ეგრე გამოეზარდე ჩემი ობლები
(ზერ.).

აწიწიწება-ს? წეწავს, ბურ-
დავს. ე ჩალასა რას აწიწაწებენ?!

(ჩუმათ).

აწინაწე სიარული უთავ-
ბოლო სიარული, თრევა, წოწი-
ალი. გაათხოვა, უნდოდა დაებინა-
ვებინა, რო თბილისში აწინაწე
სიარული ძნელია (ოდ.). **აწი-**
აწის ძახილი რისამე დაინე-
ბით ლაპარაკი, ჩიჩინი. სუ აწი-
აწის ძახილი გინდა, შენთავათ არ
უნდა შეგებლოს საქმის გაკეთე-
ბაი? (კავთ.).

აწინაწე-ა აწიკენდება.
ნუ აწინაწეები შენა, მიუშვი ნე-
ბასა! (ლამ.). რაა აწინაწე, რა
ნახე? (კავთ.).

აწინაწე-ს 1. აიძულებს
იჩხუბოს, იწიკენოს. ნეტა რა
აწინაწეებს იმ კაი ქალსა, დაჯდეს
და მოუაროს თავი საქმესა (ტყვ.).
2. აწუწუნებს. ნეტა რა გაწინაწე-
ნეფს შენი ვენახის პატრონსა?!
(კარალ.).

აწიკეპა-ს წეკეპლის ცემით
გაჩეჩავს, გააფუებს (მატყელს).
კარქა აწიკეპე ე მატყელი, რო გა-
ფუედეს (კავთ.). **აწიკეპა**: აწიკე-
პის დროსა მატყელი ფუედება
(კავთ.). **აწიკეპილი**: აწიკეპილ
მატყელს მერე დაუდებენ, ნაალი
იქნება თუ საბანი და დაალიან-
დაგებენ (კავთ.).

აწინაწე-ს დადგამს, რომ და-
წმინდადეს (სითხე). ახალდაბა-
შია წყალსა ვაწინაწედი შტოფ-
შია (ვარ.).

აწინაწე-ი იგივეა, რაც
გ ა წ რ ი ო კ ე ბ უ ლ ი (იხ. გაწრი-
ოკლება). მაღალი და უნაყოფო
4. ქართული დიალექტის ლექსიკონი

რო გაიზრდება, აწინაწეული ის
არი (ტყვ.). ჩვენი სიმინდი ისეა
აწინაწეული, რო! (კარალ.).

აწინაწე-ს სველ მიწას
აჩიქნის, აჭიჭენის. თქვე გაჩენა-
ძაღლებო, ე კარმიდამო ნუ აწინ-
ჭყლეთ, დაეყარენით ერთ ალაგა-
სა! (კავთ.).

აწინაწე-ს წააქცევს (მდრ.
ჭლიკი). კაცს წააქცევენ და, აჭ-
ლიკაო, იტყვიან (ტანძ.).

აწინაწე-ა ამჟედება. წამა-
ადუდე ეს ლობიო, თორე აჭმახ-
დება (ქვეში). **აწინაწე**:
ერთი დდე ვეღარ დაიხსენი თა-
ვი, რო შეედღებო, სუ ამიჭმახ-
და მაწენის ქილები (ტყვ.). **აწ-**
მახმე: ისეა ე დო აჭმახე-
ბული, აღარც დაიღევა (მერ.).

აწინაწე-ი ჭორფლი-
ანი, ჭორფლდაყრილი. ჩემ ნანოსა
აწინაწეული სახე კქონდა (აბ.).

აწინაწე ჭრელ-ჭრელი,
ჭყარტალა. რა სიკედილათ მინ-
ლოდა ი აჭყატუნე საკაბე რო მა-
მიტანე, იმაა ჩაიცომს ჩემი ხნიე
დედაკაცი? (წილკ.); აგრეთვე კა-
რალ., ტირმ., ტყვ.

ახალდა მეორედ გათხო-
ვილი ქერივი (დ. თონ.).

ახალდა 1. საქონელი, რო-
მელმაც პირველად მოიგო. ახალ-
დედა და ამდენს იწველება, მე-
ორეზე და მესამეზე რას იზამს?
(ტყვ.); აგრეთვე დის., კარალ.
2. საქონელი, რომელმაც ცოტა
ხანია, რაც მოიგო. ახალდედა —
ძროხა ან კამეჩი, რომელსაც ჰყავ

პატარაი, მაწოვარი (ქორ.). ახალ-
დედა საქონლის მუშაობა არ შე-
იძლება (ღის.).

ახალნატყე-ი ახლად გატე-
ხილი, ახლად დამუშავებული (ყა-
მირი, ახი). დაყამირებულ რო
დაბარამ, ან მოხნამ, ის არი
ახალნატყეხი (ალი). ახალნატყეხია
და წყლით ვერ ვაძღობ ამ ვერა-
ნასა (ტყვ.).

ახალპირულ-ი ახალი დამუ-
შავებული (მოხნული, დაბარუ-
ლი). ხნულს დამპრალეობამდე
ახალპირული ჰქვიან (ტყვ.). ძველ
დაბარულში რო დარგამ კომბოს-
ტოს, პამიდორს, ჭია სჭრის ძა-
ლიანა, ახალპირულში კი — არა
(ბროწლ.). დაეთესე, მაგრამა
ახალპირული რუა, არ ამოვიდა
ჯერა (ქვეში); აგრეთვე კარალ.

ახალწერი-ი წითელი ფე-
რის საღებავი. წითელი ფხვნილი
იყო ახალწერი, წითლათა ღებამ-
და, ალიფრათა (ბროწლ.). ახალ-
წრათ შეედებამდით კვერცხეფსა
(ბროწლ.); აგრეთვე ბაზ.

ახამებ-ს: ვერაწერს ახა-
მებს არაფერი გამოსდის, ვერა-
წერს ხდება. ბევრი საქმე რუ აქ
კაც გასაკეთებელი, იმაზე იტყვი-
ან ხომე, ვერაწერს ვახამეფო,
ვერასა ვხლებით (წილკ.).

ახამწერებ-ს იკავენს, აც-
დენს (ადგილს...); აბრკოლებს.
სად დაუღამს ეს იარშიკი, ად-
გილს ახაწერეფს! (ქორ.). ნუ მა-
ხამწერე, ძალიან მეჩქარება!
(კავთ.).

ახაწიწებულ-ი დამწერის
გემოს მქონე (საჭმელი, სასმელი).
სონამა დღეს კორკოტი შემომი-
ტანა, გემრიელი კი იყო, მაგრამა
ახაწიწებული იყო (მერ.). დამქა-
ტიეა ვითომა, საცა ახაწიწებული
არაყი მქონდა, სუ მე გამასადე-
ბინა (მერ.).

ახამებ-ს მთლიანად მიუგ-
დებს, მიუშვებს წყალს (რაიმე
მიმართულებით). იმდენა წყალი
მოდის, რო დამე ხოლმე იქ ახე-
ვებენ, ხევეზია (ძეგ.). ქვეში იყო
ჩაყრილი რუს ძირზედა, მაგრამა
ახევევენ და ქვეშიც თან მიაც.
(ღის.).

ახვირაბ-ი, **ახვირაბან**-ი
უშნოდ მაღალი, დიდი, ტლანქი.
ახვირაგანს ეტყვიან მაღალსა,
უზომურათ რო გაიზრდება, უწე-
სოთა (სამწ.). იმხელა ახვირაგი
კაცია თელი და ესეთი მოღეუ-
ლი ბეშვი ჰყაამ (კარ.); აგრეთვე
ტყვ.

ახვირაბებ-ს აჩხებებს. გა-
ჩერდით, ბიჭო, რა გახვირავებთ?
(ბრ.).

ახვირაბ მოიყვანს ააღელ-
ვებს, მოთმინებიდან გამოიყვანს.
კაც რო ჩხუბი ენდომება, დაუწ-
ყეფს გინებასა სხვასა, რო გააბ-
რაზოა როგორმე, ვიტყვი, ახირ-
ზე მოიყვანაო (წილკ.). როცა
ახვირაბე მოიყვანს, რაღას იზამ?
(წილკ.).

ახვირაბებ-ს, **ახვირაბ**-
ებ-ს რბილად და ღრმად ახე-
ლებს. გრიპი რო მოუბერდება

ბავშვსა და ახველებს ნახველსა, იმაზე იტყვიან, როგორ ახლუჩუნებსო ბავშვსაო (ოდ.). ლამის დაიხრჩოს, ისე ახლუჯუნებს (ხაშ.); აგრეთვე კაეთ., რუისი.

ასორსოლდებ-ა, **ასორ-ხორღებ-ა** აირ-დაირევა, ახმაურდება ბევრი. ბევრნი შეიკრიბებიან და მოვლენ, ახორხოლდებიან (წყ.). აი, ვერე ახორხოლდებიან ხომე! (ზერ.).

ასორსორებ-ს აგროვებს, თავს უყრის. ნეტა რას ახორხორებს იმდენ ხალხსა თავი სახში, მიღეთის ხალხი შეუღის და გაუღის! (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

ასრილავ-ს ოდნავ გაცრის. რო ახრილავ, ფქვილი კაი გამოვა, რო გადუჭერ, სხვილი გამოვა (ჩუმათ.).

ასტაბასტა ქერქეტი; ცერცეტი, შატაბუტა. ანტაბასტა არი

ეგ ვარაი, როგორც უნდა, ისე იტყვის (თამ.).

ახუშრამ-ს სათითაოდ აკრეფს, მოაგროვებს წვრილ რასზე. შეილო, მანდ რაც ნაფოტებია, სულ ახუშრე და ფეჩში ჩაყარე! (კარალ.).

აჯილღა 1. თამამი; თავაშეებული, თავაწყვეტილი (ჩეულებრივ, ქალი). ეგა ისეთი ცხენთავა ქალია, კაკულანთ კატოსავით აჯილღაა, იმას რას დააკლებდი ლაპარაკითა? (კარ.); აგრეთვე ატ., ტყვ. **2.** ცელქი, მოუსვენარი. აჯილღასა — გოგოს ვეტყვით, მეტიჩარა რო არი, თამამი, მოუსვენარი (ატ.); აგრეთვე ალი, რუისი.

აჰჰაჰჰა აბდაუბდა. ლაპარაკი რო დაულაგებელი იცის, აჰჰაჰჰაჰა რო ლაპარაკოფს, შეტამუტა ის არი (ტყვ.).

ბ

ბაბბუა მარტივი, მცირეოდენი რამ; ანაბანა. ბაბბუა უსწავლიათ (ძეგ.). **ბაბბუა** არ იცის (არ ბამბებბა) არაფერი იცის, არაფერი გაეგება. ბაბბუა არ იცის, მაგან რა ხელი უნდა მოგიწეროს? (ტყვ.). ბაბბუა არ გეგება მაგი ღელასა (ფლ.); აგრეთვე ატ.

ბაბბაბაღ-ი გამრჯე, მშრომელი, მუყაითი. ძალიან ბაბბაგალია — მშრომელი რო არი, მცდე-

ლი, იმაზე იტყვიან (ოდ.). ერთი ეთერა მყამ დიდი ბაბბაგალი და მორე — შენა! (ქვეში). ეხლა გახდა ბაბბაგალი, ეხლა გაყოჩაღდა? (ატ.).

ბაბასილად (**ბაბასილის სუნად**) ყარს მეტისმეტად ყარს. ძალიან რო ყარს, მაგაზე იტყვიან, ბაბასილათ ყარდაო (ძეგ.). რო ყარს რამეი, ბაბასილის სუნათ ყარდაო, ვერ მივეკარეო (ხაშ.).

ბაბაყულ-ი ჭოტი. ბაბაყულს ვეტყვით ფრინველსა, გათენებია ხან გამოდია და ყვირის „ჭოტ-ჭოტ“ (წილკ.). ბაბაყულის ხმას რო გაიგეფს ვინმე, ბაბაყულის ყვირისა, რო არავინ მოკედეს იმ ახლო-მახლო, არ იქნება (საგურ.).

ბაბლ-ი¹ 1. საბნის ქვედა პირის გადმონაკეცი გულის გარშემო. ბაბლები ძქონდა საბანსა; საბან რო შაკვერამდით, ფეხი ჩითი დიდი უნდა ეგველო გულზედა, იმაა ზეიდან გულზე გადმუაფენდით და ვეტყოდით ბაბლეფსა (წილკ.). ეგ რამოტელა ბაბლები მოუიდა მაგ საბანსა, გული კი აღარ უჩამს კარქთა (იგ.); აგრეთვე კარალ., გარიყ, ზ. ხანდ., საგურ. 2. მუთაქის პირის თავები (სხვა ქსოვილისა). თუ კარქი ნაჭერია მუთაქის პირი, ბაბლებსაც კარქს წააკერებენ, თუ უბრალოა, მაშინ ბაბლებსაც უბრალოს უკეთებენ (ხანდ.). 3. ტანისამოსის განაკერში ჩაყენებული პატარა ნაჭერი, ხიშტაკი. შარვლი უბეს რო აქ ჩავდებულები, ისიც ბაბლებია (ტყე.).

ბაბლ-ი² დიდი ტახტი, გამართული სახლის ორ კედელს შორის. ბაბლ ტახტ ეტყოდენ ზომე წინათ, დიდი ტახტი იყო, კიდეც იწვნენ ზედა, კიდეც სუფრასაც გაშლიდენ, სტოლი ზო არ იყო წინათი (სამწ.).

ბაბლანო, **ბაბლანო** თხელი, სუსტი, გაცრეცილი (ქსოვი-

ლი...). თითო წვერი რუ აილო გორგლი ძაფისაი, ხელათ გაწყდება, ეგეთი ბალბაწოა (წილკ.). ჩამოუკიდნია ფარდებათა ბაბლანო მარლები და ყველაფერი ჩანს (მერ.).

ბაბნ-ი მცენარე ერთგვარი. ბაბნი ავანტყოფობის წამალია, ყვითელი ყვავილია, წვრილი ყვავილები ააქ, მაგარი ხუნი (კავთ.).

ბაბრია, **ბობრია** დიდი, მსუქანი ლეკვი, ბოთვერა. დიდი ძაღლის ლეკვი რო იქნება, ჯერ არ არი გარდილი და დარგვალბული არი ლამაზათა, თამაშოფს, იყუფება, ის არი ბობრია (ქვ. ჭ.). ბაბრია ლეკვი რო გყამდათ, ვინ მოგპარათ? (ქიწნ.).

ბათისაშა ვინც უშნო, ხმამაღალი სიცილი იცის. ეგერა დეიდაშენს ვეძახი მე ბათისაშასა, ვითომა შეილი არც მოკდომია და არცა, იცინის უზომურათა (ხაშ.).

ბაინდურა უშნო, ღონდლო, დაბდური. რა ბაინდურა რამ არი ე დედაკაცი, ათჯერ უთხარ, ცული გამამიტა-მეთქი და აბა! მაგი ყურეფში არ შადია (წილკ.).

ბაპუტა დაბალი, სქელი (აღამიანი); კოტიტა (თითები). შენ ხმა ამოგედება, შე ბაკუტა, შენა? (მერ.). ე ოხერი, ისეთი ბაკუტა ფეხები მაქ, რო არარა ფეხსაცმელი არა მრგეფს (მერ.).

ბალარტი-ი კალათის ჩონჩხი, მოქსოვილი წნელის ბრტყელი ტყეჩისაგან. ბალარტი კალათის ის ნაწილია, რაზედაც პწკა-

ლით ქსოვენ (ჩუმათ.). საბა-
ლარტყე: საბალარტყეებს ხდი-
ან წაბლის, მუხის ან თხილის
ნორჩი ხისაგან (ჩუმათ.).

ბალახანა ხილის დასაწყო-
ბი ტახტი. ბალახანაზე გვეწყო
ხომე წინათი ხილი (ტყვ.). ბალა-
ხანას ფიცარი ავაგლებინე და
სიდედრის მურაბა დააქციე (გუ-
ჯაბ.).

ბალბას მოუღულებს სა-
მაგიეროს გადაუხდის, ჯავრს
ამოიყრის. მე თუ მაგათ ბალბა
არ მოუღულო, ბიჭი არ ვიყო, მა-
გათ რო ტიტველა მარბენინეს
საბანაოზე! (კავთ.). **ბალბის მო-**
ღუღება: სამაგიეროს გადახდასა
ბალბის მოღუღებას ეტყვიან
(კავთ.).

ბალბაწო იხ. ბაბლაწო.

ბალბის საჭაპურა ბალ-
ბის ნაყოფი. ბალბის საჭაპურა
აქვიან და ბალბის ქადაცა, ქადა-
სეფე და საჭაპურივით აქვს ცალ
გვერძე მოპრუჭნული და იმიტო-
მა (ქვეში). ამხელა ქალია და
ბალბის საჭაპურაზე ერთობა
(ქვეში).

ბალთაპ-ს მსხვილად ჭრის,
თლის. რასა ბალთამ მაგ ხახვსა,
განა მწვადისთვინ კი არ მინდა!
(კავთ.). ეიდაა, ბალთამს. ე ხახვ-
სა, იტყვი, მწვადს უნდა მააყა-
როა ზეიდანაო! (წილკ.).

ბალი-ბალის ეუბნება,
მბახის ეფერება, ელოლიაება,
უყვავებს. ვინმეს რო ეფერები,
იმას ეტყვიან, ბალი-ბალის ეუბ-

ნევო (ტყვ.). სუ ბალი-ბალი რო-
გორ გემახო, სუ როგორ გეფერო?
(აბ.); აგრეთვე ბროწლ.

ბალტყემალა ერთგვარი ჯი-
შის ტყემალი; აქვს თეთრი, მოტ-
კბო ნაყოფი. ბალტყემალა ბალის
მოყვანილობისა არი, ტკბილი,
ბაქმას აკეთებენ იმისაგანა (გა-
რიყ.). ერთი ბალტყემალა იდგა და
ისიც მოჭრა (ტყვ.). ბალტყემა-
ლას ბაქმასი ტკბილი გამოვა, მა-
რა იქნება (ალი).

ბალქაში-ი დიდი ჯამი თიხი-
სა. ბალქაში არი თიხისაგან გა-
კეთებული დიდი თეფშივითა, ქვა-
ბეფ ვაფარემდით ხომე ზეიდანა.
იმათან ხინკალ ამოვიღებდით
ზედა, თუ სინი არ გვექნებოდა
(წილკ.). ორივე ჩემი დედაპითლი
ნაქონია, ე ბალქაშიცა, ერთი დი-
დი ბადია გვაქ კიდენ, ისიცა
(წილკ.). დაუდგამთ დიდი ბალქა-
შითა ფლაკვი, მეორე დღეს უნდა
ვენახში წაიღონ (ძეგ.).

ბალყუმი ადგილი ნესტი-
ანი, ჭაობიანი ადგილი. ჭაობიანი
ადგილი როა, იქ არაფერი მოვა
რა, ბალახიც კი არ მოვა კარქი,
ეგეთ ადგილსა ბალყუმ ადგილს
ვეტყვიოთ (ერთაწმ.); აგრეთვე
ზ. ხანდ.

ბანდ-ი ძველი ქსოვილის
(ტყავის) ნაგლეჯი ქალამანში ჩა-
საფენად, ფეხზე დასახვევად. ქალ-
მეფში რო ჩაიგებენ ხომე ჩვრეფ-
სა, იმასა აქვიან ბანდი (ტყვ.).
ახალ წინდას რო ჩაიცვამდენ,
ზედ გადაიხვევდენ ბანდასა, რო

ქალმეფს არ გაეფუჭებინა წინ-
ღები (ოდ.).

ბანდალ-ი ბარბაცი, ტორ-
ტმანი. ძლივს აედექი და ბანდა-
ლით მივედი კელამდინა (ტყვ.).

ბანდუში-ი 1. ხის ნაჭერი ბო-
ძის სიმაღლის მოსამატებლად,
კოჭის დასაგრძელებლად. ბოძე-
ში თავზე რო კოჭი არ გასწვდე-
ბა, ჩაუმატებენ, ჩაუგდებენ და ეგ
არი ბანდუში, რითაც გადააბამენ
კოჭსა და გინდა ბოძსაც; სიმაღ-
ლეს აძლევს (ქვეში). 2. ხის ნა-
ჭერი წნელით (ჯაჭვიით...) შეკ-
რულის მოსაჭერად, მოსაჭიშვად.
ნალოს რო ჰკრამენ, მოაჭრიან
პატარა ხესა, დაუდებენ სიგრძე-
ზედა, ამასა აქვიან ბანდუში. მერე
იშას დედეება გრძელი კეტი, ამ
გრძელ კეტსა ჯაჭვიეში გაუყ-
რიან, დაიჭიმება ეს ჯაჭვი (ატ.).

ბარაბ: ერთ ბარაში ატა-
რამბს (ბაბატარამბს) ერთი
საზომით უდევს (მიუდევს),
ერთნაირად დასფასებს. უხეირო-
სა და კარქს რო ერთნაირათ გა-
მოიყენეფს, იმაზე იტყვიან, ერთ
ბარაში გაატარაო (კავთ.). ან-
ჩხლი დედაკაცია და სუ ჩხუ-
ბოფს განთავათა, არც ბებერი
იცია, არც ჯეელი, სუყველაჲ ერთ
ბარაში ატარეფს (წილკ.).

ბარაშაღა უყაირათო, ბე-
დოვლათი (შდრ. აბუქა). რო ანია-
ვეფს ცხოვრებასა, ის არი ბარაქა-
ლაი, ბედოვლათი (ატ.). ეგა ბა-
რაქალა არი, აბუქაი (ზერ.); ავ-
რეთვე ძეგ.

ბარის პირზე ბარის პირის
სიღრმეზე. ქართულ ვაზს რო ჩა-
ყრილით, გაეთხრილით სამი ბარი
პირზედა (დის.). კარალეთში ერ-
თი ბარის პირზე რო ჩათხარო,
წყარო გამოდის (ტყვ.). რო გა-
დააბრუნებენ მიწასა, ორი ბარის
პირზე უნდა იყოს (ძეგ.).

ბარულა ჩვილი ბავშვის შე-
სახვევი, ჩვეულებრივ, მიტკლისა.
გაშლიან ბარულასა, ზედ კიდე
პატარა ნაჭრეფს დააფენამენ და
მერე შეახვევენ ბავშვსა (კავთ.).
ბარულაში ხელში დასაჭერი ბავ-
ში უნდა გაახვიო (ტყვ.).

ბასას-ი ცუდად განვითარე-
ბული, დაჩაგრული (ბალახი, სი-
მინდი...). თამამი რუ არ აშუა და
დაჩაგრული აშუა, წენიკი, ვიტ-
ყვით, ბასასი ამოიდაო (წილკ.).
წრეულ დრემლა ვერ დავაყარე
ხახვი კვლებსა და იმითინა დგა
ეგე ბასასი (წილკ.).

ბასკა ხის საკერებელი. ბას-
კა დაარტყი მაგას და უფრო მა-
გარი იქნება (ხაშ.). ბასკით გადა-
აბა ფიცარი (ჩუმათ.).

ბასტი-ი ძველად: ერთგვარი
წესი, რომელსაც ასრულებდნენ
მაყრები ქორწილის მეორე დღეს.
ბასტი თამაშობაა: ქორწილის
მეორე დღეს მაყრები დააბამენ
ზომე ბასტს, მაყრები დამწკრივ-
დებიან, აირჩევენ უფროსს, უფ-
როსი მირბის, თან მისდევენ და-
ნარჩენები; რასაც უფროსი გა-
აკეთებს, მაყრებმა უნდა გაიმეო-
რონ, თუ არ გაიმეორეს, უფროსი

ჯოხს ან მათრახს რამდენჯერმე დაარტყავს (დ. თონ.).

ბატასინი-ი დაბღური, უშნო, მოუხერხებელი. უქნარა, დამბლა, უმარიფათო ადამიანს ეტყვიან ბატასინსა, რომელსაც არაფერი არ ეხერხება (დ. თონ.).

ბაქმ-ბაქმ ბაქია, ტრახბახა. ბაქე-ბაქე — კაცზე უფრო ითქმევა, პასტა-პასტური — ქალზე ითქმის, რო ლაპარაკოფს ბერსა, ტრაბახოფს (ოდ.).

ბაღლაჭა ეუბნებიან დაცინ-ვით პატარა ბაემეს. ბაღლაჭა პატარა ბაღლ ეტყვიან ზომე დაცინვითა, როცა დიდი გონია თავი და დიდეფში გეერევა თამაშობაშია (წილკ.). ე, ბაღლაჭებო, გამაიქეთ აქა, კამფეტები მაქ თქვენთინ შანახული! (წილკ.).

ბაყამი-ი გახუნებული ლურჯი. ეს რა საკაბე გიყილია, ბაყამი! (ძეგ.).

ბაჩა! თევზი ერთგვარი. ბაჩა თავეკომბალასავით თევზია; სასირეთში, ყარაღაჯში ღოტას ემახიან ბაჩას (კაბრ.).

ბაჩა², **ბაჩანა**, **ბაქშია** დაბალი, პატარა ტანისა. დაბალი, ნაკლები ჯიშის საქონელი რომელიც არი, პატარა ტანისაი, არც ღონე აქ იმასა, რო ამუშაო, და ზორცითაც უბარაქოა, ბაჩა საქონელს იმას ეტყვიან (ზც.). დაბალი და პატარაი, ბაჩაჩა, უფრო ვიტყვით ადამიანზე (ატ.). ბაჩუკა ქალიაო, არ ვარგაო, დაბალია; ძინდა სუქანი იყოს, სქელი, გინ-

და გამხდარი იყოს, მაინც ბაჩუკა არი, ისე კიდე კაცი (ბროწლ.).

ბაჩანაშა, **ბაჩანაშყი**, **ბაჩანაშა** საწყალი, ბეჩაი; უშნო, მოუხერხებელი. ადამიანზე იტყვიან, რა ბაჩანაშყა არიო, დაბეჩა-ეებული რო არი, დავარდნილი, რო აღარაფრის შნო არა აქვს (ატ.). მიტოი ბაჩანაშა თაეი მამასავითა (კავთ.). ბაჩანაშყი კაცია, მაგას ქალი როგორ მისცეს?! (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ტყვ.

ბაძი-ი მიმბაძეული. სუ იმას გეჩინებები, იმის ბაძი ნუ ხარ, კარგის ბაძი იყავი-მეთქი! (ტყვ.). კაცი მეშურნე არ უნდა იყოს, ბაძი უნდა იყოს (ტანძ.).

ბაჭყატი-ი ბაყაყი. ეგე ეშინიან ბაჭყატიისა ჩვენებიანთ ბაბღუასა, რო არ შაუძლიან ზაფხულში საღამოთი კარებზე დაჯდმა (წილკ.). ბაჭყატი დაუჭერიათ ბავშვეფსა და აბურთავებენ (ტყვ.); აგრეთვე ერთაწმ., ოძ., ტანძ., ქვ. ჭ.

ბაჯუჯა ფეხბუმბულა (ქათამი). ფეხებზე რო ბუმბული აქ გამოსხმული, ბაჯუჯასა ისეთ ქათამს ეტყვიან (ლაამ.).

ბღგოლაშ-ს დიდი მონდობებით, თავდაუზოგავად მუშაობს. მან კარქი მუშა კაცი რუა და ეგე მუშაოფს, რო ორთატოლაა აკეთეფს, ამითანა კაცზე იტყვიან, რო სუ ბღგოლამსო (წილკ.). მუშაოფს, მაგისმა მოწვევტამა, გონი, სუ ბღგოლამს, ნახეარზე სუ ძინამს! (წილკ.).

ბღუ მოუხერხებელი, დაბღურნი. რო არაფრის თავი არა აქ, ვერაფერს გააკეთებს, ვერ მოახერხებს, ბღუ ის არი (ხაშ.).

ბღუ ძალიან ბევრი, მრავალი (ჩვეულებრივ, ფრინველი). ქეთინომ უთხრა მარო ბაბოსა, თქვენი ქათმები რო შვეგროვდებიან, ცოტა ჩანს, რო გაიშლებიან, ბღუ ჩანსო (ჩუმათ.).

ბმბმრბ ობობა. ბებერა აქ ვისწავლე, საგურამოშია, მე მართო კანის ბებერა ვიცოდი (საგურ.). ბმბმრბ ჭიბ შხამიანი ჭია ერთგვარი. ბებერა ჭია თუთაზე იცის ზომე; ყვითელია, დაბლუნძული, შხამიანია (ობ.). ბოსტნის ბმბმრბ ბოსტანში დადგმული საფრთხობელა. კვლებ რო გავაკეთებდით, ჯოხ ავიღებდით, მოვახვევდით ჩურეფსა, რამესა და დავდგამდით, ჩავსვამდით, უყარაულეო, ის იყო ბოსტნი ბებერა (საკორ.). ბმბმრბას ბმბმ ობობას ქსელი, აბლაბუდა (იკ.).

ბმბმრშა იტყვიან ბავშვზე, რომელიც დიდივით იქცევა. ისე რო მაიქცევა ბავშვი, ან იტყვის რამეს ისეთსა, გაუკვირდებათ, საიდან იცისო, შე ბებერუა, შენა, ეგ სადღა მაიგონეო (ქვ. ჭ.).

ბებლივით ზის გაუნძრევლად, უსაქმოდ ზის. აბა, ესლა ბებლივით არა ვზივარ თელი დღეი? საქმე არ შემიძლია და რამეი (ბროწლ.). ზის თელი დღე ბებლივითა, მაგი ხელ განძრეულ ვერ დაინახამ (მერ.).

ბებრიბოსტანა ბოსტანა. ბებრიბოსტანა ჭიას გაყოფილივით აქ თავი ცალკე და ტანი ცალკე; გადაბმული გეგონება, ისეთია ბებრიბოსტანაი (ტყვ.): მორწყვი დროს დაცურაშენ ზომე ბებრიბოსტანები (ფლ.).

ბედგონიო 1. ირიბი, აღმაცერი, დახრილი. მაღალი ადგილი არი ბედგონიოი, აი, ცოტა ესე შეღმარითი რო არი (ბროწლ.). წაწეწილათ, დახრილათ რო დააყენეფს ქეასა, ბედგონიოთ დააყენა ქეაიო (ატ.). 2. უსწორმასწოროდ შემოფარგლული ნაკვეთი (მიწისა). ბედგონიო ისეთი ალაგია, თანაბარი რო არ ექნება თავი და ბოლოი (მეჯვრ.). ჩვენი ადგილი ბედგონიოთ არი მოზომილი (კავთ.).

ბედლაძვირებულ-ი 1. ასაკს გადაცილებული გასათხოვარი ქალი (ან საქორწილო კაცი). ქალი რო დარჩება დითხანს გასათხოვარი, ბედლაძვირებულს ეტყვიან (კავთ.). ბედლაძვირებულთ ის არი, ვისაც ბედი არ გეეხსნება ბაშარულიაანთ სონასავითა (ტყვ.). 2. რაც დიდხანს დარჩა უხმარად, გამოუყენებლად. რაც დარჩება ისე, რო ვერ გამოიყენებენ, ყველაფერი ბედლაძვირებულია (კავთ.).

ბეღიაპაღ შემთხვევით, ალაღბედზე. ბეღიავათა ვკითხევისი ბიჭი ხარ-მეთქი და კოტეს ბიჭი არ გამოდგა?! (კარალ.). ბეღიავათ მომიხვდა, მე ზო ძალა-

ზე არ მინდოდა?! (ტყვ.). ეგრე ბედიავით რო აკეთეფ ყველაფერსა, იმიტომ არი, რო ხეირიანათ არაფერი გაქ (კავთ.); აგრეთვე გარ.

ბელი დაუკვირდება ბელი დროზე არ ეწევა, ბელი შეეკვრება. ბელი დაგიძვირდესო, ვითომო არ გელირსოს დროზე ბელის გახსნაო, დაგიგვიანდესო (ტყვ.).

ბელიმწერელ-ი ბელი, ილბალი. შენ ბელიმწერელს უკან ხო არ მიაბრუნეფ?! (იკ.). **ბელიმწერელი** (ბელიმწერლად) ბაუხდება რაიმე ცულის, უბედურების მიზეზი გაუხდება. ვისი მიზეზითაც ადამიან ფინათთ წაუა საქმე, იტყვიო, რო ბელიმწერელი ის გამიხდლო (წილკ.). ეგ გაუხდა ბელიმწერლათ უბედურ ფეფუასა, მაგისი ამბი გაგება და იმი ლოგინათ ჩავარდნა ერთი იყო (წილკ.). **ბელიმწერელსა** ჰბაპს იტყვიან უშნო, მეტისმეტად ცუდი შესახედაობის ადამიანზე. ე რამ მააწონათ, ქაა, ბელიმწერელსა აგავ, გული გამიხკდა, რო შავხედე (წილკ.).

ბედრანბ-ი 1. დიდი, უხეში, ტლანქი. კოხტა რამე რო არ არი, დიდი როა, მოუხეშავი, იტყვიან ბედრანგიაო (ატ.). დიდი ბედრანგი ადამიანიაო, დიდი რო არი, მაღალი, სქელი, იმაზე ვიტყვით ხომე (ტირმ.). შენი ჩანგალი არ ვარგა, ბედრანგია (თამ.). 2. უწესრიგო, უსუფთაო, ბინძური. ბედრანგი — ფეთხუმი, რო

არ იცის დაზოგავი, შენახავი; საშინაო არ იცის და საგარეო არ იცის ტანსაცმელი (ატ.). რა ბედრანგი ბავშვია! გინდა გარეცხილი ჩააცვი და გინდა — არა (კარალ.). 3. ძველი, უვარგისი, გამოუსადეგარი. ვედრა არი, ქვაბი არი, არვარგა, უვარგისია, დაძველებულია, ბედრანგია (ბროწლ.); აგრეთვე ძვე.

ბედრანბულად უსუფთაოდ. ბინძურად. ვედრა არი, ქვაბი არი, არვარგა, უვარგისია, დაძველებულია, ბედრანგია, გადაადეფ. გინდა იხმარ ბედრანბულათა. (ბროწლ.).

ბედულიმო იტყვიან შინახე-რაზე. ეგ საცოდავი, სანამ ფერიდა ხორცი ჰქონდა, ყველას იწუნებდა, ეხლა დარჩა თითონ ისე. ბედულიმო (კავთ.).

ბედშეკრულ-ი ვინც ვერ თხოვდება. ბედშეკრულსა ქალზე იტყვიან, რო ვერა თხოვდება (ნიზბ.). ე ჩემი ლოლია რა ბედშეკრულია, ქაა! რაც მაგაა მთხოვნელი აყავდა და ყველაა რადაც: მიზეზი გამოუჩნდა (გრაკ.).

ბეზარაზე მოიყვანს მოთმინებიდან გამოიყვანს, გააბრაზებს. იმდენს იზამს, რო კაცს ბეზარაზე მოიყვანს, მემრე გაეცლება და მითომც არაფერიო, ისე დაჯდება (წილკ.).

ბელაპარ-ი მეტისმეტად ღონიერი, ძლიერი. ზოგი ადამიანისა ღონიერია, ეგეთ ადამიანსა ბელავარს ეძახიან (კავთ.). ნიკო--

ღაი ნამდვილი ბელაგარია; ჯე-
ვლობაშიც ვერე იცოდა, რო მამი-
კილებდა სამსე მეშოკ პურსა, კა-
ლოდან უსვენებლივ ჩამაიტანდა
(კავთ.).

ბელიშ-ი, ბელიშ-ი 1. ანა-
ხეთქი, ანაპობი ხისა. მთელ სიგ-
რძეზეა ხე დაპობილი სოლებით,
ის არის ბელეშები; პლახი და
ბელეშები ერთია (ბორჯ.). ბელი-
ში ხეზე აგდებული ნაჭერია, ბე-
ლიშიდან თლიან სარქველს (ჩუ-
მათ.). 2. ხის ნაჭერი კოჭის და-
საგრძელებლად. კოჭს დააწყო-
ბენ, ბელიშს დაუდებდენ, კოჭს
რო დააკლდებოდა (ჩუმათ.).

ბელტამ-ს ბელტებით აგუ-
ბებს, აკავებს (წყალს). დამდგარა
და ბელტავს კიდე (ბრ.). უყურე,
ჩვენსკენ როგორა ბელტავს!?
(ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

ბელტეშა დიდი, სქელი, ტლან-
ქი. დიდი რამე რო იქნება, ან ღო-
რი, ან ქათამი, საქონელსაც ეტყ-
ვიან, რა ბელტეშა ხაარო (ჩუმათ.).
იმისთანა ბელტეშა ბალიშები გა-
ატანა მზითებში თამარამა თავის
ეთერისა! (ჩუმათ.).

ბენცხ-ი, ბენძლ-ი. მეტისმე-
ტად მსუქანი, მძიმე, მოშვებული
(ჩვეულებრივ, ქალი). სქელი, დი-
დი რო არი, მოტრიალებაც უჭირს
იმასა, ისე საქმეცა, ბენცხი ადა-
შიანიო (იგ.). კაი გოგოა მაყვა-
ლაი, მაგრამა მეტისმეტათ ბენძ-
ლია (მერ.); აგრეთვე ხც.

ბენძლღებ-ა მეტისმეტად
სუქდება, სქელდება. რაც დრო

გადის, სისუქნე აკლდება კი არა,
უფრო ბენძლდება (მერ.).

ბერა ზვინზე ზემოდან გარ-
დიგარდმო დაწყობილი ძნები.
ზვინის შესამაგრებლად ურემზე
ძნას ჯერ სიგრძეზე აწყობდნენ,
მერე სიგანეზე დააწყობდნენ ერთ
პირს ძნებს და გადაუჭერდნენ
თოქს ბოლოდან თავამდე; იმ
ძნებს ვეძახდით ბერას, ბერა
იჭერდა მაგრა (ზ. ხანდ.). ძნას
რო ღვამდნენ, მაღლა გაულიდნენ
ბერასა, უკანასკნელ ძნასა, ის
არის ბერა (ზ. ხანდ.).

ბერღებ-ა: რამოდენა დღე
ბერღება! რა დიდი, გაჭიანუ-
რებული დღეა! აღარც კი მახ-
სომს, როდის გათენდა, რამოდენა
დღე ბერდება, დასწყელა, ფეხე-
ბი დამაწყდა სიარულითა (ერედ.).

ბერულა იგივეა, რაც ბა-
რულა. ბერულა ბავშვის გასა-
ხვევია, პირსახოცივით არი, ერთ
წვერზე ორი ზორტი აქ, რო შია-
ხვემ, იმ ზორტეფს მოუჭერ
(ტყვ.).

ბერყაფულად 1. უეცრად,
მოულოდნელად. ეგე ბერყაფულად
მიადგომია კარსა ი საცოდავ დე-
დაკაცსა და წინაღამ ჭკუაზე შამ-
ცდარა (წილკ.). რავი, იმას დი-
ლაზე წასვლა არ უთქომ და აღ-
ბათ ბერყაფულათ თუ მაიფიქრა
წასვლაი (იგ.); აგრეთვე კავთ.,
ქიწნ. 2. დაუფიქრებლად, წინდა-
უხედავად. კაცი რო წამაისვრიდ
რალაცასა, ისაც იტყვიდ, რო ეგე
ბერყაფულათა ვთქვიო (წილკ.).

მივედი და ბერყაფულად დავდე-
ქი, არც ბოლო ვიკითხე და არც
თავი (კარალ.); აგრეთვე მეჯერ.

ბერყინა ყვეენი, შტერი. ბერ-
ყენაა, კაცო, ბერყენაი; ამი ტო-
ლები კვერცხში გამოსწივიან და
ამან ჭკუა ვერ ისწაელა, არ ეშვე-
ლა (ტყვ.).

ბერწულა 1. ბერწი. რო გა-
ბერწდება ძროხა და მერმისამდინ
აღარ მოიგეფს, იმას ვეტყვით,
ბერწულა მყამს. და წველა არა
მაქო (იგ.). 2. საფურე ხბო ან
ზაქი წლიდან ორ წლამდე. ერთი
ბერწულა ხბო რამ მეგდო, იმი
შეტი ხუ არა მყვანდა რა და იმი-
თვინაც გუშინ ბარი ღვერტყმით
წელშია (წილკ.).

ბეჟი-ი ჯიუტი, კერპი, თავის-
ნათქვამი. აი ეს გოგო გყავ ბეჟი,
იმითანა თავინათქვამა არი, ერთ
სიტყვას ვერ გააგონეფ შენსასა
(ბროწლ.).

ბეყე, ბეყეყა, ბეყენი-ი უემ-
მაკო, მიუხვედრელი; მოუხერხე-
ბელი, დონდლო. ამითანა ბეყე
ბაღლი მნახავი არა ვარ, ქაა! ხან
ვინა ძეცმს, ხან ვინა (წილკ.).
ბეყეყა, ვერა ხელამ, წინვე გი-
დევს! (კარალ.). რა ცუდია ბეყენი
კაცო, რამდენიც უნდა ელაპარაკო,
ვერაფერს შეასმენ (კავთ.); აგ-
რეთვე დ. თონ., ტყვ.

ბეყმენდი-ი გამოყრუებული,
გამოჩერჩეტებული. ერთი ბეყ-
მენდი დედაკაცია სახში და იმა-
საც აღარ აჩერებს ეგ სიყმენა-
მაბნელებელი, ეგა! (ტყვ.). ბეყ-

მენდი ძაღლია, მაგრამა მაინც
დასანანი (კარალ.).

ბეშტერა შტერი, ყვეენი. ბე-
შტერა — უტეინო და გამოჩერჩე-
ტებული ადამიანი (დ. თონ.); აგ-
რეთვე ხაშ.

ბეშვი-ი პწკალი, ფხა (ლობი-
ოს, ცერცვის და მისთ. პარკისა).
ბეწვი წითელ ლობიოსა და სარი
ლობოს არა აქ, ცანაოს და მინ-
დურის ლობიოს აქ (მჭად.). კუტი
ლობიო მწვანეთ რო მოხარშო,
არ ვარგა, ბეწვი აქ (კავთ.). **ბე-
შვიანი**: სოფელში დაბერდი, ქა-
ლო, ეს არ იცი, ე ბეწვიანი ლო-
ბიო რამ მოგაკრეფინა? (კავთ.).
უბეშვი: დასამტკრევათ უბე-
წვო ლობიოა კარქი (ძიგ.).

ბეშვიანი: ერთი ბეწვიანი ბეწვიანა
ერთი ბეწვა. ერთი ბეწვიანა ხანს
უგლე ყური და ეხლავე მოვალ
(ტყვ.). ერთი ბეწვიანა ბავშვი ჰყა-
ამ (კარალ.). ერთი ბეწვიანა ხათრი
არა გაქ ადამიანისა (კარალ.).

ბეშვილი 1. წყლის ჭია
ერთგვარი. ბეწველა თმის ბეწვი-
ვით არი, წყალში იცის; ზოგი
შავია, მარტო თეთრი თავი აქ,
ვერ შეატყოფ, რო ჭიაა (ალი).
ბეწველაი წყალშიც არი, ხეშიც
არი, თმასეფ არი გრძელი, დაგუ-
ბებულ წყალში იცის (ხაშ.). ეგ-
რე რო მიეწაფე წყალსა, ბეწველა
არ ჩაყვეს (ალი). 2. იგივეა, რაც
საბეწვი, საბეწური. გინ-
და ბეწველა თქვი, გინდა საბეწუ-
რი. ბეწველა აგერ მეც მქონდა
ხელზე (ხაშ.). ბეწველა ავაღ-

მყოფობაა, ადამიანს თითს მოს-
ჭამს (სამთ.); აგრეთვე ძეგ.

ბმჭ-ი 1. ქვეერის გაგანიერე-
ბული ნაწილი ყელის ქვემოთ.
ყურძენს რო ვწურამთ, აბა, ნახე,
ბეჭზე ამოვიდაო? — ვიტყვიო.
(ზ. ხანდ.). ტკბილი ბეჭზეა მოსუ-
ლი (ზ. ხანდ.). 2. მდინარის კა-
ლაპოტის განიერი ადგილი. ტივი
ყოველთვის გვერიყებოდა ზოლმე
ბეჭზე — თხლად გადადის წყალი
(ზ. ხანდ.).

ბზიკარაობა აქეთ-იქით
სირბილი (საქონლისა) ბუზანკა-
ლის (ბზიკის...) კბენის გამო.
ბზიკი რო დააჯდება საქონელსა,
კულ კაიშვერენ და გარბიან, იმა-
სა ქვიან ბზიკარაობა (ქემ.).

ბზიკილა იგივეა, რაც ა ბ უ-
ზ ა რ ა. საქონელს რო დასცხება,
აიშვერენ კულეფს, ბზიკილა შაუ-
ჯდება (საგურ.). შუადლი გულ-
ზედა, მაგრა რო ჩამოცხება, სა-
ქონელი ძოვ თავითვინა, ბზიკი-
ლა მიაჯდება (წილკ.).

ბზირზე ღებას მზად არის
(საჩხუბრად, გასაქცევად...). წა-
ღებაზე რო ბზირზე ღებხარ, აბა,
მოტანა იყვეს? (კარალ.). ერთი
სიტყვა რო გეთქვა, ბზირზე იღვა
საჩხუბრათა (ტყე.). ბზირზე ღვა-
ნან გასაპარათა (ქვეში); აგრეთვე
ოდ., საკორ., წილკ.

ბზრიალა იგივეა, რაც ბ ო რ-
ბ ა ლ ი. ბზრიალა ლობიოს ამო-
სახელია, ისე ნაღბამს, როგორც
ერბოი (ატ.).

ბიაბანი-ი უღაბური, უღრანი,

გაუკვალა. ბიაბანი ტყე — უღა-
ბური, დაბურული ტყე; ნადირი
თუ იქნება იქა, თორე ადამიანს
იქ რა მიიყვანს!? (მეჯერ.). წი-
ნათა ექა ისეთი ბიაბანი ტყე ყო-
ფილა, რო სუ დათეებითა, მგლე-
ბით იყო თურმე საესეი (მეჯერ.).

ბიბო ბიბილო. ზრინწიან ქა-
თამსა უქაედება კუჭი, გაულურ-
ჯდება ბიბო, ჯიჯლიბო (ოდ.).

ბიბო თეთრი, თეთრთმიანი
ადამიანი. ბიბოა; წარბებიანად,
წამწამებიანად სუ თეთრი რო არი
(ჩუმათ.); აგრეთვე ზაშ.

ბიგალო პლის ჯიში ერთ-
გვარი. თეთრი ბიგალო — თეთრი
ბალია, შავი ბიგალო — შავი ბა-
ლი (სამთ.).

ბითუმი ქვა დიდი ქვა, ლო-
დი (დასამუშავებლად და მშენებ-
ლობისათვის უყარვისი). ბითუმი
ქვაი უბრალო ქვაა, საშენში არც
კი იხმარება, გადასაყრელია (ატ.).

ბილა ჩილიკა, რიკი. რო
გაჰკრავდა ბილასა, თვალს ვერ
მიაწვდენდი, იმსიმორეზე გაის-
როდა (ძეგ.); აგრეთვე ზაშ.

ბიმბილი-ი ყურძნის მარცვა-
ლი (იკ.).

ბინდურა ქათმის სიბრმავე-
ბინდურა — თვალები ავანტყოფო-
ბაა, ზოლოთ დაბადებითვე და-
დევს კაცსა; ვისაჲ ბინდურა ჭირს,
შაბინდდება თუ არა, კარში ვე-
ლარ გამუა, ველარას დაინახამს,
ღღე კი ჩვეულობრივა ხეღამს
(წილკ.). ღამე ვერ დაღია წყალზე-

და, ბინდურა აჭირს (წილკ); აგრეთვე ლამ.

ბიძა მამის ძმა. მამაჩემის ძმა ბიძაჩემია, დედის ძმას კი დედის ძმას უძახდით; მართალი ბიძა არი მამის ძმა (საგურ.); აგრეთვე ბიწმ.

ბიძგ-ი ბრკე. ქვეერი რო უცეფო ბიძგით გაიკეთეფს, ბიძგ ეტყვიან, წაუბიძგაო (ატ.).

ბიწკიოტი-ი ცუდად განვითარებული, წვრილი, უღონო (ჩვეულებრივ, მცენარე), წრიოკი. ე რა ბიწკიოტი სიმიინდი უდგას კატოსა, რა ღმერთი გაუწერა, ე წყალი სუ ძირეფში უდგას და ვეღარ გათოხნა, რო ესე არ გაწრიოკებულიყო? (იგ.). წრეულ ძიენ კაი სიმიინდი მიდგა, ერთი არ ურევია ბიწკიოტი (მეჯვრ.); აგრეთვე წილკ.

ბიჭა სიმიინდი უნაყოფო სიმიინდი. ბიჭა სიმიინდი უშეილო სიმიინდია, ტაროს რომელიც არ გაიკეთებს (დის.).

ბიჭ-ბიჭა ქალაბიჭა. ბიჭ-ბიჭასა ისეთ ქალს ეძახიან, რომელსაც ქალის საქმე სუ არ ეხერხება (ხანდ.). გოგო, როდემდის უნდა იყო ეგეთი ბიჭ-ბიჭა, პატარა ხო აღარა ხარ? (ხანდ.); აგრეთვე დ. თონ., თვალ.

ბიჭღმეზ-ა იჩაგრება, აღარ იზრდება (ცხოველი, მცენარე). ზამთარში რო მოივებს, იმასა ცოტა რძე აქ და ბატკანი ბიჭღება (ზ. ხანდ.).

ბიხბიხობ-ს ხმამაღლა, ბო-

ხი ხმით იცინის. ისა კიდევ თავისთვისა ბიხბიხოფს, ხორხოცოფს, იცინის ხმამაღლა (თამ.). ვანო რო ბიხბიხოფს, აქ ისმის (ხაშ.).

ბლაბგ-ი 1. ხის მსხვილი ფესვი. დაუსხი წყალი, ბლაგვები უჩანს ჭანჭურებსა (ვარ.). 2. ამონაყარი ხის ძირის გადანაჭერზე. გადანახილი ხე რო ფესვიდან ახალ ტოტეფს ამოიყრის, ბლაგვი ამოიტანაო, ვიტყვით (ვარ.).

ბლადაბლუდ-ი უაზრო, უთავბოლო ლაპარაკი. საცა შენი საქმე არ არი, ნუ იცი იქა უშნო ბლადაბლუდი (ტყვ.). მოჰყვება თავისებურათა ბლადაბლუდსა და არა ფიქროფს, რო სხვაჲც უნდა ილაპარაკოს (ტყვ.).

ბლანტი-ი მძიმე, ძნელი დასალევი. ტკბილი ღვინო ბლანტი დასალევია, რა მაქანაა უჭაჭო ღვინოი (ტყვ.); აგრეთვე ქვეში.

ბლარწ-ი, **კლარწ**-ი თხელი, არამტკიცე (ქსოვილი). როცა ორწვერი ან ცალწვერი ნართითა ქსოვენ რამესა, თხელი გამოდის, იტყვიან, ბლარწვი არიო; ეგეთ ბლარწვი რამესა არც ხეირიანი სითბო აქ და არც ლაზათი (კავთ.). ერთი ბლარწვი ჩითის კაბა უყიდა და ეგ არი! (ტყვ.). რა მააქ, სხვა რა ოხრობა მააქ? ერთი პლარწვი კაბა მაქ (ატ.); აგრეთვე კარ.

ბლუა შეუსმენელი, გაუგებელი (აღამიანი). რო არაფერი ესმის, იმაჲ ვუძახით ბლუასა (ვარ.).

ბლუქუნე-ი, ბლაქაბლუქ-ი უშნოდ, რყევით სიარული, ლაყუნი. ბლუქუნით სიარული ვინც იცის, ის არი ბლუქუნაი. აგრა, შეხედე, ის მოდის ბლუქუნითა (ქიწნ.). ბლაქაბლუქით რო მოდიოდი, აღარ გახსოვს? (კარალ.); აგრეთვე ტყვ.

ბლუქუნა ვინც უშნოდ, რყევით დადის, ლაყუნა. ბლაქაბლუქით რო დადის ვინმეი, იმაზე იტყვიან, ბლუქუნა არისო (ტყვ.). აბა, თუ გამაადგა ფეხი ამ ბლუქუნამა, ამანა! (ტყვ.).

ბლუქუნა უშნო, მოუხერხებელი, დონდლო. ისე მოუხერხავი როა, სიტყვის შნო არა აქს, რა გააკეთოს, არ იცის, ბლუქუნა ის არი (ერედ.).

ბობიანე-ი ნიკრისის ქარებით დაავადებული. რა ბობიანივით დადისარო, მძიმე-მძიმეთ რო დადის ადამიანი, უსიცოცხლოთა, იმას ვეტყვით (კავთ.). ბობიანია საწყალი, ფეხები სტკივა, იმიტომ დადის ვგრე (ბეგ.).

ბობოლას მოიკიდებს ქონებას შეიძენს, გამდიდრდება. ეგა რა ბობოლას მოიკიდებს, რას ეღირსება, თუ ვგრე გადაყვა სმასა (ხაშ.).

ბობრა მსუქანი, დიდთავა ძალდი, ბოთვერა (იხმარება ძალდის საკუთარ სახელადაც). ბობრა ძალდივით არი დასიებული (ტყვ.).

ბობრია იხ. ბ ა ბ რ ი ა.

ბობირა გაუთლელი, ხეპრე;

თაენება, ჯიუტი. ბოგირა — გაუთლელი, უზღელი, ახირებული, თაწვერა ადამიანი (დ. თონ.). ბოგირა, განა გაინძრევი, რო დაგსაქმებენ! (ტყვ.).

ბოდუა უშნო, დონდლო. ბოდუაა, არაფრის შნო არა აქ, აღარც გაულისა (ბეგ.).

ბომრა ერთვეარი მავნებელი მწერი. ბოერა პურს უჩდება, ჭიასეფ არი, რგვალი, ფრენამს (ქემ.).

ბოიდალ-ი 1. ლოთი, გარყვნილი კაცი. (დ. თონ.). 2. ტრახახა, ბაქია. ბოიდალ ადამიანსა ერთი ბეწო რამე რო ჰქონდეს, ან გააკეთოს, გაადიდეფს, გაბერამს და ქვეყანას შეყრის (კავთ.). 3. უპატრონო, ოხერ-ტიალი (კარმიდამო...). კარ-მიდამო ხო თქვენო ბოიდალია და სახლიც გინდათ? (კარალ.). **ბოიდალად** თავისუფლად, თავის ნებაზე, შეუზღუდავად. ბოიდალათ უნდოდა ევლო (კარალ.). გაუდე კარები და შემორეკე ეგ ქათმები, რო გაუშვი ბოიდალათა (ქვ. ჭ.).

ბოინო ბევრი (ჩვეულებრივ, ამბობენ ფრინველზე, წვრილფეხა საქონელზე). ბევრი ქათმებო რო აყავ დედაკაცსა და თელა არა აქ, ვიტყვი, რო ბოინო ქათმებო აყავო, საქონელზეც ითქმება, ბოინო საქონელიო, როცა ძაან ბევრია (წილკ.). ერთი ბოინო ჭუკეები დაჩეკინა და, ჩემ ჭირათა, სუ ჩემ კარებზე უნდა ეყარნენ ერთავათა (წილკ.).

ბოკო მომცდარი ნაყოფი ტყემლისა, ჭანჭურისა და მისთ., ბოყვი. ჭანჭურმა ძაან იცის ბოკოი — ძახინჯი ნაყოფია, კურკა არა აქს, მალე მწიფდება (ოდ.). ჭანჭური რო დამწიფდება, ბოკო დააცვივა, უსარგებლოა (ოდ.).

ბოკოლა, **ბოკოტა** მოკლე და მსხვილი რამ, კოტიტა. კაც რო ძაან მსუქანი ხელები ააქ და თითები მოკლე, იტყვიან, რა ბოკოლა თითები ააქო (წილკ.). ბოკოტა თითები ააქო, სხვილები და მოკლეი, ფეხებზეცა და ხელებზეცა (ატ.). კარქი, ლამაზი ქალი არი, ზოლოთა ბოკოტა თითები აქონია (იგ.). ბოკოტა ნემსი რო მამიტანე, ზო დანქელითა ეს ჩულქი! (ქიწნ.).

ბოლავედებ-ა სიმძიმისაგან დაბლა იწევს, ქანდება ურმის (ფიცრის...) ბოლო, ყირაედება. კიდეეაც ბოლავედებოდა მანქანაი, იმდენი შუშა მოგვიტანა (ატ.).

ბოლო ქვედატანი. ბლუზკა და ბოლო ისე მიყვარს და კი არა მაქ (ლამ.).

ბოლოს (პირს) **მოუშავ-**
რებს (ტივის) (ტივის) ბოლოს გაუსწორებს, დაუპირისპირებს თავს. რამდენჯერ მარტოს მიტარებია ტივი, მებოლოე არა მყოლია; როცა დავინახავდი, რო კარგი წყალი იყო, ჯერ თავს გადაუყრიდი, მერე გავიქცეოდი და ბოლოს მოუშავრებდი (ზ. ხანდ.). თავს რო გადაუყრიდი, ბოლო რო არ მომეშავრებინა, მობრუნდე-

ბოდა და გარდიგარდმო წავილოდა ტივი (ზ. ხანდ.).

ბორა-ბორა ერთგვარი თამაშობა. ბორა-ბორასა ვთამაშობდით, ოთხი თვალახვეულია, ოთხი — თვალხილული; ერთი თვალხილული მიაწევს თითით ზურგზე ერთ თვალახვეულს და დაუძახებს: „ბორა-ბორა, ვის მიჰყავხარ?“ — უნდა გამოიციოს (ზ. ხანდ.).

ბორბალ-ი, **ბორბალა** ლობიოს ამოსაზველი ჯოხი, ბოლოში დატოტვილი. ბორბალი ლობიოს ამოსაზველათ იციან, გათლიან ჯოხსა, გაუკეთებენ თითებივითა და ბორბალა (საგურ.). ბორბალა ძიენ საადვილო არი ლობიოს ამოსაზველათა (გრაკ.); აგრეთვე კავთ.

ბორბოტ-ი უთავბოლოდ სიარული, ბორიალი (ბევრისა). როცა ბევრი ხალხი არიან სახში, მერე თუ მორბედებიც არიან, ირევიან, ეგრე ბევრი ხალხის არეულ სიარულს ბორბოტს ეტყვიან (კავთ.).

ბორდოს-ი მსუქანი და დუნე, მოშვებული. ჩვენებიანთ ნატოი ბორდოხი ბავშვია (ბეგ.).

ბორიალ-ი იგივეა, რაც ბორიაყი. უნდა დაგვესველებინა ზომე ცოცხი და ისე გადმოგვეწმინდა, ბორიალი არ ახსვლიყო (ოდ.); აგრეთვე ტყვ:

ბორიაყ-ი ჰაერში ავარდნილი მტვერი, ბლღვირი. ბორიაყი იგივე მტვერია (თამ.).

ბოსელა კენჭაობის ილეთი-მარცხენა ხელის გაყოლებით (იდაყვიდან ნეკამდე) გამწკრივე-ბული კენჭების აყვანა თითო-თითოდ ან ორ-ორისა ერთად (ძეგ.).

ბოტორო დიდი სიცხე, პაპანაქება. ძრიან დიდი სიცხე რო ჩამოღგება, გეგონება გახურებული თონეაო, ბოტორო ის არი. (ხანდ.). რა ბოტორო სიცხეა, რა ძრიან დაანთო! (ხანდ.).

ბოლდარა, ბოლდარო 1. უპატრონოდ მიგდებული, მოუვლელი, გაპარტახებული (კარ-მიდამო, სახლ-კარი...). უპატრონოთ რო გახდება მამული, ქვეყანა რო იქ დადის, მოუვლელი რუა, ის არი ბოლდარო, სანახიხო (ქვეში); აგრეთვე ტყე. 2. სახლი, სადაც დაუკითხავად შედიან; თავშესაყარი, თავშესაკრები. ნინანათ სახზე იცოდნენ, ბოლდაროა იმი სახლიო, იმითვინა, რო ბევრი ხალხი მიდიოდა და მოდიოდა (ატ.). ჩემი სახლი რა ბოლდარა გაიხადეს, რო გააქთ და გამოაქთ! (კავთ.); აგრეთვე მერ., ოძ. 3. ბუა, ბავშვის შესაშინებელი საფრთხობელა. ბავშვ ვაჩუმეფთ, მითამ ბოლდარო მოიდაო და შექჭამსო (ოძ.).

ბოლდარაობა მისვლა-მოსვლა, ხმაური, ყაყანი, აურზაური. სიტყვაზე, სახში მოიყარეს თავი ხალხმა, გააქთ და გამააქთ, ურევენ იქაობასა, მაგას ეტყვიან ბოლდარაობასა (კავთ.). მე მეგონა, გავერთობით, ბევრი ვიქნე-

ბით-მეთქი, მაგათ კი ბოლდარაობა დაიწყეს (კავთ.).

ბოლზარო იგივეა, რაც ბოლდარა (მნიშე. 2). ჩემი სახლი ბოლზაროა, ვისაც რა დროს უნდა, მაშინ მოვა (ქემ.); აგრეთვე ახალშ.

ბოლოლა 1. მსხვილი, მრგვალი (თვალები). ბოლოლა თვალები აქ მაგასა (ძეგ.). 2. მსუქანი, თავმსხვილი (ხარი). ბოლოლა ხარი — ლამაზი არი, დაბოლოლებული, ბუნწულა რო არი, კოხტა (ძეგ.).

ბოლრა მსუქანი, დიდთავა, ჩვეულებრივ, ძალლი. მსუქანი ძალლი რუა და დიდი თავი აქ, აწორეთ იმითანა ძალლსა აქვიან ბოლრა (წილკ.). თელი უბნი ძალები სუ დაჯენჯილები აყავ ჩვენ ბოლრასა (წილკ.); აგრეთვე ძეგ.

ბოყვი 1. ფიცრულ სახლში: ვერტიკალურად დაყენებული სქელი ფიცარი, რომელშიც ორივე მხრიდან კედლის ფიცრის თავები ჩასმული, აფრა. ხის სახს აქ ბოყვი, სიგრძეზე რო ფიცარი უყენია ფანჯრეფს შორის (ქემ.). ბოყვეფში ძელეფს ჩავაწყობდით, მერე ზეითაც გაუკეთებდით საგვერდეფსა და გადავხურამდით ყავარს ან წალანს (ბებნ.). 2. კრიჭა (წისქვილის ხვიმირის ძირში მიკრული პატარა ღარი მარცვლეულის სადენად). ხვიმირიდან ბოყვიში ჩადის მარცვალი და იფქვის (ხც.).

ბოშედ რბილად, ლმობიერად. შენა ძიენ ბოშეთ ექცევი შეი-
ლევსა (მერ.).

ბოძანძარ-ი ქვაბის ჩამოსა-
კიდი — ორი პატარა კაპებიანი
ბოძი, რომელზედაც გადებულია
ლატანი. დაეარჭობდით ორ პა-
ლოსა, ზოლოთ ორკაპი უნდა ყო-
ფილიყო, ზედ გადაედებდით
ჯოხს და ქვაფს ისე დავიკიდე-
დით; ეგრე გაკეთებულ ჯოხსა და
პალოფს ვეძახდით ბოძანძარსა;
შეუნთებდით ქვეიდან ცეცხლსა
და საჭმელს ვაკეთებდით (კავთ.).

ბოჭკო ცა, ძირი ქუდისა.
ქუდეფსა აქ ბოჭკოი, ნაბდი
ქუდსაცა აქ, გალიბანდი ქუდსაცა,
ი ცა რო აქ ნაჭრითა ამოკერე-
ბული, ის არი ქუდის ბოჭკოი
(ერთაწმ.).

ბოხოსა 1. დიდი, მსხვილი
რამ. ისეთი სხვილი თუთა სდგმი-
ათ სოხიანთა, რო, ბოხოსაი!
(ტყე.). ბოხოსა კაკლები გადმამი-
ყარა სხვენიდანა (კარალ.). ერთი
უნდა მოგდო მაგ ბოხოსა თავში
(ალი); აგრეთვე ძეგ. 2. ეტყვიან,
ვისაც დიდი თავი აქვს. ბოხოსა,
შე რალა გაჭყვიტიწეფს? (ტყე.).

ბოჯიჯბ-ი საყრდენი, საბრ-
ჯენი. ბოჯიჯგი მისცა საქათმეს,
რო არ წაქცეულიყო (ჩუმათ.).

ბჟანტმ თბილი, უგემური,
ნადგომი წყალი. გამოყოწავს წყა-
ლი მიწიდანა, მერე ნელანელა
მოემატება, პატარა ჭაობივით
კეთდება. ბჟანტე წყალი და-

სალევით არ ვარგა, არც მოსარ-
წყავათა (კავთ.). იობაანთ ვენახის
ბოლოზეა ბჟანტე წყალი (კავთ.).

ბჟირდებ-ა ძალიან სწრაფად
ბრუნავს (თითისტარი). თითის-
ტარი მძიმეთ არი ეხლა და განა
ეხლაცა ბჟირდება (ატ.).

ბჟო, ბჟუბ გარეული მსხალი
ერთგვარი. ბჟო გარეული მსხა-
ლია, მწარეა ძალიანა, გვიან
მწიფდება (ქემ.). ბჟუა — მსხალი
არი, ტყეშია ზომე უფრო, ბაღეფ-
შიცა აქეთ, ფაშარი მსხალია; რო
დაყრიან, შეინახავენ, დაფაშრდე-
ბა, დაყვითლდება, ლამაზია, წი-
თელგვერდაი (ერედ.).

ბჟუტა ჭრაქი. კრუჭკას რო
ეძახიან, ის არი ბჟუტა (ქვეში).
რას შერება ე სინათლე, ეგვც
ხო ბჟუტა არ არი, ხან ეენტება,
ხან ჩაქრება (ქვეში).

ბრაზამ-ს ცეცხლავს, ხეთ-
ქავს. ჩემი ქმარი ეხლაც იქ არი
და ბრაზამს ღვინოსა (საგურ.).
ლობიო ქვაფშია მანდა და ბრა-
ზე! (ლამ.). **ბრაზმა:** ბრაზვა კი
უნდათ და, ანაღვლე, საიდან მო-
დის! (კარალ.).

ბრაზიან-ი 1. მეტად მჭრე-
ლი, ბასრი (დანა). უი, ბრაზიანი
დანაა, ხელს გაგიჭრის! (ძეგ.).
2. ძალზე მსუსხავი (ჭინჭარი).
ზოგი ისეთი ბრაზიანი ჭინჭარია,
რო ხელს ვერ მიაკარებ (ძეგ.).

ბრალაყრილ-ი ვისაც ბრა-
ლი არ მიუძღვის, უდანაშაულო.
მე ბრალაყრილი ვარ შენთანაო,

ვეტყვიტ ზომე, როცა უღანაშაულო ვართ (ატ.). გეუბნევი, ასე მოიქეცი, შენ ჯანაბისკენ მიგაქვს თავი, კისერი რო მოიტეხო, მე ბრალაყრილი ვიქნები (ტყვ.).

ბრალს აიყრის პასუხისმგებლობას მოიხსნის, განზე გაღება. საქმე რო არი გასაკეთებელი, შენ რაც გინდა ქენიო, ბრალს აიყრის, სხვას დააკისრებს (ბროწლ.); აგრეთვე ძეგ.

ბრაცუნა 1. ვინც ბარბაცით, ძლივს დაღის. აი ჩვენი ზაქია ბრაცუნაი, დილას მოიგო და ძლივ დაბრაცუნებს (კარალ.). ბრაცუნა ბებერი სად არი, სადაც ეგ არ დაბრაცუნებს! (ტყვ.). 2. უაზროდ, უთავბოლოდ მოსიარულე. ბრაცუნაი: რა არი? უაზროთ რო დაღის, ახალგაზრდაც დაბრაცუნოფს და ბებერიცა (ხაშ.).

ბრბო ბული, აღმური. პატარა სახლი აქთ, ესე, ემოდენაი და სიცხის ბრბო ტრიალუფს სულა (საგურ.). ჩამაიდრუბლა და ბრბო დატრიალდა სიცხისა (საგურ.).

ბრეთელა 1. დიდთვალეება. ბრეთელა დიდთვალეებიანი ადამიანია (დ. თონ.). 2. ელამი. ელამს ბრეთელას ეტყვიან, დიდთვალეებას — ბრიალასა (ბროწლ.); აგრეთვე ძეგ. 3. მოგრეხილი, მობრეცილი. ბრეთელასა ან თვალეები აქ დაბრეცილი, ან თითონ არი მობრეცილი (ძეგ.).

ბრემს ბააღმნს, ბაატანინემბს უცბათ გაათავებს, ბოლოს

მოუღებს. რა ქალია ვერაი, ქვეყნი ლობიო ეყარა გასარჩევი, დაჰკრა სარი და ხელათ ბრე გააღინა (კავთ.). დაადგა ეს ბიჭი შეშასა დასაპობათა და ხელათ ბრე გაატანინა (მერ.).

ბრიდა მტკიცე ძაფი (ან წმინდა მავთული) თიხის მოსაჭრელად. თიხას ძაფით სჭრიდნენ წინათი და ეძახოდნენ ბრიდასა; კოჭის ძაფი იყო მაგარი, ეხლა მართულით, წმინდა მართულით ეჭრით (მეჯვრ.).

ბრმა კვირტი (მარცხალი...) გაუშლელი, გამოუსვლელი (კვირტი), გაულიეებელი (მარცხალი...). კაი კვირტი ზო წინ მოღის და მალე უნდა გადაიშალოს, ისა გვიან იშლება, ის ბრმა კვირტი (ატ.). — რაც ბრმა ალაო იყო, ცალკე გავაზმე. — როგორ გამაარჩიე მერე ბრმა და გამოსული? — ავჩენჩხე და რაც გამოსული იყო, სუ ერთმანეთზე იყო გადაბმული, ძირში ბრმა დარჩა (კარალ.).

ბრმაყრუობა ჩამორჩენილობა, უმეტრება, სიბნელე. როგორა, კაცო, ბრმაყრუობა ხუ არ არი, ყველამ იციე, რუ ეგ კაცი მაგ საქმეში ალალ-მართალია (წილკ.); აგრეთვე სურ., ხაშ.

ბროღიალ-ი უთავბოლოდ სიარული, ხეტიალი. დაიწყებდა ეგ ბროღიალსა უხეიროთა კოპერატიფუშია და იმითეინ დაუგვიანდა ამღენი ხანი (წილკ.). რათ იცი

უდრო-უდროთ ბროდიალი, დაღამ-
დეს, მოდი შენ ცოლ-შვილში და
იყაი (ტყვ.).

ბუზნაობა ბლლამუნი. დაიწ-
ყეს კაცებმა შიგ შუა წყალშია
ბუზნაობა და ბურგანაობა (მერ.).

ბუზბრ-ი ცხოველის, ფრინვე-
ლის ტილი. ბუგრი პატარა თეთ-
რი კბენარევით არი, რასაც კი
გაუჩნდება და დაეხვევა, სუ იქე-
ქებიან (კავთ.). ი ოხერმა ბუგრმა
ერთხელა ვალოდიას კრუხი მოკ-
ლა კრუხობაში (კავთ.). **ბუზბრი-**
ბანი: ბუგრიანი — ტილიანი, ტილე-
ბით საესე ადამიანი (დ.თონ.); აგ-
რეთვე ალი, საგურ., ტყვ.

ბუღნაპ-ს, **ბუღნი-ს** ბუღო-
ბრივად თესავს (ლობიოს, კარ-
ტოფალს და მისთ.). ვენახში ლო-
ბიოსა ბუღნამენ, სამ-სამ მარ-
ცვალს ჩააგდებენ, დაბუღნა ჰქვია
(ყანწ.). ლობიოსა ვბუღნით ხომე
ჩვენა (დის.). **ნაბუღნი:** ლობიო.
ისია აღაღანებული, რო იტყვი,
გასაფხულის ნაბუღნიაო (ტყვ.);
აგრეთვე კარალ., ქორ.

ბუზხ-ი ფუტკარი. ბუზის მოვ-
ლა ადვილია, ხოლოთ ცოდნა
უნდა, კაი თაფლი იცის აქა, ნა-
ირ-ნაირი ხეხილი და ყვაილები
არი (რუისი); აგრეთვე ვარ.

ბუზხა ვაზის საადრეო ჯიში;
აქეს მომცრო, წერილი, შეემარ-
ცვლიანი მტევანი. ვაზის ჯიში
არის ბუზაი, ადრე მწიფდება,
ტკბილია (ზ. ხანდ.). ისა ბუზა
ყურძენია, შავია და თეთრი წვენი
აქ (მეგ.).

ბუზარა იხ. ა ბ უ ზ ა რ ა .

ბუზარაკვებ-ა გამწარებით
დარბის (ბუზანკალისაგან დაკბე-
ნილი საქონელი). შდრ. ბუზარა.
ბუზარა რო საქონელს უკბენს,
საქონელი ბუზარაუდება. ვერ მიე-
წევი მერე იმასა, ისე გარბის
(ტყვ.).

ბუზარაკვ-ს იგივეა, რაც
ბ უ ზ ა რ ა კ ვ ე ბ ა . ბუზარაობენ
ძროხები, ვინ მიეწევა იმათა
(დად.).

ბუზბუზებ-ს ირევა, მოძრა-
ობს ბევრი. როცა ადამიანს უნდა,
ღაშინ გასწყდება ხომე, როცა არ
უნდა, მაშინ ბუზბუზებენ მანქა-
ნები (იკ.). სტალინირში ისე ბუზ-
ბუზებდენ მანქანები! (ტყვ.); აგ-
რეთვე კარალ.

ბუი-ს გამწყრალია, იბუტება,
ცხვირს უშვებს. ბუტიახეა ეა
ნათქომი; რო გაიბუტება და ყვე-
ლაა უბუზუნეფს, იმაზე იტყვიან,
ბუისო (წილკ.). პატარძალი ტყუ-
ოდაო, ისივ თითონ ბუოდაო, წო-
რეთ ეგეა შენი საქმე. შენა ტყუი-
ხარ და ისივ შენა ბუიხარ?
(წილკ.).

ბუილა ეტყვიან მოფერებით
ბავშვს, რომელსაც დიდი თავი
აქვს. ბუილასა დიდთავიან ბავ-
შვზე ვიტყვით მოფერებით —
ბუილა, ბუილა, ბუილა — და თავზე
უსვამენ ბავშვს ხელსა (ლამ.).

ბუკნა ულამაზო, შეუხედავი
(ადამიანი). ჩვენ თალიკოსა ბუკ-
ნას რო ვეძახით, ულამაზო არ
არი, მაგრამა არც უიმისუა (კარ.).

ბუნა გაუგებელი, მიუხვედრელი, უბირი. ბუნა იმითანა კაც ვეტყვი, ვინცა გამოუსვლელია, არა იცია რა (წილკ.). ნამდვილი ბუნაა ი ჩვენებთან სიძე, იმი კარებ წინ ვიდექი და ერთი არ მი-თხრა, წამო შინ, დაღლილი იქ-ნებიო (წილკ.).

ბუნბლ-ი ფქვილის ჭია. ბუნ-გლი რო აუჩნდება ფქვილსა, ეგრე რო დაჰხელო, არ ეტყობა და ხელ რო დაარტყამ, ეგრე აფუვ-დება; შავი ჭია არი პურისაი (ოდ.).

ბუჟღ-ი 1. ქაფი. წყალი ქაფს რო იკეთეფს, ბუჟღი იმასა ჰქვია; ღვინოსაც რო აქ ქაფი, იმაზეც იტყვიან ბუჟღსა (ატ.). **ბუჟღი**-ანი: ლიმონათს რო აქ ქაფი, რა ბუჟღიანიო, აქა ეგრე იციან ხო-მე (ატ.). 2. ამობურცული, ხშირად ჩირქოვანი გამონაყარი კანზე. მუწუკივით არი და დაიბუჟდება, მიემატება და მიემატება, იმას ვე-ძახით ბუჟღსა (ბროწლ.).

ბურბანაობა ხუმრობით ჭი-დაობა, ბლადუნი. დავაწვენ თუ არა ამ მაიმუნეფსა, დაიწყებენ ლოგინში ბურგანაობასა, სუ და-ხეულიდა არის ამათანა ლოგინი (მერ.). დაიწყეს კაცებმა შიგ შუა წყალშია ბუბნაობა და ბურგა-ნაობა (მერ.).

ბურღლა: ერთი ბურღლა აღარა ჰქავეს ერთი ფრთაც კი აღარა ჰყავს (ქათამი...). ერთი ბურღლა აღარა მყამს, ისე დამი-ჰუზა ჭირმა ქათმები (ტყვ.).

იმის ბურღლა არ იყვეს, იმის ბურღლა არა ვნახო! დაიკარგოს! არ დამენახოს! შენი ბურღლა აღარა ვნახო აქა! (ტყვ.).

ბურსო აბრეშუმის ერთგვარი ქსოვილი; თხელია და ხმელი. ბურსო ძვირფასი აბრეშუმი იყო ხაბარდის დროს; ფერად-ფერადი იყო, ხოლოთა სადა; ვისაც უნ-დოდა, მოქარგამდა, როცა კაბას შეკერამდნენ; საბნის პირადაც ძა-ან ლამაზი იყო (კავთ.). პირის-ფერი ბურსოს კაბა მქონდა, რო გავივლიდი, სუ მიყურებდნენ, ისე მიხდებოდა (კავთ.).

ბურცელა წერილი გამონაყა-რი. ბურცელები როა თეთრთა-ვიანი, იმას დააყრის ხომე ტანზე (დის.).

ბურძღალა ბურძღლიანი, აბურძღნილი. ჯერ აგეჰავება ის ალაგი, ბურძღალა მატლმა ხაცა გიკმინა, მემრე დაგიწითლდება და ამოჯდება ხორცი ალაგ-ალაგა (წილკ.). ერთი ბურძღლა ხბო ჰყამთ და უკვირთ (ქვეში).

ბუსიან-ი 1. ავადმყოფი, სნე-ული. რო არ ვარგა და ვერაფერს აკეთეფს, როცა არ შეუძლია, და-იბუსება და დადის, საქონელიც ბუსიანია ეგეთი და ადამიანიცა (ბროწლ.). 2. საცოდავი, საწყა-ლი; უხეირო. ერთი ბუსიანი ხბო გდია და მაგითვინ ვერ მოგივ-ლიათ (ალი). ერთი ბუსიანი გო-ვო ჰყამს, იმას კი ჰგონია, მზეთ-უნახავი მიზის სახშიო (მერ.).

ბუსნა გაუგებელი, უეიცი ადამიანი. შე ბუსნავ, შენა, ზო ვითხარი, ტასუას არაფერი უთხრა-მეთქი! (ძეგ.); აგრეთვე იკ.

ბუსტარა მიუხვედრელი, შტერი, აბუეტი. რო ეტყვიან და ვერა ხვდება, რა ბუსტარა ხარო (ქემ.). ბუსტარა, შენ თუ მიხვიდოდი, განს გაიტანდი, რას ამოფ! (ტყვ.).

ბუტუა უშნო, დონდლო, მოუხერხებელი. ბუტუას ეტყვიან საწყალსა და უბედურ ბაეშუსა, არაფერი უნო რო არა აქ (ზერ.). აბა, რა უნდა გამიკეთოს ამ ბუტუამა (ზერ.).

ბუტუტი-ი დიდი, კოკისპირული წვიმა. რო წაშოვა ისეთი დიდი ავღარი, თითქო თელი ცა დაბლა ჩამოვიდაო, ეგეთ ავღარზე იტყვიან, ბუტუტი მოდისო (კავთ.). ნეტა სად უნდა წახვიდე, ვერა ნახე, კატაულაზე რა ბუტუტი მოდის!? (კავთ.).

ბულდაჯანა 1. მათხოვარი. რო დადიონენ ზომე მათხოვრები, იმათ ვეტყოდით ზომე ბულდაჯანასა (საგურ.). აგეო, ბულდაჯანა მოდისო და ჩაგვამს ტომარაშიო და წაგიყვანსო, ბაღლი რო იტირებდა, იმას ვეტყოდით ზომე (საგურ.). 2. დამონძილი, დაკონილი. ამდგარა და იმ ბულდაჯანა კაცს გააყოლია ეს მასწავლებელი ქალი (ბიწმ.); აგრეთვე საგურ. 3. ეტყვიან მსუქან გოგოს. ბულდაჯან, სად იყაი აქამდისა? (ტყვ.).

ბულუტა დაუკოდავი მოზვერი სამ წლამდე. სამ წლამდე ბულუტა ითქმის (ძეგ.). აგერა, ჩვენი ბულუტა მოდის (ძეგ.).

ბუს-ი შტერი, სულელი, ჩერჩეტი. რო დაუძახე და ვერ გაიგონეფს, ან ყურაგდებას არ მიაქცევს, იმას ეტყვიან ბუსა (იგ.). რახანია ვუძახი მაგ ბუსა, მაგასა, და ვერ გავაგონე (იგ.).

ბუსი-ი 1. თმის ბეწვი; საერთოდ, თმა. წადი ისე, არ ჩამიყარო ბუსები საჭმელშია! (მერ.). ნეტა ის ჩამაგდებინა ხელში, ერთი ბუსები გავაცალო! (ქემ.). 2. მეტიხმეტად წვრილი, განუეითარებული (მცენარეული). ხახვი, ე ვერანა, ისეთი ბუსები დგა, რო აღარ ეღირსება დასხვილებათ (კავთ.); აგრეთვე ტყვ.

ბუსკა იტყვიან ქალზე, რომელსაც თმა, ჩვეულებრივ, გაწეწილი აქვს. მაგ ბუსკას გამამცხვარი პური არც იჭმევა; მგონი, სუ თმებით იყოს სამხეი (მერ.). სუ ეგრე გაწეწილი დადის ეგ ბუსკა, ეგა! (მერ.).

ბუსუწები სცვივა იტყვიან, როცა ძალიან რცხვენიათ, ერიდებათ რისამე. ბუსუწებილა მცვიოდა სირცხვილითა, ეგ რო ელაპარაკებოდა, შემარცხვინა ამ თანგადასაყოლმა (ალი). ეხლა ბუსუწები მცვივა, მაგრამა რა უყო, ჩემთვინ რა მაქ, მაგათ რა მიუტანო? (ტყვ.).

ბუჭუნტი 1. ქობი. თელი

თავისი სიცოცხლე სუ აშენებდა და მაინც ბუჭუნტოში დატოვა ცოლ-შვილი (კავთ.). ერთი ბუჭუნტო სახლი უღვათ და იქ უნდა მიიყვანონ პატარძალი (ძეგ.). 2. მიწური საქონლის სადგომად. საქონლითვინ თუ გააკეთებენ მიწურსა, იმას ეძახიან ბუჭუნტოსა (იგ.).

ბუსუა 1. მსხვილი ფუტურო კუნძი. ხეს რო მოვშჭრით ტყეშია, დარჩება ძირი; ის ძირი რო დალკება, ბუხუა ის არი; ჩემ ქმარ მოქონდა ზომე ბუხუები მიენ სშირაათა (ატ.). ბუხუა დიდი ხეა; ცოტა რო მომპალია, მოჭრილია, ან შეიძლება სუ მომპალი იყვეს და იღგეს, მაინც ბუხუაა (საგურ.). 2. დიდი, მსხვილი. ბუხუა კაკალიაო; ადამიანზეც კი გვითქვია, რა ბუხუა ადამიანიაო, შეტადრე — ბავშუზე (ატ.).

ბუსუნ-ი ბუზღუნი, ჯაჯღანი. ცისომ იცის ბუხუნი, ერთი წესიერთათ არ გაქცემს ხმასა (მერ.). ნუ იცი უშნო ბუხუნი, სწორე პასუხი მიეცი ზომე ადამიანსა! (ტყვ.).

ბუსუნებ-ს ჯაჯღანებს, წყრება; ყვირის. რამე რო გაუფუჭდება ოჯახში, ცუდ გუნებაზე დაღება და მერე უკვე ყველაფერზე ბუხუნეფს (კავთ.). უბუსუნებს: რა დედამთილივით მიბუხუნეფ? (ტყვ.). ნეტა რა დაგემარ-

თა, დედაკაცო, რა ყველაფერზე უბუხუნეფ ე ბალღეფსა? (კავთ.). **უბუსუნებ**: დედაჩემი რო მებუხუნება, დედამთილი რო იყვეს, არ ვიცი, რას უზამ (ტყვ.). რა იყო, ქალო, რას მებუხუნები, თუ იქ გაგაბრაზეს, მე ზო არა დამიშავებია-რა! (მერ.); აგრეთვე ლამ, წილკ.

ბუჯღა სქელი, ხშირი (ქოჩორი...). აფსუს, ბიჭო, რა აქ მაგი დასაწუნი, როგორი ბუჯღა ქოჩორი აქ, მარტო მაგი ქოჩორი ღირს ერთ ქალათა! (წილკ.).

ბლაპ-ი თავგის მსგავსი ცხოველი ერთგვარი (ყანჩ.).

ბლაპან-ი 1. სულიერი (საქონელი, ფრინველი). ბლაპანი აღარ დატოვა სახში, ყველაფერი გაყიდა (ტყვ.). 2. სინსილა, სახსენებელი. ბლაპანი გაწყდა ხალხისაი, კარები გამოიკეტა (ქვ. ჭ.).

ბლუნელა მობღუნძული, მოკუნტული, მოღუნული. ბლუნელა ის არი, რო დაიკუზები, მუხლეფსაც მოხზრი, რო დაბლა დაიხაზო და ხელების მოშველებით გაიქცევი მოღუნული (წილკ.). ბლუნელა რო გარბოდა, მაშინ შავაწარ თვალი (წილკ.).

ბლუნკ-ი პატარა, დალეული. იმ ბლუნკ მიშასა ეგეთი გოგო ვინ მისცა? (ალი). ეს რა ბლუნკი პურები დაუცხვია? (ტყვ.); აგრეთვე ზერ.

3

ბაბბელრანგებ-ს გააფუჭებს, გააოხრებს. გაბბელრანგეს ბავშვებმა ლოგინი, ფეხით დადიან ზედა (კარალ.). ეს კაბაც რო გაიკარი და გააბბელრანგე, სხვაგან რო წახვალ, რა უნდა ჩაიცივა, შე ბებრანგო, შენა! (ქიწნ.). **ბაბბელრანგებ**მბა: ჩემი პალტო ძაან გაბბელრანგდა და არ ვიცი, რა ვქნა (კავთ.). რა უშნოდ გაბბელრანგდა ჩემი კაბაი; ორი კვირა არ არი, რაც ვიყიდე! (ძეგ.). **ბაბბელრანგებ**მბა: ტანისამოსი რო გახუნდება ძაანა, ფერ დააკარგამს და გაიხეხება, მაგაზე ვიტყვით გაბბელრანგებასა; (წილკ.). **ბაბბელრანგებ**მბა: რო დაძველდება ტანისამოსი, გახუნდება და გაუბედურდება სიძველითა, ეტყვიან, გაბბელრანგებული არისო (მეჯვრ.). ისეთი გაბბელრანგებული ტანისამოსი ეცვა, მუშაობი დროსა ი ინჯინერსა, სუ არ ეტყობოდა ნასწავლობაი (ერთაწმ.); აგრეთვე ატ., ზ. ხანდ., ტყე.

ბაბბოლდარაპებ-ს გააპარტახებს, გაავერანებს; ქვეყნის თავშესაყრად გახდის (მდრ. ბოლდარა). ნუ გაბბოლდარუე სახლი, ქვეყანა ნუ მოვიდის! (კარალ.). **ბაბბოლდარაპებ**ს: ისე გამიბოლდარავეს ვენახი, რომა თელი სოფლის გზა გახადეს (მერ.). **ბაბბოლდარაპებ**მბა: ბაღს რო ღობეს შემოაცლი, გაბბოლდარაუ-

დება, საქონელი დაიწყევს სიარულსა შიგა (ტყე.). **ბაბბოლდარაპებ**მბა: გაბბოლდარავეებული ააქ სახლი, ალია და მუსია მაგი სახში იყრის თავსა (ტყე.); აგრეთვე ატ., მერ., ქემ.

ბაბბორელობ-ს მტვერს, ჩელხს გააშორებს ლობიოს (პურს...). ლობიოს გადმოყრი ზევიდანა და ქარი წაიღეფს, რაც მტვერი იქნება ლობიოსი, გააბრელოვებ (ჩუმათ.).

ბაბბენთებ-ს ძალიან გაახურებს. ისე გაუგენტებია თონეი, რო ეხლა უნდა თუთქი მოაყაროს, რო პური ჩააკრას (ბროწლ.). **ბაბბენთებ**მბა: გაგენტებული ჰქონდა ფეჩი (ბროწლ.).

ბაბბპირღებ-ა გაანჩხლდება, გააელება. ვინმე რო მოუკვდება, გაავპირდება, მა რა იქნება!? (ბროწლ.). **ბაბბპირღებ**მბა: ზოგი ქალი არი ავი, გაავპირებული, რო სუ ილანძდება, სუ იწყევლება (ბროწლ.). აი, ეგე არი გაავპირებული ეგა (ქორ.); აგრეთვე ატ., ძეგ.

ბაბბჭირღებ-ა გამიზებდება, გართულდება (ავადმყოფობა). დაუსივდა თუ არა დედაჩემსა, ესა სიზმრის დამწვარია და გაავჭირებულაო (ძეგ.). **ბაბბჭირღებ**მბა: რო აღარ მორჩება და გამნელდება სატკივარი რამე, ის არი გაავჭირება (ქორ.).

ბაათაჰნიერამბ-ს¹ 1. სარგებლით გაასესხებს. ქალი თავი სათაენომ გაათაენიერეფს, გაასესხეფს სარგებლითა (წილკ.). 2. დახარჯავს, გამოლევს; მოსპობს. ფულსაც რო დახარჯამს და საქონელსაცა, ყველაზე იტყვიან, გაათაენიერაო (ოდ.). სუ გაათაენიერა წიწილები კრუხმა, აღარაფერი დარჩა ამ დასაწველსა (ძეგ.); აგრეთვე კარალ.

ბაათაჰნიერამბ-ს² გაათამამებს, გაანებიერებს. ძან გაათაენიერებენ ზოლმე ბეშვსა (ქემ.). **ბათაჰნიერამბული**: ეგრეა გაათაენიერებული მამისაგან, ველარაფერი გვითქვია (ქემ.).

ბაბამამამბ-ს გააკრიალებს, დაწმენდს. როგორც კი მაიყვანეა, მაშინვე თავი ხელი დაატყო, საცა კი რამ აქონდათ, სუყველა გააკამკამა (წილკ.). **ბამამამამბა**: გაკამკამება ის არი, რო კარქა გადრეცხამ, სუ ბზინვაჲ დაწყებინეფ (წილკ.). **ბამამამამბული**: ოჯახში რო შახვალ და სისუფთავე გეცემა თვალშია, იტყვი, რო გაკამკამებულიაო (წილკ.).

ბამამამბული-ს გააჯიუტებს, გააკერპებს, გააჯიქებს (შდრ. კემუტი). რამ გააკემუტა ესე, ვეხვეწებით, მოათრიე ვინმეო და გაკემუტდა, არავინ არ მოყვამს (ტყვ.). **ბამამამბული**: გაგზანი სადმესა და არ მიდის, გაკემუტდება (ატ.). **ბამამამბული**: აგრემც ეს დაემარხე, ერთ სიტყვას ველარ ვაგონეფ, ესე გაკე-

მუტებული ვისა გავ, ვისა? (ტყვ.); აგრეთვე კარალ., ძეგ.

ბაბაკიჰიჰიჰი-ს თხელ, წყალ-წყალა კერძს გააკეთებს. ვინ გააკიევივა ასე, არაფერი შიგ არ არი (ძეგ.).

ბაბაკიჰიჰი-ს იგივეა, რაც დააკოჰიტებს. გუნდეფს რო ამოვიდეთო ხინკლის ცომისასა, ჯერ გავაკოჰიტებთ, მერე კარქა ვავთხელეფთ (ოდ.).

ბაბლაღლაჰი-ს ზერელედ გარეცხავს; გაავლებს. ისე გაავლაღვა სარეცხი, ნაწეწი საპონი არ შეყოლია (კავთ.). გაარხიეთ, შვილო, გაალავლავეთ და ამოწურეთ მალე ბარემა! (ხც.); აგრეთვე ტყვ.

ბაღელქიქი-ს გააცივებს (კერძს, წყალს...). სანამ კარქა არ გაალელქიეფ საჭმელსა, მაგიდასთან არ მოხვალ (მერ.). **ბაღელქიქი**: რაკი გაღელქიქდება, მემრე გინდა ჭამეთ, გინდა არა, მე კი ველარ შეეჭამ და! (წილკ.). ეს წყალი სულ მთლიანად გაღელქიქებულა და როგორღა დავიბანო? (ტყვ.). **ბაღელქიქი**: ატყდა ჩხუბი, შუა პურიჭამიდან წამოვიშალენით, რო დავსხედით მეორეთ, გაღელქიქებულ კერპეფს პირი ველარ დავაკარეთ (მერ.); აგრეთვე ოდ., საგურ., საკორ., ქემ.

ბაღლიჰლიჰი-ს პირამდე გაავსებს (ჭურჭელს), გაალიციციებს. როგორ გაგილიჰლიჰებია, აღამიანო, წაღება აღარ უნდა?

(ტყვე) **ბაშლიპლიპებს:** გაუ-
ლიპლიპა დილასა ჯამები რძითა
და დაუდგა ორთაენებსა (ტყვე).
ბაშლიპლიპება: იმათ თვალე-
ში იყვეს, რა არი იმი გალიპლი-
პებაი? (კარალ.). **ბაშლიპლიპე-**
ბაშლი: ერთი გალიპლიპებული
ჩაფი ჩაუტანა, მაწონი არ იყო,
მაგრამა დო ხო იყო! (ტყვე); აგ-
რეთვე ქვ. ჭ., ჩუმათ., ხაშ.

ბაალოლიპება-ს, ბაალო-
ლუაპება-ს დაზელილ ცომს
(თიხას...). გრძლად დაამრგვა-
ლებს. დიდედ, სუ უნდა გაალოლია-
ვო? (ერედ.). გუნდას მე ამოვი-
ლებ და შენ გაალოლუავე თიხა
(ტყვე). **ბაალოლუაპებული:** ეს
როგორი გალოლუებულია, კოხ-
ტათ ვერ გამოუყვანე ყუები?
(ტყვე); აგრეთვე კარალ., სად.

ბაალოლ-ი კვამლის (აღის)
სუნის მქონე (საჭმელი). აღზე
რო მოხარშავენ საჭმელსა და
აღის სუნი აქ ხოლმე, გააღუ-
ლი ის არი (ატ.). საჭმელში რო
ბოლი ჩავარდება, აღის გემო აქ,
იტყვიან, გაალოლიაო (კავთ.); აგ-
რეთვე ბროწლ.

ბააპდეპება-ს ძალიან გაახუ-
რებს, გაავარვარებს (თონეს, ღუ-
მელს...). რა, ბევრი ქქონდა ფიჩ-
ხი, რო თონე გაგიმდეპება?
(კავთ.). რა არი, რო ვგრე არ
გაამდეპო თონე?! (ზ. ხანდ.). ბა-
ცდეპდება: ძალიან რო გახურ-
დება თონე, იტყვიან ხომე, რო გა-
მდეპდაო (კავთ.). ოპო, პო, პო, არ
გამდეპდა თონე! (ძეგ.)

ბაამტპირება-ს კარგად გა-
ლეწავს. ისე გაველეწე, ისე გავე-
ლეწე, სუ გავეამტყერე (ძეგ.).

ბაამტპნარება-ს მოკლავს,
გათათეებს. შიგ გულში დაუკ-
რავთ, შიგ გულში, იქვე გაუმ-
ტყნარებიათ (ბროწლ.). **ბამტპ-**
ნარდება: იქვე გამტყნარებულა,
დაურტყამთ თუ არა (ბროწლ.).

ბაამჩვილება-ს ჩვილს ვახ-
ლის (ცომს). გაამჩვილე, თორე
პური დაიდრიჯება (ტყვე). **ბამ-**
ჩვილდება: ისე გამჩვილებული-
ყო, რო სუ წურო-წუროდ წავი-
და (კარალ.). **ბამჩვილება:** მა-
კარი რო მოგიზელაია, გამჩვილე-
ბა დასჭირდება, ცოტა წყალი და-
ჭკარი (ტყვე).

ბაამწარაულება-ს გააბინ-
ძურებს, წაბილწავს. ახალ ჭურ-
ჭელს იყიდის თუ არა, მაშინვე,
გააწარაულებს, არაფრი ხმარება
არ იცის სუფთათა (კავთ.). მოსუ-
ლიყო ღორი და ჩაეყო დინგი მუ-
რაბის ტაშტშია, რაღას ვიზამდი,
ავიდე და გავეამწარაულები (ერედ.).
ეს ვედრა გავეამწარაულებთ, თავვი
ჩავარდნილიყო იმ დღესა (ტყვე);
აგრეთვე ქვეში.

ბაანაყიშება-ს 1. გააჭიანუ-
რებს (საქმეს). ისე გაანაყიშე ი
საქმე, რო ბოლო ეს უნდა ყოფი-
ლიყო (კავთ.). **ბანაყიშდება:**
მინდა ბარემ მოვათაო, თორემ მე-
რე განაყიშდება (ძეგ.). 2. დაანა-
კლულებს, მოაკლებს. ღვინო მაქ
გადასადები, სტუმრები რო მყვან-
დნენ, მაშინ გავეანაყიშეთ ქვეერო-

(ძევ.). **ბანაყიშმება:** რო ისარჯება, რაც ვინდა იყვეს, განაყიშებას იტყვიან (ძევ.).

ბაანაშლიანებ-ს 1. დაანაკულულებს. საპოკიანი გავანაშლიანე მაგი გულითინა (კარ.). **ბანაშლიანება:** ამ ქილის განაშლიანება რა გავიხდა, ხელათში შეეჭამთ (კარ.). 2. წამოიწყებს და მიატოვებს (საქმეს). ეს საქმეც ესე გავანაშლიანე და არ ვიცი, რა ვქნა (ტყვ.).

ბაანიადაბებ-ს 1. გაფლანგავს, გაანიავებს, გაანანაგებს (ჭირნახულს, ქონებას, ფულს). მოსავალს რო გაანადგურებს, სუყველაფერს დაუხარჯავს, შეუჭამს და დატოვებს ცარიელსა, იმაზე იტყვიან, გაანიადაგო (ქვ. ჭ.). ისე გაანიადაგა ის იმოდენა ცხოვრებაი (არად.). მთელი ბალი გაანიადაგეს მაგათა (კარ.). **ბაშნიადბებ:** მოვიდა ი ბიჭი და დებს რაც ფული ქონდა, სუ გაუნიადაგა (ვარ.); აგრეთვე ძევ. 2. აიკლებს, ააოხრებს. გაანიადაგეს ამ ოხერმა ჭუკიებმა მთელი ბოსტანი (ტყვ.). 3. გალანძღავს, მიწასთან გაასწორებს. ისე გალანძღევს, რო სუ გაანიადაგეს! (ტყვ.).

ბაპომებ-ს 1. გააჯავრებს, გააბრაზებს. რა იყო, კაცო, რამ გაგაომა, რაც იყო, იყო, რაღას უშველი ჩხუბითა? (ტყვ.). **ბაპომდება:** საღამოზე კაცი მოვა, გაიგებს ამ ამბავსა და გაომდება (კარ.). **ბაპომება:** მარგალიტამ თვის ზოლმე გაომება (ქორ.).

ბაპომებული: რო გაბრაზდება და მაწუხარი გახდება, აწუხებს აღამიანსა, ის არის გაომებული საქონელი (ქორ.). 2. **ბაპომებული** გაჩქარებული, გაცხარებული. ჩვენი კამეჩი რო ჭამს, მაშინ უფრო ძიელ არის გაომებული ჭამითინა (ქორ.). გაომებული ვენახის კრეფაა, რა დროს ეგ არი?! (ტყვ.).

ბაპილთუშებ-ს იგივეა რაც გააპილპილებს. (მდრ. პილთუმი). აი, რო გაამსეს ჯამი, გაპილთუშა კერძითაო (ოდ.). **ბაპილთუშებ:** ისე გაუპილთუშა და გაატანა, რო! (ქვ. ჭ.). **ბაპილთუშება:** ესე გაპილთუშება რაღა იყო? (ძევ.). **ბაპილთუშებული:** რო გავამსებთ, გადმოვა, გაპილთუშებული არიო, ვიტყვიო (ქვ. ჭ.). აი, როგორი გაპილთუშებულიც მასესხე, ისეც ჩაგაბარე! (კავთ.).

ბაპილპილებ-ს, **ბაპიპინებ-**ს პირამდე გაავსებს, გაალიცილებს. სუ პირამდე რო გაამსებენ, რო ლამის გადმოვიდეს, იტყვიან, გაპიპინაო (იგ.). ეგრე რო გააპილპილე ქვეერი, დუღილი აღარ უნდა? (ტყვ.). როგორ გაგიპილპილებია ჯამი, როგორღა ჩავიყარო პური? (კარ.). **ბაპილპილებული,** **ბაპიპინებული:** გაპილპილებულ ბოჭკას რო ტომარას დაახურებდი, არ იცოდი, რო დასველდებოდა? (ტყვ.). მე სუ გაუვსე და გაპიპი-

ნებული გავატანე (იგ.); აგრეთვე წვ.

ბაპაპირწერილება-ს გაამტყუნებს, შეარცხვენს. ქალებთან ველარ გავაპირწერილე, რო ტყუილს ამობდა (ტყვ.). **ბაპირწერილება** ული: შეეპირდი, მოგიტან-მეთქი და გაპირწერილებული გამოვედი, ველარ მიუტანე (კარალ.).

ბაარსემს-ს გააელებს (სარეცხს). კარქა გაარხიე, მდინარეზე ჩაიტანე, საპონი არ შეგიყვეს სარეცხსა (ბრ.); აგრეთვე ხც.

ბაარსელდებ-ა წაიყინება (თოვლის ზედაპირი). წუხელ როგორ გაარხელებულა თოვლი (კავთ.). **ბაარსელდება**: თოვლს რო საღამოთი პირს წაუყინამს, გაარხელებას ეტყვიან (კავთ.).

ბაასაიბ-ს გარეცხავს; დაასუფთავებს. ამ ანიკოს გაუსაიბია თეთრი კაბა და მოვიდა სარკეში ჩასახედათ (ბიწმ.). **ბაასაიბ** ული: შიგნით-გარეთ გასაიბული აქ სახლი, ეზო (ბიწმ.).

ბაასამაპისებ-ს მოამზადებს, მოაწესრიგებს. არ შეგვიწელებია ტყეშალი მწვანელითა, მაგრამ ისე გავასამაგისეთ (ვარ.). ყველაფერი გაასამაგისე და ისე წადი! (ტყვ.). **ბაასამაპისება**: საქმის გასამაგისება მაგას ჩემგან არ ესწავლება, თითონ გაასამაგისებს (კარ.). **ბაასამაპისებ** ული: ვენახში სუ გასამაგისებუ-

ლი გაქვს ყველაფერი, შენმა მზემა! (კარ.); აგრეთვე ბრ., ქემ.

ბაასასანატებ-ს კარგად მოუვლის, გაანებიერებს. ბავშვზე ვიტყვი, რო არც არავის ააყვანინებ, რო არც მოაშიებ, არც შეაციებ, რო გაასასანატაო (ლამ.). **ბაასასანატებ** ული: რომელიც განებიერებული არი, გასასანატებული არიო (ბრ.).

ბაასაძლისებ-ს საშუალებას მისცემს გაძლოს, გააძლებინებს. ვარა ისეთია, კარქა გაგასაძლისებთ (ბროწლ.). ერთი-ორი კვირა კიდევ გავასაძლისებ ფეხსაცმელებს როგორმე (ძეგ.). **ბაასაძლისებ**: თქვენმა სტუმარმა ძიენ გაისაძლისა (ვარ.); აგრეთვე კავთ., ქვ. ჭ.

ბაასისინებ-ს ძალიან გაასუქებს. რამ გაგასისინა ვგრე, ქალო? (ქორ.). **ბაასისინდება**: ისე გასისინდა, რო ველარ ღადის (ქორ.). **ბაასისინება**: გასისინება გასუქებაა, პირუტყვზეც ამბობენ, ისე კიდევ მასხარაობით ადამიანზეც იტყვიან (ხც.). **ბაასისინება** ული: ისეთი იყო გასისინებული, რო ტყავში არ ეტეოდა სატკვირიაანთ სტუმარი (ქვეში). ღორივით არი გასისინებული, მაგისმა მზემა, მუშაობით მოსდის ძალია (ტყვ.); აგრეთვე კარალ., მეჯვრ., ქემ., ხც.

ბაასრდებ-ა გაბრაზდება, გაცეცხლდება. რამე რო დახვდება გაფუჭებული, ისე გაასრდება, რო რას აკეთეფს, თითონაც არ იცის

(კავთ.). **ბაასრებულნი:** ისე გაასრებულია ფეფოი, რო ცეცხლი ნაპერწყლებსა ყრის (იგ.).

ბაატანტარაპეზ-ს გაატიტკლებს. ხალხს გაატანტარაპეზებს ხოლმე და გამოგზავნიან ტიტვლეფსა (ატ.). **ბატანტარაპეზება:** მა რა ვქნა, ხო არ გავტანტარაპეზები? (დოესი).

ბააუბარაქომა-ს გაანიავეებს, გაფანტავს (ქონებას...). სუბუქი აღამიანი რო არი, იმაზე იტყვიან, აბუქა აღამიანი არი, ცხოვრება გააუბარაქოაო (იგ.). ძაან ბევრი გააქ შენმა გამოწყვეტამა და ესეც ესე გააუბარაქუე! (წილკ.). ასე როგორ გააუბარაქოა იმდენი ლობიოი? (ძეგ.).

ბააუარუარაპეზ-ს გაახმურებს, ქვეყანას მოსდებს. იმათ გაიგეს თუ არა, გააფარაფარავეს და მოადეს ქვეყანასა (ქვ. ჭ.).

ბააუარჩაპეზ-ს ყველას აჩვენებს (ტანსაცმელს, ქონებას). აბუქა კაცი რუ არი, იმან იცის, რო იყიდის რამასა, გამოიტანს, გააფარჩაპეზებს (წილკ.). რაჲ გამოგიტანია და გაგიფარჩაპეზებია ე კაბები!? (წილკ.).

ბააქვაპეზ-ს ქვას მოასორებს (დასამუშაებელ მიწას). შარშან გავაქვავეთ და კიდე რამდენი ქვა ამოდის (ბიწმ.). **ბაქვაპეზება:** გაქვავება უნდოდა, მაშ, იქნება ქვეშიდან არ ამოვიდეს ქვა (ბიწმ.). **ბაქვაპეზული:** თქვენი მამული გაქვავებულია და

იმიტომ აღარ ამოდის ქვა (ბიწმ.); აგრეთვე იკ.

ბააქიაქეზ-ს გაფანტავს, გაახნევს. ნაგავს გააქიაქებენ ქათმები (გარიყ.). ჭირნახულს სულ გააქიაქებენ (გარიყ.).

ბააქშუილეზ-ს გააჭენებს, გააქროლებს. შემოაჯდა ჩვენი ცეროღენა რაშსა და გააქშუილა (მერ.).

ბააღაპეზ-ს გაახნევს, გაფანტავს (მარცვლეულს, ნაგავს...). სუ გააღავეს სხვისა ქათმებმა პური (ერთაწმ.). ესღავ მათგვენიე, სანამ ქარმა არ გააღავა! (ატ.); აგრეთვე ტყვ.

ბააღვანძილეზ-ს ააყვავებს, გააღაღანებს; გაამრავლებს, გააძლიერებს. წვიმამ გააღანძილა სუყველაფერი (არად.). ღმერთო, შენ გააღვანძილე ი ქალი! (ერედ.). **ბაღვანძილეზება:** ლავარძალვა წელს ისე გაღვანძილდა, რო საცა ფეხ დაადგამ, ის არი (მერ.). აედარი მოვიდა და გაღანძილდა მოსავალი (ბროწლ.). ისე გაღვანძილდა ჩვენი სონაი შვილეფში და შვილიშვილეფში, რო შენი მოწონებული (მერ.). **ბაუღვანძილეზება:** შენ კი გაუღვანძილდი შენ დედასა! (მერ.). **ბაუღვანძილეზული:** ჰამიდვრო ჩითილი დამჭკნობიყო, წყალში ჩავაწყე და ნახე, როგორ არი გაღვანძილებული (მერ.). შენ კი გნახე გაღვანძილებული შენ წერილშვილში! (მერ.).

ბააღვარძილეზ-ს იგივეა,

რაც გააღვეანძილებს. ამ აუღრებმა ისე გააღვარძილა ჩემი ბოსტანი, ავ თვალს არ ენახებოდა (კავთ.). ბაშღვარძილებს: ღმერთო, შენ გამიღვარძილე ჩემი ოთხი ობოლი! (ძეგ.). ბაშღვარძილდება: შენ გაუღვარძილდი შენ პატრონსა! (ქვეში). ბაღვარძილებს: შენ არ გელირსოს გაღვარძილებია! (ქვეში); აგრეთვე ტყვე.

ბააღნიოშებ-ს 1. ფართოდ გააღებს (კარს, ფანჯარას). კარებდახურულში იწეკით? — მა ხო არ გააღნიოშებდი (ატ.). ფანჯარა გაუღნიოშებია და წასულა (ძეგ.). ბაღნიოშება: სულ იმას გეჩინებები, ნუ იცი კარების გაღნიოშებია (მერ.). ბაღნიოშებულნი: დასტომს ესე გაღნიოშებულ კარეფსა, წავა და გადაიქაჯება (მერ.); აგრეთვე არად., ტყვე. 2. ქვეყანას მოსდებს, გაახიხებს (ამბავს). წავიდა, გაიტანა და სუ გაუღნიოშებია ამბავი (ძეგ.).

ბააღრიალებ-ს ფართოდ გააღებს (კარს). რაა გააღრიალეფ ხომე ფეჩი კარეფსა, ბოლით გაიმსო სახლი (წილკ.). ბაღრიალება: ორთავ კარებებ რო გააღებს სახლისასა ყურამდინა, იმაჲ ვეტყვიოთ კარები გაღრიალებასა (წილკ.).

ბააშრებულ-ი იგივეა, რაც მოაშრებული. გააშრებულიაო, ძალიან რო არი გაავებული ადამიანი, იმაზე ვიტყვიოთ (ატ.).

ბააშხმაკებ-ს ფერს დაუკარგავს; გაამწვანებს. (შღრ. შხმაკი, მნიშე. 2.). რამ გააშხმაკა ქა, შე რა ცუდ თვალზე დაგინახამს, ხორბლისფერი გოგოა (მერ.) ჯერ სუ წვანე იყო და ამ წვანე კაბამ ვარესათ გააშხმაკა (მერ.).

ბააჩანჩალებ-ს გაანძრევს, შეანჯღრევს. გააჩანჩალებე ე საღვებელი, ნახე თუ გაღმოვარდება (ლამ.).

ბააჩანჩხარებ-ს გაანჯღრევს, გაარბევს (რაიმე ჭურჭელში, ცხრილში...). ბოთლში ნაცარს ჩაყვრიოთ, ქეიშას ჩაყვრიოთ, წყალს ჩავასხამთ და გააჩანჩხარეფთ, გაანჯღრევთ (ბროწლ.). ცხრილში ჩაყარე და გააჩანჩხარე (ძეგ.). ე ლობიოც გააჩანჩხარე და ჩაყარე (ტყვე.).

ბააჩახჩახებ-ს კარგად, სუფთად გარეცხავს. ჩაარბეინე წყაროზე მწვანილი და გააჩახჩახე (ქვეში); აგრეთვე ტყვე.

ბაატალჯერებ-ს დღეში ერთხელ მოწველის (მეწველ საქონელს). თითო ბეწოილა იწკენტებოდა და ავდექი და გავატალჯერე (წილკ.). ბატალჯერდება: ჩემი ძროხა გაცალჯერდა უკვე, ისე აღარ იწველება (ბროწლ.). ბატალჯერებულნი: კარქა აღარ იწველება ჩემი ძროხაი, გაცალჯერებულია (ბროწლ.).

ბააძეძავეს-ს გააოგნებს, თავგზას დაუკარგავს. გააძეძავეს საწყალი ქალი ბავშვებმა (ქვეში). გამაძეძავეს ამ ბავშვებმა კი-

თხვებითა (ახალშ.). საქმემ გააძე-
დავა! (ძეგ.).

ბააწიაწიბ-ს აწეწავს, აბურ-
დავს. ქარი რო გააწიაწებს გინდა
ჩალასა, გინდა ბზესა, იმაზე იტ-
ყვიან ზოლმე (ჩუმათ.).

ბააწყნარებ-ს ვაცლის, გა-
აქრობს, გაწყვეტს. მელიამ იცის,
თუ შემოეჩვია საქათმესა, სუ გა-
აწყნარეფს (კავთ.). ერთი ყუთი
მსხალი მქონდა, მიუგვნია იმ ხმა-
გასაწყვეტსა და სუ გაუწყნარებია
(ქვეში).

ბააჭინა თავისნათქვამი, ჯი-
უტი, კერპი. ჩვენი თინა ძიენ გა-
აჭენა არი, რაც თითონ უნდა, იმას
აკეთეფს (მერ.). როცა გააჭენა
ცოლი გეყოლება, იმასა ვერ გა-
მასწორეფ (მერ.).

ბააჭინებ-ს შეასრულებს, გა-
იყვანს (თავის ნათქვამს, სურ-
ვილს). დედამთილი მეუბნებოდა,
არ წახვიდო, მე კი ჩემი გავაჭე-
ნე, მაინც წავედი (ქორ.). შენ თუ
შენი არ გააჭენე, ისე როგორ
მოგასვენეფს ღმერთი (ბიწმ.).

ბაახაძებ-ს, **ბაახანებ**-ს
შეძლებს, მოახერხებს (რასმე).
თან ვარჩევთ, თან ვედრით ჩვენ-
ვე ვეზიდებით და რა უნდა გავა-
ხანოთ ეგეთი მუშაობითა (წილკ.).
ბარემა ვჩქაროფ, მაგრამა ველა-
რასა ვხდები, მარტუამ რა უნდა
გავახამო (წილკ.).

ბაახელებ-ს კარგად გაზრ-
დის, გაახარებს (მცენარეს). ე
ხვართქლა რაღამ გაახელა,
ქაა, ველეჯამ და ისივ იმდენია!

(წილკ.). რამ გაახელა ის ოხერი-
გოგრაი, ფოთლათ არი გამსკლარი!
(ტყვ.). **ბახელდება**: ერთ წე-
ლიწად გვეღვა სიმიინდი წმინდა
გიორგი ბოლოზე და ეგე გახელ-
და, რო სამ-ოთხ ტაროზე ნაკლე-
ბი არც ერთ ძირ არა აქონდა
(წილკ.). **ბახელებულნი**: ისეა
გახელებული ის ოხერი ხახვი,
რო აღარც ამოთხელება შველის
და აღარცა (ტყვ.).

ბაახუნხუნებ-ს 1. კარგად
დაბანს, გაღვრეჭს. გაავახუნხუნე
ბავში და ჩავაწვინე (კავთ.). **ბა-
ხუნხუნდება**: როდის წავიდეო
საბანოთა, რო გავხუნხუნდეთ?
(ძეგ.). **ბახუნხუნებულნი**: რა
სჯობიან, გახუნხუნებული რო ჩა-
წვები ლოგინში! (ტყვ.). 2. კარგად
გააღვივებს, გააფუებს (ცომს); გა-
ასუქებს, გაალამაზებს. გავაღვი-
ვებთ ნაზუქის ცომსა, კარქა გავა-
ხუნხუნეფთ (საკორ.). გაასუქა,
გაახუნხუნა და მაიყვანა, მაშიდაც
ეგეთი უნდა! (ტირძ.). **ბახუნ-
ხუნდება**: ისე გახუნხუნებულა
ცომი, რო! (ქვეში). **ბახუნხუნ-
ებულნი**: ჰოდა, გახუნხუნებულნი
რო იყო, ცომი მაან გაღვივებულა
და იმიტომა ცვივა (ტყვ.).

ბაბასასლებ-ა ცულად გან-
ვითარდება, დაიჩაგრება (ბალახი,
სიმიინდი...). შღრ. ბასასი. სიმიინ-
დი ეგე გაბასასებულა რო, ფურე-
ჩათაც კი არ გამოდგება (წილკ.).

ბაბასრულ-ი გათხერილი,
გასვრილი. გაბასრული — რო მო-

ისვრება რამე, ის არი (ზერ.). გა-
ბასრული კაბა ეცვა (ზერ.).

ბაბაღვამ-ს 1. ერთიანად, და-
უდევრად დაკრეფს, დაგლეჯს
(მწვანის, ბალახს...). ისე გაუ-
ბაღვამთ წუხელისა ხახვი ბოსტან-
შია, რო ერთი კვალიც არ დაუ-
ტოვიათ (მეჯვრ.). მეზობლი ბაღ-
ლებზეა ისე გაუბაღვამთ ჩემი ვენა-
ხი, რო ატამი მარცვალი არ დაუ-
ყენებიათ (ერთაწმ.). **ბაბაღვამ:**
გაგლეჯაი და გაბაღვაი ერთია,
მაგრამა გაბაღვა ძიენ მეტია (ატ.).
ბაბაღვამი: ვინ იყო დღესა
ბოსტანში? ხახვი როგორ არი გა-
ბაღვამი! (კარალ.); აგრეთვე კავთ.,
ტყვ., წილკ. 2. **ბაბაღვამვს**
დაიგლეჯს (თმას, წვერს...). ეს
რა გიქნია, დედაშენმა რო ნა-
ხოს, ხო სუ გაიბაღვამს ყველა-
ფერსა (ალი). **ბაბაღვამვამ:**
ეხლა ევა რო გაიგეფს, სუ გაი-
ბაღვამა (ტყვ.).

ბაბაჯიჯღვამულ-ი გაბარ-
დული (მცენარე). გაბაჯიჯღვამული
ჯაგია, ალუბალივითა აქ, კურ-
კიანია (ყანჩ.).

ბაბაქლტავ-ს 1. ბელტებით
დააგუბებს, შეაკაეებს (წყალს).
ისე გაებელტე, რო ნამი აღარ
გადის (ტყვ.). **ბაბაქლტავ:** გა-
ბელტევა კი სასწრაფოთ მოუხერ-
ხებიათ (ტყვ.). **ბაბაქლტილი:**
გაბელტილი იყო და გადაეშალე
(ტყვ.); აგრეთვე ბრ., კარალ. 2.
მაგრად გააძღვებს (საქონელს). რა-
ღას მოძოვდა, გაგიბელტიათ
ძროხა (ბრ.). **ბაბაქლტილი:**

ორი ჯამი ღო შეეჭამე და გემო-
ზე ვარ გაბელტილი (ტყვ.); აგ-
რეთვე კარალ.

ბაბაქსტავ-ს მაგრად სცემს,
მიბერტყავს. დაგიჭიროთ კიდე
ჩვენ ვენახში, ერთი მაგრა რო
გაგბესტავთ, მერე ნახეთ! (კა-
რალ.); აგრეთვე ტყვ., ქორ.

ბაბაწკვამ-ა კარგად გაი-
ლწევა (პურეული). ძნა როცა
გაბწველება, უნდა შაიხეეცოს და
განიავდეს (კულბ.). როცა გა-
ბწველებოდა, მაშინ ფიწლით გა-
დააბრუნებდნენ (ძეგ.).

ბაბიწკიოტღვამ-ა ცუდად
ჯანვითარდება, გაწვრილდება (მცე-
ნარე). შდრ. ბიწკიოტი. რო არ
იხარეფს კარქათა და გაიპარება,
გაბიწკიოტღაო (ატ.). სიმინდი
გაბიწკიოტებულა გაუთოხნაობი-
თა (წილკ.). **ბაბიწკიოტამა:**
როცა სქელია სიმინდი, მაშინ
იცის გაბიწკიოტებაი (წილკ.).

ბაბიძღვამ-ა 1. ნაყოფს არ
გაიკეთებს, უსარგებლოდ გაიზრ-
დება (მცენარე). ნაყოფს რო არ
გაიკეთებს, სიმინდია თუ ლობიოი,
გაბიძღაო, ვიტყვიო (ბროწლ.).
ჩვენი სიმინდი გაბიძღა, ერთი
ტარო არ ამოიღო (ქორ.). **ბა-
ბიძღამა:** სიმინდი, ლობიო რო
გაფუჭდება, ცარიელია და არა
აქვს ნაყოფი, ის არი გაბიძღებაი
(ქორ.). **ბაბიძღამული:** ხახვზეც
იტყვიან, თავს რო არ დაიხვევს,
გაბიძღებულიაო, ბოლოკზეც იტ-
ყვიან, თავს რო არ გაიკეთეფს
(ატ.). თითო-ოროლა გამეერეუ

გაბიჭებული (ბროწლ.). 2. დაი-
ჩაგრება, აღარ გაიზრდება (ცხო-
ველი, მცენარე). სიმინდი თუ არ
გათოხნე თავი დროზე, გაბიჭდება
(ზ. ხანდ.). **გაბიჭება**: როგორც
აღამიანი ღაინაკოს, ბატკანმაც
იცის გაბიჭებაი (ზ. ხანდ.).

გაბლისკნი-ს 1. გაგლესს,
გაგოზავს. ერთი გოდორი მქონდა,
ავიღე და ერთი კარქათ გავბლის-
კნე ნეხვითა (მერ.). 2. გაპოზავს
(ჭუჭყით...). ტალახით გაბლის-
კნიან იატაკსა (ტყვ.). **გაბლი**-
კნილი: მაგის ბავშვები მის-
დღემში გაბლისკნილები დადიან,
ვის უნახია სუფთა? (კარალ.).

გაბმულა 1. ხეებზე (საწო-
ლის თავებზე...) გაბმულ ორ თოკ-
ზე გამართული საწოლი ჩვილი
ბავშვისათვის. ჩააწვენენ გაბმულა-
ში ბავშვსა და, როგორც გამაქ-
ში, ისე იქნება (კავთ.). ბაღლ ჩა-
აწვენენ გაბმულაში, რო ჰაერზე
იყოს გრილათა და თან ირწეო-
დეს კიდეცა (იგ.); აგრეთვე ტყვ.
2. გრძლად გატანილი რქა ვაზი-
სა, აკრული მეორე ვაზის სარზე.
ვაზს თუ არ დავაკავეთ საკუთ-
რივ თავისაზედა, მაშინა უნდა
სხვაზე მივაბათ და გაბმულას ვე-
ტყვიოთ იმასა (ერთაწმ.); აგრეთვე
ატ., იგ.

გაბობროქებულ-ი სიცხი-
საგან გაოგნებული, გათანგული.
გაბობროქებული ვიწექი ლო-
გინში და ერთი ჭიქა წყალი არ
მამაწოდა (კარალ.). გაბობრო-
ქებული ბავშვი საავანტყოფოში

მიწეა და ეგ აქ იწყევლებოდა!
(ქიწნ.); აგრეთვე ტყვ.

გაბოჯიჯღებულ-ი ფეხგა-
მაგრებული, გაბოტილი. ზოგი
მოჭიდავე რო გაჩერდება, მაგრათ
დადგება და ძერას ვერ უზამენ,
გაბოჯიჯღებულიო (სამწ.).

გაბრაულა ჯიუტი, კერპი,
თავისნათქვამი. გაბრაულა აღამი-
ანი ის არი, მიდეგარო იქნება, ვე-
რაფერს ვერ შეაგნებინებ (სასირ.).

გაბროლვა წენგოს გაცლა,
გაკროლვა (კაკლისა). მაგარნაჭუ-
ჭიან კაკალ რო ლენჯოჲ აცლიან,
გაბროლვა ის არი (ახალმ.).

გაბრწყილღებ-ა გაისუსება,
გაიტვრინება. „გაბრწყილღება“ ის
არი, რო შეშინდება, გაისუსება,
გაჩუმდება (თამ.).

გაბურთამ-ს მაგრად გააძ-
ღებს (საქონელს...). ძაან გაგი-
ბურთია შენი ძროხაი (ქვემი).
გაიბურთება: სამ თუმან თუ
წამოვიღებდი, კარქა გავიბურთე-
ბოდი (თამ.). **გაბურთული**:
იმითანა ბალახია მანდა, ჩვენი
ზო გაბურთული არი სულა
(ქემ.); აგრეთვე ვარ., ტყვ.

გაბურღამ-ს გააფუფებს,
ააფუფულებს (მატყლს, ბუმ-
ბულს... მზე). გარეთ გაიტანეთ
ბალიში და ქარი, მზე გაბურღავს
(ხაშ.). **გაიბურღება**: გაიტა-
ნეთ მზეზე ბალიში და გაიბურღე-
ბა (ხაშ.).

გაბუტაყღებ-ა ტანს აიყრის,
გალაღდება (მცენარე...). ეგრე ნუ
სხლამ, თორე გაბუტაყდება ძა-

ლიანა და აღარ დაისხამს (ბიწმ.).

**გაგანას ასხამს, გაგანე-
ბა მოსდის** ძალიან უნდა რა-
მე. ისე ძალიან მშობილა, სუ გა-
განას მასხამდა (ქვ. ჭ.). რაც უნ-
და ნახო, სუყველაზე გაგანება
მოადის და ყველა როგორ უყი-
ლო? (წილკ.); აგრეთვე კარალ,
ტყე.

გაგანებ-ს ჩხუბობს, ქაქანებს.
თელი ღლე გაგანეფს, გაგანეფს,
ქაა, მაგი პირი არ დადგება, ან არ
იღლება, ან არა ბეზრდება?
(წილკ.); აგრეთვე ოძ., ქვ. ჭ., ძეგ.

გაგანია სიცხე დიდი სი-
ცხე, პაპანაქება. დიდი სიცხე რო
არი, გაგანია, სიცხე არიო, იტყვი-
ან (ბროწლ.). ამ გაგანია სიცხეში
რო არ წახვიდე, საღამომდინ ვერ
მაიცდი? (ძეგ.).

გაგანი გააქვს 1. იგივეა,
რაც გაგანებს. დაიწყეფს
წყველასა, ლაპარაკსა და მთელი
ღლე გააქ გაგანი მოუწყვეტილია
(წილკ.). 2. ხმაურობს. გაგანი გა-
აქ წისქვილსა, რას გაიგონეფ
მაგი ხმაურში (ბროწლ.). 3. გიზ-
გიზებს, გუგუნებს (ღუმელი...)
ფეჩზე ვიტყვით, გაგანი გააქო, რო
ძაან არი გახურებული (ატ.).

გაგლარქამ-ს კბილებით
გაგლეჯს (უმ ან მაგარ ხორცს...)
უმი ხორცი რო არი, რო გინდა
კბილით მოაგლიჯო, გასწიე და
გაგლარქეო, ვეტყვით (ატ.). **გაი-
გლარქამბა:** უმი ხორცი რო
შეგხვდება, გასწევ და გაიგლარ-

ქება, რო არ არი ხოლმე მოხარ-
შული (ატ.).

გაგონებ-ს ერთიანად გაკ-
რეფს (მკეახე ხილს). შდრ. გოხი
რა არი, ეგ გორხალა მსხლეპი რო
გაგიგონია? (ტყე.). სუ გაგონა და
გაანადგურა იქაურობა (კავთ.).
ბეგშეები გადასულან და მთელი
ჭერამი გაუგონიათ (ძეგ.). **გა-
გონებვა:** მკეახეს და მწიფეს რო
ერთიანათ მოქრეფამ, ეგ გაგო-
ხვია, ფოთლიანად რო გაანადგუ-
რებენ, ეგეც გაგონვია (ტყე.).

გადააახლებ-ს ხაშს, პურის-
ცომს წინასწარ გადაზელს, გა-
ადიდებს. ამაღამ პურიცომს მოუ-
ღლეფთ, გადავაახლეფთ და ხვალ
გამოვაცხობთ (ქვ. ჭ.).

გადააბანდუშებ-ს ჯოხით
მოჭიმავს წნელით (ჯაჭვით...) **შეკრულს** (შდრ. ბანდუში). გადა-
აბანდუშაო, ქანჩი მოუჭირაო,
ლურსმანივით გაუყრიან ნალოსა,
მოქანჩული როა წნელითა (ატ.).

გადაამჩვილებ-ს იგივეა,
რაც გაამჩვილებს. მაგარი
ცომი რო მოუვა, გადაამჩვილებს
და ისე გააღუებს (ბროწლ.). **გა-
დაამჩვილება:** მაგარი მოუ-
ვა, თბილ წყალს დაასხამს და
ჩაიტანს თბილ წყალსა, ხელახლა
დაზულამს. ცომსა, ეგ არი გადამ-
ჩვილებაი (ბროწლ.); აგრეთვე
ვარ.

გადაამცჳრეპ-ს გადააპ-
კურებს, გადააფრქევეს (წყალს,

მარილს...). აი, ეგრე გადაამცქვრით წყალი! (ვარ.).

ბადაანაბიჯებ-ს ნაბიჯს გადადგამს, გადააბიჯებს. გადაანაბიჯე, რას უყურეფ, შეკრული ხო არა გაქ ფეხები? (კავთ.).

ბადაანაკრულებ-ს ხავსე ჭურჭელს გადააკლებს (სხვაში). ეს კალათი მეორეში გადაანაკრულე, ზოგს მე წამოვიღებ (ტყვ.). ცოტა გადაანაკრულე, რო იქცევა ეს ჯამი (კარ.).

ბადაასილავებ-ს 1. გადაასწორებს (ჭურჭელში პირამდე ჩაყრილ ხორბალს, ფქვილს...). მენახირეებს რო ჩანახით სიმინდს აურწყამთ, ცულის ტარით გადავასილავებთ ხომე (ტყვ.). **ბადაუსილავებს**: სილათ ვეძახით, პირ რო გადაუსილავებენ, სილით რო გადაასწორებენ (ბაზ.). **ბადასილავება**: რო ჩაყრიან ჭურჭელში და ხელის გულით გადაასწორებენ, გადასილავება არი (კავთ.). **ბადასილავებული**:

ინდე, როგორ გადასილავებული მომიტანა, თავმობმული კი წაიღო (იგ.); აგრეთვე ქვ. ჭ. 2. **ბადაუსილავება** სიმსუქნით ამოვესება გვერდები (საქონელს). რაც ქატოს ვაჭმევ, გადაუსილავედა ბეჭები ჩვენ ძროხასა (ძეგ.). **ბადასილავებული**: ისუა გასუქებული ჩვენი ცხენი, რო ბეჭები გადასილავებული აქ (ძეგ.).

ბადააფარჩავებ-ს გაამულავენებს, გაააშკარავენებს. რო გაამიტანს ოჯახის ამბავსა და

წერილად მოყვება ყველაფერსა, იმაზე იტყვიან, გადააფარჩავა თავი ოჯახის ამბავით (გრაკ.).

ბადააფუილებ-ს ერთიანად გამოჩეკს (კრუხი წიწილებს). ჩვენი კრუხი, რამდენ კვერცხსაც დაუწყობდით, ყველას გადააფუილებდა ხოლმე! (ზერ.); აგრეთვე ძეგ.

ბადააფუფუნებ-ს ერთიანად გამოჩეკს (კრუხი წიწილებს). კრუხმა გადააფუფუნა ერთნაირათა, არაფერი დააკლო (ძეგ.). **ბადააფუფუნდება**: კრუხსა კვერცხები შეუწყე და სუ თანაბრათ გადააფუფუნდა, სუ გადაიშალა (ზ. ხანდ.).

ბადააქართულებ-ს 1. სათქმელს შეცვლის, გადააკეთებს. ხელათ ვერ გადააქართულებს, თუ! (ტყვ.). შენ ნუ გადააქართულებს ხომე, რაცა თქვი, ის გაიმეორე! (კარ.). **ბადააქართულებს**: სოფიოს თავისი შვილისკენ გაუქანდა გული, მაგრამ მართამ მაშინვე გადაქართულა (კავთ.); აგრეთვე ძეგ. 2. **ბადააქართულებს** დაივიწყებს, გადაივიწყებს. მე რო სიტყვა დაგაბარე, რატომ გადაიქართულე? (ქორ.). **ბადააქართულდება**: რამდენი რამ ვიცოდი, მაგრამა გადააქართულდა, აღარა მახსოვს რა (კავთ.). გადააქართულდა მეცა და ვერ გითხარი, შვილო! (ზერ.). **ბადააქართულდება**: გული ბადააქართულდება დაივიწყდება. გული გადააქართულდა,

დამაეიწყდა, რა უნდა მეთქვაო (საკორ.). ბაღაქართულეზა: ყველაფრის გადაქართულეზა შეიძლება (კავთ.); აგრეთვე ვარ.

ბაღააყომრალეზ-ს თეთრ მატყელში შავს შეურეკს. დამაცა, ბიჭო, გადაეყომრალეზ და მოგიქსოვ (კარალ.). გადაეყომრალე, მაგრამ თეთრი სჭარბობს (ტყე.).

ბაღააძოვებ-ს ძოვებით გადაიყვანს. ასე პირდაპირ გადაძეუ ბაზში (ვარ.).

ბაღაახინებ-ს გადაახეფერებს, შეცვლის (სიტყვას). თავი დედა რო დაინახა, გადაახინახა სიტყვა, მაძიტაცესო (კარალ.). შენ თუ შენებურათ არ გადაახინახე სიტყვაი, სო მოკვლები კიდეცა! (ქვეში). **ბაღახინებ-ს**: ტარიელსა უყვარს სიტყვის გადახინახებაი, შენ ერთს ეუბნევი და ის მეორეს ამოფს (ტყე.). **ბაღახინებულეზი**: შენ რო ერთს ამოფ, სოსელას მეორენაით ესმის, სუ გადახინახებული პასუხი იცის (ტყე.); აგრეთვე ქვეში.

ბაღააჯილაგებ-ს გადააჯიშებს. უნდა გადააჯილაგო ჩემი ქათმები, თორე ძან წვნიკ კვერცხსა ძღებენ (წილკ.). **ბაღაჯილაგებ-ს**: გადააჯილაგა, რა ღმერთი შეეწია, რავი, თითო ბეწოღა იწკენტება (წილკ.).

ბაღაბეზა ამბობენ მეტისმეტად მაღალ ადამიანზე. ზოგი ისეთი მაღალი იზდება, რომა კარეფში ვერ შემოეტევა. ეგრე მა-

ღალ ადამიანსა გადაბეზას ეძახიან (კავთ.).

ბაღაბოლაკებ-ა 1. გადაყირაუდება. უსწორ-მასწორო ფიცარზე ჩამოჯდება და გადაბოლაუდება (ზერ.). 2. გადაწება, პირაღმა დაწება (დასასვენებლად). თქვენ რო დაძეხით და გადაბოლაუდით, ამას კი არ უნდა? (ზერ.).

ბაღაბრუნებ-ა 1. გამოიცვლება (მთვარე). რო გამოიცვლება მთვარე, იმაზე იტყვიან, მთვარე გადაბრუნდაო (საკურ.). 2. ამრატლება (მანონი სიცხისაგან ან ზედმეტი დედის მიცემით). რო ცხელა, გადაბრუნება მანონი (ქემ.). **ბაღაბრუნებ-ა**: გადაბრუნება იცის მანონმა, როცა ცხელ ალაგას დითხანსა დგას (კავთ.). **ბაღაბრუნებულეზი**: მე იმედი მაქ, რო ცხელ პურზე მანონი მაქ-მეთქი, გავხსენი და გადაბრუნებულეზი არ იყო?! (კავთ.). 3. **ბაღაბრუნებ-ა** პირს უტეხს. ჯერ მოძირიგდა, გიშველიო, ესლა კი გადაძირუნდა (კავთ.). **ბაღაბრუნებ-ა**: როცა მოძირებულეზი იქნებიან რამეზე და ერთი მეორეს უარს ეტყვის, გადაბრუნებას ეძახიან (კავთ.).

ბაღაბლი-ს გაატარებს, გალევს (ზამთარს, დღეს...). სუ ფეხშიშველამ გადაგალა თელი ზაფხული (წილკ.). **ბაღააბლი-ს**: ნეტა რითვინ მოვიკალ თავი და თელი ზამთარი უხორცოთ,

უსაცხებოთ გადავგაღე და გადავავლეინე ბაღებსაცა?! (წილკ.).

ბაღაპროსამ-ს 1. გოხებზე გადაატარებს (კაბლოს), გააფხვიერებს. კაბლოს გაატარეფს უფიხოსა, ზოხიალასა ახალ ნათესზე და გადასწორეფს, ამაზე ეტყვიან გადავგოხეო (ბროწლ.). 2. იგივეა, რაც გაგოხავს (მნიშვ. 1). გადაუგოხიათ ბაღი სულა (ბროწლ.).

ბაღადღლურძამ-ს ყლურწავს, გადახუხავს. ჩაფით რო მოიყუდეფს, როგორ გადაღლურძაო, ხარბათ რო შახერეტამს (მეჯვრ.). არ მინდა, არ მინდაო, უარობდა და კარქა გადაღლურძა (მეჯვრ.).

ბაღაეკლეა-ა გადაეყვლიფება, გადასტყავდება. წაქცეულიყო წივილანთ ბაღი რიყეზედა და ორთავე მუხლი გადაეკლიყო (ერთაწმ.). **ბაღაბლა**: რო წაიქცევა ადამიანი და მუხლი რო გადაეყვლიფება, იმას ეტყვიან გაღაგლასა (ერთაწმ.).

ბაღაესამა-ა გადაეკიდება, გადაემტერება. რას გადამესია ვგოჯახდაქცეული კოლა?! (დ. თონ.). **ბაღასამა**: გადასევა არი გადაკიდება, გადაემტერება ვინმესი (დ. თონ.); აგრეთვე ძეგ.

ბაღაესხამა-ა: შენი ფყალი ბაღაესხასს შენი ბედი ეწიოს (ეტყვიან იმას, ვინც კარგი ბედისად მიაჩნიათ). მამილოცნია ცოლიანობა, შენი წყალი გადავკვსხას (იკ.).

ბაღაეფაფრამა-ა დაეპატრო-

ნება, მიითვისებს (ქონებას). იორდანე რო მოკედება, ალბათ სიძე გედეეფაფრება იმი კარ-მიდამოსა (მერ.). **ბაღაეფაფრული**: ეხლა ღურმია ჩემ მამულებზე გადაეფაფრული და თვალზე მბარეცინეფს (მერ.); აგრეთვე ჩუმათ.

ბაღაეძეძე-ა გადასძერება (კანი). მზემ დამწვა და კანი გადამექერქა (ძეგ.). რა ვიცო, რა წამალი აჭამეს, გველივით გადაექერქა კანი (ტყვ.); აგრეთვე კარნოს.

ბაღაეღეღე-ა დაეჭეჭეება, დაეჟეჟება (იარაღს — პირი). რანაირი ჯიშის ქვა გინდა, იარაღით შეამოწმებ, პირი ან გადაეღეღება მაგარისაგან, ან მოატყდება (ძეგ.).

ბაღაეღვეღვა-ა ღვედი გამოეღება ფეხში (ხარს...). კაცო, მიდი ჩქარა, ხარს ფეხი გადაეღვედა (კავთ.). **ბაღაეღვეღვა**: ხარს რო ფეხი გადაეღვეღვა ღვედში, გადაღვეღვას ეძახიან (კავთ.).

ბაღათანგლა-ს ხარბად, სულმოუთქმელად შეჭამს (დალევს), გადასანსლავს. რო არ ამოისუნთქეფს და ისევე შესჭამს რასმე ან თუ დაიღვეს სასმელსა, — გადათანგლა ხელათაო (მეჯვრ.). დიდი მოღმული ჯამი ლობიო მოუტანე გეგენასა და ერთ წუთში არ გადათანგლა? (მეჯვრ.).

ბაღათანთქლა-ს ცხელცხელს შეჭამს, გადასანსლავს. თონეზევე გადასთანთქლეს ორი შოთი (ტყვ.).

ბადაიზბარკლებ-ა გადავარდება (ამბობენ აგდებით). გამო, ბალო, მანდიდანა, თორე, თუ გადაიზარკლე, გონი სულიც აღარ დაგვეყვება თანა! (წილკ.); აგრეთვე რუისი.

ბადაიდანდლებ-ა გადაიქცევა, გადაწევა. პავლიანთ ესტატიე კუნძზე გადაიდანდლაო, ისღა უნდოდა იმასა?! (ერთაწმ.). **ბადადანდვლა:** რო გადავარდება, ადამიანია თუ საქონელი, ზურგისკენა, რაღაზეც დეეცემა, ის არი გადადანდვლაი (ერთაწმ.).

ბადაიზუზუმბ-ა ძლიეს, ზანტად გადადის. აბა, რას აკეთეფ? გადაიზუზუბი და გაღმოიზუზუბი ბაღში (ღის.).

ბადაითანგლებ-ა მოკედება. რო მოკედება ადამიანი, გადაითანგლაო, აგდებით იტყვიან (იგ.). საწყალი ისე გადაითანგლა, უბედურათა (იგ.).

ბადაითრანგლებ-ა 1. მაღაყს გააკეთებს, ყირას გადავა. წინაწინ თრანგლაობა ვიცოდით ზოლმე; ვინც ბევრჯელ გაღითრანგლებოდა, მოგებული ის იყო (წილკ.). **ბადაითრანგვლა:** ეგე ყაიდაში იცოდა გადათრანგვლა, რო მაშინდელ ჯეელობაში ვერავინა აჯობნიდა (წილკ.). 2. წაიქცევა, გაიშლართება. გადაითრანგლაო, ვიტყვიო, როცა ფეხ წამოაჯრამს და გადაიქცევა (წილკ.).

ბადაიკალთაშებ-ს კალთას აიკეტავს და ჩაიმაგრებს ქამარში. ჩოხის კალთას ავიწვედით და ქა-

მარში გადავიკალთავედით, იმას ეტყვიან, აიკვალთაო (იგ.).

ბადაიპუჭებ-ა გადაიხსნება, გადაიშლება (ყვაილი, ლობიოს, სიმინდის მარცვალი; ჭრილობა). წუხელ თონეში ჩავდგი ლობიოი და სუ გადაიპუჭულა, ისე ლამაათ მოხარშულა (კავთ.). ჯერ ფირუზი არი ცოცხობაი, მერე თეთრათ გადაიპუჭება, გადაიშლება (ერედ.). **ბადაიპუჭებ:** ხელბ გაეჭრა და ისეთნაირად გადაიპუჭა, ძვალი სუ გამოუნდა (კავთ.). **ბადაიპუჭული:** ნაკაპ ჩამოეცხე ფეხი და ბლლაპანი არ შეიტანა ი ვერანამა, ისე მააქ ფეხი გადაიპუჭული რო! (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

ბადაიპარკლებ-ა მოკედება (ამბობენ აგდებით). სისხლი მიწები იმიტომა ჰქვიან, რო იქა მოურავი გადაქარქლულა (ბროწლ.). პაპაშენი, ძმაო, შენ ამბავს რო გაიგებს, გადაიქარქლება (ბროწლ.).

ბადაიპუხებ-ს 1. ამოწყდება, მოისპობა. სუ გადაიქუხეს, აღარავინ არიან (ღის.). უცოლ-შვილოდ გადაიქუხა (ღის.). რა უცბათ გადაიქუხა ამოდენა ხალხმა! (ძეგ.). 2. გადაიკარგება, გადაიმალება. სად გადაიქუხა ნეტავი ი ბიჭმა? (კავთ.).

ბადაიყაშრებ-ა გადაიწევა, გადაიხრება. რო ეცლება ბოძი გინდა საქათმესა, გინდა ბოსელსა, გადაიყაფრება (ჩუმათ.). **ბადაიყაშრული:** სახლის კუთხე

რო გადაყაფრულია, რო ინგრევა სახლი, გადაწეულია (ჩემათ).

ბადაიყმინდება-ა შიმშილით მისუსტდება; გამოთაყვანდება; ვამოშტერდება. გადაიყმინდა, რო პური აღარა ჭამა, ჯერი გაუცდა, აღარაფერი უნდა, მოთენთილია, მოღუნებული (ქვეში). **ბადა-ყმინდელი:** ე ტლაპოჲ ბიჭი რო-გორია; გადაყმინდილია, არაფერი იმას არ გაეგება, ვერც ვერაფერ ათქმევენებ, ვერა აკოთხამ (ქვ. ჭ.); აგრეთვე ტყვ.

ბადაიშანთება- ბევრს წაისვამს სახეზე ფერს (ქალი). შენამც გამოკლებულხარ, გადაიშანთა და მაშკარეთივით არ გამოვიდა?! (ბროწლ.). **ბადაშანთული:** რო წაისმევეს ძალიანა, პუდრია, ფერია, რაც არი, გადაშანთული ის არი (ბროწლ.).

ბადაიწირება- დასუსტდება, გადალასლასდება (შიმშილით). შუადღე მოვიდა და ნაწილი არ მინახავს, გადავიწირები, მა რა ეშმაკი მომივა (ბროწლ.). **ბადა-წირული:** ჩემი ქალი სუ იმას მებუზღუნება, ყველაფერ ასწრეფ და რაღა ჭამას ვერ ასწრეფ, რო გადაწირული დადიხარ ხომეო (ბროწლ.); აგრეთვე ძეგ, წილკ.

ბადაიხლარცება- გადავარდება საიდანმე; გადაიკარგება. რო გადავარდება საიდანმე მაღლიდანა, იმას ეტყვიან, გადაიხლარცაო (ბროწლ.). **ბადახლარცება:** სად

წაიღეფ ხოლმე ი ნემსსა, რათ გიყვარს მოუსავალში გადახლარცვაი! (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

ბადაკაბდოებულ-ი კაბდოთი მოსწორებული, გაფხვიერებული (ნათესი). კაბდოს რო გადაატარებენ, გადაასწორებენ მიწასა, ნათესსა, იტყვიან, ის ზაკვეთი გადაკაბდოებულია უკვეო (საკორ.).

ბადაკვეთილ-ი გადაწყვეტილი, დადგენილი. ეკლესიის შეწირული მამული იყო. იქიდან რაც გადაკვეთილი იყო, გადაწყვეტილი, იმას იღებდნენ ღვდლები (დის.).

ბადაკირულ-ი დატკეპნილი (გზა...). ავღარი რო მოვა ძანანა და შერე გაშრება, სუ ლამაზათ გაიტკეპნება გზები, იმას ეტყვიან, გადაკირული გზებიო (იგ.).

ბადაკორიკაპდება- გადაბრუნდება, გადატრიალდება. ფიცარი გადაკორიკაედება და დაგეცემა (ტყვ.). **ბადაუკორიკაპდება:** ფეხი გადამიკორიკაედა და დავეცი (კარალ.). **ბადაკორიკაპებული:** კიდობანი რო გადაკორიკაეებული დგაა, მაწონი მა არ ჩაიქცეოდა? (კარალ.).

ბადაკრუხდება- აღმოცენების უნარს დაკარგავს, დათესვის დრო გაუვა (ლობიოს...). ლობიო აკრუხდება და გადაკრუხდება ისევა. როცა კრუხამს, მაშინ სხვა გემოვნება აქ (ატ.).

ბადალუფსება-ს მიმაღავს, გადაკარგავს. სად გადალუფსამ

ხოლმე ი ოხერა წალდსა?! (კარალ.). **ბადანილუშხნება:** საღ გადაილუფხნენ ის ბავშვები? (ტყვ.).

ბადანდობილ-ი გამოყრუებული, გამოჩერჩეტებული. რო არც იქით არი ადამიანი, არც აქეთა, გამოშტერებული არი, იმაზე იტყვიან გადანდობილიაო (ქვ. ჭ.).

ბადანუპრავ-ს გადაადნობს (ქონს...). რო გადანუკრაჲ ქონსა, ჩაასხამ ქილაში (ჩუმათ.). **ბადანუპრულ:** კარაქს რო გადანუკრამ, ერბოსა, გადანუკრულია ისა (ჩუმათ.).

ბადაპარმსღებ-ა ძლიერ მოხუცდება, დაჩაჩანაკდება (შდრ. პარეხი). უშვილძიროთ გადაპარეხება ეგ უბედური, რო მოკვდეს, გამპატიოსნებელიც კი არავინა ჰყამს (მერ.). **ბადაპარმსება:** სიკვდილი ვიდას აცდის გადაპარეხებასა, ახალგაზრდობაშივე იხოცებიან (მერ.). **ბადაპარმსებულ:** სოლომონმა რო შამიყვანა, იმი დიდელა ჯერ კიდევ ცოცხალი იყო, მაგრამ ძიენ იყო გადაპარეხებული (მერ.).

ბადაპარჭიკღებ-ა მოკვდება (იტყვიან აგდებით). გადაპარჭიკდაო, ისეთზე იტყვიან, რომელიც არ დაენანებათ (ფლ.). ეს წიწილაც თუ გადაპარჭიკდა, მერე ნახეთ (კოდ.). **ბადაპარჭიკება:** სუბუქი კაცი რო მოკვდება, იმაზე იტყვიან გადაპარჭიკებასა (კოდ.). **ბადაპარჭიკებულ:** სანამ ჩავედით, გადაპარჭი-

კებული დაგვხვდა (ფლ.); აგრეთვე ტყვ.

ბადაპურღებ-ა გადაჯიშდება (პურეული). მერე და მერე აღარ მოდის ისე კარქი, პურიცა, სიმინდიცა, იტყვიან, გადაპურდაო, გადაჯიშდაო (არად.). დიკა რო ესლა, საფხულში, დავთესოთ, გადაპურღება (კულბ.).

ბადარიახსებულ-ი ჭკუაარეული, უაზრო, აბდაუბდა (ლაპარაკი). რაფი, ძალიან არი დაშავებული, გადარიახებული ლაპარაკობსო (ბროწლ.). იმასა ერთი სიტყვა არ უთქვამ გადარიახებული (თამ.).

ბადაროშ! ქათმის გასაფრთხობი შეძახილი (აქედან იქით). გადაროქშ, შე გასაციებელო, შენა! (ტყვ.).

ბადასანთლულ-ი ფერდაკარგული, გადაყვითლებული. ნააუადმყოფარი ადამიანი გადასანთლულია (კარალ.). გადასანთლული რო დადიხარ, ვეღარა ჭამე? (კარალ.).

ბადასიხსიხებულ-ი დასუსტებული, დაუძლურებული (ავადმყოფობისაგან). საცოდავათ გადასიხსიხებული იწუა ლოგინზე, ლაპარაკის თავი აღარა ჰქონდა (მერ.). გადასიხსიხებული დადის, იმას რა ოჯახის წელი აქს! (ტყვ.); აგრეთვე კარ.

ბადასხვავღებ-ა 1. გადასახლდება, გადაიხვეწება. ერთი ორმოცი კომლი ოსი გადასხვაველა, ორჯონიკიძეში წავიდნენ

(დის.). 2. მოკვდება. სამუდამოთ წასულია, გადასხვავდა სანყალი! (დის.).

ბადაუსურაპიმბ-ს 1. პურის ხვავიდან გადაგვის (ბზეს). ერთი რომ ანიაეებს, მეორემ უნდა ბზე გადაუსურაოს, რომ არ შეერიოს პურში (კავთ.). **ბადასურაპიმბა:** გადასურაეებასა ვშველოდი, ნაწმენდი მამეცით-მეთქი (ძეგ.). 2. მარცვლეულით (ფქვილით) სავსე ჭურჭელს ხელით გადაასწორებს. რო ჩაგვიყრია ჩანახში პური, აგვირწყია, მიგვიცია ძროხის სამწყეხური, გადაუსურაეო, გვიოთქვამს (ძეგ.); აგრეთვე ჩუმით.

ბადაუშენი-ს, ბადაუშენი-ს ნაპირს გაუკეთებს (ნაქსოვს, დაწნულს), გადაქობავს. გოდორს რო დასწნამენ, გადაუქნევენ (ქორ.). რო მოქსოვ წინდასა, თავი უნდა გადაუქნა (ძეგ.).

ბადაუჭირ-ს ერთი მოყუდებით დაღევს, გადაკერავს. სამი ჭიქა არაყიც გადაუჭირე და... (მელვრ.). ორი ჭიქა აქ გადაუჭირე (ქვეში).

ბადაუსნოზაპ-ს გადაკერეჭს, გადაპარსავს (თმას). გათბე ცოტა ჯერა, დავადეფ მაკრატელსა ორთავ ბაღღეფსა და გადაეფხოზავ (წილკ.). **ბადაიუსნოზაპს:** ამ ზაფხულ თუ არ გადავიფხოზე თმები, სუ გამცვივა ერთიანათა (წილკ.). **ბადაუსნოზაპა:** გადაეფხოზა იმასა აქვიან, რო სუ მთლიანათ გადააკერეჭამ თავსა, რო ერთ ბენვს აღარ შაარჩენ (წილკ.).

ბადაქაჯამ-ს 1. გადამალავს. სად გადაქაჯა იმ ბებერმა, იმანა, მაკრატელი! (ტყვ.). **ბადაიქაჯამბა:** რო იტყვის, ეხლა კი ვენახში მიკრამენ თავსაო, ისეთ ადგილზე გადაიქაჯება, რო ეშმაკი ვერ იპოვნის (მერ.). **ბადაიქაჯამბა:** ეგ ერთი ვედრა მაქ, სადღაც გადაიქაჯა, მერე, ვნახოთ და, მიწობლი ხელში ვიცანი (მერ.). **ბადაქაჯაშული:** ნემსი შენი გადაიქაჯული იქნება! (მერ.). 2. გადაკარგავს, გადახვეწს. აი, ამისი ქმარიცა და ჩემი შვილიცა სადღაც გადაიქაჯეს (ქორ.). **ბადაუშაჯაპს:** რო წაიყვანენ, შვილო, ვინ იცის, სად გადაიქაჯამენ (ტყვ.). **ბადაქაჯაშული:** სად არი დღეს თელი დღე ი ბიჭი გადაიქაჯული? (ტყვ.). პირველი შვილი ხო აღარ მომივიდა, ვინ იცის, სად არი გადაიქაჯული? (კარალ.); აგრეთვე ოძ.

ბადაღღარჭვი-ა, ბადაყაჭვი-ა მეტი მოსვლია, მოსჭარბებია (იტყვიან ირონიით). გოჭო კი არა, სხვა რა გინდა, გადამღღარჭვია იმის ფულები (ტყვ.). სწორეთ მაგის ფული გადაიყაჭვია, ეხლა! (ხც.); აგრეთვე კარალ.

ბადაღმერთილ-ი გადახეკილი, გადახრილი. ძანა ხარ გაღამერთილი გვერდზედა, თორე ისე სხვაფრივ კარქა ხარ გამოსული სურათში (წილკ.). შუშაბანდი ისეა გაღამერთილი, მეშინია, არ წაიქცეს (ქორ.). რო პატარა აღ-

მართია და მერე დაბლა ეშვება, იმაზე ვიტყვი, იქით არი გადაღმერთილიო (ოდ.); აგრეთვე კავთ.

ბადაყვირებულ-ი ერთიანად აყვავებული. ოსრახუშის მეტი რა არი ჩვენ ბაღში, ისეთია, გადაყვირებული (დის.).

ბადაშანთულ-ი გადაშხლართული. გადაშანთული რო წეხარ ჩრდილში, ტიძილაურები თითონ მოირწყვის? (კარალ.). მოუედი და წევს ესა გადაშანთული, ღორებს კი გააქთ და გამოაქთ ბაღში (ტყვ.).

ბადაძლეულ-ი ძალიან მთვრალი, გაღეშილი. ისეთი მოვიდა, გადაძლეული, დეეგლო და დეეძინა (ბროწლ.). ძაან ვიყა გადაძლეული, რას ვაკეთებდი, არ მესმოდა (კარალ.); აგრეთვე ქვეში.

ბადაწვერაპ-ს მარცვლეულს (პურს) გაწმენდს მინარევებისაგან ტაბაკით. ეს პური თუ არ გადაწვერე, არ ივარგებს, ბევრი წვრილი მიწა ურევია (კავთ.). გადააწვერამს პურსა, ჭუჭყი ზედა რჩება ტაბაკზედა და სუფთა პური გადადის საფენზედა (ერთაწმ.); აგრეთვე ძეგ.

ბადაწყვეტამ-ს გადაიხდის (ვალს, ფულს, გადასახადს). რილათი გადააწყვეტამენ ვალსა? (კავთ.). ეყოფა, გადაწყვეტამს ვალსა ეგ ფული? (ბროწლ.). რო ისესხებ, უნდა გადაწყვიტო კიდევცა, მა რას იზამ! (ძეგ.).

ბადახპარცლავ-ს გადაკარავს. საღ გადახვარცლამ ზოლმე

ი დანასა? (ტყვ.). მესამე მასიუში გადახვარცლავს ხალხი (კარალ.); **ბადახპარცლავს**: ჩემი ბიჭი მიჰყამთ და ვინ იცის, საღ გადამიხვარცლამენ, საღ გადამიქაჯამენ (ტყვ.). **ბადახპარცლავს**: რა ეშმაკი გადაეფარა, ქა, საღ გადაიხვარცლა გოლორი? (მერ.). **ბადახპარცლავს**: თქვენი გადახვარცლავი გამაგონა ღმერთმა! (ტყვ.). **ბადახპარცლავს**: ისიც მეყოფა, რო ერთი აჩაბეთში მყამ გადახვარცლული, რო სხვაც არ გადაეკარქო! (მერ.). სადა ხართ ამ სიშორეთა გადახვარცლულები? (ტყვ.); აგრეთვე არად.

ბადასილავ-ს საგანგებოდ მოძებნის, გადახრეკს. სუ გადახილეთ მთელი ტყე და ველარც ცოცხალი ვნახეთ ი ხბო და ველარცა შაჭმული (ბიწმ.).

ბადასონჩავ-ს ხონჩით, ტაბაკით დაარკვევს (პურეულს). რო გადავხონჩამთ, მიწა და ქვა უკან დარჩება და სუფთა პური წინ მიდის (კულბ.).

ბადასუზამ-ს გადაპარსავს, გადაკრეკს. პირდაპირ ვაუგლო მაშინა და გადახუზა (ზ. ხანდ.). თავი ისე გადახუზუე მაკრატლითა (ძეგ.). **ბადასუზამ**: გადახუზვას უპირებდა და გაუგო (ზ. ხანდ.).

ბადაჯღმე-ა გაიბარდება, მოედება (ნათესი, სარეველა). ხახვი დავთესე და სუ გამამჯღარა (ძეგ.). **ბადამჯღარი**: ჯეჯილი კარქა რო ამოუა, გამამჯღარია (ზ. ხანდ.). ბალახი რო ამოუა მი-

ენა და გადაეფარება ნათესსა, ვეტყვით, გადამჯდარია ბალახით (ტირძ.); აგრეთვე შერ.

ბადიკანტებ-ა იგივეა, რაც გამოიქენტება. დავსხამდით ხახალზე და გადიქენტებოდა, სულ მუმლი იყო (ზ. ხანდ.).

ბადირბალებ-ა გალიზიანე-ბა, გაბრაზება. შე რო ქებას დაუწყეფ. რის ყიდვაც იმას უნდა და ფული არა აქ, გეგონება ცეცხლი შეუკეთესო, უფრო მოუნდება ყიდვა; მაგაზე გაღირგალებას იტყვიან (კავთ.).

ბადისქლთებ-ა გაღირევა, ჭკუა აერევა. გიგას ვეტყვი ზომე, ეხლა შენ გაღიხელთე-მეთქი, რაღა მოგაგვარებს!? (ოდ.). **ბაღახელთილი:** რაღა მოგაგვარებს, გადახელთილი ხარ-მეთქი (ოდ.).

ბადმოანაკრულებ-ს საესე ჭურჭლიდან გადმოიღებს (მეორეში). გადმოანაკრულე ვედროდანა წყალი! (ახალშ.). **ბადმოანაკრულება:** გადმოანაკრულებას რა უნდა, შენ დამატება თქვი, თორე! (ტყვ.).

ბადმოასეპებ-ს გადმოუშვებს წყალს. წავალ, გადმოვახევებ, გადმოვაგდებ წყალსა (ნოს.). **ბადმოუხეპდება:** ჟუჟუნა, გოო, წყალი გადმოგიხევედა, მოდი აქა! (ვარ.).

ბადმოიპარკლებ-ა ყირაზე გადმოვარდება, გადმოკოტრიადდება. ბავშვზე იტყვიან, ყირაზე რო გადავა, ან ისე უკუღმა გადავარდება, გადმოიპარკლაო (ოდ.).

ბადმოიღმერთებ-ა გადმოიზიქება, გადმოიწევა. ე კედელი რა ძაან გადმოღმერთილა, უნდა გაუფრთხილდე, თორემ საშიშოც არი, არ გადმაინგრეა (წილკ.). **ბადმოღმერთა:** გადმოღმერთაა სუყველაზე იტყვიან, რაც განზე იქნება გადმოწეული, ან გვერდზე იქნება გადმოზნექილი (წილკ.). **ბადმოღმერთილი:** ეს სიმიინდი ნათესი აქეთ არი გადმოღმერთილი და აქედან არ მაირწყვება, ესა, იქითა ხრიდან უნდა მოუგლო წყალი, რო აქეთ წამოვიდეს (ოდ.).

ბადმოკუჭული-ი იგივეა, რაც გადაკუჭული (იხ. გადაიკუჭება). ეგე გეეჭრა შუშით ხელი, რო სუ გადმოკუჭული ძქონდა ზორცები (წილკ.).

ბადმოკლასკანდებ-ა გადმოვარდება, გადმოგორდება (იტყვიან დაციინეთ). აჰა, თუ მანდედან არ გადმოპლაკვანდე! (ქემ.). გადმოპლაკვანდები, ძმაო, და ბარტყა გაგპვრება ძირა! (კარალ.).

ბადმოროქშ- ქათმის გასაფრთხობი შეძახილი (ზევიდან აქეთ). გადმოროქშ, გადმოროქშ, სუ გააფუჭა ჩირი! (კარ.). გადმოროქშ, შე ოხრათ დასარჩენო, საცა არა მგონია, შესკუპდები ზოლმე! (ტყვ.).

ბადმოსაყარ-ი მოჭრილი ხეების გადმოსაყრელი ადგილი, საიდანაც უნდა დააცურონ. გადმოსაყარიდან რო გადმოყრი, სვანზე უნდა წამოვიდეს (ზ. ხანდ.). გად-

მოსაყარზე მოიტანს კამეჩითა, აუშეებს და ჩამოცურდება სვანში (ზ. ხანდ.).

გადმოუტყაჭამ-ს გადმოუ-
კარკლავს, დაუბრიალებს (თვა-
ლებს). გადმომიტყაჭა თვალები,
შაგრამ მეც კარქებისა მივასალე
(მერ.). **გადმოტყაჭული**: მე
შენი გადმოტყაჭული თვალებისა
არ მეშინიან! (მერ.).

გადოვდება-ა ძალიან გახუნ-
დება (ქსოვილი). ისე რო გადა-
ხუნდება, რო არ ეტყობა, თუ შა-
ვი ყოფილა როდისმე, იტყვიან,
გადოვდაო (ტირძ.). ისე გადოვდა
ჩემი კაბაი, ვეღარც კი შეატყოფ,
რა ფერისა იყო (ძეგ.). **გადო-**
ვდება-ა: რა გადოვებული კაბა
აყვიაო, გახუნებულზეა ეგა ნათ-
ქვამი (ატ.).

გადლოვდება-ა დაღბება,
აიზილება; ჩაიშლება, ჩაიხარშება.
შიხედე კომბოსტოსა, ძაან არ
გადლოვდეს (ახალშ.); აგრეთვე
ძეგ.

გაეგოვება-ა გაეთხვრება, გა-
ეთხუზნება (ტანსაცმელი). ხანამ
ძაან არ გაეგოვება ე ხალათი, არ
უნდა გაიხადო? (ტყე.).

გაეგოვება-ა უკმეხად, გა-
მომწვევად დაუწყებს ლაპარაკს
(შდრ. კაპუნი). ავი აღამიანი რო
არი, ხან ვის გაეგოვება, ხან ვი-
სა (ქვ. ჭ.).

გაეგოვება-ა 1. გაეზრდე-
ბა, გაეზრდებოდა (წვერი). გაე-
გოვებოდა უბედურათა ბაგრატა-
სა პირი და ჩამოფხოტილიყო იქა

(არც.). **გაეგოვება-ა**: გაეგო-
ვებული რო დადის მამაშენი, მანე-
თი გაეგოვდა? (ტყე.). პირიც ვე-
ღარ მოვიპარსე, გაეგოვებულია
დავდივარ (კარალ.); აგრეთვე კარ.
2. **გაეგოვებული** იგივეა, რაც
აქანკლული. გაეგოვებული ის
არი, კონკები რო აქ დაკიდებული,
რო არა აქ რა, რა ჩაიცოს (ოძ.).

გაეგოვება-ა გაეგოვება, და-
ემდურება. ეხლა ე გოგო რაღაზე
გაეგოვება? (თამ.).

გაეგოვება-ა სირბილით,
სწრაფად მივა სადმე. ჯერ გუშინ
გაეგოვებოდი ი ჩასაბრუნებელ ჩარ-
დახშია ტყუილათა და დღესაა რო
ტყუილათ ვიარო, მივაგდეთ კი-
დეცა ქვასა, რო იქით აღარ მი-
ვიხედო (წილკ.). **გაეგოვება**:
სირბილ-სირბილით რო გახვალ
სამა შორი გზითა, იმავე ვეცყვით
გაეგოვებასა (წილკ.).

გაეგოვება-ა 1. გახურდება.
გაეგოვდება (თონე). ისე გახუ-
რებულა, რო სუ გაეგოვებულა, რა-
ღა ჩააკრამს იქ პურსა (ძეგ.).
2. ძალიან გაბრაზდება. გაეგოვებ-
ულ რამეს რო დაინახამს აღამიანი,
გაეგოვდება, მა რას იზამს?!
(ატ.). **გაეგოვება**: გაეგოვებაი
გაბრაზება არი, მიენ რო გაბ-
რაზდება კაცი, მეცცა, თორე გა-
ეგოვდაო, ვიტყვით ზომე (ატ.).
გაეგოვებული: ელგუჯაი ისეთი
გაეგოვებული ამოვარდა, კინალამ
დალეწა იქაობაი (კარალ.). ნეტა
რა დაემართა, ქა, ესეთი გაეგოვ-
ებული ჯერ არ მინახამ! (კავთ.).

ბაზა-ბაზა თამაშობა ერთგვა-
რი: მოთამაშეები „გაზა-გაზას“
ძახილით ურბენენ წრეში მყოფს
და ქუდით ურტყამენ; წრეში მყო-
ფი ცდილობს ფეხი მორატყვას,
„დაჭრას“ გარეთ მყოფი; ვინც
დაიჭრება, წრეში ჩადგება (ზც.).

ბაზანზლღღებ-ა ვაჭიანურ-
ღება, გაჯანჯღღება. „საქმე გა-
ზანზლღდა“ ის არი, რო დაქჩება
საქმეი, გაიზანზლღება და თავი
ღროზე ვერ გააკეთეფ (ზოვ.).
ბაუზანზლღღება: როგორ გა-
ვეიზანზლღდა ბალის მორწყეაი
(ატ.). **ბაიზანზლღღება:** ეს საქ-
მეც როგორ გაიზანზლღდა! (ზერ.).
ბაზანზლღღება: ამნაირი საქმის
გაზანზლღება არ გამიგონია (ატ.).

ბაზენგილი-ი გაპოხილი (ჭუჭ-
ყით, ქონით). ისეთი გაზენგილი
ხალათი ეცვა, არ შეეხედებოდა
(ბიწმ.).

ბაზენკილი-ი გატკეპნილი,
დაზეპილი. რო გაშრება დიდი ავღ-
რების მერე, გაიტკეპნება გზები,
ეტყვიან, გაზენკილი გზა არისო
(იგ.). ეგვა ჩვენი ვენახი გაზენკი-
ლი საქონლისაგანა, რო ბარი
პირს არ იკარემს (წილკ.).

ბაზუნკლამ-ს გაწუწავს. დი-
ლაზეც რო გაგზუნკლამ და ისე
წავალ, ნახამ მერე! (დოესი).
ბაიზუნკლამებ: როგორც ბატი
გაიზუნკლება ზომე, ისე არ გაი-
ზუნკლამ? (ატ.). **ბაზუნკლამ-**
ლი: რო ხაარ გაზუნკლული ბა-
ტივითა! (ატ.).

ბაზურბავ-ს სცემს. ერთი

ისე უნდა გაგზურგო ესა, რო ვე-
ლარ ადგეს (ზერ.). **ბაიზურბა-**
ბა: გუშინ უნდა გაზურგულიყო
ის ბიჭი, ახი იქნებოდა (ზერ.).

ბათაპწვირებულ-ი გათამა-
მებული, თავგასული. ძაანა ჰყაამთ,
კაცო, გოგლაი გათაეწვირებული-
უფროსისა იმას არ ესმის და უმ-
ცროსისაი (ტყე.); აგრეთვე კა-
რალ.

ბათართელა ამოსერა, ამო-
იხერა. გათართელა — ტალახში
ამოსერა არი, გასერა თავიდან
ფეხებამდე (დ. თონ.).

ბათაძაპ-სი ერთბაშად, უთავ-
ბოლოდ დახარჯავს, გაათავებს.
მორბედები რო მარტო დარჩებიან
ხომე სახში, მოუვლიან, თუ სად-
მე საჭმელი ეგულებათ, გასთაქა-
მენ (კავთ.). ეს ფული უკვე გავ-
თაქე და ეხლარაღა ვქნა? (კავთ.).

ბათაძაპ-ს² მიბეგვავს, სცემს.
ბავშვეფს ვეტყვით ზომე, იცოდე,
გაქთაქამო, ძაან კცემო (ატ.).
ბათაძ²ლი: ესე გათაქულია,
ბიჭებმა სცემეს, ალბათა (ვარ.).

ბათიქსნი-ს გაქელავს. ქურ-
დი რო შავა მამულშია და ფეხით
გათლენის, იტყვიან, რო ვიღაცა
შასულა და გაუთლენია იქაურო-
ბაო (წილკ.).

ბათრეულა გუთნეულის
პირველი დღის ნახნავი; ეკუთვ-
ნოდა გუთნისდელას. გათრეულა-
გუთნისდელისაა, ის ალოში შა-
დიოდა, მაგრამ მაინც გათრეულას
ვეძახდით (მჭად.).

ბათჰერი-ს, **ბათჰორავ-**ს

გაუღენთს, გაუჯდება (წყალი ნიადაგს). რო მორწყამენ და დაღებება, იმას იტყვიან, წყალმა გათქორა მიწაიო (ერედ.). ბოლოში თავითავათ გაათქვრიდა, აღარცკი მოუნდება მორწყვა იმასა (წილკ.). **ბაითქვარება**, **ბაითქვარება**: ნაკვეთში რო წყალ მიუგდევ და ქვეშიდან გაუვლის, გაითქვარება, კარქა მაირწყვის (ერთაწმ.). კარქა რო მოირწყვის ნიადაგი, რო სუ ძირში გაულის წყალი, გაითქორაო, იმაზე იტყვიან (ხც.). **ბათქვარული**, **ბათქვარული**: ზაბორი ძირში რო ვაშლი დგა, იქა გათქვარული ყოფილა და იქ დაუძინია (ატ.). ზეით კვლები სუ მთლად გათქვრილია (წილკ.); აგრეთვე ლამ, მეჯვრ., საგურ.

ბათსიზაპს-ს გათხერის, გაატყუყიანებს. როგორ გაგითხიზია აქაურობაი, როგორ გაგიტყუყიანებია?! (ატ.).

ბაიბუსტა-ა იგივეა, რაც **გამობესტება**. რო გაძდება აღამიანი, გაიბესტა და წავიდაო, ასეც იტყვიან (ხაშ.).

ბაიბირაქა-ა ბირკა მოედება. ცხვარმა იცია ზომე შემოდგომით, სუ გაიბირაქა და იმი მატყლი ძნელი გასარეცხი და გასარჩევია ზომე (წილკ.).

ბაიბლიქა-ა გაცივდება; გაიყინება. ვიდექით და ველოდით, არა და არ გამოჩნდა ი ოხერა აეტობუსი, ლამის გაიბლიყენით სიცივითა (ძლევიაჯ.). **ბაბლიქა**-

ლი: მოდით დროზე, დასხედით, გაცივდა, გაიბლიქა კერძი, რაღა გეზო აქ გაბლიყულსა! (რუისი).

ბაიბრინჯა-ა გამედიდურდება, გაიბრინძება. თუ რამე შეიძინა, მაშინ ნახე, როგორ გაიბრინჯოს (ხც.). **ბაბრინჯული**: როგორი გაბრინჯული სიძე ჰყოლია მაშიკოსა, იტყვი, თელი ქვეყანა იმისიაო (ხც.).

ბაიბრინჯა-ა გაიჭიმება, გაიბრინძება. გენოი შინ რო არი, ჩვეულებრივ დადის, გზაზე რო გამოვა კია, მეტადრე თუ ხალხი უყურეფს, გაიბრიქება და მიდის ისე (იგ.).

ბაიბურა-ა იგივეა, რაც **გაიბურღება** (იხ. გაბურღავს). ქარი რო გაუვლის მატყლს, გაიბურღება, გაიბურქება (ხაშ.).

ბაიბუსხა-ა გაიბუტება, ცხვირს ჩამოუშვებს. გაიბუსხება, ყურადღება რო არ მიეაქციო (ტყვ.). **ბაიბუსხება**: გამებუსხება, თორე ძაან ვიდარდევ, იმდენი ხანი იყვეს გაბუსხული, სანამ მოეწყინება (ტყვ.). **ბაიბუსხება**: იმითანა გაბუსხვა იცის, თელ დღეს ხმას არ გაიღებს (ტყვ.). **ბაიბუსხული**: ორი დღეა გაბუსხული დადის, სალამსაც აღარ მეუბნება (ტყვ.).

ბაიბუჭა-ს გაიწეწავს, გაიჩეჩს (თმას). გაიბუწა თავი ჭაღარა თმები და დადის ტინგიცივითა (მერ.). **ბაიბუჭა**: რა მეჯავრება, თმები რო ეგრე გაიბუწება ზომე (მერ.). **ბაიბუჭული**: ჯერ

სუ უშნო იყო და ესლა სუ ჯორ-
ცხენას დაეშვანა, დადის, დააქ
გაბუწული თმები (მერ.).

ბანიბლოტიმბ-ა გაიბლიძება,
გაიბერება. პატარა რამეს რო მი-
ახწევენ, გაიბლოტებიან, გეგონება,
სოვლაგრი შეილები იყვნენ (ტყვ.).
ბაბლოტილი: აქა ბრძანდებო-
და რვაში და ისე იყო გაბლოტი-
ლი, თითქოს შემართოს რამე იმი-
სი (ტყვ.).

ბანიბლიმბ-ს გაიხურავს (კარს).
კარები გაიგდუო, ესე იგი ღია არ
დატოვო, გაიხურეო (ხაშ.).

ბანიბპირდმბ-ა იგივეა, რაც
გამოიგვერდება (იხ. გამო-
გვერდავს). ესლა ჩვენ რო ლობი-
ოსა ვჭამთ, რო გაეძღებით, გაეი-
გვერდებით, მა რა მოგვივა?!
(ატ.). **ბაბპირდილი:** საქონე-
ლი რო ძიელ არი გამაძღარი, რა
ძიენ არი გაგვერდილიო (ატ.).

ბანიბოდრმბ-ა 1. მაგრად გა-
ძღება, გაიბერება. ღო დავალეინე
გოჭეფსა, გაიგოდრნენ და ხმას
აღარ იღებენ (ტყვ.). რა ძაან
გაგოდრილა ჩენი ძროხა! (მეგ.).
ბაბოდრილი: ლობიოთი არიან
გაგოდრილები, ნეტა რაღა საჭმე-
ლი უნდათ!? (კარ.). 2. **ბაბოდ-**
რილი: დაბალი, მეტისმეტად
მსუქანი (ადამიანი). გასუქებული
რო არი ადამიანი, გაგოდრილ
იმას ვეტყვიო (ბროწლ.); აგრეთ-
ვე სამთ.

ბანიბუდმბ-ა გაიბერება (მკვდა-
რი საქონელი, მიცვალებული).
საქონელი რო მოკვდება და ვე

დარჩება გაუტყავებელი, თავმო-
ჭრელი, გაიბერება და ვეტყვიო,
რო გაგუდულაო (წილკ.). მიცვა-
ლებული სამ დღეა რო დარჩება,
მეშრე მუცელი აუდგება და იტყვი-
ან, გაიგუღაო (წილკ.). **ბაბუდმბ:**
მკვდარი საქონელი რო გაიბერე-
ბა, გაგუდვა ჰქვია. ადამიანზეც არი
გამოთქმული გაგუდვაი (ბროწლ.).
ბაბუდმლი: ესლა გაგუდულ
როგორღა უნდა ჩააცონ? (წილკ.).

ბანიბლივ'რინმბ-ა 1. უშნოდ,
ზომაზე მეტად გასუქდება, გა-
სქელდება. გადღვრენილა უშნოთა.
და დაიბოტება (ტყვ.). როგორ გა-
დღვრენილა, ქა, შენი რძალი, რამ.
გაასუქა ეგრე?! (იგ.). 2. **ბაბი-**
ლინმბ: გაუფართოვდება, გაე-
წევა (ფეხსაცმელი...). ისე გამედ-
ღრინა ე ტუფლები ამოტელა ტა-
ლასში სიარულითა, რო ორივე
ფეხი ჩამივა შიგა (მერ.). **ბაბ-**
ლივ'რინილი: გადღვრენილი
ცხვირი ააქო, გაფაფხული ცხვი-
რი რო აქ, იმაზე ვიტყვიო (ატ.).
ისეთი გადღვრენილი ცხვირი აქ,
რო მეც შეეუტევი შიგა (მერ.).

ბანიბსმბ-ა დამაკდება. გაიმ-
სო, იმას ვეტყვიო, დამაკდაო
ძროხაიო, ღორიო (ატ.). ორჯერ
გაიმსო ჩემი ძროხაი (თამ.) ზამ-
თარში იქნება ბერწი, გაზაფხულ-
ზეც გაჰყვება, მერე გავა ნახირში
და გაიმსება (ქორ.).

ბანიზამთირმბ-ს ზამთარი გა-
ვა, ზამთარი გაივლის. უკვე გაი-
ზამთრა, სადაც არი მერცხლები
მოფრინდებიან (კავთ.).

ბაიზუნზღებ-ა ერთიანად დასველდება, გაიწუწუება. როგორი აედარი იყო, ქაა, ისე გავიზუნზულეთ მინდორშია, ისე გავიზუნზულეთ, ერთი ძაფი არ დაქერჩენია მშრალი! (ბროწლ.).

ბაითრიკებ-ა უშნოდ, უადგილოდ გაიცინებს. მოვა, გაითრიკება და წაუა (ქვეში).

ბაითურბნებ-ა ძალიან გასუქდება. რა კარქა გათურგნებულა თამროი (ატ.). **ბათურბნებულნი:** ძაან როა გასუქებული, გინდ საქონელი, გინდ ადამიანი, გათურგნებული ის არი (ქემ.). ნეტა როდის იყო დარაი გათურგნებული, გოგობისას იყო და ეგრე იყო გალახული (ბროწლ.).

ბაითქველიშებ-ა 1. გაიბობა, გაიხლიჩება (ხილი დაცემისას...). გაშლი ჩამოვარდა და გაითქველიშა ძირსა (ტყვ.). 2. **ბათქველიშნი** უგონოდ მთვრალი; ძლიერ გამაძლარი. ძიენ გამაძლარი რო არი, ან თვრალი რო არი, იტყვიან გათქველიშილი არიო (ერთაწმ.).

ბაიკინკილებ-ენ იგივეა, რაც გაიწინწილებენ. ცოტა რო აქვთ და გაინაწილებენ, გაიკინკილესო, იტყვიან (საკორ.); აგრეთვე კარალ., ტყვ.

ბაიკნაჭებ-ა ძალზე გახდებ. რაც გავთხოვდი, გავიკნაჭვი (ერედ.). როგორ გაკნაჭულა ეს ბავში! (ზერ.); **ბაიკნაჭულნი:** გამხდარი, გამოღნაპული რო არი, იმაზე იტყვიან, გაკნაჭულიაო (ქვ. ჭ.).

ბაილაბებ-ს 1. თან წაიყვანს, გაიყოლებს (მიცვალებული თავისიანებს). ი ბიძაჩემი მოკვდა და გაილაგა სუყველანი — ცოლი, შვილი და შვილიშვილი (თამ.). დიდელაშენი რო მოკვდება, ყველას თან გაგილაგებთ, ძაან უყვარხარა! (ტყვ.). 2. **ბალაბღებ**ა გაწყდება, დაიხოცება. სუყველა გალაგდნენ, ქაა, და ვილა დარჩა?! (ძეგ.). ეგრე ერთიმეორეზე გალაგდნენ ჩემი წიწილები, სუ დამეყუჟა (ტყვ.).

ბაილასტებ-ა იგივეა, რაც გამოილასტება. წადი, ცოტა ბალახი მაინც მოუტანე ამ ღორსა, ხო ხედამ, როგორ გალასტულა! (კავთ.). ისე გაილასტა ე გოგო, თითქო ორი კვირის დამშეულიაო (კავთ.). **ბალასტულნი:** ი გოგო გალაგებული არი, გამოწლულ თხასა აგავ (წილკ.).

ბაილქსებ-ა ბევრს ილაპარაკებს, ენად გაიკრიფება. ეს თუ გაილქსა, ვილა გააჩუმებს?! (ძეგ.).

ბაილიშებ-ა გაიკროლება (კაკალი). წუნგო რო გეცლება, იმაზე იტყვიან, გაილიყაო (საგურ.).

ბაილობრებ-ა გაიკროლება (კაკალი). კაკალი გაილობრაო, ვიტყვიო, ვარეთაკანი რო მოსცილდება (სამთ.).

ბაილუხებ-ა გაიწუწუება, გაილუმბება. ისე გავიწუწვი, რო სუ გავილუფხე! (ძეგ.).

ბაიმართებ-ა უწყვეტ ნაკადად წამოვა (არაყი — გამოხდისას, ტკბილი — დაწურვისას). არაყი

რო დაიძვრება, ცოტა-ცოტა ჩამოდის, მერე გაიმართება (კარ.). ნაეში რო ღვეხარ, პირველად კარქა კი არ ჩამოდის ტკბილი, ცოტა ხნის შემდეგ გაიმართება (ტყვ.).

ბაიმელაბ-ა გაიტვრინება, გაინაბება. რო გატვრინდება, გაიმელაო, იმაზე იტყვიან (საკორ.). თურმე გამელილა ეს ბიჭი ლოგინში, ჩვენ კი გვეგონა, სძინამსო (მერ.) **ბაიმელილი:** ცეროდენა გამელილი უგდემს დედ-მამას ყურსა (მერ.); აგრეთვე ახალშ.

ბაიმუღმებ-ს მუღმიყად იხმარს, გაიშინაურებს (ტანსაცემელს). ეგ შარვალი რო გაიმუღმე, მამაშენმა რაღა უნდა ჩაიცვას, გარეთ რო გავა? (ტყვ.); აგრეთვე კარ., ძეგ.

ბაიმჩვირებ-ა ცხვირს ჩამოუშვებს, გაიბუტება. გაიმჩვირება და დაჯდება ერთ ალაგასა (წილკ.). პატარაზე გაიმჩვირება და აღარ იცის, რა უნდა ქნას (ბროწლ.). **ბამჩვირება:** ისეთი გამჩვირება იცის, მთელი კვრა ხმას აღარავის გასცემს (ძეგ.). **ბასამჩვირი:** გასამჩვირი მე მათქს და ეგენი მეჩვირებიან (ტყვ.). ნეტა შენ რაღა გაქს გასამჩვირი? (ქვეში).

ბაიმწლიკებ-ა ძალიან გახდება, გაწვრილდება. რაჲ გაიმწლიკე, ქა! — მა რა იქნება, უჭმელია (გარიყ.). **ბამწლიკული:** ძრიენ გამხდარს ვეტყვით გამწლიკულსა (ერთაწმ.). ისეა გამწ-

ლიკული, მუჭაში დაიჭირება იმი-სი წელი (ძეგ.).

ბანინადირებ-ს ქორწილის მეორე დღეს მეფე მაყრიონით სასაფლაოზე გავა მიცვალებულთა მოსახსენებლად (იცოდნენ ძველად). ნეფიანები გაინადირებენ სასაფლაოზე, შესანდობელს დალევენ, დროს გაატარებენ (ქორ.). დაიცათ, შვილო, მეფემ გაინადიროს, გაუმზადოთ ყველაფერი (კარალ.). **ბანადირება:** ადექით, განადირების დროა, დილის საარს უკრამენ უკვე (ტყვ.). **ბანადირებაშლი:** განადირებული ხალხი მეზობელმა შეიძლება შეიწვიოს (ქემ.); აგრეთვე ბრ., ზ. ხანდ., ძეგ.

ბანინაქრებ-ა იგივეა, რაც ჩამოინაქრება. წავიდეთ, ივაშლი მოვკრიფოთ, თორე სუ განაქრება! (ზერ.).

ბანაშლეა- 1. დაიბნევა, გაიფანტება. ეს ლობიო გაინაშლება სულა და ასაკრეფი გამიხდება (რუისი). **ბანაშლეა:** რო რამე დაიბნევა, გაიდადება სიმინდი, ლობიო, რამე, განაშლება ის არი (რუისი). **ბანაშლეული:** თივა განაშლეული იყო და მამაჩემს უთხარი, შეაკოკებ-მეთქი (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ზერ., ძეგ. 2. **ბანაშლეული** მირეულ-მორეული, მიყრილ-მოყრილი. ისე ჰქონდა განაშლეული სახლი, კაცი ფეხს მოიტეხავდა (კავთ.).

ბანიშებ-ს განუწყვიტლივ

იწვიმებს. თუ გაინიჟებდა, გაიჟდუნთავდა ძნა წვიმასა, გაღივდებოდა, იმას ცალკე დავდებდით, ცალკე გავლენამდით (საგურ.).

ბაიოსხეპულ-ი, **ბაიოს-სულეპულ-ი** მეტისმეტად ღარიბი, უქონელი; გაღატაკებული (მღრ. იოხსული). მართო სული რო ედგმება, ისე გაღარიბებული რო იქნება, გაიოხსებული ის არი (ერთაწმ.). აი, გეგენაი ეხლა იოხსულია, მა რა არი, მაგრამა თავი ჭკუით არი გაიოხსულებული! (მეჯერ.).

ბაიპარეპ-ა გამოიფიტება, გამოიფშუტება (ნიორი). გაზაფხულით იცის ზომე ნიორმა, დაიბჟიტება, გამოიფიტება ზომე, იტყვიან, გაიპარაო (კავთ.). გაზაფხულზე გაიპარება ზოლმე ნიორი, როცა ვერ დასთესამ დროზედა (ზ. ხანდ.). **ბაპარულ-ი**: სანამ დრო იყო, უნდა გადაგერგა, ეხლა გაპარულია, რაღას გადარგამ! (კავთ.); აგრეთვე კარ., ტყვ., ძეგ.

ბაიპოსკაპ-ს გაიგლეს, გაიპოხავს (ცხიმით, საღებავით...). გაიპოსკაპს ი კაბასა და სღიე მერე! მიხედე, რო არ გაიხვაროს! (ტყვ.) **ბაიპოსკაპ-ა**: სანამ კარქა არ გეეპოსკება პერანგი ჭუჭყითა, მანამ არ გაიხდის ზომე (მერ.). სანამ ძაან არ გაეპოსკება კისერი, განა გაიხდის ზღაოსა! (კარ.). **ბაპოსკაპ-ი**: სახეზე რო რამეს წაიხვამს სქლათა, იტყვიან,

როგორა აქს სახე გაპოსკილიო (არად.). რა არი, ქალო, რა არი, გაპოსკილი რო გაცვია ე კაბაი, ველარ გაირეცხი? (ტყვ.); აგრეთვე ახალშ., ზერ., მეჯერ., საკორ.

ბაიშანბრეპ-ა ჟანგის ფერს გადაიკრავს (ხილი). წყალი რო არ იყო, გაიჟანგრა ხილიცა, ყურძენიცა, თავისი ფერი აღარა აქ (ქვ. ჭ.). ვაშლსა ცალ გვერდზე თითქო რამე აღევსო, გაიჟანგრა (ძეგ.).

ბაირაოპება გაგარეულება (საქონლისა). გაირაოებას ვეტყვით, რო გაგარეულდება საქონელი და სახს ველარ მოაგნეფს (ერთაწმ.).

ბაირიპაპეპ-ს წაეა, გაინავარდება. თითქო იძახდა, დაიღალაო, კარგა გაირიკაეა სხვაგანა! (ქორ.). საქმე მიაგლო და გაირიკაეა (ზ. ხანდ.). ბეშეებში გაირიკაეებს, გადაავიწყდება (კარ.).

ბაირუსეპ-ა ბეწვი გასციევა (საქონელს, ცხვარს). ცხვარი გაირუსა (ძეგ.). **ბარუსეპ-ა**: ძველი ბლანი რო გააცვიეა სუმთლათა, იმაჲ ვეტყვით გარუსეასა (წილკ.).

ბაირუსეპ-ა ბეწვი გასციევა (ცხვარს). ოთური გაუჩნდა და გაირუსა ცხვარი (ძეგ.).

ბაისასპარეპ-ს ხმარებას დაიწყებს, ხშირად იხმარებს. შაუკერამ თუ არა ახალ კაბასა, მაშინათვე ამოიცომს და გაიხასმაჟრეფს, რო წავიდეს საღმე, რაღა უნდა ჩაიცოს? (კავთ.).

ბაისვრი-ს: (ვისიმე) სიტყვას ბაისვრის არ დაიჯერებს, არ გაიგონებს ვისიმე რჩევას. ჩემი ქმარი ჩემ სიტყვას გაისროლა ხოლმე, მერე კი ინანა (ქორ.).

ბაისიმსხობ-ს გაყოფონდება, თავს გავა. როცა გაისიმსხობებთ, მაშინ აღარავინ მოგინდებათ! (ტყვ.). ჩემი რძალი პირველათ კი უწუმრათ იყო, მერე, რო გაისიმსხობა, თავი წვერაზე დაიწყო სიარული (მერ.).

ბაისრიქნებ-ა, ბაისრიქნებ-ა ცუდად გამოცხება (პური). უხურებელი თონე აფუჭებს პურსა, გაისრიქნება პური, ჩაილიბრება, გაისრიქნება შავათა, სილამაზე არა აქ (ზ. ხანდ.).

ბაისუნგლებ-ა გაისუსება, გაყურდება, გაინახება. რო დააშავეებს რამესა ბავშვი, გაისუნგლება (ხაშ.). **ბასუნგლული:** ისეთი გასუნგლული იჯდა, ხმა არ ამოუღია (ქემ.): აგრეთვე კავთ., სურ.

ბაიტკვლიცებ-ა, ბამოიტკვლიცებ-ა 1. ბევრს დალევს, შეჭამს (იტყვიან უპატივცემლოდ). ნეტა მე წყლით არ გავტკვეცილიყავი! (მერ.). კარქა გამოიტკველიცა ღორი ხორცითა და წავიდა (მერ.). **ბატკვლიცეილი, ბამოიტკვლიცეილი:** შე ოხერო, გატკვეცილი ხარ, სადღა სწვლები ი სიმინდსა? (კარ.). გამოტკვეცილია ლობიოთი, მაგას აღარა უნდა რა! (ტყვ.). 2.

ძალიან დათვრება, გაილეშება. საცა გაიტკველიცები ხომე, იქვე დაიძილქუშე! (ტყვ.). გასწი, გამშორდი, გამოხეთქილხარ, გამოტკვეცილხარ და როტამ! (მერ.). **ბატკვლიცეილი:** მოვიდა ღვინით გატკვეცილი, კიდე ღვინოსა მთხოვდა (მერ.); აგრეთვე საღ., ძეგ.

ბაიტლოქნებ-ა, ბაიტლოქნებ-ა უსაქმურად დადგება, აყუდება. რო გაიტლოქნები და დგეხარ, სანამ არ დაგიძახებ, არ უნდა მოხვიდე? (ტყვ.). ხან იქ გაიტოქნება და ხან იქა, აყუდება და უყურეფს ხალხსა (იგ.). **ბაიტლოქნებ:** წინ რო ჩამოუდგება ადამიანსა, რას გამეტოქეო (ატ.). **ბაიტლოქნეილი, ბაიტოქილი:** დგაათელი დღე გატლოქნილი ქუჩაში, ჩხირი გვერდს არ იზამს ეს ოხერი, ესა! (კარ.). გატოქილი იციმდგომა, გადლაჯამს ფეხეფსა და ეგე დადგება (წილკ.); აგრეთვე საღ., ძეგ.

ბაიფათრებ-ა მწარედ ატირდება. ხელში ავიყვანე, ქაა, და სუ გაიფათრა, ხელი რათ მახელიო (წილკ.).

ბაიფიცრებ-ა მთლიანად გაიყინება (მდინარე). თუ არ გაიფიცრებოდა მტკვარი, სულ მიგვიქონდა ტივი (ზ. ხანდ.).

ბაიფოთქებ-ა აყვავდება, გაიფურჩქნება; გაიფოთლება. სანამ ჭერამი გაიფოთქება, შინდი უფრო აღრე არ იქნება?! (ტყვ.). გაფოთქილა სულა ხახვი, ბევრი

ფოთელი აქ (ქემ.). **ბაზოთქვა:** გამოშლას რო აპირებს კვირტი, გაფოთქვასა, ის არი გამოკვირ-ტაი (აბ.); აგრეთვე კარ., ძევ.

ბაიფუნება- წამოწვება, გა-გორდება. რას გაიფუნე, საქმე არა გაქ? (ძევ.). ი რძალიც გაიფუნება დედა ღორივითა და სულ არ ეკი-თხება სახლი (წილკ.). **ბაფუნული:** ძაან მეჯავრება, დედაკაცი რო გაფუნული წევს და კაცი ზე-ზეა (წილკ.).

ბაიფუტკნება- ბუმბული გას-ცევივა (ქათამს...). ქათამი სუ გა-ფუტკნულა! (ძევ.).

ბაიფსოკება- გახვედება, გა-ხეშეშდება (ტანსაცმელი). მე არ მიყვარს გახამებული სარეცხი, გაიფხოკება ხომე უშნოთა (ტყვ.). **ბაფსოკილი:** გაფხოკილი შარ-ვალი რო გეცვა, ბრეზენტიისაი, აღარ გახსომს, ომის დროსა? (კარ.). ძაან გაფხოკილი რამ არის ი ვერანა კაბაი, სუ გადამახეხამს ხომე კისერსა (წილკ.); აგრეთვე ზ. ხანდ., ოძ., ძევ.

ბაიძარება- 1. გამოშრება, დაიშლება (ხის ჭურჭელი, კას-რი...). კასრს მარანში შევიტანთ, რო არ გაიქაროს (ძევ.). წყალი რო დაშრება, კასრი გახმება და გაიქარება. წყალს ჩავასხამთ და გაიჟღინთება (აბ.). **ბაძარუ-**ლი: გაქარული იყო ბოჭკაი, გას-დიოდა (აბ.). ვარცლი გაქარულია, წყალი გასდის, თუ გაჟღინთავ, წაიდე! (ძევ.). 2. **ბაძარული** გაბერილი (საქონელი). გაქარულ

თხას ყურს გაუჭრიან და დაფუკ-დება (სამთ.).

ბაიძსნატება- ძალიან გახ-დება; გაილევა. როგორ გაიქსნა-ტა ე გოგოი? (ზ. ხანდ.). **ბაძს-ნატული:** ბალახი გაქსნატუ-ლია გვაღვითა (ზ. ხანდ.).

ბაიღვერება- გასცევივა ნა-ზამთრი მატყელი (ცხვარს). გაი-ღვერა ცხვარი, დასცევიდა მატყ-ელი (ტანძ.). დაძრულია, რა არი, ჩემი ცხვარი, სულ გაიღვერა (ძევ.). გაზაფხულითა ცხვარი გა-იღვერება ხოლმე (ზ. ხანდ.); აგ-რეთვე კავთ., ქვ. ჭ.

ბაიყვინტრება- გაწყრება, გაიბუტება. გაიყვინტრე, თორე თავი არ მოვიკლა, შენ თუ ხმა არ გამეცი! (მერ.). **ბაყვინტ-**რება: გამეყვინტრა, ქალო, და არ ვიცი რაზე, რა ეწყინა ჩემგა-ნა? (მერ.). **ბაყვინტრული:** ჭე-ქო ჩემზე გაყვინტრული ყოფილა და არ ვიცოდი! (მერ.). იმდე-ნი ხანი იყვეს გაყვინტრული, სა-ნამ მოეწყინება! (მერ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

ბაიშილება- წენგო დაუსკ-დება (კაკალს). უი, როგორ გაში-ლულა კაკალი! (სამთ.).

ბაიშიმება- ნებიერად წამო-წვება, გაიშხლართება. ზამთარში კატა ჯობია და ზაფხულში — ძაღ-ლი, რო გავა და გაიშიმება კაკ-ლი ქვეშა გრილათა (მეჯვრ.). ძრიენ გამამლარი რო არი, გაიში-მება და დაისვენებს (ერთაწმ.).

ბაიშუხება- მზე მოეკიდება,

გაშავდება. მზე რო მოგეკიდება, გაიშუშებები კარქა მაგრათა (კარალ.).

ბაიშხანტლებ-ა მზე მოეკიდება, ძალიან გაშავდება. გაშხანტლულხარ უბედურათა, შავ ალამიანს ეტყვიან ხომე (ატ.). **ბაშხანტლული:** აი, ჩიკორაზე იტყვიან გაშხანტლულსა, შავათ არი გარუჟული მზისაგან (ატ.); აგრეთვე ქემ.

ბაინხსიკამბ-ა ძალიან გახდება. გამხდარი რო არი ადამიანი, იტყვიან, როგორ განხიკულაო (საკორ.).

ბაიცხვირამბ-ა ცხვირს ჩამოუშვებს, გაიბუტება. გაინცხვირება და დადის ისე (სალ.). **ბაიცხვირული:** გაბუტული რო არი, გაივლის, გამოივლის განცხვირული და თავი თავს აფასებს, სხვას არა (სალ.); აგრეთვე ძეგ.

ბაიძენძამბ-ა კარგად გამდება. გაიძენძამ და წავიდაო, ისეთ ადამიანზე ვიტყვით, რო არ გვინდოდეს გამოძღეს ჩვენთანა (მეჯვრ.); აგრეთვე კავთ.

ბაიწამბ-ს ჩასავარდნად გამოიბერება თონეზე მიკრული პურის გუნდა. ხელი მიეცი, ხელი, გაიწია გუნდამა! (რუისი). გამოხელვა უნდოდა გუნდასა, ხელი მისცა, მაგრამ მაინც გაიწია (რუისი); აგრეთვე კავთ.

ბაიწვერამბ-ა წინ წაიწევს უღელში შებმული ხარი. უღელში შებმული ერთ-ერთი ხარი რო წინ გაიწევს, გაიწვერება (კავთ.). ცა-

ლი ხარ, რო წინ წაიწევს, გასწევს უღელსა, იტყვიან, გაიწვერა ხარიო (ბროწლ.).

ბაიწინწილებ-ენ ბევრნი გაიყოფენ, გაინაწილებენ (ცოტას). ორი პური შეიღმა გაიწინწილა, აბა, რა გაუხდებოდათ? (ტყვ.). კარქი ძმობა აქთ ძალიანა, სუ რო ცოტა რამე მოუიდეთ, ან იყიდონ, იქონიონ, ყველანი გაიწინწილებენ (ბროწლ.); აგრეთვე კარალ., ოძ.

ბაიჭმრა ჯიუტი, თავნება. ვინც არა ჰკითხავს, თავი ნებაზე აკეთეფს ყველაფერსა, არც ქმარს ეკითხება, არცა, გაიჭერა ეგ არი (ოძ.) რა ძიენ გაიჭერა ბავშვები ძყავ მართასა, სიტყვას ვერ გააგებინეფ, ისეთი თავინება არიან (მეჯვრ.). **ბაიჭმრამბ:** რა დეემართა ემ ბოლო დროსა ჩვენებიანთ კოლასა, გაიჭერაობა რო დაიწყო? (მეჯვრ.). ვნახოთ, რას დაიჭერს ხელში თავი გაიჭერაობითა (წილკ.); აგრეთვე იგ.

ბაიჭმრამბ-ს იგივეა, რაც გააჭენებს. ავდექი შეცა და გავიჭერავე, ჩემი გავატარე, არ მივბრუნდი (საგურ.).

ბაიჭინჭლებ-ა დღეების დროს კარაქი გათბება და ჩადნება. დიდხანს რო მოუნდებიან შედღვებას და გადნება, იმაზე იტყვიან, გაიჭინჭლაო (ხც.).

ბაინხიღე იგივეა, რაც გახიღული. დიდი გაიხიღე ვიდაცა კი ხარ შენა! (საგურ.).

ბაიხუხამბ-ა მზე მოეკიდება, გაშავდება. მზე რო მეეკიდება

აღამიანსა, მზეზე გაიხუხაო, იტყვიან (ოძ.). გახუხულა მზეზე და ჩამოიდა გაშავებული (წილკ.). **ბახუსხული:** მზე რო აქ ძაან მოკიდებული, იტყვიან, გახუხულიაო (კავთ.).

ბაიჯაბებ-ა განზე გაიზრდება, გაიბარდება. ყვავილი გაიჯაგება და მერე ნახე, რა ბევრი იქნება (ქვეში). **ბაჯაბებ:** ემაგ ყვავილმა იცის ვაჯაგვაი (ქვეში).

ბაიჯაბილებ-ს გაიხანგრძლივებს რაიმე საქმეს ან სადმე ყოფნას. ესლა გაიჯაგვილებს ისა ქალაქში და ვინ იცის, მოსვლა როდის ვლირდება (კავთ.). ძროხაც რო არ მოიგებს დროზე, იმაზეც იტყვიან, ძაან გაიჯაგილაო (ქემ.). **ბაჯაბილდებ:** ქორწილში კიდენ ხოო, გაჯაგილდენ, მაგრამა ქელეხში რა უნდა ამტველხან სმასა, შაწიონ და წავიდენ (წილკ.); აგრეთვე ატ., ბროწლ.

ბაიჯორაბებ-ა მოცულობაში მოიმატებს (ნესტისაგან...); გაჯირჯდება; გასივდება, შეშუპდება. ზამთარში იცის ხომე, ნესტი რო არი, გაიჯორაგება კარები და აღარც იღება, აღარც იხურება (ოძ.). უკვე გაიჯორაგა თესლი (ზერ.). **ბაჯორაბებ:** მაინც ამ ბატონებმა, ყივანახველამ გაჯორაგება იცის სახისა (ბიწმ.). **ბაჯორაბებული:** გასუქებული კი არა, გაჯორაგებული აქ სახე ბატონებისაგანა (ბიწმ.).

ბაკაქაქაბებულ-ი ძალიან სუფთა, გაკრიალებული. ამოიღო

გაკაქაქაბებული სუფრა და გადაუჯრა მაგიდაზე ი თერალ ხალხსა (მერ.). დილით გაკაქაქაბებული კაბა ჩავაცვი, საღამომდინ ისე გეხადა, ზედ აღარ შეეხედებოდა (მერ.).

ბაკაქრდებ-ა 1. მთლიანად გახმება. ვილაცას ბლის კეწერა მოუტეხია, სუ გაკეწრდა (მეგ.). 2. მეტისმეტად გახმება, ვაპომრება (პური). ე ვერანა პური ეგე გაკეწრებულა, რო კბილ ვერ მუყყენეფს კაცი (წილკ.). **ბაკაქრბული:** დიდი ხნი გამამცხვარი პური რუ არი, გამამწრალი და გამამხმარია ხომე, გაკეწრებულ ეტყვიან იმასაცა (წილკ.).

ბაკამბაბ-ს ასაზრდოებს, გამოკვებას. ი კარქი ავდრები რო იყო, რძესეფე ბალახმა კარქა გაკვება საქონელი (მეჯვრ.). **ბაკამბაბებ:** ესლა უნდა გააშრონ ცხვარი, აღარ არი დრო, რო წველონ, გახდება, აღარ გაიკვებება, დაიხოცება (დად.). **ბაკამბილი:** რა ლამაზათ გაკვებილი საქონელი დაუდით წრეულა, კაი ამინდები რო არი, ბალახიც კარქია და სუყველაფერი (იგ.); აგრეთვე დად., მეჯვრ., საგურ., ქვ. ჭ.

ბაკპრა-ბაბლაქა წართმევა, წაგლეჯა. მე სასიკეთოთ არავინ შამამინდება, სუყველა გაკვრა-გაგლეჯაზე მადგანან (წილკ.). მაგითანა დროე გაკვრა-გაგლეჯაზე რო იფიქრებს კაცი, იმაე რა უნდა ელაპარაკო (წილკ.).

ბაკპირაბებ-ა გამაგრდება,

ძნელად მოიხარება (ლობიო...). ხარშვაში რო გამაგრდება კარტოფილი, ხორცი, ლობიო, რო ველარა ხარშამ, გაკირკაუდაო, რამდენჯერ გვითქვია (ატ.). კარტოფილზე რო მჟავეა დაასხამენ, კარტოფილი გამაგრდება, გაკირკაუდება (წილკ.).

ბაკირულ-ი ჯიუტი, კერპი, თავისნათქვამი (შდრ. გაკირა). გაკირული ადამიანი რასაც იტყვის, აღარ გადათქვამს (ოდ.).

ბაკლანძამ-ს მღულარეში გაავლებს, გათუთქავს (შიგნეულს, ენას...). ეს რა არი, ხელათ გავკლანძამ და შევწვამ (ბიწმ.). **ბაკლანძამბა:** გაკეთებულ ხაშსა ჩაედებ ცხელ წყალში, რო გაიკლანძოს (ძეგ.). **ბაკლანძამბა:** ნაწლავებისა, ფაშვისა, ენისა გაკლანძვა იციან (ბიწმ.).

ბაკმიოტლება-ა იგივეა, რაც გაკირკაუდება. თელი დღე წყალში ყრითა ისე გაკმიოტდა ლობიო, რო აღარც კი იჭმევა (მერ.). **ბაკმიოტმბული:** გაკმიოტებული კართოფილი რა საჭმელია! (მერ.).

ბაკორავიწობება-ა ძლიერ გახმება (პური). ძიენ რო გახმება პური, იტყვიან, გაკორავიწობულაო (მეჯვრ.). **ბაკორავიწობბული:** გაკორავიწობული პურისასა გააკეთებენ ხარშოსა, იმიჭამით ვერ გაძლები (მეჯვრ.).

ბაკრენილ-ი დაღუმებული, გაჩუმებული. ტყუის და გაკრენი-

ლი იქნება, მა რა პირით გაიმართლეფს თავსა (მერ.).

ბაკრიქნულ-ი თხელი, მარცვალნაკლული (მტვევანი, ტარო...). კრიკინასა ისეთ მტვევანზე იტყვიან, მარცვალი აქა-იქ რო აბია, შორიშორა, გაკრიქნული რო არი (ქემ.).

ბაკრუსდება-ა გახმობა დაუგვიანდება (შემოსულ მარცვლულს). რო არ გახმება სიმიინდი, რა გაკრუსდაო (ძეგ.).

ბაკრძალულ-ი გაჩუმებული, დაღუმებული. ისეთი მორცხვია, რო მოვა, თითქო უცხო არისო, დაჯდება გაკრძალული, ყველა სვამს, ჭამს, არიან ერთ მუსაიფშია, ეს ქალები კი არიან გაკრძალულები (მერ.).

ბაკუჭამ-ს, **ბაკუჭანი-**ს იგივეა, რაც გამოკუჭავს. წენგოიან კაკალსა გადაჭრიან შუაზე და დანის პირით ამოიღებენ ნიგოზსა, გაკუჭნაო, იმაზე იტყვიან (საგურ.). კაკალს გაკუჭამ, გულს რო ამოიღეფ, ის არი (ქორ.).

ბაკუჭნულ-ი მდიდარი, შეძლებული. მდიდარი კაცი რუა, შეძლებული და ეგე უხილავი ქონება ბლომათა აქ შანახული, იმაზე იტყვიან, რო გაკუჭნულიაო (წილკ.). ეგვა გაკუჭნული, რო ათწელიწად რო იწვეა და ეძინოა, არაფერი უნდა (წილკ.).

ბალალია დღე დიდი, გრძელი დღე. ზაფხულის დღეს ეტყვიან, ეს რამოდენა გალალია

დღე გამოვიდაო (საგურ.); აგრეთ-
ვე ნოს.

ბალანქერდებ-ა ლანქერად
იქცევა, დადნება (თოვლი). თოვ-
ლი ლანქერათ იქცევა, გალანქერ-
დება (ზ. ხანდ.).

ბალარტიხამ-ს 1. ლართხებით
(ფიცრებით) გააწყობს (ურემს).
სერგო ჩამოვა და ამ ტაჭკას გა-
ლართხავს დღესა (კარალ.). ბა-
ლარტიხამ: ფიცრებს ძირსე და-
უწყობს, თუ გვერდებზე გააკრავს,
ორივეზე გალართხავს იტყვიან
(ზ. ხანდ.). **ბალარტიხული:**
კარქა რო გაამართამ ტაჭკამ
ფიცრებითა, ძირსაც ფიცრებ გა-
აკრამ, გვერდებზეცა ზეწრებამდი-
ნა, გალართხული იქნება (წილკ).
ბასალარტიხი: ურემი გავაქე-
თებინეთ და გასალართხი გვაქს
(ტყვ.); აგრეთვე ატ., ქვ. ჭ. 2.
ბალარტიხული იგივეა, რაც
გამოლართხული. გალართ-
ხულიაო, საქონელზე ვიტყვით,
ფერდები რო აქ ჩაცვივული (ზ.
ხანდ.).

ბალაყდებ-ა აღმოცენების
უნარს დაკარგავს (თესლი). რამ-
დენი ლობიო დაეთესე წრეულა
და სუ გალაყდა, მარცვალი არ
ამოვიდა (იგ.). **ბალაყმბული:**
რაც კი თესლი რამე არი, რო
ამოლპება მიწაში და არ ამოვა,
გალაყმბულია (ძეგ.); აგრეთვე თამ.

ბალაწლაწებულ-ი იგივეა,
რაც ლაწლაწა. ამ გალაწლა-
წებულ ხალათში გათბებოდა?!
(ქვეში). გალაწლაწებული ჩითის

კაბით დადის ამ სიცივეში (ტყვ.);
აგრეთვე კარალ.

ბალახამ-ს 1. გახდის, დაამ-
ჭლევებს. რამ გავლახა, რამ მოგ-
კლა ვგრე?! (ტყვ.). **ბაილახამბა:**
გამხდარი რო არი აღამიანი, ან
კიდე სუქანი არი, მაგრა ცოტა
გახდება, გალახულაო, იტყვიან
(ერედ.). ძაან გაილახა ღარეი,
რაც გათხოვდა (კარალ.). **ბალა-
ხული:** ძიენ გალახული იყაი,
პირველათ რო ჩამოხვედი (თამ).
ძირებს თხრიან ყოჩივარდისასა
და გალახული რო არი ბავში,
იმაში აბანაეებენ (ხც.); აგრეთვე
ერთაწმ., ქემ. 2. **ბაილახამბა:**
გადატანისას ფერს, გემოს შეიცე-
ლის (ღვინო). რა კარქი ღვინო
იყო, რო წამოვიდე და როგორ
გალახულა! (ბიწმ.).

ბალელეტებულ-ი იგივეა,
რაც გამოლელეტებული
(იხ. გამოლელეტება). გალელეტე-
ბულია, ნეტა რადას ელაპარაკები,
მაგას ეხლა ჭიქები ელანდება
(ტყვ.). დახე, როგო გალელეტებუ-
ლი მოდის! (ძეგ.).

ბალენჯამ-ს წენგოს გააც-
ლის (კაკალს). ქეით გავლენჯამთ
კაკალსა (ლამ.).

ბალეშამ-ს ხორციტ გაამ-
ღებს (ძაღლს). შდრ. ლეში. ძაღ-
ლი გააეება თუ უნდა კაცსა, უნ-
და ხორციტ გალეშოა და ახლოა
აღარავია მუშუვეფს თავიდათანა
(წილკ.). **ბაილეშამბა:** ჭამა და
გაიღეშაო, — ხორციტ რო გაძღე-
ბა ძაღლი, იმაზე ვიტყვით ხომე

(ძეგ.). **ბალეშილი**: ზორციოთ რო გაძღება, ნადირია თუ ძაღლი, გააედება და ხალხ ეტანება საკმენათა, იმა ვეტყვიოთ გალეშილსა (წილკ.).

ბალინთულ-ი გათქვეფილი, აზელილი. რამდენი გიდუღებია კერძი, გალინთულია (ძეგ.).

ბალორთსაჰ-ს დაასეულებს, გაწუწავს. ვერ გაგლორთხეთ, გალორთხილები რო წამოხეულით სახში! (ტყვ.). **ბალორთსილი**: ვიწუწუვით, ძაან დავასეულეთ ერთმეუნთი. რო დაგვიანაზა ნინამა ესე გალორთხილები, ისეთი დაგვიითათრულა, რო დაფთრები დაგვიკარგა (არც.); აგრეთვე კარაღ.

ბამართაჰ-ს კარ-ფანჯარას, ჭერსა და იატაკს გაუკეთებს (სახლს). როდის გამართავენ იმოდენა ღვეურხინა ოთახებსა, ცოტა პოლის ფიცარი დასჭირდება? (კარ.). **ბამართაჰ**: ძაან ძნელი ყოფილა სახლი გამართვა, აშენება იტყველი არა ძლომნია, რამტველიც გამართვასა (წილკ.). **ბასამართი**: ერთი ოთახილა მაქ გასამართი (ბიწმ.); აგრეთვე დ. თონ., ძეგ.

ბამარჯვებულ-ი კარგი გამართული, ღონიერი (ვენახი, საქონელი). გამარჯვებული ვენახი მქონდა (ძეგ.). გამარჯვებულმა გუთანმა სამოცი შემოუარა (ტყვ.).

ბამაძღე ვინც სულ სხვასთან ჭამს, მუქთახორა. ძალიან გამაძღე კაციო, იტყვიან, — ვინც მუცელაა და მუქთახორა (ბროწლ.).

ისა გამაძღე არი, სუ სხვაგან უნდა, რო ჭამოს (ქემ.).

ბამთსლოვძებ-ა 1. გაითქვიფება, ერთმანეთში აიზილება (ხილი...). სუ გამთსლოვდა ეჭანჭური, ძიენ მწიფეა და! (ზერ.). **ბამთსლოვილი**, **ბათსლოვიპბული**: ვის რათ უნდოდა ისე გამთსლოვილი მსხალი, სუ ერთმანეთში იყო აზელილი! (ტყვ.). **ჯანა** გათსლოვებული კი არ უნდა იყოს წნილი! (ზერ.). 2. **ბაშმთსლოვძება** ხარშვაში ჩაემლება. ჯერ კირში ჩაყარეს კაკალი, მაგრამ ისე გაუმთსლოვდათ, რო ლობიოსავით გახდა (ტყვ.).

ბამკუთს-ი მთლელი. საერთოთა ქვის მთლელსა გამკუთსი ჰქვია (აბ.). ჩოთქო, გაგიწყდა გამკუთსი, რომელმაც ზელმა გაგთალა! (თამ.).

ბამოამთილებ-ს შეაესებს დარჩენილ ადგილს, ხარვეზს. ლასტზე გაფენილი ჩირი მთელ ლასტს რო არ ფარავს, კუთხეა დარჩენილი, იტყვიან, გამაამთელეო, ის ადგილიც ჩირით დაფარეო (ზერ.).

ბამოარჩიჰ-ს გამოხშირავს. სიმიდსაც გამოვარჩევთ, ჭარხალსაც (ძეგ.).

ბამოასახმარებ-ს სახმარად ეარგისს გახდის (ჭურჭელს). ახალი ჭურჭელი რო არი და უნდა გაიჟღინთოს, გამოირეცხება და მერე ჩავყენებთ, გამოსახმარება. იმასა აქვია, გამოვასახმართოთ (საგურ.).

ბამოაშირშიტებ-ს ძალიან

გახდუნებს. რამ გამოაფირფიტა ესე?! (ძეგ.).

ბამოლაშვიტა-ს გაატარებს, გალევს დროს (ჩვეულებრივ, უქმად). მუქთად გამაღამა თელი დღეი, არა გაუკეთებია რა (ხც.). ცუდა კაცი თელ დღეს ისე გამაღამეფს, არაფერს გააკეთეფს (საკორ.). **ბამოილაშვიტა**: ნეტა სად გამაილაშვიტა, ქაა, წუთისოფელი, რო ერთი წესიერი ჩასაცმელი არა აქ, რო ხალხში გამოჩნდეა (წილკ.). **ბამოლაშვიტა**: თელი დღე ისე გამამილაშვიტა ი დახვლანჯული ძაფის რჩევაში (იგ.). ტრიალეფს, ტრიალეფს და გამოლაშვიტა ი ტრიალშია (ტირძნ.). **ბამოლაშვიტა** **წუთისოფელი** მოკვდა. რო უდროოდ მოკვდება ვინმე, მალე გამოლაშვიტა წუთისოფელიო (ხც.). **ბამოლაშვიტა**: ჩემ რძალ ველოდები, იმი გამოისობით თელი დღე გამოლაშვიტებული ვარ (კავთ.); აგრეთვე ოძ., ქემ., ქვეში.

ბამოაყენებ-ს 1. სახმარად გამოსადეგს გახდის (თიხის ჭურჭელს). ჯერ გამოაყენე ეგ ნავი და მერე ისე დაწურე შიგა (კავთ.). ნივრითაც გავხიზავდით გარედან, ცარიელა ქოთანს მიუცხუნებდით ცეცხლს და ნიორს წაუსვამდით, გამოაყენებდით (ძეგ.). **ბამოაყენებ**: წყლის ჭურჭელი წყლით უნდა გამოაყენდე (ზ. ხანდ.). **ბამოაყენებ**: კოკას გაავსებენ წყლითა და დადგამენ, ნახამენ, წყალი არ გახდიოდეს, ეგ არი

გამოაყენება (კავთ.). 2. რაიმე თამაშის გარკვეულ ნორმას შეასრულებს. კენჭობაში როცა გამოაყენებთ ოცსა, მერე დავიწყებთ: „ბოსელა“, „თონის ჩაკეთება“ (მჭად.). **ალო**ს **ბამოაყენებ**ს ცუთანში მომუშავენი თავ-თავის კუთვნილ სამუშაო დღეებს ჩამოირიგებენ. მოდი, შავაბათ ცუთანნი, გამოაყენებთ ალო, გამოვიყვანებთ ლამაზნი, შავაგვეინებთ კალო (ძეგ.).

ბამოაყენებ-ს გამოუქვავს (ცოტას). დღესა ცოტა სიმინდი გექონდა და წისქვილს გამოაყენებ (ბროწლ.). ერთი ბეწო გამეყვირებინა, ერთი თონე არ გამოვიდოდა (ბროწლ.).

ბამოაყურთმაჯებ-ს გამოამარყუებებს. ისე გამოაყურთმაჯე, რო არც აეშვას და აშეებაზეც არ გაწვალოს (კარალ.). რამდენჯერ გამოაყურთმაჯე თოკი, კამეჩმა მაინც აიშვა (ქორ.). **ბამოაყურთმაჯებ**: თოკი რო ისე იქნება შეკრული, რო გახსნაზე არ ეწვალები, გამოაყურთმაჯებულია (კარალ.). აი, ეხლა სონა ძალოსა აქ ხილაბანდი გამოაყურთმაჯებული (ბროწლ.).

ბამოაშრებულ-ი იგივეა, რაც **მოაშრებული**. აშაღარი არი გამოაშრებული, ავი, აშარი, მაჩხუბარა ადამიანი, რო არც დიდისა ერიდება და არც პატარისა (მერ.).

ბამოაჩანჩხარებ-ს გაცხრილავს ცოტას. ხელათ გამოაჩანჩ-

ზარებ და მოგიტან ცხრილსა (ტყვ.). ე პური მაინც გამამეჩან- ჩხარებინა დღესა, რას ვაკეთებ- დი? (კარალ.). **ბამოჩანჩხარე-** ბა: ამის გამოჩანჩხარებას რა უნ- და, წადი, მე გადავიტან წის- კვილში (ტყვ.).

ბამოასარვეზებ-ს ხარვეზს მოხნავს. ხარვეზი რო გამოხნა, იმას ეტყვიან გამაახარვეზე, რო ხარვეზი არ დარჩეს ხნულშია (ხც.).

ბამოასაწიწებ-ს გამოაცა- რიელებს, გამოცლის (სახლს...); საკვებს, საზრდოს გამოლევს. გა- მოახაწიწა სახლი, მიყიდ-მოყიდა ყველაფერი (ძეგ.). **ბამოხაწი-** წდება: გაზაფხულით კია სეერ- თით ყველანი გამოხაწიწდებით ხომე, ზამთრი სარდო გამაილევა ხომე (წილკ.). **ბამოხაწიწ-** ბულნი: ესე გამოხაწიწებულები არადროს არა ვყოფილვართ, ქაა, აღარც ფული ძალაა, რო ადამიან- მა იყილო მაინც რამე (წილკ.).

ბამოასვაკვებ-ს ბზეს გააც- ლის, გაანიავებს (ხვაეს). გალე- წვის მერე გამოახვაკვებენ (ქორ.). **ბამოხვაკვებულნი:** გალეწვის მერე, როცა უკვე გამოხვაკვებუღია, გააცხავებენ (ქორ.). **კარბად** **ბამოასხვაკვ** კარგად მოისხა, კარგი მოსავალი მოვიდა. პაპაჲ წილმა გამაახვაკვ კარქა (წილკ.).

ბამოასორსორებ-ს გამო- ნიზბავს, ნიზბით მოაგროვებს, შე- ხვეტავს. რო გავანიავებდით, მე- რე გამოახორსორებდით, გამოვ-

ნიზბავდით, მოიტანდით შინა (ოძ.). პური გამაახორსორა, რა ხვაკვია!? (ძეგ.).

ბამოგერყენებულ-ნი გამო- ჩერჩეტებული, გამოშტერებული (შდრ. ბერყენა). რო გამოჩერჩეტ- დება ადამიანი, იმას ვეტყვიან, გა- მობერყენებული ხაარო (ატ.). ჩემ შეილევსა ვჩიოდი და შენ უფრო გამობერყენებული ყოფილ- ხარ! (ტყვ.); აგრეთვე წილკ.

ბამოგეყეყებ-ა გამოჩერ- ჩეტდება, გამოშტერდება. თქვენ ხელში ვინ არ გამობეყეყდება? (ტყვ.). **ბამოგეყეყებ:** ესეთი გამობეყეყება არ მინახია ადამიანისა, ეს რო არი (ტყვ.). **ბამო-** გეყეყებულნი: გამობეყეყებული ზიის მერხზე, არაფერი არ ესმის არც ამ მთისა და არც იმ ბარისა (კარალ.).

ბამოგლისკანი-ს გამოტენის, გამოავსებს (ტალახით, საგოზა- ვით...). სუ რო სუფთა იყოს სა- ბარცხელი, ერთ ჩამოსმაზედა ისე გამოგლისკნის, რომა დანახვა შე- გეზარება (მერ.). **ბამოგლისკ-** ნულნი: მე წკრიალა საცერი მი- ვეცი, იმან კი ფქვილით გამო- გლისკნული მომიტანა (მერ.).

ბამოგუბკავ-ს თიხის ახალ ჭურჭელს ბუბკოს (ფქვილის წე- ბოს) გამოავლებს. ახალ ქოთანს გააცხელებენ, გათქვეფილ პურის ფქვილს გამოავლებენ, მაგაზე იტ- ყვიან, გამობუბკაო, მერე წაუსვა- მენ ნიორს და ქოთანს გამოდგება (კავთ.). ქოთანში ჩაასხამენ ცხელ

ქატოსა, გამობუბკამენ (ზ. ხანდ.).
ბამობუბკვა: ქოთანზე იტყვიან
გამობუბკვასა; სადღღარ ქოთანს
უნდა გამობუბკვა (ზ. ხანდ.).

ბამობუხრაძე-ს 1. გამო-
ხეთქს, გამოსკდება. რო დაგუბე-
ბულია წყალი და მოაწვეება და
გამოიტანს, იმას ეტყვიან, გამო-
ბუხრა და გამოვიდაო (ერედ.). 2.
ბამობუხრაძე-ს: 1. გამოჯან-
საღდება, მორჩება. ნუ გეშინია,
შვილო, ერთბაშად გასაღდება, გა-
მაიბუხრები (კავთ.). 2. გამოია-
მინდება, გამოიდარებს. რო მო-
გვაბუხრეფს ავღარი და მერე გა-
მოიდარეფს, გამოიბუხრაო (ზ.
ხანდ.). ნეტა როდის უნდა გამაი-
ბუხროს ე საოხრო ამინდი, ლამის
ცა ჩამოიქცეს! (კავთ.).

ბამობვალაძე-ს გამოაშრობს,
გამოახნობს (გვალვა). როცა უნ-
და, გამოგვალამს ყველაფერსა,
დაწვამს და როცა უნდა, ავღრები
(თამ.).

ბამობვერდაძე-ს ბევრს აჭ-
მევს, კარგად გააძღებს. ჩემი გო-
გო ძროხასა სანამ კარქა არ გა-
მოგვერდამს, არ წამოიყვანს ხო-
მე (ბროწლ.). **ბამობვერდაძე-
ს**: ე ცარიელა პურიოთ კიდევ
გამოვიგვერდე და რაღათ მინდა
შენი კერძი!? (კავთ.). **ბამობ-
ვერდაძე-ს**: ეხლა შენა რო გაძე-
ხი, ეგ არი გამოგვერდაი (ატ.).
ბამობვერდაძე-ს: გამოგვერდი-
ლი ვარ ლობიოთი (ძეგ.).

ბამობინდგლება-ს გამოვე-
ტება, გამოეტენება (ცხვირი წვინ-

ტლით). ცხვირი რო აქ გამოვესე-
ბული ბავშვსა, რას გამოგინდ-
გლია ეგ ცხვირიო, ვეღარ გამო-
იწმინდავო?! (ატ.). **ბამობინდ-
გლება-ს**: იმთველი პატარაა, რო
ცხვირი ვერ მაიხოცოა მაგ სამი-
წემა, თელი დღე გამოგინდგლე-
ლი ცხვირი დააქ! (წილკ.); აგ-
რეთვე ტყვ.

ბამობკაპუნება-ს უკმეხად,
გამომწვევად გამოელაპარაკება.
ავი ადამიანი რო არი, მაინც ვი-
დაცას გამოეკაპუნება (ქე. ჭ.).
ძალღივით რო გამოეკაპუნე, რა
შენი საქმე იყო? (ტყვ.); აგრეთვე
კარალ.

ბამობკრიხება-ს გამოეთხრე-
ბა, დაუბრძავდება (თვალი). ცა-
ლი თვალი გამოეკრიხა (ძეგ.).
ბამობკრიხილი-ს: რა კარგი გო-
გოა და თვალი გამოეკრიხილი აქ
(ძეგ.).

ბამობყელი-ს კანი გაული-
ზიანდება ხახუნის ან სისველის
გამო (ბავშვს...). გამობანე იღლი-
ები ბავშვსა, გამობყელია (დ.
თონ.). **ბამობყელი-ს**: როცა ოფ-
ლიანობა გააქ და ერთი შეორეს
ეხახუნება სხეული, იმან იცის გა-
მოყელიაი (ატ.). **ბამობყელი-
ლი-ს**: ყურებთან რო გამოყელილია,
აიღე და პუდრი დააყარე (კავთ.).

ბამობბვაძე-ს თავგების გა-
რეკვის წესს შეასრულებს (შდრ.
თავგოთავგობა). აღებლამეს წა-
მოუვლიდენ ეზო-კარსა, სახლსა,
გამოთავგამდენ (ოდ.). **ბამობ-
ბვაძე-ს**: ერთი სული მქონდა,

როდის დამიძახებდა, გამომითაგვეო, სიხარულით გავქანდებოდი ხოლმე (ბიწმ.). **ბამოთაგვა:** ბამოთაგვა დღე დიდმარხვის წინა დღე, როდესაც „თავების გამორეკვის“ წესი სრულდებოდა. გამოთაგვა დღეს მამცემდნენ ხელში დიდ ქადას და ასკილის ჯოხს, სახლი გამოგვითაგვეო (ბიწმ.); აგრეთვე ძეგ.

ბამოიბაყვებ-ა დიდი ნაბიჯებით გამოვა, გამოაბოტებს. ნეტა არ გამოიბაყვებოდე ხომე, როცა საჭირო არა ხარ! (ტყვ.). გამოიბაყვა მღვეი და დაუძახა (ტყვ.).

ბამოიბესტებ-ა 1. ბევრს შეჭამს, გამოძლება. თითონ ხო გამოიბესტება და სხვა რაში ეღარდება! (ტყვ.). ერთი კარგა ლაზათიანად გამოიბესტა და გაგორდა (ძეგ.). **ბამოიბესტილი:** მე რიგიანად ვარ გამოიბესტილი და სხვისა არ ვიცი (ტყვ.). 2. **ბამოიბესტილი** მაგრად ნაცემი, დაბევეილი. ბეჭები მქონდა ხომე გამოიბესტილი ციცის თამაშობითა (კარალ.).

ბამოიბეყვებ-ა გამოძლება. ერთი მაგრა გამოვიბეყვე და ახლა ბაღში მივდივარ (ტყვ.). **ბამოიბეყვილი:** გამობეყვილია პურითა, რაღათ უნდა კერძი? (ტყვ.).

ბამოიბლიშებ-ა, **ბამოიბლიჩებ-**ა გამოთვრება, გაილეშება. გამოიბლიშებიან ხომე ბიძა და ძმისწული, აღარ ესმით, რას აკეთებენ (ტყვ.). რო გამოიბლი-

ჩება, აიღებს თავსა და დაღერღეტებს (მერ.). **ბამოიბლიჩა:** ვერე დილაადრიანათა როგორ მუასწრეფ ხომე გამოიბლიჩასა? (ქვეში). **ბამოიბლიშილი,** **ბამოიბლიჩილი:** გამოიბლიშილი — გამოიბლიჩილი როა, მთვრალი მიენა, იმაზეა ნათქვამი (თამ.). მოვიდა გამოიბლიჩილი, პირში ენა აღარ ელო (მერ.); აგრეთვე დის.

ბამოიბურთებ-ა კარგად გამოძლება. ორი ჯამი დო შევჭამე და გემოზე გამოვიბურთე (კარალ.). ძროხა ემ მიჯნაზე ააყოლჩამოაყოლე და ისე გამოიბურთება, რო მეტი არ უნდა (ტყვ.). **ბამოიბურთოული:** ზოგის ბავშვები ცარიელა პურით არიან გამოიბურთულები (ტყვ.).

ბამოიბნებ-ს იგივეა, რაც ენას ამოიგნებს. ვეღარ გამოიგნებს ხომე, რო გაბრაზდება (ხოვ.).

ბამოიბღვეებ-ს კარგი ამინდი დადგება, გამოიბღვებს. მარტია, შვილო, შუადღი უკან გამაიბღვეფს და მემრე წადი (წილკ.). დილაჲ თითქო გამაიბღვეა და ახლა ისეუ მაიბღვებლა (წილკ.).

ბამოიბენენებ-ა ბევრს შეჭამს, კარგად გამოძლება. გამოიბენენზე ლამაათა ლობიოთი და პურითა (მერ.). გამოიბენენა ჩვენი ძროხაი ჩალითა და დაწვა (მერ.). **ბამოიბენენილი:** ისეა ღორი გამოიბენენილი, ძლიველა დადის (მერ.).

**გამოიზოზინებ-ს, გამოი-
ზონზილბ-ს** ნელა, ზოზინით
გააკეთებს რასმე. ერთი კაბი შე-
კერვასა მთელ კვირას გამოიზო-
ზინეფს (ტყვ.). სანამ ისინი გამო-
იზონზილებენ, დაღამდება (ტყვ.).

გამოიკვირტებ-ა კვირტს
გამოილებს (მცენარე). მზეა ძალა
მიეცემა, ხეები გამაიკვირტება
(წილკ.). **გამოიკვირტება:** გამო-
შლას რო აპირეფს კვირტი, გა-
ფოთქვას, ის არი გამოკვირტვა
(ატი.).

გამოილასტებ-ა ფერდები
ჩაუცვივდება (შიმშილით), გაზ-
დება. ხელათ გამოილასტება ზო-
მე, ცოტა ჯაფა რო მოუა (ქვე-
ში). **გამოილასტული:** გამო-
ლასტულია ძროხაი და ეს კი
ამობს, გაძღაო (კარალ.). გამო-
ლასტული რო ხაარ, ჭამე, რო გა-
სუქდე (კარ.); აგრეთვე ტყვ.

გამომზევებ-ს მზე გამოივა
(ავდრის შემდეგ), გამოიამინდებს.
მადლობა ღმერთსა, გამოიმზევა
(ქორ.). **გამომზევედება:** დაიცა,
შვილო, ზაფხული დღეა, ისე არ
იქნება, რუ არ გამომზევედე
(წილკ.); აგრეთვე, ძეგ, ზოვ.

გამონიკრებ-ა ივიევა, რაც
გამონიკრავდება. ლობიო
რო ჩავარდება და გამოლივდება,
გამონიკრულაო (ძეგ). როგორ გა-
მონიკრულა ჩემი ალაო, რა კარ-
ქათ გამოშლილა! (ძეგ.).

გამოიკენტებ-ა ერთიანად
გამოიჩეკება (აბრეშუმის ჭია). ჭია
თუ გამოიკენტება და ყურადღებას

არ მიაქევე, დაიმუღლება (ზ.
ხანდ.).

გამოისად, გამოისობით

1. გამო, მიზეზით. მაგის გამოი-
სათ იმან ის გააკეთა, რო ადგა,
შოფერ გაკვეა (ბროწლ.). ჩემ
რძალს ველოდები, იმი გამოისო-
ბით თელი დღე გამოღამებული
ვარ, გზაზე მიჭირამ თვალი (კავთ.).
2. განგებ, განზრახ, ტყუილად.
გამოისათ ვითხარი, მინდოდა გა-
მეგო, აბა, რას იტყოდი (კარალ.);
აგრეთვე ატი, ტყვ.

გამოისასებ-ა ნაყოფს გამო-
ილებს, გამოიტანს (მცენარე). გა-
მოისახება თუ არა ტყემალი, ჭა-
მას დაუწყებენ ბავშვები (ტყვ.).
ყურძენი რო გამოისახება, მაშინ
უნდა ასევეა (ზერ.). **გამოსა-
ხული:** ვაშლი კარქათ არის გა-
მოსახული (კარ.).

გამოისიკნებ-ა ივიევა, რაც
გამოისიკნება (იხ. გასიკნის).
ღარიკუაანთ შავ თუთაზე ვიყავი,
ისე გამოვიისიკნე, რო ვეღარ ვიძ-
ვრები (ტყვ.).

გამოიტიშებ-ა გამოიქცევა.
ისევე გამოვიტიშე და წამოვედი
(წინარ.); აგრეთვე გარიე.

გამოიტკვლიცება-ა იხ. გა-
იტკვლიცება.

გამოიღნაპებ-ა ძალიან გაზ-
დება. როგორ გამოიღნაპა ჩემი
ბამში! (ქემ.). რაც აქ მოვიდა, გა-
მოიღნაპა პირიქითა (ტყვ.). **ბა-
მოიღნაპული:** ცოტა სუქანი
ვერ იშოვნე, როგორ მეჯავრება

გამოღნაპული გოჭი! (კარალ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

ბამოიყყებ-ა გამოძლება. კარქა გამოიყყენენ შენი ბავშვები ლობიოთი (ტყვ.). გამოიყყა და ანაღლეე! (კარალ.).

ბამოიშანთებ-ა საღმე გამოიჭიმება; წამოსკუპდება. პირველათ რო შენ გამოიშანთე მა სკამზე, სტუმრები არ უნდა დაჰპატიყო? (ტყვ.). **ბამოშანთვა:** ეს რა გამოშანთეა, ძლივსა მწვდება საბანი (კარალ.). **ბამოშანთუღი:** შენ რო კოსტათა ხაარ გამოშანთული ლოგინში, ჩვენ საღლა დავიძინოთ? (კარალ.).

ბამოიში! შეძახილი გუთნის დედისა ხარის ველისკენ გასაწევად. როცა ხარი ხნულისკენ გადავა და გუთან ამოვარდება, მაშინ დაუძახეფს გუთნიღელა გუთნითაფი მეხრესა: „გამაიში, გამაიში!“ (საკორ.); აგრეთვე ბრ., კავთ., ოძ., ხც.

ბამოიჩუქნი-ს გამოიჩიქნის (კბილებს). სუ ამდენი ხალხის წინ გამოიჩუქნა კბილები, არც მორიდება, არცა! (ბროწლ.).

ბამოიქანძებ-ა გამოძლება. მე კიდეც გამოვიძებე და ე შენი შეჭამანდი რაღათ მინდა? (კავთ.). გამოიძებება ჩვენი გოჭი ცოცობანთ ვენახში და გამოვა (ტყვ.); აგრეთვე ვარ., კარალ., საკორ., ქვეში, ძეგ.

ბამოიქაწკებ-ა, **ბამოიწაწკებ-**ა გამოიწვრთნება, გამოცდება. წავა ქალაქსა, უფრო

კარქია, გამოიძეწკება, გამოვახალხშია (ბროწლ.). ისე გამოიწეწკა ევა, რომა ეშმაკიც ვეღარ მოატყუებს (მერ.). **ბამოქაწკილი,** **ბამოწაწკილი:** ეგ ისეა გამოიძეწკილი, გეგონება ერთხელ დაბერებულა და შეორეთ გაჯიღებულაო (კავთ.). პატარაობიდან არიან ეგენი გამოიწეწკილები (ფლ.); აგრეთვე საგურ., ტყვ.

ბამოიწკინებ-ა გამოიწურება, გამოიწოვება. მუწუკი რო გამოშრება, სუ გამოვა ჩირქი, იტყვიან, გამოიწკინტაო (ბრ.).

ბამოიწოწინებ-ს დიდხანს იმყოფინებს ცოტას, გამოიზოგავს. კაი ოჯახის დედაკაცი დიდხან გამოიწოწინეფს, რაც ექნება (იგ.). ნეტა ექამდინ როგორ გამოიწოწინეს შარშანდელი მურაბაი, ან შინაურ არავის აჭმევენ, ან გარეულსა? (მეჯვრ.); აგრეთვე ერთაწმ., ქვ. ჭ., წილკ.

ბამოიჭაჭებ-ა გამოიწურება; გამოიწყვება. საქაჯავით რო დაწურამენ ჭაჭასა, გამოიჭაჭა კარქაო, წვეთი აღარ არი შიგა ტკბილისაიო (ერედ.). მუწუკი თუ ერწყვოდა, გამოიჭაჭაო, იტყოდენ (ერედ.).

ბამოიჭიქნებ-ა გამოძლება. მიამდა ხბო ჯიქანსა, სინამ კარქა არ გამოიჭიქნა, აღარ მოსცილდა (მერ.).

ბამოიხანძლებ-ა გამოშრება, გახმება გვალვისაგან. ყურძენი რო გამოიხანძლება გვალვისაგანა, გარკოვდება, გამაგრდება (ატ.).

პურზეც გვითქვია, რო დაფაშრდება, გასშება, გამოიხანძლავ (არად.). **ბამონხანძლავი**: გამოხანძლულია მამული გვალვისგანა (არად.).

ბამონხანძავი-ა ძალიან გახდება. რომელიც ძალიან გახდება, გამაიხანძავო, იტყვიან (საკორ.); აგრეთვე ახალშ., ოძ., რუისი.

ბამონისორხორები-ს მარცვალს გამოიტანს, გაიკეთებს (ვაზი). მანამ არ გამაიხორხორებს, აღარ უნდა წამლის დასხმა ვაზსა (ძეგ.).

ბამონისრაქები-ა კარგად გამოშრება (თიხის ჭურჭელი). მზეზე უნდა გამოიხრაკოს, რო სუნი არაფრისა ჰქონდეს (ზ. ხანდ.).

ბამონიჯონები-ა გამოცდილებას მიიღებს, გამოიწვრთნება. არა უშამ, ერთხელ რო გააკეთებ და ორჯელა, მერე გამოიჯონები (ღის.). მაგრა რო შეექცივი, შუბლს რო შეუკობამ, გამოიჯონება (ღის.).

ბამონკვანთავ-ს ტანზე კარგად მოარგებს, კარგად გამოიყვანს (ტანისამოსს). ისეთ კაბას შეეპყერამ და გამოვკვანთამ, რო კოსტათ დაღგეა (კას.). **ბამონკვანთილი**: კარქათ რო აქ, კოსტათ რო დააღგება, გამოკვანთილი აცვიაო, ვიტყვით (ატ.); აგრეთვე ღ. თონ.

ბამონკვლანწავ-ს იგივეა, რაც გამოკვანთავს. რო შაქერამ და კოსტათ გამუა, ლამაზათა, იტყვი, რო ერთი კარქა

გამოვკვლანწე კაბაო (წილკ.). **ბამონკვლანწავს**: ემ ნაჭრებითა ისეთ კაბაა გამოუკვლანწამ ჩემ ზემინასა, რო!.. (წილკ.).

ბამონკ-კლანძავ-ს მწკლარტე გემოს დაუტოვებს. პირი გამოშკლანძავო, საჭმელზე იტყვიან, უფრო მწკლარტე გემო რო აქ, მჟავეი ძალიანა (სასირ.).

ბამონკნაჭული-ი ძალზე გახდარი. რა გამოკნაჭული ხარ, რა, მუშაობით მოგღის ძალაი? (ტყვ.). როგორ არი გამოკნაჭული ეს ბავშვი! (ზერ.); აგრეთვე კარალ.

ბამონკოღავ-ს ფუტკრის გეჯიდან თაფლს გამოიღებს (შღრ. კოღი). ერთ წელიწად ეგეთი მძლავრი ფუტკარი ვიპუე, რო ერთ ფუთამღინ თაფლი გამოვკოღე (წილკ.). **ბამონკოღვა**: რო ვიპოიდიო ფუტკარსა, გამოვიღებდიო თაფლსა. ხიდან თაფლი გამოღებაა გამოკოღაა ვეძახით (წილკ.).

ბამონკუჭავ-ს დანის წვერით გულს გამოაცლის (წენგოიან კაკალს). კაკალი გამოვკუჭეო, ვიტყვით ხოლმე, რო გავჭრით და გულს გამოვაცლით (ატ.). **ბამონკუჭული**: კაკალ დანით რო გადასხნი და ნიგოზ გაშააცი დანითვე, გამოკუჭული კაკალიაო, ვიტყვით (წილკ.); აგრეთვე თამ.

ბამონლართხული-ი შიმშილით ფერდებჩაცვივნილი, ძალიან გამხდარი (საქონელი). გამოლართხულები მოვიდნენ ნახირიდანა, ფერდი ფერდს აკრავთ

ძროხებსა (კარალ.). გამოლართ-
ხული ხარები რო შეგობამს, ცო-
ლით როგორა სეკმ სახრესა?!
(ტყვ.); აგრეთვე ძეგ.

გამოღლებტაძებ- ა გონე-
ბას დაკარგავს (სიმთვრალით).
შდრ. ლელეტი. ზოგმა იცის, და-
თვრება და გამოღლებტდება (ძეგ.).
გამოღლებტაძებული: გამო-
ღლებტებული მთვრალი ვიყა, ნე-
ტა რაღა მახსომს?! (კარალ.).

გამომსნი- ს საგანგებოდ გა-
რეცხავს, გაასუფთავებს (ჭურ-
ჭელს). ჯერ ცხელი წყლით უნდა
გამოემსნა, მერე ჭაჭით, იქნება
ღვინისთვი გამოღგეს (ბიწმ.). **გა-
მოიმსნება:** მანდიდან ნუ დაა-
ხარჯამ, შვილო, წყალსა, გამო-
სამსნელათ ჩავასხი და ჯერ ვერ
გამაიმსნებოდა (წილკ.). **გამომ-**
სნა: წნილიანია, მაგრამ მაინც
გამომსნა უნდა, გემო არა მისცეს
რა (ბიწმ.).

გამონაღრავ- ს ხნულებს შუა
დარჩენილ ადგილს, ნაღარს მოხ-
ნავს. ირგვლივ რო მოახნამდენ,
შუაში გამოახნამდენ, გამოვნაღ-
როთო, იტყოდენ (ოძ.). ბარემ გა-
მონაღროთ და ისე წავიდეთ
(კავთ.). **გამონაღრავება:** შემო-
იხენება და შუაში დარჩება ნაღა-
რი, ახლა მორე წელიწადს შაუბ-
რუნებთ გუთანსა და გამაინაღრე-
ბა (საგურ.); აგრეთვე საშაბ.

გამონიათებული- ი გამოლე-
ული, მთლად გამოცლილი (სურ-
სათი). რო არაფერი იქნება სახ-
ში, არც საჭმელი იქნება, არც

სასმელი, გამონიათებული ის არი
(ხაშ.). მინდა, რო მქონდეს მუ-
რაბები, ისე ზო არ იქნები სახში,
გამონიათებული (ხაშ.).

გამონიკორავდება- ა გაღივ-
დება (მარცველული). გული მის-
კლებოდა, არ გამოუა-მეთქი ალაო,
მაგრამა დღეა რო ვნახე, სუმთ-
ლათ გამონიკორავებულა (წილკ.).
გამონიკორავება: გამონიკო-
რავება ზორბაღმა იცია. წვერში
ცალი ხრიდან დაუთეთრდება თავი
ღიღოა გამოსასველელათა და, გა-
მონიკორავდაო, ვიტყვი (წილკ.).

გამონიჩაბ- ს ნიჩბით გა-
ანიავენს (გალეწილ პურს — კა-
ლოზე). რო გაიღეწება, რო და-
ნიაველება ფიწლით, სუფთათ უნდა
გამონიჩაბონ ნიჩბითა (ხოვ.). ფი-
წალს რო მოვრჩებით, მერე გა-
მონიჩაბამ (კულბ.). **გამონი-**
ნიჩაბება: რო გამოინიჩაბება, შე-
მოვახვავებთ და მერე დაცხავდე-
ბა (ქვ. ჭ.); აგრეთვე ერედ., ზ.
ხანდ., კავთ., ლამ., ნოს., ძეგ., ზც.

გამოპარკავ- ს გამოკრეფს,
მოარჩევს (აბრეშუმის პარკს). რო
გამაგრდება პარკი, მეთერთმეტე
დღეზე გამოვპარკამთ (ზ. ხანდ.).

გამოპოსკავ- ს გაპოხავს, გა-
გლესს (ჭუჭყით). საბარცხელი სუ
ჭუჭყით გამოპოსკა (მერ.).

გამოტარტლავ- ს ჭუჭყიან
მატყლს ააჭრის ცხვარს გაპარ-
სვამდე (შდრ. ტარტლი). ადრეც
შეიმღება, რო გამოტარტლო
ცხვარი, ღუქარდით ავაჭრით ტარ-
ტლიან მატყლსა (ზ. ხანდ.).

ბამოტყაჭავ-ს ტყუილს მოიგონებს, მოაჭორებს. გამოტყაჭა, ვითომა ცისო დავნიშნეი, მთელი სოფელი არ შემეიყარა?! (მერ.). **ბამოტყაჭული**: ეს ანბავი შენგან იქნება გამოტყაჭული, თორე დავიჯერო მამლი ბოლომ ევა სთქვა? (მერ.); აგრეთვე ტყვ.

ბამოუვარღმა-ა: რა ბამოუვარღა? რა მოუვიდა? რა დამართა? წინა კვირაჲ უჭირველი კაცი დავტუე, ჟაა, და რა გამოუარდა ესე აწრაფათა? (წილკ.).

ბამოუმჰვიტამბ-ს გამოუჩენს, დანახვეებს. გეუბნევი, ბავშვს ნუ დანახვეებ შენ სათამაშოებს, არა, მაინცა და მაინც უნდა გამოუმჰვიტოს! (ძეგ.) **ბამომჰვიტამბა**: შენც კიდე რაღას გამეუმჰვიტე, ხო იცი, რო გამოგეტირება (წილკ.).

ბამოურჩნელ-ი გამოუცდელი, გამოუსვლელი. გამოურჩნელი ხალხი იყო ძველი ხალხი, ესლა გამოჯეჭვილი ხალხია (ხოვ.); აგრეთვე კავთ., საგურ.

ბამოუყვიაცღმა-ა გაუცივდება (თავი). რო დავიბანია და თავშიშველა დავიხარ, ხო გამოგიყვიაცღა თავი! (ტყვ.). შვილო, მოიხვიე თავზე, თორე სველი თმა გაქ, გამოგიყვიაცღება თავი (ოდ.); აგრეთვე ზერ.

ბამოუყრი-ს გამოაცლის (ვენახს — სარს). რო მოჭრეფამენ ყურძენსა, მერე გამოუყრიან სარსა (მეჯერ.). სადა სცალია, ჩალა უნ-

და შეკრას, სარი უნდა გამოუყაროს ვენახსა (ზერ.).

ბამოუჩანთავ-ს ვიწროს, მჭიდროდ მორგებულს შეუკერავს; ვიწროს ჩააცმევს. რა არი, ესე ვიწრო რო შეუკერია, გამოუჩანთა ხელათა (ძეგ.). **ბამოიჩანთება**: იპ, რა კოხტათ გამოჩანთულა! (ოდ.). **ბამოჩანთული**: გამოჩანთული რო აცვია, არა სცხვენია? (ძეგ.).

ბამოუჩარკნი-ს გამოუთოხნის. რომანაი, მატარებელი რო ჩამოივლის, მაშინ გვეტყვის ხომე, ამ ხუთ ძირ ნერგსაც გამოუჩარკნეთ და მერე წადითო (ვარ.).

ბამოუორტნი-ს უბრალოდ გათლის (ხეს), გამოჩორკნის. გამოფორტნის უშნოთა და დაავდებს (ტყვ.). შენ რო კოვზებს გამოფორტნი ხომე, ისეთ კოვზებსა ჰყიდდნენ (კარ); აგრეთვე ზ. ხანდ., ქემ, ძეგ.

ბამოუუცავ-ს, **ბამოუუცაჭამ**-ს სახელდახლოდ, ზერელედ გამოგვის. ერთი ოთახი გამოფუცე, სხვა რა გააკეთე დღესა!? (ძეგ.). თელი დღე რო ისე იჯდეს, ცოცხს არ აიღებს და სახლს არ გამოფუცქავს (ტყვ.). **ბამოუუცაქული**: რო ნახა ოთახი გამოფუცქული, ულვაშებში ჩაიღიმილა (მერ.); აგრეთვე წილკ.

ბამოუაჯავ-ს საქაჯავში, წნეხში გამოწურავს ჭაჭას. ჭაჭას ამოვიღებთ ნიჩბითა, ჩავყრით საქაჯავში და გამოვწურამთ, გამო-

ქაჯამთ (ქორ.). ბამონიქაჯება: გამოიქაჯება ჭაჭაი და გამოვა ტკილი, კარქა გამოიწურება (ერედ.).

ბამონქუთინი-ს გამორღნის, გამორღუტნის. მეშოკზე ითქმის, რო გამოჭანს რამეი, როგორ გამოუქუთნია ი ეერანასა, იმასაო (ხც.).

ბამოღვაჯღღა-ა გაღვდე-ბა; ღეჯეჯი გამოუვა. ბამოღვაჯღებულა ალაო (კავთ.). ემ სითბოზედა კართოფილი სუ ბამოღვაჯღა (რუისი).

ბამოღოღოვღა-ა ღივი გამოუვა. ხორბალი უნდა დაასველო და თბილათ დააფარო, ალაოთ უნდა ბამოღოღოვღეს, გამოვა ღოღო (ღის.). სიმინდს, ლობიოს რო ღავთესამთ ხოლმე, ბამოღოღოვღება, ფესვებს გაიდგამს (ქორ.). **ბამოღოღოვღებულნი**: გამოღოღოვღებულ პურსა და სიმინდსა ალაოთა ვყრით ხომე (მერ.); აგრეთვე კულბ., ქემ.

ბამოყყყებულნი-ი გამოჩერჩებულნი. ჯადოაანთ ნიკალასა მეტ რას ეძახიან, გამოყყყებულნი, როყიო ადამიანი არი, შეუსმენარი (არად.); აგრეთვე ნოს.

ბამოყვიაცებულნი-ი უძლურებით ან დაღლილობით ფერმიხდილი. ერთი გამოყვიაცებული ვიდაცა იყო (ზერ.). გამოყვიაცებულია იმის ტირილისაგანა (ქვეში).

ბამოყნღებულნი-ი გამოთავანებული, გამოყრებული. ნე-

ტა რათ არი ვერე გამოყნღებული, რო აღარავის ლაპარაკი არ ესმის? (ხანდ.). რა გამოყნღებული ხარ, ბიჭო, დაგავიწყდა, სადაც გაგზავნე? (ხანდ.).

ბამოყრუვღა-ა თავის გემოს დაკარგავს, უგემური გახდება (მწინილი). ყინვაში დაუდგამს წნილის ქილა, წნილი სუ გამოყრუებულა (კავთ.). ვარეთ ნუ გიდგათ წნილი, გამოყრუვღება (ძეგ.). **ბამოყრუვღებულნი**: რა გამოყრუვღებული წნილია, არაფერი გემო ამას არა აქ (არად.).

ბამოყურყუტებულნი-ი გამოჩერჩებულნი, გამოშტერებულნი (მღრ. ყურყუტი). იმიათანა გამოყურყუტებული ადამიანიშვილი მნახავი არა ვარ ჯერა (წილკ.). რა არი, ქალო, ჩემზე უარესათ გამოყურყუტებული შენა ხარ! (წილკ.); აგრეთვე დ. თონ.

ბამოშატაპ-ს გაჭიმავს, დაჭიმავს. ბამოშატე ლარი (იკ.).

ბამოშლატაპ-ს მჟავე, მწკლარტე გემოს დაუტოვებს. ამ მაჟალომა პირი ბამომშლატა (თამ.).

ბამოშუპრაპ-ს გამოლანძღავს. მამდგა, ერთი კარქა გამამშუპრა და გამანება თავი (მერ.); აგრეთვე ოძ., ქვ. ჭ. ბამოშუპრაპება: დამეხსენი, თორე ერთი კარქა ბამომეშუპრები და დამრჩები ისე! (ტყე.). **ბამოშუპრაპული**: ისე ამაყათ მიდიოდა, ვითომცა თავმჯდომარისაგან გამოშუპ-

რული კი არა, დიდათ ნაქები იყო (მერ.); აგრეთვე იძ., ქვ. ჭ.

ბამონჩრჩნი-ს გამოწვრთნის, გაწაფავს. ოხერია მაგის დედამთილი, თავის ჭკუაზე გამოჩრჩნის (ტყვ.). **ბამონჩრჩნება**: ოჯახში ყველაფერს მიეჩეუვა, გამოიჩრჩნება (ქვეში). ესლა აღარა უშავს, ცოტა გამოიჩრჩნა (ძეგ.). **ბამონჩრჩნა**: არც ეგეთი გამოჩრჩნა მინდა და არც ეგეთი ლანძღვა-გინება (მერ.). **ბამონჩრჩნილი**: ისეთი მიწადასაყრელი ჰყაამ ლელაი, რო ყველა საქმეშია გამოჩრჩნილი (ქვეში). შენ დედაშენსა ჰყევხარ ეგრე გამოჩრჩნილი (ტყვ.); აგრეთვე წილკ.

ბამონჩხიკამ-ს ცოტას გამოთიბავს. ვაზებიდან გამოჩხიკამთ ბალახსა ვენახშია (ოდ.). აი, ესლა უნდა გამოჩხიკო ბალახი, ერთი ბეწო არი გამოსაჩხიკი (ტირძ.).

ბამონჩხიკულ-ი ძალიან გამხდარი. როგორ ვიყაი ამ ზამთარა გამოჩხიკული! (ტყვ.). გამოჩხიკული არ არი? სული სად უდგას? (ოდ.); აგრეთვე კარალ., ქემ.

ბამონცუკცუკდება-ა გამოცუნცულდება. მივალ თუ არა, მაშინათვე ჩემკენ გამოცუკცუკდება ხომე და ჩამიყოფს ჯიბეში ხელსა (წილკ.).

ბამონჯარბაპ-ს წიბოებს შემოათლის, დაამრგვალებს (გათლილ ხეს). შდრ. წარბი. გამოწარბეო, ბოძი რო გათალეს, წარბები აქ, ის გათალე, დაარგვალეო (ტანძ.). **ბამონჯარბული**: პტყლათ რო

გაითალა ხეი და მერე კუნჭულები რო დარჩა, იმას ჩამათლიან და გამოწარბული ის არი (წვ.).

ბამონჯლარტულ-ი 1. მშიერი, ფერდებშეცვენილი (საქონელი). გამოწკლარტული რო აღრძვია ხბოი, რატო არ გადაუნაცვლე? (ტყვ.). 2. გამხდარი, გაწვრილებული (აღამიანი). გამხმარი რო არი და გამოწკლარტული, სული სად უდგასო (ოდ.). თავათ თითონ არი გამოწკლარტული და რაღა გამოწკლარტული ვიწრო კაბა უნდა მაგასა? (ბროწლ.). 3. წელზე ვიწროდ მომდგარი, ძალიან გამოყვანილი. ისეთი კაბა შუეკერია, რო გამოწკლარტული აქ სულა (ქემ).

ბამონჯნაპაპ-ს მალე და კარგად გააკეთებს. ხელათ არ გამოწჯნაპეს პახუანთა სახლი (ტყვ.). **ბამონიწნაპაპ**-ს: ი კბილები რო გამოიწჯნაპე, რა, ალა-ალა ხუ არ იყო ორმოცი თუმანი (ტყვ.).

ბამონხაზენილ-ი გამოქნილი, გახედნილი (საქონელი...). გამოხაზენილი არი გამოქნილი, საქონელი, ან ცხენი, ან კობულა (ტანძ.).

ბამონხანტლაპ-ს ივივეა, რაც შეხანტლავს. ფურნეში რო გამოხანტლამენ, მიყვარს ის ჭადი და რა ვქნა (ტყვ.). **ბამონხანტლული**: რაღა გამოხანტლული მამეცი, კაი ტარო ვერ ამირჩიე? (ტყვ.).

ბამონხიზნი-ს, **ბამონიფ**-

ნამ-ს მთლიანად გააცლის; ყველაფერს წაიღებს, გამოაცარიელელებს. გამოხიწნე და ბარემ გაატარე მანქანაში (ძეგ.). ნუ გამოხიწნი, ზედ შეარჩინე ხორცი (კავთ.). **ბამონისიფნება:** აღარა დაგვრჩა რა, სუ მთლად გამოვიხიწნენით! (ზერ.). **ბამონიფნული:** დილით აველით, მაგრამ რას ნახავ, სულ გამოხიწნულია იქაობა (მერ.); აგრეთვე მეჯვრ.

ბამონიფიფება-ს 1. გამოაცარიელებს, მთლიანად გამოლევს; ბარაქას გამოულევს. თუ აბუქა უფროსი იქნება ოჯახში, გაჰყიდის სუყველაფერსა, ან სხვას შეაჭმევს, იტყვიან, გამოჰხიწინა ოჯახიო (კავთ.). **ბამონიფიფებულნი:** გაზაფხულზეა ხომე საქმე, ხიხრიკობასა, რო გამოხიწინებულა ოჯახები (კავთ.). 2. **ბამონიფიფებულნი** უცხიმო, დამკლევებული, ხიწინად ქცეული. თუ სიმსუქნე არ ექნება, იტყვიან, გამოხიწინებულაო (კავთ.); აგრეთვე მეჯვრ.

ბამონისინი-ს გამობრავს, გამოლრდნის. გამოხიხნა და ეხლა მამცა (ტყვ.). **ბამონისინულნი:** გამოხიხნული ძვალი ეჭირა და ის წართვა (ტყვ.). შუხე, როგორ არი ფოთლები ჭიისაგანა გამოხიხნული (ტყვ.).

ბამონსლართულ-ი ძალიან გამხდარი. გამხდარი რო არი აღამიანი, ძიენ გალაზული, რო დადის, სუ ფეხები ეხლართება, იტყვიან, გამონსლართულიაო (ტირძ.).

ბამონსუზამ-ს ვაგობავს, ქონით გაგლესს (თიხის ჭურჭელს). დედაჩემი ქოთანს გამოხსუზამდა ხომე ქონითა (კავთ.). როცა გამოხსუზამენ, მერე რაზეც გინდა, იხმარე, თუ გატეხილი არ არი, არ გაუა (კავთ.).

ბამოჯაბამ-ს 1. ჯაგნარიდან გამოკაფავს (შეშას). აქვე ტყეში აველ და იქ გამოუჯაგე ე შეშა (წილკ.). **ბამოჯაბამა:** გამოჯაგვა ის არი, რო წვალებითა და ძებნითა ცოტა რამ შეშა იქნება თუ ჯაგი, მოაჭრი (წილკ.). **ბამოქაბამამი:** ტყის გამოუჯაგავი ადგილი (დ. თონ.). 2. ჯაგით გამოხლართავს (ლობს). ე ლობე დღეა თუ არ გამოუჯაგეთ, სუ ამიოხრებენ ყველაფერსა (წილკ.). **ბამოჯაბამა:** გამოჯაგვა ის არი, რო აიღეფ ჯაგსა, გამაამთელეფ ლობესა (წილკ.).

ბამოჯლოხნი-ს გამოწოვს (ხბო). მიმპაროდა ხბო და იმითანათ გამოეჯლოხნა, რო წვეთი არ დაეტოვებინა (კოდ.).

ბამრეკელა ჭილობი ჭილობი ერთგვარი. გამრეკელა ჭილობის მოქსოვა ადვილია: ჯერ ერთ მხარეზე აიყვან, ახლა მეორე მხარეზე, სადა ჭილობს კი მივდევთ-მოვდევთ, თითო გავლაზე მიბრუნ-მობრუნება უნდა (ბაზ.). მალე ცვდება, ისე ლამაზი კი არის გამრეკელა ჭილობი (ბაზ.).

ბამრიელი (ბარმიელი) **თართარი** უცხო, გადამთიელი. სად ნაცნოფ რო დააყენეფ და

სად გამრიელ თათარსა (კავთ.).
გარმიელ თათარს ხო არ მისცემს
ქალსა?! (ძეგ.); აგრეთვე ატ., კარ.

ბამსვლიკულ-ი პატარა, გამ-
ხდარი, მოლეული. ნეტა ვინ გა-
მოაყვა ი გამსვლიკულ ბიჭსა?
(იგ.). ძაან გამსვლიკული რამ
არი, ქაა, ერთი მუჭა პირისახე
აქ! (წილკ.).

ბამტყვრაღ-ი ძალიან გასუ-
ქებული, გათქვირებული. ნეტა
ჯღინას ცოლი რასა შჭამს, რო
ვერე გამტყვრაღია (კავთ.). მიხა-
კას კეებულა ხბო ეგეთია, გამტყვ-
რაღი, სუ თამთამი გააქ სიმსუქ-
ნითა (წილკ.). ისეა გამტყვრაღი,
რო სუ ლოყები ასკდება (ძეგ.).

ბამწლო სიგრძით რისაზე შე-
საფერი. კედელი რო აშენდება,
დაიწყობა ნალები მთლიანი, ორი
უნდა, გამწლო ნალებზე კოჭები
(საშაბ.). ეგ სუფრა ამ სტოლის
გამწლოა, ვითომ იმ დიდს არ გა-
სწვდება? (ბროწლ.).

ბამსვინებულ-ი გამრავლებუ-
ლი, შეძლებული (ოჯახი). ეგ ერ-
თი ბაღლიღა ღივია ი ღიდი გამ-
ხვინებული ოჯახიდანა (წილკ.).
რა ძალიან გამხვინებული ეგენი
არიან, ეგ ერთი გოგო არა ჰყავთ?
(ბიწმ.). კაი გამხვინებული ოჯახი
აქ ფეფოსა, კაი შვილები აყავ, სუ-
ყველანი შემომტანები არიან
(იგ.); აგრეთვე ერთაწმ., მეჯვარ.

ბამსვლიკულ-ი, **ბასვლი-**
კულ-ი პატარა ტანის, გამხდარი
შაყვიითელი (აღამიანი). ერთი
გამხვლიკული ქალი უთხოვია და

მზეთუნახავი ჰგონია (ქვეში). ისე-
თი გამხვლიკული პატარძალი მო-
უყვანიათ ჩინიანთა, რო ზედ არ
შაახედამს კაცი (ერთაწმ.); ავ-
რეთვე იგ., კავთ., ძეგვ.

ბანაპარღ-ი მარცვლეუ-
ლის გაცხრილვისას ცხრილში გა-
სული მიწა, ნაკმაზი. პურს რო
ეაკეთეთ, ცხრილს რო გაცივია,
განაჟარდი ჰქვია (ატ.). პურის
განაჟარდნი ნაკმაზია, ლობიოს გა-
ნაჟარდნი მიწა, მტკვერია (ქორ.).

ბანაპლდებ-ა კარგად, წმინ-
დად გაილეწება (ყანა). ყანა რო
გაილეწება, განავლდაო, ამას ეტ-
ყვიან (ქვ. ჭ.). რო განავლდება,
ალაგობრივ შავაქუჩებთ და გამო-
ანიაებთ (ქვ. ჭ.).

ბანაუზურაბულ-ი განო-
ყიერებული, გააპტივებული (მი-
წა). კარქა არი განაუზურებული,
კაი მოსავალი იცის (ხც.).

ბანაღბაპ-ს 1. კარგად, წმინ-
დად გალეწავს; დაფქავს. ისე გა-
უნაღბია, რო გაცხრილი გეგონება
(ძეგ.). **ბანაღბაპა**: გაინაღბაო,
ძალიან კარგა რო გაილეწება (ზ.
ხანდ.). **ბანაღბულ**, **ბანაღ-**
ბაბულ: ისე არის განაღბუ-
ლი, გაბზევებული! (ზ. ხანდ.). სუ
გალეწილი რო არი, განაღბებუ-
ლია, აღარ ურევია შიგ თაეთავი
(გარ.). 2. გახელს, გაქნის. ლო-
ბიოზე ვიტყვით, აბა, რა უნდა გა-
ნაღბო სხვაი? (ატ.). **ბანაღბა-**
ბა: ლობიოზე ითქმის, კარგათ
ამოიზილაო, გაინაღბაო (ატ.).
ბანაღბულ: კარგათ რო არი

ამოშელილი, განაღბულიაო, რამდენჯერ გვითქვია ევა (ატ.).

ბანატყრება დანაკლულება. მითომ არ მინდოდა ემ ბანკი განატყრება ახალ წლამდინა, მაგრამ ჩემი ბალები რაა დამიყენებენ (წილკ.). ასი თუმანი შევკარით და არ მინდა იმი განატყრება, მინდა პურითვიან შავინახო (წილკ.).

ბანატყამ-ს გაჭყლელტს, ვასრესს; გაჭყყყავს. რო გაჭყლელტამ რასმე აღამიანი, გაჩეჩქვამ, იმაზე იტყვიან, განატყაო (მეჯვრ.). **ბანინატყმება**: ქათამი გაინატყა (ატ.). ჭერამი გაინატყა (ატ.).

ბანდღრეულ-ი უშნოდ ჩასქელებული, გასუქებული. გასუქებული როა ძიენა, უფრო ქალზე იტყვიან, ძლიეს რო დადის სიმსუქნითა, განდღრეულია (ხც.). რა განდღრეულია, ჭამის მეტს არაფერს აკეთებს (მეგ.).

ბანთბაძად გამუდმებით. განთავად რო იმათან ვიყვე და იმა ვემსახურო, ჩემ ოჯახ ვინდა მიმიხელამს? (წილკ.). რა უბარაქოა ე წვნიკი შეშა, ქაა, ერთი კაცი განთავათ ცეცხლთან უნდა იყვეა და უკეთოა (წილკ.).

ბანის ტოტი განზე გასული ტოტი (ხისა). საიდან შესწვდები, სუ განი ტოტებზე ასხია (ატ.).

ბანისრაძ-ს გატიხრავს. სახელი შუაზე გავნიხროთ, იქით მარანი გვექნება და აქეთ ჩვენ ვიყვეთ (ტყვ.). **ბანისვრა**: რო განაწილებენ, განისვრა ის არი (მეგ.). **ბანისვრული**: აი, განის-

ვრული ეს არი, შიგნით ფიცარს რო გააღებ (მეგ.).

ბანს ბაიტანს 1. მოახერხებს, შეძლებს რასმე. იმისთანა მოქსოვილი ენა რო მქონდეს მეცა, ყველგან განს გავიტანდი (კარალ.). 2. ბევრ, დიდ რასმე გააკეთებს (ამბობენ დაცინვით). ბუსტარა, შენ თუ მიხვიდოდი, განს გაიტანდი, რას ამოფ?! (ტყვ.).

ბანს დაბღმებს განზე ვადგება, არ ჩაერევა (რაიმე საქმეში). შენ განი დაგდე, ყველას მაშიდა ნუ ხარ! (კავთ.).

ბაორყნდებ-ა გაქსუვდება, გაველურდება (საქონელი; ამბობენ აღამიანზედაც). გაორყნდა, არ ემორჩილება არც მწყემსს, წავათავი ნებაზედა და დადის (კავთ.). **ბაორყნებული**: ყველაზე იტყვიან, გაორყნებული დადისო, საქმეს არა ჰკიდებს ხელსა (არად.).

ბაპაპაჯვარ-ამღებ-ა დაეპატრონება რასმე, გაპარპაშდება. უფროსობაზე იტყვი, გაპაპაჯვარავდაო, ყველაფერს რო მოინდომებს თვითონა და სხვას არ დაეძეფს (ჩუმათ.). მე რო მოვმკვდარიყავი, მაშინა საშასანები გაპაპაჯვარდებოდნენ (ჩუმათ.).

ბაპარებული-ი მორცხვი, მორიდებული. რომელიც ჭკვიანია, მორცხვი, იმას ეტყვიან, გაპარებული არისო (ქვ. ჭ.). იმას უფრო ძალიანა რცხვენია, ი ბიჭი უფრო გაპარებულია (ოდ.).

ბაპარებულ-ს იგივეა, რაც მოპარკავს. ნელ ლობიოს გაპარ-

კავენ, ხმელი დარჩება გასაცეხვით, მზეზე დაყრიან (ქვ. ჭ.).

ბაპარკლულ-ი იგივეა, რაც გაპანკლული (იხ. გაეპანკვლება, მნიშვ. 1). აბა, დახე, როგორ დადის, გაპარკლული არა აქ პირი, რასა ძგავ! (საკორ.).

ბაპანტამ-ს სცემს, გაჯობავს. გინდა ბავშვებსა, გინდა ღორებსა, რასაც სცემენ ჯობითა, ყველაზე იტყვიან, კარქა გაპენტესო (ქვ. ჭ.).

ბაპლემილ-ი ვაპობილი, გაზინთული (ჭუჭყით, ქონით). ერთი გაპლემილი ფარაჯა ეცვა და თავი დიდათ მოქქონდა (ბიწმ.).

ბაშქვრამ-ს ძალიან ვააესებს, გატენის (ჭურჭელს). ბარე გაჟვერა ვედრაი ვაშლითა, მაგრამ ვინ გამაატანა?! (ფლ.). გაჟვერა კარქა ურემი ფინხითა და წაილო (ტყვ.). ბაშქვრამ: აბა, რას გაჟვერამ ხომე, ესა გაჟვერა არი? (ტყვ.). ბაშქვრილი: ერთი გაჟვერილი მეშოკი წაილო კიტრი (ტყვ.); აგრეთვე საკორ., ქვეში.

ბარა მსხვილი ლატანი დაპობილი ხეების მისაყუდებლად (ყუდული ღობისათვის), ხეების ასაგორებლად (მალლა ხერხვისას). ბოძეფს დაასობ, გადებ ზედა ლატანსა, ვააწყობ გარასა და ხერხავ მაღალი ხერხითა (ჩუმათ.). ყუდულ ღობეს ჭირდება ბოძები და გარაი გასადები (ჩუმათ.).

ბარბარიანი კაბა ხაბარდა. გარგარიანი კაბა განიერი იყო მეტისმეტათა, დატანებული ქონდა შიგნიდან საღტეებივითა სამი ცა-

ლი და თავითვინ იღვა ი კაბა, ხაბარდა იყო, რაღა! (საკორ.).

ბარდუქმტა ჯიუტი, კერპი, გაუგონარი. ისეთი გარდუქმტაა, რო ქვათ იქცევა და არაფერს გააკეთეფს (ქვეში). რა გარდუქმტა ბავშვია, ასი რო უთხრა, ერთ ვერ გააგონეფ (ტყვ.); აგრეთვე ოდ.

ბარმბნობ-ა რელიგიური დღესასწაული ერთგვარი; მოდიოდა აღდგომის მეორე დღეს. გარეგნობა აღდგომის მეორე დღეს არი, მესამე დღეს სამეზობაა (ალი); აგრეთვე ბრ.

ბარმთა არამკვიდრი, არაღვიძლი (ნათესავი). გარეთა რძალი (ქემ.). გარეთა ბიძაშვილი (ნოს.). გარეთა ბიძა (კავთ.).

ბარმკნი-ს, **ბაროკნი-**ს გააცლის ფოთლებს (ყლორტებს...). ი წიწაკა რო მიღგაა იქა, წიწილები შაუშვიათ და გაურეკნიათ სულა (ქვ. ჭ.). ამ ოხერა ჭუკიებმა სუ გაროკნეს კომოსტოი (კარ.); აგრეთვე მეჯვრ.

ბარმკინაპმებ-ა გაუხეშდება, გაშეშდება. თმები რო შეიჭრა, გარიკინავდება (სამთ.).

ბარიყულაზე სადღაც შორს; განაპირას. გარიყულაზე არა დგა მაშა ქეთუა?! (ძეგ.). კარგ აღგილას არ მისცეს და გარიყულაზე გაიყვანეს საწყალი ქალი (ძეგ.).

ბარკინაპმებულ-ი გაქვავებული, გახევებული. ხმა, გლიმი არ ამაუღია, ეგრე გარკინავებული იღვა (ქვ. ჭ.).

ბარკოვლებ-ა გამაგრდება,

გაქვეყნება (ლობიო, მოუსვლელი ხილი). ლობიოს მზე მიდგომია, აკრიფე, თორე სუ გარკოვდება (კავთ.). ლობიოს თუ ცეცხლი გაუნელდა, გარკოვდება, დროზე აღარ მოიხარშება (ტყვ.). ბარკო-მპბუღი: რაღა ყურძენია, გარკოვებული ასხია (ძეგ.); აგრეთვე ატ., ბიწმ., ბრ., ზ. ხანდ.

ბასახნაპ-ს დაალიანდაგებს (საბანს, ლეიბს...). ჯერ ჩემი საბანი არ გამისაბნია, რა შენი ბუმბულის დარდი მაქ! (კავთ.). **ბასახპნა:** ან საბანს დაალიანდაგებენ, ან ლეიბს დაალიანდაგებენ, ყველაფრის დაალიანდაგებაზე გასაბენას იტყვიან (კავთ.).

ბასახპტ-ი ძველად: ფული (ან რაიმე ნივთი), რომელსაც მამამთილი აძლევდა პატარძალს პირველად ხმის ვაცემისათვის. გაბუტულია პატარძალი, მამამთილს არ დაელაპარაკებოდა, მანამ ფულს არ აჩუქებდა, გასაბუტში ფული უნდა ეჩუქებინა (ძეგ.).

ბასახპლუჯ-ი რაც ძირიანად უნდა ამოიღონ. გასაგლეჯია ჩემი ლობიოი (ლამ.). ნიახური მაქ გასაგლეჯი (ატ.).

ბასახლოყ-ი სადიდგულო, სამედიდურო. რას ელოყება, რა აქვს იმასთან გასადოყი? (კარალ.).

ბასახიპვღებ-ა 1. შილიფად, თხლად ჩაიცვამს. ჯერ რო ისივ სუსხია, გაიხლიჯ ზედმეტ ტანისამოსსა, იტყვიან, აღრიანათ გასაიებულაო (წილკ.). 2. კობტად გამოეწყობა. გასაიავდა და წავიდა სა-

ჭიდაოზე (ბიწმ.). გასაიებულა, თავი დაუხურია და გამოპრანჭულა (ძეგ.).

ბასახლუჟნ-ი გასაკროლი (კაკალი). კაკალი მაქ გასალუჟნი, ამაღამ უნდა ვლუჟნო (ბიწმ.). გასალუჟნი ყველა ჭიანია (ბიწმ.).

ბასახმეტიხ-ი გასამეტებელი. ბარემ პური გასამეტიხი არ არი ალაოთა! (ოდ.). ბარემ ეს ძროხა სახლიდან გასამეტიხი არ არი, მაგრამა რა უყო, რო მიჭირს? (ტყვ.). თუ გასამეტიხი გექნება, იქნებ თრიოდ მანეთი გეკესხებიანა (კარალ.).

ბასახვანღებულ-ი მარხილი, რომელზედაც დაგებულია ფიცრები. იტყვიან, გასაფანღებულია მარხილი, დაგებული აქვს საფანღებით (ბრ.).

ბასახციქვლამ-ს ათხოვებს, ასესხებს რასმე. რაც უნდა გაჭირვებული იყო, არ გაგსაციქვლამს (ბიწმ.).

ბასახლამ-ს ჩაიცვამს (დაუკითხვად). ერთი წყვილი ტუფლიდა აქონდა სამკდროთა და ისაც ლუხუშამ გასახლა (წილკ.). გასახლე, მინამ პატრონი მოსულა, თორემა მოვა და წაგართმევს (მეჯვრ.). **ბასახვლამ:** სხვისა ტანისამოსში რო ხელ გააყოფ და ჩაიცომ პატრონი უკითხველათა, გასახვლადა იმავე ვეტყვიო (წილკ.).

ბასახინი-ს ძალიან გააძლებს. ძროხა გასიკენე (ტყვ.). **ბახინიპნებამ:** გასიკენა — ზედმეტათ რო გაძლებ, იმაზე ვიტყვიო (ატ.).

ბევრს რო ჭამს და გაძლება, გაი-
სიქნაო. ადამიანზეც ამბობენ და
საქონელზეცა (ქვ. ჭ.).

ბასიოტაბუღი-ი მაღალი და
გამხდარი, აწოწილი. იმითანა გა-
სიოტებული გოგო მიადედა რა-
ფიოსა, მხრამდინ ძლივა წედე-
ბოდა ი გოგოსა (კავთ.). ისემიანთ
სონას გოგო როგო გასიოტებუ-
ლი ყოფილა, აწოწილი (გრაკ.);
აგრეთვე ძეგ.

ბასისნი-ს ერთიანად, პირ-
წმინდად გაკრფეს (შეჭამს). ბე-
შეებმა სუ გასისნეს ბალი (ტყვ.).
სუ გაუსისნიათ ქათმებსა ლობი-
ოს ყვავილი (კარ.).

ბასისხამ-ს იგივეა, რაც მო-
სისხავს. ამ პატრონგაციე-
ბულმა მტრედებმა სუ არ გასის-
ხეს აქაობაი! (ქვეში). **ბასისხუ-**
ლი: სუ გასისხულია ეზო ამ გა-
საწყვეტი ქათმებისგანა (ძეგ.).
შავი თუთით არი მთელი კარები
გასისხული (ქვეში).

ბასოპდება-ა გაუნძრეულად
გაჩერდება, გახედება. ბავში
რო გასოპდება და აიტუზება სად-
მე, რო ეუბნევი და არ გაგიგო-
ნეფს, ის არი სოპი (ტყვ.).

ბასწვერა ჯიუტი, კერპი.
იგივე გასწვერა არი გაპკირიცა,
ჯიუტ კაცს ეტყვიან მაგასაცა
(ერთაწმ.); აგრეთვე ატ.

ბასხამბუღი-ი გაბმით მტი-
რალი (ძუძუთა ბავში). გასხავე-
ბული ბავში მაძაჩნა ხელში,
გააჩუმეო (ტყვ.). ბავში გასხავე-
ბული ტიროდა და ეს ქალებში

ლაილაობდა (კარ.); აგრეთვე მე-
ღერ., ქვეში.

ბასხამა-ს გასერავს (კანს). აი,
ბალახმაც კი შეიძლება, რო გას-
ხიოს ხელი (ძეგ.). **ბაუსხამს**:
ლოპიოსა ვგლეჯამდი და ყური-
გაუსხეპია სიმინდსა (ძეგ.). **ბას-**
ხამა: ჩალასა ვგლეჯამთ ხელი-
თა, ზეიდან თუ დააყოლა ხელი-
და ჩააცურა, მაშინვე გააჭრის.
ხელსა, ზოგი გასხეპას ეტყვის
(ბახ.).

ბასხამაპურღბა-ა ჯიუტი,
ურჩი გახდება. როგორ გასხეპაუ-
რებულხარ, როდის იყაი შენა ეგე-
თი გაუგონარი? (ბროწლ.). **ბა-**
სხამაპურღბული: რო არაფერი
ეყურება, გასხეპაურებული ის არი
(ბროწლ.). როგორ არიან გასხე-
პაურებული ე ბავშვები, გენაცვათ!
(ბროწლ.).

ბატვინღბა-ა 1. ძალიან გა-
თხელდება (გალევიებული პურის-
ცომი). ალბათ, მზის ალაო იყო,
გატვინებულა ცომი (კავთ.). **ბა-**
ტვინღბა: ალაო პურმა იცის გა-
ტვინება (ძეგ.). 2. დაიცრიცება,
გაიხეხება (ქსოვილი). გატვინე-
ბულა ჩემი შარვალი (ძეგ.). **ბა-**
ტვინღბული: ეგეა გატვინებუ-
ლი ე კაბა, რო ერთი რო გაი-
რეცხოა, სუ წავა, აღარც გამოდ-
გება ჩასაცემლათა (წილკ.).

ბატყაპული-ი უშნოდ გაბრ-
ტყელებული. შენი გატყაპული
თითებით ნაცემი ისევ მეტყობა
(კარალ.). გატყაპული სახე აქ;
(ბიწმ.).

ბატყვევლებ-ა გაიბარდება, დაიბურება (ვენახი, ხეხილი). სუ ბატყვევდა ვენახი, ვერცა სხლავს, ვერცა ფურჩნის (ძეგ).

ბატყიპინი-ს ძალიან გაათხელებს, ვააბრტყელებს (დაზელილ თიხას). თიხას დავზელამთ კარქა ფეხითა, მერე დავაგორგოლავებთ და ხელით უნდა გავეტყვიპნოთ (ბელ).

ბაუბადებ-ა გაუმიზებდება, გაურთულდება (ჭრილობა...). ფეხზე ერთი პატარა აპწკა ჰქონდა, მერე გაუავედა (ქორ.). **ბააკვება:** ნუ იუღლი ე მუწუკსა, თორე დაჟღლაზე გაავება იცია ხომე (წილკ.); აგრეთვე ძეგ.

ბაუთავდ-ა: სუ იმის (მაგინს...) პირ ბაუთავდა სულ იმან (მაგან...) შეჭამა, გაათავა. სუ მაგი პირ გაუთავდა ის იმოდენა ჩურჩხელები (კარალ.); აგრეთვე ქემ, ქვ. ჭ.

ბაუქაწრავ-ს იგივეა, რაც დაკაწრავს. ბიჭო, გაუქაწრე და ჩაატარე წყალი, რას უყურეფ? (დის.).

ბაუნერცხავ-ს 1. სალაფავს აუთქევფს (პირუტყვის). გაუნერცხე ცოტა ქატოი ამ გოჭსა, იქნებ ჭამოს (ტყვ.). **ბანერცხება:** განერცხება ის არი, რო აადუღეფ წყალსა და იმტვენ ქატოე ან თუ ფჷქილ ჩაყრი, რო ოდნავ შაასქელოე (წილკ.). 2. წყალწყალა საჭმელს გაუკეთებს (სახელდახელოდ). გაუნერცხავენ საწყალ კაც-

სა ღოშეჭამანდსა, ურაროსა და აჭმევენ (ტყვ.).

ბაურყებ-ა ური, თავნება გახდება. ერთი ამ ციკანს უყურე, როგორ გაურყებულა, თავდათავად მიდის მალლა ბლკონში (კავთ.). **ბაურყებულნი:** ადამიანიც იქნება გაურყებული (კავთ.).

ბაუსხეპავი- მოუხეშავი, უზრდელი. გაუსხეპავიაო, გაუთლელიაო, უზრდელზე იტყოდნენ, მოუხეშავზედა (ბრ.); აგრეთვე ხც.

ბაუტისნი-ს გაუხილავს (პერანგს...). ღედა, მოდი, პერანგი გამიტისნე, რაღაც მკებნს! (დ. თონ.).

ბაუტყეპავი- გაუთლელი, ხეპრე. ნეტა ევეთი გაუტყეპავი სად გაიზარდა? (კავთ.). გაუტყეპავი ხარ, განადირებული (ძეგ).

ბაუფუფუნებ-ს გაუმრავლებს. ერთი გყაამს და გაგიმრავლოს ღმერთმა და გაგიფუფუნოს (ტყვ.). **ბაუფუფუნება:** გაფუფუნდი, შეილო, მეტი რაღა გინდა, ამდენი შეილი, შეილიშვილები გყაამ (ქვეში). **ბაუფუფუნება:** შენ გაუფუფუნდი და გაუღვარძილდი ღელაშენსა! (ქვეში). **ბაუფუფუნება:** რაც მომრავლებს, გაფუფუნდაო, იტყვიან, გაფუფუნება ეგ არი (საკორ.). **ბაუფუფუნებულნი:** ადამიანია, თუ საქონელია, რაც არი, გამრავლებული, გაფუფუნებულია (ოდ.); აგრეთვე ზ. ხანდ., კარ., მეღვრ., საღ., ძეგ.

ბაუქაწრავ-ს გაანელებს, გა-

აგრილებს (ცხელს რასმე). გეჯაა გაუქავრე, თორე სუშთლათ ორთქ-
ლათ გამოღია მილიდან არაყი
(წილკ.). **ბაძაპრება:** გაქავრე-
ბა ვეტყვით კიდე არყი გამოხდი
დროე გეჯაში წყალი რო გავხელ-
დება და მილ ნაჭერ რასმე გაუ-
სომთ, რო გაცივდება (წილკ.).

ბაუშეჩაშ-ს მამალ ცხვარს,
ქენს წაუძლოლებს ფარას; წაუძ-
ლება. ცხვარი რო მიჰყავთ, წინ
მამალი ცხვარი უნდა გაუქენონ
(კავთ.). არის ცხვარი ზოგიერთა,
რო თითონ გაუქენავს (ზ. ხანდ.).

ბაულაღანებ-ს გაუვლებს,
გაურეცხავს. წყალში გაულაღანე,
ჭუჭყიანაა! (ქორ.).

ბაუშმაშნი-ს გაუშლის, გაუ-
ფანტავს. ი ფუჩენი რო გაუშმაშ-
ნე ღორებსა, ძნელი იყო, შეგეყა-
რა საბძელში?! (ბიწმ.).

ბაუქაღლღებ-ა გაუმიზეზ-
დება. ე ოხერი, ისეთი ზორ-
ცი მაქ, რო გავიფხაჭნო, გამი-
ძაღლდება (კავთ.). მუწუკი მაქ,
მორჩენა არ ეღირსა, გამიძაღლდა
(ძეგ.); აგრეთვე თამ.

ბაუჭაძუნებ-ს გაარტყამს,
გააწნავს (სილას). მოვალ, იმითა-
ნას გაგიჭაქუნეფ, რო მამაშენის
ქორწილი მოგაგონო! (ქვეში). **ბა-
ჭაძუნება:** გაჭაქუნებას მოგცემ
თავში, მოდი აქა! (ტყვ.); აგრეთ-
ვე კარალ.

ბაუჭირ-ს ბოლომდე გაცრის.
ძან არ გაუჭირო, თორე თხელი
საცერია და სუ ქვეშ გაფარდება
ზომე ქატიო (წილკ.). **ბაჭირა:**

რა გაჭერა უნდა, ისედაც აღარა-
ფერი რჩება საცერშია (კარალ.).
ბაჭირილი: თხელ საცერში რო
გაუჭირო, კარქი კი არ არი გა-
ჭერილი (ტყვ.); აგრეთვე ბროწლ.

ბაუხასღებ-ა გაუთამამდება,
სიტყვას შეკბედავს. გაუხასდი და
უთსარი, იმ კაბას რო მე მამცემ-
დე, რა კარქი იქნება-მეთქი (მერ.).
მუა, გაგიხასდება, გაგიცინეფს და
ხელათ დაგცინცლამს, რაც უნდა
(წილკ.). **ბახასმბული:** პატა-
რაა ჩემზედა, მაგრამ ძიენ გახასე-
ბულები ვართ ერთმანეთანა (მერ.);
აგრეთვე დ. თონ., კავთ., სალ.,
ქემ.

ბაუხევიზ-ს წყალს ერთიანად
გადაუგდებს სხეა მხარეს. ოთს-
ჯერ გამიხევა წყალი (ბრ.).

ბაუთირაკებულ-ი გაავებუ-
ლი, გაანჩხლებული. აღელვებულ
ქალს ეტყვიან, გაბრაზებული, გა-
კაპასებული რო არი, გაფათრაკე-
ბულიაო (ქვ. ჭ.).

ბაუარღავ-ს 1. გახევეს, გა-
ფხრეწს. მოღის საღამოთი ეს გო-
გო, გაუფარღნია კაბაი და ხელით
უჭირამს (მერ.). **ბაუარღება:**
გამეფარდა და მე რა უყო! (ტყვ.).
ბაუარღული: შარვალი ორთავ
მუხლებზე გაფარღული მიიტანა
(წილკ.). 2. მთლიანად გახსნის,
გააღებს. რა გაგიფარღნია ე შკა-
ფი და დაგიტოვებია ისე! (მერ.).
ბაუარღული: ვხედამ, კარები
გაფარღულია, სახში კი არავენ
არი (მერ.). 3. **ბაუარღული**
გაფატრული. გაფარღული მუ-

ცელი რო დაუნახე, გული გადმა-
მივარდა (ტყვ.); აგრეთვე კარ.,
ოდ.

ბავაქვავ-ს უნგარიშოდ
დახარჯავს (საჭმელ-სასმელს,
ფულს...). შდრ. ფაქვას გაადენს.
იმდენა ფული გაფაქვა და ხელში
არაფერი უჭირავს! (ძეგ.).

ბავაქრებულ-ი გამალებუ-
ლი, გაფაციცებული. — ოღლა დე-
ილა, ანზორი იყო აქა?! — იყო,
მაა, თურმე გაფაქრებული გე-
ძეფს (წვ.).

ბავაშულ-ი დახეული, დაგ-
ლეჯილი (ფეხსაცმელი). აღარ
აცვია ჭვინტიანები, ესლა გაფა-
შულები აცვია (ატ.).

ბავაჩხატაძე-ა სიძველისა-
გან ნაჭუჭზე შავი ლაქები გაუ-
ჩნდება (კვერცხს). შდრ. ფაჩხატი.
კვერცხი რო დაძველდება, გაფაჩ-
ხატდება სომე (ტყვ.). **ბავაჩ-
ხატებულნი:** კარგ კვერცხსა
კარკარი გააქს, გაფაჩხატებული
კი დაშხეპლილია (ქვეში); აგრეთ-
ვე ძეგ.

**ბავთქვინდება-ა, ბავთ-
ქინდება-ა** გასუქდება, გათქვირ-
დება. კარგი ჭამა, კარგი პატივი
და გაფთქვინდა (ძეგ.). რო დაი-
სვენა ჩხუბისგანა, შვენივრათ გა-
ფითქინდა ქალი (მერ.). **ბავთ-
ქვინებულნი, ბავთქვინებუ-
ლნი:** ისეთი ქალი მოვიყვანეთ,
რო გაფთქვინებული! (ქორ.). ეგ
რო რამეზე დარდობდეს, ეგრე გა-
ფითქინებული კი არ იქნება
(მერ.); აგრეთვე ატ.

ბავირვანებულ-ი 1. ძა-
ლიან თხელი, სიფრიფანა. ერთ
გაფირვანებულ კაბაში ხართ,
შვილო, ამოცმულები და გაცივ-
დებით, მა რა მოგივათ? (წილკ.).
2. გამხდარი. გაფირვანებული
ბალები არა ყვანან, იტყვი, ჭლე-
ქიანები არიანო! (წილკ.). აღარა-
ფერს აჭმევთ, გაფირვანებული
რო არის?! (ზ. ხანდ.).

ბავირვითებულ-ი იგი-
ვეა, რაც გაფირვანებულ
(მნიშვ. 2). აი, ამის ქალია გა-
ფირვითებული (ძეგ.)

ბავივინაკებულ-ი სუფთა,
გაკრიალებული. თეთრ რამე დასა-
რეცხ რო დარეცხამენ კარქათა,
გაფივინაკებულიაო (ჩუმათ.).

ბავონსტავ-ს ცულით გათ-
ლის, გამოჩორკნის. კოჭი გაუ-
ფოსტია ცულით, სანამ რანდას
გაუსვამდენ (ძეგ.).

ბავონავ-ს ფოჩს, ფოთოლს
გააცლის (ბოსტნულს, მწვა-
ნილს). წიწმატს გააფოჩამენ
(ნოს.).

ბავრანგდება-ა გაბრაზდება,
გაცეცხლდება. რა იყო იმითანა,
რო ეგე გაფრანგდა და გაანჩხლ-
და?! (წილკ.). **ბავრანგებდა:** ძა-
ან გაბრაზებას გაფრანგებას ეტ-
ყვიან (კავთ.). **ბავრანგებულნი:**
ისე ვარ გაფრანგებული, რო სა-
ცემლად არ დაგზოგავ (დ. თონ.);
აგრეთვე ახალშ., ზ. ხანდ., ძეგ.

ბავსიტულ-ი იგივეა, რაც
ფსიტო. ნეტა რა კაი თმები მა-
გასა ჰქონდა, რაში უნდა დანანე-

ზოდა ი გაფსიტული თმები (ქვე-
ში). შენ გოგოსა აქ გაფსიტული
თმა (ძეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

გაფუნფუნებულ-ი 1. კარ-
გად გაფუნფუნებული, გაღვივებული
(ცომი). გაფუნფუნებულია ცომი,
მოუკიდე თონესა! (ძეგ.). 2. იგი-
ვეა, რაც ფუნფუნია. გაფუნფუ-
ნებული ხელები აქ (ძეგ.).

გაფსოველდე-ა მარჯვე
გახდება, გაყოჩაღდება (შდრ.
ფხოველი). რაც დაცოლშვილდა,
ისე გაფხოველდა, ველარ იცნობ
(ზ. ხანდ.). ეხლანდელი რძლები.
ცალკე რო გავლენ, მაშინ გაფხო-
ველდებიან ხომე (ტყვ.); აგრეთვე
კარ., კავთ.

გაფსოტილ-ი გაბოტილი,
გალაჯული; გაფარჩხული. რამანა
რადას იღვა გაფსოტილი, ველარ
დაჯდა? (კარალ.). გაფსოტილი
ნუ ღგებარ გზაში! (ტყვ.). ამხელა
გაფსოტილი მაგიდა რათ მინდა
ამ პატარა ოთახში? (კარ.).

გაქარასინებულ-ი გარე-
გარე სიარულს შეჩვეული, გაქსუ-
ებული (შდრ. ქარასინა). აღამია-
ნი რო გულისყურს აიყრის სახლ-
ზე, დალოთაოფს, იტყვიან, გაქა-
რასინებულიაო (კავთ.). ისე და-
დის გაქარასინებული, რო კლდე-
ზე გადაიჩეხება ეგა! (კავთ.).

გაქარდე-ა გაქარწყლდება.
მიწას აყრიდა და იმისი თილისმა
გაქარდებოდა (ქორ.).

გაქარქალდე-ა თხელ ტან-
საცემელს ჩაიკვამს. ის არა სჯო-

ბიან, ი სიცხეში რო გაქარქალ-
დები? (ქემ.).

გაქაქულ-ი გაფანტული, მი-
მობნეული. მეჯავრება გაქაქული
რო არი ლობიოი, თუ მაშინვე არ
გავარჩიე და არ მოვგავე, ვერ
დავიძინეფ (ქვ. ჭ.).

გაქაჩლული ტარო იგივეა,
რაც ქაჩალი ტარო. თხელი
ტარო რომელიც არი და ნაკლები
მარცვლები აქ, გაქაჩლული ტა-
როა (ატ.).

გაქაჯამ-ს მაგრად გაწურავს.
კომოატო რო გაითუთქება, მემრე
კარქა გაქაჯე, რო წყალი არ
შაყვეა (წილკ.). **გაქაჯება**:
ეგე გაქაჯულა ე ხაჭო, რო ჟრინ-
ტა შრატი აღარა აქ შარჩენილი
(წილკ.). **გაქაჯება**: მხალ რო
გაათუთქამ და მაგრა გააწურამ,
გაქაჯეა ვეტყვით ჩვენა (წილკ.);
აგრეთვე დ. თონ.

გაქაქეტინავე-ა გახ-
მება, გამოშრება (პური). შდრ.
ქერქეტინა. ისე გაქაქეტინავე-
ბულა ეს პური, რო ვერც წყალი
დაალობფს და ვერც ვერაფერი
(მერ.). **გაქაქეტინავებუ-**
ლი: გაქაქეტინავებულ პურს
სუ ვერა ეჭამ (მერ.).

გაქაქეტინებულ-ი კარგად
გაღვივებული. აი, რა კარქი პური
არი, გაქაქეტინებული (იკ.).

გაქაქეტი-ს გააბნევს, გა-
ფანტავს (მარცვლეულს). ე სი-
მინდი ქათმებსა სუ გაუღალიათ
(კავთ.). **გაქაქეტი**: დაიბნევა,
გოგო, გაიღაღება (ზერ.). **გაქ-**

დალაპს: ბულს ბაულადაპს (ციცხლს) ნაკვერჩხალს ვაჩხრეკს (გასაღვივებლად). გული უნდა გუღალო ციციხლსა, რო კარქა აინთოს (ქვეში). **ბაღა-ღული:** რაცახანია გადაღული არი ე ლობიოი (მეჯერ.). ესლა ე ლობიო არი გადაღული და ვეღარა ვევი (საკორ.); აგრეთვე ერედ.

ბაღვლიაჩქებულ-ი ფართოდ გულამოჭრილი (კაბა). აბა, მაშ ის არი კარქი, ესლა რო აქთ გადავლიაჩქებული კაბები? (ზერ.); აგრეთვე მეჯერ.

ბაღოღოვლებ-ა დიეს გამოიჩანს, გაღივდება. რო დასველდეს, გაღოღოვდება პური და აშრეთ მერე! (დის.). ალაოს რო გამოიყვან, გაღოღოვდება (ქვეში); აგრეთვე ბრ., გარიყ., ერთაწმ., ვარ., კათ., ტანძ., ქემ., ქორ.

ბაღოჭაპ-ს გაგლეჯს, ზემოთა ნაწილს ერთიანად წააგლეჯს. ხახვი სუ გაულოჭიათ, ფონები მოუგლეჯიათ და თავები შიგ ჩაუტოვიათ (კარალ.); აგრეთვე ტყე.

ბაყვინიზღებ-ა გათამამდება, თავს გაუვა. რამტველსაც არას ეტყვი, იმტველი გაყვინიზღება და შემრე ძნელილაა მაგის მორჯულება (წილკ.). რა გაყვინიზებული ბაღღები აყავ, ქაა, ბაბალესა, მაგათ ქალაქელობისა არა აცხიათ რა! (წილკ.).

ბაყორღამ-ს ქვებისაგან გაწმენდს დასამუშავებელი მიწის ნა-

კეთს. დაბარეამდეც გავეორღამო, დაბარვის მერეც (ზ. ხანდ.).

ბაშაპტყაპმებ-ა გახდებია და მზე მოეკიდება, გაშავდება. ე ყუყუნაი რასა გამ, გაშაპტყაყებულა (ვარ.). **ბაშაპტყაპმებუ-**ლი: გაშაპტყაყებული ქალი იყო, ახლა კი ლამაზდება (ძეგ.).

ბაშანთულ-ი გაშხლართული, გაშოტილი. ავე თერთმეტი საათია და ეს ისევ ლოგინშია გაშანთული (ტყვ.).

ბაშანტლულ-ი გაშაყებული; გამურული, გაჭვარტლული. ამ გაშანტლულ კედლებსა როდემდინ უნდა უყურო? (ძეგ.).

ბაშლილ-ი ნახმარი, დაძველებული (თიხის ჭურჭელი). ყველის ქვევრი გაშლილი არ უნდა იყოფ, თორე გაფუჭდება, ახალი უნდა იყოფ, აჭამს წაკი ი ქვევრსა, დიდხან ვერა აძლებს (ბაზ.).

ბაშსეპ-ს გატოპავს. თქვენში არ იყიან ტახუნჯელას ზღაპარი? ტახო, ტახო, ტახუნჯელა, გაშხვიპე და გაიარეო (ტყვ.). კატომ გაშხვიპა წყალში (თამ.); აგრეთვე ქვეში.

ბაჩინჩრახსავ-ს კუჭს აუშლის (ცხვარს). ადრე გაზაფხულზე რო მოსძოვს ცხვარი ბალახსა, გასჩინჩრახსამს (ზ. ხანდ.). **ბაჩინჩრახსვა:** ცხვარმა იცის გაჩინჩრახვა (ზ. ხანდ.). **ბაჩინჩრახსული:** შინდის კურკას დავწვამდით, დავფჟვამდით და იმას ვაჭმევდით გაჩინჩრახულსა (ზ. ხანდ.).

განიჩლიფართი ავღება-ა გაიბნევა, გაიფანტება. მე არ მინდოდა, რო ჩემი ქმრის წილი და კერძი განიჩლიფართებულიყო (ზერ.). განიჩლიფართავდა იმისი სახლი (ზერ.).

გაჩოღუმიღება-ა გაფუჭდება (ამინდი). შღრ. ჩოღუმი. როგორ გაჩოღუმაღა ღღე, ეს ოხერი, ძაან ჩოღუმი ამინდი წამოიღა (წილკ.). ნეტა ამაზე ძაან აღარ გაჩოღუმიღეღა ამინდი, თორე მოკვდება ის უბედური კაცი ტყეში (წილკ.).

გაჩხლარტულ-ი გამხდარი, გაძვალტყავებული. გაჩხლართულია, მაგი ხორცი ნეტა რა გემოსია? (ტყვ.). ეგრე საცოდავათ როა ე ბიჭი გაჩხლართული, რა უნდა ვქნათ? (კარალ.); აგრეთვე ტირძ., ქვ. ჭ.

გაცენცავ-ს სათითაოდ გაკრეფს (ხილს). გაცენციე ეხლავე, რო მერე კაი გული როცა გაუხდება, აღარ იყოს! (ვარ.).

გაცემცეშავ-ს დაჩეჩქავს; გაღეწავს. მთაში ასლსა თესენ, რო მალე შეესწროს (შვიდკვირიანია), ფეხით უნდა გაცეცქონ (მეჯვრ.).

გაციებულ-ი მოუვლელი; გაპარტახებული. გაციებული მამული ის არი, რო პატრონი არცა ბარამს, არცა თესამს, არც ყურსა გღებულობს მამულსა (ბროწლ.). გაციებულია ჩემი პამიღორი, ერთი აქა ღივღივებს, მეორე იქა (ქვეში).

გაციინცხარებულ-ი ძალიან გაბრაზებული, გაწიწმატებული.

ისე იყო გაციინცხარებული, რო ვერავინ ვერ იმაგრებდა (ზერ.).

გაძაძღღავ-ს გააფართოებს, გაჭიმავს ხმარებაში. იმსიღღო ვირგლაღა ჩემი ჟაკეტი გამაღღება? სუ უნდა გამაძღღო (წილკ.). **გაძიძაძღღება:** ზოგი ისეთი ნაჭერიღა, შეიკერამ, ჩაიცვამ, ისე გაიძაძღება, რო სხვისა გეგონება, რო ჩაიცვა (ბროწლ.). ტილოსები რო არიან ფეხსაცმელები, გაიძაძღებიან (ატ.). **გაძაძღღული:** გამაძღღულ აღარც ჩაიცომ (წილკ.).

გაძმნარავ-ს სწრაფად გავღეჯს და შეჭამს, შესანსღავს. ხელღახელ გაძმნარავს ერთი პური ბავშვებმა (კარალ.). თუ გარეთ ღატოვე ძროხაი ამაღამა, ხელღახელ გაძმნარამენ მღლები (ტყვ.); აგრეთვე კავთ., ძეგ.

გაძმძიღ-ი ძალიან გავსებული, გატენილი. ფქვიღ ჩავყრით, ჩავტენით და გაძმძიღი ის იქნება (ტირძ.).

გაძმძიძავ-ს დაღეწავს, გააფუჭებს (მაგ. სეტყვა — ნათესს, ნარგავს). ეხლაო, ისეთი სეტყვა მოვიღაო, ისეთიო, სუ ერთიანად გაძმძიძავო (ოძ.).

გაძმძღღულ-ი კარგად გამხმარი, გამაგრებული. ნეტა რაღა გაფენა უნდა, გამაძღღულია სიმინდი (კავთ.). ხმელი სიმინდი რომელიც არი, გამაძღღული ის არი, გინდა შარშანღელი იყოს, გინდა წრეევანღელი (ბროწლ.).

გაძიძაძღღულ-ი გაოგნებუ-

ლი, თავგზადაკარგული. ადამიანს რო ბევრი საქმე ექნება და აღარ იცის, რომელი ერთი გააკეთოს, მაშინ იტყვის, გაძიძავებული ვარო (კავთ.). გაძიძავებული ვარ ამოდენა საქმითა და არავინ არი, რო ხელი წამომახმაროს (კავთ.).

**ბაძლომას ვერ მოიძი-
ლებს ვერ გაძლება.** ჩვენი კამერი გაძლომას ვერ მოიკიდევს, რაც გინდა აჭამო (ლამ.).

ბაწალღაპ-ს 1. გააკეთებს, მოაწყობს, გაჩარხავს (საქმეს...). მე მიყიდე, მე ჩამაცვი, ყველამ თავითონ გაწალდა საქმეი-მეთქი, შკეითონა ვთქვი (ატ.). **ბაიწალ-
ღაპს:** თითონ როგორც უნდოდა, საქმე ისე წაიყვანა, გაიწალდა საქმეიო (ტირძ.). **ბაიწალღა-
პა:** ესეც ასე, გაიწალდა საქმე! (ძეგ.). **ბაწალღულლი:** საქმე რო კარქათ ექნება ცხოვრებაში, გაწალღული აქ საქმეიო, გვითქვია (წვ.). 2. **ბაწალღულლი** განაწილებული, გაანგარიშებული. ჩვენი შაქრუა რო ჯამაგირს აიღევს, უკვე გაწალღული აქ, რაში უნდა დახარჯოს (კავთ.). 3. **ბაწალ-
ღულლი** გამოწყობილი, გაკობტა-
ვებული. აუღია ფული, უყიღია სუ ახალი ტანხამოსი, ისე გაწალღული მოდიოდა, ვეღარ იცნობდი (ტირძ.).

ბაწინას-ი ჩხუბი, აურზაური. რა არის, არც მეზობლობა იცი და არც ნათესაობა, გაწინასით და ორახმორახით მოდიხარ (დ. თონ.).

ბაწინვღაპ-ა 1. გაქრება, ჩა-

იფერფლება (ცეცხლი). რაცა ხანია ცეცხლი გაწივდა (ერთაწმ.). მიხედუ, არ გაწივდეა ცეცხლი, ჭურჭლითინ წყალი უნდა დაეღა ქეთლითა (იგ.); აგრეთვე გარიყ., მეჯვრ. **ბაწინებული:** დღუანთაც გაწიებული ფერი უღათ, ერთი კეწერი შეშა არ მაძიებნება იმათ კარხედა (წილკ.). 2. **ბაწინებული** გამხდარი. ვინც ჯობით ადგია ბავშვებსა, ჭამეთო, იმის ბავშვები უფრო გაწიებულები არიან (ლამ.); აგრეთვე ქორ., ძეგ.

ბაწლიკული-ი ძალიან გამხდარი, გაწვრილებული. ძალიან წერილი რო არი ადამიანი, გვითქვია, რო გაწლიკულიაო, რამის კანჭეფში გადატყველსო (არად.).

ბაჭაბუკღაპ-ა ეშმაკად, ქაჯად გადაიქცევა. გაჭაბუკა მეფის ცოლი, რო მეენდომებინა, რათაც უნდოდა, იმათ გადააქცევედა ადამიანსა (მერ.). რას გაჭაბუკლები ზომეო, ჩემი ქმარი მეტყვის ზომე, ღამე ძილი არ გინდა შენაო? (ბროწლ.).

ბაჭამაპ-ს 1. ძალიან გაავსებს, გატენის. ჩემ ძმასა გეაჭეპა ერთი კაი ხურჯინი და საახალწლოთ მამიტანა (მერ.). **ბაიჭამა-
პაპს:** მოაცდა, არ გაიჭეპა გული ლობიომა (გარიყ.). **ბაიჭამა-
პაპა:** დამიცლიან ამ მუცელსა და ისევ გეჭეპეპება წყლითა, ამ სიცოცხლეს სიკვდილი მირჩევენან (მერ.). **ბაჭამილი, ბაჭამი-
პაპული:** ჩემ ძროხასა ისეთი

გაჭეკებული ჯიქანი მიაქ, რო ძლიე მიათრემს (მერ.). ეს თითი ჩირქითა მაქ გაჭექილი (მერ.). 2. ბა-ჭაქილი, ბაჭაქიშული გასი-ვეებული, შემუხებული. საცოდაე ჭექოსა ისე აქ ფეხები გაჭექილი, რო მაგასა დიდი ხნი სიცოცხლე აღარა აქ (მერ.). ამაღამ არყის კომპრესი უნდა გავიკეთო, თორე მაგრაა ფეხი გაჭეკებული (კავთ.).

ბაჭიფხული-ი ძალ-ღონის ნოკრეფით დაძაგრული. ამ ჩვენ ღურმსა მოუკიდნია ერთი გოდორი, მოდის გაჭიფხული (მერ.). ისეთი ვარ, ვყვირივარ გაჭიფხული, „სიჩუმე“, „სიჩუმე“-მეთქი, მაგრამ საქმეში ხარ, ვინ გიგდეფს ყურსა? (მერ.).

ბაჭიჭაღი-ა ზრდას დაისრულეხს, გახვედება, დაბერდება (ბალახი). რახან გაჭიჭდება ხაჭმაჭიჭაი, საჭმელათ აღარ ვარგა და იმითვინ თუ უკვდებოდა ქალსა გული (სად.). **ბაჭიჭაღი**: გაჭიჭებულს იტყვიან, რო გახვედება მწვანელი, ბალახი (არად.).

ბაჭნაკული-ი მეტისმეტად გამხდარი. ერთი გაჭნაკული ძროხალა ძყავთ, სხვა სავანი არსაითა აქთ (წილკ.). ი დიდი გოგო ეხლა გაჭნაკულია, პატარა ეგეთი სუქანი იყო, ღაბუა, მშვენიერი (წილკ.).

ბახეშაშ-ს კარგად მოარგებს, გაჭედავს, გაამაგრებს სოლებით. შაადებენ ურმის თვალში ღერძსა და ასწორებენ, მერე თუ ლაღთ

არი, გახეშაშენ (ოდ.). კარქა კი გახეშე ეს ოხერა ცული ტარი და რალა ჭირმა დააფოლა (წილკ.). **ბახეშაშა**: რო მოლაღდება, მობოშდება ურმის გოგორაი, იმას ისეე ხისას ჩაურჭობენ ღერძშია და გაიხეშება (ხც.); აგრეთვე ზერ., კაპრ., ძეგ.

ბახეშაშა-ი გამრავლებული, გაძლიერებული. ორბელიანი წინათ ისე იყო გახეშელებული რომა! (ტანძ.).

ბახეშაშა-ა 1. გახანგრძლივდება, გაჭიანურდება. საქმე რო გაჭიანურდება და აღარ ეშველება იმაე გათაეება, გახიანდაო, იტყვიან (წილკ.). **ბახეშაშა**: თელულაე სახლი საქმეც ისე გახიანებულია, კაცო, ვერა და ველარ მათაეა იმანაცა (წილკ.). 2. **ბახეშაშა** გამჟღავნება, გახმაურება რაიმე ამბისა. რა იყო ეგე გახიანებაი, ხო გითხარი, არავის უთხრა-მეთქი (კავთ.). შენთან არაფერი საიდუმლოს თქმა არ შეიძლება, გახიანება იცი (დ. თონ.); აგრეთვე ოდ.

ბახეშაშა-ი ჯიუტი, თავისნათქვამი. მეტიმეტი გახილული კაცია ჩემი მძახალი, თუ თქვა რამეი, აღარ გადათქვამს თავი სიტყვასა (კავთ.).

ბახეშაშა-ს 1. სახვეწით გაასუფთავებს, გახვეწს (ძაფს). ნართს გახეშამდით წინდის ჩხირით, სახიპით (კავთ.). 2. გაგლესს, გაგობავს. ჩვენ ნივრით

გავხიამდით ზომე თიხის ჭურ-
ჭელსა (ძეგ.). ბახნიკვა: კეცს არ
უნდა გახიპვა (ძეგ.).

ბახორკრებულ-ი გამხმარი,
გაუხეშებული (საგურ.).

ბახორგნი-ს ყველაფერს გა-
მოუთავებს, გამოუღევს. მოვა სი-
ძეებითა, გახიწნის, გახორგნის
და წავა (კარალ.).

ბახორხლილ-ი კანზე გამო-
ყრილი, მოღებული (ნასიცხი, მუ-
წუკები...). სუ მუწუკითა აქ გა-
ხორხლილი იმი ბაღღ ფეხები
(წილკ.). ერთავათ მუნით იყენენ
გახორხლილები, მაგათა ხმა ამე-
ღებათ? (ქვეში).

ბახრეხილ-ი 1. ზედაპირგა-
დაცვეთილი, გაქუცული (ქსოვი-
ლი). გახრეხილი პალტო აცვია
(კავთ.). 2. ღარიბი, ხელმოკლე
ადამიანი. ძალიან გახრეხილები
არიან საწყლები (კავთ.).

ბახუზავ-ს, **ბახუზნავ**-ს 1.
გადაპარსავს, გადაკრეჭს. როგორ
უშნოთ გაუზუზია ი ბავშვი! (ქვ.
ჭ.). **ბახუზული**, **ბახუზნუ-**
ლი: შენც იმისავით გაუზული
უნდა ქქონდეს თმანი, რო ჭკუა ის-
წავლო (კავთ.). 2. სულ გაკრეფს,
არაფერს დატოვებს (ხეზე). გე-
რისთაობის ხალხი ჩავლენ, გა-
ზუზნამენ ჩვენ ვენახეფსა და შჭა-
მენ (მერ.). **ბახუზული**, **ბა-**
ხუზნული: ჩაველი ბაგეფში და
ჩემი ატმები სუ გაუზული დამ-
ხვდა (მერ.). ისე ესხა ლენკოტ-
სა, ტოტები ენტერეოდა, მიველი

დღესა და რასა ვხედამ, სუთლათ
გახუზნულია (მერ.).

ბაჯადამბულ-ი გათელილი,
გაქელილი. მაშ ესე უნდა, რო გა-
ჯადამბულია ჩემი ბალი და სუ-
ყველა ფეხითა პლახამს? (ზერ.).

ბაჯინდრავ-ს მჭიდროდ ჩა-
აწყობს, გატენის. კალათა ზო გე-
ეჯენდრა. კალთითაც ბალახი წე-
შეელო ღორებითენა (წილკ.).
ბაჯინდვრა: გაჯენდვრა იმასა
აქვიან, სიტყვაზედა, ბზიჲ მეშოკ-
სა, ანდა პური მეშოკსა მაგრა, კე-
ტიოთ რო გაატენამენ (წილკ.). **ბა-**
ჯინდრილი: ერთი კაი გაჯენ-
დრილი მეშოკი მერგო ქერი
(წილკ.).

ბაჯინჯიხეხულ-ი გაცხე-
ლებული (წყალი). შდრ. ჯინჯიხი.
მომზადებულია ასადულრათა და
არც აღუღებულია წყალი, ვიტ-
ყვით, გაჯინჯიხებულიათ (ოდ.).

ბაჯორჯოლდებ-ა იგივეა,
რაც გა ი ჯ ო რ ჯ ე ბ ა. კარები
რო აღარ იხურება ზომე, როგორ
გაჯორჯოლდაო, იტყვიან (ატ).

ბაჯღლაბანდება გართუ-
ლება (საქმისა). გაჯღლაბანდება
არი გართულება, აწეწა საქმისა
(დ. თონ.).

ბელიგლეჯია ვისაც ტანსა-
ცმელი მალე უცვდება. ტანსაც-
მელს რო ხევს, გელიგლეჯია ხა-
რო, ვეტყვით, არაფერი შენ არ
გიძლეფსო (ზაშ.).

ბელივა ცივა. ისეთი გელმა
მქონდა, რო დავცურდებოდი, სუ
ცეცხლეფსა ვრიდა (ბიწმ.).

ბელაობ-ს ციგაობს. სუ ფეხშიშველები ვეელმაობლით, მაგრამ თითიც არ წამომტკივნია. (ბიწმ.).

გემოწმინდა კარგი გემოსი, გემრიელი (საჭმელი, ხილი...). გემოწმინდასა გემრიელ საჭმელზე იტყვიან, კარქა რთა შეგემებული (ქემ.); აგრეთვე ვარ., დ. თონ.

ბერსლ-ი, ბირსლ-ი 1. გინგლი, ბუსუსი. სუ არ მამეწონა ეგ ქალი, გერსლითა აქ სახე სამსეი (მერ.). რა გირსლი აგიშეია, ბიჭო, გცივა? (ზერ.). 2. ბუსუსი (ზოგ ხილსა და ბალახზე). ატამს რო გადაეცლით გინგლსა ან კომშსა, ის არი გერსლი (ზერ.). ჩვენი ატამია ეგრე, მწიფს, ყვითელია და ზეიდანა გირსლი აქ (ატ.). **ბერსლიანი**: დაკლამს გერსლიან წიწილასა და შჭამს, არც ცოდო იცის, არც ბრალი (მერ.). გერსლიანი ფოთოლი აქ წყლი პიტნასა (ბროწლ.); აგრეთვე ზერ.

ბეჩო! ბიჩო! შეძახილი საქონლის გასავდებად. ზარს რო გაავდებენ, ძროხასა, „ხო, გეჩო!“ — ეტყვიან (ბროწლ.). ზბოს ვეტყვით, გიჩოო (ძეგ.).

ბეჯერ-ი ჯგაერი. ღორ რო აქ კისერზე ბანალი, გეჯერი იმასა აქეიან (ატ.). გუშინაც დადიოდა ერთი მეწერილმანეი, კითხულობდა, გეჯერი ვისა გაქთო (ქეჭ.); აგრეთვე ოძ., საკორ.

ბეჯერა სქელი, უხეში, ჯაგარა (თმა). ისეთი გეჯერა თმა აქ,

რომ ვერც აქეთ ვადაუვარცხნი, ვერც იქითა (ბროწლ.); აგრეთვე ატ.

გვამ-ი 1. მუცელი, შიგნეული. გვამი, შიგნიდან რო არი გულღვიძლი, ჯოგარი, იმასა ქქვიან (კეთ.). ი წყეული კიბო გვამში გასჩენია და შიგნიდან უმუშავია, რო გამაანდა, მოკლა კიდეცა ქალი (ბროწლ.). კი არ ჩადიოდა გვამშია და რა უნდა ჩაეყლაპა (ხოვ.). 2. ჭურჭლის მუცელი. სახარში ქოთანი რო არი, დიდი გვამი ააქ იმასა, დიდი მუცელი (ატ.).

გვამბადგმულ-ი დიდი, ფართომუცლიანი (ჭურჭელი). მუცლიანი ჭურჭელი რო იქნება, გამობერილი, იმას ვეტყვით გვამგადგმულსა (ბროწლ.). დიდი მუცელი რო აქ, ქილაა, გოზაურია, გვამგადგმულიაო, იმაზე ვიტყვით (ატ.).

ბეზარ-ი ჭკის ჩანასახი, რომელიც ცხოვრობს ცხოველთა კუნთებში; ფეტველა. ღორ რო დაუკლამთ და მარცვლებივით აყრია ზორცსა, გვარი ის არი (ბროწლ.). **ბეზარიანი**: მეტი წილი ღორი გამოდის გვარიანი (ატ.). გვარიანი თუ გამოგვადგა ღორი, იმი ზორცსა რაღა გვაჭმევს (კეთ.).

ბეზანა დაბალი ტანისა, უშნო (აღამიანი). წაყვი, გვანას წაყვი, გათხოვიდი ოღონცა (ზაშ.).

ბველის ღოჯაში ბაპკრება (ბველის ღოჯის ბაპკრება) ყოველ ღონეს იხმარს,

ყველანაირად ეცდება. გველი ღობეა გავარდევ და იმაჲ კი გამუაშეებიანუ (წილკ.). ნეტაი შენცა, მაგითანა შეილითუინ არც გველი ღობეში გავძერები და არც ყურ მუგდევ (წილკ.); აგრეთვე ატ.

გველი შუაშვა დაუშავა, აწყენინა რამე. ნეტა რა გველი შეუწვი, რო ვერე ჯიგარი აიყარა და ფინთი თვალით მიყურეფს! (კავთ.).

გვერდებს (შარდებს)

რაინჰემს ბერს ჭამს (შეჭამს), კარგად ძლება (გაძლება). შენ აქა ტლიკინებ და, გონი, შენი ძროხა ფერდებს იხვევს (ქვეში). მაჭამეთ, გონი, ფერდები ავიხვიე! (კარ.). **გვერდები** აქ ახვეული: აიღე, ჭამე! არ გინდა, რა, გონი, შენცა გვერდები გაქ ახვეული ნაირ-ნაირი საჭმელებითა! (მერ.).

გვერდებში გაშვანას რას არგებს, რაში შეეფარება. შენ თუ ჭამე, გონი, მე გვერდებში გამეფანამს! (ზ. ხანდ.); აგრეთვე კავთ.

გვიდრ-ი ლობიოს დაბეგვის შემდეგ დარჩენილი ნაფშხენები. გვიდრი — ლობიოს დაბეგვის მერე დარჩენილი ფოთლები და პარკები ერთად არეული; გვიდრი და ბრელო ერთია (ქორ.).

გზაალაბ-ი გზის პირი. არჩილას კარქ ადგილას უღვია სახელი, ზედ გზაალაგზედა (ბროწლ.). გზაალაგზე ცხოვროფს, როგორც ჩვენა ვცხოვროფთ გზის პირზე (ატ.).

გზაბრუნდ-ი იტყვიან სააქა-

ოზე. ჩვენცა, ცოცხლები, გზაბრუნდს მივდივართ, ისი გზაპართალს არის (ჩუმათ.).

გზათუხვედრ-ი რასაც გზა არ უღვება; მიუვალი, მიუდგომელი. გზათუხვედრი ის არი, რო არც აქეთა აქ გზაი, არც იქითა; გზათუხვედრ ალაგზე არავის უნდა სახლი აშენებაი (ბროწლ.). ჩვენ სოფელზე იტყვიან ხომე, გზათუხვედრითაო (ატ.).

გზაპაშ-ი გაკაფული გზა (საურმე, სამანქანო). რო გაკაფამ ტყესა გზათა, გზაკაფი ის არი. გზაკაფზე ურემმა უნდა გაიაროს, ბილიკი საცალფეხოა (ჩუმათ.). ბილიკი სხვა რამეა, გზაკაფი სხვა არი, მანქანაც გაივლის, სხვა რამეცა (ჩუმათ.).

გზაპართალ-ი იტყვიან საიქიოზე. ჩვენა, ცოცხლები გზაბრუნდს მივდივართ, ისი გზაპართალს არის (ხაშ.).

გზას გაუთავაზებს გაიქიოზე. ჩვენა, ცოცხლები, გზაგაგითავაზა (თამ.). გზა გაუთავაზა და დატრიალდა (კავთ.).

გიბა ღობიო ლობიოს ჯიში ერთგვარი. გიგა ლობიო თეთრია და ჭრელია, კავიანია, დიდი მარცვალი აქ (საკორ.); აგრეთვე ახალშ.

გილანა კიტრი კიტრის ჯიში ერთგვარი; იზრდება გრძელი და სწორი. შუშა კიტრი უფრო პატარაა, გილანას კი ვეტყვით, როცა დილია და მწვანე, კარქი (ატ.); აგრეთვე ბროწლ.

გილვან-ი იგივეა, რაც გილანა კიტრი. გილვანი მუხრანული კიტრია, მწვანე, გრძელი; გემრიელი კიტრია (სამთ.).

გირბალ-ი თონის, ქვევრის და მისთ. ფარფლი. გირგალი თონის, ქვევრის რკალი რო არი, ნაპირი, იმასა ჰქვია (ქემ.).

ზირი ხარ და გირანა საბავშვო თამაში ერთგვარი. ერთი მოთამაშე იკუჭება, დანარჩენები სათითაოდ ახტებიან, ზურგზე ქუდებს აწყობენ და იძახიან: „ზირი ხარ და გირანა“, ქუდებს ისევ გადახტომით იღებენ, ვისაც დაუვარდება, ის იკუჭება და თამაში იწყება თავიდან (ხც.); აგრეთვე ტყვ.

გირსლ-ი იხ. გერსლი.

გინო! იხ. გეჩო!

გლარძამ-ს კბილებით გლეჯს, ძლივს ღეჭავს (უმ ან მაგარ, ძარღვიან ხორცს). თმისაზრდელა ის არი, რო გლარძამ და ველარ იღეჭება, თმებივით რო იშლება სათითაულოთა (ქვეში); აგრეთვე ატ.

გლარჯ-ი, **გლერჯ**-ი 1. დაგრეხილი, მრუდე, როკიანი (ხე, ფიცარი...), ისეთი შეშა მოუტანია, სუ გლარჯები (ნოს.). ე გლერჯი შეშები რო მიაყარე, ბავშვი მაგის დამჭრელია? (ალი).

2. უფორმო, უსწორმასწორო (ქვა). ბრუდე ქვა როა, აჩხაბაჩხაი, არც კედელზე დაიდება, არცა, გლარჯ ქვას იმას ვეძახით (ატ.). 3. ცუდი; ძნელად მოსახარში, ძარღვებიანი ხორცი. ხორცსა

ძარღვები რო აქ, რო ვერა შჭაამ, გლარჯიანო, ვიტყვიო (ატ.); აგრეთვე ქემ.

გლახაგლუჯს აუყენებს (გლახაგლუჯი უღბას) ხმაურით 'და' გლეჯს (მცენარეულს). ადამიანი რო მიადგება და გააგლეჯამს ერთიანათა, გლახაგლუჯი აუყენაო ბალახსა (წილკ.). ეგრე ძოვს ღინჭროლასა ჩვენი ცხენი, რო სუ გლახაგლუჯი უღბამ (წილკ.).

გლქაპ-ს 1. გლეჯით, ძირიანად იღებს, თხრის (მცენარეულს). კალო რო მორჩება, ლობიოებსა გლეჯამენ, ბეგეამენ, ანიაკებენ (კავთ.). **საბლქაპი**: ჩვენში არა აქვთ ქერები საგლეჯი, სცელამენ (იკ.); აგრეთვე პროწლ. 2. **გლქაპილი** ჩამოშვავებული ადგილი. გლეჯილებზე ვიყავი (ზერ.).

გლიმ-ი კრინტი. ხმა, გლიმო არ ამაუღია, ეგრე გარკინავებული იღვა (ქვ. ჭ.).

გლოვ-ი, **გლუვ**-ი ერთგვარი სახის შალაშინი. გლოვი იარაღია, სალაშინი, რეკლათ უნდა აიღოს (ქემ.). მეცა მქონდა ლავგარდი და გლოვათ გადავაკეთე. გლოვი ერთკბილიანია (ზ. ხანდ.). გლუვი კუთხეს იღეფს (ტყვ.); აგრეთვე დად.

გლუყურო დიდგულა. გლუყურო გულიანი ხეა, აწლივით იცის მოსხმაი ძაღლა, იმითი სათოფელას აკეთებენ (ჩუმათ.).

გლუყურო ხე არი, დიდგულასაც ეძახიან (ხაშ.).

გნასი-ი ძალ-ღონე, არაქათი. გნასი გამამელია, ქაა, ამოღენა ასვლა-ჩამოსვლითა ი ვენახტია-ლაშია (წილკ.). რო ძიელ შია, გნასი გაუწყდება, მაშინ ღანღა-ლებს კაცი (ერედ.); აგრეთვე ძეგ-

გნასგამოსლილ-ი ძალღონეგამოღეული, ქანცგაწყვეტილი. სამკალში რუა კაცი, ეგეთი გნას-გამოსცილი მუა ხომე შინა, რო პური ჭამი თავი აღარა აქ (წილკ.).

გობრა ვაშლი ვაშლის ჯი-ში ერთგვარი. დიდი წითელი ვაშ-ლია, ძიენ დიდია და გოგრა ვაშლს იმიტომ ვეძახით (ზერ.).

გოდორყურა სასიმიინდე. ძა-რეფ რო დასწანამდენ სიმიინდი ჩა-საყრელათა, ის იყო გოდორყურაი (ბროწლ.).

გომგორო 1. დიდი ტანისა, მსუქანი. რომელიც დიდი ადამიან-ნი არი, ტანისანი, სუქანი, ის არი გომგოროი. ადამიანზეც არი ება, საქონელზეცა (ბროწლ.). 2. უფხო პურის ჯიში ერთგვარი (ტანძ.).

გომინჯი-ი 1. მოგრძო მრგვა-ლი მჭადი, ჩვეულებრივ, დადარ-ში გამომცხვარი. გომინჯსა ვეჭ-ყვით ჭადსა, უღვიარი არი ისა, გრძელ-გრძელეფ შვესხამ ღუ-ხოკაშია, დავაგორგოლავეფ (ატ.). 2. უშნო, დაბალი, სქელი ადამიან-ნი. დიდი თავი რო ექნება, პატა-რა ფეხები, გომინჯ ვეძახით მაგა-სა (ატ.).

გონიაბურ-ი, **გონიობურ**-ი

ღურგლის იარაღი — მახვილკუთ-ზიანი გონიო. გონიაბური იარა-ღია, ღურგლისა არი, სამკუთხე-ღია, დაადეფ და გადაჭრი (ატ.). გონიობური სახაზავია, ცერათ ვმუშაოფ იმითა (ატ.).

გორგომიჭელა 1. კაკლის მთლიანი გულისაგან გაკეთებუ-ლი ჩურჩხელა. კაკალ რო დავამ-ტერეფთ, თელ-თელ ლებნეფ ავარ-ჩეფთ და ავასხამთ ბამბი ძაფზედა, მერე იმაჲ ამუაველეფ თათარაშია და გამუა გორგომიჭელა (წილკ.); აგრეთვე ახალშ., ბროწლ., დის., მერ., ოძ., საკორ., ტყვ., ქეეში.

2. ენძელას ძირი. ენძელას რო რგვალი აქ ძირშია, ის არი გორ-გომიჭელა (დის.).

გორღეულ-ი ყველის დიდი გუნდა, დიდი კვერეული. გორღა-ზე რო ყველს ამააყენებენ, ის არი გორღეული, დიდი კვერეული გა-მოდის (ერედ.). გორღეული ოსებ-მა იციან, დიდ ყველ ამააყენებენ ხომე (ქემ.).

გორხალა, გორხალო მკვა-ხე, მოუსვლელი ხილი. ისეთი მოუკრეფიაო, გორხალოიო, რო არ არი მოსული ჯერა (ქვ. ჭ.). გორხალა მსხალი არი, მაგრამა გორხალა მბალი არ გამოგონია (ტყვ.). მწვანე ტყეშალი ჰქონდა, სუ გორხალოი (ვარ.).

გორხანა 1. იგივეა, რაც გორხალა. სუთლათ რო მოუ-სვლელია, სიმწიფისა რო არაფე-რი ეტყობა, გორხანაი ის არი

(ატ.). 2. სასაფლაო. სასაფლაო-საც ეძახიან გორხანასა (მეჯვრ.).

გორჯალა, გორჯალო დიდი, მსხვილი რამე. რაც დიდია, ყველაფერზე იტყვიან გორჯალოსა (ერთაწმ.). სხვილები რაც არი პამიდორი, ნუ მოკრეფამ, იყვეს გორჯალები (კარალ.). სუ გორჯალო ქვით არი აშენებული, ღუზანი არ ჩამიყოლებია (ზ. ხანდ.).

გოზიო 1. მოტიტელებული, უბალახო ადგილი. რო გაგირეკია მაგ გოსიოში, რა უნდა ჭამოს შანდა საქონელმა?! (ხაშ.). 2. მოუსვლელი, მკვახე (ხილი). გოსიოა მოუსვლელი ხილი, ვაშლი, მსხალი (ჩუმათ.).

გოჭალა თევზი ერთგვარი. გოჭალა წერილი თევზია, მუქი რუხია, წაშავოა, პატარა-პატარა წინწკლები აქ, არაგვში ბევრია (საგურ.). გოჭალა გველივით არი დაჭრელებული (ძეგ.).

გოჭიწელა ხვართქლა. გოჭიწელა — ბალახია მიწაზე გართხმული, სიმინდში იცის, გოჭყფს, ღორეფს აჭმევენ (ხც.). მხალში ურევთ ზომე ბებრიჭიპასაცა და გოჭიწელასაცა (ხც.); აგრეთვე სურ., ხაშ.

გოსამ-ს ერთიანად კრეფს (მკვახე ხილს). ე მკვახე ჭერამს რო გოხამენ ბავშვები, ვერა ხე-დამ? (ტყვ.).

გოსა მსხალი მსხლის ჯიში ერთგვარი. გოსა მსხალი ყელიანი მსხალია, სხვილი მსხალი, წვანეი,

სქელი კანი აქ, მაგარი, რო დააწყობენ, მერე წვნიანი ხდება, რბილდება, ყვითლდება და გემოც მაშინ მიეცემა (ერედ.); აგრეთვე ვარ., თამ., ტყვ., ქემ., ქორ.

გოსიან-ი ხრიოკი, მოუსავლიანი ადგილი. არც ბალახია, არცა, ხრიოკი ადგილია, ის არი გოხიანი ადგილი (ბროწლ.); აგრეთვე კავთ.

გრდემ-ი 1. ბეგი, გორაკი. ი ყამირი და გრდემები რო გადმობარო, მერე სხვა საქმე გამოგიჩდება (კარალ.). 2. ქეიტყირის სახლის შიგნით შემოვლებული დამატებითი დაბალი კედელი. გრდემი პადვალს აქ გარშემო შემორტყმული შიგნიდანა ქვისა ან ცემენტისა სკამის სიმაღლითა, რო დააწყო რამე ზედა; კედლის სიმაგრეა (ატ.). 3. საწნახლის წინა კედელი. გრდემში გადმოდიოდა ღარები ქვევრში ღვინის ჩასასვლელათ (ძეგ.).

ბრილაობ-ს გასაგრელებლად ბანაობს. ვინც ბანაობა არ იცოდა ზომე, ისინი ჩადიოდენ წყალში და ისე გრილაობდენ ზომე (კავთ.).

ბრძელი ძვეყანა საიქიო. გრძელ ქვეყანაში წასულების შესანდობარი იყვეს (კავთ.).

ბრძელკუნწა ვაშლის ჯიში ერთგვარი. გრძელკუნწა გრძელი ვაშლია, სინაფს წააგავს, მოყვითალოა, მოშავო-მომწვანო წინწკლები აქვს, მოტკობა, ზამთრითვინ ინახება (კავთ.); აგრეთვე ბროწლ.

ბრჯოდეს: არა (ბრაშვი-რი) ბრჯოდეს რა არ გაამხი-ლო, არსად წამოგცდეს. რო გეინ-და, რო არაეინ გაიგოს, ვეტყვიოთ, თუ ღმერთი გწამს, არა გრჯოდეს რაო (ბროწლ.). მარგოსთან კი არაფერი გრჯოდეს რაი, თორე მიხედება, იმას უთქვიაო (კავთ.); აგრეთვე ერედ., ძეგ.

ღუბელია გუბის წყალი. ე რა, გუბელა ხო არ ამამსე, რისი გე-მო აქ ამასა? (ხც.).

გუგულის ნარწყევი მცე-ნარეულზე აბლაბუდას თხელი გარსივით გაბმული ქსელი. გუ-გულის ნარწყევები იყო და ისიც არ მოუტყრევია ნამყენებითონა? (ტყვ.). ეხლა რო წამლაშენ, გუ-გულის ნარწყევები აღარ მინახამს (კარ.).

გულრუცა მსუქანი, ჩამრგვა-ლებული (ჩვეულებრივ, ბავშვი). სუქანი ბავშვი როა და დაძუნძ-რუხებს ისე, იმას ეტყვიან გულ-რუცასაცა, ძუნძრუხასაცა (ერედ.).

გუთნეულის გაშლა ამბო-ბენ მანძილის საზომად. რო გა-მაიტანენ და გაშლიან ღვედ-იარახსა, რამოტოლაზეც გაიშ-ლება, იმოტოლა ალაგს გუთნეუ-ლის გაშლას ეტყვიან (კავთ.). რა დიდი გზაც შენა გაქ გასავლელი, ერთი გუთნეულის გაშლაა, მეტი ხო არა! (კავთ.).

გუთნის ქვაბი სპილენძის დიდი ქვაბი. გუთნის ქვაბი სპი-ლენძის მოზრდილი ქვაბია; გუთ-ნის ქვაბში მოხარშული შაჭამადი

უნდა ეყოს გუთნის ღედას და მეხ-რეებს (დ. თონ.).

გულაბეზარი-ი ფიცხი, ანჩხ-ლი, ავი. ძაან ბრაზიანი როა, ერთი ბეწო რამეზე სუ ალივით რო აინ-თება, ე მაგასა ძქვია გულაბეზა-რი (იგ.). ოლონც გულაბეზარი ნუ შაახვდება და სილამაზეს სუ არა ვწივი (იგ.); აგრეთვე ძეგ.

გულარეულ-ი გულფიცხი; ეულმოსული, გულამღერეული. გულარეული არი, რო ბრაზდება, გული რო მოუვა ცოტა რამეზედა (ატ.). ისეთი გულარეული ვაარ დღესა, რო ნუ მელაპარაკები! (კარ.); აგრეთვე ბროწლ.

გულასპი, **გულასპიტი**-ი ფიცხი, ავი. გულასპიტი ის არი, რომელიც ჩქარა ბრაზდება (ჩუ-მათ.). ჩვენი ნათელაა გულასპი, სპიჩკასეფ არი (ხაშ.).

გულატრიალეპულ-ი ძა-ლიან გაბრაზებული, გულმოსული. მაგათ უჩხუბიათ და ესეც გულ-ატრიალეპული დამხვდა (კარალ.).

გულაღმა გდია (ყრია) უყურადღებოდ არის მიტოვებუ-ლი, მოუვლელია. ლობიო არა მა-ქო და მაგათი მამულები გულაღმა ყრია, მოუარონ და ექნებათ (ტყვ.). ჩემი ვენახი გულაღმა გდია და მე კი აქა ვქაქანებ (კარ.).

გულაჩხრეპილი-ი გულაყრი-ლი, გულატრეებული. აი ეხლა რო ქალაქში ვაპირეფ წასვლასა, გულ-აჩხრეკილი ვარ, გულ ვედარაფერ უდეფ (კავთ.). ჩვენმა პატარძალ-მა სახლს გული ვერ დაჰყარა,

გულანხრეკილია (ძეგ.); აგრეთვე ბროწლ.

გულგატაკვლეცილ-ი გულგახეთქილი. რო გუგოა, ეველინას გული წასვლიათ, მოვარდნილა ე ვახტანგი გულგატაკვლეცილი (მერ.).

გულგასეთქილ-ი ზედმეტად გაღვივებული, დამუყავებული (ცომი). ცომი ძაან შემუყავებულია, გულგახეთქილი, ძიენ გაღვივებული (ატ.).

გულგეჯერა მკერდბაღნიანი (მამაკაცი). ჩეენი გვარი კაცები სუ გულგეჯერეები არიან (წილკ.).

გულდაამინებულ-ი გულდამშვიდებული, გულდაწყნარებული. ჯერ გავთოხნოთ და მერე უფრო გულდაამინებული წახვალ ქორწილში (კარალ.).

გულდამყარებულ-ი გულდამშვიდებული, დაწყნარებული. გულ რო დაიშოშმინეფ და აღარაფრი ჯავრი გაქ, გულდამყარებულს ვეტყოდით მაგასა წინათი (ატ.). გულდამყარებული რატო არ იქნება, ყველანი შინა ჰყავ მოგროვილი და არი ბედნიერთათა (ბროწლ.); აგრეთვე დის.

გულდამყარებულ-ი გულმოდგინე, ბეჯითი. როგო პატარა გოგოა და ძიენ გულდამყარებული მუშაობა იცის (ბროწლ.). ი დალოცვილმა ორი დღე იმუშავა ჩვენთანა, ისე გულდამყარებული მუშაობდა, თითქო თავი სახლ აკეთებსო (იგ.).

გულდამყრობილ-ი დაღო-

ნებული, დადარდიანებული. დაღონებული, დაფიქრებული რო არი აღამიანი, იმას ეტყვიან გულდამყრობილსა (მეჯვრ.); აგრეთვე ატ.

გულდასაეშულ-ი ზედმეტი საფუქვავის მიზეზით გაჩერებული წისკელი. ხეიმირიდან კრიჭაში ბევრი საფუქვაეი რო ჩამოეა და ევლარ ასწრეფს დაფუქვასა, ბორბალს ძალა დაადგება და ქვას ველარა ძრამს, გულდაცემულია წისკელი (ბროწლ.).

გულდასაელმებულ-ი გულდამშვიდებული. გულდახელეებული დავბრუნდი უკან (ახალშ.).

გულერძ-ი გამხმარი წნელი. იმ დღეა გოგოა უთხარი, გულერძი მაიტა-მეთქი და არ იცოდა, რა იყო (ბაზ.).

გულზე აბია ძალიან უყვარს. სიკვდილმა გამაარჩიოს იმის ნატამალი, ის მოუკვდეს, რომელიც გულზე აბია (ქვეში).

გულზე აღბას ახსოვს, აწუხებს, არ ასეენებს. გულზე აღგა, ერთი დოქი ღვინო მქონდა, სანამ არ დალია, არ მოეშვა (ქემ.).

გულზე აღოღღება 1. აწუხებს, მოთმინებას უკარგავს. გავიგე და მანამ გეტყოდი, გულზე მაღოღღებოდა (კავთ.). 2. უყვარს, უიმისობა არ შეუძლია. მოეა ახლა, რა გულზე მაღოღღება, გინდ მოვიდეს, გინდ არა! (საკორ.). სუ გულზე მაღოღღებიან ბავშვები, ერთი დღე ვერა ვძლებ, რო არა-

ენახო (ბიწმ.); აგრეთვე ქემ, ქე. ჭ.

გულზე დაიყარე ჩქარა შეჭამს, დაუღეჭავად გადაყლაპავს სინქარით. ნელა ჭამე, რა გენქარება, ხო არაეინ მოგდევს, რა გულზე დაიყარე? (კავთ.).

გულზე ჭია გადაუვლის გაუელის რისამე სურვილი, გადაიფიქრებს. სიტყვაზე, აღამიანმა მოიფიქრა რამე საქმის გაკეთება, მაგრამა ისევ გადაიფიქრა, ან სხვა დროისთვის გადაზღო, იტყვიან, გულზე ჭიამ გადაუარაო (კავთ.).

გული აბლანდება (აბლანტება გული აუსუყდება. მიენ ტკბილი მომივიდა ჩაი, ამე-ბლანდა გული და წავედი (ვარ.). დილაადრიან რო კამფეტს აძლევ, ხო გული აებლანტათ ბავშვებსა! (კარალ.); აგრეთვე ტყვ.

გული ამეხსრიკება გული აეყრება, გული აუტრუელება. ეხლა კაი სახლები რო დავდგი აგურისაი, გული ამეხსრიკა ყავრიან სახლზედა (ერედ.); აგრეთვე მეჯვრ.

გული აუფათფათდება გული აუკანკალდება. ცუდათ რო გახდები, ან რო დაიღლები, ან პური მოგშივა, მაშინ აგიფათფათდება გული (ატ.).

გული ან გახაიათებული გული ცუდად აქვს, გული დასუსტებული აქვს. გული ეგრე მააქ გახაიათებული, რო ძაფზე მკიდია (კავთ.).

გული გაუსადება (ცომს)

ზეღმეტად გაღვივდება, დამჟავდება (ცომი). ცოტა უნდა მისცე პურიცომი, რო ნებისათ გაღვივდეს, თორე გული გაუსკდება ცომსა (დის.). იმ დღეა მიენ გამიღვივდა ცომი, გული გაუსკდა, გადაეზილე ზელმეორეთა, მაგრა არ გამოდგა (ბროწლ.); აგრეთვე კავთ.

გული დაეკანონება გული ეთანადრება, გულს აკლია (გულს დააკლდება). გული შეეკანონება, რო მარილი აკლია ამასა (ტყვ.). გული დამეკანონა, რო დარეს ბავშვებს ვერ ვაჭამე კორკოტი (კარალ.).

გული ებლანება ა ულონდება, უწუხს გული. გული მებლანდება, ნეტა ერთი ლუკმა პური მაინც შემაჭამა (ქვეში); აგრეთვე კარალ.

გული ეკნაჭება გული ეთანადრება, გულნაკლულადაა. გული ეკნაჭებაო, იტყვიან ზომე, როცა საქმე არ გაკეთდა, არ არი კმაყოფილი (ატ.).

გული ეპარება გული ელევა. გული ეპარება, მა რა მოუა, დღეს პური არ უჭამია (ტყვ.); აგრეთვე კარ.

გული მრევა (არაყს) გამოზღისას არაყთან ერთად გადმოღის საარაყეც. გული მრევა, ბოთლი გამოაცალე, თორე არაყს გააფუჭებს (კავთ.).

გული მფერება გული მისდის, გული უწუხდება. ისეთი იყო საწყალი, სუ გული ეფერებოდა (ბიწმ.); აგრეთვე კავთ.

გული მექსნატება გული ელევა, გული მისდის. გოგო გამოცდებზეა წასული და სანამ გოგოა, რა გაარიგა, გული მექსნატება (მერ.). სიცხე მაქ, ვწევარ, ისეთი ვარ, სუ გული მექსნატება (მერ.).

გული ეჭინჭრება (ეჭინჭრება) ცუდ გუნებაზეა. გული ეჭინჭრება, დაანებე თავი, ალბათ ეჭინება (ტყვ.). რავი, რაღაც გული მეჭინჭრება, სუ იქითა მაქ გული ჩემი ბიჭისკენა, როგორ ჩამოვა (კავთ.); აგრეთვე ბრიწლ., ერედ., ტირძ.

გულიკლომით უხალისოდ, უსიციოცხლოდ. რა გულიკლომითა ხარ, შე გულკვდრი გარდილო, თუ აკეთეფ რასმე, ისიე შენა და შენ ქმარ გინდათ (წილკ.). რა გულიკლომით აკეთეფ, თუ მუშაოფ, იმუშავე! (ბროწლ.).

გული მოქსნატება 1. რისამე (ხილის...) შეჭმა უნდა. ვაშლი მაინც მაიტანოა ვინმე გასაცვლელათა, გული მამეხეკება რაღაცა და არაფერი, რო შეეჭამო (წილკ.). გუნებანაქცევათ ხუ არა ხარ, ქაა, რო სუ იმაა გაიძახი, გული მამეხეკებაო (წილკ.). 2. ერთფეროვანი საჭმელი მობეზრდება. გული მომეხეკა ამის ჭამითა, წველა არა გვაქ და იმიტომა (ტირძ.); აგრეთვე არაღ., ძეგ.

გული იმპინარე ღრმა ძილში მყოფი. რო გამაღვიძებენ, გულიმპინარე გამაღვიძებსო, მაგრა რო ძინავს კაცსა, იმაზე იტყვიან

(ოდ.) დაიფრთხილა, დაიკაკანა ქათამა და გულმპინარე გამამაღვიძა (ტყვ.); აგრეთვე საკორ., ქემ.

გულიმწუხარე გულშელონებული, გულშეწუხებული. გუნებანაქცევ ქალსა გუნება შეცვლილი აქ, ხოლოთა ზოგი სუ არაა შაიტყოფს, ზოგი კი სუ გულიმწუხარე გახდება ხომე (წილკ.).

გულისად: მაგათი გულისად მაგათ გულის გასასარებლად. წორეთა მაგათ გულისათა რათა მხდით, იმას ვენხუბებოდი (ატ.).

გულის ადგილი აღარა აქვს გული არა აქვს, შეწუხებულია. აღარავის გულის ადგილი არა მაქვს, ისე მაქ გული გაწყალებული ამდენი ჯაფითა (კარალ.). მეც აღარა მაქვს გულის ადგილი, პატივი ვერ ვეცი (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ერედ., ერთაწმ., მეჯერ., საკორ., ქვ. ჭ.

გულის ბამბა თეთრი ხორცი (ფრინველისა). გულის ბამბაი გაგიგონია? ქათამ რო დაქკლამთ ხომე და გულზე თეთრი ხორცი რო ააქ, იმაზე ვიტყვით (გორიჯვ.). გულის ბამბასა ჰგაამ და იმიტომ არ მიყვარს ესეთი თევზი (ტყვ.).

გულის ნათესავი ღვიძლი, მკვიდრი ნათესავი. ვერე წუწურაქობს, რო ერთი ბეწოა ზედმეტ არ გადააყოლეფს, თავისი გულის ნათესავიც რო იყევს (წილკ.).

გულისხმას (გულისხმი-

დან) გადავა გადავიწყდება, არ მოავონდება. რატო არ მაძიებდება თავი, სულ არ გადავედი გულისხმასა?! (ატ.). ი ბაღლითონ პურები უნდა მიშეცა და სუ გულისხმიდან გადავედი (წილკ.).

გულისხმას ვეღარ მოვდივ ვეღარ ივონებს, ვეღარ იხსენებს. ასმუშები მქონდა საღმე შენახული ჩვენი კაცია ნაქონი და ვეღარ მოვდივარ გულისხმასა, საღ შეინახე (წილკ.).

გული უავდება გული მოსდის, ბრაზობს. საქმე რო საქმეზე არ მოდის, გული მიავდება (კარალ.). ეს ამდენი საქმე რო გასაკეთებელია, გული უავდება და რა ქნას (ტყვ.); აგრეთვე კოდ.

გული უელავს გული უკრთის, ეშინია. ესლა რო წვიმს, გული მიელავს (თამ.). ისე მეშინია, არ წაიქცევს ე ბავშვი, თავი არ დაარტყას, სუ მიელავს გული (ატ.).

გული (სული) უმტკნარდება გული უწუხს, უღონდება. ავანტყოფია, გული აქ დაძრული და უმტკნარდება (ზერ.). რა შენი დარდი აქს, სული უმტკნარდება, ისე სტკივა კბილი (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

გული უხაიათდება გული უწყალდება. გული მიხაიათდება, აღარ ვიცი, რა ვქნა, საღ წავიდე (კავთ.).

გულკუმეტი-ი უხასიათო, გულჩახვეული, უფერი ადამიანი. არა ესიაშენება რა, უხასიათო.

ადამიანი როა, შუბლშაკრული დადის, გულკუმეტი არი (ოდ.).

გულკუმეტი გულფიცხი, ბრაზიანი. გულკუმეტი — ბრაზიანი ადამიანი, ადვილათ რო მოადის გული, უცბათ გაბრაზდება (ოდ.). იგეთი გულკუმეტი, მოსახპობი მყავ ი დიდი ბიჭი, რო შიშით ვერა გვითქომ რა, შახტება და შამოტრიალდება ხომე (წილკ.).

გულმა რეჩხი უყო გულმა უგრძნო, მიხვდა. გამოიტანა ამ ქალმა და დაუწყო კაკალსა ნტერევაი. იმსაჩი გულმა რეჩხი მიყო, ესა მე ხო არ მაშარა-მეთქი (მერ.). გულმა რეჩხი მიყო, სახში ცუდი ანბავი არ იყო-მეთქი, მივედი და გახიწული კი დამხვდა (მერ.).

გულმანათქელა გულის გასახეთქი. რა გულმანათქელა სიტყვა იცი! (ზ. ხანდ.).

გულმდულარედ ცხარე ცრემლით, გულამოსკვნით. ისე გულმდულარეთ ტიროდა შვილსა, ისე გულმდულარეთა, რო სუ წელები დამეწვა იმი ცოდითა (ბროწლ.). როგორ გულმდულარეთ ტიროდა საწყალი, რო ცოდით დავა თელი ხალხი (დ. თონ.); აგრეთვე ქეგ.

გულმისავალი-ი სანდომიანი, მიმზიდველი, მოსაწონი. კონქოსეფ კარაქი როა, კარქი საჭმელიც არი და გულმისავალიცა (წილკ.). კარგი გულმისავალი ხორცი იყიდებოდა (ქეგ.); აგრეთვე ატ., ბროწლ., ერედ.

გულმიუსავალი-ი უსიამოვნო, უსანდომო. უღამაზო ვინც არი, შაუხედავი, იმაზე იტყვიან, გულმიუსავალი ადამიანიაო (ქვ. ჭ.). პალის ბავშვი სახიანი ბავშვი კია, მაგრა ჭუჭყიანათ არი და გულმიუსავალია (კეთ.); აგრეთვე იკ., საკორ.

გულმოსუთულ-ი 1. დადარდიანებული, დანადვლიანებული. დაღონებული რო არი ადამიანი, რაღაც ჯავრი აქ გულზედა, სუ დაღვრემილი დაღის, იმაზე იტყვიან, გულმოსუთულიაო (იგ.). ისე გულმოსუთულია ჩვენებიანთ კეკეი, რო, რაც არ უნდა იყოს, გაეინებულს ვერა ნახამ (მეჯვრ.). 2. გულდაწყვეტილი, გულნატკენი. მაგისაგან ისე ვარ გულმოსუთული, რო არც კი მინდა, ზედ შავხედო (წილკ.).

გულნაპარდ-ი უდარდელი, არხეინი. გულნავარდსა უდარდელ ადამიანს ეტყვიან, ქვეყანათაზე რო არაფერი ედარდება (ატ.). გულნავარდი ბიჭები არიან, ძაან არ დაემებენ საქმესა! (კოდ.); აგრეთვე კარ., მეჯვრ.

გულსამსე კარგად აესებული (ჭურჭელი). ერთ ჯამში ორს ხო არ მიუტანდი, სილა წაიღე და გულსავსე დაუბრუნე, მეტი რაღა უნდა? (მეგ.). კაი გულსამსე ჩანახი პური მივეცი (ხც.); აგრეთვე ღის.

გულს აიგდება (პური) აიბურცება ჩასავარდნად (თონეში ჩაკრული პური). რაც უნდა

კარქათ გავადვიეო, რაკი თეთრი პურია, მაინც გულს აიგდფეს ხომე (ქემ.). პური რო გულს აიგდფეს, უნდა ჩავარდეს (მეგ.).

გულს გადაიბრიღებს დარდს გადაიყრის, გაიქარეებს. გული გადაიბრიღე, ნუ იჯავრეფ! (ქორ.).

გულს ბაიკიტრებს გულს გაიკეთებს, თავს დაიმშვიდებს. გული გაიკიტრა მაგანა მაგ სიტყვებითა (ქემ.). შენ მაგითი გული გაიკიტრე და ნახავ, რა მოგიუა! (თამ.); აგრეთვე ტყვ.

გულს ბაიხეთქავს (ცომი) იგივეა, რაც გული გაუკლება (ცომს). ჩემი ცომი აქამდინა გულ გაიხეთქამდა, წავიდე, მივხედო (ატ.).

გულს გაუწყლიტავს გულს გაუწყალებს, გულს გაუწვრილებს. რამეა რო აკეთებს და გული აქ გაწყალებული იმ საქმეზედა, იტყვის, გული გამიწყლიტა სულა, მეტის მოთმენა აღარ შემიძლიაო (ერთაწმ.).

გულს გულის ალაგას დაიღებს გულს დაიმშვიდებს. მე გული გული ალაგაა დავიდე, რო გოგო გავგზავნე (წილკ.).

გულს დაიამინებს გულს დაიმშვიდებს, დაწყნარდება. დაათხოვა ელენემ ქალები, ბიჭი დააქორწილა და დაიამინა ესლა გული (მერ.). **გული დაუამინდება:** რო მოწადინებული ხარ გულითა, რამე გააკეთო და გააკეთეფ, გული დაგიმშვიდდება, და-

გიაშინდება (მერ.). გული და-
ამინაგული აქვს: ვალები რო
მოვიშორე, ახლა კი დაამინებული
მაქ გული (მერ.).

გულს დასტავს დარჩება, გა-
ჩერდება, გაძლებს სადმე. რძე აჭა-
მე ხომე ამ ბავშვსა და გულ დას-
ტევს აქა (კოდ.). ერთი ენხუბე-
ბოდა, მეორე ენხუბეობდა და მა-
განაც ველარ დასტია გული, ადგა
და წავიდა (კარალ.).

გულს დაუსკვამს კეთილად
მოექცევა, გულს მოუგებს. უცხო
ადამიანს თუ გული დაუხვიე, ეგე
შაგეჩევევა, რო ველარც კი გა-
ძღეფს უშენოთა (წილკ.). საწყალ
ქალ მაგათ გული არ დაუხვიეა,
ქმრისაგან არაფერი პასუხი იყო-
და და რა დააყენებდა აქა! (წილკ.).

გულს დაკჳრის გულს დაუ-
ღებს. ქალი რო გათხოვდება, თა-
ვი სამშობლოსკენ აღარ უნდა გა-
იწიოს, თავი დედამთილსა, ქმარ-
სა უნდა გული დაკჳაროს (ატ.).

გულს შეიბედინავებს
გულს გაიტებს, იმედს დაკარგავს.
ნუ გეშინიან, შეილო, გული არ
შაიბედნაო. კაცმა რო მოიწადი-
ნოა, ქვაა გახეთქამს, და ჩვენ ერთ
სახლ ველარ ავაშენეფთ? (წილკ.).
გულის შებედინავება: გულ
რო გაიტეხამს კაცი, იმედ და-
კარგამს, გულის შაბედნავებაა
ამაა ვეტყვით (წილკ.).

გულს ფჳამენტავს ცუდ გუ-
ნებაზეა, გული უწყალდება. ხან
ისეთ გუნებაზეა ადამიანი, რო
არც საჭმელი უნდა, არც ძილი,

იტყვის, გულსა მწკმენტამსო-
(კავთ.). ნეტა რა შინდა, მე თითონ
არ ვიცი, სუ გულსა მწკმენტამს
(კავთ.).

გულქარაქლ-ი ხელგაშლილი,
გულუხვი. გულქარქლი—ძუნწი კა-
ცი რუ არ არი, იმაა ვეტყვით,
თუ აქ რაძე, არ დაუჭერს კაცსა
(წილკ.). ძაან გულქარქლები არი-
ან ცოლიცა და ქმარიცა; რო-
ა თხოვ რასმე, ცოლი ქმარს არ
აცდდა და ქმარი ცოლსა (წილკ.).

გულყანდ-ი გულდამძალი.
გულყანდი ხეები დახერხა (კოდ.).
გულყანდი სიმინდი დაუფქვამს,
რა ჭადი გამოცხეებოდა? (გარ.);
აგრეთვე ბროწლ., კარ.

გულყვინტრია, გულყინ-
ჭია გულფიცხი, ბრაზიანი. ბრა-
ზიანი ადამიანი რო არი, ნერვი-
ული, ის არი გულყვინტრია
(ბროწლ.). გულყინჭია ვინც არი,
ეტყვი რამესა თუ არა, აიბრუხე-
ბა, დაუშეფს ჩიჩვირსა (კა-
რალ.).

გულჩიტა ვისაც ადვილად
სწყინს რამე. ეგენი ყველანი ეგრე
გულჩიტები არიან; სუ მეშინია,
ისეთი არაფერი ვთქო, არ ეწყი-
ნოთ-მეთქი (კავთ.).

გულჩუყ-ი გულჩვილი, საწ-
ყალი გულისა. ძაან გულჩუყია
ჩვენი თამროი, ერთ სიტყვას რო
იტყვი გაჯავრებითა, მაშინვე ტი-
რილს ამოუშეფს (მონ.); აგრეთ-
ვე ატ.

გულწუსილ-ი ბნედა, ავი-
ზნე. აი კოლასა აქ გულწუსილი,

წაიქცევა, დაეგდება პირქვე და გლია, როის, როის შოვა გრძნობაზედა (ბროწლ.). ზოგმა არც კი აცის, რო გულწუხილი აქ, თუ არ უთხრეს, რას გაიგეფს! (ბროწლ.).

გუმბულა თავი ყველი, კვერეული. ერთ გუმბულას ამოვაყენეფ დღეს, ერთხაც ხვალა (ბრ.).

გუნგრუშო მცენარე ერთგვარი. გუნგრუშო პატარა ხეა, ზედ ასხია პატარა მარცვლები, წითლად მწიფდება, იჭმევა (ქემ.).

გუნება დასთხროვს მოუნდება; გული გაუწევს. ი რო დავინახე, რო სხვები გულიანათა ჭამდნენ, მეც გუნებამ დამთხუა და ვიყიდე (წილკ.). პატარახან მაიცა და, თუ გუნებამ დამთხუა, მეც წამუალ (წილკ.); აგრეთვე ატ.

გუნჯალა აბრეშუმის ჭიის პარკის ნარჩენი ამოხვევის შემდეგ. ყაჭის პარკს ვეძახდით გუნჯალას, რო დარჩებოდა ქვაფში და აღარ ამოიხვეოდა (დის.).

გურდალი-ი ჩილიკა, რიკი. ჩემ ჯეელობაა შამადგებოდნენ ხომე ბაღლები და მათლეინემდნენ გურდლეფსა (წილკ.). საცა დეცემოდა გურდალი, იქიდანა შააჯღება მოგებული წაგებულს ზურგზედა და ბინამდინ უნდა მიიყვანოა (წილკ.); აგრეთვე ძეგ.

გურდლაობა რიკ-ტაფელა, ჩილიკაობა. გურდალი არი ბაღლები სათამაშოი, გურდლაობაა რო ეტყვიან (წილკ.).

გუჯასტა, **გუჯასტა** ჩოხის ან ახალუხის წელში გამოიკერილი საკილოე. ცალ-ცალკე გამოიკერება და რო გადმობრუნდება, ისე დარჩება კუჭებივითა, იმას ვეძახით გუჯასტებს (მჭად.). ზოგი ათსაც უზამდა, თორმეტსაც, ქამარს ქვეითა რჩებოდა ის გუჯასტები (მჭად.).

გუჯასტიანი-ი ხშირნაოჭიანი (კაბა). გუჯასტიანი კაბა ვიცოდით, კატეტკა ქქონდა (ატ.).

დ

დააბალარტყებ-ს კალათის ჩონჩხს მოქსოვს. დეღანეში ერთად დააბალარტყებდა ხომე რამდენიმე კალათას (ჩუმათ.); აგრეთვე ხაშ.

დააბანდუშებ-ს აწყობისას დროებით აქა-იქ დააკრავს ლურსმანს (ფიცარს, ხის რაიმე ნივთს). რო უნდა გააწყოს, ჯერ დააბანდუშეფს უბრალოთ ლურსმებითა,

შორიშორ დაარტყამს ლურსმეფს დროებით (ზ. ხანდ.).

დაბარბარებ-ს თავის ნებაზე უშვებს, ათარეშებს (საქონელს, ფრინველს...). ნეტა რას დააბარბარებს ე კრუხ-წიწილასა, გევონება უბნის ქალბატონიო (კავთ.). **დაბარბარებ**: აღამიანსა რო ჰყავს ან წიწილები, ან ბატები, ან ცხენები თავისუფლათ

გაშვებული, დაბარბარებას ეტყვიან მაგასა (კავთ.).

დაბოლავება-ს დააქანებს, ძირს დასწევს ურმის (ფიცრის...) ბოლოს, დააყირავენს. ზოგჯერ ბავშვები შედგებიან ურმის ბოლოზე, დაბოლავებენ, ისევ დაუშვებენ, ვგრე თამაშობენ ხომე (კავთ.). **დაბოლავდება**: ფიცარი დაკრული არ იყო, ფეხი რო დავადგი, დაბოლავდა (ქორ.). **დაბოლავება**: ურემს რო მაღლა ასწევენ უღლიდანა, ააყირავენ დასაცლელადა, დაბოლავებას ეძახიან (კავთ.); აგრეთვე გარიყ., რუისი.

დაბაბამირება-ს 1. გამირით დამაგრებს, შეკრავს (ხეებს...). კოჭსა და სტრაფილს დაგამირებენ ერთმანეთზე, ლურსმნის მაგივრათ გამირი იჭერს (ატ.). 2. ფიცრის ან თუნუქის პატარა ნაჭრებით დააქერებს (ვარცლს, გობს და მისთ.). რო დააქერებიანფს, ქვაბია თუ ვედრაა, თუ რაც არი, დავაგამირეო, ვიტყვიო (ბროწლ.). **დაუბაბამირებს**: ხაცა დაშლილი ბოჭკა მქონდა, თუ ვარცლი მქონდა, სუ დამიგამირა ვანომა (მერ.). **დაბაბამირება**: ან ბოჭკა, ან ვარცლი რო დაიშლება და იმახა პატარ-პატარა ფიცრეფს რო დაარტყამენ, ან ჟესტ გააკრამენ დასაქერებლათა, დაგამირება ის არი (მერ.). **დაბაბამირება** ული: ისეა დაგამირებული ეს თაბახი, რო საშვილიშვილოთა (მერ.).

დაბარბარება-ს დაწმენდს,

დაასუფთავებს, დააკრიალებს. რო დაასუფთავებს სახსა, ეზოსა, წმინდათ დაგვის, იმაზე იტყვიან, დააგარგარაო (ბროწლ.). ისე დაეგარგარებინა კარ-მიდამო, რო მოგეწონებოდა (ტყვ.). **დაბარბარება** ული: მაგის ვენახში რო შეხვიდე, თვალს მოგჭრის, ისეა დაგარგარებული და დამარმარებული (ტყვ.); აგრეთვე ობ.

დაბაღუსჭირება-ს გაჭირვებაში ჩააგდებს, მეტისმეტად შეაეიწროებს. გადასახადზე დააღუსჭირებენ ეხლა მაგასა (კარალ.). **დაბაღუსჭირება** ული: ჩემი რძლისაგან რო არ ვიყვე დაღუსჭირებული, რაღა მაქლამს! (კარალ.).

დაბაემინება-ს დაამშვიდებს, დააწყნარებს. ვანომ დაემინა ცოლ-შვილი (მეგ.). **დაუემინება**: კოტუანთა არ დაუემინდათ გული? (მეგ.).

დაბაველება-ს გუთანს ფართო კვალს გაატანინებს. რო დავაველო, ნახევარ არშინს წაიღეფს კვალსა, რომ დავაკვლო, მაშინ ჩარექს წაიღეფს, სუმბუქათ წავა (ქვ. ჭ.). **დაუველება**: აქეთ მოსახანავი დარჩება, კვალზე გაატარე, დაუველე (მეგ.). **დაველდება**: გუთნისდედა, რო კვალობს გუთანი, მარჯვნივ გადაწვეს, რო დაველდეს (ზ. ხანდ.). **დაველება**: საკვეთელია მიმაგრებული გუთნის ყელზე, რო გინდა დაველებაი, ველისკენ მოუბრუნებ (ზ. ხანდ.).

დაბათბობირება-ს დაპირე-

ბულს არ შეუსრულებს, მოატყუებს, დააღალატოიანებს. რო დაპირდება და არ შეუსრულებს, დაათათბირაო, იტყვიან (ოდ.). რამანომ დამათათბირა, ფულს გასესხებო (ტყვ.). არ დამათათბირო, აუცილებლად მოდი (კავთ.).

დაათასლაღმბ-ს ცალ გვერდზე (ქიმზე) დააყენებს (ქვას). ქვას გადაწვევ მერე ცალ ხარეზედა და დავათასლაღმბ, ცალ ქიმზე დააყენეფ (ძევ.).

დააკაპმბ-ს შეყელაეს (ვაზს). გაზაფხულით უნდა დაეკაოთ ვაზი, რო გაიტანს ნაზარდსა (ზერ.). ვაზსა აქ სამი რქაი; ერთსა დააკავებენ, შეყელამენ, ერთს ნეკათ მისცემენ და ერთსა — გაბმულათა (ატ.); აგრეთვე ერთაწმ.

დააკამკამმბ-ს დაწმენდს, დაასუფთავებს. დააკამკამა ეზოი ჩემა ნათელამა ამ დილითა (ატ.). **დაუკამკამმბს:** ისე დამიკამკამა ორთავე ოთახები, რომა ერბო აიკრიფება (ტყვ.). **დაპამკამმბ-ს** შედი სახში, როგორ აქ დაკამკამებული (კარ.).

დააკმწრმბ-ს დაახმობს, ზედმეტად გამოაშრობს (პურს). სუ იმაჲ ვეხვეწები ჩემ რძალს, რო ერთი რიგი ჩემთვინ თანთქლი პური ამოახადე-მეთქი, მაგრამა ჩემი ჯიბრით უფრო დააკეწრეფს ხომე (წილკ.). **დაკმწრმბ-ს** ამოახადე პურები, გამომცხვარი იქნება, ძან დაკეწრებულიც არ მიყვარს (წილკ.).

დააკვალმბ-ს ხენის დროს გუთანს ხნულისკენ მიმართავს, რომ კვლებს შორის ხარევეზი (მოუხნაეი მიწა) არ დარჩეს. გუთანნი რო დავაკვალო, მაშინ ჩარექს წაიღეფს, სუმბუქათ წავა (ქვ. ჭ.). **დაკვალმბა:** ნაკლეფ ველ რო წაიღეფს გუთანი, ვიტყვით, დაკვალდო (ბრ.). **დაკვალმბა:** დაველება და დაკვალება სახნისით შეიძლება (ზ. ხანდ.).

დააკვარკვალმბ-ს, დააკვარკვარმბ-ს კარგად გაასუფთავებს, დაარჩევს (მარცელეულს). ბრინჯი გეგარჩიე, დაეკვარკვარე და შეეინახე (ზერ.). ისე დავანიავე პური, სუ დავაკვარკვალე (ატ.). **დაკვარკვალმბ-ს** ისე დაკვარკვალებული პური, აღარა ურევირა (ატ.); აგრეთვე ბრ.

დააკიწაწმბ-ს წვრილად დაჭრის, დააქუცმაცებს (შეშას, ფიხს). ეგრე ნუ დააკიწაწეფ, მსხვილად დასჭერი (ტყვ.). **დაუკიწაწმბს:** მესმარება, მა არა! მოვა, შეშას დამიჭრის, დამიკიწაწებს და წავა (კარალ.); აგრეთვე ატ., ქემ.

დააკიწკიწმბ-ს სუფთად, წმინდად გააკეთებს (რამე საქმეს). კარქა რო შაკერავს, სუფთათა, წმინდათა, იმაზე იტყვიან, დააკიწკიწო (ოდ.); აგრეთვე ერთაწმ.

დააკონტლმბ-ს უშნოდ, სქლად დაადებს (ჩვეულებრივ, საკერებელს). ცუდათ რო დააკერეფს საკერებელს, სქელსა, იმაზე იტ-

ყვიან, დააკონტლაო (ატ.). ღბ-
კონტლაობა: ნასყიდას შარვალი
რო დავაკერე, დაკონტლებაი ეგ
არი (ატ.); აგრეთვე გორიჯვ., დო-
ესი.

დააკოპიტებ-ს წინასწარ ოდ-
ნავ გააბრტყელებს (ცომს...). ხინ-
კალს რო გავაკეთებთ ხომე, ლა-
ვაშეფსა ერთი ცოტათი გაათხე-
ლეფს, დააკოპიტებს, მეორე კი
გაათხელეფს კარქა, როგორც უნდა
(მეჯვრ.). **დასაკოპიტებს:** შენ
დამიკოპიტე გუნდა და მე გაეაფო-
რეფ, როგორც უნდა (წილკ.). **ღბ-
კოპიტება:** დაკოპიტება და გა-
თხელება აღარავის უნდა, ყველას
ცომის მოხვევა უნდა (ბიწმ.).

დააკუტკუტებ-ს წერილად
დაჭრის, დააქუცმაყებს. ხეები
მოუტანე, მაგრამა დააკუტკუტეს
სულა (ატ.).

დაალიაპებ-ს კარგად მორ-
წყავს, დააჟივებს; დაატბორებს
(შდრ. ლია). გადავახვეე წუხელი
წყალი და სუ დავალიავე ვენახი
(კავთ.). **დალიაპება:** ბევრი
წყლით მორწყვასა დალიაებას
ეტყვიან (კავთ.).

დაალივლივებ-ს კარგად მო-
რწყავს, გააჟივებს. ისე დავალივ-
ლივე ვენახი, რო დავაბუჭებუფე
(ძეგ.). **დალივლივება:** სუ
დალივლივდა ჩვენი ვენახი (ძეგ.).
დალივლივებულლი: მთელი ვა-
ზები მეორედ დალივლივებულაი
(ტყვ.).

დაალორთხებ-ს ძალიან და-
ასველებს, გალუმპავს (შდრ.

ლორთხი). რა უქნია ლერიკოს,
ლოგინი სუ დაულორთხებია!
(ტყვ.). **დალორთხება:** რო
იწვიმოს, სუ დაულორთხლები
(ატ.). **დაილორთხება:** ვეუბ-
ნევი, დაილორთხებით-მეთქი და,
საქმეში ხარ? ყურს არ იბერტყა-
მენ! (კარალ.); აგრეთვე ახალშ.,
კარ., ქვეში, ძეგ.

დააღსება დაერდომა, დაუძ-
ღურება. რო მოვხუცდებით, რო
დავიცლებით ჯანიდანა, დააღსე-
ბას ამას ეტყვიან (სამწ.). საქო-
ნელზედაც შეიძლება ვთქვათ
დააღსება, ჯანი რო აღარა აქ
(ოს.). **დააღსებულლი:** იმისი
იმედი გექონდა, რო მოკვდებოდა,
ის უფრო ძალიან იყო დააღსებუ-
ლი (ოს.); აგრეთვე თამ.

**დაამარმარებ-ს, დაანარ-
ნარებ-ს** 1. დაასუფთაებებს, დააწ-
კრიალებს. კარქა სუფთათ რო
დაიგვის და დააკრიალებს იქაო-
ბასა, იტყვიან, დაანარნარაო, ეზო-
იქნება, სახლი იქნება (ერთაწმ.).
მარანი ისე დავამარმარე, რო ერ-
ბო აიკრიფება (ტყვ.). **დამარმა-
რება, დანარნარება:** დანარ-
ნარება იქვიან დასუფთაებებასა
(წილკ.). სარეცხის დამარმარება
(არც.). **დამარმარებულლი, და-
ნარნარებულლი:** სახში რო
ახალგარდა გოგო არი, უნდა ეტ-
ყობოდეს კარ-მიდამოსა, სუ და-
ნარნარებული უნდა იქონდეს იქა-
ობაი (იგ.). ისეთი დამარმარებუ-
ლი საცვლები გამოუტანა! (ძეგ.);
აგრეთვე გარიყ., ზერ., კავთ. 2-

სუფთად, ფაქიზად შეკერავს, დააკერებს. ისე დეეკერებინა, სუ დემარმარებინა (მეჯვრ.). **დაუმარმარებს:** ექვსი ხელი საცვლები შეუკერე, სუ დაუმარმარე (ძეგ.).

დაამასმასსებ-ს იგივეა, რაც დაამარმარებს. ადქი დილითა ლამაათა, დაამასმასე ყველაფერი (კარ.). **დამასმასებულნი:** ისე აქ ბოსტანი დამასმასებული, რო გეამება (კავთ.). დამასმასებული ერბო მიეეცი და დახე! (ტყე.); აგრეთვე კავთ., კარალ., მეჯვრ., რუისო.

დაამზარეულებ-ს გაანაწილებს, გაარიგებს (კერძს). ოცი კაცი ვიყავით ოჯახში, მაშიდაჩემი დაამზარეულებდა ხომე, როცა პურსა ვჭამდით (დის.).

დაამინებულ-ი დამშვიდებული, დაწყნარებული. შენ გული დაამინებული გაქ და მე კი არა მკითხამ, ათასი საქმე მაქ (კარალ.).

დაამონავებ-ს დაძალავს, მოერევა (საქმეს). ახლა აღარა მიშავს რა, საქმე დავამონავე (ძეგ.).

დაამოწმებ-ს საკერებელს წმინდად ამოუხვევს (კარგი პირიდან). საკერებელს უკულმა მხრიდან დააკერებს, წალმა მხრიდან დაამოწმებს, ამოუხვევს (ქვ. ჭ.). თუ არ დაამოწმე დაკერებული ალაგი, მალეც გაიხევა და ნაპირებიც სუ გამოჩენჩილი ექნება (წილკ.). **დაამოწმება:** საკერებ-

ლები ყველგან დაეადე, ეხლა დამოწმებალა უნდა და კიდევ მოერჩები (კავთ.). **დამოწმებულნი:** აი, დამოწმებული ეს არი, საკერებელი ადევს და მწინდათ არი ამოხვეული (ძეგ.); აგრეთვე ბროწლ., კავთ., კულბ., საღ., ქემ.

დაამტმრმვ-ს შეამცივნებს, შეაურჯოლებს (ავადმყოფს). გუშინწინ საღამოთი, ეს რო მოვიდა, დამანტვრია (ქემ.).

დაამტუტებ-ს დაამლაშებს (საჭმელს). შდრ. მტუტე. გეოამ იცის ხომე, კერძს სუ დაამტუტებს (ძეგ.); აგრეთვე ხაშ.

დაამუდარებ-ს: თავეს დაამუდარებს თავს დაამადლის, დააყვედრებს. ჩემი რძალი გერსუ არ არი ჩემი შვილი შამფეროი და ახლა, ნეტა ნახო, როგორ ამუდარეფს თავსა (ნიჩბ.). მაგი გაკეთებული არა მინდა რა, თუ რამე გაგიკეთა, მაშინვე თავ დაგამუდარებს (ძეგ.). **დაიმუდარებს:** თავეს დაიმუდარებს თავს დაიმდაბლებს. ნეტა მაგის სახვეწარი რა სჭირს, რო ასე დაიმუდარა თავი (ძეგ.).

დაამშვენებ-ს მოკლავს, დახოცავს (ამბობენ აბრეშუმის ჭიაზე). წრეულ კარგი პარკი გაიკეთა, ზოგი თავგებმა დაამშვენეს, ზოგი—ჭიანჭველებმა (ძეგ.). **დამშვენებობა:** აბრეშუმის ჭია რო მოკვდება, ვიტყვი, ჭია დამშვენდაო; მოკვდაო, არ უნდა თქვა, სულ წავა (ძეგ.); აგრეთვე ვარ.

დაამცრიტიბ-ს კვალს სივა-

ნესა და სიღრმეს მოუკლებს ხენი-სას. რვილის ბოლო სოლითა გინ-და ღრმათ წამაიყვან, გინდა და-ამცრიტებ (მჭად.). **ღამცრიტ-ღმბა:** რო ცოტას წამაიღებ ველსა და მალა, დამცრიტღმბა კვალი (მჭად.).

ღაანაბრებ-ს დააყრდნობს, დააბჯენს. რო დავანაბრებდი ფეხ-სა, მარღვევი დამეწოდა (ბიწმ.). ზედ წელი დავანაბრე ი ჩარნოსა, რო გადავიქეცი (ოდ.).

ღანამბუღებ-ს მოიღრუბ-ლება და ჩამოთბება (ზამთარში). როცა ზამთარია, თოვლი მოვა და ცივა, ხალხმა იცის თქმაი, ეს ოხერი, არ დაანამბულა, არ და-ავარანგა (ჩუმათ.). **ღანამბუ-ღმბა:** რო დათბება და დაღნება თოვლი, ეს არი დავარანგებაი, დანამბულებაი (ჩუმათ.).

ღანაპირცლებ-ს, **ღანა-პურცლებ-**ს დაანაკუწებს, და-აქუცმაცებს (შღრ. ნაქურცალა). რამდენა პურები დაუნაქირცლე-ბია?! (ქემ.). როგორ დაგინაქურ-ცლებია შეშა, ცოტა მსხვილათ ვერ დასჭერი? (ძეგ.). **ღანაპურ-ცლება:** რათ იცით პურის ესე დანაქურცლება? კიდობანი ნატე-ხებით გაგვისიათ (ტყვ.). **ღანა-პურცლებული:** ისეა დანაქურ-ცლებული, რო ერთმანეთზე ვე-ღარ მიაკარებ, რაღა უნდა დააკო-წიწო? (კარ.).

ღანთქერე-ს იგივეა, რაც მოანთქერე ს. იმოდენა ღვი-ნო დაქცია, დაანთქრია (ძეგ.).

ღააოქოქებ-ს ოქოქით მოხ-ნავს, აოშავს. შამოდგომით რო არი მოხნული, გაზაფხულით ისეკ უნდა დააოქოქონ, აოშონ და მე-რე ისე დათესონ (ერთაწმ.). **ღა-ოქოქება:** რო აოშამს ოქოქაი, გაივლის და კვალ გაიტანს, იმას ეტყვიან დაოქოქებასა (ერედ.); აგრეთვე მეჯვრ.

ღააჟიჟიჟებ-ს კარგად მორ-წყავს, წყლით გაყლენთავს (მიწას); დაასველებს. გუშინ ჩემი ბოს-ტანი კარქა დავაჟიჟიჟე (კავთ.). **ღააჟიჟიჟებ-**ს: ისეთი წვიმა მოვიდა, რო შენი მოწონებული! ერთი კარქა დამიჟიჟიჟევა ხახვი კვლები (მერ.). **ღააჟიჟიჟებუ-ლი:** რო მივედი, ვენახი კარქა დაჟიჟიჟებული დამხვდა (ერედ.). გზაში წვიმამ მოუსწრო და მოვი-და დაჟიჟიჟიჟებული (მერ.); აგ-რეთვე ზ. ხანდ., კარალ., ტყვ., ძეგ.

ღააჟიჟმატებ-ს 1. დააწე-რილმანებს, დააქუცმაცებს. რო-გორ დააჟიჟმატე ეს შეშები, ცო-ტა სხვილათ ვერ დაჭერი? (ძეგ.). რას დაგიჟიჟმატებია, ცოტა ქრის-ტიანულათ დასჭერიდი პურსა! (ტყვ.). 2. **ღააჟიჟმატებული** ძალიან წვრილი, ჟიჟმატი. ბევრი როა და წვრილ-წვრილი რო არი, უვარგისი, დაჟიჟმატებული ის არი (არად.).

ღაარიალებ-ს იგივეა, რაც მოარიალებს. ეხლა გახვალ და მთელ სოფელში დაარიალეფ,

შენ პირში რო არა გაჩერდება რა!
(ტყვ.).

დასასაკლავებ-ს დაკლავს
(ამბობენ აგდებით). შენ თუ არ
დაგასაკლო! (ქემ.); აგრეთვე ხაშ.

დასასამუღებ-ს სამუღე-
ბად დადგამს (ძნას). ყანას რო
მოეჭრიდით, სამი კონა შეიკვრე-
ბოდა, ორს ქვეშ დაეღებდით, მე-
სამე ზეიდან დაიდებოდა, დავასა-
მუღებდით (ძეგ.); აგრეთვე ქორ.

დასასაშანღებ-ს 1. საფა-
ნელს, ფქვილს მოაყრის ცომის
გუნდას. პური რო უნდა ჩააკრან,
იმ გუნდასა გაშლიან, დასაფან-
ღებენ და ისე მიაკრამენ თონეზე-
და (კავთ.). **დასასაშანღება:** თუ
ცოტა მეტი მოუიდათ დასაფანღე-
ბაი, თონე არ მიიკრამს და ჩაცვი-
ვა ი პური (კავთ.). წმინდა პურსა
სულაც არ უნდა დასაფანღება, ეგა
უფრო მჭადპურას უნდა (კავთ.).
2. **დასასაშანღებ**ს საფანელში,
ფქვილში ამოავლებს (ხელს). და-
ვისაფანღებთ ხელსა და მიეცემთ
პურსა, რო არ ჩავარდეს (გარიყ.);
აგრეთვე კავთ.

დასასინღისებ-ს დაანამუსებს.
ისე დაგვასინღისებენ, რო არ მო-
გვეშვებიან და მაინც თავისას გაი-
ტანენ (თამ.).

დასასიპებ-ს გასიპავს, გალი-
პავს. ეგე დაუსიპებიათ ბალღეფსა
გამიხარდაანთ სახლი გვერდზე,
რო კაცი ვეღარ გაივლია ზედა
(წილკ.). წყაროჯთან დევისიპები-
ნათ ბალღებსა და ცურაობდენ
(წილკ.).

დააურმეულებ-ს ურმეუ-
ლებად დადგამს ძნებს. ჯერ სამე-
ულებს დადგამენ, მერე ათეულებს
და მერე დააურმეულებენ (ძეგ.).

დააშალმანღებ-ს ფეხებში
(ცალ მხარეს) ბორკილს გაუკე-
თებს (შდრ. ფალმანდი). მაგალი-
თათა, არის წუწკი ღორი ან თხაი,
დააფალმანღებენ, ცალ მხარეზე
წინა ფეხს და უკანა ფეხს შეუკ-
რავენ, ვერ გადახტება, ვერ გაიქ-
ცევა (ჩუმათ.).

დააშარმებ-ს გადახურავს ნა-
გებობას. უნდა მოვასწროთ და
დავაფაროთ, მანამ წვიმები დაიწ-
ყებოდეს (ბიწმ.). **დააშარმებუ-**
ლი: ჩარჩოებიც გამართული ჰქონ-
და, დაფარებულიც იყო, მაგრამ
კრამიტი ცალკე გაყიდეს, ჩარჩო-
ები — ცალკე (ბიწმ.). **დასაშარ-**
მებელი: მანამ დასაფარებელი
იყო, მანამ იყო საშიში, ახლა
იწვიმოს, რამდენიც უნდა (ბიწმ.).

დააშარმებ-ს ფარემით (ხის
ან რკინის ჩხირით) დაამავრებს.
ჩემმა ძმამ იცოდა, კარების გუ-
ლებს რო გააკეთებდა, თუ არ და-
აფარეშებდა, არ შეიძლებოდა
(ძეგ.). **დააშარმებება:** გუთნის
ფრთა უნდა დაიჭიროს კაკაბმა,
უნდა ჩავიდეს კბილში და კბილში
დაფარეშდება (მჭად.).

დააშარშარმებ-ს დააფრია-
ლებს. ი ჩემ ნაყიდ შალს რო და-
აფარაფარებს, აღარ უნდა კიდე?
(კარალ.).

დააძვავებ-ს ქვას დაადებს
(მწინილს). წიწკაკს წვერებს გაუ-

ჭრიან, წყალში ჩაყრიან და ქვას დაადებენ, დააქვავებენ, რომ სიმწარე გამოუვიდეს (კავთ.); აგრეთვე საკორ.

დააქშუილებ-ს დააქროლებს, დააჭუნებს. თელი დღე ჯოხის ცხენებზე ვიჯექით და დავაქშუილებდით (მერ.).

დააღაპვებ-ს დააბნევს, დაფანტავს (მარცვლეულს, ნაგავს...). დაიჭი ბრინჯი, არ დააღაპო! (ქემ.). **დაუღაპვებს**: ლობიო სუ დამიღაპა (ქორ.); აგრეთვე ატ.

დააღვარეულებ-ს ღვარეულებად დააწყობს თიბვისას. რო დაყვება და მოცელამს და ღვარეულს დააწვენს, იტყვიან, დააღვარეულაო (ტირძ.). გათიბამს და დააღვარეულეფს (წვ.).

დააყურმალებ-ს მაგრად სცემს (ძირითადად, თავ-ყბაში). ერთი-ორი მიუნთო, დააყურმალა კარქა და გაანება თავი (კარალ.); აგრეთვე ტყვ.

დააჩახჩახებ-ს კარგად დარეცხავს, გაასუფთავებს; დააწყრიალებს. ერთ დღესა დაადგა, დააჩახჩახა სარეცხი და დაფინა კიდეცა (მერ.). **დაჩახჩახებუ-ლი**: ისე აქ სახლი დაჩახჩახებული, რო გული გაგინათლება (მერ.).

დააჩორჩოტინაპებ-ს დაგრებს და მორკალავს (წნელს). შდრ. ჩორჩოტინა. დააჩორჩოტინავე მალე წნელები, რო გაუყართო ჩურჩხელების სათავეებსა (ბროწლ.). დააჩორჩოტინავედით

წნელსა, გაუკეთებდით ღერძსა, რო ჭინჭილაქს არ გაეხეხა (სად.); აგრეთვე დის.

დააძიგაპებ-ს რკინის ფარცხით აოშავს, გააფხვიერებს მიწას (შდრ. ძიგდაგი). ახლათ რო ამოვა, სანამ გათოხნიდენ, დააძიგაპებენ, მერე გასათოხნათ კარქია (ბროწლ.).

დააწაქაწაპებ-ს დააწანწალებს. რა სიკვდილი დააწაქაწაპებს სოფელში! (თამ.).

დააწმარაპვებ-ს წერაქვით გაწმენდს ნიადაგს (ქვებისაგან...). ნეტა რილაფთონ ვეწვალე და დავაწმარაქვე ის იმოტველა ალაგი, რო შავი შაურისა ვერა ვისარგებლე რა! (წილკ.).

დააწიპწიპებ-ს დაალაგებს, დაასუფთავებს (ბინას). დააწიპწიპებს მალა სახლსა, გამოვა და დაჯდება გარეთა (ბროწლ.). **დააწიპწიპება**: არც ე მაგითანა დაწიპწიპება მინდა და არც მალა სახლი ქონებაი, რახან ვერავინ შევა შიგა (ბროწლ.); აგრეთვე გარიყ.

დააწკნობ-ს დადგამს, რომ დაწმინდავდეს. რო ამოიტანდით ზომე ათქვეფილ წყალსა ნარეკვაეიდანა, იმი დალევა არ შაიძლებოდა, თუ არ დაგვეწკნო (წილკ.). **დააწკნება**: ერბოს გადაადნობ, დადგამ, დაწკნება და მერე ჩაახხამ რამეში (ომ.). **დააწკნობა**: ღვრია წყალი რო არი, დადგამ და დაილექავს, დაწკნობა ეგ არი (ომ.). **დაამწკნარი**: დამწკნარი

ღვინო დაგვალეინა (ტყე.); აგრეთვე ბროწლ., ვარ., კარალ., საკორ., ქემ.

დააწოლებ-ს დაადებს, დააწყობს (რამე მძიმეს). მაგ ფარდაგს რო წყალში სტოვეფ, ქვები მაინც დააწოლე, წყალმა არ წაიღოს (კავთ.). ეს ლასტი ახალი დაწნულია, ქვები თუ არ დააწოლე, ისე არ გასწორდება (კავთ.).

დაატაჭამბ-ს მაგრად სცემს. მოვიდეს ეგ ქათამი, როგო დავაჭაჭო! (ბრ.).

დაახარკეზებ-ს ხარეებს მოხნავს, მორწყავს. კარქა დაახარეეზე, ადგილი აღარ დაგრჩეს (კავთ.).

დაახსაცინებ-ს დაახარბებს, დაანატრულებს (საჭმელზე...). თქვენ დამეხოცენით, რამ დაგახსაცინათ ვერე?! (ტყე.). **დახსაცინებულნი:** ვიტყვი სომე, დახსაცინებულები არიან, უნახვებივით რო ექცევიან საჭმელსა (ბროწლ.). ნეტა ვერე საქმისთვინ იყოთ, როგორც ჭამაში ხართ დახსაცინებულნი (ტყე.); აგრეთვე კარალ.

დაახევებ-ს მთლიანად ერთ მხარეს მიუშეებს (წყალს). დეხევებინა ჩემ ბიჭ თელი წყალი ჩვენი ვენახისაკენა და ერთ ნიშუტზე გემეერწყა ხახვი კვლებიცა და მამინდორიცა (წილკ.). ჩემი იყო წყალი, მოსულა და თავისკენ დაუხევებია, დაუწყევტია და სხვა მხარეს გაუშვია (ბროწლ.). **დახევებება:** მაგის დახევებას რა უნდა, თითო წიხლი რო მივარტყა ბელ-

ტეფსა, წყალი გრიალით დეეშეება ჩვენეკნა (ტყე.); აგრეთვე ატ., ვარ., დის., ვარ., კავთ., ლამ., მეჯვრ., ქვ. ჭ., ძეგ.

დაახნივლებ-ს დაახსამს დიდი რაოდენობით. წყალი დაგვახივლეს ვედროთი ზევიდანა (ნოს.).

დაახნივებ-ს დაახსიხრებს. ი კაციც დაახნივა მანქანამა, ი უბედური (ლამ.). **დახნივებება:** რა ფინთათ დახნივალა სანდროი, აბა, ესლა რა უნდა ქნას ცალხელამა? (მეჯვრ.). **დახნივებულნი:** დოვლათია ყველაფერში, ზოგი კი აიძსო ამ ომიანობასა და ზოგი კი ესე დახნივებული ჩამოიდა (წილკ.); აგრეთვე მეჯვრ.

დაახროპიჭებ-ს 1. ზედმეტად შეწევას. ხორცი რო დაეწეება, იმაზე ვიტყვით, დაახროპიჭაო (სასირ.). 2. დაამჭლევებს, გააძვალტყავებს. სიძე იმიტო მიყვარს, რო ჩემ ქალ კარქათ უვლის, თორემ თუ დააძვალტყა და დაახროპიჭეფუს, მაშინ კი არ მეყვარება (თამ.). **დაახროპიჭებება:** კარქა დაუხროპიჭებება, რო ეშიება და ეწყურება (ძეგ.). **დაახროპიჭებულნი:** დახროპიჭებულიდაა საწყალი ქალი, სული აღარ უღვია, ძვალი და რბილი გაყრილი აქვს (კარალ.); აგრეთვე ტირბ.

დაახროპიჭებ-ს გახდის, გააძვალტყავებს, დაამჭლევებს. ე თითქო კაი ცხოვრება აქ, კაი ქმარი ყყავ და რაღამ დააძვალ და დაახროპიჭა ეგე, რო სული

აღარაში უდგამ (წილკ.). **დახრომიძე**მბა: საწყალი ქიტეანთ ქსენიაი, როგორ დახროიჭდა (კარალ.). **დახრომიძე**მბა: ძაან რო ჩამოდნება ადამიანი ყვითლათა, ან საქონელი, იმასა ჰქვიან დახროიჭებაი (კარალ.). **დახრომიძე**მბა: ისე არი დამდნარი და დახროიჭებული ე მაგ დის დარლითა! (ოდ.).

დაახუილმბ-ს დააყრევიანებს ბევრს, სულ ნამოაყრევიანებს. ერთიც უნიავე თოზი იქითა ტოტსა, როგორ დაახუილა, ეე, ბიჭებო! (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

დააჯუშთიმბ-ს შეაწყვილებს, შეატოლებს (მდრ. ჯუფთი). უკანა კედელზე არი ნალი, იმაზე არი კოჭი დანდობილი, კოჭზე შტრაფილია დამდგარი, დააჯუფთებენ პირდაპირა და დამკრამენ ღურსმანსა (მჭად.).

დაბაბაპ-ს გადაწინანავს (ვაზს). წინათ ვაზს რქაზე აშენებდნენ, დაბაბაპდნენ, დაუწყობდნენ ერთიერთმანეთზე თავეფს, თავითავ დაწყობდნენ რქას, ისერიებდა (ყანჩ.). თავკვერი ვაზი იცის ხიდისთავში, აქ ბევრჯერ დაუბაგე, არ ივარგა (მეჯვრ.); აგრეთვე ატ., ერთაწმ.

დაბაზდმბ-ა სიმწიფეში შევა (მარცვლეული). სიმინდზეც შეიძლება ვთქვათ, პურზეც, ყველაფერზე, როცა სიმწიფეში შევა, დაბაზდაო (სამწ.). **დაბაზმბ**: სიმინდი, პური რო მოვა, მოსავალი, არც საჭმელი არი და არც

გამხმარი, იმას ეტყვიან დაბაზებასა (ბრ.). **დაბაზმბ**მბა: დაბაზებულსა, სიმწიფეში შესული მარცვლეული რო არი, იმაზე ვიტყვიან (ბრ.).

დაბათილმბ-ა დაბანდება, დაიხაფრება. შეაფ აქ დავდგამ, მაგრამა ეს განჯინა დაბათილდება (დის.). **დაბათილმბ**: რამეს რო დავდამ და ის ადგილი რო დაიხაფრება, დაბათილება ის არი (დის.).

დაბალ-ი 1. მდარე, ცუდი ხარისხისა. დაბალი არაყი, ღვინო — მდარე, ნაკლები ხარისხისა რო იქნება, რამეი, იმასა ქვია (ბოშ.). 2. უძალო (ხარი). დაბალი ხარი — ნაკლებად ღონიერი, სუსტი ხარი (ვარ.).

დაბალთაპ-ს მსხვილად დავჭრის, დათლის. რამხელა ნაჭრეფს დამბალთამ ხომე, ცოტა პატარებათ ველარ დამჭერი? (წილკ.). **დაბალთაპ**: ხახვი სხვილად თუ დამჭრეს, ეს დაბალთვა იქნება (კავთ.). **დაბალთაპ**: ე რამსისხოებათ არი დაბალთული პამილორი, ბარე თელეზი დამეწყით და ის არი! (მერ.).

დაბანდალმბ-ს დაბარბაცებს, დატორტმანებს. რა გინდა, ამ ბოსტანში რას დაბანდალმეფ? (კარალ.). ჯერ პატარაა, ძლივს დაბანდალმებს (ტყვ.).

დაბარბანაპმბ-ა წაფორბილდება, დაბარბაცდება. დავარბანავლით ორივენი და შიგ შუა წყალში ზღართანი მოვიდეთ (კა-

რალ.). იმხელა გოდორი ოო წა-
მოვიკიდე, დავბარგანავდი და კა-
ნადამ გოდორ ქვეშ მოვექეცი (კა-
რალ.).

დაბასკულ-ი დაბალი ტანი-
სა, მოლუელი, ჩია. დაბალი, გინ-
და კაცი, გინდა ბავუვი, რომელიც
მოლუელი ტანისა არი, ყველას
ეტყვიან, დაბასკულიაო (ოდ.). ზოგ
მოცოკდას ვეძახით დაბალსა,
ზოგ — დაბასკულსა (ოდ.).

დაბატამ-ს 1. მოხალავს (სი-
მინდს) ისე, რომ ბატიბუტი ვა-
მოვიდეს. რო დაბატამენ სიმინდ-
სა და ზოგი მარცვალი არ დაი-
ბატება, არ გაიშლება, იმასა ჰქვია
კუტი (მეჯვრ.). **დაბატამბა**,
დაბატამბა: წენიკი სიმინდი
რო არი, იმასა დაყრიან სახალავ-
ზედა, დაიბატება და გამოვა ბა-
ტილაი (ერთაწმ.). მე რო სიმინდ
დავახალეფ, ერთი ცალი არ და-
ბატდება, სუ უნდა კუტათ იქცეა
(წილკ.). 2. **დაბატამბა** დასკ-
დება, გადაიშლება (რისამე თეს-
ლი). ხახვი თესლ რო დაათესამ,
თუ გვალვები დაიჭირა და არ
მორწყე, თესლი დაიბატება (ტყვ.).
დაბატამბა: ხახვი თესლ რო დაა-
თესამ, თუ სისველე არ მოხვდა,
დაბატება იცის (ალი). **დაბატამ-
ბა**: სუ დაბატულია ხახვი თეს-
ლი, ერთიც არ გალოდებულა
(ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

დაბდადუბდა უშნო, მოუხერ-
ხებელი, დაბდური. ეგეთი დაბდა-
დუბდა რუ არი, იმიოვინ არი,
რო ცხოვრება ბანში ამოადის!

(წილკ.). რა დაბდადუბდა რამ არი
ეგ გაბუა, დღევანდელა დღე ორი
ხელეური მომკაა მოუნდა (წილკ.);
აგრეთვე ატ.

დაბდგოლამ-ს მონდომებით,
თავდაუზოგავად იმუშავენს (ძეგ.).

დაბმბმბ-ა დაძველდება, გე-
მო შეეცვლება (ფქველს...). ჰურ
რო გარეცხამენ, კარქა თუ არ გა-
აშრეს და ისე ჩაყარეს ბელელშია,
ჩახურდება და დაბეგდება, შპო-
რის გემო, სუნი მიეცემა (კავთ.).
დაბმბმბულ: პელოს რო ჰური
და ლავაში ჰქონდა სუფრაზედა,
რალაცნაირი გემო ჰქონდა, დაბეგ-
ბული ფქვილისა თუ იყო (გრაკ.).

დაბმმბამ-ს ბელვას მის-
ცემს, დანიშნავს (ქალს). ქალი
დანიშვნა რო უნდათ, თავდაპირ-
ველათ დაიბელვამენ, უყიდიან
ქალსა ბაღდადსა, ბეჭედსა და მი-
ცემენ (წილკ.). დედ-მამა წავი-
ლოდა, ზოგჯერ ისე დაბელვავდა
ქალსა, რო ბიჭი არა ნახამდა
(ძეგ.).

დაბმმმმ-ა დაბერდება
(იტყვიან აგდებით). ისე დაბმმმ-
და ჩენი ფეფოი, რო შენი მოწო-
ნებული! (მერ.). **დაბმმმმ**-
ბა: მაგ პრანჭობაში ე ქალი შინ
დაგიბმმმდება და მერე გაათხუე
კარქ ბიჭზე! (მერ.). **დაბმმმ-
მბულ**: დაბმმმებული კამე-
ჩის ხორცივით არი უხარშელაი
(ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

დაბმრამმბულ-ი ძალიან
სავსე, დატენილი (ურემი). შდრ-
ბერა. ძიენ გამსილი, დაბერავე-

ბული ურემი ნახერხი მიქონდა (თამ.).

დაბეყვა-ს მაგრად სცემს, დაბეყავს. ისე დაბეყვე, ისე დაბეყვე, მაგრად — მუშტით რო სცემ ძალიანა, იმაზე იტყვი (ქვ. ჭ.).

დაბესმბულ-ი დაბერებული, გამხდარი (ჩვეულებრივ, საქონელი). დაბეხებული ძროხის ხორცსა რა მოხარშამს! (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

დაბზიკარავდებ-ა, **დაბზიკილაპდება** იგივეა, რაც **დაბუზარავდება**. გაზაფხულით იცის, ბზიკი დააჯდება საქონელსა, ისე უკბენს, რო დაბზიკილავდება საქონელი (იგ.). ბზიკი რო უკბენს, დაბზიკარავდება საქონელი, კუდაბზეკილი გამორბის (ერედ.). **დაბზიკილაპდება**: დღეა მელიტონანთ ზაქი დამიბზიკილავდა და სუ შამარბენინა თელი ბაგები (წილკ.). **დაბზიკილაპება**: ბზიკილის კმენაზედა დაფრთხება საქონელი, გიქცევა; ამას ვეტყვი დაბზიკილავებასა (წილკ.).

დაბირკმბულ-ი გამაგრებული, გაქვაებული. ძუძუები დასივებია, დაბირკებული აქ სულა, გამაგრებული (ატ.). დაბირკებული მაქ ხელები ამდენი მუშაობითა (ძეგ.).

დაბლანდნი-ს აასუყებს (გულს). ტკბილი, უჭაჭო რთა დაყენებული, მოგუდული, გულს დაბლანდნის ხომე (ტყვ.); აგრეთვე კვეში.

დაბლაუტ-ი იგივეა, რაც **დაბდაუბდა**. შენითანა დაბლაუტი არ მინახავ! (ქორ.).

დაბოქიქდება-ა 1. გაუხეშდება, ხორკლიანი გახდება (კანი). დიდი ხანი რო არ მოიპარსამს, დაუბორკდება, დაბოქიქდება სახეი (ბროწლ.). 2. **დაბოქიქმბული** შეწითლებული, შემუხებული (კანი). დაბოქიქებული იმასა ქქიან, რო სიძმარში დამწვარია კანი, დაბურცებული (ალი).

დაბორბლაპ-ს ფომფულედ, ღუნედ ამოახვევს (ძაფს). ეგმ დაუბორბლია ძაფი, რო სუ მეორეთ უნდა დახვევა, თორე ქსოვნი ღროა გადმამიშლება (წილკ.).

დაბორბოტმბ-ს უაზროდ, უთაგოლოდ დადის, დაბორბილებს. ნეტა რას დაბორბოტეფთ, დასხედით, რო გავიგოთ, ვინ რას აკეთეფს (კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

დაბორდოსდება-ა მოეშვება, მოდუნდება (სიმსუქნისაგან, უძრობისაგან). შდრ. ბორდოხი. რას დაბორდოხებულხარ, ადგი ხელი გაანძრიე, რამე გააკეთე! (კავთ.).

დაბოლოლოქებული-ი მსუქანი, თავმსხვილი (ხარი). ბოლოლა ხარი — ლამაზი რო არი, დაბოლოლოებული, ბუნჩულა, კოხტა (ძეგ.).

დაბშირარობ-ს უსაქმოდ დადის ბევრს, დაყილებს, დახეტილებს. ჩემ დას ეტყოდა ხომე დედაჩემი, რა სუ დაბშირაროფო, უსაქმოდ რო დადიოდა ბევრსა (ატ.).

სუ დადიმ, დაბეირაოფს, ვერა
ანახამ, რო შინ დადგეა და საქ-
მეა მოაქიდოა ხელი (წილკ.);
აგრეთვე გორიჯვ.

დაბრასტნემა ძველმანების
დაკერება საკერებლებით; საკე-
რებლის საკერებელზე დაკერება.
საკერებელ რო აკერეფ ერთმა-
ნეთზე, ძველ კაბას რო აკერეფ,
დაბრასტნება იმასა ჰქვიან (ტყვ.).
დაბრასტნილი, **დაბრასტუ-**
ლი: ჩემ იუბკას შეხედე ერთი,
ვინ აბრასტნეფს ესე, მე რო მა-
ცვია დაბრასტნილი! (ტყვ.). შენა
ჩასაცმელი არა გაქ, რო ვერე დაბ-
რასტულები გაცვია? (კავთ.);
აგრეთვე დ. თონ., კარალ.

დაბრაცუნემა-ს 1. ძლივს
დადის (მოხუცებულობისაგან, სი-
სუსტისაგან...). აი, ჩვენი ზაქია
ბრაცუნაი, დილას მოიგო და ძლივ
რო დაბრაცუნეფს (კარალ.). 2.
უაზროდ, უთავბოლოდ დადის.
ბრაცუნაი რა არი? უაზროთ რო
დადის; ახალგაზრდაც დაბრაცუ-
ნეფს და მოხუციცა (ხაშ.).

დაბროტიალემა-ს უაზროდ,
უთავბოლოდ დადის, დაყიალებს.
რო დათვრები, რაღას დაბრო-
ტიალეფ, მოდი და დაიძილქუშე!
(ტყვ.).

დაბუდე უშნო, მოუხერხებე-
ლი, დაბდური. ყველაფერში და-
ბუდე ხარ, ეგ უნდა მოგერიოს?
(ტყვ.). ჩემი დაბუდე რძალი ძაან
არ მოახერხეფს მაგასა? (კარალ.).

დაბუდნი-ს ბუდობრივად და-
თესაეს (ლობიოს, კარტოფილს და

მისთ.). ლობიო თუ არ დავბუდ-
ნეთ, საიდან მოვა? (ლამ.). **და-**
ბუდნა: რამდენიმე მარცვალს
რო ჩაყრიან და წააფარებენ, და-
ბუდნა ის არი (საგურ.). ლობიოს
დაბუდნა უნდა, სიმინდსა — და-
ფარცხვა (დის.).

დაბუზარაპდემა-ა, **დავუ-**
ზარაპდემა-ა 1. უცბად მოწყედე-
ბა და გამწარებით გაიქცევა (ბუ-
ზანკალისგან დაქენილი საქონე-
ლი). შდრ. ბუზარა, ფუზარა. რო
დაცსება, ბორა ბუზი უკბენს და
დაფუზარაედება საქონელი (ძეგ).
დაბუზარაედა საცოდავი ძროხა,
ისეთია, დარბის, ლამის სიქა გაი-
გდებინოს (მერ.). **დაბუზარაპ-**
დემა, **დავუზარაპდემა**: რო
დამიბუზარაედნენ ძროხები, უნდა
ვეყურებინა, როგორ მორბოდნენ
(ტყვ.). დამიფუზარაედა, ბიჭო,
საქონელი და გძელეებამდინა ვლიე
(კავთ.). **დაბუზარაპდემა**: და-
იბუზარაეფს საწყლეებმა და სუ
გაიქცნენ (კულბ.). **დაბუზარა-**
პდემა ული: დარბის ე ძროხა და-
ბუზარაეებული (მერ.); აგრეთვე
ზ. ხანდ., ოძ., ტყვ., ქვ. ჭ. 2. მოუ-
ლოდნელად იწყენს რასმე და
სწრაფად წაეა. ნეტა რა ეწყინა,
ქა, რას დაბუზარაედა და გაიქცა?
(მერ.); აგრეთვე ხაშ. 3. **დაბუ-**
ზარაპდემა ული გამწარებული,
გაჩქარებული. ფული შოვნა უნდა
და ისეთია ღურში ცოლი, დაბუ-
ზარაეებული დარბის (მერ.). და-
ბუზარაეებული რო გარბოდი, სად
მიდიოდი? (ტყვ.).

დაბურზაყებულ-ი დაუძლურებული, დავრდომილი, უილაჯო. დაბურზაყებული — უილაჯო, უუნარო ადამიანი როა, ის არი (კავთ.).

დაბურთულ-ი მაგრად გამაძლარი (საქონელი...). მესამე ბრიგადე ხარები ნახე, როგორ არიან დაბურთულები (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

დაბუძუნებულ-ი ძალიან დაძველებული, დაშლის პირას ძისული (ჭურჭელი, ნაგებობა). მინგრეულ-მონგრეული რო იქნება სახლი, დაბუძუნებულიაო, იტყვიან, საცაა დაინგრევაო; ქილაზეც იტყვიან, კოკაზეც (ატ.). ხო ხელამ, ეგ გოდორი დაბუძუნებულია, ბევრი არ ჩაყარო, თორე ვერ უდგნოფს (კავთ.).

დაბძნილ-ი გამოცდილი; მცოდნე. პატარა გოგოა და ისე იქცევა, გეგონება, დაბძნილი ქალიაო (ძეგ.); აგრეთვე წილკ.

დაბჯიძმებ-ა ბჯებად, ძირებად დაიდგმება (ძნა). რაკი დაბჯიდება, მერე თუნდა ორი თვეც იყოს, აღარა უჭირს რა ყანასა (ეარ.).

დაბაზავ-ს მოკურცხლავს, გაიქცევა. ერთი დაუცაცხანე და რო დაგაზა, უკან აღარ მოუხედია (ჩუმათ.).

და-კ-ბარბალებ-ს, **და-კ-ბარბარებ**-ს თავს დასტრიალებს, თავს ევლება, პატრონობს. დაეგარგალეფს, თავს დასტრიალეფს კარსა, ოჯახსა, ბავშვსა

(ოდ.). სუ ის დაგარგარებდა იმის ქონებასა (ზერ.).

დაბლაბებ-ს იგივეა, რაც და დ ა ნ ე ბ ს. დილას აქეთია წასულია ჩემი რძალი და დაგდაგებს იქა (თამ.). აბა, რა ვიცი, რას აკეთებენ, სხედან და დაგდაგებენ (დის.).

დაბღებით დროდადრო, ხან-გამოშვებით. დაგღებით სტკიოდა მუცელი, მაშინვე ვთქვი, საფურეს მოიგებს-მეთქი (კარალ.).

დაბნულღებ-ა დაეშვება, დაქანდება. თავქვეში რო გაიქცევა ადამიანი, თუ გინდა საქონელი, ისე დაგნულღება, ვეღარავინ დაეწევა (ატ.). რო დაგვნულღებოდი ხომე კრიახებიდანა, წყარომდე ჩამოვდიოდი (ბიწმ.).

დაბონინჯებულ-ი უშნო, დაბალი, სქელი (შდრ. გომინჯი). დაბალი რო არი ადამიანი და სქელი, დაგომინჯებულიაო (ძეგ.).

დაბონჯლილ-ი დახუნძლული. დაგონჯლილი, ძალიან მოსხმული, დახუნძლული ხეხილი რო არი, ან ვაზი, იმასა ჰქვია (კავთ.).

დაბულავ-ს დაგმანავს, დაჩურთავს. ე ნაჩურეტები კარქა დაგულე, გოჭეფს აღარ შასცივათ (ბიწმ.).

დაბნოლსა! წყევლაა. დაგნოლსა ღმერთმა, შენ არ გაიხარე, შენა! (ბროწლ.); აგრეთვე კავთ.

დადანებ-ს გაბმით ხმამალლა ლაპარაკობს, ქაქანებს. ნეტა ამ ხალხსა საქმე გაწყვეტილი აქთ,

რო დგანან და დადანებენ?! (კავთ.).
დგა თელი დღე და დადანეფს,
ყურთასმენა აღარ არი მაგისაგანა
(კავთ.); აგრეთვე ატ., ძეგ.

დადაღული ღვინო ნა-
კვერჩხლის ჩაგდებით სპირტგა-
შოცლილი ღვინო. ღვინოს დაას-
ხამენ ჯამში ან ჭიქაში, ჩააგდე-
ბენ ნაკვერჩხალს, დახურამენ, გა-
შოვა დადაღული ღვინო (სამთ.).
მელოგინეს ასმევედნენ დადაღულ
ღვინოსა (ძეგ.).

დადებებ-ა 1. დაორსულდება.
უშვილო ქალი იყო და წელი
აქონდა შეხვეული, რო იქნება
დავდგე როგორმეო (საგურ.). სი-
ნამ ერთი წლისა არ გამიხდებოდა
ბაღლი, არ დავდგებოდი (საგურ.).
2. **დამდგარი** დასრულებული,
ჩამოყალიბებული. კარქა დაქალე-
ბული როა, ან თუ დავაშკაცებუ-
ლი, იმაჲ დამდგარ ვეტყვიო
(წილკ.). მე დამდგარი ქალი მე-
გონა გოგნიანთ ოლაჲ რძალი და
თურმე პატარა გოგო ყოფილა
სულა (წილკ.).

დადეღავდება-ა ზრდას დაი-
სრულებს (ქათამი, ბატი...). სი-
ნამ ფრთებს შეისხავდეს და დადე-
დავებოდეს, ჭკუკს ვეძახით, მემ-
რე კი — ბატსა (ზ. ხანდ.). წიწი-
ლა რო დაქათმდება, რო გაიზრ-
დება ვარიანი, უკვე დადეღავდაო,
ვიტყვიო (ატ.); აგრეთვე ტირბ.

დადონდგილდება-ა 1. და-
ღულდება, დაღვინდება (მაჭარი).
მაჭარი რო დაიდულეფს, დადონ-
დგილდაო, ვიტყვიო (სასირ.).

დადონდგილდება-ა 1. ქვერე-
ბი უკვე დადონდგილებული იყო,
მაჭარი — დაღვინებული, როცა ვა-
ნიჭკა ჩამოვიდა ჯარიდანა (მერ.).

2. **დამშვიდდება**, დაწყნარდება.
აქამდე ბიჭი იყო, ჭკუა უმღერო-
და, ეხლა კი დავაშკაცდა, და-
დონდგილდა (ატ.). **დადონდ-**
გილდება: ქალები დავათხუე,
ვაჟი დავაქორწილე და გული და-
მიდონდგილდა (მერ.). **დადონ-**
დგილდება-ა 1. კაცსა გული რო
დადონდგილებული აქ, ყველაფერს
გულიანათ აკეთეფს (მერ.).

დადოშდება-ა იგივეა, რაც
დაიჯოშება. როგორ დას-
რულდა, დადოშდა ჩვენი მიტროი
(ბიწმ.).

დადურადამ-ს დააზრობს,
მოყინავს, გათოშავს. დაგდურა-
და, რო ეგრე შებორბლილხარ?
(კავთ.). მაგდენი რამე რო არ
აგეჯაჯა, რა, დაგდურადავდა აქა?
(ტყვ.). **დადურადული:** რა
დადურადული კამეჩივით მოიწვევ
სითბოზე?! (ბიწმ.); აგრეთვე კავთ.,
კოდ., ძეგ.

დადღღერძილი-ი უშნოდ ჩა-
მოწეული, დაშვებული (ქუთუთო-
ები). ადამიანზეც იტყვიან, თვა-
ლი რო აქ გაფუჭებული და აქ
ჩამოწეული, დადღღერძილი თვა-
ლები აქო (ატ.). დადღღერძილი
თვალები ზოგს სიბერიითა აქ,
ზოგს ისე აქ ქუთუთოები გადმო-
წეული და სუ სჩანს ი წითელი
ძარღვები (იგ.).

დაბზინება-ა ბზინვას დაუწყებს (ბალანი, თმა...) სისუფთავით. კაი დაბანილ საქონელსა დაბზინება ბალანი; აღამიანსაც დაბზინება თმაი, რო დაიბანს (აღი).

დაპლქა-ა იგივეა, რაც ეგლება. ქათამზე იტყვიან, როგო დაეგლებო, კვერცხი რო აქ დასადები და ეძებს ადგილსა; ინდაურზეც ითქმის, ბატზეც, რომელიც კი კვერცხსა დეფს (ატ.).

დაძღერტი-ა მოსხლეთით დაეცემა, ზღართანს მოიღებს. ისეთი დაეუზღერთე, რო ხმა ვედარ ამოვიღე (კავთ.). ერთი მაგრისა დეუზღერთა და ფეხიც მოიტეხა (ატ.).

დაძიბილი-ა შერცხვება, დაირცხვენს. რო შერცხვება, რო გაწითლდება; სირცხვილითა: „კი ქაა, როგორ ძაან დაეთაკილა“, — ვიტყვიო (ქვ. ჭ.); აგრეთვე იკ.

დაძმვირება-ა შემოსწყურება. ნეტა რას დაძმვირები ხომე ყველაფერზე, გეგონება, მქონდეს და არა ვეიდულობდე (კავთ.). **დაძმვირება**: გაბუტეას დაძმვირვას ეტყვიან (კავთ.).

დაძასუსება-ა ხმას გასცემს, დაელაპარაკება. მოვიდნენო, შენთან დადგნენო, მარტო ხარ და დაგეპასუხებიან მაინცაო (დის.). აბა, შენ ქმარსა მერე როგორღა დევეპასუხო? (ქემ.).

დაძმარება-ა დაბეგვება, დაეუფება. ხელი ან ფეხი რო დაბეგვება, არ გამოვა სისხლი და

გაშავდება, დეეჟარაო (ზერ.). **დაძარული**: აი, რამდენი თითი მაქ დაჟარული (ზერ.).

დაძორქალება-ა მოესიყვარულება, მოეფერება. რო გიყვარს აღამიანი და ჯიგრიანათ მივესალმებით, დაეკოცნით, „დაეჟორქალა“ ეგ არი (არად.). ისე დაეჟორქალა, იტყვი, ერთი წლისუნახავი ჰყავდაო (არად.).

დაძისუშრება-ა სუფრაზე მივა, დაეწვევა. თუ პური არ გინდა, სუფრასაც ნუ დაესუფრები-მეთქი (ატ.).

დაძსიპება-ა 1. ადგილ-ადგილ დაულურჯდება, აუჭრელდება კანი (ჩვეულებრივ, სიცვიით). ქარში რო ივლის აღამიანი, თუ ცივი ქარია, სახე დაეძსიპება (კავთ.). **დაძსიპება**: დაძსიპა უფ, რო ქრიბტიშობითეში იცის ხომე და თებერვალში, ქარიანი დღეები რო არი და თანა ჰყინამს (კავთ.). **დაძსიპილი**, **დაძსიპილილი**: რა ძალა გადგა, ამ ამინდში რო არ წასულიყავი, სახე სუ დაძსიპილი გაქ (კავთ.). ავი ქარი დეეცა ბავშვსა და თელი ტანი დაძსიპილილი ააქო (ატ.). 2. **დაძსიპილილი** დაღეწილი, ჩაქეწილი მცენარე (ქარისაგან, სეტყვისაგან...). რო ჩამაანტურეგს, ჩამოშვებამს, წვიმისაგან იქნება თუ სეტყვისაგანა, დაძსიპილი ის იქნება (ტირძ.). ქარისაგან სუ დაძსიპილია ვაზი (ძეგ.).

დაძამლება-ა: შენ დაბეძამლე! შენ გენაცვალე! შენ და-

გეწამლე, ბაბო, გაგვიშვი, რაა, წყალზე, ვიწუწუავენთ! (საკორ.); აგრეთვე თამ.

დაეწუწუება-ა წირპლი გამოუვა (შდრ. წუწი). სახე რო შაჭამს, იმან იცის, თვალები დაეწუწუება (ოდ.).

დაეჭეძება-ა დაეცება, დაეტენება. პელოს ძუძუები ისე დაეჭეძება, რო ზედ ასკდება პირდაპირა, ძიენ ბევრი რძე აქ (მერ.). **დაეჭეძილი**: ძუძუები დაეჭეძილი მაქს, მაგრამ არა სწომს ბავშვი (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

დაესმაჭნება-ა დაუნაოჭდება, დაეჭმუჭნება. სახე დამეხმაჭნა (სამთ.).

დასამკაკდება-, **დასომკაკდება**-ა ხანში შეეა, დაბერდება (იტყვიან უპატივემლოდ). დასამკაკდა ჩვენი თამროი, ვეღარა თხოვდება (ძეგ.). **დასომკაკებულნი**: დასომკაკებული რო უზის სახში, ჯერ ის გაათხუოს და ცოლი მერე ითხუოს (კარალ.).

დასეთდება-ა იგივეა, რაც ჩ ა ზ ე თ დ ე ბ ა. ახალ გამოძცხვარ მჭადეფსა ერთმანეთზე რო დაალაგებენ და გული დაუსველდება, იტყვიან, დასეთდა მჭადიო (ერთაწმ.).

დასენბავს-ს დახერგნის, დასეპავს. ნიადაგზეც იტყვიან, დასენგოთო, რო არ აფქვრიადღეს (საკორ.). **დასენბილი**: პური რო გაგეფუჭებია, მძიმე გამოსულა,

დასენგილი პური გამოვიდაო (საკორ.).

დასეპილი-ი კარგად დადებული, დატენილი (ურემი). ისეთი დასეპილი ურემი ჩამოიტანა ხარებითა, რო კამეჩეფსაც გაუჭირდებოდა (კავთ.). ხანდიხანა დასეპილი რო ყოფილა ურემი, ხარ და კამეჩს ვეღარ უტარებია და გზაში გადმოგვიანკრულებია ისევა (წილკ.); აგრეთვე ძეგ.

დასორტილი-ი ძალიან მსხმოიარე, დახუნძლული. დასორტილი კეხურები რო გიხარიან, იმას მოვლაც უნდა, ისე კი არ მოდის, ჰაერზე (ქვეში). ვაშლი ისეა დასორტილი, სუ ტოტები ძირ ულაგია (ძეგ.); აგრეთვე ატვარ., კავთ., საკორ.

დასუვდება-ა უცბათ, მოულოდნელად წავა (გაიქცევა). რო ეწყინება რამე ადამიანსა და გაიქცევა, წავა, იტყვიან, დასუვდა და წავიდაო (მეჯერ.). კარებზე ვიდექით, ქა, ვლაპარაკობდით და, ვნახოთ, ე შენი გოგია დასუვდა ილიკუანთკენა და მირბია (წილკ.).

დასუზული-ი აბუზული. ე პატარა წიწილები დასუზულები არიან სიცივითა, ძლივ დადიან (ოდ.).

დასურზურებულნი-, **დასურზურებულნი**-ი განქარებული, გამალბებული. დასურზურებული გარბოდა ვენახში თქვენი ძროხაი (ტყვ.). დედაჩემი შეშინებული, დასურზურებული გა-

მორბოდა, რა იქნენ ბავშვებიო (ერედ.); აგრეთვე ბროწლ.

დათაპრაპ-ს მწყობრად, მჭიდროდ დალაგებს, დააწყობს. აბა, ჩქარა დაუთაკროთ ეს ფიჩხი, თორე სანამ თავქვეში ჩავალთ, დავვიღამდება (კავთ.). სარეცხი კიდევ გაშრა და კიდევ დაუთაკრე (ძეგ.). **დათაპკრაპ:** სიტყვაზე, აქ ჩასალაგებელი ბუერი რამეები ადამიანსა და ალაგი კი ცოტაა, ისე დააწყოფს ერთი-მეორეზე, რო ვეველაფერი ჩეეტიოს, მაგას ქვია დათაკერა (კავთ.). **დათაპრუ-**ლი: ერთი დათაკრული ურემი ხარი მოვიტანე და ვერ ვამყოფინე ჩემ პატარა ვენახსა (კავთ.).

და-ს-თარაპ-ს დასტყუებს, დასცინცლავს. დასთარე დედაშენსა როგორმე კინოს ფული! (ტყე-). ეს ხალათი ვიდას დასთარე? (ფლ.). **დათარუ-**ლი: ჩემი სამყოფი უკვე დათარული მაქს (ტყე-).

დათართაპ-ს 1. დაშლის, დაცარავს (ნართს — თითისტარის უკუღმა დატრიალებით). ნართი ძან დაწრაქნილი მამივიდა, თუ არ დაუთართე, ხმელი თათმანი გამამივა (კავთ.). **დათართა-**პა: ეს ოხერი, როგორ დაითართება ზომე ეს ძაფი! (ქვეში). **და-**თართაპა: ძაფი რო დაიკრაწნება, დავაბრუნეფთ უკუღმა, დათართვა ეგ არი (ატ.); აგრეთვე ტყე. 2. **დათართაპა** უკუღმა წავა, ცუდად წარიმართება (საქ-მე). ერთხელ რო დაითართება

საქმე, სდიე მერე! (ქვეში). **და-**თართაპა: ეს საქმეც ესე დაგვეთართა (ქვეში). 3. **დათარ-**თული მსუბუქად დართულა, ოღნავ დაგრეხილი (ნართი). დათართული ძაფით მოქსოვილი რბილი გამოდის და დაწრაქნილითა — მაგარი (ძეგ.); აგრეთვე კავთ.

დათბილაპს კურს ხმელ პურს ორთქლში დააღობოს. პურეფს დაუთბილავთ და ისე გახდება ზოლმე, როგორც ბუმბული (ბიწმ.). **კურის დათბილაპა:** ბაბუაჩემმა იცოდა ასე პურის დაუთბილა (ბიწმ.). **დათბილაპული** კური: დათბილული პური ახალ გამომცხვარ პურს მირჩევნია (ბიწმ.).

დათვიბაპა ამპურა (მცენარე). დათვიბაპა წითელია ბაღისეეფ, თეთრი ფოთოლი აქ, იჭმევა (ნოს.). დათვიბაპა ბუნქია, როგორც ბაპა, ისეთია ქვემოდა-ნა, ზემოდანა მწვანე აქ (ატ.); აგრეთვე ძეგ.

დათვილორბინა მთის ჩადუნა. დათვილორბინა ბალახია; დიდი იზრდება, ადამიანი დაიმილაპა, ისეთი; დიდი ფოთოლი აქ, ძირიანათ შჭრიან, კონებათა კრავერ და საბძლეფს აფარებენ (ქემ.).

დათვის პანტა პანტის ჯი-ში ერთგვარი. დათვის პანტა ტყე-შია, იმითი არ გამოდიან ზამთარ-ზაფხულში დათვები!? დათვის პანტაა, მარა ადამიანიც ჭაამს, წამლათაცა ხმარობენ, გადმაადუ-

ღებენ და ასმევენ, როცა კუჭი აშლილი აქ აღამიანსა (ატ.). გერის წმინდა გიორგის ეკლესიაში რო წავსულვართ, იქ არი ბევრი დათვი პანტაი (ტირძ.); აგრეთვე ყანჩ.

დათითავ-ს თითებს დაკვრავს, დააჭდევეს (გუნდას...). პურს რო ვაკრამთ, დაუთითამთ, რო არ ითაფოს (ძეგ.); აგრეთვე ატ.

დათუთთავ-ს იგივეა, რაც მოთუთქავს. ნაცარი უნდა მოაყარო თონეს, უნდა დათუთქო, რო ცოტა შენელდეა (ქვ. ჭ.). **დათუთთავა:** დათუთქვა ცხელ თონეში თუთქის მოყრას ჰქვია, რო პური არ დაიწვას (დ. თონ.).

დათუშავ-ს, **დატუშავ-**ს მაგრად შეკრავს, დაკოჭავს (შეშას...). ნალოფ რო დაითუშამ, ერთმანეთზე რო დააწყოფ და შაძკრამ და წამოიღეფ კამეჩიბითა, თუშიცა აქვიან და ნალოცა (ნოს.). ისე შუკარი, დაეტუშე გუღურაი დღესა, რო ჩუჩუნი არა აქონდა (საგურ.). **დათუშავა:** ჯაჭვზე რო დავაწყოფთ და მოქანჩაფთ, დათუშვა ის არი (წინარ.).

დათქვარავ-ს, **დათქორავ-**ს იგივეა, რაც გათქვრის, გათქორავს. ცალ ხარეზე რო წავა წყალი და არ დათქვარამს, თავწვერათ მიდის (ზერ.). წადი ბარემა, დაკაწრე, რო მიუგლოთ წყალი და დაუთქოროთ (მეჯვრ.). **დათქვარავა,** **დათქორავა:** ყანაში ან სიმიდში წყალ რო გაუგდეთ,

თანაბრივ თუ წაეიდა, დაითქვარება (ზერ.). წყალი რო ღრმათ წავა, დაითქორება — მიწაი ზემოდან შრალია და შიგნით — სველი (ქვ. ჭ.). **დათქვარული,** **დათქორილი:** რო მოვრწყამთ კარქათა, წყალი რო ყველგან დაღვება, ეგ არი დათქორილი (ქორ.). ნათესები სუ დათქვარულია (ზერ.); აგრეთვე ვარ.

დაიბან-ს: **ორი ხელით** პირს **დაიბანს** წამოიზრდება, თავის მოვლას შეძლებს. შენ ეგრე ნუ უყურეფ მაგასა, ჯერ დაიბანოს ორი ხელით პირი, ნახე, რა ქალი დადგეს! (ხანდ.); აგრეთვე ატ., მერ., მეჯვრ., საგურ., ძეგ.

დაიბაყვამ-ა დიდი ნაბიჯით, მძიმედ დადის, დააბოტებს. ისე გასუქებული, რომ ძლივ დაიბაყვება (ტყვ.). რა კამეჩივით დაიბაყვები? (კარალ.); აგრეთვე ქიწნ.

დაიბიძგებ-ა გახმება, გამაგრდება რისამე (ცომის, მიწის...) ზედაპირი (შდრ. ნაბიძგი). პურს რო აცხობენ და გახმება ხომე ზეიდან ცომი, თეთრათ აქ ლაქებივითა, იმაზე იტყვიან, დაიბიძგო (საგურ.) **დაბიძგებული:** ე ცომი დაბიძგებულია და გუნდაა რო ამაიღეფ, ნაბიძგი არ შააყოლო შიგა (წილკ.).

დაიბლაყვამ-ა უშნოდ, უთავბოლოდ დადის. რას დაიბლაყვებიან, ვერ წაელენ სახშია? (ვარ.); აგრეთვე საკორ.

დაიბორბლავ-ს იგივეა, რაც შეიბორბლავს. რა თავი და-

გიბორბლია შენა, ფინთათ ხო არა ხარ? (წილკ.). **დაბორბლილი:** ზოგიერთამ იცია ზამთარშია, შამაიხვევს თავზე გურგლათ შალსა, იტყვი, ურში თვალთაო, იმაზე იტყვიან, დაბორბლილი თავი აქო (წილკ.).

დაიბუსებ-ა აბუზული დადის (ავადმყოფი). რო არ შეუძლია და ვერაფერს აკეთეფს, დაიბუსება და დადის (ბროწლ.).

დაიბემოვნებ-ს გემოს გაუსინჯავს. კარქა დაიგემონე, ნახე, ხო არაფერი აკლია! (კავთ.). წამალი თუ დაიგემუე, როგორღა უნდა ჩაყლაპო? (ტყე.). **დაბემოვნება:** გემოს გახასინჯად პირში გაჩერებასა საჭმლისასა დაგემოვნებას ეტყვიან (კავთ.); აგრეთვე კარ., კოდ.

დაიბიზნებ-ა დაიზეკება, დაიტკეპნება (ტანძ.).

დაიბულო-ს! წყევლაა. დაიგულნენ მიწაში, ეგ დასაწყევტები, ეგენი! (საგურ.). **დასაბულებელი:** პირქვე დასაბულებელი: მამაჩემია სახშია გარდილი ეგ პირქვე დასაგულებელი და დახე, რაჲ მიჩადია? (წილკ.).

დაიდრიხნებ-ა უშნოდ, უსაქმოდ დადის. რას დაიდრიხნები, ქალო, თელი დღე, სახში საქმე აღარა გაქ? (მერ.). გამოუბზეკია იმხელა მუცელი და არცა სცხვენინან, დადის და დაიდრიხნება (მერ.).

დაიდურადებ-ს ღურადს

ჰკრავს; გაითოშება, მოიყინება. სიცივე როა ძიენა, რო ყინავს, სიცივემ დაიდურადო (მეჯვრ.). ყინვაში რო შასცივა საქონელსა, იტყვიან, დაიდურადო (ერთაწმ.).

დაიდულებ-ს დახანებით უფრო შეიკვრება, ძარღვიანი ვახდება (ფქვილი, მიწა...). ახალი დაფქული რო არი ჭირნახული, თუ ძაან არ უჭირთ, ჯერ არ გამოაცხობენ, ერთი სამი-ოთხი დღე ისე დადგამენ, დაიდულოსო (კავთ.). რამდენიც დაიდულებდა ფქვილი, უკეთესი იყო, ბარაქა იმასა ჰქონდა, იმატებდა კიდეცა, ახალი დაფქული თონეში იწვედა (ძეგ.). თუ დაყრილი მიწა არი, მაშინა წინდაწინ უნდა დასველდეს ის ადგილი და უნდა დააცადო ერთ დღესა, რო დაიდულოს (მეჯვრ.).

დაიზუდავი! გუთნისდელის შეძახილი ხარის ხნულისაკენ მისაწევად, კვალის გასასწორებლად. თუ ხარი ველისაკენ წავიდა, დაუძახებს „ზედა, დაიზედავე!“ — რო ხარმა ხნულისაკენ დაიწიოს და ხარვეზი არ დაჰყვეს (კავთ.); აგრეთვე ხც.

დაიზუშებ-ა აბუზული დადის; ძლიეძლიეობით, ზლაზენით დადის. გადმადგი ფეხი, ძლიე დაიზუშები ჭირიანი ჭუკიასეეფა! (დის.). ნეტა ჩვენ ეზოში რას დაიზუშები ამ შუალამისასა, ხო არ გინდა, გული ვისმე გაუხეთქო?! (მერ.); აგრეთვე იგ.

დაითავთიშებ-ს 1. დაიყოლიებს, დაითანხმებს. რო უარზეჲ

და დაითანხმებ, ძლივს დავითავ-
თიშეო, ვიტყვიო (ატ.). 2. თავი-
სუფალ დროს იშოვის, მოიცლის.
ვერ დავითავთიშე, რო იქამდე
მივსულიყავიო (ატ.). 3. **დაუთავ-
თიშებ**ს თვალყურს აღევნებს,
შეამოწმებს. სახში შენ ნებაზე
იქნები, ნეტა ვინ დავითავთი-
შეფს? (ტყვ.).

დაითავთიშებ-ს თავიქვეზე
დაეშვება. წყალი დაითავთიშეფს
და მოდის (ქვ. ჭ.); აგრეთვე ძეგ-
ხამ.

დაითათხებ-ა სწრაფად, უკან-
მოუხედავად გაიქცევა, გაქუსლავს.
დაითათხა — ერთ აღვილს რო
მოსწყდება, სწრაფათ გაიქცევა
(ერედ.).

დაითიფებ-ა იგივეა, რაც
ითიფებს (მნიშ. 1). ცხენე-
ბი არ დაინახეს? დაითიფენ
სულა და სუ წმინდათ აქ მოლაგ-
დნენ (დის.).

დაიკმინდებ-ა ენა ჩაუვარ-
დება, დადუმდება. იტყვიან: ხომე,
აღამიანს რო სული შეეხუთება და
ვეღარა ლაპარაკოფს, ხმას აღარ
იღეფს, დაიკმინდაო (ატ.). **დაპ-
მენდილი**: ისეთი იყო, დაკმენ-
დილი, დანა კბილს არ უხსნიდა
(ქემ.).

დაიკმურტლებ-ა დამურკლ-
დება (შდრ. კმურტლი). ცივ
წყალში რო გახსნი ფქვილსა,
აღარ დაიკმურტლება (მერ.). **და-
ეკმურტლებ**: ისე არ შეიძ-
ლება, კერძ საფანელი უყო, რო
არ დაგეკმურტლოს? (მერ.). **დაპ-**

მურტლული: თათარა სუ დაკ-
მურტლული იყო (მერ.). დაკმურ-
ტლული თუა, იმიტომ ვერ გადა-
ქვამს ბლლამბლლუძითა (მერ.).

დაიკოკებ-ა, **დაიკონებ**-ა
შუბლს შეიკრავს, მოიღუშება, შე-
იკმუნება. ი რო დაიკოკება, მი-
თომდა მუღღგეა კაცი და ხმა გაა-
ცეა?! (წილკ.). რო დაუნახამ,
ოთარს სტუმრები მოუღისო, ნინო
დაკოხილა (მერ.). **დაკოკილი**,
დაკონილი: ისე დაკოპილი შამ-
ხვდა, თითქო რამე მართეფს მაგი-
სი (ერთაწმ.). ერთავათ დაკოხი-
ლი დადის შენი საქმეთა მართე-
ფი, ვის რას ამწყარაღეფს? (მერ.);
აგრეთვე ატ., მეჯვრ., ოძ., ქორ.

დაიკრანინი-ს 1. მაგრად,
მჭიდროდ დაიწნავს (თმას). ქა, რა
ლამაზათ დაუკრანინა თმები!
(მერ.). **დაპკრანინი**: ვინ და-
გიკრანინა, გოგო, ეგ თმები? (მერ.).
დაპკრანინული: ეგრე რო გაქ
თმები დაკრანინული, რო გაიშლი,
იცო, რა ხუჭუჭი გექნება? (მერ.).
2. **დაპკრანინილი** ძალიან დაგ-
რეხილი (ძაფი, თოკი...). ძიენ და-
გრეხილი რო არი ძაფი, რო სუ
ნასკეეფ იკეთეფს, ის არი დაკრან-
ინილი (ერედ.).

დაიკუდალაპებ-ს უშნოდ
შეიჭრის, დაიმოკლებს (თმას).
ჩემ რძალ კი არა აქონდა იმითა-
ნა თმები, რო დაიკუდალაპა და და-
იმახინჯა თავი (წილკ.). **დაპკუ-
დალაპებ**: თვალეზი სად ჯა-
ნაბასა აქონდა, რო ეგე დაიკუ-
დალაპა ე თმები?! (წილკ.). **დაპკუ-**

დალაპკვება: დაკუდალაება ის არი, რომ კაი თმები ექნება ქალსა, გრძელი და მემრე დაიმოკლევს, შაიჭრის უხეიროთა (წილკ.).

დაიკუთხნება-ს დაეპატრონება, დაისაკუთრებს. წამოიყვანა ამ კაცმა და ეს ბავშვი თვითონ დაიკუთვნა (ოდ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

დაილანგება-ს დაისვრის, დაითხუნის. ფრთხილათ, შვილო, ტუფლები ნუ დაილანგე! (ატ.).

დაილიშნება-ა დაიორთქლება; დანესტიანდება. აი, როგორ დაილიშნა შენი ჭიქა, უცბათ დაიორთქლა, რო გამოარეცხინე ძალიან ცივი წყლითა (ზ. ხანდ.). **დალიშნული:** დალიშხული არის ბოსელი, ნესტი რო აქ (ზ. ხანდ.).

დაილურსება-ა შუბლს შეიკრავს, აიმრიზება; გაიბუტება. პატარებ რო დაუსხამენ კერძსა, არ მოეწონებათ, ან იცოტავენბენ, გაიბუტებიან, დაილურსებიან და დაჯდებიან ისე (კავთ.). რას დაილურსე, რა გეწყინა? (ძეგ.). **დალურსება:** დიდებმაც იციან ეგრე პატარებივით დალურსვა (კავთ.). **დალურსული:** ეგ სუ ეგრე დალურსული დადის! (ძეგ.); აგრეთვე ატ., ტყვ.

დაიმაარაბება-ს მოიღრუბლება და დათბება (ზამთარში). დაიმაარაგებს, მოიღრუბლება და თბილი ღამე იქნება (ერთაწმ.).

დაიმაარცვლება-ა მარცვალი დაუსრულდება (ლობოს), დაი-

ხორბლება. ეს ლობიო კარქია, სანამ დაიმარცვლება (ყანჩ.). ლობიო რო დაიმარცვლება, მაშინ უნდა დაამტერიო შესანახათა (კარ.).

დაიმრუშება-ა იგივეა, რაც დაიმრუშება. რას დაიმრუშე, გეწყინა ჩემი მოსელა? (ბიწმ.). **დამრუშკული:** დამრუშკული დადის ხულა (ბიწმ.); აგრეთვე საგურ.

დაიმრუშნება-, **დაიმრუშნება-**ა წარბს შეიკრავს, მოიღრუშება, დაიბღვირება. რას დაიმრუშე? შენთან კი არ მოვსულვართ, დედაჩემთან მოვედით (ტყვ.). სიტყვას რო ეტყვი, იმისთანას დაიმრუშება, რო გულს შემოგყრის (კარ.). **დამრუშნული,** **დამრუშნული:** კოპიანი ვინც არი, შუბლშეკრული დადის და იბღვირება, იმას ეტყვიან დამრუშნულსა (საკორ.). **დამრუშულმა** შემამხედა და ხმაც ვეღარ გავეცი (კარ.); აგრეთვე ახალშ., იკ., ოძ., ძეგ.

დაიმუხლიჩოქაება-ს დაიმუხლებს, დაიჩოქებს. ძროხამ დაიმუხლიჩოქაეა და დაწვა (კავთ.).

დაიმქრება-, **დაიმქრება-**ა დაიმქევა, საჭმელს დანატრულდება. როცა სხვაგან დაინახავთ რამესა, მაშინ ნუ დაიმქრევით ზომე ერთათა! (ტყვ.). **დაიმქრული,** **დანქრული:** დამქრეულები არიან მაგათი ძაღლები, ყურძენს გაუშევენ?! (ტყვ.). ისეთი დანქრული მოვიდა. ტყვიანა,

რო ორი ჯამი პურჩაყრილი ლობიო შეჭამა (ზ. ხანდ.); აგრეთვე კარ., ძეგ.

დაიმყაპრმბ-ს დაიმშვიდებს, დაიწყნარებს (გულს). როცა სუყველაფერ დაეპინაყეფ და დაკამთაყრეფ, გულ დავიმყაყრეფ (ატ.).

დაიმჩანამბ-ა დაჭკნება, დანამჩინდება. ჩამჩინოთ დამჩანა ლაღოღადი ვაშლი (ტყვ.). **დამჩანაშული:** ნეტა რაღა საჭმელია დამჩანული მაყვალი! (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

დამიქაქამბ-ა დასკდება, დაიშაშრება (მჭადი, პური). მჭადს გრილ თონეში რო ჩააკრამ, ეგე დაიმჭაჭება, დასკდება, რო იმი შაჭმა დეეზარება კაცსა (წილკ.). **დამიქაქამბა:** სუ დამეჭაჭა პურები, ერთი არ არი კარქა გამომცხვარი (ქვ. ჭ.). **დამქაქაშული:** ე რა დამეჭაჭული მჭადი გამოგიცხვია? (წილკ.); აგრეთვე კავთ.

დაინაზურგმბ-ს ნაზურგს ამოიღებს. შუა ნაკვეთიდან რო დაიწყეფს ხენას, იმაზე იტყვიან, დაინაზურგაო (ატ.). ჯერ დაინაზურგოთ ბარემა და მერე მოვხნათ (კავთ.); აგრეთვე ვარ.

დაინაქამბ-ა, **დაინექამბ-**ა ცუდად განვითარდება, დაინაგრება, დაიგვალება. ეს დიდი ჭანდარი რო დგაა აქა, ნამყენი არ დაინაყება ჩრდილში? (ტყვ.). მოვლა არა აქ ბაეშესა, ავადმყოფობს, დაინეკა საწყალი, აღარ იზრდება (ზერ.). **დანაქამბა:** დანაკვა ყველაფრისა შე-

იძლება, რაც დაინაგრება, არ გაიზრდება (კავთ.). **დანაქაშული,** **დანექაშული:** ეს ნაბოლარა წიწილა მოკედება, ისეა დანეკილი (ზერ.). ბოლოლა გოჭივით არ არი დანაკული! (ტყვ.); აგრეთვე იგ., დის., კარ., კარალ., კოდ., წილკ., ზც.

დაინაჭიანამბ-ს ნაჭით (წენგოთი) დაისვრის (ხელებს...). ისე დანაჭე, რო ხელები არ დაინაჭიანო (კარ.).

დაინეპიამბ-ს დაითანხმებს, დაიყოლიებს. რა კერპი ადამიანი, ვერ დაენებოთ, ვერ დაეყოლიოთ (ძეგ.).

დაიორთქლამბ-ს ღრმად ჩაისუნთქავს. რო დაიორთქლა, გაქანდა ეს ბიჭი და პირში ჩაეცო დევსა (იკ.).

დაიპლიზამბ-ა დაიგლისება (ცხიმი, ჭუჭყი). რომელიც კაი ღალიანია, რძეა თუ მაწონი, ჭურჭელ ვედარ მააცილეფ, დაიპლიზება ზედა (საგურ.).

დაიქლამბ-ა დაიქეყება (რაიმე რბილი). ბოლოზე დეედოთ და სუ დაქლილიყო ერთიანათა (წილკ.). **დაქლამბა:** დაქლდა არი, მალალი ხილი რო დაიქეყება (წილკ.). **დაქლამბილი:** დაქლილი ხილი ადვილათა ღქება (წილკ.).

დაირაოვამბ-ა 1. გაგარეულდება, გაველურდება (საქონელი, ფრინველი). შინ იმითვინ შამამიდი ქათმები, რო არ დაიროვდენ-მეთქი და არ დაკარგო

(წილკ.). **დაირაომება:** დაირაო-
ება ის არი, რო ქათამსა, საქო-
ნელსა, ღორეფსა გაათხოფ, გა-
აგარეულეფ (წილკ.). 2. **დაი-
რაომებული** ხალხს გარიდებუ-
ლი, ვაგარეულეული. რა დაი-
რაოებული დადის სულელივითა,
არაფერი აღარ ესმის ამ ცხოვ-
რებისაი (კავთ.).

დაირიყვბ-ა თხელ წყალში
მიწას მოედება ტივი, ვეღარ გა-
ცურდება. რო დაირიყვბოდა ტი-
ვი, მარქაფები უნდა გაგვეშვა,
აქეთ-იქით შაუგუბებდა წყალსა,
ატივდებოდა ტივი და წამო-
ვიდოდა (ზ. ხანდ.). **ღარიყვბა:**
თხელი როა წყალი, დაგერიყვბა
ტივი, ვეღარ გაცურდება, ეგ არი
ღარიყვა (ზ. ხანდ.).

დაისაბანლმბ-ს იგივეა, რაც
მოისაბანლმბს. დაისაბან-
ლუ და მერე ჩამოიბანე (ძეგ.).

დაისმურტლმბ-ა დამურკლ-
დება. როგორ დაისმურტლა თა-
თარა, არ ურევი? (ზ. ხანდ.).

დაისუსმბ-ა 1. მობუზული
დადის. ე როგო დაისუსმბა ენია
(ვარ.). 2. ჩუმად, განაბული და-
დის. მანდ რო დაისუსმბით, არა-
ფერი გაქელოთ! (ტყვ.). ცოტამატა
კი არა ხარ, ჩუმათ რო დაისუ-
სმბი მანდა (კარ.).

დაისუჟრმბ-ს ჭამას თავს
დაანებებს, სუფრიდან ადგება. რას
დაისუჟრე ჯერა, კიდე აიღე და
ჭამეი, თორე მოგშივდება (თამ.).

დაისსლიკუდმბ-ს დასხლ-
ტება, დაცურდება, ჩამოვარდება.

რო დაისსლიკუდოს ეხლა ემანა
და წამოვიდეს ესე, ვისაც დეე-
ცემა, ვაი იმისი ბრალიცა! (ერედ.).

დაიტან-ს 1. კარგად მოირწყე-
ვება, გაიჟღინთება (მიწა). ეს კვა-
ლი დაიტანა, ახლა მჟორეს მიუგ-
დე წყალი (ძეგ.). რო ვრწყავთ,
თან ფეხებითა ვსინჯავთ, დაი-
ტანა თუ არა (ძეგ.). 2. დაჯაბნის,
დაჩაგრავს, დააბეჩავეებს. დედა-
კაცმა ეგრე როგორ დავიტანა?
(ბიწმ.). ეგ უბედური ზარალმა
დაიტანა, ვეღარ გაიმართნენ წელ-
ში (კავთ.).

დაიტორტლმბ-ა დალაჯუ-
ნებს, დააბოტებს. რას დაიტორტ-
ლები ფინთათა! (კავთ.).

დაიუმცროსმბ-ს დასაქმებს.
გურამიშვილს ვინ დაიუმცროსებ-
და წყლის მოსატანად, პოეტი კა-
ცი იყო (ლამ.).

დაიჟატრმბ-ა დასკდება, დაი-
ბზარება (მიწა). მიწაზე იტყვიან,
დაიჟატრაო, რო დასკდება გვალ-
ვისაგან (ზ. ხანდ.).

დაიჟაციცბ-ს სწრაფად
იყიდის, დაიტაცებს. კოოპერატივა-
ში რო კაი რამე მუა გასასყიდლა-
თა, დეეცემა ხალხი და სუ დაი-
ტაცეფს, დაიჟაციცებს (წილკ.).

დაიჟერვლმბ-ა იგივეა, რაც
შეიფერფლება. ოთხი-ხუთი
დღის როა პური, დაიჟერვლება,
თეთრი ფიფქები უჩნდება, მერე
ობდება (მეჯვრ.).

დაიჟოთლმბ-ა კანზე წით-
ლად დააყრის, წითლად აუჭრელ-
დება კანი; დაღუდუდება. ზოგ-

მა გაბრაზების დროს იცის, სუ დაიფოთლება სომე, მერე კი თავისით გაუვლის (კავთ.). **ღაშომ-თლილი**: უნდა გენახათ, სოფუა რო გააბრაზა ი ბიჭმა, კლაეები, სახე სუ დაფოთლილი პქონდა (კავთ.).

ღაიფშხალა-ა დაიბზარება, დასკდება (ჭურჭელი, მიწა). თეფში არ გატყდა, მაგრამა დაიფშხალა (საღ.). **ღაფშხალული**: რამე რო დაინტერევა, ქოთანია, ქილა, მაგრამა ისევე მთელივით არი, იმას ვეტყვით დაფშხალულსა (მეჯერ.). დედამიწა დაფშხალულია ამდენი გვალვისაგან (მეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

ღაიქარება-ა იგივეა, რაც გაიქარება. ხის ჭურჭელს რო ცარიელას დასდგამ, დაიქარება, გაუვა, რასაც ჩაახსამ (კარ.). კასრი დაიქარება, გარეთ რო დაგიდგამ (ტყვ.). **ღაქარული**: ისეა დაქარული გობი, წყალი გავარდა (ზ. ხანდ.).

ღაიღვრება-ა ძალიან გახდება, ჩამოდნება. როგორ უღუმელათ დაიღვარა, ქაა, ცარიელა ცხვირი და თვალებიდაა (წილკ.).

ღაიღრიჯება-ა წენო დაუსკდება (კაკალს). თქვენი კაკალი აღრე უნდა დააბერტყინოთ ხომე, მანამ დაიღრიჯებოდეს, მერე ჭიანდება (ბიწმ.). **ღაღრიჯილი**: ჩვენი კაკალი სულ დაღრეჯილია, უნდა დავაბერტყინო, თორე ჩამოცვივა (ბიწმ.).

ღაიყაჯრება-ა ჩაიფუთნება. ისე დაყაჯრულხარ, გეგონება, იანვარი იყო (თეზი). **ღაყაჯრა**: დაყაჯრა იმამ ვეტყვით, რო კაცი ჩაიცოქს თბილათა ბევრ ტანისამოსა (წილკ.). **ღაყაჯრული**: ეგე დაყაჯრულმა როგორ უნდა იარო ნატახტრამდინ ფეხითა? (წილკ.).

ღაიყვირე ვინც ვერაფერს დაფარავს, დოდრიალა; მყვირალა. შენ დაიყვირე რძალთან არა თქო რა, თორემ მითომ მაგასა დცოდნია და მითომც თელ სოფელსა (წილკ.). დაიყვირე ებ უბედური, თორემა ეგე გულით არ არის ფინთი (წილკ.). იყოს დაიყვირე, რაა, რა უნდა დააკლოს თავი ყვირილითა! (წე.).

ღაიყინება-ა გული აუსუყდება. სუქანი რო არი, ან ტკბილი და ვერ შეჭამს ადამიანი, დაიყინჩეო, იტყვის (ოდ.).

ღაიშავბნელება-ს სამგლოვიარო ტანსაცმელს ჩაიცვამს. ტყუილათ არ დაიშავბნელა? დედამთილზე შავი ჩაიცვა, მაზლზე შავი ჩაიცვა, ეხლა კი უარი უთხრეს (ერედ.).

ღაიშამათება-ს დაიზარებს რასმე. წამიყვანე-მეთქი, უთხარი და დაიშამათა (ბიწმ.). **ღაიშამათები**: ეგ ისე დაიშამათა, რო აღარცა ღირს მაგასთან თქმა (კავთ.). დაიშამათება ბიძაშენი, კაიკს არ გაიმეტებს (ქვეში). **ღაშამათები**: ნუ იცი, გოგო, ვგრე დაშამათები! (ვარ.). **ღაშა-**

მატიმბული: ისეთი დაშამათებული ბავშვია, რო ჩხირი გვერდას არა შერება (ქვეში); აგრეთვე ობ., საკორ., ქემ., ძეგ.

დაიშმაშნება- დანაოჭდება, დაიღარება. როგორ დაშმაშნულა, როგორ ძიელ დაბერებულა (ტირძ.); აგრეთვე ბროწლ., ლამ.

დაიშხანტლება- იგივეა, რაც გაიშხანტლება. ჩემმა ბიჭმა იცის, ერთი გაირბენს თუ არა მზეზედა, ისე დაიშხანტლება, თითქო თელი ზაფხული მზეზე ყოფილათ (ბროწლ.). **დაშხანტლული:** ისე დაშხანტლულები არიან ე ბავშვები, თელი დღე მზეზე ღარბიან, მა რა იქნებიან (ბროწლ.); აგრეთვე ტყვ.

დაიჩმაჩნება- დანაოჭდება, დაიჭმუჭნება; დაჭკნება. ლობიოს რო ჩავდგამთ, გაცხელდება წყალი, დაიჩმაჩნება და ამოიკრიფება ზეითა (ბროწლ.). ეს ოხერი ვაშლი, ჯერ ჭიამ იყო და მუსრი გააველო, ახლა ზედ დაიჩმაჩნა (ტყვ.). **დაიჩმაჩნება:** სარეცხსა ვრეცხამდი და ნახე, როგორ დამეჩმაჩნა ხელები (ბროწლ.). **დაჩმაჩნა:** ე ვაშლის დაჩმაჩნა რაღა არი? (ტყვ.); აგრეთვე კარალ., საკორ., ქემ.

დაიჩრი- ს. 1. დაისაკუთრებს, დაიჩემებს. რო მიითვისებს სხვისასა, იმაზე იტყვიან, იმან დაიჩარა იმი მამულიო (ბროწლ.). სახლიც მაგათ დაიჩარეს და კარიცა (ტყვ.). **დაიჩრება:** ჩვენებურები ეგე უადგილოთ არიან და საი-

დან ჩამოსულები კი დეჩარნენ ჩვენ სოფელსა (წილკ.). **დაჩრი-** ლი: მამაჩემი ქონებაში და დიდ მამულში სხვები არიან დაჩრილები და ჩვენ შორიდან უყურებთ (წილკ.). 2. **დაჩრილი** დაბრყვებული. ბრიგადელიც ფეხქვეშა ჰყამ დაჩრილი და თავჯდომარეცა, არც კოლექტივში მუშაობს, არც თავი სახში (ტყვ.). შენა დედაშენი რო გყამ დაჩრილი, ეგრე კი არაინ დაგებრიყვება (ტყვ.).

დაიჩრისება- წამოიჩიტება, წამოიზრდება (ბევრი). იქა გყამდეს ე გოჭები დედასთანა, იქ უფრო მალე დაიჩრისებებიან (ერედ.). **დაიჩრისება:** წიწილები უკვე დამეჩრისვნენ (მერ.); აგრეთვე ტყვ.

დაიცხვირება- იგივეა, რაც გაიცხვირება. ზოგმა იცის, პატარა რამეზე დაიცხვირება (ბროწლ.). **დაიცხვირული:** არი თელი დღე დაცხვირული (ბროწლ.).

დაიძაძლება- უშნოდ გაფართოვდება, გაიწევა. ტუფლები ტალახში რო ჩავიცვა, იმ წუთში დაიძაძლებიან (ატ.). აქ რო წინდები მიყიდეს, ერთიორათ გახდა, ისე დაიძაძა (ძეგ.).

დაიძვრება- წვეთას, ღენას დაიწყებს (არაყი — გამოხდის ღროს). რაცა ხანია დულს ქვაბი, მაგრა ჯერ არ დაძვრულა არაყი (კავთ.). დაიძრა და ჭურჭელი მზათ არა აქს (ქვეში); აგრეთვე ქორ.

დაიძილქუშება-ს დაიძინებს (იტყვიან უპატივცემლოდ). თერა-

ლი კაცი რო როგორც იქნება დაწვება და დაიძინეფს, გაბეზრებულები იტყვიან, ძლივ არ დაიძილქუშაო?! (ოდ.). რო დათვრები, რაღას დაბროტიალევ, მოდი და დაიძილქუშე სომე! (ტყვ.); აგრეთვე ბროწლ., ძეგ., წილკ.

დაიწოკაძე-ა შუბლს შეიკრავს, ცხვირს ჩამოუშვებს (გაბრაზებული). ამი წასვლა არა ღირს არსადა, დაიწოკება და ზიძ ერთ ალაგასა, არც ლაპარაკში ჩეერევა და არც სუმრობაშია (წილკ.). **დაწოკილი**: ძაან დაწოკილი არი, მაგას ხმა არ გეცემა (მეჯერ.). ქორწილში რო ეიყავი, ერთი დაწოკილი სტუმარი ჰყვანდათ, თელი დამე ისე იჯდა, არც ხმა ამოუღია, არც არა (იგ.); აგრეთვე ქვ. ჭ., ძეგ.

დაიჭიჭაღვებ-ს გაიშიშვლებს, გაიტიტვლებს. რამ დაიჭიჭაღვებია ე ფეხები და გამოსულხარ გზაზედა, ვეღარაფერი ჩაიცივი? (ერთაწმ.). **დაჭიჭაღვებბა**: შენა ძიენ გიყვარს დაჭიჭაღვება, არც სიცივისა გეშინიან და არცა (მერ.). **დაჭიჭაღვებული**: რა დაჭიჭაღვებული დაღიხარ, ზაფხული ზო არა გონია? (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ერთაწმ.

დაიჭმაჭნებ-ა დაიგრიხება (ტკივილისაგან). დაიჭმაჭნება, როცა რამე მტკივია, მა რა არი! (საგურ.).

დაისამლებ-ა გახდება, გაილევა ავადმყოფობით (ბავშვი...).

რო გახდება ძალიანა და დაინაკება, იტყვიან, დაისამლაო (ბროწლ.). **დახამლული**: რა დახამლული ბავშვები ყამს, რო ნახო, იასონანა! (ტყვ.); აგრეთვე ბროწლ.

დაისანსამბ-ა ამოშრება დულით, მიიწვება ქვაბის ძირზე (ლობიო...). სუ მთლათ დახახულიყო ლობიოი, ცოტაღა იყო ქვაბში (ზერ.); აგრეთვე დ. თონ., დის.

დაისვალნიმბ-ს მორიდებით მოიქცევა; მოერიდება ვისმე. ჩანგალი მესროლა და არც დაეიზვალე, არცა, გადავაგდე ი ჩანგალი პირდაპირა და ფეხებში მოვარტყვი (ერედ.). განა ძაან დაეიზვალეფ, პირშიც ვეტყვი (კარალ.). **დახვალნიმბა**: მაგან როდი იცის ძიენ დახვალეობა, ისე გამოგშუქრამს, რო ლიახვი ვეღარ გაგრეცხამს (მერ.). **დაუხვალნიმბელი**: ისეთი დაუხვალეობელი სიტყვა აქს, გულს მოიკლამს (მერ.). ავა დაუხვალეობლათა და გამოიჭიმება ქეთოს შუშაბანდში (ერედ.).

დაისვევ-ს მოიმრავლებს, ბევრს იყოლიებს. რო ჯაიხვია შვილები, მაგათა გაზდა არ უნდა? (ნაბახტ.) შაქრასა დედა ღორი უყიღია, უნდა ვანაშენოო; ნეტა რო ანაშენოს და დაიხვიოს გოჭები, რა უნდა აჭამოს? (გრაკ).

დაისინხლებ-ა გახდება, დაილევა. რა მოუვიდა ამ ქათამსა, როგორ დაისინხლა?! (ქორ.). **დასინხლული**: რომელიც გამხდა-

რია, გალახული, რა დახინხლულიაო, ბავშვზეც გვიოქვია, წიწილაზეცა, საქონელზეცა (ტირდ.).

დაინსუნებ-ა აბუხული, მოკუნტული დადის უმიზნოდ. რო დადის ისე, აფუხული საცოდავათა, ხან იქ გაჩერდება, ხან იქა, იმაზე იტყვიან, რა საცოდავათ დაიხუხებო (ტირდ.). რა ტყუილებრალოდ დაიხუხები, საქმე არა გაქ შენა? (კავთ.); აგრეთვე ტყვ.

დაიჯოშებ-ა, **დაჯოშდებ-**ა გასუქდება შუა ხანს მიღწეული. ხარიტონი წინათ თითქო მარიამსა ჰგავდა, ეხლა, რაც დაჯოშდა, უფრო მამას ღეემსგავსა (ბიწმ.). რო შეხნიანდება, ქალია თუ კაცი, დაიჯოშება (ზერ.). **დაჯოშილი:** სუ დაჯოშილი ხალხი უსხდა სუფრაზედა, ერთი ახალგარდა არ ერია წამლათა (მეჯვრ.); აგრეთვე არად., ატ., ზერ., საგურ.

დაპალაპოტდებ-ა კალაპოტში ჩადგება, მოექცევა (მდინარე). წყალი ზოგჯერ მიდის, რო გასჭამს ძირსა, ერთბაშათ წავა, მაშინ იტყვიან, დაკალაპოტდაო (ქორ.). **დაპალაპოტებულნი:** დაკალაპოტებული მიდის წყალი (ქორ.).

დაპალმულ-ი კალმით ნახატი, ძალიან ღამაზი. ჩემი შვილი ისეთი იყო, სუ დაკალმული (თამ.).

დაპამარაპდებ-ა სწრაფად გაიქცევა, მოკურცხლავს. ბიძაჩემი რო ჩამოვიდა ჯარიდანა, გენახათ, როგორ დაკამარავდი ქვეით ვენახისკენა, რო მეხარებინა

(კარალ.). დაკამარავდა ეს ჩვენი შოთაი და გიყვარდეს! მოუსვენს იმათცა (ტყვ.). **დაპამარაპმბულნი:** სად მირბოდი ისე დაკამარავებული? (სამთ.); აგრეთვე **ობ.**, საკორ., ქვეში.

დაპამარაობ-ს დიდი ნახტომებით დარბის, დაკუნტრუშებს. ე ბავშვები ისე დაკამარაობენ, თითქო ემწყვიენ და გამოუშვესო (რუისი).

დაპაწრამ-ს ბოსტანში, ბაღში ვიწრო ზოლად დასერავს მიწას რისამე დასათესად, წყლის სადენად და სხვ. (შდრ. კაწარი). რო უნდა მორწყან ნათესი, დაკაწრავენ ალაგსა, რო იმ ნაკაწრეფში წაიედეს წყალი და კარქა გაითქოროს (მეჯვრ.). ღდეს უნდა დავკაწროთ ჭარხალი, რო სასუქი შევიტანოთ (ზერ.).

დაპბილაპ-ს კბილებად დაშლის (ნიორს). მოდი, მიშველე, ნიორი დაკვბილოთ, თუ გინდა, რო მერე წნილი გაჭამო! (კავთ.). ანაგულს არა ვეთესამთ, ცუდი გამოდის, უვარგისია. რო დაკვბილამთ, ის კი კარგია (მეგ.); აგრეთვე ატ.

დაპკებდებ-ა გახმება, გამაგრდება (პური). თონეში რო ჩაკრამ პურსა და გვიან ამოხზდი, ძან გამოხმება, იტყვიან, დაკებტრებულან პურებიო (წილკ.).

დაპმარჩხნი-ს დავარცხნის (შეთელილ, აწეწილ თმას). თმები მაინც დაკვარჩხნე მაგ არდასცალეებულსა! (მერ.). **დაპმარჩ-**

სენის: დაიკვარჩხნე, გოგო, თმები, რა გაბუნული დადიხარ?! (მერ.).
დაკპარჩხნილი: შენი დაკვარჩხნილი თმების ბუნები ხან სადა მხედება, ხან სადა (მერ.).

დაკპერთავ-ს გაამზადებს, წესრიგში მოიყვანს. დაკვერთა, გაამზადა მანქანა (ტანდ.).

დაკისრაპ-ს კისერში ჩააქვს (ხელს, თოკს...). დაკისრე ეს. პრისტავი და ცეხირი მიწაზე დაეანდობინე (სამთ.); აგრეთვე ვარ.

დაკმურტნი-ს ყლორტებს, ნეკერს შეჭამს. დაკმურტნა, მიხედეთ დროზე პროხასა! (ტყე.).
დაუკმურტნის: ნამყენები და-მიკმურტნეს თხებმა (ქემ.).

დაკოლინჯდება-ა 1. ვეღარ გაიზრდება, დაიგვალება; დამახინჯდება. რო დაკოლინჯდება, ადამიანია თუ სხვა რამა, აღარ იზრდება, პატარაა, მახინჯი, კოლინჯს ეძახიან იმასა (ატ.).
დაკოლინჯებული: ე დაკოლინჯებული ლობიუები სად მუაგრე? (ქვეში). დაკოლინჯებული შეშებიდაა, როგორ უნდა დაეჭრა? (ქვეში).
2. დასნეულდება, დაუძღურდება; დაბენავდება. მაგალითათ, ქალი დარჩა ისე, არ გათხოვდა, იტყვიან, დაკოლინჯდაო. ეგრე დარჩენილი ქალი დაბენავებულივით არი სომე (კავთ.). მანამ შეეძლო მაგის ჯანს, ყველა შჭამდა, ეხლა დაკოლინჯდა და აღარავის უნდა (კავთ.).
დაკოლინჯებულნი: დაკოლინჯებულ ადამიანს კიდევ

ისეთზე იტყვიან, რომელიც ძალა-გამოლეულია ან სიბერიოთ, ან ავანტყოფობითა (კავთ.). 3. გამაგრდება, გამკვირდება (მუნუკი). დაკოლინჯდაო, მუნუკი რო გამოუა და აღარ ურჩება, გამაგრებულია, იმაზე იტყვიან (ატ.).

დაკოწინაწლებ-ა დაფაცურდება, დატრიალდება. რო გაიგო, ძმა ჩამოვიდაო, დაკოწინაწდა (ატ.).
დაკოწინაწებული: ქალს ათხოვეფს და გოგლა მაგრაა დაკოწინაწებული (მერ.).

დაკოწმასდება-ა ძალიან დამყავდება. წილზე ვიტყვიოთ, დაკოწმასდაო, ყველაფერზე ვიტყვიოთ, რაც დამყავდება (ატ.).
დაკოწმასებული: ეგ დაკოწმასებული ღოი შენ შეჭამე (ქემ.); აგრეთვე ატ.

დაკრუსდება-ა დაძველებია, გაღივდება, გემო შეეცვლება (სიმინდს, ლობიოს, კარტოფილს). ეს კართოფილი რა აღრეულათ დაკრუსდა?! (კავთ.).
დაკრუსება: დაკრუსება სიმინდმა და კართოფილმა იცის; როცა ძველი სიმინდი ზაფხულშიც აქვთ, მაშინ იმას სხვანაირი გემო აქ (კავთ.).

დაკურკაპ-ს 1. კურკას გამოაცლის (ბალს, ქლიავს...); დამარცვლავს (ლობიოს...). ატამს, ქლიავს დავეკურკამთ, გამოვაცლით კურკასა და ვაკეთებთ ჩირსა (ატ.); აგრეთვე ძეგ. 2. **დაიკურკაპება** მარცვალს დაისრულებს, დაიხორბლება (ლობიო). რო დაიკურკება ლობიო, დავეკურკამთ და ჩავადგამთ

(ძეგ.). **დაკურკული**: დაკურ-
კულსა დახორბლილ ლობიოზე
იტყვიან ხომე (ატ.); აგრეთვე
ხოვ.

დაკუტღებ-ა 1. პატარა დარ-
ჩება, არ გაიზრდება. დაკუტღა,
რადაც მოუიდა წრეულ კიტრსა,
კავანა სულობით არ გაუშო
(წილკ.). 2. **დაკუტღება** დახალ-
ვისას გაუშლელად (დაუბატავად)
დარჩენა სიმინდისა. რო დავბა-
ტამთ სიმინდსა და ბატილა არ გა-
მოვა, დაკუტღება ის არი (ატ.).

დაკუწული-ი დანაკეთული,
დაკბილული. ბირკა ბალახსა და-
კუწული ფოთოლი აქ (წილკ.).
თაროებზე დაკუწული ქაღალდები
ქჷონდა ჩამოფარებული (ძეგ.);
აგრეთვე ერთაწმ., კულბ.

დალაყლაყება ლაფებად (იხ.)
დაჭრა (დაზელილი და გათხელე-
ბული თიხისა). დაჭრის მერე რო
გადაკეცამ და გაასწორებ, რო
ქარ-მზემ არ გაახმოს, იმას ჰქვია
დალაყლაყება (ზ. ხანდ.).

დალაყლაყებ-ს 1. ძლიეს
დადის (სისუსტით), დალასლა-
სებს. ნეტა რას დალაყლაყებ, ხე-
დამ, რომ თავს ძლიესლა ერევი!
(ტყვ.). ძლიესლა დალაყლაყებს,
ძან დაბერდა მამიდაჩემი (კარ.).
2. უსაქმოდ დადის, დაეხეტება.
თავადებული რო იქნება ადამია-
ნი, უსაქმოი, ხან სად არი, ხან —
სადა, რას დალაყლაყებსო, ვეტ-
ყვით ჩვენა (ხც.). ეგრე რო და-
ლაყლაყებ, სოფელში რას გეუბ-
ნევიან? (კარ.); აგრეთვე ტყვ., ხც.

დალახამ-ს დაჩაგრავს, და-
ასუსტებს. ბავშვი როცა ფეხაუ-
დგმელია, აკვანზე არ უნდა გა-
დაატარო არაფერი, თორე და-
ლახამს, ფეხს არ აიდგამს მალე
ისა (საგურ.). **დაილახამბა**:
მკედარს რო მოახვენებენ, აკვანში
ბავშვსა თავი უნდა აუღო მალდა,
რო არ დაილახოს (მელვრ.); აგ-
რეთვე კარალ., ტყვ., ძეგ.

დალეღვებული-ი ჩამწიფე-
ბული (ხილი). შდრ. ლელვი. და-
ლეღვებულია ბაშარულაანთ ატ-
მები, ესლა გვაქს დროი, ტასომ
ჩაიარა ქვევითა (ტყვ.). სულიანი
მსხალიც კია დალეღვებული
(ტყვ.); აგრეთვე კავთ.

დალეხილ-ი 1. ავადმყოფი,
დავარდნილი (საქონელი, ადამია-
ნი). დავარდნილი რო არი, და-
ლეხილ იმას ეტყვიან (ერედ.).
2. კოჭლი. დალეხილი გოგო
რო ჰყამთ, ის გაუთხოვითა (ქვე-
ში). ეს სბო რადაც დალეხილი-
ვით დადის, ხო არავინ დაარტყა?
(კარ.); აგრეთვე ზერ., ტყვ., ძეგ.

დალიბრა-ს 1. ჩააცომებს
(პურს). პურ რო ჩავაკრამთ თო-
ნეშია და ძან რო დაეთუთქამთ,
დალიბრავს, ზენკი იქნება პური,
უფერული (ატ.). **დაილიბრა**-
ბა: პური ცომი კი კარკი იყო,
მაგრამა ფქვილი არ იყო, ალბათ.
კარკი, არც თონე იყო გახურე-
ბული ქრისტიანულათა და იმი-
ტომ დაილიბრა ეს პური (კოდ.).
დალიბრა: კარკა გახურებუ-

ლი რო არ იქნება თონეი, მაშინ იცის დალიბრაი (კარალ.). **დალიბრული**: დალიბრული გამოუვიდა ნამცხვარი, ალბათ, სოდა იყო ძველი (კარალ.); აგრეთვე ტყე, ქემ., ძეგ. 2. დაორთქლავს, დაბინდავს. სარკე დგა და სიბოში რო მიიტან იმასა, დალიბრამს (ატ.).

დალივლივებ-ს ლაღად, თავისუფლად დადის, დანაყარდობს (ნათესში, ყანაში...). მაგისებები დალივლივებენ ქათმები და ჩემები გავაწყეი (თამ.); აგრეთვე (ზ. ზანდ.).

დალიყავ-ს, **დალუქნავ**-ს დაკროლავს (კაკალს). სუ მთლათ დავლიყე კაკალი, კარგი გული აქ (საგურ.). ჯერ არც კი დამილუქნია, როდის უნდა დავამტერო, როდისღა უნდა ავასხა (ბიწმ.). **დაულუქნავი**: დაულუქნავის დიდხანს დატოვება როგორ იქნება, ისიც მეშოკში, სო ჩახურდა და დაობდა! (ბიწმ.).

დალოდებ-ა: შენი ფხეცა-ბიცი დალოდებულა! წყევლაა. შენი ფეხებიც დალოდებულა! ვირივითა სუ უნდა გცემოთ, ბიჭო?! (ატ.).

დალულავ-ს სიციხის ღული ჩამოწევა. დალულა იქაობაო, ძიენ რო დაცხება და ჰაერი რო არ იძვრება, იმაზე ვიტყვით (თამ.).

დალურსმავ-ს მაუდის პატარა მრგვალ ნაჭრებს დააკერებს ლეიბს, დაალიანდაგებს (შდრ. ლურსმანი). შინლის ნაჭერს დავ-

ჭრით ესე რგვალათა და დავაბამთ ლეიბზე ზეით-ქვეითა, დავლურსმავთ (ძეგ.). **დასალურსმი**: ლეიბი მააქს დასალურსმი და გორგლი ძაფი მინდა (ტყე.); აგრეთვე კარ.

დამაჭრღებ-ა გაცივდება (წყალი ზამთრის პირას). რო გაცივდება ჰაერი, წყალიც გაცივდება და ვიტყვით, დამაჭრღა წყალიო, სანამ გაიყინებოდე (ქე. ჭ.). წყალი რო დამაჭრღება, ფეჩი და ლოგინი მაშინ გატკებოა (ბიწმ.); აგრეთვე ოძ., ქემ.

დამბლუკელა დამბლა, მოუხერხებელი. ნეტა სად იშოვა ის დამბლუკელა ქალი?! (ზერ.). რა დამბლუკელა ბავშვია ჩვენებიანთ თამროი (ძეგ.).

დამენნავ-ს დაუმეშავებელ ფიცარს დააგებს ჭერზე (შდრ. მენი). სახლს რო დამენნამენ მადლიდანა, მიწას აზელენ, მოუსვამენ ზედა და სიცივე აღარ ჩამოვა (ჩუმათ.).

დამთონღებ-ა ზედმეტად დამეაღება. როცა კარქა დამთონდება ეს წნილი, მაშინ უნდა გვაჭამო? (ტყე.).

დამკლ-ი ვინც ვინმეს რამეს აკლებს, რამეს უშავებს. ისე არავის დამკლი არ არის, ვის რას უშავებს? (ქემ.).

დამონავებულ-ი დადუნებული, დაუძღვრებული (ხელფეხი). ხელები დამონავებული მაქ ღიჭი გლეჯითა (წილკ.). საწყალ პელასა ფეხები დამონავებუ-

ლი აქ, ძლივს დადის (ძეგ.); აგრეთვე რუისი.

დამრეშებულ-ი იგივეა, რაც შემრეშილი (იხ. შეიმრეშება). დამრეშებული პამინდრები აწყვია აბგაში, ამოიღე და გარეცხე, ვეღარ ეღირსა ხეირიანათ დამწიფებაი (კარალ). ახლად რო შემოდის პამიდორი, მაშინ იციან, დამრეშებულიაო (ტყვ.).

დამტყვრალ-ი ძალიან გასუქებული (იტყვიან ბევრზე). ეგე არიან ი გოჭები დამტყვრალი, რო ერთ რამეთა ღირს იმათი ცქერა (წილკ.).

დამუდარებ-ს: თიავს დამუდარებს შეეხეწება, შეევედრება. იხეე იხე ძიანემ უნდა დავმუდარო თავი, რო მათხოვად ცხენი და ტაჭკა შეშითვინა (წილკ.).

დამუშელავ-ს დაწეავს, დაფერფლავს. ცაცხვის ხეი მეხმა დამუშელა (ზერ.). კვდარი რო ამოიღეს მიწიდანა, დაკრა თუ არა ჰაერმა, იმ წუთშივე დამუშელა (ტყვ.). **დაიმუშელება:** ვერ შეუკეთე, სუ დაიმუშელა, ესლა რაღას მოეკიდება? (ძეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ., კარ., მეჯვერ.

დამუშუშებულ-ი დაკორძებული; კვირტებიანი (მატყლი). დამუშუშებული ხეა, აღარ იზრდება, დაკოდილივითაა (ზ. ხანდ.). უფრო უკეთესია ზურგისა და კისრისა, მუცლის მატყლი დამუშუშებულია, დაკუნწებულია, როგორც კვირტი (ზ. ხანდ.).

დამურავ-ს სამურველით დავარცხნის (საქონელს). რკინისა არი სავარცხელივითა და იმითი დავარცხნიან საქონელსა, დამურავენ (ხც.).

დამძირება გაფუჭება (ხორცისა). ესლა ზაფხულია, რაწამ დააქლამ, მაშინვე უნდა გაყიდო, თორემა მეორე დღეზე იცის დამძირება (იგ.).

დამწარღებ-ა დამაჭრდება, დაღვინდება (ტკბილი). ესლა კარგა დამწარდა, დაიღვია უკვე, დამაჭრდა (ძეგ.); აგრეთვე ბიწმ.

დამწვეტილ-ი სანახურად მომზადებული; გაალმასებული. დამწვეტილია, მოერიდე, შენზე არ გადმონთხიოს ცოფები (ძეგ.); აგრეთვე კავთ.

დანასახლისავება მიმდგარი საქმე საქმე ბოლომდეა მიყვანილი, გადაწყვეტილია. გაიგე, ჩვენი კოლაი ქალსა თხოულოფსო, დანასახლისავზე ყოფილა მიმდგარი საქმეი და ჩვენ კი არაფერი ვიცოდით! (მეჯვერ.).

დანაღბულ-ი წმინდად დაფუჭული. ძალიან წმინდათ რო არი დაფუჭული, დანაღბულია (ძეგ.).

დანაჭავ-ს 1. ნაჭს (წენგოს) გააცლის (კაკალს), დაკროლავს. კაკალი დავნაჭე და ხელამ ჩემ ხელებსა, რა დღეში მაქს? (ტყვ.). **დანაჭაული:** გაკროლილი კაკალი რო არი, დანაჭული ის არი (არად.). 2. **დანაჭაული** ნაჭით (წენგოთი) დასვრილი. რას გიგამ ხელები, როგორა გაქს დანაჭუ-

ლი, სკოლაში ვერე უნდა წახვიდე?! (ტყვ.); აგრეთვე თამ.

დანაჰჰამ-ს დაჭყლეტს, დასრესს. ბაღში ისე გაიარე, ფრთხილათა, კიტრი ბარდები არ დანაჭყო! (ატ.).

დანდრას-ი, **დანდრასა**, **დონდროსა** უშნოდ მსუქანი, სქელი. დანდრასა — მოუხდენარი სუქანი რო არი, სქელი, ის არი, იგივე დონდროსა (ქემ.). ჩემი უფროსი გოგო ეგეთია, აი, დანდრასი (ოდ.); აგრეთვე ატ., საკორ.

დანიაზობლივ, **დიაზობლივ** დაწერილებით, ზუსტად. დანიაზობლივ იცის, სად რამდენი კიტრის მასრა არი (ტყვ.). დიაზობლივ ჩამოგითვლის ტარიელაი, ვინ ვისი ნათლია იყო (ტყვ.); აგრეთვე კარ., ტირძ.

დაოდოჟღერდებ-ა დასრულდება (მარცვლეული). ჯერ ცოტა დაოდოჟღერდეს და მერე მოვგლიჯოთ ლობიოი (კარალ.). **დაოდოჟღერებულ-ი**: დაოდოჟღერებული სიმინდი გაგვიოხრა მაგათმა კამეჩმა (კარალ.).

დაორფონებულ-ი მცენარე, რომელსაც ირი ფოთოლი აქვს ამოტანილი. დაორფონებულია უკვე ლობიოც, სიმინდიც, კიტრიც (ზ. ხანდ.).

დაოსებულ-ი დამშვიდებული. წელს იმდენი ჰური მომივიდა, რომ გული დაოხებული მაქვს (დ. თონ.).

დაპამპალდებ-ა დაძაბუნდება, დაუძღურდება (სიბერისაგან). დედაშენიც კი ძაან დაპამპალბულა, ჩემო ნათლიდედ, დიდი დრო აღარ უდევ წინა, აღდგომი კვერცხ ვეღარ გააფცქენია (წილკ.). **დაპამპალბეულ-ი**: ემითანა დაპამპალბეული ბებრითეინ, სწორე გითხრა, მაღლიც არი სიკუდილი, თავი დრო-ხანი მოჭმული აქ (ერედ.).

დაპანკლულ-ი დაგლეჯილი, დაფლეთილი, დაძონძილი (ტანსაცმელი). ისეთი დაპანკლული ტანისამოსი ეცვა, რო შამზარამდა ადამიანსა (ოდ.).

დაპაჰჰამ-ს თხლად დადებს თოვლს, დაფიფქავს (შდრ. პაჰჰი). ისეთნაირათ მაიბუდა ე მცა, რო თოვლ თუ არ დაიდევს, დაპაჰჰამს მაინცა (წილკ.). თითქო არა ეტყობოდა რა წუხელა და დაუპაჰჰინა კია დედამიწა თოვლსა (ძეგ.). **დაპაჰჰულ-ი**: მსხვილმსხვილი ფიფქები რო წამუა თოვლისა და მეფინება დედამიწასა თხლათა, დაპაჰჰულიაო, ვიტყვი (წილკ.).

დაპატრებულ-ი, **დაპატრულ-ი** დამსკდარი, დახეთქილი. დედამიწა ისეა დაპატრული, რო ადამიანი ჩაეარდება (ძეგ.). ჭარხალი იყო იმ დღეს ისე დაპატრებული, მოერწყევი და შაიკრა. პირი (მეჯვრ.).

დაპანტაჰ-ს დახეკვს, დაგლეჯს (ტანსაცმელს). ტყეში წავიდა და ტანისამოსი სუ დაუ-

პენტია (ძეგ.). **დაპენტილი**: და-
პენტილი შარვლით დადის (ძეგ.).

დაპოსკილი-ი გაგლესილი, გა-
პოხილი (ბევრი). მაგი პერანგები
სუ ეგრეა დაპოსკილი ჭუჭყითა,
ეგეც ვითომ ქალია! (მერ.).

დაჟვერამ-ს 1. ძალიან სცემს,
გაჯობავს. ერთი კარგა უნდა დაჟ-
ვერო! (ძეგ.). **დასაჟვერი**: ამ
კეტითა ხარ დასაჟვერი (ძეგ.).
2. ჯობით დაბერტყავს, გააყრევი-
ნებს ხილს. ნანას ხილი დაჟვერებს
ბაჟშეებმა (მონ.).

დაჟუჟუნდება-ა გაიჟღინთე-
ბა, გაჟივდება (მიწა წყლით). ცო-
ტა წყალს რო მიუგდებთ, ტკბი-
ლათ წავა და მამული დაჟუჟუნ-
დება (ქვ. ჭ.). არ დახრამავს და
ისე დაჟუჟუნდება, დაფუთფუთდე-
ბა (ქვ. ჭ.).

დარამათად 1. სწრაფად,
ჩქარა. ეგრე დარამათათ სადღა
მაასწარი ხასვი კვლები დამასმა-
სებაი?! (კავთ.). 2. მუდამ, ყოველ-
თვის, ნიადაგ. ადამიანი ერთნაირ
საქმესა ყოველთვის თუ აკეთებს,
იტყვიან, დარამათათ აკეთებსო
(კავთ.). 3. სულ მთლად, ერთიან-
ნად. დარამათათ მოსპობილია ვე-
ნახი, ქა! (ძეგ.). დარამათათ წასუ-
ღან მთელი უბანი (ძეგ.).

დარან-ი, **დარანა** შუალედი
იატაკის (კედლის...) ფიცრებს
შუა, ხანი. იატაკი რო გახმება,
გაიწვევს ერთმანეთისაგანა და შუ-
აში რო ადგილი იქნება ღიათა,
იმასა ჰქვიან დარანი (კავთ.).
'ნედლი მასალა იყო, დარანა და-

იგლო და სიცივე შემოდის (ზერ.);
აგრეთვე კარალ., ოძ.

დარაჟეთა ცეტი, თავქარია-
ნი. დალაგებული ჭკუის კაცი თუ
არ არი, საქმეა გულ ვერ უდღებს,
დარაჟეთაა ეტყვიით ემითანა კაც-
სა (წილკ.). ჩვენი დარაჟეთასი
არ იყვეს, როდემდინ უნდა იაროთ
ეგე გარე-გარე? (ერედ.).

**დარდი გასჟჟეპტია (რი-
სამე)** არ ედარდება, არ ენაღე-
ლება. „ნეტაი ერთი, მაგი დარდი
გამჟყვეტია სწორეთა“, — ეგრე
იტყვიან სომე, ვითომა მეტი ჯავ-
რი არა მათო (სასირ.).

დარდის მუწუპი დარდი,
ჯავრი. ეგ რა დარდის მუწუპი გას-
ჩენია უბედურ ნატუასა, უხაროდა,
პატრონ ჩავაბარეო და შინ არ
მოსვლია ისევა ქალი! (ტირძ.).

დარეშამ-ს წალეკავს (შდრ.
რეში). მაგარი წვიმა რო იქნება,
ნიაღვარი წამოვა, ნათესებს და-
რეშავს, ბოსტანს დარეშავს (ჩუ-
მათ.).

დართვილულ-ი ზრდაში
ჩამორჩენილი, დაღუული. დარ-
თვილულო, შენ რაღა გინდა? ერ-
თი რო გაგარტყა, ზო ფეხზე ეე-
ღარ დადგები! (ტყე.).

დარიდარამათ-ი სულ,
მთლიანად, ერთიანად. ხარჯიანი
პური რუა, იმაზე იტყვიან, რო სუ
დარიდარამათი ნაგავიაო, მითომ
სუ ცარიელა ნაგავიაო (წილკ.).
სუ დარიდარამათათ იყვენენ ბუჭუ-
ლანი ქორწილშია (ძეგ.).

დაროკდებ-ა გავარდება, გა-
იქცევა. რო დაროკდენ და გამო-
იქცნენ გიჟებივითა, იმიტომ იტ-
კინა ფეხი (საგურ.).

დარჯულავ-ს 1. მაგრად შე-
კრავს თასმებით, თოკით. ისე დარ-
ჯულა ლოგინი, რო ვეღარ გახს-
ნი (ტეზ.). 2. აწვალებს, აწამებს.
ისე მაგრათ დარჯულეს, ყველა-
ფერი ათქმევინეს (ქორ.).

დასაველებელი- იგივეა, რაც
ს ა ვ ე ლ ე ბ ე ლ ი. დასაველებ-
ლით გინდა დააველეფ გუთან,
გინდა დააკველეფ (ქვ. ჭ.).

დასაკვალვებელი- იხ. ს ა -
კ ვ ა ლ ე ბ ე ლ ი.

დასალმებული- ი ვინც მიე-
სალმა; ვისაც მიესალმნენ. მე ისა
დასალმებული არ მინახამს (ჩუ-
მათ.). საცა გყამდეს შენი დასალ-
მებული, კაათ იყოს (ჩუმათ.)

დასამენავ-ს სამნებს ჩასვამს,
ჩაყრის. დავსამნეთ, სადამდინ შე-
ნია, სადამდინ — იმისი (ძეგ.). **და-
სამნული:** ჩვენი მიწები დასამ-
ნულია (სამთ.). მამულები დასამ-
ნული გვაქ (ზ. ხანდ.).

დასამფორდება- ა პირველ
სამ ფოთოლს გამოიტანს მცენა-
რე. რო ამოვა ლობიო, სიმინდი,
დასამფორდება, მერე დავიწყებთ
თოხნასა (ქორ.). სანამ ხახვი არ
დასამფორდება, ძნელია იმისი
ამომარეველი (ტყე.). **დასამფო-
რებული:** მწვანილი დასამფო-
რებულია, მაგრამ სიმინდი ჯერ
ესლა ამოდის (ტყე.); აგრეთვე
ბრ., ზ. ხანდ., კარ.

დასასუფრებელი- ი სუფრაზე
მისატანი, მისართმევი. დავიგე-
მოვნე საჭმელი, დასასუფრებელი
ალარაფერი დამიტოვნია (ატ.).

დასაწური კვალი საგან-
გებოდ გავლებული კვალი წყლის
გადასაშვებად. სიტყვაზე, ვრწყამთ
ჭარხალსა, გაჩერდა ერთ ალაგას
წყალი, არც იქით მიდის, არც
აქეთა, გაუკვალამთ, ის არი და-
საწური კვალი, რო გაიაროს
წყალმა (ბროწლ.); აგრეთვე ხც.

დასინისიკვებ-ს ღონემიხდი-
ლი დადის, დალასლასებს. ე გო-
გო რა უბედურათ დასინისიკვებს,
რათ არი ესე გამხდარი? (ძეგ.).
რას დასინისიკვებს ეს უბედური,
ნეტა რა სტიკვა? (მერ.).

დასინსილული- ი იგივეა, რაც
ს ი ნ ს 'ი' ლ ა. ახალი გამოჩეკი-
ლები არიან წიწილები, დასინს-
ილულები არიან სულა, სუსტები
(საკორ.).

დასიპავ-ს დამალობანას თა-
მამის დროს ბერაზე ხელს და-
არტყამს (და თან დააყოლებს:
დაგსიპეო) სხვაზე ადრე მისული.
დამალობის დროს დაგსიპავთ
ხოლმე, კედელზე ხელს დავარტ-
ყამთ და ვიტყვი, დაგსიპეო, ვინც
დახუჭული იყო, იმას თუ მოვას-
წარიო (ქვ. ჭ.).

დასტამალი- 1. ბეერი; ფე-
ნა-ფენა. ბეერი ჭუჭყი რო აქ,
იმაზე იტყვიან, დასტამალი ჭუჭ-
ყი ელო კისერზეო, დასტამალი
ფქვილი აყრია ტანისამოსზეო,
უფრო ჭუჭყზე ითქმის (ერედ.).

2. ჩვარი. დასტამალი კოკის პირის დასაცობი სუფთა ტილოა (დ. თინ.). დასტამალი არა გაქვთ რა, მაგიდა გადაეწმინდო? (ძეგ.).

დასტანდაზ-ი მოაჯირის ზედა ძელი. დასტანდაზს ვეძახით ხესა მოაჯირის ზეითა, რომელიც იმაგრებს მოაჯირსა (ძეგ.).

დასუსუნატობ-ს სუნავს და ისე ეძებს რასმე (ძალღი), დასუნსულებს. ძალღი სუნ რო აიღეფს და დარბის, ეძებს ისი, დასუსუნატობს (ჩუმათ.). რო დასუსუნატობს, იმახა ჰქვია წუქწუკაი (ხაშ.).

დასუსსახვ-ს მოხრაკავს, მოშუშავს. ხახვს დაეჭრით და ზეთი იქნება თუ ქონი, დავსუსხავთ (კარ.). **დასუსსახვს:** ჯერ უნდა მოეხარშო ლობიო, მერე დაუსუსხო ხახვი და ისე უყო (ძეგ.).

დატანება: იმ დატანებაზემ სწორედ იმ დროს. იმ დატანებაზე ამანაც მოვეისწრო და წავედით ერთათა (კარ.).

დატანტარავდები-ან დატიტვლდებიან. რას დაიხადეთ, რას დატანტარავდით?! (ატ.).

დატაპკაპ-ს ტაბაკით დაარკვევს (პურს). პური დატაპკე (ძეგ.).

დატარტლულ-ი ჭუჭყიანი, ძწვირიანი. დატარტლული არ დადის!? (ძეგ.).

დატვინიანდებ-ა სქელ წვესს გაიკეთებს (დამწნილებული ჭარხალი). ჭარხალი კარგა რო დამ-

წნილდება, ისე დატვინიანდება. ისეთი გახდება შუაგულში, ფაფასავითა (ძეგ.).

დატიბჰირაობ-ს იგივეა, რაც დაბჰირაობს. რას დატიბჰირაოფ მთელი დღე სოფელ-სოფელა, სახლი აღარ უნდა მოიგონო? (მერ.). ვინც ეგე დადიო და დატიბჰირაოფს, უეჭველათ თავსადმე წააწყვეტამს ისა (წილკ.); აგრეთვე ატ., ძეგ.

დატიშავ-ს დაიფრენს, გააქცევს. ერთი მიღი იქა, ცოლი ისეთ დღეა დაგაყრიო, გონი, ისე დატიშოს რო, სად იყავი აქამდინაო (ქვ. ჭ.). ისე დავტიშიე ბიჭები აქედან, რო! (გარიყ.); აგრეთვე ბრ., ხოვ. **დატიშული:** დატიშული ბარბის (მირბის) ძალიან სწრაფად გარბის. ისეთი გარბის, რო სუ დატიშული, იმას ვინ დეეწევა!? (მეჯვრ.). მირბის წიქარა დატიშული, ეშინიან, ბიჭის მამა არ დეეწიოს (მერ.); აგრეთვე ატ., ოძ., საგურ., ქორ.

დატროკიალებ-ს, **დატროკიალებ-**ს დადის, დახეტიალებს (ამბობენ აგდებით). რაღას დატროკიალებს, სახლის გზა დაეიწედა? (ძეგ.). თელი დღე მინდორში დატროკიალებს (ტყვე); აგრეთვე კარ., კარალ.

დატშუშავ-ს ის. დათუშავს.

დატყლარჭულ-ი უშნოდ გაბრტყელებული (პურები). ისეთი დატყლარჭული პურები. გამოიდა! (ქვ. ჭ.).

და-ს-ტყუნავ-ს დასტყუებს. უფთხილდი, მაგან არა დატყუნოვ რა, თორე მაგი ხელიდან ვეღარაა გამაიტან (წილკ.). **დატყუნვა:** კაც რო გამოარჩევი რასმე ტკბილი სიტყვითა, თუ მოტყუილებითა, დატყუნვა ვეტყვით იმასა (წილკ.).

დაუბაბავ-ს ბაგას ამოუსუფთავებს, ამოუხვეტს (საქონელს). საქონელსა ამოსაბავი აქთ და განა იტყვიე ე კაცი, რო ერთხელ დაუბავო (წილკ.). **დაბაბუ-ლი:** დაბავლია, დაუყარე საქონელსა! (ზ. ხანდ.).

დაუბავ-ს დაუკერებს (ლილს). მოდი, ჯერ ღილი დამიგე და მერე, სადაც გინდა, იქ წადი! (კარალ.). **დასაბავი:** ღილი აქ დასაგები და მერე სუ შხათ იქნება (ტყვ.).

დაუბავარავ-ს 1. მოუხერხებს, უშველის. ამ კაცსა ვერაფერი დაუგვარე (ძეგ.). **დაუბავრება:** ი ვერანა ქარი აბორიალუფს ცეცხლსა და იმითინ ვერა დეგვარა რა ამი აღუდებასა (წილკ.). 2. **დაუბავრება** დაემართება, მოუვა. ეხლა ისე კარქათა ვარ, ასკილის ჯოხით რო მცემო, აღარაფერი დამეგვრება (დის.); აგრეთვე ატ.

დაუღარილი-ს უღარავებს, უყარაულებს. წუხელ ჩემი ყურძენი მოუპარიათ; ამაღამ უნდა დაუღარილო (კავთ.).

დაუთათრული-ს დაუტათანებს, დაუტეკს, დაუცაცხანებს.

მიდი ერთი, შენებურათ დაუთათრულე ე ბალღეფსა და გარეკე აქედან! (წილკ.). ნეტაი არ მინდა, ერთი ფეხი მაადგას, ისეთი დაუთათრულო, რო სუ კუდით ქვა ეასროლინო! (ერთაწმ.). **დათათრული:** ხმამაღლა რო დაუყვირეფს ადამიანსა და დაუტეკს, დათათრულება ის არი (იგ.); აგრეთვე ერედ., იკ., ოძ., ქვ. ჭ., ქორ., ხც.

დაუკვერღებ-ა დაუწითლდება (ლოყები). რო დაუწითლდება მრგვლათა, დაუკვერღა ლოყებიო, იტყვიან (ოდ.).

დაუკოქოქდა-ა 1. კობი გაუხნდება. ერთი ბეწო კენჭი მოეხვდა, ქაა, და, ამაა დახე, როგო დაუკოქოქდა! (წილკ.). **დაკოქოქდა:** დაკოქოქება იმასა ძქვიან, რო ადამიან ან ქვა მოეხვდება თავშია, ან კედელ დეეჯახება და კაკალივით ამოუჯდება, ხორცია თუ ძვალი, რავი (წილკ.). **დაკოქოქდა-ა** 2. **დაკოქოქდა-ა** დაკორძებული, დაკოქრებული. ხელებიდა მაქ დაკოქოქებული ამდენი მუშაობითა (ქვეში).

დაუკოჭლდა-ა დააკლდება რაიმე მთელს. მაგალითათა, პარასკევამდინ იმუშავე ორშაფათიდანა და შაფათს ვედარ იმუშავე, იტყვი, ეს კვირა დამიკოჭლდაო (ერთაწმ.). თორმეტი მქონდა ამისთანა ჩანგალი და დამიკოჭლ-

და, ერთი ბავშვებმა დამიკარგეს (ძეგ.); აგრეთვე მეჯვრე., ხც.

დაუპრუსკარუსებ-ს მოუხზობს (კრუხი წიწილებს...). ჩოჩო-რეფს დაუკრუხკრუხეფს ზომე დედა მწყერი ნაწვერალში (ღის.).

დაუსტიალებ-ს დაუტევს, დაუცაცხანებს, გაუწყრება. ელო მეგონე და როგო დაგისტიალე! (თამ.). ისეთი დამისტიალა, რო დაფთრები დამიკარგა (ტყვ.).

დაუშინცამ-ს დაფარავს, არ გაამულავენებს ვისიმე ნაკლს, ცუდ საქციელს. ეხლა კი აღარ დაუფიცამ, გინებაც ისწავლა და უხეირო ქართულიცა (ძეგ.). სადანამდინ უნდა დაუფიცოს თავი მამასა, რო აღარა სწავლოფს, ბოლოს ზო გაიგეფს მაინცა (კავთ.).

დაუშუქლებ-ა მუხლებჩაკეცივით დაუჯდება, ჩაუცუცქდება. მინამ მე პროხას არ დაუქუქდე და არ მოვწველო, მინამ ნურაფერსა ჭამთ! (ატ.).

დაუშშიე იგივეა, რაც აუქშიე. სუბუქი რო არი ცოტაი საქციელში, გინდ ქალი, გინდ კაცი, დაუქშიეს იმას ვეძახით (არად.) ისა ცოტა დაუქშიევ არი (კარ.); აგრეთვე ტყვ.

დაუღლულ-ი უღელდადგმული (საქონელი). დაუღლული ყევარი ხარი მიყვანდა კოდიამ ზეთკენა, ალბათ, ნალომ თუ ჩამათრევეს ტყიდანა (წილკ.).

დაუღონოვლებ-ა უღონო გახდება, ღონე გამოეცლება. რო

დაბერდება ადამიანი, დაუღონოვდება, მა რა! (ქორ.).

დაუშინდება-ა ერთხელ ნატკენი, ნაღრძობი ადვილად გაუმეორდება. ადამიანს რო ფეხი ეღრძობა, მოირჩენს, გაეა ხანი და ისეუ ის ფეხი გადაუბრუნდა, იტყვის, დამიშინდა ფეხიო (კავთ.). **დაუშინებულნი:** ეს ფეხი უკვე დაშინებული მაქ, შარშანაც ამ ალაგას გადამიბრუნდა ეს ფეხი და წრეულსაც (კავთ.).

დაუჩანჩხსარებ-ს შეუტევს, დაუცაცხანებს. წელან ღათამ დავიტიო, დავვიჩანჩხსარა, მე არაფერი ვიცი, თავი დამანებეთო (ტირძ.).

დაუცადე მოუთმენელი, აჩქარებული. დაუცადე ის არი, რო აჩქარებული იცის ყველაფერი გაკეთებაი, გააკეთოს კი და არ ენაღვლება (კავთ.). ე ჩემი შვილი-შვილი თავი პაპასა ჰგამ, დაუცადეი, მოუტანა თუ არა საკაბე ნაჭერი, არც დეეკითხა ვისმე, არცა, დაადო მაკრატელი და ვითომ გაპოჭრა, გააფუჭა კია (კავთ.).

დაუწამწამებ-ს ეტყვის; დაუძახებს. ერთს რო დაუწამწამებს დედაი, მაშინვე ფეხზე ღგანან (ჩუმათ.).

დაუწიბნარებ-ს დაწერილებით მოუყვება, უამბობს. დაუჯდა და სუ წმინდათ დაუწიგნარა ყველაფერი, გაგონილა?! იქნება მე არ მინდოდა იმასთან სათქმელათა (მეჯვრ.). ი გამოსაკლებ გოგოსა წასულა და სუმთლათ არ

დაწიგნარებია იმი დედითონა, თუ რამე მითქომ? (წილკ.); აგრეთვე იგ.

დაუჭრთიალმბ-ს დაუტატანებს, დაუყვირებს. რო დაუყვირებს და დაუჭრთიალებს, სულ გულმბ დაუხეთქამს ხომე ბავშვებსა (ზერ.).

დაუსელავმბ-ს დროს შეურჩევს. დაუხელავე და ისეთ დროს ესროლე, რო ვერ მიხვდეს, ვინ ესროლა (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

დაუსწმავ-ს დაუხალავს (?) სიმინდი დაუხალეთო, დაუხოშეთო (იკ.).

დაუსუზავ-ს დაუხოცავს, გაუწყვეტს (შდრ. ხუზარა). ერთი ბურღლა აღარა მყამს, ისე დამიხუზა ჭირმა ქათმები (ტყვ.). **დაუსუზება:** ხუზარა შეუდგათ ჩემ ქათმეფსა და სუ დამეხუზა (კარალ.).

დაუსუშკავ-ს 1. დაუწყობს, დაუკეცავს, დაულაგებს (ფულს). რას ამოფ, მიხვალ თუ არა, მაშინვე დაგიხუშკამს! სად რა აოხრიათ, შიმშილით კუჭები უცხვებათ და შენ მოგცემენ რამესა? (კარალ.). **დასუშკაული:** გაყიდე კვერცხი და გექნება ფული, საიდან მოგიტანო მუღამა დახუშკული? (კარალ.). დახუშკული ათთუმნიანები რო ჩაუთვალა, ის ხო კარქი იყო? (კარალ.). 2. ეტყვის, ჩაუკენჭავს. ყველაფერს დახუშკავს ხომე დედანქემსა (კარალ.).

დაუჯიჯავმბ-ს იგივეა, რაც

დაუჯუჯულავებს. ქათმებს დაუჯიჯავე, მოუყიდე! (ჩუმათ.).

დაუჯრავმბულ-ი უჯრედებიანი. ჭოთ ვეძახოდით, დაუჯრავებული იყო, სხვადასხვანაირი ძაფით იყო მოქსოილი (ბაზ.).

დაუჯუჯულავმბ-ს მოუხმობს (ქათმებს). კრუხმა დაუჯუჯულავა, რო მოუხმოფს წიწილეფსა (ჩუმათ.).

დაფათავმბულ-ი მოქარგული (შდრ. ფათა). ლეჩაქი იყო დაფათავებული, დაბასმული (საგურ.).

დაფარეშმბულ-ი შეკრული, დაღურსმული ხის ღურსმნით. არც ერთი ღურსმანი არა ჰქონდა თქვენ საბძელსა, სუ ფარეშით იყო გაკეთებული, დაფარეშებული იყო (ძეგ.).

დაფარიფურობ-ს ფაცაფუტობს, დიდ ამბავშია. ბეერს დაფარიფურობს და მაგის გაკეთებული ვერაფერი ვნახე (ძეგ.). ნეტა რას დაფარიფურობს, ჰქონდეს მაინცა რამის თავი! (ზ. ხანდ.).

და-კ-ფარფარამბ-ს: ზედ დაკფარფარამბს მეტისმეტად უფრთხილდება, თავს ევლება. ზედ დაფარფარებს სულაო, იტყვიან, განსაკუთრებით რო უყვარს და უეღის (საგურ.).

დაფატრულ-ი პურის ჩაყრით ამომშრალი, ჩაფაშრული კერძი. რათ მინდა დაფატრული ღოშეჭამანი? ჩაგიფაშრია და დაგიღვამ (ტყვ.).

დავადავა-ს ფაფას გააგლეს. ჭოთი ცალწვერი ქსოვილი იყო, იმაღ დაფაფამდნენ თხლათა, ის ამაგრებდა, აღარ დაწყდებოდა (ბაზ.).

დავანსატემა შავად დაწინწკლა კვერცხის ნაჭუჭისა (სიძველისაგან). შდრ. ფანხატი. რო დაძველდება, მაშინ იცის დაფანხატება კვერცხმა (ძეგ.). **დავანსატემა** ული: კვერცხში რო გაიხედამ, წინწკლებივით აყრია, დაფანხატებული არი (ძეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

დავანსამეზულ-ი იგივეა, რაც დაფანხატებული (იხ. დაფანხატება). ზოგი კვერცხი დაფაცხავებული არი, შიგნიდანვე ეტყობა, რო 'ჭორფლისეფ აქ (საკორ.). დაფაცხავებული კვერცხი არ ვარგა კრუხისთვინ დასადებათა (ოდ.).

დავანსადემა-ა დაეგდება. დადექ, ბაღლო, მუხლები მაინც არ გეტკინა? დაფახდი ერთ ალაგასა! (წილკ.).

დავანსანსებულ-ი 1. დამსკდარი, დაბზარული, დაშლის პირას მდგომი (სახლი, ჭურჭელი). რაქ რო დაინტერევა, ქოთანია, ქილა არი, ისე არი, რომა ლამის დაიშალოს, დაფანხაბებულიაო (მეჯვრ.). სახლზეც იტყვიან, დაფანხაბებულიაო; გინდა დაძველებულს იტყვი, გინდა დაფანხაბებულსა (ატ.). კოკურა მომიტანა, დამიკოწინეო, იმას რა დააკოწინებს, დაფანხაბებული არი, ხე-

ლი რო ვახლო, ხო იმწამ დაიშალა (იგ.); აგრეთვე წილკ. 2. სიბერისაგან ძალაგამოლეული, დაძღვრებული. ეს ადამიანი დაფანხაბებული არი-მეთქი, მითქვამს, დაბერებული რო არი და ძლივ დადის (ოდ.); აგრეთვე წილკ.

დავფელილ-ი ბოლომდე, მთლიანად გაღებული (კარები, ფანჯრები). კარებები რო ღია იყო, დაფელილი, შესცივნია და გამოღვიძებია (ხაშ.).

დავინისავ-ს დაბერტყავს (ხილს). ტყემალი დაფენჩხეი, გაღმოვიტანეი (ვარ.).

დავთილვა ფთილებივს გაკეთება (მატყლისაგან). მატყლ რო დასწეჩამ და ფთილებათ დაწყოფ, დაფთილვა ის არი (მერ.). **დავთილული**: დაფთილული ის არი, დაწეჩილი მატყლი ფთილებათ რო აწყვია (მერ.).

დავთისა ცელქი, ანცი. სკოლაში როგორ უნდა მიხვიდე, ეგეთი დაფთხა რომა ხარ, ანცი, ცელქი, გიყი! (თამ.). ჩვენ ნუგზარას ვეძახით დაფთხასა (ძეგ.).

დავლანსტავ-ს ფლასტებად იხმარს, ქუსლს ჩაუკეცავს (ფეხსაცმელს). რათ დაგიფლასტია ე ჩუსტები, გიჭერს?! (ვარ.).

დავოლავ-ს მატყლს დაჩეჩავს და შულოებივით დაახვევს (დასართავად). შდრ. ფოლი. დაფოლაავთ მატყლს და ისე შევინახამთ (ბიწმ.). **დავოლვა**: დაფოლვა ვიციით მატყლისა, ისე ვინახამთ (ბიწმ.)

დავოლებულ-ი გაღარიბებული, გადატაკებული, დაგლახაკებული. ჩამორჩენილი როა და საწყალი, იტყვიან, დაფოლებულიაო (ზ. ხანდ.) ადე, გაანძრე ხელები, რო უბედურათ დაფოლებულები ხართ (კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

დავონდებ-ა მოეშვება. სისა თუ რამ არი შაკრული: ან ბოჭკა, ან ამბარი, გარეთ რო დარჩეი სიცხეზედა, ზალტეები დაფონდებიან (წილკ.).

დავორტნი-ს უხეიროდ გათლის; დაჭრის, დაჩეხავს. აი, ის ფიცრები დაფორტნა, ტახტს აკეთებს (ზერ.). **დავორტნილი**: შაკათი დაფორტნილი შემით მოვხარშეთ და არ უნდა გვეჭმია? (ზ. ხანდ.).

დავუზარაკდებ-ა იხ. დაბუზარაკდება.

დავუთფუთდებ-ა ძალიან გაცვდება, გაიცრიცება (ქსოვილი). დაფუთფუთდა ეს საბნის პირი და შაინც აღარ ვეშვები (ტყვ.). **დავუთფუთებულ**: ტანსაცმელი რო არი დამდნარი, საკერებელს ვეღარ იჭერს, დაფუთფუთებულია (ზ. ხანდ.). დაფუთფუთებული პერანგი მაცვია, შენ რა გენადვლება?! (კარ.); აგრეთვე ძეგ.

დავუცუნდებ-ა ძალიან დაძველდება, დაშლის პირას მივა (ჭურჭელი, ნაგებობა...); გაიცრიცება (ტანსაცმელი). ძაან დაფუცუნდა ე ჩვენი სათონეცა, თუ არ უპატრონეთ, სუ ერთია, დანგრევა

(წილკ.). რანაირ დაფუცუნებულა ეს კაბა! (ძეგ.); აგრეთვე სად.

დავუსვუსდებ-ა ძალიან დაძველდება, დაშლის პირას მივა; დაიფხენება. ეს სურა ისე დაფუხფუხდა, თუ ახალი არ ვიყიდე, ხელზე შემამაკვდება როდისმე (მერ.). **დავუსვუსვუსდებ**: კაკალი ძიენ დაგვიბერდა, დაგვიფუხფუხდა, მაგრამა კაი ჩრდილი რო აქ, იმიტვინ არა ვჭრით (მერ.). **დავუსვუსვუსდებულ**: ჩვენი მიწის გოროხი რო აიღო, დაფუხფუხებულია, იმიტომ რო მსუქანია (მერ.).

დავჟვილულ-ი რაშიც მურკლებია, დამურკლული. ფაფას რო აკეთებენ, შიგ რო დაფქვილულია და გარედან რო ცომია, ეგ არი დაფქვილულიცა და დამურკლულიცა (ქვეში).

დავჟაკუნებ-ს უთაებოლოდ, უსაქმოდ დადის, დაეხეტება. თელი დღე დაფჟაკუნებს (ძეგ.).

დავსავებულ-ი 1. გამხდარი. აღაშიანზეც ვიტყვით, დაფხავებულიაო, ძალიან რო არი გამხდარი (ძეგ.). 2. დაცხრილული (ტყვიით). ვესროლე, ბიჭო, ქორსა და დაფხავებული ჩამოვარდა საფანტისგანა! (დის.).

დაძანჩაპ-ს ჯოხით მავრად მოუჭერს, მოჭიმავს თოქს, მავთულს (შდრ. ქანჩი). დააწყოფ შეშებსა და დააქქანჩამ ღვედითა (ნოს.). ეს ხო დაქანჩა, შიგა რჩება ბანდუში თითონა წნელშია (ატ.). **დაძანჩულ**: დიდი ღვე-

ლებია და ზედ არი დაქანწული ფიტრები (ხოვ.); აგრეთვე თამ., ქვ. ჭ.

დაძარიძეობა-ს დადის, დაქრის უსაქმოდ. ტყუილა რო დადის ჩქარა-ჩქარა და საქმეს რო არ აკეთებს, დაქარიქურობსო (ქემ.). გორში რო იყო, კი არა ისწავლა რა, დაქარიქურობდა, ევ იყო (ტყვ.); აგრეთვე კარ.

დაძაჯაძე-ს იგივეა, რაც გა-მოქაჯავს. ფეხით დაწურულ ჭაჭას კიდე დაქაჯავდით ჭახრა-კითა, საქაჯავით (მეჯვრ.). ჭაჭას რო დაქაჯავთ, მერე აფენჩამთ (კულბ.). **დაძაჯაძე**: რაც და-იქაჯება, ის არის ნაქაჯი (ქორ.). **დაძაჯაძე**: საქაჯავში ჩაყრიდ-ნენ და დაქაჯავდნენ ყურძენსა; დაქაჯული ის იყო (ოდ.). **დაძა-ძაჯი**: რო დასწურამენ ყურძენ-სა, საქაჯავში ჩაჭყრიან დასაქა-ჯათა (ერედ.); აგრეთვე ოძ., სა-გურ.

დაძეჩერაობა-ს თავის ნება-ზე დადის, დანავარდობს, დათა-რეშობს. ი ძროხა ლამაზათ დაქე-ჩერაობდა ვენახში (ბიწმ.). თავის ნებაზე დაქეჩერაობს, არავის არა-ფრათ არ აგდებს (ძეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

დაძვერქვეტობა-ს დაფარ-ფატებს. „დაქვერქვეტობს“ — ფან-დალით რო დადის, ის არის (ქემ.).

დაძვირიითებულ-ი ხორხო-შელა, მარცვლოვანი (ერბო). ერ-ბოს რო კარქა ვადულებთ, იმავზე

ვიტყვიოთ, როგორი დაქვირიოთებუ-ლიაო (ლამ.).

დაძორწილდება-ა, **დაძორ-წილდება**-ა დაჩირქდება (ხიწვის, ეკლის გარშემო). ეკალი რო შე-გერჭობა, უნდა დაქორწილდეს და მეორე დღეს ამოიღო, ჩირქს ჩაი-ყენებს შიგა და ადვილად გამო-დის (ძეგ.). დაქორწინდება და ამოვა თითონა (საგურ.); აგრეთ-ვე ზ. ხანდ. სალ..

დაძუბავ-ს ჩაღის კონებს ერთმანეთზე მიაყულებს (გასაშ-რობად); უსაროდ დადგამს, და-აბულულებს (თივას). სიმინდს რო მოჭრიან, რამდენიმე კონას რო დადგამენ ერთათა წვერებითა, და-ქუბავენ (ჩუმათ.). **დაძუბავ**: და-ქუბვა იციან სიმინდის ჩაღისა, შეკონავენ, დააყენებენ, ერთმანეთ-ზე მიაყულებენ, რო ქარმა გაუა-როს, გაშრეს (ჩუმათ.). ჯოხს რო არ დაუსვამ, ისე დადგამ თივასა, დაქუბვა ქვია (ჩუმათ.). **დაძუ-ბული**: დაქუბული თივაი დით-ხანს თუ დატოვე, დალჭება (ჩუ-მათ.).

დაძუში-ს დაქრის, დანავარ-დობს. დაქუშის — ადამიანზე იტყ-ვიან, რო დაქრის ზეით და ქვეით, დადის, სადაც უნდა (თამ.). აქეთ-იქით დაქუშის მთელ დღესა, საქ-მეში მიცდება, იმისმა მზემა! (ტყვ.); აგრეთვე კარ.

დაძუშტუნება-ს იგივეა, რაც დაქუშის. ქარივით რო დაქ-შუტუნებს ადამიანი, იმას ეტყვი-ან, რას დაქუშისარ, რას დადისა-

რო (კარალ.). თელი დღე აქეთ-
იქით დაქშუტუნებს, ნეტა საქმე
არა აქს სახლში? (ტყვ.); აგრეთ-
ვე კარ.

დაღალბათივბულ-ი ღონე-
გამოღულეი, მოწყვეტილი. ისე
ვარ დაღალბათებული, მოთართუ-
ლი, მინდა საქმის გაკეთებაი და
თავი არა მაქ არაფრისაი (ხაშ.).

დაღალული მიწა მწირი
მიწა, რომელსაც ყოველ წელი-
წადს ამუშაებენ. ერთ წელი-
წად რო მოხნამდენ მიწასა, მეო-
რე წელიწად სამოვრათ დატო-
ვებდენ, თუ ზეღიზედ მოხნამდენ
და დათესამდენ, ის მიწა დაღა-
ლული იყო, კაი მოსავალს არ იძ-
ლეოდა (რუისი).

დაღამდა ნელი, ზანტი, ზო-
ზინა. დაღამდასა, ძალიან მძიმე
ადამიანი როა, დოდინა, იმაზე იტ-
ყვიან (ატ.). რა დაღამდაა, ქა, წა-
ველი წყალზე, ამუელი და ედ
ისევ სახსა აგვის (წილკ.). ე და-
ღამდა თუ გააგზავნე, გონია, იმ-
წრაფ არ მოგიტანოა პასუხი!
(წილკ.).

დაღანცალაობ-ს უსაქმუ-
რად დადის, დაეხეტება. გამოგზავ-
ნილები ყვევართ, მონაგარი უნდა
მიუტანოთ და ჩვენ კი დავღანცა-
ლაობთ (ნოს.).

დაღალაბ-ს აქა-იქ დაყრის,
გაფანტავს; გააცალკევებს. ეს ჩა-
ლა ვინ დაღალა? (ტყვ.). ეს წიგ-
ნები რო დაღალე და გაანებე თა-
ვი, ესე უნდა? (კარ.). **დაღალუ-**
ლი: აქ ამდენი ფიჩხია დაღალუ-

ლი და ეს ამოფს, ფიჩხი არა მაქ-
სო (ტყვ.).

დაღდაღანობ-ენ ხმამაღლა
ლაპარაკობენ, ყაყანებენ. თავ რო
მაიყრიან და ხმამაღლა ლაპარა-
კობენ ყველანი ერთათა, ვიტყვით,
დაღდაღანობენო (ერთაწმ.).

დაღდაღი (დაღდაღანი)
ბააქმთ ხმამაღლა ლაპარაკო-
ბენ. მეტი საქმე რო არა აქვთ,
დგანან და დაღდაღი გააქვთ, სუ-
ლა (ტირძ.). შეიყრიან ხომე სა-
ნასირეზე თავსა და დაღდაღანი
გააქვთ (კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

დაღდაღინა უღვათ იგი-
ვეა, რაც დაღდაღი, დაღდაღ-
ანი გააქვთ. რა იყო გუშინ,
რა დაღდაღინა ეღვათ თქვენ კა-
რებზედა? (იგ.). რო ანახო, წყა-
როზე სუ დაღდაღინა უღვათ ხალ-
ხსა, ი ქალი რაღაც მაიტაცეა,
იმაზედა (წილკ.).

დაღღეღეღეღე-ს უაზროდ,
უმიზნოდ დადის, დაყიალებს. რო
გამოიბლიჩება, აიღეფს თავსა და
დაღღეღეღეფს, ხან ვის მიადგება,
ხან ვისა (მერ.). რას დაღღეღე-
ღეფ, კაცო, დაწე და დაიძინე, რო-
გორც დაღიე, ისე მოინელე კი-
დეცა! (ერედ.); აგრეთვე ნოს., სა-
გურ.

დაღღეღეღე-ს დაჭმუჭნის; დაანა-
ოჭებს. როგორ დაუღეღეღეღე დაღა-
შენსა შენი კაბაი! (ატ.). **დაღღეღე-**
ჭეღეღე: როგორ დაღეღეღეღე სახე, რა-
ღასა აგავ, როგორ დაბერდა! (სა-
კორ.). **დაღღეღეღეღე**: ისეთი და-
ღეღეღეღე კაბით იყო გამოსული-

ფერიცვალობასა იმოდენა ხალხ-
შია, ველარ გაიუთოვა?! (რუისი).

დაღმკედავ-ს ღვედს გამოს-
დებს. საუღლესთან არის ცანდი,
რო ხარები არ დაღვედოს მოტ-
რიალებში, ღვედი იმას უჭირავს
(მჭად.). **დაიღვედა**: ფეხს
რო ჩაყოფს ღვედშია საქონელი,
იმაზე ვიტყვი, დაიღვედაო (იგ.).
დაღმკედა: ხვნის ღროს მოსაქ-
ცეში იცის ხარის დაღვედა (დ.
თონ.).

დაღვინებულ-ი ჭკუადამჯ-
დარი, დაღინჯებული. დაჯოშილი
კაცი რო არი უკვე, ხნიერი და
ჭკუადამჯდარი, იმაზე გვითქვამ,
დაღვინებული კაციო (არად.);
აგრეთვე კავთ.

დაღივლივებ-ს უღონოდ და-
დის; ღონილებს; ძლივს არსე-
ბობს. ჩვენი წიწილები ძლივს
დაღივლივებენ (კარად.). ერთი
ბიჭილა დაღივლივებს მთელ გეარ-
შია (ტყვ.).

დაღინდილობ-ს ვაჭირვე-
ბით, უღონოდ დადის. ავათ ვიყა-
ვი და საცოდავად დაღინდილობ-
დი გზაზედა (ქორ.).

დაღირსებულ-ი დანატრე-
ბული. დაღირსებული ვაარ, რო
არაფერი არა მტკიოდეს (საგურ.).
მამა დიდხანია არ უნახავს ბალ-
ღსა, დაღირსებული არი მამი ნა-
ხვასა (საგურ.).

დაღიციცივებ-ს უთავბო-
ლოდ, უმიზნოდ დადის (შდრ.
ღიციცივი). რაღაა დაღიციცივს

ნეტა, მოიდგა, ღვეგლო თავი
ოხერ სახშია (წილკ.).

დაღიჭაჭაბულ-ი იგივეა,
რაც დაჭიჭაღვებული (იხ.
დაიჭიჭაღვებს). ეხლანდელმა ქა-
ლებმა იციან, სუ დაღიჭაჭაბუ-
ლები დადიან შინა, გინდა ზამ-
თარი იყვია, გინდა ზაფხული, არც
სიცივე აშინეფთ და არც სირცხვი-
ლი ატანთ ძალასა (წილკ.). ე
დაღიჭაჭაბული რო გამობძანე-
ბულხარ გარეთა, არა გცივა მა-
ინცა? (წილკ.).

დაღლილი წყალი შორი-
დან მომდინარე (მდინარის...) წყა-
ლი. ესა, იცი, როგორი დაღლილი
წყალია, ამი დაღვეა როგორ იქ-
ნება?! (ქვ. ჭ.).

დაღოღნი-ს ღრძილებით და-
ღვეჯავს და შეჭამს (უკბილო ადა-
მიანი). მჭადი ყუა მოუტეხა ძა-
ლუამ ე ბაღღსა და ევა დაღოღ-
ნა, მშვენიერათა (წილკ.).

დაღოჯავ-ს ორივე ხელს
შემოაჭდობს; დაეჭიდება. ორივე
ხელს რო მოხვევ რასმე, დაღო-
ჯაო, იტყვიან (მეჯერ.). **დაემღო-**
ჯება: ერთი გოგო ორ ბიჭ უყ-
ვარდა, მოდდიოდათ მალი-მალ
ჩხუბი, დეედოჯებოდენ ერთმანეთ-
სა და ძლივ აშველებდა ხალხი
(მერ.). **დაიღოჯებინან**: დავი-
ლოჯეთ და წაეაქციე (ბრ.). **და-**
ღოჯილი: რო დაეჭიდებიან და
ჩაშვიდებენ ხელსა მაგრაათა, იტ-
ყვიან, დაღოჯილები არიანო
(არად.).

დაღრუბულ-ი დაბურუ-

ლი. შენი ფანერა კრიალაა, ჩემი დაღრუბლულია (ზერ.).

დაღურღუტებულ-ი თავია-ღუნული, ქვეშ-ქვეშად მაცქერალი. როგორ დაღურღუტებული დაღისო, კაი აღამიანზე არ იტყვიან მაგასა (ატ.).

დაღუტნი-ს ადვილ-ადვილ გამოჭამს. როგორ დაღუტნიაჭიას პამიდერი ჩითილი (არად.). **დააღუტნი**ნებს: რად დააღუტნინე ლობიო ღორსა? (იკ.).

დაღუღულ-ი დაღონებული; მობუზული. რა დაღუღულები დაღიან შენი წიწილები?! (ძეგ.). ნეტა რამ მოუკლა ეგე გული, როსუ დაღუღული დაღიამ! (წილკ.); აგრეთვე იკ., საგურ.

დაჰანტალმ-ს 1. ძლივს დაღის. ძალა არაფერში აქ ი ბავშვსა, დაჰანტალმებს (გარიყ.). 2. დაეხეტება. თელი ღღე რო ეგრე დაჰანტალმეფ, საქმე არა გაქს სახში?! (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

დაჰატღმ-ა დაობდება (შდრ. ყატი). წაბლი მეც შეეინახეი, მაშინთვე არა უჭირდა, მაგრამა მერე დაჰატღა (ხაშ.).

დაჰერყიტმ-ს დაწერჩეტებს. ბატივით რო დაყერყიტებს უაზროთა, ეგ არის ყერყეტი (კარალ.); აგრეთვე ტყვ.

დაჰმ-ი იდაყვი. ფეხი საკეცი აქვიან მუხლსა და ხელი საკეცი-დაყვსა (წილკ.). რა იყო, რა მუჯღუგუნს იკვრენიები, დაყვს რას შირტყამ ჩუმათა (ოდ.); აგრეთვე იკ., საგურ.

დაჰმერამ-ს თავსა და ბოლოს წააგლეჯს (პურის თავთავს). პურს დაყვერამ: თავთავს თავშიც მოაგლეჯ, ბოლოშიაც, გაფშენი და თავანკარი პური დარჩება (ტანძ.) **დაჰმერულ**ი: დაყვერული პურის თავთავს გაღუშენიან, თავანკარი პური დარჩება, იმას თესამენ და კაი პური მოღის (ტანძ.).

დაჰმენდა დაღონება, გარინდება. ამის თავს რაღაც ამბავია, ემან ესეთი დაყმენდა როღის იცოდა (ტყვ.). **დაჰმენდილი**: დაყურსებული, დაყმენდილი ერთია, დარღიანზე ითქმის ეგა და ავანტყოფზე (ატ.). დაყმენდილია ი კაცი სუ ერთავათა (ძეგ.). ეს ძროხა რაღაც დაყმენდილია, სო არაფერი ჩააყოლა? (ტყვ.).

დაჰუთურამღმ-ა მოიწყენს, დაღონდება. რაც გოგო გაათხუა, ეგრე დაყუთურავდა, ძიენ უყვარდა და ვერა ძძლეფს (მერ.). სიბერეში რო შევიდა ჩიტოი, დაყუთურავდა, აღარაფერი აღარ ახარებდა, ეშინოდა, არ მოეკედეო (თამ.). **დაჰუთურამ**ღმული: ექათამი რაღაც დაყუთურავებული ზის და ნეტა ავათ სო არ არი? (მერ.). ზაქები უნდა დარბოდენსულა, ესენი კი სუ დაყუთურავებულები არიან (ღის.).

დაჰუნცულარბ-ს დაღის და ლაზღანდარაობს. ხან აქეთ დაყუნცულაოფ, ხან იქითა (ქიწს.); აგრეთვე კარალ., ტყვ.

დაჰურსღმ-ა დაღონდება,

მოიწყენს. რაც ბავშვი წაიყვანეს, დაეყურსდი, აღარაფერი აღარ მახარეფს (მერ.). დილით ყველა სამუშაოზე გაიკრიფება ხომე და სიმარტოვითა მეც დაეყურსდები ხომე (მერ.). **დაძურსება:** საქონელმაც იცის დაყურსებაი და აღამიანმაც (ზ. ხანდ.). **დაძურსებაბული, დაძურსებული:** ნეტა ე ქათამი რათ არი დაყურსებული, ჭირი ხო არ შეხვდა? (ატ.). ობოლივითა ზიის დაყურსული, დაღონებული (ქვეში).

დაშანშხლული-ი მზით დამწვარი, გაშავებული. **დაშანშხლული** ის არი, მზე რო მოგეკიდება, რო გაიშუშხები კარქა მაგრათა (კარალ.).

დაშიშავ-ს დატუქსავს; დააშინებს. პატარაობიდანვე თუ არ დააშიშე ბაღლი, მერე ძნელიდაა იმი დაჭერა (წილკ.). **დაშიშავ:** დაშიშვა ის არი, რო დააშინეფ ბაღლსა ცემით იქნება, თუ დატევითა (წილკ.). **დაშიშული:** ეგე აყავ ბაღლები დაშიშული, რო უიმისოთ არ შუძლიანთ შკაპი კარები გააღონ (წილკ.).

დაშორდაშორებით შორიშორს. დაშორდაშორებით დავრგეო, ვახზე ვიტყვით, პამიდორზე და სუყველაფერზეც, რასაც შორშორ დარგამ (იკ.); აგრეთვე ატ.

დაშრებილი-ი მარცვლის დასრულებამდე გამხმარი (ლობიო, პური, სიმინდი), აოდეილი. დაშრებილი ის არი, მოსვლა რო დააკლდება მარცვალსა, მზე აასწ-

რაფებს, აიშრიტება (საღ.); აგრეთვე ტყვ.

დაშულოებული-ი შულოდ ამოხვეული (ძაფი). შაღის ძაფი შრალი უნდოდა, დაშულოებული, გირვანქას ერთ შულოთ ვაკეთებდით (ბაზ.).

დაშხამული-ი იგივეა, რაც დაშხამაკული (იხ. დაშხამაკეს). რა დრო მაგი დაკრეფაა, დაშხამულია, ან რა გემო ექნება, ან რა ღვინო დადგება მაგისი? (კავთ.). ისეთი გოგუები ჰყავ, დაშხამულები, რა დაათხოვეფთ მაგათა! (კავთ.).

დაშხმპილი-ი ძირს დახრილი (თავთაეები). ძნა ფთამოქცეულია, თავთავი აქს დაშხმპილი, იმას გინდა წელიწადი იყოს, წყალი არ გაუვლის (მჭად.).

დაშხმპავ-ს გარეკავს, გააფრთხობს. ბაღიდან წიწილები დაშხმპე! (ახალშ.).

დაშხმპაპავ-ს 1. მომწვანომოშავო ფერს მისცემს (შდრ. შხმპაკი). დააწყველა ღმერთმა, დედ-მამა რა კარქები არიან და ე შეილი რამ დაშხმპაკა? (მერ.). **დაიშხმპაპება:** მზეზე ნუ დაიშხმპაპებით, მოიხვიეთ რამეი! (ტყვ.). **დაშხმპაპული:** ისეა თინიკო დაშხმპაკული, რომა მაგას არ ეტყობა, თუ ასაკში შესული ქალია (მერ.). 2. დაშხმპაპული უმწიფარი, მწვანე, უგემური (ხილი...), რაც ბაზარში ვერ გეყვიდნა, დაშხმპაკული ხილი მაპიტანა ერთ კილომდინა (მერ.).

დაშხმაკული პამიდვრები დაუკრეფია (კარალ.).

დაჩმრკნი-ს თოხით გააფხვიერებს (ნათესს...). სიმინდს რო დავთესამთ, მერე დაჩერკნით (ქორ.). **დაჩმრკნება**: შეყელა რო მორჩება, ვენახი უნდა დაჩერკნოს თოხით, ხელახლა უნდა გაფხვიერდეს მიწაი (ქემ.). **დაჩმრკნილი**: ერთ წელს დაამბარამ, მეორე წელიწადს შეიძლება მარტო დაჩერკნო, მაგრამა კი არ მოვა კაი მოსავალი დაჩერკნილში, და! (კარალ.); აგრეთვე დის., ტყვ.

დაჩმჩაპ-ს დაარხევს (თუთას). პირველათ დაჩერჩეთ თუთა და არ არი ტკბილი (საგურ.). **დააჩმჩაპ**: მოიდა, თუთა მაინც დაუჩერე ე ღორსა, მოკვდა მთელი დღე მშიერი! (ბიწმ.). **დააჩმჩინებ**: ვის უნდა დაჩერჩინოთ თუთა? (ბიწმ.).

დაჩმსილი-ი ორივე ფეხით კოჭლი. ორივე ფეხით კოჭლი რო არი ადამიანი და სიარული დროსა გადადის და გადმოდის, შედაჩეხილოო, ეტყვიან, რო გაბრაზდებიან რამეზედა (ბროწლ.). დაჩეხილი ვოგო რო კყამდა, ის გაუთხუბიათ (ტყვ.). კილკას სიძე თუ დაჩეხილია, ფეხმართლებს არა სჯობიან, აი! (კარალ.); აგრეთვე ახალშ., ტყვ.

დაჩინჩხვლაპ-ს შეუჩერხუერებს. როცა ახალწელიწადი იყო, დაჩინჩხვლამდით ცეცხლსა ჯოხითა, რო ნაპერწყლები გააცვივ-

ნიყო, ვითომ ამტელი ცხვარი გვეყოლებო, ამტელი საქონელიო (ბაზ.).

დაჩლქჩაპ-ს დაგლეჯს, დაჯიჯენის; დახევს, გაცვეთს. მანქანა რო დეეჯახება ადამიანსა, დაჩლქჩაპს (კარალ.). **დააჩლქჩაპ**: ხელი თუ მოგვეა მა მაშინაში, სუ დაგიჩლქჩაპს (კარალ.). **დააჩლქჩაპ**: ხორც რო დაფქვაე და კარქა რო არ დაიფქვება, დაჩლქჩება (ტყვ.). **დააჩლქჩილი**: სიმინდები სუ დაჩლქჩილია სეტყვისაგანა (თამ.). ჩემი კაბა სუ დაჩლქჩილია (ქორ.).

დაჩორბაპ-ს ურქენს. ძროხამ ტასოს ბავშვი დაჩორგა (კავთ.).

დაჩუღაპ-ს დაჩურთავს, დაგმანავს, დაათბუნებს. ზამთარში სანათურს დაჩურულამთ ზოლმე, რო ბოსელში სიცივე არ გადავიდეს (ქორ.). რა დაგიჩულიათ ე კარებები, გააღეთ, რო პატარა აერი შამოიდეა! (წილკ.). **დააჩუღაპ**: დაჩურულა ქვეერი და გასკდებოდა, მა რა მოუვიდოდა? (დის.). **დასაჩუღაპ**: ე ცომი დასაჩული დამჩენია და რაღა მეშველება, რო წორო-წორო წამივიდეს (მერ.); აგრეთვე ატ., ბროწლ., თამ., ტყვ., ქვეში., ძეგ.

დაცეცქვაპ-ს დანაყავს, დაჩერქვაავს. ნიორი იქნება, ნიგოზი, მარილი თუ, რაც იქნება, რასაც დანაყვა უნდა, დაცეცქვაამენ (ერთაწმ.); აგრეთვე კავთ.

დაცოტაპ-ა დაპატარავ-

დება (შდრ. ცოტა). რო გახდა, როგორ დაცოტავდა ე ხაწყალი (თამ.).

დაცხარდებ-ა დაჯდომის დრო მოუვა (აკრუხებულ დედალს). მალე დაცხარდება და დავსეამ! (ძეგ.). **დაცხარებულნი:** არ არი დაცხარებული, ჯერ არ არი დასაჯდომი (ძეგ.).

დაძაბრავ-ს ხარბად დალევს, გამოიწაფავს. ავიტანთ წყალსა, მაგრა ხალხი სუ ერთ წუთში დაძაგრამენ (ვარ.); აგრეთვე ბროწლ., ძეგ.

დაძახნილ-ი ნადი, მამითადი. როცა აღამიანსა ბევრი საქმე აქ და მარტოხელაა, შეიძირეფს მეზობლეფსა, ამხანაგეფსა და მოიხმარეფს საქმეში, კარქ სადილსაც გაუმართამს, ეგრე მიშველებასა დაძახილს ეტყვიან (კოდ.). ეტყობა ჭრიჭინასა დაძახილი აქ, ბიჭეფს მოეყარათ თავი ბარებითა იმათ კარებზე (კოდ.); აგრეთვე იკ.

დაძენძილ-ი ძალიან მსხმოიარე, დახუნძლული (ხეხილი). დაძენძილი ძქვიან ძაან მსხმოიარე ვაშლსა, მსხალსა თუ ატამსა, ეგე ასხიათ ხომე ზოგჯერა, რო სუ კუნწულ-კუნწულა აქ ჩამოკიდებული (წილკ.). ეგე ასხია წრეულ ჩვენ მსხლებსა, რო სუ დაძენძილები დგანან (წილკ.).

დაძირავ-ს ძირად, ზვინად დადგამს (ძნას, თივას). რამტენიმე ფეხს მიიტანდენ და ძირებათ დადგამდენ, „დაეძირეო“— ეიტყო-

დით (ძეგ.). ე თივა თუ არ დაეძირე, დაგიწვიშავს, დაგიღებება (ბიწმ.). **დაძირულნი:** თივა თუ კარქაა დაძირული, წყალი ვერ ჩაატანს (ბიწმ.); აგრეთვე გარიყ., ზ. ხანდ.

დაძმორდებ-ა, **დაძმორ-**დებ-ა დაძველდება, ლორწოს გაიკეთეფს (ხორცი). ლორწო რო გაუწნდება ხორცსა, იტყვიან, დაძმორდა ხორციო (ბროწლ.). ხორცი რო დაძმორდება ცოტათი, მემრე ველარ დავაკარეფ პირსა (წილკ.). **დაძმორმდებ-**ა: ერთი ბარკალი ხორცი დაგვიძმორმდა და თვეღორიანთ ბაღლებმა ეგე გემრივლათ შაჭამეფ, როგორც ახალი ხორცი (წილკ.).

დაძმორწილ-ი ძალიან მსხმოიარე, დახუნძლული. სხვიმის სუ დაძმორწილი ყოფილა ხეხილი, წრეულ ნაკლებათ ასხია (ბროწლ.). დაძმორწილია იქაობა, სუ დაძმორწილებულია მთელ ბაღში (მეჯერ.); აგრეთვე ტყე.

დაძუნძრუსებ-ს მძიმედ დადის, დაბაჯბაჯებს (შდრ. ძუნძრუსა). დაბალი, სქელი ქალი დაძუნძრუსებს და დადის (ბროწლ.). სუქანი ბავშვი როა, დაძუნძრუსებს ისე, იმას ეტყვიან ჩუნჩრუსასა (ერედ.).

დაწბოლდებ-ა 1. ლორწოს მოიკიდებს ძველი პროდუქტი. ხორც რო მარილი არ აყრია, ან სიცხეა, ანა, დაწბოლდება (ძლევიჯ.). 2. **დაწფბოლდებ-**ა: ლორწოვანი სითხე ჩაუდგება ჭრილობაში. გაჭრილი რო ექნე-

ბა და დიდხანს გასტანს, იტყვიან, დაუწბოლდაო, წბოლი აქ გაჭრილშიო (წყ.).

დაწინაწება ზოგ საბავშვო თამაშში: გამარჯვებული მოთამაშის მიერ დამარცხებულის დასჯა. დაწინაწება ის არი, რომა, ვინც აჯობებს, ის აეკიდება ნაჯობნსა, ნაჯობნმა უნდა ირბინოს და ამოუსუნთქებლივ იძახოს: „აწიკწიკე, წურმანიკე, წურბელა და წუუ!“ (ხც.).

დაწიღდება-ა ობი მოეკიდება, აშმორდება. წვიმა ჩასულა საბძელშია და ერთი ტაჭკა ბზე სუ დაწიღებულა (წილკ.). **დაწიღებულნი**: დაწიღებული ფქვილი საჭმელათ აღარ გამოდგება იმიოთინა, რო სუ შმორი სუნი და გემო ექნება (წილკ.). დაწიღებულ თივასა ან თუ ბზესა საქონელი აღარ მიუდგება (წილკ.).

დაწლაკმბულ-ი დამლაშებული, დამჟავებული. მწნილი დაწლაკებული რას ვარგა! (ქემ.).

დაწრაპნი-ს ზედმეტად დაგრებს, დაძახავს. ძაან არ დაწრაპნო, ისე გადათართე! (ძეგ.). **დაწრაპნება**: ძაან რო დაიძახა, დაიწრაპნაო, ვიტყოდით (საგურ.). **დაწრაპნა**: დაძახვა არა გცოდნია შენა ნართისაი, ეგე დაწრაპნა გაგონილა? (ერთაწმ.). **დაწრაპნილი**: ძაან დაწრაპნილი მომივიდა და თუ არ დავთართე, ხმელი თათმანი გამამივა (კავთ.).

დაწრისაპ-ს ძალიან დაგრებს. რო დაწრისო, რო გაღიხვიო ხელ-

ზე, არ გაიხწყლება, ძარღვი აქ (იკ.). **დაწრისპა**: ძალიან რო დაიგრისება, გინდა ერთი წვერი იყოს, გინდა ორი-სამი, დაწრისპა ის არი (საგურ.). **დაწრისპილი**: ეგე დაწრისილი ძაფისა რა წინდები უნდა გამოიღე ნეტაი? (წილკ.).

დაწვიმ-დაბაღებიდან თა-ვიდან, გაჩენის დროიდან, ათადან-ბაბადან. ეს ქვეყანა დაწვიმ-დაბაღებიდან ესე ყოფილა და ესლა უნდა გამოცვალოს? (კავთ.); აგრეთვე ქორ., რუისი.

დაძანჭახსაღებ-ა ძალიან დასველდება. რო არ წაიხულიყავ, ხუ ეგე არ დაძანჭახსაღებოდი (წილკ.).

დაძიღვინობ-ს დადის და მზიარულობს, დროს ატარებს. ეგ ისე დაძიღვინოფს აქეთ-იქითა, რო ნახე, თუ თავი არ წააწყვიტოძ სადმე (წილკ.).

დაძანება-ა დაილეკავს, დაწმინდადება, დაწმდება. კარაკს აადულამ, დაჭკნება (ტანძ.).

დაძჟვლიქმპ-ს დასრესს, დაჭყლელტს. ვარდის ფურცელს რო შაქარს დააყრიან, ხელით დასჭყლელმამენ, დასერემამენ თანა (ტყე.). ხილს რო ჩაყვრით საარაყეთა, უნდა დაჭყვლიმით და ისე ჩაყვართ (ძეგ.); აგრეთვე კავთ., კარალ., ტირძ.

დაძჟლურტაპ-ს 1. ბევრს დალევს (ჩვეულებრივ, სასმელს). რო დალევს ბევრსა ადამიანი სასმელსა, იტყვიან, დაჭყლურტა და-

გამოთვრაო (ქვ. ჭ.). **დაატყ-**
ლურტულებს: ერთი დამატყლურ-
ტე წყალი (თამ.). დაატყლურტე,
მა კვახივით გასახეთქსა, მაგასა!
(ტყვ.). 2. **დაატყლურტულ**ი
ნასვამი. დაატყლურტული როცა
ხარ, ბავშვთან ნუ მიდიხარ! (ტყვ.).
აგრეთვე ბროწლ., კარალ.

დახაპსაპდებ-ა 1. ძალიან
დამკვლდება, გაცვდება, გაიცრი-
ცება. ერთი მოსახვევი მქონდა,
სუ თავზე მეკრა და ისე დახავე-
ხავდა, რო გაგეწია, იმ წუთას
გაიფხრიწებოდა (მერ.). მთელი
დღე მზე ადგია ამ ფარდფესა და
იმიტეინ დახავეხავდა ეგრე მალე
(მერ.). **დახაპსაპდებულ**ი: ისეა
ჩემი ფეჩი ჟანგისაგან დახავეხა-
ვებული, რო ცოტა მძიმე ქვაბი
რო დავდგა, მაშინვე ჩაწეება
(მერ.). დახავეხავებული ყავარი
ხურამს მაგ ჩალანგარა სახსა და
იმიტეინ ჩასდის წვეთი (მერ.).
2. **დახაპსაპდებულ**ი ძალიან
გამხდარი. გოგოები ისეთები არი-
ან, რო სუ დახავეხავებულები
(ძეგ.).

დახალდებ-ა გახმება, დაჭკ-
ნება. დაუთესე ლობიოი და წვიმა
არ მოვიდა, გადაკირულივით არი,
ვინ იცის, კიდევ დახალდა (ოდ.).
დახალდებ: დახალეებით კი არ
დახალდება, მაგრამა უჭირს, მზე-
ზე რასაც დაჰყრი (ოდ.). **დახა-**
ლდებული: რაღაცნაირი პურია,
თითქო დახალეებულია (იკ.).

დახანულდებ-ა რძის მო-
ზიარე, ხანული გახდება ვისიმე.

ჩვენა დავხანულდებოდით ხომე,
ერთიმეორეს დავახსესხებდით რძე-
სა: ერთი კვირა ერთი უზიღამ-
დით, მეორე კვირას — მეორეი
(ხც.). **დაუხანულდებ:** უნდა
ვინმეს დავუხანულდე, თორე მარ-
ტო ჩემი რძით რას უნდა გავხდე
(ხანდ.); აგრეთვე ერთაწმ., ერედ.,
ოდ.

დახანდულულ-ი დამწვარი,
დაშუშხული (მზისგან). აღარც
სახეს უფრთხილდება, აღარც იც-
მევს, აღარც იხურამს, დახანდ-
ლული დადის (კარალ.); აგრეთვე
ტყვ.

დახასხასებულ-ი წმინდა,
სუფთა, კრიალა. სუ დახასხასე-
ბული ერბო ჩავაბარე და ძირში
ხაჭო იყოვო (ტყვ.). ორი იარში-
კი დახასხასებული ვაშლი ჩაუ-
ტანე, მეტი რა უნდოდათ?
(კარალ.).

დახაჟრაპ-ს დაიკავენს, მო-
აცდენს (ადგილს...). რაზე დახაფ-
რა ამოდელა ადგილი, კიტრი და-
თესასა სიმინდი დამეთესა აზ-
რივ! (ტყვ.). **დახაპსაპდებულ:**
ეს ამოდენა ადგილი რაზე და-
ახაფრინე გოგრასა? (წე.). **და-**
ხაპსაპდებული: დახაფრულია აქაო-
ბაი, აგურით არი გამსებული
(ერედ.).

დახაშულდებ-ა 1. დახსენებულ-
ბა, დაავადმყოფდება. როცა მო-
ზარდია საქონელი, მაშინ უნდათ
კარგი ჭამა, თორე დახაშულდებიან.
2. **დახაშულდებულ**ი დაფუტუ-
როებული, დამჰალი. შეხედამ, ფი-

ჭვია, ნაძვია, გარედან საღია და შიგნიდან დახაშლებულია (ზ. ხანდ.).

დახაშმულ-ი შავ-ყვითლად მზემოკიდებული (აღამიანი). მწვანე ბავშვს რომ მზე მოეკიდება, იმაზე იტყვიან ხოლმე, დახაშმულიაო (კარალ.). დახაშმულები დაუღის ბავშვები, ვითომ მასწავლებლის შვილები არიან კიდეცა! (ტყვ.).

დასდი-ს იგივეა, რაც ამოხდიხ. ცომიანი ხელები მქონდა, პური დაეხადე და ეგრევე წავედი (ბიწმ.).

დასელვილ-ი კარგად დახელილი. აალაგებს იმ თიხასა და ხელვილს, შემდეგ შეუდგება მუშაობას (მეჯვრ.).

დასპარსპარება გასუფთავება, გაწმენდა (ხორბლისა...). დასვარხვარება არი ხორბლის გასუფთავება ბზისა და მიწისაგან (ახალშ.).

დასკეულ-ი ოთხმხრივ აღმართული, ოთხივე მხრიდან შეკრული (სახურავი). ჩვეულებრივ, სახურავი ორ მხარეს ხომ არის დაქანებული და თუ იქითა და აქეთაცა აქს, მაშინ იმას ჰქვია დახვეული (საშაბ.). როცა სახურავს იქით-აქეთ საქარე აქს, იმას დახვეული აღარ ეთქმის (ბაზ.).

დასპრეუს, **დასპრიშაპ**-ს დააქუცმაცებს, ხერიშად აქცევს (მარილს). დიდი ნატეხი რო არი, იმას რო დაეამტერეთ, დასაფქველათ რო გავამზადებთ, ვიტყ-

ვით, დახვერიშე მარილიო (ქემ.). ერთი კვირაა, მარილი დახვერიშე და ველარ მიუბრუნდი, რო დამეფქო (წილკ.).

დასიშაპ-ს ხიფად, შულოდ ამოახვევს (ძაფს). ეს ძაფი კი კარგათ დაგიხიფნია! (ბიწმ.). **დასიშაპ**: დახიფვას ეძახიან, შულოებად რო ამოახვევენ (ბიწმ.).

დასიჭვა (კედლის პირის) მოსწორება ხიჭის (ღორღის, ხურდა ქვის) მოყრით. კედლის დახიჭვა არი, როცა დულაბს დაასხამს, უნდა დააყაროს წვრილი ხიჭი (ბაზ.).

დასლაბურთას ათამაშებს სცემს. დასლაბურთა უნდა გათამაშოო, ეტყვი ბავშვსა, რო საცემრათ გინდა (ტირძ.); აგრეთვე ატ.

დასნიანებულ-ი დიდი ხნისა, ბებერი. კაკალს ახალგაზრდას ფერი არა აქს, ძალიან დასნიანებულს საუკეთესო ფერი აქს (მერ.).

დასურბაპ-ს 1. გროვებად დააწყობს. ვაზს სარი გამოვუყარე და დახურგე (ნიქ.). **დასურბაპ**: სიმინდს რო მოჭრიან და შეკრამენ კონებათ, დადგამენ სამეულებათ და ათეულებათ, ეგ არის დახურგვა (ქორ.). 2. **დასურბულ**ი ძალიან მოსხმული. ხეხილს რო ძალიან ასხია, იმას იტყვიან, დახურგულიაო (საკორ.). ხო ველარა ვხედამ, მზე მიდგომიყო ი დამასხსა, უი, როგორ დახურგულია-მეთქი, მე მეგონა, ესხა (საკორ.).

დასუსსუსებ-ს მოკლე ნაბიჯით, სწრაფად დადის. მოკლე ნაბიჯებით რო დადია და ჩქარა-ჩქარა, დახუსხუსეფს (იგ.). პატარა ბაღღზედა ან იმას ვიტყვით — დაცქრიაღეფსო, ან კიდევ — დახუსხუსეფსო (ლამ.).

დაჯაფულ-ი ჯაფით ღონე-გამოლეული. ადამიანი რო ბევრ საქმეს აკეთეფს და დაუღონოვდება, ის არი დაჯაფული (ქორ.). სუ მკლავები მტკივია, დაჯაფული ვარ, აბა, რა ვარ? (ქორ.).

დაჯაყულ-ი შუბლშეკრული, მოღუშული. როცა ადამიანს აწუნეფს რამე, დარდი აქ, ან გაბრაზებულია, შუბლს შაიკრამს, დაბღვერილი დადის, იტყვიან, დაჯაყულიაო (კავთ.).

დაჯგვლემამს-ს დაბლიკენის, უხეშად დანქმეტს. ისე უყვარს ბავშვები იმასა, სუ დაჯგვლემამს სომე (ერედ.).

დაჯბბანე იტყვიან იმაზე, ვისაც სხვისი ხელით სწევია საქმის გაკეთება. იმას ისეთი დაჯბბანე რძალი ჰყავ, რო იმისი პატრონი საღ წაუა! (კავთ.).

დაჯენჯამს-ს 1. დაგლეჯს, დამიძენის. დაიცა, ბაღლო, თუ ჩენი ძაღლი თქვენ ძაღლ არ დაჯენჯავს ერთი მაგრა, ნახამ! (წილკ.). **დაჯენჯილი:** თელი უბნი ძაღლები სუ დაჯენჯილები აყავ ჩვენ ბოღრასა (წილკ.); აგრეთვე ბროწლ. 2. **დაჯენჯამს**ს ნაყვავილარს დააჩნევს, დაუკენკავს. ყვაილით რო გახდება კაცი

ავათა და მაიხლია, ი ყვაილი დაუჯენჯამს სახესა (წილკ.). **დაჯენჯინემბს:** ემ დროში რო დედამ შვილი ეგე დააჯენჯინოი ყვაილსა, მოსაკლავი არ არი? სუ კარდაკარ დადიან ასაცრელათა (წილკ.). **დაჯენჯილი:** ყვაილისაგანა სახე რო აქ დაკენკილი, დაჯენჯილს იმას ვეძახით (ტირძ.).

დაჯერგნილ-ი დატკეპნილი, დახეპილი. თოხი მომიტა, იმითი მოფეხოტნი, თორემ დაჯერგნილია (თამ.).

დაჯორჯილ-ი შესიებული; დაჯორჯებული. უკვე დაჯორჯილია, იტყვიან, რო გაღივდება და გაიბერება, გამსხვილდება თესლი (ზერ.). თავპირი აქ დაჯორჯილი! (ზერ.).

დაჯოშდებ-ა იხ. დაიჯოშებ ა.

დგარადგურ-ი ბრავაბრუგი; ბავაბუგი. ჩქარა-ჩქარა რო დადიან და ფეხეფს აბრახუნებენ სიარულში, იტყვიან, როგორ დადიხარ, რადგარადგური გაგიდისო (ტირძ.). დამადე გულზე ხელი, სუ დგარადგური გააქ (კარალ.).

დედაილა ზედმიწევნით დედის მსგავსი (გარეგნობით, ხასიათით). შდრ. მამაილა. ჩონგური ვთხოვე და არ მამცა მა დედაილა-მა (ლამ.). ე გოგო სუ დედაილაა, ეგრე კაპასია მაგი დედაცა (კავთ.); აგრეთვე ატ., ერედ., საგურ., წილკ.

დედაკმდარა უღედოდ შემ-

დგარი (მაწონი). აღუღებულ რძეს დადგამენ, დედას არ უზამენ, შე-
მკავედება, შედგება, ის არი დედა-
კვდარა მაწონი; კარაქი ამოდის
უფრო მეტი (ქემ.). როცა არ გვე-
ჩქარება ზაფხულშია, დედაკვდარა
მაწონს შევაღებებთ ხომე (ტირძ.);
აგრეთვე ატ., ძეგ.

დედა კიტრი სათესლე კიტ-
რი. სათესლე კიტრათ რო დატო-
ვებენ, დიდი კიტრი არი, დაყვი-
თლდება, კარქა დამწიფდება და
თესლიც დაუსრულდება, დედა
კიტრი ის არი (ტირძ.); აგრეთვე
ატ., ბრ., მეჯვრ.

დედალი სე გლუვი, ურიკო
ხე (ტანძ.).

დედამთილა პატარა გოგო,
რომელიც დიდივით იქცევა. ზო-
გი ისეთი მორბეღია, ყველაფერ
დიდივით გააკეთებს, ლაპარაკიც
ისეთი აქ, გეგონება, დიდი ლაპა-
რაკოფსო, იმას ეტყვიან დედამთი-
ლასა (კავთ.). აბა, დედამთილა,
ერთი შენებურათ დატრიალდი!
(ტყვ.); აგრეთვე ატ.

დედამიწის ნაღველა ბა-
ლახი ერთგვარი. დედამიწის ნა-
ღველა მწარე ბალახია, პატარა
ფოთოლი აქ, წითელი ყვავილი,
ქათმის ჭირისთვის ხმარობენ (ჩუ-
მათ.).

დედან-ი ერთგვარ საბავშვო
თამაშში — მოთამაშე, რომელიც
ორმოსთან ზის და დანარჩენი მო-
თამაშეების მიერ ორმოში ჩაყრილ
კაკლებს ითვლის. სუ ზო შენ არ

უნდა იყო, ესლა მე ვიქნები დე-
დანი (კავთ.).

დედას პური წმინდა ფქვი-
ლისაგან გამომხცვარი თონის პუ-
რი. წმინდა პური რუა, კარქი, რუ
არა ურევია რა შიგ წამლათა,
იმა ვეტყვით დედა პურსა
(წილკ.). თონის პურს ეტყვიან დე-
დას პურს (საგურ.). კაციან ოჯა-
ხეფს რო მჭადიც ენატრებოდათ,
მაგი ბაღლები სუ დედას პურსა
სჭამდნენ (წილკ.).

დედიანი კარაქი მაწე-
ნისაგან შედღვებილი კარაქი.
დედიანი კარაქი არი მაწენისაი,
ჩუმისაგანაც გამოდის, მაგრამა არ
იჭმევა ის კარაქი, უნდა გადაად-
ნო ერბოთა; დედიანი კარაქი საჭ-
მელათაც კარქია (ატ.). კარაქ ეხ-
ლა უფრო დედიანსა ადღვებამენ,
ჩუმისას — არა, რძეს აადღვებენ,
შაადღვებენ და მერე შაადღვება-
მენ (ოდ.); აგრეთვე ტირძ.

დეზად სასწრაფოდ, სახელ-
დახელოდ. ასე დეზათ სად იშოვ-
ნე ფული? (დ. თონ.). ნათლიას
უთქვამ, მოვდივარო. ესე დეზათა
რა უნდა ვქნა, რა მოვახერხო!?
(კავთ.). იმოდენი ქლიავი დეზათ
გაყვიდე (ქორ.).

დეკნიკა საფურე ხბო წლამ-
დის. დეკნიკა ვეტყვით საფურე
ხბოსა ვიდრე ერთ წლამდისინა
(წილკ.).

დელაბა საყველედ შედედე-
დებული რძე. შედედებული ყვე-
ლი რო ჯერ ისევ შრატშია, დე-

ლამა ის არი (საკორ.); აგრეთვე ტანბ., წინარ.

დელაპურწ-ი, დელაპურ-წა იგივეა, რაც დელამა. ყველ რო მაყველებენ, ჯერ ამოდებული არ არი, ისივ შრატშია, იმას ეტყვიან დელამურწსა (ობ.). ყველი დელას რო უზამთ, სანამ მოვყველეთ, დელამურწა ქქვიან იმასა (ატ.); აგრეთვე ბოშ., ყანჩ.

დეშვილა იგივეა, რაც დომფალო, დომფილა. — რადემფილაა ეს შენი ძროხა! — წელს ბერწათ დარჩა და იმიტომა (დ. თონ.).

დვრინ-ი, დვრინ-ი, დაბალი, სქელი ადამიანი (ახალშ.).

დიღბაიქურად ტრაბახით, კვებნით, ბაქიბუქით. დიღბაიქურათ მითხრა, ამოვივლიო და, აბა სად არი! (კარალ.). დიღბაიქურად რო დაიწყეთეს ბაქეთსა, ნახე! (ტყვე-).

დიდი პირით ამბობს ტრაბახობს, იკვებნის. გუშინ დიდი პირით ამბობდა, უნდა წავიდეო (ქვ. ჭ.).

დიღრაჯობ-ს ამპარტაუნობს, მედიღურობს. ესლანდელი ქალები სხვანაირი არიან, დიღრაჯობენ (ქორ.).

დილაბნელზე დილით ადრე, გარიჟრაჟზე, ალიონზე. დილაბნელზე წამოვდექიო — დილით ღამიან რო ადგები, მინამ გათენდება (ატ.). ხვალ დილაბნელზე ჩამოვალ (დ. თონ.).

დინბიღუნია ქვეყანა, დუ-

ნია. დინგიღუნიაზე იმითანა ქალი არ იქნებოდა (ატ.).

ღირბულა ვაზის ჯიში ერთგვარი (სოფ. ღირბის სახელწოდების მიხედვით). ღირბულა მსხვილმარცვალა ყურძენია; შავი, შეკრულ-შეკრული მტევანი იცის, საჭმელათ იმდენი არაფერია, ღვინო კარქი ღება (კარალ.); აგრეთვე ბრ., ზერ., მეჯვრ., საღ.

დიღმურა ბუდეშური. დიღმურა თეთრია და ამ სიგრძე მარცვალი აქ, თითიტოლაი, გრძელი, კარქი ღვინო იცოდა, სუყველასა ჯობდა საჭმელათაცა და ღვინოთაცა. ბუდეშური, დიღმურა ერთი იყო (ტირძ.). დიღმურას ვეძახით, მწვანე ვაზია (ძეგ.); აგრეთვე ატ., მეჯვრ.

დოღინა, დონდილა ზანტი, ნელი, ზოზინა. დამბლა კაცი ან დედაკაცი რო იქნება, რო ჩქარა არაფერს აკეთებს ისა და რასაც აკეთებს, იმასაც უხეიროთა, დოღინა ის არი (მეჯვრ.). მძიმე ქალი რო იქნება, ზარმაცი, იმას ეტყვიან დონდილასა (ბროწლ.). ჭკვიანი კია ჩემი პატარძალი, მაგრამა მეტათ დოღინაა (წილკ.).

დოღინაობა ზოზინი. დოღინაობა ის არი, რო არ დეეჩქარება და მალე არ გააკეთებს საქმესა (საგურ.). სინამ არ გემეეწყობა თავი დოღინაობითა სუ მთლათა, მანამ არ მიხედამს იბალღს, რო გასკდეი ჩხავილითა (წილკ.).

დოღოჟალა ბალახი ერთ-

გვარი, მალალი, მსხვილძირიანი (დის.).

ლოვდებ-ა უფერულდება, ძალიან ხუნდება (ქსოვილი). ესე ლურჯიანს ვიყიდამდი, მაგრამა თეთრდება, ლოვდება ძინა (ერედ.); აგრეთვე ხაშ.

ლოინჯა უქნარა, ზარმაცი. სონაი ლოინჯა არი, შინ ეგ არაფერ აკეთეფს, ლოინჯ შემოიყრის და ღგა თელი ღღე გარეთა (თამ.); აგრეთვე ბროწლ.

ლოინჯიანი ძილა ორყურა ძილა. ლოინჯიანი ძილას ესე ჰქონდა ყურები ლოინჯივითა (ზ. ხანდ); აგრეთვე ძეგ.

ლოლქეშა ტლანქი, მოუქნელი, მოუხერხებელი. ლოლქეშას ისეთ კაცს ეტყვიან, რომელსაც დიდი ჯანი აქ და აზრი არა აქ, როგორ მაიხმაროდ თავისი ჯანი (წილკ.). რა ლოლქეშა რამ არი ე დალაქიანთ ბიჭი, ზურგით ეზიდება ტყიდან შეშასა (წილკ.); აგრეთვე ძეგ.

ლომბალ-ი ღოში ჩაყრილი პური. პურია ჩაყრილი ღოში, ლომბალს ვეძახით (დად.).

ლომბურ-ი, **ლომბურა** დიდი, სქელი (ადამიანი...). ჩემ ბიძაშვილსაცა ჰქვიან ლომბური ზედმეტ სახელათა, სქელი რო იყო, მოსული; ლომბურას ვეძახით ემ წუთშიაცა, ცოლშვილიანია უკვე (ატ.). რა ლომბურიო, ადამიანზეც იტყვიან, ხარზეცა; გასუქებულს ეტყვიან (ლოესი); აგრეთვე კავთ., ძეგ.

ლოფილა, ლოფილო დიდი, მსუქანი (ბაეშვი, ქათამი...). რომელიც კარქი არი, სუქანი, გინდა ბამშვი იყოს, გინდა წიწილანი, ქათამი, სუ ერთია, სუყველაფერზე ითქმის, რა კაი ლოფილა არიო (ერედ.). ისეთი ლოფილო ბაეშვია, რო ჩაყლაპამ! (ატ.); აგრეთვე დის., კარალ., საკორ., ქემ.

ლოფლო დონდლო, ღუნე (ადამიანი). ლომფლო — დონდლო, მოუხეშავი როა, ის არი (თამ.).

ლონდგლო ოდნავ შედედებული, თონთლო (მაწონი...). არც კი იყო კარქა შემდგარი, ლონდგლო ჩაეასხი და ისე შეედღვიბე (კარალ.). ლონდგლო მაწონი უნდა დაგისხა, აბა, რა ექნა, არ შემდგარა, და! (ტყვ.).

ლონკრო ტლანქი, მოუხეშავი; ზანტი. ერთი ლონკრო რძალი ჰყამს, მინძრევ-მონძრევა ეზარება (მერ.).

ლოპერა გადამდნარი კარაქის დანალექი. ზამთრი კარაქმა ეგე იციო, ძან ბევრი ლოპერა დარჩება გადადნობი მემრე (წილკ.). ლოპერაა რო ცოტა ერბოა შააყოლეფ და ფქვილ დაუკიდეფ, იმი ჭამაა არაფერი ჯობიან (წილკ.).

ლორ-ი ღოშაქი. ბუმბული ლეიბი რო იქნება სქელი, იმას ეტყვიან ღორსა (ერთაწმ.). ისეთი ღორი დაუგე, რო კაცი შიგ ჩავარდებოდა (კარალ.); აგრეთვე ქორ.

დოსაკრავი-ი სადღეებლის პირის მოსაკრავი (ბაზ.).

დოსტორი 1. პირდაპირ, ჯიქურ. პირდაპირ მოვიდა და დოსტორივ თავ დაადგა (დ. თონ.). 2. დაწერილებით. დოსტორივ მოუყვა (ძეგ.). დოსტორივ ჩამოაჭიკჭიკა (ძეგ.).

დოტყაჭა უშნო შესახედაობისა (გოგოზე ითქმის). უფრო დოტყაჭამ ვეტყვით, ვისამ მსუქანი, გატყანული პირისახე აქ, უშნო, ტანითაც ბოჭკასევე დაპრეგალებულია. უფრო გოგუებზე ნათქომი დოტყაჭა, ბიჭებზე იმტველათ არა სმარობენ (წილკ.). შენ დოტყაჭა დაუძახე, გასასანატებული კი ძყავთ თელ საგვარეულოსა, და! (წილკ.).

დოფია დოს შეჭამანდი (ბავშვის ენაზე). პატარა ბავშვს ვეტყვით ხომე, არ გინდა დოფიაო? (ატ.). ეხლა დოფიას გაჭმეე (ტყვ.); აგრეთვე ვარ.

დოქეშა 1. ფართოპირიანი მომცრო ჭურჭელი. თითონ რო პატარაა და დიდი პირი რო აქს, ისეთ ჭურჭელს ვეძახით დოქეშასა (კარალ.). 2. პირალია, ლაქლაქა, ყბედი. რა დოქეშა ქალია, გაუღია პირი და რაც მადღეება, როხამს და ბოდამს (ატ.). 3. უშნო, მოუხერხებელი. მოუხერხებელი ადამიანი რო იქნება, გაუგებელი, იმას ეტყვიან დოქეშასა (მეჯვრ.). ინდუ, სონა რო არი, ეგეთ ადამიანს ეტყვიან დოქეშასა, მაგი ხელიდან არა გამოვა-რა (იგ.).

დოყ-ი, დოყე ტყემლის, ქლიავისა და მისთ. მომცდარი ნაყოფი, ბოყვი. რო გამოისახება ნაყოფი, მაშინ გამუა ზოგი ავანტყოფი, დაბრეცილი, არც კურკამ გაიკეთეფს, დოყე ვეტყვით იმასა (წილკ.). იმოტველა დოყი ესხა ჩვენ ჭანჭურსა, რო მეც ხო ვჭაჩე და ჩვენ ბაღლსაც ერთი დიდი მუჭა ამოუტანე (წილკ.); აგრეთვე კავთ.

დოყ-ი დიყი (მცენარე). ბალახია ერთნაირი, ზონტიკივითა აქ თავი, დოყს ეძახიან; დიდ ფოთლეფს იკეთეფს, მეტადრე მაღალი იზრდება, მთაზე იცის, ხალხიცა სჭამენ; დოყისაგანა სადღობლებს ვაკეთებდით ხომე ბავშვები, როცა გახმებოდა (ატ.).

დოყდებ-ა თამამი იზრდება, ტანს იყრის ნაყოფის მოუსხმელად (მცენარე). ჩინური ვაზი დონიერ ადგილებში დოყდება, თამამდება, რქა სხვილი ერდება და ველარ ისხამს იმტენსა (ოდ.).

დოყეზი სჭირს (იმიხი...) ჯაერი სჭირს (იმიხი...). იმიხი დოყეზი მჭირდა და ერთი მაგრა მოუქნიე (ქორ.).

დრანბ-ი, დრინბ-ი დიდი, ტლანქი, მოუხეშავი. დრანგი — დიდი სხვილი რამეი, აღარაფერი მოყვანილობა რო აღარ ეტყობა (ერედ.). უშნოთ რო იქნება ადამიანი გასუქებული, იმაზე იტყვიან, დრინგიაო (კარალ.). აჩაკუნესა ჰყამ მამა, ერთი დრანგი, ძლივას

დაათრეშს მუხლფესა (მერ.); აგრეთვე კარალ.

დრახს-ი ძალიან მსუქანი და დაბალი (ქალი). დაბალი დედაკაცი რუა ან გოგო და სისუქნით ძლივსდა რო დადიო, იმაი ეტყვიან დრახსა ან დრახსბატონასა, ორივე ერთია (წილკ.).

დრახსბატონა იგივეა, რაც დ რ ა ხ ი. ე ჩვენი დრახსბატონასი არ იყვებ, ეხლანდელ გეღეფსა აღარც უმფროსი ესმით და აღარც უნცროსი (წილკ.). ი შენი დრახსბატონა გოგო ისივ ისე სუქანია, თუ გახდა? (წილკ.).

დრიგინა 1. ხმაურით მოსიარულე. შხირათ რო დადის, აივლჩაივლის ბრაგაბრუგითა, დრიგინა ის არი (იგ.). 2. იგივეა, რაც დ რ ა ნ გ ი. დრიგინა არი სქელი (ოძ.).

დრუნცი-ი მეტისმეტად მსუქანი (ბავშვი). ისეთი დრუნცი ბავშვი ყავთ, ფეხი ვერ აუდგია გერა მეტისმეტი სიმსუქნითა (საკორ.).

დუბგუა დაბალი და მსუქანი, უშნო ტანისა. უშნო ტანისა რო იქნება, ქალია თუ კაცი, გაჯინული, დაბალი ძრიენა, იმას ეტყვიან დუბგუასა (მეჯვრ.). გათხუება კი უნდა, მაგრამა ვინ ითსოვს მაგი დუბგუა ნინიასა (წილკ.); აგრეთვე ატ., იგ., კარალ., ქორ., ძეგ.

დუღგუ-დუღგურეშ-ს გუგუნებს, ხმაურობს (ხალხი...). ბევრი ხალხი ერთად თაეშეყრი-

ლი რო ხმაუროფს, გუგუნეფს, სუ დუღგუ-დუღგურეშო, ვიტყვიო (ყარ.).

დუღრუჯანა ჩასუქებული, ჩამრგვალებული (ჩვეულებრივ, ბავშვი). კაი დუღრუჯანა ბანშვი ჰყანს ნათელასა (მერ.). ერთი დუღრუჯანა გოგო იჰუე საღმე და მაიყვანე, როდემდი უნდა იარო ეგე თავისუფლათა (წილკ.).

დუზან-ი, **თუზან**-ი საშუალო სიდიდის ბრტყელი ქვა; იყენებენ მშენებლობაში. თუზანს ეძახიან, ქვა არი; თუზანის ქვა თხელია ცოტა და მიეყუდება ცერათ, მიწოლით; იმერლები წოლას ეძახიან, ფშავლებიცა (ბაზ.). არშიასავით არი დუზანი; დუზნით აშენებული კედელი მაგარიც არი და კარგიც არი (კაპრ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

დუთქაშ-ი ჭურჭლის გამოსაწევი ქურის საკეამური. ქურის კედელი რო ამოშენდება, შუაში დატოვილია ხანი ერთი-ორი ვერშოკი, მაგას უძახიან დუთქაშსა (მეჯვრ.). ქურის დუთქაშები, პირველათ რო მოუკიდეთ, მაშინ შავდება, იჭვარტლება (მეჯვრ.).

დუმაშაქიანი-ი მოკლე, პატარა დუმის მქონე (ცხვარი). ერთი დუმაშაქიანი ცხვრის მეტი ვერ გაიმეტა დასაკლავათა (ზ. ხანდ.).

დუნდრუს-ი მცენარე ერთგვარი. პატარა როა ბუნქათ, დუნდრუსსა იმას ვეძახით, წამალია (იკ.).

დუნე სუსტი, უძალო (არაყი, ღვინო). არაყს რო გამოხდი, ბოლოს ძალიან დუნე არაყი ჩამოდის, ძალა არა აქ (ახალშ.).

დურაღამ-ს ყინავს, თოშავს, აზრობს. როცა ბევრი აცვია ადამიანსა, მაშინ ეტყვიან ხომე, რაა, გდურაღამსო? (ატ.). რა, გდურაღამ, ორი კაბა რო გაცვია? (ტყვე). რას ჩაგიწყვია ე ხელები უბეში, თითქოსდა დურაღამსო (მეჯვრ.); აგრეთვე ბროწლ., კარ., ძეგ.

დურაღნაკრავ-ი დამზრალი, დადურადული. რო შესცივა საქონელსა და დამძრამს, ის არი დურაღნაკრავი. ძრიენ ძნელათა რჩება დურაღნაკრავი საქონელი (მეჯვრ.). დურაღნაკრავი თუ იყო, თორე, მამ ემწრაფათ რა გამოუარდა? (წილკ.); აგრეთვე იგ.

დურაღს კკრავს სიცივე დააზრობს, მოყინავს (ცხვარს...). დურაღ საქონელსა აკრავს ხომე; გზაში ნამქერი რო მათაწროფს, ან ყინვა, ან ქარაშოტი საქონელსა, ვერ გაუძლებს სიცივესა და დამძრება (წილკ.). დურაღნაკრავი საქონელი ზოგი იმსააჩივე წაიქცევა, რაწამ დურაღსა აკრავს, ზოგი კია შინამდე კი მააღწევს და მაშინათვე მოკვდება (წილკ.).

დურაღლ-ი თხლე, დურდო. დურდლი არი, ღვინო რო დაიღეკამს ძირზე; იმას ვხდით ხომე არაყათა (ატ.).

დურაღლუბო იგივეა, რაც დურდლი. დურაღლუბო ქვერ-

ში დარჩენილ ნალექსა ჰქვია, თხლესა (კავთ.).

დუქნურს დაარტყამს შორი-შორს დაჰკრავს ბარს, დაუბარავ ადგილებს დატოვებს. გაგვიმწრონ, ფიქრი არ არი, ერთ-ორ დუქნურ დავარტყამთ და წამოეწვივით (წილკ.). თავისაში დუქნურ არავინ დაარტყამს, მაგრამა სხვისაში რაში ედარდება? (წილკ.).

დღე-დღეში დგას დღე-დღეზე მოიგებს. დღე-დღეში დგახენი ძროხაი, მენჯები ჩაცვივნული აქ (ტანძ.).

დღეპანდელა დღე მთელი დღე. ღორს მოუკრიფე ერთი ბეწო ღიჭა, დღეპანდელა დღე მშინერი აღრძვია (წილკ.). რა დახდალუბდა რამ არი ე გაბუა, დღეპანდელა დღე ორი ხელეური მომკაა მოუნდა (წილკ.).

დღესპალიურ-ი მედღეხვალიე. საქმეს ვინც გადადგფს, დღეის საქმესა ხვალ გაგაკეთეფო, ახლა ხვალაც იტყვის — ხვალაო, ის არი დღესპალიური ადამიანი (ბროწლ.); აგრეთვე ახალშ.

დღვრინ-ი იხ. დ ვ რ ი ნ ი.

დღლაჯას მოიღებს დაენარცხება, ბრავგანს მოიღებს. აჰაა, თუ ბავშვმა დღლაჯა არ მოიღოს ძირსა! (ტყვე).

დღლურძამ-ს ყლურწავს, ხუხავს. დავისხი, ერთი ვდღლურძე, მეორე და დავითური კიდეცა (ქვეში). ეგე დღლურძამს ი წარე არაყსა, იტყვი, შეეცილება ვინმეო. (წილკ.). **იდღლურძამს**: ერთი

ჭიქა აქ ვიდღღურბე, ერთი — დე-
დაჩემთანა და შექეწიანებული ვი-
ყავი (ტყვ.).

დღრაქლ-ი, დღრიმლ-ი
წვინტლი; დღორბლი. დღრამლი
გასდის პირიდანა თუ ცხვირიდა-
ნა (კარალ.). მაგოდენა ბიჭი ხარ
და ვერ მაიხოცამ დღრიმღეფსა?
(თამ.).

დღუნც-ი უშნოდ მსუქანი,

სქელი, მოშვებული (ჩვეულებრივ,
ბავშვი). „აი, შე დღუნცო“, — ბავ-
შვისთვინ გვითქვია, ისე კიღვ
დიღზეც ითქმის, გინდა ქალი
იყოს, გინდა კაცი, თუ სუქანია
(ბროწლ.). უნდომანდოთ სუქანია,
მძიმე ბავშვია, დღუნცი, მოშვე-
ბული (ოდ.); აგრეთვე ატ., თამ.,
კარალ., ტყვ., ქემ., ძეგ.

ე

ეზზაკურებ-ა დიდი ამბით
ემზადება, ფაფხურობს, ფახიფუ-
ხობს. ჩემი ქალიც ეზზაკურება
წრეულა, ვითომ ქალაქში ვისწავ-
ლიო, მაგრამა... (კარალ.).

**ეზარბარებ-ა, ეზურბუ-
რებ-ა** ეფერება; ეალერსება. ხო
კაცია, ბავშვებსა ისე ეგარგარება,
ზოგი დედა ვერ მიეგარგარება
ისე თავი შვილსა (ბროწლ.). ეგ
რო ცოლ-შვილს ეგურგურება, ნეტა
ყველა მაგისთანა იყვეს! (ტყვ.).

ეზემებ-ა ეამება, მოეწონება
(საჭმელი). ავანტყოფს მჟავე საჭ-
მელი იქნებ ეგემოს-მეთქი (ტყვ.).
ისე მეგემა! ძიენ გემრიელი საჭ-
მელი იყო (ბროწლ.); აგრეთვე ატ.

ეზღებ-ა აქეთ-იქით აწყდება,
ექებს რასმე. ქათამზეც იტყვიან,
კვერცხი დასადებათ ეგლებათ
(ატ.). აქა-იქა ეგლებათ, ადამიან-
ზე იტყვიან, ხან აქეთ რო მიაწყ-
ყდება, ხან იქითა, რაღაცას რო
ექებს (სამთ.).

ეღებ-ა კვერცხის დასადებად
ადგილს ექებს (ქათამი). ქათამს
რო კვერცხის დაღება უნდა და
საბუღარს ექებს, ეღება (ბროწლ.).

ეღუყებ-ა ედიღგულება, უჯი-
ბრდება. ეგრე ყველას რო ეღუყე-
ბი, იმიტომ არი, რო გულში უზი-
ხარ სუყველასა (კავთ.).

ეთართიშებ-ა ეეჭვება, იმე-
დი არა აქვს. რავი, მე კი ძაან მე-
თართიშება და შენი არ ვიცი. გა-
ზაფხულია, ხალხი ქესეტათ არი
და კიღენაც რო უნდოდეა მოსვლა
კაცსა, ვერ მუა (წილკ.). მე ძაან
მეთართიშება იმათი განთავისუფ-
ლება, პატარა საქმე ხო არ არი,
რო მიაფუჩეჩონ? (წილკ.).

ეკაკამებ-ა ეფერება, ელო-
ლიაეება. სად ველოლიაეო, ვეკა-
კაო იმათა! (ხაშ.). იმას უნდა,
იმის შვილეფს ვეკაკაო (ჩუმათ.).

ეკალა სიმიინდი სიმიინდის
ჯიში ერთგვარი; წერილმარცვა-
ლა, საბატობუტე. ეკალა სიმიინდს.

სახალავათა თესავენ; წენიკი მარცვალი აქ, ეკალივით, ბატბუტ ხალავენ (ქემ.).

მკაწუნებ-ა უკმეხად, უხეშად უპასუხებს. ის კიდე არ ეშვება, ეკაწუნება, სიტყვას უბრუნებს (ქემ.).

მკაწაპუნებ-ა უკმეხად, მკვახედ ეპასუხება (შდრ. კაპუნი). რაღას შეკაპუნები, ხო ხედამ, ყურადღებას არ გაქცემ (მერ.). ეგრე რო ეკლაპუნები მაგ ხნის ქალსა, სირცხვილი სულ დაკარგე? (ხაშ.); აგრეთვე სურ.

ელამფუტა ელამი. თვალამოკრეხილი არი თვალმოჭუტული, ელამი, ელამფუტა (ტყვ.).

ელილიფარებ-ა ეფარისეველება. სახვეწნი ააქს მაგასთანა და რა ქნას, პირში ელილიფარება, ზურთუკან კი სამარეს უთხრის (ქვეში); აგრეთვე კარალ.

ელუკლუკება-ა ტკბილად ელაპარაკება, ეფარისეველება. პირში გელუკლუკება ევა, ზურგს უკან ძვირს ამბობს შენზე (ატ.).

ემდენზე იგივეა, რაც ანდეზე (იხ. ანდე). გზა რო არ იცის ადამიანმა და მაინც წავა, იტყვის, ემდენზე წავედი, მაგრამა არც კი მიკითხია, ისე სწორეთ მიედოდიო (მეჯვრ.). **ემდენზე სიარული** ხეტიალი, ყიალი. როცა უსაქმოთ დადის ადამიანი ბევრსა, ხან სად მივა, ხან სადა, იმაზე იტყვიან ემდენზე სიარულსა (კავთ.).

ემოფაფა, ემფაფა, ემფა-

წინა ასე პაწაწა, ასე პაწაწინა. ემოწეწეები იყვნენ ჩემი ბავშვები, ქმარი რო მაიკვდა (თამ.). ამზამთარა ისე ავათა გეყამდა ნანულაი, ისე, რომა ემწეწას ველარასა ჭამდა (ერედ.). ემწეწინა ამოვიდა კარაქი, ისიც არ ვარგოდა (ქემ.); აგრეთვე ატ.

ემურემურებ-ა ებუზღუნება. სუ ემურმურება ბიჭი თავის მამასა, გინდა თუ არა, ახალი შარვალი მიყიდეო (კავთ.).

ემსმეველებ-ა ესიყვარულება, ეფერება. ძაან გამხვეველება ე ბაღლი, სული სულსა ცნოფსო, რო იტყვიან, მართალი თუ არი? (წილკ.). რას ემხვეველები, შვილო, იცი, რო შენიანია? (წილკ.).

ენაზე კბილს დაიდგამს 1. უცბად გაჩუმდება, ენას კბილს დააჭერს. სუ დამავიწყდა, ქა, რო ისიც იქ იყო; რო შევხედე, მერე კი ენაზე კბილი დავიდგი (კავთ.). რაღაცის თქმა უნდოდა და რო დამინახა, ენაზე კბილი დაიდგა (მეგ.). **2.** მიხვდება, იფიქრებს, იაზრებს. მაშინვე ენაზე კბილი დავიდგი, ეს სუ ქეთოს ოინებიამეთქი (მერ.). მერე რო ნუნუ გასუქდა, ტანი გეემსო, ენაზე კბილი დავიდგი, ორსულათ ხო არ არი ე გოგო მეთქი (მერ.).

ენაზე ფინს იდგამს ბორძიკით ლაპარაკობს, ენა ებმის. ძლივს რო ლაპარაკობს ადამიანი, ენის ბორძიკითა, იტყვიან: „შეკაი კაცო, თუ რამე გააქ სათქმე-

ლი, რა ენაზე ფეხს იდგამო?“
(ქვ. ჭ.).

ენამაპრატელა ენატიკტიკა, ტიტინა. რა ენამაპრატელა ბავშვიო, გვითქვია, მოლაპარაკე ბავშვი რო არი (ატ.).

ენამასწარა ვისაც ენა წინ უსწრებს, ენაგრძელი; ენაჭარტალა. რო არავის აცდის ლაპარაკსა, ენამასწარას ვეტყვით იმასა (ატ.). დროული დედაკაციც იქნება ენამასწარა, ბავშვი ზო იქნება და იქნება! (ქვ. ჭ.).

ენამაჭანკალა ამბისტანია, ჭორიკანა; ენაჭარტალა. ენამაჭანკალა ჭორიან ადამიანსა ძქვიან (იგ.). ენამაჭანკალაა ე იმერლიანთ ქალი, სუ იმი ცდილშია, ვინმეზე რამე გაიგოა, რო მიუტანოა ამბავი და აჩუბოა (წილკ.). ძიენ ენამაჭანკალა არი ე გოგოი, ამი ენაზე არა დადგება რა! (მეჯვრ.).

ენამაჭატა ენაჭარტალა, ენაგრძელი. ენამაჭატა — ვინც ბევრი ლაპარაკი იცის, იმაზე არი ისა ნათქვამი (ხც.). ენამაჭატა, რაც მოგადგება პირზე, ყველაფერი უნდა თქვა!? (ყანჩ.).

ენამკმასხე უკმეხი, ენამწარე; უკმეხ სიტყვას რო ეტყვის, გაამწარეფს ადამიანსა, ენამკვახესა იმას ვეტყვით (ატ.). ენამკვახე ადამიანმა პირში თქმა, მწარემწარე სიტყვების პირში მიხლა იცის (დ. თონ.).

ენას ამოიბნებს ენას ამოიღებს. ადამიანსა რო უჭირს ლაპარაკი და უცბათ იტყვის რამე-

სა, შენც ენა ამოიგნეო, ეტყვიან (კავთ.).

ენას ებრძვის ენას იდგამს (ბავშვი). ჩემი გოგო ენას ებრძვის, რაღაცეფს ამოფს უკვე (ტყვ.). ენას ებრძოდა, იმხელა ბავშვი მოუკვდათ (კარალ.).

ენა-ყბაზე (ენა-ყბად) აიღებს სალაპარაკოდ გაიხდის, ყბად აიღებს. ადამიანსა ენა-ყბაზე რო აიღებენ! (დად.). რა ენა-ყბათ ამიღე, რა ნახე, ქალო, ჩემზე ჩამოგიწყდა საქმეი?! (ატ.).

ენაწყარილ-ი ენაჭარტალა, ენაგრძელი. გრძელი ენა რო აქ, ვეტყვით, ენაწყარილიო, ზოგი ენაწყარილ ეძახის, ზოგი — ენაპირათ გაკრეფილსა (ატ.). ე თუთარაანთ ვარაი რა ენაწყარილი ქალია! (თამ.).

ენაწმინდა მკაფიოდ, გამოკეთილად მოლაპარაკე. ენაწმინდა რო იქნება, რო დაბრკოლება არა აქ ლაპარაკშია, იმას ეტყვიან, კაფიეთი სიტყვა ააქო (წილკ.).

ენასარშება-ა ესაუბრება, ემუსაიფება. რას გენახარშება შენი ბიჭი? (თამ.). აბა, ვის უნდა ენახარშოს?! (ქემ.).

ენიბნება-ა ენატრება. გულით ენიაზებოდა ბავშვის ნახვა და არ აჩვენეს (ბიწმ.).

ენიან-ი ავი, კაპასი. ჩვენი სონაი ენიაია, მა რა არი, გინდა — რეზოს ცოლი (ტყვ.). ეგ ისეთი ენიაი ქალია, რო ცხენიან კაცს ძირს დასცემს (კარალ.); აგრეთვე დ. თონ.

ენით ამპარტავანი ტრახაზა, მკვეზარა. ენით ამპარტავანი ის არი, ვისაც არა აქ რა და მაინც კოხტაოფს, შრალზე კოხტაი (ბროწლ.).

ენით ნანატრი (ენით სანატრელი) ძალიან კარგი, საუკეთესო. აწორეთ ენით ნანატრი შვილები აყავ მა ღურასა, ყველაჲ პატივმცემლები, გამგონები (წილკ.). ენით სანატრელიაო, რო იტყვიან, აწორეთ მაგაზეა ნათქომი. ნეტა იმ დედაჲ, რა დედასაც მაგითანა შვილი ეყოლება! (წილკ.).

ენუკებ- 1. ეხვეწება, ემუდარება, სთხოვს. დედას ენუკებოდა, ოღონდაც ორი მანეთი მომეციო (ქემ.); აგრეთვე არად., საკორ., ძეგ. 2. შესტრფის. ყველაფერი ბედის საქმეა, მარსკვლავეით ბიჭები ენუკებოდნენ, აი, ეხლა კი ვის დარჩა! (მერ.). ე ბიჭი ჩემ გოგოს ენუკება და აღარ იცის, როგორა მცეს პატივი (მერ.).

ერბობალას- ბალახი ერთგვარი. ერბობალახი ხაჭმაჭიჭასეუფ არი, ხალათა ხმარობენ; საშუალო ზომისა არი სიმაღლითა, პტყელი ფოთელი აქ, ყვითელი ყვავილი (ბროწლ.).

ერბოს სალესავი ერბოქვა. იარაღს რო ლესავენ, იმას ვეძახით ერბოს სალესავსა. რბილი ქვაა, იმითვინ ეძახიან ერბოს სალესავსა (ატ.). ერთი ერბოს სალესავი გვაქ და მამაჩემს სადღაც გადუშალია (კავთ.).

ერბოწყალა მცენარე ერთგვარი. ბალახია ეგეცა ერბოწყალაი, ხალათა ხმარობენ მაგასაცა, ყვავილი არა აქ იმასა (ბროწლ.).

ერდოზე შეისვრის (ვისიმი ნათქვამს...) არაფრად ჩააგდებს, ანგარიშს არ გაუწევს (ვისიმე რჩევას, დარიგებას). ვინ იცის, რამდენჯერ დამირიგებია, მაგრამა იმანა ჩემი სიტყვა ერდოზე შეისვროლა და ეხლა, რაც მოუვა, თავი თავს დააბრალოს! (მეჯვრ.).

ერთბაშა 1. უთავბოლოდ, უანგარიშოდ მხარჯველი, უყაირათო. დაზოგვა რო არ იცის, ერთბაშა აღამიანია ისა, აბუჭაი (ატ.). ზოგსა თელი წლის სარჩო ჰქონია, მაგრამა ერთბაშაა, ხელათ შეაჭმევს სხვასა და დაჯდება ისე (ძეგ.). 2. აჩქარებული, ფიცხი. ჩქარა რო იცის გადაწყვეტაი, დაუფიქრებლათა, ისიც ერთბაშა არი (ბროწლ.).

ერთი მტვერა ერთი ბეწო, სულ ცოტა (იტყვიან ფქვილულზე). ერთი მეშოკი ფქვილი მაინც მოიტანე, თორე სულ არა მაქ, არც ერთი მტვერაი (ქემ.). ერთი მტვერა ფქვილიც აღარა მაქ, შენ რა უნდა გასესხო, ვერა ხედამ, რა უნაფქობაა?! (კავთ.).

ერთი მუქარა ერთი შეტევა, ერთი პირი სამუშაო. ყანა მომეკეთ, ერთი მუქარაღა დაგვრჩა მოსამკელი (დ. თონ.). ერთი მუქარაღა დარჩა, ბარემ გავათაოთ (ძეგ.).

ერთი სული ჰყოფნის ძალიან ცოტა სჭირდება, ცოტა ჰყოფნის. ერთი სული ჰყოფნისო, მალე მოიხარშებაო, ვარიაა, ხბოა, ამაზე ვხმაროფთ (ატ.). ეპ, ნეტა როგორც მაგასა ერთი სული აყოფნის! როგორც დააფენამ, მაშინვე უნდა ააქრიფო, იმწამვე გაშრება (ერთაწმ.).

ერთი წება ძალიან ცოტა; რამდენიც თითის დაწებით აიღება. რო გამოელევა ფქვილი, რო ერთი მუჭაც აღარ ექნება, მაგაზე იტყვიან, ერთი წებაც აღარა მაქო (კავთ.). შესადღეები მაქ, ერთი წება საცხები არა მაქ სასშია (ბროწლ.).

ერთი ხმა ზეცასა აშვს, ერთი — ქვესკნელსა ძალიან ხმამაღლა ტირის (ყვირის...). ერთი ხმა ზეცასა ჰქონდა, ერთი — ქვესკნელსაო, იტყვიან, ბავშვი როცა ძალიან ხმამაღლა ტირის (სამთ.).

ერთნაყოფი-ი საქონელი, რომელმაც პირველად მოიგო. ერთნაყოფი, პირველათ რო მოიგეფს ძროხა, ცხვარი, ის არი (დ. თონ.); აგრეთვე ძეგ.

ერთსაქონობა ერთი ჯერი, ერთი პირობა. ერთხელობა ცხვარი წაასხეს (კავთ.).

ერთბინება-ა ფეხს ეტანება, გავლას ცდილობს (ბავშვი). ჯერ სუ პატარა არი ქეთოა ბიჭი, მაგრა უკვე ეტოტინება, ფეხს ეტანება თურმე (იგ.).

ეტოშება-ა ეუცხოვება, გაუ-

კვირდება; ეწყინება. როგორ ეტოშა, სახში რო ცულ სიტყეებს არ არის მიჩვეული! (კარ.). მეტოშა, როცა გავიგე, იმას სასიკვდილო რა ჰქონდა-მეთქი (ტყე.).

ეუმცროსება-ა უსრულებს (დაეალებას, სურვილს). არავის ეუმცროსება ე ქრისტიანი და სამადლოდ კი დადის (ლამ.). მართალია, დიდი სიკეთე აქ ჩემზე, მაგრამ მეც, რაც შემძლია, ვეუნცროსები (ბიწმ.); აგრეთვე იკ.

ეუპირულება-ა 1. არ სჯერა, ეეჭვება. ლაერენტა დამპირდა, მანქანას გამოგვზავნიო, მაგრამა რაღაცა შეუპირულება (იგ.). მე კი ძაან შეუპირულება მაგ გოგოა მორჩენა და სხვისა რა მოგახსენო! (წილკ.). 2. ეუხერხულება, ერიდება (ვინმესი). ეუპირულა ეთერასთან მისეღაი (ქორ.); აგრეთვე მეჯერ.

ეფარება-ა 1. ეხმარება (მატე-რიალურად). თავისი სამშობლო ეფარება ძალიანა, იმითი უღვათ სული (ბიწმ.). 2. რგებს. რასაც ესა ჭამს და არ ეფარება; ისეთია, ძვლები ეთვლება (ბიწმ.).

ეფარება-ა ეფერება, ელოლიაეება. ზოგი აღამიანი ისეთი გუნებისაა, თუ სუ არ ეფერე, არ ეფარებზე, ხელს არაფრით გაგიმართამს (კავთ.).

ეჟერება-ა სძერება კანი, ექერცლება. სახე მექერება (ძეგ.). კანი მექერება (ნოს.).

ეკოლიაება-ა იგივეა, რაც უქოლიებს. ჩემი დედამთილი

რას აკეთებს? თელი დღე უნდა იჯდეს, ბამშვს ექოლიაოს და იყოს ისე (ერედ.).

ელიდლიდებ-ა უთავებოლოდ ელაპარაკება. არ მოსწონს იმი-ლაპარაკი და გულში ამოფს, რას მელიდლიდებო (ოძ.).

ელირებ-ა ეტანება, ეძალევა; თავს აწონებს (ვაჟი ქალს). გრი-შა რო მოდიოდა ხომე, ჩემ რუსი-კოს რო ელირებოდა, ევა მაშინა ემწუნა იყო (ერედ.). ელირებიან ბეურნი, მაგრამა დაბალი ითხოვს, დაბალი ხაარო, მაღალი ითხოვს, მაღალი ხაარო, რავი, არავის არ წაჰყვა ჯერა (სად.).

ეყელზეითება-ა ედიდგულე-ბა. მე რას მეყელზეითები, ჩემთან რა საქმე გაქ?! (წვ.). ეხლა ქმა-რიც ეყელზეითება და საწყალი გოგო თავში ჩაკრულივით არი (ბიწმ.).

ეყელყელავებ-ა ედიდგულე-ბა, ემედილურება. ვის ეყელყელა-ვები, ხო იცი, იმათი ტყუილი გა-ვა და შენი მართალი — არა (მერ.).

ეყიღებ-ა ევაჭრება. ერთი კა-ცი ეყიღებოდა მარუსასა და იყი-და თუ არა, არ ვიცი (ქორ.).

ეშმაკის ცხენზე შეჯდება გაჯიუტდება, გაკერპდება. ეშმაკის ცხენზე შეჯდა, აღარ გავეყვები და არაო (ბროწლ.). რო შეჯდება ეშმაკის ცხენზე, შენ რო შენსას ეცადო, ვერ გადაათქმევინეფ (ტყვ.); აგრეთვე ძეგ.

ქანანარებ-ა 1. ეჩხუბება,

ეკინკლავება (შდრ. ჩანარი). გა-მანებეი თავი, რას მეჩანარები, თუ მინდა, გავაკეთებ, თუ არა და — არა! (ქემ.). როგორ ეჩანარება თავის მამასა, როგორ ებმის პირ-ში, ის მიწის ლუკმაი, ისა! (კა-რალ.). 2. ელაზღანდარება. თელი დღე ლუბას ეჩანარება, მეტი რა შნო აქ? (ტყვ.); აგრეთვე საგურ., ტყვ.

ქიქიქიქიქიქი უზრუნველი, უდარდელი (ადამიანი). ეგეთი ეჩემფეხება თუ არი და გულთან არაფერს უშეფეს, იმიტვინაც არ ეკიდება სიბერეი (წილკ.). აი, ეხ-ლა, ეჩემფეხება კაცის დრო მო-ვიდა, შრომა აღარ უყვართ ეხ-ლანდელეებსა (ბროწლ.); აგრეთვე ტყვ.

ქიქიქიქიქიქი ეძინება. ეძილ-ქუშება და ფეხზე კი დგება ბავ-ში (ლამ.). რა სუ გეძილქუშება, რა მოგივიდა, რა ძილის მონა გახლი! (ბროწლ.).

ქიქიქიქიქიქი—ა გაჰყვება, გაუდ-გება (გზას). ე ბალდი ეწყემსა ამ გზასა და ეპოუნა ხარი, მოიყვანა (ბიწმ.).

ქიქიქიქიქიქი—ა ეჩრება, ეჩხირე-ბა, ეტმასნება. რას მეჭმატნები, რა მოგივიდა!? (სამთ.).

ქიქიქიქიქიქი—ა ერიდება, ეხათ-რება. შენიანი არ არი, ნეტა რათ გეხადილება სესხვაი? (კავთ.).

ქიქიქიქიქიქი—ა ეხამუშება, ერო-თირება. დაჩუეული რო არ არი ახალი რამის ჩაცმასა, იმიტომ ეხამუშება (კავთ.). — ახალი კბი-

ლები არ გეხამუხება, დარე? — ეხამუხება, მაგრამა რა ქნას? (ტყვ.); აგრეთვე დაღ., ნოს., ოძ., საგურ., წილკ.

მსასმებ-ა ეფიცება, ეხუხება. ფერ ვეხახები ზომე თელი ზამთარი, კი არ შემოდლია უფეროთ ღაღღე (ატ.).

მსასმებ-ა: რა მისასმება? რას მარგია? მე ვეწვალები, მაგრა მე რა მეხახება?! (ატ.).

მსოშმაშმებ-ა ეთამაშება, ეარშიყება. შენ როგორღაც გეხოშმაშება ი ბიჭი (საგურ.).

მსონგმარიკებ-ა, **უსონგმარიკებ-**ა 1. ეპირფერება, ეფერება, ელაქუცება. ტყუილა ნუ მიხონგმარიკდები, შეილო, შენ ჩემ გულს ვეღარ მოიგებ! (ტყვ.). ნეტა რას ეხონგმარიკები, ზომ ხედავ, რომ მაგ ხონგმარიკითაც არა გამოდის რა! (ტყვ.). 2. ეკურკურება, ეტრ-

ფის, ეარშიყება. რო ეარშიყება, თან ვერა ბედამს და არც ეშვება, უახლოედება, იტყვიან, უსონგმარიკდებო (არად.). ი ბიჭი რაღაც სხვანაირათ გეხონგმარიკება, ხაეჭვო ხო არაფერია თქვენს შუა? (ტყვ.); აგრეთვე წკ.

მჯავახებ-ა უხეშად ეპასუხება, ეკამათება. ჩხუბი რო მოხდება და ერთმანეთს რო ეკამათებიან, იტყვიან, ეჯავახებიან ერთიმეორესო (ტირძ.). რას მეჯავახები, უფროს-უმცროსი აღარ იცი? (ძგვ.); აგრეთვე ახალშ., თამ.

მჯილღავეებ-ა ეკინკლავება, ეკამათება. სუ ერთავათ მეჯილღეებოდა; აბა რას ეჯილღეებო, მერე ელომ უთხრა (ზერ.). ის ბენძლი, ის ეჯილღეება მერისა და იმანაც რა ქნას! (ტყვ.); აგრეთვე კარალ., საკორ.

3

ვაზის ღეღანი საპირე ვაზი, რაზეც უნდა დაიყნოს (ძგვ.).

ვაზის ცის ბახსნა ვაზის თავების გადამტვრევა. ვაზის ცის ბახსნაზე ემუშაობდით, თქვენ რო ღაგვიძახეთ (ალი).

ვაზს დაბრმავებს 1. ვაზს კვირტებს დაჭრის. კვირტ მიაჭრიან მწარე ვაზსა, დაბრმავებენ, მერე კაი კვირტსა ჩაუღებენ და დაამყნობენ (ზერ.). **ვაზის დაბრმავება:** ორი კვირტის გარ-

და სხვა კვირტს დააჭრი ვაზსა, ეგ არი დაბრმავება (ალი). ვაზის დაბრმავებაზე მამაჩემი არავის მიგვიკარებდა ზომე (ალი). 2. **ვაზი დაბრმავდა** იტყვიან, როცა ვაზის კვირტები არ გამოვა, არ გაიშლება. კვირტი რო გამოდის ახლათა, რო გახმება, რო არ გაიშლება, ვიტყვიით, ვაზი დაბრმავდაო (ძგვ.).

ვაიშაბლას-ი უვარგისი ნარჩენები, ნაგავი. ისეთი პური ღამი-

ზრუნა ვალში, რომ ცარიელა ვაი-
ვაგლახია (დ. თონ.). ვინ დაყარა
ეს ვაივაგლახი კარ-მიდამოზე?
(დ. თონ.); აგრეთვე ატ., ბროწლ.

ვალად წაშვება? ვალი დაე-
დება? რა დააკლდება? რა დაუ-
შავდება? ვალათ წაუიღოდა, რო
იმითვინაც ერთი წყვილი ნასკით
გული მეეგო? (წილკ.). ვალათ
წაუვა, რო ერთი მანდილი მიყი-
დოს? (დ. თონ.).

**ვარაყი (ვარაყანი) ბა-
დასდის (სახეზე)** ყვითელი
ფერი გადაჰკრავს (სახეზე), გადა-
ყვითლებულია. ძრიენ რო გადა-
ყვითლებულია ადამიანი ან ავან-
ტყოფობით, ან გამხდრობითა, ან
სხვა რითამე, იტყვიან, სუ ვარა-
ყი არ გადაადის სახეზედო?
(ერთაწმ.). რო გაყვითლდება რა-
მეი, ბუნებაცა, თუნდა ადამიანი,
ვარაყანი გადაზდიოდო, ვიტყვიეთ
(კარალ.); აგრეთვე მეჯერ.

ვარდნი ფენობა იგივეა, რაც
სულთფენობა. უსანეთობის
წინა დღეს, შაბათ იციან ვარდი-
ფენობა; კვდრეფს დაყრიან ვარ-
დეფს, ყვაილეფს; სულთფენობა-
საც ეტყვიან და ვარდიფენობასაცა
(ბროწლ.). ვარდფენობა რო იქნე-
ბა, საფლავეზე ყვაილეები უნდა
მოაფინო, უბრათ დაკრეფილი
ყვაილეები (კარალ.); აგრეთვე
ტყვ.

ვარსკვლავა 1. ვაშლის ჯი-
ში ერთგვარი. ვარსკვლავასა
ვაშლს ეძახიან ჩვენთან, ვარსკვ-
ლავივით არი დაყოფილი ხუთ ნა-

წილათა, მაგარია, ზამთრამდინ
ინახება, დამწიფებულიც მწვანეა
(შინდ.). 2. საქონლის სახელაა
(ატ.).

ვარცლის დალოცვა იგი-
ვეა, რაც საცრის ხელის
შემოკვრა. ვარცლის დალოცვა
ქორწილში იციან. ქორწილის
დღეს პურის მცხოვლები გააწყო-
ბენ პატარა მაგიდას, მოსული
სტუმრები და ოჯახის წევრები
ხაბაზებს აძლევენ ფულს, ვისაც
რამდენი ემეტება და არყით ლო-
ცავენ პური მცხოვლებსა და ნე-
ფე-პატარადალს. ვარცლის დალო-
ცვა მაგას ჰქვია (სამთ.).

ვაშლაკომშა კომშის ჯიში
ერთგვარი. რბილი კომშია ვაშლა-
კომშა, მახრჩობელა არ არი, კარ-
ქი საჭმელია (კავთ.). ვაშლაკომ-
შას მურაბა მეხარაშა ჩვენებთან
კატუასა, ისეთი გამოახვლიყო,
როგორც ფაფაი. ჰა, გაგონილა
ვაშლაკომშას მურაბაი? (კავთ.).

ველი-ი სვე, სვრელი. ველი
ჰქვიან მანძილსა, რასაც მცელა-
ვი ერთი გავლით გაცელავს
(ვარ.).

ველის ხარი ხარი, რომელიც
ხენის დროს ველზე, მოუხნავზე
დადის. რო გვინდა გუთანნი სუ-
ბუქათ წავიდეს, მაშინ ვეტყვიეთ,
ველის ხარი გაურეკე, რომ გუ-
თანმა ბევრს არ მოჰკიდოსო
(მერ.).

ველიბ-ს ფართო კვალს აე-
ლებს (გუთანნი). ყველამ კი არ
იციის, გუთანნი როგორ უნდა მარ-

თოს, როგორ ველობს, როგორ კვალობს (ზ. ხანდ.).

ვეძა 1. მლაშე, მარილიანი. შენ რო ამბოფი, რომა მლაშეაო, აბა, როდის არი? — მაშ რა არის, ქალო, ნახე, ვეძაა, ნახე! (კარალ.). ისეთი ვეძა კერძი მოგვიტანა, სუ ყელი ამოგვეხრანწა (ერთაწმ.). **2.** შურიანი, თვალხარბი. შურიანი ადამიანია ვეძა (ერთაწმ.); აგრეთვე კარალ., ხც. **თვალეზიდან ვეძა ამოსდის** (ბადმოსდის) შურს, ეხარბება. რა ვეძა ამოსდის თვალეზიდან, რა შესაშური იყო ჩემი ძროხის ყიდვავი, თითონა არ აქვავია?! (დ. თონ.). თვალეზიდანა ვეძა გადმოსდიოდა, ახალ პალტოში რო მხედამდა (თვალ.).

ვიპ! ვიქხა! ვიქსი! შეძახილი ღორის გასაგდებად (იკ., კავთ., საგურ.).

ვიო საშუალო ზომის სწორი გათლილი ხე, ბოლოში შეჭრილი, ღერძკალას (იხ.), ჭოჭინის თივლის ჩასასმელად. ვიო აქ ღერძკალას და ჭოჭინასაც; არი ძწორე ხე გათლილი, ბოლოზე გაიჭრება შუაზედა და შიგ გორგოლა გეეკეთება (წილკ.). ეა ხე არ და-

აჭრეინო ბალღეფსა, ვიოათეინ მინდა! (წილკ.).

ვირანა ლობიო ლობიოს ჯიში ერთგვარი; ჩვეულებრივ, ხმარობენ ნედლად. ვირანა ლობიო კავიანი ლობიოა, მარცვალს ისხამს შავსა, ყვავილათა ეხმარობთ (შინდ.). ვირანა ლობიოს ეძახიან, ხმელათ ისე არა ხმარობენ, როგორც ნედლათა (მჭაღ.).

ვირვაშლა ვაშლის ჯიში ერთგვარი. თეთრი ვაშლი იყო ვირვაშლა, უფერული, დიდი, მომჟავო, წვნიანი (საგურ.).

ვირი აუბორეზია 1. ძალიან დაუსვრია, დაუთხვრია (ტანსაცმელი). რა არი, ბიჭო, დილას არ ჩაგაცვი სუფთები, რა ვირი აგიგორეზია!? (კავთ.); აგრეთვე რუსისი. **2.** აურდაურეკია (სახლი). ისეთია სახლი, რო შიგ არ შაიხვლება, ვირი აუგორეზიათ (ძეგ.).

ვისადროში როდის-როდის. საციქველითეინ რო მიხვალ, ჯერ ვისადროში უნდა გამოიდეა, ახლა ვისადროში მაახერხეფს, რო პასუხი გაგეუა (წილკ.). ვისადროში მოიხარშება ეგ ხორცი, სხვა მოიტა რამე! (კარალ.); აგრეთვე ატ., ძეგ.

ზ

ზამათი-ი 1. ავდარი, ცუდი ამინდი (შდრ. ავიზამათი). ზამათია ავი ამინდი, წვიმა, ქარი, ღრუბლიანი დღეი (ხოვ.). წელს

ძაან ავდრობდა, სეტყვა იყო, ფინთი ზამათი მოვიდა, აწონ ხალხსა (ატ.). **2.** დიდი თივლი, ზეავი. დიდი თივლი რო ჩამო-

წება, ზამათი ჩამოწვავ (ატ.).
დიდი ზამათები ყოფილა მთაში
თოვლისაი (კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

ზამთრეულ-ი 1. ზამთრის
სარჩო. რასაც შევინახავთ ზამთ-
რი სარჩოსა, სიმინდია, ლობიოა,
ხილია, ის არი ზამთრეული
(ბროწლ.); აგრეთვე ატ. 2. ხილი,
ბოსტნეული..., რომელიც ზამთ-
რამდე ძლებს. ზამთრეულსა ხილ-
ზე იტყვიან, ისე კიდე ბოსტნეუ-
ლი იქნება, რაც იქნება, რომელიც
კარქა ძლევს ზამთრამდინა და
არა ფუჭდება (იგ.). ჩვენა მეტი-
წილი სუ ზამთრეული ხილი გვედ-
გა (იგ.).

ზამთრობ-ს ზამთარს იტანს.
ეს ვაშლები სუყველა კარქა ზამთ-
როფს, ხოლოთ ეს სხლები ნაკ-
ლებია (იგ.).

ზანგელა, ზანგულა ზან-
ტი, ზარმაცი. აღამიანზეც ითქმის,
საქონელზეცა, ზანგელააო, რო-
მელიც ზანტი არი და წელმოწ-
ყვეტილი (საკორ.). თჳ, თჳ, რა
ზანგულა ხარ, აბა, როდისღა უნ-
და ჩავიდე გორში? (ტყე.); აგ-
რეთვე ქვ. ჳ.

**ზანგიზუნგით მივა (მი-
უტანს...)** მძიმედ დატვირთული,
დაზურგული მივა (მიუტანს...).
ბევრ რამეს რო მიიტანს, და-
ტვირთული რო მივა, იმაზე იტყ-
ვიან, ზანგიზუნგით მივიდო (სა-
კორ.). სიძე მოგდისო, ისე მახა-
რა, იტყვი, ზანგიზუნგით მამიტანს,
საჭმელი გინდა თუ ჩასაცმელი
(წილკ.); აგრეთვე კავთ., ოძ.

ზანზღლ-ი ცუდი, წვიმიანი
ამინდი. ცუდ ამინდ ვეძახით ჩვენა
ზანზღლ ამინდსა, თან ავდარიც
როა (ატ.). ზანზღლი დღე არ იყო:
იმ დღესა? იცრემლებოდა (ატ.).

ზანზღლით ნელა, აუჩქარებ-
ლად, ზოზინით. „რას ზანზღ-
ლოფ?“ — რო საქმეფ და ზანზღ-
ლით მიდის, ეზარება საქმეი, იმა-
ზე ვიტყვი (ხოვ.).

ზანზღლობ-ს 1. ჯანჯლობს.
ესე რო ზანზღლოფ, ისა შჯობი-
ან, რო თავი გაანებო (კავთ.).
რამდენი წვალება უნდა და, გასა-
ყიდათ რო მიმაქ, ათი შაურითვი-
ნა ზანზღლობენ (ზერ.). 2. იზან-
ზღლება ზოზინებს. რაღას
ზანზღლოფ, წადი დროზე! (ატ.);
აგრეთვე ხოვ.

ზარაპანდი-ი ყიამყრალი, ავ-
ყია. ზარაპანდი, ავი ხასიათის
კაცი რო იქნება, პირაყროლებუ-
ლი, ის არი (მეჯვრ.). რა ზარა-
პანდი კაცია გელაანთ სანდროი,
სუ იგინება (მეჯვრ.).

ზარიზარად დადის დაყია-
ლებს, დაეხეტება. ნეტა რა ზარი-
ზარათ დადის ე ქალი, საქმე აღა-
რა აქ სახშია, რო ხან იმი კა-
რებზედ ჩამოჯდება და ხან იმი
კარებზედა?! (მეჯვრ.).

ზარულ-ი საპირფარეუო. ზა-
რულს ეტყოდენ წინათი ფეხს-
ალაგსა, ესღა სხვა სახელი და-
არქვეს (ბროწლ.). კარქაა თავი-
თვინ ჩემი ძმიწული მოწყობილი,
ზალა აქ, ზარული და კუხნა.

(წილკ.); აგრეთვე ატ., ბრ., დ. თონ., ქვეში, ძეგ.

ზაყზაყ-ი ყაყანი; ქაქანი. შაიყრიან თავსა დედაკაცები და ააქთ ერთი ზაყზაყი, ზოგი რას ამოფს, ზოგი რასა (იგ.).

ზაყზაყიბ-ს ლაქლაქებს, ქაქანებს. რო დგა და ლაპარაკოფს გაუთავებლათა, იმაზე ამბობენ, ზაყზაყეფსო (მეჯვრ.). თელი დღე ზაყზაყეფს, ნეტა არ დაიღალა მაინცა!? (მეჯვრ.).

ზედაბარდა მოკლე თოკი ან წნელი საქონლის დასაბმელი რკალის ბოლოების შესაკრავად. პროხას რო ვაბამთ, რკალს უკეთეფთ კისერზედა და ი რკალის ბოლოები ზეიდანა წნელით არი ჩაბმული, მაგას ეტყევიან ზედაგარდასა (იგ.). ძაან მოკლე ზედაგარდა აქ კამეჩი რკალსა და უჭერს ყელშია (წილკ.); აგრეთვე ბრ., ერთაწმ., თვალ., მეჯვრ., სამთ., ქემ., ქვ. ჭ., ქვეში.

ზედაზრინა დიდი სიხარული, მხიარულება. მამაჩემი რო დაბრუნდა ომიდან, ზედაფრენა შეგვიდგა (დ. თონ.).

ზედმონაკუწ-ი ზედმიწევნით მსგავსი, ზედგამოჭრილი. ზედმონაკუწი დედააო, რო ძაანა გაამ ბავშვი დედასა, ვიტყვიო (ატ.). ვისა ჯგავ და თავი ბაბუასა. აბა შაახედე, ზედმონაკუწი ბაბუაა (წილკ.).

ზეზე, ზეზეულა მიწის პირზე დადგმული, აშენებული (სახლი, თონე...). ზეზე სახლი გვექონ-

და, დაეშალეთ და პადვლიანი გავაკეთეთ (ზერ.). დაბლა ზეზეულა ოთახებია, ჩათხრილი როდია (ქემ.); აგრეთვე მეჯვრ.

ზეზეულა 1. იგივეა, რაც ზეზე. მარანი რო არა აქ სახსა, იმასა ჰქეიან ზეზეული (ატ.). ბზიან ტალახსა საქათმის ასაშენებლათ იყენებენ, ან კიდე ზოგს ზეზეულა თონე რო აქ, იმიტივნა (კავთ.); აგრეთვე ძეგ. 2. ძალიან მაღალი, გამხდარი (ადამიანი). ძაან მაღალი რო იზრდება, ალვი ხესავითა, ესეთ ადამიანსა ზეზეულა ადამიან ეძახიან, ხოლოთა გამხდარიც რო არი (ხანდ.).

ზეზე მატრიალებული სუფრის მომსახურე პირი. ზეზე მატრიალებლებმა მითხრეს, ლავაში დავვიკარიო (ძეგ.). ახლა ზეზე მატრიალებლებმა უნდა ჭამონ ჰური (ბიწმ.).

ზემო თავს (თაროს) უზით დიდ პატივში ჰყავთ, აფასებენ. როცა ადამიანი ნააწავლია, იმას ძაან პატივისცემით ექცევიან, არ გამააკლებენ არც ჭირში და არც ღხინში, ზემო თავს უზითო, ამაზე იტყვიან (კავთ.). მთელი ოჯახი მაგის ფერობაშია, ზემო თაროს უზით (ძეგ.); აგრეთვე ბროწლ.

ზემყრელი თავყრილობა, შეკრებილობა. ხალხი რო მოიყრის თავსა, ერთათ მოილაპარაკებენ, ზემყრელოს ეძახიან (ხც.).

ზენაძეპარობა ისეთი ავადმყოფობა, რომლის დროსაც ავად-

მყოფი ხან წევს, ხან ფეხზეა. ავით რო არი ადამიანი და არც ძაან ავითა, ისე წევს, ხან კიდე ფეხზე დადის, იმას ეტყვიან ზენა-ქვერაობასა (იგ.). თავი მამამულა ვმ ზენაქვერაობამა, ან წამლობამ მიშველოს, ან სულაც მოვკვდე! (იგ.).

ზენბ-ი, ზენკ-ი გაზერგნილი, დაზეპილი (ნიადაგი). ზენკი ადგილი მძიმე ადგილია და მაგარი; თიხიანი მიწა რო არი, ნესტიანი, ხთესავენ, მაგრამა არ მოდის ძიენ კარქი, როგორც სხვაგანა (ატ.). ტრაქტორიც ვერ უვლის, რა ზენგია! (ქვეში).

ზერაქვერად (ზერაქვერად) არის ავად არის, ხან წევს, ხან ფეხზეა. ხან ზერა-ქვერათ იყო, ხან წოლიარეთა ჩემი ქმარი (საგურ.). ავით არი ზერე-ქვერეთ, არც ლოგინში წევს და ვერც ფეხზე დგომას ძლეფს (დ. თონ.).

ზვავს ასტმეს აყალმაყალს, აურზაურს ასტეხს. ჩხუფს რო დაიწყეფს ადამიანი და ხმაური შეიქმნება, ეტყვიან, რა ზეავი ასტეხაო (კავთ.).

ზვირთად (ზღვად) ბანათქავს გააზვიადებს, გადაამეტებს. პატარა რამეს ზვირთათ ნუ გახეთქავ ხოლმე! (ქვეში). ბავშვმა ფანჯარა გატეხაო და ზღვათ გახეთქეს; რა მოხდა? გატეხა, გატეხა! (ქვეში).

ზიზიბა ჯიბლიბო. გამამივი-

და ზიზიბა, ახლა ის დამისიელა (ბიწმ.).

ზიმზიმი ბააქვს ბრჭყვიალებს, ბზინავს. ზიმზიმი გააქ ზოგ უეიტსა, მზეზე რო დაიდო, ათასნაირათ ბრჭყვიალებს (წილკ.). ძვირფასი კაბა ეცო დილექტორი ცოლსა, რო დადიოდა, სუ ზიმზიმი გაექონდა (წილკ.).

ზისხა 1. ამბობენ მწარე რამეზე. ბოლოკი, ნიორი, ხახვია ზისხაი; პანტა მსხალი რო იქნება, ან ვაშლი ძალიან მწარე, ზისხა არიო, ვიტყვით (ხაშ.); აგრეთვე ჩუმათ. **2.** ფიცხი, ავი. ადამიანზეც ვიტყვით, ძალიან ავი რო იქნება, ზისხა არიო (ჩუმათ.).

ზნაქაზნუშ-ი უშნო, რყევით სიარული, ზლაყუნი. რა ზნაქაზნუქით დადიხარო, — რო გადადგამოდის, უშნოთ რო დადის (სასირ.); აგრეთვე ატ.

ზნაქელა ვინც გაზნექილი სიარული, დგომა იცის. ზნექელა ვეტყვით, გაზნექილი სიარული ან დგომა რო იციან ადამიანმა, იმასა (წილკ.). ი ჩვენი ზნექელა, რასაა წაიღეფს, განაღა აღირსეფს ჩამოტანასა (წილკ.).

ზოგ-ი დაზოგვა, გამოზოგვა. წყალი რო წყალია, იმასაც უნდა ზოგიო (ტყვე). ზოგი იცოდე, თავფქვილა ნუ ხარ! (კარალ.).

ზომია ერთგვარი მატლი ხე-ხილისა. ზომია დიდი მატლია, თითქო ზომამსო, ისე გადადის, ხე-ხილსა ჰყამს, აფუჭეფს (ბროწლ.).

ზომპაპ-ი, სომპაპ-ი ძველად:

მდიდარი მემამულე, მებატონე (ხანში შესული). თურმე თელი ეს კარ-მიდამო ერთი ზომპაპისა ყოფილა (მერ.). მისცა სოპაპა წევრის შვილსა თელი თავისი მიდამო (მერ.); აგრეთვე ძეგ.

ზუზია, უზუზია მორცხვი, გაუბედავი. როგორი ზუზია არი ე ბიჭი, უცხოს რო დაინახამს (იგ.). უცხოსთან არი ფუზია, თორე სახლში ლამის თავი წაგვჭამოს (ხაშ.).

ზუზივ, ზუზვით 1. ძლივ-ძლივობით, გაჭირვებით. ზუზივ გამოვიდა კაბაიო, ძლივაო (ერედ.). რო ვიყიდი ერთ კილო შაქარსა, ზუზვით, ზუზვით ერთი კვირა ძლივ მიმყვება ხომე (მერ.). 2. ზუსტად, გამოზომილად. რა ზუზივ აწონა, ქაა, ერთი ბეწო არ გადმაყოლა (კავთ.). ისე ზუზვით გამოუყვანე კაბაი რომა, ერთი ნაჭერი არ დარჩენილა (მერ.); აგრეთვე ზერ., ლამ. **ზუზივ** და **წუთხივ** გამოვიყვანე შენი კაბაი (ახალშ.).

ზუზივ-კუკივ, ზუზივ-წუწივ 1. იგივეა, რაც ზუზივ (მნიშვ. 1). ზუზივ-კუკივ გამამივიდა კაბაი (ძეგ.). ისე მყო, ზუზივ-კუკივა (ძეგ.). 2. იგივეა, რაც ზუზივ (მნიშვ. 2). ზუზივ-წუწივ ერთი კილო გამოვიდა ყველი (კავთ.); აგრეთვე ატ., წილკ.

ზუზუნ-კუკუნეაბ-ი ახლო ამხანაგები, ერთმანეთის მესაი-

დუმლეები. ერთმანეთის ამყოლები, ერთიმეორის თაიგულები რო არიან, უერთმანეთოთ პურ რო არა შჭამენ, ერთმანეთის ზუზუნ-კუკუნეები არიან (ქემ.). მე და ნატოს გვიყვარდა ერთმანეთი, გვეტყოდნენ, თქვენა ერთმანეთის ზუზუნ-კუკუნეები ხაართო (საკორ.); აგრეთვე ოძ., ტყვ.

ზუნზური-ი ტურტური, მოღერება (ხელისა...). მუშტს რო უქნევს მუქართა, ის არი ხელის ზუნზური (საკორ.).

ზურბა დანაობის (საბავშვო თამაშის) ერთ-ერთი ილეთი (ქიწნ.).

ზურბიელ-ი საქონლის ზურგის ტყავი. საქონელ რო დაკლავენ, რასაც ზურგზე გადააძრობენ ტყავსა, ის არი ზურბიელი (ბროწლ.); აგრეთვე ახალშ. **ზურბიელ**ებს **ააღმბინმებს** იგივეა, რაც **გაზურგავს**. ისე აგაჭრელო, რო ზურბიელები აგაღებინო! (ქემ.).

ზურბს აღრამს ზურგს შეაქცევს; გადაუღებება. ჩვენა კარქათ ვიყავით ერთმანეთში, ხისტარი მოგვიხდა და ვადრიკეთ ზურგი ერთმანეთსა (ბროწლ.); აგრეთვე კავთ.

ზურბულა რასაც ერთ ჯერზე ზურგზე აიკიდებენ; ერთი აკიდება (შეშა, საფქვავეი, თივა...). წალამი შეუკარი ერთი ზურგულა და გამოვატანე (ტყვ.). ორი ზურგულა საფქვავეი მოვიტანე როის აქეთია, დავიჯერო, არ მომიწია

ჯერმა?! (ბროწლ.); აგრეთვე ატ., კავთ.

ზღვიპირი ლობიო სარის ლობიოს ერთ-ერთი სახე. სხვილი ლობიოა, ჭრელი, ის არი ზღვიპირი ლობიო, ლაბიანია,

კარგია (ბროწლ.). ზღვიპირი ლობიოსა სხვილი მარცვალი აქონდა, მაგრამა თეთრი იყო და წითელგულიანი, სარზე აღის, კავანა ლობიოა (საგურ.); აგრეთვე ახალშ., ქვ. ჭ.

თ

თაბასსინი-ი ტაბაკი. თაბასსინითა პურ აკეთებენ ხომე, ხისაგან არი; თაბახი ღრმა არი, თაბასსინი გაშლილია (ატ.).

თაბულა პატარა გობი. სუ დიდ ჯამსა თაბასს უძახდით, მომცროსა — თაბულასა; პური ცომ წავადიდებდით, კარაქით გავავსებდით, კვირტ დაყვრიდით (ატ.).

თაბვიცერცველა სარეველა მცენარე ერთგვარი. თაბვიცერცველა ბალახსა აქვიან, ყანეში იციო, სუ ცერცველა მთავარება ყველაფრივა, ხოლოთ წენიკი პარკები დასხმა იციო და მარცვლიც წერილი აქ; რო გახმება, იმი ნყოფი შავდება და გალენი დროე პურ შადევება ხომე, გორგოლაე ვეტყვით ჩვენა იმასა (წილკ.); აგრეთვე ატ., ძეგ.

თაბვოთაბვოობა, თაბო-თაბო წეს-ჩვეულება, რომელიც სრულდებოდა ყველიერის ბოლოს ვითომდა თავების გასარეკად. აღებლამეს იცოდენ თავგოთავგოობა; თავგებს წამოუვლიდენ ასკილის ტოტებითა, მინდორში წაიდებდნენ ქადასა, დაარჭობდ-

ნენ ასკილის ეკალსა და ზედ გაუკეთებდნენ ქადის პატარა ნაჭერსა, დანარჩენს თითონ შეჭამდენ (ომ.). თავო-თავო ყველიერში იცის, გამოაცხოებენ ქადებს, დიდი ეკლის ჯოხი უჭირავთ და რეკავენ თავგებსა (ატ.); აგრეთვე დის.

თაბაბლენილ-ი თავაღერილი, თავაღებული. რო აიღეფ თავსა და დადიხარ უპრაგონოთა, უსაქმოთა, რა თავაბლენილი დადიხარო (ზერ.). რა თავაბლენილი მოდიხარ, წინ აღარ იყურები? (ძეგ.).

თაბაღრენილ-ი თავაწეული. როგორც არი დაჩვეული თავაღრენილ სიარულსა, ისე ივლის (წვ.).

თაბაღლიშ-ი ძელის (კოჭის) ქვეშ ამოსადები ხის ნაჭერი საყრდენად, ბალიში. თაბაღლიში ძელის ბალიშია, ძელის ქვეშ უნდა დაგვედო (ტანძ.); აგრეთვე იკ.

თაბპორა, თაბპორანა თავდიდა. თაბპორა საქონელიცაა, ადამიანიცა. დიდი თავი თუ აქ თაბპორასაც ეძახიან, თაბპორანასაც (ჩუმათ.).

თავბოსელა თავდიდა. თავ-
ბოსელაა, დიდი თავი რო აქ,
უზომო თავი. ერთი კაცი იყო,
კალეს ეძახდნენ, ის იყო თავბო-
სელა (ჩუმათ). ხბოს უძახის
ჩვენი ვენერა თავბოსელასა, დი-
დი თავი აქვს (ხაშ.).

თავბადალესილები-ი ერთი
სიმაღლისანი, ტოლები. ისეთი
ქალი შეირთო ექიმმა, რო სუ თავ-
ბადალესილები იყვნენ (ქორ.).

თავდათავ 1. პირდაპირ,
ჯიქურ. ახალ წელიწად დღეს და-
ძახება არ შაიძლებოდა, პირდაპირ
უნდა მისულიყავი, თავდათავ შა-
ბრძანებულებიყავი (კავთ.). წვეუ-
ლება ჰქონიათ, ამდგარა და თავ-
დათავ შასულა (ძეგ.). 2. თანაბ-
რად, ტოლად. წინათი რო ჩამო-
დიოდნენ ბერძნები, ქლიავზე
სცვლიდნენ, ატამზე სცვლიდნენ,
თავდათავ სცვლიდნენ კარტო-
ფილსა (ატ.).

თავდებ-ი თავმდგომი, მომე-
ლელი (ავადმყოფისა). სანამ აპე-
რაციას არ გაუკეთებენ, თავდების
დაყენება არ იქნებაო (ოს.). დე-
ბიარე ავანტყოფი არი, ერთავათ
თავდები უნდა (კავთ.).

თავეულ-ი 1. კარგი, საუკე-
თესო. კარქი რაც არი, თავეულს
ეძახით; არაყსაც ეძახიან თავე-
ულსა, ორნახადი რო არი (ატ.).
2. საზედაშე ერბო, ღვინო, არაყი
(ბაზ., ლამ.). 3. ჭურჭელი, რო-
მელშიაც საზედაშე ერბოს ან
ღვინოს ინახავენ. ერთი თავეული

ქილა მაქ, იმაში ერბო არ ჩამის-
ხამს წელსა (ბიწმ.).

თავზე დაკრძალვის დღეს.
თავზე და ორმოცზე იყო და სწორ-
ზე ვეღარ მოვიდა (ბიწმ.).

თავზე ბაყიას დაატანს
ხშირად უსაყვედურებს, დააყვედ-
რებს. ერთი პირმოტეხილი კოკუ-
რა მქონდა ეთერასა, ჩემ ბიჭ გას-
ტეხოდა წყაროზედა, ქაა, ნეტა
იყოლე, ცალკე ჩემ ბიჭ დაატეხა
თავზე ბაყია, ცალკე მე არ გამამი-
ღია საყვედური (კავთ.).

თავზე გადასაბღები მცი-
რედი რამ, თითზე გადასახვევი
(იხმარება უარყოფით გამოთქმა-
ში). აბა, გოგო, ყველას ხო ვერ
გაუშლი გულსა, თავზე გადასაბ-
ღები არაფერი მაქ და როგორ
უნდა გაეთხოვდე? (კავთ.).

თავზე სელს გადაისვამს
(**მონისვამს**) გაიზრდება, თავის
მოვლას შეძლებს. ჯერ თავზე ხე-
ლი გადაიხვას, მერე ნახე, რა
ბიჭი დადგება! (საგურ.). თავზე
ხელი მოისვა თუ არა, მე მაგისი
არც ჩაცმისა ვიცი რა, არც და-
ხურვისა (ატ.); აგრეთვე მერ.,
ძეგ.

თავთავად-ი დღით ან მა-
მით სხვადასხვა (და-ძმა...). დღით
ერთნი არიან, მამით — თავთა-
ვადნი (იკ.).

თავთბალიშ-ი აკვანში თავ-
ქვეშ დასადები პატარა ბალიში.
პატარა რგვალ ბალიშ შაკერამენ
და მხართბალიშის ზევითა თავთ-
ბალიშ დაუდებენ ბავშვსა აკვან-

შია, რომა თავი დადოს ზედა (ერთაწმ.); აგრეთვე ატ., კავთ.

თავი ამრთმევა დაიწყება რაიმე, პირი აეწყობა. ფულმა ეგე იცის, რაკი ერთი ეერთმევა თავი, შემრე ეგე გაგივლის, რო ვერაე გაიგებ (წილკ). რაკი ერთმა შამბედა, ეერთო თავი და ყველამ დაუწყო ჩხუბი (წილკ.).

თავიანი კაკალი მოზრდილი, სალი, მაგარი კაკალი. რომელიც სალი კაკალია, მოზრდილი, მძიმე, საკაკალოთ კარქია, ჭიანი არ არი, ის არი თავიანი კაკალი (ქვ. ჭ.).

თავის პირს ბადავა პირობას გატეხს, სიტყვას არ შეასრულებს. ის იმითანა კაცია, რო თავი პირ არ გადავა, თუ დაგპირდება, კიდეც შაგისრულეფს (წილკ.). ძაან კი იმედი მამცა და, რავი, თავი პირ თუ არ გადავიდა! (წილკ.).

თავიღერა ბალახი ერთგვარი. თავიღერა არი ბალახი, ბავშვის სურავანდისთვი არი კარქი, უნდა დაალევირო (მჭად.).

თავლად-ი, თავლადა 1. უსაქმური, თავაშეებული. თავლადსა, უსაქმური ადამიანი რო არი, იმაზე იტყვიან (ატ.). 2. ჯიუტი, კერპი, თავისნათქვამი. რა თავლადი კაცი ხარ, მაინც შენი გინდა რო გაიყვანო! (კავთ.); აგრეთვე ატ.

თავმონასად-ი ხორბლეულის გაცხრილვისას თავზე მორთმეული ჯელდი. ხორბლეულის,

ქერის გაცხაეების დროს მარცვალნი ცხაეში გადის, ხოლო თავმონასადი შიგ რჩება (ქვ. ჭ.); აგრეთვე გარიყ., დის., ზ. ხანდ.

თავნიერად მოფიქრებულად, თადარიგიანად. „თუ თავნიერად ავიღეთ წელსა მოსავალი, ორი კილო პური გაეაო“, — ტარიელამა (ტყვ.); აგრეთვე ქემ.

თავპირს იგლის ძალიან ცდილობს, ყოველ ღონეს ხმარობს. ნეტა რა ძალა ადგა, რა თავპირს იგლის!? (ძეგ.).

თავს აიტიზიციებს ამსუბუქდება, ამჩატდება. შენი მეზობელი ხო სულელია, დღეს თავი აიტიზიციე მანგლისში (დ. თონ.).

თავს აიღებს (ცომი) კარგად გაღვივდება, გაფუვდება. ადრე მოგხვლია თონის გახურებაი, წადი, გუნდა ამიღე, რო თავი აიღოს (კავთ.). ცომს თავი არ აუღია, აბა რა პურები დადგება! (ტყვ.); აგრეთვე ატ., კარ., ქემ.

თავს არ შეიწახებ თავს არ შეიწახებ. ეგრერიგათ არ ისადარებენ თავსა! (ძეგ.). იმას თავი არ შეუსადარებია (ძეგ.).

თავსაღვრელად ბლომად, უხეად (ამბობენ თხევადი რისამე შესახებ). იცოცხლე, ეგ დედაში ჩავარდა! თითონ ხო თავსაღვრელათა აქ რძე და ერბო, მეზობლებიც მორწყო რძითა (წილკ.); აგრეთვე ატ.

თავს ბადაყურის მიაბრუნებს, საითმე მიმართავს (ტივის).

როცა დავინახავდი, რო კარქი წყა-
ლი იყო, ჯერ თავს გადაუყრიდი,
მერე გავიქცეოდი და ბოლოს მო-
უშაგრებდი (ზ. ხანდ.). თავს რო
გადაუყრიდი, ბოლო რო არ მომე-
მაგრებინა, მობრუნდებოდა და
გარდიგარდმო წავედოდა ტივი
(ზ. ხანდ.).

თავს ბაიღებს თავს მიიბ-
რუნებს, მიატრიალებს. მე ველა-
პარაკები და იმან იქით გაიღო
თავი, ვითომ მე მილაპარაკნია,
ვითომ ძაღლს უყეფნია (ნიჩბ.);
აგრეთვე იკ., ძეგ.

თავს დავლის თავს ევლე-
ბა. კარგი ხასიათის გოგოა, თავს
დაგვლის, თანა გვეყვება (ჩუმათ.);
აგრეთვე ხაშ.

თავს დაიხვევს თავს გაი-
კეთებს (კომბოსტო, ხახვი). ჩვენ-
მა კომპოტომ უკვე თავი დაიხვია
(ქორ.). ჩვენ ხახვსა ისეთი კარ-
ქი თავი დაუხვევია! (თამ.); აგ-
რეთვე დის., ქვ. ჭ., ხოვ.

თავს ვეღარ იჭირს ვეღარ
უძლებს (რასმე), ძალა აღარა
აქვს. ათასი დააკერე, არ დააკერე,
ხო ხეღამ, გაწყალებულია და
თავს ვეღარ იჭერს ე შარვალი!
(კავთ.).

თავს მოიაშრებს წრეს გა-
დავა, მეტისმეტად გაკაპანდება,
გააუღება. რო გააუღებულია, იმას
ვეტყვი, რა ლაშ-პირი გააქ მო-
ხეული, რას მოგიაშრებია თავიო
(ატ.). ეგეცა თავს მაიაშრეფს ხო-
მე და აღარაფრის სირცხვილი არ
იცის (საგურ.). თავის მოაშ-

რებბა: ეგე თავი მუაშრებაც არ-
ვარგა, როგორც ეგ არი, ში-
შით იმი სახლისკენ ვეღარ გა-
უვლია, მაშინათვე ჩხუბ დაუწ-
ყეფს (წილკ.); აგრეთვე თეზი.

თავს მოუპარკაცებს თავს.
გაიმართლებს; თავს მოისაწყლებს,
მოაჩვენებს. ვინც მტყუანია და მა-
ინც უნდა თავის გამართლებას.
იმაზე ამბობენ, თავს იკარკაცეფ-
სო (ერედ.). რათ იკარკაცეფ თავ-
სა, რო სტყუიხარ?! (ატ.). თუ
დაშჭირდა, ისე მოიკარკაცეფს
თავსა, რო იტყვი, ჭადიდან ნახ-
შირს. ვერ გამოიღეფსო (ქვეში).
თავს მოუპარკაცებს: რო
მოვიდა ლორანდი, ისე მოუკარ-
კაცა თავი, სუ დაავიწყა ყველა-
ფერი (მერ.). **თავის მოპარკა-**
ცებს: თავის მოკარკაცება კარგი
იცის, ნუ გეშინია! (ერედ.); აგ-
რეთვე ბროწლ., ტყვ.

თავს მოუღბამს (შეუღ-
ბამს) ძალიან გაავსებს, თავს
მოუღბამს. რო აავსეფს ძაანა,
ააკოკოლავეფს, მარცვალია, ფქვი-
ლია, თავი მოუღგაო, ვიტყვი
(ტირძ.). თავი შეუღგი, შეილო,
თავშაუღგმელი თავი დღეში არ
უნდა მიუტანო! (კავთ.); აგრეთვე
ატ.

თავს მოუკაპებს თავს და-
იმდაბლებს; დაუთმობს. უფროსია
თუ უმცროსი, თავ რო მოუმადა-
ღეფს აღამიანსა, თავი მოუკავაო
(ატ.). ისევ თითონ მომიკავა თავი,
თითონ შემირიგდა (ქორ.).

თავსქელ-, **თავსქელა.**

სქელკანიანი, მიუხვედრელი, გაუგებელი. სქელკანიანი რო არი ადამიანი, თავსქელი იმასა ჰქვიან (ატ.). აბუტურიო, თავში რო არა აქ არც სიეშმაკვი, არც ცოდნაი, თავსქელა ადამიანზე იტყვიან ხომე (მერ.).

თავს შაუსხევის დაამშვიდებს, დააწყნარებს. შეუხვიე თავი, ეხლა წადი და მერე გიყიდი ჩანთასა-მეთქი (ჩუმათ.); აგრეთვე ხაშ.

თავს ჩამოსტირის ძალიან ასხია, დახუნძლულია (ხეხილი). თავ ჩამოსტირის თქვენ ვაშლებსა, აქ რას იტოტნები? (ქვეში). ყველაფერსაც თავს ჩამოსტირის მაგათსასა, მაგრამ სხვისა მოუნდებათ ხომე (კარ.); აგრეთვე კავთ., საღ., ტყე., ძეგ.

თავს წაიწიწის გადაჭრით უარს იტყვის, არაფრით არ დათანხმდება. ვეზეწე, რო დარჩიმეთქი წელსა და სუ თავი წაიწიწენა (ოდ.).

თავმაჯს შყრის თავს აატკივებს, თავს გამოულაყებს (ბევრი ლაპარაკით). კარქი, შვილო, კარქი, თავქაჯი ნუ შამყარე, ერთხელ რო მითხარ, გავიგე და მოვრჩი! (წილკ.).

თავმაჯაზე ერთგულად, გულმოდგინედ. თავქებაზე გავაკეთე (ახალშ.). თავქებაზე მუშაობენ (ძეგ.).

თავმუღ-ი მოაჯირის ზედა, სიგრძეზე გადებული ხე, რომელიც იკაეებს სეატებს, ფიცრებს.

ახლა ვეძახით თავქედფუსა მოაჯირის ზეითა, რომელიც იმაგრეფს მოაჯირსა (ბაზ.).

თავღლეთ-ი ცულლუტი. რა თავღლეთა ეგ გასაქრობი! (თამ.).

თავშეუღმემელ-ი დაუტენელი, აუვსებელი. თავი შეუღგი, შვილო, თავშეუღმელი თავი დღეში არ უნდა მიუტანო ჭურჭელი (კავთ.).

თავში საშენი გაუსდება მისი მოსაგვარებელი, მისი საწვალელებელი გახდება. გაუხდა საქმე თავში საშენი (იკ.).

თავწაკრულ-ი თავწარგული, თავგადადებული. რო განუწყვიტლივ მუშაოფს, დაუსვენებლათა, თავწაკრული მუშაოფსო, ვიტყვით (ატ.); აგრეთვე ძეგ.

თავწნელ-ი წნელი, რომლითაც უღელს ამაგრებენ ხელნის თათებში. უღელი დამაგრებულია ხელნებზე და შეკრულია თავწნელითა (კავთ.). უღელი ხო გემეცალა ურემსა, თავწნელი რო არა ჰქონდეს (საგურ.); აგრეთვე საკორ., სამთ.

თავწყალ-ი მშობიარის ნაყოფის წყალი. მინამ იქ გაიყვანენ, კიდევაც დაღვრის თავწყალსა (კავთ.). თავწყალი წინათვე დაუღვრია და იმითვინ გასჭირებია ძაანა (ქე. ჭ.).

თავსოა, თავსუა გულაფშუტა. თავსოა მურიანი პურია (შინდ.). თავსუა ჭრაქის შემდეგ უჩნდება პურსა, შავია (ხაშ.).

თავსორობ-ი ლამაზი, მშვე-

ნიერი. რა თავტრედია, რა თავხო-
ხობი ეს ბავშვი?! (ატ.).

თავჯალაბი-ი ჯალაბობის,
ოჯახის უფროსი. თავჯალაბი სახ-
ლის უფროსია (ატ.). ოჯახს ის
უფროსობს, თავჯალაბი ის არი
(ქვეში).

თათი-ი წინდის ძირი, წინდა
წყელოდ. ჯერ თათუფ დაქსოვთ
და მერე ყელუფ დავადგამთ (იკ.);
აგრეთვე თონ., ნოს.

თათქანეზი-ს 1. ძაგძაგებს,
კანკალებს. ე რასა თათქანეზს,
ველარაფერი ჩააცვი, რო გალურ-
ჯებულა ე ბლარი? (ხც.). 2. ქოში-
ნით სუნთქავს, ქაქანებს. როცა
ცხელა, ადამიანია თუ საქონელი,
თათქანეზს (ძეგ.).

თაინად კარვად, მარჯვედ.
თაინათ არ გააკეთა საქმეი! (ძეგ.).

თაპრავი-ს მწყობრად, მჭიდ-
როდ აწყობს, ალაგებს. წმინდაკბი-
ლა სავარცხელი თაქრავდა თმასა
(ძეგ.).

თაღამი-ი ფიწლით ერთი აღე-
ზა თივა. რასაც ერთი ფიწლით
აიღებენ თივასა, ის არი თაღამი
(დილ.). ერთი-ორი თაღამი დაუ-
დე კიდევა, რო დაიჭერს და აღარ
გადმოცვივა თივა (დილ.).

თაწამკვდარი-ი თანგადაყოლი-
ლი, გადაგებული. ძალიან კარგია,
თანაკედარია რძლისა და შვილი-
შვილებისაც (ხვედ.).

თაწთქა-ი ცუდად გამომ-
ცხვარი, გამოუშრობელი, ცომი
(პური). მაგან სუ ეგრე იცის, არ
დააცდის ზომე გამოცხობასა, თან-

თქლი პური მიყვარსო (კავთ.). სუ
იმავე ვეხვეწები ჩემ რძალსა, რო
ერთი რიგი ჩემთვის თანთქლი
ამოხადე-მეთქი, მაგრამა ჩემი ჯიბ-
რით უფრო დააკეწრეფს ზომე
(წილკ.); აგრეთვე ატ., ახალშ.,
ოდ., ძეგ.

თაწიობი-ს ეთვისება, ეგუება,
ეწყობა. როცა ადამიანსა ისეთი
რამე აცვია, რო შეჩვეული არ
არი, ეხამუხება იმისი ჩაცმია,
იტყვის, ვერა ვთანოფო (კავთ.).
ნეტა როგორა თანოფო, გოგო, ე
მაგ პალტოსა? (ტყვ.); აგრეთვე
კარალ.

თარაღანა გიჟი, გადარეუ-
ლი. ი ჩვენი თარაღანა რო არი,
იმას ხო ჭკუა არა აქ! (ტყვ.).

თარაქი-ი თიხის ჭურჭლას
ჩამონატრები (ჩარხვის დროს).
ჯამის ნაფხეკს ეწოდება თარაქი
(ღეჯერ.). **თარაქის ღანა** ხის
ღანა; ხმარობენ ჭურჭლის გამო-
ჩარხვის დროს. თუშფაღანგი რო-
დესაც შეხმება და თარაქის ღანით
გვერდებს გაუთხელებთ, დაჩხვ-
ლეთათ სირველიე (მეჯერ.).

თაუში-ი მარტოხელა, უცოლ-
შვილო (კაცი). თავისუფალი რო
არი, არც ცოლი ჰყავს კაცსა, არც
შვილი, იმას ეტყვიან, თაუში კა-
ციო (ერედ.). **თაუშად** თავი-
სუფლად. მაგას ეგრე უნდოდა,
თაუშათ ეარა (ჩუმათ.).

თაფლის კრეფა სკიდან თაფ-
ლის ამოღება. თაფლის კრეფა
კვაქვს ღღესა, ვანოს უნდა უთხ-
რა, მოგვეხმაროს (კავთ.).

თაზრობა-ს ვარდება, ცვივა (თონეში ჩაკრული პური). პური თაფოფს — იტყვიან, როცა თონეში ჩაკრული პური ვარდება (ახალშ.). წმინდა პურ თუ ძაან ცხარე თონეში ჩავაკრამთ, ყველთვინ თაფობს (წილკ.). **თაზრობა**: მაგარს რო მოაზულამ და ფქვილს მიაყოლფე, მაშინაც იცის თაფობაი (ერთაწმ.); აგრეთვე ბაზ., იკ., ოძ., ქორ.

თაფსურა პატარა თაბახი. თაფსურა თაბახზე პატარაა, რგვალია, როგორც ემაღის ჯამები, დაბალია (აბ.). პატარა თაფსურაში წაადიდებენ ხაშსა, ცოტა როცაა (ბეგ.).

თაქა დაუკოდავი ვაცი. ტიბური — დიდი ვაცია, დაყვერული — ბოტია, დაუყვერავი — თაქა (ტანძ.).

თაქაბს მიიღებს უთაქებენ. ჯოხით ცემაზე არ ითქმის, სილას რო გაარტყამენ, იმაზე იტყვიან, კაი თაქები მიიღო (ოძ.). მაგან დღეს თაქები მიიღო და იმიტომ არი ამტუჩული (ტყვ.). მისამარას გაჩერდი, თორე კაი თაქეფს მიიღეფ! (ქვ. ჭ.).

თაქლა მოალერსე. ისეთი თაქლა გოგო ჰყამს, ძალათი შეგაყვარეფს თავსა (მერ.).

თაღის შვა გრძელი სწორნაპირებიანი ქვა. გრძელ ქვას ამყოლ ქვეფს ზეიდან გადაზღებენ და იმას თაღის ქვას ეტყვიან (კავთ.). ერთ საკირესა ათი ურეში თაღის

ქვა, ოცდაათი ურეში კუტი ქვა სჭირდება (მეჯვრ.).

თბილი პური ილლიაში უღმეს საჭმელ-სასმელი უკლებლად აქვს. იმას შაძლება აქ, არ მოშივა, თბილი პური ილლიაში უღევს (ერთაწმ.).

თმებრა თებერვალში გაჩენილი ძროხის სახელი. თებერასა, თებერვალში რო გაჩნდება ძროხაი, იმას ვეძახით; კამუნსა და ხარსა არ ეტყვიან მაგასა (აბ.).

თმთრად ბათენდგა 1. კარგად გათენდება. თმთრად რო გათენდება, მაშინ ადგება და ვახშობობამდინ იმი ფეხი არ ჩაიკრიფება, სუ რაღაცას აკეთეფს (წილკ.).

2. **თმთრად ბაუთენდება** გათენება მოუსწრებს, თავზე დაათენდება. ცისკარი რო ჩაეა ხომე და მოშუქდება მზი ამოსასვლელათა, იტყვიან, თმთრათ გამთენებიაო (წილკ.).

თმთრად შენი (თმშენი...) **სარეცხი!** საალერსო მიმართვა: შენმა (თქვენმა...) გახარებამ! რო არ არი გასაცინი და იცინის, თმთრად შენი სარეცხიო, კაი გულზე ხარ და იცინიო (აბ.). არაფერს აკეთებთ და რას იცინით ამდენსა, თმთრად თქვენი სარეცხი! (ბეგ.); აგრეთვე ტყვ.

თმთრავულ-ი რძე, მაწონი და მისთ. თმთრეული თუ არ არი და წველა თუ არ არი, ჯანი გამშრალი გაქ (ერედ.). თმთრეული კი არ მეჯავრება, არც რძე, არც მაწონი, მაგრამა გული არ დამიკ-

მაყოფილდება ხომე (ზერ.); აგრეთვე ვარ., ხც.

თეთრი ბარდანა (ბარდანასპით თეთრი) ამბობენ ძალიან თეთრზე. თეთრი ბარდანასავით წიწილები გამოშალა (ქვეში). ისეთი თეთრი ბარდანა ბავშვი ჰყაამ, რო! (ქვეში).

თეთრი მარილი ზღვის მარილი. ქვაპარილსა ლურჯ მარილს ვეძახით და თეთრ მარილსა, აი, დაფქული რო მოდის — იმასა (ზ. ხანდ.). თეთრი მარილი არ ვარგა ყველისთვის და წნილისთვისა, პირს უღბობს (ოდ.).

თეთრი ხილი ქლიავის ჯიში ერთგვარი. თეთრი ხილი თეთრი ქლიავია, ნამდვილი ქლიავი, ზოლოთ თეთრათ მწიფდება, ჭანჭურსა გაეს, უფრო სხვილია (ატ.).

თელასაშ-ი მცენარე ერთგვარი. თელახაში მინდვრის მცენარეა; იზრდება მაღალი და სხვილი ყლორტი იცის; ნორჩ ყლორტს კრეფენ, ფცქნიან და სჭამენ (დ. თონ.).

თესლის მპირავი იგივეა, რაც თესლის პირის დამჭერი (იხ. თესლის პირს იჭერს). თესვის დროს გუთნიდება სთესავდა ხომე, მთესველს მესრე თესლს უზიდავდა ჩანახით და თან წინ უძღოდა და უჩვენებდა მთესველის მიერ გადაყრილი თესლის ზღვარს, რომ იქ ხელმოორედ აღარ გადაყარა; ამ მესრეს ერქვა თესლი მპირავი (ქორ.).

თესლის პირს იჭერს (დაიჭერს) მთესველს უჩვენებს დათესილის საზღვარს (დამხმარე პირი). ერთი ზო თესავს, მეორე კაცი თესლს მისდევს და პირს იჭერს, უჩვენებს, სადამდეა დათესილი (ზ. ხანდ.). **თესლის პირის დამჭერი**: მთესავი ზო ვერა ხედამს, თესლი პირის დამჭერი უჩვენეფს, აქეთ აღარ დათესო, დათესილიაო (ატ.); აგრეთვე დის., ძეგ.

თეჯან-ი ცხვრის ტყავის პარკი რძის (მაწვნის) ჩასასხმელად (ტანძ.).

თვალეზად დაიცლება აივალმოუშორებლად დაუწყებს ყურებას. სანთელეებთან შაგააწრო თვალი და იმი შამდეგ თვალი აღარ მოუშორებია შენთვისა, სუ თვალეზათლა დაიცალა (წილკ.).

თვალეზბრჭყვიალა თავბრუ, რეტი. თვალეზბრჭყვიალა დამესხა, თვალთ დამიბნელდა, ვერაფერი დავინახე (ხც.).

თვალეზი აბლისკნება იგივეა, რაც თვალეზი აესკილება. მაშამენს თუ რამე მოუვიდა, მაშინ აგეხვევათ და აგებლისკნებათ თვალეზი (კარალ.); აგრეთვე ტყვ.

თვალეზი აესკილება თვალი დაუდგება, ძალიან გაუჭირდება. დაიცა, წაიყვანონ ძროხაი, მაშინ აგესკილებათ და აგეხვევათ თვალეზი (კარ.); აგრეთვე ბრ., ოძ., ტყვ.

თვალეზი გატლით ევსა-

ბა. თვალვხუმი მატლი ამო-
სდის შურს, ეხარბება. შურიანი
როა ადამიანი, იტყვიან ხომე, რო
თვალვხუმი მატლი ამოადის მეტი
შურითაო (ქვ. ჭ.). თვალვხუმი მატ-
ლით ემსებათ, ე ბიჭ რო ხედავენ,
რო ცოტა შეიძლო (ტყვ.); აგრეთ-
ვე კარალ.

თვალვხუმის ბჟღვრიალი
თავბრუს დახვევა. თვალვხუმის
ბჟღვრიალი — თავბრუს დახვევა,
თავის ტრიალი, თვალვხუმის აჭრე-
ლება (კავთ.).

თვალვხუმოკრუტულ-ი პა-
ტარა, წერილი თვალვხუმის მქონე;
თვალვხუმოკრუტული. პატარა თვა-
ლვხუმი რო აქ, ან თუ ისე მოხუ-
ჭულივითა აქ თვალვხუმი, იმას ეტ-
ყვიან თვალვხუმოკრუტულსა (ხც.);
აგრეთვე ძეგ.

თვალვხუმს გადმოტიტავს
თვალვხუმს დააჭყეტს, დააბრიალებს.
ვანომ რო გაიგო, გადმოტიტა თვა-
ლვხუმი (თამ.).

თვალვხუმს გამოხუხუტავს
გაათავებს, გამოლევს. ბანშეფხსა
ერთ კიდობან პურისთვინ თვალ-
ვხუმი არ გამოხუხუტნით! (მერ.).
ლობიო მეგულბეოდა კიდე, მივე-
დი, ვნახე, სადღა რა შეგინახამს!
თვალვხუმი გამეხუხუტნათ (მერ.).
თვალვხუმი გამოხუხუტება:
ერთ კოკა ღვინოსა ისე გამეხუ-
ჭა თვალვხუმი, რო კაპიკი არ ღამი-
ნახნია (მერ.).

თვალვხუმს წაიყრინებას
შეშურდება, შეეხარბება. რა თვა-

ლვხუმი წაიყრინე, გეწყინა, რო
შევიმატე რამეი? (ზერ.).

თვალვხუმო თვალვხუმბი,
გაუმაძღარი. ცოტა თვალვხუმო
კაცია, ესე ამბოფხს, ეს მიწა აქამ-
დინ არი ჩემიო და აქეთ ნუ გაი-
ვლითო (ღის.). რა გატირებთ, ხო
შუკამეთ, ეგეთი თვალვხუმოები
რათა ხართ?! (ტყვ.); აგრეთვე
ატ., კარალ., ძეგ.

თვალვხუმის ევლება იტყვიან
კარგ, მოსაწონ რამეზე (ან ვინ-
მეზე). ცოტა რო მოვიზარდეი,
ამიტყდა ჩემი პაპაი, უნდა გავა-
თხუოთ, თვალვხუმის ევლებაო (ატ.).

თვალვხუმისაგო: იმასთან.
(სხვასთან...) რა თვალვხუმისა-
გო ბაქვს იმას (სხვას...) რას
უყურებ, რას ედრები. თავიზე მეტ
რო წაბაბამს, ეტყვიან, იმადთან.
რა თვალვხუმისაგო გაქო (წილკ.).
სხვადთან რა თვალვხუმისაგო გაქ, ხო
ხედამ, პატარა რამე გყოფნი!
(წილკ.).

თვალვხუმისიერ-ი თვალვხუმისიერი.
კიდევაც კაი თვალვხუმისიერი გაქთ
ჟუქენა, ე მაგოდენას კითხუ-
ლოფთ, სწერამთ, რავი (ერედ.);
აგრეთვე ატ.

თვალვხუმის წყალია ამბობენ,
როდესაც დანახვისას ძალიან მო-
უნდებათ რამე. მოუჭერი კიტრი
მავსაცა, ბავშვის თვალვხუმის წყალია
(ლამ.).

თვალვხუმის მატლიან-ი შურიანი,
თვალვხუმბი. შურიანი როა ადა-
მიანი, თვალვხუმის მატლიანია (ქვ. ჭ.).
თვალვხუმი მატლით ემსებათ, ე ბიჭ

რო ხეღამენ, რო ცოტა შეიძლო; თვალმატლიანები არიან, ეგენი კი მოისპენ, ეგენი! (ტყვ.); აგრეთვე კარალ., ოძ.

თვალმასხარა მხიარულა, ნათელფერიანი (კაბა, ქსოვილი). ეგ რა თვალმასხარა ჩითი გიყიდნია! (ძეგ.).

თვალსადგამი-ი კარგი შესახედობისა, იერიანი. თვალსადგამი გოგუა და გაფრთხილება უნდა, თავი არსად წააწყვიტო (წილკ.). თვალსადგამი დედაკაცი იყო ძალიანა, რო ჩაიცმედა და დადგებოდა, იტყოდით, თავადის ქალიაო (ბიწმ.).

თვალს აუღებს (თონეს) განელებულ თონეს ნაკვერჩხალს გაუქექავს, რომ სიმხურვალე მოემატოს. მიდი, შვილო, თონეს თვალი აუღე! (გარიყ.).

თვალსაფრივ მოსაჩვენებლად, თვალთმაქცურად. თვალსაფრივ იცომა ეგე ძველ ტანისამოსსა, რა არიან, არა მთქონ, სჭამს სხვიან ქონებასაო (წილკ.). ეგ თვალსაფრივ ამოფს უარსა, თორე, ნეტა როგორც ეგა ნატროფს, ჩქარა წამიყვანოსო, ისე ღმერთმა შე მიშველო! (წილკ.).

თვალღაზროიანი-ი შურიანი, თვალხარბი. თუ თვალღაზროიანი ხარ, იმაზე ცუდი არაფერია (ხაშ.).

თვალშეშლილი-ი წაღმაუკუღმა ნაქსოვი. საღტას და მაჯებს რეზინულათ მოვიქსომ და დანარჩენს — თვალშეშლილს (კარ.).

თვალში უზის უყვარს, მოს-

წონს; ამბობენ ირონიით. ძალიან თვალში უზის! — რო არ უყვარს, ვიტყვით, ვითომ ძალიან უყვარს; დაცინვის კილო აქვს (იკ.).

თვალწყალი წაშვპა ძალიან მოუნდება რამე. სიმინდსა ხარშამდა სონაი, თვალწყალი წამივიდა, რო უყურებდი და ერთი არ მითხრეს, აჰაო (კავთ.); აგრეთვე ატ., ძეგ.

თვალხმიერად აშკარად, ცხადად, დაუფარავად. თუ კიდე არ დაამწყვედევს, დავკლამ და შევეჭამ თვალხმიერათა (კავთ.). ხო ქურდულათ არა კრეფამთ, ხო თვალხმიერათ კრეფამთ, რა არი, რო ტოტები არ დაამტერიოთ! (კარალ.); აგრეთვე ატ., ძეგ.

თვეში ღვას (ჩადგება) ორსულობის (მაკეობის) უკანასკნელ თვეშია (უკანასკნელ თვეში გადავა). თვეში ღვას, ქალზეც ვიტყვით და საქონელზეც (ძეგ.). თვეში რო ჩადგება ქალი ან საქონელი, თვე რო აკლია გაჩენასა, მაშინ იცის თვის ტკივილები (კარალ.); აგრეთვე ატ., ძეგ.

თვის ტკივილები მუცლის ტკივილი ფეხმძიმობის (ან მაკეობის) ბოლო თვეს ნაყოფის მოძრაობის გამო. თვე რო აკლია გაჩენასა, მაშინ იცის თვის ტკივილები (კარალ.).

თიანშარუსი-ი თიაქრის წამალი. თიანშარუსი არის თიაქრის წამალი, იმას დააღვეინებდენ ბავშვსა და მუცლის ტკივილი დაე-

.კარგებოდა (ძეგ.); აგრეთვე ატ.,
.ქორ., ხოვ.

თითივით უქონელი, ღარიბი,
.ლატაკი. მა თითივით ბიჭ რო მი-
ჰყვები, აიტან სიღარიბესა? (მერ.).
ჩენი პატარძალი რო მოვიყვა-
ნეთ, თითივით იყო, სახლიდან
არაფერი მოჰყვა (მერ.); აგრეთვე
ატ.

**თითით საფლავს გაუ-
თხრის** ამავე დაუფასებს, სამა-
გიეროს მიუზღავს, თან გადაჰყვე-
ბა (ამბობენ ირონიით). შეიღსა
ეგე ძაან რო უფრთხილდები, მა-
განაც თითით საფლავი არ გაგი-
თხაროს! (წილკ.). სხვას შეიღები
არა ჰყავს, რა იყო, რას ეფერები,
ეგ არის, თითით გაგითხრის საფ-
ლავსა! (ძეგ.).

თილისმიან-ი 1. აღერსია-
ნი, ტკბილად მოუბარი. დიდი თი-
ლისმიანიაო, — რო გაბრაზებული
ხარ, ის მოგითილისმეფს, ტკბი-
ლად დაგიწყევფს ლაპარაკსა (ატ.).
2. პირფერი, ფარისეველი, ფლი-
დი. პირში მომფერებული ადამია-
ნი როა, პირს უკან მაგინებელი,
თილისმიანი იმასა ჰქვიან (დ.
თონ.). თილისმიანი ადამიანი შენ-
თან შენია, იმასთან — იმისი
(ქემ.).

თინთლოზ-ი პირფერი,
ფარისეველი. ეგ ისეთი თინთლა-
ოზია, რო ორ წუთში საქმეს გა-
აწყოფს (კარალ.).

თიქვა-თიქვა ნაფლეთებად,
ნაგლეჯებად, ნაკუნ-ნაკუნად. აი,

იმასა ისე დაგიჭრი, თიქმა-თიქმა
გიქცევ! (ატ.).

თოზალ-ი სპილენძის ჟანგი,
საგანგებო ქურაში დამწვარი და
წისქვილზე დაფქული; ხმარობენ
ჭურჭლის მოსახატაჲად. პირვე-
ლათ შაჲია თოგალი, როცა დაი-
წვება, ნაცრისფერი ხდება, ფხვი-
ერი არის, როგორც ნაცარი
(მეჯვრ.).

თონეს დაუნელებს თონეს
გააგრილებს (თუთქით). თუ ძაან
ცხარეა თონე, არეული ნაცარი
გვაქ და დაეყრით, დაუნელებთ
თონესა (საგურ.).

თონეს თვალს უზამს
(**თვალს აურთავს, აურთ-
მევეს**) თონეში ნაკვერჩხალს
გულს გაუჩხრეკს გასადღევებლად.
რო ჩააკრამენ პურსა თონეშია,
ჯერ ცეცხლ კარქა მოაგრუებენ
და თვალს აურთამენ, თვალს უზა-
მენ, თაგს ჩაუხვრეტამენ ცეცხლ-
სა, რო საჰაერო ქონდეა იმასა
და კარქა გამააცხოა პური (ერ-
თაწმ.). დედამთილს უთქვამს თავი-
სი რძლისთვისა, თონეს თვალი
უყავიო, მისულა ეს რძალი და უკ-
რავს ცალ თვალსა! (ძეგ.). ამბო-
ბენ, რითაც თონეს თვალს აურთ-
მევენ, იმას გაატეხინებენ საიქი-
ოსაო (ერთაწმ.); აგრეთვე გარიყ,
კოდ., მელერ.

თოფრე ფართო, გამოუყვანე-
ლი, ცუდად შეკერილი (ტანსაც-
მელი). ეხლა ხო ხელამ, თოფრე
შარკლები აღარავის აცვია (კა-
რალ.).

თოდუმი-ი, **ტურდუნი**-ი ქვეშ-ქვეშა, გაიძვერა; გულბოროტი. ჩუმი რო არი, ჩუმჩუმი და ბოროტი, თოდუმი ადამიანიო (ქვ. ჭ.). ისეთი ტურდუნია, აქ ჩაძვრება, იქ ამოძვრება (ზ. ხანდ.); აგრეთვე კავთ.

თომხას-ი სიმინდის საცეხეავი კეტი; აქეს მსხვილი, მოხრილი თავი. თომხასსა ტარი ცოტა მოგრძო აქ და ბოლო მორკალული; ჩაყრიან ტაროფსა, დაუწყებენ თომხასით ბეგვასა (კავთ.). თომხასი მოკაუნებული ჯოხი იყო, სიმინდის საცეხველა (აბ.).

თრანგლა დანაობის ხერხი — დანის წვერით დაჭერა და ასე აგდება, რომ ამოტრიალებული წვერით მიწაში ჩაერჭოს (საგურ., მჭად.).

თრანგლარობა თამაში ერთგვარი. წინაწინ თრანგლაობა ვიცოდით ხომე; გაქცეული დაკვრამდით მიწაჲ ხელსა და გაღვითრანგლებოდით, რამტველჯერაც შაგვეძლო; ვინც ბევრჯერ გაღვითრანგლებოდა, მოგებული ის იყო (წილკ.).

თრევაზე-ა ხეებს ეზიდება თრევით (უღელზე გამობმით). მე შინ არ ვიყავი, ვანოც თრევაზე იყო (ზერ.).

თრიაქ-ი ცხარე (ძმარი, არაყი...). ძმარი ძაან რო დამცხარდება, ვეჭყვით თრიაქსა; არაყ რო გამოვხდით და ძაან მცხარე გამოვა, იმაზეც იტყვიან, თრიაქი არა-

ყიაო (წილკ.). ეგეთი თრიაქი არაყი გამოხადა დედაკაცმა, რო ორ ტაქან ზედიზედ ვერ დაძლეო (წილკ.); აგრეთვე აბ.

თუზან-ი იხ. დუზანი.

თუნგლა იგივეა, რაც თრანგლა. თუნგლა დანაობაშია; თუნგლას გაკეთების დროს დანა წვერით გვიჭირავს და მხართან ამოვადრუნებთ ხომე (ქიწნ.).

თუშ-ი 1. ორტოტა ხე შეშის, ქეის საზიდად; უბამენ უღელს. ქეას თუშზე დაუღეთო ხომე; ორკაიანი, გამოცხვირული ხე არის, შუაში კიდევა უღლებივითა აქ, იმაზე მოუბამთ ხომე კამეჩეფსა და ისე მიგვაქ, საცა ურემი არ მიუღვება (მეჯერ.). შეშა მაქონდათ უფრო თუშითა (მჭად.). 2. ფიჩხის (შეშის) კონა. ფიჩხი კონას რო შაქრამ, ათრევე და წამოიღეფ, ის არი თუში (ხოვ.); აგრეთვე კავთ., ნოს.

თქვენ ვარდი გეფინოთ

1. ეტყვიან 'სასიამოვნო ამბის მთქმელს. კარგ რამეს რო იტყვი, სასიამოვნოსა, ეტყვიან, თქვენ ვარდი გეფინოთ (ქვ. ჭ.). 2. დალოცვა; იტყვიან ცუდი, არასასიამოვნო ამბის თქმის დროს. თქვენ ვარდი გეფინოთ, ნუშკალასა ქილაში თაგვი ჩახრჩობოდა (გარ.); აგრეთვე ძვე.

თქვრი-ს, **თქორავ**-ს უღინთს, აეივებს, უჯდება (წყალი ნიადაგს). წყალი რო უღვია შიგა, ისა ათქვრის ნაბარსა (მჭად.). იქა

ბევრი მოიღის წყალი, ყვანამს ნიადაგსა (ერედ.). ითქმვარება, ითქმვარება: რო მოიწყოდა და ითქვარებოდა, ველარ ამომქონდა ფეხი (ატ.). რბილი მიწა საცა არი, იქ ითქორება, საცა ლამიანია, იქ ისევე წავა; თიხა მიწაც არ ითქორება (ტყვ.); აგრეთვე ლამ., ქვ. ჭ., ძეგ.

თქიშავს-, **თქლქშავს-**ს გადაკრავს, ხუხავს. დიდი ტაქანი რო თქიშვი! (ბიწმ.). თურმე ერთი

ჩაი ტაქანი არაყი ამ დედაკაცს არ უთქლქშინა?! (ბიწმ.).

თსიშუბლა ბალახი ერთგვარი. თხიშუბლა ბალახია, ხბო-შუბლასაც ეძახიან ხომე; მოგძო ფოთლები აქ, ძირიდან უფრო დიდები, წვეროში უფრო წვნიკები, მხლათ ხარშამენ ხომე, ძაან გემრიელი არი (იგ.).

თსლქშ-ი თხლე. თსლქშსა ხაპირით იღებენ ხომე ქვეერის ძირიდანა (ქორ.).

ი

იაბუშაბ-ს ზედმეტ ხელგამლილობას გამოიჩენს, უთაბოლოდ, უანგარიშოდ დახარჯავს. რო აიღებ და მისცემ სხვას რამესა, რო არაფერი გეზოგება, იაბუქაო (საკორ.).

იალღობ-ს ალღოს აუღებს, მიხვდება. რო ვიკითხე, ვისი ხარმეთქი და ლადიკოანთიო, მაშინვე ვიალღოე, ვინც იყო (ქორ.).

იან-ი კარის ჩარჩოს ზედა და ქვედა ფიცარი (კავთ.). **იანის** ნაბლი გრძელი და ვიწრო ლეიბი ტახტზე დასაფენად. დიდი ტახტები რო იყო წინათა, იმაზე ეფინათ იანის ნაალი, ტახტის სიგრძე იყო ის ნაალები და ვიწრო (მეჯვრ.). ჯერ იანის ნაალს დააგებდენ, მერე ახლა ზედ ფარდაგ გადააფარებდენ და დაჯდებოდნენ ბილათა (იგ.); აგრეთვე წილკ.

იანბ-ი მკებნარი (?). შეაყარა

ფეტვი ეთერსა და საშინელი იანგი გაუჩნდა (ქემ.).

იანღმეკ-ს აკვლევს, აგნებს. ველარც ვიანღევეფ ჩემ სახსა (ყანჩ.).

იან-იან'ა' დაღის უსაქმურად დაღის, დაეხეტება; კარდაკარ დაღის. რო დაღის და არაფერს აკეთებს, იან-იან დაღისო (ძეგ.). დღეს მანგლისში მოაგარაკენი წიწილებივით იან-იანა დადიოდნენ (დ. თონ.).

იასალთან-ი კარგი, საუკეთესო. კარქი როა, ისაღიანიო; სუ ყველაფერზე შეიძლება მაგის თქმა, ადამიანზეც, საქონელზეც (ატ.). უღელში გამწევი საქონელი რომელიც არი, ემას ეტყვიან, იასალიანი საქონელიო (ერთაწმ.).

იაშ-ი გულუხვი, ხელგამლილი (მდრ. ძვირი). თავის ქონება რო არც თავისთვინა შურს და.

არც სხვისთვისა, ადვილათ რო მისცემს ყველაფერსა, ის იაფი კაცია, რო ღაინანუფს, ის ძვირია (ქორ.). იაფია გოგიაი, იაფი (ქორ.); აგრეთვე ძეგ, ხოვ. იაჴი **წინსძვილი** წისქვილი, სადაც საფეკავი ცოტაა. წისქვილში, საცა იაფები იყო, იქ წაიღებდნენ ხომე საფეკავსა, საცა ძვირები — არ წაიღებდნენ (ბაზ.).

იასტან-ი ძღვენი, რომელსაც ატანენ მაყრებს ქორწილისათვის დელოფლის ან სიძის ოჯახიდან. ვაჟიანი რო მიდიან ქალის მოსაყვანათა, მიაქთ სამზადისი: პური, ღვინო, ქათამი; პატარძლი წამოყვანი დროსა ჩამაატარებენ იახტანსა; ისევე ქალის მაყრები წაიღებენ იახტანსა ვაჟის სახში და ქორწილი დასასრულ ჩამაატარებენ (ქვეში). იახტანი ჯერ არ ჩამოტარებულყო, რო ნათლიას დეჴიბინა (ქვეში). მასპინძლო, აბა, ეხლა ჩვენი იახტანის ღვინო მოიტათ და სიძე დაგვილოცეთ! (ხანდ.); აგრეთვე ატ., ოძ., ქემ., ქვ. ჳ., ქორ., ძეგ. **იბლინძე** იახტანის ტიპივით იბერება, დიდგულობს (ქორ., ძეგ.).

იბატე-ა მოხალისას სკდება და თეთრად იშლება (სიმინდი), ბატბუტად იხალება. წვრილმარცვლიანი სიმინდი კარგა იბატეა, კარგა გადაიშლება (ზერ.). როცა ცხარე ცეცხლი არა აქ, ანდა ნელდია, არ იბატეა (ატ.).

იბაჴე-ა დიდ-დიდ ლუკმებს იღებს, ხარბად ჳამს. კაცი რო

მადიანათ ჳამს, ხარბათა, იმაზე იტყვიან, იბეყებო (ოძ.). მამალი ინლაურივით რომ იბეყები, უკან ხომ არავინ მოგდევს?! (ტყვ.); აგრეთვე ძეგ.

იბზირე-ა ჩხუბისათვის საბაბს ეძებს; იმრიზება. ნეტა რას იბზირება, თითქო არა დამიშავებია-რა და რა თავქეას ახლის! (მერ.). შენ ხო არა ფიქრობ, მარტოხელა დედაკაცია და დავიბრიყვეფო, მე ისეთი პატრონები მყვანან, რო სუ შორიდან იბზირებიან (მერ.).

იბლომე-ს ებევრება. ამხელა გაზეთი რო მომიტანე, იბლომეი? (ჩუმათ.); აგრეთვე ხაშ.

იბშიტე-ა ვერ ვითარდება, ვერ სრულდება, იშრიტება (მარცვალი). მარცვლეულმა იცის, გვალვისაგან მარცვალი ვერ დასრულდება, წვრილი რჩება, იბჴიტება (კავთ.).

იბრინჯე-ა დიდად მოაქვს თავი, იბლინძება. ჩამოსულა ქალაქიდანა კაკოი, ისე იბრინჯება, იტყვი, მაგი მეტი არავინ წასულა ქალაქშია (ხც.). როცა არაფერი ებადა, მაშინაც ვგრე იბრინჯებოლა ევა (ხაშ.).

იბრიჴე-ა იჭიმება, იბლინძება. რო იპრანჭება ადამიანი და იბრიჴება სიარულშია, იმასაც ბრეჴიას ეტყვიან (იგ.).

იბურბანაჴე-ს იჭიდავებს, იბლაძუნებს, იკოტრიალებს. ბაღში ძაღლები გადასულან და ხახვი კვლეფში უბურგანავით, სუ ძირ

ლაუგიათ ერთიანათა (ღის.). იმ-
ტელი უბურგანავიათ, რო სუ წა-
უწვენ-წამოუწვენიათ ახლათ ამო-
ხული სიმინდი (მერ.).

იბუსხმბ-ა წყრება, იბუტება.
რაზე იბუსხები, ნეტა ვიცოდე მა-
ინცა! (ტყვ.). **იბუსხმბა:** რის
პატრონი მებუსხები, რა მოგიტა-
ნია? (ტყვ.).

იბუწმბ-ა იზრდება წერილი,
მალალი, უნაყოფო (ბოსტნეული).
შდრ. ბუწი. ჩდილში რო არი, იბუ-
წება, მალლა-მალლა წავა ნათე-
სი — ლობიოცა, ხახვიცა, პამი-
ლორიცა და არ მოისხამს (დოე-
სი).

იბოზმბ-ა ჭუჭყით იგლისება,
იბოხება (ტანსაცემელი). „იბოზება“
არი, რო იჭუჭყება, იბოხება ჩა-
საცემელი (კარალ.).

იბურდლაკმბ-ს ჩილიკა-
ჯოხს ითამაშებს (შდრ. გურდა-
ლი). ორჯერ ვიგურდლაკეთ და
ორჯელვე მაგან მაწიაწა, ერთხე-
ლაც რო კიდე მაწიაწონ, აღარც
ვიგურდლაკეფ და აღარცა! (წილკ.).

იდადანმბ-ს იქაქანებს. იდა-
დანა, იდადანა და ძლივ იღირსა
წახელაი (კარალ.). როდემდინ
უნდა იდადანო, აღარ დაიღალე?!
(ატ.).

იღგომილმბ-ს, **იღგომი-**
ნმბ-ს დარჩება, გაძლებს (სადმე).
დიღხანს კი იღგომილეს სუფრა-
ზე, არ აშლილან გვიანობამდე
(ლამ.). ნახე, რა კარქა იღგომი-
ნა მარინება, ერთი არ მოუკითხია

თავი ღელაი (ტირძ.); აგრეთვე
ძეგ.

იღოღინმბ-ს იზოზინებს.
იღოღინეფს, იღოღინეფს, მითომ
მუშაოფს, კი არაფერ აკეთეფს
(იგ.).

იღოღმბ-ს: არ იღოღმბს
მუყაითად, მონღომებით იმუშა-
ვებს. მაღლიანი კაცია, ჭკვიანი,
არ იღოღეფს ისა, თავისასაც
კარქათ მოხნავს და სხვისასაც
(მეჯვრ.).

იღლლამრმბ-ა წვინტლი,
ღორბლი ჩამოსდის (შდრ. ღღრამ-
ლი). იღლლამრება, თან ტირის
და თან ღღრამლები ჩამოსდის
(ტყვ.). ნუ იღლლამრები, დაიკარ-
გე აქედანა! (კარალ.).

იზანზღლმბ-ა ზოზინებს.
რო ეზარება და უგულოთ აკე-
თეფს ადამიანი საქმესა, იზანზღ-
ლება (ბროწლ.).

იზმნკმბ-ა იტკეპნება, იზეპე-
ბა (შდრ. ზენგი, ზენკი). მამულ
რო ფეხი ძხვდება და ზედ დადი-
ან, იზენკება (წილკ.). თუ ზამთარ-
ში გაშარავებულია და ზედა სა-
ქონელი დადის, მაშინაც ძაან
იზენკება (წილკ.).

იზუხმბ-ა იბუხება. როგორს
ზუზია არი ე ბიჭი, უცხოს რო
დაინახამს, ინდე, როგორ იზუხე-
ბა, მითომ და მრცხვენიანო (იგ.).

ითანიმბ-ს 1. შეეთვისება,
შეეგუება, შეეწყობა. რამეს რო
ჩაიცმევე და ვერ იარშიეფ, ვერ
ვითანიეო, იტყვი (ატ.). ოჯახს
ეგ ვერ ითანიეფს (ძეგ.). 2. იმორ-

ჩილებს, იოკებს. რო დამინახა, ვერ ვითანიებდი ამ წყალსა, ჩამოვიდა მოსახმარებლათა (ატ.).

ითართებ-ა იშლება, იცარება ნართი (ტყვ., ქვეში).

ითაფებ-ს 1. ჩაყარდება, ჩაცვივა (თონეში ჩაკრული პური). თუ საფანელი ბევრი მოგვივიდა და იცხარა თონემა, ითაფებს პური, ჩაყარდება, სანამ გამოცხვება (გარიყ.). იმ პურ ხელი მიეცი ყუაში, თორე ითაფეფს! (ტყვ.); აგრეთვე ბაზ., ბრ., ერედ., ერთაწმ., ვარ., თამ., კავთ., ლამ., მერ., საგურ., საკორ., სამთ., ძეგ. 2. ერთბაშად მოწყდება ადგილიდან, გაიქცევა (მრავალი). ერთათ კი ვითაფეთ სუყველამა, და! (ერედ.). 3. უთაფებს: ბედის კმერი უთაფებს ხელი არ მოემართება, ბედი უმტყუნებს. რა ვქნა, ბევრი გეგმები გექონდა, მაგრამა ბედის კვერმა გეითაფა (კავთ.).

ითრიკებ-ა უადგილოდ, უხეიროდ იცინის. რო იცინის ადამიანი უხეიროთა, ითრიკებაო, აგლებით იტყვიან (ოდ.). რას ითრიკები, რასა ხედამ სასაცილოსა?! (ძეგ.); აგრეთვე ატ., ოძ., სამთ., ქვ. ჭ.

ითქიფებ-ს 1. ერთბაშად მოწყდება (მრავალი), იხუვლებს. ითქიფეს და ერთბაშად გაიქცნენ (დის.). 2. იგივეა, რაც ითაფებს. ითქიფა და სუ ერთიანად ჩაწვა პური თონეში (დის.).

იკალხებ-ა ყალბე ღებება

(ცხენი). ცხენი იკალხება, ორ ფეხზელა ღებება (ხოვ.).

იკანკებ-ს სარგებელს ნახავს, გამორჩება რასმე. კაც რო რამე გამორჩები, ძალით იქნება თუ ნებითა, ცოტა რამ ვიკენკეო, იტყვი (წილკ.). ეგ ჩემგან რას იკენკეფს, როცა მე თითონ იმიც ცდილობაში ვარ, რო ვისგან რა ვიკენკეო-მეთქი (წილკ.).

იკეშებ-ს ღამაკდება (ლორი). იტყვიან, ჩემა ღორმა იკეშაო (დ. თონ.).

იკვარჩხნი-ს ივარცხნის, ჩამოიგებს (ძნელად დასაყარცხნთმას). არც საჭმლი ქვაბ მოერიდება, არც ცოშსა, მიღებება და კველგან იკვარჩხნის თმეფსა (მერ.).

იკვლანჭებ-ა 1. იღრიცება, იგრიხება. როცა ქარი და მზე არტყამს, კაკალი იკვლანჭება მაშინა, ხმება და ბრუნდება (მერ.). 2. იბრიცება, იმანჭება. რო დასაქმებენ და არ გაიგონებს, დამანჭება, ეტყვიან, წადი მალე, რას იკვლანჭებო (კავთ.); აგრეთვე ატ.

იკლანკებ-ა იფუფქება, ითუთქება (ხორცი). ცხელ წყალში რო ჩააგდებ, იკლანკება ხორცი (ძეგ.).

იკლურწებ-ა მეტისმეტად იპრანჭება, იტყლარჭება. ნეტა რას იკლურწებო, იტყვიან, ლაპარაკშიც რო სხვანაირათ ლაპარაკოფს ადამიანი, პრანჭვითა (ატ.). ისე იკლურწება, რო იმას

ვინ გაუძლეფს, ვინ შეიფერებს?
(ერედ.).

იკონჭურაბ-ს კოჭურიით
ცთამაშებს (შდრ. კონჭურობა).
შოდი, ვიკონჭუროთ! (ძეგ.).

იკოკაბ-ა, იკოსაბ-ა კოკებს
კრავს, იღუშება, იბღვირება. ჩვენ
ნათელას ვეცყვი ხომე, რას იკო-
კები-მეთქი, გაშალე შუბლი (ატ.).
რა მოგივიდა, რას იკოსები, შე-
ნი ხო არა მართეფს რა! (მერ.).

იკორიკაპაბ-ს იქანავეებს
(სწორად არ მდგომი, ან უსწორ-
მასწორობიანი საგანი). შდრ.
კორიკა. სკამსა ფეხები რო თანა-
ბარი ექნება, ის არ იკორიკაეფს
(ატ.).

იკოტაპაბ-ს 1. რყევას, ტრ-
კვას დაიწყებს. თუ ფეხი არ უტ-
ყუის სკამსა, მაგრა ადგილი სწო-
რი არ არის, იკოტაეფს ეპაცა
(დ. თონ.). 2. ინავარდებს, ითა-
რეშებს. გავიდეფ ცოტა ხანი, იკო-
ტაოს, არ შარჩება კაცსა ერთი
დროება! (მჭად.).

იკურაპაბ-ა იმარცვლება (ლო-
ბიო). იკურაება ლობიო, დასრუ-
ლებული აქ მარცვალი (ძეგ.).

ილა ნაკლი, ზადი. დასანიშ-
ნათ რო ავედი იმათან, უთხარი,
რამე ილა თუ აქ თქვენ ქალს, ეხ-
ლავე მითხარით-მეთქი (თამ.).
ალბათ ილა აქ რამე, თორემ რა-
ტომ არ წაიყვანა? (ძეგ.); აგრეთ-
ვე ატ.

ილაბაბ-ა სქელ წვენს იკე-
თებს (ლობიო, ხორბალი...). რო-

მელიც გურული ლობიოა, ის
კარქა ილაბება (ხც.).

ილაქათაპაბ-ს ილაქლაქებს,
იყბედებს (შდრ. ლაქათა). მოვიდა,
იმდენი ილაქათაეფა, იმდენი, რო
დაგვხოცა სიცილითა (ტყე.); აგ-
რეთვე კარ.

ილაღუნაბ-ს უსაქმოდ ივ-
ლის, იხეტიალებს (შდრ. ლაღუ-
ნა). არ მოსწყინდება, თელი დღე
რო ილაღუნოს (კარ.). როდემდინ
უნდა ილაღუნო ეგრე, რატო ცო-
ლი არ მოგყამს? (ტყე.).

ილახ-ი დაგრეხლი წნელის
რკალი მარხილის ფეხზე წამო-
საცმელად (შდრ. რჩოლი). მარ-
ხილი რო მოგვექონდა ტყიდანა,
ილახს გაუკეთებდით, წნელს დაე-
კრეხამდით და გავაკეთებდით,
როგორც ხჩოლი (ზ. ხანდ.).

ილიძაბ-ა იკროლება. ილი-
ქება უკვე კაკალი, კარგი გული
აქ (საგურ.).

ილურაპაბ-ა იბღვირება, იმ-
რიზება. რას ილურაპები? არ გინ-
დივარ და წადი, საცა გინდა, გზა
დიდია! (ზ. ხანდ.).

ილულაპაბ-ა ილოღნება; ილუ-
კება. დედაშენი რო შემოვიდა,
პირი სამსე მქონდა, ვილულაპე-
ბოდი, სანამ ჩაეყლაპე, მე ჩემი
დამემართა (ტყე.). რა საცოდავათ
ილულაპება, გეგონება, დღეს პუ-
რი არ უჭამიო (კარ.).

იმალაპაბ-ს დამალობანას
ითამაშებს. გოგოებმა დამიძახეს,
შოდი, ვიმალაოთო (ხც.).

იმარელ-ი დასავლეთ საქარ-

თველოს ადგილობრივი მკვიდრი. ისა იმერელი იყო, რაჭიდან იყო ჩამოსული (ნიჩბ.); აგრეთვე კავთ.

იმონაგრებ-ს მოშენდება, გამრავლება (საქონელი, ადამიანი). რაც ამ ძროხამ იმონაგროს, სუ ბიჭისა იფოსო (ტყვ.). პაპაჩემი იტყოდა ხომე, წარღვნა უნდა მოვიდეს და არც ხალხი იმონაგრებს, არც საქონელი (მეჯვრ.).

იმუშავებ-ს გაიზრდება, განვითარდება მცენარე. ისე უნდა მოგლიჯო ფოთოლიო, რო იმანა კიდევ იმუშაოსო (იკ.). **თუ ამინდი იმუშავებს...** თუ ამინდი ხელს შეუწყობს... თუ ამინდმა იმუშავა, ორ კვირაში ყურძენი დამწიფდება (ბიწმ.).

იმჩვირიბ-ა იბუტება. იმტენი ხანი იმჩვიროს, სინამ მოეწყინება! (მერ.). ნეტა რას იმჩვირება, რა ცხვირი ჩამოუშვია?! (ქვეში). **იმჩვირიბა:** სამტყიცი საცერი არ ვათხოვ და იმიტინ შემჩვირება (მერ.). ფული იმასა მართებს და მე რას შემჩვირება?! (ტყვ.); აგრეთვე ატ.

იმჭაჭებ-ა სკდება, იშაშრება (მჭადი, პური). ხო გითხარი, დიკა არი-მეთქი, ეგრე იმჭაჭება, უბედურათა (იკ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

ინაბალას-ი იგივეა, რაც წყლის ინა. ინაბალასი ინდაურების საჭმელი ბალახია, ბლის ფოთლის მინაგვარი წვრილი ფოთლები აქვს (ახალმ.).

ინალი ძნა გაჯიუტდა, ჯიბ-

რი გასწია. ჩვენ იოსებასა რამდენი ვეხევეწე, კალათა მჭირდება-მეთქი, ქნა ინალი და არ მომიტანა (კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

ინაკმბ-ა იჩაგრება, იგვალება. ეს ბავშვიც ინაკება ამდენ საქმეში (კარ.). ძან ინაკება ხბოი მუცელში, როცა სწველი მაკე ძროხასა (ატ.); აგრეთვე თამ.

ინას დაიდებს (სელეზუ) ხელს არ გაანძრევს, არაფერს გააკეთებს. რა ინა დაიდე ხელეზუ, შენც რო მამშველებოდი, ხო უფრო მალე გავარჩემდით ამ ლობიოსა (რუისი); აგრეთვე ხც.

ინაწილებ-ს მარცვალს გაიკეთებს (თავთაეი). პურმა ინაწილა, კარგი პირი უჩანს მოსავალს (ძეგ).

ინასარშებ-ს ილაპარაკებს, იმუსაიფებს. წავა ყუყუნაი, ინახარშებს, ინახარშებს და მოვა (დიცი). მოიარე, მანია, ინახარშე! (ერედ.); აგრეთვე გუჯაბ., თამ., ქემ.

ინდიბანდი ბინდუნდი. გათენება რო მათანს დილითა და სიბნელე გატყდება, ინდიბანდი აქვიან იმასა (წილკ.). ისე ღამიანათ წაველით, რო ისე ინდიბანდი იყო, ნატახტარ რო ჩაველით (წილკ.).

ინეკრავებ-ს ნეკერს, ფოთოლს დაუწყებს ჭამას (საქონელი). გაუშვით საქონელი, ინეკრავებს მაინცა (ქემ.).

ინთილას გააბღებინებს მეტისმეტად დაღლის, დაქანცავს.

იმდენს გარბენინეფ, რო ინთილას
გაგაგლებინეფ! (ქვ. ჭ.).

ინთილა ჰპრავს ავად გახ-
დება, აწყენს რაშე. კვერცხ რო
აჭმევ მაგდვენსა, არ გეშინიან,
რო ინთილა მკრას? (წილკ.). ბი-
ძაჩემს დამძინებოდა გარეთა, სი-
ცივის ინთილა ჰკრა და გათავდა
კაცი (ხანდ.); აგრეთვე ატ.

ინჰერიან-ი ვისაც ხშირად
ეცვლება ხასიათი, განწყობილე-
ბა; ფხუკიანი, ხუშტურიანი. ინ-
ქერიანი — უხასიათო ადამიანი
რო არი, ემ საათში კაი ხასიათ-
ზეა, უცეფ შეიცვლის ხასიათსა,
ხუშტურიანი (ატ.). აგე, როგორა
ჩხუბობს ნინაი, ინქერიანია, წე-
ღან წყევლით ჩაიარა (ქორ.); აგ-
რეთვე ძეგ.

ინჰერმა წამოუარა უეც-
რად გაბრაზდა, გაფხუკიანდა. რო
გაბრაზდება, წამოუარა ინქერმაო,
ვიტყვიო (ატ.); აგრეთვე ძეგ.

იონჰრად ოღნავ, ბუნდოვნად.
იონქრად მახსოვს, იქა წყარო რო
იყო (ჩუმათ.).

იოხსულ-ი მეტიხმეტად ლა-
რიბი, არაფრის მქონე, ლატაკი.
ვინც ძალიან ღარიბია, იმაზე იტ-
ყვიან, იოხსულიაო (ქვ. ჭ.). ერთი
იოხსული ვილაც იქნება, თორე მა
შაშშიშ ვინ გამოყვებოდა?!
(წილკ.); აგრეთვე კავთ., კარალ.,
ომ.

იპარმბ-ა იფშუტება (ნიორი).
გაზაფხულზე ნიორი იპარება
(ძეგ.).

იპანტაპებ-ენ იძიძგილაეებენ,

იჭიდაეებენ. ისე იპენტაეებს ბავ-
შეებმა, რო! (ქვ. ჭ.).

იპოლტაპებ-ს ისალაეებს.
(შდრ. პოლტი). იპოლტაეე, იპოლ-
ტაეე, შენმა მზემა, სუ ხუთიანები
გიწერია სკოლაში! (კარ.).

იჟლი-ს იეჟეაეებს (რაიმე
რბილს). ნუ იჟლი ე მუწუკასა,
თორე დაჟღლაზე გააეება იციე
ხომე (წილკ.).

იჟღმურტლმბ-ა იგიეეა, რაც
ჟღუი ს. რო შეუკეთებთ ნელ
შეშასა, ოფლი მოსდის და იჟ-
ღმურტლება (ძეგ.).

იჟღოლმბ-ა იგიეეა, რაც
ჟღუი ს. რომ არ იჟღოლოს შე-
შამ, დახეთქილ შეშას ფეჩზე და-
აწყობენ, რო გაფიცხდეს (კავთ.).
ნელლი როა შეშა, იჟღოლება
(ზ. ხანდ.). **ჟღოლმბა**: მანამ ცო-
ტა გაფიცხდებოდეს, შხივილს და-
იწყებს, მაგას ეძახიან ჟღოლეასა
(კავთ.). ამ კაკლისა ეს მეჯავრე-
ბა, შეუკეთეფ თუ არა, მაშინვე
ჟღოლვას დაიწყეფს (ზ. ხანდ.).

ირმის ღორბლი აბლაბუდა,
გაბმული მცენარეებზე (ზაფხულ-
ში, შემოდგომაზე); დაფრინავს
ჰაერშიც. ირმი ღორბლ ვეძახით
ზოლმე; როგორც აბრაშუმი ძაფი,
ისეა ხომე გაბმული ტყეეფშია
ობობას ქსელივითა (ატ.). რამდე-
ნი წელიწადია, ირმის ღორბლი
აღარ მინახია (ძეგ.).

ირმის ტუჩი სოკო ერთგვა-
რი. ირმის ტუჩს ეძახიან, ზოკო
არის წოაწოა, მოყვითანო ფერი
აქ (მჭად.).

ისადებრებ-ს იყენებს, იხმარს (რასმე). ჩვენმა მიტომ გამამიგზავნა ეს გოდორი, მაგრამა იმხელაა, რო ვერაფერში ვისადეგრებ (ხაშ.). ძაან სცვივა ჩვენ ვაშლსა, ვერაფერში ვისადეგრებ, იმისი ღროც არა მაქ, რო გავჩილო (ხაშ.).

ისაპსაჲებ-ს დამაკდება. ჩვენი დეკეულაი ისეთია ეხლა, რო ავი თვალით არ ინახვის, ისაპსევა წრულ პირველათა (ერედ.). კამეჩი პატარა გვევა, გაზაფხულზე ისაპსევეფს (ღის.); აგრეთვე ატ., თამ.

ისარგლებ-ა იწყევლება. რას იქოლები და ისარგლები ამ დილაადრიანათა? (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

ისაძლისებ-ს ძლებს. ის ყველგან ისაძლისებს, ისეთია (თელ.). ჩემი შვილიშვილი დაიტიშა და გაიქცა, ვერ ვისაძლისეფ სოფელშიაო (ბროწლ.); აგრეთვე თამ., მეჯერ., ქორ.

ისეჲ ზედ არის ისევ მართებს, ჯერ კიდევ არ გადაუხდია. ათი თუმანი მივეცი და ისევ ზედ არი (ძეგ.). დაუთვალა ბიჭმა ორასი თუმანი და მისცა, რა ხანია მას შემდეგა; მოქცემ, მოქცემო და აბა, ისევ ზედ არი ჯერა (ერედ.).

ისეველებ-ს მიწა სველი იქნება სამუშაოდ. ვიყავი სამუშაოზე, მაგრამ ისველა და ისევ წამოვედი (საგურ.).

ისივსივებ-ს ილასლასებს.

წავა, ისივსივებს, ისივსივებს დამოვა ისევა, ავათა ვარო (ტყვ.). ერთი ჭუკია შეამდა, არ ვიცი, რა მოუიდა, ისივსივა, ისივსივა და მოკვდა (მერ.).

ისიქნებ-ა ბევრს ჭამს, ძლებს. როგორ ისიქნებო, ადამიანზეც იტყვიან დაცინვითა, ბევრს რო ჭამს და ძალიანა ძლება, მასხრათ აიგდებენ (ოდ.). ღორები ისიქნებიან (ტყვ.).

ისინდლებ-ა საწვიმრად იღრუბლება. საწვიმრათ რო იღრუბლება, იმაზე იტყვიან, ისინდლებო (ბროწლ.).

ისრინტებ-ა იცრემლება, იწირბლება. მომწყდი აქედანა, ნუ ისრინტები, ნუ ტირი! (ტყვ.). ჩამოვიდა და ისრინტებოდა, დედაჩემი შინ არ არიო (კარ.).

ისუსებ-ა იბუზება, იტუზება. ნეტა რას იბუზები?! (ძეგ.).

ისქელებ-ს ხშირი, სქელი გაიზრდება (ნათესი). სიმინდმა ისქელა, ამოსარჩევია ისიცა (კარ.).

ისსაპლებ-ს ვაბმით იტირებს (ძუძუთა ბავშვი). იმღენი ისხავლოს, ხანამ ჩაბჭირდებოდეს (ტყვ.).

ისსვიპებ-ა მარცვალი სცვივა (თავთავს ხელის გასმით). ისხვიპება თავთავი, ხმელია ძალიანა (ხოვ.).

ისსლებტავ-ს მოირტყამს, მიხვედრებს. შე ვიცი, ქვას ისსლებტამთ იქიდანა (გარიყ.). გადააგ-

დე ეგ ჯოხი, თავში ისხლტამ (ძეგ.).

ისსლიკუდებ-ს მოცურდება, დასხლტება. რო დაუცურდება ფეხი და ჩამოვარდება, „ისსლიკულა“ ის არი (ერედ.).

იტალასებ-ს ტალახი აეკვრის (ბარს, თოხს), ვერ დაიბარება, ვერ დაითოხნება. ჭარხალი გათოხნეთო, — ბრიგადელმა, — და, არ იტალახებს გუშინდელი წყალნადენი? (ტყვ.). ახალი მოხნულია, იტალახებს, არ გაითოხნება (კარ.); აგრეთვე ძეგ.

იტვლიავებ-ს ხარბად ჭამს. ცხვარიც შეიძლება, მაგრამ უფრო საქონელზე იტყვიან, ძროხაზე, ხარზე, იტვლიავებსო (კარალ.). როგორ იტვლიავებს, გუნაცვათ, გეგონება, ერთი კვირის მშვიერია (ტყვ.). მწვანილს იტვლიავებს კამეჩივითა (კარ.).

იტბიჟირავებ-ს უსაქმურად ივლის. მე ვიტბიჟირავე დღესა, ხან არსენანსთკენ გავედი, ხან საბჭოსკენა (ძეგ.). მაგან იმდენი იტბიჟირავა, სანამ კისერი არ მოიტეხა (მერ.).

იტბიჟნებ-ა, **იტბისნებ-**ა იხილავს, ეძებს (მებენარს). ფთიანი ხუ არ დაგხვევია, დედაკაცო, რამ იტიჟნები ნეტაი? (წილკ.). დამჯდარიყო საწყალი პაპა ყუდროში და იტბისნებოდა (კავთ.). **ტიშვი-**ნა, **ტიხვინა:** ვინც უნდა იყვე, არ შეერიდება, გაიხდი და დაიწყებს ტიჟენასა (წილკ.). ესლა აღარც

კბენარი ჰყამთ და აღარც ტისენა აციან (კარ.).

იტმასნი-ს 1. ზედ იკრავს, იცვამს. საცა რამესა ნახამს, ყველაფერს ზედ იტმასნის (ტყვ.). 2. ისაკუთრებს, იჩემებს. რაც სახლში გააჩნდათ, ეგ იტმასნიდა ყველაფერსა და სხვას რაღაი? (კარ.).

იტორებ-ა ხარბად ჭამს, იღმურძლება. მადა არა მაქო და კარქა იტორება! (ბიწმ.); აგრეთვე გრაკ.

იტროკიალებ-ს, **იტროჟიალებ-**ს ივლის, იხეტიალებს (ამბობენ აგდებით). ვიტროკიალე, ვიტროკიალე და მივაგენი, როგორც იყო (გარიყ.). წავა თელღღესა, იტროკიალებს; მთელ მინდვრებს შემოივლის და მერე როდის-როდის მოვა (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

იტურნებ-ს გაიტრუნება. დედაჩემმა მართას ხმა რო გაიგონა, იტურნა (ძეგ.). **ნატურნი:** განგებისათ რო გაჩუმდება აღამიანი და ხმას არ გასცემს აღამიანსა, იტყვიან, ნატურნიო (ერთაწმ.).

იტყლარაქებ-ა ეშვება, იწელება, ფორმას კარგავს (ცომი). ჩვილი როცა არი ცომი, მინამ თონესთან მიიტან, მინამ სუ იტყლარაქება უშნოთა (ლამ.).

იტჟურჩებ-ა იბღინძება, იჭიმება. ისა სულ ვერაფერს გააკეთებდა, მოუგვარებელი ბიჭია, მარტო იტჟურჩება (თამ.).

იურჩსებ-ს იუცხოვებს, გაი-

კვირებს; იუხერხულებს. რატო ცოცხი არ მივე და არ დავამტვრეინე, ძიენ იურჩხა (მერ.). მოვიდნენ ჩვენთანა მაჭანკლები, ყველაფერი მითხრეს, ძიენ ვიურჩხე (მერ.). **ეურჩხება:** ესლანდელ ბამშვევს აღარაფერი ეურჩხებათ (მერ.). მაგათ კიდევაც ეურჩხებათ პატარა ბავშვი, დაჩვეული არ არიან (თამ.).

იუფლებ-ს დაეუფლება, დაეპატრონება. სკოლამაო ხუთი გექტარი უნდა იუფლოსო (ვარ.). ჩვენ რო ჩამოგვართმევენ, მერე ვინ იუფლებს იმ ვენახსა? (კარ.).

ივამირება- გამწარებით ტირის. ეგე იფათრებოდა კეკია, იზბო რო მოუკლემ, რო გეგონებოდა, ცხედარი უხვენია წინაო (წილკ.).

ივნება- იზნიქება, იდრიკება ნედლი წნელის ჭურჭელი (გოდორი...). გათხოვებდი ჩემ გოდორსა, მარა იფნება (ლამ.).

ივოთქება-, **ივოთქი-**ს ყვაელება, იფურჩქნება; იფოთლება. იასამანი გაზაფხულზე იფოთქება, გაიშლება (ატ.). ხაშხაში ბალახია, ერთი საჭმელია, მეორე — ყვაილი. საჭმელი ხაშხაში წითლათ იფოთქის (ქემ.).

ივოჟოლება-ს ბევრს იშრომებს, იცოდვილებს. საწყალმა კაცმა ბევრი ივოჟოლა, სახლი სახლათ აქცია, მაგრამ თითონ კი ველარ იბოგინა (კავთ.).

ივუტკნება- ნაცარში, მიწაში იქექება (ქათამი...). აგერ,

იფუტკნება შენი ვარია, ჩქარა მოიქვევა (ძეგ.).

იფშხალება- 1. იბზარება, სკდება (ჭურჭელი, მიწა...). გამოუშწვარი, ცუდად გამოშწვარი თიხა იფშხალება (კავთ.). 2. ტუჩებს მანჭავს (ტირილის დროს). რას იფშხალები, გოგო?! (ზ. ხანდ.).

იქარება- შრება, იშლება ხის ჭურჭელი. ყველა იქარება: კასრი, ვარცლი, ხისა რაც არი (ატ.).

იქასქასება-ს იქაქანებს, იქოშინებს. ე შიგნიშიგან რუ არ შახვიდე და მანდ არ იქასქასო, გარეთ ცოტა გრილუებია?! (წილკ.).

იქაქება- ძალიან ახლოს ჯდება (ცეცხლთან). რას იქაქები ცეცხლთან, აკი არა მცივაო?! (ძეგ.). **იქაქება:** შეშა არ მინდაო და კარგა ექაქები ფეჩსა?! (ძეგ.). საწყალი მამიდაჩემი სულ ერთავათ ცეცხლს ექაქებოდა (ტყვ.).

იქეჩერავებ-ს იდიდგულებს, იეოცლოჩინებს. მამისა არა დარჩენოდა-რა და მე ვიცი, როგორც იქეჩერავებდა! (ტყვ.). კაცს თავისი უნდა ჰქონდეს, თორე სხვისი ქონებით ყველა იქეჩერავებს (კარალ.).

იქოთება-ს იჩხუბებს, იქოთქოთებს. ილანძლა, იქოთა (იკ.).

იქუსება-ს ხმამაღლა იტირებს (შდრ. ქუხილი). რამოტელა ვიქუსე! (ძეგ.).

იქვა მოლქვის ქვად იგივეა, რაც ქვა ს უკბინა. წყალ-

ზე მინდოდა გამეგზავნა, იქცა მოლევის ქვათ და არ წავიდა (ძეგ.).

ილბალი უპრიანებს ბედი გაუღიმებს, ხელი მოემართება. ილბალმა უპრიანა, რაც გულის წადილი ჰქონდა, შეუსრულდა (ძეგ.). თუ ილბალმა მიპრიანა და ეს საქმე გამოვიდა!.. (ძეგ.).

ილიზლიზება-ს უთავბოლოდ ილაპარაკებს. ნუ აღიზლიზებთ ხალხსა და არ ილიზლიზებენ (ტყვ.).

ილიციციება-ს უთავბოლოდ ავლის, იხეტიალებს (შდრ. ღიცი-ღიცი). მაგან თუ არ ილიციციცა სოფელ-სოფელა, ისე როგორ შაიძლება! (წილკ.).

ილმინება-ა იღიმება. ამ სუ-რათშიც ვიღმინები (საგურ.).

იყაყაება-ა ძლება. შენ რო აქ იყყევი გემრიელათა, მამაშენსა ჩაუტანე სამჭედლოში? (ქვეში).

იყვინტრება-ა 1. იბღინძება, პედიდურობს. ახლა როგორ იყვინტრებოდა, რო დაგენახათ?! (ქემ.). რაღაც პატარა ქონება უშოვია და ისე იყვინტრება, თითქო დიდი ვინმე იყოს (წვ.); აგრეთვე არად., ზ. ხანდ. 2. იყვინტრება უწყ-რება, ებუტება. ნეტა რას მეყვინტრები, ვალი არა მართეფს შენი და ვახში?! (მერ.). ვის ვეყვინტრები მერე, როცა შენი ბრალია?! (ტყვ.).

იყინფება-ა ამპარტანობს, მე-დიდურობს. რა იყო, რას იყინ-

წები, რა თავი მოგაქ დიდათა! (ბროწლ.).

იყმინდება-ა ხარბად ილუკმე-ბა. არავენ მამაიწროსო, ჩასუ-ლიყო ქურდულათა და იყმინდებო-და (წილკ.).

იყოყლიავებ-ს იყოყონებს, იმედიდურებს. ი ძაან რო ყოყლია-ობდა და თავი თავთან აღარავინ მოაწონდა, ესლაც იყოყლიაო, ლუკმა პური რუ აღარა აქ შინა! (წილკ.).

იყუნწება-ა ყუნწი სწყდება-ჭინახული რო გაფიცხდება, იყუნ-წება — ყუნწი წყდება (იკ.).

იშავშავება-ს ძლივს იარსე-ბებს, იბოგინებს. არაფერი არ მა-ბადია, რითი რა ვიშავშავო, რი-თი ვიცხოვრო! (ქორ.).

ინაჰნაჰება-ს ეცდება; თხოვ-ნით მიმართავს. ბევრი ინაჰნაჰეს შუაკაცებმა, ბევრი, მაგრამა ქალი ვერ დაიყოლიეს (ტყვ.). ბევრი ვი-ნაჰნაჰეთ, ბევრი, მაგრამ თხუთ-მეტი ათასზე ნაკლები არა ქნა (კარალ.).

ინლინება-ა ცვდება, იცრიცე-ბა; იხვევა (ქსოვილი). სხვილი ნემსია და როგორ ინლინება?! (კარალ.).

ინმაჩნება-ა ჭკნება, კანი ეჭ-მუჭნება. ხეზევე ინმაჩნება ყვე-ლაფერი, როცა არ მორწყამ და არც ავღარია (ტყვ.). ბებრი სახე-სავით ინმაჩნება (ტყვ.).

ინულურავებ-ს იჩხირკედე-ლავებს. ისე აღვილზე იჩულურა-

უებს და გარეთ რამე საქმე არ შაუძლია (იგ.).

ინუნჩნებ-ა ჩხირკედელაობს. თავისთვინ იჩუნება, ერთობა, რა გინდა, რას ეძახი! (ტირძ.).

იცხარებ-ს ზედმეტად გახურდება (თონე). თონემ იცხარა, პურს ძირები დაუწვა (ძეგ.). თონემ იცხარა, იცხარა, სუ ყალბს დადგა (ქვ. ჭ.); აგრეთვე ქვეში.

იძეძეძეძე-ა ისეტყეება. ეხლა ისეთი სეტყვა მოვიდა, ისეთი, სუ ერთიანათ გაძეძევა, მუდამ წელიწად ვიძეძევებით (ოდ.).

იწკინებ-ა ძალიან ცოტას იწველის (ძროხა...). მაშუამა, ცოტასლა იწკინებება და ჩემ ბავშვებ არა ჰყოფნით, არა მაქ გასაყიდო (იგ.). დღეში ორ ჩარექასლა იწკინებება, როცა ცხრა ჩარექას იწველიდა ზომე (ტყვ.); აგრეთვე ბრ., კარალ., მეჯვრ., წილკ.

იწკლიბაწკლი-ბაწკლი 1. უსწორმასწოროდ, უთანაბროდ დართული (ნართი). იწკლიბაწკლი ნართია, ზოგან სხვილია, ზოგან წერილია, წყდება (ქვ. ჭ.). რა იწკლიბაწკლოს ართამ! (კარალ.). 2. წმინდა, თხელი თმა. რა იწკლიბაწკლო თმა აქ ამ გოგოსა! (ძეგ.).

იწმანებ-ა იპრანჭება, იგრიხება. რას იწმანება, ნეტა რა ჰგონია თავი თავი? (ხც.).

იწრეხებ-ს იგრეხს. დეჟუასაც გაუვიდა ყველი, ვედარ იწრეხამს ძველებურათ უღვაშეფსა (წილკ.). **იწრეხებ-**ა: ისე თამა-

შობდა, რო სუ წელში იწრეხებოდა (საგურ.).

იწუნებ-ა იწუნება. რო იწუნება ბავშვია, რამეი, იმას ეტყვიან, — ნეტა რას იწუნებები? (ბროწლ.).

იჭინებ-ს იჩხუბებს, იბუზღუნებს. მოდი, კვირას წავიდეთ, მერე იმდენი იჭინებროს, რამდენიც უნდა (საგურ.).

იჭიხებ-ა იძაბება, ძალას იტანს. იჭიფებება, სწავლობს, მაგრამა მაინც კაი ნიშნები არა ჰყამ (მერ.). რას იჭიფებები, რა წელებზე ფეხს იღვამ! ვინც ბევრი იმუშავა, ისიც მოკვდა და ვინც არ იმუშავა, ისიცა! (ტყვ.); აგრეთვე კავთ., კარალ.

იჭმაცხებ-ა იგრიხება (ტკივილისაგან). როცა მუცელი ტკივა, უნდა გააჩინოს, იჭმაცხება (საგურ.).

იჭყურებ-ა 1. ვიწროში ეჩრება, იჭეჭეება. ნეტაი შენ რაღა ძალა გადგია, რო იჭყურებები ამდენ ხალხში?! (კავთ.). **იჭყურებ-**ა: ისეთი ჭყურებება იყო, რო ფეხათაც არ ეტეოდა ხალხი (კავთ.). 2. ბევრსა სევამს, იჭყიბება. ამოდენა წყალს რო იჭყურებები, სად მივდის? (ტყვ.). ყოველ ცისმარე დღე იჭყურებება, დაწეება და დაიძინეფს (ბროწლ.). **იჭყურებ-**ა: ძაან უყვარს ჭყურებები (კარალ.).

იხადებ-ს იხადებებს, მოილხენს. განა მე არ მიხდა ჩემმა შვილმა იხადებებს, მაგრამა

წელი რო არ მოგვდევს! (მერ.).
რაცა ხანია გაიღვიძა, იცინა, იხა-
დილა და ჭამი დროც მოუიდა
(გრაკ.).

ისანულაბ-ს თავის ჯერზე
ხანულებისაგან რძეს მიიღებს.
დღეს შენ მოწვეულე და ხვალ მე
ვიხანულეფ (ოძ.).

ისაფიშაბ-ს გაერთობა, ინე-
ბიერებს. გაუშვი, იხაფიფოს ბალ-
ღმა, ნუ ართმეფ! (ქორ.).

ისღინ-ს იგუებს, ითვისებს.
ჩემ გოგოე ვერ იხდენდა ჩემი
ქმარი და იმითვი გავმორდი
(ლამ.). **უხდინარნი:** ვინც ვერა-
ვის იხდენს, ვერ იგუებს, უხდი-
ნარ ადამიანს იმას ვეძახით (სა-
გურ.). ეგეთი უხდინარი რო ხარ,
იმიტვინ აღარავინ მოდიე შენთან
სათამაშოთა (წილკ.).

ისპრსაბტაბ-ს იხეტიალებს.
რამდენი ვიხერხეტეთ, დაწყდით
(ზერ.).

ისაშაბ-ა მჭიდროდ თავსდება,

იჭედება (ღერძი...). ქველა ქვა
იხეშება, მჭიდროთ რო ჩადგეს,
არ გაუვიდეს მარცვალი და ზელა
ქვამ ქანაობა არ დაიწყოს (კაპრ.).
ურმის ცალი თვალი ტრიალებს,
ცალი იხეშება (ზ. ხანდ.).

ისირაპაბ-ს იღავებს, იხზუ-
ბებს. ისე იხირავეს დღეს გიგომა
და კოლიამა, რო რაღა იყოს!
(თამ.).

ისოჭაბ-ა იგრიხება, იკლაკ-
ნება (ტკივილისაგან). საწყალ ბავ-
შესა თიაქარი ჰქონია, სუ იხო-
ჭებოდა თელ ღამესა (ქვეში).
ისეთი გამწარებული იყო, სუ იხო-
ჭებოდა საწყალი, ღამის შინ გა-
აჩინა (ბროწლ.); აგრეთვე გარ.,
კარალ., ქვ. ჭ., ქემ., ძეგ.

ისჭინება-ა უშნოდ იცინის.
გადმოყრილი რო აქ კბილები სიცი-
ლი დროსა, იმაზე იტყვიან, იხჭი-
ნებაო (ტირძ.). მე ვეჩხუბები, ის
კი ვითომც არაფერი, იხჭინება
(მერ.); აგრეთვე ქემ.

კ

კაპანა, მკაპანა აწკალი,
უღვაში. კაპანა აქ ლობიოსა, ვაზ-
სა, კიტრსა, გოგრასა... ზრდაე რო
დაასრულებენ, შემრე გამაიტანენ
ხომე ლობიო და კიტრი კაპანასა
(წილკ.). ფერსვის ზევით თითონ
ვაზია გარდილი, ფოთოლი აქ და
მკაპანა (მჭად.); აგრეთვე ბიწმ.

კაპსინან-ი წელში მოხრილი
(ადამიანი). წადი, კაესიანს უთ-
ხარი, დო შედღვიბეთ-თქო (ტყვ.).

კაპსილა მეტისმეტად გამბ-
დარი (ადამიანი). კავსილა, აი,
სონასნაირი გამხმარ ქალსა ჰქვიან
(ტყვ.); აგრეთვე ქემ.

კაპშა 1. წაბლისფერი ცხენი.
წაბლისფერი ცხენი რომელიც
არი, კავშა ცხენი იმასა ექვიან
(ქვ. ჭ.). **2.** მოხრილრქებიანი სა-
ქონელი. ხარსა, ძროხასა რქები
რო აქ დაკაული დაბლა, იმაზე
იტყვიან, კავშა არიო (ოძ.).

კაი დედაში ჩავარდება

კარგ პირობებში მოხვდება, კარგ ბედში ჩავარდება. ქალი რო გათხოვდება და კაი ოჯახი შახვდება, ყელამდინ სამსე სახლი, იმაზე იტყვიან, კაი დედაში ჩავარდაო (წილკ.). იცოცხლე ეგ კაი დედაში ჩავარდა, თითონ ხო თავსადერელათა აქ რქე და ერბო, მეზობლებიც მორწყო რძითა (წილკ.).

კაი მაზა კარგი, ძვირფასი. რა ძიენ შეუნიერი, კაი მაზაც ეგ ბიჭი ყოფილა, შენი ქებული ეგ არი?! (მერ.). მოიბანს და ამ დაგლეჯილ ჩუბტეფსა, კაი მაზასეფ გამოაჭიმავეს აქა (მერ.).

კაი სასმელი ნამდვილი სახელი (არაშერქმეული). კაი სახელი კოსტა ჰქვიან და ისე აფას ეძახიან (ნოს.).

კაპაპუპა ტკბილეული, საწუნწკარი. კაკაკუკა არი კანფეტები, ხმელი ხილი, კიდე სხვა ტკბილეულობა (ატ.). ზაფხული შამოსავალ სუ კაკაკუკებზე გააქრობენ ცოლი თუ ქმარი და მერე მშვირები და ტიტვლები დასხდებიან (წილკ.).

კაპალა კური სუფთა, მსხვილი ხორბალი. მარცვალზეც ითქმის, კაი კაკალა პურიო, კაკალივით მარცვალიო (ოდ.); აგრეთვე მეჯვრ.

კაპანა აკვანი ბავშვის ენაზე. კაკანას მარტო ბავშვის ენით ეძახიან, ისე აკვანია (კავთ.). პოო,

პოო, გენა! ჩავაწვენ კაკანაშია (საგურ.); აგრეთვე იკ., ლამ.

კაპანაზა დიდი, აუტანელი სიცხე, პაპანაქება. ამ კაკანება დღესა რა დროს ბაზარში წახვლაა?! (ნოს.).

კაპანი-ი კაშკაში. რო მივდივარ სახლშია, შევხედე ფანჯრეფსა და გააქ კაკანი შუქსა (მერ.). ცა რო მოწმენდილია, გააქთ კაკაჩი მარსკვლაეფსა (მერ.).

კაპკია წელში მოხრილი, მიკაკული. კაკია, წელს ვერ დაათრევ და ახლა უნდა ბარო ვითომა?! (ტყე.); აგრეთვე ერედ.

კაპკია გვირილა. კაკია ბალახს ყვითელგულა, თეთრი ყვაილი აქ, წამლად ხმარობენ, იგივე გვირილაა (ხც.).

კაკლოზ-ს კაკლებით თამაშობს. გურამსა ჩემი ჯილა წაუღია, დგაა და კაკლოფს (ქვეში); აგრეთვე ქემ, ქვ. ჭ.

კაკლოზა კაკლის შემოსვლის დრო. კაკლობას ჩამოვალ და მაშინ ჩამოგიტან პალტოსა (ქვ. ჭ.).

კალამ-ი ქვის საჭრეთელი ერთგვარი. კალამი არი იარაღი რკინისა, თხელი პირი აქ, წმინდათ თლიან იმითი ქვასა (ატ.). კალმებით უნდა აიჭრას ქვა (მეჯვრ.).

კალამა საბავშვო თამაშის — დანაობის ერთ-ერთი ხერხი (ქიწნ.).

კალთა-კალთა კალთებით-სანამ იყო კაკალი, კალთა-კალთა გაგქონდა ბავშვებში და ეხლა იჯე-

ქი ვგრე! (ტყვ.). კალთა-კალთა
გადმოქქონდათ თქვენი ვენახიდანა
ეურძენი (კარ.); აგრეთვე ატ.

პალია სუსტი, გამხდარი
(აღამიანი). კალიაა, კაცო, შაგას
რა ღონე მოეთხოვება? (ტყვ.).
ზაალია კალიაი, რაღა შორ მიდი-
ხარ? (კარალ.).

პალო ქურის ზედა სართულის
იატაკი; აწყობენ ჭურჭელს გამო-
საწვავად. ჭურჭელი იწყობა კა-
ლოზე; ერთს რო დაეღამათ, ახლა
შეორეს, ეგრე მიდის სიმაღლე-
ზედა (მეჯვრ.).

პალო-პალო ალაგ-ალაგ,
შიგადაშიგ. ალაგ-ალაგ რო მოირ-
წყვება ვენახი, ზოგან მოსარწყავი
დარჩება, იტყვიან, კალო-კალო
მოირწყაო (კავთ.).

პალოკრევა ქეიფი ლეწვის
(კალოობის) დამთავრების აღსა-
ნიშნავად. კალო რო დამთავრდე-
ბა, ღვინოს ვიყიდით, ქათამს პუ-
რითა და ვიქეიფეთ, ეგ არი კა-
ლოკრევა (კოდ.). კალოკრევაში
გაქეიფეთ, მეტი რა გინდა?
(ღის.); აგრეთვე ტყვ.

პალოს გასტუმრება იგი-
ვეა, რაც კალოკრევა. ლეწვა
რო დამთავრდება, ის არი კალოს
გასტუმრებაი. კაი პურ-მარილს
გამართამენ, დაკლამენ ცხვარსა,
ან ქათამსა, ღვინო — ლამაათა;
ვინც მუშაოფს კალოზე, ისინი
პურმარილობენ (ატ.).

პალოულევა ი-ი ღარიბი,
ლატაკი (მხარე, ქვეყანა...). ადუ,

შე კალოულეწავის ქვეყნიდან მო-
სულო! (ქვ. ჭ.).

პამენა ლობიო (პამენის
ლობიო) ლობიოს ჯიში ერთგვა-
რი. კამენის ლობიოს წითელი
ყვაილი აქ, დიდი პარკები; ჭრე-
ლია; მოყავისფრო-მოშაო (ქვეში).
ეგა კამენა ლობიოა (ღის.).

პამენა ჭია შავი ჭია ერთ-
გვარი. კამენა ჭია — სხვილი ჭია
არი და შავი; რქები აქ ასე, გძე-
ლი ბეწვები — თვალებთანა, კამ-
ბენს და ცხენის ნეხვს ეტანება,
ტარაკანას წააგავს, მარა არ არი
სწრაფი, ნელა-ნელა დადის კამბე-
ჩივითა (ატ.). კამენა ჭია რწყო-
ლიყარიას ჰგავს, იკბინება ძიენა
(ერედ.); აგრეთვე ქვეში.

პამენის რქაში არიან იგი-
ვეა, რაც ღვთის უბეში არი-
ან. რაც ჩვენ გაჭირება გვინახია!
ეხლა კამენის რქაში არიან ჩვენ
შვილები, მშვივრები არ არიან და
ტიტვლები (გრაკ.).

პამიკუმა ნელი, მძიმე, ზან-
ტი. საქმეშიც კამიკუმაა და ჭამა-
შიცა (კარალ.).

პანაჟა ბალახი ერთგვარი.
კანაჟა — ბალახია, გრძელი ტოტე-
ბი აქ, თან ფოთლები მისდევ მიწა-
ზედა; წამლეფსაც აკეთებენ მავ
ბალახისაგანა (ატ.). კანაჟა ბა-
ლახს რა მოგლეჯავდა, თუ ცელი
არა გვქონდა (ტყვ.).

პანდამწვარი ი-ი ძუნწი, ხელ-
მოჭერილი. თითონ თურმე ისეთი
კანდამწვარია, არავინ არ შეჰყამს
სახში! (ქემ.).

კანდრიკი-ი ხის რკალი საქონლის დასაბმელად. კანდრიკს უძახიან რკალსა საქონლის დასაბმელად; მოღუნულია, ყველა ხისგან შეიძლება გაკეთდეს: თხმელი, გინდა კუნელა, მუხა; მაღლიდან აქ ზედაგარდა (ჩუმათ.).

კანთიელად აშკარად, ცხადად; გარკვევით. კანთიელათ გეტყობა, რო სახეზე გისვია (ვარ.). ისე კანთიელათ ლაპარაკობდა ეს ბიჭი, რო გეგონებოდა, დიდიანო (ქორ.). კანთიელათ დავინახე, შენ იყავი და რაღასა მალამ?! (ქემ.); აგრეთვე ატ., კავთ.

კანიღეჭია ვინც გაჭიანურებულად, უგემურად ლაპარაკობს, ღეჭია. რო ლაპარაკოფს, ძლივ რო იგნეფს ენასა, მაშინ ვეტყვით, კანიღეჭია ხარო (ოდ.); აგრეთვე ძეგ.

კანკატო 1. წმინდა, კამკამა, ანკარა. ჩამამისხა ჭიქაში წყალი, იმითანა კანკატო იყო, თვალი მამცა და მაყურებინაო, იტყოდი (მერ.). მოხადა ვანიჭკამ ქვევრს თავი, იმითანა ღვინო იყო, თეთრი, კანკატო (მერ.). 2. თხელი, წყალწყალა (რძე...). უღალო რძეთეთრი და კანკატო, თხელი რძე, სისუქნე რო არა აქ (მერ.).

კანკურა, **კანწურა** ძალიან მოკლე (ტანსაცმელი). რო რამეს ჩაიცმევ და მოკლე გექნება, კანკურა იმას ჰქვია (ტყვ.). დედაჩემი სუ კანწურა კაბეფ მაცმევდა (მერ.). ამ კაბასა მიენ კანწურა

სახლები აქ და როგორ უნდა ჩაივიცვა სირცხვილითა! (კარალ.).

კანოსი-ი დღიური ნახნაეი. დიდიდან საღამომდე რასაც მოხნამდა კაცი, კანოსი იყო (ტანძ.).

კანში წვიბა იძინებს (აბრეშუმის ჭია). აბრეშუმის ჭია ყოველ ათ დღეში ერთხელ კანში წვიბა, იძინებს ჭიაი, სამი დღის მერე კანს გაიძრობს (ქემ.).

კანწური-ი ქნევა, კანტური (თავისა, ფეხებისა...). საქონელმა იცის ფეხის კანწური; ძროხამ იცის მოწველის დროსა, ფეხს რო იქნევს (კავთ.).

კანძი-ი ბულულის ერთი ფენა, შრე. ბულული რამდენიმე კანძისაგან შედგება; კანძი არი ერთი აღება ორთითი (ატ.). *

კანჭი-ი ბატის ფრთა (საწერად). კანჭ ვეძახდით ჩვენა, ბატის ფთა იყო დიდი, მაგარი, წაუთლიდით წვერსა, იმითი წერამდენ (მეჯვრ.). ესლა ვიღას უნდა კანჭი, ის კი არა, მელანსაც აღარა ყიდულობენ! (კავთ.).

კანჯო ოთხკუთხად მოხრილი რკინა ხეზე დასარჯობად. კანჯო მოკაუჭებული რკინაა, დაასობენ ხესა, მოუბამენ ჯაჭვსა და გაათრევენ (ჩუმათ.).

კაპარი-ი ბურახი. ზორბლისას აკეთებენ ზომე, ოსები ბურახს უძახიან, ქართველები — კაპარსა. კაპარი, როგორც მაჭარი, ისე შუშამს პირსა, ტკბილიც არი (ქვ. ჭ.); აგრეთვე მჭად.

კაკიჭი-ი წერილი წნელი ტი-
რიფისა; ხმარობენ ვაზის შესა-
ყელად, მწვანილის შესაკონად. ძა-
ლიან წერილი წნელი რომელიც
არი, ის არი კაკიჭი (საგურ.).
ძანუღივით არი კაკიჭი, მწვანი-
ლეფს ჰკრამენ (ძეგ.).

კაპრაშ-ი უსიამოვნოდ მჟავე
საჭმელზე იტყვიან (ტანძ.).

კაპუნ-ი უკემხი, გამომწვევი
ლაპარაკი. არ დაუწყო კაპუნი მა-
მაშენსა, თორე გაბრაზებული აღ-
გება და ქცეემს (ტყე.). რო-
ცა იქნება, გაათავეფს კაპუნსა
(მერ.); აგრეთვე კარალ.

კაპუნა ძაღლი ავი ძაღლი.
კაპუნა ძაღლს სხვა ძაღლები
ახლოს ვერ უდგებიან (დ. თონ.).

კაპწკალ-ი, **კაპწკალა** 1.
ულვაში, პწკალი (ვაზის, ლო-
ბიოსი...). კაპწკალა ვაზსა აქ, რი-
თაც სარს ეჭიდება; კიტრსა, გოგ-
რასა, ნესესა, სარის ლობიოსაც აქ
(ატ.). 2. გრძლად გაზრდილი
ფრჩხილი. კაპწკალები აქვიან

ადამიანიც წამოზდილ ფრჩილეფ-
სა (წილკ.). ეგ ცოტა თავი
ქერქში დეეტიოთ, თორე ავი ჭკუ-
ისაი მეხუმრება, გონი სუ კაპწკა-
ლებით გამოვჭრა ყელი! (წილკ.).

კარაპან-ი ნაგებობა კალოს
მახლობლად (მარცვლეულის დრო-
ებით შესანახად, წვიმისაგან თა-
ვის შესაფარებლად და სხვ.). კა-
ლოსთან პატარა სახლები იყო
ქოხებივითა და კარაპანი იმას ერ-
ქო; რო გაავდრებუდიყო, ხალხი
იქ შეეფარებოდა და იმ გაღეწილ-

საც შეიტანდნენ (ბაზ.); აგრეთვე
ოძ.

კარაური უკარება, უქუმურა,
უხასიათო. მიუკარებელი, უქუმური
რო იქნება ადამიანი, იმაზე იტ-
ყვიან, კარაურიაო (კავთ.). ისე-
თი კარაურიაა გაღმელაანთ მა-
შოი, იმი მოწოდებული, წყალი
რა არი, წყალი არ დაილევა (იგ.).

კარაძა ბალახი ერთგვარი.
კარაქა კარაქივით იზარშება, პრი-
ალა ფოთოლი აქ, რგვალა, ყვითე-
ლი პრიალა ყვავილი იცის კარაქი-
ვითა (ტყე.); აგრეთვე კარ.

კარაძი ანდება დღეებისას
გამოიყოფა კარაქის ნაწილაკეზა.
რო დღეებამენ, წინაწინ ჩქარა-
ჩქარა უნდა, მერე ნება, რაკი ან-
დება, არ გათბეს (ბაზ.). კარაქი
ჯერ წერილი ანდება ქინძისთა-
ვისეუფა; რო ანდება, კიდე უნდა
ვდღვიბოთ ნელა-ნელა, ვიდრე
მომსხვილდებოდეს (ძეგ.); აგრეთ-
ვე ვარ, ქვ. ჭ.

კარაძი მოვა მოვროვდება,
შეიკვრება კარაქი (შედღვებისას).
რო დასხვილდება კარაქი და ღო-
რო გადმოსაწურია, ვიტყვივით, მო-
ვიდა კარაქიო (ვარ.) ვარყვედით,
ვარყვედით და მოვიდოდა კარაქი
(ძეგ.).

კარახინა პურის ჯიში ერთ-
გვარი (წინარ.).

კარაშ-ი ეზო. თუ კარები არ
დაგვავე დილითა, გული არ მო-
მისვენეფს (ვარ.).

კარაშს შუშუშსებს ხში-
რად მივა. მანამ ვიცოცხლო, სა-

ნამ მე იმას კარებს შეუწუხებლედ (ბრ.). ნუ გეშინია, არც წინააღმდეგობა დაუდოოდი ხშირათა შენთანა და ესლა სუ აღარ შეგიწუხებუ კარეფსა (ბროწლ.).

პარი პარს შბიათ კარის მეზობლები არიან. შე კაი ქალო, კარი კარს გიბიათ შენ და იმათა და ის რო ვერ გაგიგია, შინ მოდის თუ არა, სხვა რა უნდა გაიგო შენა! (მეჯერ.); აგრეთვე იკ., ლამ.

პარიპარიჭაში სახლთან ძალიან ახლოს, იქვე კარიკრიჭაში ვცხოვროფთ და ერთმანეთს არ ველაპარაკებთ, ეს რა ცხოვრებაა! (კარალ.). კარიკრიჭაში რო არ ამიშენო, იქით ვერ ააშენებუ?! (ტყვ.).

პარისპირის მეზობელი კარის მეზობელი. ბიჭსა და გოგოსა ერთიმეორე უნდათ, მაგრამა როგორ შეიძლება, კარისპირის მეზობლები არიან (ატ.).

პარპარა წმინდა, კამკამა. თეთრი კარკარა ღვინო წაილო და ესლა დაიწყო ლაპარაკი?! (ქვეში).

პარპარი ბააქვს კრიალებს. კვერცხს კარკარი გაქონდა, რა ჭირი გაალაყებდა?! (ტყვ.).

პარჩხანა ერთგვარი თევზი დიდი ზომისა (ტანძ.).

კატამარწყვა მცენარე ერთგვარი; აქვს მარწყვივით ნაყოფი. კატამარწყვა, როგორც მარწყვი, ენგრეა ასხმული სმაროდინსავეითა, ჩიტები თუ ჭამენ (ქემ.).

კატაპარია კატაბალახა. კატაპარია არი ბალახი, ყვითელი, ბუჩქი ყვავილი აქვს, კაპლი სუნი აქ, წამლებითვინა კრეფამენ (ატ.).

კატაშ-ი შემკვრივებული, გამაგრებული ნაჭრები დოსი, ჩუმისა. დოს რო შედღებამთ, დარგვალებული, როგორც კენჭი, ისე ამოჰყვება და იმას ვეძახით კატაშსა, რო გაეწურამთ, საცერში კატაში რჩება (ძეგ.). ჩუმამ იცის მეტი წილი კატაში, როგორც კენჭი, ვგრე რჩება საცერში (ბიწმ.).

კატაშდებ-ა არ იღლებება, იჭრება (ჩუმა). — ამოვიდა რამე კარაქი? — არა, სიცხე რო არი, კატაშდება (ბიწმ.). კამენის რმეხო ფიცხია, ზაფხულში არ იღლებება, კატაშდება (ბიწმ.).

კატატატ თხელი, წყალწყალა (საჭმელი). ან კერძ გააკეთებუ, ან დოს შედღებამ, თხელი რო მოგივა, კატკატა არიო, იტყვიან ხომე (ატ.). საფანელი არ გეშუებოდა, კატკატა რო არ გაგეკეთებინა?! (ტყვ.). ეს რა კატკატა ლობიოა! (ქემ.).

კაურ-ი სარმა. ფეხის გამოდებას კაური ჰქვიან (კავთ.). კაური მოსდუ, ბიჭო, კაური! (კავთ.).

კაუნიეთ-ი მკაფიო, გარკვეული, გამოკვეთილი (მეტყველება). ენაწმინდა რო იქნება, რო დაბრკოლება არა აქ ლაპარაკშია, იმას ეტყვიან, კაფიეთი სიტყვა აქო (მეჯერ.). როგორ კაფიეთათ ლაპარაკოფს ეს ბავშვი, იტყვი, დი-

დი ადამიანიაო (იგ.); აგრეთვე ატ., წილკ.

კაციტაჰა მსხლის ჯიში ერთგვარი; ამ ხის ნაყოფი. კაცი-თაჰა მსხალია, დიდ მსხალს იხამს, გულიდანვე მაგარია; რო შეჭამ, ცხარესეუფ არი (ქემ.).

კაწალ-ი ბრჭყალი, კანჭი. კაწალსა ფრინველის ბრჭყალს ვეძახით (ოძ.).

კაწარ-ი 1. ნაკაწრი, ნაფხაჭ-ნი (თამ.). 2. ბოსტანში, ბალში ვიწრო ზოლად დასერილი მიწა რისამე დასათესად, წყლის საღე-ნად და სხვ. თავიდან დაყვები და ბოლომდისინ ჩაატარეფ თოხითა კაწარსა, კვალივით გააველეფ, შიგ ჩაყრი სასუქსა (ქორ.). კბილები-ვით აქ კაბდოსა, მიდის და კაწ-რეფს უკეთეფს, მივლემთ თითო კაწარსა თითო ქალი და ვეთსამთ (დის.); აგრეთვე ზერ. 3. მწკრივი (ვაზისა, ლობიოსი...), შარი. ორი კაწარიღა დამრჩა და მალე გამოვ-თოხნი იმასაცა (ტყვ.); აგრეთვე ვარ., კარალ.

კაწაწა ავი, კაპასი, კაპარჩ-ხინა (ქალი). ძრიენ კაწაწა დედა-კაცია, ქაა, შართაი, ნეტა იმი ვაძ-ლებასა, იმი ქმრისასა! (ერთაწმ.).

კაჭახ-ი 1. კაჭაჭი. ვენახში მოვაგროვეფთ ბალახსა, კაჭახს მოვაგროვეფთ და ჭიაკოკონას ავანთეფთ (ბევ.). 2. ნაქური. ზოგი სიმინდი კაჭახს უკეთებს შუშუტოს (ბახ.).

კაჭამა-ი 1. ნაქური. კაჭეჭი ნა-ქურია სიმინდისა, კუწეწიცი ვე

არი, მაგას ეძახიან (საგურ.). 2. კლერტი. კაჭეჭია, ყურძენი რა-ზეც ასხია; რო გამოვეკენკამთ ყურძენს, დარჩება კაჭეჭი (წირქ.). ცარიელა კაჭეჭია, რა ღვინო უნ-და გამოვიდეს ამისგანა (ტყვ.); აგრეთვე კარ.

კაჭკაჭს დაანსაპლებს იტყვიან მეტისმეტად მუჟევე საჭ-მელზე ან სასმელზე. ისეთი ღვი-ნო ქქონდათ, რო კაჭკაჭ დააჩ-ხაველებდა (მერ.). ნეტა ამ ტყე-მალს რა გაჭმევს, კაჭკაჭ დააჩ-ხაველეს (მერ.).

კბილებს ბაპრამა გაკერბ-დება, გაჯიუტდება. გაკერიჭე კბი-ლები და არაუის ვაჩუქე ფული (ზერ.).

კბილებს იპრამაჰს ძალი-ან უნდა რამე. ბარემ კბილეფს იკრეჭამს, ნეტა მეცა მქონდესო, ვინ მიაქვავეფს! (ქემ.).

კბილებს მე მთხოვს იტყ-ვიან, როცა იარაღი ბლაგვია. ეს ცული კბილებს მე მთხოვს, ამი-თი რა შეშა უნდა დაგიჭრა! (კა-რალ.). შენცა ეხლა, ისეთია შენი დანაი, მიაქს! კბილეფს მე მთხოვს (ტყვ.).

კბილებს წინ დაუყრის ძალიან სთხოვს, შეეზვეწება. მი-თომ არ მინდოდა წახვლა, მაგრა-მა ჩემა სიმამრმა კბილები წინ დამიყარა პირდაპირა, ორშაფათ უეჭველათ ამოდიო (წილკ.). მიენ შემამეზვეწა, კბილები წინ დამი-ყარა, მაგრამა მაინც არ მივეცი (ზერ.). კბილებს დააყრე-

ნებს: მამაჩემი არ გვასწავლიდა, იმდენი ვეზვეწუთ, იმდენი, სუ კბილები დაგვაყრენინა (ატ.).

კბილზე ბაიპრავს ინანებს. რო წამოსდება რამე და ინანეფს, მაშინვე კბილზე გაიკრაო, ვიტყვი (ატ.).

კბილზე იკრა წინასწარ იგრძნო, მიხვდა. გავიგე თუ არა იმათი დაახლოება, მაშინვე კბილზე ვიკარი, ვიცოდი, კარგს არაყერს მოიტანდა (კავთ.).

კბილს ბააღვიკებს შეჭამს რასმე. პირი გასაცმაცუნებელი გექნება რამა, გამაიტა, კბილი გავადვიძოთ! (წილკ.). წაიდე ჩემ რძალთანა, პატარა კბილი გავადვიძო (წილკ.).

კბილს მოსჭრის სიტყვას მოუჭრის; სიტყვით დაიმორჩილებს. დიდხანს არა გემორჩილდებოდა, მერე მე უთხარი, თუ შენ არ დაგემორჩილდები, ჩვენც შენ დისწულს არ მივიღებთ-მეთქი, კბილი ასე მოეჭვრით (ზერ.). **კბილის მომჭრელი**: რო მოუჭრის სიტყვასა, ის იმი კბილი მამჭრელიაო, იტყვიან (ქვ. ჳ.). ნატაშა იყო მაგის კბილის მომჭრელი (იკ.); აგრეთვე ატ., საგურ.

კედელ-კუთხე იცის (კინიმი) ვისიმე შინაური, ოჯახური ამბები ზედმიწევნით იცის. იმან იცის იმისი კედელ-კუთხეი (ზერ.).

კედლის ჩიტი ბელურა. რაც აქ ჩიტი დაფრინამს, სუყველა კედლის ჩიტია (ატ.); აგრეთვე ნოს.

კეთილი ლოგინი ააკრე-შინოს! დალოცვა მელოგინისა. კეთილი ლოგინი ააკრეფინოს და ბავშვიც გაუზარდოს! (ძეგ.).

კელამწუტა, კელამწუტა
1. შურიანი, თვალხარბი. ემანდა ე ელენე არი კელამწუტაი, შურიანი; რძალიც რო სწორეთ თა-ვისნაირი მოიყვანა?! (მერ.). 2. მიუკარებელი, უემური, უხასიათო. **კელამწუტას** იტყვიან ბღვერია, ღურსა ადამიანზე (ატ.). **კელამწუტა** არის უცხვირპირო ადამიანი, უემური, ხალხი რო არ უყვარს (ძეგ.).

კემუტ-ი ჯიუტი, კერპი, გაუგონარი. **კემუტსა** ისეთ ადამიანზე იტყვიან, ვინც ძაან ჯიუტი და გაუგონარია (კავთ.). შენ რო შენი ეცადო, ერთ სიტყვას ვერ გააგონეფ, ისეთი კემუტია (ტყვ.). ამაზე კემუტები კიდე სხვები არიან, მაგრამა! (კარალ.); აგრეთვე ალა, ატ.

კენი-ი ორთითით ერთჯერობაზე აღებული თივა. კენტ ვეტყვით, აბულულები დროა ერთ აღებაზე რასაც ავიღებთ ორთითათი დამჯდარ თივასა (წილკ.). ერთი ოციოდ კენთიც რო შააბულულო, ისაც შადავთია ჩემთვინა (წილკ.).

კენწლავს-ს 1. მალა აგდებს და იჭერს ხელით (კენჭს), ფეხით — (ბურთს), ჯოხით (ჩილიკას) — კენჭაობის, კენწლაობის, ჩილიკა-ჯოხის თამაშის დროს (საგურ.). 2. გასროლილი სალა

ოდნავ ეხება კაკალს კაკლაობის დროს. დამწერივებენ კაკალსა და სალას ესერიან; თუ ცოტა გაინძრა კაკალი, ან ერთ ფეხზე არც კი გაგორდა, იტყვიან, კენწლაო (კავთ.).

კენწლაობა საბავშვო თამაში ერთგვარი. კენწლაობა თამაშია: ნაჭერში ჩაყვრიოთ მიწას, ან სიმინდს, ან ქერს და ვკენწლაოფოთ, ვინ ბევრჯერ აიგლეფს ფეხზე ბურთსა (საგურ.).

კენჭსა კრეფავს ძალიან სწრაფად მირბის, მიქრის. ძალიან სინქარით რო მიდის გინდა კაცი, გინდა მანქანაი, კენჭსა კრეფამსო, ვიტყვიოთ (ატ.). როცა ავტანობელი ისე წავა, რო გეგონება, გაფრინდაო, იტყვიან, რო კენჭი აკრიფაო (კავთ.).

კერძს-ი ქალის ზედა ტანსაცმელი, მოკლე, წელში გამოყვანილი (იცოდნენ ძველად). კერძისი ზედატანი იყო შეკერილი ვიწრო, ძვლებითა თეძობამდე, გამოყვანილი იყო, სახლებიც ვიწრო ქონდა, გამოყვანილი (ოდ.); აგრეთვე საგურ., წილკ.

კერძნი-ს წვრილად აპობს, ანაფოტებს (შეშას). შეშასა აკერძნის, შესაკეთებლათ კარქია (ქვ. ჭ.). ისე კი არაფერს აკეთეფს ი ხისასა, აკერძნის ისე (ქვ. ჭ.).

კეტირ-ი ქეცი. ჩვილ ხბოს აანდებოდა ხომე კეტირი, თამბაქოს მოხხარშამდით, წაუსომდით და ააშორებდა (საგურ.). კეტირი-

ანი: კეტრიანი ქეციანია. თავში იცის ხომე კეტირი, სხვაგან არ გამიგონია (საგურ.). სდიოს იმ კეტრიანსა! (იკ.).

კეწენიას იკიდებს (იკი-კიდებს, წაიკიდებს) ძალიან გაბრაზდება, გაცხარდება, გაწიწიატდება. ავ აღამიანზე, უფრო ქალზე ითქმის, რო ძაან გაცხარდება, კეწენია წაიკიდაო (ოდ.). შე რა კეწენიას იკიდეფო, თითონ ი გოგო ხმას არ ილეფს და შე რაღა ძალა გადგა?! (ტყვ.). რო ვაიგე, ქაა, სუ კეწენია მოიკიდე, ტყუილი იქნება-მეთქი (წილკ.); აგრეთვე ატ.

კეწერა 1. კენწერო. თუთას კეწერაზე მოექცა (მეგ.). ვილაცას ბლის კეწერა მოუტეხია (მეგ.). **2.** ყლორტი. კეწერა ხეს აქ; ახლათ რო ამიბიტანს ტოტსა, იმას ეძახიან (კავთ.). ფურცლისთვინა ყოფილან და სუ გაუცლიათ, რაც კეწერა ჰქონდა (კარალ.).

კეჭნი-ს უსწორმასწოროს ხდის ქვის ზედაპირს; კოდაეს. საკოდელი ჰქონდათ და იმ საკოდელით ჰკეჭნიდნენ წისქვილის ქვეფსა, რო კარქა დაეფქვა (ოდ.). **იკეჭნიება:** საკოდელაა რო უჩაკუნებენ, ი ქვები იკეჭნიებიან და მემრე საფქვავესა ან საკოროტესა კარქათა აფქვავენ (წილკ.).

კვალის ხარი გუთნეულში ის ხარი, რომელიც ხვნის დროს მოხხულის (კვლის) მხარეს დადის. ორი ხარი რო აბია გუთანში, რომელიც კვალის ხარეს დადის,

ის არი კვალის ხარი (ატ.); აგრეთვე ბრ.

კვანტი-ი 1. ნასკვი, კვანძი. ბოლოს რო გაუნასკვავთ ან თოქსა, ან ძაფსა, კვანტი ის არი; კვანძი, კვანტი — ერთია (ოდ.). 2. ერთგვარი ლატანი; იყენებენ გუთნულში (ან ურემში) უღლების ვადასაბმელად, კვერის, ნალოს და მისთ. უღელზე გამოსაბმელად. კვანტი არი გაკეთებული ხისგანა, საყვერითინ ხმარობენ. აქ ორკაპი, რო ტაბიკი ჩაყვაროს და უღელი გაუკეთდეს. ბოლოში აქ გახერეტილი, რო მოუბან რამეი, კვერები, ნალოი (ქემ.).

კვარძობა საეკლესიო დღესასწაული ქართლში (სოფ. ხოვლეში); მოდიოდა აღდგომის შემდეგ. კვართობა ხან მაისში მოვა, ხან აპრილში. საქეიფოთ და დროების ტარებათ მოდიან (ხოვ.). კვართობა დღეობა არი, ხოვლეში იციან აღდგომის ორი კვირის შემდეგა (ატ.).

კვარკვალ-ი ბზინვა, კრიალი (მარცვლეულისა). ისე გასუფთავდა, კვარკვალი გააქ პურსა (ატ.); აგრეთვე ნოს.

კვაჭაჭა, კოჭიჭა პატარა (ადამიანი). თამ., სურ., ხაშ.

კვეშო ხის პატარა ურო მსხლის (პანტის...) საბეგვად. კვეშო ხის უროა, მრგვალია და ტარი აქვს; ერთი ხისგანაა გამოთლილი, ნაყავენ პანტას, მსხალს (ხაშ.).

კვერკვერებიან-ი რგოლე-

ბიანი, წრეებიანი (საკაბე). საკაბე იყიდება წითელი და თეთრი კვერკვერებიანი (ვარიყ.).

კვერცხში წივის პატარაა, უწლოვანია. რა დრო მაგის გათხოვება არი ჯერა, კვერცხში წივის (საგურ.). ჩაუგდეს ხელში სოფლი საქმეი და აბა, იმათ რა უნდა აწარმოონ, კვერცხში წივიან! (მეჯვრ.); აგრეთვე კავთ., ოძ., ხც.

კვიმატი დღე ძველად: მარხვის დღეები — ოთხშაბათი და პარასკევი; მოკლე დღედ ითვლებოდა (ჩვეულებრივზე ადრე წყვეტდნენ მუშაობას). მარხვის დღეებს — ოთხშაბათსა და პარასკევსა — კვიმატ დღეებს ეტყოდნენ; დანარჩენი დღეები მთლიანი იყო (კავთ.).

კვინტილა მოუსვენარი, დაუღეგარი კაცის ზედმეტი სახელი. კვინტილა ზედმეტი სახელია, იტყვიან მოუსვენარ ადამიანზე (მერ.). კვინტილაი ცოლშვილიანია, მაგრამა ამ სახელსა მაინც ვეძახით (მერ.).

კვირია, კვირილა ჩიტი ერთგვარი. კვირია ყვითელგულა ჩიტია, შოშიის ხელა, გრძელი ნისკარტი აქ, ფუტკარს ჭამს. ერთ ვერა ნახამ, თუ უნდა ნახო, ოც მაინც — ერთათა (ატ.). კვირილა ლამაზი ჩიტია, გრძელი ნისკარტი აქ, ნაცრისფერია და წითელი და მწვანე ურევი; ყანეფში არიან და „კრ“, „კრ“-ს იძახიან (დის.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

კვირიტაშა მსხლის ჯიში

ერთგვარი. კვირიტაეა გარეული ჯიშის მსხალია, მინდვრის მსხალი (ქემ.).

კვირტი-ი მოდგმა, შთამომავლობა. სუ ერთია, მაგის კვირტს არ ვახეირფუ! (კავთ.). **ვისიმე კვირტს არ ბაზრდის არ გაახარებს, არ ახეირებს.** ოცდახუთი წლისა ვიყა, როცა დაქჷრივდი; ჩემი კვირტი არავინ გაზარდა, ყველა მე მბრიყობდა (ტყვ.). რა კვირტს ბაზრდის რას გაახარებს, რას ახეირებს. შენი დედინაცვლის ბიჭი რა კვირტს გავიზრდის! (კარალ.).

კვიჭ-ი პატარა, მომცდარი ტარო. სიმინდი მოვიდა წელსა სუ მთლად კვიჭი (ხაშ.).

კვენისი მამაზედა ვალად აღევს, მართებს. ყველ არა, ჭირ მიეცემდი ნისიათა, ერთი შოლტი საქალში სიმინდი კი არა კვენსი მამაზედა! (წილკ.).

კვინჩხი სორბალი (სიმინდი...) წვრილი, ჯელდიანი ხორბალი (სიმინდი...). კვინჩხი პური ანარჩევა ხორბალია, ნაგვიანი და დაბალი ხარისხისა (კავთ.).

კიაპით (კიაფში, კიაპიანად) 'ამოიღებს 1. ძირიანად, თესლიანად 'ამოიღებს, 'ამო'აგდებს (ბოსტნეულს...). კიაპით ამოიღო, ფრინველზე ითქმის ევა, ნისკარტ რო ჩასწვდება, ყველაფრიანად ამოიღეფს: ფესვიანათ, თესლიანათ (ატ.). ისე ამოწიწენეს წიწილებმა ბოსტანი, რო სუ კიაპიანათ ამოიღეს (ქვ.

ჭ.). ცხრა ვარია მყაამს და სუ კიაფში იღებენ ბახსა (ტყვ.). 2. ძალიან დაწყველის. ისე ამოსწეველა, ისე, რო სუ კიაპში ამოიღო (ქვ. ჭ.); აგრეთვე ძეგ.

კიპკიპა თხელი, წყალწყალა (საჭმელი). გააკეთეფს კიკიკა ლობიოსა და ეგ არი მაგათი სადილი! (ძეგ.). მა კიკიკა თათარაში ნეტა რა ჩურჩხელები უნდა დაილოს?! (მერ.).

კითხულ-ი: ჩემი კითხული არის მე მეკითხებიან. ჩემი ყოფნა რაღა ყოფნაა, ოჯახში ჩემი კითხული აღარა არი რა (წილკ.). ჩემი კითხული რო ყოფილიყო, არ გავატანდი (ატ.).

კიპნია ვინც ცოტა-ცოტას ჭამს, იკიკნება. ყმაწვილია თუ დიდი, კიპნია იმაღ ვეტყვით, რო თითო ბეწო რამეა ძლიე შააჭამს (წილკ.). ეგეთი კიპნია რო ხარ, იმითეინ არი, რო ხორცში ვეღარ ეტევი! (წილკ.).

კილ-ი ბუზის კვერცხი, მსხმილი. ერთნაირი ბუზია, მწვანე, დააჯდება თუ არა, მაშინვე კილს ჩააყრის (ბიწმ.).

კილიან-ი გამქირდავი, გამკილავი; ჭორიანი. კილის გამობმა სოსელასა ჰკითხეთ, მაგაზე კილიანი არავინ მეგულება! (ტყვ.); აგრეთვე ქემ.

კილოდ ზომიერად, საჭიროებისამებრ. კიტრ დაარეცხენ და ჩააწყობენ, ცივ წყალ დაასხამენ და მარილ დააყრიან, შაუაწორებენ მარილ, რო კილოთა აქონდეფა

თუ კილოთ არა აქონდა, მაშინ გატყავდება, გაფუჭდება (ბაზ.).

კილოს არის მოსული ასაკშია, მომწიფებულია. როცა ან საქორწილოა, ან გასათხოვარი, კილოს არის მოსულიო, ეიტყვიო (ძეგ.).

კილს ბამოაბამს (კილს ბამოაღვეწებს) ნათქვამს განზრახ ცუდად გაიგებს, კუდს გამოაბამს. ის ისეთია, იმასთან სიტყვას ვერ იტყვი, თუ კილი არ გამოადევნა, არ იქნება! (ქვ. ჭ.). შენ თუ შენებური კილი არ გამოაბი! (ქვეში). **კილის ბამობმა:** კილის გამობმა სოსელასა ჰკითხეთ, მაგაზე კილიანი არავინ მგულდება! (ტყვ.); აგრეთვე ობ.

კიმელ-კიმელ-ი მენხერი, არაკუმსი (მტევანი). ღრუბელას შაკრული მტევანი არა აქ, ჯვრია-ნია და კიმელ-კიმელი (ძეგ.).

კინკიბურ-ი, **კინკიბურა** 1. კიდე, ნაპირი. ქვაბია, ვედრაა, ავეჯეულობაი, რა კინკიბურაზე დაგიდევო, რო დადგამ ნაპირზედა და გადმოსავარდნს არი (ატ.). ნაპირზე რო დგეხარ სადმე, გინდა ხიღზე, რა კინკიბურაზე დგეხარო, არ გადავარდო, ვიტყვიო (ატ.). 2. ძალზე დაქანებული, დაფერდებული. რა კინკიბურა გზა არი (ძეგ.). **კინკიბურა** კიბმე სა-

ხელდახელოდ გაკეთებული, ფეხის ძნელად მოსაკიდებელი, სუსტი კიბე. მიხამა ერთი კინკიბურა კიბე გამოიკეთა და ვედარ ვიშორეფ თავიდანა, ხან არაყ მამთხომს, ხან

ღვინოსა (მერ.). ფურცელაანთა მალლა სხვენში უბრალო კინკიბურა კიბე ჰქონდათ (მერ.).

კინკილმ-ს ძლიეს, გაჭირვებით დადის, ღონილიებს. ვკინკილმეფ, ძლივდა დავდივარ, ძლივდა ვაკეთეფ საქმეა (კავთ.).

კინკოსკეპ ამბობენ მაგარ, მკერივ კარაქზე. მაგარი კარაქირუა, მკერივი და არ არი გადღობული, ამაი ვეტყვიო კინქოსეეფ კარაქსა; ახლათ ამოღებული კარაქია ხომე კინქოსეეფა და კიდენ ზამთრი კარაქი (წილკ.). რატო არა მჭამ, მაგაზეც ხო ვერ იტყვი, მდნარიო, კინქოსეეფ კარაქია! (წილკ.).

კინწიბურა ნაპირი, კიდე. ე კინწიბურაზე რო გამოდხულხარ და დამდგარხარ, მანდედან რო ჩამოფვარდე, ხო გადსკდი დოლი გოჭივითა! (წილკ.). ნუშას ბიჭისეთ კინწიბურაზე შემდგარა, ლამის გადმოვარდეს და თან იძახის, ტარზანი ვარო (მეჯვრ.).

კინწიბურო წვერი, კენწერო. სად მიდიხარ, კინწიბუროზე რო გასულხარ, ხო ჩამოვარდი! (ტყვ.).

კიშა ვისაც ცალი თვალი მიჭუტული აქვს. რა კიყასავით მიკიყამ თვალსა! (ტყვ.); აგრეთვე ქვეში.

კირკაშ-ი რაც ძნელად იხარშება; უხარშელა. კირკაყი ლობიოა უხარშელა, რო არ იხარშება, ისევე კირკაყია, ისევე უშია (დ. თონ.).

კისერზე გადაატარებს.

(ბადნიშვილს) დაპირებულს არ შეუსრულებს, მოატყუებს, დააღალატებს. ადამიანი ზოგი ისეთია, წაიცდენს რამეზე სხვასა, დააპირდება, მეც გიშველიო, მაგრამა მერე მათყუეფს, კისერზე გადაატარეფს (კავთ.). დააპირდა, მაგრა კისერზე გადამიგდო (ქვ. ჭ.).

კიტრის დედა იგივეა, რაც დედაკიტრი. სუ კიტრი დედები იყო, რო მოიპარეს ბაღშია (ქორ.).

კლანჩხა ძალიან გამხდარი, (ადამიანი). ლომორეფში კლანჩხა არაინ არ არის, ყველანი თოქმები არიან (მერ.). ი ბიჭის კლანჩხა ფეხებს რო უყურეფ, გული მისკდება (მერ.); აგრეთვე ახალშ., ძეგ.

კლანძამ-ს, **კლარჯავ-ს** მწკლარტე გემოს ტოვებს. პირსა კლარწავსო, კვახე ხილზეც იტყვიან; შამბავს, კლარწავს — ორივესა ვხმარობთ (ატ.). ხურმამ იცის, რო შჭამ, თუ კარქა არ არი დამწიფებული, პირსა კლანძამს (ძეგ.).

კლარჯა, **ყლარჯა** მაღალი და გამხდარი. ძიენ მაღალი რო არი ადამიანი და სუსტი, იმას ეტყვიან კლარწასა, ყლარწასა (კავთ.). უშნო მაღალი რო არი არადელი ბაგრატაი, ის არი ყლარწაი (წვ.).

კლაურ-ი ცურვის ილეთი ერთგვარი, ცურვა მხოლოდ მკლავების მოსმით (ქემ.).

კლანს ღვას ლამის გადავარდეს, ჩავარდეს (ახალშ.).

კმუქნი-ს კნატაკნუტით, გემრიელად ჭამს. მისულიყო კამეჩი და კუნწესა კმუქნიდა საყვარლათა! (ქვ. ჭ.).

კმურტლ-ი 1. ფქვილის პატარა კოშტი თათარაში, ფაფაში და მისთ; მურკლი. ნელთბილში უყავი ფქვილი ტკბილსა, კმურტლები არ გაიკეთოს (მერ.). 2. ნართში გამორეული შემკერიეებული ნაწილები, კვირტი. სახვეწავი აცლის ძაფს ზედმეტ ბეწვეფსა, მატყლის კმურტლეფსა, ერთი სიტყვით, ხვეწავს (მერ.).

კმურტნი-ს ყლორტებს, ნეკერს ჭამს. სუ კმურტნის, ნეკრაობს, მე რა უყო, რა! აღარ ვაძუებ! (ტყვ.).

კნაპამ-ს 1. კარგად ჭრას. აბა, ჩემი გამოწკეპილი თოხი ნახე, როგორა კნაპავს შიგ ძირში ბალახსა (ტყვ.); აგრეთვე კარალ. 2. სუამს (სასმელს). „ღვინოსა კნაპამს“ ის არი, რო კარქა სუამს (ეიწნ.). ისე ჰკნაპამს ჩემი დედამთილი ღვინოსა, რო, რა! (კარალ.).

კნაპაქო იგივეა, რაც კნაჭა, კნაჭო. აგერა ესა კიდე კნაპაქოი, არც არაფერსა ჭამს, არცა! (ქემ.).

კნაჭა, **კნაჭო** ძალზე გამხდარი, სუსტი (ჩვეულებრივ, ბავშვი). ემ კნაჭაა არა ყუროფ შენა, რამოტველა კალათა აუკიდნია, რო წელში გადაიმტვრეა! (წილკ.). თითქოს ეხლა ცოტა მოსუქდარო ჩემი კნაჭა გოგოი (ზერ.). მოდი,

კნაჭო, მოდი, შენც გერგოს, თორე თვალეზი დაგებრიცა! (ტყვ.); აგრეთჲე ატ., ერედ.

კნიწა პატარა, წენიკი. კნიწა საპნები ჩაყარე და ისე გამოკხარე (ქვეში). ზოგი ამოიღეფს თუ არა ხახვსა, მაშინეუ გადაარჩევს; კნიწას ადრე ხარჯამენ, სხვილ ხახვს — მერე, ან გაპყიდინ (კავთ.).

კობოლ-კობოლ კოშტების სახით, კოშტ-კოშტად, მურკლებად. ვთქვათ, ადამიანმა ფაფა გააკეთა ან თათარა, ფქვილი კარქათ ვერ გახსნა, დარჩა შეკუმშული და ვერე მოიხარშება, მაგნიონათ დარჩენილ ცომზე იტყვიან, კობოლ-კობოლ არი ფქვილით დარჩენილი (კავთ.).

კობორა 1. ოდნავ ამობურცული, მრგვალი (ნიშანივით) რქა. რქები ზოგ ძროხასა რგვალი აქ და მოკლე, ერთი ბეწოთილა უჩანს ზომე ბალნებიდანა. აი, ესეთ რქეფსა კობორა რქეფს ეძახიან (მერ.). 2. ეძახიან ზედმეტ სახელად დაბალსა და მსუქან ან დიდთავიან ადამიანს. „შე კობორა, შე კობორაო“, — მოსაფერებლათ ეტყვიან ზომე, ზედმეტ სახელადა, დიდი თავი რო აქ, ისეთ ადამიანსა (ატ.). ერთი ბიჭია, რგვალია და დაბალი, იმასაც კობორას ეძახიან (მერ.).

კოდ-ი ფუტკრის გეჯა. ხეს ეძახიან კოდსა, რგვალი სკა არი; თითონ შედის შიგა გაპარული ფუტკარი; მანამ მაინვევენ ფუტ-

კარსა, მანამა კოდში ყამთ, მერე გაუკეთებენ სკასა და გადასხამენ იქა (ატ.).

კოდანა კოდი (მარცვლეულისა, ფქვილისა). ჩანახი პატარაა, კოდანა დილია, კოდანაში ჩაყრიან ლობიოს, ზორბალს, სიმიდს, ფქვილს (ჩუმათ.). მაგი პაპას იმი მეტი რა ქქონდა, კოდანები, ჩანახი (ხაშ.).

კოდო ნელი, მძიმე, აუნქარებელი (ადამიანი); ასეთი ადამიანის ზედმეტი სახელი. გიორგანთში ერთი ბიჭია, კოდოს ეძახიან იმიტენია, რომა მძიმეა საქმეში, ფიცხი არ არი (მერ.). შე კოდო, შენა, ცოტა ხელი ააჩქარე, როდის უნდა გააწეწო ამოტელა მატყლი! (მერ.).

კოდუს-ი ვირის ნაშიერი, ჩოჩორი (ტანბ.).

კოზან-ი სალი, დაუზიანებელი (კაკალი). მე სუ კოზანი კაკლები დავსხი, შენ ჭიანები მოვისხამს (ქორ.).

კოზოლა უკმეხი, უხეში, კერპი. შენც კაი კოზოლა ხაარ! (ატ.); აგრეთვე გორიჯვ.

კოზოლ-კოზოლ-ი უკმეხი, კერპი; ენაგრძელი (?) „შენც ნუ ხარ კოზოლ-კოზოლი“, — ვითომ მეტი ენა გააქო, მეტსა ლაპარაკოფო (ატ.).

კოკაშ-ს ნელა, მოკლე ნაბიჯებით დადის (ცხენი). კოკავს, ნელა მიდის, რაც უნდა გაუჯავრდე, მაინც მიკოკმანეფს, მოკლემუხლა ცხენია (რუისი).

კოკეზურად, კოკურად კო-
კისპირულად. თან კოკეზურათ ას-
ხამლა წვიმა, თან დიდი ქარაშო-
ტი ქროდა (წილკ.). კოკურათა
წვიმდა, რო არ შეეფარებოდი,
დავლებოდი (კარალ).

კოკლოზინაობ-ს კოხტა-
ობს, კეკლუცობს. რო კოხტაოფს
აღამიანი, იტყვიან, კოკლოზინა-
ობსო, მატრაკვეცობა სხვა არი
(ატ.). გარეთ კოკლოზინაოფს და
სახში კი ბელეშაა, გულის გამ-
ხეთქია (ქეშე); აგრეთვე ტყვი-
ძეგ.

კოკმანა ნელა, მოკლე ნაბი-
ჯებით მოსიარულე (ცხენი).
მოკლემუხლა ცხენია, არც ჩახ-
ჩახფეს, მიდის ძუნძულით, ჩახ-
ჩახშია კოკმანა (რუსი).

კოკობა წყლის ჭურჭელი
აყიროსი. კოკობა ისე ინახამს
წყალსა, რო! (ძეგ).

კოკოზა ჭილი. კოკოზა მცე-
ნარეა, მაგარი, სქელი და გრძელი
ფოთლები აქვს, ინმარება ვაზის
ასახვევად (ვარ.).

კოკორა პატარა რგოლი პუ-
რისა; უცხოებენ ბაჟმეებს. პურ
რო აცხოფ, ამიღეფ პატარა გუნ-
დასა, გაათხელეფ, გახერეტამ
შუაშია და ისრე დააკრამ, გამო-
ცხვება და გამუა კოკორა (წილკ.).
ნახე, რა კარქი კოკორები გამო-
გიცხე! (წილკ.); აგრეთვე ახალშ.,
თონ., ნოს., ქვ. ჭ.

კოკოტა ლატნის პატარა
ოთხკუთხა გადანაჭერი (ტბა,
ხაშ.).

კოკოჭა 1. პატარა, ერთი
ბეწო. პატარა რამე რო იქნება,
დალეული, უზარდელაი, იმას ვე-
ტყვით კოკოჭასა (ზერ.). 2. თო-
ნის ძირში მიკრული პატარა პუ-
რი. კოკოჭეები უნდა მივაყრა-
ეხლა (ზერ.).

კოკროჭინა საქორრე გვირ-
გვინი (თაეისა). კოკროჭინადან
თმები აქეთ-იქით ნაწილდება
(ატ.).

კოკურად იხ. კოკეზუ-
რად.

კოლინჯ-ი 1. გამაგრებული,
გამკერიეებული მუწუკი. კო-
ლინჯი მუწუკია ისეთი, რომა
დიდათ არი ამოსული და არცა
რჩება და არც ემატება (კავთ.);
აგრეთვე ატ. 2. პატარა, უშნო, მა-
ხინჯი. კოლინჯსა უმახიან, პატა-
რა აღამიანი რო არი, მახინჯი,
რო აღარ იზრდება (ატ.). კოლინ-
ჯი — მახინჯი, ჭიანი ნაყოფი, პა-
ტარაი და უხეიროი. სუყველა-
ფერზე ითქმის, წუწუკი რაც არი,
გინდა აღამიანი იყოს, გინდა სა-
ქონელი (ერედ.).

კომლობაგაციებულ-ი წყე-
ვლაა. კომლობაგაციებული—წყევ-
ლაა, მითომ ოჯახი ამოგიწყედეს,
კერა გაგიციოდესო (ერედ.). კარ-
ქი, ჩამამეხსენ, შე კომლობაგაცი-
ებულო, რა გული შამიჭამქ!
(წილკ.).

კომშა მსხალი მსხლის ჯი-
ში ერთგვარი. კომშა მსხალი
არის ზამთრის მსხალი, კომში-

ვით მსხვილია, ყვითელია და ტკბილი (დის.); აგრეთვე ატ.

კონდალ-კონდალ იგივეა, რაც კობოლ-კობოლ (კავთ.).

კონტუღელა მოზერის გამოსაქნელი პატარა უღელი; ცალ-უღელი. კონტუღელა იმიტომა ქვია, რო მოკლე არის, ერთი ხარის უღელია. ის მარტო გამოსაქნელათ ვარგა, დანარჩენი — არაფერი (მჭად.). ბევრჯერა კონტუღელა დაეადგი მოზვერსა, თელი კვირა ედგა, არც ღამე ავაცლიდი, არც დღე, გამაიქნებოდა, მერე შავაბამდით (მჭად.).

კონჭურობა, კონჭურიანობა ერთგვარი საბავშვო თამაში კოჭურით. კონჭურობა ბავშვების თამაშობაა. დადებენ ნიშნად ქვას და ესერიან სალას, რომელი მოახვედრებს და შორს გადააგორებს, დამარცხებულს აწინაწებენ (ძეგ.). ააკოვლავებენ რამდენიმე ქვასა, ერთიმეორეზე დააწყობენ, მერე მეორე ქვით მიარტყამენ, კონჭურიანობას ეპახიან მაგასა (ატ.).

კოპა ვისაც კობი აქვს (თაფზე, შუბლზე), კობიანი. დახე იმ კოპასა! (ატ.); აგრეთვე ხოვ.

კოპიან-ი უფმური, უხასიათო. სუ დაკობილი რო დადის, ცხვირჩამოშვებული არი, იმაზე იტყვიან; კობიანი კაციაო (მეჯვრ.); აგრეთვე საგურ.

კოპიტ-ი დასამუშავებელი მასალის ზედმეტი (ასათლელი) ნაწილი. პირველათ რო დაეჭრით

ქვას სოლებითა, იმას ეაკობითეფთ ზომაზე, ჩამოვაცლით ზედმეტ კობიტს (ძეგ.). **კოპიტად** ისე, რომ ხელახალი დამუშავება (გათლა, გაშალაშინება...) სჭირდებოდეს; შავად. კობიტათ გაშალაშინებული (ქვ. ჭ.).

კოჟანდარი-ი უმცროსი შვილი, ნაბოლარა. ჩემი კოჟანდარიო, მეტყოდა ხომე ჩემი ბაბო (კავთ.).

კოჟია ეტყვიან დაბალ, პატარა ტანის ბავშვს. ეგ როდი გითხარი, შე კოჟია, შენა! (ქვ. ჭ.).

კოჟიშა ცუდად განვითარებული, პატარა, დაბალი (მცენარე, ცხოველი). დაკოჟიჟებული რო არი რამეი, ნარგავები, მაგალითათა, რო არ გაირდება და პატარა დარჩება, დაიგვალება, კოჟიჟა ის არი (ხც.).

კოჟოჟ-ი, კოჟოჟა, კოჟორა კობი. კოჟოჟა ბაღლებსაც დააჯდებათ ხომე მაშინა, როცა კარქა არ იციან სიარული და ხან სად წაარტყამენ ი შუბლსა და ხან სადა (წილკ.). წუხელ წაიქცა, გაღუშილი, ეგეთი კოჟორა დასჯდომია თაფზედა, რო კვერცხიტოლა! (საგურ.). — აღარ მიდიხარ ხეობაში? — რაღა წამიყვანს, კოჟოჟი მაღვია (ატ.).

კორა 1. საქონლის დასაბმელი რკალის მსხვილი ბოლო. მოზერი დასაბმელსა, რკალ რო ეეძახით, თავები ცოტა მსხვილათა აქ გათლილი, კომბლებითა; იმას რკალის კორას ეტყვიან (ლაბ.). 2. კრამიტის ამოწეული ადგილი.

კრამიტს აქ კოჟოჟივითა, რითაც რეიკას უნდა მოედოს, კორას ვე-
ძახით იმასა (აბ.).

კორაპიანი კრამიტი კა-
ვიანი კრამიტი ერთგვარი. კრამი-
ტი არის კორაქიანი, კურტნისა,
ქართული, მცხეთური (საშაბ.).

კორიპა უსწორმასწორომი-
რიანი საგანი, რომელიც ქანაობს.
მაგიდა რო არი მოკლეფეხიანი,
ან ტახტია კორიკაი, კორიკოფს,
გადაღის და გადმოღის ადგილზე-
და (ხც.). სკამი რო ტოკამს ესე,
კორიკა ის არი (აბ.).

კორკოტელა ბალბის ნაყო-
ფი. ბალბა როცა დაიყვავილევს,
მერე დაისხამს კუნწლა-კუნწლა-
თა წვნიკ, სარდაფი ღილეებისეფა
და იმასა მქვიან კორკოტელა.
კორკოტელასა ბალდები მჭამენ
ხომე მწვანობი დროსა (წილკ.);
აგრეთვე სასირ.

კორომ-ი ოდნავ შემადლებუ-
ლი ადგილი, ბორცვი. შემადლე-
ბული ადგილი მინდორში, ან სა-
ერთოდ, სწორ ადგილშია, გინდა
ხე იყოს ზედა, გინდა არაფერი
იყოს, მაინც კოროშია ისა (ხც.);
აგრეთვე ახალშ., ქემ., ქორ.

კორომ-კორომ ადგილ-ად-
გილ; ჯგუფ-ჯგუფად. ხახვი ამო-
ვიდა, კორომ-კორომ კარგია, კო-
რომ-კორომ არ ვარგა (აბ.).

კორუა იგივეა, რაც კოკო-
რა. ერთი კორუა მეც დამიკარი!
(ბიწმ.). მამაშენი მოიდა, კორუები
მოგიტანა ქალაქიდანა (ბიწმ.).

კოსრო 1. საქოჩრე, კინკრი-

ხო. გავისროლე ქვაი და შიგ
კოსროში არ მოხვდა! (აბ.). 2.
ქაჩალი, თავმოტკეპილი. რო
თავზე არა აქ თმა, კოსროს იმას
ეტყვიან (საგურ.). ძველ დროს
მინახამ, რო ქალსაც ჰქონია კოს-
რო თავი (საგურ.).

კოტაობ-ს თავისუფლად, შე-
უზღულდავად მოქმედებს, ნაეარ-
დობს. ყაჩაღად გავარდა და კოტა-
ობდა (მჭად.).

კოტინა პატარა ზაქი (იტ-
ყვიან ხბოზედაც). კოტინას უძა-
ხიან სასიყვარულო სახელათა
(ჩუმათ.).

კოფიო მარცვლეულის საწ-
ყაო ხისა (ჩადის დაახლოებით
ორი კილო). კოფიო არი ქვაბი-
ვითა, უყურო, ორ კილომდე ჩა-
დის შიგა საფქვაეი, ზვიმირაში
იმიითი ჰყრიან საფქვაესა. ერთი
ჩანახი ხუთი კოფიოა (მერ.).

კოფო მოკლე სარტყელი მა-
ზარის უკან, წელზე; ორივე ბო-
ლო ღილზე იკერება. ფარაჯაი
რო უკან ქამრისეფე აქ ხომე ღი-
ლებზე შესაკრავი, იმასაც კოფო
ვეტყვიან (წილკ.). კოფო შინლის
ქამარია, წელზე უკან ღილებით
შეკრული გვერდებისაკენ (სა-
გურ.).

კოლინ-ი გულის რევა; ღებო-
ნება. გასკდება, გაილეშება და
უყურე ამი კოლინსა! (ტყე.). მომ-
კლა ამისმა კოლინმა (ქვეში).

კოლლარა გაიძვერა, ეშმაკი-
დედამთილი ისეთი კოლლარა დე-

დაკაცია, ფეხიდან მოცვეთილია (გარიყ.); აგრეთვე თამ., ძეგ.

კოშიან-ი თავდიდა, შუბლ-წამოწეული (ჩვეულებრივ, ბიჭი). კოშიან ვეტყვით იმასა, ვისაც ძა-ან დიდი თავი ააქ და შუბლი კი-დენ წინ წამოტეხილი. კოშიან უფრო ბიჭვებ ეტყვიან (წილკ.). კოშიანი კი რამა ყოფილა ი ოქი-რანთ საკევხური სიძე! (წილკ.).

კოწიწა ეინც უშნო აკილება იცის, ვისაც ძნელად იცილებენ. პატარებმა იციან, ჩამოგვიკილება კისერზე და ვეღარ მოიშორეფ, ან საცა წახვალ, თან გამოგყევა, მოსვენებას არ მოქცემს; მაგაზე იტყვიან კოწიწასა (კავთ.). რა კო-წიწა რამეა, ვეღარ მოვიშორე ე ბავშვი! (კავთ.).

კოწმასდება-ა ძალიან მჟე-დება. როცა ჭაჭას დითხანს დას-ტოვებენ, ან კიდე დაანაკრულებენ ქვეერსა, მაშინ ღვინო მჟეალება, კოწმასდება (ხანდ.).

კოჭალა რამდენიმე (ცამეტი, ხუთი...) ძნა ერთ ზვინად დადგ-მული. ოსური კოჭალა ხუთმინია-ნია, ქართული კოჭალა — ცამეტ-მინიანი (დად.).

კოჭილი დაბლებით (კოჭ-დაბლებული) დულს ძალიან დულს, ქაფქაფებს. ისე კოჭდაგ-ლებითა დულს, გევონება კამეჩის ხორცი იხარშებოდეს! (კავთ.). კო-ჭიდაგდებითა დულს წყალი და ღორი კი აქ არ არი (კარალ.). კოჭდაგდებული რო დულს საჭმე-

ლი, საშიში აღარ არი, აღარ გადმოვა (ატ.); აგრეთვე ზერ.

კოჭი უსხლტს (უსხლ-ტება) ვინმესთან, რამესთან ეერ შეედრება, ვერ ეტოლება ვის-მე, რასმე. ძალიან მეჯობრება ყვე-ლაფერში, მაგრამ მაგას ჩემთან კოჭი უსხლტს (ბიწმ.). ვითომ ამ სტოლისთანა გააკეთებინა, მაგ-რამ კოჭი უსხლტება ამ სტოლ-თანა (ბიწმ.).

კოჭიჭა იხ. კვაჭაჭა.

კოჭს დაიბლებს კარგად აღუდლება, ქაფქაფს დაიწყებს. კარგა რო დულს, ტრიალუფს წვე-ნი ქვაფშია, წყალზე იტყვიან უფ-რო, ლობიოზეცა, კოჭი დაიგდოო (ხც.). კოჭ რო დაიგდებს, აღარ გადმოვა კერძი (ატ.).

კონინჯ-ი, **კონუნჯ-**ი ია-ხინჯი, უშნო. მახინჯი რო არი აღამიანი, კონინჯ ვეტყვით, ან კოჭლი როა, ან თეძოებიდან დან-ტერეული (ატ.). შეუხედავი ადა-მიანი რო იქნება, დაბალი, უფრო ქალზე ითქმის, ბავშვზეცა, კო-ხუნჯი ხარ, კონუნჯიო (ერ-თაწმ.); აგრეთვე კავთ.

კონინჯრობა ძველად: რე-ლიგიური საწესო ცერემონიალი სეტყვისსაგან დასაცავად (ბროწლ.).

კ-კრავს თათახს მოქუსლავს, მოკურცხლავს. მამკრა თუ არა თვალი, ეკრა თათახი და სუ თავ-პირი მტერევით გაიქცა (წილკ.). ერთი კი შავხედე, რო ჩემკე მოდიოდა საცემლათა და ვკარ-თათახი! (წილკ.).

კრაწნი-ს 1. ფხაჭნის, კაწ-რავს. ფხაჭნის და კრაწნის ერთი და იგივეა (ატ.); აგრეთვე თამ. 2. ლამაზად გამოჰყავს (ასოები). ისეთ ასოეფსა კრაწნის, რომ მოგეწონება პირდაპირა! (მერ.).

კრძსძე-ი კიკინები. ნეტა რას გაუშვერია უკანა ი კრეხები და დააქს! (მერ.). შენა შენი კრეხები მაჯისიმსო ნაწნაუები გგონია? (მერ.).

კრინტიო სოკო ერთგვარი. საჭმელი სოკოა კრინტიო, ბებერა სოკო როა, იმნაირია; პატარა ამოდის პირველათა, კუკურები (ჩუმათ.).

კრინცსაჰ-ს ხმას ძლივს იღებს, მისუსტებულია. ძლივსღა კრინცხავს ბებერი (მონ.).

კრიტინაჰ-ს, კრუტუნაჰ-ს გარკვეულ ხმას გამოსცემს ქათამი (ჩვეულებრივ, აკრუხებისას). ქათამი რომ ასაკრუხებლათ ემზადება, ჯერ რომ არა კრუხამს, წინასწარა კრიტინეფს ზომე (ტყვ.). ქათამი რომ კრუხამს, მაშინ კრუტუნეფს, ქორ დაინახამს, მაშინაც კრუტუნეფს (ქვ. ჭ.). კრიტინეფს ჩემი ქორორაი და ვეღარ ეღირსა ჩამცხარებაი (კარალ.); აგრეთვე იკ., ტყვ., ქემ.

კრიჭაში ძალიან ახლოს, იქვე. ახლო რომ ცხოვროფს, მეზობელია თუ ნათესავი, იტყვიან, კრიჭაში ცხოვროფსო (ქვ. ჭ.). შეულობავია, კრიჭაშია და მა რა ვქნა! (ქემ.); აგრეთვე იკ.

კრუნჩხ-ი პატარა, ზრდადაუს-

რულბელი (ტარო). შეიძლება ტარო გაიკეთოს, მაგრამ სუ კრუნჩხი ტარო იქნება (კავთ.). სუ კრუნჩხი იყო, გემო არა ჰქონდა (ძვე.).

კრუული კეკრი ერთგვარი სახის კეკრი; ჩვეულებრივ მსუბუქია, აქვს მოგრძო კოხები; უბამენ, ჩვეულებრივ, ცხენს. კეკრი ორნაირია: ერთი ქართული, მეორე — კრუული; ქართული იყო გათლილი, კრუულს სადმე გაკეთებულს ვყიდულობდით, სუბუქი იყო და ცხენებს უბამდით, ფიჭვისები იყო; კრუულსა გრძელი კოხი ექონდა და ქართულსა — რგავალი (ძვე.).

კრუს-ი იტყვიან გაღივებულ, დაძველებულ კარტოფილზე, სიძინდზე, ლობიოზე. დათესვის დრო რომ მოუვა, გვითქვამს ზომე, კრუხიო კართოფილზე, ლობიოზე, სიძინდზე, ყველაფერზე, რაც თესლულია, პურზე — არა (ატ.). როცა ძველი სიძინდი ზაფხულშიც აქვთ, მაშინ იმას სხვანაირი გემო აქვფერიც ყვითელი აღარ ექნება, ასეთ სიძინდზე იტყვიან, კრუხიო; ძველი კარტოფილი კიდე ზაფხულში ფესვეფს რომ გამოიტანს, ტკბილი გემო ეძლევა, უკვე კრუხია (კავთ.).

კრუსაჰ-ს ღივდება, გემოს იცვლის (ძველი კარტოფილი, ლობიო, სიძინდი). თესვის დრო რომ მოუა, კრუხამს კართოფილიც, სიძინდიც; დრო აქ დათესისაი, ღილოს გამოუშვეფს (ატ.). ლობიო,

როცა უკვე კრუხამს, მაშინ სხვა გემოვნება აქ (ატ.).

კუღ-ი: შენამდე კუღი მოსწყდა: შენს მოსვლამდე დასრულდა, დამთავრდა. შენ ვეღარ მოუსწარიო, შენამდის კუღი მოსწყდაო (წვ.). მაღაზიაში ტუფლები იყო კარგისაი, ისე დაესივნენ, ჭაა, შენამდე კუღი მოსწყდა! (კავთ.).

კუღალა თხელი, უვარგისი, მოკლე (თმა). ფინთი თმები რუ აქ ქალსა, თხელი, არც გრძელი აქ, რო დაიწნა და აღარც მოკლე, კუღალა თმები ააქო, იტყვიან (წილკ.); აგრეთვე ძეგ.

კუღაღებულ-ი კუღაბზეკილი, კუღაშვერილი. კუღაღებული ის არი, რო დაფუზარაღება ხბოი, კუღს რო აიღეფს და გარბის (ატ.). პროხასა შეუძვრება უკანა ბუზანკალი, დარბის, დარბის იმი გულითვინა, რო გამშორდესო, კუღაღებული (მერ.).

კუღაჭანდრაკებულ-ი კუღამოძუებული. სუ კუღაჭანდრაკებული გაცვიფდნენ იქიდანა დეგები (ქორ.).

კუღზე ვარდება იტყვიან გამხდარ საქონელზე. კუღზე ვარდება, ვიტყვით, როცა საქონელი ძალიან გამხდარია, კუღით ასაყენებელია (ტანძ.).

კუღიანი თავთავი ღვარძლი. კუღიანი თავთავია ღვარძლი; მომეტებული რო ურევია პურსა, ათროფს, ზოგსა რეტი ესხმევა (ატ.); აგრეთვე ზერ.

17. ქართლური დიალექტის ლექსიკონი

კუღიანი ქერი ქერის ჯიში ერთ-ერთი. კუღიანი ქერი არი ძველთესლი; ჯიშია ეგა, ისა შემოღგომით უნდა დაითესოს (ატ.).

კუღნაპარდა უღარდელი, გულმხიარული. რა კუღნაპარდააო, რა უღარდელიაო, ადამიანზე იტყვიან ხომე (ატ.).

კუღს **გამოუსწორებს** **გა**სამართლებს, ნამუსს **მო**სწმენდს. განა არ ვიცი, რისი მუცლი ტკივილაცა გაქ, შენც იმი ფერა ხარ და იმიტვინ უსწორებ კუღსა! (წილკ.). მართამა კუღი გამოუსწორა, ფული ჰქონდა გაღარიცხულიო (ქვ. ჭ.).

კუზლარა ბეჭებში მოხრილი, კუზიანი. კუზლარაა უფრო იშაა ეტყვიან, ვინც წახრილია ბეჭეფშია და მხრები კუზებივითა აქ ამოშვერილი (წილკ.). რა ამოსავარდნი რამა ყოფილა, ი კუზლარა გოგო რო ყვავთ ოქრუანათა. ეგე დახადა დედაკაცები წყაროზე, რო რეები არ უთხრა! (წილკ.); აგრეთვე ატ.

კუთხიანი ქერი ერთგვარი ჯიშის ქერი, ჩარადი. ქერი არი კუთხიანი; თავთავი მანამ გაილეწება, ის თავთავია ოთხკუთხედი (ატ.). კუთხიანი ქერი მე მაქ სახში, უზეი მოსავალი იცის ყველაზე, მსხვილი მარცვალიცა აქ და ბევრიცა (ატ.); აგრეთვე ტანძ.

კუკუსო საქონლის ხერხემლის ბოლო; თეძოები. საქონელ აქ კუკუსოები აქეთ-იქითა. რო გაიღახება საქონელი, კუკუსოები

უფრო ძალიან უნდება (ატ.).
ბენრეკ ვეტყვით საქონელსა, ძაან
დაბერებული რო იქნება და სიბე-
რეთან გამხდარიცა, ცარიელა კუ-
კუსოებიდა რუ არი (წილკ.).

კულამ-ი მოკლე, მაგრად და-
გრეხილი ტყავი ღვედის უღელზე
დასამაგრებლად. მოკლე ტყავი
აქვთ მაგრა დაგრეხილი, კულამს
ეძახიან, კულამით მიაბამენ უღელ-
სა ღვედზე (კავთ.); აგრეთვე
შინღ., ხც.

კულანა თავგადაწული მოგრ-
ძო, ბრტყელძირა გოდორი კაკ-
ლის შესანახად. კულანა არი
ბრტყელძირიანი მოგრძო გოდო-
რი, ზემოდან მრგვლად გადაწენი-
ლი, ყოველ მხრიდან დახურულია,
ერთი მხრიდან აქვს ხელის ჩასა-
ყოფი, შიგ ინახავენ კაკალს (ქორ.).

კულმუსო ბალახი ერთგვარი.
კულმუსო ბალახია, მაღალი ყვი-
თელი ყვავილი აქ, ქარებითვის
ხმარობენ (წინარ.). კულმუსო
გრძელფოთელა ბალახი არი, წამ-
ლად ხმარობენ, მაღალი იზრდება,
არაფერი არ ჭამს იმასა (ატ.).

კუმშალ-კუმშალ იგივეა,
რაც კობოლ-კობოლ. ცხელ
კერძში რო საფანელ უზამ და
კუმშალ-კუმშალ, რგვალ ცომე-
ბათ რო შეიკვრის, ის არი დაკ-
მურტვლა (მერ.).

კუნეს-ი, კუნუს-ი კუნძი,
ჯირკი. მაგრა რო ზის ადამიანი,
რო იმას ადგომის ნიშანი არ
ეტყობა, იმაზე იტყვიან, კუნესი-

ვითა ზიისო (ქვ. ჭ.). აი, ქაა, ზიის
კუნსივითა! (ტყვ.).

კუნთ-კუნთ-ი შედედებუ-
ლი, ნაფლეთ-ნაფლეთი (სისხლი).
კუნთ-კუნთ სისხლ ეტყვიან
შადედებულ სისხლსა, ბელტ-
ბელტი როა (წილკ.). მე რო იმი
საცოდობაა უყურე, და-და-და!
რამტველიც დაახველა, იმტველი
სუ კუნთ-კუნთი სისხლი ამოიღო
(წილკ.).

კუნკულა იგივეა, რაც კუ-
ლამი. კუნკულებით გუთნის თა-
ვის უღელი იყო დაბმული ფამფა-
ლაკზე (კავთ.).

კუნტალა, კუნტულა
მოკლე, პატარა, სქელი. კუნტალა
მტვეანი მუშტიხელაა, მოკლე,
შეკრული, ნამხრევი არა აქ (ატ.).
ბავშვზეც ვიტყვით ზომე, პატარა
გოგოს რო დაინახამ ჩატუნულსა,
კუნტალა არიო (ქვ. ჭ.). ოცი ცა-
ლი კაი ჩურჩხელა გემევეზავნა და
ათიც კუნტალა ჩეელო ბაღლები-
თინა (წილკ.). კუნტულა პუ-
რები გამამივიდა, სქელი და მოკ-
ლე (საგურ.); აგრეთვე თამ., ლამ.,
ომ., ძეგ., ხოვ. **კუნტალა მატყ-**
ლი მოკლებეწვიანი მატყლი. კუ-
ტალა მატყლი — მოკლე მატყლი
როა, კვირტი მატყლი. კუნტალა
მატყლი კვირტში წავა, ხარჯი აქ
ბევრი (ატ.).

კუნძურ-ი ცურვის ხერხი
ერთგვარი. კუნძური არი ცურაო-
ბაი, ზურგზე ხარ დაწოლილი, ფე-
ხები მოკეცილია და ხელით გი-
ჭირავს (ქემ.).

კუნწულა-კუნწულად კუნწულ-კუნწულად, კუნწულებად. როცა დაიყვავილებს კორკოტელა, მერე დაისხამს კუნწულა-კუნწულათა წვნიკ სარდაფი ღილებსიეფა (წილკ.).

კუპაჭია ერთი ბეწვა, ძალიან პატარა; დაბალი. ძაან დაბალ ადამიანსა კუპაჭიას ეძახიან (კავთ.). შენი კუპაჭია გოგო სადღა არი? (ტყვ.). აი, როგორი კუპაჭია კიტრი ვიპოვე! (ზერ.); აგრეთვე კარალ.

კუშანა პატარა; წვრილი (ხილი, სიმინდი, კიტრი და მისთ.). პატარა ხილსა კუშანეფს ეძახიან (კავთ.). კუშანები რაც არი, აარჩიე და ცალკე გოდორში ჩაყარე! (კავთ.).

კური-კური შეძახება ინდაურის მოსახმობად (ხც.).

კურკამკურალა ქლიავის ჯიში ერთგვარი. კურკა კარქა სძვრება და იმიტომა ჰქვიან კურკამკურალა (ქვეში). ვაშაგაანთ ვენახში კურკამკურალა დავბერტყეთ (დის.); აგრეთვე ქემ., ქვ. ჭ.

კურკო რკო. კურკო მოგვქონდა ურმებითა, შავინახამდით და ვაჭმევდით ღორეფსა (ბაზ.).

კურტანი-ი 1. სახლის სახურავის ფერდების შეერთების ადგილი, ღარიანი კრამიტით დახურული. სახურავს რო დაჰკუთხამ, ორ კუთხეს რო შეჰკრამ, იმ შეკრულზე საკურტნე კრამიტს დააფარეფ, ეგ არი კურტანი (კარალ.). ესლა ამ სახლსა ოთხი

კურტანი აქს, ზოგს მეტი აქს, ზოგს — ნაკლები (კარ.); აგრეთვე ატი, ბაზ., დ. თონ. 2. იგივეა, რაც კურტნისკრამიტი. კურტანი მორკალული კრამიტია; სახლის შუაში ყველაზე მაღალ ადგილას რჩება ხანი; აქ უკეთეფთ კურტანს (სამთ.). დათვლა უნდა, რამდენი ცალი კურტანი ეჭირება (მეგ.). კურტნის კრამიტი ღარისებური კრამიტი, თავიწრო და ბოლოგანიერი. კურტნის კრამიტი სხვანაირია, დასახური — სხვანაირი (კარალ.); აგრეთვე მეჯვრ., საშაბ.

კურჩხ-ი ნაქუჩი. სიმინდის ტაროს რო შემოვაცლით მარცვალსა, დარჩება კურჩხი, ნაქუჩი (ზერ.).

კუსკა პატარა ტანისა, დაბალი, მოლეული. ჩვენებიანთ თამროი ერთი კუსკა არის, მოცინცლული (ჩუმათ.). ზო ეგეთი კუსკაა, ეგრე კინუ უყურეფ, რაც ზეზოდან დადის, ზუთი იმოტენა მიწაში დამერება (ხაშ.).

კუს ქარი სიბერის ავადმყოფობა ერთგვარი. რო დაბერდება და წელში მაიხრება ადამიანი, ცხვირი მიწაზე მიაქ, უფრო ქალებს ემართებათ ზომე, იშვიათად — კაცებსაცა, იტყვიან, ემასა კუს ქარი აქო (ქვ. ჭ.).

კუტ-ი დახალვისას გაუშლელად (დაუბატავად) დარჩენილი სიმინდი. მე რო სიმინდ დავაზაღეფ, ერთი ცალი არ დაბატდება, სუ უნდა კუტათ იქცეა (წილკ.).

ჩვენ სუ ჩვეულებრივ სიმინდსა ვხლიდით, ათასში ერთი თუ დარჩებოდა კუტათა (ძეგ). **კუტი** ბაღასნი ბაღასნი ერთგვარი; ხმარობენ წამლად ფალარათის დროს. კუტ ბაღასსა დაბალი და თეთრი ყვავილი აქ, მოსაჭრელი წამალია (ქვ. ჭ.). **კუტი** მატყლი მოკლებეწვიანი მატყლი. მოკლე მატყლია, ვერა ვწეწვით ზომე კუტ მატყლსა; რო გადასაყრელი იყვეს, ვერეთიც არ არი; საშუთაქე მატყლია. ნაცვეთ მატყლსაც ეძახიან კუტ მატყლსა, მოკლე ბეწვები რო აქ (ატ.). **კუტი** მშა გლუვი, უნაპირუბო ქვა (მდინარისა). ერთ საკირესა ათი ურეში თადის ქვა, ოცდაათი ურეში კუტი ქვა უნდა (მეგვრ.). **კუტი** ჯაბი დაბალი, განზე გასული ჯაგი. რო არ იზრდება, დაბალი ხეები რო არი, კუტი ჯაგი ჰქვია იმასა (ატ.). კუტი ჯაგი გაბაჯიჯღებული ჯაგია (ყანჩ.); აგრეთვე ძეგ. **კუტი** ნაქსოვი თითო თვალის გამოღებით ნაქსოვი (ყაისნადით). ერთ თვალზე ნაქსოვია კუტი ნაქსოვი, ორ-სამ თვალს რო გამოიღეფ ერთ თვალში — მაღალბოძი (რუისი).

კუტა! შეძახილი კრუხის დასაფრთხობად (ზოგან — მოსახმობად). წიწილებიან კრუხს რო საჭმელს დაუყრით და დაუძახეფთ, ვეტყვით, კუტა! კუტა! — ვითომ მოდი და ჭამეო (ქვ. ჭ.). ქათამს რო გაუქმევენ, ეტყვიან,

ქმა, აქმა, კრუხს კი — კუტა! კუტა! (ოდ.); აგრეთვე იკ.

კუტია ჭუკი. იხვი მიზის, ესლა მალე გამამჩიეკამს კუტიეფსა (მერ.). ჩვენი ინდაური კუტიეფსა ფრთებზე უკვე ბუმბული აქთ ამოგერსლილი (მერ.).

კუტილა იგივეა, რაც კუტი. რათ მინდა! ბატილები შენ წაიღე და კუტილები მე დამიტოვე (ძეგ).

კუტკუტა, კუტკუტანა 1. პატარა რაიმე. კუტკუტასა პატარა რამეზე ვიტყვი, ან წიწილაზე, ან სხვაზე (ატ.). 2. ფიცრის პატარა გადანაჭერი. მასალას რო მოვაჭრით ესე, პატარას რო გადავჭრით, ზედმეტი რაც არი, ის არი კუტკუტაი (ატ.). კუტკუტანას ვეძახით მაგითანა პატარა ხის ნაჭრებსა (დოესი); აგრეთვე გორიჯე.

კუტმანა 1. კუტის, საყარის ზედმეტი სახელი. ენას გაუნმოფ, ვინც კუტმანას დამიძახეფს! (ბიწმ.). 2. პატარა, დაბალი (აღამიანი). პატარა, დაბალ აღამიანსა ვეძახით კუტმანასა (ატ.).

კუტმატებ-ი 1. კუტი პურები; პურის ნამტვრევები. ნამტვრევები პურისა, ნახორხლები რო დარჩება, ის არი კუტმატები (ქვ. ჭ.). ერთი ტაბტი კუტმატებია, ჯერ ის გავასაღოთ და კარქი პურები მერე აიღეთ (კავთ.); აგრეთვე ოძ. 2. პატარა, მცირეწლოვანი შვილები. პატარა ბავშვები ჰყავს, სუ კუტმატები, ზოგი ძუძუზე აბია, ზოგი — ფეხადგმულია (ქვ. ჭ.). სუ კუტმატები უყ-

რია, რომელი მიეხმარება! (ტყვ.); აგრეთვე ქემ.

კუშქანა ხაჭოს გუნდა, მარილით შეზავებული და მზეზე გამხმარი შესანახად. ჩუმას, ღოს რო გავათბობთ და გავწურამთ, დავავუნდავებთ ხელის გულის ტოლებსა, მარილს მოვყარით და გავახშობთ, კუშქანა კქვია (ძეგ.). კუშქანას, როგორც ყველი, ისე შაატან პურსა (ძეგ.).

კუწეწი-ი 1. სიმიინდის წვრილი, მოუსვლეელი ტარო; მარცვალნაკლული ტარო. სიმიინდ რო გავარჩევთ, იქა წენიკი ტარუები, ქაჩალა ტარუები, ან თუ მარცვალდაუსრულებელი ტარუები ერევა, იმაჲ ვებტყვით კუნწეწსა (წილკ.). კუნწეწები აურჩიე და დაუყარე ე ღორსა! (წილკ.); აგრეთვე იგ., სამთ. 2. მარცვალგაცლილი სიმიინდის ტარო, ნაქუჩი. სიმიინდი კუნწეწ ვეძახით აქა ნაქუჩსა (ატ.). ტარო უნდა გაფხვნა და მარცვალნი გააყრეინო და დარჩება კუნწეწი (ერთაწმ.); აგრეთვე ნოს., ქვ. ჭ., ხოვ.

კუწეწა (კუწუწა) ბალახი ძურწა. ბალახია კუნწეწა ბალახი, რო გესროლო თმაზედა, ეგრე დეგეკრობა, ვედარც შაიგლეჯამ (ნოს.). ბალახ ვეძახით კუნწეწსა, ვენახეფში რო იცის ზომე, თავთაჲიანი ბალახია (ატ.).

კუწეწა ტარო იგივეა, რაც კუნწეწი (მნიშვ. 2). მარცვალი რო ცოტა აქ ტაროსა და მარტო

კუნწეწი არი, იმას ეტყვიან კუნწეწა ტაროსა (ერთაწმ.).

კუწუწურახი მოედება გული მოუვა, გაბრაზდება, გაჯავრდება. გაბრაზებულ ადამიანს ეტყვიან, რა კუნწუწურახი მოგედლო, რა ნახე? (კავთ.).

კუწუნწურახი-ი, კუწუნწურახსა ძუნწი, ხელმოჭერილი. კუნწუნწურახი — ძუნწი ადამიანი რო იქნება, ის არი (ატ.). შენ ისეთი კუნწუნწურახი ხარ, ვის რას მისცემ! (ძეგ.). ისეთი კუნწუნწურახაა ეს მოსასპობი, რო ხელიდან ვერაფერს ვერ გააგდებინეფ! (მერ.); აგრეთვე სურ., ხამ.

კუწუნწურახობ-ს ხელს უჭერს, ძუნწობს. ეგრე რო არა კუნწუნწურახობდეს და შიმშილით თავს არ იკლავდეს, ვერც კაბას იყიდის და ვერც ვერაფერსა (მერ.). კუნწუნწურახოფს, კუნწუნწურახოფს, ლობიოზე და ჭაღზე იკლავს თავსა (მერ.).

კუწუწ-ი 1. წვრილი ფიჩხი, კიწაწი. კუნწუწი ცაცხლის დასანთები ფიჩხის ნარჩენებია (ცხ.). 2. ბირკა (ხოვ.).

კუწეწ-ი იგივეა, რაც კუნწეწი (მნიშვნ. 1). ხშირი სიმიინდი რუა ძალიანა, მაშინა მაღალი გაირდება, ძაან წენიკი ღერო ექნება და ტაროსაცა ჯერ არ გაიკეთეფს და თუ გაიკეთა, იმასაც კუჭეჭსა (წილკ.).

კუჭის ძარად არ ეყოფა (არ ბაუნდება) ოდნაეადაც ვერ დააკმაყოფილებს (საჭმელი, სას-

მელი). მშიერი მოკვდი, სანამ იქ ვიყავი; თითო ბეწომ მათოტონებდა და კუჭი ქარათაც არ მეყოფოდა ხომე (წილკ.). შემორეკა ერთი თორმეტი ქალი, მოტანილი სანოვაგე კუჭი ქარათ არ გაუხდათ (მერ.).

კუჭუჭ-ი ნელლი კაკლის ერთიანი გული. ნელ კაკალ რო გავკუჭამთ და გულ რო ამოვაცლით, ის გული არი კუჭუჭი (კავთ.).

ლ

ლაპამ-ი ტუჩების კიდე. რო ლაპარაკობს, თეთრათ გადახდის ნაქაშები ლაგემბზე (ძეგ.). ლაგმები ერთ მეტრანზე აქს გახეული (ტყვ.).

ლაბოზ-ი დაზეპილი, ჩაცომებული პური. გუშინ რო გამოვაცხე, რა ლაგოზი გამოცხევა, რათ ვარგოდა?! (თამ.).

ლაპარფ-ი, ლაღარფ-ი გამხდარი, მოშეებული, მომჩვარული (ხორცი, კანი). გასუქებული რო გახდება, ლავარწი კანი გაუხდება (კავთ.). გამხდარ ხორცსა, ფერდებისა ფინთი ხორცი რო არი, ლაღარწ ხორც ვეძახით (ატ.); აგრეთვე გრაკ.

ლაპპარდ-ი 1. ოთხკბილიანი რანდა; იღებს ოთხ ღარს. ლავგარდი ოთხკბილა იყო, სეთილი — სამკბილიანი (ზ. ხანდ.). მეც მქონდა ლავგარდი და გლოვათ. გადა-

კუხ-ი 1. რისამე ამოზნექილი ნაწილი. რო გათლიან, ერთ სამოთხ ალაგამ შიგვე ხეში გამაიყვანენ კუხეფსა კუზივითა; კუხეფ გახვერეტენ სიგძეზე (წილკ.).

2. ბეჭის ძელის თავი (ჩვეულებრივ იხმარება მრავლობითში). კუხები ძქვიან მხრი თავი ძვლეფსა (წილკ.). რამ შეჭამა, ქაა, ი მთასეეფ ქალი, იტყვი, კუზიანიაო, ეგე ამოაწვერია კუხები! (წილკ.).

ვაკეთე (ზ. ხანდ.). 2. ლაპპარდნიანი ლავგარდით დამუშავებული, ოთხღარიანი, ოთხნაწიბურიანი (ფიცარი). არის კიდევ ლავგარდიანი ჩარჩო, ოთხკბილიანი ჩარჩო, ოთხკბილიანი ნაწიბური უკეთდება (ზ. ხანდ.).

ლაპლაპა თხელი (ქსოვილი, ტანსაცმელი). ეს რა პლარწი გიყიდია, თხელი, ლავლაავი? (ხც.). ლავლაავა კაბით რო წამოსულხარ, არ შეგცივა? (ძეგ.).

ლაპლაპი ბაპაპს (ბაბაპში...) 1. განიერად ადგას ტანსაცმელი (სიგამხდრისაგან). ლავლაავი გააქ კაბაშია, მაგან რა ოჯახობა უნდა გასწიოს? (ძეგ.). 2. ბევრ წვეწშია (ლობიო, კარტოფილი). ლავლაავი გააქს კართოფილებსა, ერთი-ორი მარცვალი გდია (კარალ.).

ლანბ-ი ჭუჭყი. ლანგი ჭუჭყია, სხვა რაა? (ქვ. ჭ.). **ლანბნი-**ანი: რაც ჭუჭყიანია, ლანგიანია (ქვ. ჭ.).

ლანბმოდებით ერთიანად, მთლიანად. ლანბმოდებით გათავდა ყველაფერი (ძეგ.). ლანბმოდებით მოუსპიათ სულა (ზ. ხანდ.).

ლანბრულა მომცრო ლანგა-მორდილი თეფშია (ატ.). ლანბრულასა იმას ვეძახით, გაშლილი მორდილი თეფშია (ატ.). ლანბრულაი თიხისა იყო ზომე ტაბაკი ტოლაი და ძირი დაბლა ჰქონდა, წყალიც რო ყოფილიყო, დგებოდა ზედა (ატ.).

ლანგს მოუსვამს (ბაუ-სვამს) ერთიანად შეჭამს, შესანსლაეს. ზოგი პირს აიკანამს და არა ჭამს, ზოგი ლანგს მოუსვამს და აღარაფერს დაარჩენს (ქვ. ჭ.). გადი იქითა, არ გაუსვა ე ჩირსა ლანგი! (ტყვ.); აგრეთვე ოძ.

ლანჩა 1. პატარა, თხელი ქვა, მშენებლობისას კედლის გასასწორებელი. როცა აშენების დროს ქვას დაადებენ კედელზე და ქვა კორიოფს, მაშინ იმას პატარა ქვას შეუდებენ, რო ქვა გასწორდეს; ამ პატარა ქვას ლანჩას ეძახიან (კავთ.). მაღლა-დაბლა რო არის კედელი, ლანჩა ასწორებს, თხელ ქვას დააყოლებენ (ძეგ.). 2. იგივეა, რაც ჩ ლ ა. ლანჩა მოუსვი ქვაბსა! (ძეგ.). ტაროს ფუნჩანს ისე ვხმარობთ, ლანჩათა (ძეგ.).

ლანჩა-ლანჩა შრეებად, ფე-

ნა-ფენა. ფურჩიანი საფლავის ქვა არ გამოდის კარქი; ფური ლანჩა-ლანჩა დაიდევ ზომე და მერე იფხვენება (მეჯვრ.).

ლანჩა მვა იგივეა, რაც ლ ა ნ ჩ ა (მნიშვნ. 1). ერთი ლანჩა ქვა მამიძებნეთ, ჩქარა, ნუ მაგვიანფეთ! (კავთ.).

ლაპ-ი ცეცხლის ალი. ლაპი ცეცხლის ალია (ტბა). რო ავარდება კაი დიდი ალი, იმას უძახიან ლაპსა (ჩუმათ.); აგრეთვე ხაშ.

ლაპატო! თხლად დაჭრილი წნელი ან ხის ნედლი ქერქი კალათის (ცხრილის...) დასაწნავად. გაეპრობთ იფნსა, თელასა, თხილსა კანსა, ის არი ლაპატო, იმითი ვწნავთ კალათებსა, ცხრილებსა (ქვ. ჭ.). თხილის ხესა ხევენ თხლათა, სანამდისინ ნორჩი არი და რბილი, ის არი. ლაპატო; იმ ლაპატოთი წნამენ ზოლმე ცხრილებსა, ცხავებსა, კალათებსა (მეჯვრ.); აგრეთვე ახალშ., წილკ.

ლაპატო² ლობიოს ნედლი პარკი, უმარცვლო. სარი ლობიოსა ისეთი კარქი ლაპატო აქს, რო კარაქივითა (ლამ.). თხელ ლაპატოს დავერუფამთ, აეასხამთ ძაფზე და ვასმობთ გრილოშია (მჭად.); აგრეთვე ახალშ., ოძ., სამ., ქვ. ჭ.

ლაპრა-ი, **ლაპრაბ** ზეზეულად ქერქგაცლილი ხე. ხეს რო გააცლი კანსა და დარჩება თავისუფალი, პრიალებს, ლაპრა ჰქვია იმასა (ატ.). გაქერქილ ხესა ჰქვია ლაპრი (ატ.).

ლართსალურთსი ბაუ-

დის, გააქვს 1. ძლიერ დასველებულია, გალუმპულია, სველი რო მოდის ადამიანი, ტანისამოსი აქვს დასველებული, იმაზე იტყვიან, ლართხალურთხი გაუდის სულაო (ოდ.). ლართხალურთხი გააქვს კაცსა, სად უნდა წამოვიდეს, დააცადე, გამოიცვალოს (კარ.); აგრეთვე კარალ., ქვ. ჭ., ოძ., ქემ., ძეგ.

2. ფერდებჩაცვივნულია (შიმშილით). მშიერ საქონელზე ამბობენ: ლართხალურთხი გააქვთო (ტყვე.); აგრეთვე კარალ.

ლასა 1. გარსი, აპი (ხახვის, კვერცხის, აბრეშუმის პარკისა...). ხახვ რო გავფტქვნით და თხელი აქ გადაკრული, ის არი ლასა; კვერცხ რო თეთრი აქ გადაკრული ნაჭუჭქვეიდანა, ისიც ლასა არი (ქვ. ჭ.). ჭიის გადანაძრობ კანსაც ჰქვია ლასა (ატ.); აგრეთვე ზერ., ტყვე. **2.** ნადები ენაზე, სასაზე. ესეც ვიტყვით ზომე, სასაზე ლასა მაქ გადაკრულიო და გემოს ვერ ვიგებო (ქვ. ჭ.). ენაზე ლასა მაქ გადაკრული სიცხისაგანა (ძეგ.).

ლატანკაპი-ი ნიენივი. ლატანკავი ბოძებია, სახურავს იჭერენ, ზედ სიგანეზე დაკრულია ლატნები (ქორ.).

ლაშა საჭურჭლედ დაზელილი და გათხელებული თიხის ნაჭერი. თიხას დაზელის შემდეგ ავჭრით ლაფებადა; ლაფებს დავაწყობთ ფიცარზე და ზემოდან დავაფარებთ ნაჭერს რამეს, რო არ გახმეს (მეჯერ.). რო დაეზელამთ,

დაეჭრით ლაფებათ, ოცი-ოცდახუთი ლაფა უნდა გამოვიდეს (ზ. ხანდ.).

ლაშლაშებ-ს ირყევა, ფაფალებს. ერთი რო ჩამოიღო, მეორე კბილი რო ჩამოიღო, ლაშლაშებდა სუყველაი, ცხრა კბილი ჩამოიღო ერთათა (საკორ.). ეს ბოძი გასამაგრებელია, ლაშლაშებს (ძეგ.).

ლაშშა ჯამი დიდი ჯამი. დიდი ჯამი არი ლაშშა ჯამი (ბრ.). ნალიამა თქვა, ჩაი რატო ლაშშა ჯამზე არ გამოიკეთო? (ბრ.).

ლაქატი-ი ლაქლაქი, ყბედობა. მაგას მართო ლაქათი მოჰკითხე, მეტი რა შნო აქს! (კარ.); აგრეთვე ტყვე.

ლაქათია ყბედი, ლაქლაქა. ბევრი მოლაპარაკე რო არი ადამიანი, მოყბედვი, იმას ეტყვიან ლაქათასა (ერედ.). შენ ცარიელა ლაქათა ხაარ, შენ იმედზე თუ დავდექი, კარგი დახლი დამიჯდება (ტყვე.); აგრეთვე კარ.

ლაქტაკიტო, ლაქტიკიტი თაექარიანი, ცერცეტი. ლაქტაკიტო ლაპარაკი იცის, ერთი თაექარიანი დედაკაცია (კარალ.). — დიდი ლაქტიკიტო ქალია ერუიზანი! — შენ ზო დიდი ბრძენი მყევხარ, შენ არა ხარ ლაქტიკიტო?! (ქვეში).

ლაღანღარა უსაქმური, უქნარა. ლაღანღარაა ეტყვიან უსაქმურ კაცსა, თელი დღე რო დეთრევა უსაქმურათა და ლაპარაკი

მეტ არაა აკეთებს (წილკ.). ლა-
ლანდარა ბიჭბუჭები აყოლა ხელს
არ მოგცემს, ეგენი შენც გზას
იქით გადაგადებენ, როგორც თი-
თონ არიან (წილკ.).

ლაღარწ-ი იხ. ლ ა ვ ა რ წ ი.

ლაღუნ-ი ზანტად, უსაქმოდ
სიარული, ხეტიალი. შენი ლაღუ-
ნიც გამწყვარა, აჰაანდე, კაი ლა-
ღუნი შენ არ იცი! (ტყვ.).

ლაღუნა უსაქმური, ზარმაცი.
იყვენ ორნი ძმანი, ერთი ძრიენ
გამრჯე იყო, მეორე კი — ლაღუ-
ნაი (მერ.). ე შოთას იმედზე რო
კაცი დადგეს, ისიც იმისთანა ლა-
ღუნა უნდა იყოს! (ტყვ.); აგრეთვე
ღის., კარ.

ლაყდებ-ა აღმოცენების უნარს
კარგავს (თესლი). თესლი სიცი-
ვეზე ლაყდება, არ ამოდის (ძეგ.).
ბევრი წვიმების დროსაც არის,
რო ლებდა, ლაყდება თესლი (ზ.
ხანდ.).

ლაშმოხეულ-ი, **ლაშპირ-
მოხეულ-ი** ყბედი. მაგ ლაშმო-
ხეულმა თუ დაიწყო ლაპარაკი,
მშვიდობით! აღარ გაათავეფს
(კავთ.). ლაშმოხეული რო დგებარ
იქა და ლაპარაკობ, სახლი აღარა
ვაქს? (ტყვ.). ლაშპირმოხეულია,
ბევრი ლაპარაკი იცის მაგანა
(ზ. ხანდ.); აგრეთვე კარალ., ტყვ.

ლაშქ-ი გრძელი ჯოხი; აკრა-
ვენ თივას, ძნას., რომ გადაზი-
დვისას არ დაიფანტოს. ლაშქს
ზეიდან დააკრავენ თივას, რო არ
დაიპნეს; ჩალას რო დაუდებენ, ან
ყანასა — მაშინაცა (ხაშ.).

ლაშქაშა დიდპირა. ლაშქა-
ფაა იმაა ვეტყვით, ვისაა ძაან
დიდი პირის ნაყოფი აქ; ავე, თვე-
დორიანთ გოგოა, გინდა მთელი
ხინკალი შეეტყვა, იმოტელა პი-
რის ნაყოფი აქ (წილკ.). ნინაა
ბიჭ არ მოაწონებოიო ნანი, ლაშ-
ქაფა რამ არიო (წილკ.).

ლაშს-ი ორთაყვირის ორად
გაყოფილი ბოლო, რომელშიც მა-
გრდება მოსასმელი ფიცარი. ესე
იყო ორათ გაყოფილი ორთაყვი-
რი, ის იყო ლაშსი და ფიცარი
ქქონდა გაკეთებული (ზ. ხანდ.).

ლაშსაშიცარ-ი მოსასმელი
ფიცარი, ორთაყვირის ბოლოში ჩა-
მაგრებული. ორთაყვირს თავზე
ლაშსაფიცარი აქ (ზ. ხანდ.).

ლაწლაწა თხელი, სიფრიფა-
ნა (ქსოვილი). მატერიას რო იყი-
დი და თხელია ძიენა, რა ლაწლა-
წააო (ატ.).

ლახან-ს 1. ჩაგრავს, ასუსტებს.
ზედ რასაც გადაატარებ, სუყვე-
ლა ლახანს ბავშვსა, ფეხს აღარ
აიდგამს (ძეგ.). 2. **ილახანბა**
ხდება, მჭლეტდება. ეს ღორი კი
არ სუქდება, უფრო ილახება
(ტყვ.).

ლახანა მწვანედ დარჩენილი
თავდაუხვეველი კომბოსტო. თავი
არ დაიხვია ჩვენმა კომბოსტომ,
ლახანეები მოვიდა (ქორ.). აბა, ე
რა სამწნილეა, სუ ლახანაა (კავთ.);
აგრეთვე დ. თონ., კარალ., ოძ.,
ქემ., ქვ. ჭ., ყანჩ., ძეგ.

ლახიან-ი დავრდომილი, და-
უძლურებულძ. ლახიანი ბატივით

რო დადის, დაფენცხილი (ნოს).
ლახიანი ხო არ არი, წარამარა
ინეხება (ძეგ.).

ლაჯ-ი კუთხედ შეერთებული
ნიენივი სახურავისა. ერთ ოთახს
უნდა ოთხი ლაჯი (ატ.). ლაჯსა
აქ ცერათ მიცემული დასტაკი
(ძეგ.).

ლაჯმარისა ახტაჯინა, დაუ-
დევარი. ი ლაჯმარისა გოგო რო
ჰყამთ, იმან შემოგითვალათ, ჩა-
მოვალო (ტყვ.). მოდი აქა, ლაჯ-
მარისა! (ტყვ.).

ლელ-ი ბოსტნის სარეველა
მცენარე ერთგვარი. ხახვსა ან თუ
სხვა რამ ბოატნეულსა წმინდა
ბალახი რო შეერევა და დაიტანს,
იმასაც ლელს ეძახიან (წილკ.).
ნეტა რა გაუბედურებულებია, ქაა,
ხახვები, მუხლამდინ ლელში იდ-
გა, აღარც კი ეტყობა, რო იქა ხა-
ხვი მდგარა (წილკ.).

ლელებ-ი უგონო მთვრალი.
სუ ლელები მოვიდა, გონება
აღარა ჰქონდა წყალობასა (ტყვ.).
ეგრე ლელები მთვრალი რო მი-
ხედი, რას იტყობდენ?! (კარალ.);
აგრეთვე საკორ.

ლელებ-ი 1. დიდი წვიმა,
თქეში; ჰყაბი, ძანძახი. რა მო-
რეკავს პროხებსა ამ ლელებში?!
(ჩუმათ.). 2. ძალიან დასველებუ-
ლი. გზაში წვიმამ მოუსწრო და
სუ თლათ ლელები მოვიდა შინა
(მერ.). ავაყენე ბავშვი აკნიდა-
ნა, სუ თლათ ლელები იყო (მერ.).

ლენჯ-ი ივივეა, რაც ჯ ა ლ ა.
ფუტკრის თაფლის გამონაწერი

ჯალაი; ჭუჭყია, გადაყვით ხო-
მე; ჯალასაც ვეძახით იმასა და
ლენჯსაც (ატ.).

ლენჯავ-ს წენგოს აცლის
(კაკალს). მთელი დღეა ვლენჯამ
(ზ. ხანდ.).

ლენჯო ლობიოს ნარჩევი,
ჩენჩო. ხილის არაყსა ვატანთ
ხოლმე ან ლობიოს ლენჯოსა, ან
პიტნასა (ზ. ხანდ.). ლენჯო დარ-
ჩება, ლობიოს რო გავარჩევთ
(ზ. ხანდ.).

ლექვერ-ი ნეღლი შემის
მსხვილი ნაპობი. ამოდენა ლექვე-
რები რო დასჭერი, ან როგორ შე-
უკეთო და ან როგორ მოუკიდო?!
(ტყვ.). ე ლექვერები რო შეუკეთე,
როდის ეენტება? (კარალ.); აგრეთ-
ვე ქვ. ჭ.

ლესტერ-ი დიდი წვიმა, თქე-
ში, ღვართქაფი. დიდი წვიმა რო
მოვა და ნიაღვრები წავა, დიდი
ლესტერი მოვიდაო, ვიტყვიო
(სად.). გაზაფხულზე იცის ლეს-
ტერი ან ზაფხულში (სად.).

ლეღვ-ი ძალიან მწიფე (ხი-
ლი). ლეღვი ყოფილა ეს შვინილი
(ქორ.).

ლეღვერა ზარმაცი, უქნარა.
ჩემი გიორგი ეტყვის ხომე თავის
ბიჭსა, ლეღვერა ხარო (ძეგ.).

ლემ-ი ხორცზე იტყვიან. რა-
ერთა ლემი დაყარა ამ ერთი ბე-
წო გოჭმა! (ბიწმ.). ლემი ჭერე-
ხივით ეყარა სუფრაზე (ბიწმ.).

ლემისპირ-ი ტყავის შიგნი-
თა გარსი. საქონელი რო გაგვი-
ტყავებია, უნდა გადააძრო ლემის-

პირი, გაპკრავ ხელსა და გადაძვე-
რება, დაირას გადააკრავ (ძეგ.).

ლენაქყურ-ი ლენაქის გრძე-
ლი წვერი, რომელსაც ყელზე იხ-
ვევდნენ. ლენაქყური მარტო ის
ყო, რომელსაც ყელზე ვიხვევ-
დით (ძეგ.). ჩიხტ რო დაიდგამენ,
მერე დაიფარებენ ლენაქსა, ლენაქ-
ყური ის არი, ნეკა ადგილი (სად.).

ლენაქყურბადაგდებულ-ი
უბადლადოდ თავდახურული. იმ
დღესა მშვენიერათ ლენაქყურგა-
დაგდებული იყო ფშატიანთ სონა
(ძეგ.). ზოგი იტყოდა ლენაქყურ-
გადაგდებულსა, ზოგი ჩიქილყურ-
გადაგდებულსა (ზ. ხანდ.).

ლესურას შეუყენებს ბევრ
წყალს დაახამს (კერძს). (მდ.
ლესურის სახელწოდებიდან). ლე-
ხურა რო შეუყენე, ვის უნდა ამ-
დენი წვენი?! (კოდ.). ორ კარტო-
ფილს ჩააგდებს და შეუყენებს
ლესურასა, დადექი და ჭამე! (კა-
რალ.); აგრეთვე ტყვ.

ლია-ლიად გუბე-გუბედ. ეს
როგორი მორწყულია, კვლებში
ლია-ლიადა დგას წყალი (ტყვ.).

ლიბრაჰ-ს ბინდავს. ნაზუქსა
საკუთარ კვერცხს რო წაუსვამთ,
ბრაწავს კარქა, თუ შაქრიანი
კვერცხი მოუსვით, ლიბრაჰს ნა-
ზუქსა, პრიალი არ გაუდის კარქა
(საკორ.).

ლიბრი ლობიო ლობიოს
ჯიში ერთგვარი. ლიბრი ლობიო
უბეწვო გამოდის, მარცვალი წა-
წითალო აქ, ხახვის ფურცელში

რო კვერცხს შეელებათ, ისეთი
(ერედ.).

ლივლივე-ს კარგად არის
მორწყული; წყლით არის დაფა-
რული. სუ წყალში ლივლივეს
მთელი ვენახი, იმოდენა წყალი
დის (ტყვ.).

ლივლივი ბააქს იგივეა,
რაც ლივლივეს. ლივლივი
გააქს ზევით ვენახებსა და აქ კი
ქრუნტი წყალი არ არის (ტყვ.).
ლივლივი გააქს რეზიანთ სარ-
დაფსა, ჩვენი ბალიდან გასულა
წყალი (კარალ.).

ლილივათურ-ი მაგარი სი-
ლა. არც კი დააცადა, რო სული
მეეთქო, ეცა და ერთი კაი ლილი-
ვათურიც გააცხო (წილკ.). ცოტა
მერიდე, ბაღლო, ე გაჯავრებულ
გულზედა, თორე თუ გაგცხე ლი-
ლივათური, გონი, სული გაგაფრ-
თხოზინო! (წილკ.).

ლიკლიკ-ი პირამდე სავესე,
გალიცილიცებული (ჭურჭელი).
ნაკრულები ვეღარ დაახსნი ჭიქე-
ბი, რო გაგილიპლიპებია, ვინ და-
ლევს აბა ეგრე ლიპლიპსა? (ტყვ.);
აგრეთვე კარალ.

ლიპრიპანჭა შიშველკანჭე-
ბიანი. აი, დატლოყილი კანჭებით
რო გარბის ფეხშიშველაი, იმაზე
უთხარი ლიპრიკანჭაი (ატ.).

ლიჟდ-ი ნამტკრევი, ნაფშხ-
ვენი (მარილისა). ხელსაფქვაჟში
რო დაუფქვამთ მარილსა, რაც
საცერში დარჩება, მარილის ლიჟ-
ღია (ძეგ.).

ლირჱყ-ი იგივეა, რაც **ლირი სი**. ლირჱყი პური! (ძეგ).

ლივლივ-ი ლულლული, ჩიფ-ჩიფი. რეზოს ლიფლიფს ზო ნახევარს ვერ გაიგებს კაცი! (კარ.). კბილები ჩამოვიღე და ძლივსდა ვლაპარაკობ ლიფლიფითა (ტყვ.).

ლივლივზაბ-ს ლულლულებს, ჩიფჩიფებს. მოხუცს რო კბილები არა აქვს და გაურკვეველად ლაპარაკობს, ლიფლიფებს (დ. თონ.). უკბილო ბებერივით რო ლიფლიფებ! (ტყვ.). **ლივლივზა**: ჩვენი ლიფლიფა ვახტანგა იყო და იმას დაეატრევიანე (კარ.). ლიფლიფაა დედასავითა, ნახევარი არ შეეურება მაგის ნათქვამი (ტყვ.); აგრეთვე **ზ. ხანდ.**, **კარ.**, **ძეგ.**

ლივსიტა 1. ძალიან პატარა, გალეული. პატარასა, გინდა ქათამი იყოს, გინდა ქალი, ლიფსიტას ეძახიან (ძეგ.). გალეულ ვისმე დაუძახებთ ლიფსიტასა (**ზ. ხანდ.**). 2. იგივეა, რაც **ფსიტი**. ლიფსიტა თმები აქ, თითონაც ლიფსიტაა (ძეგ.).

ლიყირს-ი ჩაცომებული (პური, მჭადი). ძაან წმინდა დაფქული გამოდის ლიყირსი, მარილგულათ დაფქული გამოდის კარგი (**ზ. ხანდ.**). ალაოსი ლიყირსი პური გამოდის, გული არ უცხვება (**ზ. ხანდ.**).

ლიყლიყ-ი გაურკვეველი, გაუგებარი ლაპარაკი (ჩვეულებრივ, ენაბლუსი). რა უნდა გაიგოს იმისი ლიყლიყისაგანა? (ოდ.). შენი

ლიყლიყისა არა შესმის რა, დამაბებე თავი! (ტყვ.).

ლიყლიყაბ-ს გაურკვეველად, გაუგებრად ლაპარაკობს (ამბობენ ენაბლუსე). რო ლაპარაკობს და ვერაფერს გააგებინებს ადამიანსა, რიგიანად არ არკვევს სიტყვასა, რასა ლიყლიყებო, ვიტყვიო (ოდ.).

ლიშს-ი ნესტი; ნამი, ცვარი. ლიშხი ბოსელმა იცის (**ზ. ხანდ.**). საღვინე ყინვიდან შემოიტანა სითბოზე და ლიშხი შემოისხა (**ზ. ხანდ.**).

ლიშსაპ-ს აოდავს. ვერე ლიშხამს ხოლმე, სველი რო იქნება და დააცხუნებს (ერთაწმ.). **ლიშსპა**: სველს რო დააცხუნებს, ჩახარშამს, ჩალიშხამს შიგა, ე მაგას ეტყვიან ლიშხვასა (ერთაწმ.).

ლიხ-ი მალალი ღჯო, კლერტი (მცენარისა). ცარიელა ლიხებიდა დარჩენილა, ფოთოლი გასცვენია (ძეგ.). თამბაქოს ლიხი (ძეგ.); აგრეთვე კავთ.

ლოზიო კურკაში შივა ლობიო მარცვალს გაიკეთებს, დაიხორბლება. ლობიო კურკაში შევიდა (ძეგ.).

ლოზიოს ხე დიდგულა. აი, ეს მერალი ხე არი ლობიოს ხეი, ზოგი დიდგულას ეძახის, ფატარი ხეა, არ არი ჯანიანი ხეი (არად.).

ლოზინს ბაიახლოებს მეორე ცოლს შეირთავს (პირველის სიკვდილის შემდეგ). შენ კი გინდა, ლოზინი გაიახლო! (ძეგ.). თავს გაუფრთხილდი, თორემ ლოზინს გაჯიახლებ! (ბიწმ.).

ლოლოტა გამხდარი, გაწვირილებული. ისეთი ლოლოტა ტანი აქვს, მაგას როგორ უნდა მარგო კაბა? (ძეგ).

ლომ-ი მეჭურჭლის თიხიანი ხელების ნაბანი; ხმარობენ ჭურჭლის ზედაპირის მოსასწორებლად. ყალიბზე შემოვახვევთ სუფთა და ზელილ თიხის ტალახს, ამ ყალიბ გამოვიღებთ, ლომით შევასუფთავებთ გარედანაც და შიგნიდანაც (მეჯვრ.). წმინდა წყლით ვერ გააკეთებ, ხელს ეჭიდება და ლომით კარგად ამოდის, მაღამოსეფ არი (ზ. ხანდ.).

ლონთქოშ-ი დიდი, თამამი (ფოთოლი). ზოგი, ვაზი იქნება, თუ სხვა რამე, კარქა მოვლილი რო არი, თამამოფს და ფოთლებსაც დიდს იკეთფს, ეგეთ დიდ ფოთლფს ლონთქოში ფოთლები ჰქეიან (კავთ.). ამ ოხერა გოგრასა ფოთლები კი ლონთქოში აქ, გეგონება ქოლგაავო, და კი არ ასხია (კავთ.).

ლოკო არ შეშრობია, **ლოკო ისევ ზედა აქვს პირზე** რძე არ შეშრობია, ძალიან პატარაა. უყურე შენა, ჯერ ლოკო არ შეშრობია და ფეხზე დადის! (ზ. ხანდ.). ეხლანდელებს ჯერ ლოკო ისევ ზედა აქვთ, არშიფობას რო იწყობენ (მერ.); აგრეთვე ძეგ.

ლოკოზე მყნობა კალმით, კვირტით მყნობა. მყნობი დროსა ლოკოში ჩასდებ ჩხირსა (კალამს ეტყვიან ეხლა), ლოკოსა და ქერქ-

შუა, ლოკოზე მყნობა ეგ არი (კარალ.).

ლოკოიან-ი ჯერ ისევ სველი (წიწილა, ბარტყი); ქორფა, ჩვილი, თოთო. ბუდე ჩამოეშალეთ და სულ ლოკოიანი ბარტყები ჩამოცვიდნენ ძირსა (მერ.). რა ეტყობა კარგობა, ლოკოიანია, რა დროს იმისი სიკარგეა! (ძეგ).

ლოკრე თავგადაპარსული; მელოტი. ნუ დადიხარ მზეზე მალორე თავითა, თორე, თუ მზე ჩაგივარდა, მერე ნახამ შენ სეირსა! (მერ.). მოდი, შენც გადაგზუზამ მა თმებსა და ლოკრე იქნები შენცა, პოო? (ტყვე).

ლორთხ-ი ძალიან სველი; სისველე. ლორთხები იყვნენ, რო მოვიდნენ, წყალში ჩაყარდნილან ორივენი (ქვეში). ადამაც და საქონელიც ლორთხში წევს (ტყვე); აგრეთვე ატ., კავთ., კარ., ძეგ.

ლორთხ-ი მოშეებული, დუნე, დონდლო. მსუქანი ღორი რო დაგვიკლავს, რა ლორთხი ზორცი აქვს, გვითქვია; რაც მოშეებული არი, დუნე, ყველაფერზე ითქმის (საღ.). ლორთხი ბავშვია და რო გადაიქნიოს წელი უცეფა, ზო გადაწყდა? (ერედ.); აგრეთვე ძეგ.

ლოფლოფ-ი 1. მეტი სიმწიფისაგან ჩარბილებული (ხილი). ძაან მწიფე ატამი თუა ან კიდენ მსხალი, ისეთი, რო მეტი სიმწიფისაგან ხელი მოვლებითაც კი იჭყლიტება, იმაე ვეტყვით ჩვენ ლოფლოფსა (წილკ.). ე ლოფ-

ლოფი ატმები რო დაგიკრეფია, ქააა, ხო სუ აიზილა ერთიანათა, სინამ ქალაქში ჩავიტან! (წილკ.).
2. სეელი, გაუმშრალი. ლოფლოფი ჩააწვინა ბავშვი, რო აბანავა, არც კი გაამშრალა სწორე! (კარალ.). ლოფლოფი ჩურჩხელე-ბი (ძეგ.). 3. ცომი, დაუშუშებელი (პური). ლოფლოფს ცომ პურზე იტყვიან ხომე (კავთ.). ზოგი არც კი დააცლის კარგა პური გამოც-ხობასა და ლოფლოფს ამოჰყრის (კავთ.).

ლოქოშა დიდი, მოსული და დუნე. ლოქოშას დიდ ადამიანს ეტყვიან, რაც ხნოვანობა აქ, იმაზე დიდი რო იქნება, გინდა ბავშვი იყოს, გინდა საქონელი (ხც.). რა ლოქოშა არი ეს გოგოი (ძეგ.).

ლოჭ-ი გაზაფხულზე მოჭრილი და გასახმობად გაუსხეპავად ტყეშივე დატოვებული ხე. ერთ ადგილას ტყეს რო გაჩეხავენ და შიგ ჩატოვებენ, ჩალოჭავენ, იმასა ჰქვიან ლოჭი (ქემ.).

ლუბ-ი მჭლე, მოშვებული (ხორცი). რომელიც ძრიენ მჭლე არი, იმას ეტყვიან ლუბ ხორცსა (ერთაწმ.). იმოდველა სიმიინდი დაჭამა ამ ვერანამა და შაინც კიდე ლუბი ხორცი გაშიიყოლა (წილკ.).

ლუბუმ-ი, **ლუნბ**-ი უგემური, ლუყურტი (საჭმელი). ლუნგია წნილი, ბაქმაზი, თუ გინდა, ღვი-ნოცა, მხე რო არ არი, მჟავეი (კარალ.). თუ ლუგუმ საჭმელს არა შაატანა რა კაცმა, ან მწნილი, ანა,

ისე ვერ შაჭამს (იგ.); აგრეთვე საგურ., ოძ.

ლუთლუთ-ი ძალიან მსუქანი ხორცი, ლურთი. სუქანი ხორცი რო არი, ქონიანი, იმაზე იტყვიან, ისეთი ხორცი იყოო, სუ ლუთლუთიო (ქვ. ჭ.).

ლულუც-ი მოსულელო, ჭკუა-თხელი. ნინასა ჰყამ ერთი ბიჭი, ლულუცი, არც ამ თისაა, არც იმ თისა. დიდათ კი აღიდევს ნინაი, მაგრამა ყველა ზედამს, რაც არი (მერ.). ღმერთო, შეგცოდე და, ლულუცი შვილი რო მაშიიკედეს, ის მირჩევნიან (მერ.).

ლუშნი-ს კროლავს (კაკალს). კაკალი მაქ გასალუქნი, ამაღამ უნდა ვლუქნო (ბიწმ.). **ილუშ-ნიშბა**: ჯერ არც კი ილუქნება, ადრე დავაბერტყინე, რო ჭიანდება (ბიწმ.); აგრეთვე ახალს., საგურ.

ლურსა უხასიათო, უემური (ადამიანი). ლურსა რძალი რო შემხვედეს, რა გაუძლებს, გენაცვათ! (კარ.). შე ლურსა, შენა, მიწაში კი დაილურსე, რას იბღვირები? (ტყვ.); აგრეთვე ატ., ძეგ., წილკ.

ლურსმაძ-ს მაუდის პატარა მრგვალ ნაჭრებს აკერებს ლეიბს, ალიანდაგებს (შდრ. ლურსმანი). ჩვენ არა ვლურსმავეთ; რო ლურსმავენ, ცოტა მატყლს უდებენ. აბა, ცოტა მატყლი რო უდევს, მიიზღმურდლ-მოიზღმურდლება და მე თორმეტ კილოს უდებ, სად უნდა წავიდეს? (ზ. ხანდ.). ჩვენ სუ მუდამ შალეულით ვლურსმავეთ ნა-

ალს, თხელი ამოიგლიჯება, სქელი უნდა, რო დაიჭიროს ძაფი (ძეგ).

ლურსმან-ი პატარა, მრგვალი ნაჭერი (მაუღისა), ლეიბის დასალიანდაგებელი. გამოშჭრიან პატარა რგვალ ნაჭრეფსა, ნაალს დააკერებენ ზეიდანაც და ქვეიდანაც. ამ მრგვალ ნაჭრეფს ლურსმნეფს ეძახიან, თითო ლურსმანი თითო მტკაველით უნდა იყოს ერთიმეორისაგან დაშორებული სიგრძეშიც და სიგანეშიცა. როცა სუ დააკერებენ ამ ლურსმნეფსა, ნაალი უკვე დალიანდაგებული იქნება (კავთ).

ლურჯი მარილი ქვამარილი. ქვამარილი რომელიც არის, იმას ეტყვიან ლურჯ მარილსა.

მ

მაბარ-ი ძუნწი. მაგარი კაცი არიო, იტყვიან, ძუნწი რო არი, ვერაფერ გაიმეტეფს (თამ). შენი დედამთილიც მაგარი იყო, კაკალს ვერ დააგდებინებდი (ბიწმ.); აგრეთვე ქე. ჭ.

მაგირდ-ი ქვაბის გვერდების გასაკვერი, გამოსაყვანი იარაღი. მაგირდი ჯდება მიწაში, მაგირდზე ჩამოაცვამენ ქვაბს. მაგირდზე მოგვყავს ქვაბი პირამდე, პირი უნდა გამოვიდეს ასე (ზ. ხანდ.). ეს თუნგის გასაკვერი მაგირდია, თავები აქ განსხვავებული, ზოგს უფრო

ფხენილი რო არის, ის თეთრი მარილია (ოდ.). ლურჯი მარილი არა გვაქ, წნილი მინდა ჩავლო (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ძეგ.

ლუყლუყ-ი მამალი ინდაურის ხმიანობა. ლუყლუყი მამალმა ინდაურმა იცის, დედალმა იცის კივივი (სად.).

ლუყლუყებ-ს ხმიანობს (მამალი ინდაური). მამალი ჭუკი რო ლუყლუყებს, ი ჯიჯახვი რო აქ თავზე, ის გადმოეშეება და ისე ლუყლუყებს, დედალი ჭუკი კივივებს (ოდ.).

ლუყურფ-ი უფხო, დონდლო, უგერგილო (ადამიანი). ის ლუყურწი ბიჭი გამოუგზავნია, ვითომ საქმე აქ (ნოს.).

განიერი, უფრო ბრტყელი აქ (ზ. ხანდ.).

მალაშრ-ი თონეში სახელდახელოდ გამომცხვარი თხელი, პატარა პური. პატარა არი, პურზე თხელია მალაური და ლავაშზე სქელი (ერთაწმ.). რო გვჩქარებია, რგვალი მალაურები დაგვიკრამ ხომე თონეზედა, ხელით ამოგვიკრამ ხომე, ლაფათით არა (სად.); აგრეთვე კავთ.

მალნის ძვა გასათლელად ვარგისი ქვა. მიწაში გამოჩენილი ქვა რომელიც არის, იმას ვეძახით მალნის ქვას; მალნის ქვა გამ-

ძლო არი, კლდის ქვაი სკდება
ყინვაშია (მეჯვრ.).

მაზმან-ი თოკის მგრეხელი,
მესაბლე. მაზმნიშვილებს იმიტომ
გვეძახიან, რომა ჩვენი ძველები
მესაბლეები, მაზმანები ყოფილან,
ჩვენ გვარში მელა დაერჩი მაზმანი
(გრაკ.). **მაზმანივით** ლარი-
ვით, სწორად. რა მაზმანივით გა-
აბი, ყოჩაღ! (კავთ.).

მაზნეშარი-ი ზიანის მომტანი,
მავნე. ზოგი სუ იმაჲ ფიქროფს,
ვის რა უხეირობა გაუკეთოჲ, ემაგ-
ნაირი ადამიანი მაზნეშარია. მაზ-
ნეშარები დილობაში კი არა ხდე-
ბიან მარტო, ზოგი დაბადებიდან-
ვე მაზნეშარი იბადება და დილო-
ბაშიც გააყვება (კავთ.). ემაგნაირი
მაზნეშარი მორბედისაგან არაფე-
რია საკურველი (კავთ.).

მაია თიხის ჭურჭლის მოსა-
ხატი საღებავი, მწვანე ფერისა.
თუ გეინდა ჭურჭელი დახატული,
მაშინ უნდა დავხატოთ მაიათი.
თოგალი რო დაიფქება წისქვილ-
სე, მერე აქვიან მაია (მეჯვრ.).
კალამს დაასველებდნენ მაიაში და
დახატამდნენ ჭურჭელს (მეჯვრ.).

მაპკირაობა მატაოცობა. მა-
კვირაობა არ არი ტრაბახი, წამ-
გვანი კი არი (ატ.).

მაპიდელა საერველა ბალახი,
ხოვერა. მაკიდელა ბალახსა აქვი-
ან, ყანაში მეერევა ზომე; წვნიკი
ფოთლები აქ, ძაან ხაოიანია. კაც
რო მოხზვდებ, სუ ზედ ეკვრება
ტანისამოსზე. მაკიდელაჲ ყვაი-
ლიც წვნიკი აქ ძაანა, თეთრი ფე-

რისა. რო დაიყვავილეფს, წვნიკ
მარცვლეფ დაისხამს და როცა ყა-
ნა შამუა, ისაც მაშინ შამუა ზომე;
მაკიდელა პურ ძაან ფინთ გემოჲ
აძლევს (წილკ.). ჩვენ ყანაჲ მაკი-
დელა მოარევიყო ძაანა და გუშინ-
დელა დღე სუ იმასა ვმარგლიდი
(წილკ.).

მაღ-ი ნაწილი, მონაკვეთი ნა-
გებობისა სვეტებს, ბოძებს შო-
რის. ე ბალკონსა შუშაბანდი უნ-
და გაუკეთოთ ორ მაღზედა, ესეჲ
კუთხეშია (ერედ.). ბოსელი გვექონ-
და ოთხი მაღი (ბიწმ.).

მაღათა ოქრომკედი. კოჭებზე
ჯერ მარლა არი დახვეული, მერე
მალათა აქ გადახვეული (ბაზ.).
ჯარატარზე ჯერ ყისინას დავა-
ხვევდი და მერე მალათას გადავა-
ხვევდი და გავაკეთებდი გვირგვი-
ნის კაკალსა (ბაზ.).

მაღიათ-ი ბარაქა; ყუათი, მა-
წიერება. ნეტა ცარიელა რძესა
რა მაღიათი უნდა ჰქონდეს! (კა-
რალ.). ფუჩენს რა მაღიათი აქ,
თუ როში არ იქნა?! (ზ. ხანდ.);
აგრეთვე წილკ.

მამაილა მამის მსგავსი, ზედ-
გამოჭრილი მამა. თუ მამას დაემ-
გვანება ზომე შვილი, მამაილას
ეტყვიან, თუ დედასა და — დედა-
ილასა (კავთ.). ე გოგო სუ მამაი-
ლაჲ (ერედ.); აგრეთვე ბიწმ., კა-
რალ., ლამ., მელვრ., რუისი, ტყვი,
ქვეში, ძეგ.

მამალი ხე უნაყოფო ხეხი-
ლი. ყველა ხეც არი მამალი, რო
არ ისხამს, უფრო — ხურმა (ძეგ.).

მამალი სორცი უხეში, ხორკლიანი კანი. ისეთი მამალი სორცი მააქ, აი, ფეხი გამისკდა, ჩუსტი რო არ მაცვია (ზერ.).

მამამთილა იტყვიან კაცზე, რომელიც ქალის საოჯახო საქმეებში ერევა. მამამთილა რო გიზის სახში, ვერ შეეკითხე? გეტყოდა (კარალ.).

მამიდა ლობიო ლობიოს ჯიში ერთგვარი. მამიდა ლობიო უბეწვო ლობიოა, ვენახისაი, ვარდისფერია, კუტი ლობიოა (ატ.). ესა მამიდა ლობიო არი, გუშინაც მოვხარშე, დღესაცა (ძეგ.); აგრეთვე ზერ.

მამის (დედის...) კლანჭი მამის (დედის...) მსგავსი. დედის კლანჭო, დედასავეთ ახტაჯინა რო ხარ! (ტყვ.). მამის კლანჭი ირდება, სუ ერთავათ გაზი და ჩაქუჩი უჭირავს (კარ.).

მამულიშვილი-ი მამულის პატრონი, ოჯახიშვილი. მამულიშვილები თხოულობდნენ და ვის მისცეს ქალი? (ძეგ.); აგრეთვე დ. თონ.

მანა მსხვილი წნელი, რომლითაც კეთდება ჩონჩხი გოდრისა, ლასტისა და მისთ. მანები უნდა დაესხას გარეშამო, გოდორს რო ვწნავთ, შემრე შემოეწნება. მანეები ცოტა მაგარი უნდა იყოს, რო დაიჭიროს ის წნელი (ზ. ხანდ.). წვრილი მანები მქონდა და ვერ გამომივიდა კარგი გოდორი (ძეგ.); აგრეთვე ბრ., ქემ, ქვ. ჭ.

მანა, მანა! იგივეა; რაც ქუქა, ქუქა! მანა, მანა! — დაუბახებთ მარტო ქათამს, კვერცხი რო აქ და არ დაგვიკარგოს (ძეგ.).

მანანა: 1. მანანა წვიმამ ჟუჟუნა წვიმა. მანანა წვიმა მოვიდა (ზ. ხანდ.). 2. ნაგვიანევი, ზრდამი ჩამორჩენილი აბრეშუმის ჭია. ცოტა დარჩება ის მანანაი, ამოვკრეფამთ, იმასაც ცალკე დავსხამთ (ზ. ხანდ.). ერთი ლაატი მანანადა დარჩა, დღეს იმასაც გამოვკრეფამთ (კავთ.).

მანდალიონ-ი აივნის კოჭი. ბალკონში მანდალიონებია, შიგნით სახლში — კოჭები (ნოს.). აივნის კოჭი მალლა დაეწყობა, თუ დაბლა, მანდალიონია (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ერთაწმ., ქვ. ჭ.

მანდიკურად ხურჯინივით (გადაკიდება). გადააბამდენ კალათსა და მეშოკსა, გადაიკიდებდნენ მანდიკურათა და გასწევდენ ქარელისკენა (რუისი).

მანდილოსან-ი ხნიერი, დარბაისელი ადამიანი (ამბობენ მამაკაცზედაც). იქ ერთი მანდილოსანი კაცი იღვა, არ ვიცე, ვინ იყო (ქორ.). ვინც ავია და ყაყანაი, ის რა მანდილოსანია, ისა ყრალია (ერედ.); აგრეთვე დის., სად.

მანჩა ამბარი. მანჩა — ფიცარი შიგნით, შუაში აქ ტიხარი, აქეთა ჭადის ფქვილს ჩაყრი, იქითა — პურისას, გინდა — ლობიოს. როგორც ბედლის თვალი, ისეა შიგნით, სახურავი აქ. როცა

ბელელი არა აქ კაცსა, მანჩას აკეთეფს მერე (ჩუმათ).

მანძილო სოკო ერთგვარი. მანძილო სოკოა, ხეზე არი გამო-სული. ხანში შესული ხე რომე-ლიც არი, ბევრია იმაზე. ქამა სო-კო როა, იმის წანამგვანია ფერა-თა, უკურწოთ არი ხეზე, ჯგუფათა (ჩუმათ). მანძილო სოკოსა გააჭ-კნოფ, თუ შამინათვე გააკეთეფ, კარგია, თუ არა — ზამთარში (ჩუმათ).

მანძულა შემოფლეთილი, ჭუჭყიანი. რა მანძულასავით და-ღიხარ?! (ატ.). ევა ისეთი მანძუ-ლაა, რო! (ხამ.).

მარან-ი თიხის სასმისი ერთ-გვარი; წარმოადგენს რამდენიმე მომცრო სასმისისაგან შემდგარ ზიარ ჭურჭელს, რომელსაც ერთი ტუჩი აქვს დასალევად. მარანი არის ყველაზე დიდი, ორჩარე-ქიანი, ამას თორმეტი მსხვილი ჭინჭილეები და ქვევრები უნდა ჰქონიყო (მეჯვრ.). ეს მარანი ქორწილში მარჩუქს და არ გამო-ტეხია ამდენი წელიწადია (ძეგ.).

მარა ხარი კარგი გამწვევი ხარი. ქათამი რა არი, წალით, მარა ხარი გამაიყვით და ის და-კალით, თქვენზე კარქი ვინ მამივა! (წილკ.).

მარილგულად მსხვილად, ხერიშად (დაფქვა...). კეცი მჭა-ღითვინ აწორეთ მარილგულათ უნდა დაფქვაი, თორე ტინტყლი გული გამოუა, თონი მჭადითვინ კი მარილგულათ დაფქული არ

გამოდგება, დაკური დროე ერთმა-ნეთ არ უდგება და დამჭაჭული გამოლია (წილკ.). მწისქვილეს უთხარი, რო მარილგულათ დაფ-ქვას (დ. თონ.); აგრეთვე ატ., ზ. ხანდ., კავთ., საღ., ძეგ.

მარილითვალ-ი ქვამარი-ლის თეთრი, გამჭვირვალე კრის-ტალი. მარილითვალიო, მარილი-თვალიო — ჯიბეში ჩაიდებდნენ ხოლმე ბიჭები (ზ. ხანდ.).

მარილს გაუსწორებს ზო-მაზე უზამს მარილს. საჭმელს რო გააკეთებენ, მარილიც ხო უნდა უყონ, იტყვიან, ახლა მარილი გა-უსწორეო, ესე იგი მარილი უყა-ვიო (ქვ. ჭ.); აგრეთვე ოძ., საკორ.

მარილტუტა ძალიან მლა-შე, მწუთხე. მარილტუტაა ძაან მლაშე რამეა ვეტყვიო (წილკ.). რო დაგიმლამდება კერძი, მარილ-ტუტა გაგიკეთებიაო! (ძეგ.).

მარი-მარი უდგათ ჩხუბო-ბენ, ყაყანებენ. პეტრეს დედასა და ცოლსა თელი დღე მარი-მარი უდ-გათ (იგ.). რა მარი-მარი უდგათ ივანიკაანთა, რა მოუვიდათ, ვეღარ მორიგდენ? (მეჯვრ.); აგრეთვე ერთაწმ., წილკ.

მარიოლ-ი მწერი ერთგვარი. მარიოლი ფუტკარზე დიდია, უფ-რო ჭრელია, ფუტკარს ემტერება, დედას უკლამს ფუტკარსა, მერე სხეებსაც შეჭამს. თუ მოერია ფუტკარსა, აწყოფს (ჩუმათ.).

მარტია კაჭკაჭი. მეცა მყავდა მარტია, რო მოშიოდა, მეძახდა, მშია, მშია! (ძეგ.). რა პატარა

მარტიასავით იმეორებ ყველა-
ფერსა? (ბიწმ.).

მარტოტუნაობ-ს მარტო,
ჩუმაღ ჭამს. მიხურავს კარეფსა
და მარტოტუნაოფს, არც ქმარი
ანაღვლია და არც შვილები (ძეგ).
მარტოტუნაობა: მე ვიცნობ
იმისთანა ქალსა, მარტოტუნაობა
რო იცოდა, გამოვიდოდა ოთახი-
დანა პირის ცმაცუნითა (ძეგ).

მარქაფა 1. ტივის გვერდებ-
ზე დამატებით მიბმული ხეები
წყლის დონის ასამაღლებლად.
ოთხი მარქაფა ჰქონდა გადაბმულ
ტივსა, ნახევარ ტივსა — ორი
მარქაფა. უფრო სხვილ ხეს მოვ-
ჭრიდით ხოლმე მარქაფათა (ზ.
ხანდ.). 2. ხელზე მოსამსახურე,
მორბედი. შენი მარქაფა ხო არ
არი! ეგ რო არა გყამდეს, რა გე-
შეელებოდა? (ტყვე).

მასაბძაღ-ი რჯულძაღლი.
დიდი მასაბძაღლი კაცი ხარ!
(ზ. ხანდ.).

მასათ-ი ფოლადის სალესავი.
მასათია დანის გასაღესი, პირის
ასაწყობი (ძეგ). კაი სალესავია
მასათი (საღ.).

მასაბანა იხ. ასკანა.

მასკარატი-ი, **მაშკარა**,
მაშკარატი-ი ამბობენ ძალიან
თეთრ, ლამაზ ვინმეზე, რამეზე.
ჩემა მულმა იცის, წაისმევს სა-
ხეზედა, ისე წაისმევს, რომა,
რო შეხედო, მაშკარეთსა ჰგავს
(ერედ.). ისეთი კარგია, ისეთი
კარგი, როგორც მასკარეთი (ძეგ).
მაშკარასავით არ ანათებს ე გო-

გოი?! (კარალ.); აგრეთვე ზ.
ხანდ., საკორ., ტყვე, ქვ. ჭ.

მასკულავ მერმისს იქით,
გაისს იქით. წრევანდელი წელი-
წადი რო წავა და მეორე წელი-
წადი მუა, ამაზე კი არ ვიტყვი
მასკულავო, იმ წელიწადი შემრე
რო წელიწადი მუა, იმ წელიწად-
ზე ვიტყვი (წილკ.). წრეულა და
საკულავოთ კი არა მიშავ რა, მაგ-
რამა მასკულავ არი ბიჭობა, რო
ყველა სასყიდელი გამიხდება ერთ-
ბაშათა (წილკ.).

მასმას-ი წკრიალი, ბზინვა.
მასმასი დააწყებინა აქაურობას
(ძეგ). მასმასი გააქვს იქაობასა,
სუ ნათელი გადასდის (კარ.); აგ-
რეთვე ერთაწმ.

მასმასად, **მუსმუსად** 1.
სწრაფად, ადვილად. ერთი კოკა
ღვინო მქონდა და სუ ჩარექობ-
ლივ გაყვიდე, მასმასათ იყიდე-
ბოდა (კარალ.). 2. საგანგებოდ,
განსაკუთრებით, მუსმუსად დაქე-
ბენ კამეჩი კარაქსა (კარალ.). სუ
მასმასათ ვექებეთ თევზი და ვერ
ვიშოვეთ, გაყიდულიყო (ქვ. ჭ.).

მატეპელი-ი ფქვილი (პური-
სა), რომელიც გამოცხობისას
იმატებს. დოლიპური მატეპელია
(ნოს.). ისეთი მატეპელი პური
გამოდგა, რო გაღუედა, ორი იმ-
დენი გახდა (საგურ.); აგრეთვე
გარიყ., ძეგ.

მაქონს პური ახალი წლის
მისალოცად გამომცხვარი ნიგე-
ზიანი პური, აბრამიანთან ერთად
მისართმეველი (შდრ. არამაქონს

პური). რომელიც მაქოს პური იყო, აბრამიანისთვის რო აცხოვდნენ, იმაში ბევრი ნიგოზი უნდა წაილოს (ხც.).

მაძცე-ი მარჯვე, ყოჩალი. პატარა რო არი და მაქცი, მარჯვე ბავშვი, იმას ეტყვიან ცეროდენასა (ხც.). უნდა გამატაროთო, იწევს, დიდი მაქცი ბავშვი არი, რა დრო მაგის სიარულია, მაგრა არ ისევენეფს (სად.).

მალდანოზ-ი ოხრაბუში. ქართულათ ჩვენ მალდანოზ ვეძახით პეტრუშკასა (საგურ.). მალდანოზი ჩვენ გვიღვა (ძეგ.).

მალლაბოძ-ი ნაქსოვის სახე ერთგვარი. მალლაბოძი რო გაკეთებულიყო, უნდა ყაისნაღზე გადაგეზვია, ჯერ ერთ თვალს ამოიღებდი, მერე ორ თვალს ამოიღებდი, შესაძე თვალზე სულ გამოკრეფამდი, კეთდებოდა მალლაბოძი (ზ. ხანდ.).

მაჰართ (მაჰრების) დაბაზ საქორწილო ცერემონიალი ერთგვარი. მაყართ დაბაზ ქორწილის მეორე დღეს იცოდნენ. მაყართ მოთავე გაიყვანს მაყრებს და თითო-თითოთ მიაბამს ხეზე უკან ხელეგაკრულსა. მერე შეატყობინეფს იმის პატრონსა, რო ესა და ეს კაცი დაბმულია და დაიხსენითო. იმის პატრონებიც გამართამენ ხილსა, არაყსა, ქათამსაც გაუგზავნიან და ხეზე მიბმულ კაცს დაიხსნიან და შემრე ისევე ერთათ ქეიფობენ (კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

მაშარაფ-ი, მაშარაფის თუთა თუთის ჯიში ერთგვარი; აქეს შავი, მოკლეყუნწა არობატული ნაყოფი; ამ ხის ნაყოფი. მაშარაფის მურაბა ძაან კარქია ყელის ტკივილისთვისა, ვინცა ხარშამს, წამლათ ინახამს (კავთ.). ქერივ ოლდას უდგია მაშარაფი თუთა, თუ აქ მოხარშული, უარს არ გეტყვის (კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

მაჩულა, მაჩუნა უშნო, მახინჯი. ხინჯიანი რო არი, არაფერი ეყურება, იმასა მაჩულას ეტყვიან (ოდ.). მაჩუნა ადამიანიც შეიძლება იყოს, ქათამიცა, ღორიცა, თხაცა; რომელიც მახინჯია, მაჩუნას ეძახიან (კავთ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

მაცადურ-ი გამრჯე, მეცადინე, მარჯვე. ისეთი მაცადური ქალია, რო მეტი არ შეიძლება (ვარ.).

მაცაცმარა მოუსვენარი, დაუდგარი, ცელქი (ბავშვი). ჩვენ ბავშვს ვერ ვიჭერ ხელში, ისეთი მაცაცერაა (ძეგ.). რა მაცაცერა ბავშვია, ხან სად შეძვრება, ხან სადა, ერთ წუთს ვერ ნახავ გაჩერებულსა, ვერცხლის წყალივით არი (კარ.). **მაცაცმარობა**: ერთმა აქაურმა გოგომა თავისი მაცაცერობითა მაკრატელი იტაკა თვალში (ატ.); აგრეთვე კავთ., სად.

მაძლქვალ-ი ცოლად გაყოლის მსურველი. ბევრი ყამს მაძლქვალი, მაგრა ეშინია, როგორი შესვლება (თამ.). ბევრი მაძლქვა-

ლი ჰყავს, მაგრამა ჯერ არაფერ-
სა ფიქრობს, რავი, როდემდინ
უნდა იყოს ეგრე უცოლოთა
(ბროწლ.).

მაცაპ-ი, მაცუპ-ი უსუფთაო,
ბინძური. ოჯახში არ არი გაზ-
დილი ეგ ოჯახდასაქციევი, რა არი,
ეგეთი მაწაქი რო არი! (ახალშ.).
ეგე, ჩვენებიანთ პატარძალია მა-
წუკო, ჯერ ხალხში არც კი გასუ-
ლა ხეირიანათა და ეგეთი დადიმ
წყალზედა, რო ყველაფერი ზედ
უსვია კაბაზედა (წილკ.); აგრეთვე
კავთ., სამთ., ქემ.

მაცაწურა ბინძური, ჭუჭყი-
ანი. ჭუჭყიანი დედაკაცია, თავი
არ უყვარს, მაწაწურაა (ძეგ.).
დიდი მაწაწურა ქალია, ქორწილ-
ში სუფრა ვათხოვე, ისეთი მომი-
ტანა, როგორც მაწაწური (ძეგ.).

მაცაპატა პაწაწინა (მოფერე-
ბით). ჩემი პატარა ესლა ეს არი
და მაწკატაც ეს არი (ზ. ხანდ.).
ჩემი მაწკატა ბიჭი (ზ. ხანდ.).

მაჭიტა სამყურა. სამყურა ბა-
ლახს უძახიან მაჭიტასა; სამყუ-
რასაც უძახიან და მაჭიტასაცა,
ძველი ხალხი უფრო მაჭიტას
უძახოდენ (ხც.).

მახაშირ-ი შავ-ყვითელი, უფე-
რული (აღამიანი). უღამაზო რო
იქნება, შავი, მახაშირიანო, იტყვი-
ან (ხაშ.). ისეთი მახაშირი ბე-
შეები ჰყავს, ერთ არა აქ აღამია-
ნის ფერი (ბროწლ.).

მახმაჭა ბალახი ერთგვარი.
მახმაჭა ბალახია, ბზისნაირია,

საქონელმა რო შეჭამოს, მოკვლე-
ბა (ქემ).

მაჯაპრემა დამცინავი. მა-
ჯავრელა აღამიანი ხუმრობაში
გლანძამს (სად.). კაცეფშიც არი
მაჯავრელა აღამიანი, ქალეფში —
უარესათა (სად.).

მგელკაცა 1. მარჯვე მუშა.
მგელკაცაა, საქმეს რო მიაღებდა
და ბევრს მუშაობს (ზ. ხანდ.);
2. ხარბი მჭამელი. მგელკაცა მჭა-
მელიც არი და ღონიერიცა, ვინ-
ცა ჭამს, ღონეც იმასა აქს
(სად.). სად არი ესლა ჩემი მგელ-
კაცა მიშა, რო მადიანათ არ მოუ-
სომს ყბასა მა ხორცსა! (წილკ.).
3. ვისაც ტანსაცმელი მალე უცვ-
ლება (შდრ. გელიგლეჯია). მა
მგელკაცაა რაც გინდა ჩააცვი,
ერთ კვირამ მაინც არ შაახწეი-
ნეფს მთელსა (წილკ.).

მღნარ-ი 1. ადვილად დნობა-
დი. ძირ ნუ დაპყრი, ესა მღნარი
კამფეტია და მერე პოლზე ეგლი-
სება (ატ.). 2. რბილი, ფომფლე-
ნახად რო ვაჭმევ ღორსა, მღნარი
ხორცი აქ ხომე, უნდა აჭამო სი-
მინდი და ისეთი ხორცი ექნება,
კენჭივითა (ატ.). **მღნარი** გუ-
ლინსა გულჩვილი, საწყალი გუ-
ლისა. დედაილაა, მღნარი გული-
სა, სუყველაზე მაგან უნდა ამის-
კენა გული (წილკ.).

მღულრიმ არის ძალიან
მწუხარეა, გულდათუთქულია. აღა-
მიან რო გული დამწველი მოუკვ-
დება, ან თუ დიდი დარდი რამ
აწვე გულზედა და ტირიდა, სუ

ცრემლათ იღვრება, იტყვიან, მღუ-
ღრით არიო (წილკ.). რა ყოფნა
იყო ჩვენი იქ ყოფნა, სუ მღუღ-
რით ვიყავით მეცა და ი ჩემი მუ-
ლიცა (წილკ.).

მეზობლო დამხმარე მეტივე
ტიეის ბოლოზე. მეტივე, რომე-
ლიც უფრო დახელოვნებულია,
წინა ზის და მეორე მეზოლოა
(ზ. ხანდ.). რამდენჯერ მარტოს
მიტარებია ტივი, მეზოლოე არა
მყოლია (ზ. ხანდ.).

მეზორსბე ღორ-ხბოს მწყემ-
სი. მწყემს ვეტყვიოთ მეგორსბესა,
რომელიცა ყურს უგდევს სოფ-
ლის ღორებსა და ხბორებსა (ერ-
თაწმ.). ვისაც ღორ-ხბო დაჰყავდა,
იმას ეტყოდენ მეგორსბესა (წვ.).

მედროწმე ვისიმე მტერი, ავის
მსურველი. ეგა შენა ჩემი მოკეთე
ხო არა გგონია, მედროვე არი ჩე-
მი, ჩემი ავი მაგასა თავი დღეში
არ ეწყინება (მეჯვრ.). კალთები
რო დამაგლიჯონ, მანდ არ ვიმუ-
შავეფ, ეთერამ მედროვე ვერ გაე-
ხლები (წილკ.); აგრეთვე იგ.

მეზვიარი ვენახის, ბალის
მცველი. გინდა ბაღს უყარაულოს,
გინდა ვენახეფსა, ზვრეფსა, სუ ერ-
თია, მეზვიარეა მაინცა (ბროწლ.).
ჩემი ქმარი მაშინ მეზვიარეთ იყო
(ბრ.).

მეზობელა მეზობლებში, გა-
რე-გარე მოსიარულე. მეზობელა
ის არი, გზირსავით რო დაღის
(ძეგ.). მეზობელა ნუ ხარ, დაეგდე
სახში, საქმე აქა გაქ! (კავთ.).

მეთავითავე თავთავის ამკრე-

ფი (მკის დროს). ვინც თავთავს
ჰკრიფამს, ის არი მეთავთავი
(ატ.).

მეკეპრი კეერის მკეთებელი
ხელოსანი (დ. თონ.).

მელიძვალა ბალახი ერთგვა-
რი. მელიძვალა არი ტყეში, ღე-
როიანი ბალახია, როცა ქორფაა,
შჰამს ადამიანი (ქემ.). მელიძვალა
სატაცურივით ინტერევა, გაფცქ-
ენი და შაშჰამ, ზეშავაც ისეა
(ღის.).

მენატროს! მენაცვალოს! შე-
მომეველოს! შენ კი მენატრე, შენა,
შენც დიდი ვინმე მამიხვედი
(ტყე.). ის კი მენაცვლოს და მე-
ნატროს, ძაან თავი გამოუღია!
(კარ.); აგრეთვე არად.

მენჩი-ი დაუმუშავებელი ფიც-
რის ჭერი. მენჩი ფიცარია, კო-
ჭებზე დააკრავენ; მენჩზე დაყ-
რიან მიწას, სახლი თბილი იქნე-
ბა (ჩუმათ.). ჯერ მენჩს დააფრიდ-
ნენ, მერე ლამფას მიაკრავდენ
ზედა (ჩუმათ.).

მენძორია ვისაც ბეერი
აცვია, აბრანძული. აი, მოისპე
შენა, მენძორია, მენძორია! (მონ.).

მერიბე რწყეის მეთვალყურე,
მერუე. მერუე და მერიბე ერთია
(ძეგ.). მერიბე ურიბებს წყალსა,
მერეები მერიბეების უფროსია,
იმის განკარგულებას ასრულებს
მერიბე (ძეგ.).

მესურათი ფოტოგრაფი, აქ
ღლეობებში ხშირად დადიან მე-
სურათეები (ლამ.). მესურათესა
თვალეებში კი არ უნდა უყურო

პირდაპირა, ან აქეთ უნდა გაიხედო ან იქითა ცოტათი, რო კარქა გამოხვიდე (არად.).

მეტიესურა ლობიო ლობიოს ჯიში ერთვეარი. მეტიესურა ლობიო კუტი ლობიოა, წითელჭრელია, ლაბიანი ლობიოა, გემრიელი (ოდ.).

მეტიური ცული გრძელი, მოხრილი ცული. რომელიც ცოტა გრძელია, მოხრილია, ის მეტიური ცულია, ამოსაცხვირია (ძეგ.).

მეშველა 1. ვაზის უღვაში. მეშველათი ვაზი ან ხის ტოტეფს, ან სარ შემოეხვევა ხომე (მერ.). 2. წერილი თასმა, თოკი, გუთნის უღელზე ჩამოსაცმელი, ღვედის მოძრაობის შესაზღუდად. მეშველა რო არა ჰქონდეს, ღვედმა შეიძლება ფეხი მოსტეხოს ხარსა (ბროწლ.); აგრეთვე დის.

მეშქარა მზე და წვიმა ერთდროულად. თან რო მზე არი და თან რო წვიმს, ის არის მეშქარა (ვარ.). ეს ოხერი, მეშქარა რათ გეინდოდა, ერთი მაღლიანი წვიმა მოსულიყო, რო დაეყიებინა ვენახები (ზ. ხანდ.).

მეშ მოხურდება მზე და აჭერს, ძალიან ჩამოცხება. სინამა გრილა, წადით, თორო რაკი მზე მოხურდება, შემრე ფინთია ხომე სიცხეში სიარული (წილკ.). ჯერ მოხურდება მზე, რო გააფიცხოძ ძნა, ეხლა რო შაბა, ვერ გაილენება ტყუილათა (წილკ.).

მზის ალარ მზეზე ნაადრევად გამხმარი ნედლი ხორბალი.

მზეზე რო ძალა მოსდის, მზის ალარ არის. პურს რო გამოაცხოფ, წოროწორო მიდის თონეში (ძეგ.). მზის ალარ გამოვიდა, არაფერში გემო იმას არა აქ (ძეგ.).

მზის ეპალი წერილი გამოწყარი კანზე. როცა მზე დასწვამს კანსა ძიენა, მაშინ ძიძიბებით დააყრის, ნასიცხიეთა კანზე, მაგას ვეძახით მზის ეკალსა (ზერ.).

მზის თვალი მზის სინათლე. ორი თვისანები არიან წიწილები და ჯერ მზის თვალი არ უნახავთ, სუ დამწყვედეულები არიან საცოდავები (არად.).

მთავარი მცნება დაეპარება გონებას დაკარგავს. კაცი რო შაშინდება რამეზე და გონება დაეკარგავს, გული გედეეფერება, იტყვიან, მთავარი მცნება დაეკარგაო (წილკ.). ვენახიდან მოვლიოდი, როცა მიტხრე და იქვე დამეკარგა მთავარი მცნება (წილკ.).

მთვარე ნაქარგის სახე — შეუკერელი წრე. მთვარე გამოვიყვანეთო, რგვლათ რო დახატამ (ძეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

მთვარე შეიშლება მთვარე გამოიცვლება. ახალი რო გამოა, შაიშლება მთვარე (ნოს.). **მთვარის შეშლა:** არ შაიძლება, რო მთვარი შაშლაზე მაინც არ გაავდარდემ, რა გული გაგტეხია! (წილკ.).

მთვარის შემოვალეობა მთვარის შესება, მოძველება.

მთვარი შამომადლება ვეტყვით, როცა მთვარე მოძვედება და გათენების ხანსა ამაუ (წილკ.). ერთხელაც მთვარი შამომადლებაზე რო გაავდარდემ, მეტიც არ უნდა ჩვენ ვენახსა (წილკ.).

მიაბეჭებ-ს 1. ბეჭებში ჩასცხებს. აილო გაბრაზებულმა ერთი ბოთლი ღვინით სამსე და შიგ ბეჭეფში მიაბეჭა (წილკ.). **მიბეჭება**: მიბეჭება იმაჲ ქვიან, რო ქვა იქნება თუ რაც იქნება, აიღეფ და შიგ ბეჭეფში თხლაშაჲ გაადენ, ისე მიაბეჭემ, დააბარგანავეფ სულა (წილკ.). 2. გადაიხდის, მისცემს ბევრად მეტს, ვიდრე ღირს. წახვალ, წამოხვალ და მიაბეჭეფ, რაც არა ღირს, თითქო ქვეყნის შემძლებელი იყვე (მერ.). **მიბეჭებულნი**: ესა ისე ლაპარაკოფს, რომა ამ კაბაში ბევრი ექნება მიბეჭებული (მერ.).

მიბინარებ-ს ძალ-ღონეს გამოუღევს, მისუსტებს, მიბნედს (ავადმყოფობა). ძალათი მაინც აჭამე, რამ მიბინარა ეგ საცოდავი? (კავთ.). **მიბინარდება**: ბაღლი მიბინარდა სულა, აღარაფრი გული არა აქ, რუ არა აწუხებდემ რა, ესე რათ იქნებოდა? (წილკ.). რომს თუ მიეცემდენ, იმ წუთში მიბინარდებოდა (საკორ.). **მიბინარება**: მიბინარება ავანტყოფმა იცია მეტი-მეტი სისუღტიხაგანა, აღარა აქ ზომე თავი ან დალაპარაკებისა, ან განძრევისა, ეგე წევს გარინდებული (წილკ.). **მიბინარე-**

ბული: სიცოცხლის თავი აღარა მქონდა, ლაპარაკი აღარ მეყურებოდა, მიბინარებული ვიყავი (ქორ.). მიბინარებული იყო ბანში, ხმას არ იღებდა (ქემ.).

მიბარასტებ-ს მიაბეჭემს, სთხლევს. — ექ იხმის იმისი ტირილი. — მიბარასტებდა და იტირეფს, მა რა იქნება?! (საგურ.).

მიათურთურებ-ს საქმეს ზერელედ გააკეთებს, მიაფუჩეჩებს. მიათურთურაო, უბრალოთ რო გააკეთეფ საქმესა, იმაზე ვიტყვი (ატ.).

მიაკონდლებ-ს, მიაკონტლებ-ს იგივეა, რაც დააკონდლებს, დააკონტლებს. ყველაფერში უქნარა როგორა ხარ? რა არი, ამოტოლა საკერებელი რო მიგიკონდლებია? (კავთ.). **მიაკონტლა** და მომიგლო (მეგ.). **მიკონდლება**: როცა ადამიანი, სიტყვაზე, აიღეფს ღიდ საკერებელს, დაადეფს პატარა ალაგზე, მიკონდლება იქნება. ან კიდე აიღეფს კალატოზი და ერთ ალაგას ბევრ ქვიშას დაასხამს არეულსა, ეგეც მიკონდლება (კავთ.).

მიაკრუხებ-ს მისცემს, მიაქვავებს. მაგ უბედურს ვინ მიაკრუხა ან კრაოტი, ან ტახტი, ძირ იშლის ლოგინსა და ისე წვება (მერ.). პური ვინ მომაკრუხა, ჭად ვაცხოფ (მერ.).

მიამთელებ-ს იგივეა, რაც გაამთელებს. ეს სურა რო ააგდებინე ბავშვსა, მიაამთელებს და დამრჩებით ისე (ტყვ.). **მიუმ-**

თქვამს: ორი თეფშილა მქონდა ესეთები, გულიკომ მიმიძეთლა და გამინება თავი (კარ.); აგრეთვე ერედ., ძეგ.

მიამფაზად უშრომლად, უსაქმოდ. ბარე კარქია მიამფაზათ ცხოვრებაი, მაგრამა ხად არი?! (ტყვ.). რას ამოფ, მიამფაზად დამსვამს ჩემი რძალი, ხელს აღარ გამანძრევიანებს! (ტყვ.).

მიანაბრებ-ს ვისიმე ანაბარა დატოვებს; მიანდობს. მიანაბრებს ბავშვებს დედამთილსა და თითონ ხან ალთას არის, ხან ბალთასა (ტყვ.). ამდენი საქმე რო მიანაბრე ბავშვსა, ცოდო არ არი, ღმერთი აღარ გაქს? (კარ.). **მიინაბრებ**: რო მოგენაბრება ვინმეი, უნდა გაიტანო (ქემ.). **მიინაბრებულნი**: მინაბრებული ყაავ ბავშვები მეზობლებთანა და არა კითხულობს, შიათ, სწყურიათ! (ძეგ.).

მიიპიტებ-ს მიამაგრებს, მიაკერებს (შეუფერებელ რასმე). ეგ რა გაქს გულზე, ვინ მოგაპიტა? (ძეგ.). **მიიპიტებს**: ეგ რა მიგაპიტებია გულზე? (ძეგ.).

მიასუსტებ-ს ბევრს დახარჯავს, შეაცოტავებს. ყოჩად თქვენა, კარგა მიგისუსტებიათ შეში! (ბიწმ.). რაკი ერთი მივასუსტეთ საქმე, ახლა აღარა გვიშავს რა (ძეგ.).

მიატან-ს მიხედავს, მოუვლის. ესლავე მიატანე შენ თავსა, მიდი ექიმთანა! (ტყვ.). დროზე რო არ მიგვეტანებინა, კიბოთ გელე-

ექცეოდა თურმე (კარ.). ხმლს მიატანს დაეხმარება. მიატანენ ხელსა, ასესხებენ, მიეხმარებინან, მანამ წელს მოიმაგრებდეს (კავთ.). მერე ეგენიც რო გამოილევა, მერე რილათი მიატანს ხელსა? (ბიწმ.). **მიიტანება**: ხმლის მიიტანება: ცოტა ხელის მიტანება მინდა, როგორმე ამ ვალებიდან ამოვიდე და მერე არა მიშავ რა (კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

მიავაზრებ-ს ნაუცბათეად, ზერელედ გააკეთებს, მიაფუჩეჩებს. რო კარქათ არ გააკეთებს, უგულთა და ჩქარა კი მორჩება, იმაზე იტყვიან, მიაფაფრა და განება თავით (ერედ.). აბა, ემასა გაკეთებული ჰქვია? ნახევარი სუ შიგ ჩაუტოვია ლობით კუნწეწშია. მაგან სუ ესე იცის, მიაფაფრებს და გაუშვებს (მეჯვრ.). **მიუვაზრებ**: რომ მიმიფაფრე დილეგი პალტოზედა, ცოტა მაგრა ველარ დამიკერე? (მერ.). **მიუვაზრებულნი**: ისე, უბრალოთ იყო ესათონე მიფაფრებული და იმიტვინ დაანგრია თოვლმა (მერ.).

მიავაზრ-მოავაზრებ-ს იგივეა, რაც მი ა ფ ა ფ რ ე ბ ს. მიაფაფრ-მოაფაფრებს და დაანებებს თავსა (ქვ. ჭ.). მიაფაფრ-მოაფაფრა ამ ქალმა ოთახი და წავიდა საქმეზედა (მერ.); აგრეთვე ტყვ., ქემ.

მიავაცუცებ-ს იგივეა, რაც მი ა ფ ა ფ რ ე ბ ს. სუფველაფერზე იტყვიან, როცა არ მოეწონებათ გაკეთებული, ჩქარ-ჩქარა რო აკვ-

თებს, მიაფაცუცაო (ერედ.). ამოკერავს სანქაროზე, მიაფაცუცეფს და გინდა კარქა მოგივიდეს, გინდა არა (ზც.); აგრეთვე კავთ., ქვ. ჭ.

მიაქარახინაპმებ-ს 1. უანგარიშოდ ჩაასხამს, ჩაყრის ბევრს. რო მიაქარახინავე, რატო აღარ უყურეფ, იქნებ გაიმსო? (კავთ.). რო მიაქარახინავე ამდენი წყალი, საჭმელად არ გინდა? (ზ. ხანდ.). **მიქარახინაპმება:** როცა ერთბაშათ მიუშეფ და ჩაასხამ რამეხა, მიქარახინავება იქნება (კავთ.). 2. ზერელედ გააკეთებს, მიაფურჩეჩებს (საქმეს). მიაქარახინავე და გაიქცა, ვითომ გააკეთა საქმეი! (ერედ.); აგრეთვე ძეგ.

მიაქივლებ-ს ბევრ წყალს დაასხამს, მიუშვებს: ვზელამდი, ქალო, და ჩემი გოგო მისხამდა წყალსა, ერთი ისეთი მიაქივლა, ლამის სუ გაივსო ვარცლი (იგ.). ეგე უცბათ ნუ მიაქივლებ ზომე წყალსა, ზო ხელამ, იღვრება (წილკ.). **მიქივლებბა:** ბევრ რო მიუშევენ წყალსა სარწყავათა, მიქივლება ის არი (მეჯვრ.).

მიაქივქივებ-ს, მიაქინქინებ-ს ზერელედ, ნაუცბათევედ გააკეთებს, მიაფურჩეჩებს. ღამი გასათევი ქოხი მიაქივქიშა სვიებიითა და იმავ ღამეს წააქცია ქარმა (მეჯვრ.). მაგი გაკეთებული ზო არაფერი ვარგა, მიაქინქივებს და გაუშვებს (ოდ.). **მიქივქივებბა, მიქინქინებბა:** მიქივქივება ის არი, რო ფათიფუთა კაცი ჩქარა-

ჩქარა გააკეთეფს საქმესა, ეგე, უბრალოთა და ხელათევე ისევე გაფუჭდება (წილკ.). ძაან მიქივქივება იციო საქმისა, თუ თავზე არ აღგა კაცი (წილკ.). **მიქივქივებბა:** მიქივქივებული საქმე სუყვეელთინ ფინთია (წილკ.); აგრეთვე ატ.

მიაყინებ-ს სანახევროდ, ნაწილობრივ მიხურავს (კარს). ცოტა კარები მიაყენე! (სამთ.).

მიაყუებ-ს მაგრად სცემს. ისე მიაყუა ციურაი, რათ წახვედი ჩემ უკითხავათაო, რო რა! (ბროწლ.). მიყუებინათ, ისე ეცემათ, სიკვდილის პირზე მიეგდოთ (ძეგ.).

მიასაბათებ-ს სახელდახელოდ გააკეთებს. მიაშაფათა წინდები და მამახალა თავში, ჩაიცვი, უკვე დავაკერეო (მერ.). **მიასაბათებბა:** თუ რამეს ზელ მოჰკიდამს, გიყვარდეს, რო კარქა გააკეთეფს, მაგას მიშაფათებული საქმე არ უყვარს (მერ.). მიშაფათებულ საქმესა ის მირჩეენიან, სუ არ გააკეთო (მერ.).

მიასაფშაფებ-ს სწრაფად, ზერელედ გააკეთებს რასმე. ჩქარა უნდა მაგასა, რო მიაშაფშაფოს (დის.).

მიასულატუნებ-ს მიათრევს (ფეხებს), მიაფრატუნებს. მიაშლატუნეფს ის არი, უშნო სიარული რო იცის, მიათრევს ფეხეფს უშნოთა (საგურ.).

მიასურშურებ-ს სწრაფად, სახელდახელოდ გააკეთებს. მიაშურშურებს, მოაშურშურებს და

მორნა! (ქვეში); აგრეთვე საგურ.,
ქვ. ჭ.

მიანუჩლავებ-ს უყურად-
ღებოდ მიაგდებს, მიატოვებს; არა-
ფრად ჩააგდებს. ქმარსა სად მია-
ჩუნღავეფს, ხად არა, ვინ იცის,
და ახალგაზრდა ბიჭეფს კი ქარი-
ქარალოს აძახებინეფს (მერ.).
მიჩუჩლავებული: უფროსი
გოგოები გატყლარჭულები ჰყამს,
ე პატარა კი მიჩუნღავებული
ჰყამ საცოდავათა (მერ.).

მიანუჩხე-ს დააცოტავებს,
გამოლევს. ჩვენი არ იყვეა, თქვენც
როგო მიგიწუხებიათ ე ხორცი,
ერთი კული შალაღა გვიკიღია
(წილკ.). მიანუჩხეთ ლობიოი და
ახალი ლობიო კი ჯერ არ არი
ჩვენთანა, ჯერ ეხლა ჰყვავის
(ბროწლ.).

მიანახხე-ს არგუნებს, შეა-
ხვედრებს (იტყვიან უპატივცემ-
ლოდ). მე არას მომანახხებთ, თუ
თქვენ ისწავლით! (ტყვ.). მიმ-
ნახხეპბა: შენ თუ ფულს აიღეფ,
მე რა მომენახხება? (ტყვ.). არც
ის დაიჭირეს და არც იმათ მიეხ-
ხვათ რამე! (ზერ.).

მიანახე-ს ბევრ წყალს და-
ასხამს (კერძს). მიუშვა ბევრი,
უზომრათ მიახხევა (ზ. ხანდ.);
აგრეთვე მეგ.

მიბაღვ-მოზაღვა-ს ერთი-
ანად დაკრეფს, დაგლეჯს (მწუა-
ნილს, ხილს...). მივბაღვ-მოვბაღ-
ვე ყველაფერი და წამოვიღეი, იქ
აღარა დატეუ რა (ზერ.).

მიბელტავ-ს იგივეა, რაც
გ ა ბ ე ლ ტ ა ვ ს (მნიშვნ. 1). ეგე
მიბელტე დარგუანთ ვენახი
თავში, რო კაპლი წყალი აღარ
გაუა (წილკ.). მიბელტავ რა, ალა-
ალა კი არ არი! აბა, მიბელტე,
აქ ვერა მხედამ ბუზიტელათა?!
(ტყვ.). მიბელტავა: ბარით მო-
აჭრი ბელტეფსა და მიაწყოფ იქა,
ხაიდანაც გაღიღ წყალი, მიბელ-
ტავა ექვიან ამასა (წილკ.); აგ-
რეთვე კარალ.

მიბესტავ-ს მაგრად სცემს,
მიბეგავს, მიბერტყავს. მიბესტა
ქმარმა და მიანება თავი (ტყვ.);
აგრეთვე კარალ.

მიბლაქუნებ-ს უშნოდ, ლა-
ყუნით მიღის. შეხე, შეხე, როგორ
მიბლაქუნეფს! (ტყვ.).

მიბლიკნა მიბეგვა, ცემა
(ბავშვისა). მიბლიკნა — პატარა
ბავშვის ცემა (დ. თონ.).

მიბუსკნი-ს, **მიბუსტნი**-ს
მიბეგვავს, მითეთქეავს (ჩვეულებ-
რივ, ბავშვს). ერთი კარქა მიგ-
ბუსკნი და გაგანებეფ თავსა
(ტყვ.). ჩაბეგვს, მიბუსტნეს და
მოაგდეს აქა აბღავლებული (ლამ.).
მიბუსტნა: მიბუაღვნა არი,
კაცი რო მიაღვევა კაცსა, ან თუ
ბაღლსა და აცემს მაგრა ძალდა-
ღონეზე მუაღებითა (წილკ.); აგ-
რეთვე ატ., ზც.

მიღება ჯიუტი, კერპი. ეგა,
არ იცი, რა მიღებაა? არ გაიგო-
ნებს შენ ნათქვამსა (ხაშ.); აგრე-
თვე ბრ., რუისი.

მიღებილ-ი გადაკიდებული, შეჩენილი. სამტროთ არი მიღებილი იმ კაცზე (ტირძ.).

მიდილ-მოდლი-ი მისვლა-მოსვლა ბუერისა. რაღაც ამბავია ანას თავსა, დიდი მიდილ-მოდლია (ხაშ.).

მივბარბარებ-ა მიეფერება, მიეაღერსება. მივა, მიეგარგარება ბავშვსა, ისე ეგარგარება, ზოგი დედა ვერ მიეგარგარება ისე თავი შეიღსა (ბროწლ.).

მივბვარებ-ა მიემსგავსება, ჰვავს. ვაზიძირა ამოღიდა როგორც ძირხვენა, მაგარი კუჭი აქ და ფოთლებიცა, სუ ლობიოა ფოთოლ მიეგვარება (წილკ.). სათიბელაა ვეტყვით პატარა ნამგალსა, სუ ნამგალ მიეგვარება (წილკ.).

მიიკაქტებ-ა წააწყდება, შეეჩნება; მიეხეტება. შეუგნებელი კაცი რო მივა და მიაწყდება კარეფსა, არც დაგიკაკუნეფს, არცა და მიაწეება, მიეკატაო, ვიტყვი (ატ.). სუ იმას გუუბნეოდი, მოერიდე ი ჩემი ცოდით სამსესა და მაინც იმას მიეკეტე! (კავთ.). მიიკატებ: რო მოვიდე თქვენ ოჯახშია და პირდაპირ შემოიდე, მიეკატება ეგ არი (ძეგ.).

მიინუკებ-ა მიეფერება, მიესიყვარულება. ბავშვი მიინუკა, რო შემოვიდა, ამან კი დაუღრიალა, მაშორდიო (ტყვ.). პატარა ბიჭი ჰყავთ ერთი, მივალ თუ არა, იმ წუთში მომენუკება ხომე (ქვეში); აგრეთვე კარალ.

მიიკაბრებ-ა ხარბად დაუწ-

ყებს სმას, წოვას. საწყლები როგორ მიეძაგრენენ, ალბათ ძაან მოშვიდათ (კავთ.).

მიისოსმარიკებ-ა 1. გაეხუმრება, გაეარშიყება. ვაჟი ქალს მიეხოსმარიკა (ტირძ.). 2. მიხოსმარიკება მილაქუცება, პირფერობით გულის მოგება. სარგებლობის მიზნით მიფერება არის მიხოსმარიკება (ტყვ.).

მიზორტილ-ი იგივეა, რაც დაზორტილი. ისე ასხია, ისე ასხია ჩემ ვენახსა, რო სუ მიზორტილი არი (ერთაწმ.).

მიიბლი-ს მიიხლის. თავში ქვას მიიგლის და გააკეთეფს, აბა, იმი გასაკეთებელი მე გავაკეთო?! (ტყვ.). მიიბლის: კედელს მიუგალა თავი (ტყვ.). მიიბლიმინება: ერთმანეთზე მიგაგლინა თავები (კარ.).

მიიკუნჭულავებ-ს კუნჭულში მიიმწყვდევეს. მიიკუნჭულავე სადმე და დაიჭირე! (გუჯაბ.). მიიკუნჭულავე, ასწია მართული და გაძვრა (გუჯაბ.).

მიიტმასნი-ს 1. ზედ მიიკრავეს, ჩაიცვამს. მეხი კი დაგეცა მაგ თავში, შენ თუ ვეველაფერი ზედ არ მიიტმასნე! (ტყვ.). 2. მიისაკუთრებს, დაიჩემებს. ეს ჩუსტები ჩემია, შენ რო მიიტმასნე (დ. თონ.). ჩემი კუთვნილი იმან მიიტმასნა (ძეგ.).

მიიყანებ-ს მიიკრობს, დაიჭერს, შეიკავებს (თონე...). გუნდის გათხელები დროა ბუერი ფქვილი რო დაეყაროთ გუნდასა,

თონე არ მიიყენეფს, აიყრიდ და, ცოტა რო შაცხვება, ჩამუარდუბა (წილკ.); აგრეთვე წვ.

მიიყურიძინავებ-ს, მიიყურიძინავებ-ს იგივეა, რაც მიიყურიძირებს. ნუ მიიყურიძინავეფუ, შეილო, მიხედუ შენ საქმესა! (კავთ.). მიიყურიძინავებს: მიყურისძირავე, დღეს არა, ზვალ დაერეცხამ-მეთქი სარეცხსა (ქორ.). მიიყურიძინავება, მიიყურიძინავება: გასაკეთებელი საქმე რო აქ და აღარ მიხედამს, დაივიწყეფს, ეგ არი მიყურიძინავება (კავთ.). რო არ გააკეთეფ საქმესა, მიყურისძირავებაა, მა რა არის?! (ქორ.).

მიიყურიძირავებ-ს მიივიწყებს, დაიზარებს (საქმეს). შე როგორ მიიყურიძირე და აღარ ფიქროფ შეში მოტანაზედა, ხო ხედამ, ერთი კეწერი შეშა აღარ არი! (წილკ.). მიიყურიძირავება: მიყურიძირება — რო არ გააკეთებ საქმესა, მიატოვებ (ერედ.).

მიიშვილა-ს იგივეა, რაც შეიშვილებს. იმ ღმერთმადლმა გიგუამა ერთი ჩემი გოდორი მიიშვილა, პირზე დაეადექი, მაგრამა ქვა დაკვნიტა (დოესი).

მიიჩუვლა-ს მინელდება, ხრჩოლვას დაიწყებს (ცეცხლი). რო გაქრება ცეცხლი, მინელდება, რო აღარ ანთია და ბოლი ამოდის, მაშინ, მიიჩუვლაო, იმას იტყვიან (ხც.).

მიიქანება-ს იგივეა, რაც გაიქანება. ერთი კარქა მივიქანებები ყურძნითა და დავიძინეფ ჩრდილში (ტყვ.); აგრეთვე ქვეში.

მიქაპ-მოკაპა-ს აკუწავს, აკეპავს. მიქაპ-მოკაპა დევები და წამოვიდა სახში (ტყვ.).

მიქვირანა იგივეა, რაც მიქვირია. ზოგი კიდენ მიქვირანაა და თუკი რამ უჩხავიძიჯიბეში, ამაიღემს და დააგდეფს ხომე (წილკ.).

მიქვირია ვისაც ცოტა რამ უკვირს, მატაოცი. მიქვირიააო, ჩვენ ვიტყვიოთ, რამე რო აქ ქონება, ან ცხოვრება, ან კაბები რო აქ და დღეში ცხრაჯერ რო იცვლის წარამარა, უკვირს, რო აქ (ატ.). თამრო დიდი მიქვირია გოგოა, რაღაცა უბრალო კაბა ჩაუცვამს და უკვირს (დ. თონ.).

მიკოკმანება-ს ნელა, მოკლე ნაბიჯებით მიდის (ცხენი). რაც უნდა გაუჯავრდე, მაინც მიკოკმანეფს, მოკლემუხლა ცხენია (რუისი).

მილანგ-მოლანგა-ს მოთხუპნის, მოსვრის. როგორ მიულანგ-მოულანგიათ ერთმანეთი, რო ვერ შეხედავ ამ გასაციებლებსა, ამათა! (კარ.). მილანგულ-მოლანგულ: მილანგულ-მოლანგული აქს პირი, ნეტა სად უნდა წავიყვანო?! (კარ.); აგრეთვე ტყვ.

მილანგუნება-ს ზანტად მიდის, მიხეტიალებს. გავიხედე ვენახისკენა, ვხედავ, მიდის ელ-

გუჯაი, თავისებურათ მილაღუ-
ნეფს (მერ.). ნელ-ნელა დაიძრა
გიჟი, მიდის, მილაღუნეფს (მერ.).

მიღასილ-ი 1. ძირს დაცემუ-
ლი, ჩაწოლილი (მაღალი ბალა-
ხი, ყანა...). მიღესილია, ყანა რო
მიწვება ზომე, სქელი როა, კარ-
გი; ხეც რო იყოს წაქცეული, ფე-
სეებიანათ რო ტყდება, იმასაც
მიღესილი ჰქვია (კავთ.). ისეთი
დიდი ბალახი დგა, რო სუ მიღე-
სილია (ძეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.
2. ძალიან მსხმოიარე, დახუნძ-
ლული (ვაზი, ხეხილი...). ხილი
არი, ყურძენი არი, პამიდორი
არი, რასაც ბუერი ასხია, იმაზე
იტყვიან, მიღესილია, ისე ასხიაო
(ქვ. ჭ.). ისეა, ისე, ვისაც დიდი
ვენახები აქ, ყურძენი, რო მი-
ღესილი, ძიენ ასხია, ძიენა!
(ერედ.); აგრეთვე ტყვ., ქემ.,
ქვეში.

მიღას-მოღასავ-ს ძირს
დასცემს, მიღეწ-მოღეწავს. უი,
რა დიდი ქარი ამოვარდნილა, სი-
მინდი სულ მიუღეს-მოუღესია
(ზ. ხანდ.).

მიღილიფარება მოფარი-
სეველება. პირში მიღილიფარება
ძაან მეჯავრება (კარალ.); აგრეთ-
ვე ქვეში.

მიმდგარ-ი ერთიანად, გაბ-
მით ამოსული, გაზრდილი (ნათე-
სი, ბუჩქნარი...). კოლექტივი ვა-
ზიანში რო ნახო, სუ მიმდგარი
ღიჭაა, ერთ ალაგაა რო დაიჯდე,
ერთ მეშოკ გაამსეფ (წილკ.). თუ
მიმდგარი ჯაგია და აქა-იქა ძებ-

ნა არ უნდა კაცსა, რატო ას კო-
ნაა არ მოაჭრი დღეშია (წილკ.).

მიმუნავებული-ი მისუსტე-
ბული, მიკნავებული. ძალიან გამხ-
დარი რო არი, ის არი მისნავე-
ბული (ერედ.). არც ისე მუსლუ-
კივით უნდა იყვეს ქალი, არც
ესე მიმსნავებული (ერედ.).

მინდვრის ლობიო ლობი-
ოს ჯიში ერთგვარი. მინდვრის
ლობიო კავიანია, წითელია, ტკი-
პივით არი წვრილი (ძეგ.). ბეწვი
სარი ლობიოსა არა აქ, ცანაოსა აქ
და მინდვრის ლობიოსა (მჭად.);
აგრეთვე ახალშ., ბრ., ერთაწმ.,
კარალ., ნოს.

მინუნა ძალიან ცოტა, ერთი
ბეწვა. მინუნა შეიძლება ყველა-
ფერი იყოს, რაც კი შეიძლება
წონითაც და ზომითაც. ფქვილი
ვთხოვე და ერთი მინუნა მამცაო.
აგერა, ძაფზედაც ვთქვი, ერთი
მინუნა მამეცი-მეთქი (ხაშ.). ნამ-
ცხვარზეც ვიტყვი, ერთი მინუნა
მამეცი, მეტი არ მინდა (ხაშ.).

მიკამპალე-ს ძლივძლივო-
ბით მიდის. ადგა ღევის დედა და
მიკამპალეებს (გარეჯ.); აგრეთვე
კარალ., ტყვ.

მიჟვერა-ს მიბეგვავს, სცემს.
ისე მიჟვერამდა ზომე ძალესა თა-
ვი მამაი ერთი ბეწო რამეზედა,
რო... (მეჯვრ.).

მიჟორტი-ი ძალიან მოსხ-
მული, დახუნძლული. ძრიელ ბეე-
რი რო ასხია ვენახსა, მიჟორტი-
ლიაო, იტყვიან (მეჯვრ.).

მიროტ-მოროტავ-ს დაუფიქრებლად იტყვის, წამოროშავს. რა ვიცი, მიროტ-მოროტა, ვერც კი გავიგე, რა უნდოდა (ტყვ.).

მისდღეში სულ, მუდამ. მისდღეში მაგას გარიგებლი (ქვეში). მისდღეში მაგას ვეჩინებები (ტყვ.).

მისივისივიბ-ს ღონემიხდილი მიდის, მილასლასებს. ორი დღის ამდგარია ლოგინიდანა და ჰკითხეთ ერთი, სად მისივისივებს? (ტყვ.). მისივისივებს ნელა, ნელა (ქორ.); აგრეთვე კარ.

მის მოსწრებაში თავის დღეში, არასოდეს. მის მოსწრებაში სალაში არ მოუცია (ზერ.). მის მოსწრებაში არა ჰქონიათ ამდენი ფული და გაუკვირდებათ, მა რა იქნება! (კარ.).

მისნავებული-ი ძალაგამოლეული, მისუსტებული, მიკნავებული. ავანტყოფზე იტყვიან, ბავშვზეცა და დიდზეცა, რომელიც მისუსტებულია, მისნავებული არიო (სად.). იცი, როგორი მისნავებული ვარ? (სამთ.).

მიუბეჯითებ-ს ბეჯითად, დროზე მიაწვდის, მიუმარჯვებს. მიუბეჯითებ მაგ ყანეფსა და ოც დღეში მოვრჩები (ვარ.).

მიუკვალავ-ს კვალში მიუგდებს, მიუშვებს (წყალს). რწყვი დროს წყალ მიუკვალამენ, წყალი ხო თითონ არ მივა (ატ.). **მიკვალებული:** დიდი წყალია და მიკვალებულია სუ (ქემ.); აგრეთვე ახალშ.

მიულიკლიკებ-ს ამბავს, ენას მიუტანს. ჭორიანია, წავა და ვისაც არა მგონია, ენას მიულიკლიკებს (ოდ.). რა ხელათ მიულიკლიკე ამბავი? (ტყვ.). **მილიკლიკებ:** მილიკლიკება ამბის მიტანას ნიშნავს, უფრო ბავშვებზე ითქმის. დედა რო სცემს ბავშუსა და მამას მიუტანს ამბავსა, მილიკლიკებაა (კარალ.); აგრეთვე ქემ., ქვ. ჭ., ტყვ.

მიულუკლუკება-ა მიეფარისეელება. პირს უკანა სძრახამს, მივიდა, მიულუკლუკდა მაინცა (ატ.).

მიუნიყა-ს დაჟინებით, რამდენჯერმე გაუმეორებს (სათქმელს...). ერთხელ ეტყვის, ორჯელ, აღარ ამოასუნთქეფს, აღარ დააცლის, გულს გაუწყალებს; მიუნიყაო, იტყვიან (კავთ.). მიუნიყა, ჭა, ი გოგომა; რა აყვირებს? (კავთ.). **მინიყება:** რო ერთს დაუძახეფს ადამიანსა ვინმე, შერე მიაყრის და მიაყრის, ზედიზედ დაუძახეფს, მინიყება იქნება (კავთ.).

მიუსინათებ-ს მიუნათებს. მოიდა, ლამფა აანთე და მამისინათე, ვედარა ვპუოფ იმ სატილო ღორსა, ეგები საღორეშია შამძვრალი (წილკ.).

მიუქოლიებ-ს მოეფერება, მოელაქუცება. ჯერ ერზუება, აწყინებს და შერე მიუქოლიებს, შურვიგდება (კარ.). რაც უნდა მომიქოლიო, მაინც ნაწყენი ვარ.

შენზედა და მაინცა (საღ.); აგრეთ-
ვე ტყე.

მიუღებ-ს მიუბრუნებს, მიუ-
ტრიალებს. საითაც მიუღებდი
ცხვირსა, იქით წავიდოდა (ატ.).

მიუწყდებ-ა ძალიან დასუს-
ტდება, დაუძღურდება. მიუწყდა
ჩემ ბავშვსა, ფეხზე ვეღარ იდ-
გა, საავადმყოფოში წავიყვანეთ
(ქორ.). **მიუწყმტილი**: რო აღარ
შეუძლია აღარაფერი, უნარი რო
აღარა აქ არაფრისა, მიწყვეტი-
ლიაო, ვიტყვიო. გუშინ ძაან მიწყ-
ვეტილი იყო ჩემი დედამთილი
(ქემ.).

მიუსალაპებ-ს ხალით, კომ-
ბლით დაბერტყავს. ხეხილზე იტ-
ყვიან, კომბალი მიუსალავაო,
რო დაბერტყამ (ხც.).

მიუსუვლებ-ს 1. ბევრს და-
ასხამს, მიუშვებს (წყალს). მაგ-
დენი წყალი რო მიუსუვლე, ღო-
შეჭამანდი უნდა გააკეთო თუ
წყლისა? (ტყე.); აგრეთვე კარალ.
2. დაუშენს, მიაყრის. რო მიუსუვ-
ლე სარები ნატეხები, ხალები,
სუ ქვეშ დავაგე თქვენი მურაბი
მსხალი (ტყე.); აგრეთვე კარალ.

მიუშდებ-ა ერთბაშად მივა,
მიაწყდება. იხუვლებენ და სუ
ერთბაშათ მიქუხლებიან (წილკ.).
მიუშხებ: მიქუხებად იმავე
ვეტყვიო, რო დანახამს რასმე
ხალხი უცხოსა და ერთბაშათ მი-
ეხვევა იმასა (წილკ.).

მიღოჭ-მოღოჭავ-ს ერთია-
ნად მოგლეჯს, მიგლეჯ-მოგლეჯს.
ღორი წუხელა შესულა სიმინდში,

მიუღოჭ-მოუღოჭნია (ქემ.). **მი-
ღოჭილ-მოღოჭილი**: შესუ-
ლა ხბო ყანაში; ფეხითა, თოკითა
სუ მიღოჭილ-მოღოჭილია (ქემ.).

მიღრეჯ-ს მიაბრუნებს
(ურემს...). ვიწრო გასავლელი თუ
არი, უღელს მიღრეჯამენ და ხა-
რები ხალვათათ გაივლიან (კავთ.).
ჩამოხტი, კაცო მიღრეჯე უღე-
ლი, თორე ურემს გადააგდებენ ე
ოხერი ხარები! (კავთ.).

მიყარყებობ-ს მიყიალებს,
დაეხტება. მიყერყებოფსო, ვიტ-
ყვიო, ისე, რო ჭკუასუბუქი არი
აღამიანი, არც იცის, საით მიღის
(ტირძ.).

მიყუნცულაობ-ს ბუქნით,
ბაჯბაჯით მიღის (შღრ. ყუნცუ-
ლი). რო ვერ მიღის თანაბრია,
ქანაობით მიღის, მიყუნცულაოფს
(რუისი). გოგო კოხტათ მიდიოდა
ტუსტუსითა, ბიჭი მიყუნცულაობ-
და (რუისი).

მიჩმიჩა, მიჩმიჩლა ვინც
ჩაცეება, ჩაჟინება იცის. რა მიჩ-
მიჩლაა, რა მიჩმიჩლა, თუ ერ-
თი გადაგეკიდა, ვეღარ მოიშო-
რებ თავიდან! (ბეგ.). მიჩმიჩე-
ლა ნუ ხარ, გამანებე თავი, თო-
რე გცემ! (ტყე.). კაცო, შენა რა
მიჩმიჩა ყოფილხარ, აღარ უღბა
მამეშვა?! (ზერ.); აგრეთვე ქემ.

მიჩულავ-ს მიმალავს, მიჩქ-
მალავს. მიჩულამდით მაინცა, რო
არავის დენახა (ერედ.). დამინა-
ხა თუ არა, მიჩულა ი საკერავი,
რა არი, მე არ მენახა, რო კერამ-
და (ბროწლ.). **მიჩულული**: რა-

საც მიმალავს ადამიანი, იმაზე იტყვიან მიწულულსა (სად).

მიქინებულ-ი ისეთი (ცომი), რომელიც ჯერ გაღვივებული არ არის. ზოგი პური ღვივილს ვერ იტანს, ის ან სელდამდგმო უნდა მოიზილოს და თუ ჩიჩქვი მოუიდა ადამიანსა, მაშინ მიძინებულს უნდა მიასწროს, თორე სუ წორო-წორო წავა თონეში (კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

მიწა ქსოვილის ძირითადი ფერი, ფონი. თეთრი მიწა აქს და ლურჯი წვრილ-წვრილი ყვავილები (კარალ.). **მიწის** მიძა ვისაც შვილები არ შერჩა. მიწის ძიძაა, ეგ უბედური, რამდენიც გაუნდა, იმდენი მოუკვდა (ქვეში). მე უბედური დღისა, მიწის ძიძა ვიყავი, იმითანა შვილები დამეხოცა, ავ თვალს არ ენახებოდა (ბროწლ.); აგრეთვე ქვ. ჭ. **მიწის** მბმელი თხუნელა. მიწის მგელი შავია, როგორც თავი, სხელი დინგი აქ, თუ ამოვიდა მიწიდან და შახელა ადამიანსა, კვდება (საგურ.). რალაც მომკვდარა და არ ვიცო, ვირთაგვაა თუ მიწის მგელი (ბიწმ.). რა მიწის მბმელი გაუნდა (მცხა)? სად დაიკარგა? სად გაქრა? რა მიწის მგელი გაუნდა იმ ოხერა პროხასა, აქ იყო ესლახანა! (ტყე.). **მიწას** მოეშარება დაიმალეება, გადაიკარგება. საქმი დროა მიწაა მეფარებიან და ჭამი დროა სუფერი თავში შექცევიან (წილკ.).

მიჭუჭკამ-ს, **მიჯუჭკამ**-ს შეამჭიდროებს, მჭიდროდ მოათავსებს; მიჭყლეტს, მისრებს. მოყე და ეგე მიმჯუჭკამ, რო სუ გვერდები დამამტვრეია (წილკ.). მიჯუჭკე კარქა და ეგე მამაწოდე, რალა ე გაფარჩხულეუ მანწედი? (წილკ.). ისე მიმჭუჭკამ, რო გასაქანი არ მომცა, რამდენი გავიწიე, იმდენი მოიწია (ბროწლ.).

მიხინცულ-**მოხინცულ**-ი აქა-იქ მიყრილი, მირეულ-მორეული. უწესრიგოთ რო ყრია და თავი აღგილზე არაფერი დეეს, იმაზე იტყვიან, მიხინცულ-მოხინცულია ყველაფერიო (სად.)

მისურსურღმბა-ა მიგროვდება, მიესევა ბეერი. რას მიხურხურდით მანდა, ღორი არ გააფრთხოთ (ოდ.).

მიჯილაპ-ს გამორიყავს ნაპირზე (მდინარე ხის ტოტებს...). წყალი რო მიჯილანს ხის ტოტებსა, ნაგავსა, ჯილე ის არი (ჩუმათ.). **მიჯილული**: მთელი ეს ნაგავი — ტოტების ნამტვრევები, ფესვები რო მიიტანა მდინარემ ნაპირზე და მიჯილა, მიჯილული ის არის (ჩუმათ.).

მიჯონჯილი-ი დახუნძლული. როგორაა მიჯონჯილი, ნეტა დაგანახვა! (ვარ.). ჰამიღორი მიჯონჯილია (ბრ.).

მკაპანა იხ. კ ა ე ა ნ ა.

მლიპ-ი პატარა, დალეული. რომელიც ძაან დალეულია, რო არც სიმაღლით არი, არც სისქი-

თა, გამწვლიკული არი უხეირო-
თა, იმაზე იტყვიან, მლივი ადამი-
ანი არიო (იგ.). წყაროზე რო ჩა-
ვედი, ერთი მლივი გოგო მოდი-
ოდა, დიდი კოკა ემსო და გეედო
მხარზედა, ნეტა როგორა სძრავ-
და! (იგ.). ი მლივი გოგო რო
აყავთ ჭკვიანიანთა, ის აცსობდა
დღეა თონეში პურსა (წილკ.);
აგრეთვე დ. თონ., იკ., საგურ.
მლივი კმერცხი პატარა, მო-
ლული კვერცხი. ნეტა რომელი
დედლისაა ეს მლივი კვერცხი?
(ტეგ.).

მოაბეჭებ-ს ბეჭებში მოარტ-
ყამს. ე ქეასა ხედამ? რუ ავიდეფ
და მოგაბეჭეფ, მითომდა ფეხზე
დაადგე? (წილკ.).

მოაბზევებ-ს ბზეს მოაყრის
(კალოზე...). კალოს მოვრწყამთ,
მერე მოაბზევეფთ, რო პური არ
ჩაიკრას (ქვ. ჭ.). ზამთარში ზღვე-
საც მოაბზევებენ, რო საქონელი
მშრალათ იყვეს (ქორ.). **მოაბზე-
ვება:** კალოს მოაბზევებენ, ბზეს
მოაფრქევეენ, ეს არის კალოს
მოაბზევება (ქორ.); აგრეთვე ბრ.,
სამთ.

მოაბოდოშლებ-ს მოადუ-
ნებს, გააზარმატებს. რამ მათო-
დოშლა ნეტა ეგა, ქაა! (წილკ.).
მოაბოდოშლება: ზოგ-ზოგი ქა-
ლი რო გათხოვდება, სუ მეეშვება
ზომე, აღარც თავ დაივარცხნიდ,
აღარც პირ დაიბანს, აღარც კაბაა
გაირეცხამს, ეგ არი მობოდოშ-
ლება (წილკ.).

მოაბრელოებ-ს ლობიოს

პარკის და მისთ. ნაფშხვენებს მოა-
გროვებს. ლობიო ხო არ დამიცხ-
ვე, მოდი ერთი, მოაბრელოვე მა-
ინცა! (მერ.). **მოაბრელოებ:**
ლობიოს რო დაეცეხვამ და მარც-
ვალს გამოვარჩემ, მერე სხვილ
ძენძოსა მოვწმინდამ, რაც დარ-
ჩება, წვრილ-წვრილ ნატეხეფსა
და დაჩეჩქვილსა, ერთათ შევაქუ-
ჩეფ, იმასა ჭკვიან მობრელოვება
(მერ.).

მოადილავებ-ს, **მოუდი-
ლავებ-**ს დილით ადრე, მოწვე-
ლამდე მოაძოვებს (საქონელს,
ცხვარს). საქონელს გარეკამენ
დილითა, უნდა მოადილაონ, მოი-
ყვანენ, მოწველიან, შემდეგ ისევ
გარეკავენ (კავთ). ცხვარს ძა-
ლიან ადრე გარეკავენ, მოუდილა-
ვებენ, რომ შიმშილით არ მოკე-
დეს ბატკანი (რუისი). **მოადილა-
ვება:** ათ-თერთმეტ საათზე სა-
ქონლის მოსაწველად მორეკვას.
საქონლის მოდილავებას ეტყვიან
(კავთ).

მოადლეურებ-ს მოამჯობი-
ნებს, მოაკეთებს: ღმერთმა გიშვე-
ლოს, რო წაიყვან ხომე ამ გოგო-
სა და მოადლეურეფ (კავთ.). **მო-
ადლეურება:** მაან გამხდარი
ადამიანი რო კარქა მოსუქდება,
იტყვიან, მოადლეურდარ (კავთ.).

მოათენთიანებ-ს მოანა-
გვიანებს. რო მაანაგვიანეფს, ის
არი „მოათენთიანა“ (ატ.). **მო-
თენთიანება:** მოთენთიანებაში
არაეინ დაგენდურება და დასუფ-
თაეებაში! (ტყვ.). **მოთენთიან-**

ნმბუღი: ლობიოს რო ვარჩევთ, სუ მოთენთიანებული არი აქეთიქითა (ქვ. ჭ.). აბა, ამ მოთენთიანებულ სახლში როგორ დაუძახო?! (კარალ.).

მოათოთლოაბ-ს ნაჭუჭგაუზაგრებელ კვერცხს დაღებს. კვერცხ რო მათოთლოეფს ქათამი, უნაჭუჭოს რო დააგდუფს, თოთლოს იმაჲ ვეძახით (ქვ. ჭ.).

მოპარპარაბ-ს დაწმენდს, დაასუფთავებს, დააკრიალებს. კარქა რო მოასუფთავეფს, რო სუ ბღღვრიალეფს იქაობაი სიწმინდითა, იმაზე იტყვიან, მოაკარკარაო (ხც.). **მოპარპარაბუღი:** დახე, რა მოკარკარებული სახკარი მაქ! (ხც.).!

მოაკინკილეაბ-ს ცოტას მოიტანს. ბარემ წამოგელო, ეგ რა არი? მააკინკილეფს ერთ ვედრასა! (მეჯვრ.). წაილეფს ვედროსა და ერთი ბეწოს ჩააყენუფს და მააკინკილეფს ზომე (ოდ.). **მოკინკილეაბ:** მაგან იცის ზომე ნახევარჩარექიანით მოკინკილეაბი (ტყვ.); აგრეთვე ქვეში.

მოამანანაბ-ს, **მოამანანაპაბ-**ს ნაგვიანეჲ აბრეშუმის ჭიას გამოარჩევს (შდრ. მანანა): რაც პატარა ჭია დარჩება, იმას მოვამანანებთ და ცალკე ლასტზე დავსხამთ (მეგ.). დღეჲ სუ მოვამანანავეთ, ისე მშვენიერათ გაეკეთებინათ პარკი, რო მანანა ცოტაღა გამოვიდა (კავთ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

მოამოცნაბ-ს წველის დაწ-

ყებამღე მცირე ხნით მოაწოვებს (ხბოს), მოუგერისებს. დილით ერთ ხბოს მოვამოცნებ, საღამოთი — მეორესა (ტბა). — რძეს არ მაძლევეს პროხაი. — მოამოცნე კარგათა? (ხაშ.); აგრეთვე ჩუმათ.

მოამცჰპრემ-ს მოაფრქვევეს, მოაპკურებს (მარილს, წყალს...). ცოტა მაამცჰკრიე ჰამილორსა! (ლამ.).

მოანაბრებ-ს მოაშენებს, მოამრავლებს. საქონელს მოვანაგრებთ, გავმდიდრდებით (ტყვ.). რასაც ეს ერთი ქათამი მოანაგრებს, სულ შენ დაგიკლამ ზომე (კარალ.). **მოინაბრებს:** მერე იმ ჯირკვიდანა მოვინაგრეთ ფუტკარი (ქემ.). **მოინაბრებ:** ამით მონაგრებულა ქვეყანა (ქვ. ჭ.).

მოანაშლიანაბ-ს, **მოანაშლიაბ-**ს მოფანტავს, მიურ-მოურევეს. სახლია, კარმიდამოა, ნაგავს რო მიჰყრი-მოჰყრიან უბრალოთა, მოუნაშლიათო! (მეგ.). დილას რო დავალაგებ სახლსა, საღამომდინ ისე მანაშლიანებენ ბაღლები, თითქო თავი დღეში არ დალაგებულაო (კავთ.). **მოანაშლიანებუღი:** ისეა ეზო მონაშლიანებული, ფეხს მოიტეხამს კაცი (კავთ.).

მოანახვებ-ს გადაუმალავს. შენ ზო ვერაფერს ვერ მოგანახვებს კაცი, როგორ იპოვნე, ბალახებში მქონდა ჩამალული! (ტყვ.). **მოინახვებ:** მაგას არაფერი მოინახვება, საცა გინდა, დამალე! (კარ.); აგრეთვე ქემ.

მონათქრევე-ს დაღერის, და-
აქცევს (ბერს). ბრმა ქქონდა
თვალეზი, რო ამოდენა ნავთი მო-
გინთქრევი? (კავთ.). ქვეყნისას
კი ნუ მონათქრევე ეზლა, ცოტათი
მონამე (ტყვ.). **მონთქრევე**:
შეიძლება ქვაბით რძე მოქქონ-
დეს, გაგივარდეს ხელიდან და რძე
სუ დაიქცეს, ეგეც მონთქრევეა
(კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

მონოცივირება-ს დაანაყ-
რებს. ეს პური შეჭამე, ცოტას მო-
განოცივრებს (ტყვ.). **მონოცივი-**
რდება: დააცალე ბავშვსა, ცოტა
მონოცივრდეს და წამოვა! (კარ.).
მონინოცივირება: ბუღს მონ-
ინოცივირებას გულს იჯერებს,
დაკმაყოფილდება. თბილისში სუ-
ყველაფრით მონინოცივრებს გულს
(ნოს.). **მონოცივირება**: ბუ-
ღის მონოცივირება გულის
ასუყება. კაკალმა გულის მონო-
ცივრება იცის (ტყვ.). **მონოცივი-**
რებაული: ბული აპვს მონო-
ცივირებაული: თქვენ რო გული
გაქვთ მონოცივირებაული წველითა,
იმიტომ აღარ გინდათ (ტყვ.).

მოაორკაცება-ს ორად მოკე-
ცავს (ნაჭერს, თოკს...). მააორკე-
ცე ე თოკტიალა და ისრე შაკა-
რი, ყველაფერში ეგეთი მოუხერ-
ხებელი როგორ უნდა იყვე?!
(წილკ.). **მოორკაცებაული**:
გძელი რო რამ არი ან თოკი, ან
თასმა, შუაზე მოკვეცამთ და მო-
ორკეცებული იქნება (წილკ.).

მოაორკეცება-ს იგივეა, რაც
მოაორკეცებას. ამასა მოვა-

ორკეცებთ, გაუყრით შიგა (ზ.
ხანდ.).

მოაკაპევე-ს პეეს მოხდის.
ისე მოვაპევე ნემი ღვინო, რო
ერთი ბეწო პეე აღარა აქს (მერ.).
ეპ, გინდა მოვაპევეო და გინდა
არა, რა ნიშნეულობა აქ, ისე გა-
დაპყამთ ყელშია, რომა არც პეეს
ამწნევენ და არცა! (მერ.).

მოაჟმირება-ს, **მოაჟმი-**
რება-ს 1. ბოლოს მოუღებს, მო-
ათავეებს (საქმეს); მოაწესრიგებს.
საქმეს რო მოაჟმირებ ოჯახში,
მერე უნდა ისეირნო (მერ.). კე-
დელი ამოსაყვანია, სიმიინდი გა-
სარჩევია, ხილი მოსაკრეფია, მო-
აჟმიერებს და მერე გიშველით
(ტყვ.); აგრეთვე ძეგ. **მოიჟმი-**
რება: ვიფიქრე, საქმეფე მოვი-
ჟმირეფ და ისე წავალ ქალაქში-
მეთქი (მერ.). **მოჟმირებაუ-**
ლი, **მოჟმირებაული**: საქმეს
რო გააკეთებენ და აღარაფერი ექ-
ნებათ გასაკეთებელი, მოჟმიერე-
ბული ის არი (ერედ.). ყველა საქ-
მე კი მოჟმირებაული მაქ, მაგრამ
მაინც ვერ წამოვალ, სახლ მარ-
ტოკას ზო არ დაეგადეფ (ტყვ.).
მოსაჟმირებაული, **მოსაჟ-**
მირებაული: ბევრი საქმე რო
აქ აღამიანსა, იტყვის, ნემი საქ-
მეც ვერ მამითავებია, მოსაჟმი-
რებაული მაქო (ქვ. ჭ.). მოსაჟმი-
რებაული კი აღარაფერი მაქს, მაგ-
რამა ნემ სახლს მაინც თავი არ
დანებდება (მერ.). 2. **მოიჟმი-**
რებას გაჯავრება, უგუნებობა გა-
დაუელის, მოიმხიარულებს: ძლივს

არ მოიქმედებ? ბაიუშივით იჯდა (ძეგ.). მოქმედებდა: ჩვენ დაგვეჭამა, დაგვეცოფა, თითონ კი ზის მოქმედებული; ახლა ჩემ გულში ჩამოიხედოს! (ძეგ.).

მოარიალებს-ს ქვეყანას მოსდელებს, გააერთიანებს (რამე აბავეს). ნუ კი მოარიალებ და ქვეყანას კი ნუ მოსდებ! (ზ. ხანდ.). ვითომ შენა გცოდნია, ვითომ მთელ ქვეყანასა, ზვალვე გახვალ და მოარიალებ (კარ.); აგრეთვე კავთ., ტყვ., ძეგ.

მოასამსხმელებს-ს პირამდე მოყრის, თითქმის გააყვებს. შარშანა ერთი ტომარა მასამსხმევა ბალებმა ნათავითი პურითა (წილკ.). მოსამსხმეობა: მოსამსხმეობა არი, რო ვამსეფთ რამესა და მოყვლევა (შინდ.).

მოასამწვერებს-ს სამ წვერს (ძაფს...) შეაერთებს. მოვასამწვერებს წინდებისთინა (იკ.).

მოასარბალებს-ს მოსპობს, გაანადგურებს. ღორმა, გინდა ხაქონელმა, სიმინდი რო შეგიჭამოს, პური, გინდა ბაღეული, მოსპო და მოასარგალო (ჩუმათ.). მოსარბალებული: ღორმა რო შეჭამოს რამეი, გაანადგუროს სულა, იმაზე იტყვიან, მოსარგალებულიაო (ჩუმათ.).

მოასარიკლებს-ს იგივეა, რაც მოასარგალებს. ღორი თუ შევიდა ყანაში, მოასარიკლებს იქაურობასა, აბა რას იზამს?! (ჩუმათ.); აგრეთვე ხაშ.

მოასოდრომებს-ს უქნარას, გაურჯელს, მოშვებულს გახდის (შდრ. სოდრომი). რამ მოვასოდრომა ნეტა ჯველი ქალი, შენოტველია შინ რა დამსომდა, წადი, გაიარ-გამაიარე, თვალი გაახილე (წილკ.).

მოასორომგორომებს-ს აიკლებს, ააოხრებს. ეხლა რო ნახამენ, რო ყურძენი მოკრეფილია, გაუშვებენ შიგა საქონელსა და სულ მოასორომგორომებენ (ტყვ.). მოსორომგორომებულნი: ამიკლეს რა, ამიკლეს თქვენმა ვარიკეებმა, მოსორომგორომებულია იმათგანა მთელი ბაღი! (ტყვ.).

მოატარობს-ს ტარობს მოამტვრევს (მოუჩეხავ სიმინდზე). წინა ბაღში რათ უნდა მოვატაროთ, ქვევითა ხო ნაადრევია? (კარ.). მოუტარობს: ის სიმინდი თუ ვინმემ მოგიტარაუთ მინდოროში, ზოგი მერე ჩააბარეთ ნორმაზე შეტი! (ტყვ.); აგრეთვე ზერ., კარალ.

მოატკბობს-ს ცომს შეაზელს ფქვილს (ან ანაფხეკს). ხაში რო გვაქვს შენახული, მოვადელებთ, მოვატკბობთ, ის ხო მჟავეა, ძველი ხაში (ძეგ.). მოუტკბობს: წყალ დაეასხამთ და ზედ დაეაზელამთ ცომზე ამ ანაფხეკს, მოუტკბობთ, მერე ჩვეულებრივ დაეაზელამთ (საგურ.). მოტკბობა: თუ წყალი ცოტა მოვიდა, ცომიცა პატარა გაკეთდა და ვარცლში კიდეა ფქვილი, მაშინა ცომსა კიდე უმატებენ წყალსა და დარჩენილ ფქვილსაც აყრიან; ამასა ცომის

გულის მოტკობას ეძახიან (მერ.); აგრეთვე ბრ., ზ. ხანდ.

მოატოტონება-ს მოიტანს ცოტას დიდი ჭურჭლით. მშიერი მოვკვდი, სანამ იქ ვიყავი. თითო ბენომ მათოტონებდა, კუჭი ქართაც არ მეყოფოდა ხომე (წილკ.).

მოატრიანება-ს გონს მოიყვანს, მოასულიერებს, მოაბრუნებს. გული შეუწუხდა, ძლივს მოვატრიანეთ (ტყვ.). მოტრიანება: აქეთ ყურების სრესა, იქით მაჯის დაზელა და ძლივს მოტრიანდა საწყალი ქალი (ქვეში); აგრეთვე კარალ.

მოაჟოსოვება-ს ნაპირებისკენ გასწევს (ღვინის...) თავზე მომდგარს (ჭაჭას...). მათფოსოვებენ ჭაჭასა და შუაში ამოიღებენ ღვინოსა (მეჯვრ.).

მოაქანება-ს მოხრაკავს, მოთუთქავს. მოვხრაკამდი ბლომათ ხახვსა, იმაში მოვაქანებდი სატაცურსა (მეგ.). ერობში მოაქანე ხახვი (მეგ.).

მოაღამება-ს მოაცდენს. მე იმას მოვეხმარე, მომაცდინა, მომადამა და ჩემი საქმე ვერ გავაკეთე (ღის.). ჩქარა მამაწოდე, განა უნდა მათაცდინოთ კაცი და მააღამოთ? (ღის.).

მოაყენება-ს სანახევროდ მოხურავს (კარს). კარები მამეყენებინა მაინცა! (ლაბ.). მოყენება: მაქ კარები მოყენებული და ვიყურები (სამთ.).

მოაშრება ულ-ი წრეს გადასული ავი, ანჩხლი, კაპასი. მოაშ-

რებულიაო, ძალიან რო არი გააყებული ადამიანი, იმაზე ვიტყვით (ატ.). შენ უნდა ერთი კაი მოაშრებული ქალი გყავდეს, რომეებით გითრიოს (ქე. ჭ.).

მოაშურშურება-ს იგივეა, რაც მი ა შ უ რ შ უ რ ე ბ ს. მიაშურშურებს, მოაშურშურებს და მორჩა (ქვეში); აგრეთვე საგურ., ქე. ჭ.

მოაჩანჩხარება-ს იგივეა, რაც გ ა ა ჩ ა ნ ჩ ხ ა რ ე ბ ს. როდესაც ცოტა ხორბალი აქეთ ცხრილში გასაკეთებელი, ამბობენ, მოვჩანჩხარეო (კარალ.). მოუჩანჩხარება: მოუჩანჩხარე, მოუჩანჩხარე ცხრილი მაგრა! (მეგ.). მოჩანჩხარება: ორი ჩანახი არ გამუა, ამის მოჩანჩხარებას რაღამდენი ღრო უნდა? (ტყვ.).

მოაჩანჩახება-ს კარგად მორეცხავს, მოასუფთავებს. წავიდე ერთი, მოვჩანჩახხო ჩემი საარაყე ქვაბი (ზერ.).

მოაჩინქიანება-ს ჩეჩქს მოაბნევს, მოანაგვიანებს. როგორც მათჩინქიანე, ისე ეხლავე მათაგვე, ესე ხო არ ეყრება ე ჩეჩქი? (მეჯვრ.). მოჩინქიანება: ნაგავს რო დაყრიან რამესა, ისე სუბუქ ნაგავსა, ან კუწეწი იქნება, ან ჩალაბულა რამე, ქაღალდის ნახევები, მოჩინქიანება იმასა ჰქვიან (მეჯვრ.).

მოაჩლიხება-ს მოჩიტავს, წამოზრდის. სად მათჩლიხვა, ქაა, ეგე ჩქარა ი ბაღლი! ეტყობა, მსუ-

ქანი რძე ძქონია (წილკ.). მონი-
წლიხმეზა: რა კარქა მოწლი-
ხეულან, ქა, ე ბავშვები, რა მალე
გადის ღროი! (საგურ.). მონი-
ხმეზა: საქონელზედაც იტ-
ყვიან ზომე მოწლიხეებუღიაო,
როცა იმი დაკვლა და შაჭმა შაიძ-
ლება (წილკ.).

მოაწოღოტობა-ს სახელ-
დახელოდ, უხეიროდ გააკეთებს
რასმე. კერვა ვიცო ვითომა,
მაგრა მოაწოღოტოფეს, ზო არ
შეკერავს წესიერათა (ძეგ.).

მოაწინფიღა-ს ცოტას მო-
იტანს. წყალზე თუ მიღიხარ, დი-
დი ჭურჭელი წაიღე რამეი, ე მა-
გითი რო შაწინწილო, რას გა-
გვიხდება?! (კავთ.); აგრეთვე
მეჯერ.

მოაწკაპწკაპა-ს მონამავს,
მოაპკურებს. ავღარი მოვიდა და
ცოტა შაწკაპწკაპა, ი რა გაუნღე-
ბა, სულაც არ დაასველა (ოდ.).
კარქა მოაწკაპწკაპე. ეზოი და
იხე დაგვავე, მტვერი არ აუ-
იღეს! (ქე. ჭ.). მოაწკაპწკაპა-
ბა: წყალსა ხელზე დაისხამენ და
მეგრე ხელით აქეთ-იქით მიასხ-
მასხამენ, ეგე მორწყვას ეტყვიან
მოწკაპწკაპებასა (წილკ.). ეგე
პირდაპირ რო მოაწკაპ, უფრო
ბევრი წყალი მოუნდება, მოწკა-
პწკაპებით კი — არა (წილკ.).

მოაჭანგება-ს ძმრის გემოს
მისცემს, მოამყავებს (ღვინოს).
ახალი შაჭარი რო დავასხით, ისიც
მოაჭანგა (გარ.). მოაჭანგღება,
მოაჭანგღება: შარშან ჩავტოვე

ცოტაი ქვეერში და მოჭანგდა
(გარ.). როცა კი ჩამისხამ ემ სამ-
კოციანში, ყოველთინ მოჭანკე-
ბულა (წილკ.). მოაჭანგებულნი,
მოაჭანგებულნი: მოჭანგებულს
ღვინოზე იტყვიან, ცოტა ძმარი-
ვით გემო რო აქ (თამ.). ცოტა
მოჭანგებულაი, მაგრამ არა უშვე
რა (გარ.). წრეულაც მოჭანკე-
ბული თუ ამოიდა ღვინო, აღარც
დავაყენეფ და აღარცა (წილკ.);
აგრეთვე იკ., ლამ., წირქ.

მოასარბალა-ს შემო-
ღობავს. რო შემოღობამს, შაასარ-
გალავაო, ვიტყვი (ტირძ.).

მოასმეფა-ს გამოაპარებს,
დაუმალავს. ვერაფერს ვერ მოას-
მეფეფ ამ გასაწყვეტ ბავშვეფსა,
ერთი პატარა ქილა მურაბა მქონ-
და გაღამალული და გაღაუნანს-
ღიათ (ტყვ.). მოასმეფა: სა-
ცა გინდა, დამალე, ამ მუცელსა-
სანგრევს არაფერი მოეხვეწება
(ტყვ.). საცა უნდა ვიყვე, ქინძის
სუნი არ მომეხვეწება, შაინც მი-
ხვდები (კარალ.); აგრეთვე ახალშ.,
კარ. სული არ მოასმეფა
ძალიან ღარიბია. რო არაფერი
აბადია, არც საჭმელი აქ, არც სას-
მელი, არაფერი გასაქანი არა აქ
რა, იმაზე იტყვიან, სული არ მე-
ხვეწებაო (არად.).

მოასიწა-ს მთლიანად
მოკრეფს; გამოლევს, გაათავებს;
გამოაცარიელებს. სუ არ მოუხი-
წაწებით ი დალოცვილებსა, ერ-
თიც აღარ შეურჩენიათ ზედა!
(კავთ.). მოასიწა: მუ-

რი არა გვაქ, ან ლობიო არა გვაქ, ან შეშა არ გვაქ, მოხიწაწებული ვარო, ვიტყვიო (ატ.).

მოზანდალდებ-ა მოზარბაცდება. ქრისტინეს ბავშვი იმ კედლიდანა ჩემამდინა უხელოთ მოზანდალდა (ტყვ.).

მოზბელეშდებ-ა მოეშეება, გაზარმაცდება. ნუ მობელეშდი, აქაო-და ქმარი აქ არა მყამსო, ეგრე უნდა დაივიწყო შენი თავი? (მერ.). მოიზბელეშდებ (თაპს) იგივეა რაც მობელეშდებ ა. რო გათხოვდა, ისე მოიბელეშა ამ გოგომა თავი, რო ველარ იცნოფ, გოგუობაში კი, მახსოფს, რა პეწენიკი იფო? (მერ.). ძაან მოიბელეშე, მოეშევი, აღარ გიყვარს სისუფთავეი, სიკოსტავეი (ატ.). **მოზბელეშდებული:** ისეა მობელეშებული, რო პირის დაბანაც აღარ უნდა (ერედ.). რათა ხარ, შვილო, ეგრე მობელეშებული? ახალგაზრდა ხარ, შენი თავის სიკოსტავე უნდა გიყვარდეს (მერ.); აგრეთვე ხაშ.

მოზბიკბულ-ი იგივეა, რაც დაბიკბებული (იხ. დაბიკბება). რო მომხმარი აქ პირი პურსა, მოზბიკბულია (წილკ.).

მოზბლანტულ-ი ასუყებული, მოყირკებული (გული). — მარტო პამიდვრის მაშარაფსა ჭამს, სხვას არაფერსა. — ძუძუთი აქ გული მოზბლანტული და შეჭამს, მა რა? (საკორ.).

მოზბლომავდებ-ა მომრავლდება. მერე როცა მოივარგიაუნს

და მოზბლომავდენს, ისევე იქ ჩავიდენს, ქვეითა, აღარ ეშინოდათ (კულბ.).

მოზბულნი-ს ბევრს ერთად, ბლუჯად მოგლევს. სანამ ვხალიხოზბდი, სათითაოთ ვკრეფდი თავთავეფს და როცა მოვიღალე, ერთბაშათ მოვბულნი (თამ.).

მოზბურდოვდებ-ა 1. ბურდოდ იქცევა, არ გაილენება, აიწენება (ნამჯა). ქერ რო გავლენამდით, არ გაილენებოდა, მოზბურდოვებოდა (ძეგ.). ძნა მოზბურდოვდება ხომე, თუ ნელლია (ზ. ხანდ.). **მოზბურდოვებული:** ქერს რო ლენამენ, ნესტიანი როა, არ ილენება, ის არი მოზბურდოვებული (ატ.); აგრეთვე ბაზ., კავთ., ლამ. 2. **მოზბურდოვებული** მოწყვეტილი, მოთენთილი, ღონეგამოლუული (ავადმყოფობისაგან...). ჯანი რო არა აქ, მოშეებული არი, მოზბურდოვებული ის არი; მუშაობა არ შეუძლია იმასა, რომელიც მოზბურდოვებულია, და სახლი საქმე (ბროწლ.).

მოზბუსკნა ბევრის მოხვევა, მოფუთვნა. თავზე მოზბუსკნა უყვარს იმასა (თამ.).

მოზბულნკულ-ი პატარა, დალეული (შდრ. ბლუნკი). რა მოზბულნკული ხარ, გოგო! (ზერ.). რა მოზბულნკულია ე გოჭი! (ზერ.).

მოზბლექს-ს ძირიანად ამოიღებს (მცენარეულს). წამო, ლობიო მოვგლიჯოთ! (ზერ.). **მოიზბლიქება:** ქერი ძირიანათ უნდა მაივლიჯოს (იკ.). **მოზბლექსი**

ერთიანად, მთლიანად. თელი სო-
ფელი მოგლუჯით წავიდა (ძეგ.).

მოგლი-ს დაუდევრად მოკ-
რეფს; გაქელავს, გასრესს. ყანაში
შევიდა საქონელი, მოგალა, რაც
ძუა, იმაზე მეტი გააფუჭა ფეხი-
თა, მოთეთქა (ატ.). მოუძოვებითა,
მოუგლიათ, აღარაფერი დაუტო-
ვებითა ვენახში (ძეგ.).

მოგლილ-ი ფეხისგულის სატ-
კივარი — ფეხშიშველა სიარუ-
ლისაგან დაჟეჟილი და კანქვეშ
დაჩირქებული. ჯოხ გააცხელებენ
ხისასა და გაისომს და გამოი-
სომს, წამალი ის არი მოგლილი-
საი (ოდ.). მოგლილი ააჩენია ჩემ
ბაღსა და წუხანდელი ღამე სუ
გააკიოდ-გამაწიოდა (წილკ.).

მოგონდება-ა გონს მოვა, მო-
სულიერდება. შერე, როცა მოვ-
გონდი, წყალი დამალევინეს და
ცოტა გამიარა (ბიწმ.).

მოგოსავ-ს მთლიანად, მი-
რამდე მოძოვს (ბალახს). მაკარა-
ანთ ყანაი სუ მოუგოსია საქო-
ნელსა (ხაშ.) **მოგოსილი**: ხა-
ქონელმა რა უნდა მოძოვოს ამ
მოგოსილ ალაგზეა! (ხაშ.).

მოგოსავ-ს 1. იგივეა, რაც
გ ა გ ო ხ ა ე ს (მნიშვ. 1). აღარა-
ფერიც აღარ ესხა, სულ ერთია-
ნად შეეგოსათ (ზერ.). თლიანათ
კვახე პანტა მოუგოხავს და მოუ-
ტანია (დ. თონ.). 2. იგივეა, რაც
გ ა გ ო ხ ა ე ს (მნიშვ. 2). იქა სუ
მოგოხეს გუშინა, საღდა უნდა ვა-
ძუოთ (ტყვ.). **მოგოსილი**: მა-
გალიათთ, ბალახი სუ რო მოძო-

ოს დეღამიწაზე საქონელმა, ის
იქნება მოგოხილი, ანდა ხილი
სუ მთლათ მოკრიფოს კაცმა (ქემ.).

მოგუღამ-ს გამოლევს, გა-
ათაეებს (ჩვეულებრივ, სასმელს).
სასმელი რო აქ და სუ დალევს
და გაათაეფს, იტყვიან, მოგუ-
ღა უკვე, რაცა მქონდაო (ქვ. ჭ.).
სამი კოკა ღვინო გექონდა და ისე
მოგუღა, რო ვერაფერი ვერ და-
ვიჭირე ხელში (ტყვ.); აგრეთვე
კარალ.

მოგუღული ღვინო უჭა-
ჭოდ დაყენებული, ტკბილი ღვინო.
ეგ მოგუღული ღვინო ქალებისკენ
მიიტანე (ხანდ.). კაი ღვინუა,
ტკბილი, მაგრამა მოგუღულია,
ფხა არა აქს (ტყვ.); აგრეთვე ატ.,
ერთაწმ.

მოგუღული ყველი გუდის
ყველი. მოგუღულ ყველსა, გუღა-
ში გამოყვანილი ყველი რო იქნე-
ბა, იმაზე ვიტყვიოთ (ატ.).

მოღებილ-ი შემოჩენილი, გა-
დაკიდებული, გადამტერებული.
მოღეგილია ეგა ჩვენზე, ჩვენი
მტრობა უნდა (ატ.). ჩემ ოჯახში
არიან მოღეგილები, მპარამენ, მაკ-
ლებენ (ქორ.); აგრეთვე ტირბ.

მოღონდგლოვდება-ა იგი-
ვეა, რაც შეღონდგლოვდე-
ბა. დააცდიდით მაინცა, მოღონ-
დგლოებულებო, ხელათ წირვა
რო გამოგიყვანიათ ბანკითვინა!
(კარალ.).

მოღოშავ-ს ცეცხლზე ოღნავ
მოწვავს, მოხალავს (მარცვლე-
ულს). ნელდ მარცვალს ცეცხლ-

ზე მოდოშამენ, ცხრილზე გაფშენიან (ტანძ.).

მოდროვებულ-ი ხანში შესული, ხნიერი. იმან შენი ჭირი წაიღო, შეილო, მოდროვებული კაცი იყო (საგურ.).

მოდლევედებ-ა მალე მოიგებს. მალე როა მოსაგები ძროხა ან კამეჩი, იტყვიან, მოდლევედა ან მოიწიაო (ქორ.).

მოდლლემ-ს მოგლეჯს. მოდლლიძე ერთი ეგ ბალახი ძირში! (ტყვ.). ძირიანათ მოდლლიძა კართოფილი, ვერ დაინახე? (ტყვ.).

მოდლლემძილი- ბეგი რო მოზვავედება ხომე, წყალი რო მოდლლემს, იმაზეც ვიტყვით მოდლლემძილსა (ატ.).

მოიებადებ-ა მოეპოვება, აბადია. ავათ რო ვინმე გამიზღედ, ერთი კვნიწაც არსად მამებადება შაქარი (წილკ.). ნეტა თავანთვინ რა შეებადებათ, რომ მე მამცენ?! (კარალ.); აგრეთვე ტყვ.

მოივლებ-ა იგივეა, რაც ეგლებ ა. ქათამს საბუღარს რო მოუშლიან, მაშინაც იცის სირბილი; სინამ გულს დაუღებდეს რომელიმე ალაგსა, დარბის, ხან სად მოეგლება, ხან სადა (კავთ.). რა ახლათმოქცეული ქათამივით მოეგლები, დაჯე, რაღა, ერთ ალაგასა! (კავთ.).

მოიხსურვილმ-ა მოესიყვარულება, მოეფერება. თუ არა ვნახე ბავშვი და არ მოვესურვილე, ვერ გავძლებ (ძეგ.). დედაკაც მინდა მოვესურვილო (ხოს.).

მოიფოლორცებ-ა მოეფორისელება (შდრ. ფოლორცი?). ოლომც რამეა გამორჩეა კაცსა და არაფერ შეერიდება, ტყუილსაც კარქა იტყვიო, შეეფოლორცება კიდეცა (წილკ.). მაგითანა ქლესა კაცი ძან მეჯავრება; ეგე მოუვლიო, ეგე შეეფოლორცება კაცსა, რო ბქენსაც შააცდენს (წილკ.).

მოიფვითებ-ა: არ მოიფვითებ ან არ დაენახვება, უნდა მოარიდონ. თავებებსა ქალაღის რამე არ მოეწვეთება, თბილია და იმის ბუდეს იკეთებს (ჩუმათ.).

მოიჯიბრებ-ა ძალიან მოუნდება, მოენატრება (ვინმე). მოიჯიბრება ხომე პატარა ბავშვი, მინდა, რო მივეფერო. — მოიჯიბრება და გააჩინე რა, გეულებს პატარაი (ქვ. ჭ.).

მოივარიავდება- 1. კარგად მოიზრდება, თითქმის ვარიად იქცევა (წიწილა). მოვარიავდენენ ჩემი წიწილები, უკვე მუსლუკბივით არიან (ტყვ.). 2. დაქალიშვილდება. გოგუები რო ქალიშვილობას იწყებენ, ეგრე იტყვიან, მოვარიავდენენო (ტყვ.). ჩვენი გოგოებიც მოვარიავდენენ, მზითევს მოგვთხოვენ საცაა (ტყვ.).

მოივლილ-ი 1. გამოცდილი, გამოწვრთნილი, გამოქნილი. დიდი მოვლილი დედაკაცი კი რამ იქნება ე პატიკოა დედა, ეგეთნაირათ დაუწყო ლაპარაკი ი სვიმანასა, რო ხელათ მოფინფლა (წილკ.). ჯერ ვერ იცნოფთ, ეგ როგორი

მოვლილი კაცია, მაგი მოტყუებად ტყუილათ ვინმე შეცდება (წილკ.).
2. კარგა ხნისა, დროული. ჩვენი თამარა პატარა კი არ გეგონოს, კარქა მოვლილი ქალია. მე ჯერ პატარა ვიყაი, ეგ რო გაათხუეს (მერ.). ჩემ მაზლსა სამ-სამი მოვლილი ქალი შინ უზის გასათხოვარი (მერ.); აგრეთვე ატ., საგურ., ქემ.

მოზუზულ-ი მოზუზული. რა მოზუზული დადიხარ, ავათა ხაარ? (ბროწლ.).

მოთავთავ-ს სათითაოდ, ცალ-ცალკე მოკრეფს. ერთი ყუთი მსხალი მქონდა, სუ სათითაოდ მოვთავთე, მიუგენია იმ ხმა-გასაწყევტსა და სუ გაუნიდაგეზბია, გაუწყნარებია (ქვეში). სუ მოვთავთე ბალი, აღარაფერი არი შიგა (ძეგ.). **მოთავთული**: მაგი ხელებით მოთავთული ცოდით როგორ შეჭამა? (ქვეში). **მოსათავთი**: აღარა გაქ რა მოსათავთი? (ძეგ.).

მოთავთიშა 1. მოწმე, მხარის დამჭერი. შენ რა იმისი მოთავთიშე ხარ, რას უთავთიშეფ, რა მოწმეთ ადგები?! (ატ.). 2. მეთვალყურე. ვინა პყაამ, რა, მოთავთიშეი, თავი ნებაზე არ დადის? (კარალ.).

მოთაკილე მორცხვი, მორიდებული, მოკრძალებული. მოთაკილე, მოსირცხვილე, მორცხვი — სუ ერთია (დ. თონ.). ისეთი მოთაკილეა ჩვენი თამროი, სტუ-

მართან ვერ გამოიყვან (ატ.); აგრეთვე ნოს., საგურ., ძეგ.

მოთაფლა-ს მოჭრის. ეს ჭერამი თუ ძირში არ მოვთაფლო, დამაცადეთ თქვენა! (ქვეში). წამოუსვა თოხი და ორ-ორი სიმიინდი ერთათ მოთაფლა (ტყვ.). **მოთაფლა**: ხეს რომ ძირში მოსჭრი, ის იქნება მოთაფლა, თოხნის დროს რომ სიმიინდს მოსჭრი, ისიც მოთაფლაა (ტყვ.).

მოთიქნავ-ს ხელით მაგრა სცემს, მობეგავს, მოთეთქევს. ხელით რო სცემს მაგრა, იტყვიან, კარქა მოთიქნაო (ოდ.). მოვთიქნე წელან და მივაგდე (ქორ.). **მოთიქნული**: გუშინ ვინხუბეთ დისეველეფთან, ისინი ვცემეთ, მაგრამა არც ჩვენ დაგვაღა ხეირი, ისე ვარ მეცა მოთიქნული, რო ძლივ დაედივარ (მერ.); აგრეთვე ერედ.

მოთუთავ-ს თუთქს მოაყრის გასანელებლად (თონის ცეცხლს). როცა მცხარეა თონეი, მოვთუთქამთ სველი ნაცრითა (დის.). თონე ჯერ უნდა მოვჩხრიკოთ, მერე მოვთუთქოთ (ძეგ.).

მოთქარუშობ-ს, **მოთქირიშობ**-ს გაჩქარებული, ხმაურით მოდის. ადამიანი რო მოდის, მორბის, ვიტყვით, მოთქირიშოფსო (ატ.). მოდის, მოთქარუშოფსდევი, ცეროდენა ეგულება შესაჭმელი და რას არ აჩქარდება?! (მერ.).

მოთქვევილი-ი 1. ძალიან

მსუქანი. ერთი მოთქვეფილი ბიჭი ჰყამს ნათელასა, ზედმოჭრილი მა-
მა არი (მერ.). მე ძიენ მეჯავრე-
ბა მოთქვეფილი ქალი. ქალსა თა-
ვი შესაფერი სისუქნე უნდა
ქქონდეს (მერ.). 2. ძალაგამოლე-
ული, მოღუნებული, მოშვებული.
მოთქვეფილი დეცა გოგოი (ტყვ.).
დამანებე თავი, ძაანა ვარ მოთ-
ქვეფილი! (ტყვ.).

მოიარ-ა გაძლო სადმე, შე-
ეგუა, შეეწყო. გაბოაანთ თამრო-
მა როგორ მოიარა ოჯახშია, ამ-
დენი წელიწადი ქმარი ჯარში
ჰყამდა (ერედ.).

მოიბაყვებ-ა დიდი ნაბიჯით,
მძიმედ მოდის, მოაბოტებს. რა
დათვივით მოიბაყვები, მა ჰამინდ-
ვრფუ რო ქელამ, თვალები სად
გაბია? (კარალ.). გაიხელა ცერო-
დენამა, ხელამს, მოიბაყვება დევი
(მერ.); აგრეთვე ტყვ.

მოიბოშავ-ს უშნოდ, სქლად
მოიხვევს (თავზე). უბედურათრო
მოიხვევ თავსა, ულამაზოთა, რას
მოგიბოშიაო, იტყვიან (ატ.). მარ-
თასავით ხან რას მოიბოშავს თავ-
ზე, ხან რასა (კარალ.); აგრეთვე
სასირ.

მოიბვირდებ-ა კარგად გაძ-
ლება. კარქა მაიგვერდა ეგა სხვის
სუფრაზედა (იგ.). აღარ იღვი-
ძეფთ? ი გოგო მგონი სამჯერ მო-
იგვერდა (კავთ.). მობვირდი-
ლი: გინდა კაცი იყვეს და გინდა
საქონელი, რო გაძლება, იტყვიან,
მოგვერდილიაო (ქვ. ჭ.). ისე ვარ
მოგვერდილი, რო აღარაფერი

მინდა (ტყვ.); აგრეთვე ატ., ოძ.,
წილკ.

მოიბულისჭირებ-ს გულს
იჯერებს, დაკმაყოფილდება. ბევრს
რო იჩხუბეფს, რო გულს იჯე-
რეფს ჩხუბითა, იტყვიან, მოიბუ-
ლისჭირა უკვეო (ბროწლ.). მო-
ვიბულისჭირე; რაც მინდოდა,
უთხარი (ატ.).

მოიდა ჩართული სიტყვაა:
მოდი ერთი. მოიდა, მიხურე კარი!
(ბიწმ.). მოიდა, ერთი ვედრა წყა-
ლი ჩამოარბენინე (ბიწმ.).

მოიღინდგლებ-ა მოისვრე-
ბა, მოითხუბნება. ძალიან მოსვ-
რილი, მოთხუბნული რო იქნე-
ბა, მოღინდგლულა უბედურათო
(ქორ.). ნუ მოიღინდგლე ტალახ-
შია, გამოდი აქეთა! (ტირძ.).

მოიღოშებ-ა იგივეა, რაც
დაიჯოშება. კაცი რო მოხნი-
ერდება, მოიღოშება (ჩუმათ.). რასა
გავს ჯემაღაი, როგორ მოღოში-
ლა! (ხაშ.).

მოივარბიანებ-ს 1. მღგო-
მარეობას გაიუმჯობესებს. მერე,
როცა მოივარგიანეს და მობლო-
მავდენ, ისევე იქ ჩაივინდენ ქვეი-
თა, აღარ ეშინოდათ (კულბ.). 2.
მოიკეთებს, მომჯობინდება; უფ-
რო უკეთესათ რო გახდება, ავათ
როა და კარგათ რო გახდება, მო-
ივარგიანაო, ვიტყვით (ატ.).

მოითათსნებ-ა ძლივს მო-
დის; მობობდავს. აგერ ჭარხ-
ლებზე რო მოითათსნება, ვინ
არის? (თამ.).

მორითანიკა-ს შეეთვისება, შეეგუება, შეეწყობა. რო ჩაიცმევ და ვერ მოიხმარეფ, ვერ შეიშვნეფ რამესა, ფეხთ იქნება, ტანთ იქნება, ვერ მოითანიაო, ვიტყვით (ატ.).

მორითიკანა-ა იგივეა რაც გაითიქნება. ხარშო გაუკეთე, ძველი პურები იყო ხმელი, ესენი მოითიქნენ კარქა, იმან პირი არ დააკარა (ქვ. ჭ.). ვერ მოითიქნე? (ძეგ.).

მორითხაზება-ა მოითხერება, მოისერება. მოთხაზულხარ უბედურათა, რა არი, რასა გავხარ? ადე, პირი დაიბანე! (ბროწლ.).

მოიკლანაქა-ა, **მოიკლანაწყა**-ა, **მოიკლარწყა**-ა ოდნავ მოიხარშება, მოითუთქება (ხორცი). მოიკლანძაო, ცოტათი რო მოიხარშება ხორცი, რო მოითუთქება ხომე, იმაზე ვიტყვით (ატ.). დააცადე, ცოტა მაინც მოიკლანწოს ხორცი! (ტყვ.). მოიკლარწებოდა, ეყოფა, რამდენი ხანი უნდა გვაცადეინო?! (ქვეში). **მოკლანაქული**, **მოკლანაწყული**, **მოკლარწყული**: მოკლანწულ, ვისაც კაი კბილები აქ, ისა შჭამს (ტყვ.). მაითმინე, კაცო, ჯერ არ მოხარშულა, მოკლანძულია (ძეგ.). მოკლარწული იქნება, ამოუდე, ბავშვი ცოდოა! (ქვეში).

მოიკლანაქა-ა ხარშვაში მოიკლებს, დაპატარავდება (ხორცი). რო აღუდეფ, აღუდეფ და არ იხარშება, მაიკრუნჩხება, მაიკ-

ლანჭება ქვაფშია, გინდა ბებერი საქონლის ხორცი, გინდა ბებერი ქათამი (ოდ.).

მოიკორსიანალებ-ს უშნოდ, ულაზათოდ მოიხვევს (თავშალს...). ზედმეტ რამეს რო მოიხვევს. უშნოთა, არც უხდება ისა, რა მოგიკოსიანლებიაო, ვეტყვით (ატ.). ნეტა რას მოგიკორსიანლებია ეგ თავშალი?! (ზერ.). **მოკორსიანალება**: რო წესიერათ არ მოიხვევს თავშალს ან ხილბანდს, მოკორსიანლება ის არი (ზერ.). **მოკორსიანალებული**: თავზე რო მოხვეული აქ უშნოთა, მოკოსიანალებული აქ, მა რა არი! (ატ.).

მოიკორსება-ა ცუდად განვითარდება, არ გაიზრდება (მცენარე). ჩვენი კიტრი მოიკორსება წლეულ, არ გაიზარდა. — ჩვენი არ მოიკორსება, მაგრა არ ასხია (თამ.).

მოილანგავს-ს მოისერის, მოითხუპნის. არაფერი მისცე ბავშვსა, ხელათ მოილანგავს პირსა! (კარალ.). **მოილანგამება**: ე ბავშვი ღორივით არ მოილანგა! (ძეგ.). როგორ მოლანგულხარ თუთითა, რას გოგავს ე პირი? (სად.). **მოლანგაული**: მოლანგულსაც ვიტყვით, მოსანგულსაცა. ორივე ერთია (ერედ.). ვერ დაიბანე პირი, მოლანგული რო ხარ? (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ერედ., კარ., კარალ., ტყვ.

მოილანგება-ა მოეშვება, მოდუნდება. ბიჭის დამტერების ამ-

ბავი რო მითხრეს, მოვეშვი, მოვ-
დუნდი, მოვილანე (ატ.).

მოილოკებ-ა გაიფლიტება, ამოწყდება. მაილოკენითო, ეტყვიან ხომე დედაკაცები ერთიერთმანეთსა, მითომ ისრე ამოაწყდით, თქვენი აღარაინ დარჩესო ამ ქვეყანაზე (წილკ.). ეგენი კი მოილოკენენ, რა მძვირათა ჰყიდიან სუყველაფერსა! (ატ.).
მოლოკილი: აღარაინ აღარაყამს, ისეა მოლოკილი (დის.). მოლოკილი ზის (ბრ.); აგრეთვე საგურ., ძეგ.

მოიძხვევებ-ს მალა აიწევს მზე, მოშუადღეედება. კარქა რო მოიძხეოს, ჭუკიები გამოიყვანე გარეთა! (კარალ.). ადუ, ბიჭო, დროით მიხედუ საქმესა! მოიძხევა უკვე და ესა ისევე ლოგინში წევს (რუისი); აგრეთვე ტყვ.

მოიძყრალებ-ს თავს მოაძულებს, შეაჯავრებს (ჩხუბით...), თელი უბანი მაიძყრალა თავი ენითა, საჩხუბარია, არ არი საჩხუბარი, სუ ევა ჩხუბოფს და ილანძლება (დ. თონ.).
მოიძყრალებულნი: თავი მეზობლები მომყრალებული ჰყავ და აქ ჩამოდის სამეზობლოთა (კავთ.).

მოიძხრობ-ს: ვერ მოიძხრობს ვერ იცნობს, ვერ გაიგნებს, ვერ გაიკვლევს (გზას). გაღმოვიდა ტრამჟაიდანა და ვერ მოიძხრო, ვერ გაიგო, საით წასულიყო (ბიწმ.).

მოიძგობინებ-ს მდგომარეობას, პირობებს გაიუმჯობე-

სებს. როცა მაიძგობინებს, გააკეთებენ, სუყველაფერს ერთათხო ვერ შესძლებენ? (ნოს.).

მოინაბდებ-ა 1. მოითელება (მატყლი, შალეული). შალის რამეს რო ცხელ წყალში და საპონში გარეცხამ, მოინაბდება (კარ.). დიდი ხნის მატყლზეც იციან, მოინაბდაო, აღარ დაირთვისო (ტყვ.). 2. აიწვენება, აიბურდება (თმა). დაუვარცხნავი რო იქნება თმა, დეხევევა და მოინაბდება (ძეგ.).
მოინაბდებთ: თუ ძმარი არ გადავივლე, ისე მომენაბდება თმაი, რო სავარცხელიც არ გუვლის (კარალ.).
მოინაბდული: მონაბდული მაქ თმა და ვერ ჩამოვიგე (ძეგ.). 3. არ გაიღწება, მობურღოვდება (ნეღლი, სველი თავთავი). ნეღლი თავთავი რო არი, რო უქცევენ კალოსა, მოინაბდება, მარცვალი აღარა სცივია (ძეგ.).
მოინაბდებთ: ღრუბლიან დღეში ყანა აღარა ფიცხდება და მოინაბდება, ეს არის ყანის მოინაბდება (ქორ.).
მოინაბდული: ყანა მონაბდულია, არ იღწება (ძეგ.).

მოინათლებ-ა გამოცოცხდება, მოსულიერდება. ერთი-ორი საათი იწვიმა და მართლაც რო ყველაფერი მოინათლა (ტყვ.). ვინც ამ წნილს შესჭამს, მოინათლება (კარ.).

მოინახარშებ-ს ცოტა ხანს ილაპარაკებს; ისაუბრებს. მოდი, მოინახარშე, გოგო (ერედ.).

მოინიჭება-ა იგივეა, რაც

მოილინჭყეება (იხ. მოლინ-
ჭყავს). ის ბილიკებიც მოინიჭ-
ყებოდა, ვერც იქით გავალთ
სუფთათა (ტყე).

მოიორსელეზ-ს ხელში მო-
ივლებს, მოიხელთებს. მოსატანი
თუ აქ რამეი, ანა, მოიორსელეზს
და მოიტანს (არად).

მოისაბანლეზ-ს თავს ამო-
იბანს რამეში (შრატში, ღოში...)
ღოში ან ნახდის წვეწში რო
თავს მოიბან წინასწარა, მოისა-
ბანლაო, იტყვიან (კარალ). ჯერ
კარქა მოისაბანლე შრატშია და
მერე დაგასხამ წყალსა (კავთ).
მოსაბანლეზული: მოსაბან-
ლებულია, მა რა არი, დამისხი
ერთი! (კარალ). **მოსასაბან-
ლეზელი**: მოსასაბანლებული საპ-
ნი ალაგასა სჭრის, საპონი აღარ
უნდა მაშინა (კარალ).

მოისანუკრეზ-ს ინატრებს.
ნეტა ან ნუში მამცა, ან ქიში-
შიო, მოისანუკრებს ეს ქალი
(ზერ). იცი, როგორ მოგისანუკ-
რებს ბავშვებმა? რამდენი ხანია,
არ მოსულხარ (ტყე). **მოქსა-
ნუკრეზ**: ბავშვებსაც მოესა-
ნუკრებათ მამაი, რო არა ნახამენ
(კარალ). შენც მოგესანუკრა
ღოი და იმიტომა ჭამე, მაწონი
არ გერჩინა? (კარალ). **მოქსა-
ნუკრეზ**: ჯერ ღო რა არი და
მერე იმიე მოსანუკრებაი (კა-
რალ).

მოისუნებლავ-ს სახელდა-
ხელოდ, ცუდად დაიბანს (პირს).
პირს რო კარქა ვერ დაიბან, ისე

მაისვან ოდნავ, მოისუნგლაო,
იტყვიან (ნიჩხ). მაისუნგლავს ზო-
მე უცბათა და მითო დაიბანა
(კავთ).

მოისუნებ-ა მოიბუზება.
ემსაჩი მოვისუსე (მეგ).

მოიტარტლეზ-ა მოისვრე-
ბა, გაჭუჭყვიანდება. რას მოტარტ-
ლულხარ?! (მეგ).

მოიუმცროსეზ-ს დასაქმებს.
მაიუმცროსებდენ გლესხა და მის-
ცემდენ მამულსაცა, ადგილსაცა
(საგურ). **მოიუმცროსეზ**: ის
კი უნდა, რო მიხვიდე, მოეუნც-
როსო (ბიწმ). **მოუმცროსეზ**:
ისეე იმის ბავშვებმა უფრო იციან
მოუმცროსება (ბიწმ). **მოსაუმ-
ცროსეზელი**: თუ მოშივათ,
ლეკვასავით მოიკუნტებიან, მოსა-
უმცროსებლათ კი წელი სწყდე-
ბათ (ბიწმ).

მოიფარდილეზ-ს, **მოი-
ფარდილეზ**-ა მოერიდება. ცუ-
დათ მოიქეცი-მეთქი, პირში უთ-
ხარი, არ მომიფარდილება (ჩუ-
მათ). პირდაპირ გითხარი, არ მო-
გეფარდილე და იმიტომ ვარ გლა-
ხაი? (ჩუმათ). **მოიფარდილე-
ზელი**: ადამიანს რო არ მოი-
ფარდილებ, გალანძღავ და გაათო-
ხავ, ის არი მოუფარდილებელი
(ჩუმათ); აგრეთვე ხამ.

მოიფლავებ-ა გაგანიერდება.
ხმარებაში ისე მოიფლავა ელოზ
ტუფლები, გეგონება სხვისი აც-
ვიო (რუისი). **მოიფლავული**:
განიერი რო არი, სეერთოთ ვეე-
ლაფერი, გინდა ბოჭკა, ქვევრი,

ტანისამოსი, მოფლაშულიაო, იტყვიან (ნიჩბ.).

მოიქედურებ-ს ქედლიდან უღელს გადაიგდებს (საქონელი). უღელ რო გადაიგდებს ხარი, ვიტყვით, მოიქედურაო (ვარ.). იქითა ხარმა მოიქედურა, შენ გარდას, გაუსწორე უღელი! (კავთ.). **მოქედურება:** ხამმა საქონელმა იცის მოქედურებაი (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ივ., ძეგ.

მოიქონიებ-ს შეიძენს, შემატებს (ქონებას...). სანამ არა ქონდა რა გაბრუნას ცოლსა, სუ სხვისა კარზე იყო აყუდებული, უხლა შეიღები დეეზარდნენ, მოიქონია და აღარავინ ეკითხება (რუისი). როცა მაიქონიებენ რასმე, ისე ყიმიშებენ! (იკ.); აგრეთვე კავთ., ქვ. ჭ.

მოიღრჯუებ-ს მოიხელთებს. მოგიღრჯუებს მარტოსა და გცემს (ტყვ.). თუ არა ვცემე და ნახოს მაგანა, მოვიღრჯუო სადმე! (კარალ.).

მოიყენებ-ს ჩაიყენებს (რძეს), გაივსებს (ცურს). საქონელი ცოხნი დროს მოიყენებს ხომე რძესა (კავთ.).

მოიყეყებ-ა გაძღება. კარგათ მოიყეყა და წავიდა (ქვეში). ინდაურივით მოიყეყება და დადის (კარალ.); აგრეთვე ტყვ.

მოიწალინებ-ს მოიზარმაცებს; დაიზარებს. ეზარება ყველაფერი, მაიწალინებს და წევს, არც საქმე იცის იმანა, არცა (ქვ. ჭ.).

მოიწახავ-ს მოიტებს დიდ

ნაჭერს (პურისას). მაგოდენა რო მოიწახე, მაგი შემჭმელი ხაარ? (ტყვ.). **მოწახეხავს:** ცოტა პური მამიტეხეო და ამან ნახეუარი პური მოუწახე (ტყვ.). განა ამოდენა მომიწახე-მეთქი! (კარალ.). **მოწახეხილი:** ნახეუარი პური ეჭირა მოწახეხილი (ტყვ.).

მოიწოლინებ-ს მოეშვება, მოდუნდება; დაღონდება. მაგან ვერე იცის, ცოტა ხანი იხალისებს საქმესა, მერე მოიწოლინებს და ხელს აღარ გაანძრევს, ისევე ჩემი თავში სახლელი არი ხომე (ტირძ.). მოიწოლინებს და აღარ დაამთავრეს (ბროწლ.). **მოწოლინება:** ვნახოთ და ჩაქრა შექი, ცოტა არ იყოს, მოწოლინდი, ამ ბნელაში რა გავაკეთო-მეთქი (მერ.). ძიენ მოწოლინდა ჩემი მამათილი, აღარაფერ საქმეს ის აღარ აკეთებს, ესა მტკივაო, ისა მტკივაო (ტირძ.). **მოწოლინებაში:** ჩემ დედამთილს უფრო სტკივა ყველაფერი, მაგრამ მოწოლინებული კი არ არი, თელი დღე იმი ფეხი არ გაჩერდება (ტირძ.). ვხელამ, ეს გოგო რაღაცა მოწოლინებულია. ვეუბნევი, გოგო, რა მოგივიდა, ხმას არა მცემს, თურმე ფული არ დაუკარგამს?! (მერ.); აგრეთვე ტყვ.

მოიწოლვორთებ-ს, მოიწოლვორთებ-ს დაიზარებს, მოიზარმაცებს. რაღას მოიწოლვორთებ, აზირ სუ კარქა გაგეკეთებინა? (კავთ.). ბოლოს ძრიენ მოგიწოლვორთებია, თორემ თავიდან კი

კარქა არი დაწყებული (მეჯერ.).
მოჩნოლფოტება: ჯერ კარქათ
რო დაიწყოფს ადამიანი საქმესა
და მერე დეეზარება, ეს არი მო-
ჩოლფოტებაი (კავთ.); აგრეთვე
ტყვ.

მოიჩოლფოტება-ს იგივეა,
რაც მოიჩოლფოტებას.
საქმეს რო აკეთოფს ადამიანი და
მოიზარმაცებს, ამან ძაან მოი-
ჩოლქოთაო, ძაან წელი მოიწ-
ყვიტაო (ქემ.).

მოიცუნცლაპ-ს იგივეა, რაც
მოიხუნგლაეს. ეხლაც ცივა,
რო მოიცუნცლე პირი? წადი, ემ-
საჩი კარქათ დაიბანე, ყელიც
მოიბანე, კისერიცა! (რუისი).

მოიძენძება-ა იგივეა, რაც
გამოიძენძება. მაიძენძა პუ-
რითა და წვადითა (ლამ.). კარქა
მოძენძილა შენი ძროხაი, აბა,
დახე ფერდებსა! (ოძ.); აგრეთვე
ბროწლ., საკორ.

მოიძეპ-ა 1. მოგების დრო
მოუეა (საქონელს). მალე რო უნ-
და გააჩინოს ძროხამ ან კამეჩმა,
იტყვიან, მოდღეუდა, მოიწიაო
(ქორ.). მოიწია ჩემი ძროხა, მალე
წველა გაგეინდება და გვეშვე-
ლება (ბროწლ.). ჩემი ძროხა მოი-
წია, თავი აღარ დანებდება (ძეგ.).
მოწეული: ვარაანთ ძროხა უკ-
ვე მოწეულია, საცაა მოიგოფს
(კავთ.). განა არა, ვოქვი, ძაან მო-
წეულია, აღარ გაუგღეფ-მეთქი,
მაგრამ დედაკაცმა ძალათ გამაგ-
ლებინა (წილკ.). 2. მოწეული

დანოჭებული, მობერებული (სა-
ხე). რო შეგებუნა, იმისთანა იყო,
ახალგაზრდა გეგონებოდა, არც სა-
ხე მოწეული, არცა (ქემ.).

მოიწყვიტ-ს მოიშორებს, მო-
ცილებს. რო გვეჯაურება ადამია-
ნი, იმისი არც კარქი გვინდა, არც
ავი და ისეთ რამეს ვეტყვიოთ, რო
მოვიშორეფთ სამუდამოთა, ვიტყ-
ვიოთ, მოვიწყვიტე, როგორც იყო
(ბროწლ.). თუ ქალია, მოიწყვი-
ტოს! მოცილებს? (იკ.).

მოიწყობ-ს დაიკმაყოფილებს,
გაიძღებს (კუჭს, გულს...). კარქა
მოიწყო გული ყველი ჭამითა?
(ტყვ.). მოიწყევს კუჭები ქათმებმა
(ტყვ.). ძლივ მოიწყევს კუჭი, თავი
დღეში არაფერი ებადათ, ეხლა
შეიძინეს ცოტ-ცოტა (ბროწლ.);
აგრეთვე კარალ. გულს ვერ
მოიწყოვს გული არ მიუეა. მე
ვერ მოვიწყოფ გულსა ხილზე,
ნესვის სული რო მაძიეა, ტანი
სუ ამეჭინჭრება (დის.).

მოიჭმუხნება-ა მოიჭმუხნება,
მოიფხუწება. ე ვერანა ტყავი ეგე
მოჭმუხნულა, რო... გაშლა უნდა
ამასა (წილკ.). მოჭმუხნება: სა-
ქონელ რო დაკვლამთ, იმი ტყავი
დაპატარაელება, მაიძრუწება და
სუ ნოჭივით მიიყრიო, ამაჲ ვეტ-
ყვიოთ მოჭმუხნასა (წილკ.). მო-
ჭმუხნული: მოჭმუხნულ ტყავ
თუ აღუღული წყალი არ დეესხა,
აღარ გაიშლება (წილკ.).

მოიხახება-ა იგივეა, რაც და-
იხახება. ლობიოს რო დავდ-

გამთ ცეცხლზე და იღუღებს და იღუღებს და წყალ დაიშრობს, თუ მალე არ დაეახსით წყალი, მოიხახება ი ლობიო (ქვ. ჭ.).

მოიხდენს-ს შეითვისებს, შეიგუებს. ეგ ვერავის მოიხდენს, ეგრე ბაბაყულივით უნდა იყოს მართო! (ბიწმ.). **მოუხდენელი**: ის კი უნდა, რო მიხვიდე, მოეუნცროსო, თავისთან კი არავინ უნდა, ისეთი მოუხდენელია (ბიწმ.).

მოიჯიბრება-ს მოეფერება, მოესიყვარულება. ისე მოეფერა, ისე მოეფერა, მოიჯიგრა (ძეგ.). **მოუჯიბრება**: წავალ, ბაღლ მაინც მოუჯიგრეფ, დილას აქეთია ხელში არ ამიყვანია (წილკ.).

მოიჯიშება-ს მოიშენებს, მიმრავლებს. ლობიო ვიყიდვი ვარდისფერი, იმითი მოვიჯიშე სულა (ქემ.).

მოიჯონება-ა 1. მოიზრდება და გაცელქდება (ბავშვი). მოიჯონება, აღარ ეყურება ჩვენი (ქორ.). **მოჯონილი**: აი, ამოდენა რო გახდება ბავშვი, ხუთი წლისა, ის უკვე მოჯონილია (ბროწლ.). მოჯონილია ეგა, ვედარავინ მოდრეკამს (ქორ.). 2. მოთვინიერდება; გამოსწორდება. თანდათან მოიჯონება, ეგრე ხო არ იქნება? (ტყვ.). ჩვენი რძალი მოიჯონა, ისე აღარ გაუდის (კარალ.). **მოჯონება**: ერთი ციდა ბავშვია, მაგის მოჯონება ძნელია? (ტყვ.). **მოჯონილი**: ორი კვირა დამიტოვე და ისე მოჯონილი გამოგიგზავნო, რო! (ტყვ.); აგრეთვე ქემ.

მოკალულ-ი მოჭიქული (თიხის ჭურჭელი). წამალწასმული ჯამები თიხისა, რო პრიალევენ, იმას ეტყვიან მოკალულსა (კავთ.). ქაშანურს ვეტყვოდით, რომელიც კარქი იყო, მოკალული. ეხლა ცხავატის ჭურჭელი თიხა არი, მცხეთისა — მოკალულია (მჭად.); აგრეთვე ბაზ., საგურ.

მოკარკაცებულ-ი მართალი კაცივით. მოვა, დაჯდება მოკარკაცებული, თითქო ჯერ ბუზი არ აფრენია თავზეო (მერ.).

მოკვინტილავ-ს მოაჯადოებს, მონუსხავს. რო დაარიგეფს, უჩინეფს და თავი ჭკუაზე გაატარეფს, მოკვინტილაო, ვიტყვიო (ატ.).

მოკვინტილავ-ა მოკეთდება, მოსუქდება. ნეერები რო დამიწყნარდა, თითქო კიდევაც მოკვიტიინდი ცოტათი (მერ.). ე გოჭიცი მოკვიტიინებულა, რასა ჯგამდა (კარ.). **მოკვინტილავი**: ჩვენი სონა რო გაჩვენა, ისეა მოკვიტიინებული, თითქო მაგი გულ დარდი არაფერი უნახამს (მერ.); აგრეთვე ატ., კარალ.

მოკილავ-ს მოჭუტავს, მოხუტავს (თვალს). თვალი მოკილავ, თოფს გაუმიზნე (ტანძ.).

მოკინკილავ-ს ძლივს, გაჭირვებით მოდის (შეუძლოდ მყოფი). ავანტყოფი რო ადგება ხომე, საწყალი, ძლივ მოკინკილოფსო, იტყვიან (ქვ. ჭ.).

მოკრთალე, **მოკრთალელებულ**-ი მორიდებული, მო-

კრძალვები. ხათრიან კაცსა
მკვიან მოკრთალებული, გაუბე-
დავსა (წილკ.). მეტიმეტი მოკრ-
თალებულია, ქაა! ჩემ ღმერთ რო
გადაუღმე და არ უთხრა, ჭამე-
მეთქი, ეგე დააღამებს შიერი
(ერთაწმ.). მოკრთალე ხალხი ვი-
ყაით, ვეკრძალვობით უფროსსა
(ნოს.); აგრეთვე ატ.

მოლ-ი ქორფა, (ყლორტი, ნა-
ჭუჭი...), ვაზის რქა სანამ ახა-
ლია, მოლია, რო მოწვევ, სვინტ-
რივით იმტერევა (ზ. ხანდ.). კა-
კალი მოვკრიფე და მოლი იყო,
სამურაბეთ არ ვარგა (ძეგ.).
მოლის ღარი ხის ღარი (სა-
ხურავეისათვის...), მოლის ღარი
ამოჭრილია, ამოგულული და სა-
ხურავეზე უკეთებენ (დ. თონ.).
მოლის ღარი კეთდებოდა, ღვინო-
ზედაც ხმარობდენ, საწნახლიდან
ქვევრამდინ რო მისწვდომოდა; სა-
ხურავეზეც ხმარობდენ (ძეგ.).

მოლა გაიძვერა, პირფერი.
ქასქანჯიელს მოლა ადამიანს
ეტყვიან, ისეთი ენა აქ, ვისაც
რას ეტყვის, დააჯერებს (კავთ.).

მოლურად პირფერულად.
მოლა ადამიანმა იცის, რამის გა-
მორთმევა რო უნდა, ისე დაუწ-
ყეფს ლაპარაკსა მოლურათა, მო-
ფერებითა, რო გამოსტყუეფს
(გრაკ.).

მოლაბავდება-ა იგივეა, რაც
მოლბება. ეგ ღვინო თუ არ
გადაიღე, მოლაბავდება (ტყვ.).
მოლაბავდება: მოლაბავება წნი-
ლისაც შეიძლება (ქორ.). **მო-**

ლაბავდება: თუ ღვინო გა-
დაბრუნდა, ისა წებოსეფე არი,
ზეთივითა, მოლაბავებულია (კა-
რალ.).

მოლაგდება-ა მოიკრიფება,
დაბინავდება (მოსავალი). მოსა-
ვალი რო მოლაგდება, მემრე და-
ვისვენებ-მეთქი, მაგრამ მე საქმე
არ მელევა (ტყვ.). მოლაგდა ჩე-
ნი ვენახი (ძეგ.).

მოლბება-ა ლორწოს გაიკე-
თებს (მწნილი, ყველი, ღვინო).
სქელი რო არი, მოლბა ღვინოთ,
იტყვიან. ისე კიდე მწნილი, მა-
რილი რო დააკლდება, მოლბება
(სად.). **მოლბება**: ღვინო რო
გაფუჭდება, რო ჩამოასხამ, რო-
გორც თაფლი აიძაფება, ეგრე
აიძაფება ისიცა, იტყვიან, ღვინო
მომილბაო (ქორ.). **მოლბობა**:
კიტრის წნილმა რო მოლბობა
იცის, ეგრე არაფერმაც არ იცის,
თუ მარილი მეტი არა აქს, ხელათ
ჩამთხოვდება (ტყვ.). ქვევრი
რო კარქათ არ არი გარეცხილი,
იძანაც იცის ღვინის მოლბობა,
ნახდად რო გააქს დიდხანსა, იძა-
ნაც იცის (კარ.); აგრეთვე ქორ.,
ზ. ხანდ.

მოლვის ძვად იძვა გა-
კერპდა, გაჯიუტდა. რა არ უთხა-
რი, რას არ შავპირდი, იქცა მო-
ლვის ქვათა და არ ქნა, არ ქნა!
(ძეგ.). **მოლვის ძვად ნაქ-**
ციპი: ბაღლი რუა და ათი რო
უთხრა, ერთ ვერ გააგონეფ, იტყ-
ვი, რო მოლევია ქვად ნაქცივიაო
(წილკ.).

მოლშეშიანდებ-ა მოსუქდებ-
ბა (შდრ. ლეში). მოლშეშიანდაო,
საქონელზე იტყვიან ხომე, როცა
სისუქნე შეეტყობა და ხორც
გაიკეთოფს, გაიზდება (წილკ.).
რაც ბოზალყუ დაუწყო ჭამა,
ცოტა მოლშეშიანდა ჩვენი ღორი
(წილკ.).

მოლინჭყავს-ს აატალახებს
(შდრ. ლინჭყი). რო წამოწვიმავს
და ზედაპირს დაასველებს, ლინჭყს
დააყენებს, მოლინჭყავს (კავთ.).
მოლინჭყაბა: პატარა წამო-
წვიმა, მოლინჭყა გზა (ძეგ.).
მოლინჭყული: როცა ძალიან
თხელი ტალახია, ძალიან წვი-
რიანი, მოლინჭყულია (ძეგ.).
მოლინჭყული გზაა, კალოშები
ჩაიცვი (კავთ.).

მოლიშხამს-ს დანამავს, და-
ასველებს (წვიმა, ნამი). მოლიშ-
ხავს ამაღამა და ვეღარ გაივლი
დილითა ბალახშია (ქვ. ჭ.).
მოლიშხული: ნამს რო გააგდებს,
იტყვიან, მოლიშხულიაო (ქვ. ჭ.).

მოლოქოშაგებულ-ი მო-
ღუნებული, მოშვებული (შდრ.
ლოქოშა, მნიშვ. 2). მოლოქო-
შაგებულია, მთელი ღღე ისე გღია!
(ძეგ.).

მოლღე, მოლღო შედარე-
ბით თხელი (ნათესი, კერძი, სა-
ცერი...); ღუნე. საცა მოლღე იყო,
იქ იმისთანა სიშინდი მოვიდა, რო
სუ ხალარი აყრია (კარალ.). კერ-
ძი გავაკეთე, მაგრამ მოლღე მა-
მივიდა (ზერ.). ე პური ფქვილი
ცოტა მოლღო საცერში უნდა გა-

იცრას, სხვილათ არის დაფქული
(გარეჯ.); აგრეთვე ზ. ხანდ., ოძ.,
ძეგ.

მომარცვლავს-ს მარცვალ-
მარცვალ, სათითაოდ მოკრეფს
(როდესაც ცოტა ასხია). ალუმბა-
ლი ზედვე მომარცვლე, კუნწები
არ მიაყოლო (ტყვე). ერთი ვედრა
ლობით ძლივსლა მოვმარცვლე
(კარალ.); აგრეთვე კარ.

მომნებილ-ი, **მომნეულ-**ი
ნაჭუჭგაუმაგრებელი (კვერცხი).
მომნებილი კვერცხი რბილია,
ღუნე. ისე შეიძლება იჭამოს მომ-
ნებილი კვერცხი, მაგრამ წიწილა
არ გამოიჩეკება (ზ. ხანდ.). აით-
რია თემო და იმწუთსავე გააგლო
მომნეული კვერცხი (კავთ.).

მომტპირღებ-ა კარგად გა-
ილენება. ემენდა! ხელათ მომ-
ტპირღა თუ არა! (ღის.).

მონაბრებულ-ი მონაბრებუ-
ლი, მონდობილი. ის ტრაქტო-
რისტები იყვნენ ჩემთან მონაბრე-
ბულები, კერძ უხარშამდი (ღის.).
ჩემზეა მონაბრებული ეს ამოლო-
ნა სიშინდი გასარჩევათა, მე რა
ვექნა მარტოკინამა? (კარ.).

მონაგველ-ი რაც მოგავეს
და ისე მოაგროვეს (პური, სიშინ-
დი...), მინარევებიანი. ან პური
რო დაიპნევა, ან სიშინდი რო
დაიპნევა, ანა, მოგვიან და ის არი
მონაგველი მარცვალი; მტვერი,
ქვიშა, ქვა მიერევა, ხარჯიანია
(ბროწლ.). მონაგველი სიშინდი
ვაკეთე, კლავებიდა მტკიოდა
(ზერ.).

მონა გულისა გულჩვილი, გულკეთილი. მაგითანა მონა გულის ადამიანი არ მინახამ, ტანიდან ხალათ გაიხდია და სხვაში მიაცემს (წილკ.). მონა გულისაა და ყველა მაგას ეკიდება (ძეგ.).

მონაქურა მონაწილე. ეგვნი სო ჩემი მონაქურეები არიან, როცა მე ვრწყამ, მაშინ მოუნდებათ მაგათაცა მორწყვია (ტყვ.). შენა რა, რა უნდა გაჭამო, ჩემი მონაქურე სო არა ხარ?! (ტყვ.).

მონაშლავ-ს იხ. მონაშაშ-ლი ი ა ნ ე ბ ს.

მონდღრეულ-ი მოშვებული, მოდუნებული (ადამიანი). მონდღრეულს ვეტყვი, მოშვებული როა, ზარმაცი (ძეგ.). მონდღრეული რო წეხარ, ადუქი, ან ძროხას მიხედ, ან ღორსა! (ტყვ.); აგრეთვე კარ.

მონიაზე მონატრული. თუ ვინდათ, სუ ნურაფერს მაძეგებთ, მე მაგის მონიაზე არა ვარ! (ბიწმ.). უბედური, სუ იმი მონიაზე იყო, ერთი შვილიშვილ შავედწროვო, და კი არ ღადაცალდა (წილკ.).

მონიშენ ნიშნის მომგები.

ეხლა მონიშენსავით გამამივიდა, მაგრამ თავიდან რო ჩემთვინ დაგეჯერებინა, ვერე არ დაგემართებოდა (ტყვ.). ცუდი არაფერი გააკეთო, მონიშენ არ გაახარო! (კარ.); აგრეთვე თამ., ძეგ.

მოოთხავ-ს 1. გაჭენდება (ცხენი). მოოთხა, ისე მოოთხა, რო სულ მიფრინაედა (ტყვ.); აგრეთვე კარალ. 2. სწრაფად გაიქ-

ცევა (ადამიანი). აბა, ეხლა მოოთხე, ჩემო თავო, თორე შეველე-ები დაგიჭერენ-მეთქი (ტყვ.). ვე, მოფრინდა და უნდა დაგენახა, როვორ მოოთხა (კარ.); აგრეთვე ძეგ.

მოპაპყავ-ს ცოტას მოთოვს (შღრ. პაპყი). მეჯავრება, რო მო-აპაპყავს ცოტასა, თუ მოვა, იმდენი უნდა მოვიდებ, რო ან მიწამ გაიგოა, ან პააერმა (იგ.). მოთოვა კი არა, მოპაპყა, სად იყო თოვ-ლი? (ძეგ.).

მოპარკავ-ს ლობიოს პარკებს მოკრეფს; მოარჩევს. სარის ლობიოს მოპარკამენ, მინდურისას მოგლეჯამენ (კარალ.). ლობიო რო სულ არ არის გამხმარი, ჯერ ხმელ პარკებს მოეპარკავთ (ძეგ.). **მოიპარკმბა**: ერთი ველრა ძლიესდა მოიპარკა (ქვეში). **მოპარკმბა**: ლობიოს რო მოვგლეჯამთ უძიროთა, მარტო პარკსა, მოპარკვა იმას აქვია (ლამ.). **მოპარკშლი**: მოპარკული მიდგია ლობიო და ველარ დაწურჩე (კარ.); აგრეთვე კარალ., ტყვ., ქვეში.

მოპირქუშდება-ა მოვა (ამბობენ. უპატივეცემლოდ). აქ არ მოპირქუშდება, სად ჯანაბაში წახვალ? (ტყვ.). როდის მოპირქუშდება და როდის მოეთრევა? (ძეგ.); აგრეთვე კარ., ობ.

მოპაპვდება-ა პკე გაუჩნდება (ღვინოს, მურაბას...). ქვეერი ნაკრული ღამრჩა და ისეთია ჩემი ღვინო, სუ მოპაპვდა (მერ.). ეტ-

ყოფა, მარილნაკლები მომივიდა, წნილი მოპკევებულია (ბეგ.). მოკპკევიბა: წნილმა იცის მოპკევებაი, მაგრამ უნდა მოხადო სუფთათა (ტყვ.). მოკპკევიბული: მაგი მოპკევებული ღვინი ხამი კი არა ვარ, ჩემი ხაკმაო ღვინოცა მაქ სახში და პურიცა! (მერ.); მოპკევებული ღვინო ბოთლებში უნა ჩაისხას, რო კეე ველში მეცოს (მერ.); აგრეთვე კარ.

მოქექევა-ს ზერელედ, ნაჩქარეად გაღეწავს (პურელს). როცა ძან ცოტაა ძნა და არც გასაღეწათა ღირს, მაგრამა გასაბეგვათაც ბევრია: ძნელია იმი გაბეგვა ზელითა და ისევ ისე ჩააშლიან ზომე კალოზედა და კარქა კი არ გააღეწამენ, ეგე მააბურღოებენ კია, რო მარცვალი გააეცივდეა, მოეყეჟოთო, ამაა ვეტყვიო (წილკ.). მთიულეებმა იციან, მოიტანენ ყანასა, ძნასა, გაშლიან და ფეხით ატარებენ ზედა საქონელსა და ისე მოაფეჟამენ (იგ.). მოქექევა: მაიყეჟება, მეტი არ უნდა, ფშერიაა (კავთ.). მოქექევა: რო მოვიტანთ ყანასა და ცოტათი გაულეწამთ, ისე არი, რო ზოგი მარცვალი შიგ არი ისევა შარჩენილი, იმას ეტყვიან მოყეჟვასა (იგ.). მოქექევილი: აედარი რო მოდის, დავასწრებთ, მოეყეჟავთ და მერე რო გამოიღარებს, ახლა გაულეწავთ, რომა პური გააღეკს მოყევილსა და არ გაუატანთ (ლამ.).

მორევაზე რამდენსაც მოერევა. რასაც მოერევა და წაიღებს, ის არი მორევაზე წაღება (ქე. ჭ.). ბაკონას რაღა ღონე აქ, მორევაზე მააქ ზომე ფიჩხი და ერთი გახურებაც არ გამოდის (კავთ.).

მორთულა ჩიტი ერთგვარი. მორთულა პატარა ჩიტია, ბელურასხელა, აფერადებულია (ქემ.).

მოსაბლა-ს საბლით, თოკით შეკრავს. კარადა მოსაბლა გოზირამა და ისე ჩაღვა მანქანაშია (მერ.). მოვსაბლე ლამაათა ჩენი დიდი ძტოლი და ისე გადაუტანე მარტოკინამა (მერ.). ჩამოსხნა ესტატემა კარები ოთხივ კუთხივ, მოსაბლა და მიაქ (მერ.). მოსაბლული: უნცროსმა ძმამა ე მოსაბლული კარები ასკილის ძირას დააგლო (მერ.).

მოსადევა-ი მოღემა, შთამოძველობა. ღმერთმა ამოწყვიტოა მაგი მოსადევარი, რო ნასახლარებიც აღარ დარჩეა, ჩემი ესე გაუბედურებითვინა! (წილკ.). როგორც დიდღეაჩემმა იცოდა ზომე იობის მატლისა და მოჰყეებოდა ზომე და იმ წავიდა და მაინც დაუტოვა თავი მოსადევარსა ი ამბავი (ოდ.). მე დაუშავე, მე დამწყევლოა, ჩემ მოსადევართან რაღა ესაქმება (წილკ.).

მოსადილდე-ა დილით ჭამის (სადილის) დრო მოვა. რო მკიდნენ, რო მოსადილდებოდა, სადილი უნდა მოეტანათ მუშებისთვისა (დის.); აგრეთვე ბეგ.

მოსადილე მუშისთვის სა-
დილის მიმტანი (მინდორში). მო-
სადილე არის სადილის მიმტანი
(ძეგ.). წინათ მუშა რო მინდორ-
ში იყო, სადილი მიგვექონდა ხო-
მე, ხურჯინ ავიკიდებდით ან კა-
ლათასა. მე ვიყავი მოსადილე
(ბრ.); აგრეთვე დ. თონ.

მოსანგულულ-ი იგივეა, რაც
მოლანგული (იხ. მოილან-
გავს). მოსანგულულები ვართ ამათ-
განა (ერედ.).

მოსაცენცი-ი მოსაკრეფი (შერ-
ჩენილი ხილი...), მოსაცენცი ის
არი, რო მოკრეფამ და რამე რო
დარჩება აქა-იქ (ატ.). მოსა-
ცენცი მაქ ალუბალი (ატ.).

მოსასკვპი-ი თავშალი. ხილა-
ბანდი შიგნიდან აკრამთ, გარედა-
ნა — თავშალი, მოსახვევი (ხოვ.).

მოსასხრება საშუალება,
შესაძლებლობა. რა იოსხულები
დავხდით, კაპიკის მოსასხრება
არსიდან არა . გვაქვს (რუისი);
აგრეთვე კარალ.

მოსინსლავ-ს, **მოსინსი**-ს
მოკრეფს უკანასკნელ მოსხმას
(ლობიოს...); ერთიანად, პირწმინ-
დად მოკრეფს. როცა ლობიო
მოკრეფამთ უკანასკნელათ, იმი
შეტ რო აღარ მოისხამს, ვი-
ტყვით, მოვისინსლეო (ახალშ.).
ლობიო ესხა ცოტაი და ის მოვ-
სინსე (ტყვ.); აგრეთვე კარ.

მოსისხავ-ს დასერის, და-
აბინძურებს (ფრინველი, საქონე-
ლი, ამბობენ ბავშვებც). გარეკვ
ბატები, თორე მოსისხამენ ეზო-

სა! (ატ.). შე შეჩვენებულო, რასა
გავს ევა, რას მოვისისხია აქაუ-
რობაი? (კავთ.). **მოსისხება**:
შემოდგომით თათარას რო აკეთე-
ბენ, ჩურჩხელებს წიტები რო
სცივია, ფეხით რო გადი-გამოდის,
მაშინაც იტყვიან, მოისისხაო
(კარ.). **მოსისხული**: ამ გასა-
წყვეტი ქათმებისაგან ყველაფერი
მოსისხულია (ტყვ.).

მოსტორიკა ეტყვიან ტანად,
ჯანსად აღამიანს ავლებით. დიდი
აღამიანი რო იქნებოდა, იმას შეა-
ხედრებდენ სიტყვასა — შე მოს-
ტორიკაო (სად.). შენ კიდე რამე
გეთქმის, შე მოსტორიკა, შენა!?
(სად.).

მოსუსხავ-ს მოხრაკავს, მო-
შუშავს (ხახვს...). კარგა მოსუს-
ხე ხახვი, რო მოუსუსხავი არა
ჩანდეს ლობიოში (ტყვ.). **მოშ-
სუსხავს**: ხახვსდა მოუსუსხავ
და მზათ არი, ამოხელილია უკვე
(კარ.).

მოსსკვპავ-ს გააცლის თესლს
მომუჭული ხელის ცასმით. ეს
ამოსულა, ბალახები, თესლს მოვ-
სსკვპამ ხელითა (ქემ.).

მოტლანსი-ს აატალახებს.
ეზოს მოსტლანის (ქვ. ჭ.).

მოტლინსი-ს სახელდახე-
ლოდ, დაუდევრად მოზელს ცომს.
მოტლინის ცომსა და მიაკრავს
თონეზე (მერ.). ტალახივით რო
მოტლინსე ის ცომი, ქალები გა-
მოცხეება? (ტყვ.). **მოტლინსი**-
ლი: ცომი რო მოტლინსილია,

არ იცი, რო პურიც ხეირიანი არ გამოვა? (მერ.).

მოტორავ-ს მთლიანად შეჭამს, გადაჭამს. გენაცვათ, ქა, ქორწილში თავის წინ ზო მოტორა ყველაფერი და ახლა სხვაგან გადაიწვდა (კავთ.). ქინძიანიო და კაა მოტორა ჯამი! (ქემ.); აგრეთვე ძეგ.

მოტუზავ-ს მოკურცხლავს. ისეთისა მოტუზა, რო უკან აღარ მოიხედა (ატ.).

მოტუსავ-ს 1. დააზრობს, მოწვავს (ყინვა). წრეულ ხილის ნასასი არ გვექნება, ყინვები დაიჭირა და ყვავილშივე მოტუსა (ძეგ.). **მოტუსული:** აგერ, მამარაფის თუთა არ არი მოტუსული? (ძეგ.). 2. მოხალავს. ხორბალს, ოღოში რო გაკეთდება, ზოვტუსავდით, ოღოშ ვეძახდით იმას (ტანძ.); აგრეთვე ლამ.

მოზბარბარავ-ს მოეფერება, მოესიყვარულება. დღეს ნატუამა და ელიჩკამ ნახეს, იგრე მოუგარგარეს, იგრე მოუგარგარეს! (ბიწმ.). **მოზბარბარავ:** ზო კაცია, მაგრამა მიენ კარქა იცის ჩემა შეილმა ბავშვების მოგარგარებაი (ბროწლ.).

მოუდილავავ-ს იხ. მოადილავებს.

მოუთაურავ-ს თავს მოუქცევს, შემოაბრუნებს (დაცურებულ ცივას, მარხილს... გასაჩერებლად). ცივა რო წამოვიდა თავქვეში ზუზუნითა, რო არ მომეთაურებინა, სადმე გადამაგდებდა

(კავთ.). შოთა დაუჯდა თავზე, მე უნდა მოუთაუროო, ვერ მააბრუნა და პირდაპირ ვენახში გადავცივდით (ძეგ.). **მოთაურავ:** როცა უკვე ცოტა დაბლა ჩამოვა მარხილი, ვინცა ზის ზედა, ერთ მხარეს ფეხეფს მოუსეფს და მარხილი მეორე მხარეს მიბრუნდება და განერდება. ეგრე მობრუნებას მოთაურებას ეძახიან (კავთ.).

მოუთითლიბაზავ-ს მოეფარისეკლება, მოეპირფერება. მოუთითლიბაზა, მოუწლიქინა ენაი, მიეპირფერა (ატ.). მოვა გურამი, მოუთითლიბაზეფს და გათავდა! (კარალ.).

მოუთილისეკავ-ს ტკბილად დაუწყებს ლაპარაკს, მოეფერება, დაუყვავებს. გაბრაზებული რო ხარ, ის მოგითილისეფს, ტკბილად დაგიწყეფს ლაპარაკსა (ატ.). **მოუკალრავ-ს** სასწრაფოდ მოათაეებს (საქმეს). ჩქარა რო გააკეთეფს საქმესა, იმაზე იტყვიან, რა ჩქარა მოუკალრავო (ატ.).

მოულიკლიკავ-ს ამბავს, ენას მოუტანს. ამან მოგილიკლიკა, არა? (კარალ.). **მოლიკლიკავ:** მაგის მოლიკლიკება რათ მინდოდა, მე ვერ გავიგებდი? (ტყვ.).

მოუჟინეღალავ-ს მოუგრეხს (წნელს — თავს). მოუჟინეღალავდენ თავსა, მოუგრეხამდენ წიფლის წნელ, თხმელისა (ერედ.).

მოუსადილავ-ს დილით აღრე, მოწველამდე მოამძოვებს

(ძროხებს). ძროხები მოუსადილე და ეხლა უნდა მოვწველო (ძეგ.).

მოუსარიკლდებ-ა მოდუნდება, მოეშვება; მოსწყდება. მოუსარიკლდა ის არი, რო აღარ შეუძლია, დაიღლება, ღონე გამოელევა (ბაშ.). რო მიდიხარ, სიტყვაზე, და ფეხები დაგიდგა, ვეღარ მიდიხარ, მოგისარიკლდაო ფეხებიო? (მონ.).

მოუსკაურებ-ს სწრაფად მოივლის; სახელდახელოდ გააკეთებს რასმე. ჯერ წასულიც არა ჰგონიათ და ის უკვე მოვა, იმას ეტყვიან, რა ჩქარა მოუსკაურეო (კავთ.). რა ჩქარა მოუსკაურე, მითომ ვერე მალე იყავი? (კავთ.). **მოსკაურება:** მოსკაურებას იმაზეც იტყვიან, როცა ხელათ გააკეთოფს რამესა (კავთ.).

მოუსმუტნი-ს დაუსვრის, დაუჭმუჭნის (ტანსაცმელს). რათ ჩააცვი ეგა, მოგისმუტნის და ისე მოგიტანს, გაგიოხრებს სულა (საგურ.); აგრეთვე იკ.

მოუსურავებ-ს იგივეა, რაც გადაუსურავებს (მნიშვ.). ზორბალ რო ვაკეთებთ, უნდა მოუსურავო, ვიი-ვაგლახი მოსცილდეს, სუფთა ზორბალი დარჩეს (ტანძ.).

მოუშცეპ-ს წრიულად შეარხევს, მოიქნევს ცხრილს (ზორბლის გასაწმენდად). უნდა მოუქციო ცხრილსა, რაც ნაგავია, თავზე მოიხდის (ძეგ.). ერთი ჩანახი ჰური გიყრია, იმისთვინ ვერ მოგიქცევია ცხრილი, შენგან რა-

მე გამოვა? (ტყვ.). **მოძცეპა:** ცხრილის მოქცევა განა ყველამ იცის! ცხრილი ისე უნდა მოაჩანჩხარო, რო, რაც ნაკაზია, ზეიდან მოიგდოს (ტყვ.); აგრეთვე კარ., ქიწნ., ზოვ.

მოუღილაპ-ს მოუმრგვალებს (ხეს — თავს). ხე უნდა მოუბა, ნაცხვირი არა აქ, თავი უნდა მოუღილო (ზ. ხანდ.). **მოღილული:** მოღილული უღელიც არი, შეიძლება ნაცვეთი იყოს ხმაურებითა და მოღილული იქნება (ზ. ხანდ.).

მოუყენებელ-ი შეუგუებელი, უარშიო. მოუყენებელი ადამიანი ვერავის ვერ იხდენს, არავისთან კარქა არ არი (ომ.). უარშიო რო არი ადამიანი, ვერავის შეეგუება, მოუყენებელი ის არი (წვ.); აგრეთვე არად.

მოუყივლებ-ს მოუხმობს (ქათმებს). ქათმებს დაუჯიავე, მოუყივლე (ჩუმათ.).

მოუყინება-ს აუსუყებს, მოუსუყებს (გულს). ასე მგონია, თავი დღეში ერბოკვერცხ აღარ მოვიწომ-მეთქი, ისე მომიყინჩა გული (მეჯვრ.). **მოყინება:** სუქან საჭმელს რო შესჭამ, იტყვი, გული მომეყინჩაო (ატ.). **მოყინებაული:** ნეტა ეგენი რაღა უნახავებივით არიან, მოყინებული აქთ გული ყველაფრითა (ერცაწმ.).

მოუშაბათებ-ს ნაუცბათევად, ზერელედ გააკეთებს. რო მოუშაფათე მა კაბასა, ხო ხელამ,

ეხლა დასარღვევი გაგიხდა (მე-ჯვრ.). ჯერ კი გულიანათ დაიწყეფს ზომე საქმესა, მაგრამ ბოლოს მოუშაფათებს ზომე (მერ.); აგრეთვე კავთ.

მოუჩანჩხარებ-ს დაუტატანებს, შეუტევეს; ძალას დაატანს. ოცი თუმანიდა შემართა და ისე მომიჩანჩხარეს, გეგონება გამქცევი ვიყვე (ტყე.). გოგოს მშობლებმა მოუჩანჩხარეს და რაღას იზამდა, ადგა და შეირთო (კარალ.).

მოუჩარევე-ს სახელდახელოდ, ზერელედ განაგრძობს (საქმეს) გუშინ მე მოუჩარევე ჩემ კაბასა და ისეც გამოვიდა მშვენიერი! (ბროწლ.). ნუ მოუჩარევეთ, მოსაკრეფს ნუ სტოვებთ! (ტყე.); აგრეთვე კარალ.

მოუცად-ი, **მოუცადე** ხეხილი, რომელიც ყოველ წელიწადს ისხამს, მეწლე არ არის. მოუცადი ჭანჭურები მიდგას, არც ერთ წელიწად არ მოცდება, ეაშლები კი მეწლეურები არი (ბროწლ.). აქ ისეთი მსხალი იდგა, მოუცადე იყო, სუ თაფლივით დნებოდა (დის.); აგრეთვე ქვ. ჭ. ძეგ.

მოუჭრი-ს კუჭის აშლილობას შეუწყვეტს. რაწამ ი წამალი დავაღვინე, იმ სააჩი მოუჭრა, აღარც ტკივილი, არცა (კავთ.). **მოსატრეპილი:** კუტიბალახი — დაბალი და თეთრი ყვავილი აქ, მოსატრეპელი წამალია (ქვ. ჭ.).

მოუსალავ-ს ამოუშრობს, ამოუხახავს (ყელს...). ნედლმა კა-

კალმა გული მოუხალა ბავშვსა და გულზე უჭერს (ზერ.). **მოუნალემა:** რო გაცივდები, მოგეხალება გულიცა და ყელიცა (კარალ.). ხრაკიანი არაყი დავლიე და გული მომეხალა (ტყე.). **მოუნალელი:** ზოგსა ბევრი სუქნის ჭამისაგანა გული აქ მოხალელი (ზერ.).

მოუხურდებ-ა წაეჩხუბება. ჩემ დედამთილს თუ მოუხურდები, მაგათი გულითვინა!? (იკ.).

მოუჯღლარდავ-ს სახელდახელოდ, ცუდად შეუკერავს (მოუქსოვს...). მოუჯღლარდო კია და აღარ დავეძეფე, კარქა იქნება თუ ფინთათა (წილკ.). **მოუჯღლარდული:** მაიშროო კია და როგორც გინდა, იყვე მოუჯღლარდული (წილკ.).

მოუფათლახებულ-ი გაბინძურებული, გაჭუჭყიანებული (შდრ. ფათლახი). ნეტა: რასა გამდნენ, მოფათლახებულები იდგნენ სახშია! (ზერ.).

მოუფელავ-ს ბოლომდე, მთლიანად გააღებს (კარს, სარკმელს). რას გაივლი ზომე და მოფელავ მაგ კარეფსა? (ხაშ.). შენ სახსა კარები არა აქ, რო მოფელავ და წახვალ!? (ჩუმათ.). **მოუფელი:** რო მოვედი სახში, კარებები მოფელილი დამხვდა (ხაშ.). ტუფლი რო მამქარეს, სუ მოფელილი იყო ოთხივე კარები (ჩუმათ.).

მოუფლახულ-ი გაგანიერებული, გადიდებული (ფეხსაცმელი).

შეიძლება ჩუბტებმა პირველათ
ქაან მოუჭიროს, მაგრამა მერე
წვიმაში, ან ბევრჯელ რო ჩაი-
ცვამს, ისე ქაან გადიდება, რო
გაეხდება. ეგრე როცა არი, მოფ-
ლახული ჰქვიან (კავთ.). ისე მო-
ფლახული მაქ ეს ფეხსაცმელები,
რო სუ მეხდება (კავთ.).

მოფლუშავ-ს 1. იგივეა, რაც
ამოფლუშავს. მოუფლუშია
კაბი საყელი იმხიდილოთა (ტყვ.).
2. გააგანიერებს (ფეხსაცმელებს).
ფეხსაცმელები მოუფლუშია და
დაუყრია (კარალ.). **მოფლუში-**
ლი: ამხელა მოფლუშილი ტუფ-
ლები რო მიყიდე, დგმურები და-
ვიყენო შიგა? (ტყვ.). 3. დიდად
დაალებს (პირს). მოუფლუშია პი-
რი და ერთავათ იცინის (კარალ.).
მოფლუშილი: რამდენა მოფ-
ლუშილი პირი აქ! (ლამ.).

მოფლიტავ-ს მოგლეჯს, მო-
არღვევს, მონგრევს (ნაპირებს—
მდინარე). წრეულ რო მეჯუდა მო-
დიდა, ისეთი მოვარდა, რო ნაპი-
რები ხო მოფლიტა და მოფლიტა,
ხიდიც მანგრია ცალი ზრიდანა
(მეჯვრ.).

მოფოთლავ-ს დარჩენილ,
შერჩენილ ფოთლებს მოკრეფს.
როცა გამოელევათ, რაც დარჩენი-
ლი ფოთლებია, იმასა კრეფამენ,
მოფოთლამენ (კავთ.). **მოფოთ-**
ლა: ჯერა ზარბობდენ, სხვადასხვა
ფურცლებზე დარბოდენ და ეხლა
კი მოფოთლა დაიწყეს (კავთ.).

მოფონდება-ა მოეშვება. ქან-
ჩი დაუჭირე, თორე არ იზამს, მო-

ფონდება თოკი და გზაში დაგეშ-
ლება (წილკ.).

მოფოქოლდება-ა შემსუბუქ-
დება, შეცოტავდება (საქმე...-
ცოტა რო მოფოქოლდება საქმე
კოლექტიაში, მაშინ თუ წამუალ
ქალაქსა (წილკ.). ცოტა მოფო-
ქოლდეა ხალხი, რა გენქარება
შენცა, რო იმოტველა ხალხში არ
შაიჭედო (წილკ.). **მოფოქო-**
ლბუღი: იმოღველა ხალხი
როა, რო სუ დუნდგო წევს, მემრე
კი ცოტა-ცოტა შაცოტავდება, იტ-
ყვიან, მოფოქოლებულიაო ხალხი
(წილკ.).

მოფურტან-ს 1. მოშლის,
გააფუჭებს. ვთქვათ, ადამიანს რა-
მე მაშინა ჰქონდა, ის სუ დაშალა
და ველარ ააწყო, იმაზე. იტყვიან,
მოფურტანაო (კავთ.). კი არ გა-
აკეთა, უფრო მოფურტანა (მეგ.).
2. **მოიფურტანება** მოეშვება,
მოდუნდება. რას მოფურტანულხარ,
ადე და გააკეთე საქმე! (მეგ.).
მოფურტანული: ისე ვარ მო-
ფურტანული უშილობისაგანა, რო
ლაპარაკიც აღარ მინდა (კავთ.);
აგრეთვე ზ. ხანდ.

მოფუცავ-ს, მოფუცავ-ს
1. იგივეა, რაც გამოფუც-
ქავს. რა იყო, გოგო, რიგიანად
დაგეგავა, რო მოფუცე! (მეგ.).
მოფუცქავს და მიანებებს თავსა,
ვითომ ეგ არი სახლი დალაგებია!
(კარ.). **მოიფუცავს:** ი ცხვირ-
წინ კი მაიფუცამს ცოტასა და
კუშეტიქი ქვეშ თუ ყელამდეა ნაგა-
ვი, იმაა არ უყურეფს (წილკ.).

მოფუცვა: კარქა რუ არ დაგვი ძირიძირობამდინა, მოფუცვამ ვე-ტყვით ამითანა დაგვასა (წილკ.).
მოფუცქული: დაგვილი კი არა, მოფუცქულია სახლი (ზ. ხანდ.).
2. მოიფუცავს, მოიფუც-
ძავს ზერელედ მოიბანს, მოი-წკუმპლავს (პირს, თავს). პირი მოიფუცქა, ორ მუჭს შეისხამს, ვითომ დაიბანა! (ძეგ.). დაიბანე, გონი, შენმა მზემა! პატარა მოი-ფუცე (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ერ-თაწმ.

მოქანდაკ-ს მოხრის, მოლუ-ნავს. ჭიდაობის დროს მაყურებ-ლები შესძახებენ თავის ფალა-ვანს, მოქანდე, შენი გულისა! (კავთ.). **მოიქანდებ:** დღეს მთელი დღე ამის დაკერებას მო-უნდი და მოვიქანდე (კავთ.). **მო-**
ქანდული: ხელში მოქანდული ჯოხი ეჭირა და გაჯავრებული გარბოდა (სამთ.).

მოქანჩავ-ს იგივეა, რაც და-ქანჩავს. რო გვინდა მაგრა მოუჭიროთ, მოქანჩამთ (ქვ. ჭ.). **მოიქანჩება:** მოქანჩავს ის არი, რომ მოუჭერს და მოიქანჩება (ატ.). **მოქანჩული:** გადააბან-დუშაო, ლურსმანივით გაუყრიან ნალოსა, მოქანჩული როა წნელი-თა (ატ.).

მოქანცავ-ს 1. მოიყვანს, მო-ზიდავს (ბევრს). იმოტველა შე-შა მოქენცა ჩვენმა კაცმა, რო წრეულ კი არა, კულავაც გვეყო-ფა (წილკ.). შიშით ვერ გამამიხ-ღია არაყი, მოქენცამს ქვეყნი

ხალხსა ჩვენი კაცი და არა ფიქ-რობს, რო არაყთან სხვა რამეც უნდა (წილკ.). **მოქენცვა:** მო-ქენცვა ბევრი მოტანასა, ბევრი შაგრუებასა აქვიან (წილკ.). 2. მოკრეფს (შერჩენილ ხილს, ბოს-ტნეულს). რო აღარაფერი ასხია და მაინც ცოტას რასმე შოაგრუ-ებენ, მოქენცეთო, იტყვიან (მე-ჯვრ.). **მოქენცვა:** მოქენცვა — მოკრეფა არი, მოგროვება ბაღში ცოტა რამისაი (მეჯვრ.).

მოქვისფხვლმ-ა მოვა (იტ-ყვიან უპატიეცემლოდ). მოდი, მოქვისფხვდი, სად ჯანდაბაში ხარ! (ოდ.); აგრეთვე კარალ., ქვ. ჭ.

მოქსოვილ-ი მოხერხებული, მარჯვე, ყველაფერში გაწაფული (კაცი). ისეთი მოქსოვილი კაცია ბოღლოი, რო მაგათან ვერაფერს გახდებიან (კოდ.). ისეთი მოქსო-ვილია, რომ ვერავინ ვერ აჯო-ბებს მაგას ლაპარაკშია (ქვ. ჭ.); აგრეთვე ქემ. **მოქსოვილი** ენა აქვს პირფერული, მლიქენელუ-რი ლაპარაკი იცის. იმისთანა მო-ქსოვილი ენა რო მქონდეს მეცა, ყველგან განს გავიტანდი (კა-რალ.). ზოგსა ისეთი მოქსოვილი ენა აქ, რო რას არ გააკეთებს ცარიელი ენითა (ზ. ხანდ.); აგ-რეთვე ბრ., ტყვ., ძეგ.

მოქუსლმ-ა ერთბაშად მო-ვა, მოაწყდება. რამ მოქუსლით, თქვე გასამუსრავნო, განა კამფე-ტებ ვარიგებ აქა! (წილკ.). გამა-ართვი, თუ ჭკუა გაქ, თორე ხალ-ხი რო გაიგეფს, მოქუსლებიან

ერთბაშათა და ახლოსაც ვეღარ მუუდგები მაშინა (წილკ.).

მოდლაპ-ს აუვა, მოერევა. გურული ლობიო იმდენი მიდგია, რო ვერ მოვალავ (ვარ.).

მოდლანდებ-ა კვერცხის სადებად მოიქცევა (ქათამი). ჩემი დედალი უკვე მოიმსო და მოლდანდა საკვერცხეთა (ბროწლ.).

მოდოჭავ-ს 1. მოაგლეჯს, მოძოვს ბალახეულის ზედა ნაწილს. ფესვიანათ არ ამოიღეფ, ისე მოდოჭამ, ზემოდან წააგლეჯამ (სად.). საქონელი გაივლის და მოდოჭავს ბალახსა (სად.).
მოდოჭვა: რათ გიყვარს წიწმატის ეგრე მოდოჭვაი? (ტყვ.).
მოდოჭილი: ჭია რო მოაჭრის ხახვსა ან ჰამიდორსა, მოჭამს, მოდოჭილი ეგ არი (ქვ. ჭ.).
2. **მოდოჭილი** გადამხმარი (მიწა). რაცახანია ავღარი არა ყოფილა, მოდოჭილია დედამიწა, თუ არ გაავდარდა, სუ მშიერი დარჩება ქვეყანა (ქვ. ჭ.).

მოდრეპ-ს მოაბრუნებს, შემოაბრუნებს, (ურემს...). ჩემკე მოდრიეკ ცოტა, რო ზერხათ იყვეა გადმოსადებათა (წილკ.).

მოდრეუბულ-ი შემჭიდროებული, შევიწროებული; ვიწრო, შეხუთული. მოდრეუბული არიან, ნეტა ესე ვიწროთ როგორა ცხოვრობენ? (იგ.). მოდრეუბულ ბოსელში რო ცხოვრობდით, აღარ გახსომს? (ტყვ.).

მოყელთდებ-ა 1. დაკმაყოფილდება (საჭმლით). შეიძლება

ცოტა ჭამოს, მაგრა ძაან სუქანი და ჩქარა მოყელთდეს (კათ.). 2. გაივსება (დარღით, ბოღმით). აღარ შემიძლიან, მოყველთდი ამდენი დარღითა და ბოღმითა (კათ.).

მოყელულ-ი ყელამდე სავსე. რო გაივსება რამეი, მიე სავსე რო არ არი, მაგრა კრიჭაშია მიმდგარი გავსებასე, ის არი მოყელული (ჩუმათ.). ჭურჭელში რო გისხია რამეი, გინდა გიყრია, ბოლომდე რო არ არი სავსეი, მოყელულია (ხაშ.).

მოყვიჟირდებ-ა მოიზრდება ან მოსუქდება; ფერზე მოვა. ავათ რო იყოს და მოიკეთოს, იმაზეც იტყვიან, მოყვიჟირებულაო (ბროწლ.). როგორ მოყვიჟირებულა საქორწილოთა ვალოი? (ბროწლ.).
მოყვიჟირებულნი: რო გაწითლდება, ფერი მიეცემა, მოყვიჟირებულიაო, იტყვიან (ბროწლ.). ბიჭი რო წამოიზდება და საცოლშვილოთ არი გამზადებული, იმაზეც იტყვიან, მოყვიჟირებულიაო, მარტო ბიჭზე; ქალზე იტყვიან, შეღერებულიაო (ბროწლ.).

მოყუჩაბულ-ი შემთბარი. ნეკით ვნახამთ, რძე რო ოღნავ მოყუჩებულია, უზანთ დედას და შევადელებთ (ვარ.).

მოშმაშნი-ს მოფანტავს; მონანაგვიანებს. ამოდველა ბაღლობანა რო შაეიდეა სახშია, მოშმაშნიან კი არა, იქაურობას კი არ აიკლებენ? (წილკ.). მოიშმაშ-

ნება: თუ შამაიტან რასმე და შინ გაათლი, ი ნაფოტები რო დაცვივა ძირსა, სახლი მაიშმაშ-ნება (წილკ.). მოშმაშმნა: დანაგვიანებასა აქვიან მოშმაშენა (წილკ.).

მოჩენჩხაპ-ს იგივეა, რაც ა ჩ ე ნ ჩ ა ვ ს. განალეწს ან დაბეგვილ ლობიოს მოჩენჩხაშენ, მარცვლები დაბლა გაევა და მსხვილი დეროები — ჩენჩხი ზევით დარჩება (ქორ.). თივაი მოჩენჩხ-ხოთ და შიგ ჩაუყაროთ, დაუგოთ წიწილეფსა (არად.). **მოჩენჩხვა:** მოჩენჩხვა შეიძლება ხელით, ორთითით, ფოცხით (ქორ.).

მოჩრუსდებ-ა წამოიზრდება, მოიჩიტება. ბავშვი რო კარგი გახდება, მოსუქდება, მოჩრუსდაო; წიწილებზეც იტყვიან, რო მოიზდება, მოჩრუსდაო (ოდ.).

მოჩხაკვაპ-ს გააცხავებს (შდრ. ჩხაკვი). ლობიოს რო მოჩხაკვამ, პურსა, მალლა დარჩება ბრელო, ბზე (ჩუმათ.).

მოჩხრდოვებულ-ი, მოჩხრდოვილ-ი შემჭიდროებული, შევიწროებული. ნათესი რო სქელი იყოს ძრინა, იმას ვეძახით, მოჩხრდოვებული არიო (მეჯვრ.). მოჩხრდოვილი არი ხალხი სახშია, ვიწრო სახლი აქთ, კარ-შიდამო იმათ არა აქთ, არაფერი (მეჯვრ.); აგრეთვე წილკ.

მოცენცაპ-ს მოკრეფს აქა-იქ შერჩენილს. კიტრიც გუშინ სუ მოუცენცია დედაჩემსა (ატ.). ეხლა

მე ალუბალი უნდა მოვცენცო (ატ.).

მოცვლი-ს გაცვლის (აღვილს). ამ ბაღსა მარინე მოიქცემს, იმის სახლთან არი და რო მოსცვალოს სადმე, კარგი იქნება (დის.). ვენახი მქონდა ქვეითა, სუ მპარამდნენ, რა უნდა შექნა, ავდექი და ტიტველა მიწაზე მოვცვალიე! (დის.).

მოციცნულ-ი ერთი ციცქნა, მოცუცქნული. შე მოციცნულო, შენა! (ზერ.). აი, ე ბავშვი არი მოციცნული; ორი თვისა არი, მოციცნულია, მა რა არი (ბროწლ.).

მოცმუტულ-ი პატარა, მოცუცქნული. პატარა რო არი ბავშვი, ტანი რო არა აქ, იმას ვეძახით მოცმუტულსა (ბროწლ.). ერთი მოცმუტული გოგო ჰყავ განოსა, მაგრამა ისეთია, სუ ცეცხლი გაადის ხელეფშია (მეჯვრ.).

მოცუკცუკაპ-ს მოცუნცულებს. პატარა ბაღლი სიარულზე იტყვიან ხომე, მოცუკცუკაფსო, მოკლე-მოკლე ნაბიჯებით რო დადიე აჩქარებითა (წილკ.). მოუცუკცუკაპს: რო ეტყვი, ეა მამიტაო, დაავლებს ხელსა და მოგიცუკცუკაპს (წილკ.).

მოცკვლეფილ-ი, მოცამ-ლიფულ-ი პატარა ტანისა, მოლეული. თავი ხანთან შადარებით რო პატარა ტანისა არი ბაღლი, იმაე ეტყვიან მოცკვლეფილსა (წილკ.). რა პატარაა ე გოჭო, პატრონივით მოცკვლეფულია (საგურ.).

მოცქმუტუნე ვინც სულ ცქმუტავს, ცმუკავს. ჩვენი ზენიკო არი მოცქმუტუნეი, რო რამეს აკეთებს, სუ ხტის და კუნტრუშობს თანა (მეჯვრ.).

მოცხარდებ- ა იგივეა, რაც და ც ხ ა რ დ ე ბ ა. ჯერ უნდა მოცხარდეს კრუხი და მერე დასვა (ძეგ.); აგრეთვე საგურ.

მოწაშამ რაიმე დამატებითი ნიშანი (მომცრო ჭდე, ქვა...) სხვა ძირითადი ნიშნის გვერდით. ტივის ხეს რო ჭრიდენ, ყველა თავის ნიშანს უკეთებდა ხესა, ჩემი მამა-ბიძის ნიშანი იყო ერთი ჯვარი და ორი მოწაშე (ტეზ.). სამანი რო ჩასვი, მაგას მოწმეც უნდა (კავთ.); აგრეთვე საღ., ძეგ.

მოწკენტავ- ს გამოწველის (ძროხას). ძროხა მოწკენტე და მერე საცა გინდა, იქ წადი (მერ.). **მოწკენტილი:** ქილაში ცოტა მოწკენტილი რძეა და აადულე (მერ.). **მოსაწკენტი:** ერთხელ მოსაწკენტი დამრჩა ჩემი ძროხაი, მეორე დღეს უკვე აღარ მიკარებდა (მერ.).

მოწლევე მეწლე (ხეხილი). მოწლევეა და იმითვინ არ ასხია, საგაისოთ მოგვისხამს (ხერ.). ჩემი ვაშლები მოწლევეები არიან, ერთ წელიწადს ისხამენ, მეორე წელიწადს ისვენებენ (ბროწლ.).

მოწჷანილი ზის უსაქმოდ, უდარდელად არის. ოჯახში რო ყველა აკეთფს რაღაცასა და მარტო ერთი იჯდება ისე, უსაქმოთა, უდარდელათა, იტყვიან,

მოწჷანილი ზისო (კავთ.). ეს ისე ზის მოწჷანილი, გეგონება, ამის თავს არაფერიას (კავთ.).

მოწრიპულ- ი წრიპა, მოლელუი. აგე, ეგ ბავშვი წლისა არი უკვე, როგორ არი მოწრიპული, ხედამ? (ბროწლ.); აგრეთვე კარალ., ტყვე.

მოწუთსულ- ი ძალიან ვიწრო, შემოჭიმული. ძალიან ვიწრო რო აცვია რამეი, კაბაი, შარვალი, მოწუთსული ის არი (ქემ.). ისეთი მოწუთსული კაბა აცვია სომე ზეინაბსა, რო ფეს ვერ ადგამს, რო გაიაროს (ბროწლ.); აგრეთვე კავთ., ოძ., ძეგ..

მოჭინტყლე ჭირვეული, ჭინჭყლიანი. მოურიგებელი, მოჩხუბარი კაცი რო არი, მოჭინტყლეს იმას ეტყვიან (დ. თონ.).

მოჭოლიკაპდებ- ა წამოიზრდება, ტანს აიყრის. ეპ, როცა მოჭოლიკაედა, მაშინ ჩავარდა ლოგინათა და ოჯახ როგორდა დეესმარებოდა (მერ.). **მოჭოლიკაპდებ:** კარქა მოჭოლიკაეობია შენა ბიჭი (მერ.).

მოჭუქნი- ს მოწოვს (ბავშვი). ესლა უნდა მოჭუქნოს, ძუძუა უნდა მოჭუქნოს და მერე დაიძინოს (საგურ.). **მოჭუქნიპ:** მოგატყუქნო შენი ძუძუა, მოგატყუქნო! (საგურ.).

მოჭულავ- ს მოშარდავს (ბავშვის ენაზე). მოჭულე, შეილო, მოჭულე, ფიში არა ქნა გოგინაში! (ტყვე.). ფიში-ფიში გინდა შენა, კობა? აჰა! მოჭულე,

მოჭულე! (ბროწლ.); აგრეთვე კარალ.

მოსაწიფავით მოხატრებით, მოკრძალებით. რო ვერ უბედამს აღამიანსა სათქმელსა და თავი ტყავსა და ხორც შუა ითუთქება, მოხაწიწებით არიო, მაგაზე ვიტყვით (საკორ.).

მოსმლავ-სი ხელით გაამაგრებს ცომს. რა იყო ვერე ჩიჩქვის მოხელა, გუნდა რო არ მომეხელა, სუ წორო-წორო წავიღოლა (ხოვ.). **მოისმალება:** უნდა მოიხელოს ჩიჩქვი ცომი, ან კიდე ცოტა ფქვილი გადაეცრას და გადაიზილოს, რო თონეში არ ჩაცეივდეს (კავთ.). **მოხმალვა:** ჩვილ ცომს გადაზელვა რო სჭირდება, მოხელვა უნდაო (კავთ.).

მოსმლავ-ს² აიღებს (მოსავალს); მოკრეფს (ხილს...). სიმინდს რო აიღებ, მოხელავ, ხილს რო მოკრეფ — მოხელავ (ჩუმათ.). თუ მოხელამ მსხალსა, მოხელამ, თუ არა და, ვინც მოხელამს, ის მოიგებს (ჩუმათ.).

მოხვარბლავ-ს მარცვალ-მარცვალ მოკრეფს. მოხვარბლო ტყემალი? (კარ.).

მოხვეული ქვა დაძარღვეული, სახიანი ქვა. არის ქვა, მოხვეული აქს, როგორც ხეს; ის სწორეთ არ იპობა, გვაწვალეფს ხომე ის მოხვეული ქვა (მეჯვრ.).

მოხინცაპ-ს მოაგროვებს, ერთ ადგილას მოუყრის თავს. მოხინცა ემღენი ხილი და დაფგარა ისე, ლპება უპატრონოთა

(იგ.). **მოხინცაპ:** ერთათ კი მააგროვეფს და ყრია ისე, მაგასა ქვია მოხინცავი (იგ.).

მოხმელარ-ი, მოხმელე ვისაც მშრალი საჭმელი არ უყვარს. მოხმელეა ჩემი ნიკოლა და მთელი დღე მშიერი იწირება, ცარიელ პურ რო ვერა იჭამს (წილე). ჩემი ქმარი ძიელ მოხმელარი იყო, ოღონც კერძი კი გაგეკეთებინა და თუნდა ცარიელი მარილწყალი ყოფილიყო (ბიწმ.).

მოხმუჭანი-ს დაჭმუჭნის. კაბა რათ მოგიხმუჭნია? (ქვ. ჭ.). სუფრა მოხმუჭნა ბავშვმა, მიხედე! (ტყვ.).

მოხორხორღებ-ა მოგროვდება, თავს მოიყრის. რა იყო, ქაა, საცა ერთი ბიჭი იყო, სუ აქ მოხორხორდა! (მეჯვრ.). **მოხორხორება:** რო მოგროვდებიან ხმაურითა და ერთი ამბითა ბევრნი, იმას ეტყვიან მოხორხორებასა (მეჯვრ.).

მოხუშკავ-ს მონებავს (ცხენი) შდრ. ხუშკი. ცხენმა თუ მოხუშკა, ისიც ნეხვია (ტანძ.).

მოხუშრამ-ს სათითაოდ აკრეფს, მოაგროვებს წვრილ რასმეგ წვრილი ფიჩხი მოხუშრე, ააკიწაწე! (კარალ.). ეგ სხირტლი მოხუშრე და თონეზე წაიღე! (კარალ.).

მოჯანყულ-ი მოღრუბლული. იღრუბლებოდა დილით, ეხლაც მოჯანყულია სააედროსაკენ (თელ.).

მოჯარავ-ს მოხურავს (კარს). „მოჯარე კარი, კაცო, მოჯარე კა-

რი!“ — პაპა მეტყვიის ხოლმე, რო მოხურე კარიო (საგურ.).

მოჯღებ-ა ზომიერად გახურდება (თონე). ცხარე რო არი თონე და განელდება, ვიტყვით, მოჯღა თონეო (ტირძ.). მე წვაღ, გუნდას ამოვიღე და შენ კარქა მოჩხრიკე თონე, რო მოჯღეს (კავთ.); აგრეთვე დ. თონ., ძეგ.

მოჯერე 1. ჯერით, რიგით მონაწილე რაიმე საქმისა. წისქვილში რამოდენიმე კაცს რო საფქვავე აქვს, არიან მოჯერეები (დ. თონ.). 2. ჯერის, სადილის მიმტანი. მოჯერე ის არი, რო გუთანზე ჯერი უნდა მიუტანოს — სადილი, სამხარი, წყალი, რამე (ტირძ.).

მოჯღუსნი-ს მოწოვს (ხბო). მოჯღუსნა დღესა, აღარაფერი უდგია, ტყუილათ მიუშვეფ ხბოსა, არ ჩამოყურის (ტყვ.). **მოჯღუსნული:** მოჯღუსნულები რო გამირეკე ძროხები, არ გინდა? ჭამე რძე! (ტყვ.); აგრეთვე კარალ., კარ., ქიწნ.

მშაპე ტყლაპი. ტყემალს მაადლებენ და გაახზობენ ფიცარზე გაკრულსა, მერე აიღებენ და შაინახავენ, იმას უმახიან მჟავესა (საგურ.). სამი შვინდის მჟავე გავაკეთე, სამი — ტყემლისა, ოთხი — მაჟალოსი (ბაზ.).

მრავალ-ი დიდი დათვის თანაჯარსკელავედი. მრავალს ეტყვიან, შვიდი-რვა ვარსკვლავია ერთათ (ზ. ხანდ.). მრავალი რო

გადავიღოდა, უნდა აგვეშალა ხარები და ემოვა, რო მაძლარი მიგვერეკა კალოზე (ძეგ.); აგრეთვე ოძ.

მრავლის-ი, **ნამრავლის-**ი ნაშიერი, ნამატი (საქონლისა, ფუტკარისა...). რო გამრავლება საქონელი, ნამრავლისი ის არი, ანდა ფუტკარი რო იყრის (ატ.). საქონელი რო გააჩნდა, რო ინაშენებდა, მრავლისიც ჩემი სათავენო იყო (ატ.).

მრეშ-ი, **მრეშა** შეთვალეული, შეფერილი (პომიდორი, ყურძენი...). უკვე მრეშები ასხია, საცაა სუ დამწიფდება ჩვენი პამინდორი (ტყვ.). მრეშა პამინდორის მწნილი კარქი გამოდის, გემრიელია, მაჭარისეფე არი (კავთ.); აგრეთვე წილკ.

მრეშპია ვინც სულ იღუშება, ბღვერია. წარბშეკრული რო დადის სულა, მოღუშული, მრეშკიას იმას ვეტყვით (საგურ.).

მსრიტ-ი წუწკი, მსუნაგი. მსრიტები უფრო ბავშვები არიან, მაგრამ შეიძლება დიდობამდინ გააყვედ (კავთ.). ძაან მსრიტი ბაღლია, მაგი შიშით პირი ვერ გაგვიცმაცუნებია, სუ პირში შადაცქერიდ კაცსა (იგ.); აგრეთვე მეჯერ., წილკ.

მსუღრაპ-ი ძველად: მიცვალებულის გამბანი და შემმოსველი. სადღა არიან მსუღრაეები, ძველები დაიხოცნენ, ახლები აღარა კადრულობენ (ბიწმ.). ქაა, მსუღრაეი გყავთ მცხოვლათა?

გაგონილა, რო მსუდრავს პური გამოაცხობინონ? (ძეგ.).

მსხალტკბილა მსხლის ჯიჯი ერთგვარი. მსხალტკბილა წვრილია, ტკბილია, როგორც თაფლი (მჭად.).

მტუტე ძალიან მლაშე. რა არი, მტუტე გაგიკეთებია ე შეჭამანდი, მარილის კვერი გეგონება (ქვეში); აგრეთვე დ. თონ., ხაშ.

მულაყრუ გაუგებელი, მიუხედრელი. შენ ნათქვამს რო ვერ გებულობს, მულაყრუ ხარო, ეტყვი (ხაშ.).

მუშია 1. შეშინებულის წამალი — შელოცვილი ძველი ღორის ქონი; წყალში ღვსავდნენ და ავადმყოფს ისე ასმევდნენ. ერთ ბებერ ღვდაკაცს ჰქონდა მუშია (ძეგ.). მაგ მუშიამ მიშველა, ისე ვიყავი, რო გარეთ ვერ გამოვდიოდი შიშითა (გარ.); აგრეთვე კავთ., საღ. 2. ძვირფასი რამ. გადააგდე, რა! მუშია ხო არ არი ტყეშალი? (ვარ.). ისე გაიყიდება, მუშიასავით (ზ. ხანდ.).

მუმლი-ი 1. წვრილი მატლი; უნდება ფქვილს, ბურღულეულს და სხვ. ფქვილსა და პესოკს ეხვევა ხომე მუმლი (ქვეში). ფქვილსა, მხეზე თუ ღვა ამბარი, მუმლი უნდება. ცოტა თუ დახანდება ფქვილი, მუმლი უნდება მაშინაცა (ზ. ხანდ.). 2. ქათმის მკბენარი. წვრილი, შეუმჩნეველია ქათმის მუმლი (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ხოვ. 3. ახალი გამოჩეკილი აბრეშუმის ჭია, მური. პატარა ახალ-

გამოჩეკილ ჭიასა მუმლსაც ვეძახით, მურსაცა (ზ. ხანდ.). რო გამოჩეკება მუმლი, თვალთ არაჩანს, შავია (ზ. ხანდ.). 4. ფერფლი. ბავშვს რო მუცელი სტკივა, მუმლს გაღვსამ რძეში და დააღვინეფ (ტყვ.). ხან მუმლი გაუღვსეთ, ხან თოფის წამალი, მაგრამა მაინც ვერ მოურჩინა (კარ.).

მუნჯკალია ენაბლუ. რო ვერ ლაპარაკობს და ჯიჯიყვებს, მუნჯკალიას იმას ვეძახით (ქე. ჭ.).

მუჟმუჟელა მძიმე დააეადება ერთგვარი. მუჟმუჟელა გახინით და მთლიანათ ამოწყვეტილა ერთი ოჯახი (დ. თონ.). რა მუჟმუჟელა შეუღვათ, მთლიანად ღვინში წვანან (დ. თონ.). მუჟმუჟელას მუჟმუჟელას მუსრს გაავლებს, გაწყვეტს. გაჩნდება ჭირი და სუ მუჟმუჟელა შაუყენეფს ჩემ წიწილეფსა (წილკ.).

მუჟმუჟ-ი ოდნავ გაშლილი კვირტი თუთის ფოთლისა. გაზაფხულზე, როცა გათბება, ფურცელი უფრო ადრე გამაიტანს კვირტეფსა; ცოტა რო პირს დაადეფს ეს კვირტები, გაიშლება, იმას ვეძახით მუჟმუჟსა. იმას დაუჭრიან ძაან წვრილათა და ისე აჭმევენ ახალ ჭიასა (კავთ.). კუკური, ახლათ რო გამოდის, არის მუჟმუჟი, არ მოგიფშენეტია და არ დაგიყრია ჭიისთვისა? (ძეგ.).

მური-ი სოკოვანი დააეადება სიმინდისა, პურისა. მური სიმინდის, პურის ავადმყოფობაა. როცა ხშირი წვიმებია ხომე ზაფ-

ხულში, პურმა მაშინ იცის. სიმინდს მალლა, ქუჩუნოზე უნდება, პურსა — თავთავე; შავია სოკოსეფა, სოკოსაც ეძახიან (ქემ.). ყანამაც იცის მური, ზორბალმა, რო გასრესამ მარცვალსა, მურია შავი (კარ.); აგრეთვე ზერ., ტყვ.

მურაღა ძალიან შავი (ქალი). ერთი მურაღა გოგო რამა ყოლია მარტო და ისიც ავანტყოფი (წილკ.). ჩემ მაზლ ზესიპეთ უპირებია შასელა მელტონანთ მურაღა გოგოზედა (წილკ.); აგრეთვე მეჯვრ.

მურასა ლავაში თეთრი ფქვილის თხელი ლავაში. კაი თეთრი ფქვილისას რო მოზელამენ და კარგა გაათხელებენ, კარქათაც გამოცხეება, მშვენიერთა, ის არი მურასა ლავაში (მეჯვრ.). მურასა ლავაში თეთრი ფქვილისაა, რო გაიხედო, ადამიანს დაინახავ (ძეგ.); აგრეთვე საღ.

მურახ-ი ჭუჭყიანი, შავი საქმე. ქალებმა იციან ზომე, თავიანთ გასათხარ გოგოებს ან კიდე ახალ პატარძალს მურახ საქმეს არ გააკეთებინებენ (კავთ.). არ მელევა, ქალო, მაინცა ე მურახი საქმედილას დაუგავე, დაუსუფთავე, შევხედო, ისევ უკან მამყვა, ძროხეფ სუ დაუსვრიათ იქაობა (იგ.).

მურმანი სიტყვა ღვარძლიანი, გესლიანი სიტყვა. იმას კი ვერ ხვდება, რო ე მურმან სიტყვასა საკეთილოდ არ ამბობს! (ბიწმ.). რა მურმანი სიტყვა იცი! (ძეგ.).

მურმულ-ი, მურმურ-ი. ბუზლუნი. მაგისი მურმური ზო აღარ გათაედება! (ძეგ.). არ უნდათ ზომე იმასთან სამეზობლოთ მისელაი, დაიწყებს ახლა მურმულსაო (საღ.); აგრეთვე მერ.

მურმულეზ-ს, მურმურეზ-ს საყვედურით ბუტბუტებს, ბუზლუნებს. სულ ერთთავათ ჩხუბობს და მურმურებს (დ. თონ.). წიგნი არ ვათხოვეთ ი გოგუებსა და მურმულეზდენ (ვარ.); აგრეთვე მერ., ძეგ.

მურწა 1. მაღალი და გამხდარი, ხმელი (ქალი). მურწა მაღალ-მაღალი და გამხდარი ღელაკაცია (საგურ.). გამხდარი ქალი რო არი, კაკაროტი, მურწას ვეძახით (ძეგ.). 2. ასეთი ქალის მეტსახელი. ჩემი ნათლულის ცოლსა მურწას ვეძახით (ძეგ.).

მუსლუკივით ამბობენ ჩამკერივებულ, ჩასუქებულ გოჭზე, ბავშვზე. ცხრა მუსლუკივით გოჭები მყამდა, დაერია ჭირი და სუ მუსრი გაავლო (მერ.). მწყერი ეხლა მუსლუკივით არი, ჩატუქნულია (ტყვ.); აგრეთვე ატი., დ. თონ., ერედ., კარ., ოძ., ტირძ., ქვ. ჭ., ქვეში, ძეგ.

მუსმუსად იხ. მ ა ს მ ა ს ა დ.

მუქაფა სამაგიერო, სანაცვლო. მუქარის შესრულებას მუქაფის გადახდას ეტყვიან (კავთ.). შენც ეგრე მუქაფა გადაუხადე, ჯიბრი უნდა გაუწიო, როგორც იმან ჯიბრი გაგიწია (ხოვ.).

მულამ-ი ვისიმე, რისამე ხა-

სიათი. ყველას რო მუღამს უგებს! (ძეგ.). საქონლის მუღამი შენ რა იცი! (ძეგ.).

მულარაღ-ი უხვი, უღეველი, თაუზე საყრელი. იმი ბაღღე-ბი, პურია თუ სხვა ხაღღეველი, ძღღამაზე ჭამენ, მულარაღი აქ ყვეღაფერი (წიღკ.). ნეტა როღის გეღღირსება, რო წყაღი მულარაღთა გეკონღეღ? (წიღკ.).

მუშაბელია საქმეში მოუღღღავი, ნარჯევე მუშა. ეოაი შენ გაღღოხეღღი დიღღი მუშაგელია! (ტყვე.). ოჰ, მუშაგელიებს გაუღღარ-ჯოს! გონი, სუ გაღღაბუღრეთ იქა-ობაი! (კარ.); აგრეთვე ძეგ.

მუშა კირი ნაკღღებკირიანი ნარევი მშენებღღობაში სახმარაღ. კეღღღის ერთ პირს ზევიღღან გაღღა-ღღღესამენ მუშა კირითა და გულ-ში დღღღაბი ესხმება. დღღღაბს კირს ცოტა ნორმაზე მეტს უშე-რებიან სიმაგრის გუღღღისათვი (ბაზ.).

მუშაღღ-ს იზრღღება, ვითარ-ღღება (მცენარე). აღარ მუშაობს ეს ნამყენი, აღარც ყღღორტი გაე-ზარღღა, აღარც ფოთღღები (ძეგ.). რა კარგათ მუშაობენ ეს ნამყენე-ბი, რამღღენა ყღღორტები გაიღღანეს (ძეგ.).

მუშკ-ი, მუშკივი იტყვიან ძაღღიან რბიღღ, ფაფუკი, ფუმფუ-ღღა რამეზე. ძიეღღ რბიღღი რო იქ-ნება რამეი, ბუმბუღღივითა, იმაზე იტყვიან, მუშკივით არისო (ერ-თაწმ.). ტყეღღღით დავიღღანე თმე-ბი და ისეთი გაიღღინღა, როგორც

მუშკი (ერთაწმ.). მუშკივით თმა აქეს (ძეგ.).

მუშკია 1. გოშია, ფინია. მუშკია ის არი, პატარა ძაღღღი რო იქნება, რო არ იზრღღება დი-ღღი (ქვ. ჭ.); აგრეთვე იკ., ოძ. 2. მოკღღე, პაჭუა ცხვირის მქონე (აღღამიანი). გინღა ქაღღი, კაცი, გინღა ბავშვი, სუყვეღღას მუშკიას ვეძახით, ვისაც პაჭუა ცხვირი აქ (ქვ. ჭ.).

მუშტა ძვა მუშტისოღღენა ქვა (ხმარობენ სანაყად ან მშე-ნებღღობაში). დიღღ ბრტყეღღ ქვაზე დაღღებღღენ ქვაძარიღღს და ნაყავ-ღღენ მუშტა ქვით, მომრგვაღღო ბრტყეღღი ქვით (კავთ.). მუშტა ქვას შიგ ჩააყოღღებენ კეღღღღში (ძეგ.).

მუცეღღა ღღორმუცეღღა. ეგეთი მუცეღღა რო ხარ, იმიტომ არი, ფეხზე არაფერი გაცვია და ტანზე (კავთ.). ისეთი მუცეღღა ქაღღია, დღღეს რო ექვს კიღღო მანღღარინს მოვიტან, ხეღღლ ერთი ცაღღი აღარ არის (ხაშ.); აგრეთვე ატ., დ. თონ., რუისი, წიღკ.

მუცეღღი თავსა აქვს მო-ძეღღული იტყვიან, როღღესაც ძა-ღღიან დიღღი მუცეღღი აქვს (ორ-სულს). აგე, გაიგეღღანთ რძაღღლსა მუცეღღი თავსა მქონღღა მოქცეუ-ღღი, ორი ფუთი საფეკავი წის-ქვიღღღში ჩამქონღღა და ამამქონღღა, იმაღღ არა მოსვღღია რა (ოძ.).

მუცეღღი უქოთქოთიავს ძაღღიან შია. რო ძაღღიან შია აღღა-მიანსა, იტყვიან, უქოთქოთებს

მუცელიო (ქვ. ჭ.). მუცელი მი-
ქოთქოთებს, რა შეკაბება (ქვეში);
აგრეთვე კარ., საღ., ტყვ., ქემ.,
ქვ. ჭ.

მუცელნაცვალ-ი ამბობენ
ქალზე, რომელსაც ვაჟის ყოლის
შემდეგ ქალი შეეძინა ან პირუკუ.
პირველათ რო გოგო ყავს და შე-
რე ახლა ბიჭი გაუჩნდება, მუ-
ცელნაცვალიაო, ვითომ მუცელი
ეცვალაო (ერედ.); აგრეთვე ქორ.

მუცელს გადაყვებიბა ამ-
ბობენ, როცა ძალიან დაიგვიანებს
(სადმე წასული). რა დაეშართა,
მუცელ გადაყვა ის ბავშვი? ცივი
წყალი მოიტანე-მეთქი და ამდენი
ხანია, აღარ გამოჩნდა (კავთ.);
აგრეთვე ძეგ.

მუცელს დედამიწაზე
(აღბილზე) **უსვამს** 1. იფი-
ცებს. ტყუილათ იფიცებს, დედა-
მიწაზე უსვამს მუცელსა, მაგისი
გაკეთებუღია, სხვა ვინ მოვილო-
და? (ქვ. ჭ.). 2. ძალიან შია.
შენ, გეტყობა, მუცელს ადგილზე
უსვამ, ისე დეეძეფ რაღაცასა
(თეზი).

მუცელს მოიღორებს
უზომოდ ჭამს. ზაფხულში, კიტ-
რობაა რო მუცელ მოიღორეფ ზო-
მე და ფლანგამ ფულსა, რა გგო-
ნია შენა?! (წილკ.). **მუცლის**
მოღორება: განა კარქია მუც-
ლი მოღორება? რო შიადგები და
ძლომა ვეღარ იგეფ ზომე, იმითვი-
ნა გტკივდება მუცელი (წილკ.);
აგრეთვე დ. თონ.

მუწუპ-ი ხორკლი (შემხმარი

მოსაჭიქი წამალი) თიხის ჭურ-
ჭელზე. ჭურჭელმა თუ ღულილი
დაიწყო და ჩვენ გავანებეთ იმ
დროსა თავი, ის მუწუკები, რო
ღულს წამალი ზედა, გაშრება
(მეჯვრ.). მუწუკები აქ ქილასა
(ძეგ.). **მუწუპინანი:** რო ძალა
მოუვა ჭურჭელსა, მუწუკიანი გა-
მოვა (ძეგ.).

მუჭუჭ-ი დიდი მოყვარული
ვისიმე, რისამე. საქმის მუჭუჭი
(ქვ. ჭ.). ღვინის მუჭუჭი (ქემ.).
ქალების მუჭუჭია, გაუხმა მაგას
თავი (ტყვ.). **მუჭუჭს ბაბავ-**
ლებს მუსრს გააელებს, ჭირი
რო სუ დახოცამს ფრინველსა, სა-
ქონელსა, იმაზე იტყვიან, სუ
მუჭუჭი გაავლოო (ოძ.).

მუხა ვაშლი ვაშლის ჯიში
ერთგვარი. მუხა ვაშლი საზაფ-
ხულოა, ყვითელი ფერისა, სა-
ზამთროთ არ ინახება (ძეგ.); აგ-
რეთვე ყანჩ.

მუხის ჭია აბრეშუმის ჭია
ერთგვარი. ერთხელ მუხის ჭია
აქაცა ჰყვანდათ, მუხასა სჭამდა,
სხვილი პარკი გააკეთეს, ცოტა
მოშავო ფერი ჰქონდა (ძეგ.). მუ-
ხის ჭია იკბინებოდა (ზ. ხანდ.).
ყველაზე საუკეთესო აბრეშუმი
მუხი ჭიისა არი (ქვ. ჭ.).

მუხლიჩოქით დაჩოქილ
მდგომარეობაში, მუხლებზე დგო-
მით. მუხლიჩოქით მოწმინდა ია-
ტაკი (რუისი).

მუხრანული ღობიო კუ-
ტი ღობიო; აქვს ბეწვიანი, სადა
მწვანე პარკი, წითელი, მსხვილი,

მოგრძო მარცვალი, თესავენ ეენახში (ძეგ.).

მუხსაპრამი-ი ჩახსაკრავი, ლეკვერთხი. მუხსაკრავს ქსოვდნენ აბრეშუმის ძაფისას, შეფერადებული იყო წითლათა, ყვითლათა, სხვადასხვა ფერათა (ქორ.). ნახჩიანები იყო მუხსაკრავები (ქორ.).

მჟონიარე შეძლებული, მდიდარი. კიდე კარქი, მქონიარე სიმამრი შაიხედა, ის ატანს ხელსა, თორე აღიდებული წყალი ვერა ზიღამდა (წილკ.). მქონიარე კაცია და იმიტომ ყველგან წამდგარია (ძეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

მშვიდობის მუხლი მოაყრეინოს! დალოცვა ორსული ქალისა. მშვიდობის მუხლი მოაყრეინოს, შვილო, ვაჟიშვილი მოძელოცოს! (ძეგ.) მშვიდობის მუხლი მოაყრეინოს მაყვალასა, დიდხანს იცოცხლოს და თქვენი გული ახაროს იმისმა ნაშვირმა! (კარალ.); აგრეთვე ტყვე, წილკ.

მშვილდი-ი, **შვილდი**-ი რკინის გუთნის ნაწილი. ბერძნულ გუთანს ფთას უკეთებდნენ რკინისასა, სახნის-საკვეთი, მშვილდი, სულ რკინისა, მარტო მანჭები და რვილი ქქონდა ხისა (მჭად.). რკინის გუთანს შვილდი აქ; ის შვილდი იჭერს იმის ხმალსა, რო უკან არ გაიწიოს (მჭად.); აგრეთვე ძეგ.

მშიერი მარცვალი დაგვალული, ბერი მარცვალი (პურიისა, ლობიოსი...). რიე მაქანაა მა-

გათი პური, რაც აიღო მარცვალი, ისაა სუ მშიერი მარცვალია (წილკ.). წრევანდელ ლობიოს რა გამოსაეალი უნდა ქქონდეს, მშიერი მარცვალია სულა (ბიწმ.).

მშიერი მიწა მწირი, მოუსავლიანი მიწა. მშიერი მიწა არი უღონო, გამოუსადეგარი ალაგი (კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

მშრალბერძ-ი ბერწი პროხა, რომელიც არ იწველება. ჩემი პროხა წელსაც მშრალბერძათ დარჩა და ყელი გამოგეჭრა (დ. თონ.).

მშრალზე კოსტა ტრაბახა, მკვეხარა. ენით ამპარტავანი ის არი, ვისაც არა აქ რა და მაინც კოსტაოფს, შრალზე კოსტაი (ბროწლ.).

მშური-ი შურიანი. შურიანი ვინც არი, იმაზე იტყვიან, მშურიიო (საღ.). ნუ ხარ მშური, იყავ მბაძი! (კარალ.).

მპკირი-ი ძუნწი, ხელმოჭერილი. ისეთი მპკირია, ისეთი კანდამწვარი ჩვენი ვანოი, რო კაპიკს ვერ გააგდებინეფ (ქემ.). ეგე მპკირია, რო ფეტვი რო ეჭიროს, მარცვალი არ გეეპარება (ოდ.); აგრეთვე არად., ახალშ., ერედ., კავთ., წილკ.

მპიმედი ეყურება ყურთ აკლია. ხმამაღლა უთხარი, მპიმედო ეყურება (ძეგ.); აგრეთვე მეჯვრ.

მპიმე ძალი ფეხმპიმე. მპიმე ქალის ამდენი ჯაფა გაგონილა? (ძეგ.).

მპიმე ყურები აძვს გაუ-

გონარია, ეერაფერზე დასაქმებ. რა მძიმე ყურები გაქ, არაფერს გაუგონფუ ადამიანსა! (ქემ.).

მძინარე გაულუარი (ცომი). თუ არ ვაადვიე პურიცომი, მძინარე არი, უღვიერი დენს და დენს ისე (არად.). მძინარეს მივასწარი, ამოვიღე გუნდა, რო არ წავიღეს (ძეგ.).

მძოვრი-ი იტყვიან ზოგჯერ ძაღლზე. კარგი მძოვრი ჰყავს (ძეგ.). საქონელი იქნება, თუ მძოვრი, გავეშლება (ძეგ.); აგრეთვე წინარ.

მწარემ, მწარია საძირე, რა-ზედაც ამყნობენ. ნამყენებს პირველ წელიწადს ფესვების ჩაჭრა უნდა, თორემ ტკბილი გაიტანს ფესუსა და მწარე აღარ იმუშავებს (ბიწმ.). ამყნობენ მწარიაზე და ამბობენ, მწარიას მაგარი ძირი აქსო, ფილაქსერა აღარ უჩნდებაო (მჭად.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

მწარეულ-, **წარეულ-**ი ჭუჭყიანი, უწმინდური (ჭურჭელი...). სიტყვაზე, ერბოში ჩავარდეს თავი, ან ღვინოში ჩავარდეს, იმას აღარა ხმარობენ, წარეულია ისა (ქვ. ჭ.). ეს ვედრა მწარეულია, წყალი არ იჭმარო (ქორ.); აგრეთვე ერედ., ოძ.

მწვანვა მსხლის ჯიშა ერიგვარი. მწვანვა — მსხალია, შავათა მწიფდება, ღიღია, სუ წყალია ისა (ქემ.).

მწვანია შავყვითელი, უყვარული (ადამიანი). აი, შე მწვანია, შენა! შენ როდის უნდა იქცე

ადამიანათა?! (კაეო.); აგრეთვე რუისი.

მწვეტი-ი 1. ცხვირწაწვეტიებული (ქალი). სონა უფრო მწვეტია და ანიკო ისეთი იყო, როგორც კალმით ნახატი (ძეგ.). ჩიტრეკიანთა მყლიათ ერთი მწვეტი გოგო და იმასა მყვაროფსო ტევრულიანთ გოგია (წილკ.). 2. ავი, მონხუბარი ქალი. ისეთი მწვეტია, მაგას ვინ გაუძღვფს? (ძეგ.). მწვეტო, მწვეტო, იჯერე გული ჩხუბითა? (ძეგ.).

მწიში მსუქანი, ღიღი. დასხდენ ორთავემა და სუ მარტო იმათ გაათავეს ის იმოდენა მწიფე ღელალი (ბროწლ.).

მწკვლიტი-ი ძალიან პატარა, გამხდარი, გალეული. რომელიც ძიენ გალეული არი, სუ პატარაი, გინდა ადამიანი იყოს, გინდა საქონელი, გინდა სხვა რამეი, ყველაფერზე ითქმის მწკვლიტი (მეჯვრ.).

მჭადა, ჭადა კაკლის და თხილის (აგრეთვე საფურცლე თუთის) ყვაილი. სანამ კაკალ მოისხამს, უწინ ჭადა ასხია (ქვ. ჭ.) მჭადა კი ბლომათ გამაიტანე კაკლებმა და როგორ დაისხამს, ვინ იცი! (წილკ.). აგრეთვე გარ., ოძ., საკორ., ტყვ., ქემ., ქვეში. მჭადა მწვანვილი იგივეა, რაც მჭადა. კაკლი ხე გამაიღებს ხომე, მინამ კაკალ მოისხამდეს, ყვაილსა, მერე გასცვივა ისა, ის არი მჭადა ყვაილი, თხილმაც იცის მჭადა ყვაილი კაკალივითა (მეჯვრ.).

მხარ-ი სიგრძის საზომი ერთეული — მხრიდან მეორე გაშლილი ხელის თითების წვერებამდე. ეგ მხარი გამოდის — ერთი მხარი და მეორე მკლავი გაშლილი უნდა (ბეგ.). შე ანკესები გამიზომია ესე, შეიდ მხარზე ნაკლები არ უნდა იყოს (ბეგ.).

მხართბალიშ-ი აკვანში ბავშვის მხრებქვეშ დასადები მოგრძო ბალიში. აკვნითვინ შეეკრამენ გძელსა და იმას დაუდებენ ბავშვსა აკვანში, რო მხრები უდევი მხართბალიშზედა (ერთაწმ.). მხართბალიშ იმითვინ უდეფთ, რო მხრები აწორეთ ელოა ბაღლსა და მხრებში მოკუზული არ გამოიდეი (წილკ.); აგრეთვე იკ., ოძ., საგურ., ტანძ.

მხართსახევი-ი აკვანში ბავშვის მხრებსა და მკლავებზე შემოსახვევი მოგრძო ნაჭერი. მხართსახევი კარგად ვერ შემოგიხვევია, ხელები ამოიშალა ბავშვმა (ბიწმ.); აგრეთვე იკ., ტანძ..

მხარს აართმევს გვერდს აუქცევს. გვერდით რო გაუვლი კაცსა ვიწრო გზაზედა და არ დეუჯახები, მხარი აართვა, მხარი

აუქციაო (იგ.). მხარს აურთმევს: იმ დღეს ერთი ურემი ექედან მოდიოდა, ერთიც იქიდან შამოახვდა სწორეთ იმ ვიწრო ალაგშია და რის გაჭირვებით და ვაივაგლახით აურთევს მხარი ერთიმეორესა (იგ.). იმ ვიწრო გზაზე რო იქიდანაც მოდიოდეს მანქანაი, ნეტა როგორ უნდა აურთვას მხარი? (მეჯვრ.). მხარის ართმევს: მხარის ართმევაჲ ვიტყვით, როცა ერთი ხრიდან აუქცევ გზასა და მეორე ხრიდან მოუვლი (წილკ.). მხარს აუპრავს თვალს აარიდებს, მოერიდება. ადამიანი რო გაივლის და ზედ არ შეხედამს, არც სალამს მისცემს, მხარი აუკრა (ბეგ.).

მჯღლარდ-ი, **ჯღლარდ-**ი დაგრებილი, ნუჟრიანი (ხე, ტოტი...); უსწორმასწორო (ქვა...). დაბრეცილი შეშა რო იქნება, ნუჟრებიანი, ან უხეიროთ დაწნული გოდორი, ლასტი რამე, ჯღლარდია (ბროწლ.). რა ჯღლარდი ხეა, რო ერთი ნაფოტი ვერ შევაგდებინეი (ატ.). მოიტა, ეს მჯღლარდი ქვა დაუდოთ (დის.); აგრეთვე კარალ, დოესი, ნოს., ტირძ., ბეგ.

6

ნაბაბ-ი ბაგის ამონაწმენდი, ჩალის (ბზის) ნარჩენები. ნაბაგს ამოუბაგამენ საქონელსა და ქვეშ გაუშლიან (ქორ.). დილაჲ ხბოჲ ნაბაგი დაუყარე ცხენსა და ეგე

მეელოკნა, რო ცარიელა მტვერი-ლა გვეშო (წილკ.); აგრეთვე ტყე-**ნაბადივით ასხია, აღევს** პალიან ასხია, დახუნძლულია. წრეულ ატმებს ნაბადივით ეს-

ხათ, ტოტები ატყდებოდათ სულა (კავთ.). ნაბადივით აღევს თქვენ ჭანჭურებსა და კიდე აქ გვეშურები? (კარალ.); აგრეთვე ერედ., ერთაწმ., კარ., ოძ., ტყვ., ქვ. ჭ., ძგ., ხც.

ნაბერტყალა 1. ნაბოლარა. სუ ბოლოს რო გააჩენს, ნაბერტყალა არიო, იტყვიან (ოძ.). ნაბერტყალა არი და იმიტოა კარგი ბიჭი (ლამ.). 2. იგივეა; რაც ნაკუდ ი. პურ რო ვატაბაკეფთ ხომე, ნაბორალა რო დარჩება, ნაკუდი ის არი; ნაბერტყალასაც კეძახით და ნაკუდსაცა (ატ.).

ნაბია 1. ჩიტი ერთგვარი. ნაბია პატარა ჩიტი არი, დედამიწაზე წეება, ინაბება, რო არ დამიჭირონო; რუხი ფერისაა; თუ ახლო არ მიხვედი, არ ფრინდება (ქემ.). 2. მორცხვი, მორიდებული. გგეთი ნაბია როდემდე უნდა იყო, შენა ვერ იცხოვრეფ! (კავთ.).

ნაბიძგ-ი შემკერივებული, შემხმარი ზედაპირი (ცომისა...). პურს რო აცხოზენ და გახმება ხომე ზეიდანა ცომი, თეთრათ აქ ლაქებივითა, იმაზე იტყვიან, ნაბიძგი გაიკეთათ (საგურ.). ნიავი რო დაჯკრამს ცომსა, ნაბიძგ მაიკრამს (წილკ.); აგრეთვე ძეგ.

ნაბაღ-ი ლობიოს ბრელო. ნაგალი — ლობიოს რჩევაში რო დაცივია ნარჩენები, წვრილი ნამტვრევები კლერტებისა, პარკისა, ფოთლები, იმასა ჰქვია (ძეგ.).

ნაბარაქი თვალი გარეთ, დიდ სინათლეს შეჩვეული თვალი

(სიბნელეში შემოსულისა). ნაგარევი თვალი მაქ და ეერაფერს ვხედამ ოთახში (მჭად.). ჯერ ნაგარევი თვალი გაქ, იმიტომ გეჩვენება ეგრე (კავთ.).

ნაბლია პატარა, მოლეული. პატარა რომელიც არი, გინდა წიწილა, საქონელზეც იტყვიან, ბავშვზეცა, ნაგლია არიო, მოლეული (ოძ.).

ნაბრილ-ი ჩრდილი. მზეზე რო გახვალ და შენ თავს რო დაინახავ, ისაა ნაბრილი (ლამ.). დედაკაცს თავი ნაბრილისაც უნდა ეშინოდესო (ბიწმ.). ნაბრილი ეგვიქ იყო და საიდან ხად წამოვიდა (საგურ.); აგრეთვე ატ., რუისი.

ნაბულა იხ. ანაგული.

ნადულალა, ნადულარა ნადული. ყველს რო მოაყველებენ, იმას შრატი რო დარჩება, შიგა ხო არი ნამცეცები, იმას მოადულელებენ, ნადულალა ის არი (ატ.). შრატი მონახადია ნადულარაი (ატ.).

ნაპალ-ი განაყალი. ნავალში იწვა თურმე ბამში (ერედ.). მგლის ნავალი ვნახეო, ჩემა დედამთილმა, მგელი ჭაამს ჩვენ ყურმენსაო (ბიწმ.).

ნაპლ-ი ძალიან წმინდა ფქვილი (პურისა, სიმინდისა...). წმინდათ რო იფქვება ხორბალი, ქერი, ნავლი იმასა ჰქვია (ლამ.). **ნაპლიანი**: ნავლიანიო, კარქი დაფქულიაო, სიმინდზე ითქმევა (კარალ.).

ნაკნევი-ი ზარალი, ზიანი. დიდი ნაენევი მოგვივიდა, ბევრი ვაშლი გავვიფუჭდა (ძეგ.).

ნაზღა თეთრი ნაღები ენაზე. ენაზე და სასაზე რო გავგეკერის თურათ, თურათ რო არის შელესილი, ნაზღას ვეძახით (ზ. ხანდ.). ნაზღა მაქ ენაზე გაკრული (ზ. ხანდ.).

ნაზმარუქა ნაზი, სათუთი, აზიზი. ნაზმარუქა ქალი ხარ! (ძეგ.).

ნათავით-ი ხელით აკრეფილი ნარჩენი თავთავი; ასეთი თავთავის ხორბალი. ნათავთსა ხელით გამოფუშნებამენ, დაფუქვამენ და გამოაცხოებენ ნათავთის პურსა (ერთაწმ.). ნათავთის ნაზუქს არაფერი შჯობია სწორეთა (იგ.); აგრეთვე წილკ.

ნათაფი პური თონეში ჩავარდნილი, ცხობაში შესული პური (შუშდება ნაკვერცხალზე). პურ რო დავაკრამთ და მოწყდება და ჩავარდება, ის არი ნათაფი (ვარ.). რა არი, ქალო, ნათაფი პურები რომ არ გამოგეგზავნა, სხვა აღარ გქონდა? (ტყვ.).

ნათბილარევი-ი სითბოში ნამყოფი. ნათბილარევი ვიყავი და წყალში ვიტოპე, იმან გამხადა ავათა (ქორ.).

ნაინ-ი ქვაბის გვერდების გამოსაკვერი იარაღი ერთგვარი. ნაინი, როგორც ლომი, ისეთია, ოღონდ პირი აქ გაპტყელებული (ზ. ხანდ.). გვერდების გასწორება რო გვინდა, შიგნიდან უნდა ჩავ-

ლოთ ნაინი, ნაინზე უნდა გამოიკვეროს გვერდი (ზ. ხანდ.).

ნაპაპ-ი ცერად წაჭრილი ძირი ფიჩხისა; ცეტერი. ფიჩხ რო აჩეხამ და ძირში დარჩება, იმასა პქვიან ნაკაპი (ტყვ.). ნაკაპ ნამოვცხე ფეხი და ბლლარძანი არ შეიტანა იმ ვერანამა! (კარალ.).

ნაპია, **ნაპიან**-ი მოლეული, პატარა. ნაკია რო არი, პატარაი, ბოლოლაი, დანაკულს ვეტყვი (ატ.). ნაკია უძუძურათ არი გაზრდილი, პატარაა, გამხდარია (ყანჩ.). ეს უბედური წიწილა ჯერ ისედაც ნაკიანი იყო, ეხლა ფეხიც მოუტეხია ვიღასაცა (კოდ.).

ნაკინკალა პაწაწინა, ერთი ციცქნა, ცოტა. რა ვჭამეი, ერთი ნაკინკალა ხორცი მაპიტანეს! (დის.).

ნაკლებ-ი 1. ცუდი, უხეირო, უვარგისი. ნაკლები პურებია, ეს როგორ გაგატანო (ხც.). 2. ღარიბი, ხელმოკლე (ოჯახი). რატო არ იქნება მხიარული, რა! ისეთი ნაკლები ოჯახიდან წამოვიყვანეთ, ერთი ხელი საცვლები არა პქონდა (ზერ.). ყოველწლივ ეგე დაზურგული მიდიხ ხომე თავი სამშობლოში, ნაკლებათა ყოფილან თურმე (წილკ.); აგრეთვე ატ., ბიწმ., ბრ.

ნაკოდალ-ი 1. დიდი ნაკვერცხალი. ნაკოდლები მაინც ამოგეყარა, ხო ხელამ, რო ჭადი იწვის! (კარალ.). 2. ახლად მოკოდილი (წისქვილის ქვა). ნაკოდალზე და-

უფქვია და სუ არ ვარგა, კაწაკუ-
წი გააქ (ატ.).

ნაკორღალ-ი ნახნაეი კორ-
ღი. დიდი ხნის დაუმუშავებელი
მიწა რო დამუშავდება, იმას ნა-
კორღალს ეძახიან (ატ.).

ნაკოლოპურტალ-ი მკედრის
ნაქონი ნიეთები, ნამკედრევი.
რაც რამე ნაკოლოპურტალი ჰქონ-
დათ, სუ მათხოვრეფს მისცეს
(კავთ.). ნაკოლოპურტალ ტანსაც-
მელს მივაკარებ სწორეთა, აი!
(კარალ.); აგრეთვე ძეგ.

ნაპრამ-ი 1. წიწილის ნის-
კარტით ოღნავ გამოტეხილი კვერ-
ცხი. უკვე ნაკრავია კვერცხი,
საცაა გამოიჩიკება (მეჯვრ.). ნაქ-
რავები მუახრჩო ამ ვერანა კრუხ-
მა (ქვეში); აგრეთვე ატ., ზერ.
2. იგივეა, რაც წვერნაკრავი.
თესლი რო გაღივდება და
ამოსვლას დააპირეფს, ნაკრავიან,
ვიტყვით (ზერ.).

ნაპრუსხალ-ი ძველი, გაღივე-
ბული, გემოშეცვლილი (კარტო-
ფილი, სიმინდი, ლობიო). ზამთარ-
ში უნდა შეჭამო სიმინდი, მერე
რალათ ვარგა, ნაკრუხალია, დამ-
წარებული (ატ.). ნაკრუხალ ლო-
ბიოს აკეთეფ, ჭამ, მაგრამ გემო
არა აქ (ძეგ.). ნაპრუსხალი მზმ
ამბობენ გაზაფხულის მზეზე ან
მაშინ, როცა მზე ღრუბლებიდან
გამოვა. გაზაფხულით რო ღრუბ-
ლიანია და დამალული არი დიდი
ხანი მზეი, ახლა მერე გამოიხე-
დამს, იმანე იტყვიან, ნაკრუხალი

მზე გამოვიდაო (ერედ.); აგრეთვე
გორიჯე.

ნაპულ-ი ჯელდი, ნაკმაზი. პურ
რო ვატაბაკეფთ ზომე, ნაბორალა
რო დარჩება, ნაკული ის არი. ნა-
კული უკანა რჩება ტაბაკზე (ატ.).
პურ რო გაუაკეთებთ ცხავითა,
რაც გაღის წერილი მარცვალი, ის
არი ნაკული, მერე ი ნაკულსა ქათ-
მებ ვაჭმევთ (არად.); აგრეთვე
ბრ., ტანძ., ძეგ.

ნალ-ი იგივეა, რაც ლურს-
მანი. ესე, ემოდენა პატარა
რეგალს გამოეჭრით ნალსა, იმი-
თი დავლურსმავთ (ძეგ.). გამომი-
ჭერი ნალები, ბარემ დავლურსმავ
(ძეგ.).

ნალობიარ-ი, **ნალობიარ**-ი
ლობიოს ნარჩევი (ბარდი, პარკი).
ნალობიარი მე მომეცი, შენ მაინც
ძროხა არა გყავს (ტეზ.). ნალო-
ბიერზე დამიწვიმა წუხელა (ხაშ.).

ნალოპარ-ი აღრე გაზაფ-
ხულზე მოჭრილი და ქერქგაც-
ლილი ხე. გაზაფხულზე რო ხეს
მოსჭრიან, როცა ლობო სძვრება
ხომე და დააგდებენ გასახმობთა,
იმას ნალოპარს ეძახიან. ნალო-
პარსა, როცა კარქა გახმება, მერე
ან შესათ გამოიყენებენ, ან დახერ-
სამენ და მასალად იხმარებენ
(კავთ.); აგრეთვე ქვ. ჭ., ქორ.

ნამ-ი წვეთი. ვზივარ, ნამი
წყალი არა მაქ სახშია (ატ.). ნამი
წყალი არ გვიდვა (ძეგ.).

ნამბატ-ი ნაქსოვის სახე: ერთ
თვალში გამოღებული ორი თვა-
ლი. რო შემოუვლიდით გარეშე-

მო, მერე ოთხგან გაუკეთებლით ნამატს, ვქსოვლით და ყოველ გავლაზე უმატებლით (ზ. ხანდ.).

ნამგლქევი-ი მგლის დაგლეჯილი (საქონლის ხორცი). ხარჯში ნამგლქევი ხორცი, აბა, როგორ შეიძლება-მეთქი, არ შეიწირამს, ნამგლქევით შენდობა არ შეიძლება-მეთქი (ქორ.). ნამგლქევი კი არ იყოს, ვინ დაკლა ეხლა ძროხა? (ძეგ.).

ნამინდვრი-ი მინდორში ნამყოფი; მინდვრიდან მოყოლილი (საჭმელი). მიირთვი, მიირთვი, შენ უფრო ნამინდვრი კაცი ხარ (საკორ.). მინდორში რო წასულან და პური დარჩენიათ, ნამინდვრი პურია, ჭამე, ძუძუში რძე ჩაგიღებო (ძეგ.).

ნამს მისცემს წყალს მიაპკურებს (ჩასაკრავ პურის გუნდას). ნამი მიეცი, არ წავიდეს პური (ზც.).

ნამშრალი-ი დიდი ხნის უხმარი (ჭურჭელი). დიდი ხანი რო ქილაში წნილი არა დებულა, ან კოკაში რო დიდი ხანია წყალი არა მდგარა, ნამშრალეკია, სიხმის გემო მიეცემა (ლამ.).

ნანად სანანებლად. ის არი, მეც გულში ნანათ უნდა ჩამაყოლო (ტბა).

ნანაჟრი-ი ნაჭამი, დანაყრებული. ადამიანი ცოტას რო შესჭამს, ნანაყრიაო, იტყვიან, სულ უჭმელი რო არ არი (ერედ.).

ნანაჯობად, ნანაჯობიანად 1. ერთიანად, დედაბუდიანად.

სუ ეგეთები არიან ნანაჯობიანათა (ქვ. ჭ.). 2. უკვალოდ. ოთხი ბიჭი ჰყვანდა, ოთხივე ისე ნანაჯობიანათ დეეკარგა ომშია, რო არც ერთისა არაფერი არა იცის რა (იგ.). ეგრე ნანაჯობიანათ როგორ დაიკარგა ღორი, რო ქვეყანა გადავაბრუნე და ვერ ვიპოვე? (თეხი); აგრეთვე ბიწმ., იგ., მეჯვრ., საგურ., წილკ. 3. სრულიად, სავსებით. სუ მოტლეკილი რო იქნება, მოლოკილი, ნანაჯობათ აღარავინ აღარა ყაამსო, გამწყვარი ჰყამ ყველაფერი (დის.). ერთი ნანაჯობათ არავინ შემოუშვეს ოთახში (დის.).

ნანივრალ-ი ადგილი, სადაც ნიორი ეთესა. ნანივრალში გადავრგვი კომბოსტო (ქორ.).

ნანივუნა ზოზინა. ტატიიანთ ელენეი ისეთი ნანივუნა არი, მაგრამა იმის გაკეთებული საქმე რო ნახო, მოგეწონება (იგ.). ჩემი თავი მეჯავრებოდა და ეგ უარესი ნანივუნა ყოფილა, დილას აქეთია ერთი სახლი ვერ დაალაგა (წილკ.); აგრეთვე მეჯვრ.

ნაოთხალ-ი 1. მეოთხედი. ქადის ნაოთხალი (ძეგ.). 2. სიგრძეზე დახეთქილი მორის ნაპობი. ოთხათ რო გააპობენ მრგვალ ხესა ან შეშასა, ის არი ნაოთხალი (ქვ. ჭ.). ნაოთხალი არის ოთხათ გაპობილი მორი, ოთხად ან რვად გრძლად გაპობილი (წინარ.).

ნაორმალ-ი 1. ადგილი, სადაც ორმო იყო. ნაორმალში, როგორც არ უნდა ამოავსო, მაინც იცის წყალმა ჩადგომაი (ტყვ.).

ნაორმალში ჩაყარე ეგ ნაგავი, ბარემ კარქა ამოივსოს (კარალ.); აგრეთვე წილკ. 2. ორმოში ნამყოფი, ორმოდან ამოღებული (პური, კარტოფილი...). ორმო იცოდენ წინათა, ჭინახულს ინახავდენ შიგა; იქიდან ამოიღებდენ პურსა და ნაორმალსი პური ის იყ. (არად.); აგრეთვე ერედ. ნაორმალში ტყე აყრილი ტყე ხეში. დელობი რო არი ქედსა და ქედ შუა და შიგ ძაან მაღალი ხეებია აყრილი, იმაჲ ვეტყვით ნაორმალ ტყესა (წილკ.). ნაორმალსი ტყიდან ჩამოუტანია სახელწევები თედოლესა და ეგეთებია, როგორ ლარი (წილკ.).

ნარდიბაზრულ-ი უდარდელი, უზრუნველი, უნადვლელი. ნარდიბაზრული კაცია, გინდა შიმშილით დავიხოცოთ ჩვენა, ის არა დარდოფს (მეჯვრ.).

ნარდიბაშულ-ი ზერელე, ნაჩქარევი (საქმე...). ნარდიბაშული საქმე რო იცი, იმიტომ გიხდება მეორეთ გაკეთებაი (ტყვ.). ჩვენა ნარდიბაშულათ ვრდით ბავშვსა საცა იქნება, მივაგდებთ, ის უფრო ირდება (ბროწლ.). ნარდიბაშულად ერთიანად, მთლიანად; ერთბაშად. ერთიანათ რო იყიდის ან გაყიდის რასმე, ნარდიბაშულათ იმას ეტყვიან (ერედ.). ნარდიბაშულათ რო გადააპნიე, იცი, რამსისქე ამოსულა ი სიმინდი?! (კარალ.).

ნარძვა ნაჯვარი (ღორი). ნარძვა ღორი მყავდა და ისე გასუქ-

და, რო ხელის სისქეთ აქს ქონი! (კავთ.).

ნარზე ზის მზად არის (წასასვლელად). ჩემი რძალი ნარზე ზის, როდის წაეალ სამშობლოშიო (კარ.); აგრეთვე ტყვ.

ნარიკ-ი ერთგვარი ჩაქუჩი, ქებაბის ძირისა და გვერდების შემაერთებული წიბოს გასაკვერი. ბევრნაირი ჩაქუჩებია, ამას ნარიკი ჰქვია; ნარიკი პტყელია, ხელკვერსა ჰგავს, ოღონდ იმის ნახევარი სისქისაა (ზ. ხანდ.). ხელკვერით კვერავენ ყველაფერსა — ძირსაცა, გვერდებსაცა, ნარიკი კუთხეებს ჰკვერამს (ზ. ხანდ.).

ნარიყალაზე იგივეა, რაც გარიყულაზე. ნარიყალაზე რო დაადგი კოკა, არ გეშინიან, რო ღორმა გაგიტეხო? (წილკ.). რავი, ქაა, შორ სადღაცა მდგარა, ნარიყალაზე, იმი ახლომანლო ადამიანიშვილი არა დგა (წილკ.).

ნარშებალ-ი რუმბის ტყავი. წინათ ნარუმბლის ქალამანი იცოდნენ, ჩუსტზე მეტი ფასი ჰქონდა, არა ხმებოდა ისა (ზ. ხანდ.).

ნარცხალ-ი ერთი წლის ნასვენი მიწა (მდრ. რცხალი). მესამე წელიწადს ნარცხალი იხვენება, ნარცხალზე ითესება (ზ. ხანდ.).

ნასალა ნაბოლარა, პატარა, დალეული. ადამიანი, პირუტყვი, ფრინველი, რომელიც ნაბოლარაა და ნამლევა, ნასალა ის არი (საკორ.). ან წიწილა გამოერევა ბოლოლაი, ყველაზე პატარაა და საცოდავი, ნასალა ეგ არი; ბავშვ-

ზეც იტყვიან დაცინვით, გამოჯავრებით (ოდ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

ნასმურტლ-ი ცომიანი ხელების ანაფშენეტი. ცომიან ხელებს მოიფშენეტამენ, ნასმურტლი დაიცვია. აიღებენ, თბილ წყალში გახსნიან, დაიხელამენ და დიდ ცომს შააზელამენ (ოდ.). ზოგსა ჩაყვება ხომე ნასმურტლი ცომშია და ზღმურდლები გამოყვება ცომსა (ქვ. ჭ.); აგრეთვე კავთ., კარალ., კარ., ქემ., ტყვ., ქვეში.

ნატრიკპალ-ი უკანონო შვილი, ვილაც ოხერი. ეს ვილას ნატრიკვლები არიან? (მეჯვრ.). ზოგი სუ სხვის ნატრიკვალსა ზღის და ეს ხო ჩემი შვილიშვილია (ტყვ.); აგრეთვე კარ.

ნატურნ-ი გატრუნული, განაბული, გაჩუმებული. ბავშვებ შუჭამიათ ი თელი ქილა მურაბაი, იმიტვინ არიან ნატურნი (კავთ.). თურმე შენც ხელი გირევი იმ საქმეშია, განა არა, ვიფიქრე, რათ არი ნატურნი-მეთქი (გრაკ.).

ნაშალ-ი, **ნაშალა** 1. ბარაქა. აბუქა ადამიანი მაშინვე გააქროფს ყველაფერსა, ან ფქვილი, ან კიდე სხვა რამე, ყველაფრის ნაფალს გამოილევს (კავთ.). ნაფალა აქვთ გაწყვეტილი სახლში, მაგათ რა ქალი უნდა შეინახონ? (კარალ.); აგრეთვე კარ. 2. ძალა, ღონე. სუბუქი რო არი ადამიანი, სუ ნაფალი აქო გამოლუული, რომელიც გამხდარია და დასუს-

ტებული (არად.). ნაფალაა მაქს. გამოლუული, თვალეში შუქი გადღის (კარალ).

ნაშალბაწყვეტილ-ი ბარაქამოლუული. ნაფალაწყვეტილები არიან, თავიანთთვინ არა აქვთ რა და შენ რა გინდა იმათგან? (ტყვ.).

ნაშაშურამბ-ი ნაწლავები. ნაწლავებსა იქვიან ნაფაშურები (ქვ. ჭ.). საქონელზეც იტყვიან, ნაწლავებ რო გადმოაყრეინებენ, ნაფაშურები გადმოაყრეინაო (ქვ. ჭ.). **წადი და ნაშაშურამბზე იღრიძალე!** ეტყვიან ხოლმე იმას, ვინც ცარიელზე დარჩა. რო ან მოპარავს ვინმე რამესა, ან წართმევს, ან უნდა რგებოდა და არ ერგება, დარჩება ცარიელი, წადი ესლაო, ეტყვიან, და ნაფაშურებზე იღრიალეო (ქვ. ჭ.).

ნაშმარღალ-ი შედეღებული სისხლი. ეგრე ცუდათ იყო ღონოი, სუ ნაფერდლებ იღებდა სისხლსა (მეჯვრ.).

ნაშინჩ-ი იგივეა, რაც წინაწვეერი. თონის პურიო თხელი ნაპირი რომელიც არი, ყუის მოპირდაპირე მხარე, პური ნაფინი ის არი (არად.). მე ნაფინი უფრო მიყვარს პურისაი, ვიდრე ყუაი, მაგრა რა, კბილები აღარა მაქ და ნაფინი საკნაწუნო არი (არად.).

ნაშოტა კბილები მსხვილი, ფართო კბილები. ჩემი შვილები რო ქალებს შინჯამდენ, ვეტყოდი ხომე, ოღონც დიდი ცხვირი და ნაფოტა კბილები ნუ ექნებათ-მეთ-

ქი (არად.). იმითანა ნაფოტა კბი-
ლები აქს, რო ეს ოქრო კი არა,
ორი ამდენი არ ეყოფა (ტყვ.); აგ-
რეთვე კარალ., ძეგ.

ნაფშრუქი-ი ნაფშენეტი, ანა-
ფხეკი ცომისა. მოზილეს ცომი,
ამოაგუნდავეს. ვარცლზე აფხეკა-
მენ, ხელებზე მოიცილიან და ის
არი ნაფშრუკი. ბოლო გუნდას
რო ამოიღებენ, ნაფშრუკისა იქ-
ნება, ის ნაკლები გუნდაა (სა-
გურ.). ნაფშრუკს ცომში ჩაყრიან,
წყალ დაასხამენ და ზედ შეაზილა-
მენ ისევა (ივ.). ხაშში ნაფშრუკი
არ შაურიო, ნათხუარი ხაშია
(წილკ.); აგრეთვე ახალშ., მერ.,
ოდ.

ნაქაშუქი-ი, **ნაქაშურქი**-ი 1.
ჭამისას პირის კუთხეებთან გად-
მონადენი საჭმელი. ბავშვს რო
ფუას აჭმევენ და ჩამოუთხვრიან
პირსა, ნაქაშურები გადასდის
(ტყვ.). სუ გული მერევა, მაგი
ჭამას რო უყურეფ, პირზე ნაქა-
შურები გადაადის (მერ.); აგრეთ-
ვე ატ., კარ., ძეგ. 2. ჭურჭლის
გვერდებზე გადმოსული წვენი
(საჭმლისა). ქვაბი ამოსულიყო
და ნაქაშები გადასდიოდა (ზ.
ხანდ.). შემოწმინდე მაინცა ხე-
ლითა, ჯამსა ნაქაშურები რო გად-
მუადინე! (კარალ.); აგრეთვე კარ.,
მერ., ტყვ.

ნაქაშ-ი 1. ჭაჭიდან საქაჯა-
ვით, წნეხით გამოწურული ტკბი-
ლი. საქაჯავით გამოვქაჯამთ ჭა-
ჭასა და ღარიდან ქვაბში ჩამო-
დის ნაქაჯი, ივეთი ტკბილია, რო!

(ქორ.). მეტი წილ ნაქაჯსა თა-
თარათ ვხმარობდით (მეჯერ.).
2. თაფლის გამოწურვის შემდეგ
ღარჩენილი ფიჭა. თაფლს რო
გაწურამენ, რაც ღარჩება, ის არი
ნაქაჯი, თაფლი ცალკე წავა
(არად.).

ნაქინცლშე-ი, **ნაქირც-**
ლშე-ი ნამტერევები, ნაფშხვენე-
ბი (ფიჩხისა). ნაქინცლებით გა-
ვასურე თონეი, ღმერთი აღარა
გაქს? (ქვეში). ამხელა შეშაი სუ
ნაქირცლებათ აქცია (ქემ.).

ნაქობარ-ი თხრილი საარაყე
ქვაბის ქვეშ ცეცხლის დასანთე-
ბად. არყის ქვაბს რო შეედგამთ,
გამოთხრილია შუაში, აქეთ-იქით
აწეულია, მაგას ვეტყეით ნაქობარ-
სა (ძეგ.). შუაში, საცა გამოთხრი-
ლია, საცა ცეცხლი ანთია, ნაქო-
ბარია (ძეგ.).

ნაქურცლი-ი, **ნაქურცალა**
წერილი ნამტერევი, ნამსხვრევი.
რო ჩამოვარდება და გატყდება
ჭურჭელი, ის არი ნაქურცლები,
პირს რო დაცვივა (ოდ.). ნაქურ-
ცლებად აქცია მთელი თონეი
(ქვეში). ქვეყნის ნაქურცალა პუ-
რებია იქა და რაღა თელ-თელ
დატეხამთ ხოლმე?! (თამ.); აგ-
რეთვე ტყვ.

ნაღბამ-ს წმინდად ფქვავეს;
კარგად ზელს. წისქვილში რო
იფქვის, გინდა ხელსაფქვავები
კარქა რო ფქვავეს, ნაღბავს (ნიჩბ.).
აბა, ამის ამოხელილი ლობიო ნა-
ხეი! ნაღბამს სულა (ატ.).

ნაღმბა საკირე ქვა ერთგვა-

რი. კირის ქვა არის ნაღება, ძალიან თეთრი გამოდის (მეჯვრ.).

ნაღველას ჩაიქცევის ძალიან გაბრაზდება, გულს გაიხეთქს. ნაღველა ჩაიქცია და სიტყვა ვერა თქვა (კარალ.). ახლა დედაჩემა რო ესე დაინახოს ეს ღორი წელგებამოყრეინებული, ნაღველას ჩაიქცევს და მეტიც აღარ უნდა (ტყვ.); აგრეთვე ძეგ.

ნაღინკალა, ნაღინტალა, ნახინტალა პატარა, მოლუული; უვარგისი (მღრ. ღინკლა, ღინტლა). რამე რო გაუნდებათ, საქონელი იქნება, ღორი თუ ქათამი, პატარა რო იქნება, დანაკული, ნაღინტალააო; ბავშვზეც იციან ზომე (ატ.). ოთხი ჭუკი შეშრჩა იხვისაი, იქიდანაცა ერთი ნაღინტალა არი (მეჯვრ.). ნეტა ეს ნაღინტალა ტაროები რაღა ჭირათ მინდა?! (კავთ.). ჩემ ნათელას პირველათვე ტყუბი გაუნდა, ერთი კარქი იყო, მეორე კი — ნახინტალაი (მერ.); აგრეთვე ერედ.

ნაღრავ-ს ხნულებს შუა დარჩენილ ადგილს, ნაღარს ხნავს. ნაღარი დაბლობი კეთდება, მერე იმას ნაღრავენ (მეჯვრ.).

ნაყელ-ნაბარკლ-ი ცხვრის ეელსა და ბარკლებზე ნაპარსი მატყლი; მდარე ხარისხისაა. აქაო და ლოგინითვინ უნდაო, ეერჩია სუ ნაყელ-ნაბარკლი და ის მამცა (წილკ.). ეს სუ ნაყელ-ნაბარკლია, მაგ მატყლში არ გაურიო (კავთ.).

ნაყმ-ნაყმ ნაწყვეტ-ნაწყვეტად, ნელა, დუნედ. როცა ისე ლაპარა-

კობს ადამიანი, გეგონება ღეჭამსო, ნაყე-ნაყე ლაპარაკია, ან კიდე ბობიანივით რო დადის, ხან საღ გაჩერდება და ხან საღა, ნაყე-ნაყე სიარულია. რამე საქმეს რო დაიწყეფს, როგორც იქნება, დააბოლოეფს, ნაყე-ნაყე საქმის გაკეთებაა (კავთ.). რა ნაყე-ნაყე ლაპარაკობ? (ძეგ.); აგრეთვე ერედ., რუისი, ქვ. ჭ., ხც.

ნაყვლუვა ცხვრის ტყავზე გაცლილი მატყლი. ცხვარ რო დაეკლამენ, თბილ-თბილ ტყავ დაახვევენ და დაადებენ თბილ ალაგასა, რო კარქა ჩახურდეფ, მემრე დააცდიან ორ-სამ დღესა და გააცლიან მატყლ ხელითა, გაყველენ. ამითანა მატყლ ნაყვლუვას ეტყვიან (წილკ.). ნაყვლუვა ეპმ რბილია, თივთიკივითა, მაგრამა ძაან მოკლებეწვაა (წილკ.); აგრეთვე წვ.

ნაშა, ნაშე ფხვიერი, ნაშალი ნიადაგი. ნაშაზე საძირკველი არ დაიდგება, უნდა დაჰყვე, ნაშამდისინ თიხნარს იპოვი (კავთ.). ნაშე ადგილია, ბოში ადგილი, შეიძლება მალე მოშვავდეს (ძეგ.); აგრეთვე არად., ტანძ.

ნაშლად დარჩება დაუმთავრებელი დარჩება (რაიმე საქმე). ლობიო ცოტალა იყო, უნდა გამეთავებინა გარჩევაი, იმ დროს მოვიდა ი ბიჭი და ნაშლათ დამრჩა, ეხლაც ისეა გადავებული (ერედ.). ცალი წინდა მოქსუეი, მეორის ქუსლამდინ მიველი და

კიდეც მოვიდა ჩემი სიძეი წასა-
ყვანათა, ნაშლათ დამრჩა (კავთ.).

ნაშურიან-ი მრუდე, უსწორ-
მასწორო, ოკრობოკრო. რო რამეი
აკეთებს კაცი, თლის, ოკრობოკრო
გამოვა, ეტყვიან, ნაშურიანია, გა-
ასწორეო (კავთ.). ბრუნდე, ცუდ
გაკეთებულ იარაღს ვეტყვიოთ ნა-
შურიანსა (კავთ.).

ნაჩირქნ-ი თოხით გაფხვიე-
რებული (ნათესი...). ნაჩერკნი არ
გაქელო, ზედ არ გადაიარო!
(ტყვ.). ნაჩერკნი უფრო კაი სი-
მინდია, უყურე! (კარაღ.); აგრეთ-
ვე ქვეში.

ნაჩირ-ი ჩირი. შარშანდელი
ნაჩირები ისეუა მაქ; ჩვენ იმას არა
ვჭამთ, გაყიდვით, არაყინა მყამ, რო
გამიყიდოს და ფრია ისე ის იმო-
დენა ნაჩირი (ბროწლ.); აგრეთვე
ზერ.

ნაჩურჩ-ი ჩურჩა, ჩენჩო. ლო-
ბიოს რო გასჩურჩამ, მარცვალს
რო ცალკე გამოიღებ, რაც დარ-
ჩება, პარკები, ის არი ნაჩურჩი
(ტყვ.). ქა, რამდენი ნაჩურჩი
გიყრიათ, ამოდენი ნეტა როგორ
გამოჩურჩეთ?! (ბროწლ.); აგრეთვე
კარაღ., ნოს., საგურ., ყანჩ.

ნაჩხატის კურდღელი
(მელა...) იტყვიან გამხდარ ადა-
მიანზე. გამხდარი ბავშვი რო იქ-
ნება, ნაჩხატი მელასა გეხარო,
ეტყვიან (დის.). ნაჩხატის კურდ-
ღელს გავხარ, — გამხდარ კაცს
ეტყვიან (სამთ.).

ნაცარა ლობიო ლობიოს
ჯიში ერთგვარი. ნაცარა ლობიო

კუტი არი, კავი არ აქვს, ხახვებს
ურიგებთ, თეთრი ჭრელი მარცვა-
ლი აქ, მრგვალი (არაღ.) ნაცარა
ლობიოს ნაცრისფერი ლაქები
აქვს (ქორ.).

ნაცარა ჩიტი ბოლოქანქარა.
ნაცარა ჩიტი წყალწყალა არი,
წყლის ნაპირებზე დადის (არაღ.).
ნაცარა ჩიტი პატარა ჩიტია, ნაც-
რისფერი, ბუდეს პატარა ბურ-
ქებში იკეთებს (ქემ.).

ნაცართუთქ-ი წყალში არე-
ული ნაცარი, თუთქი. ნაცართუ-
ქი ნაცარი და წყალია არეული.
თონე რო გაღაღადებულა, იმას
მოაგრილეთ, იმ თონესა (ატ.).
ნაცართუთქი ჩააყარე, არ დაიწვას
პური! (არაღ.); აგრეთვე მეჯვრ.,
ძეგ.

ნაცვეთ-ი ნახმარი ტანსაცმ-
ლის ნაკერებთან, ნაკეცებში ჩაგ-
როვებული მტვერი, ჭუჭყი. ნა-
ცვეთი ქობაში იცის უფრო (რუ-
ისი). ჩემი პალტო რო დავარდვიე,
ჩემ დღეში იმდენი ნაცვეთი არ
მინახამ, რაც იმასა ჰქონდა ნაკე-
რებშია, ვფხიკე და ვფხიკე, ძლი-
ვას გავაცალე (ბროწლ.); აგრეთ-
ვე კეთ., წილკ.

ნაცრამ-ს ნაცარი (სოკოვანი
დაავადება) უჩნდება ვაზს. — ზო
არ ფუჭდება ვენახი? — რა ვიცი,
ნაცრავდა, და! (ზ. ხანდ.).

ნაცს-ი მსგავსი, მიმგვანებუ-
ლი. ბესტავაშვილის ნაცხი იყვე
და რაღა ვიშამს (ტყვ.); აგრეთვე
კარაღ.

ნაცსებ-ი სისხლით ნათესავი.

ლამეტანთ ნაცხები არა ხაარ, რა, ვინ რაში მოგატყუეფს! (კარალ.); აგრეთვე ტყვ.

ნაწილ-ი მარცვლული მცენარის ნაყოფის ჩანასახი. გულს რო იკეთეფს თავთავი, ნაწილი ის არი (ძეგ.). **ნაწილი** ამონილო, **ნაწილში** შევიდა (ყანა). ნაყოფის ჩანასახი გაუჩნდა (ყანას). სწორეთ ეხლა შაიკრა მცამ პირი, როცა ყანები ნაწილში შავიდა (წილკ.). ჯეჯილმა ნაწილი ამოიღო და სწორეთ ეს აედარიც კარქა დროზე მოვიდა (მეჯვრ.) **ნაწილის** აღმბა, **ამონილბა** (ყანისა): ყანაზე ვიტყვით მაგასა, ჯეჯილზედა, მარცვლის გამონასახი რო ამოდიე, ის არი ნაწილის ამოღებაი, მაშინ უნდა, აი, აედარი, რომოუხდეს კარქათა (იგ.). ნაწილი აღებიე დროე რო გაუადარდე ჩვენ ყანასა, მითომ შინა გქონია გალწილი, ისრე უნდა იგულო (წილკ.); აგრეთვე ბრ., ბროწლ. **ნაწილი** არ უნახია, **ნაწილი** არ ჩასვლია პირში **არაფერი** არ უჭამია, მშიერიია. მშიერი რუ არი კაცი დილიდან მოკიდებული საღამომდინა, იმი მუცელში რო ლუკმა პური არ ჩასულა, იტყვიე, დღეე ნაწილი არ ჩამსვლია პირშიაო (წილკ.). ისეა კრიჭაშეკრული დარდითა სოფუაი, სამი დღეა, ნაწილი არ უნახია (კავთ.).

ნაწილთან დასადარი ძალიან კარგი (ადამიანი). ნაწილ-

თან დასადარი კაცი იყო შენი მამთილი, მარტო იმი ტკბილი ლაპარაკი ღირდა ერთ რამეთა (წილკ.). ვის არ დაინანდებოდა, ქაა, ნაწილთან დასადარი დედაკაცი იყო, ცოდუ არ იყო იმი სიკვდილი? (წილკ.).

ნაწპრმტ-ი მწირი, მოუსავლიანი ადგილი. იმ ადგილი ქონებასა, სულაც ნუ მქონია! ნაწკრეტია, იქ არაფერი მოდის რა, ტყუილათ რათ უნდა მეჭიროე? (ერთაწმ.).

ნაწმმლ-ი საწნახლიდან გადმონადენი. ტკბილის ნაწური. როცა დაამთავრებ დაწურვას, დაკეტავ გასავალს საწნახელისასა, დახურამ, დატოვებ; მერე რაც გამოვა, ის არი ნაწმელი (ჩუმათ.).

ნაწმენდ-ი ნაკმაზი. პურს რო გავცხრილავთ და ქვეშ რაც გაუვა, ნაკმაზსაც ვეძახით იმასა და ნაწმენდსაცა (საგურ.). ნაწმენდს ფრინველებს აჭმევენ ხოლმე ან ღორსა, რამესა (ხც.); აგრეთვე გარიყ., თონ., ნოს., ძეგ., ხოგ.

ნაჭ-ი წენგო. კაკალს რო გარედან აქს მწვანე ქერქი, ეგ არის ნაჭი (ერედ.). კაკლის ნაჭმა ხელები გამიშავა (ქორ.); აგრეთვე ბრ., თამ., ტყვ., ქემ.

ნაჭმრ-ი: **ღმდის** (მამის...) **ნაჭმრი** ღმდის (მამის...) ძალიან მსგავსი. ღმდის ნაჭერო, იმისავით აყლარწული არა ხარ? (კავთ.). ჩემი ბაგრატაი სუ თავი პაპი ნაჭერია, იმიჰანა ტანადო-

ბაი, იმითანა ხასიეთი (კავთ).

ნაჭოჭ-ი დაჭოჭებული, სეული (მიწა). ავღრისაგან რო დასველდება დეღამიწა, ნაჭოჭიარ, დასველდაო (ტანძ.); აგრეთვე ბროწლ.

ნასარშობ-ს ლაპარაკობს, მუსაიფობს. რას ნასარშობ? (თამ.). რა ტკბილად ნასარშობენ! (ქორ.). **ნასარშობა**: არ მიყვარს მე ნასარშობაი (დიცი); აგრეთვე გუჯაბ.

ნახასლ-ი ცხავში დარჩენილი მსხვილი მინარევი. ცხავს ზეით დარჩენილს ეწოდება ნახასლი, იმას გადაყვრით (მეჯვრ.).

ნახეპარჯამიან-ი პატარა ჯამი. ნახეპარჯამიანზე დადე პურიცოში (ტყვ.). ნახეპარჯამიანით შეჭამა და ის ეყოფოდა? (კარ.); აგრეთვე არად.

ნასინტალა იხ. ნ ა ლ ი ნ - ტ ა ლ ა .

ნახმულარის გემო დიდი ხნის უხმარ ჭურჭელში მოთავსებული საჭმლის (სასმელის) თავისებური გემო. ნახმულარის გემო აქო, წყალი არ არი შიგა ნაღვოში დიდი ხანიაო (ლამ.).

ნახჩ-ი მოხატულობა (ქსოვილისა). ნახჩი — ნაქარგში, ნაქსოვში გამოყვანილი სახე (ქორ.). მაგ კაბის ნახჩიც მამწონს (გარ.). აი, ესეთი ნახჩი რო ექნება, ამითანას ჩავიცმევ (კარალ.). ნახჩს გადაიღებს მიბაძავს. იმისავით რო მოიქცევა, იმისავით რო ჩაიცმევს, ნახჩი გადაიღოვო, მიბა-

ძაო, იტყვიან (კარალ.). ნახჩი ვისგან გადაიღე, ეს კაბა რო ამოგინუთხია? (კარალ.). **ნახჩიანი**: ნახჩიანი არშია (ქორ.). ესეთი ნახჩიანი, აბა, მე რას გამამადგება (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

ნაჯორკაპლ-ი შეშის დიდი ნაობი. აილო დედაჩემა შეშის ნაჯორკალი და დაუყვირა: გამოდი, რომელი ხარო (გარ.). ავიღეუამ ნაჯორკალსო და დაგარტყამთაეშიო, რძალი ეტყოდა დედამთილსა (წე.).

ნეზა ნელა, ფრთხილად. ნეზა, ქალო, კიბეზე არ გადაგვჩხო! (ლამ.). ნეზა წამოდი, ბალო, რა თავ-პირ იმტვრეუ, უკან ხუ არავინ მოგდევს?! (წილკ.). ნეზა გადმოდი, ეკლებია! (ბიწმ.).

ნეზისად ნელ-ნელა, თანდათანობით. კარტოფილ რო შევწავთ და არ შეიწვის კარქა, ნეზისათა, აილანძება (ატ.).

ნემსიჩარიბ მწერი ერთგვარი. ნემსიჩარია მწერია, გრძელი ნესტარი აქ, იკბინება (ქემ.).

ნემ-ი 1. ცერსა და ნეკზე ამოხეული ძაფი, ხიფა, ერთი ნეკი ძაფი მასესზე (ძეგ.). ორი-სამი ნეკი წითელი ძაფი ღამაკლდა (ძეგ.). 2. მიწის მცირე ნაკვეთი. გვერდზე რო აქ მიღებული დიდ მიწასა პატარა მიწა, ნეკს ეტყვიან, ცოტაა მიმღარი ზედ, ვიწრო (ძეგ.). 3. პატარა პური (ნახეპარი ჩუნდისა), თონეში რიგებს შუა' დაკრული. ჯერ ნეკები შეჭამეთ, შვილო, და მერე კარქი პურები

(კავთ.). ნეპის კბილი პირველი საღეჭი კბილი. ნეკის კბილი ამოუვიდა (ძეგ.).

ნეპან-ი პატარა შოთი (ნახევარი გუნდისა). მთელ გუნდას რო ამოვიღებთ, გაგათხელებთ და გაეჭრით შუაზე, ჩვენ ნეკს ვეძახით; ხარჯი რო არი, მაშინ ვიცით უფრო ნეკნი და ლავაში (საღ.); აგრეთვე არად., ბრ. ნეპანის პური იგივეა, რაც ნეკნი. ნეკნის პური ლავაშთან ერთად მისატანია, ერთი ლავაში და ნეკნის პური თეფშზე უნდა იდოს (ძეგ.).

ნეპრაობ-ს 1. ნეკერს, ფოთოლს ჭამს (საქონელი). შასულან თხები ვენახშია და ნეკრაობენ (ბიწმ.). ეს პატრონგაციებული ძროხაი სუ ნეკრაობს თხასავითა (კარალ.). **ნეპრაობა:** თხას უყვარს ნეკრაობაი, ფოთლებსა, ნეკრებსა შჭაამს (ტყე.). 2. ცოტ-ცოტაობით ჭამს. კამეჩი რო ჭფოთლამს, ფოთლებს რო აქა-იქა შჭაამს და პირაწყობით არა შჭაამს, ნეკრაობსო; რასა ნეკრაობო, ადამიანზეც იტყვიან, რო იკიკნება (ზ. ხანდ.). **ნეპრაობა:** უყურე ამის ნეკრაობასა და იხეთქე გული, არცა სძომს, არცა (კარალ.).

ნეპურა 1. იგივეა, რაც ნეკი. (მნიშვ. 2). ერთიანი მამულია და შაჭრილია ცალკე სამკუთხათა, ის ნეკურაა, ის ცალკე უნდა გამაინაღროს (საგურ.). ბოლომდინ რო არ ჩასდევს სწორეთა, გაშვერი-

ლი როა ნეკათა, ეგრე იციან, ნეკურაში გადადიო (კარალ.). 2. იგივეა, რაც ნეკი (მნიშვ. 3). ნეკურა გინდა ჭადიც ჩააკარი, მაგრამა უფრო პურზე იციან (კარალ.). ნეკურა პურებილია, აბა რა აურჩიო? (კარალ.).

ნერცხ-ი: იმის... **ნერცხა-**დაც არ ღირს, იმის... **ნერცხი** არ არის ბევრად ნაკლებია ვინმეზე, ვისიმე ფრჩხილდაც არ ღირს. რომელიც კი ძროხაა, იმაზე იტყვიან, იმის ნერცხათაც არ ღირს ე ძროხაიო, ვითომ ეს უხეირო ძროხააო (ოდ.). **შენა-მეთქი**, იმის ნერცხი არა ხარ, ი ბიჭისა და შენ იმაზე უნდა ილაპარაკო? (ქვეში); აგრეთვე საკორ.

ნეხვის ურემი იგივეა, რაც შატლინკა. ნეხვის ურემს დაბალი ჭალები ჰქონდა, ღართხები ან ლასტები ჰქონდა შემოკრული; ჯოხს გაუყრიდნენ ქვეშა, ამ ჯოხს გამააცლიდნენ და დაბოლავდებოდა (ძეგ.).

ნიკორა ლობიო ლობიოს ჯიში ერთგვარი. ნიკორა ლობიოს ნიშანი აქვს, სარის ლობიოა (ქორ.). ნიკორა ლობიო დასამტვრევათ, ნედლად მოსახარშათ კარგია, ამოზელილი არ ვარგა (ტყე.); აგრეთვე კარ., თამ., ძეგ.

ნიორტაპ-ი საწებელი ერთგვარი. ნიორტაკი—ნიორი და ნიგოზია დანაყული, წყვალს დაახამდნენ, ძმარიც უნდა, არ წამოადლებდნენ, ისევე იყო (ძეგ.).

ნიორტაკი გააკეთე, ცხელ პურზე გემრიელი იქნება (კავთ.).

ნისკარტი-ი ჭურჭლის (საღვინის, სარძევის...) ტუჩი. საღვინეა უხდება პირი ამოჭრილი, უკეთდება ნისკარტი, ტუჩი (მეჯვრ.). **ნისკარტიანი**: ტუჩიანი რომელიც არი, გაღმოსასხმელი რო აქ და ადვილათ გაღმოდის, ის არი ნისკარტიანი, გინდა ჩაფი, გინდა საღვინეი (წვ.).

ნისკარტა ვაშლის ჯიში ერთგვარი. ნისკარტა მწვანე ვაშლია, წვრილი კი არ არი, გვერდი წითელი აქს, დიდი გემრიელი როდია ის ვერანი, ზამთრი ვაშლია (კარალ.). ნისკარტა ცალკე გადავარჩიე და ბროცკი ცალკე (ტყვ.).

ნიღრიან-ი წვერიანი (ცული...). ნიღრიანი ცული არი ქართული ცული. მეორე, ბრტყელი პირი რო აქ, ის რუსული ცული არი (ქვ. ჭ.).

ნიშა ლობიო ლობიოს ჯიში ერთგვარი. ნიშა ლობიო მხვია-რადეროიანი ლობიოა, მარცვალნი ნახევარი თეთრი და ნახევარიც წითელი ფერისა აქვს (ბრ.).

ნიშან-ი პირველი ნაყოფი (ხეხილისა). ახალი ხე რო არი და პირველათ მოისხამს ნაყოფსა, ნიშანი იმასა ჰქვია (ჩუმათ.). ნამყენებმა წრეულ პირველი ნიშნები მოიბეს (თამ.); აგრეთვე ქვ. ჭ. **ნიშნის რიგზე** მიშა დასანიშნად მივა (ძღვნით). დასანიშნათ რო მივლენ და მიიტანენ ნამცხვარს და სხვა რამესა ძღვენსა,

ნიშნის რიგზე მივიღაო (ტყვ.). ნიშნის რიგზე მივიღა, მშობლებიც მიიყვანა (კარალ.); აგრეთვე არაად., ბრ., ხანდ. **ნიშანსა ნახაპს** პირველ ქსელს გააბამს (აბრეშუმის ჭია). ნიშანს რო ნახამს, სანიშნე ჭია რო გაჩნდება, ცოცხა ბლანს უწყობთ, შალგიც შეიძლება (ზ. ხანდ.). ჩვენ ჭიას უკვე ნიშანი უნახია (კავთ.).

ნიჩბაპს-ს ნიჩბით ანიაეებს (გალეწილ პურს). რო ვნიჩბამთ, ბოლოს ნაქმაზიანი პური დარჩება, მიწიანი (დის.). რო ვნიჩბამთ, ხვაეი ცალკე ცვივა და ბზე ცალკე (მეგ.). **უნიჩბაპს**: თუ არ უნიჩბამს, მაშინ მარცვალს გასდევს კილი (დის.). **ნიჩბაპა**: ფიწლის შემდეგ უნდა ნიჩბა (დის.); აგრეთვე კულბ.

ნობათი-ი 1. ახლად შემოსული ხილი, ბოსტნეული. ახლათ რო შამუა. ხილი, კიტრი იქნება, ან თუ ლობიო, ან თუ სხვა რამა, პირველათ დაკრეფილსა აქვიან ნობათი (წილკ.). ჯერ ნობათი არც კი დამეკრიფა, რო ჩამამირეკა აქ ტალიკ-ტალიკი ხალხი, იტყვი, კარქა გამართული კიტრი ააქო (წილკ.). 2. პატარა კალათი, ყუთი. ერთი ნობათი ბალი იყო, ერთიც — თუთა (ბიწმ.).

ნოლა მსხალი მსხლის ჯიში ერთგვარი. ნოლა მსხალი მსხლის ჯიშია, წითელია, მრგვალი (ქემ.).

ნოზლ-ი ბრელო. ლობიო უნდა გავანიაოთ, რომა მარცვალნი

გამოვარჩიოთ. მარცვალი სუფთათ დაიყრება დედაპინაზედა და დანარჩენსა ნიავი გაიტანს განზედა, ის არი ნუგლი. ნუგლსა მოვევით, შევეგროვებთ და შევინახამთ საზამთროთა, საქონელ შევაჭმევთ ზამთარშია (ლამ.).

ნუზლი-ი ძღვენი. ქორწილში რო ძღვენს გაუგზავნი, გინდა სხვაგანა, ნუზლი ეგ არი (ტყვ.). დიდი ნუზლით მოვიდნენ, რაც კი საჭირო იყო, ყველაფერი მოიტანეს (კარალ.).

ნულლი-ი ატმის ჩირი ნიგვზიანი. რომელიც კაი საპობი ატამი არი, კაი წიფეი, გახლეჩამენ შუაზედა, შიგ კაი დარჩეულ ნიგოზ

ჩაუდებენ და გაახმობენ მზეზედა, ნულლს ეძახიან მაგასა (ერთაწმ.). **ნულლის ჩირი** იგივეა, რაც ნულლი. მთელი ასხმა ნულლის ჩირი ნეტა რამ გაათაყებინა? (ძეგ.).

ნუშის გული რომბის მოყვანილობის (ნაქარგი, ნაქსოვი...). მე კაბა მქონდა ქიშხირისა, ნუშის გული ეხატა ზედა (არად.). დაშჭრი ცომსა ნუშის გულათა, რძეში თუ მოხარშამ, აღარაფერი უნდა (ძეგ.).

ნუჯღა ნოლა (ცხვირი). თავთ ნუჯღა ცხვირი ჰქონდა და რაღა ცხვირი გატეხვა უნდოდა ემასა? (ერედ.).

ო

ობოლი ნიორი უკბილო, მრგვალთავიანი ნიორი. ობოლ ნიორს რვეალი თავი აქ, კბილი არა აქ, ერთიანი არის ხახვივითა (ძეგ.). ანაგულს არა რგამენ ხომე; ასეთი ნიორი კარგი კი გაიზრდება, მაგრამ კბილევს არ გაიკეთეფს, ობოლი ნიორი ამოდის (კავთ.).

ობი-ი დიდი ცეცხლი (თიხის ჭურჭლის, კრამიტის გამოსაწევა). ქურა რო იწვის და თავდება, ბოლოს ოგი უნდა მივცეთ; წვრილად დახეთქილი შეშა უნდა ერთი ოთხი შაკეთება, რო აღმა აწმინდოს (ზ. ხანდ.). ერთი სამჯერ

შეუკეთებთ ოგსა, იმ კრამიტ გამოიღებთ (მეჯვრ.).

ობურა-ი ჯიში, შთამომავლობა. მაგათ ისეთი ოგური აქთ, რო ას წელიწადს იცოცხლებს (კარალ.). თქვენი ოგური კი გაწყდა! (კარალ.).

ოდე-ოდე ლაპარაკი უთავბოლო, გაუგებარი ლაპარაკი. ეგრე იცის მაგის დედამა ვველთენი, ოდე-ოდე ლაპარაკი (კარალ.).

ოდრიბალა, ოდრიბელა ძალიან დიდი. ერთი ოდრიბელა არიო, აღამიანზეა ეგა, უბედურათ ატონტყილი რო არი, ქალი იყვეს, კაცი იყვეს, სუ ერთია (ქვ. ჭ.).

მომეტებული ოდრიგალა ოთახე-
ბიც არ ვარგა (ქვეში); აგრეთვე
კარალ., ტყვ., ხაშ.

ოთლოთოთლო დონდლო,
დუნე, მოშეებული (ადამიანი).
ბოშე ადამიანი რო იქნება, ოთ-
ლოთოთლოს ვეძახით (ძეგ.). ოთ-
ლოთოთლო ხარ, არაფრის შნო
არა გაქვს (ტყვ.).

ოთოთთავბ-ი, ოთუთთავბ-ი
მცირეწლოვანი შვილები, წერილ-
შვილი. პატარა ბავშვები რო
აყავ ადამიანსა, ქულფათები,
კუტმატები, ოთოთქებიც ის არი
(ქვ. ჭ.). ოთუთქები დამრჩნენ,
ქმარი რო მომიკვდა (კარ.); აგ-
რეთვე არად., ტყვ.

ოთურ-ი ცხვრის ავადმყო-
ფობა ერთგვარი; იცის მატყლის
ცვენა. ოთური გაუნდა და გაი-
რუხა ცხვარი (ძეგ.).

ოთსო ოთხი კოჭით თამაში
ერთგვარი. ოთხო — კოჭებით თამა-
შია. ოთხი კოჭი არი, ან სუ სა-
თაფეები უნდა დასხდნენ, ან ჭუქე-
ბი (ზ. ხანდ.). ბერჯელა ოთხო
გვითამაშნია, ოთხ კოჭს ააგდებ
და ოთხივე დაჯდება (ზ. ხანდ.).

ოლე მწარე პანტა, ბერყენა.
ოლე უჯიმო პანტა არი, წერი-
ლი, ამოდის კურკაზედა, არა
მწიფდება (არად.).

ომარხნობის დროინდე-
ლი ძველისძველი. მიიტანა და
ომარხნობის დროინდელი კუნძე-
ბი და ძეძვები ჩაყარა გასასვლელ-
ში (კარალ.). ომარხნობის დრო-

ინდელი ტანისამოსი კამოაჩინა
(კარალ.).

ონაპარ-ი აღიდებული (წყა-
ლი). იმისთანა ონაგარი მოდის
ხოლმე ხეკორძულა! (ძეგ.). ყვე-
ლაზე საშიში არის ტივის ტარე-
ბა ონაგარზე დიდ წყლობასა (ზ.
ხანდ.); აგრეთვე ჩუმაო.

ონჩიპარ-ი, ონჩიორ-ი ოხ-
შივარი. წამაილე, დედაკაცო, ონ-
ჩიორი აადის, ვერა მხედამ, გათ-
ბებოდა! (წილკ.). ისეთია შენი
ლული, რომა სუ ფუხფუხებს, ონ-
ჩივარი აადის (ლამ.); აგრეთვე
ძებ.

ონჩსარა ხრიალა. კაკალს
აონჩხლიან, სადგისით გახერება-
მენ და ძაფზე აასხამენ. თხილი-
სასაც აკეთებენ ხრიალასა, შეა-
ბამენ ბავშვსა. ონჩსარაც ეგ არი,
ხრიალაცა (ერედ.).

ონჯარ-ი ნიაღვრის წამოღე-
ბული ჩალაბულა, ხის ტოტები
და სხვ. ნიაღვარი რო გამჟარდება,
წამაიყოლემს თანა ჩალაბულასა,
რამესა და ი წამოღებულ ჩეჩქსა
მიადეფს, ხე იქნება თუ ფიცარ-
ზედა, იმავე ვეტვეით ონჯარსა
(წილკ.). კაკლუაა სახლთან მოე-
გრუებიანა ონჯარი და სუ ორლო-
ბეზე გადადიოდა წყალი (წილკ.).

ორახმორახს-ი, ოროსმორ-
ოროს-ი დიდი ხმაური, ჩხარი-
ჩხური; აურზაური. მანდ რა
ოროსმოროსი აუყენეთ ჭურჭელსა,
არაფერი დაამტვრიოთ! (ტყვ.). რა
არის, არც მეზობლობა იცი და
არც ნათესაობა, ორახმორახით

მოდისარ (დ. თონ.); აგრეთვე კარალ.

ორბასაწევიანი რანდა იგივეა, რაც ორხელა რანდა. ორგასაწევიან რანდას ორი კაცი უნდა, ერთი აქეთ და მეორე იქით (ტყე.). ორგასაწევიანი რანდა ვერ ვიშოვებთ და სუ მარტო მე გავრანდე (ტყე.).

ორდათვი-ი ურმის სქელი ხელნა, რომელსაც სიმტკიცისათვის ლეკვას (ხის სხვა ნაჭრის) დაკვრა აღარ სჭირდება. ხეს რო გათლი, თუ ორდათვი არ გამოუვა, ლეკვი უნდა დააკრა ზედა (მჭად.).

ორქნა ორპირი (აღამიანი). რო დადის და შენთან შენია, ჩემთან ჩემია, სხვადასხვას ამოფს, ორენა ის არი (ერედ.).

ორთადონა, ორთოდენა, ძალიან დიდი, ორის ზომისა (ჩვეულებრივ, აღამიანი). ორი აღამიანის ტოლი რო იქნება, დიდი, უზომო აღამიანი, საქონელზედაც არი ევა, რომელიც მიენ დიდი ტანისა არი, ორთადონა არიო, იტყვიან (იგ.). ისე გასუქებულა, ისე გაკეთებულა, ორთოდენა დადის (ბიწმ.); აგრეთვე ლამ.

ორკალთა კევერი იგივეა, რაც ორკევერა. ორკალთაც არი კევერი და ცალკალთაცა (ძეგ.).

ორკევერა ორფიცრიანი, ორნაჭრიანი კევერი. ცალკევერა იყო ერთიანი, ორკევერა — ორნაწილიანი. ორკევერა აჯობდა, უფრო კარქი იყო შეხედულობითაც და მალეც იღეწებოდა (მჭად.). ორ-

კევერა უფრო ფართო იყო, განგანზე დადიოდა (ძეგ.).

ორკუჭა უძლები, ღორმუცე-ლა. ნამდვილი ორკუჭაა ეს ბიჭი, ოღონცა შჭამოს და მეტი აღარაფერი ახსომს (კავთ.).

ორმიღგმული კიბე იგივეა, რაც ორნოფეხა კიბე. ორი კიბე იყო ერთად შეერთებული, ორმიღგმული კიბეცა ჰქვიან და ტანტრაცა (ატ.).

ორნაყოლი-ი საქონელი, რომელმაც ორჯერ მოიგო. ორნაყოლიაო, საქონელზე იტყვიან ხომე, როცა ორჯელ არი მოგებული (წილკ.). ორნაყოლია, ხეთიშობლი მადლმა, თორე რა მაქ მოსატყუარი, ამაა თავი მუშტარი არ ღე-ელევა (წილკ.); აგრეთვე ძეგ.

ორტყუპა, ორტყუჭა 1. ტყუპი (ნაყოფი). ხილი არი ორტყუპაი, რო ასხია ზომე ერთათ შეტყუპული (არად.). კაკალიც არი ორტყუჭა, თხილიცა, სამიანიც არი, ოთხიანიცა ერთად (საგურ.). 2. ძირიდანვე ორტოტად ამოსული ხე. ორტყუპა ხე არის, ორყევერსაც ევაძხით (ძეგ.).

ორყრად ორ რიგად. ყდაზე ზედ იყო შემოხვეული ძაფი ორყრათა (ზ. ხანდ.).

ორშაბათიქალ-ი კვირა საღამო. კვირა რო დაღამდება, ორშაბათი რო უნდა გათენდეს, ის არი ორშაფათიძალი (ძეგ.). ორშაფათძალი კვირაძალზე მეტია (ლამ.); აგრეთვე ტყე.

ორნოჟესა კიბე დასადგმელი, ოთხფეხიანი კიბე, ტანტრა. ორნოფესა კიბე არის ვაშლების საკრეფი კიბეი; ორი კიბე არი ერთიმეორეზე მიკრული და გასწევენ და დადგება (არად).

ორჭობორჭო, ორჭო-პორჭო 1. საჭოჭმანო, საორჭოფო. მიშას საქმეც ორჭობორჭოთ არი ახლა, ან მიიღებენ, ან — არა (ტყვ.); აგრეთვე მერ. 2. უწესრიგო, არეულ-დარეული. ე ბალიშები რო ორჭობორჭოთაა დაყრილი, ველარ გაასწორეფ? (ტყვ.). ორჭობორჭოდ ლაპარაკობს (ქემ.).

ორხელა რანდა ორი კაცის სამუშაო რანდა. ორხელა რანდას გაყრილი აქ ჯოხები და ორი კაცი ეწევა, ორმა კაცმა უნდა გაიტანოს (ძეგ.). ორხელა რანდა გვაქ ჩვენა (ძეგ.).

ორჯამიან-ი დიდი ჯამი. ორჯამიან ვეტყვით დიდ თიხი ჯამსა. სუ ჯამისნაირია, ზოლოთ ჯამზე დიდია, ეგე ორი ჯამი ტელა ჩავა შიგა (წილკ.). მუშა კაცმა ორჯამიანში უნდა ჭამოს საჭმელი (ზერ.); აგრეთვე დ. თონ., მეჯვრ., საშაბ.

ოსარო ფიხით ჩაღობილი ტოტი წყლისა, თევზის დასაჭვრად. ჩაფიხნული რო არი წყალში, ის არი ოსარო, იქ იჭერენ თევზსა ბადითა (არად.). ოსაროს ბადე ოსაროზე თევზის საჭერი ბადე ერთგვარი. ოსაროს ბადე არის ოთხკუთხედათა, ძირსა აქ დაშვებული ჩუშპეი, წყლის პირზე ჩად-

გაშენ იმ ბადესა, სხედან ოსაროზე და უცდიან; გამოყვება ჩაფიხნულსა თევზი, წამოვა და შიგ ოსაროს ბადეში მოექცევა (არად).

ოტლოტოტლო დიდი, ტლანქი აგებულებისა. მაღალი კაცია, ოტლოტოტლოი (კარად.). ოტროველაც ეგ არი, რაც ოტლოტოტლოი (კარად.).

ოვლ-ი ორთქლი, ცვარი, ცივ საგანზე გაჩენილი, გათბობისას. რო შუუკეთებ ნელ შეშასა, ოფლი მოსდის და იელმურტლება (ძეგ.). საკირე პირველათ რო ნელა ანთია, გეგონება, ვედრებით მოდისო წყალი, ისე მოსდის ქვასა ოფლი (მეჯვრ.).

ოქლაქ-ი დიდი, მოუხეშავი. მაგხელა ოქლაქი ტანი რითვინ მოგცა ღმერთმა, რო ნამწევი ჭკუა არა გაქვს? (ტყვ.). ამხელა ოქლაქი კამეჩია და დამაგრება არ უნდა, როცა გაიწევეს? (კარ.).

ოქრობაქედა ბალახი ერთგვარი. ოქრობეჭედა პატარა, მიწაზე გაშლილი ბალახია, პატარა ყვითელი ოქროსფერი ყვავილი აქ; მხალში ეხმარობთ (ხც.).

ოქროვაშლა პომიდორი. პამიდორი წინათ არ იცოდნენ, რა იყო, ქალები იტყოდნენ ზოლმე, ოქროვაშლა გამიფუჭდაო, ძიენ რო დამწიფდებოდა. მარტო მწვანეთ ხმარობდნენ, მწნილად დებდნენ (თამ.).

ოქროპირა ბალახი ერთგვარი. ოქროპირას მაგარი ღერო აქ და საშუალო სიმაღლეი; ყავის-

ფერი გვირგვინებით აქვს ღე-
როზედა, ი გვირგვინების ქვეშ —
ორ-ორი ფოთოლი აქეთ-იქითა;
პიტნას უგავს ფოთოლი, სუნი-
თაც მიმგვანო არი პიტნისა. პატა-
რა იისფერი, სოსანისფერი ყვა-
ვილები აქვს (ხც.).

ოქროს საციქველა 1. მუნ-
წი, უმეზობლო. რო ვიცი, ოლა რა
ოქროს საციქველაა, არაფრი სა-
თხოვრათ არ შეეღვივარ (მერ.).
რაკი გადამყრელი არა ვარ და
ჩემ ავეჯ უფრთხილდები, მეზობ-
ლები ოქროს საციქველას მიძა-
ხიან (მერ.); აგრეთვე არად., კარ.,
ტყვ., ძეგ. 2. უკარება, უკადრისა.
ნეტა რა ოქროს საციქველა გახ-
ლი, გეუბნევიან — წადი! (კავთ.).

ოღოჭუტ-ი პატარა, დაგვა-
ჯული, მახინჯი. ოღოჭუტი ვაშ-
ლები რო ჩაგიყრია, ვისთვის უნ-
და გეჭმია? (გარ.). შენ ოღოჭუტ
ცოლს მოუარე, თუ შნო გააქს!
(კარალ.).

ოშმას-ი იგივეა, რაც შხუ-
ი ლა. ბავშვები რო მწყერაობენ
ხოლმე, არ გიყურებია? ოშმასს
ესერიან. გაკეთებული არი რგვა-
ლი მართულისაი, ჩამობშული აქ
გრძელი მართულები, რო ესერი

მწყერსა, შიგ მოემწყერევა (ზ.
ხანდ.).

ოციან-ი მარცვლეულის საწ-
ყო რეა კილოს (ოცი გირვანქის)
ტვეადობისა. როდისხანია ერთი
ოციანი სიმინდი ამართეფთ ისა-
მიანთა და აღარ აღირსეს მოტანა
(წილკ.). ორი ოციანი აქონიათ
თურმე მელიტონანთა, დიდით
თავიანთ ვაღეფსა აკრეფენ, პა-
ტარა ოციანით კიდენ თითონ აძ-
ლევენ სხეფსა (წილკ.).

ოჯახმალა შეძლებული, მდი-
დარი. კაი ოჯახმალა სიმაჰრი
აყავ მაგასა, არაფერ გაუჭირეფს
(წილკ.). ოჯახმალა კაცი მჭად-
პურაჲ თავი დღეში არ შაჲჭამს
(წილკ.).

ოჯახმწუნ-ი უცოლოდ და-
ბერებული კაცი. უცოლოთ დაბე-
რებულ კაცზე იტყვიან ოჯახმწუ-
ნიაო (კავთ.).

ოკო მოუვა გაბეზრდება; გა-
დაელრძობა. რო დაბშულია საქო-
ნელი ერთ ადგილზედა და მეტი
ოპო მოუვა, იღლება მეტი დაბში-
თა, ბლავის (ლამ.). ოკოზე ბა-
დაიყვანს გააბეზრებს, გააჯე-
რებს. მეტისმეტ ოპოზე რო გა-
დამიყვან, მეც ველარ მოგითმენ
(ზერ.).

3

პამპრუქაობ-ს ფახიფუ-
ხობს, ბაქიობს. საქმეს ებრძვის
და ვერც აკეთებს, ვერც ეშვება,
ტყუილად პამპრუქობს (ძეგ.).

პამპრუქაობა: არაფერი გა-
მოვიდა იმის პამპრუქაობიდანა
(ძეგ.).

პანეზ-ი ფრინველის გვერდე-

ბის ქონი, ნაფერდალი. ისეთი მსუქანი დედალი იყო, ხელის სისქე პანები ჰქონდა (ძეგ.); აგრეთვე ბრ., რუისი, ხაშ.

პანკპლ-ი ძველმანი, ძონძი, კონკი. პანკვლები ჰქონდა, არაფერი არა ეცვა რა (ძეგ.). **პანკპლნიანი** 1. ჩამოძონძილი, დაკონკილი. მოვიდა პანკვლიანი, ჩამოხეული (ძეგ.). 2. ბალნიანი, წვერგაუპარსავე. ბეწვიანი ადამიანი რომ არი, თმიანი, იმას ეტყვიან პანკვლიანსა; რუისში ბამშვი დაიბადა პანკვლიანი (არად.). ადამიანიც თუ წვერგაუპარსავეა, იმაზეც ვიტყვით, პანკვლიანიო (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ვარ., კარალ.

პანჩო დანაობის თამაშში — მიწაში ჩარჭობილი პატარა ჯონი, კბილებით უნდა ამოიღოს წაგებულმა. ხეს გამოთლიან პატარას, ხუთი-ექვსი სანტიმეტრის სიგრძისას, დანის ტარით ჩარჭობენ მიწაში, კბილით უნდა ამოიღოს ი პანჩოი, ვინც წაგებული იქნება თამაშში (ატ.). ყველაზე წინ ვინც გაიმარჯვებს, იმან უნდა ამაღლებინოს ყველასა მიწიდანა პანჩოი (ატ.).

პანჭყალ-ი ჯაჯგური, ნჯღრევა. შენი პანჭყალის თავი აქ მაგოგოსა, ძლივ ადგა ლოგინიდანა?! (ტყვ.).

პანჭყალაობ-ს ჭყუმპალაობს. როგორ მიყვარს, ბავშვი რო წყალში პანჭყალაობს (ძეგ.).

პაპანილა პაპის მსგავსი. პაპილა არი ნამდვილი, პაპასავით

პეირია, ფეტვი რო ეჭიროს, მარცვალი არ გეეპარება (ობ.).

პაპას ჩიტი გამორჩევით საყვარელი. შენ რა პაპაა ჩიტი ხარ, რო შენ კარქი გიყილო და მაგაა ფინთი, თუ გიყილით, ერთნაირეფსა (წილკ.). ეგ რა პაპას ჩიტია და წითელი კოჭი, მაგას თუ მიეცი შექარი, მე რა დავაშავეი! (ბროწლ.).

პაპასსილა-ი ქლიავის ჯიში ერთგვარი. პაპასხილი თეთრია და მრგვალი (ძეგ.).

პაპა-ი, **პაპა** თხელი თოვლი. პატარა თოვლი რო მოვა, რო დაფერფლავს, პაპაა მოვიდაო (ზ. ხანდ.). პაპყი დაღო (ძეგ.).

პარმს-ი ძლიერ მოხუცი, სიბერით დაჩანჩანაკებული (იტყვიან ავლებით). კაცი რო დაბერდება ძალიანა, აღარც მუშაობა შეუძლია, აღარცა, პარმსი ბებერიაო, ვიტყვით (არად.). ერთი პარმსი დიდელა მყამლა, ყურთ არაფერი ესმოლა (მერ.); აგრეთვე ბროწლ., ტყვ.

პარჭიკის ჩოხას ჩაიცვამს იგივეა, რაც გადაპარჭიკი ედება. პარჭიკის ჩოხას ჩაიცვამლა ამდენი ხანი, ბანდაჟი რო არა შეელოდეს (კარალ.).

პასტაქვერა გესლიანი, მწარე (სიტყვა). დაჯდებოლა ემი დედამთილი ტახტზე, მოიკეცაველა და იქიდან ისროლა პასტაქვერეფსა (მერ.). ისეთ პასტაქვერას გესერის, რო სუ ჩავითუთქამს გულ-

მუცელსა! (მერ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

პასტა-პასტა დასტა-დასტა; ბერი; ნაირ-ნაირი. მიხვალ, თორემ პასტა-პასტათ დაგიწყობს ფულსა! (თამ.). ზიის ჩემი დედამთილი მაგრა და პასტა-პასტეებსა მთხოვს, ეს მაშიტანე, ის არ მაცვია, ამას არა ვჭამ, გეგონება, მიწყვია (ტყვ.). **პასტა-პასტა ლაპარაკობს**, **პასტა-პასტა-ეზს** ისმრის ბრტყელ-ბრტყელს ლაპარაკობს. **პასტა-პასტა ლაპარაკობს**, ვითომ ბერი რამე ჭკუა ჩამაიტანა ქალაქიდანა! (მეჯვრ.). **პასტა-პასტეებს** რო ისური, ახლა ჩემ გულში ჩამოიხედე! რო არაფერს არ გეუბნევი, შენ გონია, არა მწყინს? (კარ.); აგრეთვე არად., ერედ., ქემ., ძეგ.

პატიმარ-ი წმინდა, სუფთა, შეურეველი (ღვინო, ერობო...). ღიახვი პირას რო წყაროებია, ისეთი წყალი გამოდის, რომ პატიმარი (მერ.). ისეთი პატიმარი ღვინო მაქ, რო! განა ბევრ დაღეე! (არად.).

პატრონმოლოკილი-ი პატრონამოწყვეტილი. ი პატრონმოლოკილი ქოჩორაანთ კამეჩი მასულა ყანაშია და სუ მიუთლებნ-მოუთლებნია (წილკ.).

პატრუშიანად ძირიანად, ბუღიანად. თუ საბეწვეი პატრუქიანად არ ამაგდე, ძალიან გაარჯღდება (ზ. ხანდ.).

კაქალა ბიჭების მადევეარი, არშიყი (გოგო). პაქალა მაწანწა-

ლასა მქვიან, ბიჭები მოყვარულსა (წილკ.). ვინ მაიფიქრებდა, ქაა, რო ი პაქალა მაგდანა, დღელადამ რო გარეთ, ბიჭფუთანა მრჩებოდა თვალი, ეგეთი მეოჯახე დაღებოდა (წილკ.).

კანტაპ-ს ხეეს, წიწკნის. ჩემი გოჭინა მაშინვე კაბაა დამიჭერს და მპენტავს (გარიყ.). დაღეით, ბაეშეებო, ლოგინს ნუ პენტათე! (ძეგ.).

კანტაობ-ენ ერთმანეთს მუჯლუგუნს სცემენ, ძიძგილაობენ, ჭიდაობენ. ბაეშეები რო თამაშობენ და ერთიერთმანეთსა დაარტყამენ, გადაადღებენ აქეთ-იქითა, იმაზე იტყვიან, პენტაობენო (ქვ. ჭ.). ერთმანეთს რო სცემენ, ქოჩრავენ ჩხუბშია, იმაზე იტყვიან, ძიენა პენტაობენო (არად.).

კაქალა 1. იგივეა, რაც გვა-რი. ღორს რო დაკლამენ და ხორცში რო აქ ფეტვის მარცვლებივითა, იმას ვეტყვით, პეპელა აქ ღორსაო; არცა ჭამენ ი ხორცსა (წე.). პეპელა თუ გაუჩნდა ცხვარსა, ის ვეღარ გადარჩება (ზ. ხანდ.). **2.** ერთგვარი ლაქა (ხილზე). სველ ხილს რო შეინახამ, ან ნაადრევათ მოკრეფამ და დასცხება ხილსა, პეპელას დაარტყამს, აჭრულდება, შავი ხალები ექნება (კარალ.); აგრეთვე კარ., ტყვ.

კერანგებულა, კერანგულა პერანგის ამარა. ჯერ მე პერანგულა გამოვედი იქა და ყველა ხოვერ გამოვიდოდა? (ქვ. ჭ.). გიგ-

ლია პერანგულა მუშაობს ი ჭარ-
ხალში (ბროწლ.); აგრეთვე კა-
რალ., ტყვ.

პილთუმი-ი პირამდე სავსე
(ჭურჭელი), გალიცილიცებული.
პილთუმი იყო ვედრაი და ნახე,
როგორღა არი! (კარალ.); აგრეთვე
კავთ.

პილწ-ი სკორე (ძაღლისა...).
ზნის წამალია ძაღლის პილწი;
გამხმარი, როგორც კირი, ისეთია,
(ხაშ.). ძაღლის პილწში თუ ფე-
ხი ჩადგი, ორ დღეზე გაფარდება
ძირი ფეხსაცმელსა (ტყვ.); აგრეთ-
ვე კავთ., ტეზ.

პინა 1. საფლავის ქვაზე (თა-
ვის მხარეს) ამოჭრილი პატარა
ღრმული. საფლავის ქვაზე ვიცით
პინები, ვითომ წყალი ჩადგეს ში-
გაო, მოვა ფრინველი, დააღვეს,
ძაღლი არისო; პინა ორი უნდა
ჯერის გვერდებში (მეჯვრ.). 2.
იგივეა, რაც პინეული. კვერე-
ული ერთი პინა ყველი არი
(ერედ.); აგრეთვე ქემ.

პინეულ-ი ერთი ამოყვანა
ყველი. ახალ ყველ რო ამოაყე-
ნებენ, რომელიც პატარაა, ბუმბუ-
ლა ყველს ეტყვიან, რომელიც
ცოტა მორდილია, იმას პინეულს
უძახიან (ერედ.).

პინიან-ი პინის მოცულობის,
ტევადობის ჭურჭელი. ეს არი პი-
ნიანი ვედრა (საგურ.); აგრეთვე
ახალს., ბიწმ.

პირაპანულ-ი ვინც საჭმელ-
სასმელს არ ეკარება, უსმელ-უჭ-
მელი. ნეტა რა აცხოვრეფს ამ

ბანშესა?! მთელი დღე ესე პირ-
აკანულია (მერ.). რა პირაკანუ-
ლი ზიხარ, შეჭამე რამე! (ქემ.);
აგრეთვე კარალ., ტბა., ტეზ.

პირაწყობით ერთიანად, მი-
ყოლებით. კამეჩი რო ჰფოთლამს,
ფოთლებს რო აქა-იქა შჭამს და
პირაწყობით არა შჭამს, ნეკრაობ-
სო, იტყვიან (ზ. ხანდ.).

პირბამბა ვირისტერფა. პირ-
ბამბაი ბალახია, დიდფოთლიანია,
მარტო ფოთლები ამააქ, ქვედა
გვერდზე ხაოები აქ (ქემ.). პირ-
ბამბა წამალია, ხავერდივით არი
თაეზე (ოძ.).

პირბანელა უცხვირპირო,
უემური, უხასიათო. რო მიხვალ
სამეზობლოთა და არ გემეზობლე-
ბა, იტყვი, ამაზე პირბანელა არა-
ვინ არიო (ატ.). დიდი პირბანელა
აღამიანია (ბეგ.). **პირბანელა**
პური გაულუარი, დაზეპილი პუ-
რი. პური როცა კარგად არ არის
დაზელილი, არც გაღუებულია,
ულამაზოა, იტყვიან, პირბანელა
პური გამოუტყვიანო (კავთ.).

პირბოლოშ-ი პირღნიოში, პი-
რალია. პირბოლოში ის არი, სუ-
ყველაფერს რო ლაპარაკობს, რაც
ითქმის და არ ითქმის (არად.).
პირბოლოში რო არ იყვე, ამავე კი
არ მიუტანდი! (მერ.).

პირბაჭრილი ნაზუქი ნა-
ზუქი, რომელსაც თხელი ნაპირი
შეჭრილი აქვს (სილამაზისთვის).
თხელი ნაპირისკენ გავჭრით ნა-
ზუქსა და ისე დავაკრამთ; პირ-
გაჭრილი ნაზუქები ვიცოდით, უფ-

რო ლამაზი იყო ზომე (არად.).
წინაწვერს გაუჭრით და გადაუ-
კეცამთ აქეთ-იქითა, პირგაჭრილ
ნაზუქს ვეძახით (ერედ.).

პირდაუბანელ-ი იგივეა,
რაც პირბანელა. ზოგი ისეთი
უქმურია, რომა არც არავის დაე-
ლაპარაკება, არც გაუცინეფს, არც
უმეზობლეფს, ესეთი ადამიანი
პირდაუბანელია (კავთ.). მე აზის-
თანა პირდაუბანელი ადამიანის
მნახველი არა ვარ! (კავთ.).

პირდუღღუბა პირმსუქანი.
პირდუღღუბა ბიჭია, მაღალ-მაღა-
ლი (ბიწმ.).

პირველ ღამეს ახლად და-
ღამებულზე, შუაღამემდე. პირველ
ღამეს მომერევა ძილი, დამეძი-
ნება და მეგრე მღვიძავს მთელი
ღამე! (ბიწმ.).

პირთამდე სავსე ფეხმძიმე
ქალი (ბოლო თვეში). ე ჩემი
რძალი პირთამდე სამსეა ესლა,
ბოლო თვეშია და, რა ვქნა, ვერა-
ფერს დავსაქმებ (ლამ.). თელი სა-
ათია უწუმრი პირითა დგა პირ-
თამდე სამსე ქალი და ერთი
არ იტყვიდ, რო წყალი აუმსოო
(წილკ.).

პირთუნაწილო უჭმელ-უს-
მელი, უმადო. ეს ბავშვი ორი
წლისა რო იყო, ძიენ ავათა მყვან-
და, არც არასა მსვამდა, ეგეთი
იყო, რო პირთუნაწილოი (ლამ.).

პირი ანწყობა ზედიზედ, მი-
ყოლებით დააკლდება (მოკვდე-
ბა...). ჩვენ ბატეფსა ერთი რო და-
აკლდება ზომე, პირი ანწყობა და

სუ აკლდება (ატ.). არ გამაგონოთ
ტირილი, ზო ხედავთ, პირი აგვეწ-
ყო, მივიღივართ! (ბიწმ.).

პირით მემობარი ერთგუ-
ლი, საიმედო მეგობარი. კარგი
მეგობარი რომელიც არი, რო არ
ულალატებს ადამიანსა, პირით
მეგობარი ის არი (არად.). ჩვენ
პირით მეგობრები ვიყავით, ტყუ-
ილს როგორ მეტყოდა (ქორ.).

პირის ნაყოფი პირის ჭრი-
ლი, ნაპობი. რასა მგავ, ქაა, გა-
ფაშულ ხინკალ მუუგავს პირის
ნაყოფი! (წილკ.). პირის ნაყოფი
კი დიდი აქ, მაგრამა კბილები რო
კარქი აქ, იმტველათ აღარ ეტყო-
ბა (წილკ.); აგრეთვე ძეგ.

პირის საფერისად მოსა-
ჩვენებლად, მოსატყუებლად. ისე
შაინც გაუჯავრდი, პირის საფე-
რისათა (ხაშ.).

პირის შექცევა პირის გა-
ტეხა. იმ დროსა გუთნიდელას პა-
ტივსა სცემდნენ, აღარ შეიძლებო-
და პირის შექცევაი (მერ.).

პირი ქვისკან მიქნია ეუბ-
ნებიან მოსაუბრეს ვისიმე დაწ-
ყველის დროს. შენ ამოწვდიო,
მკვდარი მკვდარზე გაიტანონ შენი
სახლიდანაო, პირი ქვისკან მიქ-
ნია, რათ უნდა ამოეწყდე, შეუჭა-
მე რამე, დაულიე რამე? (ძეგ.).

პირს აიკანავს არაფერს შე-
ჭამს, პირს არაფერს დააკარებს.
ჩვენთან აიკანამ ზომე პირსა,
თორე! (ქვეში). აიკანა პირი, არა-
ფერი ჩაუშვა, ამითანა მოსვლას რა
მაღლი მქონდა? (მერ.). პირი აი-

ქ.
პანება: იქა რაღაც პირი აგვე-
კანა (ქვეში). პირი აშვს აპანშ-
ლი: ისე აქ პირი აკანული, რომა
ორი დღეა, ლუკმა არ უნახია (კა-
რალ.); აგრეთვე ქემ, ქვ. ჭ., ძეგ.

პირს აიმაჟებს 1. ლაპარაკს,
ლაქლაქს, ჩხუბს მოჰყვება. ბევრს
რო ლაპარაკობს მოსაბეზრებლა-
თა, რო თანა წყრება, — პირი არ
აიქაფაო? — გვიტყვია სომე (სად).
აუქაფებია პირი და აღარა სცხუე-
ნია! (ზერ.). 2. ბევრს შეჭამს. აი-
ქაფე პირი, შეჭამე? (ზერ.).

პირს აიღებს შეუთანხმდე-
ბა. ტყეში მიედვიარო და პირი
აიღო, შენც წამოხვალ თუ არაო
(ძეგ.). წინასწარ მაჭანკალი მო-
ვილოდა, პირს აიღებდა (ძეგ.). პი-
რის ამღები: ჩემ შვილს ცო-
ლი მინდა მოვაყვანო, პირის ამ-
ღები გავგზავნე საპატარძლოანთა
(დ. თონ.); აგრეთვე ვარ.

პირს ამოიკანამს იგივეა,
რაც პირს აიკრავს. ესლა
ხო გაქ ფული, რათ ამოიკანამ ხო-
მე პირსა, გადი და იყიდე რამე!
(კარალ.).

პირსასურაპ-ი ჩვილი ბავ-
შის თავსა და პირზე დასაფარე-
ბელი (ქსოვილი), პირსაფარი. ე
ბაღღ პირსახურავი გადმოხურე,
თავი არ გაუცივდეა, თორე ცინგ-
ლიანი გამუა (წილკ.); აგრეთვე იკ.

პირს ბადაშქითებს ქსო-
ვით ნაპირს, კიდეს გაუკეთებს.
ყდას წავაქცევთ, მერე გადაუჭრით,
წყვილ-წყვილს გადაუჭრით და გა-
დაუკეთეთ პირსა (ბაზ.).

პირს ბაიკათებს შეჭამს
რაიმე მჟავეს (ტყბილს...) ცუდი
გემოს გასაქრობად. ერთი მჟავე
ვაშლი მაინცა მქონდეს, პირი გა-
ვიკეთო (კავთ.). პირს ბაშქამ-
თებს: ესლა რა მადლია შენთვინ
ან წნილი, ან ტყლაპი, პირს გაგი-
კეთებდა (ძეგ.). პირის ბაქათი-
ბა: აღამიანი რო სიცხიანია, ან
პირში უხეირო გემო აქვს, მაშინ
იმას რამე საჭმელი უნდა, ან მჟა-
ვე, ან რამე ხილი, რო ის ფინთი
გემო გაეცალოს. პირის გაკეთება
მაგასა ჰქვიან (კავთ.).

პირს ბაიშაუნებს მჟავეს
შეჭამს. მჟავეს რო შესჭამ, პირს
გაიშაუნებ (ძეგ.). მიირთვით, პი-
რი გაიშაუნეთ! (თამ.).

პირს დასწავს არც კი
მოეწონება (ამბობენ ირონიით).
პირს დასწავს კი არა და, კიდევ
შეეხეწება (ერედ.). ძალიან გაი-
პრანჭოს, მაგისმა შუემა, პირს
დასწავს! თუ ითხოვა, მადლო-
ბელიც უნდა იყოს ეგა! (ბროწლ.).

პირს იზამს (მუწუპი)
პირი გაეხსნება (მუწუკს). ერთი
ორი დღის მერე პირს იზამს და
გამოირწყვება (კავთ.).

პირსისხლიან-ი ახალი
მგლოვიარე. ე პირსისხლიანი ღე-
დაკაცი ვის მივადგე სათხოვნელა-
თა, არა და მშვიერები ხუ არ ვიქ-
ნებით, თუ არ დააფქვამ (წილკ.).
ვენახში წასულიყო ი პირსისხლი-
ანი ღედაკაცი და კალათით ბალი
მოქქონდა (ძეგ.).

პირს მიიღვას (წიხაქი-

ლი) პირამდე გაივსება (ალა — ფქვილით). პირს რო მიიდგამს, წისქვილი გალესამს, ფქვილს შეიტანს შიგა (კაპრ.). ჩქარა, ტომარა მოიტა, ჩაყვაროთ, თორემ პირი მიუღვამ! (კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

პირს მოიდგამს გადაუღებლივ იწვიმებს. მოიდგამს ესლა პირსა და ვის დროში ეღირსება გამოღარებაი (ტყვ.).

პირს მოილოკავს გადათქვამს, გადაფიცავს (ნათქვამს, ჩაღენილს). პირი მოილოკა, შენზე არ მითქვიო (კარალ.). ესლა პირი მოილოკეს, ვითომც აქ არაფერიო (კარალ.).

პირს მოსტანს პირზე დაადება, გაამტყუნებს. პირი მომტეხა, ქა, გინდა თუ არა, ეგეთიო (კავთ.). მე ვიძახი, ესე იყო, ეს მამაღვა, არა, ვერე არ იყო; მე არ ვიცი, როგორ იყო, რა პირი მამტეხე? (ძეგ.).

პირს მოუკუპრავს ბოლოს მოუღებს, დაამთავრებს რასმე. მორჩა, მოუკუპრე ჩვენ ნიორსა პირი, უნდა უთხრა ნიკოსა, იყიდოს (ატ.). ერთი საათის საქმეა, ხელაჩი მოუკუპრამ პირსა (ატ.).

პირს უკითხავს იგივეა, რაც პირს აიღებს. მაჭანკალმა პირი უკითხაო, იტყვიან. ამის შემდეგ შეიძლება მაჭანკალმა მიიყვანოს ვაჟი, რო ქალი დააბევოს (ქორ.).

პირს უკუპრავს გასაქანს არ

აძლევს, ხმას არ ალებინებს. ეს არჩილა ალაღვინეს ისევა და იმას კი პირს უკუპრამენ (ბროწლ.).

პირს უშცემს პირს უტეხს, უმტყუნებს. დავპირდი, მოვალმეთქი და უნდა მივიდე, მაშ პირსო არ უქცემ? (მერ.). ისინი შენ პირს არ გიქცევდნენ, შენი ბრალი რო არა ყოფილიყო (კარ.); აგრეთვე არად., ტყვ.

პირუბანელა ვინც ყველაფერს იკადრებს, ურცხვი. რომელიც ცული არი სუყველაფრითა, ურცხვი, ყველაფერს იკადრებს, ის არი პირუბანელა ადამიანი (არად.).

პირუკულმა ეგება (დაეგება) წესიერ პასუხს არ იძლევა (არ მისცემს), გაიბუტება. პირუკულმა დეეგო? (ძეგ.). რა პირუკულმა გეგება, რას იბუტები? (ხოვ.); აგრეთვე ატ.

პირუპროზი — პირფერი. პირფეროზი ის არი, რო პირში კარქათ გელაპარაკება და პირსუკანა გპრახავს (ატ.).

პირყრალა ყიამყრალი. ძალიან ცული კაცი იყო, პირყრალი (დის.); აგრეთვე ძეგ.

პირყროლია მელეღვია, კვირიონი. პირყროლია ძქვიან ფრინველსა, კაჭკაჭი ტოლაა, წალურჯო. ფერი დაკრამს, ნარეკვი პირებზე იციან ფრენა, ბუდეებ კლდეებში იკეთებენ (წილკ.). უუ, რამდენი პირყროლიები მოფრენილან, ჩვენ ფუტკრებს სუ ეგენი ჭამენ! (ბიწმ.).

პირში ენა არა აქვს
ენას ვერ იბრუნებს, ლაპარაკს
ვერ ახერხებს (იტყვიან უგონო
მთერალზე ან ავადმყოფზე). პირ-
ში ენა აღარა ექონდათ არც ერთ-
სა, იმოდველა დეელიათ (წილკ.).
კაცს პირში ენა აღარა აქ, ეს კი-
დე ჩასციებია, მიცანი, ვინა ვარო?
(ძეგ.).

პირცეცხლიან-ი 1. ავი, ან-
ჩხლი, კაპასი. ვინც კაპასია ძა-
ლიანა, იმაზე იტყვიან, პირცე-
ცხლიანიაო (საკორ.). შე პირცე-
ცხლიანო, შენა, შენ ვინ გაგიძ-
ლებს? (ოდ.). 2. იგივეა, რაც პირ-
სისხლიანი. რო მოუკვდება
ვინმე, მწუხარება და, რაც არ ეკუ-
თვნის, იტყვის, იმაზე ვიტყვიო
ზომე, პირცეცხლიანი ადამიანიაო
და რაებსა ლაპარაკობსო (ოდ.).
3. წყველა. კაცო, შე პირცეცხ-
ლიანო, უთხარი ე გოგოსა, რო
გეკითხება! (ზ. ხანდ.). შე პირ-
ცეცხლიანო, შენა, სად იყავი ამ-
დენი ხანი, ბავშვი რამის სიცხით
დაიწვას! (ტყვ.).

პირწახეთქილი-ი დაუფიქ-
რებლად, მოურიდებლად მოლაპა-
რაკე. მეტი ლაპარაკი რო იცის
დედაკაცმა, წინ არ დაიხედამს,
ვის როგორ ეკუთვნის სიტყვაი,
პირწახეთქილი ის არი (ქვ. ჭ.).
ჩემი გოგოს დედამთილი პირწა-
ხეთქილი ქალია (იკ.).

პირხმოდ ზურგშექცევით.
ზურგს რო შემოუბრუნეფს ვინმე-
სა და ისე დაჯდება, იტყვიან, პირ-
ხმოდ დაჯდაო (კავთ.). გიგუაა

დანახვა და იმი პირხმოდ დაჯლო-
მა ერთი იყო ზომე, ისე ეჯავრე-
ბოდა (კავთ.).

პირჯვარს დაიწერს გა-
დაწყვეტს, მოიფიქრებს რასმე.
თქვენც შეუჩანჩხარეთ, იქნება
პირჯვარი დაიწეროს და გათხო-
დეს (კარალ.).

პირჯვარს ვერ (ძლივს...)
დასწერს ვერ დაითანხმებს,
ძლივს დაითანხმებს. დილას აქე-
თია ზედ გადაველიეთ მე თუ ი
გოგო, წავიდეთო ქსოვრისსა და
მაინც ვერ დაწერეთ პირჯვარი
(წილკ.). აქედან ჩვენ შეუჩანჩხა-
რეთ, იქიდან იმათა და ძლივ და-
წერეთ პირჯვარი (ტყვ.).

პოლტი-ი პატარა მომრგვალო
ბრტყელი ქვა სალაობის თამაშში;
იყენებენ სამიზნედ ან სასროლად,—
სალა. რო სალაობდნენ, დასვამდ-
ნენ ქვასა — პოლტსა, გაპკარამდ-
ნენ სალასა და პოლტი გავარდე-
ბოდა (ძეგ.). დასვამენ ზომე ქვას,
ან ჩხირს ჩაარჭობენ, პოლტს ეს-
ვრიან და, ვისიც ახლო იქნება,
უნდა აიკიდოს ის, ვისიც შორს
იქნება ყველაზე (ატ.); აგრეთვე
ზ. ხანდ., კავთ.

პოლტაობს-ს სალაობს. თელი
დღე პოლტაობს ეს დასამიწებელი,
ან რა ფეხსაცმელი უძლებს!
(ტყვ.). **პოლტაობა:** პოლტაო-
ბა მქვია, დავხაზავთ, ათ უჯრას
გავაკეთეფთ, ხუთს — იქით, ხუთს—
აქეთა, ხელში გვიჭირავ პრტყე-
ლი ქვაი, პოლტი მქვიან იმასა,
ვთამაშოფთ ასკინკილასა (ატ.).

პორტუგალია-ს მიმე შრომას ეწევა, ჭაანწყევტაშია. საწყალი ქალი რამდენს პორტუგალიას, ეწვალება და შეილება მაინც არ უფასებენ (ტყვ.). იმიტომა ვპორტუგალია, იმიტომ ვიღებ წლებზე ფეხსა, რო მეც რაღაცას მოვეწიო (კარ.); აგრეთვე კარალ.

პრანწია პატარა ჩიტი ერთგვარი. პრანწია პატარა ჩიტია, ოცდათორმეტ, ოცდათექვსმეტ კვერცხსა სდებს, სუ პაწაწკინტას (ყანწ.). პრანწია ყვითელგულა ჩიტია, ოღონდ წვნიკი ჩიტია ძალიანა, მკედარ ფუტკარს უფრო ეტანება (ატ.).

პროწიალა გასართობი ერთგვარი. პროწიალა წინათ იცოდნენ: დიდი ბოძია, ზედ ხიდა აქვს სასწორივითა (ხშირად ხიდასთვის ურმის უღელს აყენებდნენ). ხიდაზე თოკებია, დასხლება ორი ადამიანი და პროწიალობენ (ქორ.).

პუკლუცი ერთიც ვნახოთ! შევხედოთ, და! ბადის ბოლოს ჩაველი და, პუკლუცი, იქ არ დამხვდა?! (ქემ.). არ გესიამოვნება, ან სტუმარი გყავ, ანა და არა გაქ იმისი ჯავრი, ის მაინც მოვა და, პუკლუცი, ჩამოგიჯდება! (ქვ. ჭ.).

პური თაფსა (თაფხა) ღბას აცვენაზეა თონეში ჩაკრული პური. ნუ ახლი თავსა თონესა, პური თაფზე დგა (ლამ.). ზო გუებნებოდი, არ დასაფანლო-მეთქი, აი, ეხლა სუ თაფსა დგა პური (ხანდ.).

პურის ტკბილობა, პურ-

ტკბილობა პურის ნაკლებობა, შიმშილობა. ცოტა რო არი პური, იმას იტყვიან, პურტკბილობა არისო, ვითომ ნაკლებობა არისო (არად.). პურის ტკბილობა იყო და მე ქალაქიდან მოვიტანე თეთრი პური (ძეგ.).

პურისცომს აზიარებს

ხაშს გააკეთებს. პურისცომი უნდა აზიარო. უნდა მოზილო ცომი, ჩვილი იყოს, ამ ცომსა შუაგულს უკეთებ, გავარვარებული ნაკვერჩხლები (სამი ცალი) უნდა ჩააწყო ხახვის ფურცელში, გარშემო შემოუსხამ ძმარსა, მერე ამ ცომ შემოუკრეფამ, მისდებ ერთ კუთხეში, წაყრი ზეიდან ფქვილსა და დააფარებ, ისეთი გახდება, როგორც ქული. მაგას ვეტყვიო პურისცომის ზიარებას (ზ. ხანდ.).

პურიწყალი-ი პურის მოსაზელი წყალი. გაგონილა, ქა, პურიწყლის ქვაფში ტყემალი ჩაუყრიათ და სუ გაუზრებიათ! (კავთ.). კარგი პურწყალი იციხ, კარგ პურს აცხობს. ვინც კაი პურის გამოცხობა იციხ, იმაზე იტყვიან, კაი პურწყალი იცისო (ერედ.). **საპურიწყალი**: საპურიწყლე ქვაბი ყურიანია (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ვარ., ძეგ.

პუტპუტქელა ნაოჭასხმული არშია ქსოვილისა კაბის მოსართავად. პუტპუტქელა გინდა კლავზე მოაკერე, გინდა ბოლოზე (ძეგ.).

პუტა 1. თხელი გარსი, აკვი (კვერცხისა, ხახვისა, ხორცისა...). აქვა საქონელსაცა აქ ფაშვზედა,

გამჭვირვალე თხელი კანი რო არი (ქემ.). წნილს რო ჩაედებთ, პწკას გაიკეთეფს ჯერა, მერე კეთ გადაიქცევა (არად.). 2. თხელი ანატეხი (ძვლისა, ჭურჭლისა...). პწკა აქს, პწკაიო და ამასობაში სელი გაუფუჭდა (ტყვ.). პწკას ანიღმებს მცირე ანახეთქი გაუნდება. გინდა ჯოხი იყვეს, გინდა ხე, ფიცარი, რამე, ყველაზე გვითქვია, პწკა აილოო. რო გაიბზარება და აიწვეს ნაწილი ხისა, იმაზე იტყვიან (ბროწლ.); აგრეთვე ქორ.

აწკალი არ შეუღია არაფერი დაზიანებია, არ გააფუჭებია. ის საათი ისე მუშაობს, რომა იმი მოშლა არ იქნება, პწკალი არ შეშლია აქამდინა (ლამ.).

აწკილ-ი ფრჩხილის წაზრდილი ნაწილი. მოხუცებმა იციან ხომე, აწკილები დამაჭერიო, ფრჩხილზე იტყვიან ხომე (საგურ.). პწკილები ვერ დაიჭერი? (საგურ.); აგრეთვე დად.

აწკნა არა აქვს სრულიად ახალია, უხმარია; კარგად არის შენახული (შდრ. უპწკნელი). პწკნა არა აქო, მაშინ ვიტყვიო, როცა დიდი ხნია ნასყიდია, ან თუ გაკეთებულა, მაგრამა ნახმარობა არ ეტყობა, არსად გაბზარულია და არსად გაფუჭებული, ისევე ისე ახალია, იტყვი, უხმარებელიაო (წილკ.). გაიხარო ამი გამკეთებელმა, რამტველი თევა, ვხმაროფ და ჯერ პწკნა არა აქ (წილკ.).

ჟ

ჟამ-კვალს აურევს გზაკვალს აურევს, საქმეს გაუფუჭებს. მაგან ამირია ჟამ-კვალი და ოჯახი, მაგი შამოსვლია დღე დაიწოა (წილკ.). ეხლა რო მიხვიდე, შენ ეხლაც აურევ ჟამ-კვალსა, შენ ისეთი ხარ! (საგურ.). **ჟამ-კვალნი აპრემა:** თუ ერთი ვერია კაც ჟამ-კვალი, მემრე ძნელიდაა ოჯახია ფეხზე დაყენება (წილკ.). ისე ეგერია ჟამ-კვალი, როგორც ლიზას ემართლებოდე! (საგურ.).

ჟამს შეასრულებს დიდხანს გაძლებს. გინდ ჭურჭელი

იყვეს, გინდ ადამიანი, დიდხანს რო გაძლებს, დიდხანს რო იცოცხლევს, ჟამი შეასრულაო (არად.). სანამთეები მქონდა ისეთი, რო ჟამს შეასრულებდნენ, ეხლა იმწამ ფუჭდება (თამ.); აგრეთვე ზ. ხანდ., ძეგ.

ჟამურა მუქი, უსიამოვნო ფერისა. წავიდა და ჟამურები მიყიდა ჩლუქები (ვარ.).

ჟანგარა 1. იგივეა, რაც ჟამურა. წავა და საცა ჟანგარა ჩითებია, იმას იყიდის (კარ.). ეს ჟანგარა კი არა, გამახარე კაბა უნდა გეცვას შენა, ახალგაზრდა

ქალი ხარ (ტყვ.); აგრეთვე ქემ.
 2. დაავადება ერთგვარი (ყანისა).
 ყანა რო გაფუჭდება გაზაფხულზე,
 ყეთიელ ფერ მიიღებს, ჟანგარა გა-
 უნდაო, იტყვიან ხოლმე (წინარ.).
 შანბპარა ვაშლი ვაშლის ჯი-
 ში ერთგვარი. უფერული ვაშლია
 ჟანგივითა, იმიტომა კქვიან ჟან-
 გარაი (კარ.). ჟანგარა ვაშლის ნა-
 ქარი რაც იყო, გაჭირეთ (ტყვ.);
 აგრეთვე ზ. ხანდ., მეღერ.

შანბპარა ჟანგისფერი. ჟანგუ-
 რა—ჟანგისფერი წითელია, წარუ-
 ხო ფერი აქვს (ოდ.). ძიბა, ძიბა!
 ერთი ჟანგურა აკლია და ერთი
 ჭროლა (რუისი). შანბპარა ვაშ-
 ლი იგივეა, რაც ჟანგარა
 ვაშლი (იხ. ჟანგარა). ეს ჟან-
 გურა ვაშლია, ჟანგისფერივითაა
 გარედანა კანი (ვარ.).

შპერაპ-ს 1. ძალიან სცემს,
 ბეგავს. დაძხვედრიან ძალისეღე-
 ბი და ეგე მაგრა უჭვერნიათ, რო
 სუ სტიკია ძვალი და რბილი
 (წილკ.). შპერაპა: რო სცემ ადა-
 მთანსა მაგრა ჯოხითა, გინდა ხე-
 ლითა, ყვერა ის არი (იგ.). რაც
 იმას ყვერა აქ და შაინც არ ეს-
 მის, ადამიანია? (არად.); აგრეთ-
 ვე კარალ., ტყვ. 2. ძალიან აე-
 სებს, ტენის (ჭურჭველს). როგორა
 ყვერაეს ტომარას, გეგონება, წა-
 დება არ უნდოდეს! (ტყვ.).

შპლექაპ-ს გაართყამს, გააწ-
 ნავს. ისეთსა გჟვლებამ აი ამა-
 სა თავში, რო! (ლამ.). ერთი კარ-
 გისა ჟვლება (ძეგ.); აგრეთვე არად.

შივქალუკა, შინქალუკა
 პატარა, წერილი რამ (ბევრი);
 წერილფეხი; წერილშვილი. წერი-
 ლი რაც არი, ბევრი, გინდა ბე-
 შეები იყენენ ბევრნი, პატარები,
 გინდა საქონელია, წერილფეხია,
 ხილია, ყველაფერზე ითქმის შინ-
 ქალუკა (არად.). აი, ჩვენა გყვავე
 შივქალუკები, ექვისი მყავ ჩემ
 რძალსა (ქვ. ჭ.); აგრეთვე მერ.,
 ოძ., ტყვ., ძეგ.

შლითი-ი ღრეობა. ღორ რო
 დაველამთ, ბიძაშენი მორეკამს
 ხალსსა, ერთი პარტია მიდის,
 მეორე მოდის, თელი სამი კვირა
 აქ ხომე ჟლითი ჩაბმული (მერ.).

შოლო საფურცლე თუთის ყვა-
 ვილი. თუთას ფურცელი რომ გა-
 მააქ და გრძელები ასხია, ის არი
 შოლო (ზ. ხანდ.). თითონ აბრე-
 შუმის თუთაცა ჯერ შოლოს იკე-
 თებს, მერე ფურცელი გამააქ (ზ.
 ხანდ.).

შრინტ-ი, შრინტა, შრუ-
ნტ-ი წვეთი, ცვარი. ერთი შრინ-
 ტა წყალი რუ არ იღგეა და უწყ-
 ლთ იხრჩობოდეა ვინმე, არ იტ-
 ყვია, რომ ამოიტანო, იმითანა
 მიწაა მოსაფარებელია (წილკ.).
 შრინტი არ მოდის ჩვენ რუზე
 (კარალ.). შრუნტი აღარა დგა,
 თორე რა ოხრათ დავარჩენ მწარე
 არაყსა! (ქიწნ.); აგრეთვე გარეჯ.,
 ტყვ.

შრუმალა შავ-თეთრი ჭრე-
 ლი, წინწყლებიანი, შრუნი. აი,
 ასეთი შრუმალა დედალი მიყვარს
 (ტეზ.).

ჟღინთი-ი იგივეა, რაც ჟ რ ი ნ-
ტი. შიგ რო არა დგას რა, ცარი-
ელი როა, ჟღინთი არა დგასო
(ატ.). ერთი წვეთი, ჟღინთი არ
არი წყალი ხელსაბანშია (ატ.).

ჟღუი-ს წვენი გასდის, შხი-
ვის, შიშხინებს (ნედლი შუშა ცე-
ცხლში). ჟღუის ეს ოხერი, არ
ეკიდება (ზ. ხანდ.). ნერგი, ზო
იცო, როგორა ჟღუის (ზ. ხანდ.).

რ

რაგინდარად უყურადღებოდ,
სახელდახელოდ, უხეიროდ. რა-
გინდარათ გარდილი რო იყვე, შე-
იძლება და აზიზი გარდილი ხარ!
(ძეგ.). რაგინდარათ აკეთეფს ყვე-
ლაფერსა, უვარგისათა (ატ.).

რაპართი-ი, **რაპართა** რამდე-
ნი, რა ბევრი. რაერთა ხალხი იყო,
კაცო! (ძეგ.). რაერთი წამლები
გამოუწერია, რამდენჯერ იყო იმ
ექიმთანა? (ტყვ.); აგრეთვე კარ.

რაპარაჟი-ი უთაებოლო ლა-
პარაკი, რატრატი. მაგი რაკარუკ
რო ყური უგდო შენა, სად წავა!
დადგე და ილაპარაკო (წილკ.).
ვერა ზედება, რო მაგი რაკარუკ
ყურ არაეინ უგდეფს, განა გაჩუმ-
დება! (წილკ.).

რა კილოს არის? როგორ
არის? ჯანზე როგორაა? დედა-
შენი რა კილოს არი? (ოდ.).

რასათი-ი მორწყვის ჯერი.
ემი რასათია დღესა (ბიწმ.).

რა უდროსია? რატომ არ
არის დრო? სკოლაში რო მივდი-
ვართ ხოლმე, ამხანაგები რომ
მოვლენ ადრე, მე მითქვია — რა
დროსია-მეთქი; შერე ისინი იტყ-
ვიან, — რა უდროსიაო (ატ.).

— რაღა დროის წასვლაა ბაღში?
— რა უდროსია!? (ახალშ.).

რბილი ქაღლი ვინც მონვე-
ნებითი სიკეთით, შეპარვით გა-
ანაწყენებს ვისმე. ავი და მოჩხუ-
ბარი მირჩენია რბილ ეკალსა
(კავთ.). საწყალ ტასუსა ისეთი
რბილი ეკალი ჰყავ შინა დედამ-
თილი, ნეტა იმი გაძლებასა!
(კავთ.).

რეზინი-ი, **რეზინული**-ი ნაქ-
სოვის სახე ერთგვარი. რო ქსოვ
ჯემპრსა, სალტა ზო უნდა სხვანა-
ირი გაუკეთო, რო მოუჭიროს, ან
მაჯები, რეზინი ის არი (ტყვ.).
სალტას და მაჯებს რეზინულათ
მოგიქსომ და დანარჩენს თვალ-
შეშლილს (კარ.).

რეში-ი დიდი წვიმა. დიდი წვი-
მა რო არი, რეში მოვიდაო (ჩუ-
მათ.).

რიპი-ი 1. ცხენის ფეხების შე-
საბორკი ორკაპი ჯოხი. ცხენებ
გაუკეთებენ ზომე ფეხებზე რიკსა,
რომელიც ონავარი ცხენია და ნა-
ხირში არა დგება ზომე, ვეღარ
გაიქცევა (დის.). 2. კევრის წინ
დატანებული ლატანი, იცავს კევრ-
ზე მდგომს ხარის წიხლისაგან.

საწიხლე კი არა, რიკი ჰქვიან, უკან რო ეკეთა კვერთანა (ნოს.). რიკს ბაკპრავს იგივეა, რაც გაირიკაეებს. გაკრა როლანდინა რიკი და წავიდა თბილისში (კარალ.). გაკრა რიკი და წავიდა, სულ არ ედარდება წიგნები (ტყვ.); აგრეთვე ძეგ.

რიკლი 1. თხელი, არახშირი. ხილსა თხლად რო ასხია, ძაან რიკლედ ასხიაო, ვიტყვიო (ჩუმათ.). სადაც რიკლეა, იქიდან გაეყვები ხომე ავტობუსს (ჩუმათ.). 2. შუალედი ფიცრებს შუა, ხანი. დაწყობილი რო იქნება ფიცარი და სინათლე გადის, ასეთ რამეს ეძახიან რიკლეს (ჩუმათ.).

რიკნი-ს აცლის ფოთლებს, ყლორტებს... (მცენარეს). ლობიოსა ისე რიკნიან, რომა მარტო ღეროებიდა ღვა (ქემ.). ეს თხა არა რიკნის ეხლა ნამყენებსა? (კარ.); აგრეთვე ტყვ.

რირი-რირი ბააქს, **ბაუღის** ჭორაობს, კილავს. ქა, გაგონილა, ნეტა რა აქთ ემდენი ან სალაპარაკოი, ან საჩხუბარი, რო თელი ღღე რირი-რირი გააქეთ (მეჯვრ.). ვინ არ იცის, რირი-რირი გაუღის ქვეყანასა, მაგის ქალობაზე მაგის უბნელებსა ჰკითხეთ და გაიგებთ, რას იტყვიან (ტყვ.); აგრეთვე იგ.

რირი-რირის უზამს ქვეყანას მოსდებს (ვისიმე ამბავს). რაც მე შოთამ საქმე მიყო და ერთხელაც არ ამოსულა ჩემი პირიდან. ჩემ შვილებ რო ექნათ,

ქვეყანას მოსდებდა, რირი-რირის უზამდა (ტყვ.). ასლა მაგ ამბავს მართაი რირი-რირის უზამს, მოსდებს ქვეყანასა (ქ. ჭ.).

რის მოვაბლასმ ვარ? რისთვის ეწვალბ? რისთვის ვშრომობ? ნეტა რის მოვაგლახე ვარ? რო დავაბარინე, შეურეკიათ ცხვარი და სუ გაუზერგნიათ (კათ.). რის მოვაგლახე ვარ, ვიშრომი, ვიწვალე, მოვიდა სეტყვა და გამიოსრა ყველაფერი (ატ.).

რიყუზე არ შპოვნი უშრომლად, იოლად არ მოუპოვებია. რიყუზე კი არ მიპოვნია ჩემი ცოლ-შვილი, შენასვა უნდათ, ძმაო! (კარ.). **რიყუზე ნაპოვნი**: რიყუზე ნაპოვნი კი არ არის ჩემი ბავშვი, რო სცემთ! (ტყვ.). რიყუზე ნაპოვნი ფულები კი არ მიმიცია ამ პალტოში! (კარ.).

რკინიკმტ-ი ძალაყინი. აგერ, რკინიკმტიც აქვე დევს (ძეგ.); აგრეთვე ნოს., წინარ.

როღის ერთხელ? ნეტავ როღის? როღის ერთხელ გითხარი, მომეხმარე-მეთქი? (ძეგ.). როღის ერთხელა ყოფილხარ ჩვენსა? (კარ.); აგრეთვე ტყვ.

როღისხანია რახანია, დიდი ხანია. ეგენი როღისხანია ბანაობენ (ქემ.). როღისხანია მოვიდნენ ბავშვები (კარ.); აგრეთვე ტყვ., ძეგ., წილკ.

როკი-ი კოჭიჭი, კობი. კოჭიჭი, როკი — ერთია (ხოვ.). როკი და აჯდა ბავშვსა (ხოვ.).

რუზღ-ი ბედი, ილბალი. ბავ-

შვი რო იბადება, თავისი რუზლი მოსდევსო (დოესი).

რუჟლ-ი, რუსს-ი შიში, რი-დი, კრძალვა. პატარა რუჟლი თუ არ მიივცა მაგასა, ევე გაირყენება, რო ველარაჲ გააგონეჲ სულო-ბითა (წილკ.). მამის რუსხი აქეთ, იმიტომა სხედან ეგრე ჩუმათა (ძეგ.).

რუსჰაკ-ი საჩუქარი, ქორწილ-ში (ძეობაში...) მისართმევი. რო გათხოვდებოდა ქალი და დედ-მამას მორართმევდნენ საკაბესა, შალსა, თუ რაც არის, რუჟაკი მაართვაო (ძეგ.). ქორწილია თუ ძეობა, თუ ნათლობა, რუჟაკს მია-რთმევენ, ჩითი, ჭურჭელი, რაც იქნება (ძეგ.).

რუსრუსებ-ს ხმიანობს (მა-მალი ინდაური). მამალი ინდაური რუერუეებს, დედალი კიკიეებს (ძეგ.).

რუსხ სადურგლო იარაღი ერთგვარი, კაწარა (ქვ. ჭ.).

რუსხია ბღვერია. რუსხია თა-მარას თუ უთხარი, რას ამოფ, დაფრთხება მაშინათვე (ტყვ.). შე-ნისთანა რუსხია რო იყვეს, კაცი ხმას არ გასცემდა (კარ.).

რძხ ხის პატარა შვერილი რანდის წინა ნაწილზე ხელის მო-საკიდად. ამას ვეძახით რქასა, ხე-ლის მოსაჭიღია. რქა იმასა აქ, რომელსაც მეორე ხელი უნდა მი-აშველო (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ბრ. კამეჩის რქაში ზის (იჯდა) ამ ქვეყნისა არაფერი გაეგება.

კამეჩის რქაში იჯდა? მეტი არ უნდა ესმოდეს? (ბიწმ.). არც ჩვენ ვმჯღარვართ კამეჩის რქაში, ცო-ტა რამ ჩვენც გვინახავს (ბიწმ.).

რცხალ-ი ორი წლის ნახევნი მიწა. რცხალი ქქვია, ერთ წე-ლიწადს რო მოიყვან მოსავალსა და მეორე წელიწადს არ დათესამ (ზ. ხანდ.). რცხალი მოვხანი (ზ. ხანდ.); აგრეთვე მერ.

რძე არ დაბეძეოს! დაცინ-ვით ეტყვიან აუჩქარებელ, ნელ ადამიანს. ნელა, რძე არ დაგეძეოს ემანდ! (მელერ.); აგრეთვე ტყვ., ქვეში.

რძეკვერცხ-ი თბილ რძეში ათქვეფილი დაშაქრული კვერ-ცხის გული. რძეკვერცხს ისე მო-კყავს ბავშვი წინა! (ძეგ.). შე სუ რძეკვერცხითა მყამ ბავშვები და-ზრდილი (ძეგ.).

რწყევა ის რაოდენობა რისა-მე, რაც ჩადის საწყაოში. იმერ-ლებს და ქსნისხეველებს მოაქვთ ხოლმე გასაყიდი ჭურჭელი: სუ-რები, ქოთნები, კოკები, ყიდიან სოლმე რწყევა სიმიდზე — ამ კოკაში თუ საღვინეში რამდენი სიმიდიც ჩაეტევა, იმდენზე (ქორ.). რწყევა რწყევაზე თანაბარი ოდენობით, ზომით. შეიძლება გი-თხრან — რწყევა-რწყევაზეო, ეს ის არი, რომა რანაირი ჭურჭლი-თაც სიმიდი მისცე, იმოდელა კაკალი მოქცეს, ან სხუა რამე (კავთ.).

რწყილა ბოსტნეულის პარა-ზიტი მწერი. რწყილა მარტო ბოს-

ტანში იცის. თუ გაუჩნდა ჩითი-
ლუფსა, სუ გაატიალუფს. იმითა-
ნაა, როგორც ლოგინის რწყილი
(იგ.). ი ოხერა რწყილა გამჩენია
კომბოატოსა და სუ დაუხერეტია
ფოთლები (დოესი); აგრეთვე კარ.,
ტყვ., ძეგ.

რწყილებიდედა იგივეა, რაც
რწყილიყარია. შავი ბუზია,
დიდი ძაანა, დიდი ხმით იციმ
ბზუილი. რწყილებიდედა იმიტვინ
ვეძახით, რო მითომ ისა მყრის
რწყილუფსაო, ტყუილათ კი! ისა
თავი დღეშიც ვერ დამყრის რწყი-
ლუფსა (წილკ.). რამსიდიო რწყი-
ლებიდედა შამოფრენილა, უნდა

მოკლა, თორე ეგა აკოშკად გაა-
ტეხამს (წილკ.).

რწყილიყარია მწერი ერთ-
გვარი. რწყილიყარია დიდი ბუ-
ზია შავი, ბუზანკალსა ჰგავს, და-
ფრინავს და ბზუის, სქელი კანი
აქ (ძეგ.). რწყილიყარია იკბინება,
თორე სხვა რა უჭირს! (ერედ);
აგრეთვე ბრ., ზ. ხანდ., ტყვ., ოძ.,
ხც.

რჯულა: ერთი რჯულა
ერთი სახის, ერთი ჯიშის, ერთ-
გვარი. ერთი რჯულა ბალახია,
ზიზილა ბალახი (კულბ.). ერთი
რჯულა ხარია, რაც უნდა ეცადო,
ვერ გამოქნი (ტეზ.).

ს

საახალკურედ მოსაველის
(ყურძნის...) აღებამდე, — დროზე
აღრე, წინდაწინ. საახალკურეთ
იმაზე იტყვიან, ღვინოს რო და-
წურამ დაწურის დრომდე, სიმიდს
რომ მუატარუფ, აღრე რო აი-
ღეფ (კარალ.). საახალკურეთ გა-
მოვწურეთ ეგა (კარალ.).

საახლოდ, საახლოზე ახა-
ლი მოსაველის აღების დროს. ერ-
თი ჩანახი სიმიდნი მომეცი, ხე-
ლი მოვინაცვლო და საახლოზე
მოქცემ! (კავთ.). საახლოთ უნდა
მივეცე ორი კოდი პური და ერთი
ჩანახი ლობიო (კარალ.); აგრეთ-
ვე ატ., კარ., ტყვ.

საბაბიან-ი მიზეზიანი. ქა-
ლები საბაბიანები არიან (საღ.).

საბაბობაზე 'რისამე მიზე-
ზით, საბაბით. ვანუას საბაბობაზე
მოხდა ეგა სულა (მეჯვრ.). ჩემ
საბაბობაზე კი ნურავის ნურაფე-
რი ეტკინება (ძეგ.); აგრეთვე კა-
რალ.

საბერტყელა 1. ხალა, სა-
ბერტყი. კაკლის საბერტყელა დი-
დი სარია, გინდა სხვა ხილისა,
რაც დაიბერტყება (ატ.). 2. ნაჭე-
რი, რაზედაც არხევენ, ბერტყავენ
(თუთას, ფშატს...). საბერტყელას
ეძახიან მაგასაცა, რაზედაც და-
არხევენ (ატ.). თუ საბერტყელა გვაქ,
იმაღ გაუშლით ქვეშა თუთასა და
რო დამბერტყამს, მწიფე თუთი
საბერტყელაზე დაცივია და აღარ
გამიწიანდება (წილკ.).

საბეწვე, საბეწურ-ი თითის ჩირქოვანი ანთება ფრჩხილის ქვეშ, ღუდკო. თუ საბეწვეი პატრუქიანათ არ ამაგდე, ძალიან გარჯდება (ზ. ხანდ.). საბეწური თითზე დაეშართება ხომე ადამიანსა, ფრჩხილის ქვეშა დაუწყეფს ტკივილსა, მერე დაუჩირქდება (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ტყე, ფლ.

საბზევი-, **საბზევი** კალოში შესაბმელი ცხენის ქირა (ბზით გადასახდელი). საბზევი კალოზე ნაქირავეები ცხენის ქირასა ჰქვია (წინარ.). საბზევიმ ქირით. კალო გვიბია საბზევეთ (ნოს.).

საბნისბულ-ი საბნის ზევითა პირზე გადასაკრავი ქსოვილი. ზევიდან რომელ პირსაც უკეთებენ საბანს, იმას საბნიგულს ეძახიან (კავთ.). სუ მოქარგული საბნიგულები გაუმზადებია ვარასა გოგოსთვინ საშვითოთა (რუისი); აგრეთვე ბრ., ზერ., ხც.

საბოლდარო იგივეა, რაც ბოლდარა, ბოლდარო (მნიშვნ. 2). სხვაგან ველარ მოიყარეს თავი, ჩემი სახლი რა საბოლდაროა? (კავთ.). საბოლდაროთ გაიხადეს ჩემი ვენახი, ალია და მუსია იქ დაეხეტება (ტყე.); აგრეთვე ქემ.

საბუღარ-ი მძევალი (კვერცხი). საბუღარს ქათამს ბუღეში უდებენ ხოლმე, რო კვერცხი ბუღეში დადოს (დ. თონ.).

საბუზე იგივეა, რაც ბუზა. საბუზე ვაზის ჯიშია, აქვს მომცრო, წვრილი, შავმარცვალა მტე-

ვანი; წვენი თეთრი აქვს, ადრე მწიფდება, ტკბილია (ძეგ.).

საბაღ-ი ბალახი ერთგვარი. ყვითელი ყვავილი აქ, ასხმული ყვავილი, საგალი ბალახი ძქვია, ხესავით ღერო აქ, მაგარი, საშუალო ზომისაა, გრძელი ფოთელი აქ (საგურ.).

საბარდნობით მიზეზით, გამო. ჩემი საგარდნობით კი ნურა მოხდება რა ესლა და მერმე თავშიაც დიდი ქვა უხლიათ (წილკ.). მაგი საგარდნობით ჩემი გვიია გზას იქიდან არი გადავარდნილი (წილკ.).

საგდებელ-ი ქამანდი. ბიჭმა საგდებელი ესროლა ირემსა (ქორ.).

საგემურად 1. გემოზე, ზომიერად. მარილი ი ზორცსა საგემურათ მივეცი და შევინახე (თამ.); აგრეთვე ბროწლ. 2. გემოს მისაცემად. საგემურათ მინდა ქინძი, ცოტაი, გემო რო მისცეს ლობიოსა (ბროწლ.).

სადაგლიად უპატრონოდ, უყურადღებოდ. სადაგლიათ იზრდება, ვინ ყავ მაგას პატრონი! (ზ. ხანდ.). სადაგლიათ გარდილია, მაგას სახლში როგორ შემოუშვებ! (ძეგ.). აგრეთვე ვარ.

სადეპარ-ი მდინარის დაწყებითი ტოტი. წყალი რო მოდის სათავედანა, მეორე მხარეზე გადმოდის რუი და იქით დაწყებულია, ეს არის წყლის სადეპარი (ატ.).

სადმე როდისმე. თამარასა უნდა დაუძახო სადმე ან დღესა, ან ხვალა და უნდა ვალაპარაკო (ერედ.). ჩამოდით სადმე ჩვენთანაცა, წყალში კი არ გვიდგია სახლი (ტყვ.); აგრეთვე ატ., ბიწმ., კარ., რუისი.

სადრემკ-ი სახსარი მუხლისა. სადაც იღუნება ფეხი, იმ ალაგს ეტყვიან სადრეკსა (კავთ.). ისეთი მოკლე კაბა აცვია, . სადრეკები უჩანს (ძეგ.).

სადულდარ-ი 1. ქოთანი. ძველი ხალხი სადულარს ეძახდა, ეს-ლა ქოთან ვეძახით (ატ.). ლობიო უნდა ჩამედგა თონეში და სადულარი ვილასაც წაულია (ძეგ.); აგრეთვე ბროწლ. 2. ქოთნის მოკლე ტუჩი. ყურიანი ქოთანი რომელიც არი, მაღალი, იმასა აქ ტუჩი გამოწეული, სარქველი რო ახურია და დულს ქოთანი, ი სადულარი შევლის, არ გადმოდის ქოთნიდანა (ბროწლ.). 3. სასულე (ქვევრისა). თუ დიდი ქვევრია, მაშინა, რო არ ამოხეთქოს ძალა-ძა, მივცემთ სადულარსა, სული ამოდის იქა (რუისი). ქვევრეფს დაუტოვებენ ზომე სადულარსა. წნელ დაგრეხამენ ზომე და დაატანენ სარქველშია. იმ დაგრეხილ წნელში ჰაერი რო ამოდის, ღვინო აღარ გადმოვა ქვევრიდანა (ატ.). 4. ტკბილის ასადულელები ჭაჭა ან თხლე. ქვევრი სადულარი არი ჭაჭაი და თხლეი. რო ჩააყენებენ, უნდა ჩააყარონ ჭაჭაი და იმან უნდა აადულოს (ერთაწმ.).

საპპინ-ი ქვაბის გამოსაკვერი იარაღი ერთგვარი. სავინი სამიანია, როგორც წერაქვი. აი, ასე წამოაცმევ სავინზე ქვაბსა; სავინი სულ რკინაა (ზ. ხანდ.).

საპპან-ი, **საპპანა** ქონება, სიმდიდრე, შეძლება. სავანი არა მქონდა, რომ მუშა დამეჭირა, სუ მე ვმუშაობდი (ქორ.). მეტი სავანა არა გვექონდა და, რა გვექნა, პატარა სახლი ავაშენეთ (კარალ.); აგრეთვე ატ., ბროწლ., გარიყ., ერთაწმ., მერ., ძეგ., წილკ.

საპპანბაწყვიტილი-ი ღარიბი, დატაკი, უქონელი. სავანგაწყვეტილი ზო არა ვარ, ცოტა მაინცა მაქ (ზერ.). ოთიანში რო ვნახე, ემაგისთანა სავანგაწყვეტილი ოჯახი არსად მინახამს (კავთ.); აგრეთვე ქემ., ქვ. ჭ.

საპპატ-ი ძალა, არაქათი. სავატი გადამელია (ძეგ.). **საპპატობა:** სავატობა აღარა აქვს ქალსა, სამი დღეა ლოგინში წევს სიცხიანი (ტყვ.); აგრეთვე ბრ., ბროწლ., კარ., ქვ. ჭ.

საპპატგამოცლილი-ი ძალაგამოცლილი, ღონემიხდილი. სავატობა რო აღარა აქ ადამიანსა, ან მოხუცებულია, ან ავთ არი, სავატგამოცლილია (ბროწლ.).

საპპელეპელი-ი გუთნის ნაწილი — რკინის ან ხის სოლი, რითაც ხვნისას აწესრიგებენ გუთნის კელის სიდიდეს. გუთანს თავისი მომართულობა მქონდა, საველეპლითა თუნდა დაუკლებდა კვალსა, თუნდა მოუმატებდა; რკი-

ნა იყო ან გათლილი ხე, მისაწვე-
მოსაწვეი და ჩასაყრელი ჭინჭი-
ლაქი (ატ.). საველებელი გუთნის
ნაწილია, გინდ დააველეფ და გინდ
დააკვალეფ (სამთ.).

საპინსუპი-ი ჩამიჩუმი, ხმა,
კრინტი. სავისუვი არ ისმის
(ბიწმ.). სავისუვი არა აქვს, ხმას
არ იღებს. საღამოთი რო მოვედი,
არა აქ სავისუვი, კრინტს არა
აძრამს (ბიწმ.).

საპსე მაკე. წელს სამსეა ჩვე-
ნი კამეჩი, მერმის თუ ცარიელი
არ დარჩა! (ტყვ.). სამსე ძროხა
გავატანე და ვერ მოუარეს, შიშში-
ლით გააბერწეს (კარალ.). **საპ-**
სედ უღემს კური ამბობენ,
როცა პური სულ არა აქვთ. მე-
ზობელთან მივედი, პური მასესხე-
მეთქი და სამსეთ გვიდენსო (ხც.);
აგრეთვე ახალშ., ვარ., კავთ., კა-
რალ., თძ., საკორ., ქემ., ქვ. ჭ.

საპსეობ-ს მაკდება. ამ თვე-
ფეში სამსეოფს ჩვენი ძროხაი
(ატ.).

საზუზარ-ი ფაქიზად სახმა-
რი, მოსაფრთხილებელი. საზუზა-
რია, ძალიან ფთხილათ უნდა იყო
(ძეგ.).

სათაპითაო საუკეთესო, რჩე-
ული. სათავითაო ვაშლი გავატანე
სულა (ქვ. ჭ.). რაც სათავითაო
ჩურხელა მქონდა, მაგის პირ გაუ-
თავდა (ქვეში); აგრეთვე კავთ.

სათაპნო ძველად: ქალისა-
თვის მზითვად მიცემული ფული
(საქონელი...). ქალი რო გათხოვ-
დება, თავი მამი ოჯახიდან აჩუ-

ქებენ — ან ძროხა იქნება, ან ფუ-
ლი. იმასა ოჯახში არ დაახარჯე-
ბენ. ფული იქნება, იმის პროცენ-
ტი იმისია; საქონელია, რასაც
მაიგეფს, იმისია და სათაენო იმ
ფულსა აქვიან, ან თუ საქონელია—
საქონელსა (იგ.). ეგეთი ღორი
მყვანდა ემი სათაენოთი ნასყიდი,
რო შამზარამდა კაცსა იმი დანა-
ხუა, მაგრამა ჭირმა მამიკლა
(წილკ.); აგრეთვე ატ., მეჯერ.

სათაპნოება იგივეა, რაც
სათაენო. იცი, რამოდენა სა-
თაენოება მქონდა? ისევ ის მომ-
დევს იმას (ქვ. ჭ.).

სათაქში იღებს წყველის,
კრულავს. წიწილევს არი და, სა-
თაქში იღევს (ტყვ.). სათაქში ვი-
ღეფ ჩემ ბავშვებსა (ტყვ.).

სათბობ-ი თბილი წყალი,
რომელსაც ასხამენ საღვებელში,
როცა საღვები (მაწონი, არაუანი)
ცივია. კარაქს რო ვღვებამთ,
როცა ცივია, სათბოფ დაასხამ,
როცა თბილია — საცივსა (ატ.).
სადლობელსა ცხელი წყალი გამო-
ვავლე, მაგრამა არა ქნა, სანამ
სათბობიც არ ჩავასხი (კარალ.);
აგრეთვე ტყვ., ქვეში.

სათმის-ი წინსაფარი, რომელ-
საც იკეთებენ თესვის დროს თეს-
ლის ჩასაყრელად. სათესი წინსა-
ფარია, თესვის დროს მთესველს
წინ აფარია და შიგ თესლსა ჰყრის
(ქორ.).

სათმალე 1. საღამურის,
სტვირის ნახვრეტი, რომელსაც
თითის დადება-აღებით ბგერებს

გამოაცემინებენ. სალამურს ქვემო-დანაც აქვს სათვალე, სტვირს — მარტო ზემოდანა ოთხი სათვალე (ოდ.). 2. მძივი ან სხვა რაიმე თილისმა, რომელიც თითქოს იცავს ადამიანს გათვალვისაგან, — ღვინჭილა. სათვალეც ის არი, ღვინჭილაი, რო თვალი არ ეცეს ბაღსა (საგურ.); აგრეთვე მჭად, ქორ.

სათვალღვინჭილა ღვინჭილა. სათვალღვინჭილა მძივებია პატარეები, ჭრელი. ქარვა, გიშერი კარქი არი აკვანზედა უჟმურისთვინ (მჭად.).

სათოფელა დიდგულას გულგამოცლილი ტოტისაგან გაკეთებული სათამაშო; დგუმის საშუალებით ისერიან ძახველის ნაყოფს; თოფელა. სათოფელა ბავშვების სათამაშოა, გლუყუროს ხისას ვაკეთებთ. გლუყუროს გულს გავაცლიდით, ჯახველას მოვკრეფდით, ჩავდებდით სათოფელაში და ვისროდით, გინდა წყალს ამოვაგსებდით იმითი (ჩუმათ.).

სათრეველა ფიჩხის კონა (ხეების შეკვრა); დამატებით უბამენ დატვირთულ ურემს. ვთქვათ, ტყეში წახვედი და ურემზე მოუბი კიდე ფიჩხის კონაი, იმასა სათრეველა ჰქვია (ატ.).

სათუთიქა პატარა ორმო (ჩვეულებრივ, სათონეში), სადაც თუთქს ურევენ. სათუთქე სათონეში აქთ ზომე გაკეთებული, ამოთხრილია პატარა ორმო, ნაცარია შიგ ჩაყრილი და პურის გამო-

ცხობის დროს აურევენ ზომე ამ ორმოში, რო არ გაიშანშლოს (კავთ.). ერთი სათუთქის გაკეთება გაგიჭირდა, რო ხან სად აურევთ ნაცარსა და ხან სადა? (კავთ.); აგრეთვე დ. თონ.

საიბაღ შილიფად, თხლად (ჩაცმული). გუშინ ი საიათ რო გყავდა ბაღლი გარეთა, იმითვინ გააცხელა დღესა (წილკ.). ე საიათ რო დაბძანდები, მითომ არ იცი შენი თავი ამბავი, უნდა გაახდე ავათა და ჩააწვე! (წილკ.); აგრეთვე ბრ.

საიასალო საგარეო (ტანსაცმელი). ერთი საიასალო კაბაი კვდარსაც უნდა და ცოცხალსაცა (ხც.). ემ კაბა საიასალო კაბაა, შაინახე და სამურახოთ კიდე სხვა იყიდე (წილკ.); აგრეთვე იგი, მეჯერ., ობ., ქვ. ჭ.

საიმხელიოდ, საიმხელიოდ დროებით, სახელდახელოდ (შდრ. სახელმანო). საიმხელიოთ თუ მოხვდა რამეი (ქემ.). ერთი ათი მანათი გექნება საიმხელიოთა, ზეგ აუცილებლივ ჩაგაბარეფ (ტირბ.).

საინაელიო სანახვერო, საზიარო. სხვისას დაამუშავეფ და საიხელიოთ გაურიგდები, ნახევარს შენ წაიღეფ მოსავლისასა, ნახევარ — მამულის პატრონი, ეგ იყო საიხელიო მუშაობაი (წვ.). საიხელიო აქ აღებული, დაქირავებული ყავს ვინმე, ამუშავეფს მამულში და ნახევარს იღეფს მოსავლისასა (თამ.).

საკავებელი-ი გრძელი ლერწო, რითაც ვაზს ამაგრებენ (აკავებენ) სარზე. სანაშენო ვაზი რო არი, რომელიც იხსამს, იმას ვეძახით საკავებელსა (ატ.). რო გახსლავენ ვაზსა, იტყვიან, რო საკავებელი მივეციით, დაეპტოვეთო (ატ.); აგრეთვე ბრ., ვარ., იკ., ქვ. ჭ.

საკანიკარო რაიმე განსაკუთრებულ შემთხვევაში სახმარი; საგარეო (ტანსაცმელი). საკაიკოსა შენახულ ტანისამოს უძახით და ისე დღეზე ჩასაცმელი ზო სამურეზო არი (ერედ.). მუხულო ჩამოიტანა ერთხელა ბაბომ, თავი საშობლოდან ჩამოიტანა საკაიკაოთა (ატ.); აგრეთვე კარალ.

საკანთიელო კარგი, მოსაწონი. კარქი, საკანთიელო რამა თქვი, რო ხალს მეწონოა შენი სიტყვა და ყური გიგდომ (წილკ.). კაი, საკანთიელო ფართალი მოუტანიათ (წილკ.).

საკანჭურე ქალის ქვედა საცვალი. საკანჭურე ქალის ქვედა საცვალს ერქვა, ძველად ვიცვამდით ზოლმე, მუხლებამდე იყო (თამ.).

საკაპაშე ადგილი, სადაც სათბურიდან გადააქვთ ვაზის ნერგი. ფერებიდან გამოაქვთ ვაზის ნერგი და საკაყეში ათავსებენ, რომ სიგრილეს შეეჩვიოს (ქვ. ჭ.).

საკაცე კუბო. კუბოს ეძახიან საკაცესა, ხაკაცეში ჩაიდებენ შკედარსა და გაასვენებენ (საგურ.).

საკაცესთვის წავიდენ, რო ამოიტანონ (ატ.).

საკაცე-ი სადრეკი, სახსარი (მუხლისა...). საკაცე ქვეიდან რო ძქონიყო მოჭრილი, რა უშავდა კიდე, ხიი ფეხ გაიკეთებდა (წილკ.). ისე მტკიოდა საკაცეები, მუხლუფს ველარა ვლუნამდი (კათ.); აგრეთვე ატ., მეჯვრ., ნოს.

საკაპალეპელი-ი, **დასაკაპალეპელი**-ი გუთნის ნაწილი, რომლითაც აწესრიგებენ კვლის სიდიდეს. საკვალეპელი უნაგირივითა დევ ფამფალაკზედა, გინდა დააველეფ, გინდა დააკვალეფ, მაგასა ჰქვიან დასაკვალეპელი (ატ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

საკაქლეპარი-ი, **საკაქლიერი**-ი 1. მეკვლის მოტანილი საახალწლო ძღვენი, ნობათი. ახალწელიწადსა სახლის მეკვლე დაალაგებდა ცხრილზე ღორის თავსა, ბასილასა, ნაზუქი იყო, გოზინაყი, რამე და მიუკვლევედა; ი ცხრილზე რაც ეწყო, საკვლევარი ის იყო (იგ.). მეზობელს რო საკვლევარს მიუტანენ, ეტყვიან თანა: „შემოვდგი ფეხი, გწყალობდეთ ღმერთი“ (მეჯვრ.); აგრეთვე კათ., მჭად., ოძ. 2. საახალწლოდ გამზადებული ტკბილეული, ხილი. ახალი წელი რო მოდის, სტუმარი გვეყოლება; რო ივახშმებენ, საკვლიერს მივიტან მერე, ჩურჩხელას, მურაბეფს, ხილსა; ვიტყვით, საკვლიერი მივართვი სტუმრეფსაო (ერედ.).

საკმელა ბალასი ბალახი ერთგვარი. საკმელა ბალახსა საკმევლის სუნი უდის, ძალიან წვრილი და რბილი ვერცხლისფერი ფოთლები აქვს, იცის გორაკებზე (კავთ.).

საპოპური-ი ქალამნის ყულფი, რაშიც კოპს (ქალამნის თასმას) ამოუყრიან. ქალამანს გაუკეთებდით საკოპურეფსა, რო თასმა იქით-აქით ამოგვება (საგურ.).

საპრეფილა 1. პატარა, ცალყურა გოდორი, კალათა, რაშიც ხილს კრეფენ. საკრეფელა კალათი არი ყურიანი, ყურძნი კრეფის დროს არი ძრიან კარქი მოსახმარი (ერთაწმ.). იმდენი ჩადის იმ საკრეფელაში, რასაც ხელით ასწევს კაცი სუმბუქათა (მეჯერ.).

2. პატარა, მოგრძო, უყურო წნული, დამაგრებული გრძელ ტარზე; ხმარობენ ხილის საკრეფად, როცა ხელით ვერ სწვდებიან. საკრეფელას ხილის საკრეფად ხმარობენ, ტარი აქ, ბოლოში გაკეთებული აქ წნელისაგან დაწნული პატარა კალათივით, ტოტებზე რო გასწვდეს (ქემ.); აგრეთვე ჩუმათ.

საქუთარი-ი წმინდა, შეურეველი, ხალასი. ნაზუქსა საკუთარ კვერცხ რო წაუსვამ, ბრაწავს კარქა, თუ შაქრიანი კვერცხი მოუსვით, ლიბრაავს ნაზუქსა (საკორ.). საკუთარი გერმა კი არ არი, ქათმის ბუმბულიც ურევია (ქემ.); აგრეთვე ატ.

საქულაროდ მერმისისათვის, საგაისოდ. წრეულ კი რაღა იქნე-

ბა და საკულაოთ კი სუ კიტრათ უნდა მუაქციო ჩემი ვენახი (წილკ.). საკულაოთ თუ ცოცხალი დაერჩი, ეხლავე უნდა ვიყიდო წყვილი ბურვაკი (წილკ.).

სალარამ-ი სასროლი ბადის მოსაწევი თოკი. სალარავები მობმული უჭირავთ ხელში, გაანძრემი მასა და ამოსწემ; სალარავი აბია სასროლ ბადესა, რო გაისურიან (არად.).

სალთითი-ი, **სალთის**-ი, **სალციც**-ი ქვაბის ძირის გამოსაყვანი იარაღი. ქვაბის ძირის კუნჭული სალთითზე უნდა გადმოვიდეს. ქვაბის პტყელ ძირს შემოხაზავენ, დადებენ სალთითზე ხაზის გაყოლებით, ხელკვერს არტყამენ ზევიდან და გადმოვა ნაპირი (ზ. ხანდ.). ძირის მოყრა, გამოკვერა — სულ სალთისის მოვალეობაა (ზ. ხანდ.). სალციცსაც ვეძახით და სალთითსაც (ზ. ხანდ.).

სალპობი ფული ძველად: მიცვალებულის საფლავის საყიდელი. ეკლესიისთვის უნდა მიეცათ, ალაგს რო ყიდულობდნენ, იმას ეძახდნენ სალპობ ფულსა (დის.). უწინ რო ვინმე მოკვდებოდა, ოცდახუთი მანეთი უნდა გადაეხადათ სალპობი ფული (დის.).

სალტა შარვალზე ან ქვედატანზე მიკერებული სარტყელი. შარვლის სალტაზე ღილი არის აწვევტილი (ტყვ.). ქვედაკაბის სალტა გამიწყდა (კარ.).

სამამინარი-ი მაკეობის ასაკში შესული, ზრდადამთავრებული

(საქონელი). ჯერ რო არ უმაკია და პირველად უნდა იმაკოს, სამაკინარი დეკეულია (ქორ.). სამაკინარი დეკეული კინალამ წაიყვანეს დასაკლავათა (ძეგ.); აგრეთვე წილკ.

სამარბლში, სარბალში ამოიღებს იგივეა, რაც სარგლის. ისე აწყველიდა, რო სუ სარგალში იღებდაო (ომ.). ბაბუაჩემმა სამარგლში ამოიღო, ვინც ჩემი ქათამი დაიჭირაო და ქათამი კი დაკრუხებულა და ზის (კარ.); აგრეთვე ერედ., მეჯვრ., საკორ., ტყვ., ქვ. ჭ., ძეგ.

სამარხსო ცულისპირა (მცენარე). ლობიოსაც, ოსხსაც, სამარხოსაც ვთესამდით. სამარხო უშიც იჭმეოდა (ბაზ.). ცერცვი, ოსპი და სამარხო, ისაც ლობიოსავით იყო. ცერცვსა ბაკლათ ვხარშამდით, სამარხვო და ოსპისა კი შაჭამანდი კეთდებოდა (ბაზ.).

სამატ-ი წერილი თოკი, რომელიც წისკვილის კრიჭის მოძრაობას აწესრიგებს. სამატი მარცვლის ჩამოყრას უმატებს ან უკლებს (ქორ.).

სამეორხელო ხელმეორედ გასაკეთებელი (საქმე). რათ გაახლით ზომე საქმესა სამეორხელთა!? (ერედ.).

სამეულ-ი სამი ძნა ერთად დადგმული. რო მოვემით, შევეკრამთ ძნასა და დავდგამთ, სამეულია (ხოვ.); აგრეთვე ბრ., ლამ., საკორ., ქვ. ჭ.

სამიან-ი ძველად — მარცვ-

ლულის საწყაო ხისა. ეხლა ნაკლებათა ვხმაროფთ სამიანსა, უფრო სააწვრითა აწონიან (წილკ.). ერთი კოდი სამი სამიანია. ერთი სამიანი წორეთ თქვენ ერთ ფუთ უდრიო (წილკ.).

სამინდღე მინდის ასალები საწყაო. სამინდღეები იყო წინათი, რაშიც მინდს იღებდნენ, თუნუქისა იყო გაკეთებული, ექვსგირვანქიანი იყო, ოთხ ფუთზე ამას ვიღებდით, სამგირვანქიანი სამინდღეც იყო (კაპრ.).

სამირვნე, სამირვნო ნათლობისას ნათლიის საჩუქარი ნათლულისთვის. ნათლია ბავშვს ან ოქროს ჯვარს დაანათლამს, ან მიტკალს დაანათლამს, ეგ არის სამირვნე (ძეგ.). სამირნო მოუტანა, ჯვარი და მიტკალი (ძეგ.); აგრეთვე დ. თონ.

სამისდღემშიო სამუდამო. სამისდღემშიოდ კი არ მინდა, ერთ წუთას მათხოვე! (ძეგ.).

სამპლასურ-ი მკლავზე წამოსაცმელი ნაქსოვი (მკაში). სამკლავურები მოქსოვილი იყო, როგორც პაიჭები, ნამგალი გვეჭირა და ვემიდით (ზ. ხანდ.).

სამობზ-ი ფეხსაცმლის საპირედ დამუშავებული ტყავი (თხისა). სამოგვი გამოქნილ, გამოყვანილ ტყავსა აქვიან, თხი ტყავისაგან არი გაკეთებული, ჩუსტები-თვინ არი კარქი საპირეთა (წილკ.). თხის ტყავს რო გამაიყვანენ ჩუსტები-თვინა, იმას ეტყვიან სამოგვსა (მეჯვრ.).

სამოსელ-ი. ბაბბის ქსოვილი (შინ მოქსოვილი). სამოსლებსა მქსოვდნენ და აი, დაჩითული კაბებია, იმითი ძჩითამდნენ (ბაზ.). შალისას კი არა ძჩითამდენ, ზოლოთ სამოსელსა (ბაზ.).

სამტრედე სხვენიდან სახურავზე გამოსასვლელი პატარა ნაგებობა, კარის მქონე. სამტრედე, როგორც საყვავე, ისეთია, სახლებს აქვთ სახურავზე ზეიდან (ქორ.). სახურავზე გამოსასვლელი რო არი, ის არი სამტრედე (მეგ.).

სამუგუზლე, სამუგუზლო მსხვილი ნაბობი შეშისა (დიდხანს უკიდა). სამუგუზლე მიუღე რამე, რო დიდხანს გასძლოს (ზ. ხანდ.). სამუგუზლოს დაუღებენ, რო მთელი ღამე იღუღღლოს (ზ. ხანდ.).

სამუღამო საყოველღეო, საშინაო. შარვალი მაინც გეყიდა სამუღამოი (ქემ.). გინდა თუ არა, ჩუსტები მინდა, ჩუსტებიო. ეყიდინებინა, ჰქონიყო სამუღამოთა, ეხმარა ესე მინდორში, რამეშიც ცუდი იყო? (ერედ.).

სამურახო, სამურახო 1. შავი, ჭუჭყიანი (საქმე). შენც კარგი სამურახო საქმეები გაქვს (კავთ.). იმიტვინ ვასწავლე ჩემ ქალსა, რო სამურახო საქმეები ვაკეთებინო? (მერ.). 2. საშინაო (ტანსაცმელი). რასაც ჭუჭყში ვხმაროფთ, რო ან ბაღში ვმუშაოფთ იმითი, ან ისე სახში და გვიჭუჭყიანდება, სამურახო ის არი (იგ.). გამიცვდა ე სამურახო ტანისამოსი და აღარ ვიცი, რა ვქნა,

ვერც მიყილია ჯერა და ვერც საისალო ჩამიცომს, მენანება ისა (მეჯვრ.); აგრეთვე ერედ., კავთ., საღ., წილკ.

სამუცლავ-ი ირონიით იტყვიან საჭმელ-სასმელზე. ესლა სამუცლავ დაუწყებს ესა ძებნასა (დის.). აბა, შენი სამუცლავითვინ გაგგზანო, გონი, სიხარულით გააფრინდე (წილკ.).

სამფონა მწყერის დასაჭერი მოწყობილობა ერთგვარი. სამფონა სამწყერაო რგოლი არი და სამი ჯოხი აქ ან ხისა, ან მავთულისა აქეთ-იქიდანა. სამფონას ესერიან მწყერსა და ან ერთი მოხვდება, ან მეორე და ჩამოვარდება მწყერი (ბრ.). ნეტა მქონდეს სამფონაი, დავიჭერდი მწყერსა (ვარ.); აგრეთვე ქორ.

სამძვინანა თამაში ერთგვარი. სამქვიანასა ბავშვები ვთამაშობდით. სამ ქვას დავსვამდით ერთმანეთის მიყოლებით, ჯერ ერთი ვესროდით ქვასა, ახლა მეორეი, რომელიც მოვარტყამდით, ის იყო გამარჯვებული (საღ.).

სამღებრო საღებავი. ჩვენი ბალიყო წავიდა ქალაქსა, შავი სამღებრო დავაბარეი (ვაყა). ჯერ ძალარაში წამოვადუღებთ შესაღებსა და მერე ახლა შავ სამღებროში შავღებამთ (იგ.); აგრეთვე მერ.

სამძლე მსხვილი შეშა; ღებენ ბუზარში კეცების საყრდენად. ცოტა სხვილ შეშას წინ დაუღებთ, რო კეცები არ ჩაცვივდეს, ის არი

სამძლე, ერთი წინ და მეორე უკანა (ჩუმათ).

სამწყემსურ-ი მწყემსის, მენახირის გასამრჯელო (ჩვეულებრივ, ნატურით). სამწყემსურიც მისაცემი გვაქვს, არ დაგვიფხვნიან (ქვეში). თითო ძროხაში კოლპურს ვაძლევი სამწყემსურსა (ღის.).

სამძღვური ჯონი ჭდეებიანი ჯობი ქვევრში ღვინის გასაზომად. ყურძენ რო ვწურამთ და ვასხამთ ქვევრშია, ჩავყოფთ შიგა ჯოხსა, ჩავაზმანებთ და დავამჭდეთ ზედა და გავიგებთ, რამდენია ღვინოი, იმ ჯოხსა სამძღვურ ჯოხს ვეჭყვი (ლამ.).

სამსრეულ-ი ქათმის ფრთის ძირი (ქემ.).

სამსრისკუდ-ი იგივეა, რაც სამხრის სამხარი. სამხარს რო ჭამ, დამატებით იყო კიდევ ეგ ჭამაი, სამხრისკუდის ჭამა არის (ატ.). სამხრისკუდი ვაჭამე ჩემ მუშეფსა და ახლა ვახში კეთებაა უნდა შუადევ (წილკ.).

სამსრის სამხარი ჭამის ჯერი სამხრის შემდეგ, ვახშამდე. სამკალში რო გავდიოდით, მუშას უნდა ეჭამა ოთხი ჯერი: დილით სადილი ვიცოდით, შუადღისას—სამხარი, მერე სამხრის სამხარი და ვახშამი (ატ.). დასვენება უნდა მუშას, აი, ამ დროს კიდევ უნდა გვეჭამნა სამხრის სამხარი, საღამომდის უნდა გვემუშავნა (ზ. ხანდ.).

სამხრო მისასვლელად, მისადგომად მარჯვე, დასამხარი. ის ბალი თავის სამხროთა აქ, ჩვენთვის ეს უფრო სამხროა (ღის.).

სანაკადლო რუდან წყლის გადასაგდები ადგილი. შაქურებულიყენენ სანაკადლოზე სოფლის კაცებიცა, დედაკაცებიცა და ერთი დაღღანი ჰქონდათ, არა მე უნდა გადაუგლო, არა მეო, თითქო სოფლის მერები მოკვდაო (ერთაწმ.). სანაკადლო კარქა ჩაკეტე, თორე შეიძლება გაავდრდეს და გადახრამოს (კავთ.); აგრეთვე ოძ., ქვ. ჭ.

სანაპირო წისქვილის ღარი, რომლითაც ფქვილი ჩამოდის. სანაპიროს მიუწიე! (სამთ.).

სანდოც-ი 1. ცელქი, მოუსვენარი და გონიერი (ბავშვი). ამითანა სანდოცი ბალღი მნახავი არა ვარ, ქაა, ეგეთ რამეა იტყვიან, რო გაკვირდება კაცი! (წილკ.). ძიენ სანდოცია გოგიაანთ ბიჭი, თავი დღეში ვერა ნახამ, რო დადგეს, ან ხელი დააყენოს (მეჯვრ.). 2. მეტიჩარა, არამკითხე. ძიენ სანდოცია პელაი, აბა, იმას რა ეკითხება, მეე ან რას გავაკეთეფ სადილათა, ან ისე სად წავალ, სად მოვალ (მეჯვრ.).

სანელ-ი ცხიმი (კერძისთვის). აი ეს არი იმათი სანელი, მთელ საჯალაბო ქვაბს ამღენა კარაქი უნდა უყონ (ბიწმ.). ახალი კარაქი წამოვიღე, კარაქათ მინდა, სანელათ კი არა! (ბიწმ.). **უსანელო:** ძროხა ჩემი სათავნოაო და უსანელო კერძს აკეთებს (ბიწმ.).

უსანელო ლობიო გვეკეთებინა და ის მამიტანა (კავთ.).

სანთიანე-ი 1. მარჯვე, მონერხებულნი, ფხიანი. ჩვენებთან ვანოი სანთიანი, მოხერხებული ბიჭია (წინარ.). ისეთი სანთიანია ი დალოცვილიშვილი, რო რაღა! იტყვი, საქმეში დაბადებულა და გარდილაო (მეჯვრ.). 2. ადვილად მისადგომი (ადგილი). სანთიანი ადგილი — მოხერხებული ადგილი, თუნდა მოსახმარადა, თუნდა მისასვლელადა (წინარ.). რა სანთიანი სოფელიაო, გვითქვია სალოლაშენზედა, გზა რო უვლის შუაში (ბრ.). 3. კარგი, მოსაწონი. კაი რამე რო იყოს, სანთიანიაო, იმაზე ვიტყვიო. აი, სახლზე ვიტყვით, სანთიანი სახლიაო (კავთ.).

სანიშნე ჭია პირველი ჭია, რომელიც ქსლის გაბმას იწყებს. სანიშნე ჭია, როგორც ქარვა, ეგრეთი გახდება (ზ. ხანდ.). სანიშნე ჭია რო განხდება, ცოცხა ბალახს უწყობთ, შალგიც შეიძლება (ზ. ხანდ.).

სანიჭარი-ი საქორწილო საჩუქარი. ქორწილში სანიჭარი უნდა მოგროვდეს (ტანძ.).

საორკველიო გუთანი გუთანი ერთგვარი. გუთანი ორნაირია: საბრუნი გუთანი და საორკველიო გუთანი. საორკველიო გუთანი ვაკეზე უნდა, ორ კვალზე უნდა მოვხნათ (იკ.). საკვეთი საორკველიო გუთანს აქ, საცალკელოს — არა (იკ.); აგრეთვე ატ.

საპალნე ზედმეტი, დასამუ-

შავებლად უვარგისი ნაწილი ქვისა. ქვას საცა ვჭრით, იქ ვასუმუქებთ, საპალნეს ვაცლით. არი ნატეხები, თითო გამოვა სამი-ოთხი ფუთი. ჯერ საპალნე უნდა გეცალოს, მერე გაკოპიტდეს (მეჯვრ.). ამას მეტი საპალნე აქო, უფრო მეტად დასამუშავებელი რო არის ქვა (კაპრ.).

საპარაშე-ი ხილის საკრეფი გრძელი ჯოხი ერთგვარი. საპარაშე გრძელი ჯოხია, ბოლოში გაყოფილია ოთხათა, მოჭერილი აქ წნელი, უკეთია ორი ჩხირი ჯვარედინათა. ვაშლს ან მსხალს ადამიანი რო ვერ შაფვდება ხელითა, საპარაშით მიწვდება (სამთ.). მე სუ საპარაშით არა ვკრეფამ ვაშლსა? (ძეგ.); აგრეთვე იკ.

სარაყუდა აყლაყუდა. მაღალი არი და უშნოი, სარაყუდაი (სურ.).

სარბლი-ს გამეტებით წყველის, კრულავს. ნეტაი გაჩვენა, ქაა, დები რო დეერევიან ერთმანეთსა, როგორა მცემენ და მსარგლიან ერთმანეთსა, იტყვი, სხვადასხვა დედამიშვილები არიანო (წილკ.). ისარბლებბა: რას ისარგლები, ქალო, ჯერ გაიგე, იქნება შინაურებმა წაიღეს? (კარ.). **სარბვლა**: რო არას დაიშურებს იმისთვინა, ძაან მაგრათ დასწყველის, სარგვლა ის არი (ერედ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

სარმველა მოსარევი ჯოხი. სარეველა სწორე ჯოხია, ფაფას

მოურევთ (ძეგ.). ხის სარეველათი მოურევთ ალაოს (კულბ.).

სარმაქელა ურმის ხელნაზე დამაგრებული ლატანი ურმის შესაკავებლად, სარევი. ურემს აქ ხელნებზე დამაგრებული გრძელი ჯოხი გოგრების წინა, რო ფეხი არ გაუფუჭოს გოგრებმა საქონელსა, სარეველას ვეტყვით (ძლევიჯ.).

სარმაქი სარმბი გუთნულში — მეხრის წინა ხარები. (მეჯვრ.).

სართაულ-ი 1. იგივეა, რაც ს ა ნ ა კ ა დ ლ ო. იქით სართაულზე გადაიყვანე წყალი! (ძეგ.). 2. მარხილის ხელნების თავზე წაბმული ჭაპანი. სართაული ებმის თავებს (კაპრ.).

სარიჩხსია ვაზის ჯიში ერთგვარი. სარიჩხსიას იმიტომ ვეძახით, რო ძალიანი ვაზია, დიდი ყლორტები და სხმა იცის, სარს ამტვრევს, ჩეხამს (კოდ.). სარიჩხსია ჩაგეყარა; ჩაყარა ვაზი ამანაცა რა! (კოდ.).

სარნა წყაროდან გადმონადენი წყლის საგუბარი (საქონლის სარწყულებლად). სარნა—წყაროსთან მოწყობილი საგუბარი, საქონლისთვის წყლის დასალეკად, ცემენტისას აშენებენ ეხლა, ხისა იყო წინათი (საგურ.). დადულა პატარა რო იყო, სარნაში ჩაუყარდათ, კინალამ დეხნჩოთ (ბიწმ.); აგრეთვე ბაზ., იკ.

სარსარიკობ-ს ლაქლაქებს, ენას აჭარტალებს. ჭორიანია, როცა სარსარიკაა, მა რაა, ყველა-

ფერს მიაგროებს, მიაგროებს, დგა და სარსარიკობს (ქვ. ჭ.). **სარსარიკა**: ქალზეა ეგ სარსარიკა, ბევრს რო ლაპარაკობს (ქვ. ჭ.).

სარსლ-ი თხელი გარსი, აპკი (ხახვისა). ხახვის ფურცელს კი არაა კქვია სარსლი, თხელი რო დარჩება ქვეშა, სარსლი იმასა კქვია (ძეგ.).

სარტყელ-ი 1. ძელი, რომელიც წყვილ ნივნივას პორიზონტალურად აქვს მიკრული გასამაგრებლად. სახლის კრიშასა უნდა შტრაფილი, თითო კოჭზე ორი სტრაფილი, მერე იმას კიდევ სარტყლები უნდა გაუკეთოს, ორს ერთი (საშაბ.). 2. მოაჯირის თავი. მოაჯირის ზეითა ნაწილსაც სარტყელს ვეძახით (ძეგ.). **მრთი სარტყლის** კპური თონეში ერთი შემორიგება პური. თონეში რო ჩააკრამენ პურსა, რიგრიგად უნდა ჩააკრან, ერთხელ რასაც შემოარიგებენ, ერთი სარტყლის პური ის არი (ხც.).

სარუო ძეგლად: მერუის გასამარჯელო. მერუის გასამარჯელოა სარუო (ძეგ.). სარუოს წინათ ამლევენენ ღვინოს — ერთი ხელადა, ორი ხელადა, ეს იყო მამულზე, ვის რამდენი მამული ჰქონდა (ძეგ.).

სარუ-ი არაგამძლე, უხეირო; ზერეულედ ნაკეთები. ძაან სარფები გამოდგნენ ეა შამკერამოსაწყევიტი ფეხსაცმელები, სუ ერთი კვირა არ ეცო ბაღღსა (წილკ.).

ეს ჩარჩოები სარფი ნამუშევარი არი (ძეგ.); აგრეთვე ტყვ.

სარაქველი-ი გადმოსაფარებელი ნაწილი ჯიბისა. კაცი კასტუმსა ხო ჯიბეებზე გადმოფარებული აქს ხომე სარქველები (ქვეში). ჯიბი სარქველები მზათ, არი (ძეგ.); აგრეთვე ტყვ.

სარჩეველი სიმინდის სარჩევი წვეტიანი ჩხირი. გათლილით სარჩეველასა და იმითი ვარჩევლით სიმინდსა (ზ. ხანდ.). ერთი ჩხირი მომიტეხე, სარჩეველათ მინდა! (ძეგ.); აგრეთვე ტყვ.

სარჩოტი-ი, **სარჩში**-ი მოკლე, უვარგისი სარი. ძველს როძირი დამპალი აქ და გააჩქაჰმენ და მოკლე სარი დარჩება, ის არი სარჩუი (ქვ. ჭ.). სარად გამოუსადეგარი რომელიც არი, სარჩოტი ის არი (ერედ.); აგრეთვე მეჯვრ., ქემ., ქვეში, ფლ.

სარძეული საწველელი. ერთ სარძეულას ვეხეწები რამდენი ხანია და ვერ მაღირსეს, ვერ მიყიდეს (ტყვ.). სარძეულაში ჩაყენე ცოტა წყალი და მამიტანე (კარ.); აგრეთვე თამ., ერედ., ვარ., კულბ., ქემ., ჩუმათ.

სარაჯულავი გადაქცევა დაიღლება, დაიქანცება. სარაჯულავი გადაქცევა ამდენი მუშაობითა (ქვეში). თქვენმა დარიგებამ მომკლა, სარაჯულავი გადაქცევა ამდენი ლაპარაკითა (ქვეში). **სარაჯულავს ბაუჭქმითს** (ამოუბღმებს) დაქანცავს, გააწამებს, სულს ამოართმევს. სარ-

აჯულავი გამიწყვიტე კია და ეხლა გინდა გააკეთე, გინდა ნუ (კარალ.). **სარაჯულავს ამოგიღებს და მერე იქნებ გააგონო რამე** (კარალ.).

სასაღ-ი სუსტი, ავადმყოფი (ადამიანი). **სასაღ ვეტყვით უჯანსო ადამიანსა, გამხდარი რუ არი, ავანტყოფი, ვერც სიცხეა უძლეფს, ვერც სიცხევსა, მუშაობა ხო სუ არ შაუძლიან, ერთი ბეწო რუ ან დაიღლება, ან შაეცივდება, იმსაანი ავათ უნდა გახდეს (წილკ.).** ი უფროსი გოგო ძაან სასაღი რამა აყავ, იმი ფერობაში ამოაღია სული (წილკ.).

სასმეღე გაყიდვისას ზედმეტად დასხმული ღვინო. რო გაყიდვიან ღვინოსა, კოკაზე სამ ლიტრას დაასხამენ ზედმეტათა, სასველეს ეტყვიან იმასა, ხარჯი აქ კოკასა (საკორ.). **სასველე არ დამისხა არაფერი და კიდე მეტსა მთხოვს** (ქვეში); აგრეთვე კარ., ოძ., ტყვ., წინარ.

სასინათლო სინათლის შემოსასველელი, სანათური. მარანს სათვალე აქონდა, ის სასინათლო იყო და იმაში შამოფრინდებოდა ხოლმე მერცხალი (ბაზ.).

სასმენარ-ი ამინი (უხილავი ძალა, რომელიც ვითომც ადამიანს ნატვრას უსრულებს). **სასმენარი ჩამოივლისო**, — ძველათ ვითამ ჩამოივლიდა ანგელოზი და იმ დროს რასაც იტყოდი, ის შეგისრულდებოდა (თამ.). სუ, გოგო, ნუ იწყევლები, სასმენარმა არ ჩამოიაროს! (ძეგ.).

სასოლმე ჭურჭლის გამოსა-
წვავი ქურის კედლებში დატანე-
ბული სათვალე თიხის თაროს
ჩასამაგრებლად. ჭურჭლის ქურის
კალოს ზემოდან თორმეტი ჯამის
სიმაღლის დაშორებით უკეთდება
სასოლეები თიხის სოლისთვის
(ამ ქურას ოცდათორმეტი სასოლე
აქვს ორპირათ) (მეჯვრ.).

სასუნდურე საპაერო; საკვა-
მური. კრამიტის საწვავი ქურები
იყო, დააყოლებდნენ საკვამურს, რო
პაერი ამოსულიყო, ცეცხლს უნდა
ამოეგლო. იმას ვეძახდით სასუნ-
დურესა, სანახშირესაც ჰქონდა
სასუნდურე (ძეგ.). აქედან რო სა-
სუნდურე ჰქონდეს ჩემ პადვალსა,
ხო არაფერი დამილაკებოდა (ძეგ.).

სასწაული დღე საეკლესიო,
ტრადიციული დღესასწაული. ისე
დღე კი არა, როცა რამე კარქი
დღე არი, სიტყვაზე, ან დღეობა
არი, ან ახალი წელიწადია, შობაი,
აღდგომაა, ემისთანეფს სასწაულ
დღეს ვეტყოდით ხომე ჩვენა (იგ.).
ე სასწაული დღეები მოღია და
მაშინისთვინ შაიკერე ახალი კა-
ბაიო (იგ.).

სატალასე დამატებით ჭიქა
ღვინო გამოტოვებული სადღეგრ-
ძელოს სანაცვლოდ. ქეფის დროს
გარეთ რო გავა ვინმე და შემოვა,
მაშინ დაალეუენებენ საჯარიმოს
და ამას სატალასეს ეძახიან (თამ.).

სატახე მამალი გოჭი. ცხრა
გოჭი დაყარა ჩემმა ღორმა, ხუთი
სატახეა (ძეგ.). სატახე იყიდე,

ნეზვი არ იყიდო (კარ.); აგრეთვე
ტყვი, ქვ. ჭ.

სატაქცი კამეჩები მესამე
უღლის კამეჩები გუთნეულში.
სატაქცი კამეჩები — მესამე უღე-
ლი რომელიც არის, წინა ხარი
რო გაიშლება, გუთანი სუ იმას
უნდა მიჰყვეს (ზ. ხანდ.).

საუმცროსო რასაც გაყრისას
უმცროს, უწლოვან ძმას ზედმეტად
არგუნებენ. ოჯახი რო გაიყრება,
რომელიც უმცროსი არი და გარ-
და უნდა კიდევა, იმას მისცემენ
ზედმეტათ რასმე ოჯახის ქონები-
დანა ან საქონელსა, ან ისე სხვა
რამესა, რო მოიხმაროს. იმას ეტ-
ყვიან საუმცროსოსა (მეჯვრ.).

საუნახავი თვალით უნახა-
ვი, ლამაზი. ბავშვი რო იქნება ძა-
ან ლამაზი, იმაზე იტყვიან — ხაჯ-
ნახავო არიო, ესე იგი, ისეთი,
რომ მეორე არ მოინახება ისე-
თიო (კავთ.). პირდაპირ საუნახა-
ვო იყო ის უბედური ბავშვი, რო
მოკვდა (კავთ.).

საუჭმელო სიღედრისაგან
სიძისთვის ნაჩუქარი (ბაღდადი...)
ქორწილზე. ქორწილის დროს ქა-
ლის დედა სიძეს შემოახვევს
ყელზე რამე კარგ ნაჭერს, საუჭ-
მელოს იმას ეძახიან; საუჭმელო
სიღედრის ნაჩუქარია (ჩუმათ.).
დაიძახეს, ნეფე პურს არა ჭამს,
იბუტებო. გამოიტანა ვარამა, კარ-
ქი საროჩკა ჰქონოდა ნაყიდი სა-
უჭმელოთვინა, და მოახვია ყელზე
(ბრ.).

საუპანისე წყევლაა (მღრ).

ფანისი). დაწყველაც იციან ბავ-
შეებისა, შე საფანისეო (გარიყ.).

საშანღებ-ი მარხილზე და-
გებული ფიცრები. მარხილისა არი
საფანლები, ურემსა აქ ლართხა,
როგორც ურმის ლართხები, ისე
მარხილის საფანლები არი (ბრ.).

საშარმბელ-ი სახურაეი (ქვა-
ბისა, ჩაიდნისა...). ქვაბს საფარე-
ბელი აქ და ქოთანს სარქველი
(ძეგ.). რათ უნდოდა, ახალი ჩაი-
დანი რო მიჰქონდა მაყვალზე, სა-
ფარებელი დაუკარგია (ბიწმ.).
ქვაბს საფარებელი არ უნდოდა,
თავლია რო დატოვე? (კარ.); აგ-
რეთვე ტყვ.

საშვითარ-ი ძლიერ უშნო,
ულამაზო, მახინჯი. რო შეგაში-
ნებს, ისეთი შესახედაობა რო აქ,
ძალიან უშნო როა, მახინჯი, სა-
ფეთარია ისა (ხაშ.). თვალი კი
დაგიდგა, ანგრე საფეთარი ჰყევ-
ხარ მამაშენსა! (ხც.); აგრეთვე
ჩუმათ.

საშინხსმ ბოძებზე გამართული
მოწყობილობა ფინხის გასახმო-
ბად. წამოვწყეი საფინხეს ქვეშა
(ძეგ.).

საშცქველა ბალახია ერთ-
გვარი. საფცქვენლა ბალახსა
აქვიან, მაღალი ირდება ძაანა.
ახლათ რო ამუა ხომე, დეჰეჰ ამტ-
ვრევენ, აფცქენიან და აჭამენ,
(წილკ.). ე საფცქველა ხო ბევრია,
მააჭრიდი ერთ ორმოცდაათ კო-
ნასა და იმაჰ დაახურამდი საბ-
ძელსა (წილკ.).

საშსეპელა ასტამივით მო-

ყვანილი პატარა ხე (ან რკინა),
ბარზე, თოხზე ტალახის ასაფხე-
კი. საფხეკელა ხისაა პატარაი
კოვზივითა. ბარი რო ტალახს
აიდებს, გაფხეკამ (ქვეში). საფხე-
კელაც ნაბარში ჩავყოლე და და-
ნაცა, წადი და ეძებე! (კარ.); აგ-
რეთვე ერედ., ტყვ.

საშანჩ-ი იგივეა, რაც ქან-
ჩი. რო მოჰქანჩამ, შაჰკრამ, იმ
ჯოსს საქანჩს ვეძახით (ნოს.); აგ-
რეთვე წინარ.

საშარმ ორფერდა სახურაეის
ღია მხარე. ღიად დახურვა — რო-
ცა იქით-აქეთ საქარე აქს (ბახ.);
აგრეთვე ქვ. ჭ.

საშარო 1. მხარე, საიდანაც
ქარი ქრის. ამ კალოს საქარო სა-
იდან აქ? (წინარ.). 2. კედელში
დატოვებული ღია ადგილი ჰაერის
სამოდროოდ. საქარო აღარ უნდა
დაუტოვოთ სათონესა, რა ვქნა?
(ტყვ.). საქარო არ დაუტანებიათ
სარდაფისთვისა და ისეთი ნესტია,
რო! (კარ.).

**საქმეს ანელებს (დაანე-
ლებს, მოინელებს)** ბევრ საქ-
მეს 'გა'აკეთებს. რასაც ეგ პატარა
ქალი საქმეს ანელებს, სამი ქალი
ვერ აუვა (ძეგ.). დედა ენაცვა-
ლოს, დღეს ქვეყნი საქმე დაანელა
(ატ.). დღევანდელა დღე როგორ
გამაცდინებ, ქაა, ქვეყნი საქმეჰ
მოინელებდი დღესა (წილკ.). **საქ-
მეს ინელებს:** ან კი როგორ
არი ცოცხალი, ქა, რასაჰ ეგ საქ-
მეჰ ინელეფს? დღე თუ დამე
(წილკ.). **საქმეს უნელებს:**

ესენი ხო დიდ საქმეს გინელებენ!
(ატ.).

საქმეს თავს დაუჭირს
საქმეს კარგად წაიყვანს, კარგად
გაუძღვება. ვერ დაუჭირა კარკათ
თავი საქმესა, კარკათ ვერ წაიყვა-
ნა (ხოვ.).

საქმე უკან მიჰყვება ხელ-
ახლა გასაკეთებელი გაუხდება
საქმე. თუ საქმეს ხეირიანათ არ
გააკეთეფ, არ იცი, რო უკან მოგ-
ყვება?! (მერ.). ვითომც დამიკერა,
მიმიშაფათა ტუფლები და აკი
იმიტომაც საქმე უკან მიჰყვა?
(მერ.).

საქუდელა ჭილი. საქუდელა-
თი ვაზს ვახვეთ ზომე, ჭიობში
იცის, ჭილსაც ეძახიან (გარეჯ.).
საქუდელა სანამ იყო, სხვას ამ-
ლიე და ასლა შენ რაღას აპირებ?
(ქვეში); აგრეთვე მელერ.

საქცემ-ი სიმების მოსამართი
(ფანდურისა). ფანდურსა ტარზე-
და სუ თავშია აქს საქცევები, ამ
საქცევებზედა დამაგრებული არი
ლარები (ლამ.). საქცევებითა მოე-
ჭიმავეთ ან მოუშვებთ ლარებსა,
რომა ზომაზე დადგეს, ხმას შეუწ-
ყოს (ლამ.).

საღებებ-ი ღებვის დროს სახ-
მარი კენჭები; იყენებდნენ ქსოვი-
ლის დასაჩითავად. ჰქონდათ ზო-
მე შანახული საწონებიცა, საღე-
ბებიცა, სამღებრო ქვებიო — ეძახ-
დენ; გრგვლები იყო, პატარები
(ბაზ.).

საღვედე, საღვედურ-ი
ღვედის დასამაგრებელი შოლტა-

ზე. შოლტყავი ორგან გაიხვრიტე-
ბა — საჯამბრე და საღვედე (მჭად).
საღვედურზე ღვედს მოედეთო,
რო საქონელმა გაიწიოს (სამთ.);
აგრეთვე ქვ. ჭ.

საყარ-ი, საყარა გრილი
ადგილი წყლის პირას შუადღისას
ნახირის დასასვენებლად. შუა-
ღღისას რო დაასვენებენ საქო-
ნელსა, საყარს იმას ეტყვიან; სა-
ღაც დაასვენებენ, იქა წყალიც
არი (წვ.). გოგიაი საყარაზეა, სა-
ქონელთანა; წინათ ქვეითა ქექონ-
და საყარაი, ზოდაბუნებს რო ვე-
ძახით (ღის.); აგრეთვე დ. თონ.,
კავთ., ტყვ.

საყმინებელ-ი ღარიდან წყლის
გადასაშვები წისქვილისა. წყალ
რითაც დაუწყვეტამ, საყმინებელი
ის არი, დააყენეფ წისქვილსა (წვ.).

საყველანწმინდო ბოლო
საღვეგრძელო. წინაწინ საყველა-
წმინდოა დაღვეა რო დაავიწყე-
ბიყოთ, გზიდან მობრუნდებოდნენ,
საყველანწმინდო არ დაგვიღვენიაო
(წილკ.). ის იყო, საყველანწმინდო
უნდა დაგველია, რო შამალო კი-
დეცა ჩემმა სიძემ კარები (წილკ.).

საყუამ-ი, საყუამ სამეურნეო
იარაღის ნაწილი — ტარის გასა-
ყრელი. თოხსა, წალდსა, ცულსა
საყუავი აქს, რაშიც ტარია გაყ-
რილი (ერედ.). ტარ გაყურთან
შიგა საყუეში, საყუე სუყველასა
აქ (არად.); აგრეთვე ბრ.

საყუდარ-ი კეცის მისაყუ-
დებელი. საყუდარი ჭადის მისა-
ყუდებელი იყო, როდინივითა, კე-

ცის გასაჩერებელი; ზოგი თიხი-სას აკეთებდა, ზოგი ხისასა (ჩუმათ.). საწყალმა მანჯაურმა კეცის მიწისაგან იცოლა საყურის გაკეთებაი (ჩუმათ.).

საყუნწული-ი ხის კარის ზედა და ქვედა ყუნწი, რომელიც ჩარჩოში ბრუნავს. კარებს თავისი ძქონდა ხე გამოთლილი რველათა და ის ტრიალობდა, რო გამაალებდი, ამოთხრილი იყო ჩარჩო და საყუნწული შიგა ტრიალებდა (ბაზ.). ხისა იყო ამოჭრილი, კარი ჩასმული და ტრიალებდა შიგა, მიდიოდა და მოდიოდა, საყუნწული ის იყო დიდი ხის კარებისაი (ბროწლ.). **საყუნწულიანი**: საყუნწულიანი კარებები იცოდენ (ბაზ.).

საშენხელო საშენო. მე თავიდანვე უთხარი, შვილო, ეგ გოგო საშენხელო არ არის, ნახე თბილისში ვინმე და დაესიქე-მეთქი (ჩუმათ.).

საშვილიერო შთამომავალი. იმისი არაფერი არ გაერიოს, იმისი საშვილიეროი! (ქემ.).

საშუვლის მესრამ გუთნის მესამე უღლის მესრე. საშუვლის მესრეთაც მარჯვე კაცი უნდა იყოს, რო კვალი სწორეთ გაიტანონ (კავთ.); აგრეთვე ბრ., ზერ., მერ., მჭად., ხც.

საშუვლის ხარეზი გუთნის მესამე უღლის ხარები. საშუვლის ხარები საძირის 'კამეჩების წინ აბიან (კავთ.). საშუვლის ხარებ-

საც კაი მაგარი ჭმევა უნდოდათ, მაგათაც დიდი ჯაფა ადგათ (კავთ.).

საშუქ-ი, საშუქე ბანიდან შუქის ჩასასვლელი. ბანიანი სახლი იყო, ზეიდან ისა ჰქონდა, საშუქეი (დის.). რომელიც ცოტა მორჩილი სახლი იყო, იმას ჰატარა ბანი ჰქონდა, როგორც საშუქი (მერ.).

საჩირქანი თოხით გასაფხვიერებელი, გასათოხნი (ნათესი...). წრეულა ვენერკნით, ისეთი საჩერკნია, რო საჩეხია ბალახი იმ ოხერაში (ქვეში). რბილი არი მიწაი, კაი საჩერკნია (საღ.); აგრეთვე ტყე.

საჩირქე სახის საცხი ერთგვარი; იხმარებოდა წყალში ალესილი, ათეთრებდა. საჩირქე ძაან თეთრი იყო, შაურიანზე ცოტა დიდი, დაიდებდენ ხელის გულზე, წყალს დაასხამდენ, ალესამდენ და სახეზე წაისვამდენ (კავთ.). საჩირქეს რო წაისვამდენ, ახლა მერე უმარილსა (ბროწლ.); აგრეთვე კავთ.

საცალკვლიო ცალფრთიანი გუთანი; ერთი კვალი გააქვს. საკვეთი საორკვლიო გუთანს აქ, საცალკვლიოს — არა (იკ.).

საცერა ქარაფშუტა, მსუბუქი (აღამიანი). საცერა აღამიანზეა გამოთქმული, ქარაფშუტა აღამიანი რუ არი და საქმეა გულ ვერ უღეფს (წილკ.). ეგ რო ეგეთი საცერა არ იყვია, აქნამდინ წუთი-სოფელ მეწეოდნენ (წილკ.).

საცერს ბამოკილებს სასმელს სულ დალევს, გამოათავებს. ვახტანგა შვებულებაშია და საცერი გამოკიდა (კავთ.).

საციქველა, იგივეა, რაც უსაციქელო. როცა ადამიანს რამე არ ემეტება, რო მეზობელს ათხუოს ან ასესხოს, მაგნიარს საციქველას ეძახიან (კავთ.). საციქველა გახდი, ადამიანო, ზო არ შაგიჭამს, აიღე და ათხუე ი გეჯაი (კავთ.). **ოქროს საციქველა** ვინც თავის გარჯას დიდად აფასებს; ამპარტაენი. ნეტა რამდენი უნდა ახვეწინო, რა ოქროს საციქველა გახდი!? (ხანდ.).

საცოდავის კვერი საწყალი, საბრალო. უი, შე საცოდავის კვერო, შენა, ნეტა რამი შნო ქქონდეს მაინცა! (ტყვ.).

საცრის დატრიალება მკითხაობა ერთგვარი: მაკრატლის წვერს ჩაურჭობენ საცრის რკალში და დაკიდებენ, თუ შემოტრიალდება, ვითომ დადასტურდება ჩათქმული. დანაკარგზე იციან ზომე საცრის დატრიალება, მაკრატლი წვერს ჩაუყრიან რკალში და ჩაუთქვამენ. თუ იმ კაცის წაღებულია, საცერი შამოტრიალდება (ქვ. ჭ.); აგრეთვე კარ., ოძ., ტყვ., ქვეში.

საცრის ხელის შემოკვრა ძველად — ქორწილთან დაკავშირებული რიტუალი ერთგვარი: პურის ცხობის დროს სახელდახელო სუფრასზე მძინეველი მეზობლები საცერს ხელს შემოკრავდნენ,

ვარცლს დალოცავდნენ. ქორწილში იციან ზომე საცრის ხელის შემოკვრა; რა დღესაც დაიწყებენ პურის ცხობასა, იმ დღიდან სტოლია გაშლილი და მიდის ხალხი და ლოცავს ვარცლსა და საცერსა; ფულს აგროვებენ და პური მცხობლების ფული ეგ არი (ქვ. ჭ.). ქორწილში მცხობლებისთვის ოჯახის პატრონი დაქატიყებს მეზობლებსა, საცერ ხელი შემოგვიკარიო, გაუშლის სუფრასა, მივლენ, საცერს გაანძრევენ, ფულს ჩაადგებენ შიგა და დალოცამენ, ეგ არი საცრი ხელი შემოკვრაი (ქვეში); აგრეთვე გარ., კარალ., ტყვ., ფლ.

საცხემა-ი ცხიმი. დახრაკამ ხახესა და საცხებსა, დაახხამ წყალსა (კულბ.). საცხები არა მაქ, რაში დავდალო ხახვი? (სამთ.); აგრეთვე დის., ერედ., ქემ., წილკ.

საძირიანად ამოიღება გამეტებით დაწყევლის. რატომ მიწყევლი, რა დაგიშავა ჩემმა შვილმა, რომ საძირიანათ ამოიღე? (დ. თონ.). აქა გვეყავს ეგეთცა, ისე დაგვეწყევლის ზომე, რო სუ საძირიანათ ამოგვიღებს (ბროწლ.); აგრეთვე ქემ.

საწერი-ი ქვაზე ჩუქურთმების ამოსაჭრელი იარაღი. საწერი მრგვალი რკინაა, წაბტყელებული აქვს პირი (კაარ.). საწერით ჩუქურთმებს ვიღებლით (ზ. ხანდ.).

საწმინდურ-ი წმინდა ფქვილი. საწმინდური დაფუქვით სა-

ქადეთ, სანაზუქეთ, საძღვნოთ (ბროწლ.).

საქღვეი-ი ჭდე, ნაჭღვევი. გააკეთებენ მოკაულ ჯოხსა, იმ კავითა ხის ტოტზე ჩამოაკიდებენ ჯოხსა, ზედ საჭღვევი აქ ამოჭრილი და კალათის წნელი იმ საჭღვევზე მაგრა ჯდება (ლამ.).

სასალაპი-ი ტარიანი ტაფა რისამე დასახალავად. სახალავი ტაფასეფუ არი, დააყრიან იმაზედა სიმინდსა და ახალამენ ბატილასა (ერთაწმ.). სახალავი ღია იყო და სუ დაგვეპნა, რაც დაიბატა, კუტილადა დაგვრჩა (ტყე.); აგრეთვე ბროწლ., კარალ., ძეგ.

სახარჯო დასასხმელი იგივეა, რაც სასველე. ხარჯი აქსო ღვინოსაო, ნახევარი თუნგი კიდე უნდა დემატებინა, სახარჯო დასასხმელს ვეძახით იმ ზედმეტსა (ომ.).

სახელმანო სახელდახელო. ერთი სახელმანო ვედრა მქონდა, საღდაც გადამექაჯა (მერ.). მარტოხელა კაცი სახელმანოდ ზაკუშკას გაიკეთებ, ჩაის აიღუღებ და ესაა (თამ.); აგრეთვე ბროწლ.

სახელყრად ხელსაყრელად. ეხლანდელი ექიმები თუ ხელამენ სახელყრათა, ხელ დაადებენ, თუ არა და არ უნდათ (ერედ.).

სახეში თვალის ურმის თვალის, რომელიც უძრავად არის მიმაგრებული ღერძზე და ღერძთან ერთად მოძრაობს. საბრუნ თვალსა მქონდა რკინის ჭინჭილა-

ქი, სახეშ თვალს — ხის ჭინჭილაქი (საგურ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

სასამეცმე-ი წინდების დასამაგრებელი სამწვერი ძაფი, წვივზე დასახვევი. წინათი რეზინი არ ვიცოდით წინდისა, სუ ერთნაირათ იქსოვებოდა თათიცა და ყელიც, სადათა, მერე შიბსა გასაყრელი მქონდა თავისივე შესამწვერებული ძაფი და იმას იხვევდენ ხომე ზედა და იკრამდენ, იმას ერქვა სახვევები (სალ.).

სასთანგელოზობა რელიგიური დღესასწაული სახლის ანგელოზის სახელობაზე. სახთანგელოზობააო, ქათამ დაეკლავდით, თავეულ დაუდგამდით (ბაზ.). ოღონდაც ეს წიწილები დამეზარდოს და სახთანგელოზობას დაეკლამ (ძეგ.).

სასინჯარ-ი ზედმეტი, შერქმეული სახელი. საჯავრებელს რო დაუძახებ ვინმესა, სახინჯარს იმას ვეძახით. კრუხიჭამიას მეც მეძახიან სახინჯარათა (ჩუმათ.); აგრეთვე ქემ., ხაშ.

სასლი მიდის და მოდის ძალიან დანაგვიანებულია, არეულდარეულია, დასალაგებელია სახლი. მიდის და მოდის ჩვენი სახლი, თუ არ მომეხმარე, მარტო მერა გავაკეთო?! (კავთ.). მაგათ სახლში რო შედიხარ, უნდა გეშინოდეს, ფეხი არაფერს წამოსდო. რო იტყვიან, სახლი მიდის და მოდისო, ნამდვილია მაგათვე (კარ.); აგრეთვე ძეგ.

სასლი წყალში სო არ

უღბია? ღატაკი, უქონელი ხომ არ არის? წყალში ხო არ უღვია სახლი, მაშ არა უნდა მიაართოს რა!? (ძეგ.).

სახლს ახსენიან მიცვალებულის წლისთავზე (ან ორმოცზე) გლოვის დამთავრების ნიშნად იმღერებენ. როდესაც მწუხარება ოჯახში, ან ორმოცზე უნდა ავსხნათ, ან წლისთავზე. — უნდა იმღერონ ერთი პირი (ძეგ.). ეხლა გლოვნა აღარ იქნება, სახლი ავსხენითო (ერედ.). **სახლი აიხსენება:** უნდა იმღერონ ერთი პირი და აიხსენება სახლი (ძეგ.). რაკი აიხსენება სახლი, ქორწილიც შეუძლიათ, როგადახადონ (ძეგ.). **სახლის ახსენა:** დაზარალებული რო იქნება, წლისთავზე ხარჯ გადაუხდიან და იმღერებენ, სახლის ახსენა ის არი (ერედ.). სახლის ახსენა წლისთავზე უნდა, მოხუცებული თუ იყო, ორმოცზე შეიძლებოდა სახლის ახსენა (ძეგ.).

სახლში მყოფი ოჯახის წევრი. სახლში მყოფები სად არიან, კარი რო დაუკეტიათ? (კარ.). სახლში მყოფები გიცოცხლოს! (ძეგ.); აგრეთვე წილკ.

სახსნაშურ-ი სახსნავ-სათესი ნაკვეთი ტყეში. სახსნაურებ ვეტყვიოთ ტყესა და ტყეა შუა დარჩომილ ველსა, საცა ხსნამენ და მთესამენ პურსა ან თუ ქერსა (წილკ.). როგორც მუელით ფრუზეთის სახსნაურეთანა, კიდეც გაგვიტყდა თავთუღელი (წილკ.).

სახსოფაროდ საშობაოდ, ხოწა-

ობის (იხ.) წესის შესრულებისათვის. სახოწათო ერთი ლებანი ნიგოზი არსად მიგდია და არვი, რა უნდა უყო (წილკ.).

სახსუნარი ჩითი მდარე ხარისხის ფერადი ჩითი; მის გამონახარშში ნართს ლებადუნენ. რიღას მაქნისია ეხლა სახსუნარი ჩითი, იყიდე სამღებროი და შეღებე (ბროწლ.).

საჯაბში-ი ამოსამირკვი, ამოსათბრელი (ძეძენარი). ჯერ ვერ წამოვალ, საჯაგვი მაქვს (დ. თონ.).

საჯიბურ-ი ჩოხის გვერდითი კალთის ჭრილი შარვლის ჯიბის გასწვრივ (ბრ., ტირძ.).

საჯოლღა-ი ცხავი. საჯოლღავი ისეთი ცხავია, რო ემტენებზე აქ ნახერეტები, ჭერში კურკა გაძერება შიგა. თხელი ცხავი არი, პური უნდა გავიდეს და ჯოლღი უნდა დარჩეს შიგა (წე.). პური ხვაზე იყრება, საჯოლღავში ჩელხი რჩება (დ. თონ.); აგრეთვე არად., ძეგ.

საქლიან-ი ავადმყოფი, სნეული. სევდიანი შვილები ჰყავდა საწყალსა, ისეც ამოუწყდა ყველანი (ბრ.). ჩვენი ბიჭი სევდიანია, ერთი რო იბანაოს, ხელათში ავათა ხდება (ტყე.); აგრეთვე კარად., ქემ.

საქლბა წვიმა-სეტყვა ქარიშხლიანი. სელგა დიდი წვიმაა ქარიშხლით, რომელსაც თან სდევს წერილი სეტყვა (დ. თონ.).

სპან-ი მთაში ხეების დასაცურებელი. შეშა რო მოჭერი,

ხო უნდა დააცურო, სადაც და-
აცურეფ, სვანი ის არი (ბრ.).
სვანში ჩამოყვართ ხეებსა, ღელე-
სავით არი (ზ. ხანდ.).

სკვლავ-ს, სკვლოზ-ს მიწა
სველია სამუშაოდ. ადრიაინი დღე
რო არის და სათოხნად დაუძახე-
ბენ, ძალიან სველობსო და ვერ
ვიმუშავებთო (საგურ.). თუ წვი-
მიანი იყო, სველამდა, ერთ კაცს
რო გუთანი ეჭირა, მეორე სწმენდ-
და (ბაზ.).

სკვლი ენა ცარიელი სიტყ-
ვა. სველი ენით ყველაფერს შეგ-
პირდება და საქმით არაფერს გა-
გიკეთებს (კარ.). მაგისტანეები
იციან სველი ენითა! (ქემ.); აგ-
რეთვე ტყვ.

სკია ასხმა, გალა, ჯაგანი. ამ
ზამთარსა ექვის სვია მსხალი
მქონდა (ლამ.). ხუთი სვია ყურ-
ძენი მაქვს შენასული (ლამ.); აგ-
რეთვე იკ.

სკიტა ჩიტია ერთგვარი. სვი-
ტა პატარა ნაცრისფერი ჩიტია,
ნიბლიაზე პატარაა (ტყვ.). სვი-
ტას რო მიგიგამ ფეხები, ძლიე
დაძვრები ღობეში! (ტყვ.).

სკრემ-ი კოშტებად შეკრული
(ფქვილი, კირი...). ცარცის სვრე-
მილა ეყარა (ქვეში). აიღო და
სვრეში გადამიყარა, რათ მინდო-
და, იმითანა ხო მეც მიყრია, ის
რა კირია (ქვეში).

სიბირა, სიბურა ძაბრევით
სახმარი ძირგახვრეტილი ყურე-
ბიანი ღრმა ტაბაკი. სიბირა ხისა
არი, რგვალი, ყურები აქ, შუაში

ამოხვრეტილია, ქვევრს დაადგა-
მენ, როცა ყურძენსა სწურამენ.
ღვინო რო არ დაიქცეს (ქემ.).
სიბურას დასდგამენ ქილაზე, ზედ
დასდებენ პატარა საცერს და და-
ასხამენ დოს; სუფთა ღო გადის
ქვეშ, ზევით საცერზე რჩება კა-
რაქის ნამცეცები (დის.); აგრეთვე
მერ., სამთ., ქვ. ჭ., ქვეში.

სიდედრ-ი ცოლისდა ან ცო-
ლის ახლო ნათესავი ქალი. ცო-
ლის ღელა სიდედრია, ცოლის და-
საც სიდედრს ეტყვიან (დად.).
ცოლისდა სიდედრია, ცოლის ბი-
ძაშვილი იქნება თუ დეიდაშვილი
ქალი, ის გარეშე სიდედრია (იგ.);
აგრეთვე ახალშ., ერედ., ვარ.,
თამ., კარალ., ლამ., ნოს., სამთ.,
ტყვ., ხოვ.

სივსივ-ი სისინი, ქიქინი (ნი-
აეისა). დილაჲ და საღამოს ქარს
გააქ სივსივი (გარიყ.).

სივსივიზ-ს კიკვივებს (ინ-
დაური). რასა სივსივებთ, თქვე
ოსრებო, ხო ჭამეთ? (ტყვ.). ჭუ-
კიები რო სივსივებენ, არ გესმის?
(ტყვ.).

სიზმარში (სიზმრით)
ღამწვარი კანის დაავადება
ერთგვარი. რო დაწვეები, არაფერი
გაქს, გაიდვიძებ და ხელზე ან
სადმე გექნება ჯგუფათა გამონა-
ყარი, სიზმარში ღამწვარი ის არი
(ტყვ.). სიზმრით ღამწვარი ბავ-
შეებს ემართებათ, კანი აუეპკე-
ბათ, თითქო ღამწვარიო (დ. თონ.);
აგრეთვე ბრ., კარ., ძეგ.

სილაგადასმულ-ი გადასწორებული, თავმოსწორებული (ჭურჭელში პირამდე ჩაყრილი ხორბალი, ფქვილი და მისთ.). სილაგადასმული მასესხა და თავშედგმული მივუტანე, არც ის მითხრა, არც ისა (ხც.).

სილად ჭურჭლის პირის სწორად. სილათ ვეძახით, პირ რო გადაუსილავებენ, თავმობმულ ვერე შაკოკოლავებენ (ბაზ.).

სიმსმ სიმუყავე. მაწვნი შეჭამანდს ცოტა სიმხე უნდა ჰქონდეს (ძეგ.). ქონსა სიმხე მისცემია (ძეგ.); აგრეთვე თელ, მეჯვრ.

სინდილიან-ი ავადმყოფი. სინდილიან იმავე ვეტყვით, ვინცა სუ თავი დღენი ავანტყოფობს (წილკ.). აი, ღიზაი სინდილიანი არ არი? დადიო, მაგრამა ვაი მაგი სიარულსა (იგ.). რძალი ვერ გამოადგათ საწყლებსა, სინდილიანი (ძეგ.).

სინს'ილა ძალიან პატარა, მოლეული. რა სინსილა გოჭია, რა სინსილა ბავშვია, რა სინსილა წიწილაო, ვეელაფერზე გვიოქვია, რაც პატარა არი (არად.). თუ სინსლა თევზი არ არი, ოჩხიდან ვერ გამოძერება (მერ.).

სისინა ავენა, ენატანია. ენას რო ატარებს, ერთ ადამიანს რო აძულებს. მეორესა, იმაზე იტყვიან, სისინა ქალიაო, ენას აქეთ-იქით იტანსო (საკორ.).

სისინათელები ბავშვა გაიცრიცება, გაცვლება (ქსოვილი). ტანისამოსი რო გაცვლება და სი-

სინათელები გაუვა, გაწყალბულ ვეტყვით ჩვენ იმასა (წილკ.).

სისს-ი თხელი, ლორწოვანი განაავალი. ჩვენი ბავშვი სუ სისსზე გადის და რა უშველო, არ ვიცი (ძეგ.); აგრეთვე დ. თონ.

სისსაპ-ს სერის, აბინძურებს (ქათამი, ინდაური... — სკინტლით). ბატები სისსამენ, აგერა, სკინტლამენ (ატ.). ესენი ისე სისსამენ აქაობასა, რო გინდა გავე, გინდა ხვეტე (ძეგ.); აგრეთვე ტყე.

სიტყვას შეახვედრებს საწყენს ეტყვის რასმე. საწყენ სიტყვას რო ეტყვიან ვინმესა, რო გული დასწყდება ადამიანსა, სიტყვა შეახვედრაო, იტყვიან (სად.).

სიტყვიერ-ი მეტყველი, მოლაპარაკე. ისეთი სიტყვიერი ბავშვი იყო, ისეთი გონიერი, იმიენა-პირ ვერ. დავთვლი (ქვ. ჭ.).

სიყინჩე სინოყივრე, ცხიმიანობა. ძროხის რძესა და მაწონსა სიყინჩე არა აქ, კამეჩისა ჯობია (ლამ.).¹

სიცხის მაბარი სიცხის ამტანი. თეთრი დოლი, წითელი დოლი (წითელი პური) მაგარი არიან ეგენი — სიცხის მაგარი; სიცხეს ძალიან იტანენ, არა მცვივა (მჭად.).

სიცხის ძალალი სიცხის ცუდად ამტანი. უკრაინის პური რო არი, ისა სიცხის ძალალი არი, რო დაეცხება, ძალიანა მცვივა (მჭად.).

სიჭ-ი ჩიტი ერთგვარი. სიჭი ჩიტია, თითონ იძახის ზომე: სიჭ-

სიჭ-სიჭ. სუ პატარა ჩიტია, თეთრი გული აქ, დანარჩენი შავია, გპელი კული აქ, ჩირგვი ძირში იცის ბუდეი (ქემ.).

სისმომ სიხმელე, სიმშრალე. აგურს დადგამს, ქარმა და მზემ შემოუაროს და გაახმოს, სიხმოს გულისთვის (მეჯვრ.).

სლანგავს-ს სვლევს. მივა და ქვაბიდანა სლანგავს, დაისხას და ჭამოს, ზო არავინ უშლის! (კოდ.).

სლიპინებ-ს სრიალებს. რას სლიპინებ, მოდი, არ დაილაღე მაგდენი სლიპინითა? (დ. ფონ.).

სობურა ლენცოფას ეკლიანი ნაყოფი. სხვილთავა ეკალი არი სობურაი, ლენცოფას ასხია, რგვალა კაკალივითა და გარშამო ეკლები აქ (ბრ.); აგრეთვე მეჯვრ.

სოლ-ი გამოსაწეავი ქურის კედელში დატანებული თიხის პატარა თარო ჭურჭლის დასაწყობად. ქაშანურის ქურასა სოლები ჰქონდა კედელში დატანებული, ჭურჭელს ვაწყობდით (ზ. ხანდ.). ჭურჭელს ჩავაწყობდით ქურაში, სოლები უკეთია ქურასა შიგნიდან, თიხის სოლები, პირველი ჯამი დაიდგმევა სოლზედა (მეჯვრ.).

სოპ-ი ქვა, ლოდი. ზიის თელი დღე სოპივითა, ხელს ვერ გაანძრეინებ (კარ.). სოპივით გულიანი ჭადი გამააცხო, რა! (კარ.). **სოპად ამოდი** წყევლაა. შენ ამოდით სოპათაო, რო ზის და აღარა დება, ზარმაცია და ეუბნევა, რო სწყევლის (ბრ.). ქვათ ამოდი და

სოპათა, იყა მანდა, ფეხი არ მოიცვალო! (ტყვ.); აგრეთვე მერ.

სოპაპ-ი იხ. ზომპაპი.

სორომგორომ-ი: **სორომგორომად** აძცეპს იგივეა, რაც მოასორომგორომებს. სორომგორომად აქციეს ამ ოხერმა ქათმებმა მთელი ბოსტანი (ტყვ.). სორომგორომათ უქცევიათ მთელი ბაღი იმათ ღორებსა (კარალ.).

სოფელა ეინც მთელ სოფელს უვლის. როდი მუა ახლა ჩვენი სოფელა, რო წავიდეთ დროითა (წილკ.). სოფელა, მოიარე ყველას კარი და მოხვედი!? (კავთ.).

სოლო 1. დიდი ქათამი ერთგვარი, სახორცე. სოლო ვარია ტიტველაა. უფრო დიდები ისინი იზრდებიან, სოლოები, კარგა სუქლებიან (ოძ.). სოლო ქათმისა არი ი დიდველა წიწილები (სად.); აგრეთვე ბრ., საკორ., ქვ. ჭ., ძეგ. 2. ხახვი ერთგვარი, ღერო უმსხვილება და თავს არ იხვევს. ძირ რო არ გაიკეთეფს, რო არ დასხვილება თავი და სხვილდუროიანია, სოლო ხახვი ემაგასა ჰქვიან (ატ.). სოლო ხახვი დიდხანს არა ძძლეფს, მალე ღოღოვდება (მერ.); აგრეთვე ბრ., კავთ., ოძ., ტყვ., ძეგ., ზოვ.

სპილენძ-ი თონის მასალა. ეს თონე კარქი სპილენძიო, კარქი თონეო, კარქ პურს გამააცხოზსო (ერთაწმ.). ჩააყარე, ბლომათ ჩააყარე ფიჩხი, სპილენძი თუ კარქა არ გაცხელდა, თუ არ გაწითლდა, აბა, რამ უნდა გამააცხოზსო (კარალ.).

სრელა ზოლიანი (საქონელი). სრელა ჩვენა გვეყვება, ჭრელია, ზოლებიანი, როგორც ზებრა (ძეგ.). სუ სრელა საქონელი ჰყავდათ თქვენებსა, სუ ერჩეოდა მთელი სოფლის საქონელში (ძეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

სრინტი-ი: 1. სრინტიებს ჩაუჭრის ნერწყვი მოუვა (საჭმლის, სასმლის ნდომით). მოვიდა, ქვაბში ჩამომტკეროდა, მა არ მეჭმია? სრინტები ჩამიყარა (ტყვ.). თათარას ვაკეთებდი, მოვიდა, იღვა, იღვა, სრინტები ჩამიყარა შიგა და ისე წავიდა (მერ.); აგრეთვე ძეგ. 2. წუწვი, მსუნავი. სრინტი არის წუწვი, სანამ კერძს მოიტანდე, ან თითს ჩაკრავს, ან ხორცს ამოჭამს (ზ. ხანდ.). სრინტიანი იგივეა, რაც სრინტი (მნიშვ. 2). ისეთი სრინტიანია, რო რამეს აკეთებ, მოვა, დაგადგება თავსა და გიყრის შიგა სრინტეფსა (მერ.). 3. სურდო. სრინტი სჭირსო იმასაო, სრინტი აქო, ვინმეზე გეითქვია (ბრ.) სრინტი ზო არა გჭირს, გოგო? (ძეგ.). სრინტიანი: გრიპი აქ, სრინტიანია ევა (ბრ.).

სრინტილა ცინგლიანი. სრინტილა, ერთთავათ ცინგლი მოსდის (ძეგ.).

სუდარას ბახეპს გამობრუნდება, გამოჯანმრთელდება (მძიმე ავადმყოფი). როცა მძიმე ავანტყოფი გამობრუნდება ზომე, იტყვიან, სუდარა გახიაო (კავთ.). ჩემმა

დამ პირდაპირ სუდარა გახია, არ მეგონა, თუ გადარჩებოდა (კავთ.).

სუპი-ი მწვანე ლობიოს მსხვილი, მარცვლიანი პარკი. აბა, სუკი თუ არ ურევია, რათ ვარგა მარტო ლასტი ლობიო?! (დის.).

სუპი-ი² შეძლება, ძალ-ღონე. შენ მაგის სუკი გაქს, მაგას რო იკიდებ? (ტყვ.). მაგას მეტი სუკი არა აქვს, ცოტაც რო შესცივლეს, ავით გახდება (კარ.); აგრეთვე ლამ., ძეგ.

სულაქოთიბულ-ი სალანძღავი სიტყვა. რაე გიშლი, შე სულაქოთებულო, რო ჩემი ჭირით ვერა ძძლები? (წილკ.). ის სულაქოთებული ჩემი მამამთილი მიწების ყიდვას რო გაუყვია, ერთი სახლი ვერ აიშენა? (ტყვ.); აგრეთვე ძეგ.

სულთაობა მიცვალებულების მოსახსენებელი დღე შემოდგომაზე (იცოდნენ ძველად). სულთაობას არი კვდრების დღეობაი. ყველანაირი ხილი უნდა წაიღონ, ყველანაირი საჭმელი უნდა წაიღონ, დასხდებიან საფლაუზე და შეინდობენ (ატ.). სულთაობა ენკენისთეში არის, კვდარზე მიაქთ ხილი, რაც კი შემოსულია (ძეგ.); აგრეთვე ბრ., თამ., კარალ., საკორ., ქემ.

სულთოფანა, სულთოფანოზი, **სულთოფანიობა**, **სულთოფანიობა** მიცვალებულების მოსახსენებელი დღე გაზაფხულზე (იცოდნენ ძველად). ყვავილებს მიიტანდნენ, ვარდია, ფშატია, მიცვალებულის საფლაუზე აყრიდნენ, მაის-

ში იცოდნენ სულთმოფენა, ამაღ-
ლების სწორსა (ბრ.). სულთმო-
ფენობა მიცვალებულების დღეა
მაისში, პირველ გაზაფხულს ახა-
რებენ, ყველანაირი ხილის ტო-
ტებს, მინდვრის ყვავილებს მი-
იტანენ და საფლაგზე დაყრიან
(ძეგ.). სულთმოფენიობა აღდგო-
მის უკან არი, კაკლის ტოტი,
ყურძნისა, ყველა ხილის ტოტებს
დაამტვრევენ, წაიღებენ და დააყ-
რიან საფლაგებზე (ოძ.).

სულიანი მსხალი საზაფ-
ხულო მსხლის ჯიში ერთგვარი.
სულიანი მსხალი ზაფხულის მსხა-
ლია, აგვისტოში მოდის, კარგად
დამწიფებული ქარვასავით ყვითე-
ლია, რბილი და წყლიანი, ტკბი-
ლია და სურნელოვანი, მსხვილი
მსხალია (კავთ.). ერთი ძირი სუ-
ლიანი მსხალი მედგა და იმასაც
არვი, რა პატრონი ამოუწყდა, გახ-
მა (წილკ.).

სულიმწარით უნდა ძლი-
ერი სურვილი აქვს რისამე. ჩემ
პატარაობასა ქორწილში მიდიო-
დენ ჩვენები, სულიმწარით მინ-
დოდა წასვლაი, მაგრა როგორ
გაგებდამდი თქმასა (რუისი). სუ-
ლიმწარით მინდა გამოვაცხო პუ-
რი, მაგრამა რო აღარ შემიძლი-
ან? (სად.); აგრეთვე ბროწლ.

სულის კლიტი ყველაზე სა-
ყვარელი (ვინმესთვის). ეგ არის
შენი სულის კლიტი! (ძეგ.). მანდა
გყავს შენი სულის კლიტი, მე რა-
ღათ გინდივარ! (ძეგ.).

სულისულად ელის მოუ-

თმენლად ელის. რო უნდა მოვი-
დეს ვინმე და ვეღარ ითმენს იმი
მოსვლასა, იტყვიან, სულისულათ
ელის იმი მოსვლასაო (ქვ. ჭ.).
აი, ეხლა სულისულათ ველი ბავ-
შეებსა, რო დაურჩინო ეს პატარა
და წავიდე ბაღში, მივხელო იქა-
ობასა (ოძ.).

სული სცვივა ძალიან უნდა
რამე. კაც რო რამე მოუნდება
ძანა, ან ნახვა ვისიმე, ან წასვ-
ლა სადმე, ან კიდენ საჭმელი რა-
მა და ვეღარ ითმენს, იმაზე იტყ-
ვიან, სული აცვივაო (წილკ.). ბა-
რემდინ სული მცვივა თქვენი ნა-
ხვითონა, მაგრამა რამ ვიზამ,
გზა არ ვიცი და კვალი, რო წა-
მოიდე (წილკ.).

სული სწორედ ამოუვა
მართალს იტყვის, სამართლიანად
მოიქცევა. მაგას ხო სწორე არ
ამოუვა სული, სუ უკუღმართათა
ლაპარაკობს (ტყვ.). სული სწო-
რეთ უნდა ამოგივიდეს, უნდა და-
უმიწო ხელეები, როცა სტყუის
(ლამ.).

სულიც არ მიეძინა არ
ერგო, არ შეხვდა. კონსერვი ვიყი-
დეთ გუშინა და სულიც არ მამე-
დინა (ლამ.).

სულმაუთი-ი მოუთმენარი,
ფიცხი. მოუთმენარი აღამიანი
რო არი, გულფიცხი, იმაზე იტ-
ყვიან, რა სულმაუთი აღამიანიო
(ძლევიჯ.); აგრეთვე წვ.

სულმოფენიობა იხ.
სულთმოფენა.

სულს შეუზღუდავს შეუხუთავს, შეუკრავს სუნთქვას. აბა, ეხლა გაიწიეთ იქითა, სულ ნუ შეუზღუდამთ ადამიანსა (ატ.). **სული შემაზღუდება:** სული შეეზღუდაო, რამდენჯერ გვითქვია, რო ვეღარ ამოისუნთქავს (ატ.).

სუნგალ-ი, სუნგალა, სუნგალა წუნჭი, მსუნაგი. სუნგალას ისეთ ადამიანს ეძახიან, ვინც ჭამის მეტზე არაფერზე ფიქრობს, თუ რამე ეგულება სახში შენახული, სანამ არ შეშკამს, არ მოისვენეფს. ეგეთი ხასიათი თავიდანვე დაჰყვება, ზოგი კიდევ სიბერეში ხდება სუნგალა (კავთ.). რომელიც წუნჭია, სუნგალი არი (სად.). სუნგელა, შენი შიშით ხო ვერას გადავიანსავ! (კარ.); აგრეთვე ერედ.

სუნგლავ-ს იკმენდს (ხმას), ჩუმდება. სუნგლევ ხმაი, ერთი! (ტყვ.). ხმა სუნგლევ, თორე გაფეთებ ეხლა! (კარ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

სუსს უპრობს მუსრს ავლებს, სპობს. ტყემალი რო გამოისახება და ცოტა დასხვილდება, ისე შჭამენ ხომე, რო სუსს უპრობენ (კავთ.).

სუსსს მისცემს დააშინებს. ბავშვი რო არ დაუმორჩილდება უფროსსა და ის უფრო დატუქსავს, იტყვიან, სუსსნი მისცაო (ერედ.). როცა სუსსნი მიადცა თავი მამამა, მერმე სუ თვალბში შეატქეროდა (წილკ.).

სუპრის პირს შინანახავს სუფრის წესს დაიცავს. დაჯე,

სუფრის პირი შეინახე, სად გარბიხარ? (კავთ.).

სუქანა ვაშლი, სუქანა ვაშლის ჯიში ერთგვარი, საშემოდგომო. სუქანა ვაშლი ისეთია, რო უგულოა, იმისი არა გადაიგდება (ზ. ხანდ.). გაუმსეთ იმ სამხედრუებსა ერთი ვედრა სუქანაი და გამოურბინეთ, ისე გეეხარდათ, რო! (ტყვ.).

სუქდებ-ა იმატებს (ცომი). რო იმატებს პური მოზელაში, ცხობაშია, იმას ეტყვიან, სუქდებაო (ქორ.). ძალიან კარგი პურია ესა, ძალიან სუქდება, ერთიორათ იტყევა ხოლმე (ქორ.).

სქელყურა სქელკანიანო, უგრძნობი. რა სქელყურა ხარო, გვიან რო ეყურება ადამიანსა, რო არაფერი მოქმედებს ზოგიერთზედა (ატ.).

სხვაუშისოდ სხვიმის, სხვაღროს. სხვაუშისოთა ჩემი კაცი ღამეში ოთხჯერ, ხუთჯერ გამოდიოდა გარეთა, დაათვალიერებდა ყველაფერსა (ლამ.). სხვაუშისოთ ღოგა-ღოგაზე დამადგებოდა, ჩქარა, ფული მომეციო და ეხლა გატრუნული დადის (ძეგ.).

სხირტლ-ი, სხლირტ-ი წერილი ფიჩხი, კიწაწები. ნედლი სხირტლით გაავახურე თონეი, ხელეებს ვიჭამდი უწალღოთა (ტყვ.). ფიჩხს რო გავსხლამდით, კიწაწებს გავაცლიდით, იმ კიწაწებს ერქვა სხლირტი, მოსანთებათა ეხმარობდით, იმას უფრო აღ-

ვილათ ეკიდებოდა, მოსანთებათა, თორე იმითი საჭმელს ვერ გააკეთებდი (ბრ.). სხლირტი შაინც ჩა-

გეყარა თონეში, ვაშლის ფიჩხი აღარ არის (კარ.); აგრეთვე კარალ, ქვეში.

ტ

ტაბაკზე დასვამს დიდ პატივიში ეყოლება. განა შენი რძალი კი ტაბაკზე დაგსვამს, რომ (კავთ.). ეხლა, რას ამოფ, ტაბაკზე დამსვამენ ჩემი სიძე და ქალი, როცა დავბერდები! (ტყვე.); აგრეთვე კარ.

ტაბარუპი-ი, ტაბარუპა ცერცეტი, წინდაუხედავი. დაბერდა ეგ დედაკაცი და ისევ ისეთი ტაბარუკია (კავთ.). შე საწყალო, ეგეთი ტაბარუკა როდემდინ უნდა იყო?! (ზერ.); აგრეთვე ზ. ხანდ., ძეგ.

ტაბარუპაკობ-ს მსუბუქად იქცევა, ცერცეტობს. ნეტა არ ტაბარუკაობდე! (ზერ.).

ტამარნა სქელი ტალახი. უჭირამს ჩეკი ერთსა, მისდემს გუთანსა, რო ნახამს, რო გუთანმა ტავარნა აიკრა, ამ ჩეკით ჩამააცლის (მერ.). ისე ვერ გავალ კარში, რო ერთი ფუთი ტავარნა არ ავიკრო ფეხზე (მერ.); აგრეთვე ძეგ.

ტალანტა 1. მაგალითი, ნიმუში. იმი ტალანტა რო წინ შედო, შე რაღათ შემოვიყვანე ზესიძეი სახში? (მერ.). წინ მიდევს ტალანტასეუფა მთელი იმის წინათ ჩადენილი საქმე (ძეგ.); აგრეთვე

ბროწლ. 2. უსიამოვნო საქმე. ეს კაი ტალანტა ავიკიდე, რა ძალა მადგა, რო არ წავსულიყავი, ხო ამტელი ფული არ დამეხარჯებოდა? (მერ.).

ტალანტა-ს ტალახი ედება (ბარს, თოხს), არ იბარება, არ ითოხნება. ტალახობს და მე რა ვქნა, როგორ უნდა ვბარო? (ქვეში). ტალახობს, გოო, არ ითოხნება? (ვარ.); აგრეთვე თამ., ძეგ.

ტამაზლუს-ი სანაშენო (საქონელი, ფრინველი). რაც უნდა იყოს, სულ არ გაიწყვეტამს ქათამსა, ტამაზლუსს ინახამს (კავთ.). რო მეუბნევი, დაკალი ეგ ქათამი, ჭირიანიაო, იქნება გადარჩეს, ტამაზლუსს ზო არ გავიწყვეტამ! (კავთ.). **სატამაზლუსხი:** სანაშენოთ რო უნდათ, გინდა ღორი იყოს, გინდა ქათამი, იტყვიან, სატამაზლუსეთ მინდაო (ერთაწმ.). კვერცხები უნდა მოეგარუო და ეს ქათამი სწორეთ კარგია სატამაზლუსეთა, უნდა დაგსვა (ერთაწმ.).

ტან-ი მდინარის გაფართოებული, მღორედ მიმავალი ნაწილი. საღაც თხელია წყალი, ტანს ვეძახით (ძეგ.). ტანზედაც დაგერიყება ტივი, კლდეზედაც დაგეშლება (ზ. ხან.).

ტანა ხბო ორ წლამდე. ტანა ის არი, კობულა, მოზვერი (ტანძ.).

ტანი მჭინჭრება ტანზე გამონაყარი უჩნდება და ექავება. ტანი მეჭინჭრება, იმას რო ვიგონეფ (ტყვ.). რაღაცა ჩამივარდა ბეჭეფში და ტანი მეჭინჭრება (ძეგ.).

ტანს არ შვრება (ტანი არა მნა) ტანს არ იყრის (ტანი არ აიყარა). ტანს არა შვრება ეს დეკეული, რა მოსდის? (ტყვ.), მაგაზე მეტი ტანი არა ქნა (კარ.); აგრეთვე თამ., კარალ., ძეგ.

ტანს შიიღბამს გაიზრდება, გამაღღდება. როგორ შეუღგამს ტანი შენ ბიჭსა, ქაა! (კავთ.).

ტანტარამღებ-ა ტიტელდება. — ტანისამოსიანათ შედის? — არა, ისდის სულა, ტანტარავდება (აბ.).

ტანტრა სქელი, დაბალი (აღამიანი). რა ტანტრა ქალიაო, სქელიო (ტანძ.).

ტარაბუცა დაუფიქრებელი, თავქარიანი, ჭკუამოკლე. ტარაბუცა ლაპარაკი ნუ იცი, ცოტა დაუფიქრება გქონდეს (ტყვ.). ტარაბუცა რო არ იყვეს, მამამთილსა მაგას გაუბედამდა? (მერ.); აგრეთვე ერედ., ზ. ხანდ., იგ., იკ., კარ., წილკ.

ტარაღ-ი, **ტარაღ-**ი ქვის სათლელი იარაღი. ქვა რო გასუფთავდება, უნდა გამოვიყვანოთ კუნწუწები. ფორმები კალმებით უნდა აიჭრას, ქულუნგით უნდა მოითხაროს, მერე ის მოთხრილუ-

ბი, ფორმები უნდა ამოსუფთავდეს ტარაღითა (მეჯვრ.). წერაქვით კოპიტდება საფლავის ქვაც, მერე დიშლით ითლება, მერე ტარეღით წმინდად ითლება, როგორც საკოდლები (კარ.).

ტარასინა იგივეა, რაც კარახინა. ტარახინა, როგორც თათუხი, ისეა (ნოს.). ტარახინა პურზე უკეთესი არაფერია (ნოს.).

ტარამუჭ-ი ორთაყვირის სახელური. ხეობელები ტარამუჭს ეძახდნენ, ჩვენ ხელტარს ვეძახდით (ზ. ხანდ.).

ტაროში წავა ტაროს გამოიღებს, გამოიტანს (სიმიინდი). რო გამოიხსახება ტაროი და გამოდის გვერდში, სიმიინდი ტაროში წავიდაო, მაგას ვეტყვიო (აბ.). სიმიინდი რო წავა ტაროში, მარცვალ იკეთეფს (აბ.). **ტაროში წასუღი:** ტაროში იყო სიმიინდი წასული, მაგრამ გახმა (ქვ. ჭ.); აგრეთვე აბ.

ტარტლ-ი ჭუჭყიანი. ტარტლი მატყლი არი ახალი განაპარსი, ჭუჭყიანი მატყლი (ბრ.). ნაბარკლევები რაც არი მატყლი, ტარტლია, ჭუჭყიანი, მოთელილი აქ ზედა სიბინძურე (ძეგ.).

ტარუშუნა მსუბუქი, თავქარიანი. რო ასტყდება, ტარუშუნასავით იცინის, აღარ დაამთავრებს; დიდი მატაოცი ქალია! (კარაღ.).

ტატლაბაშა, ტატლაბეშა უსუფთაო, უქნარა. უხეირო, უქნარა აღამიან ეტყვიან ტატლაბეშასა

(მეჯვრ.). ე ვისა აგავს ნეტა ესეთი ტატლაბეშა, ამი ბიძაშვილი არ არი, რო წინწყალი გაადის ხელ-ფეხშია?! (წილკ.); აგრეთვე მერ.

ტატყ-ი, ტოტყ-ი დიდი, ტლანკი (ბელი, ფენი...). რო ამოვიარე, ნაკალოვარს რო უძახიან, რამხელა ტატყი იყო! დათვისა ჩანდა (ჩუმათ.). ჩემ შვილებს ყველას ტოტყი ფეხები და ხელები აქვთ (ბიწმ.); აგრეთვე იკ., კავთ., მეჯვრ., ნოს., ძეგ., ხაშ.

ტაშ-ი 1. გამლილი ხელი. ჩაუთქვამენ, მუშტი ვისია და ტაში ვისი (ერედ.). 2. ზომის ერთეული, ოთხი თითის დადება. ერთი ტაში წააჭერი, გრძელი გაქვს კაბა (ძეგ.). ამ ზამთარ ისეთი ღორი დაკვალით, ტაშზე აქონდა ქონი (კავთ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

ტაში-მუშტზე ბაბა წილს უყრის. ერთი გავა მოშორებით, ხელებს მალდა ასწევს (მუშტს და ტაშს). კენჭის მყრელებს ერთმანეთის გულზე უდევთ ტაში და მუშტი. თუ გასული ტაშს ჩამოიღებს, ვის გულზედაც მუშტი ელოთ, ის გადგება; ამაზე ვიტყვი, ტაში-მუშტზე გავიდაო (ტყვ.). გინდა ტაში-მუშტზე გავიღეთ, გინდა კენჭი ვყაროთ (კარალ.); აგრეთვე კარ., ერედ.

ტაშკანა, ტაშკარა გიჟმაჟი, ახტაჯანა (გოგო, ქალი). აი, ჩვენი ნანა არი ტაშკანაი, არ შეგპუება (ბრ.). ჩვენი ტაშკარა ნადია ამოხდა და იმისი რა დაიჯე-

რება (კარ.); აგრეთვე კარალ., ტყვ., ქვ. ჭ.

ტაშტუნა პატარა ტაშტი. ტაშტუნას ვეტყვიოთ ჩვენა, ხელპირის ჩასაბანი ტაშტი რო არი (ბრ.). პატარა ტაშტუნა უდგია და იმიტომ არ ჩამოდის წყალი (ზერ.).

ტახტი-ი თარო ხილის დასაწყობად. ტახტზე ყრიან ხილს და ისე ინახავენ ზამთრისთვის მარანში (თამ.). ტახტი რო არ გავიპართნია, რაზე უნდა დააწყო ეხლა ვაშლი? (ტირძ.); აგრეთვე ტყვ.

ტვინ-ი 1. სქელი წვენი (დამწვნილებული ჭარხლისა). ჭარხალი რო კარგა დამწვნილება, ტვინს იკეთებს (ძეგ.). 2. რბილი, ფშვნადი მასა (ქვის შუაგულში). რო გასჭრი დიდ ქვასა, ქვის ტვინს ეტყვიან, როგორც კვერცხი, ისე გამოვარდება (ძეგ.). აქს ქვასა ტვინი, ის ტვინი რბილია და ამოვარდება, სხვა მასალაა და სცვივა, იფხვნება (კაბრ.); აგრეთვე მეჯვრ.

ტვრინჯს იზამს, ტვრინჯს დაპრჭობა უეცრად, მოულოდნელად გაჩნდება სადმე. რო გაიგო, სონას და მოუვიდაო, ხელათ აქ ტვრინჯს დევრჭო (მერ.). აიღეფს თავსა, მთელი დღე ხან სად იზამს ტვრინჯსა და ხან სადა (მერ.).

ტიბურ-ი ვაცი. ტიბური დიდი ვაცია, დაყვერული, ბოტია, დაყვერავი — თაქაა (ტანძ.).

ტილიწელა ძალიან წერილი (რამე); გამხდარი (ადამიანი). ტილიწელაი სუსტ ადამიანზეც გვითქვია (ატ.). ისე დაურთამ, რო სუ ტილიწელაა, წყდება (ატ.).

ტინტყლ-ი 1. ცომი, გამოუშუშებელი (პური). პურ რო გამოუცხობელი გული აქ, სველი გული გამოაყვება, ტინტყელი გული ააქო, იტყვიან (ოდ.). ეგე რო დაახედო პურსა, კაი პურსა აგავს, მაგრამა ცხობიჲ დროჲ ძაან ტინტყელი გული გამოადევს (წილკ.); აგრეთთევე საკორ., ქვეში. 2. სველი, წებოვანი მიწა. თეთრი მიწა არის ხომე ტინტყელი, სველი რო არი და იზილება უშნოთა, თიხასეეფ არი (სად.). თქვენკენ რო ტინტყელი მიწებია, ნეტა ჩვენკენ სად არი? ჩვენკენ ლამიანია და ეგრე არ ეეკრობა ხომე ფეხზე (ტყვ.); აგრეთვე საკორ.

ს-ტიტამ-ს წყევლის, ქოლავს. ქვეყანა სტიტამდა მაგი გულითვინა, ჯერ დააჭერინა, მერე გამოაშუვებინაო (ატ.).

ტილა შავი, შავტუხა (ბიჭი). ტილასა შავ ადამიანს ეძახიან სოფელში (ლამ.). თებროს ბავშვი რამ გააშავა, თითქოს მური წაუსვიათ, ტილაა (დ. თონ.); აგრეთვე კავთ., ძეგ., წილკ.

ტპბილ-ი სანამყენე (ვაზი). ნამყენს პირველ სამ წელიწადს ნახვა უნდა და ფესვების ჩაჭრა, რომ ტპბილმა ფესვები არ გაიტანოს (ბიწმ.).

ტპბილ (თბილ) სულს და-

ბერაპს (ჩაბპერაპს) მოუვლის, გაუფრთხილდება, მიეფერება. იმანა თბილი სული ჩაბეროს თავი დედასა, თორე თუ მოუკვდა, დარჩება ი ცოლის ამარა და მაშინა ნახოს, როგორი უნდა ჩხუბი (ქვ. ჭ.). დატრიალდა ეს დედაკაცი, დაბერა ტპბილი სული გერებსა (ძეგ.); აგრეთვე ბიწმ., კარ., საღ., ტყვ.

ტპბილი ხილი ქლიავის ჯიშე ერთგვარი. ტპბილი ხილი ქლიავია, ნადრათ შოდის ისა, წითელია, წერილი, მოგრძო არი, როგორც, აი, ჭანჭური, ეგრე (ბრ.).

ტპბილპურობა იგივეა, რაც პურ ტკპბილობა. ომის დროსაო ტპბილპურობა იყოო (წვ.).

ტპშც-ი მიტყუებული, მიტყუებული. როცა დაყრი კენჭებს, თუ ტყუცია, ის ჩაცდენილია (ქვ. ჭ.).

ტპშცუნა მსუქანი, მკერივი (ლოყები). ტყუცუნა ლოყებზე უჩმიტა ბავშვსა და იმიტომა ტირის (ტყვ.).

ტლიხნი-ს უხეიროდ, ზერელედ ზელს (ცომს, ლობიოს...). საქადე ცომსა ტლიხნის და ჩემი პატარა ვარცლი ითხოვა (მერ.). ლობიოსა სტლიხნის, ნეტა რათ მინდა ლობიოი?! (კარ.): **ტლიხნა:** მაგი ტლიხნას რო უყურო, თავი დღეში პური ჭამა აღარ მოგინდება (მერ.). **სატლიხნი:** სადა მაქს შენი სატლიხნი ცომი, დამეკარგე აქედანა! (ტყვ.).

ტლოპ-ი ბარკალი (ფრინველისა). ნახევარი ქათამი მაგან

შეჭამა, მე ერთი ტლოკი მერგო (ზერ.). ტლოკები ჩახვეწილებია და რა ვიცი, მოხარშული არ იქნება? (ტყე.).

ტმაპპ-ი, **ტმაპუნა** მეტიჩა-რა, მატრაკეცა. ჩემი შვილები რო ტმაკეები ყოფილიყვნენ, განა ესე ჩამორჩენილები იქნებოდნენ ცხოვრებაშია (მეჯვრ.). ესეთი ტმაკუნა ბავშვი არ მინახავ, ე ჩენი ნა-ნო რო არი (იგ.); აგრეთვე ლამ., წილკ.

ტმაპუნობ-ს მეტიჩრობს, მატრაკეცობს. ბევრი ლაპარაკი იცის, მატრაკეცობს, ტმაკუნობს (ლამ.).

ტმაპუნ-ი გლასუნი. უშნო ტმაპსუნი იცის კატამა, მოაშორე ერთი! (ტყე.).

ტობნა დიდი, ვეებერთელა. რამხელა ტოგნა გახდა! (მეგ.). აი, შე ტოგნა, შენა, მაგას უნდა მეერიო? (გარეჯ.); აგრეთვე კარალ.

ტოლმეტი-ი მეტ-ნაკლები. ერთი პირი უნდა დუზანი ქვა გაჰყვეს და ტოლმეტი არ მოდის (ზ. ხანდ.).

ტორიკაობ-ს 1. ქანაობს (სწორად არმდგომი ან უსწორმასწოროძირიანი საგანი). ტახტი რო ტორიკაოფს, ვეღარა შაუდეთ რა ფეხქვეშა? (წილკ.). **ტორიკაობ-ბა**: გათალე ე ფიცარი კარქათა, თორე ტორიკაობას დაიწყებს (ლამ.). 2. ცმუკავს, ტრიალებს, ქანაობს (სკამზე მჯდომი). რას ტორიკაოფ, ვერ გაჩერდები? (მეჯვრ.); აგრეთვე იგ. 3. ტორტმანებს, ბარბაცებს. მთვრალეები

იყვენენ ი ბიჭები და ტორიკაობდნენ ადგილზედა, ვეღარ გაეგნოთ გზა-კვალი (საგურ.).

ტოტაბი ჩამოსტირის იგივეა, რაც თავეს ჩამოსტირის. სუ ტოტები ჩამოსტირის ბალსა (მეგ.).

ტოტო გამოუცდელი, გამოუსვლელი, ბრევივი. ქმარი რო ჯარში წამივიდა, ერთი ტოტო ვიყაი, (მერ.). ჩემი ქმარი პირველათა ტოტო იყო, მერე კი თანდათან ყურები გამოიჩინქნა (მერ.).

ტოტს უიფყვიტს (რკე) ნაწილობრივ აიჭრება, ოდნავ შეთხელდება (რძე). რძე თუ ნაწილობრივ ჩაიხვეწა, ნაწილობრივ შეთხელდა, ამას ეტყვიან, ტოტი უიფყვიტაო (ზერ.).

ტოტჟ-ი იხ. ტატყი.

ტოჟ-ი, **ტოჟელა**, **ტოჟინა**

1. დიდი, ტლანქი, მოუხეშავი. ამდენა ტოქი ბიჭია და ერთი ბეწო ძალა არა აქვს (მეგ.). ამხელა ტოქელა გოგოა და ნაგავში ზიის (ტყე.). ისეთი ტოქინა გახდა, ვერ იტყვი, თუ ის თორმეტი წლისაა (მერ.). 2. ჯიუტი, კერპი. ისეთი ტოქია, ვერაფერს გააგონეფ (დ. თონ.). რა ტოქელაა, რო ეტყვი, წადიო, განა მოგეცლება, მოვა და ჩამოგიდგება წინა! (მეგ.); აგრეთვე კავთ.

ტროლა დიდი, მოსული, ჯანმრთელი. ისეთი ტროლა ბიჭები მყაამ, რო! რომელიც გინდა, აარჩიე (ტყე.). ჩემი ტროლა ბიჭები დამიბრუნდებიან ჯარიდანა (კარ.).

ტროყია 1. ახლად მოგებულნი
ზაქი. კამეჩი რო განდება, იმას
ეძახიან ტროყიასა (ვარ.). 2. იგი-
ვეა, რაც ტროლა. სად იყა გუ-
შინ, ტროყია! (ვარ.); აგრეთვე
ძეგ.

ტრუნს იზამს გაიტყვინება.
თქვენ ნუ იზამდით ტრუნსა, ვინ
გიშლიდათ? (კარალ.). თითონ
ტრუნი ქნევს და მე უნდა შემაძუ-
ლონ (კარალ.).

ტრუნჭ! აი! აგერ! საცა არა
მგონია, ტრუნჭ! დაგიხვდება (ტყე.).
ტრუნჭსა ზის არის სადმე, წა-
მოსკუპებულია. სუ რო არ ბეძუ-
ლებოდეს, ტრუნჭსა ზის იქა
(კარ.).

ტრუნჭი იტყვიან იმაზე, ვინც
ყველგან ცხვირწინ დახედებათ,
აეტუზებათ ხოლმე. ნამდვილი
ტრუნჭია ეს ქალი, წავა, წამოვა
და ამავეტყვინჭება გვერდშია
(მერ.).

ტრუნჭი-ა არის, ბრძანდება
(ამბობენ უპატივეცემლოდ). გავი-
ხედე და იქ არა ტრუნჭია? (ტეზ.).
მთელი დღე ჩვენებთან ტრუნჭია
(ტეზ.); აგრეთვე ხაშ.

ტუპი-1. ერთი წლის წიღნა.
წრეულ რო წიღნას გავაკეთებთ,
მამაყალ შემოდგომაზე ვეტყვი
მაგ ვაზსა ტუქსა (ლამ.). შარშან-
დელი წიღნა მეორე წელიწადს
ტუქია (მჭად.). 2. ვაზის მოკლე
რქა, ნეკი. ნეკსა ტუქსაც ეძახიან,
ორ-სამ კვირტს რომელსაც უტო-
ვებენ (ძეგ.). რქას ნუ მისცემ, მარ-
ტო ტუქზე დააყენე! (ძეგ.).

ტუნტი-ი ბინძური, უსუფთაო.
ის ძალისელი ძალიან ტუნტი ქა-
ლი იყო (საგურ.). მაგითანა ტუნ-
ტი დედაკაცი ჩვენ უბანში არ არი
(წილკ.).

ტურღუნ-ი იხ. თოღუმი.

ტუსამ-ს ყინავს, სუსხია. რო
ცივა მაგრათა, რო ყინამს, მაშინ
ვიტყვი, ძტუსამსო (ლამ.). მშრა-
ლი ყინვა არის, ტუსამს (ძეგ.).

ტუსია 1. სუსხიანი, ცივი
(ამინდი...). ტუსია დღე ზამთარში
იცივ (წილკ.). დღე ძაან ტუსია
დღე დაღამდა, ერთი ნიშუტი ვერა
ვძლემდი გარეთა (წილკ.). 2. მო-
რიღებული, მოკრძალებული. თი-
თქო უწყრება ვისმეო, ისე არი
ტუსია აღამიანი, ცალკე დადის
აბუზულივითა (სად.); აგრეთვე
კავთ.

ს-ტუჩავ-ს ტუნს უბუეებს,
უკადრისობს, სწუნობს. ეგ სუ ეგ-
რე ძტუჩავს ყველასა, რავი, მაგი
მოსაწონი აღარავინ გამოჩნდა?
(წილკ.). რაღასა სტუჩავს, თუ არ
უნდა, თქვას, ძალას კი არავინ
ატანს (ბიწმ.).

ტუჩავს მოილაშქრავს
ბევრს, მოურიღებლად ილაპარა-
კებს. ბევრს რო ლაპარაკობს, აღა-
რა რცხენია, იმას ვეტყვი, მოი-
ლაშქრა ტუჩებიო (სად.).

ტუხა ძალიან შავი, შავტუხა.
ნეტა ნახო, შავი ტუხა არი, ის
რა მოსაწონარია! (კარალ.). ისეთი
ტუხა გოგო მოიყვანეს, ნახშირში
ვერ გამაარჩევ (ძეგ.).

ტყავსა და ხორც შუა ითუთქება ძალიან სცხვენია, მეტისმეტად უჭირს თქმა. რო მოდის ადამიანი, სათხოვარი აქ რამეი, სანამ იტყოდეს, სუ ტყავსა და ხორც შუა ითუთქება, მოხაწიწებით არი (საკორ.).

ტყაპ-ი დიდი, მსუქანი (ბავშვი). ისეთი ტყაპი ბავშვი ჰყაამ, რო ალაგიდან ვერ დასძრამ (ქვეში).

ტყაპა გასძვრება 1. სულ მთლად დაიხარჯება, გამოიღევა (ფული). ორი კვირაცა და ამ ფულსა ტყაპა გასძვრება (კარალ). იმ ას თუმანსაც ტყაპა გასძვრა და პროხაც ვერ ვიყიდეთ (კარალ). 2. მოკვდება. იმ შენ დეღამთილსა საცაა ტყაპა გასძვრება, მოსაგლეჯი კბილივითა ფაშფალებს (ტყვ.).

ტყაჭუნ-ი ლაქლაქი, ყბელობა. ტყაჭუნი ზედმეტი ლაპარაკია, უსაფუძვლო ლაპარაკი (დ. თონ.).

ტყიპტყიპ-ი ტიტინი, ტიკტიკი. ესე, ერთი წლისა რო გახდება ბავშვი, მაშინ იწყეფს ტყიპტყიპსა, რაღაც-რაღაცეეფს ამოფს თავი ენაზე (კავთ.). ეგე, ნათელას ბავშვმა რა ჩქარა დაიწყო ტყიპტყიპი (კავთ.).

ტყიპტყიპებ-ს ტიტინებს, ტიკტიკებს. — ენას არა ცდილობს ჯერა თქენი ბავშვი? — როგორ არა, ტყიპტყიპებს (ძეგ.).

ტყირა-ი იგივეა, რაც ტყლინტი. არ იჭმევა, ისეთი ტყირპი პური გამოცხვა (ძეგ.).

ტყის სილამაზე მსხლის

ჯიში ერთგვარი. ტყის სილამაზე პატარა მსხალია, მართლა ლამაზია, ნახევარი გვერდი, როგორც წითელი სისხლი, ისეთი აქვს და ნახევარი — ყვითელი, ქაშა მსხალია, ზაფხულისა (ქვ. ჭ.); აგრეთვე ახალშ., მეღვრ.

ტყლარჭა უხარისხო, მოშეებული, დუნე ნაჭერი ხორცისა. საქონლი ფერდიელსა აქვიან ტყლარჭა. ფაშვზეა გადაკრული, ძევალი არ ურევია და, გინდა მსუქანი იყვედ გინდა მჭლე, მაინც დუნე ხორცია და გულშიუსავალი (წილკ.). რაში გინდოდა ე ტყლარჭა რო მოგქონდა, ნეტა ვინ არი ამი მჭამელი, თუ აყიდულობდი, იყიდიდი წესიერსა! (წილკ.).

ტყლინჭ-ი, **ტყლირჭ-ი,** **ტყლიჭ-ი** ცომი, დაუშუშებელი (პური, მჭადი). გაუღვიარი რო მოვა ცომი და გამოვაცხოთ, ტყლიჭი გული ექნება პურსა, ჩაზეპილი გული გამოუვა (სად.). ვერ გაუგე ამ პურსა ანდეი, ხან კარგი ცხვება და ხან ტყლინჭი გული გამოსდევს (ქვეში). როგორ მეჯავრება ტყლირჭი და ნათაფი პური! (ძეგ.); აგრეთვე კარ., ტყვ.

ტყლურჭვა დიდი სივიწროვე, სიმჭიდროვე. ტყლურჭვა ის არი, რო ბევრი ხალხი შაიყრება ერთ სახშია და ტყეა ადარ არი (წილკ.). **ტყლურჭვა** დგას დიდი სივიწროვეა. რაკი გაიგე, მამსვენსო, სუ ტყლურჭვა დგამ, იმოტველა ხალხი შეიყარა (წილკ.).

ტყუპური-ი ცურვის ხერხი ერთგვარი, — ბაყაყური. ტყუპური ცურაობაა: ხელეფსა ვაცურავენთ, ფეხებს ერთდროულად ვიღებთ (ქემ.). ბაყაყური და ტყუპური ერთია (კაპრ.).

ტყუპალა ტყუპის ცალი (იტ-

ყვიან აგდებით). ტყუპალაი ვებყვიით ჩენა ტყუპი ცალსა. გასაბრაზებლათ ეძახიან ხომე, შე ტყუპალაე, შენაო (წილკ.). ი ჩვენებიანთ ტყუპალასი არ იყვეა, ეგე იღებენ თავსა, იტყვი, ქორონიკონი დაუსრულებითო (წილკ.).

უ

უამ-ს, უამდებ-ა ცუდად ეჩვენება, არ მოსწონს. თავისი არ უავს (ბიწმ.). თავისი როდი უავდება (ბიწმ.).

უალქატო მწირი, უნაყოფო (მიწა). შდრ. ალქატი. ხრიაკები უალქატო მიწებია, არაფერიც არ მოდის (კარალ.); აგრეთვე კოდ.

უამოდ, უამურად ტყუილუბრალოდ, უსარკებლოდ; უგემურად, უსიამონოდ. შარშან ღორი მოშიკვდა, ვერაფერი ვერ ავიღე, ეგრე ჩამიარა უამოთა (ქორ.). წრევანდელმა შრომამ სუ უამოთ ჩამიარა, ქვეენი ხახვი დაეთესე და სუ თალიში გამამადგა (წილკ.). ეს დღე რა უამურად დაჯალამე, არაფერი გამიკეთებია (კარალ.). პირველი შაისები რა უამურად გაგვატარებინე, რო არ ჩამოხვედი (ძეგ.).

უანდაზებ-ს დაწვრილებით მოუყვება, ჩაუკენჭავს. დაუჯდება ესლა და სუყველაფერს უანდაზეფს, რისი თქმაც შეიძლება და რაც არ შეიძლება (ბროწლ.).

უბედისმწარლო უბედო,

უიღბლო. მოვიდნენ ბედისმწერლები, ეს ვინ არი, უბედისმწერლო დაქენენიაო, ამას ორგერიანზე დაუნესეს გათხოვებაი (ტყვ.).

უბაჯიტიბ-ს 1. ბეჯითად, დროზე მიაწვდის, მიუმარჯვებს. ცეცხლს მიუმარჯვეთ, უბეჯითეთ, რო მალე მოიხარშოს (კარალ.). წამალი უბეჯითე, კარაქიცა, საჭმელიცა და მალე მორჩება (ტყვ.); აგრეთვე ატ., ერედ. 2. მოუხშირებს. უფრო უბეჯითებს, როდის გადაიღეფს ეს წვიმაი (ტყვ.). აედარმა ძალიან უბეჯითა, იმიტინ არი დამსკლარი ჭანჭურებიცა და პამიდვრებიცა (ზერ.).

უბირ-ი 1. მიუვალი, მიუდგომელი (ადგილი). უბირი ადგილია, რასა ვხმარობ, უვარგისია (ძეგ.). 2. ყამირი. ყამირია უბირი ადგილი, ჯერ რო არ მოუხნავთ არასოღესა (საგურ.); აგრეთვე ყანჩ.

უბნის სუში უბან-უბან, გარე-გარე მოსიარულე. უბნის ხუფია, ეს მაშიკვდეს, თელ უბანს გარშემო უვლის (კარ.). უბნის ხუფო, სად იყავი? (ტყვ.).

უბრალო: ერთი (დიდი, იმხელა...) უბრალო ძალიან დიდი, ვეებერთელა. ტანა მოდის ერთი უბრალოი (ატ.). აქ რო მუხები იყო, მოჭრეს, ისეთები იყვნენ, დიდი უბრალოები (ბროწლ.). იმხელა უბრალო გოგო მეხუთე კლასში ხირია! (ქვეში); აგრეთვე კავთ., ქემ.

უბრიწყლობა ძველებური წეს-ჩვეულება — დილით სიტყვის უთქმელად წყლის აღება. უბრის წყალი მიმქონდა და ხმა არ გავეცი სონასა, უბრიწყლობა იყო სწორედ (თამ.).

უბუსსუნებ-ს უწყრება, უჯავრდება. ჰო, დააწვინე, ნუ უბუსსუნეუ! (ატ.).

უგდულ-ი ურდული. უგდული კარების ჩასაკეტი მოგრძო კეტი (ახალმ.). უგდულსა კედელში გაუგდებენ (დად.).

უგემპრობა უსიამოვნება, უკმაყოფილება. თითქმის უგემპრობა გვექონდა ცოლსა და ქმარსა ბიჭი გულითვინა (ატ.).

უგვალავ-ს: არ უგვალავს ენა ლაპარაკი, თქმა არ უჭირს; ლაპარაკი იცის, ეხერხება. თუ უნდა, ვერ იტყვის? კი არ უგვალავს ენაი! (ჩუმათ.). არც მაგას უგვალავს ენაი, ეგეც ეტყოდა კარქეფსა (ბიწმ.).

უგლაბარჯ-ი, **უგლარჯ-**ი დიდი, ტლანქი. ადამიანზეც იტყოდენ ხომე, ერთი უგლაგარჯი ვინმე იყო, მოუხეშავიო (ქვ. ჭ.). ამ

უგლარჯ ხეებსა რა მოულის? (კარალ.); აგრეთვე ძეგ.

უგოდრამ-ს გაბერაეს, ცუდად გახდის (ზედმეტი ჭამა). — ჭამოს, მერე რა, ხო არ მოკვდება? — თუ უგოდრა! (ატ.). მიგოდრა საჭმელმა, ვსვი, ვსვი ბორჯომი, იქნება დაიტანოს-მეთქი (სურ.); აგრეთვე ხამ. .

უგუდაფშრუკავდება-ა გუდაფშუტათი უავადდება (თავთავი...). სიმინდიცა ქორხშიც იკეთფს ხანდახანა გუდაფშრუკავდა და ისე კია ტარო უგუდაფშრუკავდება (წილკ.).

უგულკუდოდ შეუბრალებლად, დაუნდობლად. ემ კამერ რო მოვექეცი, ესე უგულკუდოთ ჯერ საქონელ არ მოვექევივარ, ცხენეფთან შევაბი საწყალი (ტყე); აგრეთვე კარალ.

უგუნგრუშებ-ს ეფერება, უყვავებს. აღარა ვარ იმი ხასიათზე, რო სუ უგუნგრუშო (ხამ.).

უდაბლი-ს დაბლა უწევს, უკლებს (სიცხე, წნევა...). ოლას წნევა აქ, არც უდაბლის, არცა (ომ.).

უდანდარ-ი 1. დიდძალი, აუარებელი. ნეტა ეს უდანდარი ხალხი სად მიდიან, ხო არავენ მოკვდა? (კავთ.). იმოდონა ხილი მოუვიდა, რო, უდანდარი! (ძეგ.). 2. დიდი. ეს ხე რა უდანდარი რამ არი! (კარალ.); აგრეთვე ატ., ბროწლ.

უღბამ-ი უხმარი (ჭურჭელი). უღბამი ჭურჭელი — ყველაფერზე

ითქმის, რაშიც არა მდგარა ჯერა არც წყალი, არც საჭმელი (ტირძ.). უდგამ ჭურჭელს გამოყენება უნდა (ატ.).

უღბნობ-ს გაუძლებს, აიტანს (სიმძიმეს). თუ თოკი ცოტა ძველია, მაშინ ბევრს არ დაჰკიდებენ, ვერ უღბნობს, გაწყდება (კავთ.). — მიღბნოფს ეგ ბელტი, რო გადმოვხტე? — გიღბნოფს, მა რას იზამს?! (კარალ.).

უღბრეშ-ი ურჩი, გაუგონარი. როცა გამაჯაერებენ ბავშვები, ძიენ ანცები არიან, იმათ ვეტყვი ხომე, რა უღბრეშები ხართ-მეთქი (ტირძ.). ისეთი უღბრეში, მოუარშიებელი ღორი მყამდა, სუ ყელს მაჭრეინებდა (მერ.); აგრეთვე თამ., ოძ., ტყვ.

უღიერი სიცხე დიდი სიცხე, პაპანაქება. დიდი უღიერი სიცხე იყო (ძეგ.); აგრეთვე კარალ.

უკალო უდანაშაულო, უბრალო. რო ბოროტება არა აქ რა ჩადენილი, არა დაუშავებია რა იმასა, გვითქვია, უკალო ადამიანიაო (ბროწლ.) მე უკალო ვარ მაგაში, ეგეც უკალო იყო (ქემ.); აგრეთვე ატ.

უკეზირებ-ს ურჩევს, დაარიგებს. ამას წინათ გივეზირეთ, ნუ ხარ უჭკუოთ სისხლის მღვრელიო (ქორ.). **უკეზირობა**: ვეზირობაი ის არი, რო საქმეს ურჩევს (ქორ.).

უზარდელა ზრდაში ჩამორჩენილი, პატარა ტანისა, დალეული. უზარდელაი, ემდე, ეგ არი, რო არ გაიზრდება, დალეული

(ზერ.). რა უზარდელაა ეს ბავშვი! (ძეგ.); აგრეთვე ხოვ.

უზუნუპრებ-ს უტურტურებს, მუქართ უქნევს, უღერებს (ხელს, ჯოხს...). შღრ. ზუნუური. გოგია თითს მიზუნუურებდა, ადექო; იმან კი გააბა ამ თისა და იმ თისაი (ქვეში); აგრეთვე საკორ.

უთაბვავ-ს თაგვების გარეკვის წესს უსრულებს (იხ. თაგვოთაგვობა). ნინო ძალოს მუდამ მე უთაგვამდი ხოლმე, ისეთ დიდ ქადას გამამიცხოვბდა, ვეღარ ვჭამდი (ბიწმ.).

უთავღებ-ა: არ უთავღება ვერ ათავებს. იჯრაზე ერთი ლუკმა პურიც არ უთავღება (ქემ.).

უთავთიშებ-ს, **უთვალთიშებ**-ს უთვალთვალებს; უანგარიშებს, უთელის. მაგანა, ის უნდა, მითვალთიშოს. ან ღვინოს გავეიდი, ან არაყსა, რო ცოტაცოტა რაღაცა ფული ვიქონიო მეცა (ბროწლ.). ფული უნდა ქქონდეს თავითვინა, თავინება არ არი? ნეტა ვინ უთავთიშეფს? (კარალ.).

უთუთებ-ს გადაყლურწავს, გადაჰკრავს. გეტყობა არაყი უთუთქე საღმე, რო ეგრე აცაბაცა ადგამ ფეხეფსა (წილკ.).

უკაკო ლობიო არახვიარა, კუტი ლობიო. კუტ ლობიოსა, სარზე რომელიც არ ადის, იმას ვეტყვით. ამასა უკავოსაც ეტყვიან ხომე (ლამ.); აგრეთვე ბრ.

უკაცრაულ-ი არასაკადრისი; მეუფერებელი. კი არ იფიქრებს,

უმფროსია, უნცროსია, ეკადრება უკაცრაული სიტყვის თქმა თუ არა, მიახლია პირშია, რაც მაადგება პირზე (წილკ.).

უპკირ-მაპკირა იგივეა, რაც მიკვირია. უკვირმაკვირასი ხო არაფერი არა ვარგა რა (ერედ.).

უპკლიტინებ-ს 1. უჩუჩხურებს, არ ასვენებს, აღიზიანებს. რო თამაშობენ ბავშვები და ამათში ერთი ურევია არნაუტი, არ ასვენებს სხვებსა, ხან რას უხიმანდრეფს და ხან რასა, ამ ბანშუზე ვიტყვი, უკვლიტინეფს, არ აყენეფს დანარჩენეფსაო (მერ.). დიდი ბიჭი რო არ უკვლიტინებდეს, პატარა ხმას არ ამოიღებდა, ძიენ ჭკვიანი მყამს (მერ.); აგრეთვე ატ. 2. ცდილობს რისამე გაკეთებას; ცოდვილობს, უჩხიკინებს. ზაალიმ უკვლიტინა ტელევიზორსა და გააფუჭა (ტყვ.). შენ უკვლიტინებდი რამესა, თორე რატომ აღარ ლაპარაკოფს ე რადიოი? (ტყვ.).

უპიძაპ-ს უკრავს (თვალს). რას მიცინი, რასაო, რას მიიქიჟამ თვალსაო (ტყვ.); აგრეთვე ქვეში.

უპიჟინებ-ს გადაკვრით, ქარაგმულად ეუბნება, ანიშნებს. შენზე მიიქიჟინეფს ვალიკოი, გამირიგეო (ქვეში). ბარემ ბუერი უკიჟინე, მაგრამ არაფერი გამოვიდა (კარალ.). **უპიჟინება:** კაბას მეიქიჟინება და არ მეშეტება (ქემ.).

უკლაპუნებ-ს იგივეა, რაც ეკლაპუნება. თითის სიგრძე ხარ, ეხლა რო ეგრე მიკლაპუნეფ,

რო გაიზღები, რა გაგიძლებს შენა? (კავთ.); აგრეთვე სურ., ხაშ.

უპრუსუნებ-ს უხმობს წიწილებს (კრუხი). აბა, უკრუსუნეფს კრუსი თავის წიწილეფსა? ხო უნდა დაუკრუსუნოს თავი შეილეფსა (ატ.).

ულაშავ-ს სალაფავს უკეთებს (საქონელს, ღორს...). კმ ზამთარა თითო ქვაბ ფქვილ ულაფამდი ძროხებსა (ქემ.).

ულაჟიზღებ-ა: პირში ულაჟიზღება უგემურად ეჩვენება (საჭმელი). სიცხიანი ავანტყოფი რუ არი, იმაჟ პირში ფინთი გემო აქ და, რაც გინდა შაჭამოჟ, გემოჟ ვერ ჩაატანს, იტყვის, პირში მილაჟიზღებო (წილკ.). მინდა შავჭამო რამა, მაგრამ სუ პირში მილაჟიზღება (წილკ.).

ულუფხავ-ს ლუფხს უმზადებს (საქონელს, ღორს...). ამნარჩენებსა ძროხას ულუფხამ (ჩუმათ.); აგრეთვე ტბა, ხაშ.

უმალ უწინ, წინათ. უმალ არ იყო ასე, ეხლა უფრო გაცელქნენ ბავშვები (არად.). უმალ დედამთილს ვინ აკადრებდა ეგოთ სიტყვასა? (ბიწმ.).

უმანკოდ უზიანოდ, უზარალოდ. ეგრე გავიდა ეგ ჭიაი აბრეშუმზე, რო ათი ჭიაც არ გაფუჭებულა, ეგრე უმანკოთა! (ზერ.). უმანკოდ მოვიდა მოსავალი, არაფერი გაფუჭლა (მეგ.).

უმაქნის-ი უვარგისი, გამოუსადეგარი. დიდი უმაქნისი არის ეს ჩვენი პატარძალი (დ. თონ.).

უმიჯობლო ვინც მეზობელს ხელს არ გაუმართავს. უმიჯობლო ადამიანია, რისთვისაც მისხვალ, არ გაგიმართამს ხელსა, არც თითონ უყვარს მისვლა (ძეგ.). ნუ ხარ უმიჯობლო, მათხოვე ი ქოცო, წნილი მინდა ჩავლო (ბიწმ.).

უმეცარ-ი სრულიად უცნობი, უცხო. სხვა უმეცარს უფრო პატივისცემს ვეცემ, ვიდრე მაგასა! (ქემ.). შენც ეხლა ძაან უმეცარი იყავი, არ იცოდი იმათი სახლის ასაველდასავალი! (ტყვ.); აგრეთვე კარ., კარალ.

უმჯეურად მზის ჩასვლის შემდეგ. უმჯეურათ რო ვინმე მოილოდა, შორიდან მამავალი, იმიოთინ ფეხეფთან ცეცხლი უნდა დაგვეყარნა (წილკ.).

უმჯნეო 1. უწყინარი, უვნებელი. ჭკვიანი კაცი რუ არი, უწყინარი, ამითანა კაცსა აქვიან უმჯნეო (წილკ.). ე შაქრიათანა უმჯნეო კაცი არ იყო ამ სოფელშია და მაგაზე უბედურათ კი არავინ გადაიარა (წილკ.); აგრეთვე მეჯვრ. 2. უხასიათო, უხნეო. უხასიათო ადამიანი რო იქნება, იმაზე იტყვიან, ძიენ უმჯნეო ადამიანი არიო (მეჯვრ.). უმჯნეო ადამიანია უხასიათოი (აბ.).

უმჟაურ-ი ჯერ კიდევ დაუმჟავებელი. წნილი ზო უნდა დამჟავედეს, ეს წნილი უმჟაურია (ქემ.); აგრეთვე ვარ.

უმსნელ-ი უხმარი (ჭურჭელი). ახალი კოკიდან არ დააღიო წყალი, უმსნელია ჯერა და გემოა

მიცემდა (წილკ.). ეგეთი ღვინუა, რო პირში არ ჩაიშეება, არვი, უმსნელ ჭურჭელში თუ ჩაასხეა (წილკ.).

უმპრახი წყალი დილაადრიან ვინმესთან დაულაპარაკებლად აღებული წყალი. უმპრახი წყლით იციან თავის დაბანა, დილი თმები გაეზრდება (ძეგ.); აგრეთვე რუისი, ჩუმათ., ხაშ.

უნაბის ფშატი ფშატის ჯიში ერთგვარი. უნაბის ფშატი კარგია, სხვილია და გემრიელი, როგორც ფქვილი, ისე იშლება (ძეგ.). უნაბი ფშატი ტკბილია, ჯორა — ნაკლებათა (ძეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

უნაკლისო უნაკლო, უზადო. მე ჯერ არავინ მინახამ უნაკლისოი (მეჯვრ.).

უნაწილო უტკმელი, მშვიერი. უნაწილო წავიდა ი კაცი დილასა (წილკ.). ორი ღღეა, ეგე უნაწილოები არიან ცოლიცა და ქმარიცა, პური არა აქთ, რო ჭამონ (წილკ.).

უნიავებ-ს მოუქნევს, მონარტყამს. ერთიც უნიავე თოხი იქითა ჭოტსა, როგორ დაახუილა, ეე, ბიჭებო! (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

უაწანელ-ი ახალთახალი, უხმარი; კარგად შენახული. უაწანელი კაბა ვათხოვ და დაგლეჯილი მომიტანა (ძეგ.). უაწანელებია ეს ფეხსაცმელები, ჯერ ფეხი არ ჩამიყვია (კარ.); აგრეთვე არად., კავთ., რუისი, ტყვ.

უქმანანა უქმური. კარგი კი არა, ისეთი უქმანანა ქალია, გაცინებულს ვერ დაინახამ, იღრიჯება ერთავათა (ღის.)

ურდელა იგივეა, რაც უზარდელი. რა. ურდელაა, საწყალი! (ძეგ.).

ურდულს აუბღებს ურდულით დაკეტავს (კარს, დარაბას). რის გეშინია, აუბღე ურდული და დაიბინე (კავთ.).

ურიკლმბ-ს ოდნავ გააღებს (კარს, ფანჯარას). ურიკლე, ბიჭო, დამცხა, სული ამამივიდა! (ხაშ.).

უსადებრო გამოუსადეგარი, უვარგისი. კლანჭა უსადეგრო ბალახია, საქონელიც არა ჭამს იმასა (ბიწმ.); აგრეთვე კავთ.

უსაჰანო ღარიბი, უქონელი. იმას როგორ მისცა ქალი, უსაჰანოსა! (ძეგ.).

უსამღურაჰმბ-ს უსაყვედურებს. სხვებმაც წაიღეს მწნილი და მისამღურავეს, ბევრი მარილი მქონდაო (გარიყ.).

უსანდომილო უშნო, მოუხერხებელი. ერთი უსანდომილოა; უგერგილოი, მაგისგან არაფერი გამუა (ტყვ.). უეშმაკო და უსანდომილო ფრინველია ბუი, უეშმაკოი, არაფრის თავი აქს (მეღვრ.).

უსანთო მოუხერხებელი, უფხო. უსანთო გოგოა, უნდომანდო (ზ. ხანდ.). ამისთანა უსანთო ადამიანის მნახველი არა ვარ (ძეგ.).

უსაციჰვლო ვინც მუზობელს ხელს არ გაუმართავს, უმეზობლო. ზოგი ისეთი უსაციჰვლოა, ცეცხ-

ლი რა არი, ცეცხლ არ გამოგიტანს (ბროწლ.).

უსიზმრმბ-ს წინასწარ ეტყვის რაიმე მოსალოდნელს. მე აკი აღრევე გისიზმრე, ეგენი შენ არ მოგეშვებიან-მეთქი (ძეგ.). ამა-სა უსიზმრე, ეგ გოგო შენ არ გამოგადგება, ქალაქში ნახე ვინმე და დაესიძე-მეთქი, არ დამიჯერა (ჩუმათ.).

უსნაფერა ფერმკრთალი, ფერდაკარგული. როგორი უსნაფერაა ი საწყალი გოგო! (წინარ.).

უსტიალმბ-ს უტატანებს, უცაცხანებს, უწყერება. რას მისტიალმბ, შენი ბავშვი კი არა ვარ! (ძეგ.). რათ უსტიალმფ და მაგი ხელიმოკიდებული რატო არ გინდა-მეთქი (ოს.). დედას რო უსტიალმბს, დედამთილს რას უზამს? (კარ.); აგრეთვე ტყვ.

უსუარ-ი მცირეწლოვანი, უსუსური (ბავშვი). უსუარი ბაღლის ამარა ტოვებს ოჯახსა (ძეგ.). ი უსუარმა ბაღლმა უფრო კარქა დაფქო, ვიდრე მაგდროულა კაცმა (წილკ.).

უსურაჰანდმბ-ს სურაჰანდს აუშლის, აწყენს (რაიმე საჭმელი). ნუ შჭაამ ხაზვსა, გისურაჰანდმბს (არც.). კაც რო უსურაჰანდმბს რამე, ზარაჰანდი უნდა გალესოა წყალშია და მემრე ი წყალი მაისოა იმ ალაგასა, საცა სურაჰანდი ექნება (წილკ.); აგრეთვე კარალ., ოძ., ტყვ., ქემ., ქვ. ჭ.

უსურაჰმბ-ს პურის ხეავს

ცოცხით ამორებს ბზეს. გამონინ-
ბის დროსა ცოცხით უსურავებდით
(ძეგ.). მას^სურავებქმქმ: რო
ვინიბამთ, ეყრება ზედა ბზეი, ერ-
თი მასურავებელი ღვა ცოცხითა
და უსურავებს (ძეგ.).

უტოქდებ-ა ებასუხება; არ
ეპუება, არ ემორჩილება. ნუ მი-
ტოქდები ეგრე, თორე ერთხელაც
იქნება, შემომაკვდები! (ძეგ.). ჯერ
კი ძაან უტოქდებოდა, მაგრამ რო-
ცა ერთი მაგარი ალიყური აჭამა,
მაშინ კი იკადრა გაჩუშება
(წილკ.).

უტყაჭამ-ს უკარკლავს, უბ-
რიალებს (თვალეებს). რა იყო, რა
თვალეებ მიტყაჭამ? მე შენი თვა-
ლებიხა კი არა, მამალი მგლისა არ
მეშინიან (მერ.).

უტყრშიალებ-ს, **უშხრ-
ტიალებ-**ს, იგივეა, რაც უ შ-
ტ ი ა ლ ე ბ ს. ბაღლი ისრე უნდა
დაამიშო, რო არცა დცემო და არც
ეგრე უტყრშიალო წამდაუწუმა
(წილკ.). რას უშხრტიალებს ამ
ბავშვსა? (ძეგ.).

უფარაჭმებ-ს უფრთხილდება,
მზრუნველობს. ბევრი უფარეზე,
ხელი შეუწყე, მაგრამ მაინც უარ
და უარ წავიდა (კავთ.).

უფარებ-ს ხელს უწყობს, უვ-
ლის. განა ეგრე უფარებს კოლა
თავი ღელასა, მაგან რო კინაღამ
მომკლა? (გრაკ.).

უფუკაბ-ს, **უფუფუკაბ-**ს ატა-
კებს, ჩასცემს (დანას, ხანჯალს...).
უფუკა მუცელში და გადმოაყრეი-
ნა ნაწლავები (ოდ.). გამუარბეი-

ნა იმხელა ხარი და შიგ მუცელ-
ში უფუფუკა საწყალ გოჭსა, ნაჭყა-
პურტები კინაღამ გამოაყრეინა.
(ტყე.); აგრეთვე კარაღ., ქვ. ჭ.

უქედო ზარმაცი, უქნარა
(აღამიანი). მთელ გვარში ეგ ერ-
თი გვირეკია უქედო (ზ. ხანდ.).
ძაან უქედო ბიჭი გყამს, აბა, რასა
ჰგამ, შენ მუშაობ და ის დონიჯ-
შემოყრილი დადის (ტყე.); აგრეთ-
ვე დაღ., ძეგ.

უქეიფობ-ს უქეიფოდ არის,
ავადმყოფობს. რა ვიცი, რაღაც
უქეიფობს, ერთი ექიმს უნდა ვა-
ჩვენო! (ძეგ.). შურა ამ ბოლო
დროს უქეიფობს (გარიყ.).

უქეითკირებ-ს უხმობს მწყე-
რი (ბარტყებს). „ქეითკირო“ — ეგ-
რე უქეითკირებს ხომე წყერი
(ღის.).

უქოლიებ-ს ეფერება. მაგას
სხვა მუცლი გერემა აქ, იმიტომ
მიქოლიეფს ეგრე (კავთ.). ძაან
უქოლიებენ, მაგრამ არავის უჯე-
რებს (კარ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.,
თამ., ტყე., ძეგ.

ულალავად უხვად, ულევად.
მდიდარი რო არი აღამიანი და
დოვლათითა აქ სახლი სამსეი,
რო არაფერი აკლია, იმაზე იტყვი-
ან, უღალავათა აქს ყველაფერიო
(მეჯერ.). ფეფეს რა უშავს, ისეთი
შვილი გეეზარდა, სუ ის უზიდაძს,
ულალავათა აქ ყველაფერი (იგ.).

ულელ-ი 1. წნელის რგოლი,
რომელსაც ცრუმორწმუნენი იბა-
მღნენ ყელზე ღვთის მორჩილების
ნიშნად. საწყალ შარინოზის მამა-

სა სუ უღელი ება და ყველა შვი-
ლები დაეხოცნენ (ტეზ.). 2. ტი-
ვის თავსა და ბოლოზე დაკრული
ხე (სიმპტიცისათვის). ტივს რო
გადაუწყობდით ლატნებსა თავსა
და ბოლოზე, იმას უღლებს ვეძახ-
დით (ზ. ხანდ.). ხეები ჯერ ერთ-
მანეთზე იყო წნელებით გადაბმუ-
ლი, მერე სათითაოდ უღელზე იყო
მიბმული (ზ. ხანდ.). 3. ტან-
საცმლის უკანა კალთის ნაწილი
მხრებს შუა, კისერთან. ეს უღელი
უნდა აეჭრას, გამაწეალებს (ზ.
ხანდ.); აგრეთვე ძეგ.

უღეჭამ-ს უჭმუჭნის. ე ტანი-
სამოს რო აწეები და უღეჭამ, აღარ
უნდა?! (ატ.).

უყამო ძალაგამოლეული, უღო-
ნო. უყამო ქალია, მიმღრძვალა,
აბა, რა შეუძლია იმასა! (ატ.).

უყურო დერეფანი ღია დე-
რეფანი. დერეფანი არი ყურიანი-
ცა და უყუროცა. უყუროა, როცა
ყურის კედელი არა აქს (ბაზ.).

უშანგა უხასიათო, უქმური.
უშანგა — უქმური ადამიანი არი,
ადამიანი ეჯავრება, სტუმარი რო
მუა, პატივ არა სცემს (ატ.).

უშაქრღებ-ა ურჩება, უამდე-
ბა (გამონაყარი...). წითელა ბატო-
ნები რო სჭირს ბამშესა, სამი
დღეი სიცხე აქ; სამი დღის შემ-
დეგა შეფენამს ტანზე, სამ დღეს
იქითა უშაქრღება. შეღავათი არი,
გაიარა აეანტყოფობამა (ქემ.).

უშვილო უნაყოფო (მცენა-
რე). რო ვთოხნით სიმინდსა, ვატ-
ყოფთ, უშვილო სიმინდი რომელიც
არი და მაშინა ვჭრით იმასა

(ღის.). რომელიც ნაყოფს არ იკე-
თეფს და მარტო ფურცელი აქ,
ის არი უშვილო თუთა (ქვ. ჭ.).
უშვილოთ შვილი დიდი ხნის
ნანატრი, ერთად-ერთი შვილი.
უშვილოთ შვილი ხუ არ არი, ქაა,
რო სუ ხელში აწრილი დაყავ
და მიწაზე არა მსომს? (წილკ.).
უშვილო ფშატი ფშატის ჯი-
ში ერთგვარი. უშვილო ფშატი
ფშატზე უფრო პატარა ბუნქია,
ეკლიანი, წერილი ფოთლითა და
ნაყოფით, ფოთოლი ფშატზე მუ-
ქი აქვს, მომწვანო (ღის.).

უშხისტლებ-ს შარს მოუღებს;
პირს უტეხს (მღრ. შიხტალი).
ადამიანს რო უნდა მისცე რამე და
აღარ მისცემ, უშხისტლებ (ქემ.).

უშრატებ-ს უშარებს, შარს
მოუღებს (მღრ. შრატი). მაგას-
თან თამაშობა არა ღირს, წამდა-
უწუმ გიშრატეფს (ნიქ.).

უშტიალებ-ს უტეხს, უტატა-
ნებს, უყვირის. ზოგი ისეთი კაცია,
სუ უშტიალეფს თავი ცოლსა,
შვილსა (ბროწლ.). რას მიშტია-
ლეფ, შენი ტოლი ვარ; (ბრ.);
აგრეთვე მერ., ოძ.

უშხრტიალებ-ს იხ. უტყრ-
ში ა ლ ე ბ ს.

უწადი-ს უშვრება, უკეთებს.
რას უწადის ი ბავშვსა, გენაცვათ,
ლამის მოკლას ცეშითა (ბროწლ.).
იმას არ შეუბნებთან ხალხი, შენი
შვილი გიჩადისო, განა რძალი გი-
ჩადისო! (ოძ.); აგრეთვე ძეგ.,
წილკ.

უწალავ-ს ძალას ატანს, რომ
აჩქარდეს. რო გაიგო ყარაჩმა, კა-

ბეფსა ჰკერამსო, მაშინვე მოურ-
ბენინა საკაბეები, თანაცა უჩალამს
და უჩალამს, ჩქარა გამითავეო
(მერ.).

უჩანჩხსარმბ-ს ეჩხუბება; უჩი-
ჩინებს. დედაშენმაც რო არ გიჩან-
ჩხაროთ, რომელი ხართ ფხიანი
(ტყვ.). იმდენი უჩანჩხარეს, იმდე-
ნი ელაპარაკნენ, რო ცოლ-შვილი
დაატოვებინეს დებმა (ტყვ.); აგ-
რეთვე ტირძ.

უჩმანურ-ი მოუხერხებელი,
უხეირო. უჩმანურს ვეძახით საქ-
მიანობაში რო არაფრის გამკეთე-
ბელი არ არის, მოუხერხებელია,
უხეირო (ტირძ.).

უჩმას-ი კოჭლი. კოჭლი რო
იქნება, გინდა თეძოებიდან იყოს,
გინდა ფეხებშიაცა, ის არი უჩმასი
(წვ.).

უჩუმრის პირით ჩუმად,
ხმაამოუღებლად. ძალიან გამეონი
ვიყავი მე, საითაც გამგზავნიდენ,
დაუზარებლათ წავიდოდი უჩუმ-
რის პირითა (ქვ. ჭ.). ეგრე კი არ
უნდა იყვირო, უჩუმრის პირით
უნდა მიხვიდე (ლამ.); აგრეთვე
ახალშ., მერ., ოძ., წილკ.

უცვეთელა რაც ადვილად არ
ცვდება, გაუცვეთელი. ეგ კაბა რა
უცვეთელა გამოდგა, როდის ეგ
შეიკერე და ისევ მთელია (კავთ.).
ერთი უცვეთელა ჩუატები მქონდა,
ქაა, ჩვენი ნატალოა ნაქონები,
თელი წელიწადი ფეხიდან გაუს-
დელი პეცო (წილკ.).

უცნიტბილქო უკადრისი, უკ-
მეხი. ეთერაანთ სტუმარი ძაან

უცივთბილო ქალი ჩანს, ემდენი
ხანია აქ არი და არავის დალაპა-
რაკებია გერა (ლამ.).

უცნაურად მოულოდნელად,
ანახლად. შენ მოუკვდი უცნაურათ
დედაშენსა! (კავთ.). რა უცნაურათ
დაიკარქა, ქაა, ი გოჭი, ახლახან
აქ არ იყო?! (ბროწლ.); აგრეთვე
ძეგ.

უცრემლო მკვდარი მიცვა-
ლებული, რომელსაც მოტირალი
არა ჰყავს. უცრემლო მკვდარი იყო,
არავინ მომტირალი არა ჰყავდა
(დ. თონ.); აგრეთვე ძეგ.

უცხო-უმეცარ-ი იგივეა, რაც
უმეცარი. მე ვთქვი, თუ უც-
ხო-უმეცარი იყო და ესლა გაიც-
ხო-მეთქი, მეზობლები თუ იყა-
ვით, რას უყურებდით აქამდინა?
(ქვ. ჭ.). უცხო-უმეცარს რო ჰკი-
თხო, იმან უფრო იცის ჩვენი სახ-
ლის ამბავი, ვიდრე შენა (ტყვ.).

უძალო იგივეა, რაც უძარ-
ღვო. ძარღვი რო არა აქ, მოღუ-
ნებული როა, უძალო ცოში იმასა
აქვია (ლამ.). დოლის პური თეთ-
რიც არი, რომ მოზელამ, კარქია,
თონეშიც კარქა ცხვება, ღიკა უძა-
ლოა (საგურ.).

უძარღვო ძარღვიანობის არ-
მქონე (ცოში). უძარღვო, უწიალო
ცოში რომელიც არი, არ იწელე-
ბა, ჭადივით არი (ბროწლ.); აგ-
რეთვე ლამ.

უძრავ-ი 1. მიწის ქვედა ფე-
ნა, გაუთხრელი ნიადაგი. თუ ნა-
ძრავი გამოდგა, უნდა გაიჭრას,
მინამ უძრავზე დადგება (იკ.).

2. ყამირი. უძრავი მიწა — რო არ დაბარულა (ძეგ.).

უფეროდ უდროოდ, მოულოდ-
ნელად, უბედური შემთხვევით
(სიკვდილი). ეგ ეგეთი ამოსავარდ-
ნელი რამ ირდება, რო უწეროთ
სიკვდილი არ ააცდება (წილკ.).
ჩხუბობდნენ თურმე, ეს წაეშველა,
ამას დაარტყეს და მოკლეს თურ-
მე, უწეროთ მოკვდა, მათ, თავი
დღით მოკვდა?! (ბროწლ.); აგ-
რეთვე ძეგ.

უფერო ღვინო სუსტი, მდა-
რე ღვინო. უწერო ღვინო არ
ვარგა (ბროწლ.). უწერო ღვინო
იყო (ძეგ.).

უწილკერი უშვილო, უმემ-
კვიდრო. ეგ რო მოკვდეს, ეგრე
უწილკერძოთ რათ უნდა გაი-
აროს? (ბროწლ.); აგრეთვე ძეგ.

უჭაშნიკებ-ს უგრძნობს, უწი-
ნასწარმეტყველებს რასმე. სელი
გული რადაცას მიჭაშნიკეფს
(ხოვ.). უღვაში მიჭაშნიკეფს, სას-
მელს დაღვეო (ბროწლ.).

უჭირველ-უტიკიპარ-ი უვ-
ნებელი, საღ-სალამათი. აჭა, ჩაგა-
ბარეით უჭირველ-უტიკივარი (ქემ.).

უჭრთიანებ-ს იგივეა, რაც
უჭრთიანებს. სუ უჭრთი-
ანებს იმ ბავშვსა! (ზერ.). ისე ძა-
ლიან უჭრთიანებებს, მაგრამა ვერა
სცემს (ზერ.).

უჭუჭყუნებ-ს უსიამოვნო
სმაურს გამოსცემს (ვისიმე მუცე-
ლი). უსმინე ერთი, მუცელი რო-
გორ უჭუჭყუნებს! (ტყვ.). მეც მი-

ჭუჭყუნებს ხომე მუცელი, მაგრამ
არა ვაკვლები (კარალ.).

უჭყრიალებ-ს იგივეა, რაც
უჭუჭყუნებს. მუცელი უჭყ-
რიალებს—ის არის, რომა მუცელი
უჭრიალებს (ტყვ.). ეს ორი დღეა,
მუცელი მიჭყრიალებს და არეი,
შაპცივდა თუ მაწყინა რამამა
(წილკ.); აგრეთვე კარალ.

უსმალამ-ს უფასებს (ამაგს...)-
ეჭ, დედაი შვილითვინა კვდება და
ზოგი შვილი კი დედას არ უხე-
დაძს (ერედ.).

უსმალამებ-ს დროს შეურ-
ჩევს. რა დროს მიხელავეს, რო
სახლში არ ვიყა, თორე უტირებ-
დი ყოფასა! (კარალ.); აგრეთვე
ტყვ.

უსლი ცომის გასათხელებელი
მრგვალი ხე, შუაში უფრო მსხვი-
ლი, ბოლოებისკენ გაწვრილებუ-
ლი ხელის მოსაკიდებლად. ქა-
დის ცომს უხლოთი უნდა გათხე-
ლება (ძეგ.).

უსოსმარამკვდა-ა იხ. ე ხ ო ხ
მ ა რ ი კ ე ბ ა.

უსუნო რაც არ ხუნდება. უხუ-
ნო არი კარქათ შეღებილი მატე-
რია, რომელიც მხეზე არ ხუნდე-
ბა (დ. თონ.).

**უჯერმაჯერად, უჯერმა-
ჯეროდ** ჯერის მიუხედავად,
წარამარა, წამდაუწუმ. ბავშვებმა
იციან უჯერმაჯეროთ ჭამაი, სუ
პური უჭირავთ ხელშია (ტირძ.).
უჯერმაჯერათა სჭამ, ვერ გაძე-
ხი?! (ძეგ.); აგრეთვე ქემ.

3

შავნის-ი სასაფლაო. ფავნისს სასაფლაოს ვეძახით (გარიყ.). **შავნისში ღაბაბინამე!** წყევლა (გარიყ.).

შავნის მოხატულობა, ნაქარგი. ჩვენ ვიცოდით შიგნიდან თბილი ბამბაზია, ფათები ჰქონდა თავისი-თავის ყვავილები (მჭაღ.). ლეჩაქი სადა იყო და ზედ ფათები ჰქონდა (საგურ.).

შავნის-ი უღუარი ცომის-გან სახელდასხლოდ გამომცხვარი თხელი პური. გაათბობენ წყალსა, მოზელამენ სახელდასხლოდ, გაუღვივარ ლავაშეფს გამოაცხობენ ფეჩხე. ეგრე გამომცხვარ ლავაშეფს ფათირს ეძახიან (მარაბდა); აგრეთვე ტანძ.

შათლას-ი, **ფუთლუს**-ი 1. დუნე, დონდლო, მოშეებული (აღამიანი). შენ მე როგორ მომერევი, ფუთლუსი ხარი (ბიწმ.). ძაან ფათლახი მყავ შაშუალი ბაღლი, წყალზე ვერ გამოგზავნია, წაიქცევა და გააღტეხამს ამოტველა ჩოკინა (წილკ.); აგრეთვე ბაზ., საგურ. 2. უწესრიგო, უსუფთაო (აღამიანი). ტუნტი რო არი, უსუფთაოი, ფათლახს იმას ეტყვიან (საგურ.). ძიენ ფათლახი ქალია, ვერ გამიწყვიტა სისუფთავეი (ზერ.); აგრეთვე იგ., კავთ.

შათური, **შაცური** ვერ მიძნია ამბობენ, როცა თავის ნებაზე რაიმეს გაკეთების საშუალება არა აქვთ. საშუალება რო

არ ექნება აღამიანსა, რო თავი ნებაზე გაინძრეს, გააკეთოს რამეი, იმაზე იტყვიან, ფათური ვერ მიქნიაო (ერედ.). ფაცური ვერ მიქნია, შავყურებ თვალეში (ქვ. ჭ.).

შამშატი-ს 1. ხელ-ფეხს აფართხალებს, ფოფინებს (ბავშვი). პატარა ბავშვი რო არ ჩერდება ხელში, იმაზე იტყვიან ხოლმე, ფათფათებსო (კარალ.). ნახე, ნახე, პური რო დაინახა ბავშვმა, როგორა ფათფათებს (ტყვ.); აგრეთვე ზერ. 2. ოდნავ ცემს, ფეთქავს (გული). ცოცხალს მოუსწრო, გული თურმე ისევე ფათფათებდა (ოპ.). **უშატიშატი**-ს: მეც ისე მიფათფათებს გული შიმშილითა, რო! მიკანკალებს რაღაცა, საჭმელი რო არ მიჭამია (ატ.).

შაშატი მოსდის (მოუმიღა) ძალიან უნდა, სული მისდის. ან თუ მოეწონა და უნდა რამეი, ან თუ ხილი რამე დაინახა და ვეღარ ითმენს, ისე უნდა, იტყვიან, ფათფათი მოდის ყველაფერზედაო (იგ.). ისე მოეწონა, რო ფათფათი მოუვიდა (ქორ.).

შაია კედელი კარ-ფანჯრებს შორის. კარსა და ფანჯარას ან ფანჯრებს შორის რო კედელი აღის, ფაიას ვეძახით (კაპრ.). ფაიებითინა კარქი აგურები ნახეი (კარალ.); აგრეთვე ბაზ., ბრ., დის., ზ. ხანდ., იკ., ტყვ., ქემ.

შალავან-ი კარგი გამწევი, ღონიერი (საქონელი). სისხლი მო-

სდევს, ღონიერია, სუ ცქმუტავს, რომელიც ფალავანი საქონელია და ღონიერი (საღ.). თუ კაი ფალავანი საქონელია, შუადღისას ავა (ზერ.).

ფალპარდა ხილფაფა. ეხლა რო პავიღლოს ეძახიან, ფალვარდას ვეტყოდით წინათი (საღ.).

ფალმანდი-ი ცხენის (ღორის...) ფეხის დასაბორკილებელი, პალვანდი. მაგალითათა, არის წუწკი ღორი ან თხაი, ფალმანდი გაუკეთო, ვეტყვით. ცხენზეც იციან, დაფალმანდაო — ცალ მხარეზე წინა ფეხს და უკანა ფეხს შეუკრავენ (ჩუმათ.).

ფარატინა ფრინველი ერთგვარი. ფარატინა შავი დიდი ჩიტია, როგორც ქორი, იმხელა; ტყეში იცის (ღის.).

ფარნა ამბობენ ჭრელ ხარზე. ფარნასა ჭრელ ხარს ეძახიან (ატ.). ჭრელი ხარი რო არის, გვერდები თეთრი რო აქ და ზურგი სხვაფერი, ის არის ფარნაი (ტეზ.).

ფარფარას ბააბამს ლაქლაქს მოჰყვება. აქ რო ფარფარა გააბეს, სახში აღარ აპირებენ წასვლასა? (კარალ.). ეხლა ძალუაშენი ამოვა და ფარფარას გააბამს (ტყვ.); აგრეთვე კარ.

ფარჩიმ-ი ნამტვრევი კრამიტი. ქურას ზემოდან ერთიმეორეზე მიწყობით ფარჩიმს მოვაფენთ. ფარჩიმს ეძახიან ნამტვრევე კრამიტსა (მეჯვრ.). ქურას რო გავაციებთ, ორი ღღის შემდეგ გადავ-

ხდით ფარჩიმს, მესამე ღღეს გაღოშვარ კრამიტს ამოვალავებთ (მეჯვრ.).

ფაფასუა ვინც ადვილად ხდება ავად, სუსტი. ცოტა მიზეზი რო ჰყოფნის ადამიანსა, გინდა ნიაჲმა შამოუბეროს, გაცივდება და ავით გახდება, ან სიცხეს მისცემს, ანა, ემისთანა ადამიანსა ფაფასუას ვეტყვით (მეჯვრ.). ე გოგო ძაან ფაფასუა რამ არი, ნიაჲვი დაჲკრამს თუ არა, ხელათ ავათა ხდება (წილკ.).

ფაფილოზ-ი სახელდახელოდ გამოძცხვარი თხელი ხშიადი. თხელ ლავაშებს დაჲკრამენ უსფუვროთ მოზელილებსა, ეს არის ფაფილოზი (მარაბ.).

ფაფუჩი-ი, **ფაფუჭი**-ი მატყლის ნართისაგან მოქსოვილი ჩუსტი. სახლში გვეცვა ზოლმე მატყლისა მოქსოვილი ჩუსტებივითა, ფაფუჩებს ვეძახდით (მეგ.). ფაფუჭები კარქია ზამთარში სახში ჩასაცმელათა, ან კიდე შეიძლება ისინი ჩაიცო და ზეიდან — ფეხსაცმელები (კავთ.).

ფაჲჲას ბაადჲნს იგივეა, რაც გაფაჲჲავს. იმ ორას თუჲმანს ზო უჩვენა ადგილი და დანარჩენსაც ფაჲჲა გაადინა (კარალ.). იმოდენა ღვინოს ფაჲჲა არ გაადინა!? (მეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ., კარ., ტყვ.

ფაჩხატ-ი დაძველებული კვერცხი, რომელსაც ნაჭუჭზე შიგნიდან მოშავო წინწყლები უჩნდება. ფაჩხატს ისეთ კვერცხს

ეტყვიან, რომელსაცა სუ დაწინწკ-
ლული აქვს შიგნიდანა, ზეიდან
არაფერი ეტყობა, მაგრამა მზე-
ზე გახედამ თუ არა, ეტყობა ის
წინწკლები (კავთ.). ლამფი შუქ-
ზე ან მზეზე იციან კვერცხის
გაშინჯვადი, თუ ფანჯატია, შეეტ-
ყობა, აღარ ღაუდებენ კრუხსა,
მაინც არ გამოჩეკამს (ტყვ.); აგ-
რეთვე ზერ., ზ. ხანღ., კარ., საღ.,
ძეგ.

ზატანამ-ი ცელქი, მოუსვენა-
რი. აი, ამ ბავშვებზე ითქმის, ფა-
ცანაგები არიანო (ქორ.).

ზაციაკ-ი, **ზაციაკალ-ი** 1.
ფაციფული, ფაციური. ორი-სამი
ღღელა რი დარჩება. შეუღვება
ფაციაკი და ფაცხაფუსით დაამ-
თავრებს საქმესა (მერ.). თავი
დროზე არ ისწავლიან და მერე
შაუღვებათ ხოლმე ფაციაკალი
(ლამ.); აგრეთვე ქვ. ჭ., ძეგ. 2.
აურზაური, ალიაქოთი. გაღმა რა-
ღაც ფაციაკალი ეღვათ, ნეტა რა
ამბავია? (კავთ.). ქათმებს რაღაც
ფაციაკალი შეუღვათ, არაფერმა
დაჭამოს! (ტყვ.); აგრეთვე კარ.

ზაცუცა აჩქარებით, ზერელედ
საქმის მკეთებელი. ვინც სწრაფად,
უსეიროდ აკეთებს, უცბათ მია-
ფიშფიშებს, მიაშაბათებს საქმესა,
ფაცუცა ის არი (კავთ.).

ზახ-ი ფიცრის ირიბად ათლი-
ლი ნაპირი. როცა სახში პოლის
დაგება უნდათ, ფიცრებს ჯერ ზე-
იდან კარქა გარანდამენ, ქვეითა
მსარეს კიდე ნაპირეფს წათლიან
თხლათა თავიდან ბოლომდინა. ესე

წათლილ ფიცრის ნაპირებს ფახს
ეძახიან (კავთ.). ფახს იმიტომ
უკეთებენ, რო ფიცარს რო და-
არტყამენ, ერთმანეთანა კარქა
მივიდეს და დარანი არ დარჩეს
(კავთ.).

ზემპალი არა აქვს სრუ-
ლებით არა აქვს (იტყვიან დაფ-
ქულზე). ეგეც არქონებისაა, ეგეც
ფქვილზეა, ფულზე ხო ვერ იტყვი,
ფევალი არა მააქვსო (ჩუმათ.).

ზემთელა დაფეთებული. უბრა-
ლო რაღაცაზე რო დაფეთდება,
შეეშინდება, ფეთელაა ისა (ხაშ.).
ფეთელაი, იმის მეტსა შეილი არა-
ვისა ჰყოლია? (ხვედ.); აგრეთვე
ჩუმათ.

ზემმან-ი ცხენის განავალი.
ფეიმან ცხენი განავალ ვეტყვით
(წილკ.). ბოსტნულ რო დავეთ-
სამთ, ზეიდან მოვყვით ხომე ფე-
იმანსა, რო თამამი ამოიღეა
(წილკ.). ღედაბერმა უთხრა: „რა-
ხან ეველაფერი იცი, ისიც გეცო-
დინება, რომ სუფრაზე ბოლოს
ცხენის ფეიმანი უნდა მოიტანო“
(ძეგ.).

ზემქარა ობობა. რაღამაც გა-
ღაიარა იმ ფქვილზე, არ ვიცი,
ფეიქარა იყო თუ რა იყო (ძეგ.).

ზენთხ-ი, **ზერთხ-ი** მუცლის
ტყავი (საქონლისა). მუცლის ტყა-
ვი არი ფენთხი (სად.). საქონელს
რო გაატყავებენ, ზურგისას ცალ-
კე აიღებენ და ზურგის ქვემოთ
რაც იქნება, ფერთხი ის არი; თხე-
ლი ტყავია, არ გაძლებს დიდხანსა
(ერედ.).

შპრდ-ი ყუათი, მაწიერობა. მაინც რაც ვინდ კარქი საჭმელი გქონდეს, ამი ფერდი სხვა არი, ლობიოსთანა ყუათი არაფერსა აქ (ერედ).

შპრდი შპრდსა სცემს ძალიან მშიერია. ამ საწყალ ძაღლსა ქაბო მაინც აურიეთ, რო ფერდი ფერდსა სცემს (კავთ).

შპრშლ-ი თევზის ქერცლი, ქიცვი. ახალი თევზია თუ სელოტკა, შემოდან სუყველა მრგვალი რაღაცები აქ სომე გადაკრული წყობისათა, წენიკები, და იმაჲ ვეპყვით ფერფლებსა (წილკ). ცოტა სხვილები რო იყვე, მოუნდებოდა ფერფლი გაცლა და ჭიჭყინეფ რო ფერფლი გააცალო, რაღა დარჩება (წილკ).

შპრშლავ-ს ოღნავ თოვს, წვრილი ფიფქი ცვივა. ჟინელამს, ასე გონია, თოვლი მოღისო, ცოტათი რო ფერფლამს ხოლმე (ზერ). წვრილათ რო თოვს, რო ვერც კი ხედავ, ფერფლაეს. ესლა რო იყო თოვლი, სწორედ ფერფლაედა (ხაშ); აგრეთვე ჩუმათ.

შპტვი ყარა მიხედა, იაზრა. გაღმოვიღნენ თუ არა, ფეტივი ვყარე, ჩემთან მოღიან-მეთქი და მოუსვი ბაყაყური (კარალ). იმ წუთშივე ფეტივი ვყარე, მაგრამ რაღას უშველიდი (ტყვ).

შპშპავ-ს ხარბად ჭამს. როგორა მფეშვამე ე კვახე საზამთროსა, უნახავი ხუ არა ხარ? (კავთ). ევე მფეშვამდა პამიღორ ი ერთი

წლია ბაღლი, რო გეგონება დიციო (წილკ).

შპს-ი 1. მცენარის თითოეული ცალი, ძირი. სამი ფეხი ამოიდა კაპლის პიტნა, გადავრგე და გამრავლდება (იკ). ჩალასა ორ ფეხს ავიღებთ და შამოახვევთ, ერთი თავზე და მეორე კიდე — ბოლოზე (ბაზ); აგრეთვე საგურ. 2. საქსოვ დაზგაზე გაბმული ქსლის წვერი. ჩავაბით ქსელი, ერთი სამოცი ფეხი მაინც მოუნდება, ოთხმოცი (ბაზ). 3. წისქვილის ღერძის ქვედა ნაწილი. ღერძი გატარებულია ბორბალში, ბორბალს ქვევით ჰქვია ფეხი, ფეხი ჩამაგრებულია კიპურჩხში. ფეხს უჭირამს ზედა ქვა და ტრიალებს (კაპრ). 4. გუთნის ნაწილი. ფეხი უნდა დავაფარიშოთ კიდეა კბილში, მანჭი არი გაკეთებული და ზედ ფთა არი დაკრული (მჭად). საღ იყო რკინა, რო დაგვეკრა. უკანა აქ ერთი ჩარჭობილი ფეხი, ამ კაკაბმა და ფეხმა უნდა დაიჭიროს, თორემ წალეხამს სულა (ზ. ხანდ). ჩემი შპსი მძიმე იყოს (სადმე) აღარ მივალ, ფეხს აღარ დავდგამ. ჩემი ფეხი მძიმე იყოს თქვენ ოჯახში და ნურც თქვენ მოღგამთ ფეხსა! (ბიწმ); აგრეთვე ქვ. ჭ. შპსი აირამვა თითქოს დაინავსება, როცა უცხო ვინმე შეესწრება რისამე კეთებას. საღლობელი ჩამოვიკიდე და უნდა შემედღვება, თქვენ მობრძანდით, ის მოვიდა, აირია ფეხი და ვეღარ შეედღვებე (ძეგ). კარები მიხუ-

რე, არაინ შემოვიდეს, ფეხი აირევა (ძეგ.); აგრეთვე კარ., ტყვ. შპსის არმპა: სხვა რო შემოსულიყო, არ ვარგოდა, ფეხის არევა იცის, კარაქი აღარ მოვა, დაიგვიანებს (ძეგ.). შპსად 1. ზეზურად, ფეხზე დგომელა. ფეხად აღარ ეტეოდნენ ამ სახშია, იმდენი იყვნენ (დის.). 2. სიმაღლით (ითქმის ჭირნახულის მოსავალზე). ერთნაირია ჭკავის პური, ღურჯი; მაღალი ირდება ფეხათაც (იკ.). წრეულსა ფეხათ არ მოვიდა ლობიოი, მაგრამა მარცვალი კარქი აქონდა (ლამ.). შპსად ბაბრუნდებდა საჩქაროდ გაბრუნდება, არც კი დაჯდება. სტუმარი რო მუა და არც კი დაჯდება სკამზედა ხეირიანათა, საჩქაროთვე გაბრუნდება, იტყვიან, რო ფეხათვე გაბრუნდაო (წილკ.). პური არც კი შაჭამა, ეგე ფეხათვე გაბრუნდა (წილკ.) შპსად ბაშიდმა გაყიდვა აუღებლად, მოუკრეფავად (მოსავლისა, ხილისა), დაუკვლელად (საქონლისა) ერთბაშათ რო გაყიდიან მოსაქვალ ყანასა, ყანის ფეხათ გაყიდვა ეგ არი; საქონელს რო გაყიდიან ცოცხალსა, დაუკლავსა, საქონლის ფეხად გაყიდვას ეძახიან (ქორ.). შპსად დაიცვლება მაღალი და უნაყოფო გაიზრდება, აიჩალება (ყანა, ლობიო...). რო გათამამდება ყანა, მაღალი გაიზრდება, ფეხად დაიცვალაო (ძეგ.). ყანა რო გათამამდება, სხვილი ღერო გაუხდება, სუ ფე-

ხათ დაიცლება და თავთავს აღარ იკეთებს (ლამ.). შპსიმე შპსიმე ვისიმე ნაბიჯით. ბავშვის ფეხზე როდემდინ უნდა იაროს კაცმა? (იკ.). შენ ფეხზე რო ვიარო, შინ სვალ სადამომდეც ვერ მივალ (ძეგ.). შპსიმე¹ ფეხსაცმელი. ფეხთ უყიდის (ერედ.). შენი ფეხთა შენ არ იცი და სხვას ეკითხები! (ატ.). შპსის დაპყრინანა დამალობანას თამაში ერთგვარი: ყავარზე დაწყობილი ჩხირების მეთვალყურე-მოთამაშე ცდილობს დანარჩენების მიერ ფეხის დაკერით გაფანტული ჩხირები ისევე ყავარზე დააწყოს და თან დაინახოს, ვინ სად იმალება. ვისაც დაინახავს, ის თამაშიდან გადის და ასე გრძელდება, ვიდრე ბოლო მოთამაშე არ დაურტყამს ფეხს ჩხირებზე (ერედ.). შპსის მოსაპაღლი ბოსტნეული. სიმინდისა და პურის გარდა დანარჩენი ფეხის მოსავალია (ატ.). ფეხის მოსავალი თქვენა და ხილი მე-მეთქი (ქარ.); აგრეთვე ტყვ., ძეგ. შპსის სავარცხმლი ტერფის ძვლები ქუსლიდან თითებამდე. ფეხი ზურგსა ფეხი სავარცხელსაც ეტყვიან ზოგჯერა (ლამ.). უბედურ ტუტულასა ორთავ ფეხი სავარცხლები სუმთლათ ჩაჩქქვილი აქონია (წილკ.). შპსის ხილი ვიწრო, საცალფეხო ხილი. ფეხის ხილი არის ფეხით გასასვლელი ხილი, ვერაფერი ვერ გაივლის ზედა, ვერც ურეში გავა, ვერც ცხენი (ბრ.). შპსს აბთრემინებებს ფეხს მოსტეხს, ატ-

კენს. ეგე ალაღბელზე გაისრო-
ლა ქვაი და ფეხი კი არ აათრეი-
ნა ჩვენებიანთ ხბოსა!? (წილკ.).
ერთი კილენ დავერა აქ თვალი და,
თუ ფეხი არ აეთრეინო მაგასა,
რა ქალი! (წილკ.). **შპსის ათ-**
რამინება: ჯოხი იქნება თუ ქვა
იქნება, რო გაისვრი და ისრე მა-
არტყამ ფეხშია, რო ატკენ და და-
აუჭლეფ, ველარ დაანაბრეფს ნატ-
კენ ფეხსა, ამაჲ ვეტყვით ფეხი
ათრეინებასა (წილკ.). **შპსს ბა-**
ნობოძიშკებს 1. ფეხებს განზე
ვადგამს, რომ გამაგრდეს. ფეხი
გაიბოძიწკაო — ის არი, რო მაგრა
დადგება და თითონ თუ არა მწა-
დიან, ორი კაცი რო დეებლაუ-
ჭონ, ადგილიდან ვერ დააძრამენ
(წილკ.). **2.** დიდხანს დარჩება,
დიდხანს გაჩერდება სადმე. ფეხი
გაიბოძიწკაო, კილენ იმაზე იტყ-
ვიან, რო მტუმრათ წავა სადმე
კაცი, გაუტკებება იქ ყოფნა და
დიდხანს დარჩება იქა (წილკ.).
ი დელაჩემამაც გაიბოძიწკა ფეხი
ქალაქსა და აღარ მოდიჲ (წილკ.).
შპსს ბანიბოჯიშკებს იგივეა,
რაც ფეხს გაიბოძიწკებს.
წასვლის დრო აქ და არ მიდის,
რა ფეხი გაიბოჯიჯა?! (ქვ. ჭ.).
შპსს დანიბბამს დაფეხშიმდე-
ბა. კუტი მაროი ცოლშეილიან
კაცთან დადიოდა; რო დაიდგა ფე-
ხი, მერე გადაიკარგა (ჩუმათ.).
შპსს მონობოძიშკებს ფეხს
მოიკიდებს, ფეხს მოიმაგრებს.
მაგან მაგრათ მოიბოძიწკა ფეხი,
რამდენი ხანია ბრიგადელია

(ტყვ.). სანამ ფეხ მოვიბოძიწკებ-
დე, მანამ მიჭირს, თორემ! (ტყვ.).

შპსადგმით ფეხშეწყობით.
ერთი ფეხით რო შეფერხებული-
ყო გუთანინ და ფეხადგმით არ ევ-
ლოთ, მაშინვე დავაყენებდი (მერ.).

შპსბილიკა საცალფეხო გზა,
ბილიკი. წინათი აქა ფეხბილიკა
იყო და ესლა დიდი გზა უნდათ
ხალხსა (ზერ.); აგრეთვე ძეგ.

შპსებიდან მოცვეთილი
ეშმაკი, გაქეკილი აღამიანი. მატ-
ყუარა კაცი რო არი, წუწკი, ეშ-
მაკი, ფეხებიდან მოცვეთილი ის
არი (ბროწლ.); აგრეთვე ოძ.

შპსები ჩამოასანთლიანა
(პისმე) ფეხზე დგომით დაღალა.
თელი დღე მალოდინა, ჩამამასამთ-
ლიანა ფეხები (კარალ.).

შპსთბალიშ-ი ფეხებთან და-
სადები პატარა ბალიში აკენისა.
აკვანში ფეხებთან ქვეშ დაუღებენ
ფეხთბალიშსა, მოგრძოა, მატყლი-
სა იციან, ზოგი ბუმბულისას აკე-
თებს (საგურ.).

შპსმრავალ-ი ვინც ბევრს
დადის. ენამრავალი ჯობია ფეხ-
მრავალსაო (ლამ.).

შპსშველა დაუნალავი (საქო-
ნელი). დასანალი როა საქონელი,
ფეხშველას ეძახიან (ატ.). აგრა,
ჩვენი კამეჩი იმით არა კოჭლობს?
ფეხშველა წაუყვანია, ესლა წე-
დისში გდია, ველარ დადის (ატ.).

შთილა სამთითით ერთ-ჯერზე
აღებული თივა. ერთი ვილკით რო
აიღებ თივასა, ერთი ფთილა აი-
ლოო (ატ.).

შიალას შიანგებებენ ახლად დაქორწინებულთა დასალოცად მექორწილებს გზაზე სახელდახელო სუფრას გაუშლიან (ნათესაეები, მეგობრები); იცოდნენ ძველად. ნათესაეები გზაში პურმარილს გაუწყობენ, როცა მოჰყავთ პატარძალი, ფიალა მივაგებოთო (ქემ.). ატოციდან რო მოვყავდი, ავლევშიაც მოგვაგებეს ფიალაი, წერონისშიაცა, მხიარულობდნენ მაყრები გზაშია, საჭმელი ბევრი იყო და სასმელი (საღ.); აგრეთვე ბრ., ტირძ.

შიასზარუს-ი, შიასზარუს-ი მუცლის ტკივილის წამალი. ფიასფარუსი წამალია მუცლის გერემისა, წინათ იყო ხომე, ბავშვებს ასმევდენ (ქვ. ჳ.). ქიასფარუსსა აფთიაქში ვყიდულობდით ხომე, შავი იყო მაზივითა, ბამშვი რო იტირებდა, იმასა რძეში გაუხსნიდით პატარა კომზზე და დავალეინებდით, გააჩუმებდა და დაამინებდა (საღ.).

შიბარაბ შალაშინი ერთგვარი. ფიგარა იარაღია, სალაშინია, კარები გულეებს ვაკეთებთ იმითი (ქემ.).

შიერო ძალიან ცოტა (იტყვიან დაფქულზე, ფხვიერ რამეზე); პატარა. ერთი ფიერო არისო, პატარა არისო, ადამიანი მოხუცებული როა, დაღეული, იმაზე იტყვიან (ხაშ.). ერთი ფიერო არა მქონდა დაფქული, რა გამოძეცხო?! (ჩუმათ.).

შილ-ი სახსრის ბუდე. ჩვენ

ძროხასა ფილი გადაუტყდა და ძანა კოჭლოფს (კავთ.). დაწეო თუ არა ფეხი, თავის ფილში ჩავარდა (ძეგ.).

შილენჯ-ი: შილენჯები მოუპვლის გააულება, გაანჩხლება, განერვეულება. ესლა მოუვლია თავი ფილენჯები და ვაი იმისი ბრალი, ვისაი დეეტაკება (წილკ.). რა ფილენჯებმა მოგთარეს!? (ძეგ.): შილენჯები აქვს გიჟია, გადარეულია. ფილენჯები აქ, თუ მოიგლო ვინმე ხელში, ვაი იმის დედასა (ზ. ხანდ.). შილენჯიანი ავი, ანჩხლი, მაჩხუბარი. ცეტი ადამიანი რუ არი, ჩხუბის მოყვარული, ანჩხლი, ამითანა ადამიან ფილენჯიან ვეტყვიო ჩვენა (წილკ.). თქვე ფილენჯიანებო, თქვენა, დიდი ხანია, აღარ გინხუბნიათ და ახლა ჩემთან უნდა მაიკლათ გული ჳია!? (წილკ.); აგრეთვე ძეგ.

შილინჯებიანი გრძნეული, ჯადოსანი. დაიკრა ქმარმა ერთი ფილინჯებიანი ჯოხი და აქცია ვირათა (მერ.). ერთი ბებური დედაკაცი ცხოვრობდა ჩვენ ეზოში, თურმე ფილინჯებიანი იყო (მერ.).

შიმშქლად გაუტენლად, მსუბუქად (ჩაყრილი ფქვილი...). ფქვილი გატენილი თუ დიდხან დარჩებოდა, მწარდებოდა, გაუტენავი არა, ფიმშქლათ იყო (ბაზ.).

შირშიტიელა-ნაფოტიელა ბავშვების თამაში ერთგვარი. ფირ-ფიტელა-ნაფოტიელა თამაშია. ერთი სხვის კალთაში ჩაყოფს თავ-

სა, ღაიხუჭება, სხვები დააწყო-
კენ ზეღიზელა ხელებსა, ეტყვიან:
„ფირფიტელა-ნაფოტელა, ზევით
სელი ვისია“. თუ გამოიცნობს,
ვისი ხელიც ზევით იყო, ის დაი-
სუჭება (ტყვ.); აგრეთვე ალი.

ფისო ბალახი ბალახი ერთ-
გვარი. ფისო ბალახი უფრო და-
ბალ ალაგას იცის, მოგრძო ფო-
თოლი აქ, თითის სიპტყო, ყვი-
თელ ყვავილს იკეთებს (ზ. ხანდ.);
აგრეთვე ნოს.

ფიტ-ი ბარაქა, ქონება. ფიტ-
სა ქონებაზე ვიტყვი, სიმდიდრე-
ზედა (ლამ.). ფიტი, ბარაქა აქს
გაწყვებილი სახში (ქვეში); აგ-
რეთვე ტყვ., ძეგ. **ფიტს** არ
(პერ) მოიპარავს, მოიკიდებს
ვერაფერს შეიძენს. ეგ ფიტს არ
მოიკიდებს თავი ღღეშია, უქნარაა,
ზარმაცია (ლამ.). ეგ არც არა-
ღროს გაძლება, არც გათბება და
არც ფიტს მოიკრამს, ცას რო გა-
მოეკრას, მაინცა, ხელი განძრევა
რო ეზარება, იმითეინა (ლამ.).

ფიტგამოღვეულ-ი უბარაქო,
ღარიბი, უქონელი. ფიტგამოღვეუ-
ლები არიან, ყრიან მთელი ღღე
მშვიერები (ძეგ.); აგრეთვე ლამ.,
ქვ. ჭ.

ფიფინური-ი ღაირის ჟღარუ-
ნა, ლიფლიფანა. ვთამაშობდით
ბიჭები, ღავინასე, რაღაც პრია-
ლფეს თეთრათა, მე ვთქვი, ორ-
შაურნიანი-მეთქი, ავიღე და ღაი-
რის ფიფინური არ შემრჩა?!
(ტვ.). **ფიფინური**მბში უზის
არაფერს აკლებს, ყველაფრით უზ-

რუნველყოფს. კარქა რო ინახავს
ადამიანი ცოლსა, შეილსა, კარქა
ჰყავ ნაცმულ-დახურული, იმაზე
იტყვიან, ფიფინურებში უზისო
(ნიჩბ.). ისე ვინახამო ჩემ დარო-
საო, მარიამა ამბობდა, სუ ფიფი-
ნურეფში მიზისო (ნიჩბ.).

ფიფინა სუფთა, თეთრი,
ქათქათა. თეთრი რუა, ძიენ თეთ-
რი, წვრილფეხზე, საქონელზე,
ბამშვსედა, სუყველაფერზე ვიტყ-
ვით ხომე, თეთრი ფიფინა არიო
(ერედ.).

ფიფინი გაულის თეთრად
ელვარებს, ქათქათებს. ფიფინი
არ გაულის შენ ხელებსა! (ტყვ.);
აგრეთვე ქემ.

ფინის ცოცხი ზოგი ხის
ან ბუჩქის ნორჩი ტოტებისაგან
შეკრული ცოცხი. ფინის ცოცხ
ბოსლები დასახვეტათა ზმარობენ,
მაგარია და კარქა აგვის ბოსელ-
სა (წილკ.). ე ფინის ცოცხიც ზო
სასყიდელი არ არი, რო ვერა და
ვერ დაიძველეა მაგათა (წილკ.).

ფიცრულ-ი ცურვის ხერხი
ერთგვარი. ფიცრული — ისე უნდა
იწვე, გასწორებული ფიცარივითა,
კოჭებში მოძრაობს ფეხი მარტო
(კაპრ.); აგრეთვე ქემ.

ფიფინ-ი ელენთა. ფიფინ ვეტ-
ყვით ღორის ელენთასა. რო დააყ-
ლაქენ ღორსა და გამოაწლაქენ,
პირველში ფიფინს ამააცლიან, და-
დებენ ნაკვერჩხლებზედა, შააწო-
მენ (წილკ.). ბაღლებო, თქვენ
ტყუილათ შააციცინებთ მა ფი-

წიხსა, ეგ რო შაძჭამოთ, გვირგვინ-
ში შავი გამოაჩნდებით (წილკ.).

ფლავის თაჰად უზის დიდ
პატიეს სცემს. რატომაც არ დაუ-
წერს ციალასა დღეებსა, ფლავის
თავათ უზის ბრიგადირი, წამსა და
წარამარა შინ დაუდის (ხც.).

ფლასვი-ი ზომაზე დიდი (ფეხ-
საცმელი). ფეხსაცმელებ რო იყი-
დიდ კაცი და ძან დიდები მოუა,
იტყვიდ, რო ფლასვებიით. ფლას-
ვი მარტო ჩუმატზე ითქმება, სხვა
რამეზე ფლასვს არ იტყვიან
(წილკ.). ფლასვი ფეხსაცმელები
ეცეა, ისე მოაფრატუნებდა უშნო-
თა (ერედ.).

ფონილავს-ს ფოთოლს აცლის
და ჭამს (საქონელი). კამეჩი რო
ჭფოთლანს, ფოთლებს აჭა-იქ შჭამს
(ზ. ხანდ.).

ფოთოლ-ფოთოლ დააყ-
რის იგივეა, რაც და ი ფოთ-
ლებსა. ზოგი ადამიანი ისეთია,
რომა ჭინჭარმა რო პატარა და-
სუსხოს, ან ჭიანჭველამ უკმინოს,
სუ ფოთოლ-ფოთოლ დააყრის
თეთრ-წითლათა (კავთ.).

ფოთი-ი, ფოთი-ი 1. ქორ-
ფა, ნორჩი, ნაზი, სათუთი. ფოთ-
ქვი — ქორფა, ახლათ ამოსული
ხე, რო მაგარი არ არი და მბილია
(დის.). ფოთქვი სახე აქ (ზ. ხანდ.).
2. ადვილად ტეხადი (ხე). ნეკერ-
ჩხალი ძალიან ფოთქია, რომ შაა-
წე, იმ წუთში ჩახას მაიდებს
(ძეგ.); აგრეთვე დის. 3. მოშვებუ-
ლი, დუნე. რა ფოთქვი ბაუშვია,
ერთი ბეწვა სიცოცხლე არ ეტყო-

ბა (ტყე). ესეთი ფოთქვი რო ხარ,
იმიტომ გიკეთდება საქმე (ფლა-
ვი). -

ფოლ-ი ჩლიქი. ფეხზე შივნი-
დან ეზდება ხარსა ფოლი, უნდა
მოათალო, თუ არა და მალე აიყრის
ნალსა (ჩუმათ.). ქალის ბატონო-
ბასა კაცსა უჩვენია ცხენის ნალ-
სა და ფოლს შუა მოექცეს და
ცხენმა იჯირითოსო (ჩუმათ.).

ფოლ-ი² დანიქილი და შუ-
ლოსავით ამოხვეული მატყელი (და-
სართავად). როცა მოგვიანდება,
გამოვიდებთ ფოლებსა და დავარ-
თამთ (ბიწმ.). **ფოლი** და **ფო-**
ლი ფურცელ-ფურცელ, ფენა-
ფენა. ხეულ ქადაა რო გამააც-
ხოფ, იმან იცია ფოლი და ფო-
ლი მძვრება ქერქები (წილკ.).
ბარემ კოსტა თონე ჩაედგი, მაგ-
რანა სუ ფოლი და ფოლი მძვრე-
ბა თისა (წილკ.).

ფოლორც-ი¹ დიდი, სქელი
ტალასი. ურემი გაივლის და მძი-
მეთ შეედება თვალში ფოლორცი,
საქონელი ჩაწეება და მიეკრობა
სუ ზედა (ქორ.).

ფოლორც-ი² პირფერი, ფა-
რისეველი. დიდი ფოლორცი ადა-
მიანია (ძეგ.).

ფონელ დუნედ, მოშვებულად.
ფონეთა მაქვს წელი, ცოტა მოაკე-
ლი კაბას (ძეგ.).

ფოჟოლოზ-ს 1. ცდილობს,
შრომობს; ცოდვილობს. ფოჟო-
ლობს, ლუკმას ძლივ შოულობს
(ერთაწმ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.,
კავთ., სად, ძეგ. 2. სული ძლივს

უღვას, ძლივს ბოგინობს, ცოცხლობს. ფოჟოლოფს საწყალი, არ ვიცი, ამ ზამთარს როგორ გაატანს (ძეგ.). 3. ოდნავლა ანთია, ბჟუტავს (ცეცხლი). ძლივს ფოჟოლოფს ცეცხლი, მიდი, ან გამოუნხრიკე, ან ხმელები შეუკეთე! (ძეგ.).

ფოროსა კაკალი მსხვილი, თხელნაჭურჭა კაკალი. ფოროსა კაკალი ყველაზე სხვილი კაკალია და ალვილი გასატეხია, ფოროსა კაკალში კირკიტს ვერ ნახამ (ტეზ.). ბუტიას რო ეძახდენ, იმათ ედგათ გაღმა ეგ ფოროსა კაკალი (ტეზ.).

ფორტნი-ს ჩორკნის. კი არა თლის, აფორტნის (ზ. ხანდ.).

ფორსვენა ბუერა. ფორსვენა ბალახია, წყლის პირებზე იცის, დიდი რგვალი ფოთლები აქ. კალათს ჩაუფენამთ ხომე, როცა ხილი გეინდა წავიღოთ რამე, ან კიდე ზეიდან გადავაფარებთ (ხც.); აგრეთვე ბრ.

ფორ-ი ხორცის ნაჭრები წვნიან საჭმელში. შენი ღორისა წვენის მერგება თუ ფოჩი? (ხოვ.). საკურველი იყო, რაც იმ დღეს პელამ გააკეთა, ფოჩი სუ თავი შვილეთს გადმოუღო და წვნი სხვეფს ჩამოურიგა (კავთ.).

ფოცნიანი (ფორჩნიანი) ცელი ცელი, რომელსაც ყუაზე ფოცხი აქვს მიმაგრებული ნათიბის მოსაგროვებლად. ფოცხიან ცელსა ფოცხი ზედა აქ ტარზე,

რო მოცელამ, ის მიაწყობს, მოაგროვებს (ძეგ.). ცელზეა მიკრული კბილები და რო ათიბამს, თან აწყობს წყობისათა, ფორჩნიან ცელ ვეტიყვით (საკორ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

ფოსოლა, ფოსოსა დიდი, მსხვილი. რომელიც დიდი ყვავია, იმას ეტყვიან ფოსოლა ყვავსა (საღ.). სხვილი, პტყელი, დიდი ცხვირი რო აქ, ფოსოსა ცხვირი აქო (ერედ.); აგრეთვე ატ., კავთ.

ფრე მოუვა შემთხვევა მიეცემა. ფრე მოუიდათ, მოჯოღენ და მოიპარეს (კარაღ.).

ფრთიანი-ი მარჯვე, ყოჩალი. ფრთიანი ბიჭები ვინც იყვნენ, აღარ არიან (ქვ. ჭ.).

ფრიადი (ფრიაკი) ქნა უარი თქვა, უარზე დადგა. ერთი ფრიადი აქნა და ველარა და ველარ დაიყაბულე ქალი მამაი (ქვ. ჭ.). ქნაა ფრიაკი და ჩვენ ჩვენნი, იმან თავისი და ვერ დაიყოლიეთ (ქვეში).

ფრჩხილ-ი ახლად გამოსული ლობიოს პარკი. ახალი გამონასკული რო არი ლობიოთი, ფრჩხილს ვეძახით (ზ. ხანდ.). ლობიო რო დაიყვავილეთ, პატარა პარკეთს გამოიტანს, ფრჩხილით არი და ფრჩხილსაც ეძახიან. როცა ფრჩხილი ასხია, არ გასთოხნიან, რო არ გასცივდეს ფრჩხილი (კავთ.). **ფრჩხილშია, ფრჩხილში შვილი** (ლობიო) ახლად მოისხა ლობიომ. ახლათ რო გამოეა ლო-

ბიო, ყვავილის შემდეგ რო გამოი-
სახება, ვიტყვიო, ფრჩხილშია ლო-
ბიო და მორწყვა შჭირდებაო (ქე.
ჭ.). ლობიო რო დაიყვავილებს,
გამოისახამს ფრჩხილებსა, ვიტყვიო:
ფრჩხილში შევიდა უკვე ლობიო
(ქორ.); აგრეთვე სამთ.

ფსიტი-ი თხელი სწორი (თმა).
ჩემ შეილებსა არც ერთს არ უვარ-
გათ თმაი, სამივეს ფსიტი თმა
აქვთ (ძეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.,
ქემ.

ფუდე! **ფუდე!** შეძახილი
ძროხის გასაჩერებლად. **ფუდე!**
ფუდე! დაუყვავიფს და დააბამს
ისე (კავთ.). **ფუდე, ფუდე!** დაუძა-
ხებ ძროხასა, რო გაჩერდეს (ზ.
ხანდ.); აგრეთვე ახალშ., ძეგ.

ფუჭარა იხ. ა ბ უ ზ ა რ ა .

ფუჭულაობა-ს თავისთვის
წყნარად საქმიანობს, ფუსფუსებს.
არი საწყალი თავითვინა და თა-
ვი მამულში ფუჭულაოფს (მერ.).
თელი დღე ვისხედით და ჩვენთვის
ეფუჭულაობდით (მერ.).

ფუილუს-ი იხ. ფ ა თ ლ ა ზ ი .

ფუილი გააქვთ, ფუილით
დადიან ბევრია, ბევრი ირევა.
ფუილით დადიან ჭიანჭველები
ჩვენ სახში (ტყვ.). ფუილი გააქვთ
ბავშვებსა სკოლის ეზოში (ტყვ.).

ფურფუჭილა ნაოჭასხმული
არშია. ნაოჭიანი რო არი და თან
რუში აქ, იმას ეტყვიან ფურფუ-
ჭელასა (ერედ.). ფურფუჭელა
შემოაკერე? (ძეგ.).

ფუსფუსება ფქვილის ჭია.

ფუსფუსელა შავი ჭიაა, პატარა,
ფქვილში ჩდება, რო დახანდება
ფქვილი (ქემ.). ფუსფუსელა არც
კი ჩანს, ისე პატარაა (ტყვ.).

ფუფუნს ბამოიტანს გამო-
იჩეკება (აბრეშუმის ჭია). ჭიის
თესლსა შაახვედნენ ხომე ლურჯ
ნაჭურში ან შავ ნაჭურში, რო თბი-
ლათა ყოფილიყო. ორ-სამ დღეში
ფუფუნს გამაიტანდა (კავთ.).

ფურნიობა-ს თავისთვის წყნა-
რად საქმიანობს, ფუსფუსებს. ჩე-
ნი დაროი რა ხნისა არი და ეს-
ლაც ვერე იცის, დადის და ფურ-
ნიაოფს (სად.). სხვის დასაქმება-
სა, რო თითონ აკეთოს, ის ურჩევ-
ნია, ფურნიაოფს ურუმრათა (სად.).

ფურფური-ი რბილი, ფუნჩუ-
ლა. ჩითში შეკერილი საბანი ფურ-
ფური გამოდის (ძეგ.). ფურფური
პურები მოგვიტანა, ჭამეთო (ძეგ.).

ფუსფუსება-ს იგივეა, რაც
ა ფ უ ზ ფ უ ხ ე ბ ს. რასა ფუსფუ-
სებ, ბებერი ხო არა ხარ?! (ძეგ.).

ფუაქუნა, ფუატუნა დაუ-
ფიქრებელი, არასერიოზული; ქერ-
ქეტი. ფუაქუნა ქალია, იმი ლაპა-
რაკი რა დასაჯერებელია, რაც მო-
ადგება პირზე, როხავს (ქარ.).
ეგეთი ფუატუნა კაცი ჩემ თვალზე
არ უნახამს, რო ელაპარაკები, თა-
ვისას რეკამს (ტყვ.); აგრეთვე
ბროწლ., ზ. ხანდ., კავთ., ოძ.,
ქე. ჭ., ძეგ.

ფუან-ი ბალახი ერთგვარი.
წყლის პირებზე იცის, ცოცხივით
არი, წერილი ღერუები აქვს ნემ-

სებივითა, ფოთოლიც ის არი, ღე-
როცა, ვეავილიცა, ფშანს ეძახიან
მაგასა (ხც.); აგრეთვე ზ. ხანდ.,
ძეგ.

ფშრშპპპ-ს გულს უკლავს,
ამწარებს. რაშდენი რა არ გადამ-
ხელია, შვილის სიკვდილი, რა არა
და ეხლა რო ცოტა მოვისინათდი,
ეხლა ეგა მფშრუკამს (ოდ.).

ფცხაღ-ი იგივეა, რაც რ ც ხ ა-
ლი. ერთი წლის ნახვენი მიწა
ნანხატია, ორი წლისას ფცხალს
ეტყვიან (ზერ.). ფცხალი კაი მო-
სავალს იძლევა. რო გადააბრუნე-

ბენ და გადჰააბრუნებენ, აბა რას
იზამს! (დის.); აგრეთვე კულბ.

ფხაქმ ხრიოკი ფერდობი. ფხა-
ქე ის არი, ქელი რო არი და გახ-
რიოკებულია (ატ.). რა ფხაქებში
დაღიხარ? (ზ. ხანდ.).

ფსონშრბ სარეველა ბალახი
ერთგვარი. ფხოვერა ისეთია, რო-
გორც უგრეხელი; დაბალი იზრ-
დება, წვნიკი ეკალივით აქ, იახამ-
ნისფერი ყუავილი აქ და ხორბა-
ლივით იკეთებს თესლსა (ძეგ.).
ყანას ფხოვერა ბალახიც ერევა
ზომე (ძეგ.).

ქ

ქაბაბ-ი 1. თამამი, დოყებია-
ნი (მცენარე). ქაბაბი სატაცურია,
ძაან სხვილი რო ამოვა (ძეგ.).
2. კარგად გამშმარი, გამომშრა-
ლი (შეშა). ძაან ხმელ შეშაზე
იტყვიან, ქაბაბი შეშაო (კავთ.).
ტყეში ბევრი არი ქაბაბი შეშაი,
ხნელი შეშა არი, კარქათ ეკიდე-
ბა ცეცხლი (საღ.); აგრეთვე ზ.
ხანდ.

ქაღა 1. ბაღბის ნაყოფი. ბაღ-
ბის ქაღას გამოყარჩევ და ისე და-
უჭრი ჭუკიებსა (ქეეში). 2. კომ-
ბოსტოს დაზრული, გაყინული გუ-
ლი. ქაღა იცის კომბოსტომა, რო
გაიყინება, გარედან საღია და რო
გადასჭრი, შიგნიდან ქაღასავით აქ
(ზ. ხანდ.). კომბოსტოს რო გაჰყი-
ნამს, გაიკეთებს ქაღასა (ზ. ხანდ.).
3. ფიჭა, ჩარჩოს გარეთ მიშენებუ-

ლი. შეხე, რა ლამაზათ არი, საღ
ვაუკეთებიათ ქაღაი. აი, ჩარჩუე-
ზის დამატებით რო აკეთებენ ფუტ-
კრები, ეს არი ქაღაი (კარაღ.).

ქაქშიზარ-ი ბებერი. შე ქავთარი
კაცი ვარ, აღარაფერი მახსომს
(ტანძ.).

ქაპცხრილა ცხავი. ქავ-
ცხრილა საჯორღეა, ჯორღამს,
ჰური გაღის და ბზე, ჯორღი რჩე-
ბა (ტანძ.).

ქათმეზის მკაკლეობა იგი-
ვეა, რაც ქათმეზის მილო-
ცეა. ქათმეზის მკაკლეობა არის
აზალწლის მეორე დღესა; დედა-
ჩემი ადგებოდა უმძრახი, წაიღებ-
და სიმიწდსა, წყალში გაავლებდა,
მიუყრიდა ქათმეზსა (ძეგ.).

ქათმეზის მილოცვა ახა-
ლი წლის მეორე დღეს ქათმეზის-

თვის საკენკის დაყრა (იცოდნენ ბევლად). ახალწლის მეორე დღეს ვიცოდით ქათმების მილოცვა (ძეგ.). ახალწელიწადს მილოცვაა ქათმებისა, ვითომ გამწაველდესო (ძეგ.).

ქათმების კური საახალწლო სარიტუალო პური ერთგვარი. ქათმების პურს დავაკრავდით, ისე უნდა დავევენსვლიტა, დავკენკამდით, რო აღარ ეტყობოდა, პური იყო, თუ რა, ვითომ ავღენი წიწილა გვეყოლებო (მჭად.); აგრეთვე ძეგ.

ქათმებისკურტუმა ბალახი ერთგვარი, მხალში ურევენ. ქათმის კურტუმა მხალია, თეთრი ყვავილი აქვს, პტყელი ფოთოლი აქ ესე ორი თითის სიპტყე, სხვა მხალში ურევთ ხომე, ცალკე არა უსარწამთ (სად.).

ქათმებისორცული-ი იგივეა, რაც ხელდამდგმო (ცომი). ცომს რო მოვზელამთ ზომიერსა, არც ძიენ მაგარია, არც ჩვილია, ქათმებისორცული ის არი (ბროწლ.). ქათმებისორცული და ხელდამდგმო ცომი ერთია (ბროწლ.).

ქათმები-ი ლაქლაქი. დილიდან საღამომდისინა ვგრე გააქვს ქათქათი, არ დააყენებს ენასა (ლამ.). ქალო, რით ვერ მაიღალე მაგოტყელა ქათქათითა? (წილკ.).

ქაღა კარ-სარკმლის ჩარჩოს ზედა ფიცარი, თავი. ფანჯრის ქაღას ვეტყოდით, მაღლა რო აქ განდაგანა (ზ. ხანდ.). ფანჯრის

ქალები უნდა გაუკეთო გაბოსა (ზ. ხანდ.).

ქაღაკოდა ნიუკა. ქაღაკოდასა ადრე გაზაფხულზე კრეფდენ ქეული საღხი. დაწნამენ იმასა, გააჭკნობენ, ზამთარში მოხარშავენ, ძმარში და კაკალში აწეწავენ (ჩუმათ.). ესლა ვინ აკეთეფს ქაღაკოდასა, თორე კი შეჭამ, თუ იყოს (ჩუმათ.).

ქაღანა ქალაჩუნა. იმ კაცს დაუძახებთ ქალიასა, შეშაზე რო წავა და ზურგით შეშას მოიტანს (დად.). ქალია ნუ ხარ, შენთეინ იყავი, ჩემი საქმისა მე ვიცი! (ქვეში).

ქალიშვილი-ი ქალის (ასულის) შვილი. ჩემი ქალიშვილები არიან ორიეენი, პიჭიცა და გოგოცა (კარალ.). ჩემი ქალიშვილია ლერიკო, ვაჟიშვილია ზურაბი (ტყვ.); აგრეთვე ტუზ.

ქაღობა ქალიშვილობა. ინი ქაღობის კაბაა, ახლა იმის შვილს აცვია (ლაპ.). ქაღობაში გამხდარი იყო, ესლა გასუქდა (ბიწმ.).

ქაღობილი-ი შვილობილი ქალი. ტასო ჩემი ქაღობილია (დ. თონ.). მართამა, ჩემი ქაღობილი შეწვია თავისი ქმრითა და გადმოდიოთ (ძეგ.).

ქამაღა, ქამან-ი ძალა. დაფუტუროებული როა შეშა, იმაზე იტყვიან, დასაწველადაც არ ვარგა, ქამანი აღარა აქ მაგი ცეცხლსაო (ოდ.). როცა აღარ შაუძლიან კაცსა, ქამანი აღარა აქო, იტყვი-

ან (ქვ. ჭ.). ამ ცეცხლსა სულ არა აქვს ქაშალა (ქორ.).

ქამრნიანობა ლახტი. ქამრია-ნობას ვთამაშობდით; შემოვხაზამ-დით წრესა, დაედებდით ქამარსა, ერთი იდგა, იმ ქამარს მოვიტა-ცებდით და გავიტანდით (ძეგ.).

ქან-ი ფენა, შრე (ქვისა). ქვა-სა აქ ქანი. თუ იმ ქანზე გაიჭრა, ადვილათ იპობა ძრიელა (მეჯვრ.). **ქანიანი**: ბუხი ხმა აქს ქანიან ქვასა და მთლიანსა მაგარი ხმა აქს (ძეგ.). **ქანი აქვს დაბღმ-ბუღი** ხანი, ნაპრალი აქვს (კე-დელს, ფიცარს...). აი, აქ ამოღეს, ქანი აქ დაგდებული! (ზერ.); აგ-რეთვე ძეგ.

ქანაშულა საქანელა. კაკალზე ჩამოვებით ქანაულა და მთელი დღე ვქანაობდით (ქემ.). **ქანაშულა ხილი** ბაგირის ხილი, ბონდი. ქა-ნაულა — ხილი რო ქანაობს, ის ხილია. მართულეზუა დალაგებუ-ლი ხეები და რო გავალთ, ქანაობს (ქემ.).

ქანს მისცემს ოდნავ ასწევს (მძიმე რასმე); ოდნავ გაუხსნის პირს (გასაპობს). ხესა მხეთ-ქამს და ცოტათი გაახეთქამს უკვე, იტყვიან, ქანი მისცაო (ქვ. ჭ.). ცოტა-ცოტა ქანი მიეცი, რო ავ-წიოთ (ოძ.).

ქანქარა ბოლოქანქარა. ქან-ქარას ჩიტ ვეძახით, დადის და ბოლოს აქანქარებს (ქემ.). ქანქა-რა ჩიტივით რო დახტიხარ, არ დაილაღე? (ტყვ.); აგრეთვე კარ.

ქანქაშიელ-ი, ქარქანქი-

ელ-ი, ქანქანქიელ-ი 1. მო-ლაპარაკე, ენამოსწრებული; ეშმა-კი, მაცდური. ქარქანქიელი მოლა-პარაკე ბავშვია, რასაც არა გო-ნია, იტყვის; ისე კიდე კარგი ხუ-მარა ადამიანია, ახალგარდეებ-ზე იტყვიან (ერედ.). ე გოგო ისე-თი ქანქანქიელია, რო მარტო ენით იცხოვრეფს (კავთ.). 2. ცელ-ქი, დაუდევარი. რა ქანქაჯიელი რამა ხარ, დაუყენებელი, მოუ-სვენარი (ოძ.). დიდი ქანქან-ჯიელი ბავშვია! შეხედამ, აქ არი, შეხედამ, ხის წვერზეა მოქცეული (კარალ.); აგრეთვე დ. თონ., ზ. ხანდ., სალ., ქვ. ჭ., ძეგ.

ქანჩ-ი მოკლე ჯოხი თოკით (მავთულით...) შეკრულის დასაჭი-მად, მოსაჭერად. ქანჩი ხეა მოკ-ლე, გამოსთლიან, შეუყრიან და ესე მოგრეხავენ, ჯაჭვი იქნება თუ წნელი, მოქანჩამენ (ატ.). შეშას ქანჩი დაუჭირე, თორე არ იზამს, მოფონდება თოკი და გზაში და-გეშლება (წილკ.); აგრეთვე ქვ. ჭ. ძეგ.

ქანჩაპ-ს ჯოხით მაგრად უჭერს, ჭიმავს (თოკს, მავთულს). საქანჩი კიდევე სხვა არი, კეტია პატარა. ან წნელსა, ან მავთულს ვქანჩავთ იმითი (ატ.).

ქანჩახ-ი ყოჩალი, მარჯვე-ლუიზასა რამდენი რამე შეხვდა და მაინც ქანჩახია და მაინცა (ჩუ-მათ.).

ქარა 1. რკალი საცრისა (დაი-რისა...). ქარა არი შეკრული რკა-ლი, რაზედაც გაჭიმულია დაირა

იქნება თუ საცერი, თუ რაც არი (კაეთ.). საცერი გამიცვდა, შაგრა ისეთი კარქი ქარა აქს, ახალი საცერი გაკეთდება იმითი (არად.). 2. შემოფიცრული წისქვილის ქვის გარშემო. ქარა ის არის, რაშიც ქვა დევს. ფქვილი ზო ანიაუდება, ქარა რო არ იყოს (ატ.). 3. აკენის თავი. ქარა აკენის თავია, ორივე მხარეს მორკალული, მერე ხიდი უღევს (ტანძ.).

ქარასინა გარე-გარე მოსიარულე, გაქსუებული. გაქსუებული არი, ქარასინა, არც ოჯახი ვეითხვის იმასა და არც არაფერი საქმე (ზ. ხანდ.). დიდი ქარასინა კი ხარ! (ძეგ.).

ქარაზი-ი ეკლიანი (მცენარე). როცა შოითაუხელეფ, ავირბენ ე ჩვენ გვერდებში და გაკაფამ ცოტა ქარაფ ჯაგსა ღობეზე შამოსაყრელათა (წილკ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

ქარაფშუტა ქარაფშუტა, თავ-ქარიანი. ქარაფშუტაი ჭკუათხელსა ჰქვია (ერედ.). შენა ხარ ქარაფშუტა, შენი სიტყვა რა დასაჯერია (ერედ.).

ქარაფშატა ფშატის ჯიში ერთგვარი. ქარაფშატა ფშატია, მწკლარტე არი, არ იჭმევა, მახრჩობელაა (ზ. ხანდ.).

ქარაშმოთი-ი ქარაშოტი. დიდი ქარი რო ამოვარდება და აურევს წუთისოფელსა, ის არი ქარაშმოთი (წვ.).

ქარი კქონდა დიდი ძალა, გაელენა ჰქონდა. მაშინა ი კაცი

გერენალი იყო და, იცი, რა ქარი ჰქონდა? ის რო იტვოდა, იმი სიტყვა კანონი იყო (მეჯვრ.). ი წერილზედა ოთხი მარკა დამაკვრინეს რვა-რვააბაზიანი, რა ქარი ჰქონდა იმ დროს რვა აბაზსა, ვინ იცია, რას არ იყიდდი (მეჯვრ.).

ქარმზე მზიანი, ქარიანი ამინდი. კრამიტს გაშრობა ქარიან დღეში მოუნდება ორ დღესა, ქარმზე რო იქნება, ისე მოუნდება სამ დღესა (მეჯვრ.). თუ ნელლი არის ეს შეშა, დაიჭრება, წინდაწინ დაიდგმევა, ქარმზემ გამააშროს (მეჯვრ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

ქარქარა ძალიან თხელი (ტანსაცმელი). ქარქარა კაბით რომ წამოსულხარ, არ შეგცვია? (ძეგ.). არა აცვია რა, ქარქარა კაბის მეტი (ძეგ.).

ქარქვმტა ძალიან გამხდარი, გამოფშუტული. ქარქვეტა ის არი, მარტო სული რო უდგია, გინდა აღამიანი იყოს, გინდ ჭუკი (ქემ.).

ქარშაკი-ი შაკიკი. ნუ გეშინია, ქარშაკიკი იქნება და გაუვლის! (ქემ.). როცა შაკიკი გაქს, კაკლი ძირში უნდა გაიარო, შემოუარო სამჯერა, თან უნდა თქვა, ჩემი ქარშაკიკი იმის თავში იყევს, ვინც პირველად მზეს შეხედამსო. ყველაზე პირველად კაკალი ხედამს მზესა (ქვეში).

ქარშინხალი-ი ქარიშხალი. აუდარი რო წამოვა და თან ქარი ქრის, იმას ეტყვიან, დიდი ქარშინხალი წამოვიდაო (წაღვლი); აგრეთვე სურ.

ქარჩი-ი წერაქვი ერთგვარი. ქარჩი — ჯაგებიჲ ამოსაყრელი (წინარ.) ქარჩი მიწის, ხეების ფესვების ამოსათხრელია, ორპირია, ცალი პირი თოხივით აქვს, ყუის მხარეს წერაქვივით წვეტიანია (ძეგ.); აგრეთვე ერთაწმ.

ქარცეცხლი-ი ეგზემა. ქარცეცხლი აანდა, ძალიან ძნელია, ყველგან შეიძლება ამოვიდეს (ძეგ.). ფეხი სულ მთლათ დარუმბებული ჰქონდა და ექიმმა უთხრა, ქარცეცხლიაო (ძეგ.).

ქასქანჯიელ-ი იხ. ქ ა ნ ქ ა -
ჯ ი ე ლ ი.

ქაშათარი-ი, **ქაშთარი**-ი. ავი, ანხლი. აი, შე ქაფთარო, შენა, რა დაგიშავა ავადმყოფმა კაცმა, რო წაგიგდია ენაი და ლანძღამ! (სურ.). რა ქაფათარი დედამთილი ჰყავს, სუ ცეცხლის აღში ატარებს! (ძეგ.); აგრეთვე სალ., ხაშ.

ქაშინანი არაყი იგივეა, რაც ჯ ა ჭ ვ ი ა ნ ი ა რ ა ყ ი. ერთი კაცი სამ მანეთ მაძლევს ქაფიან არაყში (ატ.).

ქაშს დაიტეხს ჩაიქაფება; ქაფი ჩაქრება. მაჭარიც დაიტეხამს ზომე ქაფსა (კარალ.). ზორც რო ვერ მოხდი, ქაფს დაიტეხამს (ზ. ხანდ.). ძლივს არ დაიტეხა ქაფი, რამოდენა საპონი წაგისვია (კარალ.); აგრეთვე ძეგ.

ქაჩა ბალახი ერთგვარი. ქაჩა ეკალა ბალახია, ეკლიანი ყვითელი ყვავილი აქვს, წერილი ფო-

თოლი; საქონელი ჭამს, როცა ქორფაა (სალ.).

ქაჩალი (ქაჩალა) ტარო (სიმინდი) თხელი, მარცვალნაკლული ტარო. ქაჩალი ტარო — აქა-იქა რო აქ მარცვალი და მეტი წილი ნაქუჩია (ატ.). ქაჩალა სიმინდსა, აქა-იქ რო აქ მარცვალი, იმას ვეტყვიო (ატ.).

ქაჩანჩრახსა ავი, კაპასი, ან-ჩხლი. ქალის დედა ქაჩანჩრახს იყო ძიენა (მერ.). ი ქაჩანჩრახს დედანთილის ხელში ან კი როგორ არი ჩემი მაყვალაი ცოცხალი (მერ.).

ქაჯამ-ს საქაჯავში, წნეხში წურავს (ჭაჭას). სანამ მე პატარა ვიყავი, ქაჯამდა მამანემი და იმის წინათი კიდევა მამა-პაპას ქონია საწნახელი (მეჯვრ.); აგრეთვე დის.

ქედანა ზაქი, რომელსაც მკერდზე თეთრი ზოლი აქვს. ჩვენი ზაქი ნიკორაც არი და ქედანაცა. ექა, აი, ყელზედა, გულზედა თეთრი ზოლი ააქს (მელვრ.).

ქედცივი-ი, **ქედცივა** 1. ვინც თავს უფრთხილდება, ერიდება დალლას, გარჯას. შენა ქედცივა კაცი ხარ, იმითინა რომა, არ მუშაობ, თავ უფრთხილდები! (ლამ.). ერთი ქედცივი და უქელო კაცია (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ძეგ. 2. გულგრილი, უდარდელი. ნეტა ეგეთი ქედცივი ხალხი რამ დაბადა, ქაა, ერთი თვი ზაპახსი აღარ ექნებათ პური და ეგენი კი ყუდროზე სხედან! (წილკ.). იმას გინ-

და შესნივლე, გინდა არა, ისეთი ქედცივია, რო ყურსაც არ შეიბერტყამს ისა (ძეგ.); აგრეთვე მეჯვრ.

ქერის ორმო საახალწლოდ გამომცხვარი საწესჩვეულებო პატარა პური ერთგვარი. ქერის ორმოსა შიგ ჩირს, ჩამიჩს ჩაატანდენ; რომელიც გაფუედებოდა, კარგი გამოცხვებოდა, კარგი მოსავალი იქნებო პურისა, ქერისა (ძეგ.).

ქერიჭამიანობა საბავშვო თამაში ერთგვარი. ქერიჭამიანობა თამაშობაა. ერთი დაიხუჭება, სხვები რიგრიგობით ჩაარტყამენ სელს ზურგში. დახუჭულმა უნდა გამოიციოს, ვინ ჩაარტყა. ვისაც გამოიცინობს, მერე ის დაიხუჭება და სხვები ურტყამენ ზურგში, ვიდრე ისიც არ გამოიცინობს (ქე.ჭ.); აგრეთვე ახალშ., ძეგ.

ქერქეტინა ხმელი (პური). გამხმარ პურ ქერქეტინა ჰქვიან (მერ.). ქერქეტინა პურია და ვერა ვჭამ (ძეგ.).

ქერქეტინავლებ-ა ხმება (პური). თუ ცოში ჩვილი მოზილუე, არ ვარგა: ჯერ ეს ერთი, თონეში იდლიძება, მეორე ისა, მალე ქერქეტინავლება, ხმება (მერ.). უქერქეტინავლება: კილობანში არ მიწყვია პური და მალე მიქერქეტინავლება (მერ.).

ქერქიანი ჩალა ჭაობის მცენარე ერთგვარი; ხმარობენ სა მურნეო ნაგებობების დასახურად. ქერქიანი ჩალა არის მსხვი-

ლი, აი, საბძლებს რო ახურამენ, ბოსლებს. ჭილობის ჩალას ქალები ზელით გლეჯენ და ქერქიან ჩალას სჭრიან ნამგლითა (ბაზ.). აი, გვიხურია ჩვენ ქერქიანი ჩალა საბძელსა (ბაზ.).

ქესმა დანაყოფი, ნაკვეთი ვენახისა. ვენახი დაყოფილია კვლებათა სიგრძივით. კვლებია დაჭრილი, ქესმებს ვეძახით (მუხრ.). მთელი ვენახი შაიძლება ორ ქესმათაც იყოს გაჭრილი, სამათაც (ლამ.).

ქეშელა 1. მომცრო რუმბი (თიხისა, მოზურისა...). ტიკია, ესე, ორი-სამი ფუთი რო ჩავიდე, მეტი არ ჩავა, ქეშელას უძახით, თხის ტყავისა არი (ქე.ჭ.). ქეშელას ვეძახდით კიდე, ეგაც პატარა საქონლისაა, მოზური იქნებოდა, ან პატარა ხარი იქნებოდა, კუპრამდნენ და ისე ხმარობდნენ; ორკოკიანი, კოკანახვერიანი იყო (ოდ.). **2.** ხმარობენ მუცლის აღსანიშნავად აგდებით. მოშივდა ქეშელასა და გამოვიქეცი ბალიდანა (კარალ.). სახლში რო მოიტანოს, თავის ოხერ ქეშელას რალა ჩაყაროს?! (ტყე.); აგრეთვე კარ. **3.** გაუმამდარი, ღორმუცელა. ნამდვილი ქეშელა ხაარო, ეტყვიან ხომე, ვინც ბევრსა ჭამს (ერედ.). ვერ გაამეხი, ქეშულ! (ბიწმ.); აგრეთვე ლამ.

ქენა უნაგირის ბალიშზე გადასაფარებელი მომცრო ხალი. ქენაა ვეტყვით უნაგირი ბალიშზე გადასაფარებელსა. ფერადი ნარ-

თისაგან არი მოქსოვილი ხალიჩა-სეეფა, გარშემო ნაპირებზე ფუნჯები ააქ გაკეთებული ლაზათი გულითვინა (წილკ.). ქენა მქონდა უნაგირითვინ ისეთი, რო მართო ერთ ცხენათ ისა ღირდა (წილკ.).

ქენერაობ-ს ყოყლოჩინობს, დიდგულობს. ჩაცმული ბიჭი იყო, ყველგანა ქენერაობდა (კარალ.). ნეტა ვისი ქონებითა ქენერაობს? (ტყვ.) **ქენერაობა:** ქენერაობა უყვარდა და ეგ მოუვიდა ბოლოსა! (კარალ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

ქვა აქვს და პირი ეფ-ყალვის (ეფყალება) ძალიან ღარიბია. ძალიან ღარიბი ვინცარი, იმაზე იტყვიან, ქვა აქვს და კბილი ეწყალებაო (ქვ. ჭ.). ქვა აქვთ და კბილი ეწყალავით, არც საჭმელი აქვთ, არც სასმელი, სხვი ხელში შემყურეები არიან (კავთ.); აგრეთვე ბროწლ., საღ., ქემ.

ქვაბი არწყევს არყის გამოხდის დროს მილში ნახადი გადმოვა. არაყს რო ხდიან ზომე, ბევრს შეუკეთებენ ცეცხლსა, მეტი ცეცხლი რო მოუვა, რაც უნდა გამოხადონ, არაყთან ერთად ისიც გადმოვა მილიდან, იმაზე იტყვიან, ქვაბმა არწყვიაო (ქვ. ჭ.). გახედე, ქვაბმა არ არწყვიოს, ბევრი უკეთია (ქვეში); აგრეთვე ზ. ხანღ., ქემ.

ქვამსხალა მსხლის ადგილობრივი ჯიში ერთგვარი. ქვამსხალა მსხვილია, ყელიან გოგრას ჰგავს, ცალი გვერდი წითე-

ლი აქვს, ცალი ყვითელი, ქვასავით მაგარია, შემოდგომაზე კრეფენ და ჩალაში აწვობენ, რბილდება (ძეგ.); აგრეთვე ზ. ხანღ.

ქვანაკოლ-ი ახალ მოკოდილზე დაფქული. ქვანაკოდი ხრილი უჭმევიათ ღორისთვინა და მამკვდარა (ზერ.).

ქვას კვნეტავს (დაკვნეტავს) ცივ უარზეა. რო გაუხსენებენ კაცსა, ქვასა კვნეტამს, არ გამაგონოთო (ქემ.). იმ ღმერთძაღლმა გიგუამა ერთი ჩემი გოდორი მიიშვილა, პირზე დაუადექი, მაგრამა ქვა დაკვნეტა (ლოესი); აგრეთვე ატ., კავთ.

ქვას უკბინა გაჯიუტდა, გაკერპდა, გაქვაუდა. რამდენი ეხვეწენ, რამდენი ემუდარენ, არა და არა, ქვას უკბინა და ფეხი ვერ მოაცვლევინეს (ქვ. ჭ.). ქვას უკბინა და არა თქვა (ქემ.). **ქვას არის ნაკბენი:** დედაკაცო, დანებებ თავი, ვერა ხედავ, ქვას არი ნაკბენი (ატ.); აგრეთვე ტყვ.

ქვას ქვეშ იყოს! ამბობენ გველის ხსენებაზე. ქვას ქვეშ იყოს იმისი ხსენება, იმხელა გველი დავინახე, რო! (ტყვ.). ქვას ქვეშ იყოს ჩვენი მძრახველი, წუხელი სიზმარში გველი დამესიზმრა (კარ.); აგრეთვე ძეგ.

ქვატალახალმისილ-ი ქვითა და ტალახით ნაშენი ნაგებობა. კირით რო შენდება, ის ზო ქვითკირია, ქვატალახალმისილი უბრალოთ აშენებულია, ტალახი-

თა (ქვ. ჭ.). პატარა სახლი იყო, ქვატალახალესილი (ქვ. ჭ.).

შვა ჩაასკდა, ჩაშვარდა ამბობენ, როდესაც დიდხანს არ მოიხარშება რამე. რა ქვა ჩაუვარდა ამ ლობიოსა? დილას აქეთია ვხარშამ და ჯერაც უშია (ქვეში). შუადღის აქეთია დუღს, რავი, რა ქვა ჩაასკდა, რო ჯერ ვერ მაიხარშა? (რუისი); აგრეთვე ოძ., ტყვ., ქემ., ქვ. ჭ.

შვაც შვაა და მსენც შვაა იგივეა, რაც ქვის ნატეხი. ოპოპოპო, ვაი იმათი ბრალი, ვის ოჯახშიც ვგ შვეა! ქვაც ქვაა და ესეც ქვაა, ვერაფერს გააგონებ (ძეგ.).

შვაცსრილა მსხვილნაჩერეტებიანი ცხრილი. ცხრილით პურს ვაკეთებთ, ცხავი უფრო სხვილია, ქვაცხრილა კიდევ უფრო სხვილი (ძეგ.). გამონიჩბულ პურს ქვაცხრილაში გაატარებენ, პური გადის, ჩელხი კი რჩება ქვაცხრილაში (დ. თონ.).

შვაწურია ძუნწი, ქვაწვია. რა ქვაწურია ხალხია, ქაა, ერთი ბალდი უგდიათ და იმასაც ხმელა პურზე ართმევენ სულსა (წილკ.). ისეთი ქვაწურია არი, ერთი ჭიანი ქლიავი რა არი, იმას არ გამაიმეტებს (მეჯვრ.); აგრეთვე იგ.

შვანორა ქვის ხორა, დახო-რავებული ქვა. რო ახორავებენ ქვასა, ქვანორაა (ძეგ.). ამ ქვანორით ერთ პატარა სახლ ჩაქობამს გაჭირებული კაცი (ქვეში).

შვეპრი დახედავს ნაკლულ

ქვეერში ღვინოს გემო შეეცვლება, ბრკეს გაიკეთებს. იმ დღეს რო სტუმრები გვეყვანდნენ, მოვხადეთ და დახედა ქვეერმა (მეჯვრ.). **შვეპრის დახედა**: ნაკრული როა, ქვეერის დახედა ის არი, გაფუჭდება ღვინო, პრკეს გაიკეთეფს (ოდ.).

შვეყანას მორწყავს 1. უხვად გასცემს (რასმე). ბევრი რო აქ, წველა არი, ხილი არი, რამეი და ყველას დაურიგეფს, იტყვიან, ქვეყანა მორწყაო (ბროწლ.). იმდენი ვაშლი მოკრიფა, ქვეყანა მორწყა და მე არ მაშიტანა (ბროწლ.); აგრეთვე კავთ. 2. გააერცელებს (ამბავს...). სათქმელი ამბავი რო არ არი და რო ქვეყანას მოსდეფს, ვიტყვიო, მე არ მინდოდა სათქმელათა და იმან ქვეყანა არ მორწყაო?! (ბროწლ.); აგრეთვე სამთ., ქვ. ჭ.

შვიდან შვას გამოიღებს გაუჩენელს გააჩენს, შეუძლებელს შეიძლებს. სუ რო კაპიკი არა ჰქონდეს, ქვიდან ქვას გამოიღებს და იშოვნის (კარ.). ჩემი ქალი ისეთია, ქვიდან ქვას გამოიღებს; იმდენი ქნა, ბავში ფეხზე დააყენა (ზერ.); აგრეთვე ტყვ., ძეგ.

შვითი შვამდინ ხმა არ ამოუღია ენა არ დაუძრავს, სიტყვა არ უთქვამს. ისე გაჩუმდა, რო ქვითი ქვამდინ ხმა არ ამოუღია, შეეტყო, რო მტყუანი იყო (ბროწლ.).

შვირიტი-ი წერილი თესლი (ხილისა, ბოსტნეულისა). თევზის

ქვირითივით წვრილი თესლები რასაცა აქს, იმაზე იტყვი ქვირითსა (ტყე.). ლედესა, ვაშლსა, სხალსა, კომშსა, ემაგითანეფსა გულში რო წვრილი თესლი აქ, წენიკი კურკები, ის არი ქვირითი ხილისა (ერთაწმ.); აგრეთვე კარ.

ქვირითა წვრილი მარცვალე ყურძნისა (მსხვილ მარცვლებს შუა). ქვირითა საფერავსაცა აქ, წენიკები ურევია სსვილ მარცვლებში (ზ. ხანდ.). **ქვირითია**-ნი: წელიწადი მოვა, ქვირითიანი მტევანი იქნება (ზ. ხანდ.).

ქვის ნატენი კერპი, ჯიუტი. ისეთი ქვის ნატენია, რო გადააკვლე, წყალს არ მოგაწოდებს (ძეგ.).

ქვის ჯამი მოუჭიქავი თიხის ჯამი. ქვის ჯამებს ვეძახით მოუკალავ თიხის ჯამსა (ძეგ.). ჩემი ქმარი არც ქვიძ ჯამზე ძგამდა, თუ ქაშანური არ იყო (ბაზ.).

ქსინი-ი, **ქსინი**-ი ჩუმი მავნე, აბუზარი. რო შამხედლო, ეგეჭკვიანი ჩანს, მაგრამა ეგეთი ქვინია, რო ცალი და ბადალი არა მყავ (წილკ.). შეხედლე, რა ქვინია, ლამის შეჭამოს ბაღლი! (ბიწმ.); აგრეთვე ლამ.

ქია: **ვანი შენს ქიასა!** წამოძახილი; გამოხატავს გაოცებას, მწუხარებას. ვაი შენს ქიასა, როგორ გიხდება! (ატ.). ვაი შენს ქიასა, რა დაგემართა? (ატ.).

ქიასმარუსია ჩაბპული დიდი რია-რიაა. ისეთი ქიასმარუ-

ხი იყო ჩაბპული, რო ძადლი პატრონს ვერა სცნობდა (ქორ.).

ქიასმარუსი-ი იხ. ფიახფარუსი.

ქივპივპა არასერიოზული, ცერცეტი. მსუბუქ ადამიანს ეტყვიან ქივქივასა, რო გელაპარაკება და ხან აქეთ გადაპკრავს, ხან იქითა (ატ.).

ქილუნა, **ქინცულა** პატარა ქილა (უყურო). პატარა უყურო ქილები იყო სომე, ქილუნას ვეძახდით, ერბოს ჩავასხამდით, მაწონსა, ღორი ქონსა (ერთაწმ.). პატარა ქინცულა მქონდა და გამიტყდა (ძეგ.). ფულს რო ინახამდნენ წინათ, ქილუნებში ინახამდნენ (ზ. ხანდ.); აგრეთვე მეჯვრე, საკორ.

ქიმიტი (ქიმიტი) სჭირს (შეაყრება, დაეცემა...) დამშეულია, დაქიმიტებულია. რამხელა ლუკმებს იღებ, რა ქიმიტი გჭირს? (დ. თონ.). მოვარდა ფათაფუთითა, თითქო ქიმიტი შეპყრიოა, დაისხა შეჭამანდი და დაუწყო თქვლეფაი (მერ.). რა ქიმიტი დაგეცა, რო აღარა ძღები (ოდ.). განა მაგათსავით ქიმიტი შამეყარა, განა მაგათსავით უნახაუე გავხლები! (ლამ.); აგრეთვე ძეგ.

ქიმიტბაწყვიტილი-ი ღარიბი, ლატაკი, არაფრის მქონე. შავას ქალს როგორ ვავატან, ქიმიტბაწყვიტილები არიან, არაფერი მოეძვეებათ ოჯახშია (მეჯვრ.).

ქიმიტნაპრაპ-ი დამშეული,

დახარბებული. ქიმიტნაკრავი რო
სადმე საჭმელსა ნახამს, გეგონე-
ბა, არსად არაფერი უნახამსო,
უნსავივით მაიქცევა, ხამივითა;
გაქიმიტებულსაც ვიტყვით ზოლ-
მე, ქიმიტნაკრავსაცა (ლამ.).

ქინაობ-ს ამაყობს, ამპარტავ-
ნობს, ტრაბახობს. რასა ქინაოფ,
შე კაი კაცო, შენა სხვაზე მეტი
რითა ხარ? (ტირძ.). იმ დღეს რო
ქინაობდი, აბა, მოდი, დამეჭიდე!
(ტყვ.).

ქინულა პატარა ქილა. ბაზ-
რობაზე ქინულა ვიყიდუ, მოვიტანე
და გასდის ი გასაოხრებულსა,
ღვენთავს (რუისი); აგრეთვე კავთ.,
ტყვ.

ქინცა ერთი ბეწო, ერთი ნამ-
ცეცი. როცა ოჯახში გამოიღევა
ან ლობიო, ან ზორბალი, ან სხვა
რამე, რაც უნდა იყოს, იტყვიან,
ქინცაც აღარ არიო, ესე იგი სუ
აღარაფერიო (კავთ.). ისე გამო-
მელაა ერბო, ქინცა აღარ არი
(კავთ.).

ქინცი-ქინცი-ი ნამცეცხად,
ნამტვრევეხად, ნაკუწუხად. გულ-
მოსული როა აღამიანი და რაც
მოსუდება ხელში, დაამსხერევეს,
დაამტვრევეს, დახვეს წვრილათა,
იმაზე იტყვიან, ქინცი-ქინცი აქ-
ციო (საგურ.).

ქინძრატა, **ქინძრუტ-**ი,
ქინძრუტა ყანის სარეველა ბა-
ლახი, ქინძარა. ქინძრატა ყანებ-
შია, ქინძისნაირი ფოთელი აქ,
მაგრამ ქინძათ არ არი სახმარი,
პალახია (კულბ.). ქინძრუტსა გა-

რეულ ბალახ ვეტყვით, ქინძსა
მაგამ, სუნიც ქინძისა აქ (ლამ.).
წრევანდელითანა სუფთა ყანები
არა წელიწად არა ყოფილა, ქინძ-
რუტაა მეტი არა ვერია რა, ისაც
აქა-იქ (წილკ.).

ქირმიშ-ი ირიბი, ალმაცერი.
ოთხკუთხელი უნდა გამომეჭრა და
ქირმიში მომივიდა, ცოტა ცერათ
(ზ. ხანდ.).

ქლევა ქიმებმემოთლილი კო-
ჭი, ქლესა. კოჭს გვერდებს გაუ-
ხეხამენ ქვაზე; რო დადაბლდება,
მერე კარქა დაჯდება. ვერე გვერ-
დებგათლილ კოჭსა ქლეფას ემა-
ხიან (კავთ.). აბა, ერთი ჩემი ქლე-
ფა კოჭი ამოვიღო, ენახოთ, ვინ
მოიგებს! (კავთ.).

ქნულო ბევრი სიარულის მო-
ყვარული, მაწანწალა. მიხა ერთი
ქნულო იყო. ადგა, აკრა ცოლმა
კუკუ და გააგლო, საცა იყავი, ისევ
იქ წადიო (მერ.).

ქობა ჭურჭლის ძირში ჩარ-
ჩენილი ცოტა რამ. ტომარა იქ-
ნება, თუ გოდორი იქნება, თუ რაც
იქნება, რო დაეცლით და ძირში
რო დარჩება რამე ცოტა, იმას ე-
ტყვიან ქობასა (ლამ.) თუ გინდა,
რო ღვინომ არ დაგძალოა, ყვეელ
ტაქანზე ქობა უნდა გაუშო ძირ-
შია (წილკ.).

ქოთობ-ს ჩხუბობს, ქოთქო-
თებს. ორთავენი მქოთობენ და რა
ვიცი! (საგურ.); აგრეთვე იკ.

ქონს აჭმევს გაქონავს, გა-
პოხავს. წისქვილის ქვას რო გა-

ხეშავთ, მერე ამას ქონს ვაჭმევთ, ქონს წაუსმევთ (ძეგ.).

ქორაშ-ი სარეველა ბალახი ერთგვარი. ქორაფი იკეთებს ფიჭვის მარცვლისნაირ თესლს, თუ ერთი გაჩნდა ბაღში, მერე თითონ ამოდის, თესლი რო ჩაიპნევა (ქეეში). გემოთი ქორაფი ისპანახსაცა სჯობიან (ქეეში).

ქორქალა ჩიტი ერთგვარი. ქორქალა ჰქვია, ფრინველია ისეთი, ჰო, ჰო, ჰო — იძახის, გეგონება, საქონელს რეკავსო, მერე ჩაიღრუტუნებს ყელში, არ არი დიდი, ჩხიკვის ხელაა (ხაშ.).

ქოსტი-ი მამალი დაუკოდავი თხა. ბოტი და ქოსტი ერთია, ბოტი უფრო მოვლილია, სამი-ოთხი წლისაი (ზ. ხანდ.). ქოსტის რჩოლისაგანა მაქ ეს კოპი (ნიჩბ.).

ქოშკია ავი, მოჩხუბარი. დიდი ქოფკიაა ეგაო — იტყვიან უფრო დედაკაცზე, სუ რო ჩხუბოფს, იწყევლება (საგურ.). ის ქოფკია, ის სულძადლი, ისა, რაზე ჩხუბობდა?! (ძეგ.); აგრეთვე ყანჩ.

ქოშიმაშ-ი, **ქოშმაშ-ი** წუხილი, დარდი. ამანაც დაიწყო ქოშიმაში (ქორ.). რა ქოშმაში ხარ, რაღაც დარდი გაქ (ძეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

ქოშიმაშობ-ს წუხს, დარლობს, შფოთავს. ჯავრი რო ექნება ვინმესი და ვერ აკეთებს ვერაფერსა, გაკეთებაც უნდა, იტყვიან, ქოშიმაშობსო (ქორ.). რაღაცასა ქოშიმაშობს ძილში (ხოვ.).

ქორახაშ-ი, **ქორახაშპარო-**

შ-ი, **ქორახაშპახაშ-ი** ძველი, დამტკრეული ჭურჭელი. საღვინე არა მაქ და ეგეთ ქორახაშეს კი გათხოვეფ (კავთ.). რა ოხრათ უნდა ამდენი ქორახაშპაროები ამ ღმერთგამწყრაღლსა, მოუგრუებია და მთელი მარანი დაუხაფრია (ტყვ.). რა ქორახაშპახაშები შეგინახია?! (ძეგ.); აგრეთვე კარალ.

ქორჩორზე **ატრიალქს** ითქმის ძლიერი ტკივილის დროს. მოვიწამლე და ისეთ დღეში ვიყავი, სუ ქორჩორზე მატრიალა (ძეგ.). ასტკიედა საწყალსა ღვიძლი, სუ ქორჩორზე ატრიალა (მერ.); აგრეთვე წილკ.

ქართილ-ი შემოდგომის ქერი. ქერი ორნაირია, საშემოდგომოთ რომელიც ითესება, აქა ქრთილს ეძახდენ (ქემ.). ქრთილი ოთხკუთხეღია, მეორე ქერზე მეტი გამოსავალი აქ (ღის.).

ქრისტეს **პერანგი** **გახდებ** **გაჭიანურდება** (რაიმე საქმე) მაგათი ბინის რემონტი ხო ქრისტეს პერანგი გახდა, როდის მორჩებიან! (კარ.). რა ქრისტეს პერანგი გახდა ეს ფაკეტი, როდის უნდა დაამთავრო? (ტყვ.); აგრეთვე ძეგ.

ქრიტინ-ი ხიხინი, ხელებაცხვარმა იცის ქრიტინი, რო დაისიცხება (კარ.). ქრიტინით მოვარდა, ღელაჩეში ავათ არიო, თითონაც გაციებულა (ტყვ.).

ქსპინ-ი იხ. ქვსინი.

ქშ-ი 1. დედალი ბურვაკი (ახალშ.). 2. მსუქანი ზორცი (ლო-

რისა). ბურვაკები რო დაგვიკლამ, კაი ქუბი ხორცი კქონდაო, გვითქვია (სად.).

ქუღ-ი წისქვილის ზედა ქვის შუაგულში ჩადგმული თუნუქის მილი (ძაბრივით), რაშიც მარცვალი ცვივა. ზედა ქვას ძაბრივით აქვს ჩადგმული თუნუქი, რომელშიც მარცვალი ცვივა, ქულს ვეძახით (კაპრ.). რაშიც ქულია ჩამჯდარი, იმას გული ჰქვია (კაპრ.).

ქუღი დაუბრუნდება დაიდუღებს, დაილექავს (თავზე მოგდებულ ქაფს, ჭაჭას...). ჯერ ქუღი კი არ დაბრუნებია ე საარაყესა და სული კი მკავეთ დადცემს თითქო (წილკ.). ქუღი დაუბრუნდა და გამოსახდელია (ძეგ.).

ქუღს შვიკრავს დუღილისას თავზე მოიგდებს (ქაფს, ჭაჭას...). მალე კი შაუკრამ ქუღი შენ საარაყესა, ცოტა ზუ არ მოგივიდა ალაო (წილკ.). რო აღუღდება, ქულს შეიკრავს, მერე სუ დაწუნდება, როგორც კვერცხის გული, ისე გახდება, და მაშინ არის გამოსახდელი (ძეგ.).

ქუთმათი-ი ბევრი მცირეწლოვანი შვილი, წვრილშვილი. წვრილშვილი რო გახდება, რო დაგვხვევიან ქუთმათები, მაშინ ვერე აღარ იმღერებ (ტყვ.). სუ ქუთმათები ჰყავს, პატარეები, აბა, რომელი მოუხმარება საქმეში? (კარ.). **ქუთმათობა:** ამოდენა ქუთმათობა მკავე და რა უნდა გააწვლდე იმათა (საგურ.). მთელი უბნის ქუთმათობა ჩვენ ეზოში თა-

მაშობს და ეს ლოგინიდან გასცქერის, მაშ ცოლო არ არი? (ტყვ.); აგრეთვე ოძ., ძეგ.

ქულიკანა, ქულკანა, ქულქანა პატარა მჭადი (ზოგჯერ მარილითა და ხახვით შეზავებული). საკუთარს რო მოაზელამ ჭადი ფქვილსა, მარილს უზამ, ხახვსა და მიაკრამ თონეზედა, გინდა ფეჩზე გამააცხობ, ემას ვეტყვით ჩვენა ქულკანასა (ერთაწმ.). ისე ღარიბები არიან, რო ქულიკანის ჭამითა ღრძილები აქო გადატყაული (კავთ.). ძალოჩემებმა ისეთი გემრიელი ქულკანას გამოცხობა იცოდნენ, ნაზუქს მერჩია (ძეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

ქულუნბ-ი დიდი წერაქვი, რომელსაც ორივე პირი წვეტიანი აქვს. ქულუნგი, რამდენიც დიდი არის, ძალა აქს; რეა-ათგირვანქიანიც რო იყოს, კარქია (მეჯვრ.).

ქუნთა რბილი, მოქნილი რამ. ჩურჩხელასა ცეცხლზე რო დადეფ, ისეთი გახდება, როგორც ქუნთაი (ხაშ.). **ქუნთასაპიტი** პური რბილი, ფუნწულა პური. ეხლა ეგენი თეთრ ქუნთასავით პურსა ჭამენ, შვილო, რატო არ უნდა ისწავლონ? (არად.).

ქუნცა-ქუნცა ნამცეც-ნამცეც. მააცალა ფიცარი, სუ ქუნცა-ქუნცა აქცია (ნოს.).

ქურა მოკლეყურებიანი ან მოკლერქებიანი (ცხვარი). ჩვენცა გყავდა ერთი ქურა ცხვარი (ზ. ხანდ.).

ქურჯატი-ი იგივეა, რაც ქუთ-მათი. ღმერთმა ბარაქა მისცეს პეტრესა! იმი ქურფათებსა გაძლება არ უნდა? (კავთ.). მამაჩემ ცხრა შეილი ჰყამდა, ქურფათები (ვარ.). **ქურჯატიობა**: წველა კი გვაქ, მაგრამა აბა ამ ქურფათობას დახედე, ამათ რაჟე გადარჩებათ? (კავთ.).

ქუსია ხის დიდი ჯამი. ამიღლებენ ზომე შრატთან ყველსა, ვისაც როგორ შეესურვება, უნდა გადაწუროს შრატი, უნდა ეგრე ჭამოს ქუსიათი (ოდ.).

ქუსტარაბეჩა პატარა ქუსტარა შალაშინი. ქუსტარაბეჩა იარაღია, სალაშინია, ჩარჩოებს რო ამოიღებს (ქემ.).

ქუფთა-ქუფთა ნაგლეჯ-ნაგლეჯ, ნაფლეთ-ნაფლეთ. ღორს ბაეშეის შარვალი გაუთრევია და სუ ქუფთა-ქუფთა უქცევია (დ.თონ.). მე მაგ კაბას კიდე ჩავიცმევდი, შენ კი უკვე ქუფთა-ქუფთათ გიქცევი (კავთ.).

ქუჭღებ-ა ჯდება (ქათამი). როცა ქათამი ქუჭღება, ბოლოს ძირს დადებს, ფრთებს, მხრებს მალლა ასწევს ზოლმე (ტყვ.). მიჰყე, შეილო, ქათამსა, მიჰყე, დაიღალა, ქუჭღება (კარ.); აგრეთვე ტეგ, ტეზ.

ქუშ-ი ღრმა ძილი. ქუში გაუჯდათ ამ ვერანებს, ძილს მიეცნენ, აღარ იღვიძებენ (თამ.). რა ქუში შეეყარა? (ძეგ.).

ქუშ-ი² ბალახი ერთგვარი. ბალახია ქუში, სუ დაბალია, არ არი

კარქი, მყრალია (დად.). საცა ქუში არ იყო, სუ წმინდა ბალახი მოიღა (დად.).

ქუში-ი ჩინახვი ფრინველისა. ქუში მარტო ფრინველებს აქვთ: იხვსა, ბატსა, ქათამსა (კავთ.). ქუშები გახეთქვაზე აქვთ და მინც სახში მოიწევენ ეს ქათმები (კარალ.). ქათამს რო დაკლავ, გაპუტავ, გატუსამ, ჯერ ქუში უნდა ამააცალო (ზ. ხანდ.).

ქუშიწო სიმინდის ყვაილი, ქოჩორი. მალლა რო აქ სიმინდსა წვეროი, იმასა ჰქვიან ქუშიწო (ქემ.). სიმინდი, ქუშიწოს რო ამოიტანს, ზრდას ამთავრებს (ბრ.).

ქუცმა-ქუცმა ნაკუწ-ნაკუწ, ნაკუწებად. აი, იმასა ისე დაგიჭრი, სუ ქუცმა-ქუცმა გიქცევ (ატ.).

ქუცუც-ი ღეზი ქათმისა (ღელაღსაც აქვს). (დად.).

ქუსილი-ი ხმამაღალი ტილი, გლოვა, მოთქმა. დიდი ტირილი და ქუსილი აქთო, — ვიტყვით სომე, როცა რაიმე უბედურება უდგიათ და სწუხანა, სიკვდილზე არი დიდი ტირილი და ქუსილი (არად.). იმისთანა ქუსილის ხმა გამოდის იმათი სახლიდანა, რო ქრისტეს ტირილი უდგიათ (კარალ.); აგრეთვე ძეგ.

ქუშტა ქარაფშუტა, თავქარიანი. ერთხელ არ დაჯდება და წყნარათ არ დაილაპარაკეფს, საქმეა კიდე და არ დაფიქრდება, როგორ მოიქცეს, ესე ღელაბუდიანათ ქუშტები როგორ არიან?! (კავთ.). რა ქუშტაა, ქაა, რა დაუფიქრებელი სიტყვა აქ! (ძეგ.).

ღ

ღამეულ ღამიანად. შე ვთქვი, რა ექნა, ამ ღამეულ ვინა ღაპარაკობენ (ქემ.).

ღამის კუნძი ღამე დასაწყავი დიდი კუნძი. ღამის სათევათ რო ვიყავით ქოთახეშია, გეპძინა ღამე ცეცხლი პირასა, ენთო ნუბაზე ი ღამის კუნძი დილაშდინა (კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

ღანჭო უშნო, ულამაზო (აღამიანი). უი, შე ღანჭო, შენა! (ქემ.).

ღარიანი კრამიტი ღარი-სებური კრამიტი, თავვიწრო და ბოლოგანიერი, სახურავის კურტნისათვის. ღარიანი კრამიტი ესურება ორპირათ (ბაზ.); აგრეთვე მეჯვრ., საშაბ.

ღარკაშ-ი ყავრის ან კრამიტის დასაწყობი ლატნების საყრდენი ძელი შენობის თავზიდან სარტყლამდე. საბძელი გვიდგია და იმასა აქ ღარკავი, ზედ ლატნებს დავაწყობდით და კრამიტით დავხურავდით (წვ.); აგრეთვე ბრ.

ღარღალ-ი აჩქარებული, ხმაურიანი დინება (წყლისა...). რავი, დაინასე, ღარღალი გააქ წყალსა და! (ქემ.).

ღარძლა მატყლის მსხვილი ნართით, ღაზლით თხლად ნაქსოვი (ტომარა). ღარძლა მეშოკ ვეტყვეთ მოდილო მეშოკსა, ძან თხლათ არი ნაქსოვი, მსხვილი ძაფითა (წილკ.). ერთი ოთხიოდ ღარძლა მეშოკი თუ არ ვიყიდეთ,

ამ ზაფხულა კიტრ ვერათი ვატარეთ! (წილკ.).

ღაღან-ი კვერცხისმღებელი ქათმის ერთგვარი ხმიანობა. ქათმის კაკანი სხვა არი, ღაღანი სხვა არი (წვ.).

ღაღანა წითელი; წითლიანი ჭრელი. წითელ-ყვითელი რო იქნება და ძიენ ჭრელი ყვავილიანი, ღაღანა ჩით იმას ვეტყვით (მეჯვრ.). ისეთი ღაღანა. ჩითიი კაბა ეცო ფეფოა რძალსა, ძალაზე უხდებოდა (იგ.); აგრეთვე ღამ., წილკ.

ღაღანებ-ს, **ღაღანობ-**ს წყნარად ხმიანობს (კვერცხის მღებელი ქათამი). რო მოიქცევა, გასუქდება, კვერცხის დებას დაიწყებს, ღაღანოფს, როგორც აღამიანმა იმღეროს (წვ.). დეღალი საკვერცხეთა ღაღანოფს (ბროწლ.); აგრეთვე ბრ.

ღაცა გოჭი ნაბოლარა, ჩია, გამხდარი გოჭი. რა ღაცა გოჭით გატრუნულხარ! (ბიწმ.).

ღაჯ-ი ფესვების ხშირი განშტოება. ღაჯები აქ აქეთ-იქით წასული ხესა (წვ.). **ღაჯიანი:** ფესვები რო აქ წასული, ღაჯიანი ხე არი (წვ.).

ღაჯაჯ-ი ჩიჩვირი (ინდაურისა). ინდოილი რო აიფხორება, ღაჯაჯს ჩამოუშვებს (ბროწლ.). ღაჯაჯი ამოსდიოდათ და ავათ გამიხდა ოცი ჭუკიანი (ბრ.).

დელიანი მიწა წყლის პირას მდებარე, მოსავლიანი ნაკვეთი (მიწისა). დელიანი მიწები ჩვენცა გვაქ, დაბალი არი, აქეთიქით მთები აქ (ძეგ.); აგრეთვე ტირძ.

დემფეშა მსუქანი, სქელი. გოჭს რო მუცელი გაეზრდება, დიდმუცლიანი რო იქნება, დემფეშა გოჭი არიო (ჩუმათ.).

დენდერ-ი დიდი მუცელი, დიპი. კარქა გაგსუქებია ეგ დენდერი (მერ.). **დენდერა**: ვინც სუქანია და დიდი მუცელი აქ, დენდერა ის არი (ერედ.); აგრეთვე წვ.

დენდრე 1. მოსულელო. ვინც ცოტა მოსულელოა, იმას ეძახიან დენდრესა (საგურ.). **2.** ზარმაცი. წელმოწყვეტილი კაცი რო არი, რო ეზარება ყველაფერი, დენდრეა (წვ.).

დეპეპ-ი მეჭეჭის მსგავსი ხორცმეტი. დეპეპი საქონელს ამოსდის თუალზედა, ტანზეცა, მუწუკისავეთ არი, როგორც აი, დეპეპი (ლამ.).

დერდებ-ი უაზროდ, უმიზნოდ სიარული. დათვრება და მოჰყვება უშნოთ დერდებსა (მერ.). რა ფინთი დერდები იცის გურასპაანთ ბიჭმა, რო დათვრება ზომე, ვედარ გაიგეფს, სად უნდა წავიდეს (რუისი); აგრეთვე დ. თონ., ერედ., მერ.

დერდება იგივეა, რაც დრეცელა. გვერდელათ რო დადის, ის არი დერდება, მოღრეცილი (ტირძ.); აგრეთვე ბროწლ., წვ.

დეჯეჯ-ი 1. დივი. დეჯეჯი გამოსულია ალაოს (კავთ.); აგრეთვე ლამ., ქვ. ჭ. **2.** შინაური ფრინველის (ქათმის, მამლის) დასიებული ბიბილო. ქათამს ან მამალს დასიებული ბიბილო რო აქ, იმაზე ვიტყვით დეჯეჯსა (ბროწლ.). **დეჯეჯიანი**: დეჯეჯიანი ჯიჯლიბო აქ ქათამსა (ქვ. ჭ.).

დეპალბას-ი, დვალბასა ავი, ფიცხი. ძაან ფიცხი რო იქნება ადამიანი, გულის მოსვლა რო იცის ჩქარა, დვალბასი ის არი (ჩუმათ.); აგრეთვე ხაშ.

დეპალბაშო, დოლბოშო მარცვლეულის, ხილის და მისთ. უვარგისი მინარევი. ჭირნახული რო აგვილია და ყველაფერი სარეველა რევიო, გვითქვია — ცარიელა დვალბაშოო (ბროწლ.). სუფთათ აკრიფე, დოლბოშოს ნუ აყოლეფ (ტყვ.). ბალახეფში ჩაგროვილი რაც არი ჭანჭური, ცალკე აკრიფე, დოლბოშუეფს ნუ მიატანი (კარად.).

დეპანაშ-ს დვანაზე (ღონაზე) თევზაობს (ვარ.)

დეპარეულდებ-ა დვარეულეზად, მწკრივად ეწყობა. ნათიბი დვარეულდება (ზერ.).

დეპაროქლ-ი ოფლი, ხვითქი. სიცხით სუ დვაროქლი ჩამოსდის (ბროწლ.).

დეპარნაშ-ი დიდი წვიმა და ქარი; დვართქაფი. იმ დღესა ისეთი დვარნაში იყო, რო აქაობა წალეკა სულა (წვ.); აგრეთვე ვარ.

ღვარძლ-ი ბოროტი, აყვია. რა ღვარძლი კაცია ჩვენი გიორვი (ზამთ.); აგრეთვე დაღ.

ღვაჟ-ი დიდი, უხვი ნამი. ღამე რო ცვარს დაადეფს ბევრსა, ის არი ღვაფი (ბრ.). ნაავდრი რო არი ჰაერი, იმ დილით რო გაივლი ადგილზედა, მაშინ არი ღვაფი (წვ.). ყანაში ვერ გადახვალ, ბიჭო, ღვაფია, ღვაფი (არად).

ღვედია პრანჭია, უკადრისა. რა ღვედია ხარო, გეითქვია, უშნოთ რო მიიგრიხ-მოიგრიხება და წესიერათ პასუხს არ მოქცემს (არად). უმფროსი შვილი დიდი ღვედიაა, აი, მიშა ყამს კარქი (თამ).

ღვენთავ-ს ჟონავს. ამან იყიდა სურაი, არც გატეხილი იყო, არცა, მაგრამა ღვენთამდა (ბროწლ.). ბაზრობაზე კაი მორდილი კოკურა ვიყიდე, მოვიტანე და გასდის ი გასაოხრებულსა, ღვენთავს! (კავთ.); აგრეთვე კარალ, ტყვ.

ღვთის ბარეგანი უწყალო, დაუნდობელი. ის გოგო ისეთი ღვთის გარეგანია, რო! კბენა იცის იგეთი! (ქორ.). ერთი ისეთი ღვთის გარეგანი შეზობელი მყავ, სუ ჩემ ბაღზე უჭირამ თვალი! (კავთ.).

ღვთის თვალი ტრიალებს (რამეში) მოსაწონია, კარგია. კარქი ყანები რო არი, რო მოგვეწონება, ვიტყვი, იმითანა ყანებია, რო ღვთი თვალი ტრიალებს შიგაო (ბროწლ.).

ღვთის სული სიკეთის, სათნოების განსახიერება. ნამდვილი ღვთის სული ხარ, შენ გენაცაღე, შენა! (კავთ.). ამაჲ ისეთი დედა ჰყვანდა, მართლა ღვთის სული იყო, ვისაც რამე გაუჭირდებოდა, ის იყო იმი პატრონი (იგ.).

ღვთის უბეში არიან კარგ პირობებში არიან, ბედნიერად არიან. ღვთის უბეში არიან გურამას შეილები, რა უნდა მაინატრონ, რო არ შაუსრულოს თავი მამამა, ახლა, მოსდევთ ქონებაი, და! (გრაკ.).

ღვთის ცაცხლ-ი ავი, მოჩხუბარი. რა ღვთიჲ ცაცხლი დედაკაცი ყოფილა, ქაა, დღესა პურნახევარი შაგიჭამიო და ეგეთი დღე აყარა, რო სუ ცხარე ცრემლით ატირა (წილკ.).

ღვლიპინა შიშველი. ეგ როგორ გააკეთეთ ამდენა ბიჭებმა, რო ღვლიპინები მოდიხართ?! (ძეგ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

ღვლიღ-ი, **ღლიღვ**-ი ახლადგამოჩეკილი, შეუბუმბლავი ბარტყი. რაც პატარა არი, ახალი გამოჩეკილი, ღლიღვია (ბროწლ.). ღვლიღები რო არ ამოგესხა, ვერ დააცდიდი, დაფთიანებულიყვენ? (კარალ.); აგრეთვე ტყვ.

ღიდღიდ-ი უთავბოლო ლაპარაკი, ღიჯღიჯი. არ მოაწონს იმი ღიდღიდი (ოძ.).

ღიპი-ს ძლივს არსებობს; ღონღილებს, ბოგინობს. საწყალო

ლადო მოკვდა, შურა ავთ არი, მარტო ბაბულაღა ღივის (მერ.). ბიჭები დამეხოცენ და ეგრე ვლი-ვივარ და ვარ (ბროწლ.). ეგ ერთი ბიჭიღა ღივია ჩემი ძმიდანა და მაგაზეა თვალები უბრმავლებათ (წილკ.).

ღიზღიზ-ი იგივეა, რაც ღიღიღი. რო აიტეხამენ და იცინი-ან ისე უშნოთა, იმას ეტყვიან ღიზღიზსა (იგ.). ღიზღიზი ის არი, რო შეიყრიან თავსა ქაღე-ბი, ჭორაობენ, თან იცინიან (ერედ.).

ღიღ-ი კვირისტავი (საქონ-ლის მუხლისა). საქონელსა ღიღი აქ მუხლშია, იმის მეტგან არა აქ (წე.).

ღინთილა შიგნეული. ღინ-თილა საერთოთ ითქმევა, გვამში რაცა აქ ადამიანსა, გულ-ღვიძლი, რამე (არად.). **ღინთილას** ამომ-ატლის მოერევა, დაჩაგრავს; სცემს. რო გააბრაზეფს ვინმე, ეტ-ტყვიან, ისე ქცეემ, რო ღინთილას ამოგაცლიო (ერედ.).

ღინკლა, **ღინტლა** პატარა, მოლეული; უვარგისი. ნაბორალა გოჭი ხო ყველაზე პატარაა ხომე, დანაკული, იმასა ჰქვიან ღინტ-ლაი (ტყვ.). იმ დღეა ერთი ღინკ-ლა გოჭი იყო ბაზარზე, ცაცხლი ფას აფასებდნენ (ქვ. ჭ.); აგრეთ-ვე ერთაწმ., ომ., საკორ., ქემ.

ღინღლ-ი ახლადგამოჩეილი, შეუბუმბლავი ბარტყი. ჩიტი რო

გამოჩეკამს ახლათა, ღინღლები არიან, ბუმბული არა აქეთ (ომ.).

ღირღვალ-ი ჯირკვალი. ღირ-ღვალი საზარდულებში უნდება ადამიანსა (ქემ.). ყელზე ამოუა-ღირღვალი და ამობუსრავს უცეფა. ახლა კიდე და ახლა კიდე (ერედ.); აგრეთვე წილკ.

ღიღაპ-ი ღაბაბი. აი ეს არი-ღიღაპი, ნიკაპ ქვემოდანა (არად.); აგრეთვე დაღ., ღვარ.

ღიღვლიჭანა 1. შეუბუმბ-ლაკი (ბარტყი). ღიღვლიჭანა ბარ-ტყები ამოუსხამ (კარალ.). 2. ტი-ტლიკანა, შიშველი. კაბა ჩაიცვი, ღიღვლიჭანა ნუ დაღიზარ, შექ-ცივა! (გარ.). ღიღვლიჭანა რო და-ღიზარ, არა ქცივა? (ტყვ.).

ღიღო ღივი. კარტოფილს რო ამოუა კვირტები, იტყვიან, ღიღო-ააქო, დაღიებულიაო (საგურ.). რაკი ღიღოა გამოუშვეფს თესლი, გაღივდო, ვიტყვიო (წილკ.); აგ-რეთვე იკ., ლამ., სამთ., ქვ. ჭ.

ღიცღიც-ი უთავბოლო, უმიზ-ნო სიარული, ხეტიალი. ჯერ უნ-და მაიღალოა ღიცღიცითა და მემ-რე დაიძინეფს და დაიძილქუშეფს (წილკ.).

ღიჯღიჯებ-ს უთავბოლოდ ლაპარაკობს, იცინის. ნეტა რასა-ღა და ღიჯღიჯეფს, საქმე ვი-ღამ უნდა გაუკეთოს ნეტაი? (ომ.). ღა თელი დღე და ხან რომელ-ბიჭთან ღიჯღიჯეფს, ხან რომელ-თანა (მერ.); აგრეთვე იგ.

ღლარჭ-ი მჭლე და დაძარ-

ღუღლი (ხორცი). ეგა ღღარჭი ხორცია, გამხდარი (ატ.). ჩემმა დედამთილმა იცოდა, არ მიყვარს ღღარჭი ხორცი, კბილუფში მეჩხინება ხომეო, ლურთი ხორცი არი კარქი, მარწყვივით საჭმელიაო (გრაკ.); აგრეთვე კავთ.

ღლაჭ-ი 1. ახლადგამოჩეკილი ბარტყი (ვარ.). 2. პატარა, უწლოვანი (ბავშვი). რაა, ღლაჭიაო, გვითქვია, რა დრო მაგი ქორწილიაო (ბროწლ.). სად წამოვა, ღლაჭი ჰყავს! (ძეგ.).

ღლაჭუნ-ი უშნოდ ღეჭვა. დიდის კევის ღლაჭუნითა, გოჭვივით აწკლაპუნებს ი ტუნებსა (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

ღლიურ-ი დიდი ხელეური. რასაც დიჭურს იღლიაში ვანის ხელეურსა, ღლიური ის არი (ერედ.).

ღლიღვ-ი იხ. ღელიღი.

ღმერთ-ი ცა. მაღლა ღმერთშია ღრუბლები (ბროწლ.). ღრუბელი ღმერთში მიდის (ბროწლ.); აგრეთვე ტანბ.

ღმერთ-ი: თაჰვის ღმერთის ბადაუღბებბა სინდისზე ხელს აიღებს. თავი ღმერთს რო გადაუღვებს ბავშვი, ერთ პურ შეშჭამს (ქვ. ჭ.).

ღნიოშ-ი კარლია (სახლი, ეზო); მიტოვებული, გატიალებული (კარ-მიდამო). სოფუას სახლი ღნიოშია, ვინც არა მგონია, შედის (კავთ.); აგრეთვე დის.

ღობედაბალი-ი დაბალი ღობე, ადვილად დასაჩაგრავი. მე რა

შენი ღობედაბალი ვარ! (ქვეში). ნახეს ღობედაბალი და დაუწვეს ქოხი, გადაუბუგეს სულა (ქვ. ჭ.); აგრეთვე ქემ.

ღობურად ერთიანად, განურჩევლად; მიყოლებით. ერთბაშად რო აკურიფამთ, რო არაფერ დაეტოვეთ ძირსა, იმაზე გვითქვია, ღობურათ აკურიფეთო (არად.). დახონავებული არი ხილი და რო მივა მყიდველი, არ აარჩინეფს, ღობურათ ააკრეფინეფს (კავთ.). ღობურათ ვადღეგრძელებ (ძეგ.).

ღოლბოშო იხ. ღვალბაშო.

ღორთელა კანის დააედება ერთგვარი. პარტახტს რო დააყრის ხომე ადამიანსა, ქავილი იცის, სიცხეცა, თავის საქორჩიდან აყრის ფეხისგულამდინა, — ღორთელას იმას ვეძახით (ბროწლ.). ტანზე დააყრის ადამიანსა ღუღუღივითა, ღორთელას ვეძახით, ღორის აქური ვისაცა აქ, იმას წაუსვაშენ, გაქრებაო, იტყვიან ხომე (არად.).

ღორისქონა ბალახი ერთგვარი, მხლად ხმარობენ. ღორისქონა ბალახია, ქარების წამალია, კარტოფილივით ღეროები აქ (ბროწლ.). ღორისქონას დაჩენქვამენ, წვენს გამოწურამენ, აღუღებენ და მალამოსავით გამოდის (ბროწლ.).

ღორიწელიანა თამაში ერთგვარი — ხელიხელჩაკიდებული ბავშვები ჯერ პირველი წყვილის ხელებქვეშ გაძვრებიან, შემდეგ

დანარჩენი წყვილების ხელბეჭევმ და ასე თანდათან ყველა შემობრუნდება და ხელები ტანზე შემოხევევით (ზ. ხანდ.).

ღორღალ-ი გაუგებრად სიარული, ხეტიალი. მთვრალი კაცი რო აღარ იძინებს და დადის, ხან ერთთან მივა, ხან მეორესთანა, ღორღალი ის არი (ტყვ.). რა ფინთი ღორღალი იცის ჩვენებიანთ კოლამა; დალიე? დაწეი და დაიძინე, შე კაი კაცო, შენა, რაღას დაეხეტები აქეთ-იქითა?! (კარალ.).

ღორღალაობ-ს უხეიროდ დადის, ლახლახებს. ბავშვზეც იტყვიან, მახინჯზეცა, რო ვერ დადის ზეირიანათა, ლახლახებს, ღორღალაობსო (არად.).

ღორღალეზ-ს გაუგებრად დადის, დაეხეტება. კაცო, რა უბედურებაა, ღორღალეფს, ღორღალეფს, ე ღორღალი რაღა არი, დაწეუს და დაიძილქეუსო! (კარალ.); აგრეთვე ტყვ.

ღოჭა მდინარის თევზი ერთგვარი. ღოჭა თევზი ღეჭჭირა ერთი-ორი და სათევზაოდ ვიყაო (კარალ.). ღიახეში იცის ღოჭა (კარალ.).

ღოჭამ-ს თავს, წვერს აგლეჯს (ბალახს). ნუ კი ღოჭამ ცუდ ბალახსა, ძირიანად ამოიდე, რო აღარ ამოვიდეს ისევა (კავთ.); აგრეთვე კარალ., ტყვ.

ღოჯიჯ-ი ხორცმეტი, მეჭეჭივით. ღოჯიჯი მეჭეჭივით არი, ხოლოთ დახეთქილი არი, ყველგან იცის ამოსვლაი (ქვ. ჭ.).

ღრმეალა კისერმოდრეცილი. ეგ ღრეცელა, ეგა, მაგანაც შეიძლო სხვისა წყეინობა? (წილკ.); აგრეთვე არად., წვ.

ღრუბელა 1. ღონღონოს ჯიშის ქლიავი ერთგვარი. დამასხივით არი ღრუბელაი, ღურჯია, არახილი ყვითელია (კარალ.). ღრუბელა რგვალაია, არახილი ცოტა გქელია (კარალ.). ღრუბელა მაინც მოგეკრიფათ დღესა, რას მიკეთებდით?! (გარ.). 2. ღობიოს ჯიში ერთგვარი. ღრუბელა სარი ღობიოა, რუხი, მწვანეთ კარქი არი (ოდ.). ღრუბელა მქონდა ცოტა ჩასაბუდნი (ქვეში); აგრეთვე ბროწლ.

ღუმ-ი გაულივებელი. ღუმად თუ დარჩა, არ ამოვა მარცვალი; რომელიც მიწაში არ ჩავარდა, ის ღუმად დარჩება (ტანძ.).

ღურღურ-ი ღრმა (წყალი), მორევი. ეგე შავა და იბანავეფს ღურღურ წყალშია, რო, — იტყვი, გუბეში ბანაოფსო (წილკ.). 2. დაბურული, ხშირი (ტყე). შავიდა უშიშრათ ღურღურ ტყეშია, ერთი კარქი ზურგი ხმელი შეშა მააგრუა და წამაილო (წილკ.). ისეთ ღურღურ ტყეში გამოგვატარა, ძლივლა გამოვდიოდით ხეებ შუა (მეჯვრ.).

ყ

ყადიმი-ი მაგარი, მკვიდრი. ყადიმი მიწა (წვ.). მჭიდრო ნაქსოვი რო იყო საჩოხე, ან სხვა შალი, იტყოდენ, კაი ყადიმი ნაქსოვიო (ბროწლ.). ზაქი რო დაიბადება, ჩლიქები უნდა ხელით დააგლიჯო, რბილებ დააგლეჯამ და ყადიმი დარჩება (კარალ.).

ყავა ალაო (?). პური უნდა ჩააყენო, გამოიღეფს მერე ბუძუნძღუეფსა, ფესოეფსა; ის უნდა გაახმო, დაფქვა; საარაყეთა გინდა სიმინდ დაფქვან, გინდა პურსა, გამოაცხოფ ცომათა, უზან ი დაფქულ ყავასა, ააღუღეფს ისა (ჩუმათ.).

ყავარჯოს-ი 1. დასაბჯენი ჯოხი, ყავარჯენი. აი, მოხუცებულებს რო უჭირამთ ხოლმე ჯოხი, ყავარჯოხს ეტყვიან იმასა (ლამ.); აგრეთვე არად. 2. ტყავის ჩანთა მეცხვარისა. ყავარჯოხი მემცხვარეებსა ზურგზე აქთ გადაჭყერილი, იმაში პური არა სმება (ქემ.).

ყავრიანი კრამიტი ღარი-სებრი კრამიტი. ყავრიან კრამიტს აფარებენ ერთს წაღმა, მეორეს უკუღმა და ერთმანეთში ჯდება (ქვ. ჭ.); ქართული კრამიტით დახურულ სახლზეც იციან ყავრიანი კრამიტი, კურტანზე და აფარებენ (ქვ. ჭ.); აგრეთვე არად.

ყაჰყაჰმბ-ს გაუთავებლად ყეფს (ძალღი). ძაან რო ჩხუბობს ადამიანი, ყვირის, ილანძლება,

იტყვიან, ყაყაყებს ძაღლივითაო (ქორ.). ძაღლი ყაყაყებს სულა (ბროწლ.). იყაჰყაჰმბს: ადამიანსაც ვეტყვით ხომე, იყაყაყე ძაღლივითა და, რო დაიღლები, არ დადგებიო? (ატ.); აგრეთვე დოესი, თამ., მერ.

ყათარ-ი ეტი; კვალი, შარი. თქვენი ვენახი რამდენი ყათარია? (ბიწმ.). ერთი ყათარი გაუმარგლე (ბიწმ.).

ყაიდაში მარჯვედ, კარვად, მოხერხებულად. წორეთ ყაიდაში მოიდა, არც მეტი და არც ნაკლები! (წილკ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

ყაირათ-ი ძალა, ღონე, გამძლეობა. ე, ვერანა ავანტყოფობამ სუ გამამილია ყაირათი (წილკ.). ადამიანი რო მეეშეება და აღარაფერი ყაირათი აღარა აქ, იმასა ქვიან უღონოი (ატ.); აგრეთვე ვარ.

ყალათმა, ყელათმა დიფთერია. ბავშვიც იშვიათათ ხდილობს ყალათმასა და დიდიცა (ბროწლ.). ყელათმა ჰქონია ბავშვსა და ვერ გაეგოთ, ღეებრჩო (ტეზ.); აგრეთვე არად., ტყვ., წვ.

ყამ-ი ყადრი. ერთი ბეწო ოჯახი ყამი არა აქთ ცოლსა თუ ქმარსა, ნეტა როგორ უნდა მეეწივნენ ცხოვრებასა? (წილკ.). ძიენ გვიკვირდა ი ძუძუთა ბავშვის დაქორწილებაი, მაგრა იცი, როგორი ყამი ააქ? რასაც იპოვის და იშოვის, სუ ოჯახში უნდა რო მაიტა-

ნოს და შემატოს ოჯახსა (მეჯვრ.); აგრეთვე იგ., კარალ., ტყე.

ჟამა დიდი ხანჯალი. დიდი ხანჯალი რომელიც იყო, იმას ერქვა ყამაი. ესე სამი თითის სიპტყე იყო და გძელიც იყო, ორივე ხრიდან პირი ჰქონდა (წვ.). თუ გამოვიტანე ჩემი ყამაიო, — ემუქრებოდენ ხომე ერთიმეორესა (წვ.).

ჟამირა ძურწა (ბალახი). ყამირა მოკლე წვრილფოთლიანი ბალახი არი, საცა არ გინდა, ამოსულია და ისევე არი გაკრული მიწაზე (ერედ.).

ჟამიშ-ი დუღუკის ნაწილი; ჩასაბერი მილი ლერწმისა. დუღუკის მთავარი ნაწილია ყამიში, ის უკრამს (კოდ.). ყამიშსა ზედ უკეთებენ სხვა ნაწილსა და თითეფს აყოლებენ ზედა (ბროწლ.); აგრეთვე იგ.

ჟამიშიან-ი ნაყოფიერი, მოსავლიანი (მიწა). აჭაობებენ ჩვენთანა და მსუყე მიწა არი, ნოყიერი, ყამიშიანი მიწა (ბროწლ.). ყამიშიან მიწას ეხლაც ეძახიან სუქან მიწასა (ძეგ.).

ჟანა მუსლშია ყანა ზრდას ამთავრებს და თავთავს იკეთებს. ისეთია ჩვენი ყანა, რო სულ მუხლშია (ძეგ.).

ჟანიჭამია ყანის ერთგვარი პარაზიტი მწერი, ბოგანო. ყანიჭამია ფუტკარივით იყო, ფრინავდა, თავთავს გადასწევდა და პურსა სჭამდა ხომე (წვ.); აგრეთვე დად.

ჟანწ-ი წვრილი, გრძლად ჩამოჭრილი ნაჭერი (პურისა). აბა, ეგ რა ჭამა არი, ერთი ყანწი პური ვერ გაგითავებია თელ დღეშია! (გრაკ.). პური შატანება არ იცის, თელ დღეში ერთი ყანწი არ გაუთავდება! (გრაკ.).

ჟაპო ლაბაბი. სუქანი ადამიანი როა, ყაპოს ჩამოუშვებს ისიცა (ჩუმათ.). ჩვენმა ღორმა ყაპო დაუშვა ძირსა (ჩუმათ.).

ჟარაო ჯანი, ძალ-ღონე. გალახული ადამიანი რო იქნება, დასუსტებული, იმაზე იტყვიან, ყარაო აქ გამოცლილიო (წვ.). ყარაოც გამოცლილი მაქ და ჩინიცა (ძეგ.); აგრეთვე არად., ღვარ. ჟარაო აქმს ამოსული (თიბა-ლმბში) თვალები დაელალა, თვალთ დააკლდა. უძილობითაო ყარაო მაქ ამოსული თვალეფშიაო (ბროწლ.).

ჟარაოგამოცლილ-ი ღონემიხდილი, უძლურებით თვალეზამოლამებული. გამხდარი რო არი, უძალო, ყარაოგამოცლილიაო (ძეგ.). თავისი ქმარი რო ყარაოგამოცლილია, იმას კი აღარა ხეღამს (ხანდ.).

ჟაბ-ი ობი. ყატსა ობს უძახიან, ყატი მოეკიდაო, იტყვიან (ხაშ.).

ჟაზრულ-ი დამრეცი, დაქანებული. თუ გინდა, რო თოვლი აღარ დადგეს ზედა, ყაფრულად უნდა გააკეთო სახურავი; დაბალსა ამტვრემს, ყაფრულსა თოვლით არ ამტვრევდა (ჩუმათ.).

ყაყვია აყლაყულა. ყაყვია, რა უსაქმით დადიხარ და დეგებტები, რაშია შენი საქმე? (მერ.). ერთი ყაყვია მეზობელი მყამს, შენ უნდა გაგირიგო ისა! (მერ.).

ყაშა-ყაშა დასკდება, და-უსკდება ღრმად დასკდება, და-უსკდება, დაეშაშრება. მორწყვის დროსა წყალმა ზემოდან თუ გადაუარა, გადაიკირება დედამიწაი და ახლა მზე რო დააჭერს ზედა, სუ ყაშა-ყაშა დასკდება (ლამ.). ამტველი ფეხშიშველა სიარულითა უბედურსა სუ ყაშა-ყაშა დამხეთქია ფეხები, შუჩვეველი რო იყო (წილკ.). **ყაშა-ყაშა დასხეტიქილი**: უსუფთაოთ რო არი აღამიანი, სუ ფეხშველა დადის, ისე დაუსკდება ფეხები შავათა, როგორც დედამიწა გვალვაშია, იმას ეტყვიან, ყაშა-ყაშა აქ დახეთქილი ფეხებიო (მეჯვრ.). მოდიოდა ი ბიჭი და ფეხები სუ ყაშა-ყაშა აქონდა დახეთქილი (თამ.); აგრეთვე ატ.

ყაბა 1. რანდის ნაწილი — პირისა და სოლის ჩასამაგრებელი. ეს ყბებია, რო დაიჭიროს რანდის პირი და სოლი (ზ. ხანდ.). **2.** ხის შეჭრილი ბოლო მეორე ხის ასეთივე ბოლოს ჩასამაგრებლად. ბომის ზემოთ ბალიშია, ბალიშს ზემოთ არის თავხეები გადაბმული თავის ყბებით (ბაზ.). **3.** კიბის ორი ხის ძელი, რომლებზედაც საფეხურებია დამაგრებული (ქვ. ჭ.).

ყაბას დაადბამს ხშირად ახსენებს ვისიმე კარგად ყოფნას,

წარმატებას და ამით ეითომ დანავსავს. ყბა დამადგი, თორე არ ჩამვარდებოდა კენჭო, შე რო თქვი, კარქა თამაშოფსო, იმიტენ ჩამვარდა (კავთ.).

ყელათმა იხ. ყალათმა.

ყელთაწვეა ხვეწნა, მუღარა, თხოვნა. ოლომც ვაშლი მქონოდა და ბაზარში დღესა ხუთ მანათათა ყელთაწვეა იყო (მერ.). პუნქტში ყელთაწვეაა, ოლომც იქ ჩაეაბართო ხილი და ცხრაჯერ მოგვიხდიან ქულსა (მერ.).

ყელი გადაუწყდება სხეფნით ძალიან შეეხვეწება, ხვეწნით დაიღლება. ყელი გადამიწყდა ხვეწნითა და კატაულიდან ფიჩხი ვერ გამოვტანინ! (კავთ.).

ყელფანდურა ზარმაცი, უქნარა. რო საქმე არ უყვარს აღამიანსა, არი ცუდათა, სუ იმასა ფიქროფს, სად წავიდე, დავლიო, დრო გავატაროო, იმას ეტყვიან ყელფანდურასა (კავთ.). ეხლანდელი ახალგარდები მეტიმეტი ყელფანდურეები არიან, სუ ქეიფზე უჭირამთ თვალი (გრაკ.). ვანიანთა ერთი ყელფანდურა სიმე შამოვარდნიათ, თურმე სუ იმანის, „მაიტათ, მაიტათ“! (რუისი).

ყელენდერა ყელტიტველა (ქათამი). ერთი ყელენდერა წიწილა მყამს, მარინეს უნდა ვაჩუქო (მერ.).

ყელყელარობს დიდგულობს, მედიდურობს. ჩვენი ლობერტი ძიენა ყელყელაოფს და არ ვიცი, როგორ გადარჩება! (მერ.). **ყელ-**

ყელაობა: ეგ ყელყელობა თუ არ მოიშალე, ცუდათ წაგივა საქმე! (მერ.).

ყეჟერი-, **ყეჯელა** ღერო, ტოტი. სამი ტოტი რო ამოვა, სამი ყეჟერი ამოხულაო (სამწ.). ჭარხლის ამოსაღებსა ორი ყეჟერი აქ, ორკაპია, დაუღებენ და ამოიღებენ ჭარხალსა (სამწ.). **ყეჯელა** ბოძი ძელის დასაყრდნობი ბოძი, რომელსაც ორკაპი თავი აქვს (ტანძ.).

ყერი¹ ცალ ლურსმანზე მოძრავი საკეტი კარისა, კორა. ზოგ ყეროსა სახელურიცა აქ, ისიც ხისა (შინდ.); აგრეთვე სურ.

ყერი² იგივეა, რაც ყერყეტი ი. ყერო არი ჩერჩეტი ადამიანი (დ. თონ.).

ყერყეტი-ი 1. ჩერჩეტი, შტერი. შე ყერყეტო, შენა, ეს ვერ უნდა გაგეყო? (კარალ.); აგრეთვე დ. თონ., საგურ. 2. უგზო-უკვლოდ სიარული, ჩერჩეტი. სუ იმას გეუბნევი, ნუ იცი ღამე ყერყეტი! (ტყვ.). ცუდ ღროს ნუ იცი ყერყეტი! (კარალ.); აგრეთვე ზერ.

ყეტი-ი იგივეა, რაც ყერყეტი ი. ვერა გაიგო რა ყეტმა! (ნოს.).

ყეყე ყეყეჩი. რა ყეყე ხარ, ვერ გაიგე, რა გითხარი? წადი, ეხლავე მოიტანე! (ბროწლ.); აგრეთვე არად.

ყეჯელა იხ. ყეჟერი ი.

ყვავიკუდა ფარსმანდუკი. ყვავიკუდა თავბრტყელი ბალახია, იმას მოადუღებენ, მოუკიდებენ ახალთესლის ფქვილსა და მუწუკი

რო გქონდეს გამოსარწყავი, და აფარებენ (კულბ.). ყვავიკუდა ყვითელი ყვაილია, ცუდი ხუნი აქ, წამლათ ხმარობენ (ერედ.); აგრეთვე არად., ხც.

ყველის ქადა ხაჭაპური. ყველის ქადა არი ხაჭაპური, ესეც გვითქვია — ყველის ქადაო და ხაჭაპურიც გვითქვია (წვ.); აგრეთვე სამთ.

ყვითელი წამალი თიხის ჭურჭლის საღებავი. ყვითელ წამალში არის ღამწვარი მაგარი ტყვიის მტვერი და შუშის ნამსხვრევების ნარევი, წამლის წისქვილზე წყლის შერევით ჩამოფქული (მეჯვრ.).

ყვიში-ი 1. ფერიანი, მოსუქებული (ბავშვი...). კარქათ რო არი გასუქებული და კარქი ფერის ბამშვი არი, იმაზე იტყვიან, ყვიჟირი არიო (წვ.). რომელიც ჟინჯილივით არი, ბამშვი, გინდა ქალი, კაცი, თეთრ-წითელი, სუქანი, იმაზე იტყვიან, ყვიჟირი არიო (არად.). 2. მოზრდილი, მძიმე, კარგი სათამაშო (კოჭი). მძიმე კოჭი არი ყვიჟირი კოჭი, დიდი არი (წვ.). თეთრი კაი კოჭი რო იქნება, ეტყვიან ყვიჟირ კოჭსა (არად.).

ყვინტი-ი გაუგებარი, ჩერჩეტი (ადამიანი). ემ ღროში ეგეთი ყვინტი ბავშვები როგორ გამოუვიდა? (რუისი). როგორიც ერთი ჰყავ ყვინტი, ი მეორე ბიჭიც ისეთია! (რუისი).

ყია გამოყრუებული, გამოჩერ-

ჩეტებული (შდრ. ყნდო). ყიაჲ ვეტყვით გამოყრუებულ, გამოჩერჩეტებულ ადამიანსა, რო გაგზანი საღმე, სანამ მივიდოდეჲ, გზაში დაავიწყდება, რითვინ გაგზანე (წილკ.). ი ოქრუაანთ ყია გოგო გაგზანე საღმერთთინა და, ვინ იცია, ვისა ღროში ეღირსება ამოსვლა (წილკ.). რავი, ქაჲ, ვის ღემგზანსა ეგეთი ყია? (წილკ.).

ყიმყიმებ-ს იბღინძება, მეღიდურობს. რაღაცას რო მოიქონებს: ან საჭმელსა, ან სასმელსა, ან რამესა, ყიმყიმეფს — ეხლა მე აღარავის თავი აღარა მჭირდებაო (ლაბ.). რო მაიქონიებენ რასმე, ყიმყიმებენ (იკ.). ძაან დაიწია ზაქარამაცა, ველარ არი ისე, როგორც წინათა, ძაანა ყიმყიმებდა ზომე (წილკ.); აგრეთვე ახალშ.

ყინჩი სიტყვა ტრაბახის, ბაქიობის გამომხატველი ლაპარაკი. ზოგმა კაცმა ბაქია ლაპარაკი რო იცია, იტყვი, ამაჲ ფულეები აღარაში ეტევაო, იტყვიან, რო ყინჩი სიტყვა აქო (წილკ.). ყინჩი სიტყვა კი გაქ, აი, კაც ეგონება, ღულ და გაღმოდისო! (წილკ.).

ყირაობ-ს მეღიდურობს, ამპარტანობს (შდრ. იყინწება). აყირავებული ადამიანი რო არი, მეღიდური, ყირაოფს ყველაფერზედა, იმას ეტყვიან აყინწულსა (ბროწლ.). ისე ყირაობს, გეგონება, სხვაზე მეტიაო (ბროწლ.). **ყირაობა:** ამიხირდა, ყირაობა

ღამიწყო, იმანაც მითხრა, მეც უთხარი (კავთ.).

ყიყვი- ლიმფური ჯირკვლების ტუბერკულოზი, თიადორა. ყიყვი ავანტყოფობა არი, თიადორასაც ეძახიან. გამოუა ზომე ყელში ღირღვლები, დაუწყულდება და მემრე გემერწყობა ზომე (წილკ.). ყიყვი იცის ზაფხულობით, ყელის ჯირკვლები უსივდება, უშუწუკდება და მთელი ზაფხული იარა სღის (ღ. თონ.). **ყიყვინანი:** ი ყიყვიანი ღოდია თურმე ცოლ გაგდებაჲ უპირებდა (წილკ.). ნეტა ვინ ოხერ-ტიალია, რო მა ყიყვიან შაყყარდა? (წილკ.).

ყიჭყიჭებ-ს ღიდგულად, მეღიდურად ლაპარაკობს. ძაანა ყიჭყიჭებენ ცოლიცა და ქმარიცა, უთუოთ მაიქონიეჲ რამა! (წილკ.). ი, შენი მძა ძაანა ყიჭყიჭებდა შამაღგომაზე, რო ამტველი ესა მაქ, ამტველი ესაო და ესე მალე შამეელიათ? (წილკ.).

ყიჭყიჭით ამოსღის ცსოვრება ძალიან მღიდარია. მაგი შვილი ისეთ საქმეზე არი, ყიჭყიჭით ამოღღის ცსოვრებაი (ქვ. ჭ.).

ყლარწა იხ. კლარწა.

ყლარწუნ-ი ნერწყვის ყლაპვა ლაპარაკის ღროს. ნერწყვი ყლაპასა მქვიან ყლარწუნი, კაცი რო ლაპარაკობს და სიტყეები შამააკლდება, ნერწყვი ყლაპა მოუმატებს ზომე (წილკ.). ეხლა მოყვევა ყლარწუნსა და განაღა გაათავეფს სიტყვი თქმასა (წილკ.).

ყლაჭანს, ყლაჭას ბა-
ადინს ხელად შეჭამს, შეყლა-
პავს. ვენაცვალეთ, ჩვენმა ბავ-
შეებმა დაუარეს წედანა და თვა-
ლიმიხედვაზე ყლაჭა გაადინეს
საჭმელსა! (ბროწლ.). გადაიგდე
ყელში წამალი და ხელათ გაადი-
ნე ყლაჭანი, ადვილია! (ტყე.); აგ-
რეთვე კარალ.

ყნდო, ყნდუ გამოყრუებული,
გამოთაყვანებული (შდრ. ყია). ამი-
თანა ყნდო ბაღლი მნახავი არა
ვარ, ქაა, თავიანთიდან ჩვენამდინ
პასუხი ვერ მაიტანა, რიათვინ
გამოგზავნა დედამა? (წილკ.). ელა-
პარაკები და ხმას კი არ გაგცემს,
ყნდუ არი (ძეგ.); აგრეთვე ხანდ.

ყოდომა აყლაყუდა. იმას წაყ-
ყეები ამხელა ყოდომა ქალი?! —
ყოდომაი როგორი არი? — მაღა-
ლი არი და უშნოი, სარაყუდაი
(სურ.).

ყოშვირ-ი მცენარის ამონაყა-
რი ყლორტი, ნამხრევი. ვაზი გა-
მოიტანს შუაში რქასა, ვაზის
ყლორტსა და ის არი ყოვერი
(ერედ.). ვაცლით ხომე იმ ყო-
ვერსა, ნამხრევი ის არი (ერედ.);
აგრეთვე დის.

ყოვლეულად მთლიანად, ერ-
თიანად. ლუარსაბ მუფემ დაავა-
ლა გიორგი სააკაძეს, რომა ეს
საბუთები მეეკრიფა ხულა, ყოვ-
ლეულათა (ხც.).

ყოლებ-ი სისო ხერხის ხის
ნაწილები, რომლებზედაც ხერხის
პირია დამაგრებული და ბაწარია
გაჭიმული. ხერხსა ყოლებში ჩა-

ვაკლებთ ხელსა და გაუსკამთ და
გამოუსკამთ (კავთ.); აგრეთვე
ქვ. ჭ.

ყოყლიაობ-ს ყოყონობს, ქედ-
მაღლობს, მედიდურობს. ი შამად-
გომაზე რო ყოყლიაობდნენ და
ადარ იცოდნენ, რა ყვიდნათ ცოლ-
სა თუ ქმარსა, რა ეგონათ, გაზაფ-
ხული ადარ მოიდოდა? (წილკ.).
ი ძაან რო ყოყლიაობდა და თავი
თავთან აღარავინ მოაწონდა, ეს-
ლაც იყოყლიაოა, ლუკმა პური რუ
აღარა აქ შინა! (წილკ.).

ყოყო 1. ზაქი (მოფერებით).
სად დაგდებულხარ, ადე, ყოყო!
(დის.). 2. იგივეა, რაც ყოყო-
ლა. იმითანა შვენიერი დედალ-
მამალი მყავდა, დიდი, ყოყოები
იყვნენ, ხელათ ვილაცა ეცა, დაი-
ჭირა და გაკლერტა (მერ.). ერთი
ყოყო მამალი მყამდა, იმი შიშითა
მეზობლებიც ვერ შემოდიოდნენ
ეზოშია (მერ.).

ყოყოლა ძალალი, ტანსრუ-
ლი. შე ყოყოლა, შენა, მოვიდეს
დედაი! (ტყე.). რა ყოყოლა მამა-
ლი გყავთ! (ძეგ.).

ყრა: ერთი (ორი...) ყრა
1. ერთი (ორი...) წყება, რივი.
ერთი კონა ყავარი არი ერთი ყრა,
ასი ცალი არი შიგა (ბროწლ.).
ერთი ყრა ყავარი ავშალეთ (ძეგ.)
ერთი ყრა ქილები გავრეცხე ჯე-
რა, ერთი ყრა კიდე გამოსატანი
შაქს (კავთ.). ერთი კაცი რო სცე-
ლამს, ერთი ყრას გაიტანს (ზ.
ხანდ.). 2. ერთი ხელობა, ერთი
პირობა (თესვა...). დენობისთვის

რო დადგებოდა, მესამე ყრა იყო, მესამეთ გავიდოდით დასათესათა, მესამე ყრა დამთავრებისა იყო (ზერ.).

ყრალ-ი 1. ცუდი, უვარგისი. ყრალი მეზობელი ჩემ მტერსაც ნუ ყოლია! (ქვ. ჭ.). ცოტა ყრალი ქვა არი და! (ზერ.). ყრალი ამინდია დღესა, კარში არ გაისულევა (ლამ.). 2. უწესო, ურიგო; ავეცია. რა ყრალი ხარ, ბაღლო, ამოტველა ვირგლა ხარ და წყალზე ვერ გამიგზავნიხარ! (წილკ.). ყრალი კაცია ძაანა მაგი სიმაპრი, ძაან ყრალი ლაპარაკი იცია (წილკ.); აგრეთვე ატი, ერედ., იგ., ოძ.

ყრუანჩელა, ყრუჩინჩელა. ჩერჩეტი, ბენტერა. რა კაი ბიჭ გააყოლია, ქაა, ჩვენებიანთ ყრუანჩელა გოგო! (წილკ.). ი ჩენი ყრუჩინჩელა ნატალასი არ იყვედ... (წილკ.).

ყრუ ჩიტი ჩიტი ერთგვარი. წაწითალო ჩიტია ყრუ ჩიტი, ბელურაზე ცოტა მორდილია, ბუზ-პეპელასა ჭამს, მარცვალსაც შეჭამს, ღობეებში აქ ბუდე (ბროწლ.).

ყუბ ბოლო, წვერის მოპირდაპირე მხარე (კვერცხისა). წიწილას ნისკარტი მუდამ წვერისკენა აქვს ხომე, ყუისკენ არა (საკურ.). ყუიდან არ გამოვიდა წიწილა, წვერიდან ნაკრავი იყო (ხოვ.).

ყუდულ-ი სიმაღლეზე მიწობილი დაპობილი ხეების ღობე. ყუდულია, აყუდებული რთა ხეები

ღობეთა (ჩუმათ.). ყუდულ ღობეს ჭირდება ბოძები და გარაი გასადები (ჩუმათ.).

ყულაბ-ი კარის ჩამოსაკიდებელი მოწყობილობა, რომელსაც კარის ანჯამა ჩამოეცმება (ტანძ.).

ყულბაღა საღურგლო დაზგაზე დაკრული ფიცარი, გასარანდი ხის მისაბჯენად (ქვ. ჭ.).

ყუნღურა შინიდან გაუსვლელი ადამიანი, ვისაც შინ ყოფნა უყვარს. ყუნღურა ხალხია ეგენი (ლამ.).

ყუნტულზე წაიოდგება წინა ფეხებს წამოსწევს მწოლიარე (პირუტყვი), წამოჯდება. ღორს მიუუტანე შრატი, გოგრი ნახარში, რამეი და აღარ იკადრა, მარტო ყუნტულზე წამოდგა და ისე ჭამა, მაძლარი იყო (კავთ.).

ყუნცულაობა 1. ბუქნით სიარული, ცეკვა. რო ვერ მიდის თანაბრივა, ქანაობით მიდის, მიყუნცულაოფს, ყუნცულაობა ის არი (რუისი). ზოგმა ყუნცულაობა იცის, არ იცის კაი თამაში (რუისი); აგრეთვე კარ., ქიწნ. 2. ხელში შეთამაშება (ბავშვისა). თელი დღე უჭირამს ბავშვი და იმის ყუნცულაობაში ამოსდის სული (ქიწნ.); აგრეთვე კარალ., ტყვ.

ყურ-ი 1. მცენარის კვირტი. ქა, რა ადრე გამოუტანია ეაზსა ყური, ჯერ რა დროსია, არ გიკვირთ?! (იგ.). 2. წინ წამოწეული კედელი სახლისა, დერეფნის მოსამყუდროებლად. სახლის კედელი რო წამოვა წინ და დერეფნის

იქითა და აქეთა მხარე იქნება დახურული, ის იქნება ყური (ბაზ.). **ყურიანი**: დერეფანი არის ყურიანიცა და უყუროცა, ყურიანი არი გვერდებზე კედლებით მოშენებული (ბაზ.).

ყურბანა გაუგებარი, უვიცი. ყურბანა არი მძიმე ყურის პატრონი, როცა ელაპარაკები და თავში არა შეადის რა (ახალშ.).

ყურიმტარა-ი მარყუჟი. რო ისე შეჰკრავ, რო უცეფ გამოჰკრავ და გამოხსნი, ის არი ყურთმაჯი (არად.); აგრეთვე ბროწლ., კარალ., ტყე.

ყური ბაუჭარი ამბობენ იმაზე, ვისაც დიდხანს სძინავს. ყური მაინც გაუჭერი, ადამიანო, გაიბერა ძილითა, მაგოდენა ძილი გაგონილა?! (კავთ.).

ყურის ძირს ჩაუქელავს მაგრად სცემს. იმ შენ ნაყიდასა მიშამა ყურის ძირი არ ჩაუქელა?! (ტყე.).

ყურნაკლებ-ი ვისაც ყურს აკლია. ყურნაკლები იყო, ყურთ აკლდა (იკ.).

ყურს დაუბდებს ყურადლებას მოაკლებს, უყურადლებოდ მო-

ექცევა. ყურ ნუ დაუგდევ მაგასა, მიიყვა დროზე ექიმთანა, რო მემრე ხორცები საგლეჯათ არ გაგისდამ! (წილკ.).

ყურს წაუძინარებს ყურადლებას არ მიაქცევს, თავს აარიდებს. რომელიც ძიენ საჩქარო საქმე არ არის, იმასა უნდა ყური წაუძინარო (ჩუმათ.).

ყურყურა გაუგებარი, უბირი. ყურყურა ვინც არი, არაფერი ეშმაკობა არა აქ, რაც უნდა უთხრა, დაიჯერეფს (არად.) რა ყურყურა არი, სად გამოეპარა ეს წუთისოფელი? (არად.).

ყურყუტ-ი ჩერჩეტი, ყეყეჩი. მოდი, აქა, მოდი, შე ყურყუტო შენა! (ზერ.); აგრეთვე მეჯვრ.

ყურწაბდებულ-ი 1. უყურადლებო, დაუღევარი. რა უბედური არი, ყურწაბდებული არი ყველა საქმეზე, არაფერი არ ენადვლება (არად.). 2. ყურადლებიანი, მონდომებული. ყურადლებიანი რომელიც არი, რო ყურ უგდევს ყველა საქმესა, იმაზე იტყვიან, ყურწაბდებული არიო (არად.); აგრეთვე ბრ.

შ

შაბათის პური მენახირისთვის გარიგების მიხედვით შაბათობით მისაცემი პური. შაფათი რო შოვა, ჩამოივლის მენახირეი, ვისი საქონელიც დაუდის, ყველა

თითოთითო გამომცხვარ პურს მისცემს, ეგ არი შაფათის პური (კავთ.). აბა, შაფათი პური გამამიტათ! (კავთ.).

შაბათა ხარხი პატარა, წერი-

ლი ხერხი სახეების გამოსაყვანად. შაბაქა ხერხი წერილია, ტარი აქ ხისა, რველათ რო უნდა ამოჭრაი, მაშინ ეხმარობთ (ქემ). რეშოტკისთვინ არი შაბაქა ხერხი (დის.).

შადინურ-ი სახრაეი ატმის ჯიში ერთგვარი. შადინური კარქი სხვილი ატამია, სახრაეია, ტკბილია, კურკასთან წითელია და იტყვიან ზომე, კურკაც იჭმევა იმისო (არად.). შადინურმა ატამმა რო წვენი იცის, გინდა გემო და გინდა ფერი, რა არი მაგისტანა! (ტყვი); აგრეთვე ლამ., მერ.

შაპ-ი ვაზის ტანი, ძირითადი ღერო განშტოებამდე. შავზე გაშოსული რქა უნდა გავაცალოთ (კავთ.). **შაპი** **წყალი** თვალის დააუადება ერთგვარი, ლიბრი. შავი წყალი გაქ გადაკრულიო, თვალის სინათლე არ მოგეცემა შენაო (საგურ.). **შაპი** **კალთი** შავი კაბით, ქერივობით. რა ექნაო, ეს შეიღებო ქერივ-ოხრობით დამიზღიაო, შავი კალთითაო და ვაი, რო დამიხოცონო (ოდ.).

შაპბედა ბედშავი, უბედური. გასათხუარი გოგუები რო გააბრაზებენ ზომე უმფროსეფსა, დააწყევლიან ზომე, შე შავბედავ, შენაო, მითომ ფინთი ბედი შავხედესო (წილკ.). მოდი დროზე, შე შავბედავ, შენა, მიდი და მოდიმეთქი, განა მიდი და მოკვდი! (წილკ.). მხედამ მა შავბედასა, რამსიგძე ენაა ალაკლაკეფს! (წილკ.).

შავდოვლათისა იგივეა, რაც შაკებდა. უცოლო ბიჭვებ და გასათხუარ გოგოებს დააწყევლიან, შე შავდოვლათისაო, კაი ბედი არ გელირსოა შენაო (წილკ.). ღმერთმა არ მოგყაროა ჩემი მწორი, შე შავდოვლათისაე, შენა! (წილკ.).

შაპელა შავი (ქალი), შავვერემანი. შაველა ქალი ლამაზი არ არი, ლამაზი არი თეთრი (არად.).

შაპერდა შავი, მოხდენილი (კამეჩი). ძაან უყვარდა საწყალ საფარაა საქონელი, იმი წყვილიო შავერდა კამეჩები ერთ სოფლათა ღირდა (წილკ.).

შაპი კულო ხეშავი. იგივე ხეშავა არი ევა, შავი ნაყოფა აქ, წერილი შავ კულოსა; წამლათ ხმარობენ (ხც.).

შაპ ქერს დაუსალაბს. წაერხებება, შავ დღეს დააყრის. დედამთილმა რო გაიგოს ევა, ისეთ დღეს დააყრის, რო სუ შავ ქერს დაუხალაებს ემაგასა! (ლამ.).

შაპილა კოხტა, მოხდენილი კამეჩი. კაი უღლადი კამეჩი რუ არი და კაი ქეწიანი კოხტა რქებიტა და კოხტათაც მოყვანილი, ვეტყვიო შამილასა (წილკ.).

შამსალა ბალახი ერთგვარი. შამსალას წერილი ფოთელი აქ, გადაბარდნული თლათა, თითქმის ერთი ათ ცალს რო მოგვლექამდით, თელ კალათს ვამსებდით, ურემდით ხალში (არად.). ჭინჭარი ჭირის ჭირია, შამსალა შავო ჭირია, არჯაკელი ბაღღამია, სვინტრი ყველას წამალია. (ოდ.).

შანავარი-ი, შენავარი-ი 1. ვიუტი, გაუგონარი. შანავარი არი მძიმე ადამიანი, რამდენიც უნდა ელაპარაკონ, არ ესმის, იმი ყურებში არა შადის რა (კავთ.). 2. კარგი მუშა საქონელი. არც ძალიან მძიმე საქონელია, არც ძალიან ფიცხია, კარგი მუშა საქონელია, შენავარ ვეტყვი (ტირძ.).

შანტლა, შსანტლა ძალიან შავი (ადამიანი). შშია მოკიდებული კიდე გედევცლება და ის თავი გუნებითად არი შსანტლაი (სად.). გაბრუშას ცოლსა შანტლა გოგუები ჰყავდა, მაგრა როგორ ბედში ჩავარდენ, როგორი კარქი ქმრები ჰყავთ (კავთ.). შენისთანა შანტლასა ნეტა ვინ გაჰყვება? (ძეგ.); აგრეთვე ჩუმათ., ხაშ.

შაპრ-ი ხმელი ბალახი ერთგვარი. უნდა იცოდე, შაპრითი ლობიო რომელია და რბილი რომელი, რომელი დასამტვრევია და რომელი შასანახი (კარალ.).

შაპრავ-ს მჭკლარტე გემოს ტოვებს. ოლე პანტა მწარეა, პირს შაპრავს (თამ.).

შაპრანა ავი, კაპასი (ქალი). ჩენი რძალი, დარო, ისეთი შაპრანაა, სიავე არ ასვენებს (მერ.). ამდენი ხანი იცადა, ცოლ არ ირთამდა, შაირთო და ისიც შაპრანა (მერ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

შარაბელა ტუტრუცანა, უჭკუო (ქალი). ვინ არი? — შენი შარაგელა რძალია (ოდ.); აგრეთვე ახალშ.

შარდაშარ შარების, მწკრივების გაყოლებით. კბილებიან კაბდოს უკან მივდემთ შარდაშარა და ვთესამთ ხომე ჭარხალსა ხელითა (დის.).

შატლინკა დაბალჭალებიანი პატარა ურემი, ნაკელის (ქვის...) საზიდად. შატლინკა ურემი ახლა მოიგონეს, ნეხვს დაუდებენ, ააბოლოებენ და დაიცლება (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ძეგ., წინარ.

შაშართხელა გაულუარი ცომის თხელი პური სახელდახელოდ გამომცხვარი (ტანძ.).

შაშაშაქლა საქმის სწრაფად, ზერელედ მკეთებელი. ყველაფერში შაფშაფელაა ეს ქალი! (კავთ.). ზოგი ისეთი შაფშაფელა ადამიანია, რო არ დააცლის მაინხარშოს და ამაიღეფს ისე (კავთ.).

შაქსა დგას განზე დგას (კაბის ბოლო). შაქსა დგასო ის არი, რომა კაბი ბოლოი გამოშვერილია, სწორე არა დგა (კარალ.). დარეს კაბი ბოლოი შაქსა დგაა, რუზონი კარქათ არი (კარალ.); აგრეთვე საკორ., სამთ.

შაქშახეულ-ი ვისაც ტანსაცმლის ბოლო დახეული აქვს. შაქშახეული რო დადიხარ, გამოიცვალე მაინცა შარვალი (კოდ.). რა შაქშახეული დადიხარ, ქალო! (კოდ.).

შაშმიშ-ი ჭკუანაკლები, მოსულელი. მა შაშმიშ როგორ უყადრი, ქაა, თავსა და ელაპარაკები? (წილკ.). ერთი იოხსული ვილაც იქნება, ალბათა, თო-

რე მა შაშმიშ ვინ გამოაყვებოდა?
(წილკ.).

შეპარნაღებ-ს არნადით შე-
ხვეტს (პურს). გაღეწილს შავა-
არნაღებლით და, თუ ნიაფიც იყო,
გამოუანიავებლით (კავთ.).

შეპაპეზღებ-ს ხატის წინ და-
წყველის. სალოცავის კარზე არა-
ვინ უნდა დასწყველო, არ უნდა
შიაბეზლო! (ქიწნ.). **შეპაპეზღებ-**
ბა: კი არ ვარგა სალოცავის კარ-
ზე შებეზლება, ვინც შიაბეზღეფს,
იმისთინაც არ ვარგა (ტყვ.).

შეპაპეპებ-ს, შეპაპეპობებ-ს
შეაზავებს, შეანელებს (საჭმელს).
მახოსს ნივრითა და ნივეზით
შააგემებენ (კულბ.). ტყემალ ჩა-
ვღვამ, გავხეხამ, შავაგემეფ და
მზათ იქნება (გარიყ.). კვერცხ
უზამლით დვალოსა, მარილსა,
შავაგემებლით (ქვ. ჭ.). **შეპიბეპ-**
მომეპებ: უნდა შევიგემოვოთ,
ძალიან მჟაჟეა ხო არ შევჭამთ
(ქვ. ჭ.). **შეპემემღება, შეპემ-**
მომემღება: არ ვიცო, როგორ უნ-
და შეგემღეს საჭმელი (ატ.). წყალ
დავასსამთ თხლესა ისე, როგორც
უნდა შეგემოვღეს (ქვ. ჭ.). **შეპ-**
ემემება: მარილსა, საცხეფს რო
უზამს საჭმელსა, შეგემება ის არი
(ბროწლ.). **შეპემემბუღი:** გემო-
წმიდასა გემრიელ საჭმელზე იტ-
ყვიან. კარქა როა შეგემებული
(ქემ.); აგრეთვე კავთ., საღ.

შეპაგანებ-ს, შეპაგინებ-ს
მოუგონებს, ცილს დასწამებს,
თითქოს სასიყვარულო ურთიერ-
ობაშია ვინმესთან. მაგალითათ,

ან ბიძაშვილები ან ნათესაეები რო
გაივლიან ერთათა, შეაგინეს ერთ-
მანეთზე, ვითომ ცოლ-ქმარი არიო
(ქემ.). ვის ვის შააყვარეფს, ვის
ვის შააგმანეფს (ძეგ.); აგრეთვე
ბიწმ.

შეპაკობებ-ს შეაგროვებს,
შეაქუჩებს (თივას, ხორბალს...)
შააკობებლით მაინცა ი თივასა,
ავლარი არ წამოიღეა ამაღამა, სუ
გაოხრდება (წილკ.). რო გამოვე-
დი, თივა განაშლული იყო და მა-
მაჩემს უთხარი, ეს თივა შააკო-
ბე-მეთქი (ზ. ხანდ.). **შეპაკობ-**
ბებ: თავი შეუკობეო — პური
ააგროვა, იმაზეც იტყვიან, ფქვილ-
ზედაცა, გინდა მიწა ააგროვე,
აკობილი პქვია იმასა (ატ.). **შეპ-**
აკობებბა: გაშლილი რო რამ
არი და იმაი ერთ ალაგაი შე-
ხვეტამთ, მივაგრუეფთ, შაკობე-
ბაი ვეტყვიოთ (წილკ.). შაკობება
ადვილია, განა რა უნდა თივის
შაკობებასა?! (ზ. ხანდ.); აგრეთ-
ვე ძეგ.

შეპაკონებ-ს შეასკუპებს, შე-
სვამს. საღ შეუკონებია მყავალია
(იკ.).

შეპამაწვნებ-ს შეადელებს
(რძეს მაწნად). რძესა შევადელებ,
შეპამაწვნებ და შეედღებამ (ატ.).
შეპამაწვნებბა: რაც თბილათ
იქნება, კარქათ შემაწვნდება (ატ.).

შე ამფლანო, შე იმფლა-
ნო! ამბობენ სალანძღავად. შე
ხმაც არ გამოიცია, ის კი მომღვა
და რაღა არ მიძახა, შე ამფლანო,
შე იმფლანო (ტყვ.).

შეაქიჩინებ-ს შეამცივნებს, შეაქრუოლებს. წუხელი ჯერ შემაქიჩინა და მერე მამცა სიცხეი და თელი ღამე თეთრათ გვათენე (კარალ.); აგრეთვე ტყვი, ძეგ.

შეაუბმურებ-ს ირიბად გაკეცავს. განიერი როა თავშალი, ორგანი, გაკეცამ და ისე მოიხვემ, იტყვი, შევაუბურეო (ქორ.).

შეაცოლქმარებ-ს შეურევს, შეაერთებს (წყალსა და ფქვილს). ჯერ ფქვილსა და წყალს შევაცოლქმარეფთ, მერე დავზილამთ ცომსა (ბროწლ.).

შეასღმენ-ს შეასმენს, გააგებინებს. თავი დეღამ ვერა შეასღინა რა და მე რაა გავხდები მაგათანა? (წილკ.). სუ იმაა ვენხუბები, რო ნუ დაეყრი სანეხვეზე ნაგავსა და ვერა შეახსინე რა მაგასა (წილკ.). **შეხღმენა:** შესდენა იმასა ძქვიან, რო უხეირო გზაზე ღამდგარ კაც დაარიეფთ, ან იმას ეტყვი, ან ამასა და გამაადწორეფ (წილკ.).

შეასრონმონიკებ-ს შეაგროვებს, თავს მოუყრის. ძლიეპლივობით შეახსობმონიკე ერთი ბულული თივა და ისიც სხვისა საქონელ შეუჭამნია (წილკ.). **შეასრონმონიკდება:** დაქსაქსულები რო არიან და მემრე ერთათ შეიყრიან თავსა, შეახსობმონიკდენო, ვიტყვიო (წილკ.).

შებილბილდება- ივიევა, რაც ა ბ ი ლ ბ ი ლ დ ე ბ ა (იხ. ააბილბილებს). გოგო რახან შებილბილდება, მერე ძალი დატანება აღარ

უნდა იმასა, თავი ნებით დაყაბულდება ბიჭსა (ოძ.). **შებილბილდება-** გოგო და ბიჭი რახან შებილბილბული არიან, იმათ ცოტაღა უნდათ მერე (ოძ.).

შებიძგდება-ა გამაგრდება, შესქელდება რისამე (ცომის, მიწის...) ზედაპირი. დეღამიწაზეც იტყვიან, შაბიძგდო, როცა რთვილ გააგდეფს და გააყინამს (წილკ.). დააცა, შაბიძგდო მაინცა ემ რძე და ისე მოახადე ნაღები (წილკ.). **შებიძგდება:** შაბიძგება უფრო პურიცომმა იცის; ნიავე რო დააკრამს ცომსა, ზეიდან გახმება, ნაბიძგ შაიკრამს; იტყვი, ქერქი რამა აქ გადაკრულიო (წილკ.).

შებრაზამ-ს შეჭამს (იტყვიან უპატიეცემლოდ). დროზე შებრაზე, ნულარა ზოზინაოფ (ტყვი). შებრაზე და წადი, დაგივიანდება! (ძეგ.).

შე-ბ-ბულამ-ს ივარაუდებს, შეიეგულებს მასთან. რო შეპგულამს. რამეს, მერე უნდა გამოტყუოს, გამოსუსნოს (ქორ.). ჯერ შეგულე ძროხაი და მერე გაყიდე შენი (ქემ.); აგრეთვე ქორ., წილკ.

შედებილი არის შემდგარი, წამოწყებული აქვს. განა ცოტა ხანია შედეგილები ვიყავით, მაგრამა ხან ქვიშა არა გქქონდა სრულათა, ხან კირი და სუ ეგე გვჩებოდა აქამდინა (წილკ.). შესამე წელიწადია, შედეგია ვარ და წრეულ ძლივას მუახერხე ორი საბნი შეკერა (წილკ.).

შედოლამ-ს შეაბოტებს, შეა-

ლაჯებს. არც დაიძახა, არცა, შე-
დოლა თაყალებულმა (ძეგ.). შე-
დოლა ტალასიანი ფეხებითა (ძეგ.).

შედონდგლოვდება-ა ოდნავ
შედედდება (მაწონი). შედონდ-
გლოვდება თუ არა, ჩემა ბიჭმა
იცის — „მაწონი, დედი, მაწო-
ნი!“ (კარალ.). **შედონდგლო-**
მებშლი: ოდნავ იყო შედონდ-
გლოვებული და ისე შევდღვიბე,
იმიტომ არი ტკბილი ღო (კა-
რალ.).

შეააზიზება-ა შეეზიზლება,
შესძაგდება (საჭმელი, სასმელი).
ერთი კოვზი დავლიე და ესლავე
შემეაზიზა (ქემ.).

შეენუკება-ა 1. შეეხვეწება,
შეევედრება. წავალ, შეევენუკები,
იქნებ მასესხოს! (ტყვ.). როგორ
შეევენუკე, როგორ შეეხვეწე და,
ნახე, რა უქნია? (კარ.). აღი ჩემ
მაზლთანა, იმას შეენუკეთ და ის
უშველის, ძაან კარგათ იცის მო-
ტეხილის შეხვევაი (კარალ.); აგ-
რეთვე ძეგ. 2. შეეჩვევა, შეეთვი-
სება. ბაბოს შეენუკენ ბავშვები
და ვეღარა სძლებენ უიძისოთა
(ტყვ.). **შენუკებაშლი**: არბოში
ერთი გოგო ჰყამს შენუკებული და
მთელი დღე იმასთანა გდია (მერ.).
ეგა ღურში ცოლთან არი ძიენ შე-
ნუკებული; ხან ეტყვის, ცხელი
ჭადი და ღო მინდა, ხანა — ერთი
ჭიქა არაყი მინდაო, ხან რა და
ხან რა (მერ.).

შეეშარება-ა 1. დაეხმარება,
უშველის (მატერიალურად). თუ-
მანი რას შეგეფარება, შენ გაჭი-

რებას თუმანი უშველის? (ბიწმ.).
გამაართვი, ნუ გცხენია, ცოტას
მანც შეგეფარება! (ბიწმ.). 2.
არგებს. ფეხზე დგომელა ნუ ჭამ,
არ შეგეფარება! (ბიწმ.); აგრეთვე
რუისი.

შეისიდება-ა შეეშველება. იქით
რო გადავალ, ცოტას შემეხიდე-
ბა ჩემი შვილი (გარიყ.).

შეთაპრამს-ს მჭიდროდ შეაწ-
ყობს, შეალაგებს. უნდა შეეთაპ-
რო ყველაფერი ამ სარდაფშია
(ზერ.).

შეთოთავულ-ი, **შეთო-**
თოთავულ-ი ოდნავ, ცუდად შედე-
დებული (მაწონი). შეთოთავული
მაწონი სჯობიან, ტკბილი იქნება
(ატ.). მაწონ რო აკეთაქმენ და არ
კეთდება კარქათ, იმასაც შეთო-
თავულ ვეძახით (ტანძ.).

შეთონთსლოვდება-ა ოდნავ,
ცუდად შედედდება (მაწონი). რო-
გორ შეთონთსლოვებულაო, კარქა
რო არ არი შემდგარი მაწონი,
იმაზე იტყვიან (ატ.). **შეთონ-**
თსლოვებაშლი: სადამოთი უნ-
და შეაყენო მაწონი, დილით შე-
ყენებული რათ ვარგა, ახალი შე-
თონთსლოვებულია და ლაყლაყვს
(ღის.).

შეთურძავს-ს გაუწყრება, და-
ტუქსავს. ნინა შემოგავხვეწა, რო
ჩამოიდე და თავისებურათ შა-
თურქოსო, მაგი სიტყვაჲ გაიგო-
ნეფსო (წილკ.). შინ არ დამიხვდა,
თორე ვგეთ გულზე ვიყავი, რო
ერთი მაგრა უნდა შემეთურქა
(წილკ.). **შეთურძავა**: შენიანი

ვინმე უხეიროთ რო მაიქცევა, უწესურათა და საყვედურ მიძცემ და გაუბრაზდები, შათურქვა ის იქნება (წილკ.); აგრეთვე ძვე.

შეითქორაპ-ს შეუიონავს, გაჟღენტს წყალი (ნიადავს...). რბილი მიწა საცა არი, იქ ითქორება; კიდეც შესთქორაპს და კიდეც გამოსთქორაპს (ტყვ.). **შეითქორ-რეპა:** ზამთარში, როცა წყალყინული გადაეკრება, დნება თანდათანობით, ყინულ წყალი წამაიდევს და ერთ ადგილს შაითქორება, წყალს აკაეფს, დაგუბდება ერთ ადგილს (ხც.).

შეიბაყვიპ-ა შევა, შეაბოტებს. ი ტალახში რო შეიბაყვი, ხეირი დეეყრებოდა ხახვსა? (ტყვ.). დაეტიეთ ერთ ალაგასა; რას შეიბაყვიებით და გამოიბაყვიებით მაგ ბაღში? (ტყვ.).

შეიბორბლაპ-ს სქლად მოიხვევს (თავზე), შეიფუთნის. ქალებმა იციან ხომე, თავს რო დაიბანენ, მოიხვევენ თავზე ხილბანდსა, თავშალსა, ათას რაშეს შეიბორბლამენ (კავთ.). ეს, ნამდვილი მატუნა, შეიბორბლამს და დაღის უშნოთა (კავთ.). **შეიბორბლილი:** თავი წუხელა სუთბილებითა მქონდა შებორბლილი (თამ.).

შეითამაშებ-ს ტანს ერთბაშად აიყრის, სწრაფად განვითარდება (მცენარე). თუ შეუგვიანდება ხახვსა და მერე უჩინქნიან და მორწყამენ, ხელათ გამოცოცხლება ხომე, გათამამდება; იმაზე

იტყვიან, შეითამაშაო (კავთ.). თოხნას რომ მოერჩები, მერე უნდა მოერწყა, ცოტა შეითამაშოს, თორე ძაან დაინაგრა ე სიმინდი (კავთ.). წვიმის შემდეგ ყველაფერი შეითამაშებს: სიმინდიცა და ლობიოცა, ვაზიცა და სხვაცა (ტყვ.). **შეითამაშება:** მაღალი რო გაიზრდება ყველა მოსავალი, სახეი თუ სხვა, შეთამაშება მაგასა ჰქვია (ქორ.).

შეითვლავ-ა სიმწიფეში შევა, შეთვალდება. ე მტევანი შეთვლილა (თელ.). **შეითვლილი:** წყალი რო ჩაუდგება ხილსა, ახლად რო იწყეფს მწიფობას, შეთვლილი ხილი იმასა ჰქვია (თელ.).

შეიკალთავებ-ს კალთას შეიკეცავს (ქამარში...). დაიცადე, ჯერ შეიკალთაონ იმათა და მერე გაეტრობოთ (თამ.).

შეიკვეთავ-ს მეტისმეტად შეიჩვევს, შეითვისებს. ძაანაც ნუ შეიკვეთამ ე ბაღლსა, თორე, რო სადმე წახვიდე, იღარდევს (წილკ.). **შეიკვეთა:** ბაღლი რო ისე შეგეჩვევა, რო უშენოთ ვეღარც კი გაძღეფს, შეკვეთამ ვეტყვიო ჩვენა (წილკ.) **შეიკვეთილი:** ი ბაღლი თავის მამასა აყვანდა შეკვეთილი, ის იღარდა (ბიწმ.). ვაჟაი ისე ჰყაამ ჟორასა შეკვეთილი, რომ აღარავის ეკარება ხომე, როცა იმასთან არი (ლამ.); აგრეთვე საკორ., ოძ., ქვ. ჭ., ქორ.

შეიკვინტლებ-ა 1. გამი-

ზებდება, გაჭირვეულება (საქონელი). ზოგმა ძროხამ იცის, გამიზნება, შაიკინტლება, რძეს არ ჩამოუშვეფს, არ მოეწველინება პატრონსა (ლამ.). 2. გაბრაზდება, გაფხუკიანდება. გაბრაზება და შეიკვინტლაო, ვითომ გაიბუტაო; აი, ნელი რო შეხტა და შეიკვინტლა, იმაზე ვთქვი (ატ.).

შაიკუდავამბ-ს, შაიკუდალაშამბ-ს იგივეა, რაც დაიკუ და ლა ეებს. თმას რო შეიჭრიან მოკლეთა, როგორ შეუკუდავებიაო, იტყვიან (ქემ.). რო შაიჭრიან კულათა, მოკლეთა, რა შეგიკულადავებიაო, ვეტყვით (ატ.). **შაიკუდავამბულნი**: ლიანასა როგორ ცხენიეთა ქონდა თმები შეკუდავებული! (ქემ.).

შაიშკვლილებ-ს შეიჩვეეს, თავს შეაყვარებს (ბავშვს). ისე შეიმკვლეა, რო აღარ შორდება (ძეგ.). **შაიშკვლილებული**: შემკვლელებული ჰყაამ ბავშვი და იმი მეტი არაეინ უნდა, სუ ხელზე ჰყავ აყვანილი (ბროწლ.). ბავშვი ისე ჰყავს შემკვლელებული, რო ერთი წუთი ვერ იშორებს (ზ. ხანდ.).

შაიშრეშაბ-ა შეთვალდება, შემწიფდება (შდრ. მრეში, მნიშ. 2). სიმწიფეში რო შავა, პამიდორი იქნება, ყურძენი, რაც იქნება, სიმწიფით რო ფერს იცვლის, იმაზე იტყვიან, შაიშრეშა, უკვე მალე დამწიფდებაო (საგურ.). **შამრამშამბა**: შემრეშებაც აღარ დაატადა, მწვანეები მოკრიფა, გული

ექნება წითელიო (ტყვ.). **შამრამშამბი**: შემრეშილი პამიდორები ესხა ბოსტანში, ერთიც აღარ დამხვდა (ქვეში). შემრეშილი პამიდორები ხო იყო, ისინი მაინც გამოგეტანა კაცითვინა! (ტყვ.); აგრეთვე კავთ., კარ., კარალ., ლამ.

შამიშკვრამბ-ა შეთვალდება (ხილი, ბოსტნეული). პამიდორი კიდევ შამღვრეულა ჩვენ ბოსტანშია (მეჯვრ.). ქლიაფი უკვე შემღვრეულა (წილკ.). **შამიშკვრამბა**: შამღვრეებას იმაზე ვიტყვით, აი, რო შეთვალდება რამე (ლამ.). შამღვრევა პამიდორზე და ყურძენზეა გამოთქმული, პამიდორი რო შამრეშდება და ყურძენ კიდევ თვალი შაუვა (წილკ.). ფერი რო შეეცვლება პამიდორსა, იმას ეტყვიან შამღვრეებასა (იგ.). **შამიშკვრამბული**: შემღვრეულები ასხია, ჯერ კი არ არი ყურძენი მწიფეი (ტყვ.). შემღვრეული პამიდორები დაეიკრეფია, შენ კი რა გითხარი! (კარ.); აგრეთვე ზოგ.

შაიშკვლიაშამბ-ს პირს გაივსებს (საჭმლით), ხარბად შეჭამს. იფ, გენაცვათ, როგორ შეიტკლია ავა ბალახი! (ტყვ.).

შაიშროშამბ-ა გაჭიმული, გაბლენძილი შევა. ტოქელა, იდექი ეგრე, შეიტოქე და გაიტოქე ეგრე, ხელი არ გაანძრიო! (ტყვ.).

შაიშრეშაბ-ა ფერს იცვლის, შეთვალდება (ხილი, ბოსტნეული). ემ ერთი თვის მერე შეიფერება ჭანჭური (ქემ.).

შაიშრეშაბ-ა ობის ლა-

ქები გაუნდება (პურს). პურზე იტყვიან, როცა დაობებას იწყებს, შეიფერფლო, თეთრი ლაქები უჩნდება (ლამ.). მარანში რო დააწყე პურები, მალე შეიფერფლება, მალე ამოგეტანა მაინცა (ტყვ.). **შეფერფლილი**: ცოტა შეფერფლილებია და, რა ვიცი, წაიღებ? (ტყვ.). შეფერფლილი პურები იყო კიდე კიღობანში (ქარ.); აგრეთვე ზ. ხანდ., ლამ., ძეგ.

შეიდრჯუბ-ს მოიხელთებს (შდრ. მოიდრჯუებს). თუ შეგიდრჯუებს, მეტს რას იზამდი? (ქორ.). შეიდრჯუა სახში და სცემა (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

შეიშვილება-ს მიისაკუთრებს, მიითვისებს. ჯამი ვათხოვე, შეიშვილა, ნამგალი ვათხოვე, შეიშვილა (ქორ.). **შეშვილება**: თავისთვის რო დაიტოვებს და აღარ მომცემს, ეგ არი შეშვილებია (ქორ.).

შეიშლება-ს 1. მორიგებას გააუქმებენ. რამდენი ილაპარაკეს, ძლივ მორიგდენ და ესლა ისევ შაიშლენ (კავთ.). ქა, არ გაგიგია? აკი შაიშლენ, როდიდა იყიდა სოსემა ი სახლი! (ერედ.).

2. **შეიშლება** პირს უტეხს. ბიჭი შეეშალა, აღარ ითხოვა ი გოგოი (ერედ.). ეგ ფული გამოართვი უკანა, შეეშალე, ნუღარ ვიყიდითო (საგურ.). 3. **შეიშლები** ხელუხლებელი. ხალხი არ მოუიღათ საწყლფუსა და სუ შაუშლები სუფრები დაარჩათ (წილკ.).

შეიჩარდასებ-ს თავშლის ყურებს აიკეცავს. მალა რო ავიწვეთ თავშლი ყურებსა, იტყვიან, შეიჩარდასაო (ბროწლ.). რო დაგცხებოდა და ჭუნჭი გადაგვდიოდა, შევიჩარდახებდით და საქმეს ისე ვაკეთებდით (ზერ.). **შეიჩარდასებული**: შეჩარდახებული არ დავენახვებოდი (ზერ.); აგრეთვე ძეგ.

შეისრება-ს გახდება. გასუქებული რო არი და ცოტა გახდება, შეხრილაო (ზ. ხანდ.). ესლა შევიხარე, თორემა სუქანი ვიყავი! (ზერ.); აგრეთვე მეჯვრ.

შეიპაპუნება უკმეხად შელაპარაკება, შეკამათება. უკმეხათ რომ ელაპარაკება, მაგანა შეკაპუნება იცისო, იტყვიან ზომე (ატ.).

შეიკრული სახლი კარჩაკეტილი, უმეზობლო ოჯახი. კარკი ოჯახი რო არი, არც გარეთ გამოდის ვინმე სათხოვნელათა და არც ვინმე შედის, შეკრული სახლი ააქო, იმაზე იტყვიან (ატ.). **შეკრული სახლი** ააქო, უმეზობლო სახლზე იტყვიან (წილკ.). ნეტა იმასა, ვისაც ეგეთი შეკრული სახლი აქვს, რო თავისუფლად ან პურ შააჭამს, ან ალგება, ან დაწვება (წილკ.).

შეიკოკობება-ს იგივეა, რაც შეაკოკობებას. რამდენზე გაგიშლია თივა, ვერ შემოაკობებ? (ზ. ხანდ.).

შეიკოკობება-ს საკერებელს ირგვლივ წმინდად ამოუხვევს (კარგი პირიდან). ჯერ ხო გამა-

აკრამ საკერებელს შიგნიდანა, მერე: საცა გახეულია იმის პირი, ხო უნდა წააბრუნო და მეორეთ შემოამოწმო (ტყვე).

შეშინებლობა-ს 1. შემოიტანს ცოტას დიდი ჭურჭლით. ტატი იქნება, თუ ჯამზე ერთ რამეა რო დააგდეფ პატარასა და შაუტან მეზობელსა, იტყვიან, რო შამაატოტონა, ვითომ ბევრი რამ შამაიტანაო (წილკ.) 2. **შეშინებლობა** ხელცარიელი მოვა (ვინმესთან). თურმე ავანტყოფი აყოლიათ და მე კი ცარიელა შამოეტოტონდი (წილკ.).

შეშინებლობა-ს შეიგულებს, ივარაუდებს ამასთან. რაკი ფული შემომგულა, გამომიგზავნა ბავშვი, იყიდეო (ქორ.).

შეშინებლობა-ა შემოეკედლება, შემოეხიზნება. რო ვინმე შემოგენუკება; კაცო, არ უნდა უგდო ყური? (კარალ.). **შეშინებლობა**: ბავშვი შემონუკულია ჩვენთანა, დღეს ჩვენა ვართ მაგის პატრონები (ქვეში). ჩვენთან იყვნენ ობოლი ბარტყებივითა შემონუკულები (კარალ.).

შეშინებლობა-ა შემოეკამათება, წამოეკინკლავება: მე რო ვიტყვი, კანონია და არ უნდა შემომეჯავახო! (ბიწმ.).

შეშინებლობა-ს იგივეა, რაც მოთუთქავს. ცეცხლს შემოვთუთქავთ, პურის ყუები რო არ დაიწვას (ბრ.).

შეშინებლობა-ს 1. ბაღდაღს შემოიხვევს. მაართო კარ-

ქა, შამაიბაღდაღა, გააწია და წავიდა (ოდ.). 2. შემოიღობავს. ეზოხ კარქა შემოიბაღდაღებ და იცხოვრებ შენ სახში (ტყვე). **შეშინებლობა**: თავითვინ კი კარქათა აქს შემობაღდაღებული ეზო-კარი (ალი).

შეშინებლობა-ს მოძველება (მთვარე). მთვარემ ძაან შამაიბაღდაღა, საცაა გადაბრუნდება და გააედრებისა კი არა ეტყობა რა (წილკ.).

შეშინებლობა-ა შემოვა ტალახიანი ფეხებით. რო შემოიტლახნე მა ფეხებითა, გარეთ არ გეკადრებოდა, რო გაგეხადა? (ტყვე).

შეშინებლობა-ა შემოიჭედება, გაჭირვებით შემოეტყევა. საქონელ რო დილით ბაკი კარეფს გაულეფ, ლამის ერთმანეთი ამოწყვიტონ, ისე შემოიჭეჭეებიან კარეფში (მეჯერ.).

შეშინებლობა-ს გუთნით კვალს შემოავლებს (ძეგ). **შეშინებლობა**: ხალამოზე შამაიკვალება მიწაი, დილაზე მოხნამენ (ძეგ). **შეშინებლობა**: შამოკვალული იქნებოდა და მერე ახნამდენ (ძეგ).

შეშინებლობა-ს ლართხებს (ფიცრებს) შემოაკრავს (ურემს). ურემს შემოვლართხავ და ჩამოვიტან სიმინდს (კარ.). **შეშინებლობა**: შემოვლართხული ურმით ბზე უნდა ზიდო (კარ.). კომბოსტოს ამაიტანენ შა-

მოლარტხული ურმითა (ოძ.); აგრეთვე ტყე.

შემოლასტაპ-ს ლასტებს შემოაკრავს (ურემს). ბზე რო მოკონდათ, შემოლასტამდენ ურემსა, რო არ დაბნეულიყო (მეგ.). ურემი შემოლასტა და ისე წაიღო სიმინდი (კარ.) **შემოლასტაშ-ლი**: შემოლაატულ ურემს ვეტივით, როცა გარშემო შამუაკრამთ ლაატებსა (წილკ.). შარშან რო ერთი შემოლასტული ურემი ბზე გამოგატანე, წრეულ აღარ გინდა? (კარ.); აგრეთვე ნოს.

შემოლასაპ-ს უნებართვოდ შემოვა, შემოეხეტება. ის ბიჭი აქ მოვიდა, მთვრალი ყოფილიყო და შემოელახა, შემოსულიყო, რა, უნებურათა (საგურ.).

შემონალრაპ-ს გარშემო შემოხნავს მიწას, შუაში მოუხნავს (ნალარს) დატოვებს. მიწა შემონალრეთ (ზერ.). **შემონალრუ-ლი**: პირველათ რო დაადებენ გუთანსა, შორიდან მოუვლიან გარეშემო და შემოახნამენ, მერე მიახნამენ იმ შემონალრულსა და გააბეურებენ (ზერ.).

შემორაკინაპ-ს რკინას შემოაკრავს, რკინით შემოჭედს. შამორაკინე თვალი! (მეგ.). **შემორაკინვა**: შემორაკინას, თვალს რო რკინას გადააკრამენ, იმას ვეძახით (მეგ.).

შემოსაპირაპ-ი ძღვენი, რომელსაც სასიმოს ოჯახი ატანს სარძლოს ოჯახში მოსალაპარაკებლად გაგზავნილ პირს. შამოსაპი-

რებ რო გაგზავნიან, მაშინ დაათქომენ დღესა ქორწილისასა (წილკ.). იმკვირია შინდა გაგზავნო შამოსაპირები და ერთი ხუთიოდ ჩარეჟა ღვინო უნდა შიშოო სადმე (იგ.).

შემოტაული სასიათი აპჰს ავია, ფიცხია; ფიცხ ადამიანსა აქ შემოტეული ხასიათი, არც კი დაფიქრდება, ისე დაიყვირებს, შემოუტევეს ადამიანსა (ბრ.). სუყველაფრივ კარქია, მაგრამაძაან შემოტეული ხასიეთი აქ, სუფერობა უნდა (წილკ.). შემოტეული ხასიეთი აქ, მაგრამა გული კი არა აქ ისეთი (მეგ.).

შემოუზუსუნებ-ს შემოუჯაჯლანებს, შემოუყვირებს. იმითანას შემოგიბუზუნეფს, რო ანგელოზეფს დაგიფთხოფს (მერ.). ერთი ეგრე შემამიბუზუნოს ჩემა ქმარმა დანახოს მერე! (ტყე.).

შემოუჩალაპ-ს შემოუჩნდება, არ მოეშვება. ნათელასაგან რო პირი აულია, ეხლა მე შამამიჩალა გოზირამა, მიგზანის და მიგზანის კაცეფსა, ქალი მამათხუეო (მერ.).

შემოშლი-ს ირგვლივ გამლის. შემოშლიდნენ ლურჯ სუფრასა და შემოუსხდებოდნენ, სადიყო ან სტოლი, ან სკამი! (დის.). ხვალ აღრიანათ ცოტა შამოუშალოთ კალოსა, გაფიცხდება და შავაბამთ! (კავთ.).

შემო-ს-ცჰნაპი-ს სურვილით შემოსცქერის, შემოსციცინებს.

რას შემომცქნავი? არაფერი არა მაქ (ძეგ.).

შემოქმედება-ს ძეგვს შემოაკრავს ირგვლივ (მცენარეს...). რო შითვალება, შამოძევაშენ, რო დამწიფება დაცალდეს (კავთ.). **შემოქმედება**: ესლა ი ბალი უნდა შემოიძეგოს, თორე სო იცი, ე ბალღები არ მოისვენებენ (კავთ.). **შემოქმედვილი**: ბალი შემოძეგვილი იქნება, მანამ კარქა დამწიფებოდეს (კავთ.).

შემოწმება ძალიან ვიწროს შეკერვა, ჩაცმა. ცოტა ხალვათს ააღებინებდი, რა არი ვერე შემოწმებვა, ნაჭერი სო ტიაღდებოდა (წილკ.). **შემოწმებვილი**: შამოწმებული მიწრო ტანისამოსსა ძქვიან, რო ვერ იმართება კაცი შიგა (წილკ.). ქა, შამოწმებული არა შამიკერო რა, თუ ღმერთი გწამს! (წილკ.).

შემოჭოლოკინდება-ა შემობრუნდება, შემოტრიალდება, მიმართულებას იცვლის. რო გაანებებს ორთაყვირს თავსა, შეიძლება შემოჭოლოკინდეს ორთაყვირი, შემოტრიალდეს თავისითა (ზ. ხანდ.). ხეს ვაშორებ პირდაპირა და ის ხე ასე შემოტრიალდება, შემოჭოლოკინდება (ზ. ხანდ.).

შემრუხება-ი შეთვალეზული, ფერშეცვლილი. რათა ხანია შემრუხებული უნდა იყოს პამიდვრები, მაგრა კი არ დაცალა ამ ოხერა ავღრებმა და! (კავთ.); აგრეთვე ხაშ.

შემშარი შესაფერისი. თავი შამფერო აღარაინა ჰკონია მაგასა (წილკ.). ყველამ თავი შემფერო უნდა მონახოს (ნოს.). ცოლი ჰყამს მაგასა ისეთი, რო არიან შემფეროები (ატ.); აგრეთვე საგურ.

შენაბული-ი დახუნძული (ხეხილი, ვაზი). ბევრი რო ასხია, ტოტები აღარ უჩამს მოსხმითა, იმას ეტყვიან, შენაბული არ არიხო?! (ხც.). ისე ასხიათ ქლიავებსა, რო სუ შენაბულია (არად.).

შენაპარი-ი იხ. შ ა ნ ა ვ ა რ ი.

შენძვარი ჯიუტი, თავნება (ითქმის მეორე პირის მიმართ). შენწვერა ხარო, თავისას რო გაატარეფს (დად.).

შეოდოჟღერდება-ა იგივეა, რაც დაოდოჟღერდება. რა ხანია, შეოდოჟღერდა პური, საცა არი კომბაინი შევა ყანაშია (ერედ.). პური რო შეოდოჟღერდება, არც ხმელია, არც ნედლი; ჯერ ცეცხლზე მორუჯამდენ, ხელზე მოეფშენეტამდით, მარილ მოვაყრიდით და ვჭამდით ისე, კაი საჭმელი იყო ნედლი პურის მარცვალი (ერედ.). **შეოდოჟღერებულნი**: პური ჯერ ხმელი არ არი, მაგრა შეოდოჟღერებულია და კაი საჭმელია (ერედ.).

შეაღებილი-ი შერეკილი. შერეკილი როა ადამიანი, უნორმოი, ცოტა რო აკლია, შეაღებილს ვეძახით (ატ.). ეს ბიჭი განა მართლა შეაღებილია (ატ.).

შესრიტინება-ს ნერწყვი მო-

სდის (საჭმლის ნდომით). კერძის მიტანას კი არ დააცდის სუფრაზე, მიყა და შესრიტინებს (ზ. ხანდ.).

შეტკვლიცავ-ს შეჭამს, შესვამს (ამბობენ უპატივცემლოდ). შეტკვლიცა, შეხეთქა და გაიქცა უბანში (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

შეტურტლავ-ს ცუდად შეღებაეს. შეეტურტლა მაინცა ი კაბა (ვარ.). აიჩემა, უნდა შევღებო, შეუტურტლია შავათა, ისეთია, აღარ ჩაიცმევა (ძეგ.).

შეუბანებ-ს 1. ბანს ეტყვის, ბანს ააყოლებს. მამაჩემმა იცოდა, რო დაიწყებდა სიმღერასა და სხეები აპყვებოდნენ, ახლა შეუბანებდა თითონა (ბროწლ.). 2. აპყვება (ჩხუბში, ლაპარაკში...). შენ და დედაშენი რო შეუბანებთ, რაღა გაგაჩერებთ (კარალ.). ეხლა შეუბანეთ, აბა, არ დაუთმობთ არაფერი, თქვენ კი დამიწყადით, თქვენა! (კარალ.). შენც ნულა შეუბანეფ ხომე, ეგ რო იტყვის, შენ ხმას ნუ სცემ! (ფლ.). შებანებბა: თითონ კარქა ამოფს, არ უნდა შენი შებანებბაი (ბროწლ.). მაგას კიდევ შებანებბა უნდა? ჯერ სუ თავპირწაჭმულია (კარალ.); აგრეთვე ატ.

შეუბურგულღებ-ა, **შეუბურბურღებ**-ა მიეფლიღება, მიეფარისეველება. ბავშვი რო ეყოლა, ისევ შეუბურგურღა დედამთილს ბავშვის გასაზრდელათა (ბიწმ.). ჯერ დაჭამეს ერთმანეთი

და ახლა ისევ შეუბურგურღა (ძეგ.); აგრეთვე ატ.

შეუპანწურებ-ს მეტისმეტად დაუმოკლებს (ტანსაცმელს). — ეგრე ძიენ რათ შეუპანწურე კაბაი? — ბანშეია და ამაზე გქელი რათ უნდა? (მერ.). შეპანწურღებბა: გაერეცხე კაბაი და ნახე, როგორ შეპანწურღა? (მერ.). შეპანწურებბა: როგორ შეიძლება რეცხვაში კაბის ეგრე შეპანწურება? (მერ.). შეპანწურებბული: თუ კაბა შეპანწურებულია, დაასველე და ისე დააუთოე, თან რაც ძალა და ღონე გაქ, სჭიმი, მაშინ დაგქელღება (მერ.).

შეუპკვალავ-ს იგივეა, რაც მიუკვალავს. ბაღში ვიყა და შეუკვალე (ქემ.).

შეუპურკულღებ-ა დაუახლოვდება, დაუმეგობრდება, შეეწყობა. ე ჩვენი ღურში ცოლი ძიენ შეუპურკულღა ელენასა, სუ ერთათ არიან (მერ.). ნადია და შაშა სამი წელიწადი გაბუტულეები იყვნენ, ეხლა ისევ შეუპურკულღენ ერთმანეთსა (მერ.). შეუპურკულღებბული: ჯერ ახალი ცოცხია და იმიტვინ არი შეუპურკულღებული ეგრე დედამთილთანა (მერ.); აგრეთვე ძეგ.

შეულეჟვრებ-ს შეშის მსხვილ ნაპობებს შეუკეთებს (ცეცხლს). შღრ. ლეჟვერი. ისე შეგილეჟვრებია, რო რაღა აანთებს ამ ფეჩსა (ტყვ.). ჩემხელა შეშები შეულეჟვრებია და გაუნე-

ბებია თავი, ვითომ თითონ ენ-
თებო (კარალ).

შეურეშ-ს გააბინძურებს, წა-
ბილწავს. ეს ტაშტი ვიღამ შაუ-
რია? (ბიწმ.). **შეირეშვა:** ხო შაი-
რევა წყალი, ე ჭუჭყიანი ტაშტი
რო ჩააგდეთ! (ბიწმ.). **შერეშ-**
ლი: დიდი ვედრა ისეა ჟანგიანი,
თორე შარეული არ არი (ბიწმ.).
შარეული არის ესლა ეგა, აღარ
ისმარო, წაპილწულია! (ძეგ.).

შეუშვარებ-ს ხელს შეუწ-
ყობს, მოუვლის. ალალ შეიღებ
არაეინ შაუფერებს ეგრე, რო-
გორც ეგ გერებს უფერებდა
(წილკ.).

შეუყვალბ-ს ყველს ამოუ-
ყვანს. მაშინ, ეგენი რო მოგვიტა-
ნენ რძესა, მერე ჩვენ შეგიყვე-
ლებთ (ატ.).

შეუნალბ-ს შეუჩნდება, ჩა-
აცივდება. ქალას ბიჭმა რო გაი-
გო, გოგო დაინიშნა, უარესათ შე-
უნალა, აბა, ჩქარა დამიცალე
სახლიო; იმას ეგონა, ამითი შეა-
შინებდა გოგოსა (მერ.).

შეუნანჩხარებ-ს დაუტატა-
ნებს, დაუტევეს; შეუჩნდება, ააგუ-
ლიანებს. თქვენც შეუნანჩხარეთ,
იქნება პირჯვარი დაიწეროს და
გათხოვდეს (კარალ.). მაგათ რო
არ შეუნანჩხარებინათ, ის აქედან
წამსვლელი არ იყო (ტყვ.). **შე-**
ჩანჩხარებ: მაგათი შეჩანჩხა-
რება არა მჭირდება, თუ მინდა,
მეც კარქა გავთხოვდები (კარალ.).

შეუპლი-ა: არ **შეუპლია**
ავადაა, შეუძლოდაა. ცოტა ავათ

რო არი ადამიანი, ცოტა რაღა-
ცას იტყიებს, იტყვიან, არ შეუძ-
ლიაო (ბროწლ.). არ შემიძლია,
სატკივარი მანუხეფს, მაგრამა ვინ
მანებეფს თავსა (ბროწლ.); აგრეთ-
ვე ხოვ.

შეუჯღლარღამ-ს სახელდა-
ხელოდ, ცუდად შეუკერავს. კაბა
შეგიჯღლარდო და თერგვისში
უნდა გაგზავნო (ტყვ.).

შე-კ-შათშათებ-ს შეხარის,
შეჭოფინებს. დახე, როგორ შე-
ჭოფოფინებს თავი პაპასა! (ზერ.).

შეშარპლღებ-ა ობი შეეპა-
რება. რათ არი უხეიროი, მაშ ქუ-
რი რო ცოტა შეფარქლღეს, გადა-
ყარე! (ღის.). შეფარქლებულა კი-
ღეცა ჩენი პური (ტყვ.). **შეშარ-**
პღებული: — ღელაჩემმა თქვა,
რომა ორი პური გეასესხეო! —
შეფარქლებულია და წაიღებ?!
(კარ.); აგრეთვე ძეგ.

შეშენცილ-ი შეშლილი, შე-
რეკილი. რა ღაგემართა, რა შე-
ფენცილივითა ხარ? (ზერ.). ჩემა
შეფენცილმა ბიჭმა თქვაა და, რა
ვიცი, მართალია? (ტყვ.). შეფენ-
ცილივით მოვარდა ჩქარა-ჩქარა,
მიიხედ-მოიხედა და გაიქცა (კარ.);
აგრეთვე მეჯერ., ტყვ.

შეშონჩამ-ს ივივეა, რაც გა-
ფოჩავს. წადი, ყუჟოს უთხარი,
კამები შეფოჩეი-თქო, ძირიანათ
არ მოგლიჯოს, ფოთლები შეაცა-
ლოს (ატ.). **შეიშონჩება:** ნივ-
რის ფორი მაინც მოგეტანა, აღარ
შეიფოჩება? (ქვეში).

შეძვინღებ-ა შემწიფდება,

შეთვალდება. პამილორი შეღვინდება, შვინდი შეღვინდება (ქორ.). **შეღვინებულნი**: ყურძენი ახალი შეღვინებული იყო, როცა ვიყაით (ტყვ.). შეღვინებული მაყვალი მოუკრეფია (ქვეში); აგრეთვე ვარ.

შეღოჭამ-ს წელზე ხელებს შემოაჭლობს (ჭიდაობაში). (ზ. ხანდ.).

შელჟუებულ-ი, **შელჯუებულ**-ი შემჭიდროებული, შევიწროებული. რამდენი არიან ემ პატარა სახში შელჯუებული? (ბროწლ.). გენი შელჟუებული ხალხია და ვერ გააძლებდით! (ზერ.). აი, ეხლა ჩვენა ვცხოვრობთ შელჟუებული, ერთ ეზოში ვართ ამდენი ხალხი (ბროწლ.).

შეყვავილდება-ა ობი მოეკიდება (პურს). პური გაფინე, თორე შეყვავილებულა (ძეგ.). **შეყვავილებული**: დაგვიობდა ჩვენცა პური, ისეთია, რო სუ შეყვავილებული, შაფერფლილი (ლამ.). შეყვავილებულია პური, წაიღებ? (ძეგ.).

შეყვირიდება-ა გასუქდება; გაღაჟღაჟდება. რაც სურამში წავიდა, კარქა შეყვირიებულა (წვ.).

შეშინებულ-ი ოდნავ გაბზარული, დაზიანებული. დანა რაღაზედაც ვიხმარე და გადატყდა შუაზე; მაშინ რო ჩაქუნს ვარტყამდი, მაშინდელი შეშინებული თუ იყო (ოდ.). ქვევრი თუ შაშინებულია შიგნიდან და გარედან არ არი გატეხილი, ის უნდა გაიხიზოს თხი ქონითა (მჭად.).

შეშუპრავ-ს იგივეა, რაც გაშუპრავს. რო გალანძღავს კარქა ერთი ადამიანი შეორესა, როგორ კარქა შეშუპრაო (ოდ.).

შეშუტ-ი ქარაფშუტა ადამიანი. ძიენ შეშუტი გამოვიდა კვირიკაანთ გოგოი, რაც დედაა, შეილიც ის არი ზედგამოჭრილი (მეჯვრ.).

შეშხირბინდება-ა კარგად დაბინდდება, თითქმის დაღამდება, კარქა რო შეშხირბინდებოდა და კიდე კაი დრო გაივლიდა, მაშინ იყო დიდი კაცის ვახშობაი (ერედ.).

შეხინავ-ს შეარხევს, შეანძრევს, შეანჯღრევს. პინას შაჩეჩამდენ და თუ თავ შაბამდენ, სრულათ იყო, თუ ხელ გადაუსომდენ, სილათ არიო (საშაბ.).

შე-ს-ცხნავი-ს სურვილით შესცქერის, შესციცინებს. მალლა თეუზი მიკილია და იმას შესცქნავის ე მშიერი კატა (მერ.). ყველას ხელებში შესცქნავის, იქნებ მომცენ რამეო (ძეგ.).

შეჭანება-ა ოდნავ გაშრება, შეშრება. ყურის მიბმა უნდა ჭურჭელს, როდესაც ცოტა შეჭანება (მეჯვრ.). სარეცხი რო შეჭანება, მაშინ უნდა დავაუთოოთ, რო დანამვა არ მოუნდეს (კავთ.). **შემ-ჭანარი**: თიხის ჭურჭელს შემჭანარს კარქა მიებმევა ყური (მეჯვრ.).

შეჭმატნულ-ი შეტენილი, შეჩხირული. ღამურები ბევრია

აქა. სახლის კუთხეში შეჭმატნული (სამთ.).

შეჭმით მიაკერებს (ამო-შსვეპს) თავისუფლად, დაუჭიშავად შეუტოლებს და მიაკერებს (ამოუხვევს). წინკალთა ცოტა გძელია, შეჭმით უნდა მიაკერო, რო დასწორდეს (რუისი). თუ კაბა ბოლოში განივრდება, ქობაა გადაუკეცამ. შეჭმით უნდა ამოუხვიო, რო კარქა დასწორდეს და მაიხდინოს (კავთ.).

შესანტლავ-ს სახელდახელოდ გამოაცხობს ან შეწვეავს, გახუხავს. შეხანტლა ტარუები და შეჭამა (ტყვ.).

შესვწილ-ი შეთქმული, დაჰირებული. — ეგრე ფესშიშველი წახველი, ქალო, ილმიტეში? — ხოლდე, ესე ვიყავი შახვეწილი და! (ლამ.).

შესლილ-ი გამხდარი. ბევრს რო დადიხარ, იმიტომა ხარ შეხლილი! (ზერ.); აგრეთვე მეჯერ.

შეჯავახსდებ-ა: შეჯავახსდებიან შელაპარაკდებიან, წაკინკლავდებიან. რო შეჯავახსდებიან, სიტყვით შეებრძოლებიან ერთიმეორესა, ზდება, რო ჩხუბში გადავა მერე (ომ.). სასადილოში შეჯავახსებულებიყვენ, მთვრალეები ყოფილიყვენ და ძიელ მაგარი ჩხუბი მოხსვლიყთ (იგ.). **შეშ-ჯავახსდებ:** ნუ შეუჯავახსდები, გააკეთე, როგორც გეუნება! (ქორ.). **შეჯავახსებულნი:** მე და ვალიკო ვიყათ შეჯავახსებულები (ერედ.). ეგენი შეჯავახსებულები

არიან და იმიტვინ არა აცემენ ერთმანეთ ხმასა (მერ.); აგრეთვე ატ.

შეჯგვლემავ-ს ჰკრავს, აკკრავს ჯიქანში (ხბო ძროხას). ხბო რო მივა და თავს ააკრამს ძუძუეფში, რო რძე მიაცეს, შეჯგვლემავს ხბო ძროხასა (ომ.).

შეჯინჯინდებ-ა ძალიან გაცხელდება (წყალი). შდრ. ჯინჯინი. ე წყალი შეჯინჯინდა კიდეცა და თითონ კი გააბა იქ საუბარი ჭანჭრიქიანთ ჰელუასეფა (წილკ.). შეჯინჯინდესო და ლამის აღუდდეს ე წყალი, სადა ხარ აქამდინა? (ერთაწმ.). თავი დასაბანი წყალი დაედგი ცეცხლზედა და აბა, ემ ლაპარაკში კიდეც შეჯინჯინდებოდა, ესლა შეჯანელეფ და კარქი იქნება სწორეთა (იგ.).

შვილქვიანობა ბურთის თამაში ერთგვარი: დააწყობენ ერთმანეთზე შვიდ ქვას, ერთი მოთამაშე ბურთს ესვრის, თუ მოარტყა, ვინც ქვებს უდგას, ის ეცდება მსროლელი ბურთით დაჭრას; თუ დაჭრის, თვით გახდება მსროლელი (კარალ.).

შვილდ-ი იხ. მ შ ვ ი ლ დ ი.

შვილდობძარი-ი მშვილდისარი. ძველენდებურ დროს ქონდათ შვილდობძარი, ისროდენ ისარს თოფისავითა (გარიყ.). წინათა შვილდობძარს ეტყოდნენ, იმითი ისროდნენ ისარსა და იმაი ხმარობდენ თოფი მაგიურათა, ნადირსა აკლამდნენ, ფრინველსა (ერთაწმ.).

შვილდისარ-ი საქაჯავს ზემოდან გაყრილი, ჭახრაკით დამაგრებული მსხვილი ხე. საქაჯავს ზევიდან ქონდა შვილდისარი — სხვილი, გაყრილი ხე (მეჯვრ.).

შვინდლერწა შვინდანწლა. ე მანდ, კატულასკენ რო ბუჩქნარია, ბევრი არი შვინდლერწაი, შავი მარცვლებივით ისხამს, არაფერში უხმარობთ ჩვენა (კავთ.).

შიგნი-შიგან ღრმად შიგნით. შიგნი-შიგან შესულხნარ, ძლივს მოგაგენი (დ. თონ.). იჯდა ბოსელში შიგნი-შიგანა და დალალებს აკეთებდა, ი ქალი არავის არ ენახა, თვალი არ დაეკრა იმითვინა (ქვ. ჭ.). ისინი შიგნი-შიგან იყვნენ, ნეტა რა ესმოდათ!? (კარალ.).

შიმელა სწორად გაზრდილი (ხე). შიმელა ხეები წამაყოლეთ, რო ე ტაჭკაჲ ხელნა გამოუცვალო (წილკ.). ერთი ურემი სუ შიმელა ხე გეეკაფნა ბნელათხევეშია (წილკ.).

შიმშილა მწირი, მოუსავლიანი მიწა. უღონო მამული რო არი, შიმშილა მიწა ის არი (ტირძ.). შიმშილა — თიხნარი, მწირი ადგილია, კარქ მოსავალს არ იძლევა (კავთ.).

შინა, შინათა გოგო, ქალი, ვისაც ფუსფუსი, საქმიანობა უყვარს. რო აგრე რიგათ არხად დადის, იმაზე იტყვიან, შინათა ქალიაო (ერედ.). კაი გოგუა, შინა გოგო, მაგი წამყვანი ხელს არ დაიწომს (წილკ.).

შირა¹ მეცხვარის ბინა. შირაქში ძრიენ ჩამოცხა, შირა ავშალო (ტანძ.).

შირა² რისამე შესქელებული წვენი. ეს კახური ლობიო ცალცალკე გარბის, ამას შირა არა აქ (ძეგ.).

შირიმ-ი ავადმყოფობა ერთგვარი, შარდის შეუკავებლობა. ბავშვი რო ქვეშ იხველეფს, ქალები იტყვიან ხომე, შირიმი აქსო (ტირძ.). რო ისველეფს ბავშვი, იმაზე იტყვიან, შირიმი სჭირსო (საღ.); აგრეთვე დ. თონ.

შიშაბ-ი ოდნავ მკვახე, ახლად შემწიფებული (ხილი). შიშაგი უნდა მოკრიფო და ისე უნდა მოხარშო (კარალ.). შიშაგი უნდა მოკრიფო და გააკეთო მურაბაი, როგორც მრეში, რა! (კარალ.).

შიშლიკანა შიშველი, ტიტველი. რა შიშლიკანა გამოვარდნილხარ გარეთა? (დ. თონ.).

შიხტალ-ი უსიამოვნება, ჩხუბი. ერთი თალია შიხტალი აქვთ, მერე ისევე შარიგდებიან, ელაპარაკებიან ერთიმეორესა (ქვ. ჭ.). აქამდინ დიდი დოსტები იყვნენ, ახლა რაღაც შიხტალი მოუვიდათ (ტყე). შიხტალი ამოუხდათ მეზობლებსა, ერთი ბეწოზე წაიკიდენ და აღარ ელაპარაკებიან (საღ.); აგრეთვე საკორ., ქემ.

შლაგნი-ს ქელავს, თელავს (ნათესს). ე კომოსტუეფს რო შლაგნი, თვალეები საღ მიწაში გაქ? (კარალ.); აგრეთვე ტყვ.

შლაკუნა ბალახია ერთგვარი.

სქელი მოთეთრო ფოთლები აქ შლაპუნასა, წვრილი, ყვითელი ყვავილი აქ, სახნავებში იცის (ერედ.).

შმში-ს ძნელად სუნთქავს, ქშინავს. როგორა შმუის ბაქარა კამეჩი, მაგრა არის გამძღარი (ქორ.).

შმშკავ-ს მოუსვენრად არის. რო რამე აწუხეფს ადამიანსა, კოტამს, იტყვიან, რასა შმუკამო (კავთ.). **შმშკვა**: მოუსვენრათ ყოფნაა შმუკვაა ეძახიან (კავთ.).

შოლდოყა გრძელი და სწორი ხე (ტოტი). სახურავათა კაი შოლდოყები უნდა იყონ ხეები (ჩუმათ.).

შოლტყავ-ი გუთნის ფამფა-ლაკში გაყრილი გრძელი ხე, შოლტა. გუთნის თავის მუხრე რა-ზეცა ზის, შოლტყავი ის არი, ქვეშიდან ძირითადი ღერო გუთნისა (საკორ.). შოლტყავი ორგან გაიხვრიტება, საჯამბრე და საღველე (მჭად.); აგრეთვე იკ., სამთ., ქვ. ჭ.

შპეტი-ი მეტიჩარა. რომელიც მეტიჩარა არი, იმაზე ვამოფთ შპეტსა (სად.). შე ძაან მეჯავრება შპეტი ადამიანი (კარალ.).

შპეტობ-ს მეტიჩრობს. ნუ შპეტოფ ერთი, თუ ღმერთი გწამს! (კარალ.).

შრატ-ი, **შრატნიან**-ი შარიანი. რა შრატი ადამიანი ხარ, სუ ჩხუბზე გიღემ თავი (ქემ.). რო მოუგებ რასმე და არ იძლევა, რა შრატიანიო, ვიტყვით (ქვ. ჭ.).

არა, შენთან არ ვითამაშეფ, შენა შრატიანი ხაარ, სუ შაროფ ხომე (ნიქ.); აგრეთვე ბრ., ქვ. ჭ., ქვეში.

შუაბობ-ი დედაბობი. ესლა ძვირათლა უღგამენ შუაბობსა, წინათ სუყოველთვისინ იყო (ბაზ.).

შუაპაც-ი შუახნის კაცი. — შუაპაცია მჭედელი, სამოც წელს არის მიხწეული. — არა, შუაპაცზე მეტია (ღის.).

შუა მოსართავი ცხენის მოსართავი, უნაგირის ბალიშზე გადასაჭერი თასმა. ნეტა რა ძალა დაატანეფ, რო შუა მოსართავი დაწყვიტეფ (წილკ.).

შუაქალ-ი შუახნის ქალი. შუაქალათა ვართ, მაგრამა ჯანი როცა არ მოსდევს ადამიანსა, თვალიც დაგვაკლდა და სუყველაფერი (ერედ.).

შუბლის სმ სახლის ბოძებზე გადებული ხე, რომელზეც კოჭების თავები იდება, საშუბლე-აივნის ბოძებზე დგა შუბლის ხე (წინარ.); აგრეთვე ერთაწმ., კავთ.

შუბლს დაკოპავს იგივეა, რაც დაიკოპება. რო შეჭყრის და დაკოპავს შუბლსა, ჩვენ ნათელას ვეტყვი ხომე, რას იკოპები-მეთქი, ქალო, გაშალე შუბლი (ატ.).

შურობ-ს ემტერება. სოკერა გველია, მაგრა გველსა კშურობს. ისა, შხამიან გველსა, ისეთი შხამი აქ იმასა, რო გველსა კლაეს, ხოლოთ ადამიანს არას უშაეებს ისა (საგურ.).

შურს აიღებს შემურდება. აიღეს შური ძმისა, რო ლამაზი ცოლი ყამსო (ქორ.).

შურშურა დაუფიქრებელი მოჩქარე. ყველაფერში შურშურა ნუ ხარ, ცოტა დაუხმე ზომე ჭკუასა (კარალ.). შენ რო შურშურა იყვე, ვისი რა ბრალია, რას გარბოდი, ვედარ დამიცადე? (ტყვ.).

შურშური სწრაფად, საჩქაროდ. დავეში გზაზე შურშურითა და როგორ მოვდიოდი, აღარ მესმოდა, ისე ვიყა გათოშილი (კარალ.). შურშურით მოვიდა და ისევ გაიქცა (ქვეში); აგრეთვე ტყვ.

შურშუტ-ი იგივეა, რაც შურშუტი. შე შურშუტო, შენა, ქმარი გაგიღანძღეს და არაფერი თქვი? (მერ.). იმითანა შურშუტი იყო, ბიჭები რასაც ეუბნევოდნენ, სუ ჯგეროდა (მერ.); აგრეთვე ნოს.

შუსტრუ-ბუსტრუ დაუფიქრებელი, ცანცარა. უთავბოლო აღამიანი რო არი, ტარამანაი, ცანცარა, ის არი შუსტრუ-ბუსტრუ (ქვ. ჭ.). ნირიკუანთ მასწავლებელი შუსტრუ-ბუსტრუ იყო (ტყვ.).

შუში გაუწყდება კარგად ვერ გამოშუშდება (პური, მჭადი). დაგეცდია გამოცხოზა, რო მოტეხე, შუში გაუწყდება (ბებ.) ცაცხლი გამოქრა და ჭადებს შუში გაუწყდება (ტეზ.).

შუშრუტანა იგივეა, რაც შურშუტი. რა შუშრუტანასეფ ირჯები! (ზერ.).

შუშუტ-ი, შუშუტა მოსულელი, ჭკუათხელი. დაუფიქრებელი, უთავბოლო ლაპარაკი იცოდა, ვინც შუშუტი იყო (არად.). ეხლა ძაან შუშუტია და შერე ნეტა თუ ჭკუას მაიკრეფს ეგა? (იგ.). არ მაშეწონა ისამიანთ სიძე, შუშუტა რამა ჩანს (წილკ.); აგრეთვე ატ., ახალშ., დ. თონ., ზერ.

შუშუტო ნახვრეტი სადღვებლისა, ჰაერის სამოდრაოდ. სადღობელს ჩასახედავათა, სულისმოსაქცევათა ქონდა შუშუტო (ბაზ.). სადღობელსა აქვს შუშუტო, საპაეროთ არი, რო ჰაერი შაუშოთ და შაიდღვიბა თუ არა, დავინახოთ (ოდ.); აგრეთვე ახალშ., ლამ., სამთ.

შსიტინებ-ს შიშხინებს. ჩვენ ვიცოდით დარბაზ სახლშია, ოთხსავ კუთხივ ჭრაქი ენთო, დავახსამდით ქონსა და შსიტინებდა (ბაზ.).

შსმაპ-ი 1. შემოუსვლელი, უგემური (მწკლარტე...) ხილი. ვანესაც თავი შესმაკი ვაშლი ხუთ მანეთათ არ გაუყიდნია?! (მერ.). ნეტა ე შესმაკი კომში რა საჭმელია? (მერ.). 2. შავი, გამხდარი (ადამიანი). ამ ჩვენ ტარიელასა ნეტა რას გააკვირვებია თავი შესმაკი ცოლი? (მერ.).

შსოლ-ი გრძელი წკებლა. გრძელი წკებლა არი შსოლი (სად.). რო იჯღეს ადამიანი, პურს აკეთებდეს და ქათმები არ ეშვებოდნენ, შსოლი უნდა ეღოს გვერ-

ქე, რო მოიგერიოს ი ქათმები, თუ ჩიტები, თუ რაც იქნება (საღ).

მსუილა მწყერების დასაჭერი სასროლი ხელსაწყო — მათულის რგოლზე მიმაგრებული მათული-სავე ღერიები. მსუილას ესვრიან მწყერსა, გაიშლება და ერთი ბო-

ლოც რო მოხვდეს, აფრენილი მწყერი ჩამოვარდება (ქვ. ჭ.).

მსუკლა წკეკლა. საღ არი. ერთი მსუკლაი, რო მაგრა ვმსუკლო მაგასა! (ღის.).

მსუკლამ-ს წკეკლით სცემს. ერთი მსუკლეო მაგრაათაო (ღის.).

ჩ

ჩააბნაზუნებ-ს ჩააბრამუნებს, ჩააენატუნებს. გემოზე რო ჩაპენეტამენ და შეშჭამენ რასმე, ჩააგნაზუნაო. (აბ.). **ჩაბნაზუნებ:** გემრიელათ რო რამეა შააჭამენ და თან ხრამუნი გააქ ხომე, იმასა ძქვიან ჩაგნაზუნება (წილკ.).

ჩაათათახებ-ს, ჩაუთათახებ-ს მაგრად ჩაარტყამს, ჩასცხებს (თავში). ჩაათათახე ერთი თავში! (ქვ. ჭ.). უცბათ ეგეთი მაგრა ჩამათათახე თავშია, რო თვალებიდან სუ ნაპერწყლები წამამცვიედა (წილკ.). რა არი, შე უღმერთო, მაგოტოლა რო ჩაუთათახე თავში, ცოდო არ არი?! (ძეგ.). **ჩათათახებ:** მოვალ და როგორ უნდა ჩათათახება, გასწავლი (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

ჩაათურთურებ-ს იგივეა, რაც ჩამოათურებ ს. ჩქარა რო გააკეთებ რაღაცასა, მაგალითათ, ძაფსაც რო ჩამართამ ჩქარა, ჩათურთურაო (აბ.).

ჩაათქარუშებ-ს ერთბაშად, დაუდევრად ჩაასხამს (წყალს). მოაგაბრაზებული, ჩაათქარუშფუს

წყალსა ქვეერში და ახლა კიდე (მერ.). ჩაათქარუშა წყალი ჭიქაში, სუ მოწუნა სუფრაი (მერ.).

ჩააქუტმატებ-ს ჩაფშენის (პურს საჭმელში). პურზე ვიტყვით ხომე, ჩააქუტმატეო სულაო, ჩამტერიო (აბ.). **ჩაქუტმატებუ-ლი:** საჭმელში რო პურს ჩაიყრის, ჩაქუტმატებულია ისა, ჩაყრილი (აბ.).

ჩაალელესებ-ს ძალიან დაასველებს, ჩააფივებს; ჩაალბობს (მღრ. ლელები). სუ ჩაულელესებია ვენახი, ვერ გაივლი (ძეგ.). ამხელა გოგო რო ჩაალელესებს, იმას რა უნდა ელაპარაკო! (მერ.). **ჩაალელესებ:** წვიმისაგან რო გაფუჭდება რამეი, ჩაალელესდაო, ვიტყვით (ჩუმათ.). **ჩაალელესებუ-ლი:** სველი, ჩაალელესებული ლოგინი მზუზე გამოვიტანე (მერ.).

ჩაალოლოტინაპიებ-ს 1. გახდის, დაამკლევებს, გააწვრილებს. — აი, რუზოა ჩალოლოტინავებული! — რამ ჩამალოლოტინავა, თქუებ ვერ ვერევი, ადამიანო! (ტყვ.); აგრეთვე კარალ. 2.

ჩალოლოტიინდებბა იტყვიან, როდესაც გამხდარ ვისმე განიერად ადგას ტანსაცმელი. საწყალი, ჩალოლოტინებული კაბაში! (ძეგ.). ჩალოლოტინდებბა კაბაში: ძაან გამხდარი რო არი და კაბას ჩაიცვამს, ეგეთ ადამიანზე იტყვიან, ჩალოლოტინებულიაო (კავთ.). გამხდარ ადამიანს ეტყვიან ხომე, შენ ეგეთი კაბა კი არ უნდა შეიკერო, შიგა ხაარ ჩაკარგული, ჩალოლოტინებული (კარ.); აგრეთვე ტყვ.

ჩალოლოტიინდებბა-ს ჩაასველებს (მღრ. ლორთხი). ბავშვს რო ჩაულოლოტინებია დოშაკზე, სად იყავი?! (კარ.). ეს რა ქენი, რო ჩალოლოტინებია?! (ტყვ.). ჩალოლოტიინდებბაში: მზეზე მაინც გაგეტანა ე ჩალოლოტინებული ლოგინი (ძეგ.).

ჩალოლოტიინდებბა-ს 1. ჩაშლის მეტი ხარშვით. ი მურაბა რო ჩაამთხოვე, ვეღარა მკითხე? (ქვეში). ჩაამთხოლოვდება: გადმოღვი ქვაბი, სუ ჩამთხოვდა ქათამი (დის.). ჩაამთხოლოვდება: კარტოფილი მოხარშე და გაიშალა შიგა, ჩამთხოვდა ქვია მაგასა (ატ.). ჩაამთხოლოვდება: გუშინ რო კამპოტი გეეკეთებინა დედაჩემსა, სუ ჩაშლილი იყო, ჩამთხოვებული (ატ.). 2. ჩაამთხოლოვდება აიზილება, ჩაალებს (ხილი, მწვანელი). მეორე დღესა, იცოცხლე, ჩამთხოვილიყო, ის იმოდონა მსხალი სუ მთლიანათ გადავყარე (ტყვ.). სხვა უნდა ჩაზლო, თორე ე შენი წნილი ძაან ჩამთ-

ხოვებულა! (კავთ.). ჩამთხოლოვდება: ალექსანდრე მსხალმა რო ჩამთხოვება იცის, მაგას ნულარ იტყვი! (ქვეში). ჩამთხოლოვდება: დავიწყებია, ქა, ივაშლი კალათშია და სუ ჩამთხოვებულია არი (მეჯვრ.).

ჩამთხოვების-ს მწყობრად, მჭიდროდ ჩააწყობს; ჩამთხოვებს. ისე ჩააფიქვითე ხილი, რო ნემსი წვერი არ ჩაფარდება (კარალ.). ისე ჩააფიქვითე დედაშენმა ასოები, რო გეგონება ესლა დაუმთავრებია სკოლაი (ტყვ.). ჩამთხოვების-ს: ჩააფიქვითებული კბილები აქს, ერთიც არ აკლია (ტყვ.).

ჩამთხოვების-ს ჩააქცევს, ჩარეგავს. მთელი მოსავალი ჩააქცია სეტყვამა (ვარ.).

ჩამთხოვების-ს ჩაასხამს (ცოტას). ერთი ბეწო დო ჩაეყვირებინა ქვაბშია და მააწინწილა, აბა, ის რა გაგვიხდებოდა (ქვ. ჭ.). რამოდენა ქილაში ჩაგვიყვირებია მაწონი (ბროწლ.); აგრეთვე თამ, თუზი, ოძ., ქვეში, წვ.

ჩამთხოვების-ს იხ. და ა ა ე უ რ მ ა ლ ე ბ ს.

ჩამთხოვების-ს დაჟინებით მოსთხოვს, ჩააცივდება. არბოში უნდოდა წასვლა და რაკი შევატყე, აღარ ჩააჩხნდი, რო აქ დარჩენილიყო (მერ.). ჩამთხოვდა მათიყო, გინდა თუ არა, უნდა მითხრა, იმ ბიჭზე უარ რათ ამოფო (მერ.).

ჩამთხოვების-ს ჩაყრის (პურს ჯამში). პურს რო ჩაყრიან ჯამშია,

ახლა კერძი უნდა დაისხან, იტყვიან, პური ჩავაწყვე ჯამშიაო (არად.). ჩაწყობილი: ჩაწყობილი კარები გულის, ღირსის მქონე, ჩვეულებრივ, საგდულებიანი კარი. ორკარიანი კარი რო არი, გინდა ერთს გააღეფ, გინდა ორივესა, ის არი ჩაწყობილი კარები (ერედ.). ჩარჩო რო ცალკე კეთდება, შეიკვრება, გული ცალკე გაკეთდება და ჩაისმება, ის არი ჩაწყობილი კარები (ბროწლ.).

ჩაახსანიათი-ს დაღვეს, გადახუხავს (მაგარ სასმელს). რაღას მიღინხარ, რა გეჩქარება, წამოდი ჩემთანა, ჩავახსანიათოთ რამეი! (ოძ.).

ჩაახსურდავებ-ს ზურდით, წერილი ქვით ამოავსებს (მშენებარე კედელს). მოიტა, აი, აქ ჩაახსურდავე! (ზერ.).

ჩაბელტავ-ს 1. ბელტებით შეაგუბებს, შეაკავებს (წყალს). მაგრა ჩაბელტამენ ზომე, რო წყალი არ გაიპაროს (კავთ.). ჩაბელტე, ჩაბელტე, გოგო! ბალახიანი ბელტები ამოიღე და ჩაჰყარე! (ქორ.). **ჩაბელტილი**: დიდ ბელტეფსა ჩაალაგებენ სანაკადლოში, იტყვიან, ჩაბელტილიაო (კავთ.).

2. **ჩაბელტავს** ბლომად ჩაიყარის პურს (მჭადს) კერძში. ჩაბელტილი ჯამი რო გადააგდე, ზოგი ზვალ ჩაიბელტე! (ტყვ.). ერთი რიგიანად ჩაიბელტა და გამოძადა (კარად.). **ჩაბელტავს**: რო ჩაუბელტე, ბავშვი ეგრე ჩაბელტილს შესჭამს? (ქიწნ.).

ჩაბეყვავ-ს იგივეა, რაც დაბეყვავს. ისე ჩაბეყვე, შენი მოწონებული! (მერ.). **ჩაბეყვილი**: ისეა ეგ უბედური ჩაბეყვილი, როგორ გადარჩება, არ ვიცი (მერ.). დააგლო ე ჩაბეყვილი ბავშვი სახშია, თითონ კი კლუბისკენ გასწია (მერ.).

ჩაბლიკვნა მიბეგვა, ცემა (ბავშვისა). ჩაბლიკვნა — მაგრად ცემა, თავში ცემა ხელით ბავშვისა (კავთ.).

ჩაბლობი-ი დაბლობი; ჩაყარნილი დაბლობი. რაც დაბლობია, იმაზე ქვევით არი ღრმათა ჩაბლობი (საგურ.). ჩაბლობებში წაახსით საქონელი, ბალახებიც კარქი იცის იქა, ყუდროც არი (ბროწლ.).

ჩაბრაზავ-ს ჩახეთქავს, ჩაცეცხლავს. რა არი მაგოტენა რო არ ჩაბრაზო, თავი არ გენანება მაინცა! (ქვ. ჭ.). დაჯექ და ჩაბრაზე, ნეტავ სად გეშურება ეგე ძანა? (წილკ.). **ჩაბრაზვა**: ჩაბრაზვა ჭამასა ქვიან (წილკ.).

ჩაბუღა! შემახილი კრუხის ჩასაბუღებლად. ჩაბუღა, ჩაბუღა, კვერცხი გაცივდება, შე გასაცივებლო! (ქვეში). ჩაბუღ, ჩაბუღ, შე ოხერო, ნეტა რაღას დარბიხარ? (კავთ.).

ჩაბუღნი-ს იგივეა, რაც დაბუღნის. თოხით ამოვთხრით დედამიწასა, ორმოეფს გავაკეთებთ, ჩაბუღნით ლობიოს შიგა (ქორ.).

ჩაბურახღებ-ა აღუღდება, ამჟავდება (საარაყედ ჩაყენებული

სულადი). გამოცხვარ საარაყვს დაამტრევენ და ქვეერში ჩაყრიან, წყალს დაასხამენ, რამდენიმე დღის მერე აღუდღება, ვიტყვით, საარაყე ჩაბურახდაო (ქორ.). ჩაბურახსება: საარაყე რო აღუდღება, ამასა ჰქვია ჩაბურახება (ქორ.).

ჩაბუსკნი-ს. **ჩაბუსტნი-ს** მუშტებით სცემს, ჩაბეგვავს. დაგოჭერ და ერთი მაგრა ჩაგბუსკნი (ტყვ.). ჩაბუსტნეს, გოგო, ე ბაღლი ი მიწის ღირსებმა, ჩაბუსტნეს და გამოუშვეს ისე აღრიალებული (ლამ.). **ჩაბუსტნი-ს** ჩაბუსტნინა, ჩაბუსტნინა და გვერდზე მიიყენა მერე, განა თუ გაუჯაერდა და დასტუქსა! (ლამ.). **ჩაბუსტნი-ს** ვატყოფ, ბავშვი ჩაბუსტნილია, ვეკითხები, ვინ ჩაბუსტნი-ს მეთქი (მერ.).

ჩაბუსა კოჭლი, ჩაუხა. ვინც კოჭლობს, იმაზე, ჩაბუსა არიო, იტყვიან (ქვ. ჭ.).

ჩაბდებული თონე მიწაში ჩაღმული თონე. მიწის პირათ იყო თონის პირი, ის იყო ჩაღებული თონე, ეხლა ზეზე თონეები ვიცით (ბროწლ.). ერთხელ გამოსწომს ჩაღებულ თონესა და მორჩა, მეორეთ გაახურეფს (ბელ.); აგრეთვე ძეგ.

ჩაბვირა ტანდაბალი (ადამიანი, ცხოველი). ქალიც არი, კაციცა ჩაგვერაი, ბავშვზეც ვიტყვით ხომე, როცა ტანს არ იზამს, ჩაგვერა არიო (ბროწლ.) თუ ჩაგვერაა, შენ მიეტოლები იმასა ჭკუითა! (მერ.). ერთი ისა მყამ

საროს ტანისაი, ჩაგვერაი! (ტყვ.); აგრეთვე კარალ., ძეგ.

ჩაბულაპ-ს ჩაფშენის. ჩაგვერე ცოტაი ბანკაში და წამოვიღე სამხრათა (ვარ.). **ჩაბულაპ-ს**: მოიტა ეგ გახუხული პური, ჩავიგულო კერძში (კავთ.). **ჩაბულაპ-ს**: ყველაზე კარქია ლობიოში მჭადის ყუის ჩაგულვა და მერე თითებით ჭამა (კავთ.).

ჩადრუნცულ-ი ჩასუქებული, ჩატუქნული (ბავშვი). შდრ. დრუნცი (თამ., ძეგ.).

ჩადღლოვდება-ა ჩაღბება, აიზილება. წაკას როცა მარილი აკლია, ყველი ჩადღლოვდება ხომე, დარბილდება (ლამ.). წაკა კარქა მლაშე უნდა იყვეს, თორემა ყველი ჩადღლოვდება (ლამ.).

ჩაპჩაპ-ი მითქმა-მოთქმა. დიდი ჩაგჩაგი ჩავარდა მაგათზე, მაგრამა მიაწყნარეს ხელათა (ტყვ.).

ჩაპეითღებ-ა ჩაცომდება, ჩაითანთქლება (პური, მჭადი). ესე რო დამიწყვიდა სომე პურები ერთმანეთზე, ჩაზეთებულა (ძეგ.). პურიც ჩაზეთდება და მჭადიცა (ძეგ.).

ჩაპიპრაპ-ს მჭიდროდ ჩააწყობს, ჩაალაგებს. ჩავთაკრავთ ურემში ფინხსა (წინარ.).

ჩაპილა ხის სამფეხა (შეშის დასახერხად, ხარის დასაჭედად...); ხიბორკალი. ჩათალა ორკაპი ხე არი, იმაზე დაადებინებენ ფეხსა საქონელსა (ბროწლ.). ხის დასახერხიც ჩათალა არი, თავს დაუდებენ და ხერხავენ (ტირძ.); აგრეთვე ბრ., ქემ.

ჩატანთქლავ-ს იგივეა, რაც **გ ა დ ა ს თ ა ნ თ ქ ლ ა ვ ს.** აჰა, ჩატანთქლე, შხამათ შეგერგოს! (კარალ.).

ჩატიკანი-ს ჩათეთქვავს, მიბეგვავს. ხელით რო სცემს ბავშვსა, ჩათიკნე და მივაგდეო (ქვ. ჭ.). მოვა, შეილო, ერთი მაგრა ჩათიკნის და დამრჩები ცარიელი! (ტყვ.). **ჩატიკნული**: თუ მოვედი და იმდღევანდელივითა ჩათიკნული გაგზავნე სახში, ხო კარგი! (კარალ.).

ჩათო თხისურის წვრილი თოკი ხბოს, თხის... დასაბმელად. უწინდელ კაცებსა, როგორც დიდი ჩათოი, ეგრე ქონდათ ხომე ზვანჯარი (ქემ.); აგრეთვე დ. თონ.

ჩათოსმღებ-ა **ჩამთოსღებ**-ა 1. ამჟავდება; ჩალბება. ჩამთოსღაო — რო ჩალბება რამე ან ბოსტნეული, ჰამიდორი (ერედ.). ჩაყარე ჭანჭური ქვეერში, ჩამთოსღება (ზერ.). ე ვაშლი რო ჩარჩენილა ექა და ჩათოსმებულა, ღორეფ მაინც დაუყრიდით (ივ.). **ჩათოსმებუღი**, **ჩამთოსმებუღი**: ხილ რო რასმე გოდორში ჩაყარი და ჩალბება სუ ერთიანთა, ჩათოსმებულ ვეტყვით იმასა (წილკ.). ატამი სუ აზელილი, ჩამთოსმებულია (ქვ. ჭ.). 2. **ჩამთოსმებუღი** სიმწიფისაგან მეტისმეტად დარბილებული. ეს მსხალი ისეა ჩამთოსმებული, რო მგზავრობას ვერ აიტანს (ქორ.). 3. **ჩამთოსმებუღი** დაუძღურებული, ლოგინად ჩავარდნილი. ადამიან-

ზეც ვიტყვით ჩამთოსმებულსა, ლოგინათ როა ჩავარდნილი (ლამ.). ჩვენებიანთ თამროსა დედამთილი ყამ ჩამთოსმებული, ეგრე ეწვალეზა საწყალი გოგო, რო რა! (ლამ.).

ჩაიბანღებ-ა თბილად ჩაიცვამს, ჩაიფუთნება. ჩაიბანღება, რაც აქ, ყველაფერს ზედ მოიქცევს და დაღის; დასცხება, მა რა იქნება? (ტყვ.). **ჩაბანღული** ჩაბანღული რო გიწმთ ე ბავშვი, არა სცხელა?! (კარალ.).

ჩაითვლებ-ა აღუღების შემდეგ თითო-თითოდ ჩავა, ჩაიკრიფება (ლობოს მარცვლები). ლობიო რო გაცხელდება, ვიდრე აღუღებოდეს, თითო-თითო ამოვა ზეით, ამოითვლება, შერე ხარშვაში რო შევა, ჩაითვლება ისევა (საგურ.); აგრეთვე ძეგ.

ჩაიღმსებ-ა 1. მიწაზე დაეგება, წაიქცევა (ყანა, ბალახი). ყანა თუ ძალიან აღელდა, ჩაიღმსება (ძეგ.). 2. ჩაწეება, ჩაეგდება (ლოგინში). მოსულა და ჩაღმსილა ლოგინშია (მერ.). **ჩაღმსილი**: სამუშაოდან რო მოვედი, ეს უკვე ლოგინში ჩაღმსილი დამხვდა (მერ.). 3. ბუერს დაღვეს, ჩაიხრჩობა (ღვინოში). შენ რო ღვინოს დაინახამ, თუ არ ჩაიღმსე შიგა, ისე ავით გახდები (მერ.). **ჩაღმსილი**: დათვრება, მოვა უგრძნობელი, რამდენჯერ მინახავს ეგრე ჩაღმსილი (მერ.).

ჩაიშუმლებ-ა 1. მთლიანად ჩაიწეება, ჩაიფერფლება. ჩაიშუმლა თონე, როღისლა უნდა ჩააკრა?!

(ტყე.) ტეცხლი აღარ არი, სუ ჩამუშლულა, წვრილი ფიჩხი რო იყო (კარ.); აგრეთვე ზ. ხანდ. 2. გულს შემოიყრება, ძალიან შეწუხდება. რო გაიგო ეგ ამბავი, ისე გახდა, სუ ჩაიშუმლა (ზერ.). ისე ჩაიშუმლა, რო კვდარივით გახდა (კავთ.). ჩამუშმულნი: დები და შამიდები სუ ჩამუშლულები ისხდნენ, ბრალი იმისი, თორე ყველას ყველა ეშველება (ტყე.); აგრეთვე კარ.

ჩაიოფლ-ი ცაცხვის ნაყოფი. ჩაიოფლსა ჩაით შოადულებენ ხომე და ოფლის მოდენა იცის (ქვ. ჭ.).

ჩაირაკილმბ-ა კვერცხს ჩაყრის ბუზი (ხორცს). შდრ. კილი. ბუზი რო დეესევა ხორცსა და კვერცხებს დადებს, ჩაირაკილათ, ვიტყვით (ბრ.). ჩარაკილმბა: ჩარაკილვა ის არი, შიგ ჩავა ხორცშია ბუზი და კვერცხებს დადებს (ბრ.). ჩარაკილმული: ხორც რო დეეხევა სიცხეში, რო იქიდან მატლი უნდა გამოვიდეს, ის არი ჩარაკილული (ოდ.).

ჩაირჩმვ-ა გახდება, ჩამოხმება. რა არი ის ოხერა ჭლექი, ისე ჩარჩეულა ი საწყალი ბიჭი, ლანდივითლა დადიო (წილკ.). ჩარჩმვა: ი უპატრონო ჭლექმა იციო ადამიანი ჩარჩევა (წილკ.). ჩარჩმული: ლოგინში ჩარჩმული ლოგინში ჩაკარგული სიგამხდრით. რა არი ავანტყოფობა, ქაა, როგორ არი ჩარჩეული ლო-

გინში ი ჯანლონით სამსე ქალი (წილკ.).

ჩაისინდლებ-ა ჩაქრება, ჩაიშრიტება (ტეცხლი). ტეცხლი რო ჩაისინდლება, პური აღარ გამოცხვება (ტყე.); აგრეთვე კარალ.

ჩაისლუტნი-ს 1. ვიწრო რასმე (კაბას...) ჩაიცვამს; შეიკერავს. ვისი კაბაა, რო ჩავისლუტნია, ხო ხედამ, რო არ გეტევა?! (კარ.). ჩაუსლუტნის: ციცოს რო უბედურათ ჩაუსლუტნი ხომე კაბასა? (მერ.). ჩასლუტნული: ჯერ სუ გამხდარი ხარ და ჩასლუტნულ კაბაში უფრო თხელი ჩანხარ (მერ.). 2. ჩასლუტნული ძალიან გამხდარი, ჩამომხმარი. ჩასლუტნული არ არი, გენაცვათ! სული არ უდგია; არაფერსა შჭამ, გოგო? (ტყე.).

ჩაისმურტლმბ-ა დაიჭმუჭნება. რო შიავდებენ სადმე, დაიჭმუჭნება ტანისამოსი, როგორ ჩაისმურტლათ გლახათათ, იტყვიან (ბრ.).

ჩაიტმასნი-ს ჩაიცვამს. აგრა, სალომემა ჩაიტმასნა შამიდის კაბაი (კარ.).

ჩაიფუჭმბ-ა 1. ჩაიშლება (საქმე). საქმე ჩაიფუჭა, აღარაფერი გამოდის (ზ. ხანდ.). 2. თამაშის რომელიმე ილეთს ვერ შეასრულებს, ჩაიჭრება, ვინც ჩაიფუჭება, ახლა მეორე განაგრძობს (მჭად.). ჩაფუჭული: თითონ შეუძლიან თავის ჯაღოში დაისვენოს, სხვა კი უნდა გადაახტეს და

სხეამ რო ჩააგლოს ქვა, ჩაუჭუ-
ლია (მჭად.).

ჩაიქუნცლება-ა დაიმტერევა
წერილად. თონეშიც ჩაიქუნცლება
პური, ხურჯინშიც ჩაიქუნცლება
(ზ. ხანდ.).

ჩაიყუნწება-ა ყუნწი მოსწყ-
დება. ჭინახული ფიცხია, რო გა-
ფიცხდება, ჩაიყუნწება, იყუნწე-
ბა — ყუნწი წყდება (იკ.).

ჩაიყუნება-ს ჩათბება. დეეძი-
ნა, ჩეეყუნა ცოტა, გამოიღვიძე-
ბიყო და ვეღარ დენახნა (სა-
გურ.).

ჩაიჩლართაპ-ს უშნოდ,
ულაზათოდ ჩაიცივამს. ჩაიჩლარ-
ტამს ი დაკერებულ შარვალსა და
დადის ისე (მერ.). ჩაჩლართუ-
ლი: დადის ჩაჩლართული, თავ-
მოყვარეობა სუ დაკარქა (მერ.).

ჩაინახება-ა დუდილით ჩაშრე-
ბა, ჩაიწვის (საჭმელი ქვაბში).
რო დაიშრობს წყალსა ლობიო და
ამოშრება, იმას ეტყვიან, ჩახახუ-
ლა ლობიო, წყალი დაასხი მალეო
(ოდ.).

ჩაინახევა-ა ჩაიხარშება, ჩა-
იქლევა. ქალო, რატო თავის დრო-
ზე არ მიხედე ქვაფსა, ქათამი
მთლათ ჩახეწილა (დ. თონ.).

ჩაინინცება-ა ჩაიჭედება, ჩაი-
ჩხირება. შაინცდამაინც ისიც იქ
უნდა ჩაიხინცოს, ჩაეჩხიროს (ქვ-
ჭ.). ნეტა ამათ რაღა უნდოდათ,
ჩაიხინცებიან ხომე სურათშია
(ერედ.); აგრეთვე ოძ., ტყვ.,
ქვეში.

ჩაპაწრაპ-ს იგივეა, რაც და-

კაწრაეს. თოხ რო ჩავატა-
რეთ, ჩაეკაწრამთ, რო წყალმა
ჩაიაროს, ჭარხალშიცა ეკაწრამთ
(ზერ.). ჩაპაწრაპს: ემანდ ჩა-
უკაწრე, წყალმა გაიაროს (ზერ.).

ჩაპირულ-ი მეტისმეტად ჯან-
მრთელი, ჯანსაღი, ამტანი (ჩეე-
ულებრივ, ხნიერი). მაგარი რო
იქნება ადამიანი, იმას ეტყვიან,
ეგა ჩაკირულია, ახალგაზრდაზე
მეტს აიტანს ყველაფერსაო (იგ-
ლიდი ხნის ადამიანი რო არი, მაგ-
რამა მუხლიც მაგარი აქ ჯერა-
მა, ჯანზედაც კარქა არი, იმას
ეტყვიან, ჩაკირულიაო (მეჯვრ.).

ჩაპლაპ-ი, **ჩოკლაპ**-ი მა-
ღალი, ახმახი. უშნო მაღალი რო
იქნება, ის არი ჩოკლაკი (ტყვ-
ჩაკლაკი ვანე იყო ბაზარში, ეგეც
მოსპობილა, აჰაანდუ, დახოცა ხალ-
ხი სიცილითა (ქვეში). დოდოს
ეტყვის ხომე ძალოი, რა ჩოკლაკი
იზღებოი (ბროწლ.); აგრეთვე კა-
რალ, ქვეში.

ჩაპუტდება-ა ლოგინად ჩა-
ვარდება, დაკუტდება. ლოგინათ
არი, შვილო, ჩაკუტდა (ბიწმ.).
ჩაპუტებულ: მერია ხო ჩაკუ-
ტებული მყამდა, იმიტომ ემახიან
კუტმანასა (ბიწმ.).

ჩალაგადავლებულე-ი
სიმაღლით ტოლები. ჩალაგადავ-
ლებულეები არიანო — გვითქვამს,
ტოლებნები რო არიან, ერთი სი-
მაღლისაი (სად.). ჩემი გოგუები
ისეთები არიან, ჩალაგადავლებუ-
ლები, ორთავენი ტოლებნები არი-
ან (სად.).

ჩალაპლაპეპულია ამბობენ, ვისაც ფართო ტანსაცმელი აცვია. ჩალაპლაპეპულია, ჩალოლოტინებული კაბაში (კარალ.).

ჩალანბარა ყუთივით შეკრული ფიცრის ჩარჩო, რომელშიც ჩადგმულია წისქვილის ქვები. ზედა და ქვედა ქვა ორივე ჩალანგარაშია მოქცეული (კაპრ.). ბოძი ჩალანგარაშია ჩასმული, იმაზე მაგრდება სვიშირა (კაპრ.).

ჩალარტასმულ-ი იგივეა, რაც დალორთხებული (იხ. დალორთხებს). ჩალარტასმულ ვეტყვით ძაან დასველებულსა (წილკ.). ე ბავშვი როდემდე უნდა ატაროთ ასე ჩალარტასმული, ცოდო არ არი? (კავთ.).

ჩალა სანთელი ღერი, ცალი სანთელი. ავიღე ორი ჩალა სამთელი და წავედი წმინდა გიორგში (კარალ.). მუხათავის ნიშში რო შავალ ხომე, რამი ათი ჩალა სამთელი დავანთო (ბროწლ.); აგრეთვე ატ., საღ., ძეგ.

ჩალასმარსა ბალახი ერთგვარი. ხელს რო ჭრის, ისეთი ჩალა არის ჩალახერსა, იმი გამოყენება ჭილოფისთინ არ შეიძლება (კარალ.); აგრეთვე ვარ.

ჩალიბრაპ-ს 1. იგივეა, რაც დალიბრაპ-ს (მნიშვ. 2). რძე რო დუღს და იმასთან მიიტანს სარკესა, იმ საათში ჩალიბრაპს (ატ.). 2. ჩალიბრაპ-ს იგივეა, რაც დალიბრაპ-ს (იხ. დალიბრაპ-ს, მნიშვ. 1). პურებს ერთმანეთზე ნუ დააწყობ, არ ჩალიბ-

როს! (კავთ.). **ჩალიბრაპ:** ერთმანეთზე არ დააწყობ, პურმა იცის ჩალიბრაპი (ტყვ.). **ჩალიბრაპ-ლი:** გაუღუარი დაუკრამთ და ჩალიბრაპულია (ძეგ.). 3. ჩალიბრაპ-ს დაობდება (პური). პური რო დაძველებდა, ნოტიო დასცემს და ჩაობდება, იტყვიან, პური ჩალიბრაპ უკვეო (ერთაწმ.). **ჩალიბრაპ:** პური რო დანოტიოვდება, ჩაობდება, თეთრად გედვეკვრის იობი, იმაე ქვია ჩალიბრაპ (გარიყ.).

ჩალიმსაკ-ს აოდავს. მზეი ნაადრზე რო დააცხუნებს, გინდა ვაზი იყოს, გინდა ჯეჯილი, ჩალიმსამს შიგა (ერთაწმ.). ესლა ესე რო ავდრობს, ხვალ თუ მზე გამოვიდა, სუ ჩალიმსამს ვაზსა (ერთაწმ.).

ჩალმა გოგირდის, ჯაგრის, თოფისწამლისა და სხვ. ნარევი შიშის, ავი ზნის წამლად. წამალს დაეწყობთ, ჯაგარ დაეყრით, გოგირდს დაეყრით, ცეცხლს მიეცემთ, მოუკიდებთ, ჩალმას ვეტყვით; დაეჭერთ ორ ნამგალს და შიგ ამოვატარებთ შემინებულ ბავშვსა. აქვარდაცემულსა ჩალმაზე ზედ მოვატრიალებდით, ჩალმის ფერფლსაც დააღვინებთ ზოგი (ძეგ.); აგრეთვე დ. თონ.

ჩალიორტმულ-ი იგივეა, რაც ალორტმული. ავდარში დაუსველებდა, ან წყალი დაესხმება, ვიტყვით, ჩალიორტმული არი, სუ ზედ ეკვრის ი სველი კაბაი (ქემ.).

ჩალოჭავს-ს ჩაჩხავს ხეებს და გაუსხეპავად ტყეშივე დატოვებს გასახმობად (შდრ. ლოჭი). ტყეს რო გაჩხავენ და შიგ ჩატოვებენ, ჩალოჭავენ, იმას ჰქვიან ლოჭი, ჩალოჭილი ხეები (ქემ.). **ჩალოჭილი**: ჩალოჭილი ხეების გამოსატანად წავიდა გიორგაი (ქემ.).

ჩაღს-ი, **ჩარხ**-ი ცახი. ჩარხ დაუდებთ, როცა პარკი უნდა გაიკეთოს ჭიამა (ვარ.). აბრეშუმის ჭია ჩაღხზე გადის (ქორ.). ცხრა-ტყავას ჩაღხათ ხმარობენ აბრეშუმის ჭიისა (ძეგ.); აგრეთვე ბრ., გარიყ., ზ. ხანდ., თამ., საღ., ქემ.

ჩამოათურთურებ-ს საჩქაროდ, უხეიროდ დაართავს. დახე, როგორ ჩამაათურთურა ძაფი სხვილათა! (ატ.). **ჩამოთურთურება**: სხვილათ ჩამოტანა ძაფისა ჩამოთურთურება არი (ატ.).

ჩამოაკანჭურებ-ს უშნოდ ჩამოკიდებს, ჩამოაკონწიალებს. ნეტაი რას ჩამოგიკანჭურებია უხეიროთა ე ძონძები? (კავთ.). **ჩამოაკანჭურება**: სიტყვაზე, მიდის მალალი კაცი და დაბალ კაცს მოუჭიდნია ხელი იმისთვისა, ან მორბედსა, იტყვიან, ჩამოაკანჭურებიაო (კავთ.). **ჩამოაკანჭურება**: თოკზე ან ბოძზე უხეიროთ რო იქნება ჩამოკიდებული, ისიც ჩამოკანჭურებაა (კავთ.).

ჩამობასრულ-ი ჩამოთხუპნული, ჩამოთხერილი. ჭია დაღპობოდათ და რო იღებდნენ ლაპ-

ტებიდანა, გენახათ, როგორ იყვნენ ჩამობასრულები (ზერ.).

ჩამობოსავს-ს ერთიანად ჩამოკრეფს (მკვახე ხილს). აუდექი და სულ ერთიანად ჩამოვგოხე ვაშლები (ზერ.). სხვისი თუ არ ჩამოვგოხეს, რო დააქთ ცხინვალშია გასაყიდათა, თავისას დაკრეფამენ? (ბროწლ.).

ჩამოდამა 1. დაღმართი. ჩამოდამა არი დაღმართი, დაქვეითებული ადგილი (ბროწლ.). 2. რისამე შემდეგ, მიყოლებით. რამეს რო ჩამოთვლიან, იტყვიან, ამის ჩამოდამა შენ მოგაწოდეფო, ვითომ ამის შემდეგო (ტირძ.). თავჯდომარედან დაწყებული იმის ჩამოდამა ვინც იყვეს ყარაულის ჩათვლითა, ყველანი დაჰპატიჟე (ტყვ.). 3. გარდა. ამ საქმის ჩამოდამა რაც გინდა მთხოვე, შეგისრულებ (ტყვ.); აგრეთვე ქორ.

ჩამოდინდგლულ-ი ჩამოთხერილი, ჩამოთხუპნული. ერთი უყურე ამ ბიჭსა, რა ჩამოდინდგლულია! (ქორ.).

ჩამომბაყვებ-ა დაუჯდება, ჩამოუჯდება. უშნოთ რო ჩამოგებაყვება ხომე ი ბებერი, ვეღარ ეტყვი ხომე, რო წავიდეს? (ქიწნ.).

ჩამოთარავს-ს ჩამოათრევს, ჩამოზიდავს. ჩამოვლალათო — საქონელზე იტყვიან; ხეზე, რამეზე, უსულს საგანზე — ჩამოვთართო (საგურ.). ბალახ მოჭრიან, ქალები მოფოცხამენ, უნდა იქი-

დან ჩამოთარონ ვაკეზე (დად.);
აგრეთვე ძეგ.

ჩამოთართვა იგივეა, რაც
დათართვა (იხ. დათართავს).
წმინდა ძაფი თითისტარზე უკან
რო დაატრიალო, ეგ არი „ჩამო-
თართვა“ (ატ.).

ჩამონინარცხება-ა ჩამოირეც-
ხება (კედელი, ჭერი წვიმისაგან).
წვიმა რო ჩამოვა კედლებზე, ჩა-
მონინარცხა კედელიო, ჩამოირეც-
ხაო (ქვ. ჭ.). **ჩამონინარცხუ-**
ლი: — ისია ჩამონინარცხული, რო
არ ინახვის ბოსლის კედლები! —
ბოსლისა, თორე სახლისა ხო არ
არის ჩამონინარცხული! (ტყე.); აგ-
რეთვე კარალ., ქემ.

ჩამონინაქრება-ა ჩამოიყრება,
ჩამოცეცია (ხილი ქარისაგან).
ქარი რო ამოვარდება, ჩამონაქ-
რება ხილი (სად.). კვირამდინ სუ
ჩამონაქრება კაკალი და რაღა
უნდა დაბერტყო? (კარ.). **ჩამონ-**
ნაქრული: ქარი რო ჩამოყრის
ხილსა, ნაქარსაც ვეტყვით და ჩა-
მონაქრულსაცა (ქვ. ჭ.). სუ ჩამო-
ნაქრულია, ორი კალათი აღარ
მოიკრიფება ატამი (ტყე.); აგ-
რეთვე არად., თამ.

ჩამოიფხოტება-ა 1. ჩამოფ-
დება (და გასაეღელს ჩაკეტავს).
რო დაჯდება უშნოთა, უადგი-
ლოთ დაჯდება, იტყვიან, რო ჩა-
მოიფხოტაო (საკორ.). 2. ჩამო-
ფოფხდება. კასრზე ვიჯექი, სა-
ნამ იქიდან ჩამოიფხოტებოდი,
რძე სუ გადმოიცლებოდა (კა-
რალ.).

ჩამოიფხაკავს-ს ჩამოისხამს
ჭუჭყიან სითხეს. ბავშვმაო ჩამოი-
ფხაკაო, ჭუჭყიან რამეს რო ჩამო-
ისხამს ტანისამოსზედა (ძლე-
ვიჯ.). — როგორ ჩამოიფხაკა! — თა-
ვი ბაბომ შეასხა და რა ქნას!
(ერედ.).

ჩამოქაფავს-ს კენჭობაში —
ხელის ზურგზე მოთავსებულ
კენჭებს აყრის და ხელის ჩამო-
კვრით დაიჭერს. თუ ხუთს დაეი-
ყვნებდი ხელის ზურგზე და ჩა-
მოქაფამდი, ხუთს ვიყავი (ძეგ.);
აგრეთვე რუისი, ხც.

ჩამოქლიზული-ი იგივეა,
რაც გაპლეზილი. ჭუჭყი რო
აქ გაგლეხილი ტანისამოსზედა,
იტყვიან, ჩამოქლიზული არ და-
ღისო? (ოდ.).

ჩამოქოსკილი-ი დასერილი,
ჩამოგლეხილი. მაგი ბავშვებს კი
რო შეხედო, გული გაგისკდება,
ცხვირი — გამოდინდლული, გუ-
ლი — ჩამოქოსკილი (მერ.).

ჩამოქლინთავს-ს მთლად ჩა-
მოწველის (ძროხას). რო ჩამო-
ქლინთე, რაღა უნდა მოწოვოს
ხბომა? (ძეგ.). **ჩამოქლინ-**
თავს: ძროხასა ისე ჩამოუქლინ-
თავს, რომა წვეთ არ დაუტოვებს
ემ საწყალ ხბოსა (ერედ.).

ჩამოსინდლული-ი საწვიმ-
რად მოღრუბლული. საწვიმრათ
რო არი მოღრუბლული, ჩამო-
სინდლული არიო — იტყვიან
(ბროწლ.).

ჩამოსლიცინდება-ა ჩამო-
ცურდება, ჩამოსრილდება. დე-

ლიი, ჩვენი ბოთლავი ექ დაღღვი, ჩამოსლიპინდა და ძირი გავარდა (ერედ.).

ჩამოსლუტნული-ი იგივეა, რაც ჩასლუტნული (იხ. ჩასლუტნის, მნიშვნ. 2). გამხდარი ქალი რა დასანახავია, ჩამოსლუტნული რუა მუთაქასავითა, თემო არ ეტეობა და გვერდი (ტყვე-).

ჩამოუთაროებ-ს დაძებნის (თაროებზე...), ჩვეულებრივ, საჭმელ-სასმელს. ჩვენ სახში რო ჩამოუთარუევ ხომე, მე ვგრე ვარ თქვენსა? (ტყვე-). ჩამოუთარუო ჯერამა, პურსაც ვიპოვი და არაყსაცა (ფლ-).

ჩამოშერჩხავ-ს ჩამობერტყავს (ხილს). წადი, ნატრიანთგანა ხალა ამოიტანე, ე კაკალი მაინც ჩამოფერჩხო! (ქვეში). **ჩამოუშერჩხავს-** დამახხია ჩამოსაფერჩხი, ნეტა ჩამომიფერჩხამდე! (ტყვე-). **ჩამოსაშერჩხი-** კაკალი მაქს ჩამოსაფერჩხი (ტყვე-); აგრეთვე კარ.

ჩამოშავბნელდება ჩამოვა (უპატივემლოდ). ჩამოშავბნელდა ი ოხერი და სიტყვას აღარავის აღარ აცდიდა (ტყვე-). შევხედე და არ ჩამოშავბნელდა?! (ქვეში).

ჩამოწკინტავ-ს წვეთ-წვეთად ჩამოწველის, ჩამოწურავს. როცა ცოტა რძე უღვია და მოსაწველად არც კი ღირს, იტყვიან, ჩამოწვენტეო (ტყვე-). ახლო არ მიკარაფს, რო ორიოდ წვეთი რძე ჩამოწვენტეო (მერ-). **ჩამო-**

იწკინტება: ცოტა ჩამოწვენტეა წუხელისა, არვი, კარქა არ ამოვეს, თუ რა არი? (ერთაწმ-). **ჩამოწკინტილი:** კამეჩი ჩამოწვენტილია, ღორები ნაჭმები არიან, რაღა გაეკეთო? წაეალ ზეითა (კარალ-); აგრეთვე ტყვე.

ჩამოწკინტავ-ს რიგზე, თანმიმდევრობით დასხამს, დაწყობს. ექესი ჰყავს, ჩამოწკინტავს და ჩამოურიგებს კერძსა (ბროწლ-). **ჩამოწკინტული:** თაროებზე აქ ვარასა ქილები, ქვაბები ჩამოწკინტული (ბროწლ-).

ჩამოწკინტავ-ს ჰერს ჩამოგვის, ჩამოასუფთავებს. გომური ჩამოგჭერე (ბიწმ-).

ჩამოსურბულ-ი ძალიან მოსხმული, დახუნძლული. იმდენი ასხია მსხალსა, რო სუ ჩამოსურბულია (ქორ-).

ჩამოჯლუნნი-ს ჩამოწოვს, მთლიანად გამოწოვს (ხბო-). ღიდხანს რო წოვს ხბო, ჩამოჯლუნნაო, იტყვიან (ქვ. ჭ-). ჩამოჯლუნნა და ეგ არი (ტყვე-); აგრეთვე კარალ.

ჩამჩაქულა პატარა ტანის, მოლეული (კაცი). მამიდანეში თავი მდგმურს ეძახდა ჩამჩაქულასა, ძაან მოლეული იყო, პატარავი (ბროწლ-); აგრეთვე კავთ., ძეგ.

ჩამცხარღებ-ა იგივეა, რაც დაცხარღება. საბუღარზე ნუ დასვამ, ჯერ ჩამცხარღეს, მერე დაუწვე კვერცხები (ტირძ-).

ჩანარ-ი 1. კინკლაობა, ჩხუბი. არ გამოილია, არ იქნა, ჩემი

დედამთილისა და ქეთოს ჩანარი იმ სახში (კარალ.); აგრეთვე ტყვ., ქემ., ქვ. ჭ. 2. ლაზღანდარობა, მასხრობა. მაგან იმდენი ქნაას, თავის ცოლს ეჩანაროს, არ მოსწყინდა იმასთან ჩანარი? (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

ჩანაჭყაპ-ს ჩაჩენქვაეს, ჩაჭეჭყავს. ისე ჩაპკარ, რო არ ჩანაჭყო კაკალი (ზერ.). **ჩაუნაჭყაპ-ს**: თავი ჩაუნაჭყა (ზერ.). **ჩაინაჭყაპება**: მაგრა ნუ ძცემ კაკალსა, თორემა ჩაინაჭყება! (ზერ.).

ჩანბალა რქებმოკაუჭებული (კამეჩი). ჩანგალაა ვეტყვით კამეჩსა, რომელსაა წვრილი რქები აქ გადმოკაული ჩანგალივითა (წილკ.). შინ რო მუელი, ერთი ჩანგალა კამეჩილა დამხვდა, ისლა იყო ჩემი სავანი (წილკ.).

ჩანჩრას-ი, **ჩანჩსარ-ი** ჩინი; ჩხუბი. ზო ზედავ, შენი ჩანჩრასი მაგასა ერთ ყურში შეადის, მეორეში გაადის, გაუშვი, გაანებე თავი (მერ.). სუ ჩანჩხარი უნდათ საქმეზედა, ერთხელ თითონ არ იტყვიან, ეს გავაკეთოთ (ტყვ.). შენ ზო სუ ჩანჩხარი გინდა, შენი ნებით ნეტა რა გავიკეთებია? (კარალ.).

ჩანჩრასებ-ს, **ჩანჩსარებ-ს** ჩხუბობს; ჯიჯღინებს. რო ბრაზოფს კაცი, იმას ეტყვიან, ნუ ჩანჩხარეფო (ტირძ.). ჩანჩრახეფს თელი დღე; როგორც ძალლი ყბები, ისე მაგი ყბები არ მოიღლება (მერ.).

ჩანჩხებ-ი ფეხის ძელები კოჭიდან თითებამდე. ჩანჩხებ ვეტყვით, წვივ ქვემოდან რო ძელები აქ კაც ფეხშია, სავარცხელ ზემოდან კოჭში, იმასა (წილკ.). ეგე მტკიოდა ჩანჩხები, რო წუხანდელი დამე არ დამეძინა (წილკ.).

ჩარბუზანას დაბაბას, დაბდებს ცეკვა-თამაშს გამართავს, ჟივილ-ხივილს ატეხს. რა ჩარბუზანა დაბით, ექამდინა ან ძილი არ გინდათ, ანა? (მეჯერ.). თქვენი კარები არა გაქთ, ექ რო ჩარბუზანა დაგიგლიათ? (კავთ.); აგრეთვე თამ., იგ., ტირძ.

ჩარდასულად თავშლის ყურების მადლა აკეცვით. ჩარდასულად მოუხვევია თავშალი, ნიავი გაუეღის ცოტაი (ბროწლ.).

ჩარს-ი იზ. ჩა ლ ხ ი.

ჩასაპლემ-ი დასაეღეთი. ამამავლისკენ უნდა დასვენდეს მცხედარი, თავი ჩასაეღეთისკე უნდა იყურებოდეს (ბაზ.).

ჩასისულ-ი ჩანასახიანი (კვერცხი). ჩასახული რო არი კვერცხში წიწილაი, იმაზე იტყვიან, ჩასისულია კვერცხიო (ბრ.).

ჩასოსლოკინაპღებ-ა ძალიან გახდება. როგორ ჩასოსლოკინავებულა, ქა, მაროი, კაბა ისე აღვა ტანზე, თითქო სხვისა აცვიო! (კავთ.). **ჩასოსლოკინაპღებ-ი**: ჩასოსლოკინავებული არ არი კაბაშია! (ბრ.).

ჩასპანდ-ი ახოვანი, ბრგე, მოხდენილი. ჩასპანდი არი კოხ-

ტად ჩასხმული, მოყვანილი ტანის კაცი (დ. თონ.). ჩასპანდი არი ვაჟკაცური იერის ჩასხმული კაცი (ბროწლ.).

ჩასსაპღებ-ა დაოსდება, ჩაბჟირდება (ძუძუთა ბავშვი ტირილით). მიძხედე, ქალო, ჩასხავდა ბავშვი! (ზერ.). სად არი ამის დედა, რო ჩასხავდა ბავშვი (ძეგ.). **ჩაუხსაპღებბა:** ბავშვი ჩამისხავდა აკვანში (ტყვ.). ისეთი უბედური ჩასხავება იცის, რო! (ქვეში). **ჩასსაპღებშლი:** ჩასხავებული ბავშვილა ამოვიყვანე აკვანშიდანა (მელერ.). ძაან ტირის, ჩასხავებულია აკვანში (ძეგ.); აგრეთვე კარ.

ჩატანტრაპ-ს ჩაყოფს, ჩაკურავს რამეში (ხელს, ფეხს...). წივი დიტოი რო გავა გარეთა, საცა დიდი ტალახია, იქ ჩატანტრავს ფეხსა და მოუა ამოთლაფული (რუისი). შაბიამანი მეღვავედრითა, მისულიყო ნანულას პატარა ბიჭი და ჩატანტრა ხელი შიგა (კავთ.). ჭუჭყიანი ჯოხი ჩატანტრა ქვაბში (ტეზ.); აგრეთვე ძეგ.

ჩატიტავ-ს ხელს ჩაკრავს (რამეში); დააჭდევს (თითებს). ბავშვი რო ჩაყოფს ხელებს რამეში, ხელები ჩატიტაო (კავთ.). პური რო ჩავაკარი, ესე ჩავტიტე თითები, რო არ აიყაროს (ძეგ.).

ჩატკუცუნებულ-ი მკერივი, ჩასუქებული (ბავშვი). ჩატკუცუნებული არ არი! რას აჭმევთ? (კარ.); აგრეთვე კავთ.

ჩატუკნულ-ი ჩასუქებული, ჩამკერივებული. ჩატუკნული — ბავშვზედაც ამბობენ და დიდზედაც, გასუქებული რომელიც არი (საკორ.); აგრეთვე თამ.

ჩატყირაპულ-ი იგივეა, რაც ტყლინჭი. ჩატყირაპული — ჩასინდლული, გამაგრებული პური (ქვ. ჭ.). ჩატყირაპული პურია, ცომი (ძეგ.).

ჩაუბასილებ-ს ჩასცხებს, ჩაარტყამს (თავში...); იტყვიან ზუმრობით. ჩაგიბასილეფო თავშიო, დაგარტყამო (სამწ.).

ჩაუთათავ-ს არტახებით ჩაუკრავს ხელებს (აკვანში ბავშვს). ჩაუთათე ბაღღს ხელები, თორე არ დაიძინეფს (კავთ.). **ჩათათავა:** ხელების ჩაყოფას არტახეფში „ჩათათავს“ ეტყვიან (ძეგ.). **ჩათათაულ:** ხელები ჩათათული ჰქონდეს, არ ახსნა, თორე წელს მოიწყვეტამს! (კავთ.).

ჩაუთათავებ-ს იხ. ჩათათათახებს.

ჩაუკაპუნებ-ს ჯოხს ჩასცხებს. თავში რო ჩაარტყამს ჯოხითა, ჩაუკაპუნაო, იტყვიან (ოდ.). თავის კაკუნა დააქს თანა და ვისაც მოხვდება, ჩაუკაპუნეფს ხომე (ქვეში); აგრეთვე ხც.

ჩაუკიშავ-ს ჩაუკრავს (თვალს). განა ვერ დაგინახე, თვალი რო ჩაუკიშე? (ტყვ.); აგრეთვე ქვეში.

ჩაურმა ბატყნების მიშეება დედა ცხვართან მოწველის შემდეგ. როცა ცხვარს მოწველიან,

მერე ცხვარსა და ბატკანს ერთმანეთში დაურევენ, ამას ქვია ჩაურმა (სამთ.).

ჩაუფაცუნებ-ს ოდნავ ჩარტყამს ხელს (თავში...). უბრალოთ რო ჩაუფაცუნო, იმსაჩინო ხელ შამოგიბრუნეფს (წილკ.).

ჩაუფინხაპ-ს ფინხს ჩააწყობს. მიდი, ღობეში ჩაუფინხე, წინილები შემოდინ! (ძეგ.). ჩაუფინხამ, წყალი რომ შეგუბდეს (ზ. ხანდ.).

ჩაუფუჭდებ-ა ფუჭად ჩაუვლის, ჩაეშლება. ვცდილობდი ვფიქრობდი და ჩამიფუჭდა (ატ.).

ჩაუსხეპებ-ს მთლიანად მიუგდებს, მიუშვებს საითკენმე (წყალს). წყალი ჩამიხევეს, გაწყედენ ეგენი! (ვარ.). ქიტუანთ რომანამ ჩაუხევა წყალი, იმაჲ გაუხმეს თავი! (ვარ.).

ჩაუსასკვირა დაბალი, ჩასკკვნილი. უმცროსი ჯობიან ხასითათითა, მაგრამა ჩაფასკვერა არი (ტყვ.).

ჩაფოლდებ-ა გაუფასურდება (გასაყიდი საქონელი). ჩაფოლდა, არ გაიყიდა და გაფუჭდა (ძეგ.). **ჩაფოლდებული**: ჩაფოლდებულია ის საქონელი! (ძეგ.).

ჩაფრასტში აიღებს (ქვას) გაასწორებს ქვას გათლის დროს. ქვა რო დავხაზე, ახლა უნდა ავიღო ჩაფრასტში, რომელი ხარეც დაბლაა უფრო (მცხ.).

ჩაფრუქა პატარა ჩაფი. ჩაფრუქას პატარას ეძახიან, დიდსა — ჩაფსა (ხოვ.). ჩაფრუქა პა-

ტარა ჭურჭელია, ღვინის ამოსაღებათ ხმარობენ (გარიყ.). ამ ცხელ პურზე ჩაფრუქით ღვინოც გამოიჩანე! (კავთ.).

ჩაფუთუფთდება-ა გაფიქვდება, გაიფლინთება (ნიადაგი წყლით). მიწა ჩაფუთუფთდება, არ დახრამავს და ისე დაუუქუნდება (ქვ. ჭ.).

ჩაქმნცაპ-ს ბევრს ჩაყრის, ჩააბნევს. აბღენი ფინხი რო ტყუილათ ჩაქმნცე, მერე აღარ გინდა? (კავთ.). **ჩაქმნცება**: კალოზე რო გადმოგვიყრია ძნაი და გაგვიშლია, ბევრი ყოფილა, გვითქვია, ე რამოდენა ჩაიქმნცაო, რა გაღეწამს ამასაო (ობ.). აბღენი პური ჩაიქმნცა და ჩაცვივდა კუტათ (კავთ.). **ჩაქმნცვა**: ბევრი რამის ჩაყრაზე იტყვიან ჩაქმნცვასა (კავთ.).

ჩაქმინნი-ს ბევრ პურს ჩაყრის (წვინანში), ჩაფაშრავს. ბევრი არ ჩაყართ, არ ჩაქვისნოთ! (ზ. ხანდ.). **ჩაქმინნება**: ბევრ პურს რო ჩაყართ კერძში, ჩაიქვისნება (ზ. ხანდ.). **ჩაქმინნა**: ჩაფაშურა და ჩაქვისნა ერთია (ზ. ხანდ.).

ჩაქმა-ქიჩან-ი მუხლის უკანა მხარე (ტანდ.).

ჩაქორწილდება-ა იგივეა, რაც დაქორწილდება. ხიწვი რო შეერჭობა ადამიანსა და ვერ ამოუღებენ, ეტყვიან, დააცადე, იყოს, ჩაქორწილდება და ამოვა, ვითომ ჩირქს ამოჰყვება, ამოვაო (ერედ.); აგრეთვე კავთ.

ჩაქსნატულ-ი მისუსტებულ-
ლი, მილეული (გული). მუდამ
ზაფხულსა ისე მაქ გული ჩაქს-
ნატული, ასე მგონია, არ გადაერ-
ჩები-მეთქი (მერ.). გულენაქცე-
ვით გახლავთ ჩემი რძალი და გუ-
ლი აქს ჩაქსნატული (მერ.).

ჩაქშევა ლოგინად ჩავარდნა
(ბევრისა). ჩაქშევა ის არი, რო
ბევრი ხალხი გახდება ავთა
(ბროწლ.). **ჩაქშეშული:** ბევრნი
როცა არიან ავანტყოფები, იმაზე
გვითქვია, ჩაქშეულები არიანო
(ბროწლ.). პირველათ რო გაკეთ-
და ეგ არხი, ისეთი ციება გაჩნ-
და, ისეთი, რო სუ ჩაქშეულე-
ბი იყვნენ ხალხი ლოგინშია
(ბროწლ.).

ჩაღ-ი ნათელი. მშვენიერი ჩა-
ღი ოთახია (ტყვ.). მე ჩაღი ოთა-
ხი მინდოდა, თორე ეგეთი ხო
სხვაგანაც არი (კარალ.); აგრეთვე
ვარ., ბროწლ., ძეგ.

ჩაღვიძლავ-ს 1. მაგრად
სცემს. მოვიდე ერთი, როგორ ჩაგ-
ღვიძლო! (ტყვ.). მისამარას მოი-
სვენე, თორე ისე ჩაღვიძლამ, რო
შენი ცოდით ქვა იწოდეს (კავთ.).
2. **ჩაღვიძლებული** ჩაწითლე-
ბული (თვალეები). დედა მოუკე-
დემ, ჩაღვიძლებულიდა არა აქ
თვალეები ღამი ტეხისაგანა?!
(წილკ.); აგრეთვე მეჯვრ.

ჩაღმერთილ-ი ჩაზნექილი.
ფიცარი თუ ქვეით იქნება ჩაზნე-
ქილი, ჩაღმერთილიაო, ვიტყვი
(კავთ.).

ჩაღორა იგივეა, რაც ქე-

რიჭამიანობა. ჩაღორასა
ქსორისში „ქერიჭამიას“ ეძახიან
(ლამ.).

ჩაყველდე-ა აიჭრება (რძე).
რო აადლეფე და აიჭრება, იმაზე
იტყვიან — ჩაყველდაო რძეიო
(წვ.).

ჩაყუდებულია კაბაში ძა-
ლიან გამხდარია (ქალი). ჩაყუ-
დებულია კაბაში, რამ შეჭამა ეგ
საწყალი ქალი? (ძეგ.).

ჩაშარვალებული-ი ვისაც
შარვლის ტოტები ჩაშეებული
აქვს, ან ხალათი ჩატანებული
აქვს სალტაში. ტოტები რო არ
ექნება ჩაკეცილი წინდებშია, ჩა-
შარვალებული ის არი; უწინდელ
დროში სირცხვილი იყო ეგრე გავ-
ლა სოფლის მაცხოვრებელი ადა-
მიანისათვის (ზერ.). ჩაშარვალე-
ბული ის არი, ხალათი რო ექნება
ჩატანებული შარვალშია (მეჯვრ.).

ჩაჩანჩუსება ჩანჩუხად, ზი-
ფად ამოხვეულის თითისტარზე
გადახვევა. ამოდენა ნართის ჩა-
ჩანჩუსებასა როდის გაათავეფ?
(მერ.); აგრეთვე ვარ.

ჩაჩერკნი-ს იგივეა, რაც
დაჩერკნის. საბოსტნე ჩაე-
ჩერკნე და დავიდალე (კარალ.).
ვინც დაბარას ვერ მოასწრეფს, ის
ჩაჩერკნის და ისე დათესამს (საღ.).
ჩაჩერკნება: დაბარულ მიწაზე
ჯერ გადიანევა თესლი, მერე ჩაი-
ჩერკნება თოხითა (ბროწლ.); აე-
რეთვე ტყვ., ქვეში.

ჩაჩლაბულა ჩანჩურა. ჩაჩლა-
გულა რამ არი, თავი დღენი იმი

ტანზე კოხტათ ჩაცმულ ვერასა
ნახამ (წილკ.).

ჩაცხვება-ა ჩახმება, ჩაშრება
(ჩირქი მუწუკისა). ჩაცხვება ში-
გა ი ჩირქი და მორჩება მუწუკი
(ხც.).

ჩაწიებულ-ი ჩამქრალი, ჩა-
ფერფლილი. — გინთიათ ცეცხ-
ლი? — არა, ჩაწიებულია (ბიწმ.).

ჩაწუწამ-ს ჭუჭყიან რამეს
ჩაყოფს, ჩაასხამს (საჭმელში...).

ე ქვაბში რო ჩაწუწე, შენ მეტ
ჭამა აღარავის უნდა? (წილკ.).

ჩაწუწამს: ე წყალი არ ჩამი-
წუწო, ძლივ ვაი-უბედურობით ამა-
მიტანია (წილკ.). **ჩაწუწვა**: ჩა-
წუწვა ის არი, რომ ქვაბიდან ამა-
იღეფ შაჭამანდ კოვზითა, შაჭამ
და ი შენ ნაპირალ კოვზ ისევ შიგ
ჩაადეფ (წილკ.).

ჩაჭანჭახებულ-ი ჩასველე-
ბული, ჩამბალი. გომურებში, ზღა-
ვებიდან რო ჩამოხვეტავენ, სა-
ჩერწყულში, იმაზე იტყვიან, ჩა-
ჭანჭახებულიაო (საგურ.).

ჩაჭაპნი-ს ჭაპნით მიაბამს,
მიაძვარებს. კოხტათ ჩაჭაპნე, რო
გზაში ძნა არ დაგეშალოს (ქორ.).

ჩაჭენჭენებულ-ი სველი,
დამბალი (ოფლით...). ზოგმა ძიენ
ციცის ფეხში ოფლი და ჩაჭენჭე-
ხებული მაქ ფეხებო, იტყვის
(ბროწლ.). ჩალახეში სუ ჩაჭენჭე-
ხებულია (ძეგ.).

ჩახსხება აჩემება, ჩაცივება.
სუ ერთს რო გაგზავნიან რამეზე,
ჩააცივდებიან, ჩახეხება ის არი
(დ. თონ.).

ჩანისქამ-ს ხიჭით (ლორლით,
ხურდა ქვით) ამოაქსებს (კე-
დელს). კედელ რო ვაშენებთ და
ხურდას რო ჩააწყობენ კარქათა,
კარქა ჩახიჭეო, იტყვიან (ოდ.).
ჩანისქამბა: კარგა ჩახიჭეო,
სავსე კედელი გამოვიდა, მაგარი
(ოდ.).

ჩახრაბინა, **ჭახრაპინა**
იგივეა, რაც ხლოვანი. ჭარხ-
ლის ფოთოლსა დასერიმავენ მა-
რილითა, ყველ გურევენ და წვა-
ნილსა, გამააცხობენ ხაჭაპურსა,
ის არი ჭახრაპინაი (ერედ.). ჩახ-
რაგინები მაინც დაგეცხოთ, ე ჭარ-
ხალი ხო ბეურია (ტყვ.); აგრეთვე
ატ., ბროწლ., დად., თეზი, სამთ.

ჩახრას-ი მწირი ადგილი,
ხირხატი. ჩახრახებში ძოვენ ძრო-
ხები (ტანძ.).

ჩახშილა ჩახრიალა, პატარა
ჩანჩქერი. მაღლობიდან რო ჩემე-
ქანება წყალი დაბლობშია მოს-
ხლექითა ან კლდიდანა, ან თუ
ქედიდანა და გადმოახუის, იმას
ვეტყვიით ჩახუილასა (წილკ.).

ჩახჩურ-ი ჩახსაკრავი, წვიე-
საკრავი. პაჭიჭებზე წამაიკრავდენ
წუსაკრავებსა და ჩახჩურებსაც
ეძახოდენ, აბრეშუმისები იყო ხო-
მე, ფოჩიანები (ბაზ.).

ჩემი ბერა, **ტუნე ბერა**
თამაში ერთგვარი. „ჩემი ბერა,
ტუნე ბერა“ თამაშია: ამოთხრიან
ორმოს, ცოტა მოშორებით უფრო
პატარა ორმოებს გააკეთებენ; თი-
თო ამ ნაპირა ორმოსთან თითო
ბაეში დადგება და კორას ისერი-

ან შუა ორმოში; ვინც ჩაადგებს, დაიძახებს: „ჩემი ბერა, ტუნი ბერა!“ (ზერ.).

ჩანჩხ-ი ჩენწო. ვიცით ჩენწა აჩენჩხვაი ბულულისაი, ზეიდანა ჩენჩხი რჩება (ბროწლ.).

ჩერკნი-ს ბელტებს, მიწას აფხვიერებს თოხით; თოხნის. წრეულა ვერკნით, ისეთი საჩერკნია, რო საჩეხია ბალახი იმ ოხერში (ტყვ.). იჩერკნებ: არ იჩერკნება დღესა, იტალახებს (ქვეში). ჩერკნა: სიმინდის ჩერკნისა არ მიწერია შრომადლე (ტყვ.); აგრეთვე ქორ.

ჩემა ჩოხის მასრების ჩასაწყობი, სამასრე. ყარაჩოდულ ჩოხას მარტო ჩეკები ექონდა და მასრები არ ეწყო (საგურ.).

ჩენილ-ი ცხვრის ყველი ერთგვარი. მოვხდით, მერე დავხელამთ და მერე გავაკეთამთ ჩენილ ყველსა, ხვეული ყველია (ტანძ.).

ჩენმა მიწის პატარა ნაკვეთი — ბალიანი ან სახნავი. ერთ ჩენმას ვბარამთ, მეორეს ვთოხნით (ბიწმ.). ჩენმა არი და ჩენმა კიდე ყათრებათ არი დაყოფილი (ბიწმ.).

ჩმართ-ი საქმის ცუდად მკეთებელი (ახალშ.).

ჩვილგულა გულჩვილი. ყველაფერზე რო გული შესტკივა და ეწუხება, იმას ეტყვიან ჩვილგულასა (მეჯერ.). საწყალი გული რო აქ ადამიანსა, ყველა ეცოდება, ემაგითანა ადამიანს ეტყვიან ჩვილგულასა (იგ.). რა ჩვილგულა ყოფილა დედაშენი, ქაა, იმ დღეა

ავტანობელი რო დეეჯახა კაცსა, ეგე ტიროდა, იტყვი, თავი გული ნათესავია ვინმეო (წილკ.).

ჩიბასტანა ახტაჯინა. ჩიბასტანაც მეტიჩარა, ალქაჯი გოგოს ზედმეტი სახელია (კარალ.). იტყვიან ხომე, ჩიბასტანაო, ხეებზე ასვლა რო იცის, ცოცხალი როა (კარალ.); აგრეთვე ტყვ.

ჩიპა თამაში ერთგვარი, დამალობანა. ჩიკეს ეტყოდენ, დამალობანას რო თამაშობდენ ხომე, „ჩიკე, ჩიკე!“ იძახოდენ ხომე, ვითომ გამოდიო (საღ.); აგრეთვე სამთ.; ძეგ.

ჩიკრია ქარაფშუტა, ჩიტირეკია. ჭკუასუბუქსა ქვია ჩიკრია (ზერ.). ლექსას ბიჭი ჩიკრია გამოვიდა, თავი დღეში არაფერ მოიფიქრეფს და ისე არ გააკეთეფს (ბროწლ.).

ჩიკრიელა თამაში ერთგვარი — ორი ჯგუფის მოთამაშეები გაჰკრავენ ჯოხებს, ვისიც ახლოს დეარდება, ის გაიქცევა და „ჩიკრია, პოეტელას“ ძახილით ამოუსუნთქებლად მოიტანს; თუ დათქმულ სამზე მეტჯერ ამოისუნთქა, ჯოხს დაარჯობენ და იმის ქულს ან ხალათს დაჰკიდებენ სამიზნედ; გაჰკრავს ჯოხს, თუ მოარტყამს, წავა და მოიტანს, თუ ვერ მოარტყამს, ასკინკილა მოიტანს იმ ჯოხსა და თამაში თავიდან იწყება (ერედ.).

ჩინ-ი ღია ფერის მწვანე. ეს თუთის ფოთოლი ზო მწვანეა, ჩინი სხვა ფერია, ეს ჯიგარია და

ჩინი—ბაცი; რო შევლებამთ ნართსა
საღებავში, ამოვა ჯიგარი მწვა-
ნეი, ახლა სხვა ნართს წავდებთ
ი საღებავშია და გამოვა მწვანე
ჩინი (ბროწლ.).

ჩინჩილა ქერის ჩენჩო. რო
დაფქვამ ქერსა ან ქეჭრელსა და
მერე გასცრი, საცერში ჩინჩილა
დაჩრება (კავთ.). ღორისთვინ არე-
ულ ქატოს თუ ბერი ჩინჩილა
ურევია, უყუათოა (კავთ.).

ჩირაღღან-ი ხილითა და ან-
თებული სანთლებით მორთული
ხის ჯვარი ქორწილში ნეფე-დე-
ლოფლის მისართმევად. ემათ ე
ჩვენებური ჩირაღღანი გაუკვირ-
დათ (ბიწმ.). ჩირაღღანი ქორწილ-
ში იმდენი იქნებოდა, რამდენიც
მიართმევდა (ძეგ.).

ჩირა-ი ლპო. ზამთარში
წყალი ისე ცოტა მოდის, თითქო
არაყიო; ტყეს რო ჩირქი შეუვა,
მაშინ წამოვა წყალი (ღის.).

ჩირყალ-ი პანტის ჩირისა და
სიმიინდის ან პურის ნარევი, წის-
ქვილზე დაფქული. პანტას და-
ჩირამენ, ძალიან გაახმობენ და
დაინაყამენ, მერე სიმიინდი იქნება
ან პური, აურევენ ერთმანეთში,
წაიღებენ წისქვილში და დაფ-
ქვამენ, ეგ არი ჩირყალი (მჭაღ.).

ჩიტიპარდა ყვაილი ერთ-
გვარი. ჩიტივარდა დაბალია, ბტყე-
ლი ფოთლები აქ და მორდილი
თეთრი ყვაილი გრამაფონის ყვაი-
ლივით (ხც.).

ჩიტიპური-ი ბალბის ნაყოფი.
ბალბას რო პურები აქ, იმას ვე-

ძახით ჩიტიპურსა (ძეგ.). ჩიტი-
პურსა ბავშვები ვჭამდით ხომე.
(ძეგ.).

ჩიტის თირო ბალახოვანი.
ბოლქვიანი მცენარე ერთგვარი.
ჩიტის თეროს ბოლქვი შაეი არი,
არსად გამიგონია იმი ჭამაი (წე.).

ჩიტიტელა ძალიან პატარა,
მცირე. არ შეიძლება აქ ჩიტიტე-
ლა რამე დაიკარქოს! (ვარიყ.).

ჩიტიცერცველა გორველა-
ჩიტიცერცველაი ბალახია, წერი-
ლი მარცვლები აქ პატარა მარ-
კეფში, ჭამენ (ქემ.); აგრეთვე ბრ.,
ნოს.

ჩიქილყურა, **ჩიქილყუ-**
რად უბაღდადოდ თავდახურუ-
ლი. ლეჩაქს დაიხურავდა და ჩი-
ქილყურათ იქნებოდა, ბაღდადს
აღარ მოიხვევდა (ბროწლ.). შორს
სადმე რო წავსულიყავით, უნდა
მოგვეხვია ბაღდადი, ეენახში ჩი-
ქილყურა წაეიდოლით (ძეგ.); აგ-
რეთვე ვარ.

ჩიქიქაღ დაიჭირს საქ-
მის იოლად შეხედავს, არასერი-
ოზულად მოეკიდება (რაიმე საქ-
მეს). მაშ რა ეგონა, ჩიქიქათ რო
დაიჭირა საქმეი. არც ხელწერი-
ლი ჩამოართვა, არც მოწმეები
დაისწრო, ფულ რო აძლევდა
(მერ.). აი, ეხლა ვინც ი გოგო
წაიყვანა, ციურაი, იმ ბიჭ დაუ-
ჭვრია ჩიქიქაღ საქმეი, არ იცო-
და, თუ მშობლები ეგრე გაჭირ-
ვეულდებოდნენ (ბროწლ.).

ჩინმაბურაოზ-ს ჩხირკედე-
ლაობს, ჩირთიფირთობს. იმის ხე-

ლი არ დადგება, სულ ერთთავათ რაღაცას ჩინმაგურაობს (ტყვე). ნეტა რასა ჩინმაგურაოფ, გაკვეთილები ისწავლო, ის გირჩევენია! (კავთ.); აგრეთვე ატ., ბროწლ., ქვეში.

ჩინჩ-ი, ჩინჩპ-ი ნორჩი, ქორფა; ჩვილი; ნედლი. ჩინჩქეი ხორცი გამოუვა ჩვენ ღორსა (ტყვე). პურს მოვზელამთ ჩინჩქვს (ხოვე). ჩინჩქეი ტარო უნდა დაამტვრიო (ნოს.). ჩინჩქეი ცომი მოზელა ვერ ვიცო, ეს ოხერა, რო ფაფუკი პური გამოიდეა (წილკ.); აგრეთვე ვარ., კავთ.

ჩლა 1. ტილოს (ჩალის...) პატარა ნაჭერი, ჭურჭლის გასარეცხი (გასახეხი). ჩლა აიდე და იმით გარეცხე, ხელები გაგიშავდება (კარალ.). ქვაბების ჩლა წინდის ყელისა ვიცოდით (ძეგ.); აგრეთვე კავთ. **2.** პატრუქი. ლამფაში როა, იმასაც ჩლას ვეძახით (ჩუმათ.). ჭრაქს რო აკეთებენ, ბამბის ძაფისაგან ჩლას გაუკეთებენ (ხამ.).

ჩლაქვ-ი არყის ხის ქერქი; ოყენებენ ცეცხლის ასანთებად. ჩლაქეი არი ცეცხლის ასანთები, როგორც ნათი, ეგრე (დად.).

ჩლიგვინი-ს 1. რქენს. იმიტომ უნდა წაყვანა ხარისა, რო სხვის საქონელ ჩლიგვინან და ერთობიან ბავშვები (დის.). **2.** ჩორკნის. აუღია წალდი და ჩლიგვინის თელი დღეი, ნეტა აკეთებდეს მაინც რამესა (ტირძ.).

ჩლიქ-ი კომბოსტოს თავის ნა-

ოთხალი. მე მაგარი ჩლიქი მიყვარს, ხრამახრუმი რო გააქ (ზ. ხანდ.). თუ კარქი მაგარი თავებია, უფრო კარქი საჭმელია ეს ჩლიქები (ზ. ხანდ.).

ჩლოქ-ი წვივი. ჩლიქები ხაყრდენია, ჩლოქები სხეა არი, მალა, სადრეკამდე (ტყვე). სადრეკამდე ჩლოქები ჰქვიან, ჩლოქებში მორატეი ერთი (კარალ.); აგრეთვე ბრ., კარ., ტირძ., ქორ., წვ. **ჩლოქამბში** მინსდემს ფეხდაფეხ მიჰყვება. სწრაფად რო მისდევს, ჩლოქებში მისდევსო, იტყვიან (ბროწლ.). პირუელში ჩლოქებში მისდევდა კარგ მომუშავესა, ბოლოს ჩამორჩა (ბროწლ.).

ჩმამბ-ი დაბალი, პატარა ტანისა, მოლუელი. დიდი ხანი აქ, მაგრა ტანათ პატარა არი, ჩმავს იმას ეტყვიან (ქვ. ჭ.). გეგონება, ერთი ბეზერგანი ყამს ი თავი მოლუელი, ის ჩმავეი, ისა! (ლამ.). მიდი, ბიჭო, გაარტყი, ე მაგ ჩმავმა უნდა გაჯობოს? (კავთ.); აგრეთვე ახალშ., ლამ.

ჩომბანა იგივეა, რაც ჩმავეი. ჩომანა ისეთი ადამიანია, ვინც ხნოვანებასთან შედარებით დაბალი არის (კარალ.). ის რა შესაყვარებელია, ჩომანაა, დაბალი, გოჯნახევიარი (კარალ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

ჩოქლაქ-ი იხ. ჩაკლაკი.

ჩორჩოტა, ჩორჩოტინა 1. დაგრეხილი წნელის რგოლი. ჩორჩოტინა არი დაგრეხილი წნელი, რველათ გააკეთებენ ხომე, უკეთე-

ბენ ხის ურემს ღერძზე თვლის გარეთა ხრისაკენ (ქემ.). ვაზს რო შეახვევენ და ზედ მოუჭერენ წნელისას მრგვალად, ის არი ჩორჩოტინა (ბროწლ.). ჩურჩხელის სათავეში გაუყრიო წნელის რგოლსა, ჩორჩოტინასა და იმ ჩორჩოტინებში გაუყრიო სარსა (ბროწლ.); აგრეთვე საღ. 2. რგოლი ქამრის (სამაჯურის...) ბოლოს დასამაგრებლად. რო გაუყრიო ქამრის წვერსა, იმას უძახიან ჩორჩოტასა (ჩუმათ.). ქამრისა არი ჩორჩოტინაი, ქამრის ბოლოს გაუყრიო, რო დამაგრდეს (საღ.).

ჩოჭანა დაბალი (კაცი). დაბალზე იტყვიან, ჩოჭანა კაციო (კარაღ.). აი, დაბალი კაცი რო მოდის, მაგაზე იტყვიან, ჩოჭანაო (კარაღ.); აგრეთვე თამ.

ჩოქელა პატარა, დაბალი. ჩოქელას პატარას ეძახიან, დაბალსა (ჩუმათ.).

ჩოღუმი-ი, **ჩოღუმი**-ი 1. ბნელი, უკუნი (ღამე). ისეთი ჩოღუმი ღამე იყო, თვალწინ არაფერი ჩამდა (ქვ. ჭ.). იმითანა ჩოღუმი ღამე იყო, რაც მაშინ ვიწვალეთ, სიძმარშიაც არ მიწვალა ისე (კავთ.). 2. ცუდი, ცივი ამინდი. ჩოღუმ ვეტყვიო უხეირო ამინდსა (წილკ.). ფინთი ამინდი რო არი, ცივა, ღრუბლიანია, იმაზე იტყვიან, ჩოღუმი ამინდიაო (იგ.). 3. გულჩახვეული, გულჩათხრობილი (ადამიანი). ჩოღუმი კაცი ისე გამოუთქმელი კაციო, არ არი ბოროტი ისა (წვ.). მეჯავრება ჩო-

ღუმი ადამიანი (ძეგ.); აგრეთვე მეჯვრ.

ჩოყ-ი ბალახი ერთგვარი, ხბოშუბლა. ჩოყი ისეთია, რომა უცეფ ამოდის, აჩოყდა იმითვის იტყვიან (სასირ.). ჩოყი ბალახია, პატარ-პატარა ფოთლები აქ, ვენახებში დგა (ზ. ხანდ.); აგრეთვე კავთ.

ჩოჩისკ-ი მოჩიტული წიწილა. კაი ჩოჩხეები გყოლია (კავთ.).

ჩოგურაობ-ს, **ჩოღურაობ**-ს ჩხირკედლაობს; მარტო ერთობა (ბავშვი). შენ მაგის გამკეთებელი არა ხარ, რასა ჩოგურაოფ? (ტირძ.). დეცხსენ, თავითინა ჩოგურაობს ბავშვი! (ოდ.). ენაცვალო ბებე, მიჯდება თავითინ ტახტზედა და ჩოღურაობს (წილკ.). **ჩოღურაობა**: ჩოღურაობაი უფრო ბაღზეა ნათქომი, ზოგი შინა ბაღლია, დაჯდება და თავითინ დაიწყეფს თამაშობასა (წილკ.).

ჩოპი-ს ხრჩოლავს. ჭალის შემა არ ვარგა, ვერხვი და წნორები ჩოის (საგურ.). ნაადრი შემაა, არ ეკიდება, ჩოვის (თამ.); აგრეთვე ღამ, მეჯვრ., ტყვ.

ჩოქლუკ-ი უშვილო კაცი; ცვედანი. კაცი როა უშვილო, შვილი არ ეყოლება იმასა, ჩოქლუკი ის არი (ქვ. ჭ.). ურწანს ძროხაზე, კამეჩზე, ცხენზე იტყვიან, ჩოქლუკს — კაცზე (ტყვ.). ჩოქლუკს კაცობა არა აქ, უნაყოფო კაციო (ბროწლ.); აგრეთვე ქემ, ქვეში.

ჩუკუმი-ი კედელში დატანებული სათავეს რისამე შესანახად. ჩუკუმიები თახჩასავითაა (დად.).

ჩულავ-ს ჩურთავს, გმანავს, ათბუნებს. სასლებ ბანი ჰქონდა, დაბე ულოთი ჩულავდენ (მერ.). რასა ჩულამ, დედაკაცო, ნამქერი ხო არ მაქა? (წილკ.).

ჩულუმი-ი, **ჩურუმი**-ი გაქვა-ვებული მიწა, ქვაზე მიკრული. ჩურუმი უწინ ყოფილა მიწა და ქვასეფე გადაკრული აქს და ქვაზეა ჩამდგარი (მეჯვრ.). მადანი რო გამოვჩინეთ, გადავაცალეთ ჩულუმი, მერე უნდა დაიპოს (მეჯვრ.).

ჩულსავ-ს ჯელს ლეწავს. აბა, ჩულსიც მეორეთა ჩულსეთ, პურიც მეორეთ აცხავეთ და კაი მუშაობა გამოგივათ! (ერედ.).

ჩუმბა აუღუღარი რძის ნადღეების დარჩენილი სითხე. თუ აუღუღარი რძის ნადღეებია, ჩუმას ვეტყვით, თუ ადუღებულისა, დოს ვეტყვით (ლამ.). ჩუმბა ვინ გაიმეტეფს, ქაა, ღორები თინა? მიაცემდი ჩხუბიანთა, მადლ მაისხამდი! (წილკ.); აგრეთვე ბაზ., ბიწმ., დ. თონ., სამთ., ტყე.

ჩუმური-ი ცურვის ხერხი ერთგვარი. ცურვა ერთნაირი, წყალში შიგა ვცურავთ, ხელებს არ ვარტყამთ წყალზე, არ ვაჭყუმა-ლავებთ და ისე ვცურავთ ჩუმათა, ის არი ჩუმური (ბროწლ.). აბა, მოდი, ჩუმური ჰქენი (ქემ.).

ჩურთი-ი თონის თავი. თონე რო დამთავრდება, შემდგომი გა-

მოვხელამთ თიხას, მალა თავს გაუკეთებთ, მაგასა იქვიან ძველებურათ ჩურთი (მეჯვრ.).

ჩულუმი-ი იხ. ჩოლუმი.

ჩულურაობ-ს იხ. ჩუგურაობს.

ჩუშაქ-ი საქონლის ფეხის სატკივარი. ჩუყაყი უჩდება ჩლიქსა და ქაჩაჩს შუა, დიის იარასეფა (წვ.). ერბოში მოშუშული თოკის ძენძით წამლობენ ჩუყაყსა, ჩლიქს ამოჭრიან, გამოუშვებენ და შიგ ჩაუღებენ (ქორ.).

ჩუნნაობ-ს ჩხირკედლაობს. რო საქმოფს თავისთვინა, იმაზე იტყვიან, ჩუნნაოფსო (ბროწლ.). არაფერი საქმე არ იცის და თავითინ ჩუნნაოფს (წვ.).

ჩუნსურმასო სხვადასხვა უვარგისი ნივთი, ზარახურა. სახელი რო დასალაგებელია, ყველაფერი გამოყრილი არი, იტყვიან, ეს ჩუნსურმასობები რო გყრიათ, დალაგება არ უნდა ამასაო?! (ოდ.).

ჩიქვა მომცრო, პატარა. ჩემი ჩიქვა დანა რა უყა? (მერ.). ქალაქს თუ წახვიდე, ერთი ჩიქვა მაკარატელი მიყიდე! (მერ.).

ჩიქუფულაობ-ს ჭყუფულაობს. ჩიქუფულაობენ წყალში, ბანაობენ (იკ.).

ჩხაპა კენჭაობის ილეთი ერთგვარი. ქვა ქვას უნდა მოხვედეს აგდებული კენჭის დაჭერის დროსა, ჩხაპას ვეძახით (მეჯვ.).

ჩხაპქ-ი ცხაყი. ჩხაპყი მორკალულია, ძირი გამოქსოვილი აქვს

პწკალით, იხმარება ტყემლის გასახეხად; ცხრილი სხვა არი, ჩხაკვი — სხვა (ჩუმათ.).

ჩხაკვი-ს აცხავენ (შდრ. ჩხაკვი). ბზიან პურს ჩაყრიან ჩხაკვიში, გაცრიან, პური გაეა; ლობიოსაც ჩხაკვავენ, ქერსა (ჩუმათ.).

ჩხანჩხარ-ი ჯაჯღანი; ბუზლუნი. ზოგი კაცი ისეთია, ქალზე უარესია კიდევ; ისეთი ჩხანჩხარი იცის (საღ.).

ჩხანჩხარმბ-ს ჯაჯღანებს; ბუზლუნებს. თელი დღე დგაა და ჩხანჩხარფეს (საღ.).

ჩხმკპპ-ს თიბავს. როცა ვჩხეკამთ, ის ბლახია, როცა გახმება, თივა არი (ოძ.).

ჩხირა, **ჩხირანა** თევზია ერთგვარი. მღვრიე წყალში იცის ჩხირა, პატარაა, ჭროლა (ქორ.). ორი ჩხირანა დავიჭირეთ, იქ მე სხვა თევზი არ მინახია (ტყე.); აგრეთვე ბრ., ტირძ.

ჩხირიბვირღატი არ **აქ-ცეპს** არაფერს აკეთებს, უქმად

არის. არაფერი გაუკეთებია, ისე ზის ცუდათა, ჩხირიგვერდათ არ უქცევიან (საგურ.). ჩხირიგვერდათ არ აქცევს, ზიის თელი დღე უსაქმურათა (ტყე.); აგრეთვე კავთ.

ჩხლართ-ი გამხდარი; წერილი ფეხების მქონე. ადამიანზეც, თუ გალახულია და უსახური, ამობენ, ჩხლართიან (ტირძ.). ჩხლართო, დაიფარე კაბა! (ქვ. ჭ.); აგრეთვე ძეგ.

ჩხრმპა გასინჯვა, ნახვა. რო გამოვიდოდენ შობასა და, აბა, ვისი რძალი უფრო კარქიანო, ეგ იყო ქალების ჩხრეკაი (ბროწლ.). ქალების ჩხრეკაც მაშინ იყო, ყენობის დროსა, თელი ხალხი გამოვიდოდა (საგურ.).

ჩხრიპა პატარა თევზი ერთგვარი. ზოგი რო არი, ციმორი და ფიჩხული, ხელ რო მოკიდამ, გასხმარტალდება, ისეთი არ არი ჩხრიპაი (წვ.). ჩხრიპას ერთი რო მოკიდო ხელი, იმ წუთშივე გატრუნდება, ხელაობითაც დაიჭერენ (წვ.).

ც

ცადაქნილი-ი აღმართული, აწეული. დახვეული არი ოთხმხრივ ცადაქნილი სახურავი (საშაბ.).

ცალგულ-ი, **ცალგულა** კეთილი, ალალი, უემშაკო. გივი ძიენ კაი ბიჭია, ცალგული ბიჭია ვეა (გრაკ.). ისე ცალგული გო-

ვია, ხოლოთ ძალიან ზარმაცია (ბიწმ.); აგრეთვე ლამ.

ცალი ბილიპა საცალფეხო ვხა. მარტო ცალი ბილიკა იყო გასავლელი, აი, აქა (დის.).

ცალი გულით ცალგულად, უგულოდ. აბა, რა წამიყვანს იმათანა, ცალი გულით დამპატიუა

(თეზი); აგრეთვე საგურ., ქვ. ჳ., ყანხ.

ცალკევერა ერთიანი ხისაგან გამოთლილი კვერი. ერთი მთლიანი ხისა რო არი გათლილი კვერი, ის არი ცალკევერაი (ბროწლ.). ცალკევერა ნაკლებს ლეწამდა (ძეგ.); აგრეთვე მჭად., რუისი.

ცალკვალა იგივეა, რაც საცალკვლიო. ცალი ფთა ქქონდა და ცალი კვალი ცალკვალასა (ბროწლ.). ერთი სახნისი რო აქ გუთანსა, ის არი ცალკვალა გუთანი (საღ.).

ცალკვლივ ერთი კვლის გავლებით. ქართული გუთანი რო არი, ერთი ფთა აქს, ცალკვლივ ხნავს ისა (საგურ.).

ცალპურიცომა გაუახლებელი პურისცომით გაღვივებული (ცომი). ცალპურიცომა იცის დარიცომა და იმის პური გაფუნჩული მისდღეში არაეის უნახია (ქვეში). ცალპურიცომა არ მოზილო, პურიცომი წაადედე! (ტყვ.); აგრეთვე ბრ., ქემ.

ცალყურა დერეფანი დერეფანი, რომელსაც ცალი გვერდის კედელი აქვს ამოშენებული. ჩენი დერეფანი ცალყურაა, ჩვენებიანთი — ორყურა (ძეგ.).

ცალხაშა იგივეა, რაც ცალპურიცომა. პურიცომს რო არ შაადიდებენ და ისე პატარა პურიცომით მოზელამენ დიდ ცომსა, ისა ცალხაშა იქნება, რბილი პური არ გამოვა (მეჯვრ.). ამოტყველა რო გამოგიცხვია ე ცალხაშა,

ვინ უნდა შეჭამოს? მემრე როგორ იცის გამოშრობა! (წილკ.); აგრეთვე კათ., რუისი.

ცამ ქარბი პირი დაიჭირა კარგი ამინდი გამოვიდა. რო ეპირებიან საქმესა და კაი ამინდი გამოვა, იტყვიან, ცამ კაი პირი დაიჭირაო (ერედ.).

ცამოწმენდილზე დარჩა სრულიად მარტო დარჩა. რო დაეხოცება, შეილება თუ ვინცა ყავს სახლში, დარჩება მარტო, იმაზე იტყვიან, ცამოწმენდილზე დარჩაო (ქვ. ჳ.). აი, საწყალი პეღაი, ი კარქი შეილება ომში დეეკარქენ, შაქარაც, ჯერ ორმოცი არ გასულა, რაც დამარხა, დარჩა ცამოწმენდილზედა (ქვ. ჳ.).

ცამოწმენდილზე ზის არაფერს აკეთებს, უსაქმოდ არის. ზის თელი დღე ცამოწმენდილზე (ძეგ.).

ცარატურა ქარაფშუტა, თავქარიანი. მსუბუქი რო იქნება, ქარაფშუტა, ამ საქმესაც ეცემა, იმასაცა, ცარაცურა ის არი (ტირძ.); აგრეთვე ახალშ., ძეგ.

ცას ნამი გავარდა და მოვარდა წყალი (ქვ. ჳ.). აგერ ორი თვეა, ცას ნამი არ გავარდნია, დაიხრუკა ქვეყანა (ტყვ.).

ცაცხანებას აქცევს თავს ძლივს იკავებს, ძლივს ითმენს (შიმშილს, რისამე სურვილს). მშიერი რო არი ძალიანა, ცაცხანებას აქცევს შიმშილითაო, იტყვიან (ქვ. ჳ.). რამე უნდა ადა-

მიანსა ძალიანა, ამბობენ, ცაცქანებას აქცევს სულა მეტიმეტი ნდომითაო (ბროწლ.); აგრეთვე ქვეში.

ცანცამ-ს სათითაოდ კრეფს; კენკავს. ქათამი, ჭუკია, რამე, რო დაუყრით საჭმელს, ცენცამს (ბროწლ.).

ცანცლაბოლა საბავშვო თამაში ერთგვარი: ერთი მოთამაშე ცდილობს მწკრივად მდგარ გალავულ ბიჭებს ფეხებშუა გაუძერეს, ბიჭები ფეხებით იჭერენ, მეორე მოთამაშე ზურგიდან ქაპრით სცემს; როცა გაძერება, მოთამაშეები იცვლებიან (მეჯვრ.).

ცანცლი ისრჩობა ქრება ცეცხლი უჰაერობით. საკირე ცოტა მალალია კაცზე, სამი არშინი, ნაკლები არ იქნება იმიტო, რო ისრჩობა ცეცხლი (მეჯვრ.).

ცანცლის ფათარი 1. ავი, კაპასი (დედაკაცი). არაყ რო ვხდით ზომე, ჩაეასახელებთ იმითანა დედაკაცებსა, რომელიც ეგე ცეცხლი ფათარი არი, ცხარე გამოვა არაყი (ოდ.). ცეცხლის ფათარი რძალი შემოგვივარდა სახში (ქვეში); აგრეთვე კარალ, ტყვ., ქემ., ქვ. ჭ. 2. ძალიან ცხარე (საჭმელი). ერთი ბეწვა წინაყა ჩაეაგდე და როგორ გაუმწარებია, ცეცხლის ფათარია ეს ოხერი! (ქვეში); აგრეთვე კარალ, ტყვ.

ცანცლის ფული ტყის გადასახადი (ძველად). ცეცხლი ფულსა წელიწადში აბაზ ვხდითლობდით ერთი მეკომური (წინ-

არ.). შუმა მოგეტანა, არ მოგეტანა, ცეცხლის ფული უნდა გადაგებადა (ძეგ.).

ცანცლს ბააღვიკებს ნაცარში გახვეული ნაკვერჩხლით ცეცხლს დაანთებს. ის იყო კარქი პატარძალი, რომელიც ადრე ადგებოდა, მამლიყივილისას და ცეცხლს გააღვიძებდა (კავთ.); აგრეთვე ერედ.

ცანცლს მოიკიდებს ძალიან გაჯავრდება, გაცეცხლდება. რო უთხარი, სუ ცეცხლი მაიკიდა იმანა, ინზუბა და უარი მითხრა (საგურ.). ვთხოვე, რო განცხადება დამიწერე-მეთქი და სუ ცეცხლი მაიკიდა (საგურ.); აგრეთვე იკ.

ციალა ჭრაქი. სატკივრიანთ თამარას უნთია ზომე ციალაი (ქვეში). ეხლაც რო ჩაქრება ზომე სინათლეი, ავანთებთ ი ციალასა და იოლათ გავდივართ (ბროწლ.); აგრეთვე ქემ.

ცივი აქვს ნაკრავი ღონემიხდილია. ცივი აქ ნაკრავი, სულ არა ჰქონია ძალა მკლავებში (ბიწმ.).

ციციკელა, ციციკელა პატარა, ცქვიტი, მარდი. ისეთი ციციკელა გოგო არი ვარას გოგოი, მარჯვეი, იმი ხელი არ გაჩერდება, მარდი, მარდი (ბროწლ.). ერთ პატარა ციციკელას ტყიდან ნახირი მოუდიოდაო (ფლ.); აგრეთვე ქვეში.

ცილა ყურძნის მარცვლის ხორცი. ყურძნის მარცვალსა კან-

ქვეშ რაცა აქ კურკის გარდა, ცილა ის არი (ბროწლ.). **ცილიანი**: კაი ცილიანი მარცვალი აქ ანდრიულსა, შავი ყურძენია, ბევრი აქ ცილაი (ბროწლ.).

ცინცველა: ერთი ციცქნა, ერთი ბეწვა. რა; ეგ ერთი ცინცველაი რას მიზამს? (ქემ.).

ცინცხ-ი ფინხის ცოცხი (მოცვისა, შვინდანწლასი...); იხმარება ეზოს, ბოსლის... საგველად. ცინცხი შეკრული ცოცხია, ეზოს ცოცხი, მოცვისაგან კეთდება, შინარწელისგანაც (ჩუმათ.).

ციღრიტელა ელამი. ი ციღრიტელა პელაგა სუ ქვაა ქვეშა დებდა თავი სახლიკაცებსა (წილკ.). აკი ავანტყოფი იყო ე თვეღორიანთ ციღრიტელა, ქვეყნი ჯაგი მოუქენცია თავი კარებზედა (წილკ.).

ციცაბ-ი ცივი, ჟინჯლიანი დილა. ციცაგს ვეტყვით ჩვენა, ცივი დილა რო იქნება, რო ჟინჯლამს და სუსხია (კავთ.).

ცოდვილ-ი გაუბედავი, საცოდავი. უო, შე ცოდვილო, შენა, შენ შვილ რო ვერ უბეღამ სიტყვი თქმასა, სხვაა სუ რაა შაბეღამ! (წილკ.). ეგეთი ცოდვილი რო ხარ ყველაფერში, იმითვინ არი, რო ზედა გღვებიან შინაურიცა და გარეულიცა (წილკ.).

ცოდვისასნილაპ-ი, **ცოდვისასნილაპელ**-ი საპყარი, დავრდომილი; უბედური, საცოდავი. ცუდათ რო არი, უბედურათა,

გინდა ჯანზე ვერ იყოს, გინდა ღარიბათ იყოს, იტყვიან, საწყალი, ცოდვისასნილაპი (ერედ.). ი ღმერთსა დექცეა სამართალი, იმითანა სიცოცხლით გაუმაღრეფსა სპოფს და ე ცოდვისასნილებელ აცოცხლევს (წილკ.). **ცოდვისასნილაპად**, **ცოდვისასნილაპელად** საცოდავად. რო იტანჯება ადამიანი რამითა, არც აქეთ არი, არც იქითა, იტყვიან, ცოდვისასნილებლათ არიო (ბროწლ.). ცოდვისასნილაპათა ბღავის ე ზაქი (ქიწნ.); აგრეთვე კარალა, საღ, ტირბ.

ცოდვისილვა 1. საცოდავი, უბედური. ცოდვისილვაი, აი რო მახრალებს თავსა, ის არი (ლამ.). 2. დიდი უბედურება, ცოდვის ტრიალი. აი, ახლა ი ტყვიაველი ბიჭი რო მოუკლამთ, ლაფანი, ცოდვისილვა არ იქნებოდა, მა რა იქნებოდა? (ბროწლ.).

ცოდვითანთქლი-ი ცხოზადურულებელი (პური, მჭადი). შდრ. თანთქლი. ჩვენმა ვარამ იცის, რო ჩააკრავს, თუ არ ჩაახმო შიგა პური, ისე არ ამოყრის. ვეტყვი ხომე, რო ისესხებს, ცოდვითანთქლი მომიტანე-შეთქი (ბროწლ.); აგრეთვე ქვეში.

ცოდვისუფრა ცომის დასაფარებელი, დასათბუნებელი ქსოვილი. მაიტა, შვილო, ცოდვისუფრა მამაწოდე, დაეხურო! (ბაზ.).

ცოდვის მიასპენაპს მოზელილ ცომს გადაკეცავს და დადებს ვარცლის ცალ მხარეს. ცომ რო

მოზებლამთ კარქათა, დაუმთავრებთ ზელასა, მემრე გადმოიგდეფ კლაზუნდა, გადაჟეკამთ ცალ ხარუნდა და მიედეფთ ეგე ერთი თაეისკენა, ამაზე ვიტყვით, რო ცოში მივასვენეთო (წილკ.). მივასვენე კია ცოში და ეგევე ცოშიანი ხელეებით გამოიქეცი წყალზედა (წილკ.).

ცომცხვარ-ი, ცომცხვარა იგივეა, რაც ცო მ თ ა ნ თ ქ ლ ი. გამომცხვარი რო არ არის კარქათ, ცომცხვარაა და ცვივა თონეში (ქორ.). ცომცხვრებია ჯერა, ქალო, დააცალე! (ქეში). პურს რო ჩავაკრამთ, ვეტყვი სომე ქალებსა, ცომცხვარი ამოიღეთ, ცომცხვარი მიყვარს-მეთქი, ცხელცხელი (ბროწლ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

ცორინე! დაძახილი მოთამაშეთა მოსაგროველად. როცა ერთ ბავშვს უჭირამს რამე ხილი, სხვები დაიძახებენ, ცორინე! მიცვივდებიან და წაართმევენ, რაც ეჭირება ხელში (კავთ.). ცორინეს დაძახებაზე რო მოგროვდებიან ბავშვები, რომელიც გამოიცნობს, ის აიღებს ქამარსა და გაეკიდება ვისაც ეჭირა ქამარი, უძახიან ცორინე, ცორინეო! (ბროწლ.).

ცოტა პატარა. ახმაჯი ცოტა სოფელია, ქსნი სათავეშია, ლეკებმა დაიგდეს, ცოტა იყო საქართველო (ლამ.). — რა ცოტა ქადაღლზე წერამ? რამდენაა, ერთი ბეწო გიჭირამ ხელშია,

რეულის ფურცელი ვეღარ იშოვე? (წე.).

ცოცობელა პატარა ტანისა, მოცუქნული. ცოცობელაა პატარა ტანიადამიან ვეტყვით, კაცს ეგონება, არა შაუძლიან რაო, მაგრამა დიდი საქში მამნელებელი კია (წილკ.). ე ცოცობელა კაცმა როგორ უნდა გაჯობოა შენა? (წილკ.).

ცრემვლა ვაზის წვენის გამოდენა გასხვლის დროს. ცრემვლა იცის ვაზმა, რო გასხლამენ გაზაფხულითა (ბროწლ.).

ცრემლი-ი წვეთი. თუ მარტოკინა არი, ცრემლს არა ნახამს, ხალხში — სვამს (ზერ.). ისე გაიფლის ზოგჯერ ნასესხები, რო ცრემლი არსაიდან გადმოვარდება (ქემ.). ცოტა წყალი გამატანეთ, ქალებო, ერთი ცრემლი არ მიდგა შინა (ბროწლ.); აგრეთვე ქორ. **ვაზის ცრემლი** ვაზის გასხვლის დროს გამოდენილი წვენი. რო მააჭრიან ვაზსა, სუ წვეთ-წვეთი გასდის, ეგ არი ვაზის ცრემლი (ბროწლ.).

ცრემლიანი მიცვალება ლი მიცვალებული, რომელსაც ბევრი მოტირალი ჰყავს. ვალოდია იყო ცრემლიანი მიცვალებული, ერთი კვირა თელი ხალხი თავს აკლავდა ტირილითა (საგურ.). კუკურა იყო ცრემლიანი მიცვალებული, რო თელი სოფელი დასტიროდა, ჭირისუფლებს აღარავინ აცლიდა ტირილსა (ბროწლ.); აგრეთვე ქეგ.

ცრინტილა სურდო. შენ არა-
ფრად აგდებდი, ცრინტილააო და,
ვერ ჩაგაგლო ლოგინში?! (კავთ.).
ე ცრინტილა სადღა შეგხვდა ამ
ზაფხულშია? (ბროწლ.).

ცრუკანვერი-ი ვაშლის ჯიში
ერთგვარი. ლალოლაღი გვიდგია
და ცრუკანვერიცა (მელვრ.).

ცრუცოვი ღორის სენი ერთ-
გვარი. ცალგვერდსა ღუნამს და
კვდება ღორი, როცა ცრუცოვი
გაუჩნდება (ქვეში).

ცულა უქმი, უსაქმური, უქნა-
რა. აი ჩვენა ვართ ცულა ადამიან-
ნები, ბებრები, რო საქმე აღარა-
ფერი შეგვიძლია (ერედ.). ცულა
კაციხთვის ამინდი და უამინდობა
სულ ერთია, ხელი მაინც არა-
ფერში შეეშლება (ძეგ.); **ცულად**
უსაქმოდ, უსაქმურად. საქმე რო
არა მაქ, უსაქმურათა ვაარო, ცუ-
ლათ ვაარო, ვიტყვი (ატ.); აგ-
რეთვე ბროწლ., ვარ.

ცულუბრალოდ უსაქმურად,
ტყუილად. უსაქმით რო დადის
კაცი ცულუბრალთა, არც შინ
არგია, არც გარეთა, ტყუილა აფუ-
ჭეფს პურსა (იგ.).

ცულუღელა 1. მოზერის გა-
მოსაქნელი პატარა უღელი. ცულ-
უღელას გამოსაქნელათ დაადგა-
მენ გამოუქნელ საქონელსა (ძეგ.).
2. იგივეა, რაც ცულა. ცულუ-
ღელას ვეტყვი, ვისაც ეზარება
მუშაობა, დადის, დაეთრევა (ძეგ.).
აი, რა ცულუღელა ხარ! (კავთ.).

ცუნდულ-ი საკირეში დაყო-
ლებული ღია ადგილი პაერის-

თვის და ნახშირის გამოსაღებად.
არის პატარა ცუნდული ქვეშა,
იქიდან ნახშირს ვიღებთ ხომე
და პაერიც შედის იქიდანა
(მეჯვრ.).

ცურიანი ჯიქანი დიდი ჯი-
ქანი, დიდი ცური. ჩემ პროხას
არა აქს ცურიანი ჯიქანი, რო
მოეწველამ, დაუნლუტდება ხომე
(ქვეში); აგრეთვე ტყვ.

ცუსკა ცუგა, ცუგო. პატარა
ლეკვებ ვეტყვიო ხომე «ცუს-
კასა»: ცუსკა, ცუსკა, მოდი აქა!
(ბროწლ.); აგრეთვე ქვეში.

ცუსნელა 1. პატარა, პაწაწა.
ერთი ცუსნელა სურა შქონდა და
ველარ ვიპოვე (დის.). 2. ცოტას
მჭამელი. ამოდელა კაცია და ცუ-
სნელაა, ერთი პური არ გაუთავ-
დება თელ ღღეშია (ტირძ.).

ცუსუმყრალა ბუჩქოვანი
მცენარე ერთგვარი. ცუსუმყრალა
ბუნჩია, ხე არი, თეთრი ყვავილი
აქ იასამნისეფა, ძაან მაგარი ხუ-
ნი აქ (ტირძ.); აგრეთვე ბროწლ.,
ქორ.

ცუსიქი დაცუცქებული, ჩა-
ცუცქებული. ეგრევე შიბრუნდა
ცუსიქია (ბიწმ.).

ცუსქური-ი ბუქნა (ცეკვაში).
საღდა მიდისხართ, აი, სონაი, ისე-
თი ცუსქური თამაშობა იცის, რო!
(ბროწლ.). ისეთი ცუსქური ჩამო-
უარა ჩემმა მძახალმა ღღეობაშია,
გეგონება გუშინდელი გოგოაო
(ბროწლ.); აგრეთვე გრაკ.

ცჰვინ-ი თრითინა, ღედოფალა.
ცჰვინი, ღედუფალა ერთია (ყანჩ.).

ცევიტი-ი ძალზე სუსხიანი, ცივი (დილა). რა ცევიტი დილაა, ეს ოხერი, ვერ მიძღვმს ხელი, რო შუშა დაეჭრა (წილკ.). ღამი ზარში რო ვყოფილვართ და რო გათენებულა, გვითქვია — რა ცევიტი დილა არიო (წვ.).

ცენაშა პატარა, გალეული. პეტრიანთ პატარძალი ერთი ცქნაფა გოგოა, არც სიმაღლეშია, არც სიგანეში (კავთ.).

ცსარტური ძადა კეცში გამომცხვარი ქადა ერთგვარი. ცხარტურ ქადას კეცში გამოუცხობდით პატარძალსა, ჭენჭი გააფიოდა, ვაფიყვანდით წყალზე, დაუჭრილით და იქ ვაჭმევდით, იმის მერე წავიდოდა პატარძალი წყალზე (საგურ.).

ცსენის ყელზე მოუცლელობის დროს, უდროოდ. სიტყვაზე, არა გცალია და გაძიაძებული რო ხარ, სტუმარი მოგადგა კარსა, მაშინ იტყვი, ამ ცხენი ყელზე სტუმარი მომივიდაო (ლამ.).

ცსენიცერცველა ბალახი ერთგვარი. ცხენიცერცველა ყანაში ურეგია ხომე; ბტყელი პარკი აქ, წერილი მარცვლები აქ შიგა (ქემ.); აგრეთვე ბროწლ.

ცსვირაპ-ს კვეთს, ჭრის (ნალოს...) თავს. რომელიც ცოტა გძელია, მოხრილია, ის მეტიური ცულია, იმითი სცხვირაპენ (ძეგ.).

ცსვირზეით აიცილებს უარს იტყვის, არ ისურვებს. ესლა მავალას რო ერთი კაი ბი-

ჭი გამოუარდეს საქმროთა, ცხვირზეით აიცილეთ? (კავთ.).

ცსვირიდან სულს არ უშვებს მალავს, არ ამხელს, არაფერს ამბობს. იცოდა, მაგრამ ცხვირიდან სულს არ უშვებდა (დის.).

ცსვირით აღვას ნაწყენია, უბრაზდება. რა არი, იმი მოსაწონი ბასანოჭკები არ ვიყიდე, ცხვირით მადვას (მერ.).

ცსვირიწვერზე კილია ბეერს მუშაობს, დღე და ღამეს ასწორებს. თითონ ბარემ ცხვირიწვერზე აკილია უბედური, მაგრამა მარტუამ რა ქნამ!? (წილკ.).

ცსვირს აკრავს არ ესიამოვნება, არ მოეწონება. არ მოუვიდა ჭკუაში, არ ესიამოვნა, სტუმარია ვიდაცა, ჩვენ ვიტყვიო, ცხვირი აკრაო, არ ესიამუნაო (ატ.).

ცსვირს მიწისკენ მიითრავს ძალიან მოხუცებულია, დაჩანანაკებულია. ნეტა რაღა დროს მაგი კასტუშია, ცხვირს მიწისკენ მიითრემს (მერ.). მათიკო ამოფს, სუ რო ცხვირ მიწისკენ მივითრევედე, წასმას არ მოვიშლიო (მერ.).

ცსვირს უკრავს გააგდებს, გააძევებს. — ის რძალი როდი მოწონთ ოჯახში. — ჰოდა, რო არ მოწონთ, ვერ უკრამენ ცხვირსა? (თამ.).

ცსოვრება ბანში ასდის (ამონდის) ძალიან მდიდარია

(ზოგჯერ იტყვიან დაცინვით). მაგათ ისედაც ბანში ასლით ცხოვრება, ქეაცა აქთ და კაკალიცა (ქვეში). ეგეთი დაბდალუბდა რუ არი, იმითეინ არი, რო ცხოვრება ბანში ამოსდის! (წილკ.); აგრეთვე ოძ., ტყვ.

ცხრაუცხო სრულიად უცხო. ცხრაუცხო რო არ დაგვეყენებინა, აზირ შენიანი დაგვეყენებინა ვინმე?! (ძეგ.). კარქი ბავშვია, ცხრაუცხოს ისე მიეფოფინება, იტყვი, სუ იმასთანა ყოფილაო (კავთ.). ეგე ძირეულათ ამოაწყვეტილიან დები ერთმანეთსა, იტყვი, ცხრაუც-

ხონი არიანო (წილკ.); აგრეთვე ნინბ., რუისი.

ცხრაჭკუა ცვალებადი, მერყევი. ხან ერთ საქმეს დაადგება, ხან მეორესა, ცხრაჭკუა ის არი (ბროწლ.). ცხრაჭკუა აღამიანი ცხრანაირათ შეცვლის სიტყვასა (რუისი). ეგა ცხრაჭკუაა, ხან ერთს ამოფხ, ხან მეორესა (კავთ.).

ცხრილმონაყარ-ი პურის გაცხრილვისას თავზე მოგროვილი ჯეღლი, ნაწმენდი. ცხრილმონაყარს მოვხდით მუჭითა და ცალკე დაეაგროვებთ ქათმებისთვისა (ქვ. ჭ.).

ძ

ძალო, ძაღუბა 1. ძმის ან ბიძაშვილის ცოლი. ბიძის ცოლსაც ძალოს ვეძახი და ძმის ცოლსაცა (კარალ.). ჩემი ძმის ცოლი, გინდა ბიძაშვილისა, ძალო იქნება ჩემი, მა რა იქნება? (ტყვ.).

2. უცხო ქალისადმი მიმართვის ფორმა. სხვა უბნის რძალიც რო იყოს, რო არაფერია ჩვენი, მაინც დაუძახებ ძალოსა (ბროწლ.). ძალო, წყლისთვინ მოხვედი? ცოტა რო მოდის ძალიანა, რა გივოთ? (ბროწლ.); აგრეთვე კავთ., ძეგ.

ძარღვი ბეჭეობა ძარღვი დაჭეობება, ჩვეულებრივ, ფეხის სახსარში ან მაჯაში. ძარღვი რო ეეყრება კაცსა, მაშინათვე უნდა შაგრა შაიკრაა, მოშუშოა ქაჭო და ცხელ-ცხელი იღოა ზედა, ერთ

დღეში გაუვლია (წილკ.). რაღა ეხლა ამეყარა ძარღვი, ქაა, როცა საქმი დრუა (წილკ.). **ძარღვის აყრა**: ძარღვის აყრა იცია ფეხი გადაბრუნებაზე, ან თუ ხელებ რო ძალა მოუათ მუშაობითა, მაშინა (წილკ.); აგრეთვე ძეგ.

ძაღარა რკინის გოგირდმჟავა მარილი, ძაღა. ჯერ ძაღარაში წამოვადულდებთ შესაღებსა და მერე ახლა შავ საძღებროში შავლებამთ და ძაან კარქა ეკიდება ისაღებავი (იგ.). ფხვნილი არი მწვანეი, ფოთლისფერი, იმითი შეეღებამთ ჯერა, ძაღართა, მერე რაფერიც გეინდა, ყველა კარქათ ეკიდება (ბროწლ.). ძაღარას გაურევედით საღებავში და მუქი ფე-

რი გამოვიდოდა (სად.); აგრეთვე მეჯვრე.

ძალლა, ძალლარა კენჭაობის ერთ-ერთი ილეთი. ძალლაა რო გააკეთეფ, კაფა უნდა გააკეთო (ქვ. ჭ.). თოფას შემდეგ ძალლარა მოზღვეს (კავთ.).

ძალლაპურა სარეველა ერთგვარი, სანთელა. ყანეფში ურევია ძალლაპურაი, პურს აფუჭეფს ისა (ბროწლ.). ძალლაპურა წვრილი მარცვალია, სანთლისფერი (ბროწლ.); აგრეთვე ქემ.

ძალლენცოფა, ძალლცოფა ლენცოფა. ძალლცოფა რუს პირებზე იზღება, სვინტრსა ჰგავს, იკეთეფს იასამნისფერ ყვავილს (ძეგ.). ძალლენცოფა საწამლაკი ბალახია, წითელი ყურძენით ასხია (დის.); აგრეთვე ბრ., ბროწლ.

ძალლი ენდოს იტყვიან იმაზე, ვისაც ვერ ენდობიან. იმას ძალლი ენდოს, იქნებ იმან დაახსნა წყალი ღვინოსა, შე არ დამიხსნამ (ქვ. ჭ.). რუსიბიჭიანთ მარუსა ისეთი ქალია, ძალლი ენდოს მაგასა, მაგისი არც კარქი მინდა, არც ავი (ბროწლ.); აგრეთვე ძეგ.

ძალლიპირა ბალახი ერთგვარი, ღვეისპირა. ძალლიპირა მალალი ბალახია, მოგძო ფოთელი აქს, ძეძვეფში იზღება (ტირძ.).

ძალლის ბაბაზე მიბაბას გალანძღავს. ერთი უთხრას და მაშინა ნახამს, იქნება ძალლი ბაბაზე მივაბა! (ქვ. ჭ.).

ძალლის ბობაში მონათ-

ლული (ბაბანილი) იღბლიანი. იღბლიანი როა ადამიანი, იმაზე იტყვიან, ძალლი გობაში არი მონათლულიო (ქვ. ჭ.). იმას სიკვდილი რას უზამს, ძალლი გობაშია მონათლული (ქვეში). ეგა ძალლი გობაშია გაბანილი, არაფერს წააგებდა (ქვეში).

ძალლის მარწყვი ბალახი ერთგვარი. ძალლის მარწყვი მიწაზეა გართხმული, წითლად მწიფდება, არ იჭმევა (ძეგ.).

ძალლის ძუძუთი ბაზრდილი ბავშვს ეტყვიან გაჯავრებით. შე ძალლი ძუძუთი გარდილოო, რომელიც ავი ბავშვია, იმას ეტყვიან ხომე გაწყრომითა (ქვ. ჭ.). შე ძალლი ძუძუთი გარდილო, რა გინდა, რას ჩამციბიხარ, ველარ უნდა მოგიშორო?! (ქვეში); აგრეთვე ტყვ., ქემ.

ძაძლაძ-ს ჭიმავეს, აფართობს ხმარებაში. ნუ ძაძლაძ, ბიჭო, მაგ ნაჭერსა, მჭირდება, გაუშვი ხელი! (ბროწლ.). იძაძლაძა: ეს პერანგი კარქია, არ იძაძლაძა (კავთ.). ბაბისა მეჯავრება ნაქსოვი, იძაძლაძა (ძეგ.).

ძაძურა თუთის ჯიში ერთგვარი, თეთრი მსხვილი ნაყოფი აქვს. ძეგურა სხვილი თუთაა, თეთრი (სამთ.).

ძაძი-ი ჭკუანაკლები. ისინიც ძეგები არიან — გიჟები; ძეგსა არც თავარი ჭკუა აქ და არც სუ გიჟია (ქემ.).

ძანძო ლობიოს გაცეხვის შემ-

დეგ დარჩენილი ძირი და ღერო ფოთლებითურთ. ლობიოს რო გაეცხვამთ და რომელ ჩენჩოსაც სხვილათ ავკრეფამთ, ისა ძენძოა (მერ.). ლობიოს რო დავცხვამთ, ძენძო რჩება, ჩვენ კუნწეწს არ ვეძახით (სად.). ძენძოსა საქონელ ვაჭმევთ (დის.); აგრეთვე ბრ., ერედ., ვარ., კარალ., ტყვ., ქემ., ქვეში, ქორ.

ძეძვის შარა ძეძვის თესლი. ძეძვი ფარა მოუღულე და ასვი, უეზარია ხველითვინა (ძეგ.).

ძვირი-ი იხ. მ ძ ვ ი რ ი.

ძიგძაბ-ი რკინის ფარცხი. ძიგძაგი ფოცხივით არი, აფხეიერებს მიწასა (ბროწლ.). აოშვა წინათი შხირათ ვიცოდით, ეხლა ძიგძაგები როა, იმითი ოშავენ (ატ.); აგრეთვე ვარ., ტყვ., ხც.

ძირახალი-ი ქალამანი ერთგვარი. ძირახალი მეცხვარეებს აცვიათ, ზეიდან მარტო ფეხის ჩასადგმელი, ტყავისა, შიგ თივას ჩადებენ (დად.).

ძირეულად წყავლის (ამოწყავლის) გამეტებით წყველის (დაწყველის). გეტყობა, ძან გაუჯავრებიხარ ვისმე, რუ ვერე ძირეულათა წყავლი (წილკ.). ვგრე ძირეულათ ამოწყველიან სომე დები ერთმანეთსა, იტყვი, ცხრაუცხონი არიანო (წილკ.). **ძირეული წყავლა**: პირგაფუჭებული დედაკაცი რუა და სუ წყველა აკერია პირზედა, იმან იციო ძირეული წყავლა (წილკ.).

ძირის სასლი სახლის ქვემო, პირველი სართული. ჭერი ძირი სახლითვინ რო ჭერია, მალა სახლითვინ პოლია და ისა მაგარი უნდა იყვეს (ლამ.). ზამთარში ძირი სახში გვიდგია ფეჩი და იქა ვართ სულა, ზაფხულში ავალთ სომე ზეით სახშია და მაშინაც ისევ ძირი სახში ვჭამთ საჭმელსა (ბროწლ.); აგრეთვე ლამ., ძეგ.

ძირი-ძირად საფუძვლიანად, ძირფესვიანად. ზოგი იქვე მოაგვის და ზოგი კედლი ძირი-ძირობამდინ, ძირი-ძირათ დაგვის (ზერ.). მეცალოს ერთი, რო ძირი-ძირათ დაგვაო! (ზერ.).

ძირმისხმულა თონეში ბოლო რიგში ჩაკრული პატარა პური. მთელი პური რო არ დაეტევა, პატარ-პატარას დავაკრავთ, ძირმისხმულას ვეტყვით (ძეგ.). გუნდებს გაყოფენ შუა-შუა და ნახევარპურებს მიაკრამენ ძირსა, ის არი ძირმისხმულა (ერთაწმ.). ისევ ძირმისხმულეები დააკარი და ბოლო პურათ კი ნუ დამიტოვებ (კავთ.); აგრეთვე გარ.

ძირს ბამოუცვლის სხვა ჭურჭელში ფრთხილად გადაიღებს და დანალექს მოაშორებს (ღვინოს...). ემ ზაფხულში რო ღვინო მოსახდელი გქონდეს, იმას თუ ძირი არ გამოუცვალე, სუ ძრმათ იქცევა (გრაკ.). თუ გინდა, კაი წმინდა ჩიხირთმა გამოვიდეს, ქათ-

მი ნახარშსა ძირი უნდა გამოუცვალო (კავთ.).

ძირკმითქლა თამაში ერთგვარი: დასხდებიან ჭაბუკები ირგვლივ, ორი გადის საჭიდაოდ, ვისკენაც წაქცეული დაეცემა, ის უნდა დაეჭიდოს გამარჯვებულს (კავთ.).

ძიმბ-ი ზინზლი. მოუვლელმა ოჯახმა ძიძგის სუნი იცის; ძიძგის სუნია, დაკეტე კარები (ხაშ.).

ძლავრ-ი მზრალი. ყანას რო მოვხნავთ ადრე და რო წასწვავს თოვლი პირსა, იმა ქვია ძლავრი (ვარ.). ანეულს რო მოხნავენ ზაფხულში, იმას რო დასტოვებენ, ძლავრი ქვიან (ქემ.).

ძმათა შვილები ბიძაშვილები. დედის ძმის შვილიც ბიძაშვილია, მაგრა ნამდვილი ბიძაშვილები ძმათა შვილები არიან (ბროწლ.). ნატო და ვანოი ძმათა შვილები არიან (ძეგ.); აგრეთვე ქვ. ჭ.

ძმშენი-ს ხარბად, გემრიელად ჭამს (პურს...). ვილაცას პური მიუტანია, ნახევარ ცოლი სმშუძნის, ნახევარ — ქმარი (მერ.).

ძროსეულ-ი საფურე ხბო. უშობელი, სამაყინარი დეკეული რო არი, იმას ვეძახით ძროსეულსა; რომელიც სახარე არი, მოწვერი, ის არ არი ძროსეული (ბროწლ.).

ძუნძრუსა მსუქანი, სქელი. სუქანი ბამშვი როა და დაძუნძრუსებს ისე, იმას ეტყვიან გულ-

რუცასა, ძუნძრუსასაცა (ერედ.). ძუნძრუსა ბავშვი არიო, იტყვიან, სუქანი რო იქნება, გინდა დაბალი, გინდა მაღალი (ბროწლ.); აგრეთვე ზც.

ძუძუზე აბია ძუძუთა ბავშვი ჰყავს. პატარა ბავშვები რო ძყავ ბევრი, ექვსი-შვიდი, იმაზე ითქმის, კუტმატები ჰყავსო, ზოგი ძუძუზე აბია, ზოგი ფეხადგმულიაო (ქვ. ჭ.).

ძუძუზე დაკოდილი პატარაობიდანვე გამოწვრთნილი, გაწაფული, დახელოვნებული (რაიმეში). ზოგი დედა, როგორც თითონ არი, შვილსაც ისეთსა ზდის; ეგრეთი ბავშვები რო გაიზდებიან, და დიდობაშიც ეგეთებივე არიან, როგორც პატარაობაში, იტყვიან, ძუძუზე არიან დაკოდილებიო (კავთ.). ნეტა მაგის ხელიდანა რა უნდა გამოადნო, ეგა ძუძუზეა დაკოდილი (კავთ.).

ძუძუ წაუყრის რძე თავისთავად გადმოუვა ძუძუდან. ძუძუმ წამიყარა და გეგონება წყაროაო, ისე გადმოსახსა რძემა (კავთ.). უთუოთ ჩემი ბაღლი ტირია, რო ძუძუებმა წამიყარეა (წილკ.). რატო არა დვიძამს ეხლა ჩემ გოგოსა, ძუძუმ როგორ წამიყარა?! (კოდ.); აგრეთვე ქემ., ქორ.

ძღომა მოეკიდება საჭმლით დაკმაყოფილება, გაძლება. აუშვი ახლა, ძღომა მოგეკიდოს ზომე, ადექი! (ერედ.).

წააახლმებ-ს ძველ ხაშს, საფუარს ახლად გადაზელს. ფქვილ ჩაყერი, წყალ დაეახსამ, მარილ ვუხამ, პურიცომ ვუხამ, დაეზელამ, წაეახლეფ და ისე ჩავედეფ სახაშეში (გარიყ.).

წაბზირღებ-ა დააცქერღება, დააშტერღება. იმოტეველა მწყერი იყო, რო ხოცვაჲ ვერ ავდიოდი, მაღ-მაღ წაბზირღებოლა ძაღლი და... ახლა კიდენა (წილკ.).
წაბზირღებ: ხუნაგი ბაღლი საქმე არი წაბზირება, ჭამაზე რო შეეაწრობა მეზობელსა, წაბზირღება ქვაფსა და სინამ არ დაუსხამენ, თვალ აღარ მათორეფს (წილკ.).

წაპაპრანგებ-ს თხლად წაყრის (მიწას). მიწას ესე ზეიდან ოდნავ წაყაყრიდით თოხითა და იმას ვეძახდით, რო წაეაპერანგოთო (ძლევიჯ.). ჭერს რო დაახურავენ, ცოტა მიწას დააყრიან, ესეღა ესე წაეაპერანგოთო და მერე კარქა გაეაქოთოთო (ტირძ.).
წაპაპრანგებულნი: სველი მიწა რო არი და შრალი მიწა წაეყრება ზეიდანა, წაეპერანგებული ის არი (წვ.).

წარეკაპვ-ს ზედიზედ ეტყვის აუგს. ეგ ისეთია, რო წარეკავს და წარეკავს (ქორ.). როგორ წარეკე და წარეკე! (ძეგ.).

წასასაკლავებ-ს იგივეა, რაც დაასაკლავებს. საწყალი ინ-

დური არ წაუსაკლავებია ი წყეულ მეღასა! (ხც.).

წაბლუსღებ-ა წაეთრევა, წაშაეღება. წაეილა, წაგლუსღა (ზერ.). მოვიდა ეს საქმეამოწყეტილი და ჩამოჯდა, ვინ იცის, როღის წაგლუსღება (კავთ.).

წამძქვითებ-ა 1. წინ გამოეჭიმება, აეტუხება. რას გახვედი, გოგო, და პერანგა წეემჭვიტე ი კაცსა, სირცხვილი არ არი? (მერ.). 2. წაეჩრება, წაეჩხირება. აბა, რას წაემჭვიტეთ მანდა, ქალი არ გინახათ? საცა თქვენი საქმე არ არი, ნუ წაემჭვიტებით ხომე! (ბროწლ.). მივიდა და წეემჭვიტა, საცა არა მგონია, ჩაერევა სხვის საქმეშია (ტირძ.).
წამძქვითილი: ჩხუბში ყველაზე წინ რო შენ იყაი წამძქვითილი, იმიტენ მოგხედა თაქები (მერ.). ცხვირწინ არის მაგათი სახლი წამძქვითილი (ტყვ.); აგროთე კარალ.

წაბოტინებ-ა წაეტანება, წაეპოტინება. წუხელ ქლიავ წაეტოტინე და თვალში რაღაც ჩამივარდა (ვარ.).

წაიბოშავ-ს იგივეა, რაც მოიბოშავს. თაეზე რო წაიკრამს, რას წაიბოშეო, ვეტყვიო (ატ.).
წაბოშვა: წაბოშვა, მოკოსიალება — ერთი და იგივე მნიშვნელობა აქეთ მაგათ (გორიჯვ.).

წაიბალავს-ს გადაიყვლევს (მუხლს). წაიქცა და მუხლები წაიგალა (ძეგ.).

წაიპნატავს-ს უშნოდ, უხეიროდ წაიკრავს (თავშალს, ხილბანდს...). რა შნოზე წაიგინატავა, რა არი, ქალო! (ზერ.).

წაინათლებს-ს ღვინოს გადაკრავს (იტყვიან ხუმრობით). რო შეედებოდნენ ყანასა, თანაც წაინათლებდნენ! (ღის.). როცა მუშები სვეს გაიტანდნენ, თანაც წაინათლებდნენ (ღის.).

წაიცდი-ს აკრძალულ რასმე გააბედვინებს მოტყუებით. რეზომ წაიცადა ალბათა, თორე ის მართო ვერ გააკეთებდა მაგ საქმესა (ქვ. ჭ.). ყარაულმა წაგვიცადა, ჯერ გვითხრა წაიღეთო, მერე კი სუ დაგვაყრეინა (ქვეში); აგრეთვე თამ., ტყე.

წაინიჭება-ს სიცივისაგან გამაგრდება, წაიყინება (სველი მიწა, წვნიანი შეჭამანდის ცხიმიანი ზედაპირი...). დედამიწა წაინიჭაო, წყალი რო გადუვლის, გამაგრებული როა დედამიწა (დოესი). მალე, თორე წაინიჭება და ვეღარ შაშჰამ (კავთ.).

წაიხრულ-ი თავუღებლიე. ჩემი ქმარი სუ წაიხრული მუშაოფს (ქორ.); აგრეთვე ტირძ.

წაპრულა იგივეა, რაც ძირმისხმულა. თონეში პატარა ალაგი რო დარჩება, ეგე სიგძეზე ამაყრამენ ნახევარ-ნახევარ პურეფსა, ამითანა პურეფსა ძქვიან წაპრულა (წილკ.). დედა ენაცვა-

ლოა, ჩემ ბიჭ უყვარდა ე წაპრულა პურები (წილკ.).

წალთავს-ს აწყობს, აკეთებს, ჩარხავს (საქმეს...). ოპო, ყველა თავისთვინა სწალთავს საქმესა! (ატ.).

წამალ-ი თიხის ჭურჭლის მოსაჭიქავი მასალა. ჭურჭლის წამალი ფიცხი არის და ამტერევს ჭურჭელსა; ის რო უჭერს, სკდება ჭურჭელი (მეჯერ.). **წამლის წისქვილი** ჭურჭლის მოსაჭიქავი მასალის დასაფქვავე წისქვილი (მეჯერ.).

წამკითხავ-გამკითხავ-ი გამკითხავი. წამკითხავ-გამკითხავი არავინ არიო, იტყვიან ხომე, როცა ეგე უპატრონოთ არი რამე დარჩენილი, ყურისმგდებელი არავინ არი (წილკ.). აიღე და წაიღე, ნეტაი შენა, ვინ არი წამკითხავ-გამკითხავი? ძალლი პატრონ ვერა ძცნოფს (წილკ.).

წამონასაკლავებ-ს იგივეა, რაც დაასაკლავებ. — გაუშვი ღორები, რას დაგიმწყვდევია? — ჰოო, მა! მივიდენ მანდა, წამაასაკლავონ? (საგურ.).

წამონაწყვიტ-ს წამოპრავს. კაცმა რო უხეირო სიარული იციე, თავადებული რო მიდიე გზაზედა, ძალიძალ წამაწყვიტს ქვაა ფეხსა (წილკ.). წყალი მოქონდა, ქვას ფეხი წამაწყვიტა (ოდ.).

წამონიჭვითება-ს წინ წამონუსკუბდება. ნეტა ეს რაღას წამონიჭვითება აქა?! (ძეგ.).

წამონიჭვითება-ს ფეხზე წა-

მოდგება, გამოძვობინდება (ავად-
მყოფი). ძალიან ავათ იყო და ეს-
ლა არა უშავს, წამოზნებულა
(მეგ.).

წამოიბარკლებ-ა უშნოდ
წამოწვება, გაიშხლართება. რო
წამობარკლულხარ აქა და გძი-
ნავს, ბაღში აღარ უნდა ჩახედ-
ვანი? (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

წამოიბაყვამ-ა ზანტად წა-
მოდგება. ნელა-ნელა წამოიბაყვ-
ნენ ბიჭები და წაყვიდნენ (მერ.).

წამოიბლავამ-ა უშნოდ წა-
მოიმართება, აყეუდება. სინამ იჯ-
და, ვერ ვამცნეული და, რო აღვა,
იმხელა წამოიბლავა, რო თვალ
ძლიე უწვდენდი (მერ.).

წამოიზუსამ-ა აბუზული
ძლიეძლიეობით წამოდგება. იჯდა,
იჯდა, რო თქვა, აქ მე არაფერი
მერგებათ, წამოიზუსა და წაყვიდა
(მერ.). წამოიზუსა მეფის ქალი,
სუ ლასლასი გააქ შიმშილითა
(მერ.).

წამოიკალთავამ-ს კალთას
აიწევს. ჩემ დედაძლიესა იმ დღე-
სა აეკრიფა ნაქარევი ვაშლი ქვე-
ით ბაღშია, წამოეკალთავებინა კა-
ბანი, ჩაეყარა შიგა და ძლიეას მო-
დიოდა (კავთ.). ძან კი წამოგი-
კალთავებია და რავი?! (ლამ.).

წამოიშანთამ-ა წამოსკუპ-
დება, გამოიჭიმება. რო წამოშან-
თულხარ მა სკამზე, აღარ უნდა
აახწიო? (ტყვ.). წამოიშანთა, აგ-
რა, დაუღვით მზამზარეული! (კა-
რალ.).

წამოკვიტიინდება-ა იგივეა,

რაც მოკვიტიინდება. დახე,
დედა ღორმა რო კარქა დაიწყო
ჭამაი, ვოჭებიც წამოკვიტიინდენ
(მერ.).

წამოუსაჟრამ-ს წამოარტ-
ყამს (თავში). ისეთი წამოგისაქ-
რო, თვალბში დაგიბნელდეს!
(მეჯერ.); აგრეთვე კავთ.

წამოუსრანტამ-ს წამოსძა-
ხებს, წამოაყვედრებს. წამოუსრან-
ტა ამ ბიჭსა როდინდელი ამბავი
(მერ.). ხან რა წამამისრანტა, ხან
რაი, შე რო კაი ქალი ყოფილიყა-
ვი, ქმარი თავ კი არ დაგანებებ-
დაო (მერ.).

წამოუსრჩოლებ-ს წამოს-
ძახებს. ის კიდე მალ-მალე წამა-
მიხრჩოლებს ხოლმე (სამთ.).

წამოჩრიხვამ-ს წამოჩრდის,
წამოჩიტავს. ძლიეას წამოჩრიხვა
საწყალმა ქალმა ორი ბავშვი და
ერთი მოუკვდა (ქვეში). წამოჩ-
რიხვამბა: წამოჩრიხვებიან თუ
არა ესლანდელი ახალგარდები,
ერთმანეთზე უჭირამთ თვალი (ქვე-
ში). წამოჩრიხვამბა: ვენაცვა-
ლე, როგორ წამამჩრიხვა გოგოი,
ხელამ? (მერ.). წამოჩრიხვ-
ლი: ერთი-ორი წამოჩრიხული ვა-
რია მყამდა, ხელათ გამიქრეს,
სტუმარი რო მამივიდეს, რა უნდა
ქნა?! (მერ.).

წამოწკეპამ-ს პატარა რაშეს
გამოწკეპს, გამოკვეერავს. სახნისის
პირს წამოწკეპავენ გრდემლზედა
პაქურის პირითა (ხც.).

წამო-ს-ჭმარტლი-ს 1. წა-
მოსძახებს, წამოაყვედრებს (ცუღ

ნამოქმედარს). მისდგა ი თავი დე-
დამთილსა და ხან რა წამოსჭვარ-
ტლა და ხან რაი (კავთ.). 2. წამო-
როშავს. დათურა ე ჩვენი ჭიკი,
ხან ისეთ რამეს წამოსჭვარტლის,
სუ საჭირო არ არის (მერ.).

წამსა და წარამარა და
წამდაუწუმ, ყოველ წუთს. ეგენი
წამსა და წარამარათა აქ მისხედან
(ქემ.). გენაცვათ, მეზობელი მეზო-
ბელსა ქქვია, ქაა, ჩემ ნებაზე ვერა
გამიკეთებია, წამსა და წარამარა
აქ არი (ტირძ.).

წამსვლელ-წამსვლელი,
წამსვლელ-დამარჩომი სტუ-
მარი იტყვიან ცოტა ხნით მო-
სულ, დიდხანს დარჩენილ სტუ-
მარზე. ატუმარი რო იტყვიდ, მივ-
დივარო და ისევ კი იქ არი, იმაე
ვეტყვით წამსვლელ-წამსვლელ
ატუმარსა (წილკ.). წამსვლელ-
დამარჩომი სტუმარი ოჯახის ამო-
მგდებიარ (ატ.).

წამტვრეული ლაპარაკი:
(სიტყვა) უადგილო, უკმეხი, მო-
ურიდებელი ლაპარაკი (სიტყვა).
ჩვენებიანთ ელიჩკამა ძიენ წამტვ-
რეული ლაპარაკი იცის, არ დაუ-
ფიქრდება, ისე ეტყვის, რაც არ
ეკადრება აღამიანსა (რუისი). მა-
გასა ისეთი წამტვრეული სიტყვა
აქონია, ეგ დედამთილ-მამამთილ
ვერ შაიმშენევს (კავთ.).

წანაღბამს-ს ნაღბს მოიგ-
დებს. ზეიდან წანაღბამს, არა-
ჟანს მოიგდებს (ძეგ.). **წანიღლ-**
ბებბა: უნდა გაცივდეს რძე, ცო-
ტა უნდა წაინაღბოს (ძეგ.).

წარამარა 1. აჩქარებული,
დაუფიქრებელი, ქარაფშუტა. სა-
ცა საჭირო არ არი, წამოისერის
სიტყვასა, წარამარა აღამიანი ის
არი (ბრ.). იპოებიან თითო-ოროლა
წარამარეები, არაფრი დრო იმათ
არ იციან (ტირძ.). 2. რაც ხში-
რად გვხვდება, არაიშვიათი. შალ-
გი მაღალი არი, ყვითელი ყვადილი
აქ; წარამარა ბალახია (ოდ.).

წარბ-ი გათლილი ხის წიბო.
გამოწარბეო, ბოძი რო გათალეს,
წარბები აქ, ის გააცალე, დაარგეა-
ლეო (ტანძ.).

წარბა მოვლენარბებიანი; ვი-
საც წარბი აქვს მოკვეთილი.
დეეცა სანდრაი ცეტერზედა, გა-
დაეყვლიფა წარბი, გადაეგლიჯა
და აღარ ამოუიდა წარბი ნახევა-
რი, წარბა არი და კიდევაც უძა-
ხიან წარბასა (კავთ.).

წარბელა დიდწარბებიანი.
გაღაბმული წარბები ვისაც აქ,
იმასა ქვია წარბელაი (ჩუმათ.).
დიდი წარბები რო ექნება კაცსა,
შეერთებული, წარბელასა იმას ვე-
ძახით (ჩუმათ.).

წასაპრავი ხარები (კამე-
ჩები) გუთნეულში შებმული მე-
ორე უღელი ხარები (კამეჩები).
გუთნის თავის ხარები როა, იმის
წინ რო აბია, წასაპრავი ხარები
ის არი (ხც.); აგრეთვე ბრ., ვარ.,
ზერ.

წასივსივდებ-ა წალასლას-
დება. სანამ ეხლა შენ ექიმთან
წასივსივდები, წელიწადი გაეა

(ტყვ.). ეს ჩემი ქალი მოვიდა და ისევ წასივსივდა (ქორ.).

წასინაპ-ს წაკალავს. პამიდო-რი უნდა ჰქონდეს, ან მჟავე რამე, რო წვესინა (ბიწმ.). **წაუსინაპ-ს**: ეგა მოკალუღია, მაგრამ მაინც არ წაგისინოს (ბიწმ.). **წაინსინება**: არაფერი წასინული არ არი, ხორცი ეგრე ადვილათ არ წაისინება (ბიწმ.). **წასინება**: სპილენძის ჭურჭელმა ადვილათ იცის წასინვა (ბიწმ.). **წასინუ-ლი**: დაანებ თავი, ნუ ჭამ, წასინული არ იყოს! (ბიწმ.). **წასინული** კერძია, ხო დაგზოცათ (ძეგ.).

წაუბულუსმღებ-ა გულ-უხვად გაუმასპინძლდება. ძაან წაგვიგულუხვდა ელოი, ყველაფერი ბევრი იყო (ზერ.).

წაუსაძრებ-ს წაარტყამს, წაცხებს (თავში). თავში რო წაარტყამს ხელსა სუბუქათა, იმაზე იტყვიან, წაუსაქრაო (იგ.). ერთი-ორი წაუსაქრე მაგასა, ისწავლის ჭკუასა (კარალ.). **წასაძრება**: თავში რო წამოარტყამს სუბუქათა, ის არი წასაქრებაი (მეჯერ.); აგრეთვე ლამ., ქემ., ქვეში, წილკ.

წაუტკობ-ს იგივეა, რაც მოუტკობს (იხ. მოატკობს). რო დაგვიმჟავდება პურიცომი, იმას ცოტა ფქვილ დავაყრით და გადავხვლამთ, წაუტკობთ პურიცომიო, ვიტყვით ხომე (საკორ.). უკანა პური მჟავე რო არ გამოვიდეს, ცოტას წაუტკობ (ტყვ.); აგრეთვე კარ.

წაუშქიტავ-ს 1. აჩვენებს,

დაანახეებს ვისმე ისეთ რასმე, რის ჩვენებაც პატრონს არ უნდა. მე დამალული მქონდა საკაბეები, ხალი, ტუფლები, არ მინდოდა სონათუინ მჩვენებინა, ამ გოგომ გამოალო უჯრა და არ წაუშქიტა?! (მერ.). **წაშქიტლი**: უნდა გაზეთი მოვაფარო, თორე ამ პურეფს ესე წაშქეტილს ხო ვერ წავიღეფ? (მერ.). 2. **წაშქიტ-ება** ერვენება, დაენახვება; წაერება. მანამ იცის, რო დაინახას, სტუმარი მოუვიდა ვისმე, წავა და წაეშქიტება ი სტუმარსა (კავთ.). ნეტა რას წაეშქიტა, რას ჩამოუღვა წინა? (ბროწლ.). **წაშქიტლი**: სად არი და აიქ არი წაშქეტილი, აგე, ხალხი რო დგა და ლაპარაკოფს (ბროწლ.); აგრეთვე მერ.

წაუსალავ-ს იგივეა, რაც მოუხალავს. კაკალმა ყელი წაუხალა და გულზე უჭერს, პამიდორი შევაჭამოთ, გულს მოულობს (ზერ.).

წაშია თიხის დიდი ჯამი, წაფურა. წაფია თიხის ჯამია დიდი, დოს გასაწურათ ხმარობდენ (ქემ.). ერთი წაფია საჭმელი არა ჰყოფნის (ურბ.). წაფიაში ჩაყერილით პურსა, დავასხამდით დოსა, ჩაბუჭუქედებოდა (ძეგ.); აგრეთვე ვან., კარალ., ტირძ.

წაშონამ-ს იგივეა, რაც გაფოჩავს. წადი, შვილო, წაფოჩე ხახვი და მამაშენს მოუტანე, პურს შეატანს! (კავთ.).

წაშრატულ-ი ქუსლებჩაკე-

ცილი ფეხსაცმელი, ფლასტი. აქ რო წაფრატულები ყვარა, სად არი? (ერედ.). ნეტა ვის უნდა შენი წაფრატულები? (ერედ.); აგრეთვე ძეგ.

წაქსინინაჲ-ს, წაქსინინაჲ-ს უეშმაკებქ, უხიმანებს (შდრ. ქესინი, ქსვინი). სხვა წაქსინინამს, უხიმანეფს რასმე და თითონ კი პატარძალიეთ დაჯდება (წილკ.). თუ არ წაქსვინა ვინმე, ვერ მოი-სვენეფს (ბიწმ.).

წაქლავილი-ი წათლილი, გახეხილი (შდრ. ქლევა). ქლევა კოჭს წაქლევფილი აქ სათაფეი, რო არ გადატრიალდეს (ზ. ხანდ.).

წაღოჭაჲ-ს წაგლეჯს ზედა ნაწილს. რო წაგიღოჭია, ქალო, ბოლოკი, ეგრე უნდა? თუ ვერ იღებდი, მეტყოდი მაინცა! (ტყე.). **წაღოჭაჲ:** მოღოჭვა და წაღოჭვაი რას გაუყვია? (ტყე.). **წაღოჭილი:** ნიახურ რო წაღოჭამ, ზეით-ზეით რო გასხვეპამ ხომე, ის არი წაღოჭილი (კარალ.).

წაყვინიზებულ-ი გათამამებული, გაყოყონებული. ე შვილები იმიტვინა ყავ ეგე წაყვინიზებული, რო ჯერ გაუჯაურდება და შემერე აგლი-გუგლი გაუმართამს (წილკ.).

წაყუყულ-ი წაკუზული. წაყუყული ვარ სურათში ფინათათა (ქემ.).

წანულაჲ-ს დაათბუნებს, დაჩულავს. წვეჩულა ციალასა, დეეფარებინა ძიენა (ვარ.).

წაწვინილი ყანა ხშირი,

თავდასხმული, დაპურებული ყანა. სქელი ყანა რო იქნება, იმას ეტყვიან წაწვინილ ყანასა (კავთ.). თვალსაც უხარია, გულსაცა, წაწვინილ ყანას რო დაინახამს (ბროწლ.).

წაწვირაჲ-ს მინარეებისაგან გაასუფთავებს (პურს...). წვრილ თესლეულობასაც წაწვევრამთ ხონჩაზე — ხახვის თესლსა, კომოპტოს თესლსა (ქორ.). პურს წაწვევრამ, ცოტა მტკრიანია, შვრიაც ურევია და წამოყალ (კარალ.). **წაწვირაჲ:** პურსა ხონჩით აკეთებენ, წინ რო გადავა ბჟიტი მარცვალი და სარეველა, იმას ეტყვიან წაწვევრასა (ტირძ.). **წაწვირილი:** რო გადაწვევრამენ, წაწვერილი ის არი (ძეგ.). **წასაწვირი:** პური მაქს ცოტაი წასაწვერი, იქნებ ხონჩა გეთხუებინა? (კარალ.). **წანაწვირი:** პურს რო ვაკეთებთ ხონჩაზე და წინ რო წაწვევრამთ ნაკმაზსა, ის არის წანაწვერი (ქორ.). ნაკმაზი, წვრილი მარცვალი წინ გადავა, ის არი წანაწვერი (ბროწლ.); აგრეთვე ტყე.

წანისფანსდებ-ა წავა, წავთრევა, წაშავდება. წაშავდი, წანისფეხდი, თოხნე! (ბიწმ.). წავიდა — წანისფეხდაო, იტყვიან, და მოვიდა — მოხისფეხდაო, გაბრაზებულები რო არიან (არად.); აგრეთვე ახალშ., იკ.

წაჯგვლამა მუჯღუგუნის კვრა, უხეშად ჩქმეტა. ისეთი წაჯგვლამა იცის, რამის თქმა რო

უნდა, რო ლამის გვერდი გამომა-
ცალოს ხომე (დ. თონ.).

წბოლ-ი 1. წყლულიდან გამო-
ნადენი ლორწოვანი სითხე. გაჭ-
რილი რო აქ აღამიანსა, ის ჭრი-
ლობა მოიკიდუფს წბოლსა, დიდ-
ხანს რო დარჩება შეხვეული, მა-
შინ იცის წბოლის ჩადგომაი (წე.).
მუწუკი რჩენაში რო წავა, მე-
რე გადმოვა წბოლი და მორჩება
ნელ-ნელა (ძლევიჯ.); აგრეთვე
არად., ჩუმათ. **2.** დაძველებული,
დამჟავებული პროდუქტის ლორ-
წო. საჭმელს რო დადგან და დამ-
ჟავდება, წბოლი მოეკიდება
(არად.). ღვინოს რო გაურეცხავ
ჭურჭელში ჩაასხამ, მოღებება, ლა-
ბას გაუშევეფს, წბოლი მოეკიდება
(წე.). ხორც რო მარილი არ აყ-
რია, დაწბოლდება, ლორწოს რო
მოიკიდუფს, ის არი წბოლი
(ძლევიჯ.).

წელანბარა ზარმაცი, უქნა-
რა. შენ რო წელანგარა ხარ და
ყველაფერი გეზარება, სხვასაც ნუ
უშლი! (კავთ.). რა წელანგარა არი
ე ბიჭი, თავი დღეში არაფერზე
დგესაქმება (მეჯერ.). მე რო წე-
ლანგარა ვიყო, განა ესე ვიქნე-
ბოდი, გავსუქდებოდი (ატ.); აგ-
რეთვე დის., ერედ., საგურ., ქემ,
ქეეში.

წელი ეჭრა წელი ეტკინა,
ასტიკედა (სიმძიმის აწევისაგან...).
წელი ეჭრა და ვეღარა დგება (სა-
გურ.). წელი მეჭრა, ისე ფინთათა
ვარ, ვერცა ვღებბი, ვერცა ვჯღე-
ბი (საგურ.).

წელი მოეწოდება წელი
გაუკავდება, ასტიკედება. რაღაცას
რო აკეთებს და მიუდგომლათ არი,
უცბათ გაუშეშდება წელი, ეტკი-
ნება, წელი მომეწოდაო, იტყვის
(ქე. ჭ.). წელი რო ეტკინება ერთი
უცბათა და ვერ გაინძრევა, წელი
მოეწოდაო, ვიტყვიო (ბროწლ.).
წელი მომეწოდა და ვეღარ წამო-
ვიწიე (კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

წელმოღებულ-ი ზანტი, უქ-
ნარა, ზარმაცი. როცა ზარმაცია
და წელი წყდება საქმეზედა, ის
არი წელმოღებული (ოდ.). საქმე-
ში წელმოღებულთ, მარჯვე ხარ
ღვინის სმაშია (მერ.). წელანგა-
რა არ იციან აქა, წელმოღებულს
იტყვიან (ქე. ჭ.); აგრეთვე ატ.,
ბროწლ., ქეეში, ძეგ.

წელს იღებს ზარმაცობს,
ზანტობს. რა წელს იღეფ, ბიჭო,
საქმიოთინა (მერ.). ჯერ სუ წელ-
მოღებული იყო და რაც ორსულათ
არი, უფრო იღეფს წელსა (მერ.).

წერეწო სოკო ერთგვარი, წე-
როსწევივა. წერეწო დიდი ზოკოა,
თეთრი, მწარე (ყანჩ.); აგრეთვე
შინღ.

წეროები გუთანს შაბაბა-
მენ დამწკრივებიან წეროები და
ფრენით წრეს შემოუვლიან. რახან
გუთანს შაბამენ წეროები, მალე
გაფრინდებიან კიდეცა (ქე. ჭ.). წე-
როებმა იციან, გუთანს შაბამენ,
გამწკრივებიან და უვლიან ცა-
ზე გარშამო, მერე სად დაიკარგე-
ბიან ხომე, არ ვიცი (ბროწლ.).

წეროს თოვლი გაზაფხულ-

ზე წეროების მოსვლის წინ მო-
თოვილი. გაზაფხულზე რო მო-
თოვს გვიანა, იტყვიან, წეროს
თოვლი მოვიდაო (ბროწლ.).

წვეთიან-ს იტყვიან მძიმე,
ძვირფას ქსოვილზე. ისეთი კოს-
ტუმი შეიკერა, რო სწვეთამდა,
სუ სხივილი გააქონდა (ზერ.). ქა-
ლი მოდიოდა, ლამაზი კაბა ეცვა,
ლამაზი, რო სუ წვეთამდა; მძიმე
მატერია რო არი, ხელში წვეთამს
(ბროწლ.); აგრეთვე ნიქ.

წვეთი დაუვა წვიმა დაასვე-
ლებს. წიფელა მაგარია, თუ წვეთი
არ დაუვიდა, თაობას გადივლის
(ღის.).

წვერა: შენი წვერა ხარ
თავისნათვამი, ჯიუტი, კერპი ხარ
(მღრ. თავწვერა). შენ ხო შენი
წვერა ხარ, სხვისი არაფერი გე-
ყურება! (საგურ.).

წვერაპ-ს 1. ასუფთავეებს, არ-
კვეს მარცვლეულს (ტაბაკით...).
პურსა ვწვერამთ ხონჩითა, წინ
მიდის ნაკმაზი, უკან რჩება პური
(ქორ.). 2. მოკლედ მკის, წვერში
ჭრის (ყანას). რატომ სწვერამ,
ძირში მომკე, კაცო, ბზე საჭიროა,
ვინ იცის, დიდი ზამთარი დადგეს!
(ღ. თონ.).

წვერაქლა ბალახი ერთგვარი,
წბილა. პურის წველივით არი,
წვერელა აქვია, ვაზებში იცის
(ობ.). წვერელა მაგარი ბალახია,
თვალეფში რო ეტაკოს, გამოთხ-
რის (სამთ.); აგრეთვე ასალშ.

წვერი აქვს ღვინოს მაგა-
რი ღვინოა. პირსა შუშხავს, წვე-

რი აქ ღვინოსა, რომელიც კარკი
ღვინოა, ჰქებენს ენასა, უწვერო
ღვინო არ ვარგა (ბროწლ.). სვი,
რამდენიც გინდა, წვერი კი არა
აქ და! (ნიქ.); აგრეთვე ძეგ.

წვერკაპანა კენწერო, წვე-
როკინა. სადამდინაც ტოტები აქ
გასასვლელი, წვერი ჰქვიან, მემრე
კია, საცა წვენიკი ტოტები აქ და
გასვლა აღარ შაიძლება, წვერკა-
კანაა ეტყვიან იმასა (წილკ.). იმ-
დროულა დედაკაცი ზედ წვერკა-
კანაზე მოაქცევიყო თუთასა
(წილკ.).

წვერნაკრაპ-ი 1. ახლად
ამოსული (ნათესი); გალიეებული
(თესლი). პური, სიმინდი რო გა-
ლოდდება, წვერნაკრაპია (ძეგ.).
რა დროა გათოხნა არი, წვერნაკ-
რაპია ჯერა სიმინდი და ლობიო-
ცავთ.). გამოვიდა ალაო, წვერ-
ნაკრაპია (ზერ.); აგრეთვე ბროწლ.
2. იგივეა, რაც ნაკრაპი (მნი-
შე. 1). კვერცხზე ვიტყვიო წვერ-
ნაკრაპიო, ნაკრაპი და წვერ-
ნაკრაპი ერთია (ზერ.). კრუხს გა-
მაქს, სუ წვერნაკრაპები უწყვია,
არც ერთი არ გაულაყვია (ქვეში)-
წვერნაკრაპია, საცაა გამოტეხავს
(ძეგ.).

წვერულა ქლიავი ერთგვარი.
ქლიავი არი წვერულა, სოფელ
წვერიდან არი გადმოტანილი
(წინარ.).

წია! დამახილი წიწილების
მოსახმობად. წიწილეფს დაუძა-
ხეფთ ხომე: წია, წია, წია, წია,
მოდით, მოდით! (ბროწლ.).

წია მე! 1. შეძახილი პატივ-ბის სათხოვნელად რაიმე თამაშობაში. რო ვთამაშობდით და შეგვეშლებოდა, მანამ მეორე იტყოდა, შეგეშალაო, თუ დავასწრებდით—„წია მე!“—მაშინ ახლიდან ვითამაშებდით (ბროწლ.). წია მე, წია მე, სამ-სამას ვიყავი და შაცდომით თოფა გავაკეთე, სამ-სამას გავაკეთეფ ისევა! (ერთაწმ.). 2. შეძახილი თამაშის დაწყების წინ, ვინც დაასწრებს, ის იწყებს. წია მე! — მე დავასწარი, ჩემი ჯერია! (ძეგ.).

წიაღ-ი ძარღვი; წელვადობა; გაღვივების უნარი. მახობელი წიაღს აძლევს პურსაო (ღის.). თავთუხი თეთრია, თვალისთვი კარქია, მაგრა წიაღი არა აქ, მჭადივითაა; დოლიპური ყველას სჯობიან, წიაღით, გემოვნობითა (ნოს.). ტალახს ეტყობა, რო აღარ უნდა დაზღვავი, ერთათ რო შეთვისდება, წიაღი მიეცაო, იტყვიან (მერ.); აგრეთვე გარიყ, ქემ.

წიაღიან-ი 1. ძარღვიანი, წელვადი, რაც კარგად გაღვივდება (ცომი, პური). რომელიც იწელება და თონე კარქა იჭერს, წიაღიანი არი (საღ.). წიაღიანი პური თონეში არ ჩაცვივა (ბროწლ.). შარშან ძაან წიაღიანი პური იყო, წრევენდელი არ ვარგა (კავთ.); აგრეთვე ვარ., ქორ., ძეგ., ხც. 2. მოსავლიანი, ნაყოფიერი (მიწა, ნიადაგი). წიაღიანი ნიადაგი ის არი, კაი ღონიერი ნიადაგი რო იქნება (ბროწლ.); აგ-

რეთვე ქემ. **წიაღიანი** თიხა წმინდა თიხა, ჭურჭლისთვის გამოხადევი. წიაღიან თიხას ღამს ურევე, ფიცხელი გამოღის თონე და კარქ პურს ამოპყრის (ზ. ხანდ.). წიაღიანი თიხა რომელიც არი, უკენჭო, იმისი ჭურჭელი კეთდება (ზ. ხანდ.).

წიაწ-ი სირბილი. სირბილსა აქვიან წიაწი, წიაწით წაეღი (ხერ.).

წიპანა ფრინველი ერთგვარი. წივანა რო დაფრინავს, წივის, ჩირგვის ძირში იკეთეფს ბუდესა (ქემ.). წივანა ჭიაღლასა ჭამს, ღობეუფში დაფრინამს (ბროწლ.).

წიპილა ბალახი ერთგვარი, შერიუკა. ყანა რო იადრეულეფს, მაშინ იცია ხომე ძაან წივილაა მორევა (წილკ.). ი ფშერია რო გამოუა და გააცვივა და გააცვივა, ი დარჩენილი წივილაა მაინცა (ქე. ჭ.). წივილა არი ყანასა მორეული, ყანაზე მეტია (ძეგ.); აგრეთვე საგურ., ხოვ.

წითელგულა მსხალი ერთგვარი. მსხლის ჯიშია, გული წითელი აქ, იმიტინა ჰქვიან წითელგულაი (ტყე.). პანტა არი, წითელგულას ვეძახით ჩვენა, ბაღეფშიც არი, ბევრი გვაროფს ჩვენშია (ბროწლ.); აგრეთვე ვარ., კარალ., ქორ.

წითელი მანეული ტირიფი ერთგვარი. ვენახ შევეყვამთ ხომე წითელი მანეულითა, გოდორ ვწნამთ (ქემ.). წითელი მანეული დაბალი ბუჩქია, ესე ჩა-

ყოლებასზე ღობეებათა გვაქ, ვაკეთებთ გოდრეფს, კალათეფს (ბროწლ.).

წითელი შილა ამბობენ წითელი ფერის აღსანიშნავად. ისეთი ვაშლია, როგორც წითელი შილა (კავთ.).

წიკა-წიკა დაძახილი წიწილების მოსახმობად (შდრ. წია). წიწილეფს დაეუძახეფ ხომე: წიკა-წიკა, წიკა-წიკა! საკენკი რო უნდა დაუყარო (ბროწლ.); აგრეთვე ახალშ.

წილკერძი-ი მოღგმა, შთამომავალი. წილკერძსა ვეტყვით შვილსა, შვილიშვილსა, ჩამონავალსა, რაფი... (ლამ.). წყველაში ვიცით, შენი წილკერძი გაწყევს, შენიო, ვითომ შენი შვილები, მომავალი გაწყედესო (ბროწლ.).

წილკნურა ღობიოს ჯიში ერთგვარი. წილკნურა კუტი ღობიოა, ჭროლა, სხვილი მარცვალაი აქ, გამოსავლიანია (ოდ.). ეს წილკნურა ღობიოა, მწვანეთ მოსახარშათაც კარქია (ძეგ.).

წინა მოწინავე. კოლმეურნეობაში წინა მუშა ვიყავი, ზოგი ჯაფისაგანა, შვილო, ზოგი დარდისაგანა, დაებერდი (საგურ.).

წინასწარა მეტიჩარა, მატაოცი, წინამასწარა. ყველას წინ გადაუხტება, იმას არაფინ არაფერი არ უნდა დაასწროდ, წინასწარა ის არი (ქვ. ჭ.). აი, წინასწარა არ არი შენიაი? რასაც არ ვკითხვებიან, ლაპარაკოფს, საცა

არა მგონია, სხვის საქმეში ჩაერევა (ბროწლ.).

წინაწვევად წავა (წაი-ჰვანან...) ახლადგათხოვილ ქალს მშობლების სახლში წაიყვანენ, ჩვეულებრივ, მოსალოგინებლად. ქალ რო გაათხუებენ, ხო უნდა მიიყვანოს ისევა სამშობლოში, იქნება დიდხანაც დატოვოს. წინაწვევით მიიყვანაო (ქვ. ჭ.). რა აქ, რა აბადია, წინაწვევით რო წაიყვანოს, განა ცოტა უნდა?! (ბროწლ.). ჩვენი რძალი წინაწვევით წავიდა თელათგორში (კავთ.); აგრეთვე ატი, ერედ, ძეგ.

წინაწვერი-ი, წინაწვერა თონეში გამომცხვარი პურის თხელი ნაპირი. პურს რო გამოყავცხობთ, რომელიც თხელი ხარე აქ, ის არი წინაწვერი პურისა (ერედ.). ამოყვართ პურსა, რომელიც თხელი ნაპირი აქ, ის არი პურის წინაწვერაი, მეორე წვერი ყუა არი (ბროწლ.). წინაწვერაა რა ჯობიან, აქნატუნე კაქნატელასეფუა (წილკ.); აგრეთვე დის, კავთ., მეჯვრ.

წინაწლევად იგივეა, რაც წინაწვევად. ჩემი რძალი ეხლა წინაწლევით წაიყვანეს და საქმეები მამემატა (კოდ.); აგრეთვე თეზი, ძეგ.

წინდიძველა წინდური ნაქსოვის ძონძი, ნაგლეჯი. ერთი წინდიძველა არ გიგდია, ხელით რო არ გახეხო?! (კავთ.).

წინწასაპრაპი ხარეპი

გუთნეულის მეხუთე უღლის ხარები (მჭად).

წინწილებს-ს ცოტა მოდის, მოწანწკარებს (წყალი). ჯერ სუ წინწილებდა ე წყალი, ახლა სუ დაწყდა, გაგონილა ტირძნისში წყლისთვინ სიარული? (ბროწლ.); აგრეთვე ქემ.

წინწკალი გასდის სელ-ფანიდანა (სელ-ფანში) მეტად მარჯვეა, სწრაფია. ეგეთი ყოჩადი ქალია დარგუაანთ პატარაალი, რო სუ წინწკალი გადის ხელ-ფეხიდანა (წილკ.). მაგითანა მარჯვე ძნელათ იპოება, ისეთია საქმეში, სუ წინწკალი გასდის ხელ-ფეხშია (ბროწლ.). ისეთი მარდია, რო სუ წინწკალი გასდის ხელ-ფეხში (ძეგ).

წიორა 1. ნაბოლარა წიწილა, რომელიც სულ წივის. რომელიც ნაბოლარა წიწილა არი, პატარაც არი სხეებზედა, გამხდარიცა, წაუგრძელებია წვრილი კისერი და დადი და დაწივი, იმა ეტყვიან წიორასა (იგ.). 2. გამხდარი, სუსტი (ჩვეულებრივ, ქალზე იტყვიან). ე წიორა დედაკაც თუ მაგტველი შეეძლო, არ მეგონა, ერთი ფუთიანი კალათა შეედვა მხარზე და ეგე მოდიოდა, იტყვი, არა ეკილია რაო (წილკ.). ე მაგითანა ხორხ ვაშკაცსა ეგეთი წიორა უნდა მაეყანა? (იგ.). 3. მოჩხუბარი, წიკვინა. წიორა დედაკაცი ის არი, ვინც დღენიადგ დგა და სუ წვრილი ხმითა ჩხუბოფს, გააქს წიორაბაი (მეჯვრ.). ავი ქალი რო

არი და დიდი მაღალი ხმითა ჩხუბოფს, იწყევლება, იმაზე ვიტყვით, წიორა დედაკაციაო (ძლევიჯ.).

წიო-წიო აქა-იქ, ცალცალკე. ისე წიო-წიო რო შლი კალოში, იმან იცის გაულეწაობაი (ვარ.). წიწილები იქნება თუ ბატები და ცალკ-ცალკე დადიან, იმას ეძახიან, წიო-წიო დადისო (კავთ.). რა იქნა, რა ვქნა, რა წიო-წიოთ დადიან ეს ხალხი?! (ნოს.); აგრეთვე ბროწლ., თვალ, ძეგ.

წიპ-ი ქოთნის ყელზე ძუძუს თავივით გამოწეული პატარა ნაწილი. ქოთანსა აქ ყელზე, პირზე კი არა, პირის დასწერივ, წინა მხარეს ამობურცული ძუძუს თავივითა, ის არი წიპი (ბროწლ.). მეჭურჭლე ქალი ქოთანს წინ უკეთფს ყელზე პაწაწა ძუძუს თავივით ნაწილს და მეუბნება, წიპი ჰქეიაო (ვან.).

წიპწობა ყურძნის დაწურვის დრო. წიპწობას ეტყვიან ჭაჭობასა, ამ დროს არა დებენ ქათმები კვერცხსა (ბიწმ.).

წირა გამხდარი, გალეული. ნეტა რა მუხლი უძლევს, ქაა, ამ წირა დედაკაცსა, თელი დღე ჯარასეეფა ტრიალევს, იმი მუხლი არ ჩაიკრიფება (წილკ.).

წისქვილზე **ღაიფქვის** იტყვიან ძალიან გამხდარ ადამიანზე. ძრიენ გამხდარი რო არი ადამიანი, რო წივასავით არი ნაქცევი, იმაზე იტყვიან, წისქვილზე ღაიფქვისო (მეჯვრ.). ისეთია,

რომ წისქვილზე დაიფქვის, ნეტა ისე რამ გალახა? (მეჯერ.).

წისქვილს გულს დაეცა-მა ხვიმირის ჩამოსასვლელში ბევრი საფეკავი ჩამოვა. როცა წისქვილს შეტი მოუვა მარცვალი და ფქვილი სხილი წამოვა, მაშინ ვიტყვით, წისქვილს გულს დაეცაო (ლამ.). ბევრი მარცვალი რო ჩამოვა, ვეღარ დაფეკავს წისქვილი, წისქვილს გულს დაეცაო, ვიტყვით, ასწევენ და გადმოყრიან (ბროწლ.).

წისქვილს 'მო'ურიგებს ხვიმირში საფეკავს ჩაყრის. ის იყო, მოურიგა წისქვილსა და დაუკაკუნა ვიღაცამა კარი (მეგ.). ჭუჭრუტანიდან დავინახე, რო შეწისქვილე წისქვილს ურიგებდა (რუისი); აგრეთვე ჩუმათ., ხაშ.

წით-ი 1. ახლადამოვლებული ჩურჩხელის ნაღვეთი თათარა. თათარას რო გავაკეთეფთ და ჩურჩხელეფს დავაელეფთ, იმას წითი მოწყდება და დაწვევება (ბროწლ.). თათარის წიტები მაინც მაჭამე, თუ თათარა აღარ არი! (კავთ.); აგრეთვე ახალშ., კარ., საგურ. 2. შინაური ფრინველის სენი ერთგვარი. წიწილეფსა წითი შჭირთო, იტყვიან, ავათ რო დახლებიან (ბროწლ.).

წითა დანაობის ილეთი ერთგვარი. ჯერ გულა, მერე ზურგა, მერე წითა, მერე მუშტა, მერე ორთითა, მერე კალამა (ქიწნ.).

წიფ-ი წიფლის ნაყოფი, წიწიბო. წიფსა კუთხეები აქ, კაი გემ-

რიელი საჭმელია (ბროწლ.); აგრეთვე თამ., ქემ.

წიფაკის კვალში გადა-პარდება ტკივილისაგან გამწარდება. არ მომდევ ექიმთანა და წიწაკის კვალში რო გადავარდება, მაშინ ნახოჲ (ლამ.).

წიფაეურულა ხორბლის ჯიში ერთგვარი. კარქი პური, დოლის პურია წიწამურულა (საგურ.).

წიფიბო საბავშვო თამაშობა ერთგვარი, დამალობანას მსგავსი (ქვ. ჭ.).

წიფილაკა უღონო, სუსტი, პატარა. წიწილაკა ბავშვსა გაუჯიბრდებოდნენ სომე და მე აუწვედი სომე მეშოკებსა (ვარ.).

წიფილი ქნა პურმა ასწრაფდა, აიტკრიცა, აილანმა პური. პური რო აწიწილდება, უღვივარმა პურმა იცის, იწვის ისა, ჯერ რო არ არი გამომცხვარი, ვიტყვით, წიწილი ქნა ჩემმა პურმაო, ამიწიწილდა პურიო (ქემ.).

წიფინ-ი წიკვინი. წიწინი რას გიშველით? (ლამ.). როგორ უძლეფ იმი წიწინსა? (კარალ.). და იწყო ეხლა წიწინი და აღარ გაათავეფს (ბროწლ.).

წიფინგბ-ს 1. წიკვინებს. ერთთავათა წიწინებს ი შენი დედინაცვალი, როგორ უძლეფ იმი წიწინსა? (ტყვ.); აგრეთვე კარალ. 2. წუწუნებს. რასაც ეგენი წიწინებენ, რა ვიცე, მართლა არ უნდა ჰქონდეთ და ღირსები არიან (კარალ.).

წიწკანა: ამ წიწკანას ამ წუთს, ახლახან. ემ წიწკანას აქ იყო და ნეტა სად წაიქა? (ბიწმ.).

წიწლიკა 1. მაღალი, გამხდარი. ძალიან მაღალ, წერილ ქალზე იტყვიან, წიწლიკა არისო (ოდ.). 2. პატარა, დალეული. რაც პატარაა თავი ასაკთანა და სუსტია, წერილი, ყველას ეტყვიან წიწლიკასა (ტირძ.). ე წიწლიკა ბავშვი როგორ უნდა გაგზავნონ იმსიშორეთა მაგოდენა კოკითა, მაგი მომტანია ეგა?! (ბროწლ.); აგრეთვე ატ., ძეგ., ძლევიჯ.

წკიპარტი-ი პატარა ხელეუარი, რომელსაც მკის დროს გამკლელს მიართმევენ ბარაქის ნიშნად. თავმჯდომარესა წკიპარტი მივართვი და იმ მამაცხოვნებულმა რსეთი ოცდახუთმანათიანი მომცა, სუ ტკაცითკუცი გაქონდა (კავთ.).

წკიპარტი თავმოწონე, ფაქიზი, კოპწია. იმითანა წკიპარტი ვიყავი, როგორც თავი მოგეგონოს! (ზერ.).

წკიპარტის იცეპს კოპწიაა, ფაქიზია. ნეტა ეგ ვისა აგავ, ქაა, ეგეთი, მაგი დედა ეგეთი იყო, რო სუ წკიპარტი იცემდა (წილკ.). **წკიპარტის ცემმა:** წკიპარტი იცემა ის არი, რო სუფთა, პეწენიკი ადამიანი რუ არი და სუ ტანისამოსზე რო იცქირება, მტყერი არა დემეცეა რაო (წილკ.); აგრეთვე ატ., ძეგ.

წკრიალა წისქვილის ხვიშირზე მიმაგრებული ჩხარუნა. ხვიშირასა აქ წისქვილისასა, წკრია-

ლას ეძახიან, რო ჩამოვა საფუკავი სულა, დაენდობა ქვასა და დაიწყებს წკრიალსა (ბროწლ.).

წკრიალა ჩიტი ფრინველი ერთგვარი. პატარაა წკრიალა ჩიტი, ხნულეფში იცის, ბუდეს იკეთებს ყანეფში (ქემ.). ჩიტი არის წკრიალა, პატარა ჩიტი, სუ პატარაა, მოსერო ფერია (ნიქ.); აგრეთვე ბროწლ.

წლის პური საახალწლოდ გამოიმცხვარი დიდი პური (იცოდნენ ძველად). საახალწლოდ დიდ პურს გამოაცხოებდნენ, წლის პურსა, შიგ ამოჭრიდენ პატარ-პატარა ჯვრებს და ზოგს ბელელში დადებდნენ, ზოგს პურის ორმოს დაადებდნენ ზედა, რომ ბარაქა იყოსო (კავთ.). წლის პურსა შამაგორებდა მეკვლე, საით გადარუნებოდა: პირქვე დეცემოდა, არ ვარვიდა და გულადმა დეცემოდა, კარქი იყო (მჭად.).

წლო მაღალი, სწორი (ხე). ხეა ვაშლის, სინაბი ქვია, წლოთ გაზდილი (თამ.).

წლოვანი-ი იგივეა, რაც მოწლევე. სუ წლოვანი ვაშლები გვიდგა, ხოლოთ ერთ წლოწად რო ერთი დაისხამს, მეორე წლოწად — მეორე (წილკ.).

წმინდაკბილა წკრილები-ლებიანი (სავარცხელი). ხის სავარცხელსა ვეიდულობდით ხომე, წმინდაკბილასა (ძეგ.). წმინდაკბილა სავარცხელსა პატარა და მოკლე კბილები აქვს (ქემ.); აგრეთვე კავთ., ჩუმათ., ზამ.

წინელებს სლართამს უარს ეუბნება მიკობ-მოკიბებით. წინელებს კი ხლართამს, მაგრამა კოჭებში ეტყობა, თითონაც უნდა (კავთ.).

წონწილებს-ს ირყევა წასაქცევად. გაამაგრეთ, ბიჭო, ე სკამი, ხო ხელამთ, წონწილეფს, მაინცღამაინც უნდა წაიქცეთ, რო გააკეთოთ?! (ბროწლ.). წონწილეფს, რო ლამის წაიქცეს, ადამიანზე გვითქვია, საქონელზეც გვითქვია (ბრ.).

წოკა, წოკე 1. წვეტიანი (რქები). წვეტიანი რქები რო აქ ხარსა, გვითქვია, რა წოკა რქები ააქო (წვ.). 2. ასეთი რქების მქონე. ერთი წოკე ხარი ძეგანდა მამაჩემსა, ეგეთი რჩოლელა იყო, რო ბაღლები ახლო ვერ მუუდგებოდნენ (წილკ.); აგრეთვე ბროწლ.

წორო-წორო, წურო-წურო წაჭა ახლად მიკრული პური ერთიანად თონეში ჩაცვივდება. რა იყო ეგრე ჩიჩქვის მოზელა, გუნდა რო არ მომეხელა, სუ წორო-წორო წავიღოდა! (კავთ.). გადაზელვა უნდა, თუ არ გადაზიღე, თავს ვერ დაუჭერ, წურო-წურო წავა (კარალ.); აგრეთვე ბროწლ., დ. თონ., კოდ., მერ., ტყვ., ძეგ.

წორო ხე ცირცელი. წორო ხე ქეცის წამალია (იკ.). წორო ხის ტოტ გავაცლით ქერქსა, გამოვხარშამთ, მემრე დავშაბამთ და შიგ ვაბანავუფთ ელქუნიან ბაღლსა, მემრე გამოხარშულ ქერქ შამაადებენ ყელზე და ხელათ გაუ-

ქრება ელქუნიცა (წილკ.). ღმერთმა გაახაროდა ისაშეი, ჩემ ბაღლ ელქუნი აქონდა, იმან გამამიტანა წორო ხე (წილკ.); აგრეთვე ზ. ხანდ.

წორწოტინა მაღალი და წვეტიანი, წოპწოპა. სოფელში შეხვალთ თუ არა, შორიდანვე დაინახამთ ეკლესიის წორწოტინა სახურავსა (ბროწლ.).

წრაპნი-ს ზედმეტად გრებს, ძახავს (ნართს). ხო გეუბნებოდი, ნუ წრაპნი-მეთქი, აი, როგორი დაგრეხილი წინდა გამოვიდა! (კავთ.). ღართვის დროსა ძაან დეგერისებათ ძაფი, ხან კიდე ძალათი წრაპნიან, რო მერე დახვეწონ (კავთ.).

წრიანობა საბავშვო თამაში ერთგვარი, ლახტი. თუ ერთმა მოთამაშემ მაინც გასჭრა წრის გარეთ მყოფი, თამაში თავდება და წრიანობა თავიდან იწყება, მოთამაშეები ადგილებს იცვლიან (ხც.).

წუთისოფელს მოეწევა შეიძენს რასმე, მოინაგრებს. ეგ რო ეგეთი წელანგარა არ იყევა, აქნამდინ წუთისოფელ შეეწეოდენ (წილკ.).

წუპი-ი ბინძური; ცუდი, უეარგისი (ვინმე). ჩემ ქმარ ეუბნება, „ემდა ი წუკი მოდიდა“, ჩემზედა (საგურ.). შენი წილი წყალიო, შენმა წუკმა მამამ დაისხაო (საგურ.).

წუპიანი-ი ბინძური, უსუფთაო. ჭუჭყიანი რო იქნება დედაკაცი, ამოწუნული ჭუჭყითა, წუკიანს

იმას ეტყვიან (მეჯერ.). შენი თავ-
შალი ვერ ამოგირეცხია, შე წუ-
კიანო, შენა და სხვებ ეუბნები ასე
და ისეო? (იგ.). მა წუკიანი დე-
დაკაცის გამამცხვარ პურს არ შეე-
ჭამ, ერთი კვირიი მშვიერიც რო
ვიყვე (წილკ.).

წუკწუკა წუწკი. რო დასუსუ-
ნატიფს, იმასა ქვია წუკწუკაი,
წუწკ ადამიანსა (ჩუმათ.). წუკწუ-
კეები არიან ღორები (ჩუმათ.).

წუმი-ი კრინტი. ისე გაეჩუნ-
დები, ისე გავკემნდავ ხმასა, რო
სუ წუმს აღარ დაემჩამ (მერ.).
რო წამოუშალე და წამოუშალე,
ისე გაჩუნდა, ისე გაკარინა ხმაი,
რო წუმი აღარ დაემჩრა (მერ.).

წუმწუმა, **წუმწუმელია**
დამწვარი გოგირდის კვამლი;
იყენებენ იამანის (საქონლის
სენის) წამლად. აღარ უნდა წუმ-
წუმელაი ძროხასა? (ლამ.). საქონ-
ელ რო იამანი გაუჩნდება, უნდა
შემოატარო აბაზიანი, უხმარებელ
ოქროსცოცხას მოუკიდო ცეცხლი
და წუმწუმა გაუკეთო, იმ წუმწუ-
მით დაუდალო (მეგ.); აგრეთვე ოძ.

წუნკალა 1. ნათლილების წი-
ნა დღის მარხვა. ნათლილების წი-
ნა დღითა მარხვა იყო ხომე და
იმას ეძახდნენ წუნკალასა (ქვ. ჭ.).
2. იტყოდნენ იმაზე, ვინც მარხ-
ვას არ ინახავდა. ვინც მარხვას
არ შეინახავდა, ის იყო წუნკალაი
(ქვ. ჭ.).

წუნკალობა ნათლილების
წინა დღე; მიცვალებულების დღე
იყო. წუნკალობას უმძრახ წყალს

აავსებენ, მცენარეს დაუსხავენ
და მიაგებოსო, იტყვიან (ლამ.).
დღესა წუნკალობა ყოფილა (ლამ.).

წურბელა ბალახი ერთგვარი.
წურბელას ხელზე დავიდებლით-
წინათი და ვიტყოდით: „წუ, წუ,
წურბელა“ და თესლი დაგვეყრე-
ბოდა (ნოს.).

წუწ-ი წირპლი. მომანე ქი-
რი ბაღსა, რო თვალები წუწითა-
აქ გადაღვხილი?! (წილკ.). აი, მე
თვალები მტკივა და წამლაწუმ
ვიწმენდამ, რო წუწი მიჩნდება-
მალ-მალა (ბროწლ.).

წუწიანი-ი 1. ჭუჭყიანი. ერთ-
მა წუწიანმა ღორმა ასი ღორი
გათხვარაო (ფლ.). ამ წუწიანი
ფეხებით როგორ უნდა დაეიძინო?
(მეგ.); აგრეთვე ტყე, ქვეში 2.
წირპლიანი. თვალებზე რო წუწე-
ბი გამოუვა, წუწიანს ვეძახით
(საგურ.); აგრეთვე ბროწლ.

წუწკი-ი ცუდი, უვარგისი. რაც
წახდება, იმაზე იტყვიან, წუწკიო,
მურაბაც რო კარქი არ გამოვა,
იტყვიან, წუწკი გამოვიდაო
(ერედ.). ვაშლზეც იტყვიან, წუწ-
კი ვაშლი როა, გლახა (ქემ.). წუწ-
კი ქვა არი, არ ვარგა! (დის.).
ძალიან წუწკი ენა აქ, დასწყეაო,
მაგისი პირიდან კარქ სიტყვას-
ვერ გაიგონეფ! (ბროწლ.); აგრეთ-
ვე მერ.

წუწნარა, **წუწნელია** ბა-
ლახი ერთგვარი. სამყურა ფოთ-
ლები აქ წუწნელასა, იასამნისფე-
რი მრგვალი ყვავილი (ხც.). წუწ-
ნელასა აქ მრგვალი ყვავილი ბურ-

თივითა, იმას ამოვადროფთ და ძირეფს უწუნით, ძალიან ტკბილია (ბროწლ.); აგრეთვე დ. თონ., ღის., ძეგ.

წყალი ბადაქსას (შენი, მისი...) შენი (მისი...) ბედი ეწიოს, შენსავით (იმისავით...) გაბედნიერდეს. რო დაქორწინდებიან, იმათ ეტყვიან ახალგარდები, გასათხოვრები, დასანიშნები, რო თქვენი წყალი გადმოგვესხასო (საგურ.).

წყალკვინტილა წყალწყალა. თხელ კერძ რო გააკეთეფს და არ არი კარქი, ბევრი წყალი ააქ, იმაზე იტყვიან, წყალკვინტილა სპემელი გააკეთაო (ოდ.). ბევრ წყალ რო დაასხამენ კერძსა და ცარიელა წყალია, წყალკვინტილას იმაჲ ეძახიან (ქვ. ჭ.). მაგდენი წყალი რო მიუხუვლე, ღოს შეჭამანდი უნდა გააკეთო თუ წყლისა? წყალკვინტილასა რაღა გემო უნდა ჰქონდეს? (ტყვ.); აგრეთვე კარაღ., ქემ., ქორ., ძეგ.

წყალკვიპანა წყლის ფრინველი ერთგვარი. წყალკვიპანა დიდი არი წყალწყალაზედა, ქვიშასა ჭამს, ჭიასა, რამესა, მაგითი რჩენულოფს (წვ.). გაბურძმებული არი წყალკვიპანაი, რუხივით არი (წვ.); აგრეთვე ბრ.

წყალს ბადაუწურავს იმედს დაუკარგავს, იმედს გადა-

უწყვეტს. შეილო, აბა, რა იცი შენა გოდრის დაწუნაიო, ქა, ამან სუ წყალი არ გადამიწურაო, დამაცადე, იქნება მოვახერხო რო გორმეო (ქვ. ჭ.). ამ გოგია მხო სუ წყალი გადაუწურა (კოდ.).

წყალს მოუწყვებთას იგივეა, რაც წყალს გადაუწურავეს. ყველა მხრიდან წყალი მამიწყვიტა (ბიწმ.). **წყალი მოუწყვდება:** ე კაცს რო ვგრე მოუვიდა, აქედანაც წყალი მამიწყვდა და დაურჩი ვგრე მარტოკა (ბიწმ.).

წყალყურძენა ყურძნის ჯიში ერთგვარი. წყალყურძენას თხელი კანი აქ, ძიენ წვნიანია (ქემ.). წყალყურძენა თხელი ყურძენია, წვნიანი, გვიან მწიფდება ძალიანა, მჟავეა (ბროწლ.).

წყლის ინა ბალახი ერთგვარი, წალიკა. წყლის ინა ჭაობებში იცის, წყლიანი ადგილები საცაა (კულბ.).

წყლის ნიახურა ბალახი ერთგვარი, ნიახურა. წყლის ნიახურას ნიახურს უგავს ფოთლები, წყლი პირებზე იცის, ხოლოთ სქელი ფოთლები აქ (ბროწლ.). წყლი ნიახურაც რაღაცის წამალია თურმე (ქვეში). წყლი ნიახურა ჭაობებშია, წყლი პირებზე არი, წამლათ ხმარობენ ხომე (ოდ.); აგრეთვე მელვრ., ქვ. ჭ.

ჭ

ჭაბუკი -ი 1. ბებერი, მოხუცი. ჭაბუკი არი, ძალიან რო დაბერდება კაცი, ძალიანა, რო გავლის თავი აღარა აქ (დის.). ძიენ ჭაბუკი მამამთილი ჰყამდა ჩემ დასა, ვეღარ დადიოდა სიბერითა, იმანა თქვა ერთხელა, ნეტაი რა ჯობდაო სიყმის შვილის ზდასაო, თეთრი ფქვილის ცრასაო, იფნის შუშის წყასაო (არად.); აგრეთვე იკ. 2. უშაკი, ქაჯი. ჭაბუკი უშაკი არის, საცა ის ჭაბუკი არი ი უშაკის განკარგულებაში არი ყველაფერი, მე კი არ მინახამს, ღმერთმა არც მანახოს! (ძლევეიჯ.). მაგას ისე უნდა, რო ყველა დაიხოცნენ და თითონ დარჩეს ჭაბუკივითა (დის.). შენ ისეთი ჭაბუკი ხარ, რო არაფერი გამოგეპარება (კარალ.); აგრეთვე ბროწლ., მერ., ტყვ., ქემ.

ჭადღა იხ. მჭაღა.

ჭამაფიცილა ვინც ჭამს და არ ამხელს. წელან ერთი ჯამი ლობიო შეჭამე და არ მიჭამიას, ნამდვილი ჭამაფიცილა ხარ (კავთ.). ისეთი ჭამაფიცილა ბავშვები მყავ თამარასა, თელი დღე იღმურძლებიან, ისე კი, რო მკითხო, არა გვიჭამია რაო!... (იგ.). რა ჭამაფიცილაა ე ჩვენი ეთუა, წელანა კვერცხი შაიწო და შაჭამა, ეხლა კია თავი დედამ თავს აბრალებდა, დღევანდელა დღე

მშიერი ვარო (წილკ.); აგრეთვე თამ., მეჯვრ., ქორ.

ჭამპურაობა ჭამა-სმა, ქეიფი. მაგათ ხო ჭამპურაობა უყვართ და!.. (დის.).

ჭანჭანარა ეაშლის ჯიში ერთგვარი. ჭანჭყარა ტკბილი ვაშლია (ქვეში).

ჭაჭა გამოწურული ფიჭა. თაფლს რო ფიჭისგან გამოწურამთ, რაც დარჩება, გაწურული ფიჭა, ის არი ჭაჭა (ბროწლ.); აგრეთვე რუისი.

ჭაჭარაშმება პაპანაქება. ერთი კვირა ვიშუშავე იმ ჭაჭარაქება მზეზედა (ზერ.).

ჭახმაპი, **ჭახმაპა** ახალგაზრდული იერის მქონე (ხნიერი ადამიანი); ჭარმაგი. მაგამ ჭახმაკა მამა ყაშს (თამ.). საწყალი ისეთი ჭახმაკი დედაკაცი იყო, გვითქვია, რა მოკლავს ამასაო, მაგრა დახე, რა უცეფ გამოუვარდა?! (კავთ.).

ჭახრაპინა იხ. ჩახრაპინა.

ჭახსახსა მკვეთრი წითელი. წითლიანი რო არი, მხიარული ფერი, იმას ეტყვიან, ჭახსახსა ფერი ააქო (ოდ.). ჭახსახსა კაბა აცვია ხავილიანთ პატარძალსა (ქე. ჭ.); აგრეთვე ქემ.

ჭაქაქა-ი ცხერის ჯიგარი (კავთ.).

ჭანჭი 1. ცხიმი, ქონი. ისეთი

ქათამი დაუკალი, რო სუ ჭენჭი გასდიოდა! (ტყვ.). წვადებს ჭენჭი გასდიოდა (კარალ.); 2. ოფლი. ჭენჭი გადასდის შუბლზე, რამდენი ურბენია! (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

ჭირაპ-ს 1. ჭერის ფიცრებს აჭედებს (თამ.). 2. ჭერს ასუფთავებს. დედაჩემი სახლსა მჭერამს (ბიწმ.).

ჭირს ასდინან ოჯახის წევრის გარდაცვალების წლისთავზე იმღერებენ გლოვის შეწყვეტის ნიშნად. ეგენი როდილა გლოვობენ, ქა, უკვე ჭერი ახადეს (კავთ.). **ჭირის ახდა:** წლისთავი რო გახდება, გამართამენ წლისთავის წირვასა და თან იმხიარულებენ, კიდეც იმღერებენ, კიდეც ითამაშებენ, მაგას ეტყვიან ჭერის ახდასა (კავთ.).

ს-ჭმარტლი-ს უხსენებს ცუდ ნამოქმედარს, ნიშნს უკებს. სჭვარტლის და სჭვარტლის ე ჩენი ტოპეი, სუ დუხი გაუწყო საწყალ ბიჭსა (მერ.).

ჭიაკოკონას დაუნთებს ძალიან ერხუბება, შავ დღეს დააყრის. გაიგოს, გონი ჭიაკოკონა დაუნთოსო, იტყვიან ვინც კაპასი ქალია, იმაზე (ქვ. ჭ.). მოვა ეხლა დედაჩემი და ჭიაკოკონას დაგვინთებს, წიწილები რატომ დაგისოციათო (ქვეში).

ჭიჭაპი არ ისმის სიჩუმეა, ჩამიჩუმი არ ისმის. არავინ იყო, ჭიჭაპი არ ისმოდა (ქემ.).

ჭიჭიკა ღია ფერის ჭრელი,

ჭყარტალა. ჭრელი რო არი, ყვაილიანი, იმაზე იტყვიან, ჭიჭიკა ნაჭერიო (არად.). აბა, შვილო, ეგ ჭიჭიკა კაბა რა ჩემი შემფერიო, მე თალხი ფერის კაბა მინდა! (კავთ.).

ჭილიმუნ-ი საბავშვო თამაში ერთგვარი: ერთი ბავშვი გადაისერის რაიმე ნივთს და დაიძახებს— „ჭილიმუნი!“ სხვები თვალდახუჭულნი ეძებენ, ვინც იპოვის, გამარჯვებულია (ხც.).

ჭილკოტიან-ი იგივეა, რაც ჭირკოტიანა. ვინც ხშირ-ხშირათ ავანტყოფოფს, ჭილკოტიანია (ახალშ.).

ჭინჭარა ბალახი ერთგვარი. ჭინჭარა ბალახი, როგორც ჭინჭარი, ისეთია და ლურჯი ყვავილები აქ, არაფრათ არ ვარგა (ქემ.).

ჭირინახარშ-ი ჭირის ოფლი. ძაან ძნელი ყოფილა ყური ტკივილი, სიმწარისაგან სუ ჭირინახარშილა მასხამდა (წილკ.). დედა მოუკვდეა, მეტი ტკივილისაგან სუ ჭირინახარშში იყო გაწუწული (წილკ.).

ჭირის ნახარშელი იგივეა, რაც ჭირინახარში. იმისთანა სიცხე ჰქონდა, იმისთანაი ჩემ გოგოსა, ავათ რო მყვანდა, სუ ჭირის ნახარშელი გადასდიოდა (ბროწლ.).

ჭირკოტიან-ი, ჭირკოტილიან-ი ვინც ხშირად ავადმყოფობს. ხელათ ავათ რო ხდება, ჭირკოტიანს ეძახიან (კავთ.). შენ

ისეთი ჭირკოტიანი ხარ, რო შუ-
ნი სადმე წაყვანა არ შაიძლება
(კავთ.). სოფოს ეგ ერთი შვილი
ჰყავ, ეგეც ჭირკოტლიანი (დ.
თონ.).

ჭიტაკორა რგვალი, შუაში
ვახვრეტილი კვერი (მჭად.).

ჭიღვა სარი, ჭიგო. აქ სარ-
საც ვეტყვით და ჭიღვასაცა (ხც.).
ჭიღვა სარი არი, კაი სხვილი სა-
რი, ვაზს შეუდგამენ (საღ.).

ჭიჭღებ-ა ზრდას ისრულებს,
ხევედა, ბერდება (ბალახი). „ხა-
ჭმაჭიჭა ჭიჭღებოდა“ ის არი, რო
ზრდას დაისრულებს, გახვედება და
მხლათ აღარ ვარგა ისა (ძღვევიჯ.).
ხაჭმაჭიჭა ბალახი არი, მხლათა
ეხმაროფთ და ჭიჭღებოდა ის არი,
რო ძლიერდებოდა, იზღებოდაო
(ბებნ.); აგრეთვე საღ.

ჭიჭვიბა ცალყურა ქილა
(ახალშ.).

ჭიჭიტა 1. ჭუჭრუტანა. იმ
კარებს ჭიჭიტა ჰქონდა (დის.).
2. შუაში ვახვრეტილი, მრგვალი
კვერი. თონეში დაუკრამენ ბაე-
შესა პატარა კვეკვერასა და შუა-
ში გულს ამოუღებენ, ის არი
ჭიჭიტაი (ხც.). პურის კვერი,
ჭიჭიტაი არ იცი? (ტყვ.); აგრეთ-
ვე კარაღ., ქვეში, ქიწნ.

ჭიჭორა სარეველა ბალახი
ერთგვარი, ჭიოტა. ჭიჭორა სარე-
ველაა, ძაან წვრილი თესლი აქ
(ტანძ.).

ჭლიბ-ი ფეხი. ჭლიკი ფეხია
(ტანძ.).

ჭლინკებიან-ი ჭვინტებიანი.

ტუფლი იყო ჭლინკებიანი, წინ
ჰქონდა აგრეხილი გძელი ცხვი-
რი, მაღალი ყელი ჰქონდა ექამ-
ლინა და მაღალი ქუსლები (ბრ.).

ჭოთი-ი ბამბის თხელი ქსოვი-
ლი, შინ დამზადებული. ჭოთი სუ
ცალწვერი იყო, იმაჲ დაიჭვრდნენ,
დააფაფამდნენ თხლათა, როგორც
საფანელი, ის ამაგრებდა, აღარ
დაწყდებოდა (ბაზ.). ლეიბებს გა-
დავაკრამდით შიგნიდან და გარე-
დან, შიგნით — შითლებსა, იმას
ჭოთ ვეძახდით, დაუჯრავებული
იყო, სხვადასხვანაირი ძაფით იყო
მოქსოვილი და ლამაზი იყო, ღიდ-
ხანა აძლებდა (ბაზ.).

ჭოლიპა ახლად ტანყერილი,
წამოზრდილი. ნეტა ჩემ ძმებ რა
შეუძლიანთ, ჭოლიკა ბიჭები არი-
ან! (მერ.). თქვენ ცხოვრებისა რა
გეგეგებათ, ჭოლიკეები ხართ!
(მერ.).

ჭოლოკან-ი, **ჭოლოკინ-**ი
1. მოკლე კეტი, ჭოლოკი. პატარა
მოკლე კეტია, იმას ეძახიან ჭო-
ლოკინსა, ან კაკალს ესერიან, ან
ვაშლს ესერიან, ჩამაყრუინებენ
ი ჭოლოკინითა (წე.). ავიღეფ
ჭოლოკანსა და გცხეფ! (ძეგ.);
აგრეთვე არად., დ. თონ. 2. ორ-
თაყვირის დასამაგრებელი ჭოკი.
ჭოლოკინს გაუკეთებდით შუა ხე-
სა (ზ. ხანდ.).

ჭოკინი ფრინველი ერთგვა-
რი. ჭოკინო ღიდი ჩიტი, ტრედ
რო გაამს (ქემ.).

ჭოროხ-ი მდინარეში ამაღ-
ლებული, მშრალი პატარა ადგი-

ლი. მდინარე რო მოვარდება, საცა წყალი გადაივლის და დაიკლებს, გაშრება, ის არი რიყეი, საცა არ დასველდება, მაღალი ადგილია შუაში, ის არი ჭოროხი (წვ.). აქეთაც წყალი მოდიოდა, იქითაცა და ჭოროხზე იდგა ერთი კაცი, ი ჭოროხი სწორეთ ისეთი იყო, რაც ერთი კაცი დეეტეოდა (ბროწლ.).

ჭორტი-ი ხორცმეტი, მოზრდილი მეჭეჭი. მშენიერი ბავშვი იყო, მაგრამა სახეზე ჭორტი ჰქონდა (კავთ.). ჭორტსა ზოგი მოუჭერს ხომე ძირში კანაფსა და მათგლებინეფს (კავთ.).

ჭორხლიანი-ი ხორკლიანი, (ქვა). კვერისთვინ ვშოულობდით, ბევრი იყო ჭორხლიანი ქვაი, კოხ ვეძახით (ტირძ.). ჭორხლიანი ქვა სალა კი არ არი, მუწუკებივით აქ (ძეგ.). ქვას თუ საკოდლით ვასუფთავეფ, ხო კარქი, თუ გასახეხია, ჭორხლიანი ქვა უნდა მოვნახო, თან ვასველებდე წყლითა და ისე გაიხეხოს, რო შუშასეფ ვასუფთავედეს (მეჯვრ.).

ჭოტა იგივეა, რაც ნიკორალობიო. ჭოტასა ცოტა ჭრელი აქ, ადგილი თეთრი აქ, თეთრი ყავისფერით ჭრელი (ძეგ.).

ჭოჭოლა, **ჭოჭოსა** ჭორფლიანი (აღამიანი). ჭორფლიან აღამიანზე იტყვიან, ჭოჭოლა სახე ჰქონდაო (ატ.). ჭახჭახასა წითურ კაცსაც ეძახიან, ჭოჭოლასაცა (ტყვ.); აგრეთვე მერ., ქემ.

ჭრთიალ-ი იგივეა, რაც შტიალი. არც ტვინი გამოჰყვება ამდენი ჭრთიალითა (ზერ.).

ჭრთას-ი ჭრელი (ქათამი). ფერადი ქათამი რო იქნება, ჭრთასი ის არი (ჩუმათ.)

ჭრშპ-ი პატარა ბავშვი (მოფერებით). ბავშვებზე ვიტყვი ხომე, რაკაი ჭრუკები არიან-მეთქი (ერედ.). ბავშვები რო ფეფ, წერილი ბავშვები, პატარეები, ჭრუკები ფეფო, იტყვიან (საკორ.). შენი ჭრუკები რატუ არ წამაასნი? (ტყვ.); აგრეთვე კარალ., ოძ., ქემ., ქვ. ჭ.

ჭრუნტ, **ღამრჭობა**! მოულოდნელად, უმალ გაჩნდება სადმე. მოწანწალე აღამიანი რომელიც არი, ისა ხან იქ არი, ხან იქა, საცა ორ აღამიანსა ნახამს, ჭრუნტ, დეერჭობა იქა! (ქვ. ჭ.); აგრეთვე ტყვ.

ჭუკ-ი ინდაური. დიდ ინდაურებს ჭუკებსაც ეძახიან (საგურ.). ორი კრუხი დავსვი, დიდმარხვა იყო ჯერა, ერთ ჭუკი კვერცხები დაუწყე, მეორე — ქათმისა, ნახევარი არ გამამიჩიკა (ოძ.).

ჭუკულა ბატის ჭუკი. ბატის წიწილ ვეტყვით ჭუკულასა (ღამ.).

ჭულამ-ს შარდავს (ბავშვის ენაზე). აი, შვილო, დალი ჭულავს, მოდი, შენც მოჭულე! (ტყვ.). **ეჭულა**: მოჭულე, მოჭულე, შენ მოისპე, შენა, არ გეჭულია? (ბროწლ.); აგრეთვე კარალ.

ჭუმ-ი წმინდა, შეურეველი. ჭუმი საფერავის ღვინო დავლიე

(კავთ.). ეს ცული ჭუმი ფოლადია (ხანდ.). ჭუმი თეთრი იყო და არ ვიყიდე (კარალ.).

ჭურულა პატარა წყალი, ხევიში გამოძლინარე. თქვენ რა გიჭირთ, თქვენთანა ჭურულა მაინც ჩამოდის (კოდ.).

ჭუჭყუნა მსხვილი რქოსანი საქონლის გადამდები სენი, ჭიჭინა. საქონელს ჭუჭყუნა სადაც გაანდება, ის ადგილი უშავდება, როგორც შავი კუნაპეტი და ერთ დღე-ღამეში კვდება (საკორ.). ჭუჭყუნა სუ შავთ მააქცევს ძროხას, ხარს (დად.); აგრეთვე სამთ.

ჭყაპი-ი წყალწყალა. სადღებელი ვათხოვე, ქა, კანოსა, ისეთი ჭყაპი დო მაძიტანა, წყალივით არი (ერთაწმ.). კარაქი ამოდები დროსა ხან ცივ წყალ დაურევენ, გაოფლიანდა კარაქიო, ხან ცხელ წყალ დაურევენ, ესლა გაცივდაო და იმი დოი ჭყაპი გამოდის, სუვე აღარ არი (ერთაწმ.).

ჭყატას (ჭყატანს) მონადენს (ბაადენს) გაჭყელტს. ვასრესს. რო გაჭყელტამს, ჩვენებურათ ვიტყვიო, ჭყატა გაადინაო, ან კიდე ჭყატანი გაადინაო (ბროწლ.). ერთი წიწილა ბაღმა გაჭყლიტა, ერთსაც მე მუადინე ჭყატანი და თხუთმეტიდა დარჩა (წილკ.). ჭყატას მონადენს გაჭყელტის ხმას გამოსცემს; ვაიჭყლიტება. ი ჭყატა რო მაილო, მაშინდა დაიხედა ძირსა და ნაჭყაპურგამოყრილი წიწილა კი დაინასა (წილკ.); აგრეთვე კარალ. ტყე.

ჭყლარტა ყურძნის ჯიში ერთგვარი. ჯიშათ არი ჭყლარტა ყურძენი, ღურდლი არი ცარიელი, წვენი იმდენი არა აქ რა (ერთაწმ.).

ჭყრიალი-ი ხმაური, ჭუჭყუნის (მუცლისა). აი, ჩვენ გოჭს უსმინე ყურითა, დო დახვრიტა და ისეთი ჭყრიალი მოისმის იმი მუცლიდანა, რომა! (ტყე.); აგრეთვე კარალ.

ს

საპსაპსაპსა-ს დაუძღურებუღია, სიკვდილის პირას არის. დიდი ხნის დავარდნილი ავანტყოფი რო იქნება, იმაზე იტყვიან, ხავხაეფესო (ბრ.). ავათ რო არის, არცა კვდება, არცა რჩება, ფეხზე ველარა დგას, მაგაზე იტყვიან, ხავხაეფესო (ქორ.). ავათ გახდა დედინაცვალი, ჩაწვა ლოგინშია, ისე-

თია, სუ ლოგინში ხავხაეფეს (მერ.).

სატიშაში-ი სადურგლო იარაღი, კაწარა (კავთ.).

საბიათი-ი აბრეშუმას ხვიარა ღერო. ხაიათი არი აბრაშუმას უღვაში, მიდის და მიდის, საიდან სად გაიწვდება, რახაც ის გადაუკლის, ხეირი აღარა აქ ი

მცენარესა (კავთ.). აბრაშუმა გაჩენილა ჩემ ბოსტანშია, ხან ნავთი დავასხი, ხან რა უყავი, ხან რა, ვერა და ვერ მოვსპე, ხან სად ამიიტანს ხაიათებსა, ხან სადა (იგ.).

ხალარი-ი სწორად გაზრდილი, უტოტო, მაღალი (ხე), ლიტაო. რომელიც სწორი ხე არი და არც ტოტები აქ, მასალათ კარქია ისა, იმას ეტყვიან, ხალარი ხე არისო (იგ.). მასალითვინ ხალარ ხეს არა ხჯობს რა, ადვილათ გაითლება, ნუჟი არ წამედეება გათლი დროსა (მეჯვრ.). **ხალარი აყრიბ** მსხვილი, საეხე ტაროები აქვს (სიმინდს). ხალარი აყრიო, კაი ტაროს რო გამაიტანს სიმინდი, დიდსა, იმაზე ვიტყვით (ნინბ.). საცა მოლდე იყო, იქ იმითანა სიმინდი მოვიდა, რო სუ ხალარი აყრია (კარალ.).

ხალხ-ი ოჯახი. დიდი ხალხი ვიყავითო, იტყოდენ, ბევრნი რო იყვნენ ოჯახში, ორმოცი სული (არად.). წინათ ხუთი ძმაი დაცოლშვილ-დაქორწინებულები სუ ერთი ხალხი იყო და ესლა მამა შვილთან აღარა დგება (ტირძ.). გვირგვინიანი სახლი იყო ოთხი თვალი, ორი დედაბოძი ედგა, თითო თვალშია ორი და სამი ხალხი ვწვებოდით (ბაზ.).

ხამი წყალი 1. ახლად მოტანილი წყალი. დილით ადრე რო მოვიტანთ, სინამ მზე ამოვა, ხამ წყალს იმას ვეტყვით (ატ.). წნილებსა შინ ნადგამი წყალი კი არ

უნდა დავასხათ, ხამი წყალი უნდა დავასხათ (ზერ.). 2. აუღულარი წყალი. მე სუ ხამ წყალ ვასხამ, სუ არ მამიდულებია, მაგრამა ჩემი წნილი არავის დაუწუნებია (ატ.). ხამი წყლით ნუ იბან პირსა, ადულებული უფრო კარქია (ფლ.). მიიტანა და წნილსა ხამი წყალი მიუქივლა (ტყვ.).

ხამლიანი-ი იგივეა, რაც დახამული (იხ. დაიხამლება). სუ ერთია — ბავშვი, დიდი; ვისაც დაჩაგრამს ავანტყოფობაი, ყველა ხამლიანი გახდება (ქვ. ჭ.).

ხამხარა რუხი ფერის ჩითი. ორფერი ხამხარა რო იყო, ერთი შავი წვერი რო იყო და ერთი თეთრი, იმისი იყო ახალუხი (ბაზ.). სერი მიტკალივით რო არი მატერიიაი, იმას ეძახოდენ ხამხარასა (ბაზ.).

ხანდაკურა ვაშლის ჯიში ერთგვარი. ხანდაკურა მოგრძო ვაშლია, სქელი კანი აქ, მოყვითანოა, დიდხან ინახება (კავთ.); აგრეთვე ძეგ., წინარ.

ხანულ-ი რძის მოზიარე, ხანულობის მონაწილე. ერთი რო ერთ კვირას უზიდაძთ რძესა, ახლა მეორე — მეორე კვირასა და ხანულები ვართ ერთიმეორისა (კავთ.). რამტენი მიუტან ხანულს წველასა, იმდენი აკუდნის ჭდესა და ესე ვიგებთ ვალი გადახდასა (გრაკ.); აგრეთვე გარ., დ. თონ., ერედ., ერთაწმ., თვალ., ლამ., ქვეში, ოძ., ხც.

სანულობა მეწველი საქონლის პატრონების შეთანხმება — მორიგეობით ერთმანეთისათვის რძის მიცემა (შესადღეებად...). ხანულობა ცხვარზედაც არის და ძროხაზედაცა. რამთენიმე ერთათ მირეკამენ და დღეს მე მოეწველამ, ხვალ — სხვა (ოდ.).

სანჯერ ზოგჯერ, ხან. ხანჯერა ესე თქვა, ხანჯერა ისე (თამ.). ხანჯერ მოულის ზომე (თამ.). რო ჩავიდოდი ზომე თბილისშია ხანჯერა, ჩემმა მამიდამ იცოდა, მოდი, ერთი კარქა გაბანაოო (სად.); აგრეთვე ქემ.

საპირი-ი ყელიანი გოგრის ჭურჭელი, ქვევრიდან ღვინის (წყლის) ამოსაღები, ორშიმო. ესა საპირია, ღვინის ამოსახაპირკინისა, ესლა გაეაკეთებინეთ; საპირი გოგრისა სჯობია, კოკოშასი (ზ. ხანდ.). ქვევრს რო გავრეცხამთ, საპირით ამოვიღებთ წყალსა (ზ. ხანდ.).

სარალ-ი ბზის ტომარა. დიდი ტომრები იყო შეკერილი, სარალ ვეტყოდით, ოთხი-ხუთი ფუთი გამოდიოდა თითოსა, ბზეებით ვამსებდით (წვ.). ხარალია დიდი ტომარაი, ბზე მიგვქონდა ზომე იმ ხარალითა (არად.). იმ ხარალშია ესეთი მემოკი რვა გამოვიდოდა (არად.).

სარბალა ერთგვარი ღობე, ჩვეულებრივ, წნელისა. რასაც შემოვლობავთ, ბაკი იქნება, ეზო იქნება, სუყველა სარგალა არი (ტირძ.). ხეს გადებენ, ლატანსა 33. ქართლური დიალექტის ლექსიონი

ბოძებზე და ხარგალას ეტყვიან იმასა, ღობეს, რამეს გააკეთებენ (წვ.).

სარდასურდა წერილი ქვა, ხურდა. ქვის კედელს რო აშენებენ, შიგ აყოლებენ პატარა-პატარა ქვებს, ეგ არი სარდახურდა (ქორ.).

სართიქვირ-ი საახალწლოდ ხარისათვის გამომცხვარი ბედისკვერი (იცოდნენ ძველად). ცხეობოდა დიდი პური, ხართკვერს ვეტყოდით, ნათლილებას მივიტანდით ხარებთან, გადაიტეხამდნენ, შააჭმევდნენ ერთ-ორ ლუქასა ხარებსა, დანარჩენ თითონ შააჭმდნენ (ოდ.). საკვლეუარზე ვიცით: ხილი, თაფლი, გოზინაყი, ბედისპური, ხართკვერი, წლის პურიცა, ძროხის პური ოთხი ძუძუთი (მჭად.).

სარიპბილა წიწმატურა. ხარიპბილა პტყელია, წვრილი დაკბილული ფოთოლი აქ, მხალში მმარობენ (ხც.).

სარჯ-ი ვისიმე გარდაცვალებიდან მეორმოცე დღეს ან წლისთავზე გამართული პურის ჭამა. წლისწირვას რო გადაუხდით, იმას ვეტყვით ხარჯსა, ორმოცზეც ხარჯი არი, მარტო დამარხვის დროს არი ქელეხი (სად.). ისეთი ხარჯი გადაუხადეს, რო თელი სოფელი აქა ყაყადათ (ქვ. ჭ.); აგრეთვე თამ., ხც.

სატილწინა ჭკუანაკლები, მოსულელი. სატილწინა კაციაო, გვითქვია, ჭკუა არ დაუშლის არაფერსა, არც სირცხვილი იცის,

არც მოხატრება იცის (წვ.). ხატი-
ლენიას ეტყოდენ, ბატონო, შუ-
შუტ ადამიანსა, გიჟსა, სრული
ჭკუისა ვინც არ იყო (არად.); აგ-
რეთვე ბროწლ., თამ., ტირძ.

საწიფობ-ს ერთობა, ნებივ-
რობს. ბაეში ხაფიფობს (ქორ.).

საწვრამ-ს 1. იკაეებს, აცდენს
(ადგილს...). უწინდელ ხალხსა
განჯინები ჰქონდა, თაროები, წა-
ლო და ოთახში ადგილს არა ხაფ-
რავდა (ოდ.). სიმინდი ხაფრავდა
ვაზშია და არ ვარგა (ვარ.);
იხაწვრამბა: მოსაეღულად ძიენ
ადვილია, ხოლოთ ადგილი იხაფ-
რება (ვარ.). რამტენი ხალხი
იხაფრებოდა და ეხლა ერთი
ტრაქტორი რამდენსა ხნამს (ოდ.).
2. უაზროდ ხარჯავს, აბანდებს
(ფულს...). ქვეყნის ჩითსა ხაფ-
რამდენ, იკერამდენ დიდ-დიდ კა-
ბებსა (ოდ.). ნეტა როგორც ი
ფულ ტყუილათა მხაფრამს და
ვერც არა თავი საქმედ აკეთებს
(წილკ.). **საწვრამ:** დაუნანებ-
ლივ ხარჯავა ეტყვიან ხაფერასა
(წილკ.).

საშალ-ი 1. გარეგნულად სა-
დი, გულდამპალი, დაფუტუროე-
ბული (ხე, ქვა). მეტი წილი ბე-
პერ ხეს გაუნდება ეს საშალი
(ერთაწმ.). ზოგი ქვაი დაიმტვრე-
ვა მალე, მბილი ქვაი, ერთს რო
დაქრამ, დაიმტვრევა, საშალი ქვა
ის არი, სიბი ქვა მაგარია, რო
ვერ გატეხამ (ერედ.); აგრეთვე
ძვე. 2. ვინც ხშირად აუადმყო-
ფობს (იტყვიან უპატივემლოდ).

ძალიან ედაგება საწყალი ეთერაი,
მაგი საშალ დედამთილსა მოვლა
არ უნდა? ახლა ე ქუთმათები
(კავთ.).

საშს აზიარებს საშს დაამ-
ზადებს გარკვეული წესით. საშს
აზიარებენ ხომე, მოზელამენ ცომ-
სა, რამდენიც საშითინ უნდათ,
შუაში დიდ ნაკვერჩხალს ჩაზდე-
ბენ, ზედ მძარს დაასხამენ და გაღ-
მოაკეცამენ ცომსა, მერე კარქა
თბილათ დაახურავენ, დილისთინ
ივარგეფს საშათა (კავთ.). საში
არ გვიზიარებია, რამდენი ხანია
(ძვე.). **საშის აზიარება:** ამდამ
საშის ზიარება არ დაგვიწყდეს,
ღამიანათ უნდა გამოვაცხო პური
(კავთ.).

საჩხაჩ-ი ბზინვა, ლაპლაპი-
კრიალი. ჩემ თაროში რო შეგეხე-
და, გააქონდა ჭურჭელსა საჩხაჩი,
სუყველაფერ ნათელი გადაადიო-
და (მერ.). საჩხაჩი გააქ მწვანეთა
(იკ.).

საჩხაჩა ელვარე ჭრელი. წი-
თელ-ყვითელი, ლამაზი სახე რო
აქ ჩითსა, ახალგარდისთინ კარ-
ქია, იმას ეტყვიან, საჩხაჩა ჩითი-
არისო (ოდ.).

საცინცდებ-ა სიხარბეს იჩენს,
ხარბდება. ყველაფერზე ესენი სა-
ციცდებიან (ტყვ.). ჭამენ და ისინი
საციცდებიან მაინცა (ბროწლ.);
აგრეთვე კარალ.

საჭმაჭიჭა 1. წიწმატურა..
სიჭმაჭიჭა მცენარეა, იჭმევა, ბა-
ტის ჭუჭულებსაც აჭმევენ (დ-
თონ.). 2. აჭრელებული ჭრელ-

ჭრული. ხაჭმაჭიჭა არა იყიდოთ რა, დარბაისლური იყიდეთ (მერ.). სად იშოვე, ქალო, ასეთი ლამაზი, ხაჭმაჭიჭა ჩითი? (არად.); აგრეთვე ძეგ.

საჯარა ფრინველი ერთგვარი. საჯარას ჭრელ ჩიტს ეძახიან, მინდერის ჩიტსა, ბელურაზე პაწაწაა, მარცვალსა, ფეტვსა ყლაპანს, წერილ ჭიასა ყლაპანს (არად.). ბულბულის ოდენა ჩიტი არი საჯარა ჩიტი (წე). გაწყვა ფრინველი, გაწყვა, საჯარაც გაწყვა, ყვაი იცოდა აქა, რო ცას დააბნელებდა ხომე, თელი დლე ორ ბელურა ჩიტს ვერ დაინახამ (არად.); აგრეთვე ქემ.

სმოტიალა იტყვიან ხოზე გაბრაზებით. ეს სმოტიალა, ესა, მოუწოვია ძროხაი (ტირძ.). სმოტიალა არი ბახში (იკ.).

სმოშუბლა ჩვეულებრივი ცერცველა; მხლად ხმარობენ. ერთი ბეწო ერბო თუ გაქ, ან ძმარი, მასესხე. ბაღდმა სმოშუბლა მაიტანა, ეგეთი კარქი, და არა მაქ რა შასანელებლათა! (წილკ.). თხიშუბლა ბალახია, სმოშუბლასაც ეძახიან (იგ.); აგრეთვე ოძ.

სდმბ-ა ეგუება, ეთვისება. სუ ჩხუბი აქო, ვერა ხდებიან ერთმანეთში რძალ-დედამთილი (ბიწმ.). რასა შეები, როგორა ხდები ქრმის სამშობლოს? (ბიწმ.). ავი ადამიანი რუ არი, ქვსინი, ვერავითან ვერა ხდება (წილკ.).

სდინობ-ს იგივეა, რაც იხ-დენს. რა ვქნა, ვერა ვხდინობ-

მეთქი ვიწრო კაბასა, ან მაშინაზე უნდა ავიდე, გზათ მივდივარ, ანა (ოდ.).

სმბარკალა იგივეა, რაც ხე ქალა. როდემდინ უნდა იყვე ვერე ხებარკალაი, შენ მამიკელი, შენა (ტყვ.). ხებარკალა რათ მინდა, ოჯახის ქალი უნდა მოვიყვანო! (კარალ.).

სმბმსტარ-ი უსაქმური, მოუხერხებელი. ვუჯულა კაცი რო იქნება, არაფრის გამკეთებელი ის არ არი, ზის შინა და არი, ხებესტარი ის არი (ტირძ.); აგრეთვე წე.

სმბრიქა იგივეა, რაც ხე ქალა. უქნარა ქალია ხებრიქა, ვინც არას აკეთებს (ძეგ.). ეგეთი ხებრიქა რო ხაარ, გამოგადეფს ქმარი! (ტყვ.). ერთი ბეწო არა ეხერხება რა, ხებრიქა არი (ბროწლ.).

სმბრე ბრიყვი, ხებრე. კაცსაც ხებრეს ეტყვიან, ქალსაცა, გაუგებრათ რო იქცევა, შუგნებლათა (საგურ.). ეი, ხებრე, აბა, დაფიქრდი! (საგურ.).

სმიძნება-ი ფარდულში გაკეთებული ხის თაროების წყება ორ მხარეზე კრამიტის, თიხის ჭურჭლის გასაშრობად. თითოში ათასი კრამიტის ფიცარი გვაქვს, ათი უჯრა, ოთხი ცალ ხარესა, ოთხი მეორე ხარესა, ორასი ცალიცა. ხეივნები არის, ფიცრები იქ შეიწყობა (მეჯვრ.).

სმლანსმი ხელალებით, მთლიანად. რო აიდეფს კაცი და

მიაცემს ვისმე რამესა ისე, რო ერთ ნამცეც აღარ დაიტუფუს, იტყვიან, ხელასმით მიაცაო (წილკ.). ოცდასამი კევრცხი დაუდე ჩემ კრუხსა და სუ ხელასმით გამოჩიკა, ერთი არ გაუფუჭებია (წილკ.). ერთბაშათ მოხვეტა და ხელასმით წაიღო, აღარა დატუა რა (არად.).

სელაჰროლა ხემყრალი. ხელაყროლა მაღალი ირდება, მაგრამ ადვილათ ტყდება და ბაღღები ამტვრევენ სომე (წილკ.). ძაან ფინთი სული აადის და ხელრო მათეღეფ, სუ აგიყროლეფს ხელეფსა, იმითინაც ეძახიან ხელაყროლასა (წილკ.).

სელახსაში-ი ბალახი ერთგვარი, დიყი. დაკბილული, პტყელი ფოთლები აქ ხელახსაშსა, თხა შჭაამს ძალიანა (კავთ.).

სელდამდგმო ზომიერად მაგარი (ცომი). ზოგი პური ღვივილს ვერ იტანს, ისა ხელდამდგმო უნდა მაიზილოს და თუ ჩიჩქეი მოუიდა ადამიანსა, მაშინ მიძინებულს უნდა მიასწროს, თორე სუ წორო-წორო წავა თონეში (კავთ.). რო ნახე, რო უწიაღო იყო, ხელდამდგმო ცომი უნდა დაეჭვირა (ბროწლ.); აგრეთვე ძეგ.

სელეები ემაცდურება (მცმანდურება) ხელებს ვერ აჩერებს. მეტი-მეტი ძნელი გასამდლისია ჩემი თიკოა ბიჭი, სუ ხელები ემაცდურება და მეც თან დავეკე, რა არი, არა გააფუჭოს რა (კავთ.). შენ რა ხელები გემაცდურება, პატარას მოერიე?!

(რუისი). რა ხელები გეცმანდურება, არ გაჭრა ეგ ჯოხი, მჭირდება! (ბროწლ.); აგრეთვე ვარ., მერ.

სელზე დანისძვეს დააიმედებს და მოატყუებს. იმან დამიხვია ხელზე, თორე აქამდინ მოქცემდი შენ ფულსა (ტყვ.). ხელზე რაღაა დამიხვია მაგ კაი კაცმა, თუ არ შეეძლო, მეტყოდა და სხვა ვისმე ვნახამდი! (წილკ.).

სელითსელგაბმულ-ი ხელიხელჩაკიდებული. ხელითხელგაბმული აუტანიათ ქვები თავკავთის შენებაზე (კავთ.).

სელისბულა დანაობის ერთი ილეთი, დანის ხელის გულზე დადება და ასროლა (საგურ.).

სელის გულზე დამიკაპავს დაიფრენს, გარეკავს. ისე ყვანდა მიღებული ხალხსა და ხელი გულზე დაურეკნია (იკ.).

სელისზურბა დანაობის ერთ-ერთი ილეთი, დანის ხელის ზურგზე დადება და ისე ასროლა (საგურ.).

სელის მუშა ოსტატის დამხმარე მუშა. პირველში ვიყავ ხელის მუშათ, მერე, როცა მივეჩვიე, ვიმუშავე კედელზე და ქაფჩა მომცა ხელში სამი თვის შემდეგ (საშაბ.). კალატოზი მიცდება, ხელის მუშა ვერ მიშოვნია (ძეგ.); აგრეთვე ვან.

სელის ყუთი პატარა ყუთი, ხელსაქმისათვის საჭირო ნივთების შესანახად. პატარა ყუთი იყო ხელის ყუთი, ქალები ნემსსა, ძაფსა, ღუგმებსა და მაგისთანებს

ინახამდნენ (ქვეში). ხელის ყუთიც თან ჩავატანეთ ბაბოსა (ქვეში).

სელისნაღად ხელდახელ. ესე ერთი-ორი ლუკმა პური მიირთვი, დიდხან კი არ გაგაჩერებ, ესე ხელიხელათ მოგართმევ (ოდ.).

სელი სელთ არა აპვს ხელში არ სცალია, ორივე ხელი დაკავებული აქვს. რა ვქნა, ხელი ხელთ არა მქონდა, თორე განა მე კი არ მინდოდა, რო წამომელო? (ერედ.). ხელი ხელთ არა მქონდა, აბა, როგორ გამამერთმია ვედრაი? (ტყვ.). ხელი ხელთ არა მაქ, რო აკვანი გადავარწიო, მიდი, დაარწიე! (მერ.); აგრეთვე კარალ., საგურ.

სელკოკა პატარა კოკა. ხელკოკა წაიღე და წყალი ამოარბინე! (ქვეში). ხელკოკით წაუღე მინდორში წყალი (ქვეში).

სელმომცემიან-ი გამოსავლიანი, შემოსავლიანი. რომელიც სამამულე არ არი, ხელმომცემიანი, იმაჲ შაართმევენ (ქვ. ჭ.).

სელმოსატაც-ი სახელდახელოდ სახმარი (ძველი ჭურჭელი). ჭურჭელს, რამეს რო ძირი გაესერიტება, არ გადაადებენ, ან ლობიოს დაყრიან ზედა, ან ხილსა ხელდახელა, ხელმოსატაც ეტყვიან (კავთ.). ამ ტაბტს ჯერ არ გადავაგდეფ, ძაან კარქია ხელმოსატაცათა (კავთ.).

სელმსუბუქ-ი დაუზოგავად მხარჯველი, მფლანგველი ადამიანი. რომელიც აბუქა ადამიანია, უანგარიშოთ იცის ხარჯვა, ის

არის ხელსუბუქი (ტირძ.). ჩემი რძალი არი მეტისმეტი ხელსუბუქი, რო იყიდის რამესა, რაც ფული აქ, მიახარჯამს და წამოვა ცარიელი (ტირძ.); აგრეთვე კავთ.

სელმსუბუქად ტვირთის გარეშე ან მსუბუქი ტვირთით. მე ხელსუბუქათ ვარ, მოიტა, კალათი მაინც ავიწიო! (ტყვ.). ხელსუბუქათ რო მოხვალ, ხელსუბუქათვე წახვალო (კარალ.).

სელმძიმედ მძიმე ტვირთით. რა ხელმძიმეთ შენ მოდიოდი, ველარ მიეშველე? (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

სელნამრუდალ-ი ნაქურდალი. ხელნამრუდალი შემოაქვს სახში (ერედ.).

სელნაცვალა კენჭაობის ერთ-ერთი ილეთი. ხელნაცვალას თოფა უნდა და კაფა (ზ. ხანდ.).

სელსამსმ საშუალო ზომის თევზი ერთგვარი. ხელში რო დაიჭერ, სალოკი და ცერი შემოეფლება, ის არი ხელსამსმ თევზი (ბროწლ.); ხელსამსმ მორდილი თევზია, ლურჯია, ხელით იჭერენ ხელაობაში (წვ.). ხელსამსმეს კაპუეტზე მომცრო თევზს ეტყვიან (ქორ.); აგრეთვე ბრ., ტყვ.

სელსაპონა მცენარე ერთგვარი, საპონელა. ხელსაპონა იქაფება, რო დაიჩქქება; ხელს ვიბანდით ხოლმე (თამ.). ხელსაპონა იკეთეფს ქაფსა, ესე ხელზე რო მოვისრესამთ წყალში (სად.); აგრეთვე არად.

სელს ატანს ეხმარება. დიდი

სამშობლო მყამდა, ისინი მატან-
დენ ხელსა (ქემ.). ისევე დედაჩემი
გვატანს ხელსაო, ლობიოს, ნი-
ორს, ხახვს, სულ ის გვიგზავნი-
სო (ბიწმ.); აგრეთვე ძეგ.

სელსასოც-ი ცხვირსახოცი.
ხელსახოცი, ცხვირსახოცი ერთია
(ტირძ.). წინათ ხელსახოცს ვე-
ძახდით (ძეგ.). ხელსახოცი დამე-
კარქა; ხუ არ გინახია? (ტყვ.);
აგრეთვე კარალ.

სელს ბაიბეჯითებს ხელს
გაიწაფავს, გაივარჯიშებს. ჩემ
გოგოსა რო მაშინა ქონოდა,
კარქა გაიბეჯითებდა ხელსა
(თამ.).

სელს გაუღებს ხელს გაუ-
წვდის. ვინც საით გაუღებს ხელ-
სა, იქით მიდის (წილკ.). რა მა-
თხოვარივით ხელი გაუღო! (ძეგ.).

სელს ღაჩაღებს ხელს მო-
ჰკიდებს, უმკურნალებს (ექიმი
აუადმყოფს); დაეხმარება. ესლან-
დელი ექიმები თუ ხელამენ სა-
ხელყრათა, ხელ დაადებენ, თუ
არა და, არ უნდათ (ერედ.). არა-
ვინ დამლო ხელია (წინარ.).

სელს მიიღებს ხელს ახ-
ლებს, გაღახავს. ცოდით როგორ
უნდა მიიღო კაცმა მაგაზე ხელი,
სული ამოსახელელს არი (წილკ.).
დედის ტოლაა, ქაა, მაგაზე ხელი
უნდა მიიღო? (ძეგ.).

სელს მისცემს ხელის მირ-
ტყვით დაამაგრებს, კარგად მიაკ-
რავს (გუნდას თონეზე). ხელი მი-
ეცი, არ წაიღეს გუნდაი (ქვეში).
გამოხელა უნდოდა გუნდასა, ხე-

ლი მისცა, მაგრა მაინც გაიწია
(რუისი); აგრეთვე კავთ.

სელს უზართიანებს ხელს
უწყობს, აქეზებს. თქვენ თითონ
უზართიანეფთ ხელსა (ალი). თი-
თონ უზართიანებენ ხელსა და მა-
რას იზამს! (ალი).

სელს ჩაიტანს სველი ხე-
ლით დახელს (ცომს გასამაგრებ-
ლად). ზოგი ცომი ეშვება, რო
ვხელამთ; რო მაგარი გამოვიდეს,
ხელს ჩავიტანთ (ზ. ხანდ.). თუ
მოუშვებს და მოუშვებს, უნდა ვზი-
ლო, მემრე ხელი ჩავიტანო (ზ.
ხანდ.). **სელის ჩატანა**: ხელის
ჩატანა უხდება პურსა (ზ. ხანდ.).

სელტა მეცხვარის ჯოხი.
ხელტა მეცხვარის ჯოხია, წერი-
ლი ჯოხი (ტანძ.).

სელტარ-ი ორთაყვირის სა-
ხელური. ორთაყვირის ბოლო გათ-
ლილი აქ, ხელტარს ვეძახით
(ზ. ხანდ.).

სელ-ფახ-ი გასაგზავნ-გამო-
საგზავნი ვინმე, მორბედი. ჩემი
ხელ-ფეხი ეგენი არიან, საცა მა-
მინდება გაგზანა, მზათ არიან
ერთი თუ მეორე (წილკ.). შე სოფ-
ლის ხელ-ფეხი ვარ, მაგრამა კი
არაეინ მიფასეფს (ერედ.).

სელ-ფახში ცეცხლი ბას-
დის მარჯვეა, სწრაფია, მოხერ-
ხებულია. ჩვენ რძალსა ხელ-ფეხ-
ში ცეცხლი გასდის (ტყვ.).

სელშავა ბალახი ერთგვარი.
ხელშავა საჭმელი ბალახია,
ფეჭენიან და ისე სჭამენ (დის.).

სელშეჯიხაპლიან-ი შე-

მოსავლიანი, სარგებლობის მომტანი. რომელიც კარგი გაკეთებული მამულია, ხელშემოსავლიანია (ტირძ.). სულ გირაოდა გვქონდა ხელშემოსავლიანი მამული (თამ.).

სელში კვდება იტყვიან თხელ, ნაზ ქსოვილზე. ისეთი ნაზი ნაჭერი როა, კარგი რამეი, თხელი, ხელში კვდებაო, ვიტყვიო (სასირ.). ისეთი კაბა მეცვა ქორწილშია, რო სუ ხელში კვებოდა ი თეთრი ქსოილი (საკორ.). ისეთი ნაჭერი უყიდნია პელასა თავის გოგოსთვისა, სუ ხელში კვდება (რუისი).

სელში უამოაფრინდება დაუზარებლად დაეზმარება, დაესაქმება (ამბობენ ირონიით). მაგამ თუ უთხარი, მაშინათვე ხელში შემოგაფრინდება! (კოდ.); აგრეთვე ქემ.

სერსეტი-ი ხეტიალი. არ შეყო ხერხეტი? (ზერ.).

სერსის კბილის ბადასაყრელი ხისტარიანი ლითონის ხელსაწყო ხერხის კბილების აქეთ-იქით გადასაწევედ. ხერხვი დროს როცა ხერხი კბილები სწორდება, ხერხის კბილის გადასაყრელით კბილებ აქეთ-იქით გადაწევეთ, რო ხერხვა გაადვილდეს (ახალშ.).

სერსისპირი-ი ნაქარგის სახე ურთგვარი (ზ. ხანდ.).

სემალა უქნარა, გაურჯელი ქალი. ვინც არც დარეცხვა იცის, არც დაკერება და არც სიტყვა-პა-

სუხი, ხექალას ეტყვიან (კავთ.). ჯამები დარეცხვა არ იცის იმანა, კომზებისაი და რა ჩიქილყურს შეკერაშდა ისა! ხებრეც ეგ არი, ხექალაცა (არად.). ძაან ხექალა გაიწდება ე ვანუა გოგო, ამოდენა ვირგლაა და სახლი გამოგვა რა არი, სახლ ვერ გამოგვის (წილკ.); აგრეთვე თვალ., საგურ., ძეგ.

სემაშე-ი ნაჭუჭი (კვერცხისა, კაკლისა). ხეჭუჭი არ ჩააყოლოს, შენი ხელით აჭამე (ზ. ხანდ.). დავამტერეთ კაკალსა, გამოვარჩემთ ნიგოზსა, გავფენამთ ცალკე, რო კარქა გამოშრეს, ხეჭუჭს ჩაყრით ცეცხლშია (რუისი).

სემალა 1. მაღალი, გამხდარი ადამიანი. რომელიც ძალიან გამხდარია, კაცია თუ ქალი და თანაც მაღალი, აყლარწული, იმას ეტყვიან ხეხელასა (იგ.). ერთი ხეხელა ქალი მოუყვანიათ კაკილანთა რძლათა, იტყვი, ნემსი უვნწში გამჟრებაო (მეჯერ.). ბავშობიდან ვერე ხეხელა იყო, მაგას ზორცი არ მიჰკარებია (კარალ.); აგრეთვე არად., ერედ., დ. თონ., ზერ., კოდ., ლამ., საგურ., ქვ. ჭ., ძეგ., წილკ. 2. გამხდარი, მჭლე საქონელი. ერთი ხეხელა ძროხა ვიყიდე და იმი ამარა ვარ (კავთ.).

სემალი-ი იგივეა, რაც ხელაყროლა. აკაციისნაირათა აქ ფოთლები გამოსული, ზოლოთ ხეხილს უფრო დიდი ფოთლები აქ, გძელი; ძაან ფინთი სული ადლის (წილკ.). ეს ხეხილები კაი საქმეა მიჩადიან ზომე ზამთარში,

კაი ცეცხლი აქ და ადვილათ ეკიდება, გინდა ნელლი იყვე (წილკ.).

სმსრმკობა იგივეა, რაც ხიხრიკობა. როცა არაფერია საჭმელი, ძველი მოსავალი გამოლულაია, ახალი ჯერ არ არი, ხეხრეკობა ის არი (საკორ.); აგრეთვე ახალშ.

სმარბალი ლობიო ნელლი ლობიო, რომელიც იმარცვლება. ჩასადგმელათ კარქია ხვარბალი ლობიო, ცოტა ნელს რო მოკრეფამენ (ქემ.); აგრეთვე ვარ.

სმარცლი-ს კარგავს, ფანტავს დაუდევრობით. ნეტა ამდენ სპიჭკას სადა ხვარცლი, ქალო? (მერ.). **მსმარცლი**მბა: სუ ესე მესვარცლება ყველაფერი, ხელებილა მაქ დაჭმული ამდენი ძეხნითა (მერ.).

სმინდაბ-ი წვრილად დაჭრილი თასმა. ხვიანდაგებითა კერამდნენ ხომე ცხენი მოსართავეფსა, ეხლა ბათინკაშიც გაუყრით ხომე, რო შავიკრათ მაგრა (წილკ.). წმინდათ დაჭრილი ხვიანდაგები ქვეყნისა მეყარა ხომე ბოსელშია და ე ბალღებმა სუ გადამიფანტგადმამიფანტეა (წილკ.).

სმირ-ი პატარა გოდორივით მოწნული ჯინი სიმინდის დასაცეხვად. ხვირი დაწნული გოდორივით გძელი და დაბალია, ჩაყრიან შიგა ტარო სიმინდსა და დაცეხვამენ საცეხველათი (ერედ.). სიმინდი უნდა ჩაყარო ხვირში და მერე საცეხველათი დაცეხო (ქემ.).

სვლქუზა უშნო, აჩაჩულ-

დაჩაჩული, მაგრამ ეშმაკი და გაიძვერა. ხელეპუზა იმაჲ ვეტყვით, რომელსაცა ლაპარაკი და ტყუილი ბევრი გამოადიჲ და ეგე კია ჩაჩლაგულა რამ არი (წილკ.). ხელეპუზა — მელა კაცია, ეშმაკობა და გაიძვერობა დიდი აქ (წილკ.). ერთი ხელეპუზა ბიჭი რამ უგდიათ მაგ უბედურეფსა და იმაჲ შადცქერიან, იმი იმედი აქთ, შავკინახამსო (წილკ.).

სილა პორიზონტალურად გაღებული ხე (ლატანი...) რისამე დასაკიდებლად. დიდი ბოძია, ზედ სილა აქს სასწორივითა (ხშირად ხიდასთვის ურმის უღელს აყენებენ), სილაზე თოკებია, დასხდება ორი ადამიანი და პროწიალობენ (ქორ.).

სიდან, ქვიდან არაშერი მსმის გაუგებარია, უეციია. ჯიქო ადამიანი რო იქნება, გაუგონარი, ქვეყანათაზე არც არა იცის რა იმანა და ვერც ვერას გააგებინეფ, იმაზე იტყვიან, სიდანა, ქვიდანა არაფერი ესმისო (ნიჩბ.). ქვეყანაზე არა გესმის რა, სიდანა, ქვიდანა, რა ადამიანი ხარ! (ძეგ.).

სიღობიანა საბავშვო თამაში ერთგვარი: გრძელ სკამებზე მდგომ მოთამაშეთა თითოეული ჯგუფი ცდილობს სკამიდან ჩამოუსვლელად ასეთივე სკამის შენაცვლებით მეორე ჯგუფს დაასწროს დანიშნულ ადგილამდე მისვლა (ხც.).

სითიქვამდის სრულებით არაფერი. სითიქვამდინ არა იცია

რა, ვერც სახლ დალაგეფს წესიერთათ, ვერც სარეცს დადრეცხს, მარტო ატარე ეგე ბიჭივითა (წილკ.). სად გაიზარდა, ქაა, ეგეთი ხექალა, დადწყევლოდ ჩემმა გამჩენმა, ხითიქვამდინ არა იციოდა რა (წილკ.).

სიმბიწარ-ი, სიმვიწარ-ი ვინც ცუდ საქმეს ჩაიდენს და სხვას გადააბრალებს (კავთ.).

სინკა დოლის რკალი. ხინკას ეძახიან დოლის რკალსა, რაზედაც პირებია გადაჭიმული (არად.). შენ იციო, რა ხინკა მიგაქ თანა, ერთ ვაშკაცსა ჯობია! (არად.).

სინჩლიან-ი, სინსლიან-ი ვინც ხშირად ავადმყოფობს, ჭირკოდილა. ყვაუმა ყვაეს წასძახა, აი, შე ხინჩლიანოვო (ტყე.). საქონელია, ადამიანია, დანაკული რო იქნება, ის არი ხინჩლიანი (ბრ.). ორი ბიჭი იყვენ ხინსლიანებით (ქორ.); აგრეთვე თამ., ქვ. ჭ.

სინჩლიანობ-ს ხშირად ავადმყოფობს. მანდა ვხინჩლიანობდიო, აქა ფრჩხილიც არ წამოშტკენიაო (ქორ.); აგრეთვე ქემ.

სიმშიშიან-ი ფიზიკურად სუსტი, ვინც ხშირად ავად არის. ხიჟმიჟიანია, წარამარა ავათ არი (ქვეში). ხიჟმიჟიანია ისა, სადა აქს მუშაობის თავი (ქვეში). ხიჟმიჟიანი ბავშვია (ქორ.).

სიმშიშიანობ-ს ხშირად ავადმყოფობს. რო არ უსადღება ჯანი, ხან ადგება, ხან დაწვება, ეგეთ ავათმყოფზე იტყვიან, ხიჟმიჟიანობსო (ქორ.). წინათი ვი-

ცოდი, ვხიჟმიჟიანობდი ხომე, რაცქმარი მაძიკვდა, ფრჩხილი არ წამაშტკიენია (ერედ.); აგრეთვე თამ., ქვეში.

სირაობ-ს დაობს, ჩხუბობს.. ჩხუბი რო მოსდით, რას ხირაობთ, რა დაგეშართათ, ვიტყვიო (ქემ.). ანდრო და მიტო ხირაობდენ (თამ.). **სირაობა:** ჩხუბი იყოო, კუკურისაო ხირაობა მოუვიდაო იქაო და დაჭრესო, ის კი არა, თურმე მოუკლამო (ბროწლ.).

სირსპალ-ი, სირსპელ-ი. ნახევრად მოხარშული (ლობიო...). ოდნავ რო ამაითვლება ლობიო, ხირხველია (ძეგ.). **ჯერ-ხირხველია, არ იჭმევა!** (ძეგ.). — ნახე ლობიო, არ მოიხარმა? — არ არი ჯერა, ხირხველია (ტირძ.); აგრეთვე ლამ.

სიჭიბრიჭია ჭირვეული, შარიანი. რა სიჭიბრიჭია ადამიანი ხარ, რა გული გამიწყალე, რას გადაშეკიდე? (კავთ.). ეგა ისედაც: სიჭიბრიჭია არი, რაღა დვინო უნდა, შეილო, მაგასა, რო ძალდაძალ ასმევთ! (ტირძ.).

სინინაობა ხუმრობა. ხიხინაობა ხო არა გგონია! (ქემ.).

სინრიკ-ი მოუსაველიანი, მწირი (ადგილი). უღონო მიწა რო არი, არაფერი მოდის იქა, ის არი ხიხრიკი ადგილი (წვ.).

სინრიკობა საჭმლის ნაკლებობა, უქონლობა (ჩვეულებრივ, გაზაფხულზე). გაზაფხულზე იცის ხიხრიკობა, ძველი მოსაველი რო აღარ არი და ახალი ჯერ არ არი.

მოსული (კავთ.). სუ დაკვირვებუ-
ლი ვარ, როცა ხიხრილობაა, მაშინ
მამდიან სტუმრები ქალაქიდანა
(მერ.). კაცი ხიხრილობას ნუ მო-
კვდება, თორე სიკვდილი არაფე-
რიაო (ტყვ.); აგრეთვე ახალმ.,
ზ. ხანდ., საგურ., ზც.

სლარცვი-ი 1. დიდი ტალახი.
მოკვედი, აღარა ვარ კაცი ამტელი
სიარულითა, კაი გზა მაინც იყოს,
სუ ხლარცვებშია სასიარულო!
(მერ.). ისეთი ხლარცვებია, ეს
ოხერი, მაგრა ამომბული რო არა
მქონიყო ქალამნები, გამეხდებოდა
(კავთ.). 2. ძეძვიანი, ბარდებიანი
ადგილი. სანამ გერი წმინდა
ვიორგამდის მივიდოდით, ღურში
კინალამ მოგვიკვდა; ეს უბედური
ჯორივით აკიდებული ძლივ მი-
იკვლევდა ხლარცვებში გზასა
(მერ.).

სლოვან-ი, **სლოვანდ-ი.**
ნამცხვარი ჭარხლის ფოთლისა და
სხედასხვა მხლის გულით. მოა-
კრეფამენ მხალსა, მოხარშავენ,
გასწურამენ, დააკეპამენ, ქონს
უზამენ, რამესა, ცომში ჩადებენ
და გამოაცხობენ, ხლოვანდი იმა-
სა იქვიან (საგურ.). ხლოვანდი
ჭარხლის არი, ხლოვანდი არი
ბალახეულობისაგან (მჭად.). ვაზი-
ძირაა ფოთოლი სუფთა არი,
მხლითვინა და ხლოვნებითვინ
ძაან კარქია (წილკ.); აგრეთვე
ახალმ., ქემ.

სლუჯუნ-ი ხველება. შენი
ხლუჯუნი არ გავიგონო! მიდგა
რო ხარ, ქედს რო ვერ დაგახუ-

რებს კაცი (ხაშ.). მაგდენ ნიგოზს
რო ჭამ, დაიწყებ მერე ხლუჯუნსა
(ხაშ.); აგრეთვე კავთ., სამთ.

სმა იკალი! ხმა გაკმინდე, ხმა
ჩაიწყვიტე, გაჩუმდი! — ხმა იკე-
ლი ემანდა, აგრემც არა ხარ! —
ვინ უნდა იკლოს ხმაი? მე? — შე-
ნა, მა მე? (ტყვ.); აგრეთვე კარალ.

სმალა ბალახნი ლაქაშა. ხმა-
ლა ბალახია ყვავილი კომში ყვავილ
მიეგვარება, ხოლოთ უმფრო ჰა-
ტარაა და თანაც უმფრო სოსნიფე-
რი დააცემს (წილკ.). ძირი ეგეთი
მაგარი ააქ ხმალა ბალახსა, რო
გუთანი ვერ მოგულეჯამს (წილკ.).
ხმალა ბალახია ძირი კარქი არი
კუჭში გასახსნელათა (წილკ.).

სმას (სულს) ბაქრენს
გარუმდება, დაღუმდება. რო წამო-
უშალე და წამოუშალე, ისე გა-
ჩუმდა, ისე გაკრინა ხმაი, რო
წუმი აღარ დაამრა (მერ.). რას
გაკრინე სული, გოგო, თქვი, გინ-
და თუ არა ეს ბიჭი!? (მერ.).

სმასუნგლით ხმაგაკმენდით.
შენ ხმასუნგლით ეგდე მანდა!
(კარ.); აგრეთვე ტყვ.

სმას ჩაიკლვბს ხმას ჩაიგ-
ლებს, ჩაიწყვეტს. აქ არ აატირო,
ჩაიკლე ხმა, ნუ უყვირისხარ ბავშვ-
სა! (საგურ.).

სმას ჩასლაპაპ-ს ხმას გაკ-
მენდს, გარუმდება. ხმა ჩასლაპეო,
დაუტევენ ხომე ბაღლებსა, როცა
შააბეზრეფს მეტი ლაპარაკითა ან
თუ ტირილითა (წილკ.). ხმა ჩას-
ლაპე, ბაღლო, თორე სული არ
გაგაფრთხობინო ემსაჩი (წილკ.).

ხმას (მნას) ჩაიხლაპაპს: ჩაიხლაპე ხმა, შე მიწის ლუქაჲ, თორე ემ ჯოხსა მხედამ? (წილკ.). შენ როცა არაჲინ არაჲერს გეკითხება, ჩაიხლაპე ენაი! (ზ. ხანდ.); აგრეთვე თამ.

სმაჩასლაპულ-ი ხმაგაკმენდილი, ხმაჩაწყვეტილი. ემანდ ხმაჩასლაპული ვგდე, შენი გული არა მაქ, თორე იქნება მართლა მიტირებიხარ! (წილკ.).

ხმიადლობა გაულუარი პურის—ხმიადის ცხოვის წესი აღდგომის წინა კვირაში (იციოდნენ ძველად). ხმიადობა იყო ხომე დიდმარხვი მიწურულში წითელ პარასკევითვინა, გაღუებულ პურს არ გამააცხოვდენ, ცოდვა არიო (არად.). ხმიადობა არი წითელ პარასკევს, მიცვალებულის სახელზე გაულუარი პურის, ხმიადის ჭამა (ძეგ.); აგრეთვე დ. თონ.

სოდრანგა დიდი ტანისა, ტლანქი (ადამიანი). რო დაიხლაზნება, დადის, თავი ტანს ვერ ერევა, ის არი სოდრანგა ადამიანი (არად.); აგრეთვე კავთ.

სოვლურა ყურძნის ჯიში ერთგვარი (ლამ.).

სოვლური სმტყვა მსხვილი, ჩქარი, გამანადგურებელი სეტყვა. სოვლეში ძალიან იცის სეტყვა და, უიმეო, სოვლური სეტყვა მოვიდაო (ნოს.). **სოვლური სმტყვასავით** წამოაყარა იტყვიან ჩქარ მოლაპარაკებზე. რა სოვლური სეტყვასავით წამოაყა-

რე, ცოტა ნელა ილაპარაკე, რო გავიგონოთ! (ძეგ.).

სოქ-ი ღვინით გაუმძლარი. ერთი სოკი კაცია სანდრაი, იმას რა ღვინო გაუძლებს! (ქვეში). გაგიხმა ეგ სოკი მუცელი, რა გიზის მაგ ჩასანგრევშია? (ტყე.). რამდენსა სვამ, სოკი სო არ გახდი? (ტირძ.); აგრეთვე ძეგ.

სოქერა გველხოკერა, ანკარა, ძლოკვი. სოქერა გველსა გავს, ჯოხივით არი, არ იკბინება (ტირძ.). სოქერა შხამიანი არ არი, აღვილათ არ მოშხამავს კაცსა (საგურ.); აგრეთვე ძეგ.

სომე მტკიცებითი ნაწილაკი. თაუჯლომარემა თქვა, მანქანა ტყვიავში გაღმოიტანე ხომე, მაღაზიის წინ ვიქნებით (ქვეში). ამდამა არ მოვალ, დაკეტე ხომე კარები (ქვეში). ამ საღამოს ბაბოსთან გადადი ხომე და პურები გამართვი (ქვეში).

სომრიელ-ი ფართო, განიერი. ხომრიელი შამიკერე, აგრემც გენაცვლები, შამოწუფხული არა შამიკერო რა! (წილკ.). მხრები კაბასა ხომრიელი უნდა ქქონდეს საყოველთაოთა, ვიწრო თუ ექნა, არ ივარგეფს (ერედ.); აგრეთვე მეჯვრ.

სორამიჭ-ი ხიწიწი, ხოხოზიკი. ღორის ქონ რო გადავადნოფთ და დარჩება შამწვარი ქონი, იმას ხორავიჭ ვეტყვით (ერთაწმ.). ცხვრის ღუმას რო დაჭრიან წვრილათა და გადაადნობენ, რო დარ-

ჩება შამწვარი, იმას ეტყვიან ხორავიჭსა (მეჯვრ.); აგრეთვე იგ.

სორბ-ი რიყის ქვა; იყენებენ კედლის შუაგულში ჩაყარულად. ხორგი ნაპირის კედლითვინ რო არ გამოდგება, შუაგულში ჩაყარება, საცა საჭირო იქნება (ზერ.).

სორციანი ჩითი სქელი, მჭიდროდ ნაქსოვი ჩითი. სქელი რომელიც არი, ის არი ხორციანი ჩითი, გამძლე არი და კარქი არი საშინაო კაბათა (მეჯვრ.). იმ დღეს ნოქარმა გაიცინა, უფრო ხორციანი ჩითი მამეცი-მეთქი და, ესლა მოგიტან კამბეჩის ტყავსაო (იგ.). ხორციანი ჩითი კაი სახმარი არი სამურეხთა (ერედ.); აგრეთვე წილკ.

სორცს მობლუჯს ცილს დასწამებს, დააბრალებს რასმე. ტყუილათ ხორც ნუ მამგლეჯამ! (ქემ.).

სორს-ი ტანმალაღი, სრული, მოსული. ე მაგითანა ხორხ ვაჟკაცსა ეგეთი წიორა უნდა მაეყვანა? (იგ.). ისეთი ხორხი კაცი დაუყენებიათ თავმჯდომარეთა, სწორეთ კარქა შაჰფრობს თავმჯდომარეობაი! (მეჯვრ.). ეგეთი ხორხი კაცი იყო ჩემი თელუაჲ ნათლია, რო იმი ქაშირიდანა ორი ქამარი გამამივიდოდა (წილკ.); აგრეთვე ქორ.

სორსიზ-ი უთავბოლო, გაუთავებელი სიარული. ამ ხალხს ისეთი ხორხიზი გაუღის, თავს მოგაბეზრებენ (სამთ.).

სორხორ-ი ბევრის მისვლა-

მოსვლა, თავშეყრა. აი, შე რო მოხვედი, ისიც მოვიდა, ისიცა, მოგროვდა ხალხი და ატყდა ხორხორი; ხალხი რო შეიყრის თავსა (ზერ.). სუ გამუდმებით არი პელოთანა სტუმარი, რაც მანდ ხალხი მოდის, კვირაა, ისე დღეა, სუ ხორხორია (ტირძ.).

სორსორობ-ს მიდი-მოდის, თავს იყრის ბევრი. რასა ხორხორობენ ნეტა?! (ზერ.). აბა, დახურამდენა ხალხი ხორხოროფს იქა! (ატ.).

სორსოშინა მარცვალ-მარცვალი, მარცვლების მსგავსი (ერბო, მარილი...). მშრალათ რო მოთოვს, წვრილათა, შეკრული ფიფქები რო არი გაყინული, ის არი ხორხოშინაი (ტირძ.). კოვზზედა თუ ამოყვა ხორხოშინათა, ვიტყვით, აჩნდა კარაქიო (ვარ.). ხორხოშინა ერბო მქონდა იმისთანაი, რო! (კარალ.); აგრეთვე ტყვ.

სოტბო 1. სარეველა; მინარევი. ისეთი პური, რო ცარიელა ხოტბოაო, — გვითქვია, ბევრი რო ურეგია სარეველები (ბროწლ.). წრეულ რო პური მოვიდა, ტყუილია, ერთი ბეწო ხოტბო არა აქ მორეული, თითქო ხელით გაურჩევიათო (იგ.); აგრეთვე დის. 2. ჯგრო, ხროვა. ბევრნი რო მოიყრიან თავსა, იმაზე იტყვიან, დიდი ხოტბო ხალხი მოვიდაო (წვ.).

სოტბოიანი-ი სარეველიანი. წრეულ ძან ხოტბოიანი ყანა მიდ-

გა და არვი, თესლი ბრალია თუ მოხენისა (წილკ.).

სოშმანგი-ი იგივეა, რაც შ ხ უ-ი ლა. ხოშმანგი არი რგოლზე აბმული რამდენიმე ცალი მავთული; მწყერს რო ესერი, გაიშლება და ერთ-ერთი მაინც მოხედება (ქვეში). დაიცა, ხოშმანგი გამოვიტანო! (ქვეში).

სოშსოშინა ხორკლიანი, ხაო-იანი. ადამიანის კანი რო იქნება ხოშსოშინაი (ზერ.).

სოწაობა შობა ღამეს, მარხვის გათაეების ნიშნად თხილის, კაკლის, ხილის ჭამა (იცოდნენ ძველად). ხოწაობა იყო შობა ღამეს, კაკალს რო შაინახამდენ და შობა ღამეს მოხდიდენ, ანტერეუდენ და ჭამდენ (არად.). ხოწაობა იყო, ბლის კერკი მომცეს (ბიწმ.); აგრეთვე ღვარ.

სოსილა კაბლო. ცარიელი კაბლო როცა არი, უფიჩხოი, ხოხილა ის არი (ბროწლ.). ხოხილათი დაეგოსამთ ახალდათესილსა, ახლათ რო დაითესება, გადაეგოსოთო ხოხილათიო, გვითქვია (ტირძნ.). რო მოთოხნიან კალოსა, ხოხილათი გადაიტანენ მიწასა (ვარ.); აგრეთვე ტყვ.

სოსმარიკი-ი პირფერობა, მლიქვნელობა. ხომ ხედავ, რომ შავ ხოსმარიკითაც არა გამოგდის რა! (ტყვ.).

სოსორა მჭადის პატარა კვერი, თონეში გამოცხვარი; ნატეხები (მჭადისა...). ჭადისას რო მოაფხეკამენ ბოლოსა და მიაკრამენ

პატარას თონეზედა, ხოხორას იმას ეტყვიან (ქვ. ჭ.). ღმერთს ეხვეწეთ, ჭადის ხოხორა ნუ გამოგელევთ (ტყვ.). საწყალი სულ ჭადის ხოხორაზე გაიზარდა (ქემ.).

სრანწი-ი ნახელი. მოადღეს ხომე ე კაცი აქაურობაჲ ხრანწითა! (წილკ.). აქამდი ხრანწ არ იღებდა ხველები დროსა და ესლა კია, რაც შაამძიმა, აყოლღეს ხრანწსაცა (წილკ.).

სრიალობა ვაზის დაყვავილე-ბა. ვაზი რო დაიყვავილღეს, ყვაილი სცივია, სრიალობა ის არი, ვაზის ყვავილის ცვენა არი ხრიალობაი (ტირძ.); აგრეთვე მეჯვრ.

ჭარიშილი-ი ხრამახრუში.. შალს სულ ხრიშილი გაქქონდა; ხელ რო მოკიდებდი (ხამ.).

სრწილი-ი წნელის რკალი. წნელისა არი ხრწილი დაგრეხილი, გინდა მარხილს ამოვღეფთ ალახათა, გინდა საქონელს დავაბამთ იმ ხრწილითა (მეჯვრ.). შენ ხრწილი გაიკეთე და სადღა გაცურდება ფეხი (კავთ.). მარხილი რო მოგვქონდა ტყიდანა, გავუკეთებდით ხროლსა (ზ. ხანდ.); აგრეთვე ატ., ბრ., ერთაწმ., საკორ., წილკ.

სუ ზნე, ჩვევა. თუ არ იცოდღე ცხენის ხუ, ბოლოზე არ გაუარო (ტანძ.).

სუა გუდაფშუტა. დახედავ, თავთავია პურისა, გასრესავ და შავი, ჩვენ ვეძახით ხუასა, ესენი, ავრონომები, ეძახიან ჟანგა სოკოსა (ქვ. ჭ.). გუდაფშრუკა ხუა

არი; როგორც პური მარცვალი, ეგეთია; რო დაფშენი ხელზე, შავი გამოვა; პურსაც აფუჭებს (ლამ.). გვალვამ იცის, ხუას უჩენს პურსა; ხუა რო გაუჩდება, თელ ყანას უჩდება (ატ.).

სუზარა ჭირი (ქათმისა, საქონლისა). სუზარა შეუდგათ ჩემ ქათმეფსა და სულ დამეხუზა (კარალ.).

სუნი ლობიო ვარდისფერი ლობიო. ხუნი მოკრიფე, სარისა იყვეს ჯერამა (კარალ.); აგრეთვე ტყე.

სურ-ს, სურამ-ს ახურებუღია (საქონელი). ძროხა რო ავარდება, იტყვიან, ხურავსო (ტყე.). როცა იმაკებს, ეტყვიან, დაგრილდაო, იმაკაო და აღარა ხურსო (ტყე.).

სურბ-ი გროვა (მოჭრილი სიმინდისა, სარისა...), რასაც ერთ აღებაზე აიღებენ. სიმინდს რო დაასორავენ ალაგ-ალაგა, ხურგი ის არი (ტირძ.). ხურგი ჩალა არი და ზედა აქს ტაროცა, ერთი აღებით რასაც აიღეფს კაცი, იმდენია ხურგი, იტყვიან ერთი ხურგაოო, ორი ხურგაო (არად.); აგრეთვე წე.

სურსურ-ი იგივეა, რაც ხო რ-ხო რი. ზოგი სახლი მეტიმეტათ აგდებული სახლია და იქა სუ გამოუღეკარი ხალხია, რიგი მიდიდ, რიგი მოდიდ, და ამაზე იტყვიან, რო ხურხური უდგათო (წილკ.); აგრეთვე დ. თონ.

სურსურამ-ს მიდი-მოდის, ხმაურობს ბევრი, რუზრუზებს.

სიტყვაზე, ვინმეს კარებზე შეიყარეს თავი და მასლაათობენ, ან ზოგი თამაშოფს, იმათზე იტყვიან, ხურხურებენო (კავთ.). ნეტა აქ რასა ხურხურებენ, სხვა ალაგი ვერა ნახეს?! (კავთ.).

სუსსუს-ი მოკლე ნაბიჯებით, სწრაფი სიარული. აი, კოხტათ რო გაივლის ვინმე, იმაზე ვიტყვიოთ ხუსხუსსა (ლამ.). არ შამიძლიანო და ი კოკამ კი კარქა მაარბეინეფს ზომე ხუსხუსითა დილაადრიანათა! (წილკ.).

სუშპ-ი ცხერის ნაკელი (დ-თონ.).

სუშპად უკლებლივ, მთლიანად, ერთიანად. უკლებლივ რო გამაიტან ვენახიდან რამესა, სუშპათ გამაიტანაო (ძეგ.). ცოტაც დამაცალე ოღონცა, ერთი-ორი დღეი და მერე რაცა მმართებს, სუ ხუშპათ ჩაგაბარეფ! (მეჯვრ.). დედა მოუკადეა, რასაც იღეშდა, ეგევე ხუშპათ უნდა მეეტანა, კაპიჯ არ მააკლებდა (წილკ.); აგრეთვე მერ.

სუსუსუმა წერილი, ხშირი (წვიმა, თოვლი). წერილათ რო მოდის შეკრული ფიფქები, ხშირი მოდის და წერილი, იმაზე ვიტყვიოთ, ხუშხუმა თოვლი მოდისო (ქვ. ჭ.). წერილათა წვიმს და შხირათა, სულ ზედიზედ მოდის ფუფუნითა წვიმაი, ხუშხუმა წვიმა მოდისო, ვიტყვიოთ (ქვ. ჭ.).

სუსულოზ-ი უბალნი (გოჭი...), ნახე, ბეჟო, როგორი ხუხულოზი გოჭები აყავ მიხაკაონთ ღორსა! (კავთ.).

ჯ

ჯაბაძე რეზე-ი საარაყე ქვაბის სახელური. ჯაბაყურები საარაყე ქვაბის სახელურებია, ზარფუშუა გაკეთებული (მერ.). დიდი ქვაბია საარაყე ქვაბი და ორი ჯაბარყური აქ აქეთ-იქიდანა (ტირძ.).

ჯაბ-ი ძეძვი. ჯაგი ეკლიანი ბუჩქია, სუ მოდებულია საგურამოს მიდამოები, ფარა ასხია იმასა (საგურ.). ჯაგსაც ვეძახით, ძეძვსაცა, აქ უფრო ჯაგი ვიცით (საკორ.). ჯაგი არი ძეძვის ბუჩქი (სამთ.).

ჯაბისზარა ძეძვის ფარა. ჯაგიფარა ჯაგს ასხია, შემოდგომაზე ჩალისფრათ არი ფარფლებივითა (საგურ.).

ჯაბურა ჩამრგვალებული, მსუქანი (ბავშვი). სუქანი პატარა ბაშვი რო არი, ჯაგურა არიო, ჯაგურაიო, იტყვიან ზომე (ტირძ.); აგრეთვე ვარ.

ჯადა 1. შემოუღობავი, გზად ქცეული, მოუსაელიანი (ნაკვეთი მიწისა). ის ალაგი, შენ რო ავიბარებია, ჯადა ალაგია, იქიდან არაფერს გამოგატანინებენ! (კავთ.). ისეთი ჯადა ალაგი მამცეს ჩემი ვენახის სანაცვლოთა, თელი დღე სუ საქონელი და ხალხი თელამს იმასა და არა გამამაქ რა (მეჯვრ.). ჩვენა, რაც ჯადა ადგილები აქონიყოთ, სუ ის მოგვიზომეს (იგ.); აგრეთვე ვარ., ზერ., ლამ. 2. მიუ-

ვალი, ხრიოკი (ადგილი). იმითანა კარქი გოგო იყო, ქაა, და იმჯადა ალაგას რამ გაათხუებინათ; ნეტა რა სული ემწრაფებოდათ? (წილკ.).

ჯალა თაფლის გამონაწური. თაფლის გამონაწურია ჯალაი, ჭუჭყია, გადაყრით ზომე; ჯალასაც ვეძახით იმასა და ლენჯსაც (ატ.).

ჯალაბანდი კუნძი უსარგებლო, გამოუსადეგარი რამ. ადუ, რაზე გააკეთე, რა ჯალაბანდი კუნძივითა გდისხარ? (კავთ.). ჩემი შვილი, რა, უპატრონო კი არ არი, ან ჯალაბანდი კუნძი, რო სცემ? (კავთ.).

ჯალას-ი ზარმაცი. ჯალახები გაეიშორე და ამათ კი ვამუშავეფ. (თამ.).

ჯამეულ-ი ერთი წველა, ერთი ამოყვანა ყველი. ერთი წველა ყველი არი, ერთი ჯერისაი; ნვენ ვიტყვიოთ — ჯამეული (ტირძ.). ერთი ჯამეული ყველი აქვთ გასაყიდი, ზო არ ინდომებთ? (ლამ.); აგრეთვე ქემ.

ჯამს გაუთიერთებს რძეს, მაწონს და მისთ. დაუსხამს საჭმელად. ერთი ჯამი გამოითორეო — რძე ან სხვა რამ დამისხიო (ტირძ.). ჯამი არ გასთიერთებინა: წელსა ჩემ შვილევს ჯამი არ გასთიერთებიათ,

წველა არა გექონდა, თეთრული არ უჭამიათ (ტირძ.).

ჯანაოზ-ი განთქმული, ცნობილი ექიმი. თუ ავმა ქარმა დაგშხებლა მუცელში, ჯანაოზი ექიმიც რო დაგადგეს, ვეღარ მოგარჩენს (ზერ.); აგრეთვე ძეგ.

ჯანდამწვარი-ი წყველაა. როგორ იმეტეფს ეგ ჯანდამწვარი ი თითი სიგრძე ბაღსა, რო ამოტელა კოკასა აკიდეფს? (წილკ.). შე ჯანდამწვარო, რა პირითა აწყველი ი დედისერთა ბაღსა? (წილკ.); აგრეთვე იკ.

ჯანზე ხელს მოიკიდებს ჯან-ღონე მიეცემა, შრომას შეიძლებს. წამოიზარდა, ჯანზე ხელი მოიკიდაო, მითომო ჯანი მიეცაო (ჩუმათ.). ეხლა აღარ მიჭირს, რაკი მურმანმა ჯანზე ხელი მოიკიდა (ჩუმათ.); აგრეთვე ვარ.

ჯანჯრუკ-ი ხვართქლა. ჯანჯრუკსა ვკრეფამდი მხლის მაგიურათა (ბიწმ.).

ჯარღანა ერთგვარი უხეში ქსოვილის, ყისინის ტომარა. ჯარღანა სქელი, დიდი მეშოკი არი, სხვილი კანაფით არი მოქსოვილი (ერედ.). ერთი ჯარღანა მეშოკი მქონდა და ისე წაიღო ვიღაცამ, რო არაფერი გამიგია (კავთ.). ჯარღანა მეშოკში ბევრი ჩადის (ძეგ.); აგრეთვე ზ. ხანდ., მეჯვარ.

ჯარნა ლობიოსა და ხორბლის ნარევის შეჭამანდი. ლობიოსა და პურს, ხორბალს, ერთათ აურევენ, ხარშავენ ჯარნასა, პური მეტი უნდა, ერთი ჯამი ლობიო, ჯამ-

ნახევარი პური (მჭად.). ჯარნის წვენი ადამიანს არ აწყენს და ლობიოს წვენი აწყენს, ისე ლაბაა გაუშეფეს ზომე (მჭად.).

ჯაშარატი-ი ჯიბრიანი, ბოროტი, ავი. ჯაშარატი კაცზეა ნათქომი, ავი ადამიანი რუ არი, ქვსინი, სუ იმი ცდიელობაშია, თავიზე წინ არაინ გაუშოა (წილკ.). ოო, ძაან ჯაშარატი რამ იყო ჩემი მამინაცვალი, თელ სოფელში სუყველაა ეკავრებოდა და ეშინოდათ კიდეცა (წილკ.); აგრეთვე ძეგ.

ჯაჭვი-ი ძველად: მიწის საზომი ერთეული, დღიური. ერთი ჯაჭვი მიწა ერთ დღეში იხვნებოდა (ლამ.). ვინც ჯაჭვ გადააბრუნებდა, ექესი მეეთი [= მანეთი] იყო, ვინც ნაკლებსა და ხუთი მეეთი (მჭად.). დღეში გადადებული მქონდა ჯაჭვი, ჯაჭვი უნდა მომეხნა (მჭად.).

ჯაჭვიანი არაყი მაგარი არაყი. პირველათ რო გადმოვა წინწანაქარი, ჯაჭვიანი არაყი ის არი, რო გაიქნევ ბოთლსა, ნაპირზე ჯაჭვივით იკეთეფს ქაფსა (კავთ.). იმითანა ჯაჭვიანი არაყი დამალენინა გლახომა, ორნახადი, სუ გულ-მუცელი ჩამწვა (გრაკ.).

ჯაჭვა (ჯაჭვანი) მოიღო (ბასძმრა) ბრავგანი მოიღო. ბავშვი ჩამოვარდა ტახტიდანა და ჯაჭვა გასძვრა (ტყვ.). რო ჩამოვარდა მალლა კიბიდანა ბამშვი, ისეთი დეეცა, ჯაჭვანი მოიღო (ერედ.); აგრეთვე კარალ.

ჯაჯა¹ უხეში ქსოვილი ერთგვარი, ყისინა (შდრ. ჯარდანა). ფიჭვის მუშოკსა კიდევ ყისინა მუშოკსაც ეტყვიან, ჯაჯა მუშოკსაცა (ლამ.). ჯაჯა მუშოკი უბრალო კანაფით არი მოქსოვილი, თხელი, მარცვალი გავა შიგა (ტირძ.).

ჯაჯა² მძიმე შრომა, დიდი ჯაფა. ისი ყველაზე სუქანია, ჯაჯა არა აქ ეხლა იმასა, ჯავრი თუ დარდი?! (ხაშ.). სულ წვალებაში და სულ ჯაჯაში უნდა იყოს თავისი სიცოცხლე! (ხაშ.).

ჯაჯულ-ი, ჯაჯულა უშნოდ ჩაცმული, აჯაჯული. უშნო კაცი არი, ულაზათოი, ჯაჯული კაცი, ჩაცმულიც ეგრე არი, ფეხთ იმას არ ექნება კარქი და ტანთა (ტირძ.). ჯაჯული ბიჭი ხარ, დედა გენაცვალოს! (კავთ.); აგრეთვე ძეგ.

ჯგვლემ-ს მუჯღუგუნს სცემს, ბლიკენის. რა მოუსვენარი ბალღია, წყელა, სუ აჯგვლემს ემა ბალღეფსა! (წილკ.). **ჯგვლემმა:** ეგე იცი ემ ჯილაგასაწყვეტმა, სუ ჯგვლემით უნდა გამათაოა, სინამ არ ავღგები და არ გაუკეთეფ საცეცხლსა (წილკ.).

ჯღომი მოაწვა კუჭ-ნაწლავის მძიმე სენით დაავადდა. რო შამოებერება მუცელი, ასტიკივა ძანა, რო აღარ იცის, რა უნა აქნას ტკივილისაგან, იტყვიან, ჯღომი მააწვაო (კავთ.). ტყეში წასულიყო პაპაჩემი, გაციებულებო, დიდდღაჩემმა თქვა, ჯღომი მოაწვა და იმან გადაიყოლაო

(არად.). რა იყო, რა ჯღომი მააწვა, რო აღარა დგება ლოგინიდანა? (ნიჩბ.).

ჯინჯო ლობიოს მარცვალგაცილილი ღერო პარკებიანად. ჯენჯო არი ლობიოს ღერო, ფოთლები და პარკები მარცვალგამოცილილი (ხც.).

ჯირაული ერთი წველა ყველი. თქვენმა თავის გახეთქვამ, ეხლა ჩამომსვლია მთიდან ჯერეულები, რო მთხოვთ! (კავთ.). ახალ მოწურულ ჯერეულს მარილს დააყრიან, ცოცხალ ჭინჭარში გაახევენ და მზეზე დაზღებენ, რო გაღვივდეს (კავთ.).

ჯირაირისაღ თავთავის დროზე; ჯერის მიხედვით. საჭმელზე იტყვიან ხოლმე, ჯირაირისაღ მიეციოთ (საგურ.). ჩაუტანდნენ ჯირაირისათ პურსა (ყანჩ.).

ჯპარ-ი სიმებიანი საკრავის სიმების გადასაჭიმი ქვესაღვამი, ჯორა. ფანდურის ჯვარსა ნამჭდეუები აქ და იმ ნამჭდეუებშია ლარებოქ ჩასხმული (ლამ.).

ჯპარი შვიპარი იტყვიან, როცა რაიმე დიდ საქმეს — ხენას, ბარვას, თოხნას... მორჩებიან (ძველად პურის აღების დამთავრებისას თავთავებისაგან ჯვარს წნაუდნენ). თოხნას რო მორჩებიან, ჯვარი შევკარიო, სუყველაფერზე იტყვიან: ბარვაზე, თოხნაზე, პურზეც იციან, სათიბზეც, ან სიძინდრო დააბინავებენ (ატ.). მაგალითათ, მე ხელოსანი მყამს, საქმე

დამთავრა, ჯვარი შევკარიო, იტყვის (ატ.); აგრეთვე ბრ., ძეგ.

ჯვრის პური ქორწილში მეფე-პატარძლისათვის მირთმეული პური, რომელსაც ჯვრის სახე ჰქონდა (იცოდნენ ძველად). ჩვენი ჯვრის პური უფრო კარგი იყო, ამას სიტყბო აკლია (ზ. ხანდ.). ჯვრის პურს წვრილ-წვრილათ დასჭრიან და ყველას მისთავაზებენ (ქორ.); აგრეთვე ქვეში.

ჯიბემსუბუშ-ი უანგარიშოდ მხარჯავი, ზედმეტად ხელგამლილი (კავთ.).

ჯიბარს აიყრის გულს გაიგრილებს ვინმეზე, შეიძულეს ვისმე. ნეტა რა გველი შეუწვი, რო ვგრე ჯიგარი აიყრა და ფინთი თვალით მიყურეფს? (კავთ.).

ჯიბარს დაყრის ვინმეზე შეუყვარდება, შეუთვისდება. ძაან ჯიგარი დაყრა ჩვენზედა, ძაან შაუყვარდით, არვი, რა ნახა ჩვენში! (წილკ.).

ჯილაპდარ-ი დიდი საარაყე ქვაბი. ხვალ არყის გამოხდა გეინდა და ნეტა ვის უნდა გამოვართვთ ჯილაპდარი? (კავთ.).

ჯილა კაქალი სალი, მსხვილი, მძიმე კაკალი. კაკლაობის დროს რომელიც მძიმე კაკალია, დიდი, იმას ესვრიან ზომე დაწყობილ კაკლებსა, ის დიდი კაკალი არი ჯილა კაკალი (ოდ.). კაკლაობის დროს ვისაც ჯილა კაკალი აქვს, ის მოუგებს სხვეფსა, თუ

თამაშობაც კარქი იცის (ტირძ.); აგრეთვე კავთ., სამთ., საღ.

ჯილუ ნარიყი; სადაც გამორიყავს მდინარე. წყალი რო მიჯილანს ხის ტოტებსა, ნაგავსა, ჯილუ ის არი (ჩუმათ.). მიჯილული აღილია ჯილუ, ბალახბულახია, ხე-ტყეა (ჩუმათ.).

ჯინ-ი 1. მსხვილი წნელით მოწნული სათაესი სიმიანდის საცეხეად. სიმიანდ ჩაყარიდენ ზომე ჯინშია, გამხმარ სიმიანდსა და უროებით დააცეხებამდენ (საგურ.). ჯინში უნდა ჩაყაროთ სიმიანდი. სიმიანდი გაადის ძირსა, გაიცეხეება კარქათა (ყანჩ.). ჯინში არი სიმიანდი, ჯინის კეტსა ვცემთ და ვცეხვამთ ი სიმიანდსა (ბროწლ.); აგრეთვე ატ., ბრ., გარ., ტირძ., ფლ., ქვეში, ქორ. **2.** სასიმიანდე, ძარი. სიმიანდს ვინახამთ ჯინში, წნელისაგანაა დაწნული, ხეებზე დგას (გარ.). კარქი ჯინია თვალადზე გასაყიდი, მაგრა ძვირს აფასებენ (კავთ.); აგრეთვე ახალშ., იგ., მეჯვრ., სამთ., ქვ. ჭ., წინანდ., ხოვ.

ჯინგოლორა პატარა ჯინი. ჯინგოლორა ისევე ჯინისევე არი, ხოლოთა ჯინზე მომცროა. სიმიანდსაც ჩაჭყრიან, ყურძენსაც, კაკალსაცა და დადგამენ (კავთ.). ვერც გოლორი ვიშოვე. რამე და ვერც ჯინგოლორა, კაკალი ძირს მიყრია და იშანშლება (კავთ.).

ჯინჯინ-ი ძალიან ცხელი (წყალი). წყალი რო გაცხელდება და ადულებული არ არის, ისე კარ-

გა ცხელია, ჯინჯიხი ის არი (სა-გურ.). წყალი რო ასადუღარს არი, ცხელი როა და ჯერ არ ადუღე-ბულა, ეგ არი ჯინჯიხი (კარალ.). ჯინჯიხი უნდა იყვეს წყალი და ისე დაასხა სარეცხსა (ლამ.); აგრეთვე საკორ., ოძ.

ჯინჯურ-ი სასიმიინდე, ძარი. ჯიხური არი, სიმიინდ რო ჩაყრიან ზომე, სასიმიინდე ჩვენთან არ იცი-ან (კარალ.). სიმიინდ რო ვერთ შიგა, ძარსაც ვეძახით, ჯიხურსა-ცა, ორივე ერთია ეგა (ზც.). ჯიხური არი სიმიინდის ტაროს შესანახი, ეხლა ძარებს ვეძახით, ნამდვილი ქართული ეგ არი, ჯი-ხური (დის.); აგრეთვე ბრ., გარ., ვარ., თამ., ტყე, ქეშო.

ჯიჯა ბიბილო. მამალსაცა აქ და დედალსაცა თავზე ამონაზარ-დი წითელი ჯიჯა (ოძ.). როგორი წითელი ჯიჯა აქ, კვერცხ მალე დადევსო, იტყვიან ქათამზედა (ტირძ.); აგრეთვე დაღ., წირქ.

ჯიჯახში-ი ინდაურის ბიბილო. მამალ ჭუკს, ინდაურს აქვს გაღ-მომშვერილი ჯიჯახვი, დედალს არა აქვს, ქათმისა ჯიჯა არი, ჭუ-კისა — ჯიჯახვი (ოძ.).

ჯლაბ-ი ბლაგვი. ცულსაც ვე-ტყვიით, — ჯლაგია, რო არა ჭრის, ისე დანახეც ვიტყვიით (ბროწლ.).

ჯლოხნის, ჯლუხნი-ს წოვს, ბურჩნის (ხბო). მთელი დღე ქვეშ უდგია ხბოი და ჯლოხნის, რაღა უნდა მოიწველოს? (ტყე.). ხბო რო წომს და ჯლუხნის, მაგრა წომის (ქემ.). **ჯლოხნა:** რა უბედური

ჯლოხნა იცის ამ ხბომა, რო და-ატყოფს, რო აღარა უდგია რა ძროხასა, უფრო მოუმატეფს ხომე ჯლოხნასა! (ტყე.); აგრეთვე კა-რალ., კოდ.

ჯოღ-ი მდინარეში დასაცუ-რებლად ჩაყრილი ხეები. ჯოღ-გით მოქონდათ თათრებს ხეი, ერთბაშთ ჩაყრიდნენ მტკვარში ხეებს (ზ. ხანდ.). რო მოვიღოდა ჯოღი, დაიჭერდნენ (ზ. ხანდ.).

ჯოღოკეტი-ი მოძვრო სას-როლი კეტი ხილის დასაყრე-ვინებლად. წამოვიგელო ჯოღოკე-ტი, რო მეტი აღარ მოგინდეს! (ბროწლ.). ზოგმა იცის, რაც გინდ სიცხე ჰქონდეს, ჯოღოკეტივით არი, მაგრათა (ბროწლ.); აგრეთ-ვე თამ., ქემ.

ჯორა ლობიო ლობიოს ჯი-ში ერთგვარი. ამასა ჯორა ლო-ბიოს ვეძახით, მარცვალცი ისეთი აქ, როგორიც პარკი, ჭრელი, მო-ლურჯო წინწყლუბიანი (ძეგ.). მუხრანული ლობიო მოდის აქა და ჯორა ლობიო (ძეგ.).

ჯორა ფშატი ფშატის ჯი-ში ერთგვარი. ჯორა ფშატიც არი, სხვილი ფშატია, ჯორა ფშატს დაუხლელ ვერ შეშუჭამ (ზ. ხანდ.). ეს ჯორა ფშატია, ისე კარგა იბ-რაწება წითლათა, მახჩობელა არ არი (ძეგ.).

ჯორახედნა, ჯორახედნა საბავშვო თამაშობა: ერთი გუნდი წრეში იკუზება გარეთ ზურგშექ-ცეული, მეორე გუნდის მოთამაშე-ები ცდილობენ წაკუზულებს შე-

ახტენ; გუნდის დედა, რომელსაც ხელები ქამარზე უვლია, იცავს გუნდს, ცდილობს ფეხით გაჭრას მომხდურები. როცა გუნდის დედა გაჭრას მოწინააღმდეგეს, გუნდები ადგილებს იცვლიან (ერედ, ხც.).

ჯორღამ-ს ჯელს, ჩელს აცლის ცხავში ვატარებით. ჯორღამს, პური გადის და ბზე. ჯორღლი რჩება (ტანძ.).

ჯონგადასმულ-ი პირამდე საესე. რო აამსებენ რასმე და გადაუსვამენ ჯოხსა, გადასწორდება პირი კარქათა, ჯოხგადასმული ის არი (ხც.).

ჯონის პური მენახირის მიერ აღებლამეს (დიდმარხვის წინა ღამეს) შეგროვებული პური ან სხვა სანოვავე. დედაკაცო, გამოუტა რამე, ჯონის პურსა თხოულობს მენახირი! (კავთ.).

ჯონს ბატონასს ვინმე-ზე დააბრალებს ვისმე. მე ამიჩემა და ჩემზე გატეხა ჯონი მაინცდამაინცა! (ოდ.).

ჯონს მიაყუდება ჩააცივდება, არ მოეშვება, აიძულებს რისამე გაკეთებას. მაგალითათა, რო ჩაგაცივდება ვინმე, არაა, რას მომაყუდე ჯონიო (ქემ.); აგრეთვე კავთ.

ჯუბრუს! კრუხ-წიწილის დაძახება. **ჯუგრუს, ჯუგრუს, ჯუგრუს!** მოიყვანე წიწილები, შეოხერო, შენა! (ტყე.); აგრეთვე ახალშ., დის., ქემ., ქორ., ხც.

ჯუკრუტ, ჯუკუტი! იგივეა, რაც **ჯუგრუს**. **ჯუკრუტ, ჯუკრუტ!** — კრუხს დაუძახებენ, რო საკენკი უნდა დაუყარონ წიწილებსაცა, კრუხსაცა (საგურ.). **ჯუკუტი, ჯუკუტი,** მოდი, შე უპატრონო! არ მოიდა დაბულები დრო? (წილკ.).

ჯუკუქმეტი-ი მიუკარებელი, უემური, შეუგუებელი (ადამიანი). არ მომსწონს არავისი ლაპარაკი და თავისი უნდა გაატაროს, უქმურია, უკუღმართია, **ჯუკუქმეთი** ის არი (ქვ. ჭ.). **ჯუკუქმეთი** კაცია ისეთი, რო იმაღ ვერავინ ვერ მიუდგება (ქვ. ჭ.).

ჯუნჯარუს-ი ჯაჯგური; ჯანჯღარი. გავხდები, მა რა ჭირი მა მივა, როგორაა ერთი კვირა სუ ბარზე **ჯუნჯარუსი?** (წილკ.).

ჯუნჯარუსებ-ს ჯანჯღარებს. ბარვი დროა სუ **ჯუნჯარუსებს** კაცი, მთელი ტანი სუ ენბრევა (წილკ.).

ჯურმულა ლასტებით შემოლობილი საზაფხულო სადგომი საქონლისა. საქონელს აყენებდენ **ჯურმულაში**; როგორ საბძელი, ისე გააკეთებდენ და საქონელ შიგ შეიყვანდენ **ზაფხულში** (ბაზ.).

ჯუჯულაობ-ს შინ საქმიანობს, ფუსფუსებს. სუ ეგრე **ჯუჯულაობს**, ქვეყანა რო დაიქცეს, გარეთ არ გამოიხედამს (ბიწმ.). დედა ენაცვალოა, ეს კარქი მყავ, თელი დღე ზიღ თავითვინა და **ჯუჯულაოფს** (წილკ.).

წმენდი ერთეულების საყრდენ ფუძეთა

ი ნ ღ ე ქ ს ი

ბ

აბუქ იაბუქებს
 აუ უაეს, გაუავდება
 აუპირ გააუპირდება
 აუქირ გააუქირდება
 აზიზ შეეაზიზება
 აღლო იალოებს
 აღხ დააღხება
 ამინ დაამინებული
 ანაბრ ანაბრებს, დაანაბრებს, მინაბრებს
 ანდაზ უანდაზებს
 ანდევ იანდევეებს
 არნად შეაარნადებს
 არხელ გაარხელდება
 ასრ გაასრება
 აშრ გააშრებული, გამოაშრებული, მოაშრებული
 ახლ გადაახლებს, წაახლებს

ბარკლ გადაბარკლება, წამობარკლება
 ბასას გაბასასდება
 ბასილ ჩაუბასილებს
 ბასრ გაბასრული, ჩამობასრული
 ბატ აბატავს, დაბატავს, იბატება
 ბალ გაბალავს
 ბაღდაღ შემობაღდაღებს
 ბაუე გამობაუეება, დაბაუეება, შეიბა-
 ყეება, ჩამოებაუეება, წამოებაუეება
 ბაძ აბაძებს
 ბაჭიჭლ გაბაჭიჭლებული
 ბღგოლ ბღგოლავს
 ბედენაე აბედენაეებს
 ბედრანგ გაბედრანგებს
 ბრინჯ იბრინჯება, გაიბრინჯება
 ბრიქ იბრიქება, გაიბრიქება
 ბროლ გაბროლავს
 ბრუნ გადამბრუნდება
 ბრწყილ გაბრწყილდება
 ბუ ბუის
 ბუბე გამობუბეავს
 ბუბნ ბუბნობა
 ბულ ჩაბულა
 ბულნ ბულნავს, ბულნის, მობულნის, ჩაბულნის
 ბუზარაწი ბუზარაეება, ბუზარაობს, აბუზარაეებს
 ბუზბუზ ბუზბუზებს
 ბურახ ჩაბურახდება
 ბურგანაწი ბურგანაობა, იბურგანაეებს
 ბურღოვ მობურღოვდება
 ბურთ გაბურთავს, გამობურთება
 ბურქ გაიბურქება
 ბურღ გაბურღავს
 ბუს დაიბუსება
 ბუსენ მიბუსენის, მობუსენა, ჩაბუსენის
 ბუსტნ მიბუსტნის, ჩაბუსტნის

ბ

ბაგ დაბაგავს
 ბაღ მოებაღება
 ბაზ დაბაზდება
 ბათილ დაბათილდება
 ბაღარტე აბაღარტეებს, დააბაღარტეებს
 ბაღთ ბაღთავს, დაბაღთავს
 ბანი დაიბანს
 ბანი² შეუბანებს
 ბანიღ ჩაიბანიღება
 ბანიღღ დაბანიღღებს, მობანიღღდება
 ბანიღუშ გადაბანიღუშებს, დააბანიღუშებს
 ბარბარ დაბარბარებს
 ბარგანავ დაბარგანაეება

ბუსხ იბუსნება, გაიბუსხება
 ბუსხუნ უბუსხუნებს
 ბუტაყ ვაბუტაყდება
 ბუტულაყ აბუტულაყებს, აბუტულაყებს
 ბუქაყვი აბუტუქაყვიებს
 ბუწ იბუწება, აებუწება, აბუწული,
 გაიბუწავს
 ბუხრ ამობუხრავს, გამობუხრავს
 ბუხუნ ბუხუნებს, შემოუბუხუნებს
 ბლოტ გაიბლოტება
 ბლუნკ მობლუნკული

გ

გ დაუგებს, დასაგები
 გაგან გაგანებს
 გაილ გლის, ეგლება, გადაეგლება მი-
 იგლის, მოგლის, მოეგლება, წაიგა-
 ლავს
 გამირ დაგამირებს
 გარგარ ეგარგარება, დაგარგარებს
 გაჯრ აგაჯრული
 გდ გაიგდებს
 გელმა გელმაობს
 გემრო ეგემება, შეაგემებს, შეაგემობს
 გემოვნ დაიგემოვნებს
 გენთ გააგენთებს
 გეჯრ აგეჯრილი
 გვალ უგვალავს, გამოგვალავს
 გვარ დაუგვარებს, მიეგვარება
 გვერდ გაიგვერდება, გამოგვერდავს
 გიჟნ დაიგიჟნება
 გლარძ გლარძავს, გაგლარძავს
 გლეჯ გლეჯავს, გასაგლეჯი, მოგლეჯს
 გლუხ წაგლუხნება
 გმან შეაგმანებს
 გმინ შეაგმინებს
 გნ გამოიგნებს
 გნაზუნ აგნაზუნებს, ჩააგნაზუნებს
 გოდრ უგოდრებს, გაიგოდრება
 გოზ იგოზება, ამოგოზილი, გაეგოზება
 გონ მოგონდება
 გოს მოგოსავს
 გოხ გოხავს, გაგოხავს, გადაგოხავს, მო-
 გოხავს, ჩამოგოხავს
 გრილა გრილაობს

გულ გაიგულება, მოგუდავს
 გულაფშრუკაყვი უგულაფშრუკაყვდება
 გულ აგულებს, დაიგულოს, შეკგულავს,
 შემოკგულავს, ჩაგულავს
 გულგულ ააგულგულებს
 გულისპირ აგულისპირებს
 გულიხსმ აგულიხსმებს
 გულუხვ წაუგულუხვდება
 გუნძლ აგუნძლია
 გურგულ შეუგურგულდება
 გურგურ ეგურგურება, შეუგურგურ-
 დება
 გურღლაყ იგურღლაყებს

დ

დ ედება
 დადან იდადანებს
 დანდლ გადაიდანდლება
 დარილ დაუდარილებს
 დაღღაღან დაღღაღანობენ
 დგნ უდგნობს
 დგომილ იდგომილებს
 დგომინ იდგომინებს
 დეგ მოდეგილი
 დეგ სადეგარი
 დიდრაჯ დიდრაჯობს
 დიღაყ მოადიღაყებს, მოუდიღაყებს
 დინდგლ გამოედინდგლება, ჩამოდინდგ-
 ლული
 დირგალ ადირგალებს, გადირგალება
 დოღინ იღოღინებს
 დოვ დოვდება, გადოვდება
 დოლ შედოლავს
 დონდგლოვ მოდონდგლოვდება, შე-
 დონდგლოვდება
 დოღ იღოღებს
 დოყ დოყდება, გასადოყი
 დოშ მოდოშავს
 დრიხნ დაიდრიხნება
 დროვ მოდროვებული
 დრუნც ჩადრუნცული
 დურად დურადავს, დაიდურალებს
 დუღ დაიდუღებს, სადუღარი
 დუყ ედუყება
 დუხპირ ადუხპირებს, დაადუხპირებს

დღევ გამოიღვევებს, მოდღვედება
 დღეურ მოადღეურებს
 დღვრინ გაიდღვრინება
 დღლაძრ იდღლაძრება
 დღლემ მოდღლემს
 დღლოვ გადღლოვდება, ჩადღლოვდება
 დღლურძ დღლურძავს, გადადღლურძავს

9

ემინ დაემინებს

3

ვარდ გამოუვარდება, განავარდნი
 ვარიავ მოვარიავდება
 ვეზირ უვეზირებს
 ველ ველობს, დაველებს, საველებელი
 ვერე ვავერეშდება
 ვლ მოვლილი
 ვს გაივსება

ჯ

ჯამთრ ჯამთრობს, გაიჯამთრებს
 ჯამჰაპ დაჯამჰაპდება
 ჯანჯღლ ჯანჯღლობს, იჯანჯღლება, გა-
 ჯანჯღლდება
 ჯართიან აჯართიანებს
 ჯაყჯაყ ჯაყჯაყებს
 ჯედავ დაიჯედავე
 ჯეჯეე აჯეჯეეებული, წამოჯეჯეედება
 ჯეთ დაჯეთდება, ჩაჯეთდება
 ჯეით აუჯეითებს
 ჯენგ გაჯენგილი, დაჯენგავს
 ჯენჯ გამოიჯენჯება
 ჯენკ იჯენკება, გაჯენკილი
 ჯემ დაჯემილი
 ჯინჯღ აჯინჯღული
 ჯოჯინ გამოიჯოჯინებს
 ჯომჰაპ დაჯომჰაპდება
 ჯონჯიღ გამოიჯონჯიღლებს
 ჯორტ დაჯორტილი
 ჯუე დაჯუედება
 ჯუჟ იჯუჟება, საჯუჟარი, გადაიჯუჟება,
 დაიჯუჟება, დაჯუჟული, მოჯუჟული,
 წამოიჯუჟება

ჯუჯნ ამოჯუჯნის
 ჯურგ გაჯურგავს
 ჯუნჯღ გაიჯუნჯღება
 ჯუნჯურ უჯუნჯურებს
 ჯუნჯღ ამოიჯუნჯღება, გაჯუნჯღავს
 ჯურგ გაჯურგავს
 ჯურჯურ დაჯურჯურებული
 ჯურჯუტ დაჯურჯუტებული

თ

თავ უთავგავს, გამოთავგავს
 თავ უთავდება, გაუთავდება
 თავთ ათავთავს, მოთავთავს
 თავთიშ უთავთიშებს, დაითავთიშებს
 თავნ ათავნებს
 თავნიერ ათავნიერებს, გაათავნიერებს
 თავქვევ დაითავქვევებს
 თავწვეწავ ათავწვეწავდება, გათავ-
 წვერებული
 თათ ამოუთათავს, ჩაუთათავს
 თათახ ჩაათათახებს, ჩაუთათახებს
 თათბირ ათათბირებს, დაათათბირებს
 თათრ დაუთათრულებს
 თათქან თათქანებს
 თაქრ თაქრავს, დათაქრავს, შეთაქრავს,
 ჩათაქრავს
 თამამ ათამამებს
 თამამ შეითამამებს
 თანგლ გადათანგლავს, გადაითანგლება
 თანთქლ გადათანთქლავს, ჩათანთქლავს
 თანი თანიობს, ითანინებს
 თარ დასთარავს, ჩამოთარავს
 თართ ითართება, ამოთართავს, დათარ-
 თავს
 თართიშ ეთართიშება
 თართლ ამოითართლებს, გათართვლა
 თარო ჩამოუთაროებს
 თახლალ დაათახლალებს
 თაფ თაფობს, ითაფებს, ამოთაფავს
 თაქ ამოთაქავს, გათაქავს
 თენგ ამოთენგავს
 თენთან ათენთიანებს, მოათენთიანებს
 თვალთიშ უთვალთიშებს
 თვლ ამოითვლება, შეითვლება, ჩაითვ-
 ლება

თით დათითავს
 თიკნ ჩათიკნის
 თოთლო მიათოთლოებს
 თოთონი შეთოთებულო, შეთოთოე-
 ბულო
 თონთხოვ შეთონთხოვდება
 თოფრ ამოთოფრავს
 თოხმ ჩათოხმდება
 თრანგლ ვადითრანგლება
 თრიკ ითრიკება, გაითრიკება
 თუთქ უთუთქებს, დათუთქავს, შემო-
 თუთქავს
 თურგ გაითურგნება
 თურთურ მიათურთურებს, ჩათურთუ-
 რებს, ჩამოთურთურებს
 თურქ შეთურქავს
 თუმ დათუშავს
 თქარუმ ჩათქარუმებს
 თქვწარ თქერის, გათქერის, დათქვა-
 რავს
 თქვლიმ გაითქვლიშება
 თქიფ ითქიფებს, დაითქიფება
 თქიმ თქიშავს
 თქლემ თქლეშავს
 თქორ გათქორავს, დათქორავს, შეთ-
 ქორავს
 თხიზ გათხიზავს
 თხლოვ იხ. [მ]თხლოვ

ი

იოხს გაიოხსებული
 იოხსულ გაიოხსულებული
 ირაო გაირაოება, დაირაოება
 იფნ იფნება

კ

კაბლო ვადაკაბდოებული
 კავ აკაეებს, დააკაეებს, საკაეებელი
 კაკავ ეაკაეება
 კაკან ამოკაკანდება
 კაკბ კაკბავს
 კაკურ ჩაუკაკურებს
 კალაპოტ დაკალაპოტდება

კალთავ აიკალთავეებს, ვადაკალთავეებს,
 შეიკალთავეებს, წამოიკალთავეებს
 კალხ იკალხება, აიკალხება
 კამარავ დაკამარავდება
 კამკამ დაკამკამებს
 კანჩურ აკანჩურებს, აიკანჩურებს, შეუ-
 კანჩურებს
 კანჭურ აკანჭურებული, ჩამოაკანჭურებს
 კაპუნ გაეკაპუნება, გამოეკაპუნება, შე-
 კაპუნება
 კაკარ მოაკარკარებს
 კარკაც აკარკაცებს
 კატამ კატამდება
 კაფ ჩამოკაფავს
 კაჩავ აიკაჩავეებს
 კაწრ გაუკაწრავს, დაკაწრავს, ჩაკაწრავს
 კაქაქ ააკაქაქებს
 კბილ დაკბილავს
 კეთილ აკეთილებს
 კეშუტ გააკეშუტებს
 კენკ იკენკებს
 კენწლ კენწლავს
 კერკნ კერკნის
 კებ მიეკებება
 კებრ დაკებრდება
 კემ იკემებს
 კენწიწ გაკენწიწებული
 კენწრ აკენწრავს, გაკენწრდება, დაკენწრებს
 კეპნ კეპნის, იკეპნება
 კვალ დაკვალებს, მოუკვალავს, შეუ-
 კვალავს, შემოკვალავს
 კვალთ აიკვალთავს
 კვანთ გამოკვანთავს
 კვანჭილ აიკვანჭილებს
 კვარკვალ დაკვარკვალებს
 კვარკვარ დაკვარკვარებს
 კვარჩხნ იკვარჩხნის, დაკვარჩხნის
 კვებ გაკვებავს
 კვეთ ვადაკვეთილი, შეიკვეთავს
 კვერ დაუკვერდება
 კვერთ დაკვერთავს
 კვინტლ შეიკვინტლება
 კვირ აკვირებული
 კვირტ გამოიკვირტება
 კვიტინ წამოკვიტინდება
 კვლანწ გამოკვლანწავს

კვლანჭ იკვლანჭება
კვლიტინ უკვლიტინებს
კიკივ გაკიკივებს
კინკილ კინკილებს, გაიკინკილებენ, მო-
აკინკილებს
კიუ უკიუავს, ჩაუკიუავს
კიუინ უკიუინებს
კირ გაკირული, გადაკირული, ჩაკირული
კირკაუ გაკირკაუდება
კისრ დაკისრავს, წაკისრული
კიწაწ დააკიწაწებს
კიწკიწ დააკიწკიწებს
კიწმაწ აკიწმაწებს
კლ დამკლი
კლანძ კლანძმავს, იკლანძება, გაკლანძმავს,
გამოპკლანძმავს
კლანჯ აკლანჯავს
კლაპუნ ეკლაპუნება, უკლაპუნებს
კლარწ კლარწავს, აიკლარწება
კლანწუნ ეკლანწუნება
კლთ აკლთება
კლურწ იკლურწება
კლანწუნ ეკლანწუნება
კმინდ დაიკმინდება
კმიოტ გაკმიოტდება
კმუენ კმუენის
კმურტან დაკმურტანის
კნაპ კნაპავს
კნაპ გაიკნაპება, გამოკნაპული, წაიკნა-
პავს
კოდ გამოკოდავს
კოკ კოკავს
კოკბ აკოკბილი, შეაკოკბებს
კოკლოზინა კოკლოზინაობს
კოკმან მიკოკმანებს
კოლინჯ დაკოლინჯდება
კონდლ აკონდლებს, მიაკონდლებს
კონტლ დააკონტლებს, მიაკონტლებს
კონჭურ იკონჭურებს
კობ იკობება, დაიკობება
კობიტ აკობიტებს, გააკობიტებს, დააკო-
პიტებს
კოჟოჟ დაუკოჟოჟდება
კორავიწ გაკორავიწდება
კორიკავ იკორიკავებს, გადაკორიკავდება

კორკოტ აკორკოტდება
კორკოტინავ აკორკოტინავდება
კოს შეაკოსებს
კოტანე კოტაობს, აკოტავენს, იყო-
ტავენს
კოლინ აკოლინებს
კოჩილავ აკოჩილავდება
კოწიწაწ დაკოწიწაწდება
კოწმაწ კოწმაწდება, დაკოწმაწდება
კოჭლ დაუკოჭლდება
კოხ იკოხება, დაიკოხება
კრანწ დაიკრანწის
კრენ გაკრენილი
კრეფ აკრეფს, საკრეფელა
კრიენ გაკრიენული
კრინტ ამოკრინტავს
კრინცხ კრინცხავს
კრიტინ კრიტინებს
კრიხ ამოკრიხება, გამოკრიხება
კრუტუნ კრუტუნებს
კრუხ კრუხავს, აკრუხდება, გაკრუხდე-
ბა, გადაკრუხდება, დაკრუხდება, მია-
კრუხებს
კრუხკრუხ დაუკრუხკრუხებს
კრუხუნ უკრუხუნებს
კრძალ გაკრძალული
კუდავ შეიკუდავენს
კუდალავ დაიკუდალავებს, შეიკუდა-
ლავებს
კუდნ აკუდნის
კუთვენ დაიკუთვენებს
კუნწლ აკუნწლავს, აკუნწლია
კუნწულავ მიიკუნწულავებს
კურკ იკურკება, დაკურკავს
კურკულ შეუკურკულდება
კუტ ამოკუტავს, დაკუტდება, ჩაკუტ-
დება
კუტკუტ დააკუტკუტებს
კუტმატ ჩაკუტმატებს
კუჩ აიკუჩებს
კუწ აიკუწება
კუწკუწ ამოაკუწკუწებს
კუწუნწრახ კუწუნწრახობს
კუწ ამოკუწავს, გაკუწავს, გადაიკუწება,
გადმოკუწული, გამოკუწავს
კუწნ გაკუწნის, გაკუწნული

ლ

ლაბ ილაბება
 ლაგ გაილაგებს
 ლავლავ ალაველებს, აალაველებს, გა-
 ალაველებს, ჩალაველებული
 ლანგ ამოილანგავს, დაილანგავს
 ლანქერ გალანქერდება
 ლართხ გალართხავს, გამოლართხული,
 შემოლართხავს
 ლარტახ ჩალარტახებული
 ლასტ გაილასტება, გამოილასტება, შე-
 მოლასტავს
 ლაფავ¹ ალაფაფებს, ულაფავს
 ლაფლაფ ლაფლაფებს
 ლაქათავ ილაქათავებს
 ლაღუნ ალაღუნებს, ილაღუნებს, მილა-
 ლუნებს
 ლაყ ლაყდება, გალაყდება
 ლაყიზ ულაყიზდება
 ლაყლაყ დალაყლაყებს
 ლაწლაწ გალაწლაწებული
 ლახ ლახავს, გალახავს, დალახავს, შე-
 მოლახავს
 ლაღობტ გაღობტებული, გამოღობტ-
 დება
 ლეღიჩ გააღეღიჩებს
 ლეღებ ჩააღეღებებს
 ლენჯ ლენჯავს, გალენჯავს
 ლეჟერ შეუღეჟერებს
 ლექს გაიღექსება
 ლეშ აიღეშება, გაღეშავს
 ლეშიან აღეშიანებს
 ლებ ჩაიღებება
 ლიავ დააღიავებს
 ლიბრ ლიბრავს, დაღიბრავს, ჩაღიბრავს
 ლივლივ ლივლივებს, დაღივლივებს, და-
 აღივლივებს
 ლიკლიკ მიუღიკლიკებს
 ლილიფარ ეღილიფარება
 ლინთ აიღინთება, აიღინთ-დაიღინთება,
 გაღინთული
 ლინუჟ აიღინუჟება, იღინუჟება
 ლიბლიბ გააღიბლიბებს
 ლიფ იღიფება, გაიღიფება, დაღიფავს
 ლიფლიფ აღიფლიფდება

ლიყლიყ ლიყლიყებს, აღიყლიყდება
 ლიშხნ¹ ლიშხნავს, დაიღიშხნება, ჩა-
 ლიშხნავს
 ლიჭუ აღიჭუდება
 ლობრ გაიღობრება
 ლოდ დაღოდდება
 ლოლიავ გააღლოლიავებს
 ლოლოტინავ ჩააღლოლოტინავებს
 ლოლუავ გააღლოლუავებს
 ლორთხ გაღორთხავს, დააღორთხებს,
 ჩააღორთხებს
 ლორტ აღორტებული, ჩაღორტებული
 ლოტ ჩაღოტავს
 ლუღლუღ ეღუღლუღება, მიუღუღლუღ-
 დება
 ლულ დაღულავს
 ლუნგ ამოღუნგავს
 ლუნ ლუნის, დაღუნუნავს
 ლურს დაიღურსება
 ლურსმ ლურსმავს, დაღურსმავს
 ლურწ იღურწება
 ლუფხ უღუფხავს, გაიღუფხება, გადა-
 ლუფხავს
 ლულმ იღულმება

მ

მაღავ იმაღავეებს
 მანან¹ ამოამანანებს, მოამანანებს,
 მოამანანავეებს
 მარავ დაიმარავებს
 მართ გამართავს, გაიმართება
 მარმარ ამომარებს, დაამარმარებს
 მარცვლ ამარცვლავს, დაიმარცვლება
 მარჯვ გამარჯვებული
 მასმას დამასმასებული
 მალღ შემოიმაღლებს
 მაწაწურ ამოამაწაწურებს
 მაწუნ შემაწუნებს
 მაქრ დამაქრდება
 მღვე გამაღვეებს
 მელ გაიმელება
 მენჩ დამენჩავს
 მზარეულ დაამზარეულებს
 მზევ გამოიმზევებს
 მზნ-ნვ ამზნენს

მთელ გამოამთელებს, მიამთელებს
მთოხ ამთოხდება, დამთოხდება, ჩამ-
თოხდება
ჩმოხლოვ გამთხოვდება, ჩაჩმოხლო-
ვებს
მკვლელ შეიმკვლელებს
მონაგრ იმონაგრებს
მონავ ამონავენს, დაამონავენს, დამო-
ნავენს
მოცნ ამოცნებს, მოამოცნებს
მოწმ ამოწმებს, ამოამოწმებს, დაამოწ-
მებს, შემოამოწმებს
მრეშ დამრეშებული, შეიმრეშება
მრუშკ დამრუშდება
მრუშხ დამრუშდება
მრუხ აიმრუხება, დამრუხება, შემრუ-
ხებული
მხელივ გამხელივული
მხნ გამომხნის
მტვირ გაამტვირებს
მტვრ-ევ ამტვრევს, დაამტვრევს
მტკავლ ამომტკავლავს
მტყნარ გამმტყნარებს
მტუტ დაამტუტებს
ჩმტუჩ სტუჩავს, აჩმტუჩული
მუდარ დამუდარებს, დაამუდარებს
მულმ გაიმულმებს
მულლ დამულლავს, ჩაიმულლება
მულუშ დამულუშებული
მურჩავს ამურავებული, დამურავს
მურმულ მურმულებს
მურამურ მურამურებს, ემურამურება
მულჩავს მულჩაობს, იმულჩავენს
მულლიჩოქავ დამულლიჩოქავენს
მქრ-ევ დამქრევა
მღვრ-ევ შეიმღვრევა
მყავრ დამყავრებს
მშვენ დამშვენებს
მჩაჩ დამჩაჩება
მჩვილ გაამჩვილებს, გააამჩვილებს
მჩვირ იმჩვირება, აიმჩვირება, გაიმჩვი-
რება
მცრიტ დამცრიტებს
მცქვრ გადაამცქვრევს, მოამცქვრევს
მცხარ ჩამცხარდება
მძნ-ევ ამძნევის

მძორ დამძორდება
მწარ დამწარდება
ჩმწარულ გააჩმწარულებს
მწვებ დამწვეტილი
მწლივ გაიმწლივება
მქაქ იმქაქება, დამქაქება
მქახ ამქახდება
მქვიტ გამოუმქვიტებს, წაემქვიტება, წა-
მოემქვიტება
მხეულ ემხეულება
მხვინ გამხვინებული
მხვლივ გამხვლივული

6

ნახლ შენახლული
ნახიჭ გადანახიჭებს
ნაგრ მოანაგრებს
ნადირ გაინადირებს
ნავლ განავლდება
ნაწურგ დინაწურგებს
ნათლ წაინათლებს
ნავ ინავება, დინავება
ნაკრულ გადანაკრულებს, გადმოანაკ-
რულებს
ნამბულ დაანამბულებს
ნამციც აანამციცებს
ნარნარ დანარნარებს
ნარცხ ჩამონარცხება
ნაფუჯრ განაფუჯრებული
ნაჩირცლ დანაჩირცლებს
ნაქრ განაქრება, ჩამონაქრება
ნაქურცლ დანაქურცლებს
ნალბ ნალბავს, განალბავს, დანალბული,
წანალბავს
ნალრ ნალრავს, გამონალრავს, შემო-
ნალრავს
ნაუიშ გაანაუიშებს
ნაუენ ანაუენებს
ნაულ განაულება, მონაულავს
ნაულჩიანი ანაულჩიანებს, გაანაულჩიანებს,
მოანაულჩიანებს
ნაცრ ნაცრავს
ნაწილ ინაწილებს
ნაქ დანაქავს
ნაჭიან დინაჭიანებს

ნაქრ განაქრება
 ნაჟე განაჟყავს, დანაჟყავს, ჩანაჟყავს
 ნახარჴ ნახარშობს, ენახარშება, ინახარ-
 შებს
 ნახვ მოანახვებს
 ნდ გადანდობილი
 ნდოუ ანდოუდება
 ნდღრ-ეღვ| ნდღრეული
 ნები დაინებიებს
 ნეე დაინეება
 ნეკრაღვ| ნეკრაობს, ინეკრაეებს
 ნოქღვრ-ეე დაანოქრეებს, მოანოქრეებს
 ნოქრ დაანოქრეებს
 ნიადაგ გაანიადაგებს
 ნიაე უნიაეებს
 ნიაჴ ენიაჴება
 ნიათ გამონიათებული
 ნიკორავ გამონიკორავდება
 ნიკრ გამონიკრება
 ნიუ ამოინიეებს, გაინიეებს, მიუნიეებს
 ნიღრ ამონიღრავს
 ნიჩბ ნიჩბავს, ანიჩბავს, გამონიჩბავს
 ნიხრ განიხრავს
 ნოუფერ მოანოუფერებს
 ნუყ ენუყება, მიენუყება, შეენუყება,
 შემოენუყება
 ნუკრ გადანუკრავს
 ნქრ დაინქრევა

ო

ოლოფღერ დაოლოფღერდება, შეოლოფ-
 ღერდება
 ომ გააომებს
 ონც აიონცებს
 ორთქლ ამოიორთქლებს, დაიორთქლებს
 ორკეც მოაორკეცებს
 ორფოჩ დაორფოჩებული
 ორუფუშ მოაორუფუშებს
 ორუნ გაორუნდება
 ოქოქ დააოქოქებს
 ოხ დაოხებული

პ

პამპალ დაპამპალდება, მიპამპალებს
 პამპრუქ პამპრუქობს

პანკვლ გაეპანკვლება
 პანკვლ აპანკვლული, დაპანკვლული
 პანჟყალღავ| აპანჟყალღავებს
 პაპაჟვარღავ| გაპაპაჟვარღავდება
 პაპუ დაპაპუავს
 პარ იპარება, გაიპარება, გაპარებული
 პარებ გადაპარებდება
 პარყ პარყავს, გამოპარყავს
 პარკლ გაპარკვლული, გადმოპარკვლება
 პარტოქ გადაპარტოქდება
 პატრ დაპატრული, დაპატრებული
 პენტღავ| პენტავს, პენტაობენ, აპენტა-
 ეებს, იპენტაეებს, გაპენტავს, გალი-
 პენტება, გამოიპენტება, დაპენტავს
 პეპე აიპეპეება
 პერანგ წააპერანგებს
 პილთუმ გააპილთუმებს
 პილპილ გააპილპილებს
 პიპინ გააპიპინებს
 პირწვრილ გააპირწვრილებს
 პიტ მიპიტებს
 პკეე მოაპეკეებს
 პღვან გაღვანობლაკვანდება
 პღეწ/პღოწ გაპღეწილი, დაიპღიწება,
 ჩამოპღეწილი
 პღებ შეპღებტილი
 პოლტაღვ| პოლტაობს, იპოლტაეებს
 პორჟყალ პორჟყალობს
 პოსე ამოპოსეილი, გაიპოსეავს, გამოი-
 პოსეავს, დაპოსეილი, ჩამოპოსეილი
 პურ გადაპურდება

ჟ

ჟანგრ გაიჟანგრება
 ჟარ დაიჟარება
 ჟვერ ევერავს, გაევერავს, დაევერავს,
 მიევერავს
 ჟვღებ ევღებავს
 ჟიფიფ დააჟიფიფებს, ჩააჟიფიფებს
 ჟიუნ აჟიუნებს, ამოაჟიუნდება, შეა-
 ჟიუნებს
 ჟიფმატ დააჟიფმატებს
 ჟშიარ, ჟშიერ მოაჟშიარებს, მოაჟშიერებს
 ჟუჟუნ დაჟუჟუნდება

ჟღენთ ჩამოყლენთავს
ჟღლ იელლის, დაიელლება
ჟღმურტლ იელმურტლება
ჟღოლ იელოლება
ჟღუ ჟღუის

რ

რაკუნ არაკუნებს
რატუნ არატუნებს
რ-ევ ჟეურეეს
რეკ წარეკეეს
რეენ გარეენის
რეშ დარეშეეს
რეილ დარიალებს, მოარიალებს
რიახ გადარიახებულო
რიკავ გაირიკავეებს
რიკინავ გარიკინაველება
რიკლ ურიკლებს
რიკნ რიკნის
რიუ დარიკეება
რიილ ჩირიკილება
რიკინავ გარკინავებულო, შემორკინავს
რკოვ გარკოვდება
როკ დაროკდება
როკნ გაროკნის
რუს გაირუსება
რუხ გაირუხება
რჩ გამოარჩეეს, ჩაირჩევა
რჩნ გამოურჩნელი
რწუ-ევ რწუევა
რხ-ევ გაარხეეს
რჭულ დარჭულავს

ს

საბნ გასაბნავს
სადეგრ ისადეგრებს
სავსავ მოსავსავეებს
სავსე[ვ] სავსეობს, ისავსეეებს
საიავ გასაიავდება
საკლავ დაასაკლავებს, წაასაკლავებს,
წამოასაკლავებს
სამავის გაასამავისებს
სამდურავ უსამდურავეებს
სამეულ დაასამეულებს

სამნ დასამნავს
სამფოჩ დასამფოჩდება
სამწვერ მოასამწვერებს
სანთლ გადასანთლუო
სარგლ სარგლის, ისარგლება, ამოსარგ-
ლის, მოასარგლებს
სარიკლ მოასარიკლებს
სარხაროკ სარხაროკობს
სახანატ გაასახანატებს
საფანდ გასაფანდებული, დასაფანდებს
საქრ წაუსაქრებს, წამოუსაქრებს
საციქლ გასაციქვლაეს
საძლის ისაძლისებს
სახ გამოისახება
სახლ გამოისახლაეს
სახმარ გაისახმარებს, გამოასახმარებს
ს-ევ გადაესევა
სველ სეელავს, სეელობს, ისეელებს
სეიავ ასეიავებს
სვრ გაისვრის
სივსივ სიესივებს, ისიესივებს, გადასივ-
სიეებულო, დასიესივებს, მისიესივებს,
წასიესივდება
სიზმრ უსიზმრებს
სიკნ ისიკნება, გასიკნის, გამოისიკნება
სილავ გადასილავებს
სიმხხოვ გაისიმხხოვებს
სინ წასინავს
სინათ მიუსინათებს
სინდხ დასინდხებს
სინდლ ისინდლება, ჩაისინდლება, ჩა-
მოსინდლუო
სიოტ გასიოტებული
სიპ ასიპავს, დასიპავს, დაასიპებს
სის ჩასისულო
სისინ ასისინებს, გაასისინებს
სისნ გასისნის
სისხ სისხავს, გასისხავს
სლანგ სლანგავს, ამოსლანგავს
სლიპინ სლიპინებს, ჩამოსლიპინდება
სლუტნ ჩაისლუტნის, ჩამოსლუტნული
სმურტლ ასმურტლის, დაისმურტლება,
ჩაისმურტლება
სოლომ მოასოლომებს
სოპ გასოპდება
სორომგორომ მოასორომგორომებს

სოსლოკინავ ჩასოსლოკინავდება
სრქენ გაისრქენება
სრიტინ შესრიტინებს
სრიტინ ისრიტინება
სრიქნ გაისრიქნება
სრუტ ამოსრუტული
სრუტუნ ასრუტუნებს
სტიალ უსტიალებს, დაუსტიალებს
სუნ ასუნდება
სუნგლ სუნგლავს, ამოსუნგლავს, გაი-
სუნგლავს
სურავ უსურავებს, გადაუსურავებს
სურავანდ უსურავანდება
სურვილ მოესურვილება
სუს ისუსება, ასუსული, დაისუსება
სუსუნატ დასუსუნატობს
სუსხ დასუსხავს
სუფრ დაისუფრებს
სუქ სუქდება
სქელ ისქელებს
სწრაფ ასწრაფებს, აასწრაფებს
სხ გადაესხმება
სხავ გასხავებული, ჩასხავედება
სხავლ ისხაველებს
სხეპ· გასხეპს, გავსხეპავი
სხვა გადასხევედება
სხვაპურ გასხვაპურდება
სხვი ისხვიება
სხლეტ ისხლეტავს
სხლიყულ ისხლიყულებს, დაისხლიყულებს

ბ

ტაბარუა ტაბარუაკობს
ტალახ ტალახობს, იტალახებს, აატალა-
ხებს
ტან ატანილი, დაიტანს, მოიტანს
ტანტარავ ტანტარავდება. გაატანტარა-
ვებს, დატანტარავდება
ტანტარ ჩატანტარავს
ტაპ დატაპავს
ტარო მოატაროებს
ტარტლ ტარტლავს. ამოტარტლავს, გა-
მოტარტლავს
ტავ ატაცებული
ტვინ გავტვინდება

ტვინიან დატვინიანდება
ტვლიავ იტვლიავენს
ტი ატიებს
ტიალ ატიალია
ტიბჟირა[ვ] იტიბჟირავენს, დატიბჟი-
რაობს
ტიუნ იტიუნება
ტინს იტისნება, გაუტისნის
ტიტ ტიტავს, ჩატიტავს
ტიშ გამოიტიშება, დატიშავს, დატი-
შული
ტკ მოატკობს, წაუტკობს
ტკელიც გაიტკელიცება, გამოიტკელიცე-
ბა, შეტკელიცავს
ტკუცუნ ჩატკუცუნებული
ტლანკ ამოტლანკავს
ტლახნ ატლახნის, შემოიტლახნება
ტლიხნ ატლიხნის, ამოტლიხნის
ტლოქნ აიტლოქნება, გაიტლოქნება
ტმაკუნ ტმაკუნობს
ტმანს იტმანის, აატმანის, ჩაიტმანის
ტონტყ ატონტყილი
ტორ იტორება
ტორიკა ტორიკაობს
ტორტლ დაიტორტლება
ტოტინ ეტოტინება, წაეტოტინება
ტოტორ მოატოტორჩებს, შემოატოტორჩებს
ტოქ უტოქდება, აიტოქება, გაიტოქება,
შეიტოქება
ტოშ ეტოშება
ტრიალ მოატრიალებს
ტროკიალ იტროკიალებს, დატროკიალებს
ტროყიალ დატროყიალებს
ტრუნჟ აიტრუნჟება
ტუკნ ჩატუკნული
ტუნჩ გაეტუნჩება
ტურნ იტურნებს
ტურტლ შეტურტლავს
ტუს ტუსავს
ტუტრუჩანავ ატუტრუჩანავენს
ტუშ დატუშავს
ტუჩ იხ. [მ]ტუჩ
ტყაპ გავტყაპული
ტყაჟ უტყაჟავს, გამოტყაჟავს, გადმო-
ტყაჟავს
ტყაჟუნ ატყაჟუნებს

ბჟჟ გატყველება
 ბჟჟრ ღამტყვერალი
 ბჟჟი გატყინის
 ბჟჟობჟჟი ტყიბტყიბებს
 ბჟჟირა ჩატყირაული
 ბჟჟლარკ იტყლარკება
 ბჟჟუნ ღასტყუნავს
 ბჟჟურჩ იტყურჩება

უ

უბარაქო აუბარაქოებს, გააუბარაქო-
 ებს
 უბეურ შეაუბეურებს
 უმცროს ეუმცროსება, დაიუმცროსებს
 უპირულ ეუპირულება
 ურმეულ დააურმეულებს
 ურუ გაურუდება
 ურჩხ იურჩხებს
 უფლ იუფლებს
 უქეიფ უქეიფობს
 უღონოვ დაუღონოვდება

ფ

ფათრ გაიფათრება
 ფათრაკ გაფათრაკებული
 ფათფათ ფათფათებს, შეჰფათფათებს
 ფალმანდ დაფალმანდებს
 ფარ ეფარება, დაფარებს, შეეფარება
 ფარდ გაფარდავს
 ფარეზ ეფარეზება, ეფარეზებს
 ფარეზ დაფარეზებს
 ფარიფურ დაფარიფურობს
 ფარფარაღვი გააფარფარავებს, დაფარ-
 ფარებს, დაფარფარებს
 ფარქლ შეფარქლდება
 ფარჩავ გააფარჩავებს
 ფატრ ამოფატრავს, დაიფატრება
 ფაფ დაფაფავს
 ფაფრ გადაეფაფრება, მიაფაფრებს
 ფაქე ამოფაქეავს, გაფაქეავს
 ფაქრ გაფაქრებული
 ფაშ გაფაშული
 ფაჩხატ გაფაჩხატდება, დაფაჩხატება
 ფაციც დაიფაციცებს

ფაცუნ ჩაუფაცუნებს
 ფაცუც მიაფაცუცებს
 ფახ დაფახდება
 ფახფახ დაფახფახებული
 ფელ დაფელილი, მოფელავს
 ფენჩხ დაფენჩხავს
 ფენც შეფენცილი
 ფერ უფერებს, შეუფერებს, შეიფერებს
 ფერდ ამოიფერდება
 ფერფლ ფერფლავს, დაიფერფლება,
 შეიფერფლება
 ფერჩხ ჩამოფერჩხავს
 ფეშე ფეშეავს
 ფთილ დაფთილვა
 ფთქინ დაფთქინდება
 ფთხ დაფთხა
 ფთქინ გაფთქინდება
 ფირფან გაფირფანებული
 ფირფიტ გამოფირფიტებს, გაფირფი-
 ტებული
 ფიფინაკ გაფიფინაკებული
 ფიჩხ ჩაუფიჩხავს
 ფიც დაუფიცავს
 ფიცრ გაიფიცრება
 ფიწალ აფიწლავს
 ფლართ აიფლართავს
 ფლასტ დაფლასტავს
 ფლასუნ აიფლასუნებს
 ფლემ ამოფლემშავს, მოფლემშავს
 ფლიტ მოფლიტავს
 ფლოთნ აიფლოთნის
 ფოთლ ფოთლავს, დაიფოთლება, მო-
 ფოთლავს
 ფოთქ იფოთქის, იფოთქება, გაიფოთ-
 ქება
 ფოლ დაფოლავს, დაფოლებული, ჩა-
 ფოლდება
 ფოლორც მოეფოლორცება
 ფომფლ აფომფოლილი
 ფონ დაფონდება
 ფოჟოლ იფოჟოლებს, მოფოჟოლდება
 ფორტნ ფორტნის, გამოფორტნის, და-
 ფორტნის
 ფოსოვ მოაფოსოვებს
 ფოსტ გაფოსტავს
 ფოფლ აფოფლებს

ფოშტ ამოფოშტილი
 ფორ გაფორიავს, შეფორიავს, წაფორიავს
 ფრანგ გაფრანგდება
 ფრატ აიფრატავს, წაფრატული
 ფრატუნ აიფრატუნებს
 ფსიტ გაფსიტული
 ფსრუკუნ აფსრუკუნებს
 ფუზარავ დაფუზარავდება
 ფუზულა ფუზულაობს
 ფუთფუთ დაფუთფუთდება, ჩაფუთ-
 ფუთდება
 ფუილ გადაფუილებს
 ფუჟ უფუჟებს
 ფუნ გაიფუნება
 ფურტან მოფურტანის
 ფუტან იფუტანება, გაიფუტანება
 ფუფუნ გაუფუფუნებს, გადააფუფუ-
 ნებს
 ფუფჟ უფუფჟებს
 ფურინა ფურინაობს
 ფურჩუჩ გაფურჩუჩებული
 ფუც გამოფუცავს, მოფუცავს
 ფუცუნ აფუცუნდება, დაფუცუნდება
 ფუცჟ გამოფუცჟავს
 ფუძ ჩაიფუძება, ჩაუფუძდება
 ფუხფუხ აფუხფუხებს, დაფუხფუხდება
 ფუილ დაფუქვილი
 ფქვილ დაფქვილი
 ფქვილ დაფქვილი
 ფშაკუნ დაფშაკუნებს
 ფშატუნ დაფშატუნებს
 ფშრუჟ ფშრუჟავს
 ფშხალ იფშხალება, დაიფშხალება
 ფხავ დაფხავებული
 ფხოველ დაფხოველდება
 ფხოზ გადაფხოზავს
 ფხოკ გაიფხოკება
 ფხოტ გაფხოტილი, ჩამოიფხოტება
 ფხუზ აფხუზული

ჟ

ჟავრ აუჟავრებს, ამოჟავრებს, გაუჟავ-
 რებს
 ჟან მოჟანებს
 ჟანდ მოჟანდავს
 ჟანჩ ჟანჩავს, ჟაჟანჩავს, მოჟანჩავს

ჟარ იჟარება, ამოიჟარება, გაიჟარება,
 გაჟარდება, დაიჟარება
 ჟარასინ გაჟარასინებული
 ჟართულ გადაჟართულებს
 ჟარიჟურ დაჟარიჟურობს
 ჟარქალ გაჟარქალდება
 ჟარქლ გადაიჟარქლება
 ჟასქას იჟასქასებს
 ჟაქ იჟაქება, გაჟაქული
 ჟაჭ ჟაჭავს, ჟაჟაჭავს, გადაჟაჭავს, გამო-
 ჟაჭავს, ჟაჟაჭავს
 ჟენც მოჟენცავს, ჩაჟენცავს
 ჟერქ ეჟერქება, გადაეჟერქება
 ჟერქტიჩინავ ჟერქტიჩინავდება, გაჟერქე-
 ტინავდება
 ჟერ გაუჟერჩავს
 ჟერჩერა ჟერჩერაობს, დაჟერჩერაობს
 ჟვავ გაჟაჟვავებს, ჟაჟაჟვავებს
 ჟვერქვეტ დაჟვერქვეტობს
 ჟვითკირ უჟვეითკირებს
 ჟვირით დაჟვეირითებული
 ჟვის ჩაჟვისინის
 ჟვისფხვ მოჟვისფხვდება
 ჟვსინ, ჟვსინ წაჟვსინავს, წაჟვსინავს
 ჟიაჟ გააჟიაჟებს
 ჟივლ მიაჟივლებს
 ჟინა ჟინაობს
 ჟიშქიშ მიაჟიშქიშებს
 ჟიჩქიჩ მიაჟიჩქიჩებს
 ჟლიავ აჟლიავებს
 ჟნ გადაუჟნის
 ჟნ-ევ აჟნევს, გადაუჟნევს
 ჟოთ ჟოთობს, იჟოთებს
 ჟოლიჩავს უჟოლიებს, ეჟოლიავება, მიუ-
 ჟოლიებს
 ჟორწილ დაჟორწილდება, ჩაჟორწილ-
 დება
 ჟორწინ დაჟორწინდება
 ჟოშიმავ ჟოშიმავობს
 ჟრიტინ აჟრიტინებს
 ჟსვინ იხ. ჟვსინ
 ჟსნატ გაიჟსნატება, ჩაჟსნატული
 ჟუბ დაჟუბავს
 ჟუთონ გამოჟუთონის
 ჟუნდლ ჩაიჟუნდლებს
 ჟუქ დაჟუქდება

ქუჩქუჩ გაქუჩქუჩებული
 ქუხ იქუხებს, გადაიქუხებს, მიქუხდება,
 მოქუხდება
 ქშ-ევ აუქშიე, ჩაქშევს, ჩაქშევა
 ქშუ დაქშუის
 ქშუილ გააქშუილებს, დააქშუილებს
 ქშუტუნ დაქშუტუნებს

ღ

ღ მიულებს
 ღავ აღაევს, გააღაევს, დააღაევს
 ღავღავ აულაღაევს
 ღაღლ დაღაღლუი, დაღლიი, მოღა-
 ლავს
 ღაღბათ დაღაღბათებული
 ღამ გამაღამებს, მოაღამებს
 ღანცაღა ღანცაღაობს
 ღაღ გაღაღავს, დაღაღავს
 ღაღან დაღანებს, ღაღანობს, გაუღა-
 ღანებს, მოღაღანდება
 ღაჭღაჭ ამოღაჭღაჭებული
 ღელ აღელდება
 ღერღებ დაღერღებებს
 ღებ უღებავს, გადაეღებება, დაღებავს
 ღებჭ ამოღებჭება, გამოღებჭება
 ღვანა ღვანაობს
 ღვანძილ . გააღვანძილებს
 ღვარეულ ღვარეულდება, დააღვარეუ-
 ლებს
 ღვარძილ გააღვარძილებს
 ღვიღ გადაეღვიღება, დაღვიღავს
 ღვინთ ღვინთავს
 ღვირ გაიღვირება
 ღვინ დაღვინებული, შეღვინდება
 ღვიძლ ჩაღვიძლავს
 ღვლიაჭ გაღვლიაჭებული
 ღვრ დაიღვრება
 ღიღღღ ეღიღღღდება
 ღივ ღივის
 ღივღივ დაღივღივებს
 ღიზღიზ ღიზღიზებს, იღიზღიზებს, აღიზ-
 ღიზებს
 ღინღიღ დაღინღიღობს
 ღირ ეღირება
 ღირს დაღირსებული

ღიცლიც იღიცლიცებს, დაღიცლიცებს
 ღიჭაჭ დაღიჭაჭებული
 ღიჭღიჭ ღიჭღიჭებს
 ღლაღაჭ გაღაღლაღაჭება
 ღლაჭუნ აღლაჭუნებს
 ღმერთ ამოღმერთილი, გაღაღმერთილი,
 გაღმოიღმერთება, ჩაღმერთილი
 ღმინ იღმინება
 ღნაა გამოიღნააება
 ღნიოშ გააღნიოშებს
 ღონ აღონებს
 ღორ აღორებული
 ღორღაღ ღორღაღებს, ღორღაღობს
 ღოღ აუღოღღება
 ღოღნ დაღოღნის
 ღოღოვ გაღოღოვდება, გამოღოღოვდება
 ღოჭ ღოჭავს, გაღოჭავს, მოღოჭავს, მი-
 ღოჭ-მოღოჭავს, შეღოჭავს, წაღოჭავს
 ღოჭ დაღოჭავს
 ღუუ შეღუუებული
 ღრენ აღრენს
 ღრეჭ მიღრეჭს, მოღრეჭს
 ღრიად გააღრიადებს
 ღრიჭ დაიღრიჭება
 ღრუბლ დაღრუბლული
 ღრჭუ შეიღრჭუებს
 ღურღუტ დაღურღუტებული
 ღუტნ დაღუტნის
 ღუღ აიღუღება, დაღუღული
 ღჭუ შეღჭუებული

ყ

ყავყავ ყავყავებს, აყავყავებული
 ყამჭრ აყამჭრებს
 ყანტაღ დაყანტაღებს
 ყაბ დაყაბდება
 ყაჭრ გადაყაჭრება
 ყაჭ გადაყაჭვია
 ყაჭრ დაყაჭრება
 ყიღ აყეღდება, გამოყეღება
 ყიღწეით ეყეღწეითება
 ყიღთ მოყეღთდება
 ყიღყიღაღწი ყიღყეღაღობს, ეყეღყე-
 ლავება

შურშურ ააშურშურებს, მიაშურშურებს,
მოაშურშურებს
შურშუტ აშურშუტდება
შუშხ გაიშუშხება
შხამ დაშხამული
შხანტლ გაიშხანტლება, დაიშხანტლება
შხვეკ1 გაშხვეკს
შხვეკ2 დაშხვეკილი
შხიპ დაშხიპავს
შხირბინდ შეშხირბინდდება
შხიტინ შხიტინებს, აშხიტინდება
შხმაყ აშხმაყებს, გააშხმაყებს, დაშხმაყავს
შხრტალ უშხრტიალებს
შხულ დაშხულავს

ჩ

ჩად უჩადის
ჩაეჩავ იჩაეჩავეებს
ჩალ შეუჩალავს, შემოუჩალავს
ჩანარ ეჩანარება
ჩანდურ ამოუჩანდურებს
ჩანთ გამოუჩანთავს
ჩანჩალ გააჩანჩალებს
ჩანჩრაბ ჩანჩრაბებს
ჩანჩუხ აჩანჩუხებს, ამოაჩანჩუხებს,
ჩაჩანჩუხება
ჩანჩხარ ჩანჩხარებს, უჩანჩხარებს, გა-
აჩანჩხარებს, გამოაჩანჩხარებს, დაუჩან-
ჩხარებს. მოაჩანჩხარებს, მოუჩანჩხა-
რებს, შეუჩანჩხარებს
ჩარდახ შეიჩარდახებს
ჩარეკ მოუჩარეკებს
ჩაფ ჩაფავს, ამოჩაფავს
ჩახჩახ გააჩახჩახებს, დააჩახჩახებს, მო-
აჩახჩახებს
ჩენჩ აჩენჩავს
ჩენჩხ აჩენჩხავს, მოჩენჩხავს
ჩერკნ ჩერკნის, გამოუჩერკნის, დაჩერ-
კნის
ჩერ დაჩეჩავს, შეჩეჩავს
ჩერქიან მოაჩერქიანებს
ჩეხ დაჩეხილი
ჩინჩრაბ გაჩინჩრაბავს
ჩინჩხვლ დაჩინჩხვლავს
ჩიჩლიფართ გაჩიჩლიფართავდება

ჩიჩმაგურა ჩიჩმაგურაობს
ჩილარტ აილარტია, ჩაიჩლარტავს
ჩილერ დაჩილერავს
ჩილიავ აილიავეებს
ჩილიგვნ ჩილიგვნის
ჩილიჩ იჩილიჩება
ჩილიხე მოაჩილიხევეებს
ჩიმაჩნ იჩიმაჩნება, დაჩიმაჩნება
ჩილფოტ მოაჩილფოტებს
ჩიორგ დაჩიორგავს
ჩიოროტინავ დააჩიოროტინავეებს
ჩილუმ გაიჩილუმდება
ჩი დაიჩარის
ჩიხიხე დაიჩიხიხეება, წაიჩიხიხეავს
ჩირუხ მოჩირუხდება
ჩიჩნ გამოჩიჩნის
ჩიუგურა ჩიუგურაობს
ჩიუე ჩიუვის
ჩიულ აჩიუელებს, მიიჩიუელებს
ჩიუენ გამოიჩიუენის
ჩიულ ჩიულავს, დაჩიულავს, მიჩიულავს
წაჩიულავს
ჩიულხ ჩიულხავს
ჩიულ აჩიულავეებს
ჩიუპრ აჩიუპრავებს
ჩიულურავ იჩიულურავებს
ჩიულავ მიაჩიულავეებს
ჩიუნა ჩიუნაობს
ჩიუნხუნ აჩიუნხუნებულო
ჩიქერ აჩიქერდება
ჩიქუფულა ჩიქუფულაობს
ჩიხავ ჩიხავეავს, მოჩიხავეავს
ჩიხანჩხარ ჩიხანჩხარებს
ჩიხეკ/ჩიხე ჩიხეკავს, გამოჩიხეკავს
ჩიხეკ გაიჩიხეკება
ჩიხლართ გაჩიხლართული
ჩიხნდ ჩაჩიხნდება
ჩიხორ ამოჩიხორავს
ქეკ გაქეკილი

ც

ცალკერ გააცალკერებს
ცდ წაიცდის
ცენც ცენცავს, აცენცავს, გაცენცავს,
მოცენცავს

ციცქ აცეცქინებს
 ციციკვ გაციცქვავს, დაციცქვავს
 ცვლ მოცელის
 ციქვი გაციებული
 ცინცხარ გაინცხარებული
 ცოლქმარ შეაოლქმარებს
 ცოტავ დაცოტავდება
 ცრემლ ცრემელა
 ცუკცუკ გამოცუკცუკდება, მოცუკცუ-
 კებს
 ცქნავ შესცქნავის, შემოსცქნავის
 ცქნაფ ააცქნაფებს
 ცხვ ჩაცხვება
 ცხარ იცხარებს, დაცხარდება, მოცხარ-
 დება
 ცხვირ ცხვირავს, ამოცხვირავს, გაი-
 ცხვირება, დაიცხვირება

ძ

ძაგ ამოიძაგებს
 ძაგრ დაძაგრავს, მიეძაგრება
 ძანძახ აძანძახდება
 ძაღლ გაუძაღლდება
 ძაძლ ძაძლავს, გაძაძლავს, დაიძაძლება
 ძახ დაძახილი
 ძგნარ გაძგნარავს
 ძეკ გაძეკილი
 ძენძ გაიძენძება, გამოიძენძება, დაძენ-
 ძილი, მიიძენძება
 ძეძავ გააძეძავებს
 ძეძვ შემოძეძვავს
 ძეძკვ იძეძკვება, გაძეძკვავს
 ძვალ გაძვალებული
 ძიგძავ აძიგძავებს, დააძიგძავებს
 ძილქუშ ეძილქუშება, დაიძილქუშებს
 ძინ მიძინებული
 ძირ დაძირავს
 ძიძავ გაძიძავებული
 ძლ გადაძლეული
 ძმორ დაძმორდება
 ძმუძნ ძმუძნის
 ძოვ გადაძოვებს
 ძორწ დაძორწილი
 ძრ დაძრება
 ძრომ დაძრომდება

ძუნძრუხ დაძუნძრუხებს
 ძღ გამაძღ
 ძღვ აუძღვება

წ

წაკ ამოწაკული, ჩამოიწაკავს
 წაკწაკ დააწაკწაკებს
 წაღლ გაწაღლავს
 წაღთ წაღთავს
 წამ აწამებს
 წამლ აწამლებს, დაწამლება
 წამწამ დაწწამწამებს
 წარამარავ აწარამარავებს
 წარბ გამოწარბავს
 წარეულ იხ. მწწარეულ
 წბოლ დაწბოლდება
 წ-ევ გაიწევს
 წერაქვ დააწერაქვებს
 წიწკ გამოიწიწკება
 წვ აიწვება
 წვით მოეწვეთება
 წვირ წვირავს, აწვირავს, გადაწვირავს,
 გაიწვირება, წაწვირავს
 წიაწ აწიაწებს, გააწიაწებს, დაწიაწება
 წიგნარ დაწიგნარებს
 წიღ დაწიღდება
 წიქვი გაწიქვდება, ჩაწიქებული
 წიქწიქ დააწიქწიქებს
 წინწილ წინწილებს, გაიწინწილებენ,
 მოაწინწილებს
 წირ გადაიწირება
 წიწილ აუწიწილებს
 წიწინ წიწინებს, აწიწინებს
 წკაწკაბ მოაწკაბწკაბებს
 წკანტ იწკანტება, გამოიწკანტება, მო-
 წკანტავს, ჩამოწკანტავს
 წკებ აწკებავს
 წკობ ჩამოწკობავს
 წკლარტ გამოწკლარტული
 წკნ აწკნობს, დააწკნობს
 წკნაბ გამოწკნაბავს
 წლივ გაწლივული
 წმაწნ იწმაწნება
 წოლ დააწოლებს
 წონწილ წონწილებს

წომ დაიწოპება
 წოწინ გამოიწოწინებს
 წრაცნ წრაცნის, დაწრაცნის
 წრებწრის იწრებხავს, დაწრისხავს
 წრიოც აწრიოცებული
 წუთხ ამოიწუთხავს
 წუნაღ იწუნაღება
 წუნწაღ ამოწუნწაღებს
 წუთხ შემოწუთხება
 წუნ დაწუნება
 წუხ მიაწუხებს
 წუნ მიუწუნდება
 წუნხ ეწუნებს
 წუნებ გადაწუნებთავს, წამოწუნებთავს
 წუნარ გაწუნარებს
 წუნობ ჩაწუნობს

ჟ

ჟაბუც გაჯაბუცდება
 ჟანგ მოჯანგებს
 ჟანჯახ ჩაჯანჯახებული
 ჟაან ჩაჯანის
 ჟაქუნ გაუქაქუნებს
 ჟაშნიც უქაშნიცებს
 ჟაქ გამოიქაქება, დააქაქებს
 ჟღ-ეფ აქღეფს
 ჟინ გაჯინა, გაჯინებს
 ჟინჯახ ჩაქინჯახებული
 ჟირ ჟერავს, ჩამოჯერავს
 ჟირწავს გაიქერავებს, გაუქერს, გადა-
 უქერს
 ჟიქ გაქიქავს, დაუქიქება
 ჟიქუ ამოქიქუყავს, შემოქიქუყება
 ჟვარტლ ჟვარტლის, წამოსქვარტლის
 ჟვრინტ ამოიქვრინტება
 ჟიყნ გამოიქიყნება
 ჟინჟღ გაიქინჟღება
 ჟინჟრ იქინჟრება, აუქინჟრება
 ჟინჟულ აქინჟულავს
 ჟიპჟიპ ამოქიპჟიპებს
 ჟიფხ იქიფხება, გაქიფხული
 ჟიპ ჟიპდება, გაქიპდება
 ჟიპაღ დაიქიპაღებს
 ჟინ შექინება

ჰლიც აქლიცავს
 ჰმატნ ექმატნება, შექმატნული
 ჰმატნ იქმატნება, დაიქმატნება
 ჰმახ აქმახდება
 ჰნაქ გაქნაქული
 ჰოლიც მოქოლიცავდება
 ჰოლიცნ შემოქოლიცნდება
 ჰოქ იქოქება
 ჰოქოღ აუქოქოღავდება
 ჰოქობ აქოქობებული
 ჰრ მოუქრის
 ჰრთიღ უქრთიღებს, დაუქრთიღებს
 ჰრუნტ აიქრუნტება
 ჰუნ მოუქუნის
 ჰულ ჰულავს, მოუჰულავს
 ჰუბქ მიუჰუბქავს
 ჰუბუ ამოუჰუბული
 ჰუბუწ უუჰუბუწებს
 ჰუვღემ დაჰუვღემავს
 ჰუვინტლ ამოუჰუვინტლება
 ჰულურტ იჰულურტება, დაჰულურტავს
 ჰურიღ უჰურიღებს

ბ

ხადიღ ეხადიღება, იხადიღებს
 ხახვ ხახვავს, დახახვავდება
 ხახუნ გამოხახუნის
 ხაღ დახაღდება, მოუხაღავს, წაუხაღავს
 ხაღემ მოუხაღავს
 ხამ ახამებს, გაახამებს
 ხამღ დაიხამღება
 ხამუნ ეხამუნება
 ხამწორ ახამწორებს, დახაფრავს,
 ხაფრავს
 ხან გაახანებს
 ხანტლ გამოხანტლავს, შეხანტლავს
 ხანულ იხანულავს, დახანულავს
 ხანმღ გამოიხანმღება
 ხარგაღემ მოახარგაღავს
 ხარგეზ გამოახარგეზებს, დაახარგეზებს
 ხას გაუხასდება
 ხასიათ ჩაახასიათებს
 ხაფიფ ხაფიფობს, იხაფიფებს
 ხაფრ იხ. ხაწმორ
 ხაწმულ დახაწმულდება

ხაციც ხაციცდება, დაახაციცებს
ხაწიწ ახაწიწებული, გამოახაწიწებს
ხაჟმაჟიკ აახაჟმაჟიკებს
ხახ ეხახება, ამოხახავს, დაიხახება, ჩაი-
ხახება
ხახვ ეხახვება, მიახახვებს
ხდ ხდება, აუხდება, დახდის
ხდენ/ხდინ ხდინობს, იხდენს, შეახდენს
ხედ უხედავს
ხევი¹ გაუხევეებს, გახევეებული
ხევი² ახევეებს, გადმოახევეებს, დაახევეებს,
მიახევეებს, ჩაუხევეებს
ხეოკ იხეთქავს, გაეხეთქება
ხელ გაახელებს
ხელავ უხელავებს, დაუხელავებს, მო-
ხელავს
ხელით ვადიხელითება
ხერხეტ იხერხეტებს
ხეშ იხეშება, გახეშავს
ხერი ამოხეჩავს
ხეხ ჩახეხება
ხევ გამოახევეებს
ხელი დაიხვალეებს
ხვარბლ მოხვარბლავს
ხვარცლ ხვარცლის, ვადახვარცლავს
ხვ-ევ ამოახევეს, დაიხევეს
ხევეწ მოახევეწებს, შეხევეწილი, ჩაიხევე-
წება
ხელიკ ვახელიკული
ხერემ/ხვარიშ დახერემს, დახვარიშავს
ხიახ ვახიახდება, ვადაახიახებს
ხიდ ვაიხიდე, ვაიხიდელო, შეეხიდეება
ხივლ დაახივლებს
ხიუნ გამოიხუნის
ხილ ვადახილავს
ხინჩლიან ხინჩლიანობს
ხინც მიხინცულ-მოხინცული, მოხინცავს,
ჩაიხინცება
ხინხლ დაიხინხლებს
ხიპ ვახიპავს
ხიუმიუიან ხიუმიუიანობს
ხირა¹ ხირაობს, ახირავებს, იხირავებს
ხისღებ წახისღებდება
ხიფ დახიფავს
ხიჩავ დაახიჩავებს

ხიწიწ მოახიწიწებს
ხიწიწ გამოიხიწიწებს
ხიწნ გამოიხიწნავს
ხიჟ ჩახიჟავს, წაიხიჟება
ხიხნ გამოიხიხნის
ხლარც ვადიხლარცება
ხლუჩუნ ახლუჩუნებს
ხმან დაეხმანება
ხმუჟნ მოხმუჟნის
ხნამ გამოიხნამება
ხოკი ვახოკიებული
ხონჩავ ვადახონჩავს
ხორავიკ დაახორავიკებს
ხორგნ ვახორგნის
ხორხლ ვახორხლილი
ხორხოლ ახორხოლდება
ხორხორ ხორხორობს, ახორხორებს,
ახორხორდება, გამოახორხორებს, ვა-
მოიხორხორებს, მოხორხორდება
ხოშმამ ეხოშმამება
ხონმარიკ ეხომარიკება, უხმომმარიკდე-
ბა, მიეხომმარიკება
ხონმონიკ შეახონმონიკებს
ხოხოლავ აახოხოლავებს
ხრ შეიხრება
ხრკ გამოიხრაკება
ხრანტ წამოუხრანტავს
ხრეს ვახრესილი
ხრილ ახრილავს
ხროიკ დაახროიკებს
ხრილ წამოუხრილოებს
ხუვლ მიუხუვლებს
ხუწ ვახუწავს, ვადახუწავს, გამოხუწავს
ხუწნ ვახუწნავს
ხუილ დაახუილებს
ხუნ სახუნარი
ხურ ხურს, ხურავს, ამოახურებს, მო-
უხურდება
ხურგ დახურგავს, ჩამოხურგული
ხურდავ ჩაახურდავებს
ხურხურ ხურხურებს, მიხურხურდება
ხუსხუს დახუსხუსებს
ხუშკ დაუხუშკავს, მოხუშკავს
ხუშრი ახუშრავს, მოხუშრავს
ხუჩხური ამოხუჩხურდება, ვაახუჩხურებს.

ხუბ აიხუხება, გაიხუხება, დაიხუხება
ხპინ იხპინება

ჯ

ჯაგ გაიჯაგება, გამოჯაგავს
ჯადა გაჯადაებული
ჯავახ ეჯავახება, შეჯავახდება, შემოეჯა-
ვახება
ჯანყ მოჯანყული
ჯარ მოჯარავს
ჯგვლემ ჯგვლემს, დაჯგვლემავს, შეჯგვ-
ლემავს, წაჯგვლემავს
ჯღ გადაჯდება, მოჯდება
ჯენდრ გაჯენდრავს
ჯენჯ დაჯენჯავს *
ჯეჟილ გაიჯეჟილებს
ჯიგრ მოეჯიგრება
ჯილ მოჯილაღს
ჯილაგ გადააჯილაგებს

ჯილდავ ეჯილდავება
ჯინჯის გაჯინჯიხებული, შეჯინჯიხდება
ჯიჯავ დაუჯიჯავებს
ჯლოხნ ჯლოხნის, გამოჯლოხნის
ჯლუხნ მოჯლუხნის
ჯონჯლ აიჯონჯლება, მიჯონჯლილი
ჯორღ ჯორღავს
ჯორჯ გაიჯორჯება
ჯორჯოლ გაჯორჯოლდება
ჯოშ დაჯოშდება, დაიჯოშება
ჯოხ გამოიჯოხება
ჯუნჯრუხ ჯუნჯრუხებს
ჯუფთ დააჯუფთებს
ჯუჰკ ჯუჰკავს, მიჯუჰკავს
ჯუჯულა[ვ] ჯუჯულაობს, დაუჯუჯულა-
ობს
ჯღვირ ჯღვერავს
ჯღლაბანდ გაჯღლაბანდება
ჯღლარდ ამოჯღლარდული

_____

Тамара Николаевна Берозашвили
Мэри Васильевна Месхишвили
Ламара Мелитоновна Нозадзе
СЛОВАРЬ КАРТЛИЙСКОГО ДИАЛЕКТА
ГРУЗИНСКОГО ЯЗЫКА

(На грузинском языке)

დაბეჭდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
სარედაქციო-საგამომცემლო საბჭოს დადგენილებით

ИБ 1309

რეცენზენტები ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატები: პ. გაჩეჩილაძე
ბ. საბაშვილი

გამომცემლობის რედაქტორი ნ. ებრალიძე
ტექნორედაქტორი ნ. ოკუჯავა
მხატვარი ვ. ხმალაძე

გადაეცა წარმოებას 24.12.1979; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 10.7.1981;
ქალაქის ზომა 60×90¹/₁₆; ქალაქი № 1; ნაბეჭდი თაბახი 34,5;
სააღრიცხვეო-საგამომცემლო თაბახი 30,0;

• უე 01143; ტირაჟი 3000; შეკვეთა № 4265;

ფასი 4 მან.

გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ., 19
Издательство «Мецниереба», Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19

საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის სტამბა, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ., 19
Типография АН Груз. ССР, Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19